МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ

МИТНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ТОМ 1

Серія: «МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ»

Серію засновано у 2001 році

Редакційна колегія:

П.В. Пашко, д-р екон. наук (голова)
І.Г. Бережнюк, д-р екон. наук
А.І. Крисоватий, д-р екон. наук
А.А. Мазаракі, д-р екон. наук
В.В. Ченцов, д-р іст. наук, д-р наук з держ. упр.
А.Д. Войцещук, канд. екон. наук

Хмельницький
2014

У СЕРІЇ «МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2002

«Основи митної справи»

«Митний контроль та митне оформлення»

2003

«Таможенное оформление морских грузов»

«Основы таможенного дела в Украине»

«Митний контроль на автомобільному транспорті»

2004

«Митний контроль на залізничному транспорті»

«Митне оформлення автотранспортних засобів»

«Основи митної справи в Україні»

«Митний кодекс України та нормативно-правові акти, що регулюють його застосування»

«Митний контроль на повітряному транспорті»

«Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні»

«Коментар до Митного кодексу України»

2005

«Порядок заповнення вантажної митної декларації»

2006

«Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей»

«Історія митної справи в Україні»

«Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні»

2008

«Основи митної справи в Україні»

2009

«Таможенный контроль: на пути к международным стандартам»

«Таможенный контроль в морских пунктах пропуска»

«Митне оформлення енергоносіїв»

«Митна безпека»

«Міжнародні перевезення товарів автомобільним транспортом: теорія і практика»

2010

«Святий Матфей. Митар. Апостол. Євангеліст»

«Історія митної діяльності: Україна в європейському контексті»

2011

«Митні інформаційні технології»

«Особливості митної класифікації товарів»

«Інфраструктура відкритих ключів: технології, архітектура, побудова та впровадження»

«Розподілені бази даних»

2012

«Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності митних органів»

«Митний кодекс України» / Коментар до ст.6»

«Митна політика та митна безпека: концептуальне визначення та шляхи забезпечення»

«Архітектура комп'ютера»»

«Комп'ютерна схемотехніка»

2013

«Актуальні питання теорії та практики митної справи»

«Історія митної діяльності»

«Механізми державного управління митною справою»

«Митна енциклопедія» (у двох томах)

«Митна політика та митна безпека України»

2014

«Формування системи митного аудиту в Україні»

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
МИТНОЇ СПРАВИ

МИТНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

Том 1

Наукове видання

Хмельницький
2014

УДК 342.951
ББК 67.301:92
М 66

За повного або часткового відтворення матеріалів даної публікації
посилання на видання обов'язкове

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного науково-дослідного інституту митної справи
(протокол № 12 від 29.12.2014 р.)

Укладачі:
Фрадинський О.А., к.е.н., доц., Нагорічна О.С., к. пед.н., Туржанський В.А., к.е.н., доц., Медвідь Ю.О., Яковенко О.В. к.е.н., доц.

Колектив авторів першого тому:
Бережнюк І. Г., д-р екон. наук, доц.; Пашко П. В., д-р екон. наук, проф.; Барановський О. І., д-р екон. наук, проф.; Батанов О. В., д-р юрид. наук, с.н.с.; Боровик О. В., д-р техн. наук, проф.; Бурдін В. М., д-р юрид. наук, доц.; Вакульчик О. М., д-р екон. наук, проф.; Гальський К. Є., д-р іст. наук, доц.; Гребельник О. П., д-р екон. наук, проф.; Івашова Л. М., д-р наук з держ. упр., проф.; Калашникова О. Л., д-р філол. наук, проф.; Кредісов А. І., д-р екон. наук, проф.; Крисоватий А. І., д-р екон. наук, проф.; Кузьмін О. Є., д-р екон. наук, проф.; Кунєв Ю. Д., д-р юрид. наук, проф.; Мартинюк В. П., д-р екон. наук, проф.; Мельник О. Г., д-р екон. наук, проф.; Морозов О. В., д-р іст. наук, доц.; Пасічник А. М., д-р фіз.-мат. наук, проф.; Петруня Ю. Є., д-р екон. наук, проф.; Погорєлов Ю. С., д-р екон. наук, проф.; Ченцов В. В., д-р іст. наук, д-р наук з держ. упр., проф.; Шнирков О. І., д-р екон. наук, проф.; Арзянцева Д. А., канд. екон. наук, доц.; Бабенко Б. І., канд. техн. наук, доц.; Виноград О. В., канд. пед. наук; Войцещук А. Д., канд. екон. наук, доц.; Гармаш Є. В., канд. юрид. наук, доц.; Єдинак В. Ю., канд. екон. наук; Колесников К. М., канд. іст. наук, доц.; Ліпинський В. В., канд. юрид. наук, доц.; Молдован Е. С., канд. наук з держ. упр.; Мукан О. В., канд. екон. наук, доц.; Нагорічна О. С., канд. пед. наук; Несторишен І. В., канд. екон. наук, доц.; Новикова К. І., канд. екон. наук, доц.; Олексієнко Р. Ю., канд. екон. наук; Петруня В. Ю., канд. екон. наук, доц.; Примак А. Ф., канд. іст. наук; Прус Л. Р., канд. екон. наук, доц.; Пунда О. О., канд. юрид. наук, доц.; Руда Т. В., канд. екон. наук; Сєрих О. В., канд. юрид. наук, доц.; Туржанський В. А., канд. екон. наук, доц.; Фрадинський О. А., канд. екон. наук, доц.; Хома В. О., канд. юрид. наук, доц.; Царенко В. І., канд. юрид. наук, доц.; Яковенко О. В., канд. екон. наук, доц.; Баязітов Л. Р.; Білак Н. І.; Дворнічена І. М.; Долобанько В. В.; Жданова В. П.; Клен О. М., Коновалов Ю. О.; Корнійчук О. О.; Корнійчук О. Т.; Медвідь Ю. О.; Миронов О. В.; Мотюк К. Д.; Неліпович О. В.; Пархоменко В. М.; Петров О. П.; Попель С. А.; Потушинська О. П.; Разумей М. М.; Трусов С. І.; Шмигельський В. В.

При оформленні палітурки використано художню картину «Святий Матфей і ангел», автор Гвідо Рені (1635-1640 роки)
У якості ілюстративного матеріалу до частини наукових статей Митної енциклопедії використано фотографії з мережі Інтернет і фотоархіву С.Орлова

М 66 **Митна енциклопедія:** У трьох томах. Т.1/: Редкол.: … І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. – 592 с. – (Митна справа в Україні. Т. 26).

ISBN 978-966-346-853-2 (серія)
ISBN 978-617-7094-28-8

Митна енциклопедія є науковим виданням, до якого увійшли найбільш вагомі результати, отримані Державним науково-дослідним інститутом митної справи під час виконання у 2011 – 2014 роках науково-дослідної роботи «Розбудова митної справи України: витоки, реалії, перехід до сталого розвитку» (реєстраційний № 0111U006927).

До складу наукового видання включено матеріали, які всебічно характеризують багатогранність митної справи у контексті історії її становлення, формування нормативно-правового забезпечення, організації управлінської діяльності тощо.

Митна енциклопедія буде корисною для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, а також фахівців митного спрямування, які цікавляться митною проблематикою та вирішують питання нормативного, економічного, управлінського, організаційного забезпечення митної діяльності в Україні.

УДК 342.951
ББК 67.301:92

ISBN 978-966-346-853-2 (серія)
ISBN 978-617-7094-28-8

© Державний науково-дослідний
інститут митної справи, 2014

МИТНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

У ТРЬОХ ТОМАХ

Редакційна рада:

БЕРЕЖНЮК І. Г. – голова редакційної ради

ПАШКО П. В. – заступник голови редакційної ради

ФРАДИНСЬКИЙ О. А. – відповідальний секретар

ВОЙЦЕЩУК А. Д.

НАГОРІЧНА О. С.

НЕЛІПОВИЧ О. В.

НЕСТОРИШЕН І. В.

ПАВЛОВ А. П.

ПРУС Л. Р.

ПУНДА О. О.

РУДА Т. В.

ТУРЖАНСЬКИЙ В. А.

ХОМА В. О.

ЦАРЕНКО В. І.

ЯКОВЕНКО О. В.

МИТНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ТОМ 1

А (Абак) – **З** (Зустрічна торгівля)

Редакційна колегія тому:

БЕРЕЖНЮК І. Г. – відповідальний редактор

ПАШКО П. В. – заступник відповідального редактора

ВАКУЛЬЧИК О. М.

ГАЛЬСЬКИЙ К. Є.

ГРЕБЕЛЬНИК О. П.

ІВАШОВА Л. М.

КАЛАШНИКОВА О. Л.

КРЕДІСОВ А. І.

КРИСОВАТИЙ А. І.

МАЗАРАКІ А. А.

ПЕТРУНЯ Ю. Є.

ЧЕНЦОВ В. В.

ШНИРКОВ О. І.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВАТ – відкрите акціонерне товариство
ВМО – Всесвітня митна організація
ВРУ – Верховна Рада України
ГКУ – Господарський кодекс України
Держмитком – Державний митний комітет
Держмитслужба – Державна митна служба
Держприкордонслужба – Державна прикордонна служба
ДМКУ – Державний митний комітет України
ДМСУ – Державна митна служба України (Держмитслужба України)
ДПСУ – Державна податкова служба України
ДФСУ – Державна фіскальна служба України
ЄС – Європейський Союз (Євросоюз)
ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність
ЗУ – Закон України
КАСУ – Кодекс адміністративного судочинства України
ККУ – Кримінальний кодекс України
КМУ – Кабінет Міністрів України
КПКУ – Кримінально-процесуальний кодекс України
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВСУ – Міністерство внутрішніх справ України
МВФ – Міжнародний валютний фонд
Міндоходів – Міністерство доходів і зборів України
МКУ – Митний кодекс України
МОЗУ – Міністерство охорони здоров'я України
МФУ – Міністерство фінансів України
НБУ – Національний банк України
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ПАТ – публічне акціонерне товариство
ПДВ – податок на додану вартість
ПКУ – Податковий кодекс України
СБУ – Служба безпеки України
СНД – Співдружність Незалежних Держав
СОТ – Світова організація торгівлі
ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю
УКТ ЗЕД – українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності
ЦКУ – Цивільний кодекс України

ПЕРЕДМОВА

За роки незалежності України національна митна політика, митна система та митна справа істотно еволюціонували, про що свідчить міжнародне визнання України, її членство в авторитетних міжнародних інституціях, у тому числі з економічних та митних питань. Наближення національних стандартів митних процедур до європейських дозволить спростити формальності та сприятиме активізації міжнародної торгівлі, забезпечить єдиний злагоджений механізм взаємодії митних органів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Результативне здійснення державної митної справи вимагає формування та реалізації належного науково-методологічного, нормативно-правового забезпечення, адекватного сучасному стану розвитку країни. У свою чергу, державна митна справа як об'єкт наукових досліджень, повинна, набути вигляду теоретико-прикладних уявлень про відповідні процеси та явища, закономірності функціонування, про відносини та формальності, засновані на певних методологічних засадах.

Систематизація правових, економічних, організаційних, управлінських, історичних та інших аспектів здійснення державної митної справи може здійснюватись на різній методологічній основі, але первинним та домінуючим підходом є енциклопедичний. Для сучасної держави, яка прагне стати успішною та конкурентноздатною серед країн-партнерів, власна Митна енциклопедія, як реєстр національних митних надбань країни, як свідчення її історичних піднесень і падінь у сфері забезпечення та реалізації митних інтересів, є необхідним узагальненням вітчизняних наукових та практичних здобутків здійснення державної митної справи.

Наміри та спроби створити узагальнюючу наукову працю про багатогранні аспекти здійснення державної митної справи та діяльності митної служби України зокрема, як одного із найважливіших органів державної виконавчої влади, існували впродовж усього розвитку служби. Перші спроби систематизації категорійного апарату митної справи було здійснено О.Б. Єгоровим, А.П. Шейко у 1996-1998 роках, результатом чого стало видання «Енциклопедії митної справи» у 6 томах. Однак зазначене видання узагальнило в себе лише тогочасну нормативно-правову базу з питань здійснення митної справи. Закономірним етапом розвитку галузей науки й освіти стало видання словників з митної справи за авторством Ю.П. Соловкова, Д.В. Зеркалова та І.Х. Баширова, що сприяло вирішенню багатьох суперечливих питань теорії і практики здійснення митної справи, формуванню тезауруса державної митної справи як науки, упорядкуванню її понятійно-категоріального апарату.

Більш змістовна робота з формування термінологічного апарату, який застосовувався у митній справі з часу набуття Україною незалежності, здійснена у 2005 році О. П. Петровим у «Тлумачному митному словнику-довіднику». Ним було проаналізовано близько 1400 термінів, тлумачення яких наведено з офіційних нормативно-правових актів, наукових джерел та результатів власних досліджень.

З метою систематизації основних термінів, понять, їх визначень, стійких фразеологічних сполучень, що характеризують суть митної справи, її внутрішнього і зовнішнього середовища, розкриття її змісту для підвищення ефективності комунікації у процесі практичної, наукової та навчальної діяльності в митній та інших сферах Державним науково-дослідним інститутом митної справи підготовлено наукове видання – «Митна енциклопедія» у трьох томах.

«Митна енциклопедія» – перше в Україні кількатомне зібрання знань про державну митну справу та зовнішньоекономічну діяльність, до якого увійшли найбільш вагомі результати, отримані Державним науково-дослідним інститутом митної справи під час виконання у 2011-2014 роках науково-дослідної роботи «Розбудова митної справи України: витоки, реалії, перехід до сталого розвитку» (реєстраційний № 0111U006927). Зазначена науково-дослідна робота виконувалася у 2011-2012 роках на замовлення Державної митної служби України, у 2013 році – на замовлення Міністерства доходів і зборів України, а у 2014 році – на замовлення Державної фіскальної служби України.

До складу авторського колективу «Митної енциклопедії» увійшли провідні вітчизняні вчені, відомі як в Україні, так і за її межами своїми науковими здобутками у митній справі, а також фахівці-практики, що безпосередньо здійснюють державну митну справу.

Результатом колективного наукового пошуку став комплекс наукових статей, у яких описано митну термінологію та відомчі відзнаки, історію розвитку митної справи та персоналії керівництва митної служби України, базові положення міжнародних правових актів з питань митної справи і діяльність митних служб зарубіжних країн, органи державної влади в Україні та питання боротьби з контрабандою, митні органи, офшорні зони, кіно-

логічне забезпечення здійснення митної справи, зброя, культурні цінності, тощо.

Структурно «Митна енциклопедія» складається із близько 2500 наукових статей, розміщених в алфавітному порядку. До багатьох статей подано ілюстративний матеріал. Для полегшення пошуку необхідної інформації передбачено статті-відсилання, що адресують читача до необхідного терміна.

При підготовці «Митної енциклопедії» автори використовували у якості першоджерел праці відомих українських та зарубіжних науковців і практиків митної справи, а також нормативно-правову базу, що врегульовує питання здійснення митної справи в Україні та світі.

Сподіваємось, що поява подібного видання є дуже своєчасною, відповідає професійним потребам вітчизняних митників для підготовки посадових осіб та підвищення їх кваліфікації, розробки нормативних актів тощо. «Митна енциклопедія» може слугувати додатковим джерелом знань з митної справи та практичної діяльності у митній сфері для науковців, викладачів вищої школи України, аспірантів, студентів, суб'єктів ЗЕД та усіх, хто цікавиться розвитком митної науки в Україні та за її межами.

Авторський колектив щиро вдячний керівництву та представникам центральних апаратів Державної митної служби України, Державної фіскальної служби України, керівникам митниць та митникам (особливо, Запорізької, Миколаївської, Тернопільської, Харківської, Хмельницької), представникам наукової спільноти, які взяли участь в обговоренні матеріалів «Митної енциклопедії» на етапах підготовки і редагування наукових статей, за висловлені конструктивні зауваження та пропозиції.

АБАК (ABACUS) [від грец. ábax, abákion, латин. abacus – дошка, лічильна дошка] – лічильний пристрій, що використовувався в торгівлі, у тому числі, міжнародній, для спрощення та пришвидшення розрахунку вартості товарів і ведення бухгалтерського обліку.

Греко-римський абак (реконструкція)

Представляв собою чотирикутну дошку, виготовлену із твердого матеріалу (дерева або мармуру), яку розграфлювали прямими лініями-канавками. Розрахунок здійснювався завдяки переміщенню уздовж ліній-канавок лічильних марок, що позначали певний числовий розряд.

А. використовувався з часів Стародавнього світу – у Вавилоні, Греції та Римі; згадується у творах істориків та філософів Геродота, Полібія, Ямвліха; існують зображення **А.** на античних вазах. Під назвою «суаньпань» **А.** відомий в Китаї із VI ст. до н.е., починаючи із XV ст. н.е. – активно використовується в Японії під назвою «соробан»; в імперії інків доколумбової Америки застосовувався лічильний пристрій «юпана». У Західну Європу **А.** завезли араби, які у VIII ст. завоювали Іспанію. На теренах Російської імперії **А.** трансформувався у засновану на десятинній системі лічби рахівницю, із прототипом якої росіяни познайомилися, за однією версією – в Азії у XIV ст., а за іншою – в сибірських народів у XVIII ст. **А.** та лічильні пристрої на його основі, активно використовувалися до кінця XX ст., коли були витіснені електронними калькуляторами.

Фрадинський О.А.

АВАЛЬ (AVAL) [від фр. aval – підтримка] – вексельне поручительство третьої особи (осіб) щодо взяття на себе відповідальності перед векселедержателем за умови гарантування оплати векселя та виконання зобов'язань векселедавця або іншої особи, зобов'язаної по векселю.

У митній та податковій термінології поняття **А.** може розглядатися як вексельне поручительство, згідно з яким банк бере на себе відповідальність перед векселедержателем за виконання векселедавцем оплати векселя, у тому числі податкового векселя, яке оформляється шляхом проставляння гарантійного напису банку на кожному примірнику векселя.

Юридична або фізична особа, яка гарантує оплату векселя є авалістом. **А.** оформлюється гарантійним написом аваліста на лицьовому боці кожного примірника векселя або на спеціальному додатковому аркуші (алонжі). Напис може виражатися словами «вважати за аваль» або будь-яким іншим рівнозначним формулюванням, яке підписується авалістом. В **А.** має зазначатися, за кого він виданий. Якщо цього не зазначено, то вважається, що **А.** виданий за векселедавця переказного векселя.

А. може здійснюватися у будь-який час (складання, видача, будь-який інший етап обігу векселя) на всю суму платежу по векселю, або на її частину. Аваліст відповідає за оплату векселя у межах гарантованої ним оплати так само, як і особа, зобов'язання якої по векселю він забезпечив. **А.** дозволяється здійснювати будь-якій особі, крім векселедавця. Авалювання векселів може здійснюватися на підставі договору про авалювання, який укладається на певний термін (генеральна угода про авалювання), або договору на авалювання визначених векселів (окремий договір про авалювання). Здійснивши платіж за векселем, аваліст набуває прав щодо отримання визначеного платежу від особи, зобов'язання якої він забезпечив, а також від інших осіб, які зобов'язані за переказним векселем.

Кредісов А.І.

АВАНСОВИЙ ПЛАТІЖ – див. ПЛАТІЖ АВАНСОВИЙ.

АВАНСОВІ ЗАКУПІВЛІ – див. ЗАКУПІВЛІ АВАНСОВІ.

АВАРІЙНА КАРТА – див. КАРТА АВАРІЙНА.

АВЕРС (HEAD SIDE) [лат. adversus, фр. avers – звернений до, повернутий обличчям] – лицевий бік монети.

А. в монетах вважається та сторона, на якій зображено знак, що гарантує справжність монети. Це, перш за все, державний герб, державна емблема, герб або гербове зображення феодального роду, представники якого мали право карбування

Аверс російського карбованця Катерини І. 1727 рік

власних монет. За відсутності герба або емблеми **А.** вважається сторона із зображенням правителя (божества), а за їх відсутності сторона з монограмою чи ім'ям та титулом правителя. В античних монетах на **А.,** як правило, зображували божество відповідної місцевості. **А.** середньовічних монет прийнято вважати бік із зображенням портрету, символу, імені правителя. З XIX ст. на **А.** європейських монет, як правило, зображено герб (символ республіки), або портрет монарха. Але якщо з одного боку знаходиться портрет (вензель) правителя, а з іншого герб, то портрет (вензель) завжди буде **А.**

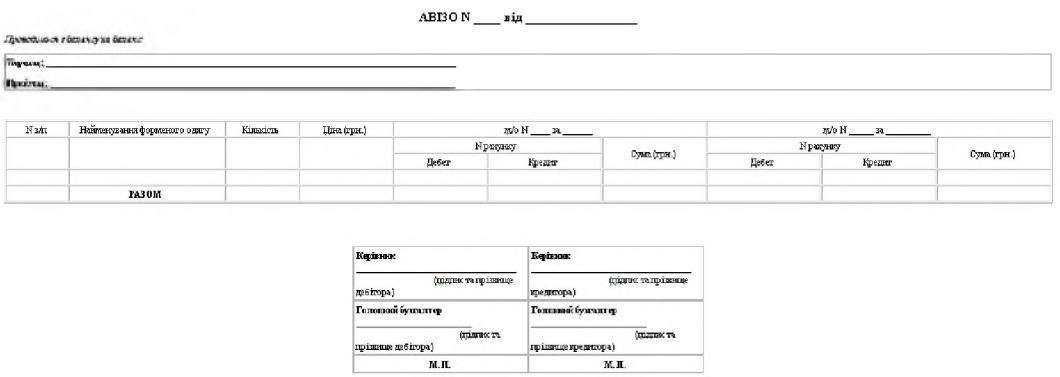
Калашникова О.Л.

АВІАЦІЙНА ВАНТАЖНА НАКЛАДНА – див. НАКЛАДНА АВІАЦІЙНА ВАНТАЖНА.

АВІАЦІЙНА ГЕНЕРАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ – див. ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА АВІАЦІЙНА.

АВІАЦІЙНИЙ ТРАНСПОРТ – див. ТРАНСПОРТ АВІАЦІЙНИЙ.

АВІЗО (AVISO) – у банківській, комерційній, бухгалтерській практиці – офіційне письмове повідомлення одного контрагента іншому про здійснення певних грошових операцій або про зміни у взаєморозрахунках чи відправці товарів; повідомлення про перерахунки грошей (зняття з рахунку тощо), залишки коштів на рахунку, про відкриття акредитива. Залежно від характеру операцій **А.** бувають дебетові і кредитові. В **А.** зазначаються його номер, дата, характер виконаної операції, сума, номер рахунку платника й організації, котра одержує кошти тощо. У банківській практиці найчастіше застосовується у взаємних розрахунках. Таке **А.** є розпорядженням однієї установи банку іншій здійснити банківські операції (перерахувати на рахунки клієнта кошти), або списати з його рахунку відповідні суми. Для оптимізації операцій застосовуються зведені **А.** складені на підставі багатьох розрахункових документів.

АВІЗО N ____ від _____

Одержувач: _____

Платник: _____

N з/п	Найменування форменого одягу	Кількість	Ціна (грн.)	л/р N ____ за _____			л/р N ____ за _____		
				N рахунку		Сума (грн.)	N рахунку		Сума (грн.)
				Дебет	Кредит		Дебет	Кредит	
	РАЗОМ								

Керівник _____ (підпис та прізвище дебітора)	Керівник _____ (підпис та прізвище кредитора)
Головний бухгалтер _____ (підпис та прізвище дебітора)	Головний бухгалтер _____ (підпис та прізвище кредитора)
М.П.	М.П.

Зазвичай як **А.** використовуються копії документів, що оформляють відповідну операцію – копії меморіальних ордерів, платіжних доручень, паперових носіях і відправляються способом, який зазначено в договорі з клієнтом або банком-кореспондентом. Банкам-кореспондентам **А.** зазвичай надсилаються поштою (поштові **А.**), іноді доставляються кур'єром та вручаються під розписку відповідальній особі кореспондента. Відомості про операції та залишки по рахунках видаються представнику клієнта на його вимогу.

Для економії часу використовують телеграфні та електронні **А.** Телеграфні **А.** зазвичай мають зведений характер, тобто відображають відомості не про одну, а про кілька операцій; вони відправляються, забезпечені спеціальним шифром – телеграфним банківським кодом або ключем, який дозволяє встановити, що **А.** дійсно виходить від його відправника. Електронні **А.** пересилаються Інтернет зв'язком і файлами, що містять

відомості про всі операції, проведені за день. Застосування електронних **А.** повинно бути прямо узгоджено договором кореспондентського рахунку, що не звільняє банк-відправник від подальшого подання **А.** на паперових носіях (зазвичай це робиться раз на місяць). Якщо ж договір кореспондентського рахунку не містить умови про обов'язок виконувати електронне **А.,** то банк, що отримав таке **А.** має право не виконувати розпорядження, які містяться в ньому до отримання **А.** на паперових носіях.

Коновалов Ю.О.

АВСТРАЛІЙСЬКА МИТНА ТА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА – див. МИТНИЦЯ АВСТРАЛІЇ.

АВСТРАЛІЙСЬКИЙ ДОЛАР – див. ДОЛАР АВСТРАЛІЙСЬКИЙ.

АВТАРКІЯ (AUTARCHY) [грец. autarkeia – самовдоволення] – система замкненого виробництва спільноти, з мінімальною залежністю від обміну із зовнішнім середовищем. Термін часто вживається в розумінні прагнення до відособлення, схильності до вузького намісництва.

У філософії **А.** означає внутрішню самозаспокоєність, задоволеність наявним станом, достатнім та незалежним, незалежність від усіх речей зовнішнього світу або інших людей. Демокрит розглядав **А.** як самозаспокоєність духу і одночасно як властивість самої природи, зазначаючи, що «природі досить власних сил». Широке поширення поняття **А.** отримало у кініків та стоїків. Стоїк Хрисипп визначає **А.** як стан, який задовольняється необхідним і який здатен приводити життя до належного. Платон і Аристотель розуміли **А.** ідеалістично. За Платоном деміург створив космос у вигляді «самодостатнього й досконалішого бога», що нічого не потребує. У пошуку найвищого блага й краси Платон прагнув до того, «що достатнє й досконале». Аристотель, розуміючи доброчесність як внутрішню самовдоволеність, детально розглянув це поняття у праці «Нікомахова етика»: «**А.** – це те, що саме по собі робить життя бажаним і нічого не потребуючим». У цьому розумінні **А.** тотожна блаженству. У нього поняття **А.** вперше вживається до політичного життя у праці «Політика»: «Держава – це спілкування... родів і поселень заради досягнення досконалого самодостатнього існування, яке, як ми стверджуємо, полягає у щасливому і прекрасному житті».

В економічному розумінні **А.** – незалежність країни, що позбавляє необхідності ввезення найважливіших продуктів споживання; економічний режим самозабезпечення країни, в якому мінімізується зовнішній товарообіг. У Фукідіда **А.** означає політичну й економічну незалежність однієї держави від інших. Опис «замкнутої торгової держави» – закритої, економічно самодостатньої та ізольованої від решти світу, дав Фіхте.

А. проявляється в максимальному обмеженні імпорту, стимулюванні експорту товарів і капіталу, захопленні чужих територій, багатих на сировину. Автаркічні погляди були й у меркантилістів. Найбільшого поширення отримали в період загальної економічної кризи початку XX ст. У період Другої світової війни правлячі кола Німеччини, Італії, Японії використовували **А.** як засіб у боротьбі за переділ світу. Тоталітарні режими використовували політику задля мілітаризації економіки. Нацистська доктрина **А.** була викладена Герінгом і знайшла відображення в чотирирічному плані, що був затверджений німецьким керівництвом у 1936 р. Політика **А.** була засуджена на Нюрнберзькому процесі як політика підготовки до війни.

Політика **А.** є економічною політикою держав, які готуються до війни і характеризується консервацією економіки, її відокремленням від економіки континентальної та «замиканням» саму на себе. Рівень **А.** вимірюють за допомогою різних коефіцієнтів, зокрема, відношення зовнішньоторговельного обігу до валового внутрішнього продукту країни, частки імпорту найважливіших ресурсів у їх загальному споживанні тощо.

Повна **А.** неможлива навіть для великих і багатих ресурсами країн, тому, як правило, в літературі говорять про «автаркічні тенденції» в економічній політиці (Північної Кореї, Албанії). Історичний досвід показав, що такі тенденції завдають непоправної шкоди економіці країни, відкидаючи її назад в галузі науково-технічного прогресу, економічної ефективності суспільного виробництва і рівня добробуту народу. У довгостроковій перспективі це може створити неефективний ринок і на внутрішньому ринку уряд не зможе максимально мірі використовувати усі економічні можливості.

Разумей М.М.

АВТОМАТ КАЛАШНИКОВА (KALASHNIKOV MACHINE GUN) – автоматична зброя, розроблена російським конструктором Михайлом Калашниковим у 1947 р. та прийнята на озброєння Радянською Армією у 1949 р. Ця зброя вважається кращою з причини своєї безпрецедентної надійності та невибагливості, а також за кількістю вироблених **АК** калібру 7,62 мм. Різні модифікації **АК** вироблялися в різних країнах, в які у більшості випадків обладнання та виробничі лінії надавав СРСР. Але левову частку слави **АК** створили зразки АК47 і АКМ, зроблені в СРСР. Ця зброя була розрахована на патрон калібру 7,62 мм, який був сконструйований на основі патрона воєнного часу зразка 1943 р.

Основним недоліком **АК** калібру 7,62 мм була незадовільна кучність бою при стрільбі чергами, тому подальша модернізація здійснювалась у напрямку використання боєприпасу 5,45 мм. **АК.** є індивіду-

альною зброєю і призначений для знищення живої сили й ураження вогневих засобів противника. Для ураження противника у рукопашному бою до автомата приєднується багнет-ніж. Прицільна дальність стрільби – 1000 м. Найбільш дієвий вогонь по наземних цілях, літаках, вертольотах та парашутистах – на дальності до 500 м. Зосереджений вогонь по наземних групових цілях ведеться на дальність до 1000 м. Дальність прямого пострілу: по грудній фігурі – 440 м, по фігурі, яка рухається – 625 м. Темп стрільби приблизно 600 пострілів за хвилину. Бойова скорострільність: при стрільбі чергами – до 100 пострілів на хвилину; при стрільбі одиночними пострілами – до 40 пострілів за хвилину. Вага автомата без багнета-ножа із спорядженим патронами пластмасовим магазином: АК74 – 3,6 кг. Вага штика-ножа з піхвами – 490 г.

Раніше АК74 виробляли з дерев'яним прикладом і цівкою, магазини робилися або з помаранчевого пластику або штампувалися із сталевого листа. Подальші модернізації направлялися на зменшення ваги. Починаючи з 1986 р. приклад, цівка, накладка на газовідвідну трубку і пістолетна рукоятка виготовлялися з високоміцного полімеру чорного кольору (склонаповнений поліамід), магазини також стали вироблятися з чорного пластика. Існував варіант з рамковим сталевим складаним на ліву сторону прикладом – АКС74У. Більш сучасні моделі АК74М (модернізована модель АК74), що вироблялися з середини 90-х рр. XX ст., мають складений на лівий бік полімерний приклад, у якому поміщається пенал з пристосуваннями для догляду за зброєю, як і у всіх попередніх версіях **АК**. Також на лівій стороні ствольної коробки передбачалося кріплення для кронштейна оптичних, нічних і коліматорних прицілів, на лівій стороні приклада є спеціальне поглиблення, в яке входить кріплення кронштейнів, для щільного прилягання складеного приклада до ствольної коробки.

У митній службі України **АК** перебував на озброєнні в підрозділах митної варти, а також оперативно-чергових служб до компетенції яких належали питання: забезпечення дотримання пропускного режиму; відбиття нападу на будинки, будівлі, споруди, транспортні засоби, що належали митній службі або використовувалися ними; відбиття нападу на підприємства, установи та організації, в приміщеннях та/або на території яких здійснювався митний контроль; відбиття нападу на товари, що перебували під митним контролем, а також для звільнення зазначених об'єктів у разі їх захоплення.

Бурдін В.М.

АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – див. ЄДИНА АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЄАІС ДМСУ).

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ (АСАУР) (AUTOMATED SYSTEM OF RISK ANALYSIS AND MANAGEMENT) – система, що реалізована у складі автоматизованої системи митного оформлення і використовувалась ДМСУ в період 2007 – 2012 рр., а з 2013 р. – Мін-

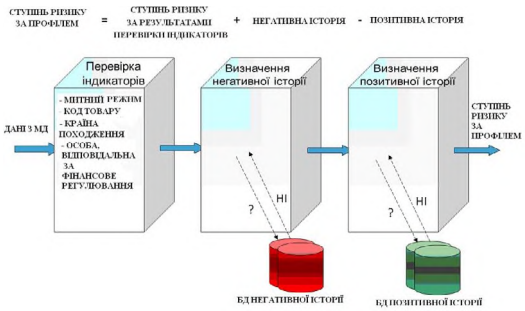

Схема оцінки ризику за кожним профілем ризику

доходів України, з травня 2014 р. – ДФСУ під час митного контролю та оформлення товарів із застосуванням митної декларації (МД). **АСАУР** містить збалансований підхід до оцінки ризику за МД з використанням упроваджених до системи профілів ризику. Основне завдання **АСАУР**: на підставі всіх діючих профілів ризику здійснити оцінку ризику МД, яка прийнята до митного оформлення та видати повідомлення із вказівками необхідних заходів, що слід зробити для перевірки законності зовнішньоекономічної операції посадовій особі, яка здійснює митне оформлення та митний контроль (інспектору). **АСАУР** дозволяє автоматизувати оцінку ризику за кожною МД. Процес аналізу здійснюється в два основні етапи: 1) оцінка ризику за кожним профілем ризику; 2) визначення переліку форм контролю в цілому за МД.

На першому етапі для кожного профілю ризику визначається ступінь ризику (під ступенем ризику тут розуміється числове значення у визначених

межах, яке показує ймовірність порушення митного законодавства в конкретному випадку та, відповідно, передбачає здійснення адекватних даному ризику заходів). Це число визначається по-різному в кожному профілі ризику, залежно від його особливостей. Зокрема, ступінь ризику залежить від комбінації індикаторів, які спрацювали, та їх значень. При оцінці значень індикаторів, при потребі, застосовуються елементи нечіткої логіки. Наприклад, у випадку перевірки вагових показників товару ступінь ризику може залежати від того, наскільки сильно відрізняється задекларована вага одиниці товару від значення індикатора ризику.

Ще однією особливістю **АСАУР** є те, що вона дозволяє враховувати при оцінці ризику попередню поведінку суб'єкта ЗЕД. У базі даних накопичується інформація по так званих позитивній та негативній історії. Використання у системі таких елементів, як позитивна та негативна історія, дозволяють із часом автоматично коригувати оцінку ризику залежно від результатів попередніх спрацювань системи, при цьому під спрацюванням системи слід розуміти випадок, коли за результатами оцінки ризику за МД системою було сформовано рекомендації з виконання митних процедур щодо застосування форм митного контролю. Таким чином, схема оцінки ступеня ризику за кожним профілем ризику складається з таких елементів, як ступінь ризику за результатами перевірки декларації за допомогою індикаторів ризику, позитивна та негативна історії.

Після перевірки усіх профілів ризику, визначення форм контролю по кожному профілю, здійснюється завершальний етап – формування загального переліку форм контролю по МД з відповідними коментарями для вказівки інспектору.

Підхід щодо двохетапної перевірки МД – спочатку за профілем ризику, потім шляхом узагальнення результатів такої перевірки – дозволяє з одного боку формувати перелік форм контролю, адекватний ступеню та характеру оцінених ризиків за МД, з іншого – оптимізувати структуру вказівок, що надаються інспектору.

Оцінка ризику за МД і формування переліку митних процедур **АСАУР** здійснюються після внесення інспектором за допомогою автоматизованої системи митного оформлення вантажів (АСМО) електронної копії МД до бази даних. За результатами оцінки ризику інспектор переглядає сформований в електронному вигляді **АСАУР** перелік митних процедур. З метою уніфікації окремих форм митного контролю для можливості їх автоматизованого використання затверджено Класифікатор окремих форм митного контролю. Перелік митних процедур, сформований **АСАУР**, містить: код та назву процедури; вид митної процедури (обов'язкова; обов'язкова за умови; у разі необхідності); повідомлення до митної процедури (містить уточнення, вказівки чи пояснення, які стосуються застосування митної процедури).

У межах компетенції відповідно до положень нормативних актів з питань митної справи, інспектор може прийняти рішення про необхідність застосування митних процедур додатково до тих, що визначені за допомогою **АСАУР**.

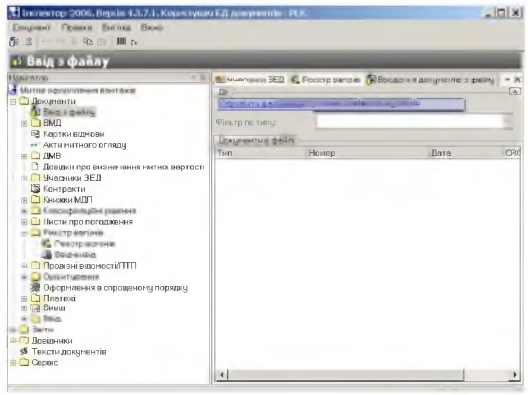
Після проведення митних процедур, визначених **АСАУР** та додатково інспектором, інформація про результати їх проведення вноситься до бази даних. Зокрема вноситься інформація про результати виконання митної процедури, дату її виконання, прізвище, ініціали посадової особи, яка здійснила митну процедуру, реквізити підтверджуючих документів (наприклад, акта про проведення митного огляду, рішення про визначення коду товару та ін.). Якщо за результатами виконання митних процедур виявлено порушення чи інші причини, які не дають можливості завершити митне оформлення за конкретною МД, то інспектор вносить за допомогою АСМО відомості про причини незавершення митного оформлення за конкретною МД.

Серед особливостей застосування **АСАУР** є складність її використання, що потребує високого рівня фахової та спеціальної підготовки як посадових осіб, які здійснюють розроблення профілю ризику, так і тих, які імплементують його до системи.

Несторишен І.В.

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ «ІНСПЕКТОР-2006» (AUTOMATED SYSTEM OF CUSTOMS CLEARANCE «INSPECTOR 2006») – програмно-інформаційний комплекс, розроблений у 1996-2007 рр. і призначений для автоматизованого оформлення митних документів у структурних підрозділах митних органів, зайнятих у процесі митного оформлення товарів. «Інспектор-2006» з 01.07.07 був впроваджений в промислову експлуатацію по всій митній системі України.

АСМО «Інспектор-2006» дає змогу вирішувати такі завдання: автоматизована підтримка технології митного оформлення, прийнятої в митному органі, яка ґрунтується на нормативних документах

Робоче вікно «Інспектор 2006»

Держмитслужби України (з 2013 р. – Міндоходів, з травня 2014 р. – ДФСУ) і митного органу; введення і формато-логічний контроль електронних копій документів, необхідних для митного оформлення та перевірка митної декларації (МД) згідно з критеріями ризику; ведення бази даних митного органу – основного сховища інформації про митне оформлення (електронні копії МД, інші документи, задіяні в процесі митного оформлення, дані про проходження технологічних етапів митного оформлення тощо); обмін інформацією з іншими підрозділами митного органу із застосуванням криптографічного захисту інформації; формування інформації з метою подальшого введення її до центральної бази даних Єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЦБД ЄАІС) Держмитслужби України (з 2013 р. – Міндоходів, з травня 2014 – ДФСУ).

АСМО «Інспектор-2006» розроблена за архітектурою клієнт – сервер та працює під керуванням операційної системи Microsoft Windows 98/ME/2000/XP/2003.

До складу **АСМО «Інспектор-2006»** входить модуль автоматизованої системи управління ризиками (АСУР), що проводить попередній аналіз інформації, наявної в електронних копіях митних документів, та пропонує рішення для інспектора, який проводить митне оформлення або здійснює митний контроль під час пропуску вантажів в пунктах пропуску на державному кордоні, а також система формато-логічного контролю.

З метою самообслуговування створено Модуль Кіоск Програми **АСМО «Інспектор-2006»** для попередньої реєстрації електронних копій МД, який дозволяє вказати файл з електронною копією МД, здійснити її формато-логічний контроль та розмістити в черзі до оформлення в підрозділі митного оформлення.

Прус Л.Р.

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ОБРОБКИ МИТНИХ ДАНИХ (АСОМД) (AUTOMATED CUSTOMS DATA PROCESSING SYSTEM) – комп'ютеризована митна управлінська система, яка використовується при здійсненні переважної частини зовнішньоторговельних операцій. **АСОМД** розроблена ЮНКТАД спільно з Всесвітньою митною організацією.

Мета **АСОМД** – сприяння торгівлі завдяки прискоренню митного оформлення шляхом використання інформаційної технології і скорочення та спрощення митної документації і процедур. **АСОМД** призначена для обробки вантажних маніфестів і митних декларацій, ведення звітності, обслуговування транзиту, а також організації обліку при тимчасовому стягуванні платежів та зборів. З допомогою **АСОМД** створюються торговельні бази даних, які можуть бути використані в статистичному економічному аналізі.

Програмне забезпечення **АСОМД** розробляється ЮНКТАД в Женеві, і в цій системі використовуються мікрокомп'ютери, що працюють у системі клієнт-сервер. **АСОМД** узгоджується із міжнародними кодами і стандартами, розробленими ІСО (Міжнародною організацією по стандартизації), ВМО (Всесвітньою митною організацією) і ООН. Конфігурація **АСОМД** може бути розроблена таким чином, щоб враховувати національні особливості окремих країн, а саме митні режими, системи тарифів і законодавства. **АСМОД** дозволяє також здійснювати електронний обмін даними (ЕОД) між трейдерами і митними органами із використанням правил ЕДІФАКТ ООН (правила для електронного обміну даними у сфері управління, торгівлі та на транспорті).

Існує три версії **АСОМД: АСОМД 2.7, АСОМД++, АСОМД World**. **АСОМД** передбачає опрацювання усіх процесів, що здійснюються при митній очистці товарів завдяки спрощенню та гармонізації процедур і стандартизованих торгових документів. Остання версія **АСОМД** дозволяє працівникам митних органів і торговим компаніям проводити основну частину своїх операцій через Інтернет. Особливо корисна для країн, що розвиваються, у яких однією із головних проблем застосування ЕОМ для цілей управління є недостатній розвиток телекомунікацій з виділенням каналів зв'язку. **АСОМД** також є достатньо потужною для того, щоб задовільнити операційні та управлінські потреби при проведенні митних операцій у будь-якій розвиненій країні. **АСОМД World** дозволяє отримувати інформацію, що спрямована на боротьбу із шахрайством, корупцією і незаконною торгівлею, оскільки вона надає можливості спільної діяльності митним органам різних країн у діалоговому режимі.

Перша у світі комп'ютеризована митна система **АСОМД World** була введена в дію у 2004 р. Використовується митними відомствами більш ніж 90 країн. Дозволяє опрацьовувати більш ніж 16 млн митних декларацій у рік в автоматизованому режимі.

АСОМД забезпечує автоматизацію та модернізацію митних процедур із застосуванням надійних вмонтованих засобів митного контролю у вигляді автоматизованої обробки декларацій і видачі дозвільних документів, міжвідомчого управління ризиками, фінансової звітності, автоматизації розрахунку митних платежів. **АСОМД** запроваджує міжнародні стандарти, конвенції, рекомендації, приведення у відповідність до них торгових документів. **АСОМД** мінімізує електронний обмін даними між усіма учасниками процесу митного оформлення, що сприяє автоматизації усього процесу.

Яковенко О.В.

АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ – див. ТРАНСПОРТ АВТОМОБІЛЬНИЙ.

АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ (АВТОМОБІЛЬ) – див. ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ АВТОМОБІЛЬНИЙ (АВТОМОБІЛЬ).

АВТОНОМІЯ МИТНА (CUSTOMS AUTONOMY) – суверенне право самостійно встановлювати мита на імпортні товари, і таким чином захищати національного виробника. З приходом на російський престол імператриці Єлизавети Петрівни усі внутрішні митниці в Україні були ліквідовані. Але царський уряд, орієнтуючись на остаточну ліквідацію залишків української державності, добре розумів, що митний бар'єр між Росією та Україною серйозно гальмував їх подальше економічне зближення, зокрема у галузі торгівлі. У зв'язку з цим 15.07.1754 р. вийшов указ Єлизавети Петрівни про скасування мита на товари, котрі надходили з Росії до України, і навпаки на заборону мита на території Лівобережжя. Митний кордон між Україною і Росією був скасований, і Україна втратила свою митну автономію. З того часу і до 1991 р. (понад 240 років) Україна митної автономії більше не мала (за винятком порівняно невеликого проміжку часу з 1918 по 1919 р.).

Прус Л.Р.

АВТОНОМНЕ МИТО – див. МИТО АВТОНОМНЕ.

АВТОНОМНИЙ МИТНИЙ ТАРИФ – див. ТАРИФ МИТНИЙ АВТОНОМНИЙ.

АВТОНОМНІ СТАВКИ МИТА – див. СТАВКИ МИТА АВТОНОМНІ.

АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР (АЕО) (AUTHORISED ECONOMIC OPERATOR – AEO) – суб'єкт господарювання, надійний з точки зору здійснення митної діяльності в рамках ЄС та який має право користуватися пільгами на території ЄС. Згідно з Митним кодексом ЄС, сертифікат **АЕО** спрощує проходження митних процедур або/та надає право на сприяння в питаннях охорони і забезпечення безпеки. Термін «**АЕО**» за значенням співпадає з терміном «уповноважений економічний оператор», визначеним вітчизняним законодавством.

Форма концепції партнерства «митниця – бізнес» вперше була окреслена на міжнародному рівні у Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) шляхом встановлення спеціальних процедур для «уповноважених осіб». Поняття «уповноважені особи», яке міститься у Загальному додатку Кіотської конвенції, отримало свій розвиток у Спеціальному додатку Е «Транзит», у якому зазначено, що митна служба визнає осіб як уповноважених вантажовідправників або уповноважених вантажоодержувачів після того, як вона переконається, що вони дотримуються певних умов, встановлених законодавством.

На основі правил Кіотської конвенції була розроблена більш детальна концепція **АЕО,** яка закріпилася в системі Рамкових стандартів щодо забезпечення безпеки та сприяння глобальній торгівлі (SAFE), затвердженій 23.06.2005 ВМО. Це стало початком активного впровадження програми **АЕО** (переважно розвиненими країнами). Положеннями Рамкових стандартів запроваджені принципи й стандарти, що створюють умови для підвищення безпеки міжнародної торгівлі та сприяють безперервному руху товарів впродовж усього безпечного міжнародного ланцюга поставок товарів. І саме в такому контексті в Рамкових стандартах вводиться поняття «**АЕО**», у той час, як поняття «авторизована особа» в Кіотській конвенції розглядається лише у контексті усунення розбіжностей у митних правилах і процедурах договірних сторін. З метою реалізації положень Кіотської конвенції Рамковими стандартами ВМО визначено концептуальні засади функціонування інституту «авторизованого/уповноваженого економічного оператора» та передбачено визнання такого статусу на міждержавному рівні шляхом підписання відповідних угод.

Положення Кіотської конвенції і Рамкових стандартів ВМО щодо забезпечення функціонування інституту **АЕО** імплементовано в митне законодавство ЄС. Метою відповідних програм є максимальне дотримання балансу між інтересами бізнесу і митниці для сприяння міжнародній торгівлі, зменшення необхідних митних процедур за умови, що особи, які здійснюють такий рух товару, відповідають чітким критеріям безпеки і прозорості ведення бізнесу.

У Європейському союзі інститут **АЕО** був введений з 01.01.2010 відповідно до директив Європейської комісії: № 648/2005, 1875/2006, 1192/2008 і 197/2010.

Статус **АЕО** складається з двох видів уповноважень: надання статусу **АЕО** для «митного спрощення» та надання статусу **АЕО** для «безпеки».

Перший тип уповноважень дозволяє економічним операторам отримати привілеї у вигляді певних спрощень відповідно до митного законодавства. При отриманні другого типу уповноважень, економічний оператор отримує привілеї у вигляді прискорення проходження процедур, пов'язаних з безпекою і захистом. Обидва типи уповноважень можна отримати одночасно.

Статус **АЕО** за умови виконання положень відповідних статей Митного кодексу ЄС без шкоди для митного контролю, визнається митними органами усіх держав-членів.

Митні органи, ґрунтуючись на визнанні статусу **AEO** та за умови виконання вимог, пов'язаних з певним типом спрощення, надають суб'єкту можливість користуватися таким спрощенням.

Сертифікат **AEO** «Спрощення митних процедур» видається будь-якому суб'єкту господарювання, зареєстрованому на території ЄС, що виконує вимоги митного законодавства, відповідних стандартів ведення обліку за умови, що цей суб'єкт платоспроможний. Власник даного сертифіката має право на спрощення митних процедур у відповідності до Митного кодексу ЄС; менший обсяг митного контролю; пріоритет при проведенні митного огляду; можливість подати запит на проведення митного огляду у певному місці.

Сертифікат **AEO** «Захист та безпека» видається будь-якому суб'єкту господарювання, зареєстрованому на території ЄС, що виконує вимоги митного законодавства, відповідних стандартів ведення обліку за умови, що цей суб'єкт платоспроможний і забезпечує виконання стандартів з захисту та безпеки. Власник даного сертифіката має право на можливість попереднього повідомлення; зменшений обсяг відомостей у спрощених деклараціях; менший обсяг митного контролю; пріоритет при проведенні митного огляду; можливість подати запит на проведення митного огляду у певному місці.

З метою уникнення небажаного дублювання законодавчих норм стосовно міждержавних і європейських сертифікатів охорони або/та безпеки для перевезення вантажів морським, повітряним та наземним транспортом, установи ЄС тісно співпрацюють одна з одною. Результатом такої співпраці стало забезпечення максимальної сумісності законодавчих норм і, відповідно, створення всіх необхідних умов для взаємного визнання сертифікатів.

Неліпович О.В.

АВУАРИ (ASSETS) – різні активи (готівка, чеки, векселі, акредитиви), за рахунок яких можуть бути здійснені виплати та погашені зобов'язання їх власників.

У банківській сфері **А**. – це грошові ресурси банку в іноземній валюті, золоті, що є на його рахунках у закордонних банках (внески юридичних осіб та громадян). Сукупність таких ресурсів, що належать певній країні, називається її закордонними **А.** Ними здійснюють виплати, забезпечують розрахунки між державами. **А.** у податковій сфері – це податковий кредит, який відкривають платникові податків (юридичній, фізичній особі), що отримує дивіденди від компаній.

А. стимулюють розвиток товарообмінних операцій, розрахунків як усередині держави, так і з зарубіжними країнами. Поділяються **А.** на вільні (використовуються без обмежень), блоковані (знаходяться у розпорядженні держави або банків) та з певним режимом використання.

Долобанько В.В.

АГЕНТ (ПОСЕРЕДНИК) (AGENT) – фізична або юридична особа, громадянин або організація, що виступають в ролі довіреної особи, посередника, уповноваженого здійснювати певне коло дій від імені іншої особи (принципала), за дорученням і в інтересах цієї особи. У фінансово-комерційних операціях агентами є брокери, маклери, дилери, комісіонери, фондові менеджери, адвокати. За обсягом повноважень розрізняють **А.** з правом та **А.** без права провадити операції від імені й коштом принципала. У ролі **А.** можуть також виступати банки, які надають клієнтам широке коло посередницьких послуг; гуртовий торговець, який представляє інтереси продавця чи покупця на відносно постійній основі та виконує певні функції без права власності на товар; банк чи інша фінансова установа, що за договором з емітентом розповсюджує емітовані ним платіжні картки; суб'єкт підприємницької діяльності, який одержав у встановленому порядку ліцензію на діяльність щодо випуску та проведення державних лотерей. За обсягом повноважень **А.** поділяються на дві категорії: універсальні **А**. здійснюють будь-які юридичні дії від імені принципала та генеральні **А.,** які укладають тільки угоди зазначені в дорученні.

Долобанько В.В.

АГЕНТ З МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ (CUSTOMS CLEARANCE AGENT) – фізична особа-резидент, що перебуває у трудових відносинах з митним брокером і безпосередньо виконує в інтересах особи, яку представляє митний брокер, дії, пов'язані з пред'явленням митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення.

А.м.о. взаємодіє з відділом закупівель щодо підготовки документації до митного оформлення (перевірка проектів інвойсів, договорів, специфікацій та комплекту документів для отримання дозвільних документів); здійснює проведення/

складання актів фізичних доглядів; здійснює набір/оформлення декларацій в режимі імпорту, проходження всіх процедур та формальностей при митному оформленні; здійснює перевірку товаросупровідних та договірних документів.

А.м.о. має відповідати кваліфікаційним вимогам та отримати кваліфікаційне посвідчення, після здавання кваліфікаційного іспиту (здійснюється на безоплатній основі митницями на підставі заяви). Іспити проводяться в режимі on-line з Центром підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби (Департаментом спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФСУ) у формі тестування (100 тестових завдань) за єдиною програмою.

Поняття «представник митного брокера» і «агент з митного оформлення» по суті є тотожними та такими, що визначають виконання однакових функцій з пред'явлення органу митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення.

Прус Л.Р.

АГЕНТ З ОФОРМЛЕННЯ ВАНТАЖУ (CARGO AGENT) – особа, яка відповідає за всі технічні аспекти транспортування вантажів або посилок, у тому числі планування, упаковку, маршрутизацію, документацію, відстеження, митне оформлення.

Основні обов'язки **А.о.в.:** оформлення митних декларації різних типів на перевезення вантажу в міжнародному сполученні; перевірка правильності заповнення і комплектності перевізних та супроводжувальних документів; ведення оперативного обліку виробничих показників, перевізної та супровідної документації; видача вантажовідправникам та вантажоотримувачам довідок та оперативної інформації з питань застосування тарифів і митного оформлення перевізних та супровідних документів; отримання платежів за надані послуги; забезпечення дотримання правил з приймання і зберігання грошових коштів; ведення оперативного обліку виручки від надання послуг і складання звітів за встановленою формою про готівкові та безготівкові надходження за звітний період; внесення пропозицій з удосконалення роботи та підвищення культури обслуговування вантажовідправників і вантажоотримувачів; здійснення підбору кадрів, координація роботи персоналу; регулярне проведення технічних навчань з персоналом.

А.о.в. повинен знати: Статут залізниць України; МКУ; вказівки, розпорядження, телетайпограми, інформаційні листи та інші керівні матеріали органів вищого рівня згідно з посадовими обов'язками; Угоду про міжнародне вантажне сполучення залізниць; порядок ведення станційної та комерційної звітності; товарну номенклатуру ЗЕД; Міжнародні правила укладання договорів; методику визначення митної вартості; технологічний процес роботи станції; схему відповідної транспортної мережі та основні маршрути прямування вантажів; Правила технічної експлуатації залізниць; Інструкцію з сигналізації на залізницях за встановленим обсягом; форми первинної документації з вантажної та комерційної роботи; основи економіки, організації праці та управління; основи трудового законодавства; Положення про дисципліну працівників залізничного транспорту; правила внутрішнього трудового розпорядку; правила і норми з охорони праці, виробничої санітарії і пожежної безпеки.

Туржанський В.А.

АГЕНТ ІЗ РОЗКОМПЛЕКТУВАННЯ (AGENT OF UNPACKAGING) – агент, що виконує хоч одну операцію з упакування, відбору, зберігання, збирання вантажу, включаючи операції щодо об'єднаного вантажу. **А.** задіяні при переміщенні вантажів авіаційним та залізничним транспортом.

Руда Т.В.

АГЕНТ МОРСЬКИЙ (MARINE AGENT) – суб'єкт господарювання, який відповідно до договору морського агентування діє від імені та за дорученням судновласника та за винагороду надає послуги в галузі торговельного мореплавства.

При виконанні договору морського агентування **А.м.**, що діє від імені судновласника, може також діяти на користь іншої сторони, якщо вона його на те уповноважила і якщо судновласник не заперечує.

Відповідно до умов агентських договорів, **А.м.** забезпечує виконання вантажно-розвантажувальних робіт на судні, здійснює оформлення митних документів та документів на вантаж, інкасує суми фрахту та інші суми для оплати вимог судновласника, що виникають у зв'язку з договором перевезення. Сплачує за розпорядженням судновласника

й капітана суми, пов'язані з перебуванням судна в порту, здійснює експедиювання вантажу, найманя екіпажу для роботи на судні. Виступає від імені вантажовласника, а також договірної сторони учасників перевезення вантажів у прямому змішаному сполученні. Організовує забезпечення судна водою, пальним та іншими необхідними припасами. Забезпечує надання своєчасної медичної допомоги членам суднового екіпажу та пасажирам. Веде всю необхідну документацію відповідно до звичайної практики морського агентування. **А.м.** бере безпосередню участь у складанні вантажного плану судна, контролює або проводить розрахунок його остійності. За потреби, виступає організатором сюрвейерських оглядів та ремонтних робіт на судні. Капітаном судна або **А.м.** капітану морського порту подається загальна декларація (General Declaration) з поміткою «Прихід/Arrival», суднова роль (Crew List), список пасажирів (Passenger List).

На міжнародному рівні основні вимоги стосовно ділової етики і професіоналізму **А.м.** закріплені в Мінімальних стандартах для **А.м.**, що мають рекомендаційний характер і затверджені Конференцією ООН з торгівлі та розвитку від 07.09.1988.

Відповідно до законодавства України, що регулює питання, пов'язані з пропуском через державний кордон водних транспортних засобів та товарів, що переміщуються ними, **А.м.** зобов'язаний не пізніше ніж за одну добу до прибуття судна закордонного плавання в порт призначення на митній території України подати митному органу, в зоні діяльності якого розташований такий порт, інформацію в електронному вигляді за формою, встановленою МФУ, про товари, прийняті до перевезення у контейнерах у порт призначення на митній території України. Така інформація використовується митним органом виключно для визначення форми та обсягу контролю, достатнього для забезпечення додержання законодавства з питань державної митної справи.

У разі коли, **А.м.** митному органу, в зоні діяльності якого розташований порт, не подано в установленому порядку інформацію про товари, прийняті до перевезення у контейнерах у порт призначення на митній території України, органи управління портом не дозволяють капітанові судна заходити до акваторії порту.

Відповідно до чинного законодавства України, капітан судна або **А.м.** не пізніше ніж за чотири години до приходу/відходу судна подає до органу охорони державного кордону та митному органу заявку на здійснення контролю судна з подальшим уточненням її змісту за одну годину до початку контролю. З метою здійснення митного контролю суден закордонного плавання на замовлення адміністрації порту або **А.м.** які забезпечують перевезення членів комісії до місця контролю та у зворотному напрямку, утворюється комісія, що складається з представників органів охорони державного кордону, митних органів, адміністрації порту та **А.м.**

Неліпович О.В.

АГЕНТ ПОДАТКОВИЙ (TAX AGENT) – юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ), самозайнята особа, представництво нерезидента – юридичної особи, інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції, які незалежно від організаційно-правового статусу та способу оподаткування іншими податками та/або форми нарахування (виплати, надання) доходу (у грошовій або негрошовій формі) зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати податок у бюджет від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, вести податковий облік, подавати податкову звітність контролюючим органам та нести відповідальність за порушення його норм в порядку, передбаченому ПКУ. **А.п.** зобов'язаний подавати у строки, встановлені ПКУ для податкового кварталу, податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків, а також сум нарахованого та утриманого з них податку контролюючому органу за місцем свого обліку.

Фрадинський О.А.

АГЕНТСЬКИЙ ДОГОВІР – див. ДОГОВІР АГЕНТСЬКИЙ.

АГОРАНОМИ (AGORANOMOS) [грец. ἀγορανομεῖν, ἀγορανόμοι – ринковий наглядач] – у Стародавній Греції виборні міські магістрати, колегія яких стежила за порядком на агорі як під час народних зборів, так і в години роботи ринку.

В Афінах від кожної з філ обиралося по одному представнику, які були розподілені між містом і Піреєм по п'ять осіб відповідно. **А.** наглядали за роздрібною торгівлею на ринках, за виключенням хлібної, зіпсовані товари відбирали та знищували, загалом стежили за чистотою і порядком у місцях торгівлі, а також за тим, щоб не було обману, стягували торговельні мита. Своєю владою вирішували дрібні суперечки між покупцями і продавцями та могли на місці піддавати тілесним покаранням (батогам) іноземців і рабів, а громадян карати невеликим штрафом або віддавати під арешт.

У полісах Північного Причорномор'я виконували схожі функції. **А.** займалися благоустроєм місць торгівлі, стягували мита з іноземців за право торгувати на ринку, засвідчували угоди, відповідали за дотримання правил торгівлі. Торговельні угоди мали укладатися на агорі в присутності **А.** Якщо договір купівлі-продажу узгоджувався у приватному порядку, то продавець заявляв про це урядовцю, вказуючи розмір суми для спільної з покупцем сплати торгового мита. **А.** призначали ціни на деякі товари, контролювали міняйл (трапедзитів) та

слідкували за виконанням існуючих законів про грошовий обіг. В Ольвії вони також стежили за системою мір та ваг, для чого існував контрольний посуд та гирі із певним маркуванням. Дзвоником **А.** сигналізували про відкриття та припинення торгівлі на ринку. Зазвичай найінтенсивніша торгівля, як зазначали античні автори, йшла між дев'ятою та одинадцятою годиною ранку, тому цей проміжок часу називалися «часом наповнення агори». Із усього арсеналу засобів впливу на порушників **А.** дозволялося застосовувати легкі тілесні покарання щодо рабів та грошові штрафи щодо вільних.

Залежно від обсягів торгівлі в різних полісах кількість **А.** варіювалася: у Херсонесі одночасно виконували свої обов'язки від одного до двохтрьох магістратів, в Ольвії працювала колегія з п'яти чоловік. Звичайно термін повноважень не перевищував року, але в перші століття нашої ери були як кількамісячні, так і довічні терміни. Переважно **А.** для виконання своїх обов'язків користувалися тільки власними коштами. А тому ця посада, що вимагала значних грошових витрат у формі літургії, особливо в перші століття нашої ери була достатньо обтяжливою. У IV ст. н. е., із зникненням полісних інститутів, функції **А.** у Херсонесі перейшли до рук державних чиновників.

Колесников К.М.

АДВАЛОРНЕ МИТО – див. МИТО АДВАЛОРНЕ.

АДМІНІСТРАТИВНА ВЗАЄМНА ДОПОМОГА – див. ДОПОМОГА АДМІНІСТРАТИВНА ВЗАЄМНА.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – див. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ – див. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ.

АДМІНІСТРАТИВНА ДЕЛІКТНІСТЬ – див. ДЕЛІКТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА.

АДМІНІСТРАТИВНА ПОСЛУГА – див. ПОСЛУГА АДМІНІСТРАТИВНА.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ЗАТРИМАННЯ – див. ЗАТРИМАННЯ АДМІНІСТРАТИВНЕ.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ – див. ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ (ПРОСТУПОК) – див. ПРАВОПОРУШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНЕ (ПРОСТУПОК).

АДМІНІСТРАТИВНЕ РІШЕННЯ З МИТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ – див. РІШЕННЯ З МИТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНЕ.

АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ – див. СТЯГНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНЕ.

АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ – див. СТЯГНЕННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ АДМІНІСТРАТИВНЕ.

АДМІНІСТРАЦІЯ МИТНА (CUSTOMS ADMINISTRATION) – орган державної виконавчої влади, який відповідальний за реалізацію митної справи в країні: застосування митного законодавства, утримання митних платежів, запобігання та протидія контрабанді і порушенням митних правил та інше. Враховуючи ті завдання, які ставляться перед **А.м.** найважливішими її функціями в сучасному глобалізованому світі є:

– стратегічно-аналітична – **А.м.** реалізує свою діяльність на основі довгострокових планів розвитку, які базуються на реальному стані розвитку економіки держави та перспективах еволюції митної політики. В контексті реалізації стратегії свого розвитку **А.м.** вивчає існуючий стан розвитку митних відносин в суспільстві, аналізує внутрішнє та зовнішнє середовища своєї діяльності та дієвість використання митних важелів регулювання і ефективність роботи свого персоналу, вносить корективи на законодавчому, організаційному та управлінському рівнях;

– законодавча – **А.м.** бере активну участь у розробці проектів законів та підзаконних актів, які відповідають сучасним запитам суспільства, ініціює удосконалення існуючої нормативно-правової бази у сторону її спрощення, чіткості та прозорості;

– управлінська – **А.м.** виступає виразником державних запитів та потреб у сфері регулювання ЗЕД та наповнення бюджету. Від ефективності її роботи залежить стан розвитку економіки країни в цілому та її державних фінансів;

– захисна – на **А.м.** покладено завдання, пов'язані не лише із захистом економічного середовища держави, але охорона життя і здоров'я

членів суспільства, навколишнього природного середовища;

– представницька – **А.м.** представляє державу в міжнародних організаціях, бере участь у різного роду міждержавних заходах, співпрацює з **А.м.** інших держав, здійснює обмін досвідом, оприлюднює плани та звіти своєї роботи, концепції розвитку.

За своїм підпорядкуванням **А.м.** може діяти: як окремий орган державної влади, що підпорядковується Уряду держави (Федеральна митна служба Російської Федерації); у складі міністерства або відомства (митна служба Республіки Молдова); спільно із податковою службою (Податково-митний департамент Естонської Республіки); спільно із прикордонною службою (митна та прикордонна служба Австралії).

В Україні функції **А.м.** до 2013 р. було покладено на ДМСУ. Із створенням Міністерства доходів і зборів України реалізація функцій **А.м.** передано до зазначеного міністерства. У травні 2014 р. КМУ шляхом реорганізації Міністерства доходів і зборів у формі перетворення створив Державну фіскальну службу як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ. Відповідна постанова КМУ від 21.05.2014 № 160 «Про утворення Державної фіскальної служби» набула чинності 06.06.2014.

Фрадинський О.А.

АДМІНІСТРАЦІЯ МИТНИХ ДОХОДІВ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (ADMINISTRATION OF CUSTOMS REVENUE OF THE POLISH–LITHUANIAN COMMONWEALTH) – створена 1633 р. рішенням польського сейму з метою стягнення митних податків з усіх зарубіжних товарів і встановлення розмірів цін на товари для продажу на території Польщі. Головним завданням адміністрації був контроль за товарами, що імпортувалися з Туреччини та Молдови (Валахії). Водночас сеймом були створені ще три адміністрації, які мали контролювати зовнішньоторговельні операції, кожна на окремих напрямках: у Познані – за імпортом товарів із Прусії, Помор'я та країн балтійського моря; у Любліні – за товарами з Москви та Ліфляндії, у Кракові – за товарами з Угорщини та Сілезії (Шленську). Окремо для Львівщини та інших адміністрацій були встановлені митні тарифи, відповідно до яких підпорядковані їм митниці стягували мито та інші податки. Ця робота адміністрації віддзеркалена в Актових книгах, в яких детально викладено назву, кількість і ціну ввезених товарів і суму мита, отриманого і спрямованого у польську скарбницю за кожну партію товарів. Відповідно до урядового розпорядження 1692 р. **А.м.д.** контролювала боротьбу з контрабандою (перемитництвом, пачкарством), яку здійснювали підпорядковані **А.м.д.** митні установи. У розпорядженні відзначалося, що частина купців різними способами не платять мито, а деякі з них оминають митниці. Від митних службовців вимагалося не лише контролювати незаконне ввезення товарів, а й на ярмарках і торгах виявляти крам, увезений в країну без сплати мита.

Після першого поділу Польщі (1772 р.) і утворення на галицьких землях австрійської провінції – «Королівство Галичини та Людомерії» **А.м.д.** продовжувала діяти у складі Адміністративного департаменту (уряду) Галицького намісництва – вищого органу австрійської державної влади в Галичині. Митний підрозділ Галицького намісництва й далі керував митницями, що діяли у Борині, Самборі, Дрогомишлі, Стрию, Сколе, Снятині, Надвірній, Коломиї, Галичі і Кутах. Окрім державних митниць, в Галичині існували й митниці, на яких місцеві магнати й шляхта з дозволу намісника або адміністративного департаменту (або й без такого дозволу) ставили свої власні митниці й стягували мито та інші платежі за проїзд територією їх маєтків, через мости, переправи. Платежі брали від кожного воза, коней, худоби, а також від різних товарів.

Жорсткий контроль встановила **А.м.д.** за ввезенням і реалізацією імпортних товарів у м. Львів, де на рубежі XVII – XVIII ст. нараховувалось близько 7000 крамниць, серед яких значна частина належала угорцям, німцям, росіянам, чехам, туркам, грекам, італійцям. Солідним торговельним потенціалом у місті Лева володіли вірмени та євреї. Поруч зі здійсненням контрольних заходів **А.м.д.** займалася підготовкою та проведенням ярмарок, забезпеченням купців приміщенням, площею, організацією порядку й охорони у торговельній сфері.

Гальський К.Є.

АДМІНІСТРАЦІЯ МОРСЬКОГО ПОРТУ (ADMINISTRATION OF SEAPORT) – державне підприємство, утворене відповідно до законодавства, що забезпечує функціонування морських портів, утримання та використання об'єктів портової інфраструктури державної форми власності, виконання інших покладених на нього завдань безпосередньо і через свої філії, що утворюються в кожному морському порту.

А.м.п. створюється з метою утримання та забезпечення ефективного використання державного майна, переданого їй в господарське відання, у тому числі модернізації, ремонту, реконструкції та будівництва гідротехнічних споруд, інших об'єктів портової інфраструктури, розташованих у межах території та акваторії морського порту; надання послуг суднам на підходах і безпосередньо в акваторії морського порту для їх безпечного судноплавства, маневрування та стоянки; організації та забезпечення безпеки мореплавства; збору та обліку даних, що вносяться до Реєстру морських портів України; організації розроблення та виконання плану розвитку морського порту, підготовки пропозицій щодо його вдосконалення; організації та координації аварійно-рятувальних робіт; організації робіт з підйому затонулого майна в аква-

торії морського порту; забезпечення дотримання законодавства про охорону навколишнього природного середовища; забезпечення проведення робіт з ліквідації наслідків забруднення території та акваторії морського порту; надання допомоги потерпілим; визначення районів обов'язкового використання буксирів; справляння та цільового використання портових зборів; координації своєї діяльності та діяльності капітана морського порту, лоцманської служби, власників морських терміналів, портових операторів, інших суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у морському порту, у разі виникнення стихійного лиха, аварій, катастроф, інших надзвичайних ситуацій, що потребують взаємодії; забезпечення створення рівних і конкурентних умов ведення господарської діяльності та отримання послуг у морському порту; контролю і підтримання оголошених глибин.

У процесі своєї діяльності **А.м.п.** укладає договори щодо модернізації, реконструкції та будівництва об'єктів портової інфраструктури, інші договори, що відповідають цілям її утворення, у тому числі господарські договори з питань забезпечення своєї діяльності.

Очолює **А.м.п.** її Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах морського і річкового транспорту. Керівник **А.м.п.** (начальник морського порту) призначається на посаду та звільняється з посади центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах морського і річкового транспорту, за поданням Голови **А.м.п.** Керівник **А.м.п.** (начальник морського порту) діє на підставі положення про **А.м.п.**

Фінансування діяльності **А.м.п.** здійснюється за рахунок портових зборів, що справляються нею, плати за надання послуг та орендної плати, інших незаборонених законодавством джерел. Фінансування певних напрямів діяльності, зокрема модернізації, ремонту, реконструкції та будівництва гідротехнічних споруд, інших об'єктів портової інфраструктури, може здійснюватися за рахунок коштів Державного бюджету України.

Фрадинський О.А.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ «БОРИСПІЛЬ»» (BORYSPIL INTERNATIONAL AIRPORT) [код за ІКАО – UKBU, код за ІАТА – KBP] – міжнародний аеропорт в Україні. Один з найбільших за обсягами перевезення пасажирів аеропорт України. Знаходиться за 29 км від м. Київ та за 6 км від м. Бориспіль. Площа аеропорту складає 943 га. На території аеропорту розташовані дві злітно-посадкові смуги і близько 200 виробничих, адміністративних та допоміжних будівель і споруд. ДП «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» є головними повітряними воротами України та обслуговує 62 % авіаційних пасажирських перевезень країни. Аеропорт знаходиться на перетині багатьох повітряних трас, що проходять з Азії до Європи, Америки і у зворотному напрямку та є єдиним аеропортом України, з якого виконуються трансконтинентальні рейси. Кількість терміналів – 5.

З аеропорту «Бориспіль» 42 іноземні та 8 українських авіакомпаній виконують регулярні пасажирські рейси за 84 маршрутами, з них 72 міжнародних та 12 українських. Орієнтовна пропускна здатність в годину пік – 6050 пасажирів. Пасажиропотік складає близько 8 млн на рік. Заснований у 1959 р. на базі військового аеродрому. З 1980 р. почав обслуговувати міжнародні перевезення. У 2010 р. відкрито термінал F, а у 2012 – D. Відповідно до ст. 547 МКУ від 13.03.2012 № 4495-VI на території аеропорту створено митний пост «Київ–аеропорт» та встановлено йому код митного органу 100220000.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ГОНКОНГУ» (HONG KONG INTERNATIONAL AIRPORT) [код за ІАТА – HKG, код за ІКАО – VHHH] – основний аеропорт Гонконгу, який має іншу назву аеропорт – Чхеклапкок, який отримав її завдяки острову Чхеклапкок, на якому знаходиться. Неодноразово отримував нагороди як кращий аеропорт світу.

Загальна територія аеропорту складає 12,48 квадратних кілометрів. На території аеропорту знаходиться 2 злітно-посадкові смуги, власна ряту-

вальна служба, пожежна служба та Гонконгський Центр Ділової Авіації, що має власний термінал та структуру, що відрізняється від пасажирського терміналу. Аеропорт використовують 90 авіакомпаній, що виконують рейси з аеропорту в більш ніж 150 міст. Кількість терміналів – 2. Пасажиропотік складає більше 56 млн на рік.

Аеропорт був відкритий для комерційного використання у 1998 р. на заміну старому аеропорту Каї Так. Побудований більшою мірою на штучному острові. Аеропорт Чхеклапкок є унікальним аеропортом, що є транспортним вузлом, який об'єднує повітряний, наземний та водний транспорт.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ «ДАЛЛАС/ФОРТ-УЕРТ»» (DALLAS/FORT WORTH INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – DFW, код за ІКАО – KDFW] – один з найнавантаженіших аеропортів штату Техас (США), розміщений між містами Даллас та Форт-Уерт.

Загальна площа аеропорту складає 7,315 га, що дозволяє йому займати четверте місце у світі

та друге у США. В аеропорту наявні власне поштове відділення, ZIP code, а також комунальні служби. Пошта США надала аеропорту власне поштове позначення (як населеному пункту). На території знаходяться 7 злітно-посадкових смуг. Аеропорт обслуговує рейси за 135 внутрішніми та 38 міжнародними напрямками. Кількість терміналів – 4. Пасажиропотік складає майже 60 млн на рік. Першопочатково, ще у 1927 р. влада Далласа запропонувала разом із Форт-Уертом спільно створити аеропорт, проте ця пропозиція була відхилена, у результаті чого кожне із міст отримало власний аеропорт. Вже у 1940 р. Адміністрація цивільної авіації США виділила фінансування на побудову регіонального аеропорту Даллас/Форт-Уерт, проте спроба залишилася не вирішеною аж до 1961 р., коли через низький пасажиропотік (1 %) аеропорт Форт-Уерт припинив свою роботу. У 1964 р. влада обох міст визначилась з місцем для нового регіонального аеропорту. Будівництво розпочалося у 1969 р. Аеропорт був відкритий у 1973 р., а перший комерційний рейс відбувся у 1974 р.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ДУБАЇ» (DUBAI INTERNATIONAL AIRPOT) [код за IATA – DXB, код за ІКАО – OMDB] – найбільший цивільний аеропорт Об'єднаних Арабських Еміратів. Розміщений за 4 км від історичного центру Дубай. Аеропорт обслуговує 60 % транзитних рейсів та 37 % усіх операцій по злетах-посадках літаків.

Загальна площа аеропорту складає приблизно 140 квадратних кілометрів, завдяки чому він є найбільшим аеропортом світу. Кількість терміналів – 4. Будівлі терміналів 1 та 3 з'єднані між собою спільною транзитною зоною, термінал 2 знаходиться на протилежній стороні комплексу аеропорту і використовується здебільшого для чартерних рейсів та рейсів бюджетних авіакомпаній в країни Близького Сходу та Перської затоки. 1 та 3 термінали обслуговують 90 % усього обсягу пасажирських перевезень аеропорту. VIP-термінал знаходиться поблизу терміналу 2 та має власну службу митного контролю.

На території аеропорту знаходяться 2 злітно-посадкові смуги. Аеропорт обслуговує більш як 200 рейсів за напрямком Південної та Північної Америки, Європи, Азії, Австралії та Африки. Пасажиропотік складає близько 54 млн пасажирів на рік, а його орієнтовна максимальна пропускна спроможність 75-80 млн Будівництво аеропорту розпочалося у 1959 р. Офіційно аеропорт відкрився у 1960 р. В той час аеропорт мав лише три стоянки для літаків, неве-

ликий термінал, злітно-посадкову смугу, довжиною 1800 м та міг приймати літаки певного типу, що за розмірами відповідали аеропорту. Однак план модифікації та модернізації аеропорту успішно функціонує та виконується рік за роком, що дозволило аеропорту посісти провідне місце серед світових аеропортів.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ІМЕНІ ХАРТСФІЛД-ДЖЕКСОНА В АТЛАНТІ» (HARTSFIELD-JACKSON ATLANTA INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – ATL, IKAO – KATL] – найбільший у світі аеропорт за кількістю пасажирів та числом злетів та посадок. Знаходиться за 11 км від ділового центру м. Атланта (штат Джорджія, США). Аеропорт розташований частково в межах міста Коледж Парк, який розташований на південь від Атланти, однак більша його частина розташована на територіях округів Фултон та Клейтон, які не входять до складу населених пунктів; також територія аеропорту лежить на землях міст Атланта, Іст Поінт та Хейпвіль.

Загальна площа аеропорту складає 1902 га. На території знаходяться 5 злітно-посадкових смуг. Аеропорт Хартсфілд-Джексон має найвищу вежу управління повітряним рухом у Північній Америці (121 метр) і є четвертою за висотою в світі. Кількість терміналів – 7. Пасажиропотік складає більше 93 млн на рік (приблизно 250 тис. пасажирів за день).

Аеропорт веде свою історію з 1925 р., коли він був побудований на базі недіючого автодрому та названий на честь його колишнього власника та засновника компанії Кока-Кола – Кендлер Філда. Перший контрольно-диспетчерський пункт був відкритий у 1939 р. У 1946 р. «Кендлер Філд» перейменовано на Муніципальний аеропорт Атланти. У 1980 р. отримав назву на честь колишнього мера Атланти Вільяма Харстфілда – Міжнародний аеропорт Атланти ім. Вільяма Хартсфілда, а у 2003 р. міська влада проголосувала за зміну назви аеропорту на «Міжнародний аеропорт Харстфілд-Джексона Атланта».

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ІМЕНІ ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ» (АЕРОПОРТ ФЬЮМІЧІНО) (FIUMICINO-LEONARDO DA VINCI INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – FCO, код за IKAO – LIRF] – основний аеропорт Риму (Італія) та один з найбільш завантажених в Європі. Розташований за 35 км від історичного центру Риму. На території аеропорту знаходяться 4 злітно-посадкові смуги, бізнес центр та велика кількість магазинів. Кількість терміналів – 5. Пасажиропотік складає більше 37 млн на рік.

Офіційно відкритий у 1961 р. на заміну невеликому римському аеропорту Чампіно. На той час функціонував з двома злітно-посадковими смугами. Хоча відкритий у 1961, проте функціонувати розпочав ще у 1960 р. для розвантаження повітряного руху. Названий на честь Леонардо да Вінчі, який першим розробив прототип гелікоптера та літальний апарат з крилами.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ЛОС-АНДЖЕЛЕС» (LOS ANGELES INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IKAO – KLAX, код за IATA – LAX.] – найбільший аеропорт Лос-Анджелеса та один з найбільш завантажених у США. Входить до десятки найбільших аеропортів світу.

Загальна площа аеропорту складає 1387 га. На території знаходяться чотири злітно-посадкові смуги. Кількість терміналів – 9. Термінали з'єднуються з П-подібною дворівневою дорогою. Термінали 1, 2, і 3 – праворуч та 4 і 8 – ліворуч. Пасажиропотік складає майже 62 млн на рік. Аеропорт був побудований у 1929 р. Відновлений та реконструйований у 1990 р. Закритий у 1994 р. після землетрусу та відновлений у 1996 р.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ «ЛЬВІВ» ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО» (АЕРОПОРТ «СКНИЛІВ») (LVIV DANYLO HALYTSKYI INTERNATIONAL AIRPORT); [код за IATA – LWO, код ІКАО: UKLL] – найбільший в Західній Україні за пасажиропотоком та маршрутною мережею міжнародний аеропорт Львова. Знаходиться за 6 км від історичного центру міста. Загальна площа аеропорту складає 48320 м². На території аеропорту знаходиться 1 злітно-посадкова смуга, довжиною 3305 метри. Кількість терміналів – 2. Пропускна спроможність – 2000 пасажирів за годину. У 1929 р. відбулося перебазування аеропорту з Левандівки до Скнилова. Ремонтні роботи тривали ще до 1932 р. У 2012 р. аеропорту присвоєно ім'я засновника Львова короля Данила Галицького. У тому ж році відкрито термінал 2.

Відповідно до ст. 547 МКУ від 13.03.2012 № 4495-VI на території аеропорту створено такий митний пост «Львів – аеропорт», та встановлено йому код митного органу 20901 00 00.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ МАДРИД-БАРАХАС» (MADRID-BARAJAS INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – MAD, код за ІКАО – LEMD] – головний міжнародний аеропорт Мадриду (Іспанія). Розташований за 13 км від центру Мадриду. Аеропорт Мадрид-Барахас є головними повітряними воротами Іспанії та обслуговує 60 % авіаційних пасажирських перевезень країни. За навантаженістю посідає 11 місце у світі та 4 – у Європі. Площа аеропорту складає 330 гектарів. На території аеропорту знаходяться 4 злітно-посадкові смуги. Кількість терміналів – 4. Пасажиропотік складає більше 50 млн рік. «Міжнародний аеропорт Мадрид-Барахас» був заснований у 1931 р. У 1965 р. аеропорт «Барахас» змінив свою назву на «Аеропорт Мадрид-Барахас». Барахас був визнаний «Кращим аеропортом» у 2008 р.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ СІДНЕЙ ІМЕНІ КІНГСФОРДА-СМІТА» (SYDNEY (KINGSFORD-SMITH) INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – SYD, код за ІКАО – YSSY] – найзавантаженіший комерційний аеропорт Австралії та один із найстаріших у світі. Знаходиться за 9 км від центру Сіднея в районі Мескот. Обслуговує літаки більш як 50 авіакомпаній та здійснює рейси за 200 внутрішніми та зовнішніми напрямками. Обслуговує близько 45 % усіх міжнародних перевезень країни.

На території аеропорту знаходяться 3 злітно-посадкові смуги. За площею він є найменшим порівняно з іншими аеропортами континенту. Кількість терміналів – 3 (один міжнародний та два внутрішніх). Пасажиропотік складає більше 36 млн на рік. Аеропорт був заснований у 1920 р. під назвою «Аеропорт Сіднея». У 1953 р. перейменований в «Міжнародний Аеропорт Сіднея імені Кінгфорда Сміта» на честь одного із засновників австралійської авіації. У 1995 р. влада Австралії ввела в дію Закон «Про комендантську годину Аеропорту Сіднея», згідно з яким забороняються злети та посадки з 23 години вечора до 6 години ранку (за незначними виключеннями).

Мотюк К.Д.

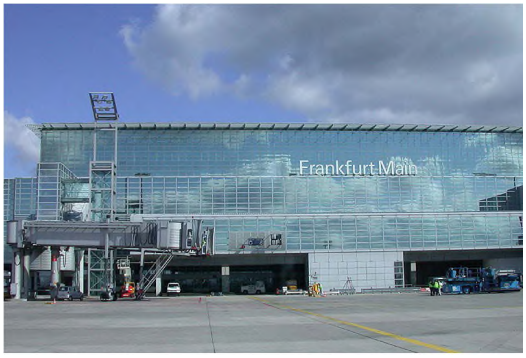
АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ СУКАРНО-ХАТТА» (SOEKARNO-HATTA INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – CGK] – один з найбільших аеропортів Індонезії. Розміщується за 20 км від центра Джакарти.

Загальна площа аеропорту складає 18 км^2. На території аеропорту розміщуються 2 незалежні злітно-посадкові смуги. Кількість терміналів – 3. Термінал 2 обслуговує міжнародні рейси та складається з 3 секторів. Пасажиропотік складає більше 50 млн на рік. Аеропорт розпочав свою роботу у 1985 р. Названий на честь першого президента Індонезії Ахмеда Сукарно та першого віце-президента Мухамеда Хатта.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ФРАНКФУРТ-НА-МАЙНІ» (FRANKFURT AIRPORT) – найбільший аеропорт Німеччини, розташований за 12 км від центру Франкфурта-на-Майні. Обслуговує авіарейси за більш як 270 напрямками в 111 країну світу.

На території аеропорту знаходяться 4 злітно-посадкові смуги. Кількість терміналів – 3. Два великих для обслуговування загальної маси пасажирів та один для VIP. Всього 5 залів. Аеропорт Франкфурта-на-Майні був одним із перших аеропортів, де почали застосовувати автоматичну систему сортування багажу. Пасажиропотік складає майже 58 млн пасажирів на рік. Аеропорт був заснований у 1909 р., ставши першою авіакомпанією у світі. Але на той час він використовувався лише для стоянки дирижаблів. У 1936 р. аеропорт було розбудовано та вдруге офіційно відкрито. Для цивільного транспорту він почав використовуватись з 1951 р.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ХІТРОУ» (LONDON HEATHROW INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – LHR, код за ІКАО – EGLL] – найбільший аеропорт Англії та Європи. Знаходиться у 24 км від Лондона біля південного кордону Халлінгтона. За кількістю пасажирських перевезень займає 3 місце у світі.

Особливостями аеропорту є його низьке розміщення над рівнем моря (25 метрів) та часті тумани. Окрім того, злітно-посадкові смуги розміщені таким чином, що літаки злітають над містом. Площа аеропорту складає 12,14 квадратних кілометри. На території знаходяться 6 злітно-посадкових смуг. Аеропорт користується більш ніж 90 авіалініями та здійснює рейси за 170 напрямами по усьому світу. Кількість терміналів – 5. Пасажиропотік складає майже 70 млн на рік.

Вперше територія аеропорту Хітроу для потреб авіації почала використовуватись під час Першої світової війни у якості аеродрому У 1946 р. аеропорт відкрився для громадського користування.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ЧАНГИ» (SINGAPORE CHANGI AIRPORT) [код за IATA – SIN, код за ІКАО – WSSS] – основний аеропорт Південно-Східного регіону Азії та головний аеропорт Сингапура. Розміщується за 17,2 км від комерційного центру в районі Чанги. Неодноразово визнавався найкращим аеропортом світу.

Загальна площа аеропорту складає 13 км^2. Аеропорт використовується більш як 80 авіалініями та здійснює сполучення з 116 містами

та більш як 60 країнами. На території аеропорту знаходиться 3 злітно-посадкові смуги. Кількість терміналів – 5. Термінали 1, 2 та 3 безпосередньо з'єднані між собою спільною транзитною зоною, завдяки чому пасажири можуть переміщуватись, без еміграційного контролю. Пасажиропотік складає близько 47 млн за рік. Заснований у 1975 р. Будівництво тривало до 1981 р., коли аеропорт був офіційно відкритий. Чанги став першим аеропортом, який у 2006 р. відкрив термінал для VIP пасажирів.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ШОУДУ» (БЕЙЖІН КЕПІТАЛ АЕРОПОРТ) (BEIJING CAPITAL INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – PEK, код за ІКАО – ZBAA] – найбільший аеропорт Пекіна та один з найбільш завантажених аеропортів світу. Розміщений за 20 км від центру Пекіна. Загальна площа 51 га. На території розміщені 3 злітно-посадкові смуги. Обслуговує авіаперевезення за більш як 120 напрямами. Щоденно відбувається в середньому 1100 рейсів. Кількість терміналів – 3. Пасажиропотік складає більше 60 млн пасажирів на рік. Аеропорт відкрився в березні 1958 р., ставши першим аеропортом Китаю.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «ПАРИЖ – ШАРЛЬ-ДЕ-ГОЛЬ» (PARIS CHARLES DE GAULLE AIRPORT) [код за IATA – CDG, код за ІКАО – LFPG] – головний аеропорт Франції, що розміщений за 25 км від Парижа в районі Іль-де-Франс. Входить до десятки найбільших аеропортів світу.

Проща аеропорту складає 32,38 км^2. На території знаходяться 4 злітно-посадкові смуги, велика кількість магазинів, барів, ресторанів та салонів. Кількість терміналів – 8. Зв'язок між терміналами здійснюється за допомогою безкоштовних автобусів-шатлів. Пасажиропотік складає близько 62 млн на рік.

Проектування та будівництво аеропорту, названого тоді як Північний Аеропорт Парижа (Aéroport de Paris Nord), розпочалося ще у 1966 р. 08.03.1974 аеропорт було названо на честь генерала та президента Франції Шарля-де-Голя, тоді ж він і розпочав свою роботу. Термінал 1 був побудований в авангардному дизайні у вигляді 10-поверхових круглих будівель, що оточені сімома супутними будівлями, кожна з яких з 4 воротами.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ» (АМСТЕРДАМСЬКИЙ АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ») (AMSTERDAM AIRPORT SCHIPHOL) [код за IATA – AMS, код за ІКАО – EHAM] – найбільший аеропорт Нідерландів.

Аеропорт заснований у 1916 р. як військово-повітряна база з ангарами та однією злітно-посадковою смугою. У 1919 р. поблизу відкрито завод із виробництва літаків «Фоккер» (Fokker). Перші пасажирські перевезення розпочалися з 1920 р. Тоді ж аеропорт отримав назву «Схіпгол-лес-байнс».

Розташований за 17,5 км від Амстердама. Раніше йому належав код за IATA-SPL. Аеропорт має

статус міста. «Схіпгол» обслуговує рейси більш як за 265 напрямками. Він є найнижчим аеропортом у світі – 3,4 м нижче рівня моря.

На території аеропорту знаходяться 6 злітно-посадкових смуг, одна з яких використовується тільки для загальної авіації, безкоштовний музей класичного і сучасного мистецтва «Рейксмюзеюм», бібліотека, торговельно-розважальний центр «СхіпголПлаза», який розташований перед пунктами митного і прикордонного контролю для зручності не лише пасажирів, а й інших відвідувачів. Кількість терміналів – 1, розділений на 3 зали, кожен з яких в свою чергу розділений на пірси, в яких розташовані гейти. Пасажиропотік складає більше 50 млн на рік.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «ХЕНЕДА» (МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ТОКІО) (TOKYO INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – HND, код за ІКАО – RJTT] – один з двох найбільших аеропортів Токіо (Японія), розміщений у спеціальному районі Ота за 14 км від Токіо. Входить до п'ятірки найбільших аеропортів світу. Загальна площа аеропорту складає більше 500 га. На території знаходяться 4 злітно-посадкові смуги. Кількість терміналів – 3. Термінали 1 та 2 з'єднані між собою підземним переходом. Пасажиропотік складає більше 62 млн на рік.

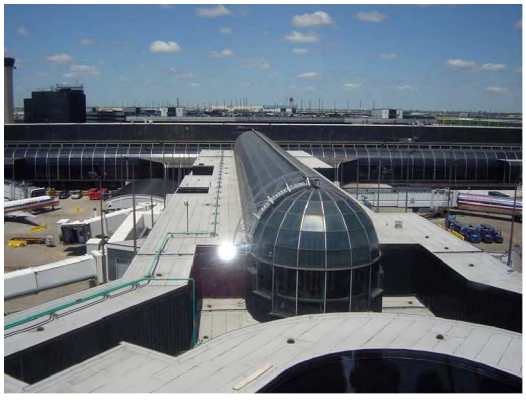
Аеропорт був відкритий у 1931 р. Після завершення у 1978 р. будівництва аеропорту Наріта, який взяв на себе більшу частку міжнародних перевезень, Хенеда використовувався здебільшого для забезпечення внутрішніх повітряних перевезень. У 2010 р. завершилось будівництво нової

злітно-посадкової смуги і аеропорт Хенеда почав обслуговувати більшість міжнародних рейсів.

Мотюк К.Д.

АЕРОПОРТ «ЧИКАЗЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ІМЕНІ О'ХАРА» (CHICAGO O'HARE INTERNATIONAL AIRPORT) [код за IATA – ORD, код за ІКАО – KORD] – міжнародний державний пасажирський аеропорт у м. Чикаго (штат Іллінойс, США). Розташований за 27 км на північний захід від ділового кварталу міста. Найбільш завантаже-

ний аеропорт м. Чикаго, неодноразово визнавався кращим аеропортом США.

Другий за площею (після Денвера) аеропорт США. Здійснює близько 60 пасажирських рейсів за міжнародними напрямками. Займає друге місце у світі за кількістю пасажирських перевезень. На території аеропорту знаходяться 7 злітно-посадкових смуг. Кількість терміналів – 4. Пасажиропотік складає близько 80 млн за рік.

Аеропорт був побудований протягом 1942 – 1943 рр. як завод авіаційно-виробничої компанії «Дуглас» під назвою «Сі-54 Скаймайстер». У 1945 р. військовий контракт «Дугласа» закінчився й компанія почала будувати цивільні літаки. Після відходу «Дугласа» аеропорт дістав назву «Польовий аеропорт Орхард (Orchard)». У 1949 аеропорт був перейменований на «О'Хара», проте, незважаючи на перейменування кодом аеропорту так і лишається оригінальний ORD. Комерційні польоти розпочалися у 1955 р., у 1958 р. з'явився перший міжнародний термінал, у 1962 р. – другий.

Мотюк К.Д.

АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО (ASIA-PASCIFIC ECONOMIC COOPERATION – APEC) – форум країни Азіатсько-тихоокеанського регіону для співпраці в галузі регіональної торгівлі, полегшення й лібералізації капіталовкладень з метою підвищення економічного зростання і процвітання в регіоні, зміцнення країн **APEC.** У 2012 р. до складу **APEC** входила 21 країна.

Організацію створено у 1989 р. у Канберрі за

ініціативою прем'єр-міністрів Австралії та Нової Зеландії, як вільний консультаційний форум без певної організаційної структури або великого бюрократичного апарату. Секретаріат **АРЕС**, розташований у Сингапурі, має дипломатів, що представляють країни-учасниці **АРЕС**, а також місцевих найманих співробітників.

Головні робочі органи **АРЕС**: Ділова консультаційна рада, три комітети експертів (комітет з торгівлі та інвестицій, економічний комітет, адміністративно-бюджетний комітет), 11 робочих груп з різних галузей економіки.

У 1998 р. одночасно з прийомом до **АРЕС** трьох нових членів – Росії, В'єтнаму і Перу – введено 10-річний мораторій на подальше розширення складу членів форуму. Заяви щодо вступу до **АРЕС** подали Індія і Монголія.

Стратегічною метою оголошено створення до 2020 р. в Азіатсько-тихоокеанському регіоні (1994 р.) системи вільної й відкритої торгівлі та ліберального інвестиційного режиму.

Ченцов В.В., Бережнюк І.Г.

АЗОВ – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АЗОВ».

АЙГУНСЬКИЙ ДОГОВІР 1858 РОКУ (THE TREATY OF AIGUN 1858) – угода про кордон та взаємну торгівлю між Російською імперією та Китаєм, підписана 16 (29) травня в м. Айгунь (Північна Маньчжурія, тепер територія КНР). Зі сторони Росії **А.д.** підписаний генерал-губернатором Східного Сибіру М.М. Муравйовим-Амурським, а зі сторони Китаю – головнокомандуючим китайськими військами в районі р. Амур І-Шин. Ратифікований китайською стороною 2 (15) червня, а російською – 8 (21) червня 1858 р. Складається із 3 статей. **А.д.** юридично встановив проходження російського кордону лівим берегом річки Амур на ділянці від місця впадіння у Амур річки Аргунь до місця впадіння Амура у Тихий океан. Китайський кордон проходив на вказаній ділянці правим берегом Амуру.

Айгунський договір.
Художник В. Романов, 1946 – 1947 рр.

А.д. створив сприятливі умови для розвитку російсько-китайської торгівлі, пільгового імпорту товарів на територію утвореного у 1884 р. Приамурського генерал-губернаторства. Торговельне плавання річками Амур, Сунгарі та Уссурі дозволялося лише російським та китайським суднам, а місцеві влади брали на себе зобов'язання всіляко сприяти торговому обміну. Цей дозвіл згодом був підтверджений ст. 18 Петербурзького договору 1881 р. Основні умови **А.д.** знайшли своє продовження у Пекінському договорі 1860 р., який юридично закріпив кордон між Російською імперією та Китаєм.

Фрадинський О.А.

АКАДЕМІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ACADEMY OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – вищий спеціалізований навчальний заклад з підготовки фахівців у сфері митної справи. У середині 1990-х рр. митна система України вступила в якісно-новий період свого розвитку. Кількісні параметри, що були характерні для розбудови національних митних органів у 1992 – 1995 рр. поступово трансформувались в якісні показники. Важливий аспект реорганізації митної служби України – створення ефективної системи професійної підготовки працівників митних органів. Одним із головних напрямів розбудови системи підготовки кадрів для ДМСУ стало створення власного навчального закладу. 11.06.1996 Президент України Л. Д. Кучма підписав Указ № 412/96 «Про створення Академії митної служби України». **АМСУ** була визначена як головна навчально-методична установа національної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців митної справи. Указом Президента України від 23.03.1998 № 216/98 **АМСУ** визначено головною навчально-методичною установою національної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців митної справи.

Створення вищого навчального закладу відбувалось за безпосередньої участі її фундаторів: голови ДМСУ Леоніда Васильовича Деркача та

першого ректора **АМСУ** – професора Петра Панфіловича Падуна (ректор Академії 1996 – 2004 рр.). В **АМСУ** було сформовано висококваліфікований кадровий потенціал, розроблено навчально-методичне забезпечення з урахуванням митного спрямування, організовано науково-дослідну роботу, відкрито аспірантуру, комп'ютеризовано навчальний процес із використанням мережі Інтернет, створено видавничу базу, сформовано бібліотеку з найсучаснішим фондом навчальної та наукової літератури, зміцнено матеріально-технічну базу. Усе це створило умови для акредитації Академії відповідно до рішення ДАК від 13.04.2004 за III освітнім рівнем акредитації.

Наступні досягнення **АМСУ** пов'язані з діяльністю ректора – професора Віктора Васильовича Ченцова. У період з 2005 по 2010 р. було багато зроблено для зміцнення та технічної реконструкції матеріальної та навчальної бази Академії. Значні зусилля керівництва **АМСУ** спрямовувались на підготовку науково-педагогічних кадрів найвищої кваліфікації з числа власних працівників, що позитивно впливало на зміцнення колективу. Вирішальним досягненням цього періоду стало рішення ДАК від 25.02.2010 про акредитацію Академії за IV освітнім рівнем.

АМСУ перетворилась на потужний науково-дослідний центр з вивчення актуальних питань митної проблематики. Науковці **АМСУ** стали провідними виконавцями науково-дослідних програм на замовлення ДМСУ. У цей період ректор В.В. Ченцов запропонував стратегію розвитку, спрямовану на перетворення Академії у міжнародний центр митної освіти. Як член Всесвітньої відомчої міжнародної організації – Мережі митних університетів, **АМСУ** одна з перших в світі імплементувала у навчальний процес професійні стандарти підготовки митників ВМО. 26.06.2010 на базі Академії створено один з шести на європейському просторі Європейський регіональний навчальний центр ВМО. **АМСУ** уклала міжнародні договори з багатьма ВНЗ інших країн світу, в її стінах за підтримки Посольства та Генерального Консульства Республіки Польща налагоджено функціонування Українсько-польського центру. Серед почесних докторів Академії – Куніо Мікурія – Генеральний секретар ВМО. В Академії видається регіональний науковий митний журнал «Customs Scintific Journal».

У період з 2011 по 2012 р. посаду ректора займав професор Леонід Степанович Сорока. Разом з тим, відповідно до розпорядження КМУ від 16.11.2011 № 1191-Р **АМСУ** перейшла до сфери управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту. У зв'язку з структурно-організаційними змінами державного управління в сфері фіскальної політики держави та реформуванням основ системи вищої освіти, відповідно до пропозиції Міністерства освіти і науки розпорядженням КМУ від 03.09.2014 № 788-р було утворено Університет митної справи та фінансів шляхом реорганізації **АМСУ** та Дніпропетровської державної фінансової академії.

З 2013 р. обов'язки в.о. ректора **АМСУ** виконує В.В. Ченцов.

Унікальність **АМСУ** в тому, що значна частина навчальних планів складають дисципліни митного спрямування. За період з 1996 по 2013 р. викладачами **АМСУ** було підготовлено та направлено до митної служби більше 4500 випускників різних форм навчання.

Морозов О.В.

АКВАМАРИН (AQUAMARINE) [від лат. aqua – вода, marinus – морський] – різновид берилу зеленувато-блакитних тонів. На сонці вицвітає. Його іноді плутають з блідим сапфіром або топазом. Його основна ознака – двокольоровість, яка проявляється при зміні кута зору.

Склад: оксиди берилію (14,1 %), алюмінію (19 %), кремнію (66,9 %); наявні домішки натрію, калію, літію, цезію, рубідію, заліза, ванадію, іноді хрому.

Утворюється у гранітних пегматитах, грейзенах і гідротермальних жилах. Досить широко розповсюджений у природі. **А.** з різних родовищ відрізняються забарвленням від небесно-блакитного до темно-синього.

Відомі знахідки **А.** у пегматитах Волині (Україна). Прекрасної якості блакитно-зелені і блакитні **А.** видобувають в Бразилії (шт. Мінас-Жерайс). Відомі вони і на Мадагаскарі, у багатьох штатах США, в Бірмі, Індії, Шрі-Ланці, Південній Африці, Танзанії, Аргентині, Китаї, Норвегії, Ірландії. Найбільший із відомих у світі огранених каменів важить 2594 карата та має розміри 146 х 47 х 38 см.

Відповідно до вітчизняного законодавства **А.** належить до дорогоцінного каміння третього порядку, а вироби із нього, при наявності визначених ознак, – до культурних цінностей, переміщення через митний кордон яких має свої особливості.

Коновалов Ю.О.

АКВАРЕЛЬ (WATERCOLOR PAINTING) [від фр. aquarelle – водяниста] – техніка живопису, що використовує спеціальні акварельні фарби, які при розчиненні у воді утворюють прозору суспензію тонкого пігменту, і дозволяє за рахунок цього створювати ефект легкості і тонких кольорових переходів. **А.** поєднує особливості живопису (багатство тону, побудова форми і простору кольору) і графіки (активна роль паперу в побудові зображення, відсутність специфічної рельєфності мазка, характерної для живописної поверхні).

Основні інструменти для роботи **А.** – це м'які пензлі. Їх виготовляють із шерсті білки, борсука, а найкращі пензлі каюнкові. **А.** пензлі переважно круглої форми. Змішування фарби роблять як на палітрі, так і на малюнку. Підготувавши на палітрі суміш двох-трьох кольорів, накладають вже готову фарбу. На малюнку необхідний колір утворюють накладанням одного шару фарби на інший, уже просушений.

Сучасні художники досить успішно використовують **А.** олівці, які нещодавно з'явилися у продажу, а також інші матеріали, що дозволяють «доопрацьовувати» **А.**, наприклад: пастель, воскову крейду, гелеві чорнила і т. д.

За наявності певних ознак **А.** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Корнійчук О.О.

Портрет Н.М. Пушкіної. Художник О. Брюллов, 1831 – 1832 рр.

АКВАТОРІЯ ПОРТУ (PORT WATER AREA) [лат. aqua – вода, territorium – територія] – відведені порту водні простори, які обмежені природними, штучними чи умовними кордонами із визначеними координатами. **А.п.** може бути природного або штучного походження та включає у себе рейд, внутрішню гавань, підходи до порту та причали, на яких здійснюються вантажно-розвантажувальні роботи на суднах. Призначена у своїй судноплавній частині для забезпечення безпечного підходу, маневрування, стоянки та відходу суден. **А.п**. є державною власністю і надається порту в користування.

Фрадинський О.А.

АКОРДЕОН (ACCORDION) [від франц. accordeon – ручна гармоніка] – музичний інструмент, різновид великої гармоніки з клавіатурою фортепіанного типу для правої руки. Звук в **А.** видають тонкі пластинки – язички, що вільно проскакують, коли коливаються під дією струменя повітря, що нагнітається хутрами. **А.** має дві клавіатури – кнопкову (з готовими акордами) для лівої руки та фортепіанну (з клавішами) – для правої (діапазон – чотири октави і більше). Це є характерною ознакою **А.**, що відрізняє його від інших видів гармоніки зокрема, баяна. Наявність перемикачів регістрів дозволяє змінювати тембри інструмента та подвоювати звуки в октаву та унісон. Застосовується як сольний та акомпануючий інструмент, а також вхо-

дить до складу різних естрадних ансамблів.

Перший **А.** сконструйований Ф. Бушманом у Берліні в 1822 р., але назву **А.** дав йому в 1829 р. у Відні майстер Кирило Деміан, коли виготовив разом з синами Гвідо і Карлом гармоніку з акордовим акомпанементом у лівій руці. З тієї пори всі гармоніки, що мали акордовий акомпанемент, стали називатися в багатьох країнах акордеонами.

А. увібрали в себе риси найрізноманітніших музичних інструментів. За своєю формою вони нагадують баян, за технічною будовою – належать до гармоні, клавішами ж і здатністю перемикати регістр близькі до фортепіано.

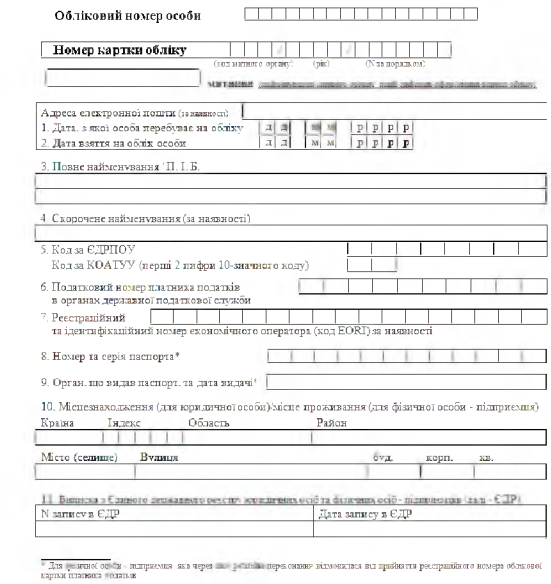
За наявності певних ознак **А.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Корнійчук О.О.

АКРЕДИТАЦІЯ (РЕЄСТРАЦІЯ, ОБЛІК) НА МИТНИЦІ (ACCREDITATION (REGISTRATION) AT THE CUSTOMS) – взяття на облік суб'єктів ЗЕД митницями або підрозділами митниць відповідно до визначеного чинним законодавством порядку.

А. необхідна для ідентифікації митницею суб'єктів господарювання, які здійснюють ЗЕД, шляхом відображення в обліковій (акредитаційній) картці загальної інформації про відповідного суб'єкта господарювання. Така інформація містить: назву суб'єкта господарювання, його місцезнаходження, дані про код ЄДРПОУ та податковий номер платника податків, перелік банківських установ, у яких відкриті рахунки в національній та іноземній валюті, дані про посадових осіб суб'єкта господарювання, осіб, уповноважених на роботу з митницею та ін.

До 2012 р. **А.** підлягали суб'єкти ЗЕД, які знаходилися у зоні діяльності відповідної митниці. Якщо зовнішньоекономічна операція здійснювалася вперше, суб'єкт ЗЕД повинен був стати на облік в митному органі за місцем своєї державної реєстрації до початку митного оформлення. Для цього суб'єкт господарювання надавав митниці заповненні ним з використанням електронної обчислювальної машини або друкарської машини за встановленим зразком два

Обліковий номер особи

Номер картки обліку

Адреса електронної пошти (за наявності)

1. Дата, з якої особа перебуває на обліку
2. Дата взяття на облік особи

3. Повне найменування / П. І. Б.

4. Скорочене найменування (за наявності)

5. Код за ЄДРПОУ
Код за КОАТУУ (перші 2 цифри 10-значного коду)

6. Податковий номер платника податків в органах державної податкової служби

7. Реєстраційний та ідентифікаційний номер економічного оператора (код EORI) за наявності

8. Номер та серія паспорта*

9. Орган, що видав паспорт, та дата видачі*

10. Місцезнаходження (для юридичної особи)/місце проживання (для фізичної особи - підприємця)
Країна Індекс Область Район
Місто (селище) Вулиця буд. корп. кв.

11. Відомості з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців (далі - ЄДР)

N запису в ЄДР	Дата запису в ЄДР

* Для фізичної особи - підприємця, яка через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків

Частина бланку облікової картки

примірники облікової картки та завірені копії (разом з оригіналами) таких документів: установчі документи, свідоцтво про державну реєстрацію, довідку органів статистики, довідку уповноваженого банку про наявність розрахункових рахунків, наказ про призначення відповідальних працівників за роботу з митницею, їх прізвище, ім'я, по батькові, паспортні дані, зразки підписів, зразок печатки, яка використовується при оформленні документів у митниці. Після проходження **А.** суб'єкту господарювання надавався із присвоєним обліковим номером завірений особистою номерною печаткою та підписом інспектора митниці примірник облікової картки. Відомості про суб'єкта ЗЕД заносилися до електронної бази даних митниці.

З прийняттям у 2012 р. нового МКУ та наказу МФУ № 634 про встановлення порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами, контроль за якими покладено на митницю, було затверджено нові форми облікових карток суб'єкта ЗЕД та дещо змінено процедуру **А.**, зокрема передбачено одноразове проходження **А.** у таких двох випадках: самостійного звернення до відповідної митниці суб'єкта господарювання, що здійснює операції з товарами, контроль за якими покладено на митницю; першого здійснення суб'єктом господарювання операцій з товарами, контроль за якими покладено на митницю.

У 2012 р. при **А.** суб'єкт господарювання зобов'язувався надати митниці: заповненні ним за встановленою формою два паперових примірники картки обліку; електронну копію картки обліку; оригінали та завірені в установленому порядку копії документів, за переліком, визначеним законодавством України. У разі відсутності зауважень, на посадову особу митниці (інспектора) покладався обов'язок повернути суб'єкту ЗЕД оригінали наданих ним документів, оформити картку обліку суб'єкта ЗЕД шляхом її реєстрації у електронному журналі, та надати суб'єкту ЗЕД примірник картки обліку з присвоєним обліковим номером, відмітками особистої номерної печатки і підписом інспектора.

Облікові картки суб'єктів ЗЕД, оформлені до набрання чинності наказу МФУ № 634, вважалися дійсними до 01.12.2012. До цього строку суб'єкти ЗЕД повинні були звернутися у митниці для взяття їх на облік шляхом подання заповненої ними за новою формою картки обліку особи, яка здійснює операції з товарами, контроль за якими покладено на митницю.

Неліпович О.В., Медвідь Ю.О.

АКРЕДИТИВ (LETTER OF CREDIT) [лат. accreditivus – довірчий] – умовне зобов'язання банка за дорученням клієнта-заявника або від свого імені відповідно до встановлених клієнтом-заявником інструкцій та умов здійснити платіж на користь третьої особи, якій призначений цей платіж; гарантувати або оплатити надані третьою особою векселі; уповноважити інший банк провести такий платіж, гарантувати та оплатити надані третьою особою векселі.

А. виступає інструментом гарантування оплати клієнтом-заявником (покупцем) товарів, робіт та послуг на користь бенефеціара (продавця) після їх отримання. Є угодою (документарний **А.**) між клієнтом-заявником (покупцем) **А.** і банком, що відкриває **А.** Зазначена угода передається у банк бенефеціара (продавця) поштою або електронним зв'язком.

Залежно від умов виконання **А.** може бути: покритий – для виконання зобов'язань клієнта-заявника щодо здійснення платежу на окремому рахунку банка, який відкриває **А.**, завчасно бронюються власні кошти заявника; непокритий – для виконання зобов'язань клієнта-заявника щодо здійснення платежу завчасно бронюються кошти банка, який відкриває **А.**; відкличний – **А.** може бути змінений або анульований банком, який його відкрив, у будь-який час без попереднього повідомлення бенефеціара (продавця); безвідкличний – **А.** може бути анульований або змінений лише за згодою на це бенефеціара (продавця), на користь якого відкритий **А.**; авізований – **А.**, який за дорученням банка, який його відкрив, перевіряється на достовірність та сповіщається бенефеціару (продавцю) іншим авізуючим банком без будь-якої відповідальності за оплату зобов'язання за **А.**; експортний – **А.**, який відкривається іноземним банком на користь бенефеціара (продавця), розташованого на території України; імпортний – **А.**, який відкривається уповноваженим банком за дорученням заявника (покупця) на користь бенефеціара (продавця), розташованого за межами України.

Розрахунки за допомогою **А.** у загальному здійснюються за такою схемою: продавець та покупець укладають договір купівлі-продажу товарів, робіт, послуг; покупець укладає договір з банком на відкриття **А.** на користь продавця та повідомляє банк продавця про відкриття **А.** шляхом висилання електронною поштою угоди про відкриття **А.**; продавець після отримання повідомлення про відкриття на його користь **А.** здійснює відправлення товарів без вручення покупцеві документів на товар; після доставлення товару покупцю, продавець вручає комплект документів на товар банку покупця, який відкрив **А.**; в обмін на документи банк покупця здійснює оплату отриманих покупцем товарів.

Медвідь Ю.О.

АКТ ГЕНЕРАЛЬНИЙ (GENERAL ACT) – документ, у якому зафіксована кількість місць і вага переданих судном та прийнятих портом (одержувачем) товарів. В **А.г.** відображаються результати вивантаження водного судна. Після розвантаження судна в **А.г.** зазначаються кількість місць і вага (маса) зданих судном і прийнятих портом товарів, а також інформація про номери та загальну кількість складених при розвантаженні судна актів-повідомлень. **А.г.** підписується представниками адміністрації порту, митного органу та судна. Один примірник **А.г.** залишається в митному органі.

Неліпович О.В.

АКТ КОМЕРЦІЙНИЙ (COMMERCIAL ACT) – документ, що фіксує факт нестачі або псування вантажу при залізничних та автомобільних перевезеннях у момент його передачі покупцеві (отримувачу). Цей документ складається і підписується комісією, до складу якої входять представники покупця з однієї сторони та постачальника, перевізника або іншої компетентної організації (брокерської фірми, контролюючого органу, торгово-промислової палати) з іншої. Особи, які не згодні зі змістом акта, підписують його із застереженням про незгоду та викладенням своєї думки.

Основними реквізитами **А.к.** є: дата та номер документа; місце приймання вантажу та складання акта; час початку та закінчення приймання вантажу; прізвища та посади осіб, які брали участь у складанні акта; найменування та адреса постачальника; дата та номер документа, яким викликався представник постачальника (якщо викликався); номер та дата рахунка-фактури (інвойса) та транспортної накладної; дата відправлення товару й час його прибуття до пункту призначення, час розкриття вагона, контейнера, автофургона; стан пломб, тари та упакування на момент приймання; умови зберігання на складі отримувача до моменту складання акта; найменування та стан вантажу, який пред`являється до огляду (рівень заповнення тари, стан упаковки, наявність пакувального ярлика, стан маркування, дата розкриття тари); загальна маса продукції (фактична та за документами), маса кожного місця, в якому виявлена недостача (фактична та зазначена на упакуванні, тарі); спеціальні позначки підприємств, які перевозили вантаж, у транспортних документах при його видачі; кількість товару, якого не вистачає, ціна одиниці та загальна сума вартості товару, якого не вистачає або який зіпсовано. **А.к.** є підставою для формування та подання претензії стороні, що допустила нестачу чи псування вантажу.

Івашова Л.М.

АКТ НАВІГАЦІЙНИЙ – див. «НАВІГАЦІЙНИЙ АКТ».

АКТ ПЕРЕВІРКИ (CERTIFICATE OF INSPECTION) – 1) службовий документ, який підтверджує факт проведення перевірки, відображає її результати, зокрема виявлені й систематизовані за тематичною однорідністю порушення законодавства України з питань митної справи; 2) службовий документ, який підтверджує факт проведення документальної перевірки діяльності платника податків і є носієм доказової інформації про виявлені порушення вимог податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на відповідні контролюючі органи.

У разі виявлення порушень, встановлених під час перевірки, складається **А.п.** Якщо такі порушення відсутні, складається довідка. **А.п.** реєструється та підписується посадовими особами відповідного контролюючого органу. Після реєстрації, **А.п.** вручається (надсилається) для підписання керівнику підприємства. Відмова керівника підприємства від підписання **А.п.** або від отримання його примірника не звільняє підприємство від обов'язку сплатити суми коштів відповідно до грошових зобов'язань, визначених відповідним контролюючим органом за результатами перевірки.

У разі незгоди керівника підприємства з висновками перевірки чи фактами та даними, викладеними в **А.п.** про результати перевірки, вони зобов'язані підписати **А.п.** із запереченнями, які вони мають право подати після отримання **А.п.** Такі заперечення є невід'ємною частиною **А.п.** та розглядаються відповідним контролюючим органом. За результатами розгляду підприємству надсилається відповідь. Керівник підприємства має право брати участь у розгляді заперечень. Рішення про визначення грошових зобов'язань підприємства приймається керівником відповідного контролюючого органу з урахуванням результатів розгляду заперечень підприємства.

В **А.п.** зазначаються факти заниження і факти завищення податкових зобов'язань підприємства. При перевірці правильності нарахування та декларування митних платежів рішення щодо правильності визначення заявлених у митних деклараціях кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД, їх митної вартості, країни походження, підстав для звільнення від оподаткування окремими документами не оформляються, а зазначаються в **А.п.** Аргументи щодо незгоди з рішеннями відповідного контролюючого органу при перевірці дотримання законодавства з митної справи щодо правильності визначення заявлених у митних деклараціях кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД, їх митної вартості та країни походження, підстав для звільнення від оподаткування викладаються підприємством під час апеляційного оскарження податкових повідомлень-рішень про визначення суми грошового зобов'язання, винесених за результатами документальної перевірки.

Вакульчик О.М.

АКТ-ПОВІДОМЛЕННЯ (NOTIFICATION ACT) – документ, що складається при виявленні розбіжностей під час прийняття портом вантажу від судна. **А.** підписується представниками порту, митниці, уповноваженим представником адміністрації судна.

Туржанський В.А.

АКТ ПРИЙМАННЯ-ПЕРЕДАЧІ ТОВАРУ ЗГІДНО ІЗ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИМ ДОГОВОРОМ (ACT OF ACCEPTANCE- DELIVERY OF GOODS ACCORDING TO FOREIGN TRADE AGREEMENT) – документ, що засвідчує факт передачі продавцем (або уповноваженою ним особою) та факт приймання покупцем (або уповноваженою ним особою) товару, доставленого відповідно до умов поставки згідно з зовнішньоторговельним договором.

Порядок передачі та приймання товару може зазначатися безпосередньо у зовнішньоторговельному контракті. Як правило **А.** складається членами комісії (представниками продавця та покупця) у момент його фактичної передачі у власність покупця. В **А.** зазначається адреса, час, дата приймання-передачі товару, інформація про постачальника, перевізника та покупця товару, інформація про товаросупровідні документи на товар, кількість, якість та вартість поставленого товару, наявність упаковок та ярликів на товарі тощо. У разі встановлення дефектів або розбіжностей щодо кількості або якості фактично поставленого товару з даними товаросупровідних документів (рахунками-фактури, товарно-транспортними накладними) в **А.** зазначаються наявні розбіжності та дефекти поставленого товару.

Медвідь Ю.О.

АКТ ПРИЙМАННЯ-ПЕРЕДАЧІ ТОВАРУ ПЕРЕВІЗНИКОМ (ACT OF ACCEPTANCE-DELIVERY OF GOODS BY CARRIER) – підписаний відправником та перевізником товаротранспортний документ, який містить дані про транспортований товар, засвідчує факт транспортування та передачі товару перевізником для вантажоодержувача із зазначенням у ньому обсягу, кількості, виду товару.

У випадку транспортування товару через митний кордон **А.** містить підписи відправника товару та перевізників (як іноземних, так і вітчизняних), що здійснювали перевезення, а також відбиток штампа «під митним контролем».

Медвідь Ю.О.

АКТИ МОСКОВСЬКОГО ГОСУДАРСТВА (ТОМИ 1, 2) (ACTS OF THE MOSCOW STATE) – документи із політичної, економічної, військової історії Росії, видані Російською Академією наук за ред. М. Попова і Д.

Самоквасова (том I – 3 СПб, 1890-1901 р.). Том I охоплює період 1571 – 1634 рр.; том II – з 1635 – 1659 рр. В **А.** публікуються документи Розрядного наказу про військові операції на півдні Росії, зокрема, проти турків і кримських татар, розбудову військових укріплень, фортець і редутів, у подальшому названих Українською лінією, про організацію нових митниць вздовж південного кордону Московщини. Окрема тема першого тому – стосунки царського уряду із Запорозькою Січчю. Основні документи другого тому стосуються відносин Росії з Туреччиною, Польщею і Швецією. Чимало актів присвячені війні з Польщею (1632 – 1634 рр.) і підписанню, так званого, Поляновського мирного договору, за яким вся Чернігово-Сіверщина увійшла до складу Польського королівства. Тут же містяться документи щодо російсько-шведської війни 1700 – 1721 рр. Окреме місце займають матеріали **А.**, присвячені взаємовідносинам Москви з Лівобережною Україною, регулюванню зовнішньої та внутрішньої торгівлі Московської держави, у тому числі торговельних і митних стосунків між Москвою і Гетьманщиною, а також між прикордонними регіонами обох країн.

Гальський К.Є.

АКТИВНИЙ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ БАЛАНС – див. БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ АКТИВНИЙ.

АКТИВНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ – див. ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ АКТИВНИЙ.

АКЦЕПТ (ACCEPTANCE) – відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти договір, про її прийняття; згода на оплату або гарантування оплати документів.

А. має бути повним і безумовним. **А.** вчиняється або шляхом підписання особою запропонованого проекту договору, або шляхом відправлення листа, телеграми тощо з відповіддю про прийняття пропозиції, або шляхом вчинення конклюдентних дій чи мовчання у випадках, установлених договором або законом. Як форма розрахунків, **А.** виступає платіжною вимогою, що виписана постачальником, оплачується банком тільки після згоди боржника. Якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору (відвантажила товари, надала послуги, виконала роботи, сплатила відповідну суму грошей тощо), яка засвідчує її бажання укласти договір, – ця дія є прийняттям пропозиції, якщо інше не вказане в пропозиції укласти договір або не встановлено законом. При цьому не обов'язково, щоб названі дії акцептанта повністю вичерпували зміст оферти. Особа, яка прийняла пропозицію, може відкликати свою відповідь про її прийняття, повідомивши про це особу, яка зробила пропозицію укласти договір, до моменту або в момент одержання нею відповіді про прийняття пропозиції.

Пунда О.О.

АКЦЕПТАНТ (ACCEPTOR) [лат. Acceptare] – суб'єкт цивільно-, та (або) господарсько-правових відносин (юридична або фізична особа), яка акцептує укладений правочин (договір), підписує вексель (тратту), погоджуючись з істотними умовами за цим правочином (договором), беручи на себе зобов'язання за ним, у т.ч. здійснити платіж за переказним векселем під час настання строку платежу.

А. своїми діями реалізує принцип свободи договору, що втілено у праві сторін майбутнього договору вільно обирати контрагента у договірному зобов'язанні, і полягає в можливості оферента направити оферту будь-якому іншому суб'єктові та в можливості **А.** акцептувати одну з декількох отриманих ним оферт. Дії **А.** розцінюються як прийняття пропозиції, якщо інше не вказано в оферті або не встановлено законом. При цьому не обов'язково, щоб названі дії акцептанта повністю вичерпували зміст оферти. Із загального правила про те, що договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору, є винятки. Зокрема це випадки, коли сторони відповідно до акта цивільного законодавства оформляють свої відносини реальним договором, тобто коли для укладення договору вимагається не лише направлення оферти та одержання акцепта, а й передання майна або вчинення іншої дії. У такому разі моментом укладення договору є момент передання відповідного майна або вчинення певної дії, наприклад, договір позики.

Пунда О.О.

АКЦЕПТНА КОНТОРА – див. КОНТОРА АКЦЕПТНА.

АКЦЕПТНИЙ КРЕДИТ – див. КРЕДИТ АКЦЕПТНИЙ.

АКЦЕПТОВАНЕ ПЛАТІЖНЕ ДОРУЧЕННЯ – див. ДОРУЧЕННЯ ПЛАТІЖНЕ АКЦЕПТОВАНЕ.

АКЦИЗ (EXCISE) [старофранц. accise – оцінка для оподаткування, також термін акциз може походити від лат. accidere, що означає «вирізати» спеціальні насічки на спеціальному вимірювальному пристрої, який показував кількість алкогольного напою у пляшці з метою його оподаткування].

Етимологія цього слова дозволяє віднести його до прямих податків, але на практиці поняття **А.** хоча у різні часи й змішувалось з іншими поняттями, майже виняткова застосовувалось до непрямих податків взагалі й зокрема – до податків на предмети споживання, що є в обігу у внутрішній торгівлі країни. Науковці визначають **А.** як різновид непрямого податку, яким оподатковуються високорентабельні та монопольні товари, що включається у ціну товару та платниками якого виступає кінцевий споживач таких товарів.

А. поряд із митом є однією із найбільш ранніх форм оподаткування. Розвиток акцизного оподаткування бере свій початок у часи Римської імперії, де вперше було застосовано податкові платежі у вигляді відсоткової надбавки до ціни товару. Акцизне оподаткування в Україні починається у X ст. н.е. – саме солод, хміль та мед стали першими підакцизними товарами Київської Русі. В Україні акцизний збір запроваджено з прийняттям ЗУ «Про акцизний збір» у 1992 р. Акцизний збір та ПДВ замінили податок з обігу на окремі види товарів. Нормативна база щодо справляння акцизного податку була представлена у різних документах – Декреті КМУ «Про акцизний збір», ЗУ «Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби», МКУ та ін. Із прийняттям нового ПКУ у 2010 р. усі законодавчі норми щодо оподаткування підакцизної продукції зібрано в єдиному документі та відображено у ПКУ.

Таким чином, **А.** є одним із різновидів податків (зборів), які стягуються державою, не пов'язаних з одержанням прибутку підприємцем (товаровиробником, торговцем). Це найпоширеніший державний непрямий податок на певні продукти масового попиту (предмети розкоші, тютюн, алкогольні напої, коштовні метали та інше), який стягують з виробників чи продавців товарів. **А.** включається у ціну товару, яку сплачує споживач товару, його розмір і сума стягуються у державний чи місцевий бюджети. Часто застосовується на окремі імпортні товари з метою захисту внутрішнього ринку й підтримки вітчизняного товаровиробника. **А.** зазвичай встановлюється на високорентабельні та монопольні товари і в теорії вилучає частину надприбутків, які отримуються від продажу подібної продукції. Оподатковуваним обігом є вартість підакцизних товарів, що продаються, враховуючи відпускні ціни без акцизного збору.

Оскільки **А.** – це обов'язковий безумовний платіж у відповідний бюджет, що справляється з платників податку, то в ПКУ його визначено як акцизний податок.

Вакульчик О.М.

АКЦИЗ СПЕЦИФІЧНИЙ (SPECIFIC EXCISE) – вид непрямого податку, якому притаманний різний підхід до оподаткування підакцизних товарів (переважно високорентабельних, монопольних і предметів розкоші) та диференціація податкових ставок. Застосування **А.с.** відоме ще у Стародавньому Римі, де існували податок на торгівлю рабами – 4 %; податок з рабовласників, що відпускають на волю рабів, у розмірі 5 %. Таким чином **А.с.** поряд із митом є найдавнішою формою оподаткування.

У **А.с.** яскраво проявляється фіскальна та регулююча функції податків – з однієї сторони вони є важливим джерелом надходження коштів у бюджет держави, а з іншої – є механізмом цінового регулювання процесів споживання товарів, які шкідливі для здоров'я людей або ж для навколишнього природного середовища. Застосування **А.с.** обумовлюється і метою вилучення на користь держави надприбутків, які отримуються в окремих галузях економіки, а також досягнення ефекту перерозподілу на користь бюджету доходів фізичних осіб, що в силу певних обставин уникли прямого оподаткування. Окремі дослідники вказуючи на багатовікову традицію застосування **А.с.**, називають їх необхідною складовою функціонування податкової системи, оскільки застосування старих способів податкового вилучення є менш затратним та шкідливим ніж використання податків, що запроваджуються в країні вперше.

На відміну від універсальних акцизів, **А.с.** менше впливають на величину податкового тягаря, оскільки застосовуються до обмеженого переліку товарів з високим рівнем еластичності; ставки **А.с.** диференційовані за групами товарів; платниками **А.с.** є виробники або реалізатори підакцизних товарів; податкові надходження від **А.с.** у бюджет менші за обсягами та більш ризиковані з огляду на стабільність ніж при використанні універсальних акцизів.

Фрадинський О.А.

АКЦИЗ УНІВЕРСАЛЬНИЙ (UNIVERSAL EXCISE) – різновид непрямого податку, визначальною ознакою у застосуванні якого є наявність широкої податкової бази; єдиного підходу до оподаткування товарів, робіт та послуг; використання кількох адвалорних (відсоткових) ставок. **А.у.** характеризується високою економічною та фіскальною ефективністю, дозволяє через ціновий механізм оподатковувати ті види доходів, які уникли прямого оподаткування. Контроль за сплатою **А.у.** більш простий, порівняно з податками на доходи через меншу кількість платників. Основними видами **А.у.** є: податок з продажу; податок з обороту та ПДВ.

Податок з продажу (податок з обороту) в одноріневій формі – нараховується та сплачується на одній із стадій виробництва або споживання товару одним із учасників цього процесу. Найчастіше це відбувається на стадії оптової торгівлі. Його перевагами є простота обчислення та контролю, перенесення податкового тягаря із сфери виробництва у сферу обігу. Недоліки – нерівномірність податкових надходжень, неоднакові умови для

його платників. Застосовується в окремих штатах США, Швеції, Великобританії, Португалії.

Податок з обороту в багаторівневій формі – оподатковується валовий оборот на усіх стадіях виробництва або споживання. Для нього характерний кумулятивний ефект, при якому під оподаткування потрапляють податки, нараховані на попередніх стадіях. Перевагами податку з обороту є значна фіскальна віддача, однакові умови щодо нарахування та сплати для усіх учасників. Суттєві недоліки – наявність подвійного оподаткування та кумулятивного ефекту, значний ріст кінцевої ціни товару, зменшення обігових коштів у платників. Вперше податок з обороту було введено у Німеччині в 1916 р., у 1920 р. його почала застосовувати Франція, а у 1921 р. – Бельгія.

ПДВ – під оподаткування підпадає кожна із стадій виробництва або споживання товарів, а сума податку залежить від величини доданої вартості у ціні товару кожного із учасників його виробництва. Позитив податку – ліквідований кумулятивний ефект та подвійне оподаткування, однакові умови стосовно нарахування та сплати податку; ритмічне надходження коштів у бюджет, наявність механізму взаємної перевірки платниками податкових зобов'язань. Недоліки – складний механізм нарахування та сплати, стимулювання інфляції при застосовуванні високих ставок, можливість ухилення від сплати в умовах недосконалого бухгалтерського обліку. Батьківщиною ПДВ вважається Франція, у якій його почали застосовувати з 1954 р., хоча ідея про запровадження такого податку належала німецькому підприємцю Сіменсу. Сучасна модель нарахування та справляння ПДВ належить французькому економісту М. Лоре, що описав схему дії податку, здатного замінити податок з обороту, який функціонував у той період в країні. Така необхідність була викликана потребою усунення «каскадного ефекту», властивому податку з обороту. У 1968 р. здійснено повне введення ПДВ у Франції. До цього у чистому вигляді податок не діяв у жодній країні, але з 1968 р. його поширення прийняло інтенсивний характер. Цьому сприяло прийняття 1 і 3 Директив ЄЕС у квітні 1967 р., що затверджували ПДВ, як основний непрямий податок для країн – членів ЄЕС і встановлювали терміни його введення (до 1972 р.). Для країн, що мали намір у майбутньому набути членства у ЄС, необхідною умовою стала наявність функціонуючої системи ПДВ.

Фрадинський О.А.

АКЦИЗНА МАРКА – див. МАРКА АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ.

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК – див. ПОДАТОК АКЦИЗНИЙ.

АКЧЕ (AKCHE) [турецьк. akcé – «білуватий»] – дрібна срібна монета, що карбувалася на території Османської імперії та Кримського ханства. На території Європи відома під назвою аспра. Вперше почала карбуватися султаном Ураном у 1328 – 1329 рр. На території Криму перші **А.** були відчеканені ханом Хаджі Гіреєм у середині XV ст.

Вартість **А.** постійно змінювалася, що обумовлювалося зменшенням кількості срібла у монетах. Якщо у перших **А.** вага становила 1,154 г при 90 % вмісті срібла, то у середині XVII ст. вага дорівнювала 0,13 – 0,19 г, а вміст срібла становив 50 %. Після повного знецінення, у кінці XVII ст. **А.** було замінено новою монетою – курушем, який дорівнював 120 **А. А.** продовжувало залишатися в обігу, використовуючись при проведенні розрахунків та у офіційних документах, а також у якості збірного поняття для позначення терміну «гроші». **А.** чеканилися у Константинополі, на Балканах, в Румунії і Македонії та у містах Малої Азії і Єгипту.

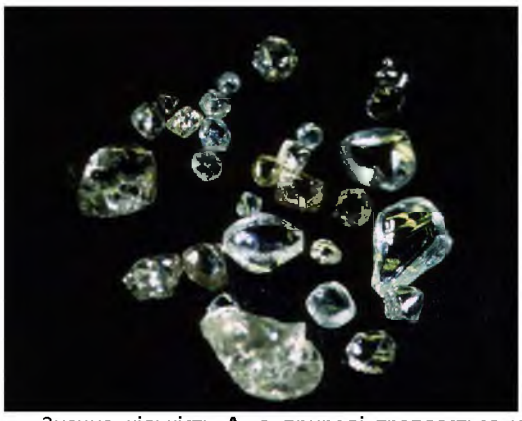
Перші **А.** Кримського ханства були трохи легші за османські та із часом теж зменшили свою вагу до 0,15 г (1725 р.) та вміст срібла. Починаючи із 1777 р. карбувалися на мідній монетній стопі. На аверсі карбувалося ім'я хана, на реверсі – тамга як символ ханської влади, місце та рік емісії. У Кримському ханстві **А.** перебувало в обігу аж до його завоювання Російською імперією у кінці XVIII ст. Кримські **А.** карбувалися у містах Кафа, Гезлев, Бахчисарай.

Фрадинський О.А.

АЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ – див. НАПОЇ АЛКОГОЛЬНІ.

АЛМАЗ (DIAMOND) [від араб. ألماس, almās – нездоланний] – безбарвний прозорий мінерал, що належить до класу самородних неметалів, тверда кристалічна кубічна алотропна видозміна карбону. Він є найбільш коштовним каменем та найтвердішою з речовин. Розрізняють природні та синтетичні **А.**

У структурі **А.** міститься значна кількість домішок, домінуючою з яких є азот, що визначає його фізичні властивості. На практиці виділяють **А.** I типу, до яких належать кристали, які є непрозорими до ультра променів, а всі інші належать до II типу.

Значна кількість **А.** в природі трапляється у вигляді кристалів або їх уламків, найчастіше – октаедри, куби та ромбододекаедри, а також їх поєднання. Характерною їх ознакою є рівні грані. Досить рідко зустрічаються й кривогранні та округлі кристали. **А.**, як правило, є безбарвними або мають легкі відтінки, а також подекуди можуть бути яскраво забарвленими. Найчастіше зустрічаються **А.** жовтого, коричневого, рожево-бузкового, блакитного, зеленого, синього, сірого, молочно-білого кольорів. Проте, при опроміненні зарядженими частинками вони досить часто забарвлюється у зелений чи блакитний кольори.

Головними країнами-добувачами **А.** є: Австралія, ПАР, Демократична Республіка Конго та Росія (на них припадає більше 3/5 світового добутку **А.**). Вага **А.** вимірюється у каратах.

Відповідно до вітчизняного законодавства **А.** відноситься до дорогоцінного каміння третього порядку, а вироби із нього, при наявності визначених ознак, – до культурних цінностей, переміщення через митний кордон яких має свої особливості.

Руда Т.В.

АЛЬМАНДИН (ALMANDINE) – найбільш поширений мінерал групи гранатів складу $Fe3Al2(SiO4)_3$. Назва кристала з'явилася від спотвореного слова «Алабанда» – в Азії так називалося місто, де здавна оброблялися і огранювались ці мінерали. Інша версія свідчить, що «Алабанда» була всього лише перевалочним пунктом древніх торговельних шляхів. Придатними для огранювання, а отже й виготовлення прикрас вважаються тільки прозорі кристали **А.** Родовища **А.** існують в Монголії, Індії, на Мадагаскарі, в Карелії і Фінляндії.

Колір червоний з характерним фіолетовим відтінком або червоно-фіолетовий, вишнево-червоний, малиновий, буро-червоний до майже чорного. Інтенсивність кольору залежить від кількості заліза. Блиск скляний, жирний, смоляний. Просвічує до прозорого. Як і іншим залізистим гранатам притаманні магнітні властивості.

Поширений досить широко. Акцесорний мінерал багатьох кислих інтрузивних і ефузивних порід (гранітів, кварцових порфірів). Типовий гранат кристалічних сланців, гнейсів, що виникають при регіональному метаморфізмі глинистих порід. Відомий у залізистих кварцитах. Трапляється також серед уламкових мінералів осадових порід. Прозорі **А.** – порівняно недорогі (в залежності від відтінку і розміру каменя), але красиві і популярні дорогоцінні камені. Обробляються як огранюванням, так і у вигляді кабошонів.

Відповідно до вітчизняного законодавства **А.** належить до дорогоцінного каміння четвертого порядку, а вироби із нього, при наявності визначених ознак, – до культурних цінностей, переміщення через митний кордон яких має свої особливості.

Коновалов Ю.О.

АМЕРИКАНСЬКА ТОРГОВЕЛЬНА ПАЛАТА В УКРАЇНІ (AMERICAN CHAMBER OF COMMERCE IN UKRAINE – ACC in Ukraine) – професійна, неприбуткова, громадська організація, що представляє іноземних інвесторів на українському ринку. Створена у 1992 р. представниками міжнародного бізнесу в Україні з метою їх інформаційного забезпечення. З часом, поява нових міжнародно-орієнтованих бізнес-груп в Україні обумовила розширення спектру завдань та інтересів **АТПУ**.

АТПУ – одна з впливових громадських організацій в Україні. Головні завдання **АТПУ**: представництво інтересів іноземних інвесторів, які працюють в Україні, а також сприяння залученню нових інвесторів на національний ринок. У питаннях торгівлі, комерції **АТПУ** співпрацює як з українським урядом, так і з урядами інших країн, що є еконо-

мічними партнерами України. **АТПУ** представляє інтереси не лише американського бізнесу, але й компаній-членів з понад 50 країн світу. Серед членів **АТПУ** – компанії з країн Північної Америки, Європи, Азії, Росії та України. Компанії – члени **АТПУ** – це стратегічні та інституційні інвестори з великим обсягом прямих інвестицій у ринок України. З метою покращення бізнес-середовища та залучення інвестицій в українську економіку **АТПУ** виступає за розвиток стабільних, прозорих, демократичних і справедливих правил ведення бізнесу, за інтеграцію України в економіку світового співтовариства. **АТПУ** є членом та активним учасником Ради вітчизняних та іноземних інвесторів при Президентові України, а також бере участь у роботі громадських рад, експертних та робочих груп при центральних органах виконавчої влади та Комітетах ВРУ.

Головний механізм розвитку і впровадження політики захисту прав та лобіювання ініціатив реалізується через Комітети та Робочі групи **АТПУ**. Структура Комітетів дає змогу зацікавленим компаніям-членам брати участь у підготовці та внесенні пропозицій до законопроектів та чинних нормативних актів у різних сферах економіки. Особливістю Комітетів, які функціонують в межах **АТПУ**, є їх спрямованість на вирішення системних питань у сфері економіки та торгівлі. Поточні завдання вирішуються у межах тимчасових Робочих груп, що зосереджуються на вирішенні найбільш конкретних, актуальних завдань, що постають перед **АТПУ**.

Як організація, яка представляє інтереси великого бізнесу та інституційних інвесторів України, **АТПУ** виступає за законодавчі та регуляторні реформи задля подальшого розвитку економічного потенціалу країни та підвищення рівня її конкурентоспроможності. Реформування національного законодавства у сфері митної справи продовжує залишатися одним із пріоритетів діяльності **АТПУ**. **АТПУ** налагоджено партнерський діалог з Комітетом з питань фінансів і банківської діяльності, податкової та митної політики ВРУ; МФУ, Державною службою України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва та іншими органами державної влади. Результатом цієї продуктивної співпраці, стало, зокрема, й вдосконалення нового МКУ. Фахівці Комітету з питань митної політики **АТПУ** залучаються до розробки рекомендацій та положень, з принципових аспектів митного законодавства – митної вартості, класифікації товарів, митного постаудиту та процедур його оскарження, декларування товарів, модернізації митних режимів і приведення їх до кращих міжнародних стандартів.

Трусов С.І.

АМЕТИСТ (AMETHYST) [від грец. αμεθυστος – тверезий, за стародавнім повір'ям – засіб проти сп'яніння] – один з найбільш гарних і цінних різновидів кварцу. Колір **А.** має різноманітні відтінки і варіює від майже безбарвного блідо-фіолетового, рожево-блакитно-фіолетового, блакитно-фіолетового до пурпурного, темно-фіолетового, до лавандово-синього, іноді до майже чорного. Трапляються також фіолетово-димчасті зонально пофарбовані **А.** Розподіл забарвлення зазвичай нерівномірний, характерна зональність забарвлення, іноді яскраво виражена: інтенсивно забарвлені зони паралельні граням або розподілені плямами по пірамідам наростання в кристалі.

Під дією сонячного світла або при нагріванні **А.** поступово втрачає своє первинне забарвлення і знебарвлюється або жовтіє. Знебарвлені **А.** під впливом рентгенівських променів відновлюють своє забарвлення. При нагріванні до температури 300° Цельсія він повністю втрачає свій фіолетовий колір і перетворюється на прозорий зелений камінь, званий празіолітом.

У ювелірній справі найбільш цінується сировина з рожево-пурпуровим і багряно-червоним відтінком, яку раніше добували в копальнях Приполярного Уралу (окремі кристали досягали 10 – 12 см). Гарні кристали **А.** зустрічаються також на о. Цейлон, Америці і в особливо значній кількості в Бразилії. Унікальне у своєму роді родовище «Мис Корабель» на Кольському півострові славиться **А.** щітками з рівним темно-фіолетовим забарвленням. Першими **А.** знайшли там понад 250 років тому монахи Соловецького монастиря.

Відповідно до вітчизняного законодавства **А.** належить до дорогоцінного каміння четвертого порядку, а вироби із нього, при наявності визначених ознак, – до культурних цінностей, переміщення через митний кордон яких має свої особливості.

Коновалов Ю.О.

АМСТЕРДАМСЬКИЙ АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ» – див. АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ» (АМСТЕРДАМСЬКИЙ АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ»).

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РИЗИКІВ (RISK ANALYSIS AND ASSESMENT) – відповідно до теорії ризиків, аналіз ризиків – процедура виявлення факторів ризиків та оцінка їх вагомості або аналіз ймовірності виникнення небажаних подій, що негативно вплинуть на досягнення поставлених цілей. Аналіз ризиків включає оцінку ризиків і методи їх зниження (мінімізація несприятливих наслідків). Оцінка ризиків – це визначення кількісним або якісним способом величини (ступеня) ризиків. Аналіз ризиків передбачає необхідність їх виявлення та класифікації. Особливу увагу слід приділяти ризикам, які можуть завдати максимальних втрат та ймовірність настання яких є високою.

У митній справі, аналіз та оцінка ризиків – це безперервний процес збирання, узагальнення та аналітичного вивчення інформації, спрямований на прогнозування, виявлення, попередження і припинення митних правопорушень та який забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень.

Відповідно до Кіотської конвенції, аналіз ризику передбачає систематичне використання доступної інформації для визначення частоти виникнення виявлених ризиків та прогнозування їх наслідків. При цьому, оцінювання ризику передбачає систематичне визначення пріоритетів управління ризиком шляхом аналізу та порівняння їх рівнів із встановленими стандартами, прогнозованими ступенями ризику чи іншими критеріями. Окрім того, слід зазначити, що оцінювання ризику буде ефективним за умови формування та практичного використання системи індикаторів ризиків, під якими розуміють особливі критерії, що використовуються для відбору та вироблення практичних заходів щодо запобігання недотриманню митного законодавства. До них належать: код товару відповідно до товарної номенклатури; країна походження, країна відправлення товару; наявність ліцензії, вартість товару та ін.

Схема аналізу ризиків відповідно до Кіотської конвенції

Відповідно до вітчизняного митного законодавства, оцінка ризику – визначення ймовірності виникнення ризику і наслідків порушень законодавства України з питань державної митної справи у разі проявлення ризику. Здійснення митними органами України аналізу та оцінки ризиків включає систематичне: виявлення умов і факторів, що впливають на виникнення ризиків; визначення областей ризику; визначення індикаторів ризику; здійснення оцінки ймовірності виникнення ризиків та можливої шкоди у разі їх проявлення.

Аналіз та оцінка ризиків здійснюються митними органами та їх структурними підрозділами у межах компетенції, зокрема підрозділами, які здійснюють або організовують, координують здійснення: митного контролю та виконання митних формальностей; перевірки правильності класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД; перевірки правильності визначення країни походження товарів; перевірки правильності визначення митної вартості товарів; справляння митних платежів, контролю правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати; застосування передбачених законом заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД, здійснення контролю за дотриманням суб'єктами ЗЕД та громадянами встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення окремих видів товарів через митний кордон України; заходів щодо недопущення переміщення через митний кордон України товарів, на які встановлені заборони та/або обмеження щодо переміщення через митний кордон України, а також товарів, які не відповідають вимогам якості та безпеки; контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України; сприяння захисту прав інтелектуальної власності, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності; запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил; контролю діяльності підприємств, які надають послуги з декларування товарів, перевезення та зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України чи перебувають під митним контролем, та здійснюють інші операції з такими товарами; контролю за доставкою зазначених товарів до митного органу призначення; документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи; аналізу та управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю; ведення митної статистики та обміну даними митної статистики з митними органами інших країн.

Несторишен І.В.

АНАЛІЗАТОР ГАЗОВИХ СУМІШЕЙ ТИПУ «ЕЛЕКТРОННИЙ НІС» З АВТОМАТИЗОВАНОЮ СИСТЕМОЮ ІНЖЕКЦІЇ АНАЛІЗУ («ELECTRONIC NOSE» GAS MIXTURE ANALYZER WITH AUTOMATIC SYSTEM OF INJECTION ANALYSIS) – розробка Ін-

ституту фізики напівпровідників імені В.Є. Лашкарьова НАН України, технічний засіб, що може використовуватись для митного контролю з метою виявлення вибухових та наркотичних речовин, прекурсорів, підробок. Прилад забезпечує пізнаваний візуальний образ специфічної суміші пари (пахучих речовин), що може містити сотні різних хімічних сполук. «Електронний ніс» розроблено як універсальний детектор, що кількісно визначає й характеризує газові суміші органічних речовин, алкогольні та безалкогольні напої, парфуми, токсичні домішки у повітрі (зокрема ацетон, толуол, аміак, сукцинонітрил тощо).

Прилад є об'єктивним за рахунок біосенсорів (білкові сполуки, живі мікроорганізми), які вибірково визначають певні молекули, реагують на них і таким чином подають так званий первинний сигнал, що у «електронному носі» перетворюється на електричний, який легко контролювати та реєструвати. Прилад має газоаналітичну сенсорну систему і для того, щоб розрізнити нюанси, апаратові потрібно десять хвилин. Одночасно він може відокремити до п'ятнадцяти варіантів, адже має кілька каналів.

Прус Л.Р.

АНАЛОГИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН (ANALOGUES OF NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES) – заборонені до обігу на території України речовини синтетичні чи природні, не включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють.

Виготовлення **А.** здійснюється при створенні нових фармацевтичних препаратів. **А.,** які є синтетичними або виділеними з природної сировини продуктами, що мають хімічну структуру і властивості, подібні до структури і властивостей речовин, включених до таблиць I, II, III Переліку наркотичних засобів; психотропних речовин і прекурсорів, що призводять до стимулюючого, депресивного або галюциногенного стану, небезпечні для здоров'я населення в разі зловживання ними, і не затверджені як наркотичні засоби чи психотропні речовини міжнародними конвенціями ООН, підлягають спеціальному контролю.

На території України забороняється обіг аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин за винятком їх використання в цілях, передбачених законодавством України.

Потушинська О.П.

АНАЛОГІЧНИЙ ТОВАР – див. ТОВАРИ ПОДІБНІ (АНАЛОГІЧНІ).

АНГІЛЬЯ – див. ЗОНА ОФШОРНА АНГІЛЬЯ.

АНГЛІЙСЬКИЙ ФУНТ СТЕРЛІНГІВ – див. ФУНТ СТЕРЛІНГІВ АНГЛІЙСЬКИЙ.

АНДОРРА – див. ЗОНА ОФШОРНА АНДОРРА.

АНДСЬКЕ СПІВТОВАРИСТВО (ANDEAN COMMUNITY – AC) – утворене 26.05.1969 на основі Картахенської угоди у складі Болівії, Колумбії, Перу, Чилі (вийшла з групи в 1976 р.) й Еквадору. З 1973 р. членом цієї організації стала Венесуела (вийшла зі співтовариства 22.04.2011). **АС** охоплює територію 3,8 млн км^2 з населенням понад 99 млн чол.

Вищий орган **АС** – комісія Картахенської угоди, що складається з послів зазначених країн з річним терміном повноважень, після закінчення якого комісія переміщається у чергову за алфавітом державу, що входить у товариство. Представник цієї країни стає її головою. Комісія зазвичай проводить не менше трьох сесій на рік, на яких визначає основні напрями співробітництва, затверджує

програми координації митної політики та економічного розвитку.

Рада міністрів закордонних справ – орган політичного співробітництва – координує виступ **АС** на світовій арені. Консультативний орган **АС** – Андський парламент, що складається з депутатів законодавчих зборів країн-членів. Спірні питання вирішує Андський суд. Для вироблення рекомендацій з конкретних питань створено ради: планова, валютна, фінансова, податкова тощо.

Картахенська угода передбачає створення спільного ринку, узгодження економічної політики щодо іноземного капіталу за допомогою спільного програмування розвитку виробничих галузей та інфраструктури, мобілізацію внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів, надання спеціальних пільг менш розвиненим членам союзу – Болівії та Еквадору.

Цілі **АС** – сприяння розвитку країн-учасниць завдяки їх інтеграції та соціально-економічному співробітництву; прискорення економічного зростання і забезпечення зайнятості; створення латиноамериканського спільного ринку. Основні напрямки **АС**: вироблення єдиної економічної політики, координації проектів; гармонізація законодавства (контроль за застосуванням прийнятих у рамках **АС** правових норм за умов повної інтеграції); установлення тісних взаємних зв'язків між регіонами та органами **АС** через допоміжні органи – Консультаційну раду приватних підприємців і Андський інститут праці.

У рамках **АС** створено: Андську корпорацію розвитку (АКР) (1968 р.) – виступає як банк розвитку, інвестиційний банк, агентство економічного та фінансового сприяння; Латиноамериканський резервний фонд (ЛРФ) – розпоряджається частиною валютних резервів країн-членів для підтримки платіжних балансів і узгодження фінансової та валютної політики; Асоціація телекомунікаційних комісій – функціонує для поглиблення співпраці, сприяння розвитку телекомунікаційних служб у регіоні.

У 1990 р. прийнято «Андську стратегію», в якій сформульовано три основні цілі: розвиток **АС**; поглиблення міжнародних зв'язків країн **АС**; внесок у єдність Латинської Америки. У 2012 р. **АС** функціонувало як митний союз на основі введення спільного митного тарифу і проведення загальної торговельної політики щодо третіх країн. З метою митної лібералізації, усунення та гармонізації нетарифних бар'єрів створено Андську систему стандартизації, тестування, сертифікації, технічних правил і метрології, розроблено номенклатуру загального митного тарифу, Андську методологію визначення митної вартості та правила транзиту, окрему увагу приділено координації діяльності митних служб країн-членів.

Спочатку зона вільної торгівлі, а потім і митний союз мали значний вплив на динаміку взаємної торгівлі, обсяг якої зростав швидшими темпами порівняно з товарообігом третіх країн.

Загальна політика **АС** проводиться не тільки в торгівлі, але й у таких сферах, як автомобілебудування, сільське господарство, інвестиції, конкуренція, захист прав інтелектуальної власності, торгівля послугами. Загальна сільськогосподарська політика здійснюється в рамках Андської системи цін, Андської системи захисту рослин і тварин. Андська система цін покликана стабілізувати імпортні ціни на окремі аграрні товари, що відрізняються різкими коливаннями світових цін. Стабільність досягається за рахунок збільшення адвалорного мита у разі падіння світових цін вище встановленого рівня, і, навпаки, зниження ставок мита до 0 % в умовах зростання світових цін нижче встановленого рівня. Таким чином, механізм стабілізації запобігає коливанням світових цін.

У цілому країни-члени **АС** досягли максимальних переваг у вільному пересуванні товарів. Принцип вільного переміщення капіталів почав поступово реалізовуватися на основі національного режиму щодо іноземних капіталовкладень, патентів, ліцензій та роялті (1991 р.), вільного перерахування нетто-доходів за кордон. **АС** досягнуто згоди про визнання важливості усунення обмежень у русі капіталів. Країни-члени, в цілому, мають відкриті інвестиційні режими щодо довгострокових капіталів, проводиться лібералізація фінансових ресурсів (у банківській і фінансовій сфері), що стимулює капіталопотоки.

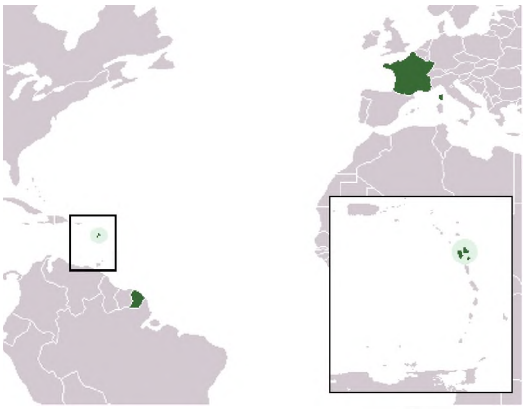
З 1991 р. функціонує загальний режим для транснаціональних корпорацій (ТНК) **АС** (Andean Multinational Enterprises – AME). Відповідно до нього ТНК, створені за участю капіталів країн-партнерів, отримують переваги та пільги під час діяльності на території **АС**. AME та його філії, підпорядковані національному режиму, підлягають регулюванню національним законодавством країни перебування. Ще один напрямок спільного ринку – вільне переміщення осіб.

Основні досягнуті успіхи **АС**: розробка загального андського паспорта та ідентифікаційного документа, що дозволяють безвізові поїздки туристів територією країн-партнерів. Однією з

принципових особливостей **АС** є зовнішньополітичне співробітництво як важливий інструмент консолідації інтеграційного процесу та зміцнення спільних дій країн, зокрема у сфері торговельної лібералізації. У цілому **АС** пройшло шлях інтеграційного зближення від зони вільної торгівлі до митного союзу і спільного ринку, що формується, і є одним із найдинамічніших інтеграційних угруповань світу.

Бережнюк І.Г., Ченцов В.В.

АНКЛАВ МИТНИЙ (CUSTOMS ENCLAVE) – існуюча в межах однієї держави територія, що є частиною митної території іншої держави, повністю оточена іншою державою (наприклад: Гваделупа, Сан-Марино, Ватикан). Це інститут міжнародного митного права, який базується на угоді між державами, в силу якої утворюється певний митний простір в межах держави А, що не є частиною його загальної митної території, але належить до митної території держави Б.

Гваделупа як анклав Франції

Митний простір усередині держави А вважається ексклавом країни А (тобто виключенням з її митної території) та анклавом країни Б (включенням до її митної території). Отже, якщо держава має **А.м.**, то в цьому випадку її митна територія більше, ніж її державна територія.

Якщо при цьому йдеться про частину сухопутної території, яка географічно знаходиться в межах іншої країни і має вихід до моря, то це називається митний напіванклав (наприклад, Монако).

Проблеми **А.м.** можуть бути істотно пом'якшені елементами політичної та економічної інтеграції, серед яких: безвізова політика між оточуючою та материнською державами, що робить можливим вільне пересування громадян; певний рівень вільної торгівлі товарами, разом із вільними потоками послуг і капіталу, а також дружні відносини між державами, без яких вони не здатні досягти достатнього рівня інтеграції.

Монако як напіваклав Франції

Прикладом побудови **А.м.** є «модель Бюзінгену», що формувалась протягом 130 років: у 1835 р. Німеччина і Швейцарія домовилися про виключення анклаву з митної території Німеччини, у 1844 – 1852 рр. було прийнято правила вільного транзиту, укладено Німецько-швейцарську угоду 1895 р. по Бюзінгену, у 1947 р. скасовано швейцарський митний контроль та у 1967 р. включення Бюзінгену до митної території Швейцарії за умови часткового застосування швейцарського законодавства. Фактично цим передбачено часткову передачу прав суверенітету від материнської держави до оточуючої. Однак даний підхід можливий лише за виконання двох умов: **А.м.** повинен бути невеликим і порівняно незначним, а відносини між материнською і оточуючою державами – дружніми і довірчими. Крупним **А.м.** та їх материнським державам не залишається нічого іншого, як скористатись іншими моделями та інструментами регулювання.

Прус Л.Р.

АНТИГУА І БАРБУДА – див. ЗОНА ОФШОРНА АНТИГУА І БАРБУДА.

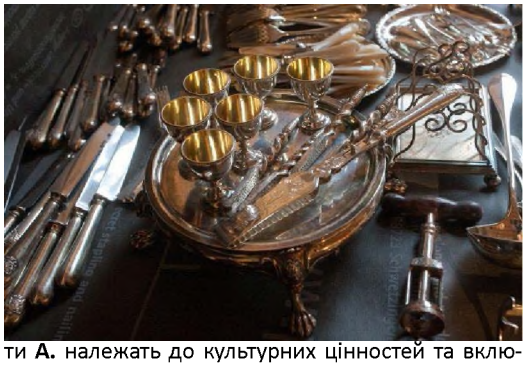
АНТИДЕМПІНГОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО – див. ЗАКОНОДАВСТВО АНТИДЕМПІНГОВЕ.

АНТИДЕМПІНГОВЕ МИТО – див. МИТО АНТИДЕМПІНГОВЕ.

АНТИДЕМПІНГОВІ ЗАХОДИ – див. ЗАХОДИ АНТИДЕМПІНГОВІ.

АНТИКВАРІАТ (ANTIQUE) [від antiquus – старий] – художньо-історичний термін, який використовується для опису різних категорій старовинних речей, що мають значну цінність та як правило виготовлених умілим майстром.

Згідно з українським законодавством предме-

ти **А.** належать до культурних цінностей та включають усі об'єкти, які створені понад 50 років тому і мають художнє, історичне, етнографічне або наукове значення.

Предмети **А.** в цілому – це старі чи рідкісні художні твори або інші цінні речі, які є об'єктами колекціонування та торгівлі. Захоплюються антикваріатом як приватні колекціонери, так і держава, для яких антикварні предмети з притаманною їм історичною атрибутикою найчастіше представляють особливий історико-правовий інтерес.

До **А.** належать: складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва; рідкісні рукописи, друковані видання і документальні пам'ятки, у тому числі інші видання, що мають історичну, художню, наукову та культурну цінність; архівні документи; кіно-, фото-, фонодокументи; унікальні та рідкісні музичні інструменти; оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, картини та малюнки повністю ручної роботи на будь-якій основі та з будь-яких матеріалів; оригінальні художні композиції та монтажі з будь-яких матеріалів; гравюри, естампи, літографії та їх оригінальні друковані форми; твори декоративно-прикладного мистецтва, у тому числі вироби традиційних народних промислів та інші художні вироби зі скла, кераміки, дерева, металу, кістки, тканини та інших матеріалів; предмети і документи, що пов'язані з розвитком суспільства та держави, історією науки, мистецтва і техніки, а також з життям і діяльністю видатних осіб, державних, політичних і громадських діячів; старовинні монети та інші предмети колекціонування.

Відповідно до митного законодавства предмети **А.** належать до 97 групи УКТ ЗЕД: «Твори мистецтва, предмети колекціонування та антикваріат». Однак, до цієї групи не включаються: поштові марки або гербові марки негашені, поштові канцелярські предмети (гербовий папір) або подібні вироби; театральні декорації, фонові екрани для художніх студій та аналогічні предмети з розписаного полотна; природні або культивовані перли і дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння. На предмети антикваріату віком понад 100 років, крім сувенірних виробів, предметів культурного і ужиткового призначення серійного і масового виробництва, перелік яких встановлюється Міністерством культури України, встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України. Переміщення предметів А., за наявних ознак культурних цінностей, здійснюється в установленому порядку.

За визначених ознак **А.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Долобанько В.В.

АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО – див. ЗАКОНОДАВСТВО АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНЕ.

АНУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗІЇ (CANCELLATION OF LICENCE) – позбавлення ліцензіата органом ліцензування права на провадження певного виду господарської діяльності. Підставами для анулювання ліцензії є: заява ліцензіата про анулювання ліцензії; акт про повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов; наявність в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців відомостей про перебування юридичної особи у стані припинення шляхом ліквідації (перебування фізичної особи - підприємця у стані припинення підприємницької діяльності) або про державну реєстрацію її припинення (державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця); нотаріально засвідчена копія свідоцтва про смерть фізичної особи-підприємця; акт про виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії; акт про встановлення факту передачі ліцензії або її копії іншій юридичній або фізичній особі для провадження господарської діяльності; акт про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов; акт про неможливість ліцензіата забезпечити виконання ліцензійних умов, встановлених для певного виду господарської діяльності; акт про відмову ліцензіата у проведенні перевірки органом ліцензування або спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування.

Орган ліцензування приймає рішення про анулювання ліцензії протягом десяти робочих днів з дати встановлення підстав для анулювання ліцензії, яке вручається (надсилається) ліцензіату із зазначенням підстав анулювання не пізніше трьох робочих днів з дати його прийняття. Розгляд питань про анулювання ліцензії на підставі акта про виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії; акта про встановлення факту передачі ліцензії іншій юридичній або фізичній особі

для провадження господарської діяльності; акта про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов здійснюється органом ліцензування з обов'язковим запрошенням ліцензіата або його представників.

Рішення про анулювання ліцензії набирає чинності через тридцять днів з дня його прийняття, крім рішень про анулювання ліцензій, прийнятих згідно з поданою заявою ліцензіата про анулювання ліцензії та в разі смерті ліцензіата (фізичної особи-підприємця), які набирають чинності з дня їх прийняття.

Якщо ліцензіат протягом цього часу подає скаргу до експертно-апеляційної ради, дія даного рішення органу ліцензування зупиняється до прийняття відповідного рішення спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування. Запис про дату та номер рішення про анулювання ліцензії вноситься до ліцензійного реєстру не пізніше наступного робочого дня після набрання чинності рішенням про анулювання ліцензії. У разі анулювання ліцензії на підставі акта про повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов, акта про виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії, акта про встановлення факту передачі ліцензії іншій юридичній або фізичній особі для провадження господарської діяльності, акта про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов суб'єкт господарювання може одержати нову ліцензію на право провадження цього виду господарської діяльності не раніше ніж через рік з дати прийняття рішення органу ліцензування про анулювання попередньої ліцензії.

Фрадинський О.А.

АПОСТОЛ ДАНИЛО ПАВЛОВИЧ (APOSTOL DANYLO PAVLOVYCH) (1654 – 1734). Гетьман Лівобережної України (1727 – 1734 рр.). У 1683 – 1727 рр., понад сорок років обіймав посаду Миргородського Полковника. Брав участь у війні з турками. Під час Північної війни (1700 – 1721 рр.) відзначився у боях під Варшавою та у Лівонії. Був прихильником гетьмана Івана Мазепи, однак у 1708 р., не погоджуючись з його політикою, разом з частиною козацьких полків перейшов на бік Петра І. 1722 р. на чолі козацьких військ разом з російською армією брав участь у поході проти Персії. У 1723 р. разом з гетьманом П. Полуботком, іншими старшинами Гетьманщини виступив проти обмеження державних прав України з боку призначеної Петром І Малоросійської колегії, за що був ув'язнений у Петропавловську в'язницю. 1727 р. звільнений урядом Петра ІІ і у жовтні того ж року на Генеральній раді у Глухові, за участю вищої козацької старшини і православних ієрархів, обраний гетьманом України. З перших днів керівництва країною **А.Д.** спрямував свої зусилля на зміцнення та розширення автономії України. Він відновив право гетьмана призначати військову старшину і полковників, сприяв поверненню запорозьких козаків з-під турецько-кримської насильницької «протекції» на Батьківщину з їх підпорядкуванням гетьманському правлінню, перевів Київ з-під влади російського губернатора під юрисдикцію гетьмана. Гетьман **А.Д.** провів реформування фінансово-податкової системи України. Вперше встановив бюджет державних видатків країни, зменшив податковий тиск на селянство і небагатих міщан.

За часів гетьманування **А.Д.** Державний (Військовий) скарб перетворився на головну фінансово-економічну інституцію України. Тут зосереджувалися всі валютні й матеріальні ресурси уряду, планувалися доходи і видатки, визначалися митна і податкова політика краю. Гетьман особисто визначав бюджет Генеральної військової канцелярії, судів, Економічної канцелярії та інших урядових структур. Окремо виділялися кошти на утримання війська, митниць і митних комор. Усього ж загальні видатки на державну адміністрацію, як видно з підрахунків самого **А.Д.**, зроблених для імператорського Правительственного сенату, у 1729 р. становили 143 408 рублів. Гетьман особисто визначав суми надходження у бюджет різних податків (на землю, продаж горілки, тютюну та ін.), а також умови й порядок стягнення евекти та індукти. Як писав Генеральний підскарбій Яків Маркович, – при визначенні бюджету країни гетьман **А.Д.** звертав увагу скарбників, щоб митні платежі нараховувалися «...смотря по людехъ можнихъ (багатих), которіе знатнимъ промисломъ и купечествомъ бавляться».

У січні 1728 р. **А.Д.** скликав у Глухові нараду українського купецтва, на якій було обговорено стан торговельної справи в Україні та завдання її подальшого розвитку. Нарадою було опрацьовано «Проект направи торгівлі», який передбачав скасування встановленої російським урядом заборони на експорт багатьох українських товарів і створення належних умов для вільної торгівлі і сприятливого переміщення товарів через кордон. Гетьман засуджував митну політику царату, вимагав припинити протиправне стягнення з українських купців різноманітних митних платежів, обмежившись одною індуктою (ввізним митом), що мала надходити не російському урядові, а в гетьманську скарбницю. Діяльність гетьмана **А.Д.** була спрямована на захист прав і державних інтересів українського народу, на зміцнення економіки, фінансів і правоздатності.

Гальський К.Є.

АПОСТОЛ МАТФЕЙ (МАТВІЙ) (APOSTLE MATTHEW) – один із 12 апостолів – учнів Ісуса Христа, вважається автором першого із 4 канонічних Євангелій – Євангелія від Матфея. Мешкав у І ст. н. е. в м. Капернаумі, значному торговельному та промисловому центрі Іудеї, розташованому на березі Галілейського моря. Через місто проходив торговий шлях із середземноморського порту Кесарії до столиці Сирії – Дамаску. За своєю професією **А.М.** був митарем – збирачем податків для Римської імперії, яка завоювала Іудею. На той час митарі вважалися одними із найбільших грішників, зрадниками батьківщини та ідолопоклонниками. А враховуючи, що тогочасний збір податків відбувався із великою користю для самих збирачів, то їх вважали здирниками, людьми, які не заслуговують на повагу, розмова із ними була гріхом.

Євангеліст Матфій і ангел
Художник Рембрандт Харменс ван Рейн, 1661 р.

Згідно з релігійною традицією, Ісус Христос зустрів **А.М.** на березі моря, біля митниці, коли той займався збором податків та сказав йому слова «Іди за Мною». **А.М.** почув ці слова душею, пішов за Христом, став його учнем, був свідком чудес, страждань, смерті та воскресіння Ісуса, а згодом став проповідником християнського вчення у Палестині, Іудеї, Мідії, Персії та Ефіопії.

Є кілька версій закінчення земного життя **А.М.:** загинув на вогнищі в Ефіопії близько 60 р. н.е.; за проповідь християнства був скараний на смерть у малоазіатському місті Іераполіс (тепер – м. Памуккале, Туреччина); був вбитий солдатами гарнізону римської фортеці Апсарос (тепер – м. Гоніо, Грузія); помер від старості. За легендою, вбивця **А.М.** – ефіопський князь Фулвіан згодом розкаявся у своєму вчинку, прийняв християнство, змінивши при хрещенні своє ім'я на Матвій та очолив Ефіопську християнську церкву.

А.М. один із сподвижників Ісуса Христа, який найчастіше зображується на фресках, іконах та художніх полотнах. Образ **А.М.** використано російським письменником М. Булгаковим у романі «Майстер і Маргарита» як єдиного вірного послідовника Ієшуа Га Ноцрі, що залишився поряд із ним до самої його смерті на хресті.

У 2000 р. Патріарх Московський і всієї Русі Алексій II благословив починання вважати святого **А.М.** небесним покровителем російської митної служби, податкової поліції, бухгалтерів та біржових брокерів.

В Україні у 2006 р., після консультацій із Державним департаментом у справах релігій Міністерства юстиції України, а також відповідно до повідомлення отриманого із канцелярії Київської Митрополії за підписом Керуючого справами Української Православної Церкви архієпископа Митрофана покровителем митної служби України було визнано апостола і євангеліста Матфея, про що митні органи України було проінформовано розпорядженням заступника Голови ДМСУ П.В. Пашка від 22.05.2006 № 251/3-р.

День пам'яті **А.М.** відзначається щорічно 29 листопада.

Фрадинський О.А.

АПОФІКА, АПОТЕКА (APOTHECA) [грец. ἀποθηκάι, ἀποθήκη – дослівно «упорядкована сукупність», складське приміщення, комора]. Один із багатьох термінів, яким у Візантії позначалися складські приміщення; місце стягування мита; аналог або прообраз середньовічного інституту складського права. У ранній Візантії спеціально обладнане місце для зберігання та продажу (переважно оптового) приїжджими торговцями своїх товарів місцевим купцям або представникам громади чи офіційним

Зображення знайденого в Херсоні відтиску печатки. Належить візантійському митно-податковому чиновнику Стефану, «патрікію і комеркіарію апотеки Абідоса», VII ст.

особам. Влада піклувалась про підтримку своєрідної монополії ромеїв на складські споруди на території імперії. Доглядачі складів – апофікарії могли надавати притулок тим знайомим гостям, які мали справи з їх пакгаузами. **А.** мала тільки одні двері, тобто один вхід і вихід та багато вікон, які відчинялися, коли складом користувалися. Житія святих згадують у Константинополі VIII – IX ст. різноманітні пожежні приладдя, необхідні для гасіння вогню, що лежали поруч з ринковими пакгаузами й іншими коморами для зберігання різноманітних товарів. В одній з версій Життя Феодора Студита фігурує навіть «вогнегасна машина» (sbesterion organon). Безпека складів могла забезпечуватися або апофікарієм, або спеціально найнятими стражами і охоронцями; деякі зберігачі складів, поряд із стражниками, їх старійшинами (фрурархами), агентами муніципальної адміністрації, належали до державних службовців на жалуванні.

А. могли бути приватними і казенними. У Житії Спиридона, єпископа кіпрського Триміфунта, згадуються приватні **А.**, в яких їх власники – кіпрські хлібні торговці збирали скуплене зерно, щоб під час голоду наживатися на його перепродажі. **А.** була названа винна комора при алкогольному ергастирії, описаному в Житії Василя Нового. Пізніше історик Михаїл Атталіат також іменував зерносховище **А.**

Частина державних **А.** була безпосередньо пов'язана з діяльністю комеркіаріїв та стягуванням митних зборів. Існує дві основні трактовки їх природи: 1) будь-яка **А.** була митним складом, де крім шовку, що купувався, та іншими привозними предметами розкоші, зберігалися зібрані саме тут мита; 2) **А.** була лише пунктом накопичення та перерозподілу імпортованого шовку, що проходив через митну службу; це – різновид візантійської мітати, арабського фундуку або латинського фондако. **А.** з початку VII ст. почала означати не лише митний склад-пакгауз, але й адміністративну владу комеркіарія над певними провінційними територіями і містами, тобто отримала абстрактне значення округу діяльності. Головні (genou – дослівно «громадські») логофети **А.** і головні комеркіарії **А.** несли відповідальність саме за такі установи, а не за окремі міські сховища.

Відомо багато печаток, точніше митних пломб, візантійського часу. Наприкінці VI ст. це, наприклад, митна пломба Діоміда, «славного апоепарха і комеркіарія апофік Тіра», у VII ст. – печатка патрикія Стефана, комеркіарія **А.** Абідоса. Багатством відрізняється сфрагістичний матеріал кримського Херсона і Сугдеї.

У Візантійській державі IV – IX ст. існувала розвинена система складської справи з чіткою ієрархічною інфраструктурою. Державні склади й **А.** зі своїм штатом чиновників, пізніші кілістарії, монастирські й церковні склади «перетікали» в середній, між приватним і казенним, варіант мітатного складування, щоб розлитися над широким підґрунтям із приватних **А.**, проміжних складів-пакгаузів, звичайних комор, якими були обладнані основна маса стаціонарних місць виробництва й обміну, починаючи з дрібних ергастиріїв, що суміщали торгово-ремісниці приміщення зі сховищами сировини та товарів, і закінчуючи великими, відносно спеціалізованими складами в безпосередній близькості від основних комунікаційних ліній.

Колесников К.М.

АРАБСЬКА ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (GREAT ARAB FREE TRADE AREA – GAFTA) – інтеграційне об'єднання створене за ініціативою Європейського спільного ринку в 1995 р. як зона вільної торгівлі. Засновники **GAFTA**: Бахрейн, Єгипет, Ірак, Кувейт, Ліван, Лівія, Марокко, Оман, Катар, Саудівська Аравія, Судан, Сирія, Туніс і Об'єднані Арабські Емірати. Згідно із затвердженим планом передбачалося здійснення даного проекту упродовж 10 років, починаючи з 01.01.1998. Головним пунктом програми **GAFTA** стала відміна митних зборів і податків на продукцію арабського походження, яка перебувала у торговельному обігу між країнами регіону. Для цього пропонувалося їх щорічне зниження на 10 %. Програма також перед-

бачала ліквідацію нетарифних та адміністративних бар'єрів, надання преференційного режиму найменш розвиненим арабським країнам.

Як проміжний етап створення **GAFTA,** слід виділити підписання низки двосторонніх угод про зони вільної торгівлі. Нарешті, на Амманському саміті Ліги арабських держав у січні 2005 р. (тобто на три роки раніше наміченого терміну) ліквідовано решту 20 % мит, що стягуються з товарів, які імпортуються з країн-членів **GAFTA**. З цього часу майже вся торгівля між учасниками цієї зони (18 держав регіону) здійснювалася безмитно. Скасовувалися так звані списки вилучень, крім товарів, які не підпадали під угоду про **GAFTA** через те, що вони або не відповідали нормам ісламу (свинина, алкогольні напої), або розглядалися як загроза для навколишнього середовища, безпеки чи здоров'я людей.

Хоча у тому ж 2005 р. керівники Ліги арабських держав заявили про плани створення до 2010 р. митного союзу, а до 2020 р. – Арабського спільного ринку, все ще не завершено реалізацію проекту зони вільної торгівлі і не вирішено в зв'язку з цим деякі проблеми. Багато країн, що увійшли до **GAFTA**, ще застосовують нетарифні бар'єри в міжарабській торгівлі. Крім того, виникла проблема певної несумісності **GAFTA** та СОТ. Арабські країни, що вже вступили до СОТ (12 держав), не мають права вводити нетарифні бар'єри між собою, але можуть використовувати їх у торгівлі з іншими державами регіону, які ще не стали членами СОТ.

Ченцов В.В.

АРЕШТ МАЙНА (ARREST OF PROPERTY) – накладання заборони на право розпоряджатися майном з метою його збереження до визначення подальшої долі цього майна. Застосовується органами суду і прокуратури для забезпечення цивільного позову або виконання вироку про конфіскацію майна. Процесуальний порядок **А.м.** полягає у виявленні майна, його описі, опечатуванні та передаванні на зберігання. Для виявлення майна судовий виконавець оглядає усі зайняті боржником приміщення у присутності представників громадськості. Опис майна проводиться у присутності боржника або будь-якого повнолітнього члена його сім'ї і двох понятих. Майно описується в кількості та якості, які забезпечують виконання судового акта. Опису підлягає усе майно, яке може бути стягнено відповідно до законодавства.

Відповідно до ПКУ адміністративний **А.м.** платника податків є винятковим способом забезпечення виконання платником податків його обов'язків, визначених законом. **А.м.** може бути застосовано, якщо з'ясовується одна з таких обставин: платник податків порушує правила відчуження майна, що перебуває у податковій заставі; фізична особа, яка має податковий борг, виїжджає за кордон; платник податків відмовляється від проведення документальної перевірки за наявності законних підстав для її проведення або від допуску посадових осіб відповідного контролюючого органу; відсутні дозволи (ліцензії) на здійснення господарської діяльності, торгові патенти, а також у разі відсутності реєстраторів розрахункових операцій, зареєстрованих у встановленому законодавством порядку, крім випадків, визначених законодавством; відсутня реєстрація особи як платника податків у відповідному контролюючому органі, якщо така реєстрація є обов'язковою, або коли платник податків, що отримав податкове повідомлення або має податковий борг, вчиняє дії з переведення майна за межі України, його приховування або передачі іншим особам; платник податків відмовляється від проведення перевірки стану збереження майна, яке перебуває у податковій заставі; платник податків не допускає податкового керуючого до складення акта опису майна, яке передається у податкову заставу.

Мартинюк В.П.

АРИСТОПІЛІТИ (ARISTOPYLEITAI) [грец. Ἀριστοπυλεῖται] – представники наближеної до царя верхівки боспорської знаті, II – III ст. н. е. Вони згадуються в епіграфічній пам'ятці 270-х рр. – урочистому написі на постаменті монумента Зевсу і Гері Рятівникам, спорудженому в Пантікапеї на згадку перемоги та заради довголіття царя Тиберія Юлія Тейрана і цариці Елії.

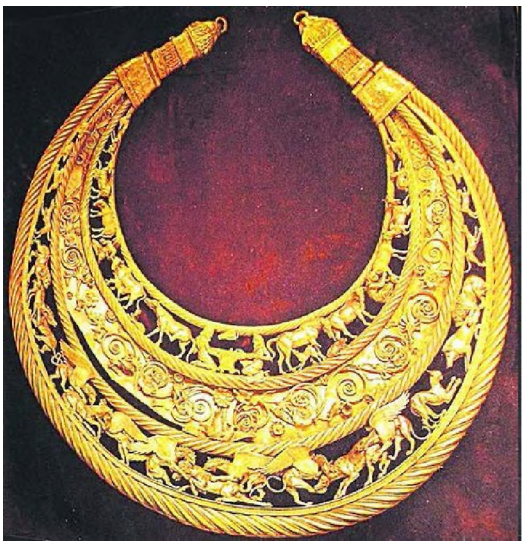
А. були названі як особи, наділені чинами і титулами, так і без них, указані в тексті документа просто за іменами і патронімами. Зокрема згадуються намісник царства та намісник Феодосії (ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας καί ἐπὶ τῆς Θεοδοσίας) – одна з найвищих посад Боспорського царства пізньоантичної доби, хіліарх, начальник аспургіан, головний секретар, лохаг, політарх, секретар тощо.

Помітне місце серед боспорської чиновної знаті – **А.** займали вищі митно-податкові урядовці: начальник звітної частини (ὁ ἐπὶ τῶν λόγων) та колишній начальник звітної частини. До рук такого чиновника надходили різноманітні державні прибутки, у тому числі від митних зборів. В.Ф. Гайдукевич порівнює

дану посаду із сучасним міністром фінансів. У літературі запропоновано дві основні інтерпретації терміна **А.** (ἀριστοπυλεῖται): за однією – він походить від слова πύλη або πύλαι, тобто царський палац, та означає кращих придворних, а за іншою – цей термін є місцевою транскрипцією слова ἀριστοπολεῖται, тобто кращі громадяни. Таким чином, в одному трактуванні вищі боспорські управлінці узагальнено іменуються терміном, пов'язаним з царською палацовою службою, а в іншому вони пов'язуються з поняттям поліса, громадянського колективу, що по-різному характеризує сутність монархічної влади в пізньоантичному Боспорі.

Колесников К.М.

АРТЕФАКТ (ARTIFACT) [лат. arte – штучно, factus – зроблений] – будь-який штучно створений або модифікований людиною об'єкт, що має певні фізичні характеристики та знаковий чи символічний зміст.

Скіфська пектораль із кургану Товста Могила, IV ст. до н.е.

А. має відмінне значення у різних сферах. В археології **А.** означає продукт індивідуальної діяльності людини.

Термін **А.** запозичений із археології, що початково використовувався в естетиці, вживався для розмежування художніх творів як результатів людської діяльності та об'єктів природи. **А.,** на відміну від художнього твору завжди має матеріальне втілення і є носієм певних художніх смислів. В естетиці та мистецтвознавстві термін **А.** може використовуватися для узагальненого позначення творів мистецтва, що виходять за рамки традиційних жанрів і видів, продуктів, арт-практик, арт-проектів. **А.** називають різноманітні візуальні чи аудіовізуальні просторові об'єкти.

У культурології **А.** – це весь штучний світ, створений людиною, світ речей.

А. – елементарна одиниця культури. Будь-який **А.** можна охарактеризувати з позиції матеріальної форми та духовного змісту. Матеріальна форма **А.** визначається його практичними корисними властивостями, можливостями людини і суспільства, а духовний зміст – потребами вираження ідеї, естетичних смаків, виявлення соціального статусу.

Яковенко О.В.

АРТИКУЛ ТОВАРУ (PRODUCT IDENTIFICATION NUMBER) – умовне цифрове і буквене позначення, яке привласнюється товару для його ідентифікації. **А.т.** впорядковують ведення обліку товарів і торговельної документації, прискорюють оформлення замовлень, полегшують вивчення попиту. **А.т.** – один із знаків класифікації товарів, яка ведеться за істотними ознаками товару (сировина, властивості і т.д.). **А.т.** часто позначає коротку умовну характеристику виробу, що вказує на його приватні ознаки. Для різних груп товарів ця характеристика завжди буде різною. **А.т.** оригінальних виробів визначаються спеціалізованими каталогами виробників. Неоригінальні вироби, наприклад запчастини, мають відмінні від основних **А.т.**, які також затверджуються виробниками, але в цих випадках у прейскурантах робляться кросування – співставлення за відповідністю оригінальних номерів неоригінальним. Процес присвоєння **А.т.** починається з виробництва, закінчуючи свій технологічний ланцюжок на тимчасовому складі виробництва, де формується остаточний **А.т.** Кожне підприємство розробляє свої **А.т.** Вони можуть співпадати з **А.т.** інших торгових організацій, але лише в тому випадку, коли в обігу наявні однакові товари і використовується Європейський Артикульний номер (ENA). У нього з тринадцятизначного коду беруться передостанні три цифри. Це і буде **А.т.** товару, але в основно-

му він присвоюється вручну і кожним підприємством – свій. Більшою мірою **А.т.** необхідний для правильного обігу товару всередині організації, а не ведення зовнішньої торговельної діяльності. У СРСР загальна система **А.т.** була затверджена Кабінетом Міністрів та використовувалась усіма торговельними і складськими організаціями. Це дозволяло спростити торговельні відносини в державі.

Коновалов Ю.О.

АРУБА – див. ЗОНА ОФШОРНА АРУБА.

АРУШСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ (ARUSHA DECLARATION OF THE WORLD CUSTOM ORGANIZATION) – декларація, в якій визначені принципи ефективного управління та службової етики в митних органах. **А.д.** прийнята у 1993 р. Радою з митної співпраці (з 1994 р. – Всесвітня митна організація) та увійшла у практику міжнародного митного права шляхом схвалення на виїзній сесії ВМО у м. Аруша, Танзанія. Згодом, **А.д.** була доповнена «Рекомендаціями по самооцінці», де роз'яснювалося, як необхідно реалізовувати принципи даної декларації.

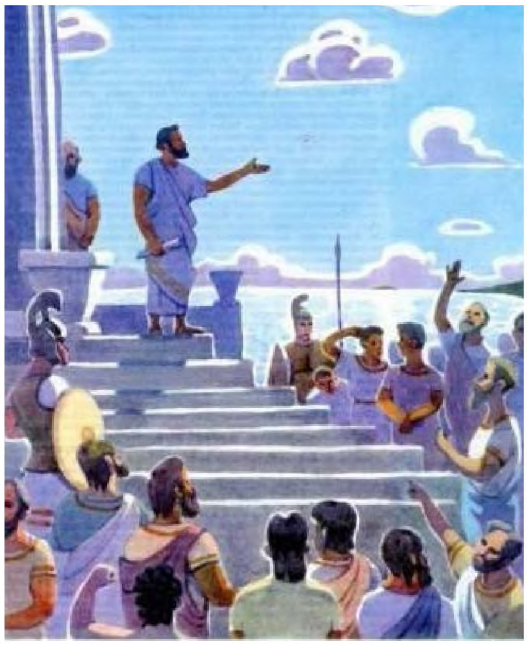
А.д. визнає антигромадський характер корупції та її вкрай негативний вплив на ефективне функціонування державних органів і на престиж держави. В **А.д.** визначено 10 основних факторів, які підлягають врахуванню митними органами при розробленні своїх національних програм «із забезпечення чесності на митницях», зокрема: 1) керівна роль і відданість справі; 2) регулятивна основа; 3) прозорість; 4) автоматизація або комп'ютеризація; 5) реформування і модернізація; 6) проведення розслідувань (внутрішній аудит); 7) прийняття Кодексу поведінки; 8) ефективне управління людськими ресурсами; 9) підтримка морального стану та організаційної культури; 10) налагодження взаємовідносин з підприємцями та бізнес-спільнотами.

У 2003 р. була прийнята нова редакція **А.д.**, основний зміст якої – це концептуальний правовий базис, що містить ряд ключових елементів, реалізація яких хоч і носить для національних митних служб рекомендаційний характер, але підкреслює важливість їх послідовного впровадження в практику митної служби.

Положення **А.д.** знайшли своє відображення у Дисциплінарному статуті митної служби України.

Потушинська О.П.

АРХОНТИ (ARCHONS) [грец. ἄρχοντες – начальник, правитель] – 1) вищі керівники, правителі та голови громад відкупників у стародавній Греції

і низці елліністичних держав; 2) в Афінах до початку V ст. до н. е. – найвища урядова колегія, що поступово замістила владу царя – басилевса. Після реформ Клісфена швидко втратила своє політичне значення, зберігшись як почесний орган, що виконував різні державні функції. Після 487 (486) р. до н. е. **А.** почали обиратися за жеребом; 3) на Боспорі тривалий час «**А.**» був одним із титулів глави держави – пантікапейського тирана, який іменував себе «**А.** Боспора і Феодосії, басилевсом» низки варварських племен; 4) у полісах Північного Причорномор'я – представники найвищої колегії міських магістратів, яка щорічно переобиралася. У Херсонесі римської доби перший **А.** – глава держави, головнокомандуючий міського ополчення.

З III ст. до н. е. в Ольвії законодавча ініціатива під час ухвалення почесних постанов народних зборів переходить від усіх громадян до обмеженого кола посадових осіб – **А.**, синедрів, колегії Семи. Своїми урочистими постановами (проксенічними псефісмами) народні збори дарували іноземцям почесні звання – проксенію разом із громадянством та звільненням від митних зборів. Від рубежу нашої ери ім'я **А.** починають використовуватися в офіційних написах для позначення року – **А.** стає епонімом.

Колесников К.М.

АСОЦІАЦІЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ІМПОРТЕРІВ ТА ДИЛЕРІВ ВСЕУКРАЇНСЬКА – див. ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ІМПОРТЕРІВ ТА ДИЛЕРІВ.

АСОЦІАЦІЯ КРАЇН ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ (ASSOCIATION OF SOUTHEAST ASIAN NATIONS – ASEAN) створена в 1967 р. Її засновниками стали Індонезія, Малайзія, Сингапур, Таїланд і Філіппіни, до яких у 1984 р. приєднався Бруней, у 1995 р. – В'єтнам, у 1997 р. – Лаос, М'янма і Камбоджа. У 2012 р. нараховувала 10 членів.

Офіційно завданнями **ASEAN** є: 1) прискорення економічного зростання, соціального та культурного розвитку регіону; 2) зміцнення миру і стабільності в регіоні. За стратегічною програмою «Погляд у 2020 р.» («Vision 2020»), прийнятою у 1997 р. до 30-річчя організації, **ASEAN** складається з трьох спільнот: співтовариства безпеки, економічного співтовариства та соціально-культурної спільноти.

Під час створення **ASEAN** превалювали політичні мотиви. Перша програма економічного співробітництва **ASEAN** була розроблена у 1976 р. Вона включала співпрацю в обміні сировинними товарами, створення великих спільних підприємств обробної промисловості, розвиток нових галузей промисловості, стабілізацію цін на товари регіонального попиту. У другій половині 70-х рр. країни **ASEAN** розпочали лібералізацію взаємної торгівлі на основі преференційних торгових угод.

Кінцевою метою економічного співтовариства **ASEAN** названо створення у регіоні стабільного, процвітаючого і конкурентоспроможного економічного простору, в якому забезпечується вільне пересування товарів, послуг та інвестицій. Важливе завдання організації – боротьба з бідністю, скорочення соціально-економічних диспропорцій між різними групами населення. У 1992 р. в **ASEAN** поставили за мету сформувати зону вільної торгівлі, яка у 2005 р. була досягнута.

Основним законодавчим органом є щорічна зустріч глав урядів або саміт **ASEAN**, де розробляються основні напрями діяльності асоціації. Також щорічно зустрічаються міністри закордонних справ, регулярно проходять засідання міністрів економіки, енергетики, сільського господарства, туризму та транспорту. Постійний секретаріат **ASEAN** розташовано у Джакарті (Індонезія). Рішення всіх органів приймаються одностайно.

Особливістю **ASEAN** є велика різниця у рівнях багатства країн-учасниць.

Бережнюк І.Г., Ченцов В.В.

АСОЦІАЦІЯ МИТНИХ БРОКЕРІВ УКРАЇНИ (ASSOCIATION OF CUSTOMS BROKERS OF UKRAINE) – об'єднання підприємств, які одержали ліцензію на здійснення митної брокерської діяльності або на право відкриття й експлуатацію митного складу, а також інших підприємств й організацій, діяльність яких пов'язана з митним оформленням товарів. Створена 23.06.1995 з метою координації та розвитку господарської діяльності, пов'язаної з митною справою, а також для провадження культурної, освітньої та наукової діяльності.

Головними напрямками діяльності **АМБУ** є забезпечення взаємодії з органами державної влади та управління, які здійснюють регулювання профільної ЗЕД; створення та провадження банку даних митних складів, митних брокерів – членів **АМБУ**, організація оперативного обміну інформацією між членами **АМБУ**; обмін досвідом роботи

між членами **АМБУ**, узагальнення пропозицій із вдосконалення нормативної бази з питань митного оформлення, діяльності митних брокерів, митних складів; оперативне, регулярне та централізоване забезпечення членів **АМБУ** нормативними актами з митної справи, ЗЕД; захист прав та інтересів членів **АМБУ** в органах державної виконавчої влади; підготовка й підвищення кваліфікації осіб, уповноважених на декларування, декларантів; соціально-правові й благодійні акції, спрямовані на удосконалення ринку митних послуг і митної інфраструктури та ін.

Вищим органом управління **АМБУ** є збори членів **АМБУ**. В період між зборами керівництво **АМБУ** здійснюється правлінням, яке обирається на зборах. Виконавчим органом **АМБУ** є виконавча дирекція, яку очолює директор. Членами **АМБУ** можуть бути юридичні особи, зареєстровані у відповідності до чинного законодавства України, які отримали у встановленому порядку свідоцтва (дозволи та ліцензії) про визнання їх декларантами, відкриття та експлуатацію митних складів, а також інші юридичні особи, діяльність яких пов'язана з митною справою. До **АМБУ** входять дійсні та асоційовані члени, серед яких вищі навчальні заклади, які готують фахівців з питань митної справи, підприємства – митні брокери, підприємства, які надають послуги митних складів, розробники програмних продуктів для митних брокерів та суб'єктів ЗЕД.

АМБУ бере активну участь у діяльності Громадських Рад при відповідних органах державної влади. 30.05.2003 на 50-му засіданні Пан'європейської мережі Міжнародної конфедерації митних агентів CONFIAD було проголошено про прийняття **АМБУ** в дану авторитетну європейську конфедерацію. У травні 2004 р. під егідою CONFIAD у м. Київ була проведена перша Міжнародна конференція «Сьогодення і майбутнє українського ділового співтовариства на східному митному кордоні ЄС». Традиційно, щороку **АМБУ** проводить міжнародні конференції митних брокерів за участю колег з ЄС, країн Митного Союзу, інших країн.

Трусов С.І.

АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВІЗНИКІВ УКРАЇНИ (АсМАП) (ASSOCIATION OF INTERNATIONAL ROAD CARRIERS OF UKRAINE – AsMAP UA) – створена наприкінці 1991 р. як договірне об'єднання, завданням якого є постійна координація господарської діяльності підприємств, що об'єдналися для роботи, зокрема у системі МДП. **АсМАП** сприяє розвитку перевезення вантажів та пасажирів автомобільним транспортом, у тому числі у міжнародному сполученні, представляє інтереси своїх учасників в органах державної влади, міжнародних організаціях, забезпечує зв'язки з громадськістю.

Для виконання своїх завдань **АсМАП** підтримує і розвиває ділові контакти з органами державної влади та місцевого самоврядування; співпрацює з Міністерством інфраструктури України у сфері формування основних напрямів автотранспортної політики на ринку міжнародних перевезень; здійснює інформаційне забезпечення учасників про умови перевезення вантажів та пасажирів та їх зміни; надає консультації та допомогу учасникам у справах, що стосуються міжнародних перевезень, сприяє роботі третейського суду; самостійно або спільно з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та зацікавленими організаціями організовує конференції, семінари, заходи з обміну досвідом роботи, сприяє встановленню ділових контактів; вивчає і поширює досвід, надає рекомендації щодо ефективного виконання міжнародних перевезень; залучає учасників до заходів, які проводяться органами державної влади, Міжнародним союзом автомобільного транспорту (МСАТ) або національними і іноземними організаціями, з метою розвитку ділових стосунків; визначає потреби учасників в іноземних дозволах для здійснення міжнародних перевезень територіями іноземних країн вантажним і пасажирським автомобільним транспортом та бере участь у підготовці та проведення міжурядових переговорів із встановлення квоти таких дозволів.

Учасниками **АсМАП** можуть бути суб'єкти господарської діяльності, які мають зареєстровані на них транспортні засоби, ліцензію на надання послуг з міжнародних перевезень пасажирів, визнають Статут **АсМАП**, сплачують членські внески за надані послуги й інші платежі. В **АсМАП** встановлюється три категорії учасників: допущені до системи МДП, з правом вирішального голосу (дійсні учасники); допущені до системи МДП, з правом дорадчого голосу (асоційовані учасники); з правом дорадчого голосу, без права роботи в системі МДП (асоційовані учасники).

АсМАП діє на підставі та у повній відповідності до ЦКУ, ГКУ, Конвенції МДП і Посібника МСАТ для асоціацій, інших нормативних актів, а також Статуту. Управління **АсМАП** здійснюють: Вищий керівний орган Асоціації – Загальні Збори (Конференція) учасників **АсМАП** України; Рада Асоціації; Президент Асоціації. Контроль за діяльністю Асоціації здійснює Ревізійна комісія. Виконавчим органом Асоціації є Секретаріат **АсМАП**. **АсМАП** об'єднує організації України, які надають послуги з

перевезень вантажів і пасажирів у міжнародному сполученні. У 2012 р. членами **АсМАП** експлуатувалося понад 33 тис. автомобілів, більше половини з яких відповідали вимогам стандартів Євро-3, Євро-4 і Євро-5.

З 1992 р. **АсМАП** є дійсним членом Міжнародного Союзу автомобільного транспорту (IRU, Женева) та визнана 170 об'єднаннями міжнародних автоперевізників – учасниками Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із використанням книжки МДП 1975 р. у 73 країнах на п'яти континентах. Рішенням українського Уряду від 24.07.1993 **АсМАП** України надані повноваження гаранта перед Міжнародним Союзом автомобільного транспорту щодо відповідальності українських та іноземних перевізників у зв'язку із застосуванням ними на території України книжок МДП (TIR-carnet). **АсМАП** забезпечує українських перевізників книжками МДП, контролює стан їх використання та повернення, організовує їх зберігання та облік, надає перевізникам послуги юридичного характеру. Однак однією з головних функцій **АсМАП** залишається гарантування сплати державі митних платежів у випадку недоставлення товарів у митницю призначення.

АсМАП України підтримує ділові партнерські стосунки з національними Асоціаціями близького та далекого зарубіжжя, спільно з ними вирішує проблеми, які виникають у перевізників у рамках функціонування системи МДП. Фахівці **АсМАП** беруть участь у заходах світової спільноти, організують зустрічі, тематичні семінари з обміну досвідом, які мають за мету вдосконалення та оптимізацію застосування положень Міжнародної митної Конвенції МДП-75. Серед учасників **АсМАП** проводиться конкурс «Кращий перевізник року». Це почесне звання заохочує підприємців – від водія до керівника, працювати належним чином, без порушень положень митної Конвенції, законодавчих актів. Згідно з рейтингом «За роботу без аварій» визначається кращий екіпаж водіїв міжнародних рейсів. При **АсМАП** України діє Навчально-консультаційний центр (НКЦ), який має відповідний сертифікат та акредитований при Академії МСАТ (IRU Женева). НКЦ проводить навчання водіїв, керівників та менеджерів підприємств, які здійснюють міжнародні перевезення вантажів та пасажирів.

Барановський О.І.

АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКСПЕДИТОРІВ УКРАЇНИ (ASSOCIATION OF INTERNATIONAL FREIGHT FORWARDERS OF UKRAINE) – професійне добровільне некомерційне об'єднання міжнародних експедиторів України. Заснована 24.09.1994. До складу **АМЕУ** входять транспортно-експедиторські організації України різних форм власності, серед яких дипломовані фахівці FIATA у сфері експедування. Члени **АМЕУ** діють у всіх регіонах України і за кордоном, працюють зі всіма видами транспорту і вантажу, а також, відповідно до доручень вантажовласників, надають їм послуги, пов'язані із зовнішньоторговельними операціями (митне оформлення, фрахт, страхування, стеження та ін.)

Головними напрямами діяльності **АМЕУ** є узагальнення світового досвіду експедиторської діяльності з метою інтеграції України в світовий ринок експедиторських послуг; сприяння підвищенню якості послуг, що надаються у сфері перевезень і транспортно-експедиторського обслуговування, залучення додаткових обсягів перевезень через Україну; захист українського ринку транспортно-експедиторських послуг від недобросовісних вітчизняних та іноземних експедиторів; підготовка професійних кадрів і підвищення рівня кваліфікації фахівців експедиторських організацій відповідно до стандартів FIATA; інформаційне забезпечення з питань професійної діяльності; науково-методичне і правове забезпечення транспортно-експедиторської діяльності, надання членам **АМЕУ** допомоги в отриманні необхідної інформації; захист професійних інтересів членів **АМЕУ** в органах державної влади і управління, представлення їх на міжнародних конференціях, виставках; встановлення зв'язків між членами **АМЕУ** та їх партнерами.

АМЕУ є національною асоціацією Міжнародної федерації експедиторських асоціацій (FIATA). Асоціація також співпрацює з Комітетом ВРУ з питань транспорту і зв'язку, КМУ, Укрзалізницею, Міністерством економіки, Державною службою з питань регуляторної політики і підприємництва, Українським союзом промисловців і підприємців, Антимонопольним комітетом, Асоціацією міжнародних автоперевізників, Асоціацією митних брокерів, Торгово промисловою палатою України, іншими державними і громадськими організаціями.

У межах спільної діяльності **АМЕУ** з державними та громадськими організаціями значна увага надається розробці стратегії у сфері експортно-імпортних та транзитних перевезень вантажів, розширення міжнародної співпраці.

Трусов С.І.

АСОЦІАЦІЯ «УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВОЇ ПАЛАТИ» (ASSOCIATION «UKRAINIAN NATIONAL COMMITTEE OF THE INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE» – ICC UKRAINE) – створена відповідно до Конституції Міжнародної торгової палати (International Chamber of Commerce, ICC, МТП) рішенням Світової Ради МТП (Париж) від 03.03.1998 за дорученням КМУ від 12.11.1997 № 22692/23. **А.** – добровільна незалежна неприбуткова організація. Установчий договір про створення та діяльність **А.** укладено 05.05.1998.

Органами управління **А.** є: Асамблея учасників **А.** (вищий орган управління), правління **А.**, колегія **А.**, президент, віце-президенти, генеральний секретар **А.** Системне оперативне керівництво поточною діяльністю **А.** – здійснює Секретаріат, який забезпечує підготовку і виконання рішень вищих органів і посадових осіб **А. А.** є відкритою для добровільного вступу та для виходу. Через членство в **А.** учасники набувають представництво у Міжнародній торговій палаті (МТП). Учасниками **А.** можуть бути юридичні особи і суб'єкти підприємницької діяльності, які зареєстровані і діють на території України або іноземних країн авдповавдно до законодавства України чи відповідної держави.

Метою діяльності **А.** є сприяння розвитку вільного міжнародного обігу товарів, послуг, інтелектуальної власності та інвестиційного капіталу; піднесення національної економіки та її інтеграції у світову господарську систему; збільшення експорту товарів і послуг українських виробників; формування сучасних промислової, фінансової, торговельної інфраструктур; створення сприятливих умов для конкурентної підприємницької діяльності; розвиток усіх видів підприємництва та становлення високого рівня професіоналізму, справедливості й чесності у національних і міжнародних ділових відносинах.

Головні напрями діяльності **А.**: сприяння розвитку міжнародного співробітництва; представництво та захист інтересів підприємств-учасників в Україні та світі; сприяння залученню інвестицій та супровід інвестиційних проектів; консультації з питань комерційної діяльності та управління; сприяння розвитку інститутів вирішення спорів: Міжнародного арбітражного суду МТП, постійно діючого Третейського суду при **А.** (представництва Третейського суду діють і в регіонах України), Центру медіації при **А.**; популяризація ініціатив, пропозицій, правил, експертних оцінок, послуг МТП та її інших інструментів удосконалення економічної (підприємницької) діяльності, сприяння видавництву та розповсюдженню публікацій МТП.

На базі **А.** працюють профільні комісії з числа представників компаній, державних органів влади, галузевих об'єднань, експертних установ, громадських та міжнародних організацій. Серед них: Комісія із «зеленої економіки» та екологічних інвестицій, Комісія з протидії комерційним злочинам і корупції, Комісія з питань банківської техніки та практики, Комісія з питань малого та середнього бізнесу, Комісія з питань електронної комерції, інформаційних технологій та телекомунікацій, Комісія з питань технологій безпеки, Комісія з питань транспорту та логістики, Комісія з інтелектуальної власності, Комісія з питань митних та торговельних процедур, Комісія з питань охорони здоров'я, Комісія з питань оподаткування, Комісія з питань ЗЕД та ін. Найбільш перспективними проектами, які здійснюються **А.** вважаються: «Greenergy initiative» (сприяння розвитку «зеленої економіки» та формуванню ринку альтернативної енергетики в Україні), «Партнерство країн», «Інвестиції в людей».

А. є частиною глобального середовища МТП (національні комітети у 92 державах). **А.** у листопаді 2012 р. представляли 24 інформаційно-аналітичних зарубіжних та 25 регіональних представництв. **А.** має уповноважених представників у Міжнародному арбітражному суді в Парижі, а також у складі урядових комітетів, парламентських комітетів, у громадських радах міністерств та відомств України. Це дозволяє брати участь у законодавчих ініціативах та інформувати Уряд про позицію бізнесу. **А.** представлена в міжурядових комісіях з питань торговельно-економічного співробітництва; активно співпрацює з Посольствами та торгово-економічними місіями. У складі структурних інституцій діють Представництво Бюро з протидії комерційним злочинам та недобросовісній конкуренції та Ініціативна група з протидії контрафакту та піратству BASCAP.

Трусов С.І.

АСОЦІАЦІЯ УКРЗОВНІШТРАНС (UKRAINIAN FOREIGN TRANSPORT (UFT) ASSOCIATION) – добровільне, загальнодержавне об'єднання комерційних транспортно-експедиторських організацій України. Створена у лютому 1992 р. на базі 12-ти транспортно-експедиторських організацій колишнього «Союзвнештранса» Міністерства зовнішньої торгівлі СРСР, що діяли на території України. 22 травня того

ж року установчими зборами **А.** прийнятий статут об'єднання, який був зареєстрований Держадміністрацією м. Київ. Відповідно до Статуту керівними органами **А.** є загальні збори, правління і виконавча дирекція. Голова, він же президент **А.**, обирається загальними зборами **А.** строком на п'ять років.

В **А.** існує дві категорії учасників: дійсні та асоційовані. Організації, що входять до **А.**, розташовані в найбільших промислово-транспортних і регіональних центрах України – Києві, Львові, Дніпропетровську, Запоріжжі, а також в основних морських портах держави: Одесі, Севастополі, Керчі, Іллічівську, Маріуполі, Бердянську та ін. Головними напрямами діяльності **А.** визначені: розширення і поглиблення міжнародного співробітництва у сфері транспортно-експедиторської та логістичної діяльності; розробка та сприяння проведенню заходів щодо підвищення конкурентоспроможності учасників асоціації і професійної підготовки експедиторів; впровадження міжнародних стандартів експедиторської та логістичної діяльності; сприяння впровадженню концепції Єдиного вікна і електронного документообігу у процесах міжнародної торгівлі та логістики; надання органам державного управління пропозицій учасників **А.** з питань удосконалення процесів перевезень і митного оформлення товарів.

З метою виконання завдань **А.** співпрацює та представляє інтереси транспортно-експедиторської галузі в комітетах ВРУ, КМУ, Міністерстві економічного розвитку і торгівлі та інших органах державної влади. Водночас **А.** налагодила партнерські зв'язки з профільними міжнародними організаціями: Міжнародною федерацією експедиторських асоціацій – ФІАТА (Цюріх); Європейською асоціацією експедиторів, перевізників, логістики та митних процедур (Брюссель); Координаційним комітетом асоціації експедиторів і логістичних операторів південно-східної Європи (Софія); Міжнародною некомерційною організацією «Євразійський союз транспортних і експедиторських організацій» (Москва). Постійний обмін інформацією здійснюється з асоціаціями Росії, Литви, Італії, Бельгії, Німеччини, Японії, Канади, Австралії, Сингапуру, Іспанії, Бразилії та іншими експедиторськими компаніями. **А.** було впроваджено програму «Професійна підготовка міжнародних експедиторів вантажів», де знайшли відображення тенденції в галузі транспортної логістики і професійної діяльності фахівців з міжнародного транспортного експедирування з урахуванням стандартів ФІАТА. Вона розрахована на співробітників страхових, логістичних, транспортних компаній, банківських установ та відповідних контролюючих органів України, а також на іноземних партнерів **А.** з Азербайджану, Білорусії, Угорщини, Казахстану, Молдови, Росії, Словаччини, Узбекистану. Курс програми поєднує теоретичну підготовку і виробничий тренінг. Знання та навички в подальшому можуть успішно застосовуватися на практиці, тому що отримані під час практичних занять, які моделюють реальну виробничу ситуацію. Спільно з організацією «ПЛАСКЕ» **А.** проводить щорічні форуми «День міжнародного експедитора» у рамках транспортного тижня, а також курси з професійної підготовки експедиторів (з 2006 по 2012 р. 203 фахівця отримали диплом міжнародного стандарту).

Трусов С.І.

АСТИНОМИ (ASTYNOMY) [грец. αστυνόμοι, αστυ – νόμος – градоначальник, міський наглядач] – колегія виборних міських магістратів.

У класичних Афінах – вищий поліцейський чин. У місті їх було п'ять та п'ять у Піреї – по одному від кожної афінської філи. Колегія **А.** наглядала за чистотою міста, порядком і пристойністю на вулицях і в портах, окрім ринків, де діяли агораноми. До їх компетенції належав нагляд за мандрівними артистами, фокусниками та іншими особами, які розважали народ. **А.** могли заарештовувати і карати осіб за провини, що посягали на правила моральності. Пізніше уподібнювалися римським едилам (aedilis).

У полісах Північного Причорномор'я **А.** наглядали за карбуванням монет, правильністю вагової і метричної систем, якістю продуктів і товарів, контролювали керамічне виробництво, накладали клейма на експортну тару. З напису м. Коресії на о. Кеос видно, що в обов'язки **А.** входив нагляд за експортом продукції, зокрема в амфорах: вина, солоної риби, олії, сипучих ре-

Клеймо астинома на ручці амфори (острів Родос, III ст. до н.е.).

човин тощо. Штемпель **А.** з його посадою, ім'ям та певною символікою (для елліністичного Херсонесу, приміром, це – грубо виконані зображення палиці Геракла або виноградного грона) був своєрідною «фабричною маркою» держави, її гарантією при вивезенні за кордон. Збереглося чимало імен **А.** із Гераклеї, Синопи, Херсонеса Таврійського тощо на клеймах амфор і черепиці, знайдених при розкопках античних пам'яток. У Херсонесі римської доби функції **А.** перейшли до агораномів.

Колесников К.М.

АТАШЕ МИТНИЙ (CUSTOMS ATTACHÉ) [від франц. attache – прикріплений] – офіційна особа найнижчого дипломатичного рангу, яка є фахівцем у сфері митної справи та працює у дипломатичному представництві країни за кордоном. Завданням **А.м.** є вивчення та аналіз митної політики та стану митної справи у країні перебування, підтримка та розвиток співробітництва з митними органами інших країн, а також міжнародними організаціями, що займаються питаннями митної справи. Інститут **А.м.** почав активно використовуватися у 70-х рр. XX ст. митними відомствами західних країн з метою запобігання поширенню контрабанді наркотичних виробів, а згодом поширив свій вплив на інші сфери ЗЕД. **А.м.** діють під загальним керівництвом посла у відповідній країні перебування.

Фрадинський О.А.

АТЕЛІЯ (ATELIA) [грец. Ἀτέλεια] – звільнення від непрямих податків, безмитність. Перш за все, – це скасування експортно-імпортного мита для торговців, дипломатів і мандрівників. Інколи під **А.** розуміють свободу від іншого роду зборів, наприклад, військового податку на вільних громадян Боспору, нібито скасованого царем Євмелом у 309 р. до н. е. після перемоги у війні зі своїми старшими братами.

А. поширювалася на приватних осіб, їх рідних і нащадків, слуг і компаньйонів; також була практика пожалування безмитності цілим громадам і державам. Приватні особи отримували **А.** як окремий торговельний привілей або разом із іншими пожалуваннями у зв'язку з нагородженням проксенією. Особливе значення як засіб регулювання торгівлі **А.** мала в IV ст. до н. е. в Ольвії, де її визначав народ, та на Боспорі, де вона надавалася царями. Головною метою встановлення порядку безмитної торгівлі було прагнення закріпити певні зв'язки і напрями за конкретними торговими домами, гарантувавши їм у такий спосіб режим найбільшого сприяння. Протягом IV – III ст. до н. е. тільки Ольвія і Боспор надали іноземним купцям, їх уповноваженим особам і нащадкам за орієнтовними підрахунками близько 28 ателій. Протягом IV ст. до н. е. боспорські тирани Сатир I, Левкон I, Спарток II, Перісад I та Аполлоній користувалися безмитністю в торгівлі з Афінами, за що останні отримали низку відчутних привілеїв. Зокрема, право першочергового завантаження суден хлібом (протопрасія) та право безмитного вивезення цього хліба з Боспора (**А.**). Скористатися афінською **А.** і протопрасією на Боспорі купці могли після пред'явлення спеціального документа на підтвердження, що вантаж хліба дійсно прямуватиме до Афін. У Пантікапеї функціонувало афінське представництво, що відстежувало ситуації, пов'язані з використанням хлібної **А.** Крім того, номенклатура товарів, їх кількість та обсяг, пункт призначення вантажу тощо реєструвалися в боспорських портах особливими митними чиновниками – елліменістами.

Надання **А.** регламентувалося як напівприватними-напівдержавними угодами, так і міжнародними актами. Наприклад, на межі II – III ст. н. е. римський імператор підтвердив безмитність (у документі використано латинський термін immunitas) на певні групи товарів під час торгівлі громадян цього міста з імперією.

Колесников К.М.

АТЕСТАЦІЙНИЙ (ФОРМУЛЯРНИЙ) СПИСОК ПРАЦІВНИКА РОСІЙСЬКОЇ МИТНИЦІ (ATTESTATION (FORMULARY) LIST OF CUSTOMS OFFICIALS OF RUSSIA) – особова справа чиновника, провадилася відповідно до вимог Митного статуту Російської імперії 1857 р. і відкривалася з дня подання останнім заяви (прохання) про прийняття на роботу до певної митної установи. В архівах України збереглися атестаційні списки працівників Васильківської митниці (ЦДІА України у Києві), Харківської митниці (Харківський обласний архів), Херсонської та Джарилганської митних застав (Херсонський обласний архів). У списку фіксувалися біографічні дані чиновника, походження («дворянин», «міщанин», «із купців», «з польської шляхти»), вік, чин, освіта, віросповідання, місця служби до роботи в митниці, участь у бойових діях армії й на флоті, родинний стан, походження дружини, її батьки, наявність маєтків і кількість кріпаків та ін. Далі детально вписувалося проходження служби (місця роботи, посади, надання нових чинів, відзнак, заохочень і зауважень за кожною посадою). Окремо позначалися відпустки чиновників (дати та кількість днів), його заробітна плата по роках з відображенням основного окладу, а також квартирних, столових і додаткових виплат. В **А.с.** фіксувалися всі відрядження чиновника (місце відрядження, робота, яка виконувалась, додаткові виплати, а також стан його здоров'я). До **А.с.** додавалися найважливіші документи, що стосувалися проходження служби чиновника (рапорти щодо на-

город, присвоєння чергових чинів, повідомлення керівництва митної служби щодо особистих здобутків чиновника та ін.). Усього **А.с.** складався з 14 параграфів, які окреслювали всі сторони служби і життєдіяльності працівника митного органу з перших днів служби аж до звільнення (виходу на пенсію). Відповідальним за провадження **А.с.** був начальник митної установи, а стосовно начальників митниць – начальник митного органу.

Гальський К.Є.

АТЕСТАЦІЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (PERFORMANCE EVALUATION OF CUSTOMS OFFICIALS OF UKRAINE) – проводилася з метою підвищення ефективності діяльності посадових осіб митної служби України та відповідальності за доручену справу.

Установлювалося три види **А.** – первинна, періодична та позачергова. Первинній **А.** підлягали особи, зараховані вперше на посади митної служби, для яких передбачалося присвоєння спеціальних звань. Первинна **А.** проводилася не раніше ніж через два місяці і не пізніше ніж через шість місяців після зарахування на посаду перед допуском до самостійного виконання службових обов'язків та присвоєнням первинного спеціального звання. Періодична **А.** проводилася один раз на три роки. Періодичній **А.** підлягали посадові особи, що обіймали посади не менше одного року, а також ті, які внаслідок організаційних змін обіймали посади менше одного року, якщо їх посадові обов'язки суттєво не змінилися. Жінки, що перебували у відпустці по вагітності, пологах і догляду за дитиною, проходили періодичну **А.** не раніше ніж через рік після виходу на роботу. Особи, призначені на посаду на визначений термін, і вагітні жінки проходили періодичну **А.** за власним бажанням. Позачергова **А.** проводилася за рішенням керівника митного органу, митної організації в разі допущення суттєвих недоліків у роботі, порушення урочистого зобов'язання посадової особи митної служби. Особливості проведення **А.** посадових осіб, що призначалися на посади Президентом України, визначалися відповідними державними органами.

Для організації та проведення **А.** в ДМСУ утворювалася Вища атестаційна комісія, а у митницях, митних органах та митних організаціях – атестаційні комісії. На підставі всебічного аналізу виконання посадовою особою, що атестується, основних обов'язків, складності та результативності виконання роботи комісія приймала одне з таких рішень: відповідає займаній посаді; відповідає займаній посаді за умови виконання рекомендацій щодо підвищення кваліфікації з певного фахового напряму, набуття відповідних навичок у роботі, усунення недоліків у службовій діяльності тощо; не відповідає займаній посаді. Атестованими вважалися посадові особи, визнані комісією такими, що відповідають займаній посаді, або відповідають займаній посаді за певних умов. У разі прийняття рішення про відповідність посадової особи займаній посаді Вища атестаційна комісія (відповідна атестаційна комісія) могла рекомендувати керівникові митного органу, митної організації зарахувати посадову особу до кадрового резерву, призначити на іншу посаду в іншому підрозділі за її згодою, дозволити пройти стажування на більш високій посаді, достроково присвоїти чергове спеціальне звання, установити надбавку, передбачену законодавством, або змінити її розмір.

У разі прийняття рішення про відповідність посадової особи займаній посаді за певних умов Вища атестаційна комісія (відповідна атестаційна комісія) рекомендувала керівникові митного органу, митної організації призначити через рік повторне атестування, якщо посадова особа, що атестувалася, погодиться виконати надані їй рекомендації. У разі прийняття рішення про невідповідність посадової особи займаній посаді Вища атестаційна комісія (відповідна атестаційна комісія) рекомендувала керівникові митного органу, митної організації перевести посадову особу за її згодою на іншу посаду, що відповідає її професійному рівню, або звільнити із займаної посади. Кожне рішення атестаційної комісії повинно було мати відповідне обґрунтування.

Про результати кожного засідання Вищої атестаційної комісії (відповідної атестаційної комісії) її голова повідомляв керівника митних органів та митних організацій. За результатами атестації керівник митного органу, митної організації видавав відповідний наказ. Рішення про переведення посадової особи за її згодою на іншу посаду або про звільнення з посади приймалося керівником митного органу, спеціалізованої митної установи, організації у двомісячний термін з дня атестації. Прийняття такого рішення після закінчення зазначеного терміну не допускалося. Час тимчасової непрацездатності посадової особи, а також час перебування її у відпустці до цього терміну не включався. Рішення керівника митного органу, митної організації, прийняті за результатами атестації, могли бути оскаржені посадовою особою у суді. Зміна керівника або складу митного органу, митної організації не були підставою для проведення позачергової атестації.

Потушинська О.П.

АТИПОВА ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ АТИПОВА.

АТРИБУТИКА МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ATTRIBUTES OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – характерні ознаки, які вирізняли митну службу України серед інших органів державної влади та підтверджували легітимність її діяльності. До **А.м.с.У.** належали:

– емблеми та прапори митної служби України;

– формений одяг працівників митної служби України;

– службові посвідчення працівників митної служби України;

– заохочувальні відзнаки митної служби України.

Фрадинський О.А.

АТРИБУЦІЯ (ATTRIBUTION) [лат. Atributio] – встановлення автора, дати і місця виготовлення твору, особливостей стилю виконавця мистецького виробу, призначення, устрою, матеріалу та техніки виконання пам'ятки культури. Вона є однією з операцій експертизи пам'яток культури: ідентифікація; **А.**; визначення прогнозної вартості пам'ятки.

А. об'єкта культури здійснює фахівець-мистецтвознавець на основі комплексної експертизи.

Комплексна (складна) експертиза поєднує три види досліджень: мистецтвознавче, стилістичне («знавецька» експертиза); архівно-документальне; техніко-технологічне.

«Знавецька» експертиза – один з найпоширеніших видів експертизи, традиційної для роботи закупівельних комісій, при спілкуванні з приватними колекціонерами, коли у короткий термін необхідно надати атрибуційний висновок на основі візуального аналізу. Таку експертизу здійснюють знавці (звідси її назва – «знавецька»), які спираються на свій накопичений роками досвід. Експерти-знавці виконують основну роботу, здійснюючи мистецтвознавчий стилістичний аналіз, який відіграє важливу роль в **А.** пам'яток образотворчого мистецтва: вирішують питання про оригінальність твору, тобто про його приналежність автору, школі, часу, соціальному середовищу побутування твору.

Архівно-документальна експертиза – встановлює наявність документальних свідоцтв походження пам'ятки культури, її належність до історичних подій чи осіб. Цей вид експертизи посідає важливе місце у процедурі встановлення інформаційного забезпечення пам'ятки культури, ступінь якого визначає вартість художнього виробу.

Техніко-технологічна експертиза передбачає широкий спектр лабораторних техніко-технологічних досліджень матеріальної структури пам'яток культури з використанням мікроскопів, спектрального аналізу, різноманітних хімічних реактивів, ультрафіолетового, інфрачервоного, рентгенівського випромінювання тощо.

Тільки комплексне системне дослідження культурної цінності дозволяє експерту здійснити **А.** пам'яток культури, визначити їх оціночну вартість і зробити висновок про можливість вивезення (тимчасового вивезення) цих культурних цінностей за межі України.

Калашникова О.Л.

АУДИТ (AUDIT) [лат. «auditore» – слухати, «audio» – він чує, слухач]. Перше документальне свідчення про існування **А.** датується 1299 р., коли королівським указом в Англії було призначено аудиторів у відповідних графствах. За визначенням американських вчених Е.А. Аренса і Дж. К. Лоббека **А.** – це процес, за допомогою якого компетентний незалежний працівник нагромаджує й оцінює

свідчення про інформацію, що підлягає кількісній оцінці і належить до специфічної господарської системи, з метою визначення і відображення у своєму висновку ступеня відповідності цієї інформації встановленим критеріям.

Відповідно до ЗУ «Про аудиторську діяльність» **А.** – перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.

Міжнародні стандарти **А.** (МСА), які прийняті на території України в якості національних, визначають, що метою **А.** є підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. Її досягають через висловлення аудитором думки про те, чи була складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосованої

концептуальної основи фінансової звітності. Таким чином, відповідно до вимог МСА **А.** входить до групи завдань із надання впевненості, за яким фахівець-практик надає висновок, призначений підвищити ступінь довіри визначених користувачів, інших ніж відповідальна сторона, щодо результату оцінки або визначення предмета перевірки за відповідними критеріями. ГКУ визначає, що **А.** здійснюється незалежними особами (аудиторами), аудиторськими організаціями, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення.

Найбільш поширеними видами **А.** є зовнішній (обов'язковий та ініціативний) і внутрішній. Обов'язковий **А.** – один із основних способів забезпечення добросовісності діяльності важливих для розвитку економічної системи та суспільно значущих суб'єктів господарювання, оскільки вони не лише підтримують економічну життєздатність і незалежність держави, а й гарантують громадянам (вкладникам та інвесторам) захищеність їх економічних прав.

Відповідно до законодавства, проведення **А.** є обов'язковим для підтвердження достовірності та повноти фінансової звітності ПАТ, підприємств – емітентів облігацій, професійних учасників ринку цінних паперів, фінансових установ та інших суб'єктів господарювання, звітність яких відповідно до законодавства України підлягає офіційному оприлюдненню, за винятком установ і організацій, що повністю утримуються за рахунок державного бюджету; перевірки фінансового стану засновників банків, підприємств з іноземними інвестиціями, ПАТ, страхових і холдингових компаній, інститутів спільного інвестування, довірчих товариств та інших фінансових посередників; емітентів цінних паперів та похідних (деривативів), а також при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів. Однак, відповідно до вимог ЦКУ аудиторська перевірка діяльності акціонерного товариства, у тому числі такого, що не зобов'язане публікувати для загального відома документи, має бути проведена у будь-який час на вимогу акціонерів, які разом володіють не менш як десятьма відсотками акцій. Обов'язковість **А.** також визнається іншими законами України у таких випадках: при перевірці фінансової звітності банків, що подається до НБУ; для підтвердження достовірності та повноти річного балансу і звітності страховиків; для перевірки фінансової звітності підприємства, що приватизується та ін. Ініціативний **А.** – це сфера, яка потребує мінімального втручання з боку держави в особі регулятора, оскільки відповідальність за якість послуг лежить на професійній спільноті в цілому, а якість послуг оцінюється безпосередньо замовником. Внутрішній **А.**, за визначенням Міжнародного інституту внутрішніх аудиторів, – це діяльність з надання незалежних та об'єктивних гарантій і консультацій, спрямованих на удосконалення діяльності організації. Внутрішній **А.** допомагає організації досягти встановлених цілей, використовуючи систематизований та послідовний підхід до оцінки і підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління.

Вакульчик О.М.

АУДИТ МИТНИЙ (CUSTOMS AUDIT) – вид митного контролю, який полягає в обстеженні адміністрації, організації, внутрішніх процедур і внутрішніх систем обліку і контролю оператора ЗЕД. Основи та зміст **А.м.** вперше були визначені Стандартами 6.6. і 6.10. Генерального додатку переглянутої Кіотської конвенції: «Система митного контролю повинна передбачати проведення контролю, який ґрунтується на аудиті. Митна служба повинна проводити оцінку комерційних систем економічних операторів і їхнього впливу на митні операції для забезпечення відповідності вимогам митних органів».

Зростання міжнародної торгівлі, разом зі зменшенням коштів митних адміністрацій по усьому світі, зумовили розробку системи контролю, який ґрунтується на управлінні ризиками та аудиті. **А.м.** належить до контролю фіскального типу при контролі звичайних комерційних вантажів і не має відношення і впливу на типи контролю, що проводяться на кордоні та спрямовані на запобігання контрабанді.

Серед видів **А.м.** розрізняють митний постаудит та попередній митний аудит. Термін «аудит» у європейському законодавстві також використовується при описі постмитного контролю щодо окремих угод. Митний постаудит – вид митного контролю, що проводиться митниками після того, як імпортовані або експортовані товари були пропущені через кордон або пройшли розмитнення на кордоні. Метою митного постаудиту, який проводиться зазвичай на території трейдера, є підтвердження точності митних декларацій шляхом звірення записів, книг трейдерів, бізнес-систем та інших відповідних комерційних даних. Попередній митний аудит – це особливий вид контролю, який проводиться аудиторами перед видачею дозволу на використання певних митних процедур і режимів.

Термін «**А.м.**» не застосовується в українському законодавстві. Однак, МКУ 2012 р. містить норму, що розглядає його як одну з форм митного контролю, який здійснюється посадовими особами митних органів шляхом проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів. **А.м.** зазвичай має проводитись на основі добровільного співробітництва. Проте, він є ефективним інструментом для забезпечення відповідності діяльності економічних операторів митним вимогам.

Вакульчик О.М.

АУДИТ МИТНИЙ ПОПЕРЕДНІЙ (PRELIMINARY CUSTOMS AUDIT) – особливий вид митного контролю, який проводиться після одержання заявки економічного оператора із проханням про дозвіл застосування певних спрощених митних процедур і пільгових режимів. Метою застосування **А.м.п.** є перехід від тотальної перевірки усіх декларацій суб'єктів ЗЕД до їх вибіркового контролю у період до факту митного оформлення товарів та транспортних засобів на підставі довіри органів митного контролю. **А.м.п.** є одним із засобів контролю, які застосовують сучасні митні адміністрації на основі системи управління ризиками для того, щоб досягти кращих результатів з оптимальним використанням фінансових, матеріальних і людських ресурсів. Основні завдання **А.м.п.** полягають у тому, щоб перевірити: чи відповідає оператор умовам для одержання дозволу на проведення певної митної процедури або режиму; чи є достатньою обов'язкова гарантія, надана оператором; чи відповідає документація оператора вимогам митних органів та відповідних стандартів. Результати **А.м.п.** використовуються митними органами також при оцінці ризиків щодо економічного оператора, а саме: для визначення частоти, обсягу і цілей контрольних візитів у рамках митного постаудиту. Таким чином, хоча **А.м.п.** зазвичай виконується у зв'язку із наданням або закінченням дії відповідного дозволу, що був раніше наданий оператору, його результати можуть призвести до необхідності внесення суб'єкта ЗЕД до плану перевірок та визначення тематики самої перевірки під час митного постаудиту.

Залежно від обсягу та сфери проведення **А.м.п.** існують такі його види: повний контроль (включає усі сфери підприємницької діяльності економічного оператора за останні 3 роки); частковий (перевірці піддається діяльність за певний період – 1 або 2 роки); вибірковий (спрямований на певну сферу підприємницької діяльності економічного оператора, наприклад, зберігання вантажів на митних складах, переробка товарів на митній території, імпорт підакцизних товарів й т.д.). Цілі **А.м.п.** полягають у тому, щоб перевірити відповідність діяльності економічного оператора законодавству щодо умов, за якими надаються дозволи на застосування й проведення ним таких митних процедур, як зберігання вантажів на митних складах, переробка товарів на митній території й т.д.; законність діяльності економічного оператора, що використовує спрощені процедури декларування; дотримання застосування вимог торговельної політики, включаючи імпорт та експорт тварин і рослин відповідно до CITES, товарів подвійного призначення й т.д.

Таким чином, **А.м.п.** перевіряє благонадійність систем управління економічного оператора і відповідає на два основних питання: чи можна видати цьому підприємству відповідний дозвіл (авторизацію) на спрощення митних процедур і який рівень ризику порушення митних правил притаманний цьому суб'єкту ЗЕД (як швидко і як часто необхідно проводити митний постаудит).

Вакульчик О.М.

АУДИТ ПОСТМИТНИЙ – див. ПОСТАУДИТ МИТНИЙ.

АУДИТОР (AUDITOR) [лат. «audio» – він чує, слухач; англ. «auditor» – ревізор; франц. «auditeur» – слухач]. У середньовічній Європі **А.** називали службовця, який повинен був вислуховувати звіти посадових осіб. У XVI ст. було запроваджено контроль облікових книг, а осіб, які здійснювали перевірки облікових записів, називали **А.** У духовних навчальних закладах **А.** називали найкращого учня-відмінника, якому вчитель доручав перевіряти інших учнів.

У Росії звання **А.** було введено Петром I, який у воїнському статуті (1716 р.) і в табелі про ранги до воїнського чину зарахував і **А.** Сучасний **А.** – це висококваліфікований спеціаліст у галузі бухгалтерського обліку та контролю, фінансів і аналізу, економіки та права, який має повноваження здійснювати аудиторську діяльність на договірній основі з подальшим наданням офіційних висновків.

Відповідно до ЗУ «Про аудиторську діяльність», **А.** може бути фізична особа, яка має сертифікат, що визначає її кваліфікаційну придатність на заняття аудиторською діяльністю на території України. Сертифікат **А.** – це офіційний документ, який засвідчує рівень професійних знань, необхідних для здійснення аудиту підприємств і господарських товариств (Серія «А»), банків (Серія «Б») на території України. Сертифікація **А.** здійснюється Аудиторською палатою України. Термін чинності сертифіката не може перевищувати п'яти років. Право на отримання сертифіката мають фізичні особи, які здобули вищу економічну або юридичну освіту, необхідні знання з питань аудиту, фінансів, економіки та господарського права, досвід роботи не менш трьох років підряд на посадах ревізора,

бухгалтера, юриста, фінансиста, економіста, асистента (помічника) **А.**

Розрізняють внутрішніх та зовнішніх **А.** Внутрішні працюють на підприємстві, отримують відповідну плату за виконання посадових обов'язків та повинні підпорядковувати свою роботу цілям власників підприємства. Зовнішні **А.** є незалежними і виконують перевірку для цілей третіх осіб (користувачів інформації про підприємство).

У різних країнах світу є державні, громадські і внутрішні **А.** Їх права і обов'язки різні. У США **А.** – основна фігура в обліку, яка організовує і контролює всю систему обліку на підприємстві. У нього більш широкі функції ніж в українських **А.** У всіх розвинених країнах бажаючі набути кваліфікацію бухгалтера-аудитора, мають пройти тривале навчання та набути практичного досвіду, а також скласти численні іспити, що є гарантією професіоналізму майбутнього спеціаліста.

В Україні **А.** забороняється безпосередньо займатися іншими видами підприємницької діяльності, що не виключає їх права отримувати дивіденди від акцій та доходи від інших корпоративних прав. **А.** має право займатися аудиторською діяльністю як фізична особа – підприємець або у складі аудиторської фірми з дотриманням законодавчих вимог. **А.** не може бути особа, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення. **А.** забороняється використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Відповідно до вимог законодавства України **А.** і аудиторські фірми під час здійснення аудиторської діяльності мають право: самостійно визначати форми і методи проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг на підставі чинного законодавства, стандартів аудиту та умов договору із замовником; отримувати необхідні документи, які мають відношення до предмета перевірки і знаходяться як у замовника, так і у третіх осіб; отримувати необхідні пояснення у письмовій чи усній формі від керівництва та працівників замовника; перевіряти наявність майна, грошей, цінностей, вимагати від керівництва суб'єкта господарювання проведення контрольних оглядів, замірів виконаних робіт, визначення якості продукції, щодо яких здійснюється перевірка документів; залучати на договірних засадах до участі в перевірці фахівців різного профілю.

А. та аудиторські фірми зобов'язані: в аудиторській діяльності дотримуватися законодавчих вимог, стандартів аудиту, принципів незалежності **А.** та відповідних рішень Аудиторської палати України; належним чином проводити аудит та надавати інші аудиторські послуги; повідомляти власників, уповноважених ними осіб, замовників про виявлені під час проведення аудиту недоліки ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності; зберігати в таємниці інформацію, отриману при проведенні аудиту та виконанні інших аудиторських послуг, не розголошувати відомості, що становлять предмет комерційної таємниці, і не використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб; відповідати перед замовником за порушення умов договору відповідно до договору та закону; обмежувати свою діяльність наданням аудиторських послуг та іншими видами робіт, які мають безпосереднє відношення до надання аудиторських послуг, у формі консультацій, перевірок або експертиз; своєчасно подавати до Аудиторської палати України звіт про свою аудиторську діяльність.

Вакульчик О.М.

АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ТВІР – див. ТВІР АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ.

АУКЦІОН (AUCTION) [лат. auctio – зростання] – спосіб організації торгівлі, відповідно до якого покупцем аукціонного товару вважається та фізична чи юридична особа, яка запропонувала найвищу ціну. В основу **А.** покладено принцип конкурентності між учасниками торгу, який сприяє підвищенню ціни на товар та максимізації прибутку. Про дату та місце проведення **А.** повідомляється наперед. Об'єктом торгів виступають аукціонні товари. До основних аукціонних товарів належать: хутро, чай, тютюн, фрукти, риба, антикварні вироби, предмети старовини, художні вироби. Товар на **А.** продається одиничними зразками або стандартними партіями (лотами). Під час торгу особа, що здійснює торги, оголошує присутнім потенційним покупцям назву товару та його стартову ціну. Придбані товари підлягають негайній оплаті покупцем. Організаторами торгів на **А.** можуть виступати спеціалізовані комерційні підприємства

або ж фізичні чи юридичні особи, для яких **А.** не є профільною діяльністю (власники товару, салони, музеї, галереї).

Залежно від техніки встановлення ціни **А.** поділяються на: англійський (**А.** на підвищення) – передбачає поступове збільшення ціни учасниками аукціонних торгів; голландський (**А.** на пониження) – передбачає встановлення максимального рівня ціни із поступовим його зменшенням продавцем до величини, яка буде прийнятною покупцю. За способом проведення **А.** може бути відкритим – коли покупці володіють інформацією про ціни, запропоновані іншими учасниками торгів та закритим – **А.**, під час проведення якого будь-яка інформація про ціну, запропоновану іншими учасниками, є таємною для покупця. Залежно від можливості участі у торгах **А.** поділяються на відкриті (участь беруть усі бажаючі) та закриті (коли до торгів допускається обмежене коло осіб до яких висуваються певні вимоги). На практиці розрізняють добровільний **А.** – проводиться на основі рішення власника товарів та примусовий **А.**, що здійснюється органами виконавчої чи судової влади з метою погашення боргів, продажу конфіскованого чи безхазяйного майна.

Фрадинський О.А.

АУКЦІОН МИТНИЙ (CUSTOMS AUCTION) – спосіб продажу товарів, за яким власником товарів стає покупець, який під час торгів запропонував за них найвищу ціну. Організатором **А.м.** виступає спеціалізоване підприємство незалежно від форми власності, з яким митний орган, що здійснив вилучення товарів чи зберігав їх, уклав договір про реалізацію товарів. Обов'язковою умовою укладення договору є занесення підприємства до єдиного реєстру торговельних підприємств. Визначення організатора **А.м.** здійснюється на тендерній основі комісією, утвореною митним органом. Членом комісії (за згодою) може бути представник фінансового органу. Митний орган, що здійснив вилучення товарів чи зберігає їх, укладає з організатором **А.м.** договір про їх реалізацію за визначену комісійну винагороду.

Для організації та проведення **А.м.** його організатором утворюється аукціонний комітет під головуванням представника організатора **А.м.** До складу комітету обов'язково включаються представники митного органу, що здійснив вилучення товарів або їх зберігає. Товари передаються для реалізації на **А.м.** митним органом відповідно до договору, укладеного з організатором **А.м.**

Організатор визначає дату і час проведення **А.м.** Строк його підготовки не повинен перевищувати одного місяця з дати прийняття товарів організатором **А.м.** Інформація про товари, що підлягають продажу, публікується не пізніше ніж за 15 календарних днів до дати проведення **А.м.** в місцевих, регіональних або загальнодержавних засобах масової інформації. Інформація про товари, що підлягають продажу повинна містити такі відомості: найменування товарів, їх місцезнаходження; технічні характеристики, рік випуску; стартову ціну продажу; суму коштів, що вноситься учасником перед початком **А.м.**, назву банківської установи, адресу та номер рахунка, відкритого для їх внесення; кінцевий строк прийняття заяв; час і місце ознайомлення з товарами; час і місце проведення **А.м.**; адресу, номер телефону, час роботи організатора **А.м.**

А.м. проводиться безпосередньо ліцитатором у формі публічних торгів. До початку торгів ліцитатор інформує учасників про товари, що підлягають реалізації, та умови їх продажу. Початком торгів вважається момент оголошення стартової ціни продажу лота, який першим виставлено на торги. За кожним лотом ліцитатор оголошує номер, зазначений в інформаційній картці, найменування товару, його стислу характеристику, стартову ціну і шкалу кроку аукціону. Лот виставляється на торги за наявності не менше двох учасників торгів. У разі, коли протягом трьох хвилин після триразового оголошення стартової ціни лота учасники **А.м.** не виявляють бажання придбати запропонований ліцитатором лот, він знімається з торгів на цьому **А.м.**

Під час торгів учасники повідомляють про готовність придбати заявлений лот за оголошену ліцитатором ціну, піднімаючи картку учасника з номером, повернутим до ліцитатора, або піднімаючи картку учасника з номером та пропонуючи одночасно свою ціну. Мовчання учасника, який першим підняв картку з номером, приймається ліцитатором як згода цього учасника з оголошеною ціною. У разі, коли ціна, запропонована учасником, який першим підняв картку з номером, є більшою від запропонованої ліцитатором ціни, ліцитатор називає номер учасника і запропоновану ним ціну. У разі, коли протягом трьох хвилин після триразового оголошення останньої ціни вища ціна не пропонується, ліцитатор одночасно з ударом молотка оголошує про продаж лота, називає ціну продажу та аукціонний номер переможця, за яким його зареєстровано як учасника **А.м.**

Учасникам **А.м.** і присутнім у залі особам забороняється розмовляти, пересуватися, вести пряму телевізійну трансляцію без відповідного дозволу на те організатора **А.м.**, фотографувати учасників під час проведення торгів, користуватися відеокамерами, засобами мобільного та пейджерного зв'язку, радіотелефоном тощо. Під час **А.м.** аукціонний комітет забезпечує ведення протоколів щодо кожної аукціонної угоди, до яких заносяться номери і назви лотів, стартова і ціна продажу товарів, пропозиції учасників митного аукціону та відомості про переможців. Протокол підписується ліцитатором і переможцем, що одержав право на придбання товару.

Переможець **А.м.**, що відмовився від підписання протоколу, позбавляється права на подальшу участь у **А.м.** За умови достатньої кількості учасників **А.м.** торги за відповідним лотом поновлюються. **А.м.** може бути припинений і товари знято з продажу на вимогу будь-кого з учасників чи організатора митного аукціону в разі невиконання аукціонним комітетом вимог щодо змісту інформації про товари, або порушення інших передбачених правил проведення **А.м.** Придбані покупцем на **А.м.** товари поверненню організаторові **А.м.** не підлягають.

Особи, які не є учасниками аукціону, можуть бути присутні на **А.м.** за умови внесення ними вхідної плати. Розмір вхідної плати визначається організатором і не повинен перевищувати одного неоподатковуваного мінімуму доходів громадян.

Товари (лоти), виставлені та не продані на **А.м.** протягом 15 календарних днів з дня інформаційного повідомлення про його проведення або продані в кількості, що не перевищує 30 відсотків їх обсягу, підлягають уцінці, але не більше ніж на 20 відсотків їх вартості, визначеної в акті опису, оцінки та передачі товарів. Уцінка товарів з обмеженим строком зберігання або користування проводиться у скорочені строки, залежно від їх споживчих властивостей.

А.м. вважається таким, що не відбувся, у разі: відсутності покупців або за наявності тільки одного учасника; несплати переможцем в установлені строки повністю належної суми за придбані товари, зазначеної у протоколі; порушення визначених умов його проведення. У разі визнання **А.м.** таким, що не відбувся, його організатор протягом трьох днів письмово повідомляє про це митний орган, яким товари були передані на аукціонні торги.

Реалізації на **А.м.** не підлягають: предмети, що мають історичну, наукову, художню або іншу культурну цінність; предмети релігійного культу; лікарські та медичні препарати; наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори; валютні цінності (валюта України та іноземна валюта); алкогольні напої та тютюнові вироби; товари, заборонені до реалізації в Україні згідно із законодавством; товари, включені до номенклатури матеріальних цінностей Державного резерву, що затверджується КМУ, за переліком, визначеним Держрезервом.

Фрадинський О.А.

АФРИКАНСЬКИЙ СОЮЗ (AFRICAN UNION – AU) – міжнародна міжурядова організація, що об'єднує держави Африки, правонаступник Організації африканської єдності (ОАЄ). У 2013 р. до складу **AU** входило 54 країни. Заснована 9.07.2002. Найважливіші рішення в рамках організації приймаються на асамблеї **AU** – зборах глав держав і урядів держав – членів організації, які проводяться раз на півроку. Секретаріат **AU** і Комісія **AU** розташовані в Аддис-Абебі, столиці Ефіопії.

Історичні попередники **AU** – Союз африканських держав (англ. Union of African States), конфедерація держав Африки, створена у 1960 р. за ініціативи президента Гани Кваме Нкрума, Організація африканської єдності (англ. Organisation of African Unity), заснована 25.05.1963, Африканське економічне співтовариство (англ. African Economic Community), засноване 1991 р.

У 2000 р. під час саміту в Ломе прийнято Установчий акт **AU**, у 2001 р. на саміті в Лусаці – план реалізації проекту нової організації. Тоді ж схвалено масштабну програму стратегії розвитку Африки – «Нове партнерство для розвитку Африки».

Завдання **AU**: зміцнення єдності та солідарності африканських держав і народів Африки; захист суверенітету, територіальної цілісності й незалежності держав-членів; прискорення політичної та соціально-економічної інтеграції континенту; просування та відстоювання спільних позицій з питань, що становлять інтерес для континенту та його народів; сприяння міжнародному співробітництву відповідно до Статуту ООН

Емблема Африканського союзу

і Загальної декларації прав людини; зміцнення миру, безпеки і стабільності на континенті; зміцнення та захист прав людини відповідно до Африканської хартії прав людини і народів та інших інструментів із забезпечення прав людини; створення необхідних умов, завдяки яким континент зможе займати гідне місце в глобальній економіці і в міжнародних переговорах; сприяння сталому розвитку на економічному, соціальному та культурному рівнях, а також інтеграції африканських економік; сприяння співробітництву у всіх сферах людської діяльності для підвищення рівня життя населення Африки; координація та гармонізація політики між наявними і майбутніми регіональними економічними спільнотами з ме-

тою поступового виконання завдань **AU**; забезпечення прогресу у розвитку континенту через сприяння в наукових дослідженнях у всіх сферах, насамперед у сфері науки і технологій; співробітництво з відповідними міжнародними партнерами в діяльності з ліквідації хвороб і сприяння здоровому способу життя на континенті.

Вищий орган **AU** – асамблея, яка складається з глав держав та урядів або їх акредитованих представників. Асамблея проводиться не менше одного разу на рік. При цьому, на вимогу будь-якої держави-члена за схваленням 2/3 держав-членів асамблея може зібратися на надзвичайну сесію. Її очолює голова, що обирається на один рік державами-членами зі складу глав держав чи урядів. Повноваження асамблеї: визначає загальну політику **AU**; розглядає та приймає рішення з різних доповідей та рекомендацій, підготовлених іншими органами **AU**; розглядає питання про членство в організації; може бути засновником нових органів **AU**; контролює реалізацію політики та рішень **AU**, а також їх дотримання державами-членами; приймає бюджет **AU**; дає вказівки Виконавчій раді **AU** щодо управління конфліктами, війнами та іншими надзвичайними ситуаціями; призначає та знімає з посади суддів Верховного суду **AU**; призначає голову Комісії та його заступників, комісара Комісії, а також визначає їх завдання й термін повноважень. Рішення в асамблеї приймаються на основі консенсусу або, в іншому випадку, 2/3 голосів держав-членів організації. Процедурні питання вирішуються простою більшістю голосів.

Для зміцнення подальших інтеграційних процесів, насамперед економічних, у 2004 р. створено Панафриканський парламент. До його складу входять представник від держав-членів організації. Виконавча рада (ВР) **AU** складається з міністрів закордонних справ або інших міністрів/державних службовців, призначених урядами держав-членів. Засідання ВР проводяться щонайменше двічі на рік. При цьому, на вимогу будь-якої держави-члена і за схваленням 2/3 держав-членів ВР може зібратися на надзвичайну сесію. ВР координує та приймає рішення щодо спільних інтересів держав-членів, здійснення політичної стратегії, сформульованої асамблеєю, й несе перед нею відповідальність. Сфера діяльності та відповідальності ВР включає: зовнішню торгівлю; енергетику; промисловість; природні і сільськогосподарські ресурси; захист навколишнього середовища, гуманітарну діяльність і ліквідацію надзвичайних ситуацій; транспорт і комунікації; страхування; освіту, культуру, охорону здоров'я, розвиток трудових ресурсів; науку і технології; громадянство, місце проживання та імміграційні питання; соціальну безпеку, в тому числі формулювання політики щодо захисту материнства і дітей, а також інвалідів та осіб з обмеженими можливостями; організацію системи африканських премій, медалей і призів. Рішення у ВР, як і в асамблеї, приймаються на основі консенсусу або, в іншому випадку, 2/3 голосів держав-членів організації. Проте процедурні питання вирішуються простою більшістю голосів. Крім того, існують спеціалізовані технічні комітети, які несуть відповідальність перед ВР: Комітет сільського господарства і сільськогосподарських питань; Комітет валютних і фінансових справ; Комітет торгівлі, митних та імміграційних питань; Комітет промисловості, науки і технологій, енергетики, природних ресурсів та навколишнього середовища; Комітет транспорту, комунікацій і туризму; Комітет охорони здоров'я, трудових і соціальних питань; Комітет освіти, культури та людських ресурсів.

Усередині Африканського союзу діють також інші органи: Верховний суд; Комісія **AU** (адміністративно-виконавчий орган, що виконує функції секретаріату); Комітет постійних представників; Економічна, соціальна і культурна рада; Рада миру і безпеки. Заплановано створити три фінансові інститути: Африканський центральний банк (до 2028 р.), Африканський валютний фонд, Африканський інвестиційний банк.

Ченцов В.В., Бережнюк І.Г.

БАГАЖ (LUGGAGE/BAGGAGE) [фр. bagage – дорожні речі] – 1) на залізничному транспорті – речі та інші матеріальні цінності, що відправляються пасажиром за окрему плату при наявності проїзних документів у багажному вагоні, який прямує в тому ж напрямку, що і пасажир; 2) на морському транспорті – будь-який предмет, що перевозиться перевізником за договором перевезення, за винятком: живих тварин, речей або автомашин, що перевозяться за договором фрахтування, коносаментом чи іншим договором, який стосується головним чином перевезення вантажів; 3) на авіатранспорті – речі пасажирів, членів екіпажу, що перевозяться на борту повітряного судна за угодою з авіаційним перевізником; 4) на автотранспорті – речі, вантаж, що упаковані для відправлення транспортом і перевозяться окремо від пасажира.

Перевезення **Б.** здійснюється на договірних засадах за встановленими тарифами. Документом, що видається пасажирові, який здає **Б.** на перевезення, є багажна квитанція. Даний документ також є формою договору на перевезення, за яким перевізник зобов'язується перевезти **Б.** до пункту призначення, а пасажир чи відправник **Б.** зобов'язується оплатити вартість перевезення.

Б., підготовлений до відправлення, підлягає зважуванню з нанесенням маркування (зазначення станції відправлення, призначення, даних про відправника та одержувача, особливості поводження з **Б.**). Відповідальність за втрату, нестачу, псування чи пошкодження **Б.** несе перевізник, якщо подія, внаслідок якої було завдано шкоди **Б.**, сталася під час перевезення і була наслідком вини або недбалості перевізника. Залежно від особливостей транспортування, митного оформлення та супроводження **Б.** у митній термінології розрізняють супроводжуваний **Б.**, несупроводжуваний **Б.** та **Б.**, що відстав від громадянина.

Медвідь Ю.О.

БАГАЖ НЕСУПРОВОДЖУВАНИЙ (UNACCOMPANIED LUGGAGE) – товари, що відправляються їх власниками – громадянами з оформленням багажних або інших перевізних документів та переміщуються через митний кордон України окремо від цих громадян. У **Б.н.** можуть переміщуватися як особисті речі, так і інші товари. **Б.н.** (його наявність та кількість місць) заявляється на підставі багажних документів при в'їзді в Україну в декларації у пункті пропуску через митний кордон в одному примірнику, який передається власнику **Б.н. Б.н.**, що містить товари, які переміщуються через митний кордон України і підлягають письмовому декларуванню або оподаткуванню, заявляється у декларації на товари у двох примірниках, один з яких передається власнику **Б.н.** або уповноваженій ним особі після завершення митного оформлення. Фактурна вартість товарів, які переміщуються у **Б.н.**, крім вартості самих товарів, включає вартість їх страхування та перевезення (фрахту) до моменту перетину ними митного кордону України.

Митне оформлення товарів, які ввозяться на митну територію України громадянами у **Б.н.**, здійснюється у митницях за місцем проживання або тимчасового перебування зазначених громадян, у місці кінцевого призначення транспортного засобу, що здійснював перевезення цих товарів, або, за заявою громадянина, – у пунктах пропуску через державний кордон України. Отримання **Б.н.** відбувається на підставі декларації, оформленої у пункті пропуску через митний кордон України або декларації на товари, що переміщуються через митний кордон у **Б.н. Б.н.**, що вивозиться за межі митної території України заявляється у декларації у двох примірниках, де зазначаються відомості про товари, що містяться в **Б.н.** Один примірник оформленої декларації додається до товаросупровідних документів на **Б.н.** Забороняється ввозити на митну територію України в **Б.н.** продукти харчування без упаковки виробника. У випадках наявності підстав вважати, що **Б.н.** містить товари, які становлять небезпеку для життя, здоров'я людей, тварин, рослин, довкілля або якщо громадянин чи уповноважена ним особа не з'явилися протягом одного місяця з дня надходження до митниці призначення **Б.н.** – здійснюється огляд **Б.н.**

Медвідь Ю.О.

БАГАЖ СУПРОВОДЖУВАНИЙ (ACCOMPANIED LUGGAGE) – товари, що належать громадянам і переміщуються через митний кордон України у багажних відділеннях транспортних засобів, якими прямують ці громадяни, з оформленням багажних або інших перевізних

документів. **Б.с.** переміщується виключно з його власником або уповноваженою ним особою. У **Б.с.** можуть перевозитися як особисті речі, так і інші товари. **Б.с.**, що містить товари, які переміщуються через митний кордон України і підлягають письмовому декларуванню або оподаткуванню, заявляється у декларації на товари, де зазначаються відомості про наявність **Б.с.** та кількість його місць. Фактурна вартість товарів, які переміщуються у **Б.с.**, визначається на основі касових або товарних чеків, ярликів, інших документів роздрібної торгівлі, які містять відомості щодо вартості таких товарів. Митне оформлення товарів, які ввозяться на митну територію України громадянами у **Б.с.**, здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України, пунктах контролю.

Медвідь Ю.О.

БАГАЖ, ЩО ВІДСТАВ ВІД ГРОМАДЯНИНА (BAGGAGE LEFT BEHIND THE CITIZEN) – супроводжуваний багаж або його частина, що на момент здійснення громадянином декларування товарів не прибув у пункт призначення або прибув у пункт призначення, але не був отриманий громадянином з будь-яких причин.

Б.в.г. (його наявність та кількість місць) заявляється на підставі багажних документів при в`їзді в Україну у декларації у пункті пропуску через митний кордон в одному примірнику, який передається власнику **Б.в.г. Б.в.г.**, що містить товари, які переміщуються через митний кордон України і підлягають письмовому декларуванню або оподаткуванню, заявляється у декларації на товари у двох примірниках, один з яких передається власнику **Б.в.г.** або уповноваженій ним особі після завершення митного оформлення. Фактурна вартість товарів, які переміщуються у **Б.в.г.**, визначається на основі касових або товарних чеків, ярликів, інших документів роздрібної торгівлі, які містять відомості щодо вартості таких товарів. Митне оформлення товарів, які ввозяться на митну територію України громадянами у **Б.в.г.**, здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України. Отримання **Б.в.г.** відбувається на підставі декларації, оформленої у пункті пропуску через митний кордон України або декларації на товари, що переміщуються через митний кордон у **Б.в.г.**

Медвідь Ю.О.

БАГАМСЬКІ ОСТРОВИ – див. ЗОНА ОФШОРНА БАГАМСЬКІ ОСТРОВИ.

БАГАТОСТОРОННІ ТОРГОВЕЛЬНІ ПЕРЕГОВОРИ – див. ПЕРЕГОВОРИ ТОРГОВЕЛЬНІ БАГАТОСТОРОННІ.

БАЗИСНА ЦІНА – див. ЦІНА БАЗИСНА.

БАЗИСНІ УМОВИ ПОСТАВКИ – див. УМОВИ ПОСТАВКИ БАЗИСНІ.

БАЗОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ (BAZOVSKYY VOLODYMYR MYKOLAYOVYCH) (15(27).07.1917 – 04.05.1993) – начальник Головного управління державного митного контролю при Раді Міністрів СРСР (із 15.04.1986 по 16.06.1989), радянський дипломат та партійний діяч. Надзвичайний та Повноважний Посол СРСР (1972 р.), Дійсний державний радник митної служби СРСР (із 16.12.1986), депутат Верховної Ради СРСР 6 – 8 скликань.

Народився у м. Новозибков Брянської губернії (Росія). У 1936 р. закінчив Борисовський індустріальний технікум, трудову кар'єру розпочав слюсарем на заводі. Із початком ІІ світової війни – у вересні 1941 р. призваний на військову службу. Учасник бойових дій на Волховському, Ленінградському та Третьому Прибалтійському фронтах у складі політвідділу 44 стрілецької Чудівської Червонопрапорної дивізії. Брав участь в обороні м. Ленінград, за зразкове виконання своїх посадових

обов'язків нагороджений бойовим орденом Червоної Зірки. Після демобілізації з армії, у 1947 р. закінчив Ленінградський інститут.

Працював на комсомольських та партійних посадах у Ленінграді, інспектором, завідуючим сектору Центрального Комітету КПРС (до 1961 р.), в 1961 – 1972 рр. – перший секретар Новгородського обласного комітету КПРС. Із 1972 р. – направлений послом на дипломатичну роботу в Болгарію, в 1982 – 1986 рр. – посол СРСР в Угорщині. Кандидат в члени Центрального Комітету КПРС (1961 – 1976 рр.), член Центрального Комітету КПРС (із 1976 р.).

У 1986 р. **Б.** призначений на посаду начальника Головного управління державного митного контролю при Раді Міністрів СРСР, яке було створене шляхом виокремлення Головного митного управління зі складу Міністерства зовнішньої торгівлі СРСР з підпорядкування його безпосередньо Уряду. Такі зміни обумовлювалися проголошеною в СРСР «перебудовою» та лібералізацією економічних відносин, у тому числі, – на міждержавному рівні. Почав розробку радянської нормативно-правової бази у сфері митної справи із врахуванням світових стандартів та вимог. Із 1988 р. запроваджено декларування товарів у спеціально створюваних зонах митного контролю, у квітні 1989 р. почали використовувати вантажну митну декларацію, форма якої була наближена до форми Єдиного адміністративного документа.

Нагороджений двома ордена Леніна, двома орденами Червоного Прапора, орденом Вітчизняної війни II степеня, Червоної Зірки, двома орденами «Знак Пошани», медаллю «За оборону Ленінграда», а також державними відзнаками Болгарії та Угорщини.

Із 1989 р. – на пенсії. Помер у м. Москва, похований на Троєкуровському кладовищі.

Фрадинський О.А.

БАКТЕРІОЛОГІЧНА (БІОЛОГІЧНА) ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ БАКТЕРІОЛОГІЧНА (БІОЛОГІЧНА).

БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ (FOREIGN TRADE BALANCE) – звітність, у якій відображені всі торгові операції країни за певний проміжок часу, наприклад, рік. **Б.з.** є складовою платіжного балансу країни. Регулювання **Б.з.** є найважливішим узагальнюючим інструментом планування й управління зовнішньою торгівлею країни, а оскільки **Б.з.** становить більшу частку в платіжному балансі, то він має значну вагу в управлінні всією системою зовнішньоекономічних зв'язків. Оскільки значна частина зовнішньої торгівлі здійснюється в кредит, існують розходження між показниками обсягів торгівлі, платежів і надходжень, фактично сплачених за відповідний період.

Економічне значення активного (профіцитного) чи пасивного (дефіцитного) **Б.з.** стосовно конкретної країни залежить від її положення у світовому господарстві, характеру її зв'язків з партнерами і загальною економічною політикою. Для країн, що відстають від лідерів за рівнем економічного розвитку, активний **Б.з.** необхідний як джерело валютних коштів для оплати міжнародних зобов'язань за іншими статтями платіжного балансу. Для промислово розвинених країн (Китай, Японія, ФРН тощо) активне сальдо **Б.з.** використовується для створення другої економіки за кордоном. Пасивний **Б.з.** вважається небажаним і звичайно оцінюється як ознака слабкості зовнішньоекономічних позицій країни. Це правильно для країн, що розвиваються, що мають недостачу валютних надходжень. Для промислового розвитку країн це може мати інше значення. Наприклад, дефіцит **Б.з.** США свідчить про активне просування на їхній ринок міжнародних конкурентів (Західної Європи, Японії, Тайваню, Південної Кореї й інших країн) із виробництва товарів більшої складності. У результаті міжнародного поділу праці, більш ефективно використовуються ресурси у світових масштабах. Дзеркальним відображенням дефіциту зовнішньої торгівлі США служить активне сальдо за цими операціями у згаданих партнерів, що використовують валютні надходження для закордонних капіталовкладень, у тому числі в США.

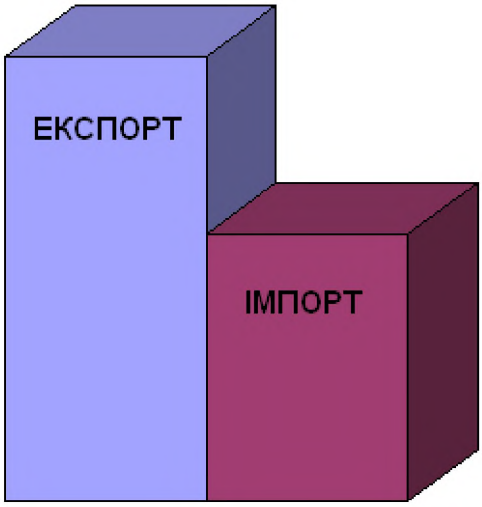
Івашова Л.М.

БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ АКТИВНИЙ (ACTIVE FOREIGN TRADE BALANCE) – співвідношення між вартістю експорту й імпорту протягом календарного року (або іншого обраного періоду) незалежно від термінів їх оплати, при якому спостерігається перевищення експорту (вивезення товарів з країни) над імпортом (ввезенням товарів у країну). У даному випадку говорять також про активне сальдо торговельного балансу.

Для узагальнення, систематизації та аналізу торговельного балансу використовуються дані митної статистики.

Б.з.а. є свідченням не лише надходжень до країни валютних засобів для оплати міжнародних операцій та формування валютних резервів національного банку країни, а й створює умови для стабільності національної валюти.

Величина **Б.з.а.** залежить насамперед від спеціалізації та характеру торгових зв'язків країни на міжнародному ринку, забезпеченості власними сировинними ресурсами і засобами виробництва, а також від економічної політики держави, у тому числі податково-митної.

Активний торговельний баланс

В економічній теорії значну увагу вивченню значення **Б.з.а.** приділили меркантилісти. За твердженням ранніх меркантилістів **Б.з.а.** сприяє багатству та економічній стабільності держави, і для досягнення припливу золотовалютних цінностей держава повинна заохочувати експорт та стримувати імпорт.

При стимулюванні експорту використовуються такі заходи як точкова інвестиційна підтримка експортоорієнтованих галузей, субсидіювання експортних операцій, звільнення експортних операцій від оподаткування, незастосування до експортних операцій нетарифних заходів (квотування, ліцензування, сертифікація, заборона вивезення тощо), фінансування виробництва інноваційної продукції. Політику стримування імпорту здійснюють шляхом підвищення рівня оподаткування імпортних операцій, застосування до імпортних операцій нетарифних заходів (квотування, ліцензування, сертифікація, заборона ввезення тощо), стимулювання розвитку імпортозаміщуваного виробництва.

Залежно від співставних показників, величину **Б.з.а.** можна розглядати як співвідношення сумарного значення експорту та імпорту за загальними результатами зовнішньоекономічної торгівлі, так і як співвідношення показників експорту та імпорту за результатами торгівлі з окремою країною або по окремій групі товарів. Наприклад, у 2012 р. загальний торговий баланс України був пасивним. Проте серед окремих країн, за результатами зовнішньоекономічної торгівлі з якими Україна мала **Б.з.а.**, були Казахстан, Угорщина, Індія, Іран, Єгипет, Туреччина. До товарів, український експорт яких перевищував імпорт у 2012 р., належали чорні метали та вироби з них, руди, продукція неорганічної хімії, добрива, залізничні локомотиви, деревина і вироби з дерева, зернові культури.

Країнами, показники **Б.з.а.** яких у 2012 р. були одними з найбільших у світі, були Китай, Німеччина та Росія.

Івашова Л.М., Медвідь Ю.О.

БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ ПАСИВНИЙ (PASSIVE FOREIGN TRADE BALANCE) – співвідношення між вартістю експорту й імпорту протягом календарного року (або іншого обраного періоду) незалежно від термінів їх оплати, при якому спостерігається перевищення імпорту (ввезення товару) над експортом (вивезенням товарів з країни); при цьому формується пасивне сальдо торговельного балансу.

Івашова Л.М.

БАЛАНС КРАЇНИ ПЛАТІЖНИЙ (COUNTRY'S BALANCE OF PAYMENT) – співвідношення платежів за кордон та надходжень із-за кордону в країну за певний період часу. При його формуванні враховується той факт, що всі зовнішньоекономічні операції можна поділити на кредитні (надходження іноземної валюти в країну) та дебітові (витрати іноземної валюти). Тому в балансі перші йдуть зі знаком «плюс», а другі – зі знаком «мінус». Структуру **Б.к.п.** формують: рахунок поточних операцій та рахунок руху капіталу. Основу рахунку поточних операцій складає експорт та імпорт товарів і послуг. Рахунок руху капіталу відображає рух інвестицій – вхідних та вихідних. Сальдо **Б.к.п.** може бути активним (позитивним) та пасивним (від'ємним). Наявність позитивного сальдо означає, що надходження іноземної валюти в країну перевищує валютні витрати країни. Від'ємне сальдо свідчить про ситуацію, коли валютні витрати країни перевищують надходження іноземної валюти в країну.

Коригуючим фактором виступає маніпулювання офіційними резервами країни (насамперед накопиченими раніше запасами іноземної валюти). Проблеми для держави та національної економіки створює, насамперед, поява від'ємного сальдо платіжного балансу, для погашення якого потрібно використовувати офіційні резерви, внаслідок чого відбувається їх зменшення.

Очевидно, що деяка незбалансованість грошових надходжень в країну та її зовнішніх виплат не утворює якусь суттєву загрозу економічній стабільності країни. Однак, наявність тривалого та значного від'ємного сальдо створює девальваційний тиск на курс національної валюти, рівень забезпеченості країни золотовалютними резервами. Щоб виправити ситуацію, держава змушена йти на введення різних протекціоністських заходів, що стримують імпорт та стимулюють експорт. Наявність тривалого та значного позитивного сальдо означає, що в країні фактичний рівень споживання є меншим від потенційно можливого. Довготривале перевищення надходжень валюти в країну над її відтоком може бути фактором прискорення інфляції.

Петруня Ю.Є.

БАЛАНСИ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ (BALANCES OF INTERNATIONAL PAYMENTS) – система балансів, які відображають стан економічних відносин країни з іншими державами. У найзагальнішому вигляді **Б.м.р.** – це співвідношення грошових вимог і зобов'язань, надходжень і платежів однієї держави щодо інших держав. Основні види **Б.м.р.**: платіжний баланс, торговий баланс, баланс послуг і некомерційних платежів, розрахунковий баланс, баланс міжнародної заборгованості.

Розрахунковий баланс – співвідношення на певну (будь-яку) дату вимог і зобов'язань даної країни по відношенню до інших країн незалежно від термінів настання платежів. Такі вимоги і зобов'язання виникають в результаті експорту (імпорту) товарів і послуг, наданні (одержанні) позик і кредитів. Баланс міжнародної заборгованості не враховує поточну заборгованість, а показує лише співвідношення між закордонними активами і золотовалютними резервами країни, з одного боку, і зобов'язаннями перед іноземними вкладниками – з другого.

Платіжний баланс є найпоширенішим із **Б.м.р.**, який показує співвідношення платежів за кордон і надходжень з-за кордону за певний період часу (рік, квартал, місяць). Платіжний баланс – це балансовий рахунок міжнародних операцій як вартісне вираження всього комплексу світогосподарських зв'язків країни у формі співвідношення надходжень та платежів. Тобто, це кількісне і якісне вартісне відображення масштабів, структури і характеру зовнішньоекономічних операцій країни, її участі у світовому господарстві.

Торговий баланс – це співвідношення вартості експорту й імпорту. Оскільки значна частина зовнішньої торгівлі здійснюється в кредит, існують розбіжності між показниками торгівлі, платежів та надходжень, що фактично здійснені за відповідний період. Саме завдяки цим розбіжностям у свій час і виникло поняття платіжного балансу як співвідношення здійснених грошових платежів і фактичних надходжень на відміну від загального торговельного балансу, що відображає відповідні вимоги і зобов'язання з різними термінами погашення. Економічний зміст активу або дефіциту торговельного балансу щодо конкретної країни залежить від її статусу в світовому господарстві, характеру її зв'язків з партнерами і загальної економічної політики.

Баланс послуг та некомерційних платежів включає платежі і надходження за транспортні перевезення, страхування, електронний, телекосмічний та інші види зв'язку, міжнародний туризм, обмін науково-технічним і виробничим досвідом, експортні послуги, утримання дипломатичних, торговельних та інших представництв за кордоном, передачу інформації, культурні та наукові обміни, різні комісійні збори, рекламу, організацію виставок, ярмарків тощо. Послуги стали найдинамічнішим сектором світогосподарських зв'язків, їх значення та вплив на обсяги і структуру платежів постійно зростають. Це торгівля ліцензіями, ноу-хау, іншими видами науково-технічного і виробничого досвіду, лізингові операції, ділові консультації та інші послуги виробничого і персонального характеру. За прийнятими у світовій статистиці правилами у розділ «Послуги» входять також виплати доходів за інвестиціями за кордоном і відсотків за міжнародними кредитами, хоча за економічним змістом вони ближчі до руху капіталів.

Шнирков О.І.

БАЛКЕР (BULKER) [з англ. bulk – насипати, і carrier – перевізник] – суховантажне судно, призначене для безтарного перевезення значних обсягів насипних та навалочних вантажів (зерна, вугілля, руди, солі, мінеральних добрив, цементу, деревної тирси тощо) на великі відстані.

Конструктивною особливістю **Б.** є відкрита палуба, що дозволяє швидко проводити вантажно-розвантажувальні роботи без горизонтального переміщення вантажів усередині судна. Вантаж

Балкер Vale Brasil

розміщується безпосередньо у трюмі судна, який поділено на кілька відсіків. Це робиться для того, щоб запобігти небажаному переміщенню вантажу у штормову погоду, що може призвести до перекидання судна. Оскільки **Б.** перевозять переважно мінеральну сировину, для них не важлива швидкість ходу, а отже з'являється можливість економії на потужності двигунів та витратах пального. Окрім того, герметичні люки трюмів дають змогу використовувати **Б.** для перевезення нафти, автомобілів, контейнерів. Сучасні стандартні **Б.** здатні перевозити у середньому 150-170 тис. т вантажів.

Найбільшим у світі **Б.** є «Vale Brasil», побудований на замовлення бразильської гірничодобувної компанії Vale та призначений для перевезення залізної руди. Дедвейт судна становить 402,3 тис. т; довжина складає 362 м; ширина – 65 м; осадка дорівнює 23 м.

Фрадинський О.А.

БАЛТІЙСЬКА МИТНА КРЕЙСЕРСЬКА ФЛОТИЛІЯ (BALTIC CUSTOMS CRUISING FLEET) – з'єднання кораблів Балтійського флоту, основним призначенням яких був контроль за торговими та пасажирськими суднами з метою запобігання контрабанді. Сформована відповідно до указу імператора Олександра II від 1868 р. Кораблі флотилії вступили у стрій у 1873 – 1874 рр.

Штатом **Б.м.к.ф.** передбачалося 10 парових крейсерів, 1 рятувальний катер та 101 веслувальний плавальний засіб для прибережного плавання. До екіпажу флотилії входив 1 контр-адмірал, 26 штаб- та обер-офіцерів, 7 гардемаринів, 129 осіб рядового складу. Першим командуючим **Б.м.к.ф.** став контр-адмірал Павло Якович Шкот. Для придбання кораблів було виділено 400 тис. рублів, на які в Англії було замовлено сім, озброєних 87-мм гарматою, парових баркасів водомісткістю у 35 т. На кожному із них передбачався екіпаж із двох офіцерів та одинадцяти матросів. Побудовані судна отримали назву морських птахів та були зараховані до складу флоту: «Ласточка», «Лебідь» та «Чайка» – 10.08.1873, «Копчик» та «Нирок» – 18.08.1873, «Кречет» та «Гагара» – 14.08.1873.

Крейсер Балтійської митної крейсерської флотилії «Кречет»

Кораблі флотилії мали подвійне підпорядкування – числилися у списках військового флоту та входили до його складу, отримували свій прапор, вимпел та гюйс, при цьому, паралельно, підпорядковувалися Митному департаменту Міністерства фінансів. Команди на кораблі митної варти набиралися із особового складу Балтійського флоту та на них поширювалися усі види пільг, передбачені для військових моряків. У штаті флотилії передбачались посади спостерігачів на маяках, які здійснювали нагляд за суднами, що проходили в межах контрольної митної зони.

Ефективність діяльності **Б.м.к.ф.** була настільки високою, що стала передумовою її ліквідації – із зменшенням рівня контрабанди падав рівень доходів від конфіскованого у контрабандистів товару, що у свою чергу обумовлювало збільшення витрат та утримання флотилії. Її утримання стало нерентабельним, тому у 1883 р. флотилію розформували, а кораблі передали у підпорядкування начальників митних округів. Про результативність діяльності митних крейсерів Балтійської флотилії свідчить той факт, що результатом їх патрулювання стало банкрутство страхової компанії у м. Мемелі (тепер – Клайпеда), яка займалася страхуванням контрабандних суден та вантажів на випадок їх затримання.

Фрадинський О.А.

БАНДУРА (BANDURA) – традиційний український музичний інструмент, що належить до струнно-щипкової групи. Назва музичного інструменту походить від латинської «пандура» або польської Barduny. Появу **Б.** в Україні пов'язують із діяльністю музики Войташека, бандуриста при дворі польського пана Х. Зборовського. Українські бандуристи були досить популярними при царському дворі, у маєтках українських і польських вельмож. Досить шанованою **Б.** була й серед козаків, бандуристи входили до Війська Запорізького разом із довбишами, трубачами, сурмачами й виконували військову музику для підтримки бойового духу козаків.

Б. є етнічним музичним інструментом України і не має аналогів у світі. Перші музичні інструменти цього типу були технічно обмеженими, з невеликою кількістю струн. Проте, уже на початку XX ст. **Б.** удосконалено та створено групу діатонічно-хроматичних оркестрових **Б.**

Найчастіше виготовляють українську **Б.** із цілісної липи або інших порід дерев. **Б.**, як правило, має 12 струн, 6 з яких тонкі й короткі, інші 6 товсті та довгі (бунти), проте, кількість струн може коливатись у межах 25-30.

Розрізняють декілька видів **Б.**, зокрема: народна **Б.**, панська **Б.**, **Б.** «київського типу», **Б.** «Львів'янка», **Б.** В. Гриньківа, **Б.** «харківського типу» та ін.

За наявності певних ознак **Б.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Руда Т.В.

БАНК (BANK) – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків; фінансово-кредитна установа, що зосереджує тимчасово вільні кошти (грошові внески), надає їх у строкове користування у формі кредитів (позик), стає посередником у взаємних виплатах і розрахунках між підприємствами, установами чи окремими особами, регулює грошовий обіг у країні, включаючи випуск (емісію) нових грошей, здійснює операції з золотом, іноземною валютою та інші функції.

Б. в Україні створюються у формі ПАТ або кооперативного **Б**. **Б.** мають право самостійно володіти, користуватися та розпоряджатися майном, що перебуває у їхній власності.

Держава не відповідає за зобов'язаннями **Б.**, а **Б.** не відповідають за зобов'язаннями держави, якщо інше не передбачено законом або договором. Органам державної влади і органам місцевого самоврядування забороняється будь-яким чином впливати на керівництво чи працівників **Б.**, під час виконання ними службових обов'язків або втручатись у діяльність **Б**., за винятком випадків, передбачених законом.

В Україні відповідно до законодавства створюються такі види **Б.**: державний **Б.** – це **Б.**, сто відсотків статутного капіталу якого належать державі; кооперативний **Б.** створюється у порядку, передбаченому ЗУ «Про банки і банківську діяльність». Кооперативні банки створюються за принципом територіальності і поділяються на місцеві та центральні кооперативні **Б.**

Учасниками **Б.** можуть бути юридичні і фізичні особи, резиденти та нерезиденти, а також держава в особі КМУ або уповноважених ним органів. Власники істотної участі у **Б.** повинні мати бездоганну ділову репутацію та задовільний фінансовий стан. Вимоги щодо ділової репутації та задовільності фінансового стану засновників та осіб, які набувають істотної участі у **Б.**, встановлюються НБУ. Учасниками **Б.** не можуть бути юридичні особи, в яких **Б.** має істотну участь, інститути спільного інвестування, об'єднання громадян, релігійні та благодійні організації.

Б. має повне і скорочене офіційні найменування українською та іноземними мовами. Найменування **Б.** має містити слово «банк», а також вказівку на організаційно-правову форму **Б.** Він має печатку зі своїм повним офіційним найменуванням.

Слово «банк» та похідні від нього дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які зареєстровані НБУ як **Б.** і мають банківську ліцензію. Виняток становлять міжнародні організації, що діють на території України відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, та законодавства України. Не дозволяється використовувати для найменування **Б.** назву, яка повторює вже існуючу назву іншого **Б.** або вводить в оману щодо видів діяльності, які здійснює **Б.** Вживання у найменуванні **Б.** слів «Україна», «державний», «центральний», «національний» та похідних від них можливе лише за згодою НБУ. Відокремлений підрозділ **Б.** використовує найменування лише того **Б.**, відокремленим підрозділом якого він є. До назви відокремленого підрозділу **Б.** може додаватися найменування місцезнаходження цього відокремленого підрозділу.

Долобанько В.В.

БАНК ДЕКЛАРАНТА УПОВНОВАЖЕНИЙ (AUTHORIZED BANK OF DECLARANT) – будь-який офіційно зареєстрований комерційний банк, що має ліцензію НБУ на здійснення валютних операцій та обслуговує міжнародні розрахунки, пов'язані із зовнішньоекономічними операціями своїх клієнтів.

Крім проведення банківських розрахунків за експортно-імпортними операціями, **Б.д.у.** здійснює контроль за дотриманням резидентом-учасником ЗЕД встановлених законодавством термінів валютних розрахунків. Зокрема **Б.д.у.** контролює окремо кожний факт здійснення поставки товару при експорті, а також кожний факт здійснення платежу за товар при імпорті.

При відкритті або закритті суб'єктом ЗЕД іно-

земного рахунку уповноважений банк інформує відповідний контролюючий орган.

Інформація про **Б.д.у.**, а саме найменування банку, код за ЄДРПОУ банку, код МФО банку відповідно до зовнішньоекономічного договору, декларант відображає у графі 28 «Фінансові та банківські відомості» митної декларації.

Медвідь Ю.О.

БАНКІВСЬКА ГАРАНТІЯ – див. ГАРАНТІЯ БАНКІВСЬКА.

БАНКІВСЬКІ МЕТАЛИ – див. МЕТАЛИ БАНКІВСЬКІ.

БАРБАДОС – див. ЗОНА ОФШОРНА БАРБАДОС.

БАРЕЛЬЄФ (BAS-RELIEF) [від франц. bas-relief – низький рельєф] – різновид декору, в якому рельєфна частина зображення виступає над площиною фону менше ніж на половину свого об'єму. Якщо рельєф зображення виступає над площиною фону більше ніж на половину свого зображення, то такий вид скульптури називається горельєф.

Б. створюють за допомогою різних матеріалів, зокрема: ліпляться з глини, висікаються з мармуру (або інших твердих порід), вирізаються з дерева, виливаються з металу.

Б. один із найдавніших видів декоративного оформлення архітектурних споруд. Особливо широко використовувався за часів стародавнього Сходу (Індія, Ассирія, Персія), Греції і Римської імперії і за часів Середньовіччя. Виготовляли **Б.** також за часів Стародавньої Русі. Найчастіше використовували для оздоблення архітектурних споруд, постаментів, пам'ятників, стел, меморіальних дошок, монет, медалей.

В Україні використання **Б.** розпочалося ще за часів палеоліту. Досить поширеним даний вид декору був на території теперішнього Криму у містах Херсонес і Ольвія.

Значного поширення набув **Б.** за часів Київської Русі, найчастіше його використовували для оздоблення храмів (Михайлівський Золотоверхий («Святі їздці»), Печерський монастир (рельєфи з Гераклом і Кібелою) та Іринінська церква (фрагмент рельєфу з воїном)). Сьогодні **Б.** практично не використовується і зберігся лише на пам'ятниках архітектури і будівлях.

Складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва відповідно до ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» є культурними цінностями, переміщення яких через державний кордон України здійснюється в установленому законодавством порядку.

«Мадонна біля сходів»
Мікеланджело Буонарроті, 1491 р.

Попель С.А.

БАР'ЄР МИТНИЙ (CUSTOMS BARRIER) – обмеження імпорту або експорту товару шляхом підвищення ставок ввізного мита, митних зборів, встановлення заборони на ввезення (ембарго), квотування.

Б.м. може застосовуватися окремою країною або митним союзом не лише для захисту та підтримки вітчизняного товаровиробника та внутрішнього ринку, а й з метою зміни товарної структури імпорту (експорту), поліпшення торгового балансу або досягнення інших цілей такої країни або митного союзу. Також застосування **Б.м.** розглядається як засіб соціальної політики щодо обмеження

імпорту соціально некорисних (небезпечних) товарів – тютюнових виробів, алкогольних напоїв, продукції, яка забруднює навколишнє природне середовище та ін.

У випадку суттєвого підвищення ставок ввізного мита (митних зборів), зростає вартість імпортних товарів, що викликає економічну недоцільність їх ввезення або робить їх менш конкурентоспроможними у порівнянні з аналогічними вітчизняними, та призводить до зменшення обсягу імпорту таких товарів.

На практиці **Б.м.** може встановлюватися як до окремого товару, незалежно від країни, з якої він імпортується (експортується), так і щодо будь-яких товарів, що імпортуються (експортуються) з конкретної країни або групи країн.

Якщо держава є членом митного союзу чи іншої економічної організації, які встановили певні вимоги до застосування тарифних заходів, то використання **Б.м.** для такої держави обмежене.

Коновалов Ю.О., Медвідь Ю.О.

БАР'ЄР ТАРИФНИЙ (TARIFF BARRIER) – обмежувальний захід імпортування в країну товарів шляхом застосування на визначений термін високого рівня ввізного мита до конкретного переліку товарів незалежно від країни їх походження. Внаслідок його наявності імпортна продукція стає дорожчою за товари вітчизняного виробництва. Застосування **Б.т.** в якості основного інструмента регулювання зовнішньоекономічної діяльності є небажаним, оскільки це уповільнює міжнародну торгівлю та може негативно вплинути на економіку в довгостроковій перспективі. Встановлення **Б.т.** пов'язано із реалізацією політики імпортозамі щення.

Найпростішим показником рівня захисту національного ринку конкретного товару від конкуренції імпорту є ставка мита. Однак, щоб скласти повне уявлення про ступінь захисту національного ринку, необхідно враховувати також нетарифні бар'єри. Найпростішим показником загального рівня тарифного захисту є середньоарифметична величина мита. Більш точно оцінити рівень **Б.т.** на шляху імпорту товарів дозволяє середньозважена величина мита (зважування проводиться за обсягом імпорту окремих товарів).

Прус Л.Р.

БАР'ЄРИ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL BARRIERS) – державні заходи контролю і обмежень, що пов'язані з вимогами до технічних параметрів товару, які можуть бути використані як засіб обмеження доступу тих чи інших товарів на внутрішній ринок країни. **Б.т.** належать до заходів нетарифного регулювання ЗЕД.

Прикладами **Б.т.,** крім санітарних і фітосанітарних заходів, можуть бути стандарти щодо ваги, розміру або упаковки; інгредієнтів або фірмового стилю; обов'язкового маркування; процедур тестування та сертифікації імпорту, вимоги до безпечності та якості продукції, її характеристик, процедури оцінки відповідності. Основною рисою всіх типів **Б.т.** є те, що офіційна мета їх застосування полягає у забезпеченні цінності національної системи стандартизації та безпеки споживання чи використання товарів, а на практиці вони застосовуються як засіб обмеження небажаного імпорту. Досить важко провести чітку межу між дійсно необхідними заходами у сфері стандартизації та використанням національних технічних норм і вимог в якості протекціоністського інструменту. З метою упорядкування системи застосування технічних бар'єрів та уніфікації національних стандартів та інших технічних норм і правил були ухвалені такі Угоди: Угода про технічні бар'єри у торгівлі – ТБТ (Кодекс про стандарти); Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів – СФЗ. Ці угоди набули чинності з початку 1995 р. і є обов'язковими для всіх учасників СОТ.

В Угоді про ТБТ використовуються терміни «технічний регламент і «стандарт». Хоча ці терміни і є подібними, однак між ними існує дуже важлива розбіжність. Технічний регламент – документ, у якому визначено характеристики товару або пов'язані з ними виробничі процеси чи способи виробництва, включаючи чинні адміністративні положення, дотримання яких є обов'язковим. Він може також включати або містити тільки вимоги щодо термінології, позначок, пакування, маркування чи етикування, які застосовуються до певного товару, виробничого процесу чи способу виробництва. Стандарт – документ, який затверджено компетентним органом і який визначає призначені для загального і багатократного використання правила, інструкції або характеристики товарів чи пов'язаних з ними виробничих процесів або способів виробництва, дотримання яких є необов'язковим. Він може також включати або містити тільки вимоги щодо термінології, позначок, пакування, маркування чи етикування, які застосовуються до певного товару, виробничого процесу чи способу виробництва. Стандарти є добровільними («необов'язковими»), а технічні регламенти, є примусовими («обов'язковими»). Широке і добровільне використання стандартів підприємствами пояснюється їх прагненням до досягнення певного рівня технологічної однорідності продукції, що, безумовно, сприяє розвитку спеціалізації і кооперації, а також міжнародної торгівлі.

Уся сукупність заходів, що належать до **Б.т.** в міжнародній торгівлі також розподіляється між угодами. Так, до заходів, що визначаються і регулюються Угодою ТБТ, належать: маркування харчових продуктів, напоїв та ліків; вимоги до якості та пакування свіжих продуктів харчування; пакування та маркування небезпечних хімікатів та токсичних речовин; вимоги щодо параметрів та техніки безпеки побутових електроприладів; маркування текстилю; про-

цедури затвердження типового зразка, положення і стандарти радіотелефонів та радіообладнання; положення і тестування дорожних і недорожних транспортних засобів і обладнання; положення щодо кораблів та корабельного обладнання; положення і тестування медичних інструментів; вимоги щодо безпеки, у тому числі випромінювань, вибухонебезпечності, механічної, пожежної, промислової, термічної, хімічної, електричної, ядерної і радіаційної, а також біологічної безпеки; електромагнітна суміжність; єдність вимірювань.

До заходів, що визначаються і регулюються Угодою СФЗ належать: сертифікація харчової продукції, здоров'я тварин і рослин; вплив методів переробки на безпеку продуктів харчування; вимоги до маркування, що мають безпосереднє відношення до безпечності харчової продукції; карантин тварин і рослин; вимоги до створення зон, вільних від паразитів і хвороб; процедури щодо запобігання розповсюдження, контролю та (або) знищення паразитів чи хвороб в країні; харчові домішки в продуктах харчування; забруднюючі речовини у харчових продуктах і напоях; токсини в харчових продуктах і напоях; залишки ветеринарних препаратів та пестицидів у харчових продуктах. Продукція, що підлягає оцінці відповідності технічним нормам: машини і обладнання; бойлери; електроприлади; метало- і деревообробне обладнання; медичне і харчове обладнання; фармацевтичні товари; косметика; синтетичні миючі засоби; побутові електричні вироби; відео- і телевізійна апаратура; фото- і кінематографічне обладнання; автомобілі; дитячі іграшки; деякі продукти харчування; добрива; засоби від комах; отрутохімікати; свіжі фрукти та овочі; фруктові соки і напівфабрикати; м'ясо та вироби з нього; молочні продукти; оброблені продукти харчування.

Яковенко О.В.

БАР-КОД (BARCODE) – набір геометричних символів, розташованих у відповідності до певного стандарту з метою ідентифікації товару оптичними сканеруючими приладами. **Б.к.** – це штриховий код, у якому інформація записана у двох вимірах, як в матриці (матричний, двовимірний код). Термін «матричний код» (Matrix code) означає двомірний штриховий код, заснований на розташуванні чорних елементів усередині матриці. Кожен елемент чорного кольору має однаковий розмір, а позиція елемента кодує дані, що дозволяє значно збільшити обсяг інформації, яку можна таким чином зашифрувати. **Б.к.** володіє характеристиками, що дозволяють його розшифрувати навіть при частковому пошкодженні картинки. Основною перевагою використання **Б.к**. є легке розпізнавання скануючим пристроєм. Щоб розшифрувати картинку, достатньо мати необхідний пристрій з фотокамерою і спеціальною програмою – декодером. Використання **Б.к.** набуло широкого поширення у торгівлі, виробництві, рекламі та інших сферах життя.

Початком розвитку двовимірних штрихових кодів вважається 1984 р. Тоді Automotive Industry Action Group (AIAG) оприлюднила новий стандарт для маркування вантажів і деталей. Стандарт містив чотири штрихових коди Code 39 типу «stacked» (в перекладі з англ. «Stacked» – розташований один над одним, багаторівневий). Ці коди містили артикул деталі, їх кількість, інформацію про відправника і серійний номер.

Перший штриховий код, який дійсно міг би називатися двомірним, був представлений компанією Intermec Corporation у 1988 р. Розробники компанії запропонували штриховий код типу Code 49. З 1988 р. були створені ще шість інших двовимірних символік. Це було зроблено з метою створення портативної бази даних в мінімально можливому просторі.

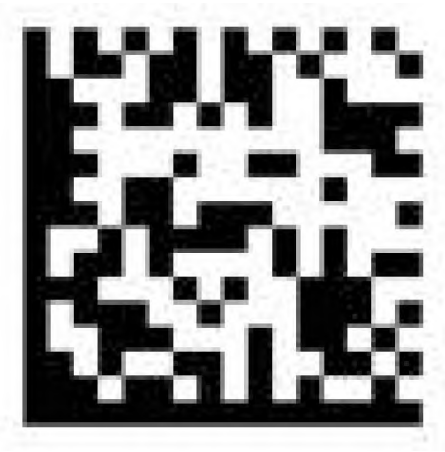
Двомірний код містить кодовану інформацію як по горизонталі, так і по вертикалі. Найбільш поширені такі **Б.к.** та їх види: Aztec Code; Data Matrix; QR код; PDF417.

Приклад QR-кода

QR-code з'явився у 1994 р. в Японії. Він створений дослідниками Denso-Wave (дочірня компанія Toyota). Цей двовимірний або матричний, **Б.к.** застосовувався спочатку для ідентифікації автозапчастин на заводах корпорації, але швидко набув

Приклад Aztec code

Приклад коду DataMatrix

популярності за межами виробничих ліній. Абревіатура QR означає Quick Response, тобто «швидкий відгук». Особливість даного типу кодів у тому, що вони легко розшифровуються не тільки за допомогою спеціального сканера, але і за допомогою будь-якого смартфона з фотокамерою з досить простим програмним забезпеченням, що відкриває перспективи його застосування у повсякденному житті.

Aztec Code розроблений у 1995 р. доктором Логранс А., дослідником з фірми Welch Allyn Inc. Код був опублікований фірмою AIM International у 1997 р.

В Aztec code були об'єднані кращі відомі тоді особливості всіх двомірних штрихових кодів – MaxiCode, Code One, Data Matrix, Dot Code, PDF417, Super Code. Перші досліди друку квадратної «мішені», оточеній «шарами даних», сплетеними з решітками «елементів прив'язки», розташованої по периметру квадрата, дали в результаті зображення, що асоціюється з мистецтвом Центральної Америки, що і підказало ім'я «Aztec Code» для нової символіки.

DataMatrix – це чорно-білі елементи або елементи кількох різних ступенів яскравості, зазвичай у формі квадрата, розміщені в прямокутній або квадратній групі. Матричний штриховий код призначений для кодування тексту або даних інших типів. Найчастіше в промисловості і торгівлі застосовуються бітові матриці, що кодують від кількох байт до 2 кілобайт даних. Прообразом штрихових кодів у вигляді матриць є перфокарти.

Приклад коду PDF417

PDF417 був розроблений і введений у 1991 р. компанією Symbol Technologies. PDF417 широко застосовується в ідентифікації особи, обліку товарів, при здаванні звітності в контролюючі органи та в інших галузях.

Штрихове кодування в Україні запроваджується поетапно з 1997 р. з прийняттям постанови КМУ від 29.05.1996 № 574 «Про впровадження штрихового кодування товарів». Штриховий код дозволяє отримати повну та достовірну інформацію про товар. Завдяки наявності у штриховому коді детальної інформації про товар та його виробника відповідні контролюючі органи мають можливість отримувати необхідну інформацію, якої бракує в супровідних документах на вантаж, або перевіряти відповідність вказаних в документах даних дійсному стану речей.

Неліпович О.В.

БАРТЕР (BARTER) – операція, яка передбачає обмін продукцією (товарами або послугами) між економічними суб'єктами без прямого безпосереднього використання будь-якої грошової одиниці.

Б. використовуються у випадках, коли спостерігається суттєва нестача грошово-валютних

ресурсів, тобто за умов нестабільної економічної ситуації, яка поміж іншого, може супроводжуватися відповідними кризовими явищами, можливим швидким знеціненням грошової одиниці, купівельно-споживчим ажіотажем та дефіцитом певних товарів, що в результаті може викликати значну недовіру суб'єктів до використання грошових інструментів здійснення обігу. За таких умов у суб'єктів господарювання з'являється зацікавленість у переході від грошової форми обігу товарів до товарно-натурального обміну, щоб уникнути тих реальних та потенційних загроз, що несе у собі нестабільність та валютно-курсові коливання.

Б. обов'язково має передбачати: наявність як мінімум двох суб'єктів угоди; обумовлений обсяг, характеристики і властивості товарів, що обмінюються; певне місце та час здійснення товарообмінної операції.

У результаті **Б.** відбувається передача відповідних прав власності на товарні об'єкти від одного суб'єкта товарообміну до іншого. Новий суб'єкт-

правовласник у результаті **Б.** отримує всі права та можливості для повноцінного володіння, використання, видозмінення, знищення відповідного товарного об'єкта, а також отримання доходу від здавання його в оренду чи подальшого відчуження. Товар у результаті **Б.** може отримати конкретне грошово-вартісне вираження, якщо у подальшому буде підлягати відчуженню. Тобто **Б.**, маючи безпосередню товарно-матеріальну основу, все-таки не виключає можливості кінцевого отримання грошей суб'єктом-власником.

Петруня Ю.Є., Олексієнко Р.Ю.

БАРТЕРНІ ОПЕРАЦІЇ В ГАЛУЗІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – див. ОПЕРАЦІЇ БАРТЕРНІ В ГАЛУЗІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

БАСКАК (BASKAK) – намісник монгольського хана. Починаючи з другої половини XVIII ст. здійснював контроль за діяльністю призначених ханом місцевих (удільних) князів, котрі отримали ярлик Золотої орди на князювання на певній території. Очолював збройні загони ординців, що перебували на завойованих землях, і використовувались для придушення народного опору; наглядав за стягненням податків, данини і мита, яке здійснювалося з особливою жорстокістю. Хан Батий особисто призначав **Б.** у Київ, Чернігів, Переяслав. З метою грабіжницького вилучення у населення продовольства, матеріальних цінностей та полону молоді, **Б.** організовували поголовний перепис населення Русі. Протягом XIV ст. влада **Б.** поступово занепала. Набирали сили місцеві князі, які самі збирали данину як для Орди, так і для княжого двору.

Гальський К.Є.

Баскаки. Художник С.В. Іванов, 1909 р.

БАТЬКИ МІСТА (FATHERS OF THE CITY) [однина – лат. pater civitatis, грец. πατηρ της πόλεως] – у Римській імперії почесна муніципальна магістратура. **Б.м.** – магістрати, які очолювали полісне самоврядування в пізньоантичному Херсонесі, розпоряджалися міськими фінансами; відомі також в Ольвії. У візантійському Херсоні належали до інституту кураторів міста, що існував у місті в X ст. Особливе значення в діяльності магістратури надавалося фінансово-фіскальним питанням, через що **Б.м.** координували стягнення та акумулювання митних платежів.

Колесников К.М.

БАХРЕЙН – див. ЗОНА ОФШОРНА БАХРЕЙН.

БЕЗВАЛЮТНИЙ ОБМІН – див. ОБМІН БЕЗВАЛЮТНИЙ.

БЕЗДОКУМЕНТНИЙ ВАГОН – див. ВАГОН БЕЗДОКУМЕНТНИЙ.

БЕЗДОКУМЕНТНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ БЕЗДОКУМЕНТНИЙ.

«БЕЗМИТНА ТОРГІВЛЯ» (DUTY-FREE TRADE) – продаж товарів, не призначених для вільного обігу на митній території України магазинами безмитної торгівлі (duty-free) громадянам, які виїжджають за межі митної території України, а також пасажирам міжнародних рейсів, які виконуються повітряними та водними транспортними засобами комерційного призначення, що експлуатуються резидентами у митному режимі безмитної торгівлі (див. митний режим «безмитна торгівля»). Товари, що реалізуються **Б.т.** для вивезення за межі митної території України знаходяться під митним контролем, з умовним звільненням від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт та експорт таких товарів, та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі державного санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного та радіологічного контролю.

Магазини безмитної торгівлі (duty-free) функціонують у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, та на повітряних, водних або залізничних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси.

Царенко В.І.

БЕЗМИТНЕ ВВЕЗЕННЯ – див. ВВЕЗЕННЯ БЕЗМИТНЕ.

БЕЗМИТНІ ПРИВІЛЕЇ – див. ПРИВІЛЕЇ БЕЗМИТНІ.

БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНА (ECONOMIC SECURITY) – здатність національної економіки забезпечити свій вільний, незалежний розвиток і утримувати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни в умовах несприятливих факторів та варіантів розвитку подій, а також здатність Української держави до захисту економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз. Окрім того, **Б.е.** характеризує стан ресурсів, при якому найбільш ефективне їх використання сприяє стабільному функціонуванню країни, соціальному та науково-технічному розвитку, а також запобігає появі внутрішніх та зовнішніх небезпек. Вона спрямована на гармонізацію економічних інтересів держави з інтересами зовнішніх бізнес-партнерів. **Б.е.** досить часто ототожнюють із станом економіки, при якому забезпечується високе і стійке економічне зростання; задоволення економічних потреб; контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях.

Основною метою **Б.е.** є досягнення максимальної стабільності розвитку держави, а також створення умов для досягнення стратегічних цілей держави незалежно від об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів.

Б.е. включає такі елементи, як: фінансову, інтелектуально-кадрову, техніко-технологічну, політико-правову, інформаційну, екологічну та силову складові. Також розрізняють **Б.е.** країни, під якою розуміють здатність держави забезпечити та підтримувати оптимальні умови для її економічного розвитку, гарантувати належний рівень життя громадян й реалізацію державних інтересів; **Б.е.** регіону – здатність регіону протистояти негативному впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ і ефективно використовувати потенціал регіону; **Б.е.** – здатність суб'єкта господарювання забезпечити стійкий розвиток в умовах економічної нестабільності. **Б.е.** є частиною національної безпеки, яка охоплює також оборонну, екологічну безпеку тощо.

Основними завданнями **Б.е.** є: забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, контроль рівня інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки та розвинутого ринку цінних паперів, скорочення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту та підвищення якості життя населення, підтримка стійкості національної валюти тощо.

Об'єктами **Б.е.** є держава, суспільство, громадяни, підприємства, установи та організації, території, окремі складові економічної безпеки. Основним суб'єктом **Б.е.** виступає держава, яка здійснює свої функції в цій сфері через органи законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.

Б.е. оцінюють за певними критеріями, найважливішими з яких є: структура ВВП, обсяг і темпи розвитку промисловості, обсяг і динаміка інвестицій; природно-ресурсний, виробничий і науково-технічний потенціали країни; ефективність використання ресурсів; конкурентоспроможність економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках; темпи інфляції; рівень безробіття; якість життя, тобто ВВП на душу населення, ступінь диференціації доходів, забезпеченість населення матеріальними благами й послугами; дефіцит бюджету та державного боргу; енергетична залежність; інтегрованість у світову економіку.

Руда Т.В.

БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНА УКРАЇНИ (ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE) – здатність національної економіки до відтворення та протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу збалансованому розвитку країни, здатність до забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання, здатність реалізувати власні економічні інтереси. **Б.е.У.** є головною та визначальною складовою національної безпеки України та має складну внутрішню структуру, до якої входять: макроекономічна безпека, фінансова безпека, зовнішньоекономічна (експортна, імпортна, митна) безпека, інвестиційна безпека, виробнича безпека, продовольча безпека та ін.

Сутність **Б.е.У.** полягає у мінімізації можливих суперечностей та протиріч між державою, суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами у процесі їх функціонування та взаємодії. Вирішення проблеми **Б.е.У.** полягає в балансі інтересів як по вертикалі (суспільство, країна, держава, регіон, підприємство, людина), так і по горизонталі, або у відтворювальному аспекті, що проявляється у необхідності забезпечення економічної безпеки на усіх стадіях відтворювального процесу: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Забезпечення **Б.е.У.** є найважливішою функцією держави та справою всього українського

народу. Держава здійснює забезпечення економічної безпеки через систему державних органів влади, одним із яких є Державна фіскальна служба України. Рівень економічної безпеки вимірюється на основі інтегрального індексу, який визначається ієрархічно та містить велику кількість факторів, шляхом нормалізації показників: «найкращому» значенню показника відповідає значення 1, а «найгіршому» – значення 0.

Петруня Ю.Є., Єдинак В.Ю.

БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНА (INFORMATION SECURITY) – система організаційно-технічних заходів, що забезпечує цілісність даних та конфіденційність інформації, а також забезпечення її доступності для всіх авторизованих користувачів. З позицій інформаційного права **Б.і.** є однією із сторін аналізу інформаційних відносин у межах інформаційного законодавства з позиції захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави і акцентування уваги на загрозах і механізмах усунення або попередження таких загроз правовими методами.

Окрім того, **Б.і.** є показником, що відображає ступінь захищеності інформаційної системи та передбачає забезпечення безпеки інформації і формування підтримуючої інфраструктури від випадкових або умисних впливів природного чи штучного характеру, що можуть спричинити шкоду суб'єктам інформаційних зв'язків. Як правило, система **Б.і.** включає такі обов'язкові елементи, як: конфіденційність, цілісність, доступність. Окрім того, виділяють ще й необов'язкові елементи, зокрема: можливість апелювання, підзвітність, достовірність, автентичність.

Відповідно до системного підходу дослідження **Б.і.** виділяють наступні її складові: законодавчу, нормативно-правову і наукову базу; структуру і завдання підрозділів, що забезпечують **Б.і.**; організаційно-технічні та режимні заходи і методи; програмно-технічні способи і засоби забезпечення **Б.і.**

Метою **Б.і.** є мінімізація втрат в управлінні, обумовлених порушенням цілісності даних, їх конфіденційності або доступності для користувачів. Суб'єктами **Б.і.** є держава в цілому; комерційні структури; громадяни.

При забезпеченні **Б.і.** виділяють декілька рівнів: концептуально-політичний (приймаються документи, що визначають основні напрями державної політики у сфері **Б.і.**); законодавчий (приймаються нормативні акти, спрямовані на ініціювання створення та функціонування системи правового регулювання забезпечення **Б.і.**); нормативно-технічний (здійснюється розробка стандартів, методичних матеріалів та документів, які регламентують процеси розробки, впровадження та експлуатації засобів забезпечення **Б.і.**); адміністративний (здійснення заходів, спрямованих на забезпечення **Б.і.** конкретного підприємства, установи, організації). Досягти безпеки інформаційного середовища можливо, в першу чергу, за рахунок формування системи **Б.і.**, під якою розуміють організовану сукупність органів, засобів, методів та заходів, що спрямовані на захист інформації від розголошення, поширення, несанкціонованого доступу.

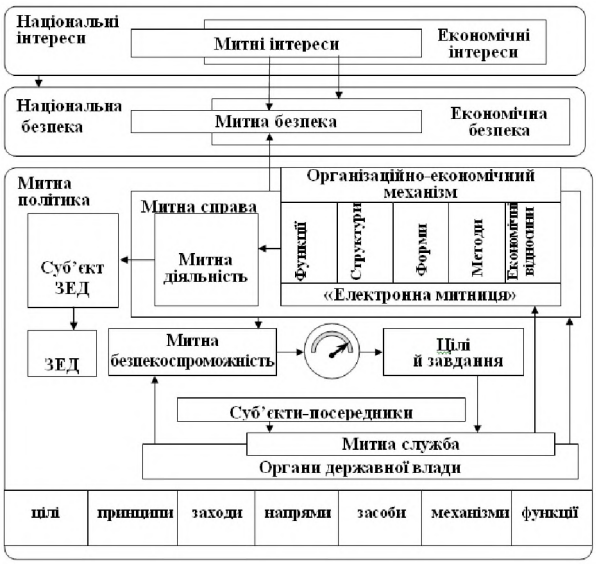
Серед основних принципів формування системи **Б.і.** виділяють: принцип побудови системи **Б.і.**, принцип безперервності удосконалення та розвитку системи **Б.і.**; принцип комплексного використання усього арсеналу засобів захисту у всіх структурних елементах виробництва і на всіх етапах технологічної обробки інформації.

Розрізняють **Б.і.** держави, під якою розуміють стан збереженості інформації та захищеності прав особи й суспільства в інформаційній сфері та **Б.і.** підприємства – сукупність засобів, методів і робіт, орієнтованих на захист інформаційної структури підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз, які можуть спричинити крадіжку, викривлення або несанкціоновану зміну даних на серверах або робочих станціях.

Руда Т.В.

БЕЗПЕКА МИТНА (CUSTOMS SECURITY) – стан захищеності митних інтересів держави. З іншого боку, **Б.м.** – це комплекс (система) ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, суспільства й окремих індивідів із захисту інтересів (у тому числі інтересів власності) народу та держави в зовнішньоекономічній сфері і, зокрема, у митній сфері. Місце митної безпеки в системі національної безпеки та її зв'язок з митною політикою й митною справою зображено на рисунку.

Б.м. характеризується певними показниками та аналізується за ними, відповідно до чого розраховуються критерії оцінювання митної безпеки: стан захищеності митних кордонів; частка перерахованих митними органами у державний бюджет податків і зборів у загальному обсязі доходів бюджету; повнота внесення цієї частки; стан реалізації та застосування засобів митно-тарифного й нетарифного регулювання; простота організації міжнародної торгівлі; стан зміни стандартів управління; рівень оновлення інформаційних технологій; повнота митного оформлення та застосування митних процедур; стан урахування певних загроз і викликів під час здійснення митного оформлення; параметри результатів контролю та врахування ризиків; стан визначення бази нарахування митних платежів; ставлення суспільства до митної служби; параметри товаро- та пасажиропотоку через митний кордон; стан транзитних перевезень територією країни; кількість і наповненість угод про співробітництво у митній справі; параметри організації навчання персоналу й управління ним; рівень упровадження інновацій та використання сучасних технічних засобів; показники ліквідованої або

Місце митної безпеки в системі національної безпеки та її зв'язок з митною політикою й митною справою

недопущенної шкоди; стан реалізації заходів з протидії митному шахрайству; дієвість кампанії по зв'язках з громадськістю; дотримання стандартів поширення інформації та інші.

Порогові значення показників **Б.м.** свідчитимуть про потенційні загрози ефективному провадженню митної справи, які існують у певний час. Метою системи **Б.м.** є досягнення усталеної та передбаченої роботи митної служби, достатнього рівня сприяння ЗЕД у нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах, забезпечення зниження ризиків, а також виявлення та нейтралізації ризик-чинників, які безпосередньо впливають на стан реалізації митної справи й опосередковано – на ЗЕД та її ефективність. Під забезпеченням **Б.м.** розуміють застосування у митній справі сукупності засобів, здатних протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та викликам у сфері митних економічних відносин; забезпечити можливість досягнення необхідного рівня захищеності, надійності та усталеності митної служби шляхом створення ефективного регуляторного організаційно-економічного механізму.

Пашко П.В.

БЕЗПЕКА ФІНАНСОВА (FINANCIAL SECURITY) – ступінь захищеності фінансових інтересів країни, що визначається станом фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, митно-тарифної, розрахункової та фондової систем, які характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю держави ефективно формувати та раціонально використовувати фінансові ресурси, достатні для задоволення її потреб, шляхом виконання зобов'язань і забезпечення соціально-економічного розвитку. **Б.ф.** є основною підсистемою економічної безпеки, яка, у свою чергу, визначає рівень національної та міжнародної безпеки.

Суб'єктами **Б.ф.** є: громадяни країни, юридичні особи, галузі народного господарства, регіони, окремі сектори економіки, держава, міждержавні утворення й світові співтовариства. **Б.ф.** визначається сукупністю зовнішніх (екзогенних) та внутрішніх (ендогенних) факторів. До ендогенних факторів належать своєчасність прийняття та збалансування державного й місцевого бюджетів; стан платіжного балансу, співвідношення фінансових ресурсів в офіційній та «тіньовій» економіці, рух валютних цінностей. До екзогенних факторів, що безпосередньо впливають на **Б.ф.**, належать активність залучення зовнішніх фінансових ресурсів у вигляді інвестицій, міжнародних кредитів, фінансової допомоги.

Рівень **Б.ф.** визначається сукупністю індикаторів, зокрема: дефіцитом бюджету, обсягами боргів держави, рівнем інфляції, вартістю залучення банківських кредитів, рівнем монетизації економіки, обсягом міжнародних резервів національного банку.

Одним із домінуючих факторів, що негативно впливає на рівень **Б.ф.** України є несвоєчасність прийняття та розбалансування державного бюджету, а також поглиблення «тінізації» економіки, часткова конвертованість вітчизняної валюти, недосконала кредитна політика, невизначеність політичного курсу та нецільове використання залучених зовнішніх фінансових ресурсів, що у свою чергу сприяє зниженню рівня фінансової дисципліни й обумовлює погіршення **Б.ф.** держави. Митні органи України також належать до суб'єктів забезпечення **Б.ф.** держави, оскільки, саме за рахунок їх діяльності формується значна частка надходжень державного бюджету, здійснюється контроль за коректністю здійснення внутрішніх та зовнішньоекономічних операцій, забезпечується гармонізація торговельної діяльності та міждержавної співпраці за рахунок імплементації у практичну діяльність міжнародних стандартів здійснення митної справи.

Руда Т.В.

БЕЗПЕКОСПРОМОЖНІСТЬ МИТНА (ABILITY TO CUSTOMS SECURITY) – стан реалізації митної справи, який визначає здатність митної служби незалежно від будь-яких зовнішніх і внутрішніх загроз цілодобово забезпечувати ефективне досягнення встановлених державою цілей і завдань за наявних інфраструктури, кадрового, матеріального й технічного забезпечення.

Під час розгляду організаційно-економічних питань забезпечення митної безпеки принципова установка на **Б.м.** як корисність потенціалу митниці дає змогу визначити його належну практичну реалізацію як відповідний рівень задоволення потреб суспільства. **Б.м.** тісно взаємопов'язана з довгостроковою стратегією економічного зростання. Стабільність забезпечення митної безпеки впливає на зростання показників економічного розвитку держави.

Критерії, характеристики та чинники оцінки **Б.м.** на рівні міжнародних відносин, безумовно, мають свою специфіку. Завдання в досягненні визначеного рівня **Б.м.** визначає насамперед важливу позицію митної служби в системі міжнародних відносин, головним чином у сфері міжнародної торгівлі, і водночас вимушує її бути гнучкою. Безпекоспроможність здатна нарощувати потенціал країни за рахунок розвитку своїх властивостей.

Пашко П.В.

БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВОГО ПРОДУКТУ (FOOD SAFETY) – стан харчового продукту, що є результатом діяльності з виробництва та обігу, яка здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними заходами та/або технічними регламентами і забезпечує впевненість у тому, що харчовий продукт не завдає шкоди для здоров'я людини (споживача), якщо він спожитий за призначенням.

В Україні система гарантування **Б.х.п.** включає міністерства (МОЗУ, Міністерство аграрної політики та продовольства, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство екології та природних ресурсів) та комітети і служби (Державна фіскальна служба, Державна санітарно-епідеміологічна служба, Державна екологічна інспекція, Державна ветеринарна та фітосанітарна служба, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів, Національне агентство з акредитації).

Аналізуючи світовий досвід в питанні гарантування **Б.х.п.** можна зауважити, що існує централізована та децентралізована системи для його забезпечення. Під поняттям централізованої системи розуміється, що усі функції щодо забезпечення **Б.х.п.** поєднані в одній установі. До країн, з централізованою системою належать: Бельгія, з контролюючим органом – Бельгійським агентством з продуктів харчування, Естонія – з Департаментом харчових продуктів та ветеринарної медицини, що підпорядкований Міністерству сільського господарства. Децентралізована система передбачає, що контроль **Б.х.п.** здійснюють кілька органів. До країн з такою системою належать: Канада, де питаннями регулювання **Б.х.п.**, розробленням директив і норм займається Федеральна служба охорони здоров'я Канади, за контролем і наглядом за дотриманням вимог стандартів – Канадська інспекція контролю якості харчових продуктів; Франція, в якій оцінку ризиків, пов'язаних із харчовими продуктами, здійснює Французьке агентство з безпечності харчових продуктів, а контроль і нагляд – головне управління з харчових продуктів, підпорядковане Міністерству сільського господарства; в США – це Управління харчових продуктів і ліків та Служба інспекції безпечності харчових продуктів.

Мотюк К.Д.

БЕЗПОСЕРЕДНЄ ВІДВАНТАЖЕННЯ – див. ВІДВАНТАЖЕННЯ ПРЯМЕ (ПРЯМЕ ТРАНСПОРТУВАННЯ).

БЕЗПОСЕРЕДНЯ ЗАКУПІВЛЯ – див. ЗАКУПІВЛЯ БЕЗПОСЕРЕДНЯ.

БЕЗУМОВНІ ПОДРАЗНИКИ – див. ПОДРАЗНИКИ БЕЗУМОВНІ.

БЕЗУМОВНІ РЕФЛЕКСИ – див. РЕФЛЕКСИ БЕЗУМОВНІ.

БЕЙРУТ – див. ПОРТ БЕЙРУТ.

БЕЛІЗ (РАНІШЕ – БРИТАНСЬКИЙ ГОНДУРАС) – див. ЗОНА ОФШОРНА БЕЛІЗ.

БЕЛЬ (BEL) [«білка» або араб. بَيْلَب (бела) «зношуватися»] – давньоруська одиниця цінності. **Б.** найчастіше згадується у писемних джерелах XV ст.

В Іпатіївському літописі під 1279 р. зазначено «пошли к нам (ятвягам) жито свое продаять, а мы раду купим: чего восхочешь, воску ли, бели ли, бобров ли, черных ли кун, серебра ль, мы рады дамы», де **Б.** протиставляється сріблу поряд із іншими натуральними продуктами. Це підтверджує трактування **Б.** як шкурку білки, що була елементом кунної грошової системи. За цією версією, якщо шкурки білки були літніми, то вони називались векши чи вевериці, а якщо зимовими – білки або бели. **Б.** рахували «сороками», тобто зв'язками з 40 шкурок і в куні було 18 **Б.**

У той же час в Іпатіївському літописі під 1257 р. зазначено «поима на них дань: черныя куны и бель серебро», де бель (білка) пояснено словом срібло. Частина дослідників пояснює **Б.** як зношену іноземну срібну монету. Найчастіше мова йде про візантійську сілікву в 2,84 г. срібла або абасидський дирхем (2,8 г у 784 – 940 рр.). Така **Б.** мала вагу у 1/144 візантійського фунта срібла (409,5 г) чи 1/72 гривни срібла. До кінця XI ст. було модним намисто з дзвіночками – белами (англ. bell).

Яковенко О.В.

БЕЛЬГІЙСЬКА ВІВЧАРКА – див. ВІВЧАРКА БЕЛЬГІЙСЬКА.

БЕНЕФІЦІАР БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ (BENEFICIARY OF CHARITABLE ASSISTANCE) – набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації». **Б.** благодійних організацій можуть бути також будь-які юридичні особи, що одержують допомогу для досягнення цілей, визначених законом. **Б.** благодійних програм не можуть бути учасники (засновники) та члени органів управління благодійних організацій.

Фрадинський О.А.

БЕНІЛЮКС (BENELUX) – регіон Європи площею 74 640 км², створений у 1944 р., який охоплює європейські країни політичного і митно-економічного союзу: Бельгію, Нідерланди та Люксембург. Назва походить від перших складів назв країн-учасниць союзу. Грошова одиниця: євро. Мови: нідерландська, французька, німецька, люксембурзька.

Прапор Бенілюксу

Початок формуванню **Б.** було покладено валютною угодою (21.10.1943.) і митною конвенцією (05.09.1944; набрала чинності у січні 1948 р.) трьох зазначених держав. У 1949 р. з'явився Договір про попередній економічний союз, який усував кількісні й інші обмеження в торгівлі і передбачав координацію валютної політики. 03.02.1958 Бельгія, Нідерланди і Люксембург уклали в Гаазі договір про заснування економічного союзу, що набрав чинності 01.11.1960 після його ратифікації парламентами трьох країн. Договір, що передбачав скасування внутрішніх митних зборів, прийняття єдиного зовнішнього тарифу, координацію політики у сфері непрямого оподаткування та внутрішньої фінансової політики, був укладений на 50 років і може бути пролонгований на кожні наступні 10 років. У 2008 р. в Гаазі було підписана угода про пролонгацію дії договору 1958 р.

Держави **Б.** проводять консультації з найважливіших міжнародних і військових питань (виробництво нових зразків військової техніки, навчання особового складу збройних сил, участь у спільних маневрах тощо). Союз встановлює стандарти тарифів на товари з третіх країн і визначає зобов'язання по торгівлі всередині союзу. **Б.** четверте за розміром угруповання на Заході, обслуговує понад 25 млн осіб. Економічний Союз **Б.** став важливою моделлю для ідеї ЄС. **Б.** продовжує діяти в деяких питаннях як менше економічне угруповання в рамках більшого, що має штаб-квартиру в Брюсселі.

Країни **Б.** є одними з найбільш високоіндустріалізованих регіонів світу і мають ринкові економіки, які значною мірою залежать від зовнішньої торгівлі. Вони спеціалізуються також на створенні дочірніх ліцензійних компаній в рамках внутрішньофірмової структури ТНК. Це разом зі значною податковою економією транснаціональної групи спрощує отримання країнами іноземних технологій. Цей союз забезпечує вільний рух людей, товарів, капіталу і послуг між трьома країнами; координує їх політику в економічній, фінансовій, соціальній сферах; дотримується спільної зовнішньоторговельної політики. Пересування товарів незалежно від місця їх виготовлення, походження чи призначення між територіями цих країн звільнене від будь-якого стягнення імпортного мита і акцизів, а також інших податків, зборів, платежів, відрахувань чи обмежень, заборон і перешкод економічного чи фінансового характеру, зокрема, від кількісних, якісних чи валютних обмежень.

Вищий орган **Б.** – Рада міністрів, рішення якого приймаються одноголосно і є обов'язковими для всіх учасників. Рада економічного союзу (складається з представників міністерств і відомств трьох країн) керує роботою галузевих і спеціальних комісій та слідкує за виконанням рішень Ради міністрів. Спірні питання вирішує Арбітражна комісія. Є також економічна і соціальна консультативна рада, до якої входить рівна кількість представників об'єднань підприємців, профспілок та інших організацій трьох країн. Адміністративні та організаційні функції виконує Генеральний секретаріат.

У **Б.** діють комісії із: економічних відносин із зарубіжними країнами; грошових і фінансових питань; промисловості і торгівлі; сільського господарства, постачання і рибальства; митних і податкових питань; питань комунікацій; соціальних питань. Створені спеціальні комісії з: координації статистичного обліку; співставлення бюджетів публічно-правових і квазідержавних установ; проведення публічних торгів; сприяння суспільному здоров'ю.

Барановський О.І.

БЕРБОУТ-ЧАРТЕР (BAREBOAT CHARTER) – договір фрахтування судна без екіпажу у торговому мореплаванні. За договором фрахтування судна без екіпажу судновласник зобов'язується за обумовлену плату (фрахт) надати фрахтувальнику в користування і у володіння на певний термін неукомплектоване екіпажем і неспоряджене судно для перевезень вантажів, пасажирів або для інших цілей торгового мореплавання. Фрахтувальник уповноважений розпоряджатися судном протягом терміну дії чартеру на свій розсуд на правах власника. Він приймає на себе всю відповідальність і витрати зі спільного володіння. Крім того, він має право змінити прапор судна, нанести свої фірмові знаки, а також укладати від свого імені договори фрахтування судна без екіпажу з третіми особами на весь термін дії **Б.ч.** або на його частину (суббербоут-чартер).

Миронов О.В.

БЕРЕГОВЕ ПРАВО – див. ПРАВО БЕРЕГОВЕ.

БЕРЕЖНЕ МИТО – див. МИТО БЕРЕЖНЕ.

БЕРИЛ (BERYL) [від лат. Beryllus – камінь кольору морської води] – коштовний кристалічний мінерал середньої або великої твердості класу силікатів, належить до III порядку дорогоцінних каменів.

Також його називають воробьєвітом, морганітом, біксбітом, австралійським смарагдом і гошенітом. У давньоруській державі **Б.** ще називали шфелом, внрілом, верілосом і вірнліоном.

Усі **Б.** відрізняються не тільки забарвленням, але прозорістю й твердістю. Найбільш часто трапляється камінь **Б.** у вигляді пегматиту ясно-зеленого кольору, практично непрозорого. Ці **Б.** в ювелірних виробах не використовуються, однак їхнє застосування в техніці досить поширене.

Іноді ювеліри використовують такий малоцінний камінь, покриваючи його штучним смарагдом, застосовуючи східчасте, або алмазне граювання. Такі камені можуть продаватися як дешеві смарагди. Підроблені смарагди можуть також створювати, фарбуючи камінь **Б.** зеленуватого кольору спеціальними масляними барвниками. Фарба добре всмоктується **Б.** із тріщинами. Визначити таку підробку можна, опустивши камінь у будь-яку жиророзчинну рідину (наприклад, у господарський миючий засіб).

Добувають камінь **Б.** переважно в пегматитових жилах. У Росії родовищем **Б.** є Урал, синій камінь (аквамарин) добувається у Забайкалі. Видобуток **Б.** в інших країнах проводиться в основному в США, Південній Африці й на Мадагаскарі, у Мозамбіку, Намібії, Шрі-Ланці. Батьківщиною аквамаринового **Б.** є Бразилія. В Україні самим великим родовищем є Володарсько-Волинське, яке знаходиться неподалік від районного центру Володарськ-Волинський Житомирської області.

Відповідно до вітчизняного законодавства **Б.** належить до дорогоцінного каміння третього порядку, а вироби із нього, при наявності визначених ознак, – до культурних цінностей, переміщення через митний кордон яких має свої особливості.

Долобанько В.В.

БЕРМУДСЬКІ ОСТРОВИ – див. ЗОНА ОФШОРНА БЕРМУДСЬКІ ОСТРОВИ.

БИРКА (LABEL) [від татарського «бірмек», що у перекладі означає брати] – табличка, дошка або ж ярлик з номером чи написом, що кріпиться до багажу, тюків, товару з метою його ідентифікації та обліку. В історичному аспекті **Б.** використовувались у вигляді дерев'яних паличок або ж дошок з поперечними карбівками (рисками, хрестиками, трикутниками), які означали числа чи інші записи та застосовували серед неписьменного населення різних країн з метою обліку та позначення майна. Такі **Б.** могли служити розпискою при розрахунках. Для цього їх розколювали на дві частини, щоб кожен учасник операції мав собі половину карбівок.

У дунайських рибалок **Б.** також називали четелями, у закарпатських пастухів на полонині – равашами. У чорноморських козаків така розколота паличка з карбівками використовувалась у якості пароля і була доказом того, що дозорці, об'їхавши певну ділянку, зустрічались і обмінювались їх частинами. Окрім того, **Б.** – це вид товарного знака, етикетка без клеєної основи, що пришивається або кріпиться на матеріал, продукт, виріб. Використовується для маркування товару. Може містити інформацію про виробника товару, а також його різні характеристики або товарний знак. У більшості випадків **Б.** виготовляють з паперу або тканини, оскільки, вони найбільш економні. Товари, на яких розміщено **Б.** при перетині кордону вважаються новими.

Руда Т.В.

«БІЛЕ СОНЦЕ ПУСТЕЛІ» («WHITE SUN OF THE DESERT») – радянський кінофільм, знятий режисером В. Мотилем. Культовий кінофільм усіх митників пострадянського простору. Прем'єрний показ – 30.03.1970.

Історія створення фільму бере свій початок у 1967 р., коли на Експериментальній творчій кіностудії було прийнято рішення зняти пригодницьку картину про боротьбу за Радянську владу в Середній Азії у 20-х рр. XX ст. До роботи було залучено двох сценаристів – Андрія Михалкова-Кончаловського та Фрідріха Горенштейна. За кілька тижнів вони написали сценарій фільму під умовною назвою «Басмачі», який не влаштував керівництво кіностудії, оскільки нічим не відрізнявся від уже знятих фільмів та містив весь «джентльменський набір» атрибутів кіно пригодницького жанру – перестрілки, переслідування, засідки і т.п. (у 1972 р., на основі цього сценарію, кіностудією «Узбекфільм» буде знято кінокартину «Сьома куля»).

Після заміни сценаристів було поставлено завдання у двомісячний термін підготувати інший

варіант сценарію. Жоден із авторів сценарію ніколи не мешкав у середньоазіатських республіках, не знав тонкощів місцевих звичаїв, і, тим більше, не брав участі у війні з басмачами. Під час написання сценарію автори залучали військових консультантів, які боролися із басмачами та знали специфіку Сходу. Один із консультантів, на запитання чи відбувалися із ним якісь цікаві, неординарні події під час бойових дій, розповів сценаристам, що при переслідуванні басмачів останні часто кидали напризволяще, у пустелі, свої гареми. Тому червоноармійцям доводилося припиняти переслідування та доставляти жінок до найближчого населеного пункту. Розповідь ветерана вирішено було покласти в основу майбутнього сценарію.

У першому варіанті сценарію художній фільм отримав назву «Пустеля». Його фабула значно відрізнялася від відомого нам фільму. Червоноармієць Федір Сухов повертається додому, в пустелі він знаходить закопаного по горло пораненого Саїда, відкопує його та на собі доносить до невеличкого містечка Педжента, в якому його вмовляють стати на 2 тижні військовим комендантом та передають нагляд за гаремом ватажка басмачів Абдули. Протягом свого комендантства Сухов разом із гаремом ремонтує поїзд, знайомиться із ротмістром царської армії Верещагіним, який працює радіотелеграфістом на залізничній станції та одружений із Іриною – романтичною особою, що захоплюється Сходом. Ірина закохується у Саїда результатом чого може стати дуель між ним та Верещагіним, але у справу втручається Сухов і ліквідовує конфлікт. Тим часом, до міста повертається Абдула із своїм загоном, в результаті бою басмачі знищені ціною загибелі Саїда та Верещагіна. Сухов повертається на батьківщину.

Розглянувши сценарій на сценарно-редакційній колегії кіностудії було запропоновано зробити правки, які стосуються головних героїв фільму – Сухова, Верещагіна, Саїда, врахувати національне питання, оскільки позитивні герої у сценарії – росіяни, а представники Середньої Азії – негативні або другорядні персонажі: залучити до участі національні кіностудії. Після доопрацювання сценарію, який став ближчим до усім відомого канонічного варіанту, назва кінофільму була змінена на «Врятуйте гарем» та почалися кінопроби акторів. На роль червоноармійця Сухова претендували Георгій Юматов та Анатолій

Кузнецов; митника Верещагіна – Адольф Ільїн, Єфим Копелян, Павло Луспєкаєв; басмача Абдули – Отар Коберідзе, Каха Кавсадзе; Саїда – Ігор Лєдогоров, Спартак Мішулін.

Натурні зйомки кінофільму проходили в Дагестані, біля м. Каспійськ (літо-осінь 1968 р.) та в Туркменії біля м. Байрам-Алі (весна 1969 р.). Під час перегляду відзнятого матеріалу на кіностудії усі одностайно відмічали акторську гру Павла Луспєкаєва за нестандартність, гумор; наголошували на тому, що його персонаж переграв головного героя фільму – Федора Сухова. Варто зауважити, що спочатку роль Луспєкаєва була набагато коротшою – за сценарієм він гинув на початку фільму, проте протягом зйомок, коли стало зрозуміло, у що актор перетворив роль митника Верещагіна, її було вирішено розширити та змінити фінал. Музичне аранжування фільму було виконано композитором Ісааком Шварцом, а слова пісні «Ваше благородие, госпожа удача», що стала неофіційним гімном митників Радянського Союзу – Булатом Окуджавою.

Кінофільм став одним із рекордсменів за кількістю показів на телебаченні. У 1971 р. його транслювали 4 рази по телебаченню. Свою першу нагороду фільм «Біле сонце пустелі» отримав через 26 років, коли за результатами опитування російського каналу РТР посів перше місце в номінації «Улюблений фільм російських глядачів». А у 1997 р. спеціальним указом Президента Росії Бориса Єльцина творців улюбленого фільму було нагороджено Державною премією РФ.

Фрадинський О.А.

«БІЛИЙ СПИСОК» («WHITE LIST» OF ENTERPRISES) – перелік підприємств-резидентів суб'єктів ЗЕД, щодо товарів і транспортних засобів яких не здійснювався митний огляд у пункті пропуску через кордон та міг встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення, а також які мали право звертатися у ДМСУ з проханням про незастосування до них одного чи декількох заходів нетарифного регулювання.

Поняття **«Б.с.»** почало вживатися в митній службі України наприкінці 1990-х рр. при запровадженні заходів, які сприяють ЗЕД.

З метою встановлення спрощеного порядку застосування процедур митного контролю та митного оформлення було запроваджено трирівневу систему довіри митних органів до підприємств-резидентів суб'єктів ЗЕД. Рівень довіри визначався відповідно до набраних оцінюваним підприємством-резидентом балів за критеріями (кількість оформлених митних декларацій за визначений проміжок часу, обсяг переміщення товарів у грошовому еквіваленті, вид господарської діяльності, тривалість провадження ЗЕД, відсутність порушень митних правил), затвердженими ДМСУ і залежав від результатів діяльності підприємства-резидента. При цьому критерії оцінки застосовувалися до підприємств-резидентів за умов відсутності у посадових осіб підприємства притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності за порушення митних правил протягом одного року, що передував даті здійснення оцінки діяльності підприємства; перебування підприємства на загальній системі оподаткування; відсутності застосування до підприємства зовнішньоекономічних санкцій протягом одного року, що передував здійсненню оцінки; відсутності у підприємства непогашених податкових зобов'язань, виявлених митними органами за результатами перевірок.

Підприємства-резиденти суб'єкти ЗЕД, які відповідали за результатами оцінки встановленим критеріям та отримували високий та достатній рівень довіри включалися до Реєстру підприємств, щодо товарів яких міг встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного оформлення. Підприємства з високим ступенем довіри вносилися до **«Б.с.»** Реєстру.

До товарів і транспортних засобів підприємств, унесених до **«Б.с.»** Реєстру, застосовувалися спеціальні преференції: заходи нетарифного регулювання відповідно до окремих положень законодавства могли не здійснюватися, митний огляд не проводився у пункті пропуску через державний кордон України, а у митниці призначення та митниці відправлення – у вибірковому порядку, за винятком обґрунтованих на те підстав.

З 2012 р. на зміну поняттю переліку підприємств, які включені до **«Б.с.»**, та яким надаються права на спрощений митний контроль, запроваджено поняття статусу уповноваженого економічного оператора з одночасним застосуванням автоматизованої системи управління ризиками відповідно до міжнародних норм та стандартів.

Медвідь Ю.О.

БІЛОУС ІГОР ОЛЕГОВИЧ (BILOUS IGOR OLEGOVYCH) – Голова Державної фіскальної служби України з червня 2014 р.

Народився 1978 р. у м. Тернопіль. У 2000 р. закінчив Київський національний економічний університет, за рік до цього отримав ступінь бакалавра в галузі міжнародних фінансів та бухгалтерського обліку Нортумбрійського університету (Ньюкасл, Великобританія).

Трудовий шлях розпочав у 2000 р. аналітиком в інвестиційно-банківській компанії «SARS Capital». З 2004 р. працював у сфері малого бізнесу. З липня 2005 р. працював виконавчим директором інвестиційного банку UBS, з травня 2011 р. – співвиконавчим директором, начальником інвестиційно-банківських послуг «Ренесанс Капітал» в Україні, з січня 2013 р. – віце-президентом у Consortium Industrial Group, з січня 2014 р. – управляючим

партнером компанії «Altius». З березня по червень 2014 р. – перший заступник Міністра доходів і зборів України.

Розпорядженням КМУ від 06.06.2014 І. О. Білоус призначений на посаду Голови Державної фіскальної служби України.

На посаді Голови Служби основну увагу І. О. Білоус приділив заходам щодо детінізації економіки, виявленню незаконних схем оподаткування та незаконного ввезення товарів на митну територію України.

У рамках реалізації заходів розвитку економіки ним була представлена Концепція реформування податкової системи України, основні напрями якої – бюджетна децентралізація, скорочення кількості податків, зменшення розмірів податків та створення Служби фінансових розслідувань. Важливими кроками у побудові взаємовідносин між платниками податків та державою стали законодавчі ініціативи щодо податкового компромісу. З метою спрощення сплати ПДВ було запроваджено електронне адміністрування.

Під керівництвом І. О. Білоуса суттєва робота проведена у напрямі удосконалення управлінської структури Державної фіскальної служби, в тому числі у сфері митної справи. Зокрема наказом ДФСУ від 02.09.2014 №101 у складі фіскальної служби шляхом реорганізації Департаменту митної справи було створено Департамент організації митного контролю та оформлення, Департамент адміністрування митних платежів та митно-тарифного регулювання, Департамент аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням та Департаменту розвитку митної справи.

Важливий напрям роботи І. О. Білоуса – сприяння міжнародному співробітництву з питань оподаткування і митної справи та впровадження європейських принципів при організації діяльності Державної фіскальної служби України.

Медвідь Ю.О.

БІНОКЛЬ УНІВЕРСАЛЬНИЙ «NIKON ACTION EX 12X50 CF» – див. СИСТЕМИ ВІЗУАЛЬНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ, ОПТИЧНІ ПРИСТРОЇ ТА ПРИЛАДИ.

БІРЮЗА (TURQUOISE) [від перськ. فیروزه– фірузе – камінь щастя (той, що перемагає)] – один із найбільш поширених напівдорогоцінних каменів, мінерал, утворений в результаті гідратації фосфату алюмінію та міді.

Б. має яскраве забарвлення від небесно-блакитного або блакитно-синього до блакитно-зеленого і блідо-зеленого кольорів. Блиск є слабким, восковим, непрозорим. Найчастіше трапляється у вигляді прихованокристалічних щільних мас, прожилок, кірок, дрібних округлих вкраплень та ін. На зрізі каменя часто є сітчасті тонкі розгалужені прожилки чорного або бурого кольору.

Б. використовується для виробництва ювелірних виробів, оскільки, з прадавніх часів цей камінь був символом успіху й багатства. Обробляється **Б.** кабошоном або у вигляді пластин для вставок. **Б.** високої якості легко шліфується, добре полірується і надовго зберігає свій первинний колір.

Досить часто з метою фальсифікації замість **Б.** використовують такі натуральні синьо-зелені матеріали як хризокол та кварц або ж кольорове скло, фарфор, пофарбовані пластичні маси. Сьогодні на ринку представлені вироби, здебільшого, із штучної **Б.**, яка виготовляється із алюмофосфатів міді, пофарбованих синтетичних пластмас і керамічних матеріалів з домішками.

Відповідно до вітчизняного законодавства **Б.** належить до напівдорогоцінного каміння першого порядку, а вироби із нього, при наявності визначених ознак, – до культурних цінностей, переміщення через митний кордон яких має свої особливості.

Руда Т.В.

БЛАГА ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ (PERSONAL NON-PROPERTY AMENITIES) – законодавча категорія, закріплена у ЦКУ, під якими прийнято розуміти результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності, які створюють цивільні права та обов'язки, інформація та особисті немайнові блага. Особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є: здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються

цивільним законодавством. Особисте немайнове благо підлягає правовому регулюванню тією мірою, якою можна регулювати порядок задоволення окремих особистих потреб людини, що становлять зміст цього блага. Отже, особисті немайнові правовідносини виникають на основі здійснення особистих немайнових прав, з метою задоволення особистих немайнових інтересів, що виражають особисті потреби, які становлять зміст особистих немайнових благ. Особисті потреби (як майнового, так і немайнового характеру) становлять зміст окремих особистих немайнових (нематеріальних) благ, що є соціально цінними явищами. Особисті потреби визначають структуру блага, індивідуалізують та конкретизують його для кожного окремого суб'єкта у кожних конкретних правовідносинах. Самі по собі блага регулюванню з боку права не підлягають, проте можуть підлягати такому регулюванню процеси задоволення окремих особистих потреб. Такі потреби викликані умовами існування певного суспільства та формують зміст того чи іншого блага, визначаючи можливості поводження з благом як з певною соціальною цінністю. Практично за допомогою особистих потреб відбувається «соціологізація» блага і перевтілення його у явище, що підлягає позитивному правовому впливові. На основі особистих немайнових благ в особи формуються особисті немайнові інтереси, які виникають унаслідок необхідності задоволення особою своїх потреб. Особисті немайнові інтереси і є метою здійснення конкретних особистих немайнових прав. Особисті немайнові правовідносини виникають внаслідок здійснення особистих немайнових прав з метою задоволення особистих немайнових інтересів, що виражають особисті потреби, які становлять зміст особистих немайнових благ. Відповідно до Конституції України життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Пунда О.О.

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ – див. ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНА.

БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ – див. ОРГАНІЗАЦІЯ БЛАГОДІЙНА.

БЛАНК МИТНОГО ДОКУМЕНТА (CUSTOMS DOCUMENT FORM) – бланк, встановлений за формою і змістом у відповідності до правових положень, необхідних для здійснення митного оформлення.

Прус Л.Р.

БЛЄКЛОВ ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ (BLIEKLOV VASYL IVANOVYCH) (місце і час народження та смерті невідомі). Провідний чиновник царської Комерц-колегії. У травні 1720 р. був відряджений на Гетьманщину як комісар для «назидания над тамошним купечеством». Фактично ж місія **Б.** полягала у виявленні обсягів і характеру зовнішньої торгівлі Гетьманської України (кількісні показники та асортимент товарів, шляхи транспортування, порти, місця призначення, порядок роботи митниць, суми митних платежів та ін.). Окремим завданням чиновника було таємне з'ясування характеру діяльності українських мануфактур та їх експортного потенціалу. Інформацію із згаданих питань, згідно з інструкцією, затвердженою президентом Комерц-колегії графом П. Толстим, **Б.** мав отримати «через таможенных служителей и от лучших купецких людей».

Про значення, що надавалося урядом і особисто Петром I місії **Б.** свідчить іменна царська грамота від 13.05.1720, адресована гетьманові Івану Скоропадському, в якій вказувалося: «По нашому Царского величества Указу и по определению Комерц-колегии посылаетца в Нежин комиссар Василей Блекой для надзирания над тамошним купечеством...велено ему чинить усмотрение какие товары из Нежина и с протчих Малороссийских городов в Польшу и в Турецкую и в Прусскую землю ив иные какие места вывозятся». Російський уряд, відряджаючи свого комісара в Україну, намагався імітувати свою зацікавленість зовнішньоекономічними зв'язками Гетьманщини, інтересами розвитку її торгового потенціалу. Насправді йшлося про стурбованість російського керівництва зростанням економічного потенціалу України та її конкурентоспроможності щодо російських мануфактур і промислів. Друга проблема, яка дошкуляла петербурзьким володарям полягала у тому, що досить солідні митні збори від експортно-імпортних операцій українського купецтва надходять не в російську, а в гетьманську скарбницю. Саме тому **Б.** було доручено ретельно вивчити документацію Ніжинської (Ніжин – на той час основний торговий центр Гетьманщини), Київської, Стародубської, Переяславської та інших митниць. **Б.** виконав доручення царя. Інформація з реєстрів усіх українських митниць за шість останніх років (1715 – 1720) була узагальнена і подана у Комерц-колегію. Одержані матеріали стали підставою нових обмежень для української зовнішньоекономічної торгівлі, що стало додатковим тягарем не лише для національного купецтва, але й у цілому помітно позначилося на товарному виробництві в Гетьманщині.

Гальський К.Є.

БЛОКАДА КОНТИНЕНТАЛЬНА – див. КОНТИНЕНТАЛЬНА БЛОКАДА.

БЛОКАДА МИТНА (CUSTOMS BLOCKADE) – різновид агресивної зовнішньоекономічної політики, вищий рівень протекціонізму, що полягає у встановленні одними країнами чи групами країн дискримінаційних митних тарифів та бар'єрів щодо інших країн чи їх союзів. Може поєднуватися із встановленням валютних обмежень. Метою **Б.м.** є економічна ізоляція та повне чи часткове припинення експорту з країн, що блокуються. Може застосовуватися з метою політичного тиску.

Фрадинський О.А.

БЛОКАДА ФІНАНСОВА (FINACIAL BLOCKADE) – припинення або обмеження фінансових відносин певної держави або міжнародної фінансово-кредитної організації з блокованою країною з метою здійснення на неї економічного або політичного тиску. Під час **Б.ф.** держава або міжнародні організації різко скорочують або припиняють експорт державного та приватного капіталу в ізольовану країну, позбавляють національну промисловість та торгові компанії, банки, які мають економічні зв'язки з останньою, фінансової підтримки у формі державного субсидування, страхування, пільгового оподаткування. Розрізняють односторонню **Б.ф.**, коли одна держава блокує іншу, і багатосторонню **Б.ф.**, яку здійснюють декілька держав проти однієї. При **Б.ф.** збільшується митне оподаткування товарів з блокованої країни (шляхом підвищення ставок мита або інших сторонніх податків, скасування преференцій), так як проводиться політика понадпротекціонізму. **Б.ф.** здійснюється у відкритій формі на основі декретів, розпоряджень уряду, які стосуються експорту капіталів і оподаткування, або таємно, шляхом відмови у фінансовій допомозі приватним компаніям, що вивозять товари та капітал у блоковану країну. **Б.ф.** буває повна, коли використовують усі методи фінансового впливу на ізольовану державу, та часткова, коли застосовують тільки окремі з них.

Петров О.П.

БОГОЛЄПОВ МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ (BOGOLIEPOV MYKHAILO IVANOVYCH) (1879 – 1945) – російський та радянський вчений-економіст, фахівець у сфері державних фінансів та зовнішньої торгівлі. Перший ректор Інституту народного господарства у м. Петроград, член-кореспондент Академії наук СРСР, один із розробників першого п'ятирічного плану в СРСР.

Народився 9(21).01.1879 у м. Можайськ у родині священика. Після закінчення духовної семінарії вступив на навчання на юридичний факультет Томського університету, який закінчив у 1903 р. За рекомендацією професора М. Соболєва був залишений при університеті для підготовки до професорського звання по кафедрі фінансового права. У 1907 р. після здачі магістерського екзамену переведений на посаду приват-доцента кафедри, а після захисту у 1910 р. дисертації у Харківському університеті – професор юридичного факультету.

У цьому ж році вирушив у мандрівку Монголією з метою вивчення її продуктивних сил та можливості активізації торговельних відносин. Під час поїздки зробив висновок про низьку конкурентоспроможність на місцевому ринку російських товарів у порівнянні із англійськими та китайськими і про необхідність здешевлення їх виробництва. У період 1911 – 1914 рр. займався викладацькою та науковою роботою в університетах Харкова, Петербурга та Москви; працював у редакціях наукових видань Міністерства фінансів.

Після Жовтневого перевороту **Б.** почав співпрацювати із більшовиками, ідеям яких симпатизував ще із 1901 р., коли був взятий під негласний нагляд поліції за участь у студентських політичних заворушеннях. Після 1917 р. в якості експерта залучався до націоналізації банківської системи, укладання мирних договорів із Литвою та Польщею, став засновником та першим ректором Інституту народного господарства (1920 – 1922 рр.). Поєднував наукову та викладацьку діяльність із роботою у радянських економічних органах, був головою промислово-географічного відділу Комісії із дослідження продуктивних сил при Академії наук, очолював фінансово-бюджетну секцію у Держплані СРСР, був експертом правління Держбанку СРСР. Останні 9 років життя віддав роботі в Інституті економіки Академії наук СРСР.

Серед найбільш вагомих наукових доробків **Б.** також варто виокремити: «Финансы, правительство и общественные интересы» (1907 р.); «Государственный долг» (1910 р.); «Очерки русско-монгольской торговли» (1911 р.); «Война и народное хозяйство» (1915 р.); «Валютный хаос» (1922 р.); «Финансовый план пятилетия» (1929 р.); «Советская финансовая система» (1945 р.).

Активно друкувався у наукових виданнях, пропагував економічні знання, виступаючи із публічними лекціями. Помер **Б.** 07.08.1945, похований на Новодівичому кладовищі м. Москва.

Фрадинський О.А.

БОДМЕРЕЯ (BOTTOMRY, BOTTOMAGE) [від голланд. Bodemerij – грошова позика кораблю] – грошова позика під заставу судна, вантажу, фрахту, що надається при зверненні капітана судна з метою завершення рейсових операцій. **Б.** передбачає заставу майна судновласника, тому такий договір укладається капітаном судна у випадку гострої необхідності коштів для закінчення рейсу, якщо неможливим є зв'язок з власником вантажу або ж немає інших способів отримати кошти. У випадку руйнування або загибелі судна позикодавець втрачає право на повернення наданих грошових ресурсів, а тому позики такого типу передбачають встановлення вищих кредитних ставок.

Руда Т.В.

БОЙОВІ ПРИПАСИ – див. ПРИПАСИ БОЙОВІ.

БОКС ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ОГЛЯДУ (BOX FOR IN-DEPTH INSPECTION) – спеціальне приміщення, в якому відбувається поглиблений митний огляд транспортних засобів, укомплектоване спеціальними технічними засобами.

Б.п.о. повинен містити: 1) утеплене приміщення для проведення митного огляду транспортних засобів з рампою для огляду товару та оглядовою ямою; 2) обладнане місце для посадових осіб митної служби.

Мотюк К.Д.

БОНДОВИЙ СКЛАД – див. СКЛАД БОНДОВИЙ.

БОНДОВІ ВАНТАЖІ – див. ВАНТАЖІ БОНДОВІ.

БОНІФІКАЦІЯ (BONIFICATION) [від лат. bonifico – покращую] – 1) нетарифний інструмент підтримки національного товаровиробника, що полягає у поверненні експортеру сплачених ним податків на внутрішньому ринку під час виробництва товару, що вивозиться за межі митної території держави. Завдяки цьому зменшується ціна такого товару та підвищується його конкурентоспроможність на зовнішніх ринках. В Україні прикладом **Б.** є відшкодування ПДВ при здійсненні експортних операцій. 2) Надбавка до ціни товару, що зазначена у зовнішньоекономічному договорі, яка виплачується покупцем на користь продавця у тому випадку, якщо якість поставлених товарів є вищою від зазначеної у договорі.

Фрадинський О.А.

БОРГ МИТНИЙ (CUSTOMS DEBT) – обов'язкові платежі, що підлягають сплаті під час митного оформлення товарів у разі їх увезення на митну територію України для вільного використання; при гарантуванні: сума митних платежів, розрахована на дату поміщення товарів у відповідний митний режим, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України при настанні гарантійного випадку. Розмір митного боргу може становити частину цієї суми митних платежів – відповідно частині товару, щодо якої встановлено невиконання зобов'язання. В ЄС – зобов'язання особи сплатити суму імпортного мита (митний борг з імпорту) або експортного мита (митний борг з експорту), відповідної товарам, що імпортуються або експортуються (згідно з діючими нормами Співтовариства).

Прус Л.Р.

БОРДЕРО (BORDERO) [франц. Bordereau] – 1) документ, що використовується під час автомобільних перевезень, в якому зазначається інформація про вантаж, вантажоперевізника із посиланням на дані товарно-транспортної накладної; 2) виписка із бухгалтерських документів, рахунків тощо; 3) опис цінних паперів (акцій, векселів, облігацій та інших), що випущені банком; 4) комплект документів при передачі перестрахувальником страхових ризиків перестраховику; 5) форма рахівництва, що використовувалась у бухгалтерії.

Б. розглядається як юридичний та фінансовий термін. У Франції під **Б.** мають на увазі особливі квитанції, які видаються посадовим особам при внесені ними у державне казначейство цінних паперів. Дані **Б.** поновлюються кожні 10 років.

У страхуванні розрізняють: попередні **Б.** – з початковою оцінкою ризику; залишкові **Б.** – з підсумковою оцінкою ризику та премії; рекапітуляція – перелік наданих перестрахувальником перестрахувальникам **Б.** Зазвичай рекапітуляція надсилається поквартально.

Як форма рахівництва **Б.** обґрунтована правилом ефективного бухгалтерського обліку П. Гарньє. Первинні документи, що надходили до бухгалтерії, систематизувалися, нумерувалися та вкладалися в окремі папки – **Б.** На кожен бухгалтерський запис відкривалася окрема тека, на якій фіксувався номер документа та його сума. У кінці звітного періоду бухгалтер визначав підсумок та записував його у Головну книгу.

Туржанський В.А.

БОРДО – див. ПОРТ БОРДО.

БОРЖНИК (DEBTOR) – 1) сторона у цивільному зобов'язанні, яка повинна здійснити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, сплатити гроші та ін.) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від **Б.** виконання його обов'язку. **Б.** може бути фізична та юридична особа, держава, територіальна громада, іноземна держава та інші суб'єкти; 2) суб'єкт підприємницької діяльності (юридична особа або фізична особа – підприємець), який неспроможний виконати протягом трьох місяців свої грошові зобов'язання після настання встановленого строку їх виконання, які підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, та постановою про відкриття виконавчого провадження, якщо інше не передбачено законодавством України.

Фізична особа-підприємець є **Б.** лише за зобов'язаннями, які виникли у неї у зв'язку зі здійсненням підприємницької діяльності. **Б.** не можуть бути відокремлені структурні підрозділи юридичної особи (філії, представництва, відділення тощо).

Якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається **Б.** у тому, що вона зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що має право вимагати від неї (двосторонні зобов'язання). Як правило, **Б.** зобов'язаний провадити виконання зобов'язань особисто, але він може бути замінений іншою особою (переведення боргу). Виконання обов'язку може бути покладено і на іншу особу, якщо згідно з умовами договору або суті зобов'язання не випливає обов'язок **Б.** виконати зобов'язання особисто.

Якщо у зобов'язанні беруть участь кілька **Б.**, кожний з кредиторів має право вимагати виконання, а кожний із **Б.** повинен виконати обов'язок у рівній частці, якщо інше не встановлено договором. У разі солідарного обов'язку **Б.** кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або у повному обсязі як від усіх **Б.** разом, так і від будь-кого з них окремо. Солідарні **Б.** залишаються зобов'язаними доти, доки їх обов'язок не буде виконаний у повному обсязі. Солідарний **Б.** не має права висувати проти кредитора заперечення, що ґрунтуються на таких відносинах решти солідарних **Б.** з кредитором, у яких цей **Б.** не бере участі. Виконання солідарного обов'язку у повному обсязі одним із **Б.** припиняє обов'язок решти солідарних **Б.** перед кредитором, а **Б.**, який виконав солідарний обов'язок, має право на зворотну вимогу до кожного з решти солідарних **Б.** у рівній частці, за вирахуванням частки, яка припадає на нього. Якщо один із солідарних **Б.** не сплатив частку, належну солідарному **Б.**, який у повному обсязі виконав солідарний обов'язок, не сплачене припадає на кожного з решти солідарних **Б.** у рівній частці.

Долобанько В.В.

БОРТОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ ПОВІТРЯНОГО СУДНА – див. ДОКУМЕНТАЦІЯ БОРТОВА ПОВІТРЯНОГО СУДНА.

БОРТОВИЙ РЕЄСТРАТОР (САМОПИСЕЦЬ) – див. РЕЄСТРАТОР БОРТОВИЙ (САМОПИСЕЦЬ).

БОЯРОВ ВІТАЛІЙ КОСТЯНТИНОВИЧ (BOIAROV VITALII KOSTIANTYNOVYCH) (нар. 27.08.1928) – начальник Головного управління державного митного контролю СРСР (1989 – 1991 рр.), генерал-лейтенант КДБ СРСР (1981 р.), дійсний державний радник митної служби (1989 р.).

Народився у м. Чугуєві, Харківської області (Україна) в сім'ї працівника НКВД. Під час Другої світової війни закінчив школу партизанських радистів та отримав військову спеціальність радіопеленгаторщика, після чого проходив військову службу в частинах радіорозвідки Міністерства державної безпеки України (МГБУ). У вересні 1945 р. отримав звання молодшого лейтенанта, згодом очолив комітет комсомолу МГБУ. З 1949 р. працював на посаді старшого оперуповноваженого другого управління МГБУ, згодом очолював відділ. У 1956 р. взяв участь у придушенні повстання в Угорщині, з лютого 1959 р. – начальник відділу по роботі з іноземцями. З 1963 р. – заступник резидента КДБ у Лондоні, в обов'язки якого входила організація безпеки ра-

дянських розвідників в Англії, вербування іноземних агентів.

У 1965 р. призначається заступником начальника служби № 2 зовнішньої контррозвідки першого Головного управління КДБ СРСР, а з 1970 р. – очолює її. Заочно закінчує вищу дипломатичну школу. У 1972 р. отримав звання генерал-майора. З 1973 р. – заступник начальника другого Головного управління КДБ, а з 1980 – перший заступник зазначеного управління. Був автором ідеї створення телесеріалу «ТАСС уповноважений заявити», став його головним консультантом та прототипом генерала Константінова.

Починаючи з 1984 р. активно займався економічною безпекою держави та брав участь у розробці концепції реорганізації митної служби СРСР. Для реалізації концепції на практиці був переведений у Головне управління державного митного контролю при Раді Міністрів СРСР на посаду заступника начальника. З 1989 р. – очолює Управління. За час своєї митної кар'єри активно вивчав досвід організації митної справи в зарубіжних країнах з метою застосування його в радянських реаліях. За час його керівництва було створено ефективну структуру митних органів, єдину митну статистику, запроваджено вантажну митну декларацію, розроблено нові технології митного контролю, здійснено технічне переозброєння, створено міцну матеріальну та фінансову базу митних органів, підписано першу міжнародну угоду про спільну боротьбу з обігом наркотиків. За ініціативи **Б.** було розроблено Митний кодекс, прийнятий у квітні 1991 р. та створено передумови для прийняття СРСР до ВМО. У липні 1991 р. покидає пост начальника митної служби та створює Міжнародну асоціацію з правових та митних питань, яку очолює у якості президента.

За час своєї діяльності отримав 33 радянських, російських та іноземних державних нагород, у тому числі орден Червоної Зірки, три ордени Трудового Червоного прапора, орден Бойового Червоного прапора, орден «За заслуги перед Отечеством» IV ступеня, медаль «За бойові заслуги», почесний знак «Почесний співробітник Держбезпеки».

Фрадинський О.А.

БРАЖНЕ МИТО – див. МИТО МЕДОВЕ (БРАЖНЕ МИТО).

БРАСЛЕТ (BRACELET) – [від фран. Bracelet – зап'ясток] – ювелірний виріб, що надягається на руку. **Б.** відомі ще з часів палеоліту. Як правило, їх виготовляли із рослин, шкіри, кісток тварин, а пізніше й з металів, у тому числі дорогоцінних. Спершу **Б.** не сприймались як ювелірні вироби чи дорогоцінні прикраси. Вони виконували функції оберегів, скріплювали одяг на рукавах та вказували на належність особи до того чи іншого прошарку суспільства.

За результатами археологічних розвідок стало відомо, що найбільш популярними були скляні **Б.**, як невід'ємний атрибут кожної міщанки. Виділяють дві школи, які займались їх виготовленням: новгородську і київську. Різниця між ними полягала у складі скла, фарбниках та модних тенденціях.

У православній Русі довгий час **Б.** були виключно жіночою прикрасою. З того моменту, коли їх почали виготовляти із дорогоцінних металів та інкрустувати коштовним камінням, вони набули ознак вартісних прикрас й стали символом заможності їх власників. Досить цікавим є той факт, що в Росії у XVIII ст. **Б.** прикрашали камінням у певній послідовності: перші літери назви кожного каменя повинні були відповідати літерам імені власниці прикраси. Як правило, **Б.** носили на лівій руці, що вказувало на прихильність до того, хто його подарував. Досить поширеними були й **Б.** «неволя» у вигляді двох кілець, з'єднаних між собою ланцюжком у вигляді серця. Носили такий **Б.** на одній руці: перше кільце – на зап'ястку, а друге – ближче до ліктя.

Золотий скіфський браслет

Б. минулого століття характеризувались надмірною інкрустацією дорогоцінним камінням, стразами, кольоровим склом, що й обумовлює інтерес до прикрас цього часу з боку ювелірів сьогодні.

За наявності певних ознак **Б.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку, або ж до особистих речей громадян.

Руда Т.В.

БРИТАНСЬКІ ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ – див. ЗОНА ОФШОРНА БРИТАНСЬКІ ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ.

БРІК/БРІКС (BRIC/BRICS) – міждержавне об'єднання учасниками якого стали країни із найбільш швидкими темпами економічного розвитку – Бразилія, Росія, Індія та Китай (звідси абревіатура **БРІК**). Після приєднання у 2008 р. до **БРІК** Південно-Африканської республіки (ПАР), об'єднання

отримало назву **БРІКС.**

Спочатку країни **БРІК** не розглядалися як якась інституційна одиниця, а тим паче як політичний альянс або офіційна торговельна асоціація. Об'єднання «четвірки» в якусь загальну групу мало багато в чому віртуальний характер. У вересні 2006, 2007 рр. відбулися перша й друга зустрічі міністрів закордонних справ чотирьох держав. Було досягнуто домовленості про поступовий розвиток співпраці у цьому форматі, зокрема у сфері торгівлі, економіки, питаннях світової фінансової системи. У 2006 – 2007 рр. **БРІК** активно розпочав роботу щодо запуску консультацій діалогового механізму між міністерствами закордонних справ (МЗС). У грудні 2010 р. офіційно оголошено про поповнення **БРІК** новим членом. Кроком у розвитку взаємодії став третій офіційний саміт, що відбувся у середині квітня 2011 р. в китайському м. Санья. Сторони висловили намір широко й активно розвивати його й надалі, намітили для цього цілу низку конкретних заходів. Складовою прийнятої спільної декларації став план дій, який «закладає», як зазначено в документі, «основи співпраці». Крім активізації раніше вже прийнятих програм і напрямів співпраці, таких як безпека, фінанси, сільське господарство тощо, план передбачає дати старт діалогу в ряді нових сфер, зокрема охорона здоров'я, співробітництві міст-побратимів та місцевих адміністрацій, спільних торговельно-економічних дослідженнях.

Визначено також сферу, де можливості співпраці глибоко й предметно вивчатимуться, культура, спорт, «зелена економіка», науково-технічна та інноваційна кооперація, у тому числі й фармацевтична галузь. Важливим підсумком переговорів лідерів «п'ятірки» в м. Санья стали домовленості у фінансово-економічній сфері, досягненню яких сприяла, зокрема, попередня чергова зустріч міністрів фінансів і керівників банківських сфер. Першим практичним кроком на шляху «відходу від доларової залежності», «запуском першого міжурядового проекту співпраці» авторитетні експерти назвали підписану в Санья «Рамкову угоду механізму міжбанківського співробітництва в рамках **БРІК**». Ключовим положенням документа стала декларація про використання національних валют країн «п'ятірки» у взаємних торговельно-економічних, інвестиційних розрахунках і кредитних операціях. Держави **БРІКС** декларують намір активно співпрацювати в проектах, просувати інвестування та фінансування в енергетичній, низьковуглецевій та інфраструктурній сферах.

Під час переговорів і консультацій представники п'яти країн обговорюють глобальні питання взаємодії як в економічній, так і політичній сферах. У спільних заявах керівників **БРІК/БРІКС** у додатках відображено вже реалізовані та перспективні напрямки, такі як запобігання фінансовій кризі, реформування світової фінансово-економічної структури, включаючи поліпшення міжнародної торгівлі та інвестиційного клімату, а також збільшення допомоги найбіднішим країнам. Сторони мають намір співпрацювати з проблем продовольчої та енергетичної безпеки, підвищення енергоефективності й запобігання зміні клімату та стихійним лихам. Важливими напрямами традиційно визначаються: підтримання більш демократичного і справедливого багатополярного світопорядку, багатосторонньої дипломатії за умови центральної ролі ООН, зусилля щодо боротьби з тероризмом у всіх його формах.

Поява й розвиток концепції **БРІК** спочатку як терміна, а потім як діалогового формату, має природний характер, продиктований зростанням ролі й значення країн-учасниць на світовій економічній і політичній арені, розвитком тенденцій різнобічних і колективних підходів до ведення світових справ. У цьому сенсі формат **БРІК/БРІКС** – це показове відображення змін, що відбуваються в світі, включаючи поступове формування початку поліцентричного світоустрою.

Ченцов В.В., Бережнюк І.Г.

БРОКЕР (BROKER) [від англ. broker – «посередник»] – зареєстрований агент-посередник (фізична або юридична особа) при укладанні контракту між покупцем і продавцем товарів, цінних паперів, валют та інших цінностей, у тому числі на товарних і фондових біржах, валютних ринках. **Б.** укладає угоди за дорученням і за рахунок клієнтів.

Брокерські контракти з покупцями і продавцями мають тимчасовий характер. За посередництво між продавцями і покупцями **Б.** отримує винагороду (брокеридж) у вигляді відсотка від вартості угоди, розмір якого визначається або за угодою сто-

рін, або відповідно до встановлюваної біржовим комітетом таксою. **Б.** спеціалізується на виконанні певних операцій: 1) біржовий **Б.**, у тому числі валютний, – здійснює операції з товарами, цінними паперами, іноземною валютою на біржах; 2) страховий **Б.** – здійснює посередництво між клієнтом і страховою компанією; 3) судновий **Б.** – виступає посередником при укладенні договору про страхування суден; 4) кредитний **Б.** – здійснює посередництво між банками та позичальниками, що потребують залучення фінансових ресурсів. Він допомагає оптимізувати залучення фінансових ресурсів, а також бере на себе ведення переговорів з кредиторами; 5) митний **Б.** – здійснює посередництво між суб'єктом ЗЕД та митним органом. Митний **Б.** повинен уміти надавати послуги зі здійснення всіх операцій з митного оформлення: декларування товарів та їх пред'явлення; пред'явлення митному органу необхідних документів і додаткових відомостей; сплата ПДВ, акцизних податків та інших митних платежів, а також здійснення операцій, пов'язаних із здійсненням митного контролю при експорті та імпорті товару; 6) іпотечний **Б.** – допомагає здійснювати збір всіх документів та обирати оптимальну пропозицію щодо іпотеки.

Б. забезпечують конфіденційність, що є основною перевагою. При проведенні переговорів **Б.** може не розкривати імені свого клієнта, тому до послуг **Б.** найчастіше звертаються з метою забезпечення конфіденційності. З метою більш ефективної організації роботи **Б.** та розширення діапазону брокерських послуг створюють брокерські контори, фірми та їх філії, через які в основному і здійснюють посередницькі операції. Договір на брокерське обслуговування укладається сторонами (підприємством-клієнтом і брокерською фірмою) на будь-який період і включає такі розділи: предмет договору, організація-виконавець, порядок взаємодії, зобов'язання сторін, гарант, умови розрахунків, відповідальність сторін, умови конфіденційності, особливі умови, порядок розгляду суперечок, строк дії договору, юридичні адреси сторін. Індивідуальний **Б.** зазвичай діє тільки на фондовій біржі. Великі брокерські фірми можуть надавати кредит покупцям або виступати гарантом при укладанні угоди. В окремих випадках **Б.** може розглядатись як одна з ланок каналу розподілу (у маркетингу).

Потушинська О.П.

БРОКЕР МИТНИЙ (CUSTOMS BROKER) – підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України.

Б.м. повинен бути резидентом. **Б.м.** може проводити свою діяльність у будь-якому митному органі.

Взаємовідносини **Б.м.** з особою, яку він представляє, визначаються відповідним договором. **Б.м.** зобов'язаний дотримуватись конфіденційності інформації отриманої при виконанні митних формальностей.

У трудових відносинах із **Б.м.** перебувають фізичні особи-резиденти – агенти з митного оформлення, які безпосередньо виконують в інтересах особи, яку представляє **Б.м.**, дії, пов'язані з пред'явленням митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. Діяльність **Б.м.** підлягає ліцензуванню. Контроль за діяльністю **Б.м.** здійснюється митними органами на основі критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження діяльності **Б.м.**

Яковенко О.В.

БРОКЕРСЬКА ВИНАГОРОДА – див. ВИНАГОРОДА БРОКЕРСЬКА.

БРОШКА (BROOCH) – жіноча прикраса, аксесуар, який кріпиться на одяг і використовується як елемент декору або виконує функцію застібки. Як правило, **Б.** належать до ювелірних виробів і виготовляють із золота, срібла, інкрустують дорогоцінним камінням або вставками з емалі. Виникнення **Б.** пов'язують із бронзовим віком, коли з'явився одяг, який потрібно було скріплювати. Саме цю функцію й почали виконувати **Б.**, що виготовлялись із колючих рослин і кісток тварин. Із винайденням металу з нього почали виготовляти **Б.** Як твір мистецтва найвищої довершеності і, як наслідок вартості, набули **Б.** XVII ст., коли митці почали активно використовувати дорогоцінні метали на коштовні камені. Саме у цей час переглядається й призначення **Б.**, все частіше їх починають використовувати під час прийомів, як ознаку належності до того чи іншого прошарку суспільства. Однією із найбільш відомих **Б.** даної епохи є діамантова пряжка-аграф, виготовлена із золота і срібла, що експонується в алмазному фонді Росії. Вона має вигляд банта інкрустованого діамантами та була

Пряшка-аграф імператриці Єлизавети Петрівни

власністю імператриці Єлизавети Петрівни. Іншим культурним надбанням цієї епохи є **Б.** «Великий букет», яка також була власністю царської сім'ї.

Сьогодні при виготовленні **Б.** використовують напівкоштовні камені та емаль. При шліфуванні металу використовують техніку гільйошування (шліфування металу у вигляді хвилястих ліній). Найпопулярнішими каменями для виготовлення **Б.** сьогодні є аметист, гранат та агат. Саме **Б.** на сьогодні є тим мистецьким елементом, який дозволяє поєднати різні стилі, матеріали й техніки виконання, що безумовно сприяє зростанню їх вартості з часом.

За наявності певних ознак **Б.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Руда Т.В.

«БРУДНІ» ГРОШІ – див. ГРОШІ «БРУДНІ».

БРУТТО ВАГА – див. ВАГА БРУТТО.

БРУТТО-РЕЄСТРОВИЙ ТОННАЖ – див. ТОННАЖ БРУТТО-РЕЄСТРОВИЙ.

БРЮССЕЛЬСЬКА МИТНА НОМЕНКЛАТУРА (BRUSSELS TARIFF NOMENCLATURE) – міжнародна товарна номенклатура, прийнята у грудні 1950 р. у м. Брюссель (Бельгія). Початковий варіант був підготовлений у 1951 р. і виданий у 1955 р. **Б.м.н.** неодноразово змінювалась у зв'язку зі змінами в структурі міжнародної торгівлі. Остання редакція була опублікована у 1976 р.

Робота над розробленням єдиної міжнародної товарної номенклатури активізувалась після Другої світової війни. В її основу було покладено Женевську номенклатуру, але із суттєвими поправками, що відображали досягнення науково-технічного прогресу і усували недоліки, що були виявлені при практичному використанні. Проект номенклатури був підготовлений у 1949 р. При цьому стало зрозуміло, що позиції номенклатури на відміну від підпозицій повинні бути затверджені Міжнародною конвенцією. Після відповідних доопрацювань проект був трансформований у Брюссельську конвенцію про Номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах від 15.12.1950. Конвенція передбачала створення нового робочого органу – Номенклатурного комітету і процедуру періодичного удосконалення номенклатури.

У початковому варіанті основною ознакою класифікації товарів був характер матеріалу із якого він виготовлений. Під час застосування **Б.м.н.** постійно велась робота з її зближення з Стандартизованою міжнародною торговою класифікацією і у 1974 р. був створений новий проект **Б.м.н.**, який отримав назву Номенклатура Ради Митного Співробітництва (НРМС).

Б.м.н. містила 21 великий розділ і 99 глав. Товари суміжних галузей економіки об'єднувалися в одному розділі, а в середині розділу товари споріднених галузей були згруповані в глави. У главах було здійснено уніфікований розподіл товарів на дрібні товарні позиції залежно від рівня обробки товару. Кожна товарна позиція мала уніфікований номер, у якому перші дві цифри означали номер глави, а дві останні – номер товарної позиції всередині глави. Держави, що підписали конвенцію про застосування **Б.м.н.** були зобов'язані формувати свої тарифи за наведеними єдиними принципами із збереженням назв розділів, глав і позицій та їх нумерації. Країни могли створювати більш деталізовані позиції, як наслідок тарифи сформовані на основі **Б.м.н.** містили багато неуніфікованих товарних позицій. **Б.м.н.** використовувалась при розробці митних тарифів багатьох країн Європи, Японії та деяких країн, що розвиваються.

Яковенко О.В.

БРЮССЕЛЬСЬКА ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА (BRUSSELS TRADE NOMENCLATURE) – перша статистична номенклатура товарів, затверджена міжнародною конвенцією.

Прийнята Другою міжнародною конференцією з комерційної статистики, що відбувалась у 1913 р. в Брюсселі та була підписана 29 державами 31.12.1913. Згідно із основними положеннями цієї конвенції країни використовували для своїх цілей національні класифікації і товарні номенклатури, але крім цього складали і повідомляли дані за єдиною класифікацією і товарною номенклатурою до спеціально створеного Міжнародного бюро зовнішньоторговельної статистики.

Б.т.н. складалась із 5 розділів, що містили 186 базисних товарних позицій: I «Живі тварини» (1 – 7 товарні позиції); II «Продовольчі товари та напої» (8 – 49 товарну позицію); III «Сировина та напівфабрикати» (50 – 98 товарні позиції); IV «Готові вироби» (99 – 182 товарні позиції); V «Золото та срібло, необроблені золоті та срібні монети» (183 – 186 товарні позиції). Основним недоліком **Б.т.н.** був недостатній рівень деталізації та зумовлені цим незручності застосування в якості світового стандарту. З метою усунення цього недоліку у 1927 р. розпочалась робота над створення нової номенклатури в рамках Всесвітньої економічної Конференції під егідою Ліги націй. Нова номенклатура отримала назву Женевської товарної номенклатури.

Яковенко О.В.

БУЛОТІР (BOULEUTERION) [від βουλευτήριος – «радник»] – урядова посада у Візантійській імперії, яка належала до відомства епарха (намісника) Константинополя. В обов'язки **Б.** входило від імені епарха опечатувати товари, що проходили через Босфор і підлягали митному контролю. У місцях розташування середньовічних об'єктів митної інфраструктури археологи знаходять численні відтиски печаток **Б.**

Колесников К.М.

Відтиск печатки Фо..., булотіра Ієрона – митної станції на азійському березі Босфора при вході в Чорне море, VIII ст.

БУНГЕ МИКОЛА ХРИСТИЯНОВИЧ (ХРИСТОФОРОВИЧ) (BUNHE MYKOLA KHRYSTYIANOVYCH (HRISTOFOROVYCH)) (1823 – 1895) – державний діяч, таємний радник, вчений, економіст, академік Петербурзької АН, Міністр фінансів (1881 – 1887 рр.), кавалер орденів Святого Станіслава 2 (1857 р.) та 1 (1865 р.) ступенів, Святого Володимира 3 (1862 р.) та 2 (1874 р.) ступенів, Святої Анни 1 ступеня (1868 р.), Білого Орла (1879 р.), Святого Олександра Невського (1883 р.).

Народився 23.11.1823 у київській дворянській родині. Батько – Християн Георг Бунге, лікар, який служив у військовому госпіталі і викладав у декількох навчальних закладах. Мати – Катерина Миколаївна Гебнер.

Середню освіту отримав у першій Київській гімназії, яку закінчив із золотою медаллю. Вищу освіту здобув у Київському університеті на юридичному факультеті, який закінчив у 1845 р.

У 1847 р. захистив дисертацію на тему «Исследование начал торгового законодательства Петра Великого», а у 1850 р. захистив докторську дисертацію на тему «Теория кредита». Читав лекції в Київському університеті, протягом 20-ти років був ректором цього ж університету. Викладав у декількох навчальних закладах України. Особистість **Б.** була надзвичайно авторитетною серед студентів, а лекції мали велику популярність. Навчав теорії фінансів та політекономії Олександра III, а потім Миколу II.

Став автором наукових праць: «Теория кредита» (1852 р.), «Курс статистики» (1865 р.), «Основания политической экономии» (1870 р.), «Товарные склады и варранты» (1871 р.), «Полицейское право» (1873 – 1877 рр.), «Государство и народное образование начальное и профессиональное, то есть ученое, реальное и художественное, в Германии, Англии и Франции: Очерки исслед. Лоренца Штейна: Извлеч. из соч.: Das Elementar und Berufsbildungswesen von L. Stein» (1877 р.), «О восстановлении металлического обращения в России» (1877 р.), «О восстановлении постоянной денежной единицы в России» (1878 р.), «Государственное счетоводство и финансовая отчетность в Англии»(1890 р.), «Очерки политико-экономической литературы» (1895 р.).

У 1880 – 1881 рр. був заступником Міністра фінансів О.А. Абази. У 1882 р. призначений Міністром фінансів. Головним завданням вважав упорядкування грошової системи країни. Програма виходу з кризи відрізнялась своєю соціальною спрямованістю. Він бачив тісний зв'язок між поліпшенням фінансового становища країни та покращенням добробуту населення. Одними з перших заходів, які здійснив **Б.** на посту Міністра фінансів, стало зниження відкупних платежів, відміна подушного податку та соляного акцизу, але постала необхідність компенсувати дані заходи іншими. У зв'язку з цим відбулось підвищення податків на спирт, цукор, тютюн, збільшення митних зборів на товари, які ввозились на територію Росії. Намагався зменшити витрати, однак збалансувати бюджет не зміг через неврожаї (1882, 1884, 1885 рр.). Був прихильником введення прибуткового податку.

У період керівництва керування Міністерством

фінансів **Б.** у Росії розпочалась підготовка грошової реформи: з 1884 р. у Державному банку розпочали накопичення золота з надходжень за сплату митних зборів та за рахунок зовнішніх позик. Невигідні умови цих позик, невдала спроба скорочення кількості кредитних білетів, які були в обігу, а також дефіцит бюджету – все це було мотивом для постійних наклепів на **Б.** в газетах. Його звинувачували у слабкості та нерішучості, «нерозумінні умов життя населення, надмірному захопленні західноєвропейськими теоріями». Ці обвинувачення сприяли звільненню з посади Міністра фінансів. Його наступником став Вишнеградський Іван Олексійович.

Незадовго до смерті **Б.** написав політичний заповіт, адресований імператору (який пізніше отримав назву «Загробные заметки»). У цьому документі, підготовленому з помірно-реформаторських позицій, йшла мова про економічні перетворення в країні, державному управлінні, освіті, оподаткуванні, законодавстві та національному питанні.

Помер **Б.** 3 червня 1895 р. у Царському Селі (тепер м. Пушкін Ленінградської обл., Росія). Похований за заповітом у Києві 8 червня 1895 р. на лютеранській ділянці Байкового цвинтаря.

Після смерті **Б.** його нащадки у жовтні 1895 р. подарували бібліотеці університету Святого Володимира частину особистої бібліотеки вченого, яка складала близько 5000 томів (переважно економічної літератури різними мовами), з умовою «образовать из нее самостоятельный отдел с присвоением имени ученого». 1927 р. постановою Наркомосу УРСР її передано до фонду Всенародної бібліотеки України при Українській академії наук (тепер НБУВ).

За заповітом **Б.** залишив університету Святого Володимира 6 тис карбованців. На відсотки від цієї суми у травні 1896 р. затверджено щорічну премію імені Миколи Християновича Бунге за найкращу студентську роботу з економічної тематики та дві щорічні грошові допомоги найуспішнішим студентам.

Дворнічена І.М.

БУРШТИН (AMBER) [від нім. Bernstein – бурштин, янтар] – природна органічна сполука, щільна і в'язка (скам'яніла) викопна смола хвойних дерев.

Б. – це корисна копалина, напівдорогоцінне каміння, що утворилося внаслідок кристалізації (фосилізації) протягом декількох мільйонів років смоли древніх хвойних дерев без доступу кисню. Сосна, із живиці якої утворився **Б.**, латинською мовою іменується «пінус сукцинифера». Звідси і **Б.** назвали «сукцинітом». Найбільш розповсюджений і популярний балтійський сукциніт. Дуже близькі до нього **Б.**, які знаходять в Україні (в районі Києва, Харкова, на Волині). Решта **Б.** з різних родовищ, які названі за місцем знаходження (байкальський, сахалінський, бразильський, сицилійський та ін.) або, що носять спеціальні назви (айкаїт, альнашит, амбрі, беккеріт, бірміт, волхвіт та ін.) – це лише бурштиноподібні смоли. Однак **Б.** часто іменують будь-які бурштиноподібні смоли.

Тому самим теплим і сонячним каменем можна вважати лише **Б.**, який частіше за все буває теплого, сонячного кольору – від жовтого, до коричневого і помаранчевого відтінків. Звичайно, трапляється інший **Б.**, але частіше зустрічаються

«Сонячний камінь»

саме ці кольори, що й дали **Б.** подібну назву.

Культурною цінністю з **Б.** є, так звана, Бурштинова кімната – шедевр мистецтва XVIII ст., що безслідно зник під час II Світової війни та не знайдений до цього часу.

Відповідно до вітчизняного законодавства **Б.** належать до дорогоцінного каміння органогенного утворення, а вироби із нього, при наявності визначених ознак, – до культурних цінностей, переміщення через митний кордон яких має свої особливості.

Долобанько В.В.

БЮЛЕТЕНЬ КУРСІВ ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ (EXCHANGE RATE BULLETIN) – офіційне довідково-інформаційне видання, що містить дані про курс обміну національної грошової одиниці щодо іноземних валют на визначену дату. Формується, переважно, у табличній формі, де зазначається назва валюти, її кількість, цифровий та літерний коди, офіційний курс. Інформація, зазначена у **Б.к.** є обов'язковою при проведенні взаємних розрахунків господарюючих суб'єктів, які потребують перерахунку валюти платежу у національну чи іноземну; при визначенні та сплаті податків, митних платежів та штрафних санкцій; при здійсненні операцій купівлі-продажу валюти. В окремих країнах **Б.к.** може належати до підвідомчих нормативно-правових документів державного органу, що здійснює контроль та регулювання грошово-кредитного обігу.

В Україні **Б.к.** може поширюватися у паперовому вигляді – в офіційних виданнях НБУ; в електронному вигляді – у вигляді електронних файлів на Інтернет-сайті НБУ.

Фрадинський О.А.

ВАГА БРУТТО (GROSS WEIGHT) – загальна вага товару, включно з вагою усієї упаковки (та піддонів), за винятком контейнерів та іншого транспортного обладнання. У міжнародній практиці торгових відносин трапляється також термін «полубрутто», що позначає **В.б.** за вирахуванням маси зовнішньої упаковки.

Коновалов Ю.О.

ВАГА НЕТТО (NET WEIGHT) – чиста вага (маса, обсяг) товару без упаковки, тари. Протилежний показник – брутто.

Ціна на товар часто встановлюється за **В.н.**, при чому у цій ціні враховується вартість тари і упаковки. Для позначення ваги товару разом з первинною упаковкою, у якій він доставляється споживачеві (наприклад, банка консервів, тюбик зубної пасти, флакон духів), застосовується поняття «полунетто».

Щоб визначити **В.н.** для розрахунку мита необхідно враховувати внутрішню специфіку. Прийом товарів за **В.н.** у торгових точках проводиться в кожному окремому місці одночасно з розкриттям тари і обов'язково не пізніше 10 днів (швидкопсувних продуктів не пізніше 24 години) з моменту отримання товарів. Вага тари перевіряється одночасно з **В.н.** товару.

Проводиться перевірка **В.н.** у порядку, обумовленому в стандартах, технічних умовах та в інших узгоджених обома сторонами правилах. Якщо неможливо зважити товар окремо від тари на момент приймання з різного роду об'єктивних причин, то **В.н.** визначається за вирахуванням ваги порожньої тари (після її звільнення) з ваги брутто у момент отримання фактичної ваги товару. Результати зважування оформляють відповідними актами. Визначити **В.н.** вирахуванням ваги тари з ваги брутто за даними з транспортних і супровідних документів без перевірки фактичної ваги брутто та ваги тари не дозволяються.

Існує безліч ваг, призначених для промислових вимірювань. У багатьох моделях передбачена функція, що дозволяє визначити **В.н.**, тобто без урахування ваги упаковки.

Коновалов Ю.О.

ВАГИ КРАНОВІ TIGRIP TKA/TWF (TIGRIP TKA/TWF CRANE SCALES) – компактні вимірювальні пристрої з цифровим дисплеєм для зважування вантажу, що піднімається. Похибка вимірювання ± 0,1 %. **В.** забезпечені рідкокристалічним дисплеєм (LCD), який може показувати вагу «брутто» або «нетто». На дисплеї **В.** також показується попередження про перенавантаження (спрацьовує при 110 % від вантажопідйомності) і стан батареї. Діапазон виміру: 1/2/3/3,2/5/8/12/20/35/50/100 т. Усі **В.** поставляються зі скобами / гаками у валізі із зарядним пристроєм. **В.** TWF додатково обладнані пультом дистанційного керування з інтерфейсом RS 232 та може бути укомплектований кабелем для з'єднання з комп'ютером і програмним забезпеченням.

Якісними характеристиками **В.** є: висока точність; легка вага; доступний та зрозумілий дисплей; легкість використання; найвища якість; міцність конструкції; можливість повороту при підйомі на 180°С; збереження у пам'яті максимального значення; акумулятор, що перезаряджається.

Туржанський В.А.

ВАГОВЕ МИТО – див. МИТО ВАГОВЕ.

ВАГОВИЙ СЕРТИФІКАТ – див. СЕРТИФІКАТ ВАГОВИЙ.

ВАГОВИЙ СЕРТИФІКАТ ІНТЕРМОДАЛЬНИЙ ВАНТАЖОВІДПРАВНИКА – див. СЕРТИФІКАТ ВАГОВИЙ ІНТЕРМОДАЛЬНИЙ ВАНТАЖОВІДПРАВНИКА.

ВАГОН БЕЗДОКУМЕНТНИЙ (NON-DOCUMENTARY WAGON) – вантажний вагон, що знаходиться на залізничній станції внаслідок роз'єднання вагонів під час прямування до місця призначення.

У випадку коли вагони та вантажі знаходяться окремо від документів проводиться розслідування, під час якого звертається увага на такі обставини: 1) час поступлення на станцію **В.б.**, станцію конвертування документів, виявлена відсутність документів при прибутті поїзда, чи наявний акт загальної форми; 2) якщо **В.б**. виявлений у парках станції встановлюється як, коли, і за яких обставин надіслані не за призначенням чи втрачені документи, яких вжито заходів для встановлення належності вантажу і його відправлення за призначенням; 3) при виявленні документів без вагона повинно бути встановлено, як і коли надійшли документи, чи прибував вагон на станцію, ким, коли і за яких обставин він відправлений без документів, чи не був розвантажений чи навантажений на цій станції, чи немає запитів про розшук чи належність даного вагона.

Мотюк К.Д.

ВАГОН ЗАЛІЗНИЧНИЙ (RAILWAY WAGON) [від франц. wagon, від англ. waggon – повозка] – різновид транспортного засобу, призначений для перевезення рейковими шляхами вантажів і пасажирів та обладнаний для цього необхідними пристосуваннями. **В.з.** характеризуються великим різноманіттям, що обумовлюється їх призначенням, типом конструкцій, вантажопідйомністю тощо.

Залежно від об'єкту перевезень усі **В.з.** поділяються на 2 основні типи: пасажирські – побудовані як закрите приміщення із необхідним інфраструктурним обладнанням, необхідним для перевезення пасажирів (входами і виходами, місцями для сидіння або відпочинку, вентиляцією, опаленням, туалетними кімнатами, місцями для провідників); вантажні – більш простіші за своєю конструкцією та призначені для перевезення різноманітних вантажів. У свою чергу пасажирські поділяються на вагони місцевого та далекого слідування, приміські, вагони-ресторани, поштові, багажні, поштово-багажні, вагони-лабораторії, службові, санітарні, вагони-клуби, кіно-вагони. Серед вантажних вагонів виокремлюють криті вагони, напіввагони, вагони-платформи, цистерни, ізотермічні вагони, вагони спеціального призначення (пожежні, ремонтні, вагони для перевезення визначених видів вантажу).

Різновиди залізничних вагонів

За способом транспортування **В.з.** поділяються на несамохідні (причіпні) – призначенні для переміщення за допомогою локомотива у складі залізничного потягу; автовагони (самохідні) – обладнані власною енергетичною установкою із живленням пальним або електрострумом. За місцем використання **В.з.** поділяються на вагони загального призначення – експлуатуються по усій сітці залізничних доріг; вагони промислового призначення – експлуатація яких проводиться з внутрішньозаводськими маршрутами та промисловими шляхами замкнутого типу; вагони міського транспорту – забезпечують перевезення пасажирів у межах міст, або на приміських маршрутах.

Окрім того **В.з.** класифікують залежно від кількості колісних осей (двоосні, чотириосні, шестиосні, восьмиосні, багатоосні); залежно від типу матеріалу та технології виготовлення (цільнометалічні, з дерев'яною або металевою обшивкою, зварні або клепані); вирізняють **В.з.** за вантажопідйомністю, тиском колісної пари на залізничні рейси, тиском на 1 м залізничного шляху, габаритами та шириною колії.

Фрадинський О.А.

ВАГОН-ПЛАТФОРМА (OPEN FREIGHT CAR) [від франц. Plat – плоский та forme – форма] – залізничний вагон відкритого типу, призначений для перевезення вантажів, яким не шкодить вплив навколишнього природного середовища. **В.-п.** поділяються на 2 основні типи:

– універсальні – розраховані на перевезення великої номенклатури товарів, використовуються для перевезення штучних та навальних вантажів, невеликих контейнерів, транспортних засобів, військової, будівельної та сільськогосподарської техніки. Конструктивно складаються із зварної стальної рами, на якій закріплено дерев'яний або металічний настил. Із сторін рами встановлюються відкидні бокові та торцеві борти висотою до

Вагон-платформа для перевезення великотоннажних контейнерів

500 мм, які убезпечують вантаж від втрати, а у відкинутому стані можуть використовуватися як містки для вантажних операцій;

– спеціалізовані – призначені для перевезення визначеного виду вантажу (великотоннажних контейнерів, автопоїздів, автомобілів, лісу-кругляку та лісоматеріалів, стального прокату, труб великого діаметру, колісних пар тощо). Конструкційно мають суттєві відмінності від універсальних **В.-п.** – можуть бути відсутні борти та настил (при контейнерних перевезеннях); обладнанні високими бортовими стійками (при перевезенні деревини) або ж фітинговими вузлами кріплення (при перевезенні автомобілів).

Фрадинський О.А.

ВАГОННА ВІДПРАВКА – див. ВІДПРАВКА ВАГОННА.

ВАГОНО-ГОДИНА (FREIGHT CAR-HOUR) – одиниця вимірювання обсягу витрат часу вантажних вагонів у робочому та у неробочому парках. Визначається множенням середньодобової величини парку вагонів на число діб за звітний період і число годин у добі. Витрати **В.-г.** – базовий елемент для розрахунку важливих параметрів транспортного процесу: часу знаходження вагонів різних категорій на станціях, часу простою вагонів під вантажними операціями, часу очікування виконання операцій тощо.

Арзянцева Д.А.

ВАГОНО-КІЛОМЕТР (FREIGHT CAR-KILOMETER) – показник, який характеризує відстань, пройдену вагонами у складі вантажних і пасажирських поїздів. Визначають окремо для вантажних і пасажирських поїздів за маршрутами машиністів локомотивів як добуток кількості вагонів у поїзді і пройденої ним відстані. **В.-к.** використовується для характеристики обсягів роботи вагонного парку, обчислення якісних показників (динамічного навантаження, середньодобового пробігу, коефіцієнта використання пробігу тощо). **В.-к.** відображає витрати залізниці, пов'язані із перевезенням вантажів та пасажирів.

Арзянцева Д.А.

ВАЛОВА МІСТКІСТЬ СУДНА – див. МІСТКІСТЬ СУДНА ВАЛОВА.

ВАЛЬВАЦІЯ (VALUATION) [від фр. Evaluation – оцінка] – встановлення курсу іноземних валют по відношенню до національної грошової одиниці. **В.** не відображає тенденцій зміни валютного курсу, для цього використовуються поняття ревальвація і девальвація. Особливого поширення ця категорія набуває у сфері оцінювання іноземної валюти. З цією метою встановлюється офіційний тариф, який фіксує співвідношення вартості іноземної та національної валют. Цінність монети розраховується не за номінальною ціною, а за вагою чистого металу (срібла, золота – вальваційна вага).

Руда Т.В.

ВАЛЮТА (CURRENCY) – офіційна грошова одиниця певної країни або групи країн. **В.** є: українська гривня, долар США, євро, російський рубль, японська єна, китайський юань, англійський фунт стерлінгів, турецька ліра та багато інших офіційно встановлених грошових одиниць. Офіційне встановлення грошової одиниці, як правило, здійснюється через прийняття відповідного закону, що регулює грошовий обіг у країні. Найчастіше окремо взята держава вводить в обіг в якості офіційної **В.** країни власну грошову одиницю. Але в той же час, існують і **В.** колективні – **В.** групи країн, як наприклад, євро. Емісія **В.** здійснюється у вигляді відповідних банкнот, казначейських білетів, монет, записів на банківських рахунках. Залежно від емітента **В.** розділяють на національну та іноземну. **В.** національна може трактуватися як офіційна грошова одиниця певної, конкретно взятої країни. Вона перебуває в обігу, забезпечує платіжні операції на території певної держави, а також може використовуватися у зовнішньоекономічних операціях та міжнародних розрахунках. **В.** іноземна – офіційна грошова одиниця будь-якої іноземної країни або їх групи. Вона перебуває в обігу, забезпечує платіжні операції на території відповідної іноземної держави або їх групи, а також може використовуватися у зовнішньоекономічних операціях та в міжнародних розрахунках. Залежно від режиму використання **В.** поділяються на конвертовані та неконвертовані. Вільноконвертована **В.** безперешкодно обмінюється на іншу **В.** для всіх видів операцій, частково конвертована – з певними обмеженнями, неконвертована – використовується фактично тільки для обслуговування внутрішніх економічних процесів.

Петруня Ю.Є.

ВАЛЮТА ВЕКСЕЛЯ (BILL CURRENCY) – грошова одиниця, у якій виражена сума зобов'язання по виданому векселедавцем векселю. Векселедавець може видавати вексель як в національній валюті, так і в іноземній. На практиці, векселі, якими здійснюються розрахунки в межах однієї країни, видаються і погашаються у валюті даної країни, векселі, якими здійснюються розрахунки за міжнародними операціями, можуть видаватися у валюті країни векселедавця, у валюті країни першого векселедержателя або в іншій міжнародній валюті.

У випадках нестабільності обмінного курсу у країні векселедавця при видачі векселя для розрахунків на території країни векселедавця **В.в.** може бути іноземна валюта. Якщо **В.в.** має однакову назву у країні видачі та країні платежу, але різний обмінний курс, то в даному випадку **В.в.** є валюта країни місця платежу. На території України у разі видачі векселя, вираженого в іноземній валюті, погашення зобов'язань за даним векселем може здійснюватися у національній валюті шляхом сплати суми заборгованості за курсом НБУ на день настання строку платежу або в іноземній **В.в.** з дотриманням вимог валютного законодавства.

Медвідь Ю.О.

ВАЛЮТА ВІЛЬНО КОНВЕРТОВАНА (FULLY CONVERTIBLE CURRENCY) – валюта, яка широко використовується для здійснення платежів за міжнародними операціями та продається на головних валютних ринках світу. **В.к.в.** може вільно і без обмежень обмінюватись на інші іноземні валюти та виконує функцію світових грошей.

У період дії золотого стандарту конвертованою автоматично ставала та валюта, яка могла вільно обмінюватися на золото. Після відміни цього стандарту на початку 70-х рр., **В.к.в.** розуміють як здатність грошової одиниці вільно продаватися, купуватися і обмінюватися відповідно до діючого валютного курсу, використовуватися для створення фінансових активів та депонуватися в національні банки.

Окрім того, **В.к.в.** називають резервною валютою, оскільки в ній центральні банки накопичують та зберігають резерви коштів для міжнародних розрахунків. До **В.к.в.** належать такі валюти та банківські метали: австралійські долари (AUD), англійські фунти стерлінгів (GBR), датські крони (DKK), долари США (USD), ісландські крони (ISK), канадські долари (CAD), норвезькі крони (NOK), шведські крони (SEK), швейцарські франки (CHF), японські єни (JPY), євро (EUR), СПЗ (XDR), золото (XAU), паладій (XPD), платина (XPT), срібло (XAG).

Використання режиму **В.к.в.** надає низку переваг для країни, зокрема створюються умови для довготермінового поліпшення її платіжного балансу; **В.к.в.** асоціюється у світі з економічною свободою; з'являється можливість розраховуватися з іншими країнами національними грошима без обов'язкового попереднього накопичення іноземної валюти, що рівноцінно отриманню безвідсоткового зовнішнього кредиту; розширюються можливості закупівлі іноземних товарів та експорту власних, стимулюється ЗЕД підприємств; запровадження режиму конвертованості валюти сприяє входженню країни до системи міжнародного поділу праці, її відкритості; стимулюється залучення іноземного капіталу; значно спрощується процедура розрахунків.

Руда Т.В.

ВАЛЮТА ІНОЗЕМНА (FOREIGN CURRENCY) – грошові знаки іноземних держав і кредитні засоби обігу та платежу (веселі, чеки тощо), виражені в грошових одиницях іноземних держав та окремих міжнародних організацій, що використовуються

в міжнародних розрахунках. У внутрішньому обігу **В.і.** починає широко застосовуватись під час інтенсивного знецінення національної грошової одиниці, особливо при переростанні інфляції в гіперінфляцію.

В Україні НБУ використовує для здійснення обліку та митних платежів такі види **В.і.**: австралійські долари (AUD), азербайджанські манати (AZN), англійські фунти стерлінгів (GBR), білоруські рублі (BYR), данські крони (DKK), долари США (USD), євро (EUR), ісландські крони (ISK), канадські долари (CAD), литовські лити (LTL), молдавські леї (MDL), польські злоті (PLN), російські рублі (RUB), сінгапурські долари (SGD), СПЗ (XDR), турецькі ліри (TRY), шведські крони (SEK), швейцарські франки (CHF), японські єни (JPY).

Дворнічена І.М.

ВАЛЮТА КРЕДИТУ (CREDIT CURRENCY) – грошова одиниця, у якій, за згодою кредитора та позичальника, надається кредит. **В.к.** є однією із обов'язкових умов міжнародного кредиту. **В.к.** може бути національною валютою кредитора чи позичальника, валютою третьої країни або міжнародною розрахунковою одиницею (євро, СПЗ). Вибір **В.к.** є предметом переговорів і може суттєво

вплинути на вартість кредиту, оскільки зміна курсу **В.к.** може спричинити її відносне знецінення чи подорожчання. Стан **В.к.** впливає на рівень кредитних відсоткових ставок. **В.к.** не завжди відповідає валюті сплати кредиту.

Яковенко О.В.

ВАЛЮТА НАЦІОНАЛЬНА (NATIONAL CURRENCY) – грошова одиниця країни. Без **В.н.** неможливе існування національної грошової системи. **В.н.** – грошова одиниця, що емітується державою (центральним банком) для використання на території даної держави. Використовується у міжнародному економічному обміні та інших сферах, що передбачають грошові розрахунки.

Коновалов Ю.О.

ВАЛЮТА НЕКОНВЕРТОВАНА (ЗАМКНУТА) (INCONVERTIBLE CURRENCY) – національна валюта, що функціонує в межах однієї країни і не підлягає обміну на інші іноземні валюти. До замкнутих валют належать валюти країн, які встановлюють різні обмеження і заборони на покупку і продаж іноземної валюти, на ввезення і вивезення національної та іноземної валюти, а також застосовують інші заходи валютного регулювання. Основні причини валютних обмежень – нестача валюти, тиск зовнішньої заборгованості, важкий стан платіжних балансів.

Варто відзначити, що у більшості країн-членів МВФ поширені деякі валютні обмеження, пов'язані, перш за все з міжнародними розрахунками за поточними операціями, а також з рухом інвестицій. Ще ширше застосовуються валютні обмеження у країнах Східної Європи та державах СНД. У цих країнах валютні обмеження поступово скорочуються по мірі їх входження в ринкові відносини і гнучкішого й ефективнішого застосування економічних інструментів у сфері валютного регулювання і переходу спочатку до внутрішньої, а потім і до загальної конвертованої національної валюти.

Окрім того, у випадку, коли національна валюта є неконвертованою, держава забороняє будь-які операції обміну національної валюти на іноземну або дозволяє це робити за угодою уповноважених валютних органів. З понад 300 найменувань національних валют переважна більшість їх у сучасних умовах є **В.н**. Головними причинами існування **В.н.** є: відсутність стабільного грошового обігу в країні, товарний голод, відсутність конкурентоспроможної продукції на світових ринках (або надзвичайно низька її частка), нерозвинена банківська система; відсутність мінімального резервного золотовалютного фонду та ін. Наявність **В.н.** означає для країни відсутність умов для довготермінового поліпшення її платіжного балансу, неможливість розрахуватися з іншими країнами національними грошима без обов'язкового попереднього накопичення іноземної валюти, звуження можливостей закупівлі іноземних товарів та експорту національної продукції, посилення валютного ризику, труднощі в залученні іноземного капіталу, у входженні у міжнародний поділ праці, а отже, в залученні до режиму міжнародної конкуренції (що значно послаблює стимули до впровадження матеріало-, енерго-, ресурсоощадних технологій і, як наслідок, знижує собівартість продукції) та ін.

До **В.н.** належать: азербайджанські манати (AZM), єгипетські фунти (EGP), нові тайванські долари (TWD), таджицькі сомоні (TJS), туркменські манати (TMM), узбецькі суми (UZS), югославські динари (YUM).

Руда Т.В.

ВАЛЮТА ПАРАЛЕЛЬНА (PARALLEL CURRENCY) [лат. valeo – коштую і грец. parallelos – що йде поруч] – 1) валюта, яка обслуговує внутрішньодержавні платіжні потреби й використовується нарівні з національною валютою; 2) додатково випущений різновид державних грошових знаків поряд (паралельно) з емітованими раніше знаками, тобто тими, що перебувають в обігу, наприклад грошові купони, випущені в Україні у 1992 р.; 3) «другі» гроші, що мають місце в країні, наприклад, якщо в якості грошей визнаються і золото, і срібло, то срібні гроші є паралельною валютою. Іноді паралельною валютою може виступати іноземна валюта, що має місце поряд з вітчизняною; чужоземна валюта, що є в обігу на території певної країни поряд із національною.

Шнирков О.І.

ВАЛЮТА ПЛАТЕЖУ (CURRENCY OF PAYMENT) – валюта, в якій здійснюється платіж за укладеною угодою. Відповідно до українського законодавства **В.п.** – будь-яка валюта, в якій здійснюється оплата товару згідно з умовами договору. **В.п.** може бути будь-яка валюта, яка є узгодженою між всіма учасниками угоди (у найпростішому випадку – між покупцем та продавцем) й вибір якої не суперечить вимогам законодавства. Для виконання угод між резидентами однієї країни валюта угоди майже завжди співпадає із **В.п.** Нормативно чітко визначено, що валюта України є єдиним законним засобом платежу на території України, який приймається без обмежень для оплати будь-яких вимог

та зобов'язань. Водночас у розрахунках між резидентами і нерезидентами у межах торговельного обігу використовуються як засіб платежу іноземна валюта та грошова одиниця України – гривня.

В угоді у разі використання **В.п.**, іншої ніж валюта ціни, зазвичай, мають бути вказані такі елементи: дата перерахунку (на день платежу або на день, що передує дню платежу); валютний ринок, котирування якого береться за основу для перерахунку валюти угоди у **В.п.**; курс, за яким буде відбуватися перерахування – курс покупця, курс продавця, або середній з них. Якщо в угоді чітко не зазначено курс перерахунку валюти ціни у **В.п.**, то банк, який здійснює платіж, може використовувати: офіційний курс гривні до іноземних валют, установлений НБУ на дату платежу, якщо однією з валют є гривня; курс, що склався на Московській міжбанківській валютній біржі або встановлений центральним банком країни СНД чи Балтії на дату платежу, якщо одна з валют є валютою країни СНД чи Балтії, а інша – не є гривнею; курс на останню дату публікації у «Financial Times», яка передує даті платежу – у всіх інших випадках.

У разі, якщо резидент України, який виступає покупцем та платником, відповідно до умов угоди має сплачувати вартість угоди у валюті, яка є іншої ніж національна (гривні), то він може звернутися до банку, який працює на міжбанківському валютному ринку України із дорученням купити валюту. Торгівля іноземною валютою на території України резидентами і нерезидентами – юридичними особами здійснюється через уповноважені банки та інші фінансові установи, що одержали ліцензію на торгівлю іноземною валютою НБУ, виключно на міжбанківському валютному ринку України.

Поняття **В.п.** широко використовується у ЗЕД, оскільки при укладанні та виконанні угод між резидентами різних країн валюта угоди (валюта ціни) та **В.п.** можуть відрізнятись. У світовій практиці, якщо учасники угоди є резидентами економічно розвинених країн доволі часто **В.п.** виступає валюта країни покупця-імпортера; якщо один з учасників угоди є резидентом недостатньо економічно розвиненої країни, то часто **В.п.** виступає будь-яка з «твердих» валют – долар США, євро, швейцарський франк, британський фунт стерлінгів, японська єна. У разі тривалого часу виконання угоди, зазвичай, експортер (продавець) прагне встановити **В.п.** таку валюту, курс якої відносно інших валют є стабільним, й зменшення цінності якої не очікується. Імпортер (покупець) прагне встановити валюту, курс якої коливається, й очікується, що курс такої валюти буде зменшуватися, оскільки при цьому існує шанс отримати додаткову економічну вигоду.

Відмінність валюти ціни та **В.п.** є одним з найбільш простих способів страхування валютних ризиків.

Вибір **В.п.** здійснюється з урахуванням багатьох факторів – динаміки валютного курсу, традицій, методів валютного регулювання та валютного контролю. Наприклад, на ринку нафти та продуктів з нафти історично найбільш використовуваною **В.п.** виступає долар США, у міжнародних розрахунках країн південно-східної Азії часто як засіб платежу використовуються японська єна та долар США, у зовнішньоекономічних операціях резидентів країн Європи частіше використовується євро.

Якщо за певних умов покупець не може здійснити розрахунок за угодою у вибраній раніше **В.п.** (обмеження щодо купівлі валюти, відсутність необхідної валюти для її купівлі на міжбанківському ринку тощо), то за згодою із продавцем на основі додаткової угоди до основної угоди **В.п.** може бути змінена, або може бути застосований валютний кліринг. В окремих випадках неможливість здійснити розрахунок у **В.п.** (за певних умов) може бути визнана форс-мажором з настанням відповідних наслідків для продавця та покупця.

Погорєлов Ю.С.

ВАЛЮТА РЕЗЕРВНА (RESERVE CURRENCY) – загальновизнана у світі валюта, що використовується для створення в центральних банках інших країн резерву грошових коштів з метою здійснення міжнародних розрахунків. Виконує функцію резервного засобу, слугує засобом визначення валютного паритету, валютного курсу, використовується як засіб проведення валютної інтервенції. Іноді цим терміном також називають національні кредитні гроші, валюту провідних держав світу, які використовуються для міжнародних розрахунків.

Статус **В.р.** дає переваги країні-емітенту: можливість покривати дефіцит платіжного балансу національною валютою, сприяти зміцненню позицій національних експортерів у конкурентній боротьбі на світовому ринку. У той же час висунення валюти країни на роль резервної покладає певні обов'язки на її економіку: необхідно підтримувати відносну стабільність цієї валюти, не вдаватися до девальвації, валютних і торгових обмежень. Статус **В.р.** зобов'язує країну-емітента вживати заходи з ліквідації дефіциту платіжного балансу і підпорядковувати внутрішню економічну політику завдан-

ню досягнення зовнішньої рівноваги.

Спочатку у ролі **В.р.** виступав англійський фунт стерлінгів, що грав панівну роль у міжнародних розрахунках. Разом з фунтом стерлінгів як міжнародна платіжна і резервна валюта поступово став використовуватися долар США, який незабаром став домінувати положення. Рішеннями конференції у Бреттон-Вудсі (США, 1944 р.) був введений золотодевізний стандарт, заснований на золоті і двох валютах – доларі США і фунті стерлінгів Великобританії. Згідно з новими правилами, долар ставав єдиною валютою, прив'язаною до золота безпосередньо. Казначейство США зобов'язувалося обмінювати долари на золото іноземним урядовим установам і центральним банкам у співвідношенні 35 доларів за тройську унцію. Фактично золото перетворилося з основної у **В.р.** У 1976 р. за наслідками угод Ямайської валютної конференції (м. Кінгстон, Ямайка) була офіційно узаконена Ямайська валютна система, яка передбачала вільне коливання курсів валют. Як **В.р.** стали використовуватися німецька марка, японська єна, швейцарський франк. До початку XXI ст. долар США став основною **В.р.** світу.

Євро – друга за використанням **В.р.** Після введення євро у 1999 р. ця валюта частково успадкувала частку в розрахунках і резервах від німецької марки, французького франка та інших європейських валют, які використовувалися для розрахунків і накопичень. Відтоді частка євро постійно збільшувалась, оскільки центральні банки прагнуть диверсифікувати свої резерви. Фунт стерлінгів був основною **В.р.** у більшості країн світу в XVIII і XIX ст. Важка економічна ситуація у Великобританії після Другої світової війни і посилення домінування США в світовій економіці призвело до втрати фунтом стерлінгів статусу найзначимішої валюти. Японська єна розглядалася як третя найважливіша **В.р.** протягом кількох десятиліть, але ступінь використання цієї валюти незначний. Швейцарський франк використовується як резервна валюта через його стабільність, хоча частка всіх валютних резервів в швейцарських франках, як правило, нижче 0,3 %.

Зацікавленість у просуванні своїх валют для використання їх як світових резервних виражали Російська Федерація, Китай.

Шнирков О.І.

ВАЛЮТА УГОДИ (ПРАВОЧИНУ) (CURRENCY OF TRANSACTION) – валюта, у якій визначається ціна товару (за одиницю та за весь обсяг товару за угодою). При цьому під ціною відповідно до ГКУ, мається на увазі виражений у грошовій формі еквівалент одиниці товару (продукції, робіт, послуг, матеріально-технічних ресурсів, майнових та немайнових прав), що підлягає продажу (реалізації), який повинен застосовуватися як тариф, розмір плати, ставки або збору, крім ставок і зборів, що використовуються у системі оподаткування. Згідно з українським законодавством ціна зазначається у договорі у гривнях. Ціни у зовнішньоекономічних договорах (контрактах) можуть визначатися в іноземній валюті за згодою сторін. Грошові зобов'язання учасників господарських відносин повинні бути виражені і підлягають оплаті у гривнях. Грошові зобов'язання можуть бути виражені в іноземній валюті лише у випадках, якщо суб'єкти господарювання мають право проводити розрахунки між собою в іноземній валюті відповідно до законодавства.

Існує п'ять основних способів визначення ціни товару відповідно до використання однакової **В.у.** та валюти платежу – тверда фіксація ціни, коли протягом дії угоди ціна є стабільною й не змінюється за жодних умов; фіксований принцип визначення ціни із уточненням ринку, котирування на якому береться за основу на момент виконання угоди, а ціна встановлюється за фактом котирувань на ринку під час виконання угоди; умовна фіксація ціни, коли встановлюється бар'єр перевищення ринкової ціни над контрактною, й за умов перевищення такого бар'єру контрактна ціна змінюється; ковзаюча ціна, яка на момент сплати визначається зміною в елементах витрат; змішана форма, при якій частина ціни твердо фіксується, а частина – встановлюється у ковзаючій формі.

Вибір **В.у.** здійснюється з урахуванням багатьох факторів – традицій географічного або продуктового ринку, стабільності та розповсюдженості окремих видів валют.

Погорєлов Ю.С.

ВАЛЮТА УКРАЇНИ (CURRENCY OF UKRAINE) – національна валюта держави – гривня, а також платіжні документи, цінні папери, оформлені у цій валюті, грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет та в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу.

В.У. є єдиним законним засобом платежу на території України, який приймається без обмежень для оплати будь-яких вимог та зобов'язань,

якщо інше не передбачено актами валютного законодавства України.

Порядок ввезення, переказування і пересилання з-за кордону, а також вивезення, переказування і пересилання за кордон резидентами і нерезидентами **В.У.** визначається НБУ. Суми у **В.У.**, що були вивезені, переказані, переслані на законних підставах за кордон, можуть бути вільно ввезені, переслані, переказані назад в Україну.

В.У., що ввозиться в Україну або вивозиться з України юридичними особами-резидентами, підлягає декларуванню**.** У митній декларації зазначаються повна назва юридичної особи, її місцезнаходження та номер зазначеного доручення, копія якого залишається у митниці.

Пересилання **В.У.** за межі України дозволяється фізичними особами – резидентами та нерезидентами у міжнародних поштових відправленнях з оголошеною цінністю за межі України як нумізматичної (боністичної) продукції з дотриманням Правил надання послуг поштового зв'язку, затверджених постановою КМУ, банкнот, розмінних монет, номінал яких виражено в гривнях, не більше ніж один примірник кожного номіналу та монет із недорогоцінних металів, номінал яких виражено в гривнях, не більше ніж один примірник кожного найменування.

Долобанько В.В.

ВАЛЮТА ЧАСТКОВО КОНВЕРТОВАНА (PARTIALLY CONVERTIBLE CURRENCY) – форма конвертованості, за якої допускається лише зовнішня конвертованість, тобто вільне використання валюти іноземними особами (юридичними й фізичними) і лише в поточних, а інколи лише у зовнішньоторговельних розрахунках.

До них належать розрахунки, пов'язані з експортом та імпортом товарів і послуг, з доходами іноземних та вітчизняних суб'єктів господарювання, отриманих від інвестицій (відсотки, дивіденди), від обслуговування іноземців всередині країни, з витратами на послуги своїм громадянам за межами країн, авіаційний та морський фрахт, страхування вантажів тощо.

Окрім того, часткова конвертованість передбачає впровадження певних обмежень щодо обміну національної валюти на іноземну як щодо окремих суб'єктів валютних відносин, так і щодо різних видів операцій, що обумовлено нестачею валюти, тиском зовнішньої заборгованості, розладом платіжних балансів. До цієї групи входять валюти більшості розвинених країн і тих, що розвиваються. Ступінь конвертованості визначається державою у спеціальних законодавчих актах. Законодавством встановлюється порядок і перелік іноземних валют, на які може обмінюватися національна валюта, а також кількісний вираз такого обміну, дозволяється купівля-продаж валюти на валютних ринках, визначається коло суб'єктів таких операцій (тобто резиденти, нерезиденти, ті або інші підприємства, банки, міжнародні організації і т.п.), а також ступінь обмеження валютообмінних операцій, умови і порядок їх здійснення. Перш за все, це стосується зовнішньоторговельних операцій, купівлі-продажу валюти, відкриття валютних рахунків і т.п. Україна з 1997 р. оголосила про часткову конвертацію своєї валюти за поточними операціями.

До **В.ч.к.** належать: білоруські рублі (BYR), леви (Болгарія) (BGL), вірменські драми (AMD), грузинські ларі (GEL), долари Гонконгу (HKD), естонські крони (EEK), ізраїльські нові шекелі (ILS), індійські рупії (INR), казахстаньські тенге (KZT), киргизькі соми (KGS), кувейтські динари (KWD), латвійські лати (LVL), литовські літи (LTL), мальтійські ліри (MTL), молдавські леї (MDL), новозеландські долари (NZD), польські злоті (PLN), Республіки Корея вони (KRW), російські рублі (RUB), румунські леї (ROL), саудівські ріали (SAR), сингапурські долари (SGD), словацькі крони (SKK), словенські толари (SIT), турецькі ліри (TRL), угорські форинти (HUF), КФА франки BCEAO (XOF), КФА франки BEAC (XAF), хорватські куни (HRK), юані Женьміньбі (Китай) (CNY) тощо.

Руда Т.В.

ВАЛЮТНЕ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ – див. ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ВАЛЮТНЕ.

ВАЛЮТНИЙ ДЕМПІНГ – див. ДЕМПІНГ ВАЛЮТНИЙ.

ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ВАЛЮТНИЙ.

ВАЛЮТНИЙ КУРС – див. КУРС ВАЛЮТНИЙ.

ВАЛЮТНИЙ РИЗИК – див. РИЗИК ВАЛЮТНИЙ.

ВАЛЮТНІ ОБМЕЖЕННЯ – див. ОБМЕЖЕННЯ ВАЛЮТНІ.

ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ – див. ОПЕРАЦІЇ ВАЛЮТНІ.

ВАЛЮТНІ УМОВИ КОНТРАКТУ – див. УМОВИ КОНТРАКТУ ВАЛЮТНІ.

ВАЛЮТНІ ЦІННОСТІ – див. ЦІННОСТІ ВАЛЮТНІ.

ВАНТАЖ (CARGO) – предмети (речі, товари, продукти тощо), що підлягають перевезенню з моменту прийняття для перевезень до здавання одержувачу.

В., які подаються для перевезення, класифікуються за такими ознаками: вид продукції різних виробників, фізичний стан, наявність тари, спосіб навантаження і розвантаження, специфічні властивості, маса та габарити, ступінь небезпеки, умови зберігання тощо.

За видами продукції **В.** поділяються на: продукцію сільського господарства; продукцію лісової, деревообробної і целюлозно-паперової промисловості; руди металічні; продукцію паливно-енергетичної промисловості; мінеральну сировину, мінерально-будівельні матеріали та вироби; продукцію металургійної промисловості; продукцію хімічної промисловості; продукцію харчової, м'ясо-молочної та рибної промисловості; промислові товари народного споживання; продукцію машинобудування, приладобудування і металообробної промисловості; інші **В.**

За фізичним станом **В.** можуть бути твердими, рідкими і газоподібними.

За наявністю тари **В.** поділяються на ті, для яких тара потрібна і для яких вона не потрібна.

За способом навантаження і розвантаження **В.** бувають: штучними, сипучими, навалочними і наливними. До штучних **В.** належать промислові та продовольчі товари в упакованому вигляді (мішках, ящиках, бочках тощо); **В.** у стосах і тюках; вироби в тарі або без упаковки. Основними характеристиками штучних **В.** є: габаритні розміри; маса (вага); форма. Чиста вага **В.** називається нетто, вага з тарою – брутто. Навалочні **В.** представляють собою **В.**, навантаження, вивантаження, перевезення і зберігання яких здійснюються навалом. Наливні **В.** – безтарні рідкі продукти, для перевезення яких застосовуються автомобілі зі спеціальними кузовами типу цистерн або іншими пристроями, укріпленими в кузові.

За способами перевезення розрізняють такі види **В.**: а) універсальні; б) навалочні (сипучі); в) навалочні інші; г) наливні; д) спеціальні (специфічні). До універсальних і навалочних інших належать **В.**, які можуть перевозитися на звичайних бортових автомобілях. Для їх перевезення, навантаження, вивантаження і складування не потрібно особливих умов. Навалочні (сипучі) **В.** допускають навантаження і розвантаження навалом і для їх перевезення доцільне застосування автомобілів-самоскидів. До спеціальних **В.** належать **В.**, які вимагають особливих заходів для збереження і безпеки під час перевезення.

За вагою розрізняють такі види **В.**: а) легковагові (масою до 80 кг); б) звичайні (вагою до 250 кг для штучних вантажів, вагою до 500 кг – для **В.**, що завантажуються накатом); в) великовагові (**В.** вагою більше 500 кг).

За розміром розрізняють такі види **В.**: габаритні (перевезення даних **В.** здійснюється в автомобілях зі стандартним кузовом) та негабаритні (**В.**, що перевищують розміром допустимі дорожні габарити).

За ступенем небезпеки **В.** поділяються на класи: а) клас «Вибухові речовини»; б) клас «Гази (стислі, зріджені або розчинені під тиском)»; в) клас «Легкозаймисті рідини»; г) клас «Легкозаймисті тверді речовини, здатні до самозаймання, що виділяють легкозаймисті гази при взаємодії з водою»; д) клас «Окислюють речовини і органічні пероксиди»; е) клас «Отруйні та інфекційні речовини»; ж) клас «Радіоактивні речовини»; з) клас «Корозійні речовини», і) клас «Інші небезпечні речовини». Небезпечними вважаються **В.**, які при перевезенні, вантажно-розвантажувальних роботах і зберіганні можуть стати причиною вибуху, пожежі, пошкодження транспортних засобів, складів, будівель, а також загибелі, травмування або захворювання людей і тварин.

Щодо умов зберігання **В.** поділяються на: а) схильні до дії атмосферних умов; б) які не піддаються впливу атмосферних умов; в) вимагають спеціальних умов зберігання.

Такі **В.** як швидкопсувні, небезпечні, антисанітарні та живі – мають свої специфічні властивості.

Залежно від маси, габаритів одного вантажного місця та специфіки **В.**, перевезення здійснюється за спеціальними правилами.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ БЕЗДОКУМЕНТНИЙ (NON-DOCUMENTARY CARGO) – вантаж, виявлений на складському приміщенні або на транспортному засобі без перевізних документів, належність якого не вдалося встановити або належність якого можна встановити тільки по маркуванню. Вантаж, вивантажений без документів, що підтверджують його належність, приймається від перевізника на зберігання як **В.б.** із видачею перевізнику комерційного акта встановленої форми, яким посвідчуються обставини, що можуть бути підставою для матеріальної відповідальності перевізника, вантажовідправника, вантажоодержувача, пасажира за договором перевезення. У разі виявлення перевізником **В.б.** він вживає заходів до встановлення його власника (вантажовідправника, вантажоодержувача).

Відповідно до законодавства України перевезення вантажів супроводжується товарно-транспортними документами, складеними мовою міжнародного спілкування залежно від обраного виду транспорту або державною мовою, якщо вантажі перевозяться в Україні. Такими документами можуть бути: авіаційна вантажна накладна (Air Waybill); міжнародна автомобільна накладна (CMR); накладна СМГС (накладна УМВС); коноса-

мент (Bill of Lading); накладна ЦІМ (CIM); вантажна відомість (Cargo Manifest); інші документи, визначені законами України.

У місці виявлення **В.б.** складається акт, з'ясовується пункт призначення та вантаж досилається на зазначений пункт призначення. **В.б.**, який має на тарі правильне та чітке маркування, досилається на станцію призначення, яка вказана на маркуванні; **В.б.**, який не має на тарі маркування чи має нечітке маркування, затримується до з'ясування його належності.

В.б., належність якого не вдалося встановити підлягає реалізації у встановленому законодавством порядку. Якщо протягом шести місяців з дня продажу вантажу ніхто не заявить своїх прав на суму, виручену від його продажу, то ця сума, за вирахуванням належних перевізнику платежів, надходить у державний бюджет, а сума, виручена від продажу бездокументного вантажу, – у дохід перевізника на покриття збитків, викликаних задоволенням вимог, пов'язаних з втратою або нестачею вантажів.

Неліпович О.В.

ВАНТАЖ БОНДОВИЙ – див. ВАНТАЖІ БОНДОВІ.

ВАНТАЖ ВЕЛИКОВАГОВИЙ (OVERSIZE BAGGAGE) – спеціальний вид вантажу, що потребує особливих умов перевезення. Особливості перевезень цієї категорії вантажів розглядаються в окремих Інструкціях і Правилах перевезень великовагових і великогабаритних вантажів в Україні. Великовагові вантажі можуть перевозитися автомобільним, залізничним, водним та авіаційним транспортами. Негабаритні, **В.в.** можна перевозити мультимодальним транспортом.

При автоперевезенні **В.в.** – це вантаж, вага якого з урахуванням ваги автотранспортного засобу чи його осьового навантаження перевищує встановлені на території України параметри для руху автотранспортних засобів автомобільними дорогами (фактичну масу понад 38 т (на встановлених Укравтодором і Державтоінспекцією маршрутах – до 40 т; для контейнеровозів – понад 44 т, на встановлених для них маршрутах – до 46 т), навантаження на одиночну вісь – 11 т (для автобусів, тролейбусів – 11,5 т), здвоєні осі – 16 т, строєні – 22 т (для контейнеровозів навантаження на одиночну вісь – 11 т, здвоєні осі – 18 т, строєні – 24 т). У різних країнах правила перевезення **В.в.** відрізняються між собою.

На авіаційному транспорті **В.в.** вважається вантаж, одне місце якого перевищує за вагою 150 кг. Для перевезення вантажу, вага якого вимагає використання спеціального устаткування для оброблення, завантаження, вивантаження, необхідна згода перевізника. При оформленні перевізних документів для **В.в.** використовують код «HEA» – для предметів, вага яких 150 кг і більше, що завантажуються у вантажний відсік, без використання засобів пакування для усього або визначеного сектору маршруту їх перевезення. **В.в.** перевозяться як в упакованому вигляді, так і без упакування, якщо це дозволено технічними умовами їх транспортування. Тара для **В.в.** повинна бути розрахована на навантаження, що відповідають вазі вантажу, з урахуванням коефіцієнта навантаження на підлогу. **В.в.** без тари (електромотори, двигуни і таке інше) повинні прийматися до перевезення змонтованими на спеціальних дерев'яних палетах або повинні бути забезпечені матеріалом у вигляді дерев'яних брусів або дощок з таким розрахунком, щоб навантаження на підлогу повітряного судна не перевищувало встановленої норми і забезпечувалася можливість роботи підйомників. При перевезенні даної категорії вантажів необхідно оформити і передати на борт повідомлення командиру повітряного судна про спеціальний вантаж – «NOTOC».

Великогабаритний та **В.в.** на водному транспорті перевозиться кількома способами: 1) метод самохідних вантажів; 2) метод несамохідних вантажів; 3) метод контейнерного перевезення.

На залізничному транспорті **В.в.** – вантаж, у якого маса й довжина або навантаження на раму (підлогу) вагона перевищують допустимі величини, встановлені Угодою про міжнародне залізничне вантажне сполучення (УМВС) для універсального рухомого складу. **В.в**. перевозяться транспортерами.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ВИВАНТАЖЕНИЙ (UNLOADED CARGO) – вантаж, який був вивантажений з повітряного судна разом з супровідними документами (авіаційною вантажною накладною, вантажним маніфестом) у пункті відправлення, призначення або проміжному пункті за маршрутом транспортування.

Термін **В.в.** використовується для позначення вантажу, що був навмисно вивантажений з повітряного судна до його відправки і викреслений з вантажного маніфесту. Таке вивантаження санкціонується представником перевізника або агентом

з оформлення вантажу в екстрених випадках (необхідність термінового відправлення вакцини і медичних препаратів, живих людських органів і т. ін.). Вантажі, для яких заброньовані провізні ємності за маршрутом перевезення, швидкопсувні вантажі, вантажі, що є живими тваринами, вивантажуються з рейсу тільки в крайньому разі.

Якщо **В.в.** з повітряного судна, в аеропорт призначення повинно бути направлене повідомлення про причини зняття цього вантажу з повітряного судна, а також зазначені дані про його подальше відправлення (звичайно наступним рейсом). При виявленні помилково вивантаженого вантажу з повітряного судна необхідно негайно направити повідомлення про це в пункт призначення **В.в.** з вказівкою даних про його подальшу відправку.

В.в. з повітряного судна, незалежно від того, чи відбулося це вивантаження навмисно або помилково, повинен бути якнайшвидше відправлений до пункту призначення.

У разі, коли помилково **В.в.** неукомплектований документами (авіаційною вантажною накладною та ін.), необхідно виконати такі процедури: 1) аеропорт, у якому виявлена невідповідність, повинен направити повідомлення про розшук авіаційної вантажної накладної в аеропорт відправки і в усі аеропорти за маршрутом перевезення вантажу, включаючи ті, що є на маршруті перевезення цього аеропорту; 2) аеропорт, що має основну авіаційну вантажну накладну, повинен направити її копію в аеропорт, де був виявлений вантаж без документів, а також у наступні трансферні аеропорти за маршрутом і в аеропорт призначення відповідно до призначення копій авіаційної вантажної накладної, повідомивши телеграмою про відправку (дата, номер рейсу); 3) якщо отримана відповідь про те, що документи виявлені, вантаж необхідно видати після одержання основної авіаційної вантажної накладної; 4) якщо позитивна відповідь не отримана, необхідно направити запит в аеропорт відправки з вимогою надіслати копії основної авіаційної вантажної накладної; 5) якщо аеропорт, у якому виявлена невідповідність, є пунктом трансферу, необхідно вжити заходів до якнайшвидшої відправки вантажу, при цьому повинна бути оформлена авіаційна вантажна накладна-дублікат та містити «Notice to Carriers» («Повідомлення перевізникам») такого змісту: «Перевізник, що оформив цю авіаційну вантажну накладну-дублікат, звільняє усіх інших перевізників, що беруть участь у перевезенні, від претензій, вимог, витрат і юридичної відповідальності, що можуть виникнути внаслідок приймання такої авіаційної вантажної накладної-дубліката, за винятком перевізника, що оформив основну авіаційну вантажну накладну» для подальшої відправки за маршрутом.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ВОЛОГИЙ (WET CARGO) – вантаж, що містить рідину, або вантаж, здатний за своєю природою виділяти рідину або велику кількість вологи. З категорії **В.в**. виключаються будь-які предмети, що можуть бути класифіковані як небезпечні вантажі. **В.в.** може протекти або витекти, що, у свою чергу, може викликати корозію або ушкодження, як транспорту, так і іншого вантажу. До **В.в** належать: рідини; мокрі речовини (свіже м'ясо, шкіри і т.п.); речовини, упаковані з використанням звичайного (мокрого) льоду; живі тварини або овочі, з яких може виділятися рідина; жива, свіжа, заморожена або охолоджена риба і морські продукти та ін.

Вантажі цієї категорії можуть переміщуватись автомобільним, залізничним, повітряним, водними видами транспорту за умов дотримання усіх спеціальних умов упакування та вимог до транспортування. У разі потреби упакування з **В.в.** забезпечується ярликами «This Way Up» («Цією стороною вгору»).

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ВТРАЧЕНИЙ (LOST CARGO) – вантаж, який неможливо видати одержувачеві у встановлені строки. На повітряному транспорті **В.в**. – вантаж, що не прибув у пункт призначення і при цьому був включений у вантажний маніфест цього рейсу.

Вантаж вважається втраченим у результаті його знищення, псування, пошкодження вантажу, крадіжки, загублення вантажу в дорозі, при видачі одержувачеві не зазначеному у товарно-транспортній накладній, при використанні перевізником для своїх цілей, коли виключається можливість використання його за прямим призначенням і від прийняття якого одержувач відмовився. Строки видачі вантажу, при порушенні яких вантаж вважається втраченим, встановлюється залежно від виду транспорту, яким доставляється вантаж: для автомобільного транспорту протягом 30 днів після спливу строку його доставки, якщо більш тривалий строк не встановлений договором, транспортними кодексами (статутами); вантаж вважається втраченим, якщо він не був виданий: при міському та приміському перевезенні – протягом 10 днів з дня прийняття вантажу, при міжміському перевезенні – протягом 30 днів; а при перевезенні в прямому змішаному сполученні – після закінчення 4-х місяців з дня приймання вантажу до перевезення.

У правилах повітряних перевезень вантажів зазначається, якщо перевізником визнана втрата вантажу або якщо вантаж не прибув після 7 днів з дати, коли він повинен був прибути, вантажоотримувач має право здійснити щодо перевізника правомірні дії, що випливають з договору перевезення. При залізничному перевезенні, відправник або одержувач має право вважати вантаж втраченим і вимагати відшкодування за втрату, якщо вантаж не було видано одержувачу на його вимогу протягом 30 діб з моменту закінчення терміну доставки, а у разі перевезення вантажу у прямому змішаному

сполученні – після закінчення двох місяців з дня приймання вантажу до перевезення.

На річковому транспорті вантаж вважається втраченим і вантажовідправник чи вантажоодержувач мають право вимагати відшкодування за втрату вантажу, якщо вантаж не видано вантажоодержувачу протягом: а) 30 днів після спливу строку доставки; б) після спливу 4-х місяців з дня приймання вантажу до перевезення – за перевезенням вантажу у прямому змішаному залізнично-водному сполученні. Трапляються випадки, коли знаходять вантаж, що визнаний втраченим. У таких випадках одержувач вантажу повинен прийняти вантаж, що прибув після спливу зазначених вище строків, і повернути суму, виплачену йому перевізником за втрату вантажу, якщо інше не встановлено законодавством.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ГЕНЕРАЛЬНИЙ (GENERAL CARGO) – вантаж, який перевозиться в упакованому й не упакованому вигляді, поштучно або укрупненими вантажними місцями, зокрема: металопродукція (прокатний, листовий метал, метал у чушках, пакетах, проволока, зливки, заготовки, труби, стрічковий метал у рулонах, металолом тощо), рухомі технічні засоби (на гусеничному ходу та на колесах); залізобетонні вироби та конструкції (балки, шпали, колони, плити, панелі, труби, кільця тощо); у контейнерах (велико-, середньо- та малотоннажні тощо); у транспортних пакетах (на піддонах, без піддонів, в обв'язці, у плівці тощо); штучні в упаковці (в ящиках із різних матеріалів та різних розмірів); котно-бочкові (бочкові, барабани різних конструкцій з різними вантажами, корзини), великогабаритні та великовагові; лісоматеріали (круглий ліс, пиломатеріали, фанера, плита з деревини).

Спеціалісти у галузі мультимодальних перевезень розробляють та реалізовують оптимальні схеми і маршрути перевезення **В.г.** Для перевезення **В.г.** використовують залізничний, автомобільний транспорт, портові потужності, морські та річкові тоннажі різного типу у відповідності з фізико-хімічними властивостями вантажу. Перевезення **В.г.** різними видами транспортних засобів призводить до оптимізації транспортних витрат.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ДИПЛОМАТИЧНИЙ (DIPLOMATIC CARGO) – відправляється з оформленням авіаційної вантажної накладної з використанням звичайної вантажної документації і стандартних процедур обробки, передбачених для відповідних категорій вантажів. **В.д.** звичайно перевозиться у закритих мішках або пакетах. Пакети повинні бути марковані відповідним чином. Найменування вмісту повинно бути позначене в авіаційній вантажній накладній та інших перевізних документах (маніфест, ярлики, бирки на вантаж) як Dip Cargo **В.д.** До **В.д.** застосовуються звичайні процедури обробки вантажу.

Коновалов Ю.О.

ВАНТАЖ ЕКСПРЕС-ПЕРЕВІЗНИКА (CARGO OF EXPRESS CARRIER) – консолідовані за єдиним транспортним документом міжнародні експрес-відправлення чи міжнародні експрес-відправлення, що не увійшли до складу цих консолідованих міжнародних експрес-відправлень за своїм характером, розмірами або з інших причин, що переміщуються (пересилаються) експрес-перевізником через митний кордон України.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ЗАСЛАНИЙ (ASTRAY FREIGHT) – вантаж, що був помилково перевезений у пункт інший, ніж пункт, зазначений у вантажному маніфесті чи авіаційній вантажній накладній як пункт призначення. Термін застосовується при перевезеннях авіаційним транспортом.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ЗМІШАНИЙ (MIXED CARGO) – вантаж, що складається з різних товарів, предметів або майна, упакованих разом або в окремих упакуваннях. **В.з.** може переміщуватися будь-яким видом транспорту з дотриманням усіх спеціальних умов перевезення.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ЗНАЙДЕНИЙ (FOUND CARGO) – вантаж, що прибув у пункт призначення (чи був виявлений при перевірці складу) без супровідних документів (авіаційної вантажної накладної, вантажного маніфеста). Термін використовується при перевезеннях авіаційним транспортом.

При прибутті вантажу у проміжний пункт маршруту з авіаційною вантажною накладною, але без зазначення його у маніфесті, необхідно продовжити перевезення за основною авіаційною вантажною накладною, направивши вантаж у пункт його призначення найближчим рейсом, відправивши у пункти завантаження і призначення повідомлення про помилку в оформленні маніфесту. При необхідності маршрут перевезення вантажу може бути змінений.

Якщо при отриманому вантажу відсутня оформлена авіаційна вантажна накладна, у вантажному маніфесті не зазначений пункт розвантаження, але відомий рейс, що доставив вантаж, то аеропорт, що знайшов вантаж, повинен направити повідомлення з запитом про подальші інструкції щодо розпорядження вантажем в усі аеропорти за маршрутом перевезення, включаючи пункти, що розташовані за маршрутом рейсу, яким доставлений вантаж, після пункту, де був виявлений вантаж. Вантаж необхідно відправити тільки після одержання копії первинної авіаційної вантажної накладної або інструкцій з подальшого відправлення. Якщо протягом двох днів інструкція щодо розпорядження вантажем не отримана і маршрут перевезення не з'ясований, необхідно виконати певні процедури, зокрема: аеропорт, що знайшов вантаж, повинен оформити повідомлення, позначивши його написом «Found Cargo» («Знайдений вантаж»), і описати в ньому характеристики **В.з.**, використовуючи усю наявну інформацію. Якщо інформації, що є на маркуванні вантажу недостатньо, то в присутності представника перевізника, що доставив вантаж (агент з оформлення вантажу) має право розкрити упакування для одержання необхідної інформації. Повідомлення повинне бути направлено в усі аеропорти, у які приблизно могли відправити цей вантаж і в аеропорт призначення вантажу, якщо він відомий. Якщо протягом 21 дня відповідь на повідомлення не отримана, аеропорт, що знайшов вантаж, повинен сповістити про це перевізника для ухвалення рішення про можливість передачі вантажу на зберігання на термін не більше 6 місяців (крім швидкопсувного вантажу, небезпечного вантажу, живих тварин), протягом якого повинна бути встановлена належність цього вантажу.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ЗОВНІШНЬОТОРГОВИЙ (FOREIGN TRADE CARGO) – вантаж, який ввозиться або вивозиться на основі зовнішньоторговельного договору (контракту). За цим договором перевізник зобов'язується прийняти від відправника вантаж, доставити його в цілісності у передбачене договором місце призначення і здати одержувачу вантажу. Вантажовласник зобов'язується сплатити обумовлену провізну плату – фрахт чи тариф. Договір визначає умови навантаження, перевезення, права, обов'язки та межу відповідальності сторін при різних обставинах, що виникають у процесі доставки вантажів, порядок сплати платежів, вирішення спірних питань. Перевезення **В.з.** регулюється при: міжнародних морських перевезеннях – Кодексом торговельного мореплавства; залізничних перевезеннях – Статутом залізниць; автомобільних перевезеннях – Конвенцією про договір міжнародного дорожнього перевезення вантажів; авіаційних перевезеннях – Конвенцією про міжнародну цивільну авіацію; змішаних перевезеннях – Нью-Йоркською конвенцією 1980 р.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ КОНСОЛІДОВАНИЙ (CONSOLIDATED CARGO) – вантаж, що перевозиться одним транспортним засобом і складається з двох і більше партій товарів для різних одержувачів або для одного одержувача від різних відправників. Під консолідацією вантажів розуміють об'єднання різних вантажів в один для зниження витрат на транспортування. Тарифи на перевезення консолідованого вантажу (фрахтові ставки) менші в розрахунку на один кілограм вантажу при одноразовому перевезенні його великих партій.

Переміщення **В.к.**, що ввозяться на митну територію України, від митного органу відправлення на кордоні до митного органу призначення з проміжним розміщенням цих вантажів на митному складі, здійснюється на підставі договорів на перевезення.

Для здійснення контролю за переміщенням **В.к.**, що ввозяться на митну територію України, з митниці відправлення на кордоні до митного органу, в зоні діяльності якого розташований митний склад, а також для поміщення товарів, що переміщуються у складі цих вантажів, у митний режим митного складу використовується попередня митна декларація, що складається на весь обсяг **В.к.** Контроль за переміщенням товарів з митного органу, в зоні діяльності якого розташований митний склад, до митниці-призначення для кінцевого одержувача здійснюється на підставі поданих утримувачем складу нових митних декларацій або документів, що їх замінюють, для внутрішнього транзиту товарів. Кінцевий одержувач товару має право на повторне поміщення цього товару у митний режим митного складу.

Крисоватий А.І.

ВАНТАЖ КОШТОВНИЙ (EXPENSIVE CARGO) – вантаж, що має оголошену цінність для транспортування. До **В.к.** належать значні грошові суми, дорогоцінні метали і ювелірні вироби, дорогоцінні камені й вироби з них, предмети мистецтва й старовини, що мають високу вартість. Також до **В.к.**

прийнято відносити речі, що легко б'ються, тендітні речі, рідкісні види тварин й екзотичні рослини. Під цим терміном також розуміють унікальне, існуюче в одиничних екземплярах устаткування. Не допускається оголошення вартості вантажів, що перевозяться навалом, насипом, наливом, швидкопсувних та небезпечних вантажів. Не допускається оголошення вартості частини вантажу, який перевозиться за однією накладною.

Для перевезення **В.к.** використовують спеціальний транспорт, такий як: транспорт підвищеного захисту; транспорт, обладнаний нестандартними засобами кріплення вантажу; транспорт з можливістю створення певних кліматичних умов на шляху проходження. Перевезення **В.к.** один зі специфічних видів вантажоперевезення, що вимагає виконання цілого ряду особливих умов: обов'язкове оголошення вартості вантажу; вантаж повинен бути застрахований в обов'язковому порядку, причому найбільш прийнятною є страхування за схемою з відповідальністю за всі ризики; перевезення **В.к.** вимагають використання спеціального транспорту (або обладнаного спеціальним устаткуванням); для **В.к.** необхідний супровід, причому виконується не тільки охороною (найчастіше збройною), але й експедиторами або іншими представниками як замовника, так і перевізника. Перевезення **В.к.** здійснюється будь-яким видом транспорту, дотримуючись умов перевезення.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ЛЕГКОВАГОВИЙ (LIGHTWEIGHT CARGO) – при переміщенні повітряним транспортом – вантаж, об'єм якого становить більше 0,006 м^3 на 1 кг ваги брутто. При транспортуванні залізницею **В.л.** розглядають як предмети, речі, об'єм 1 кг ваги якого перевищує 8000 см^3. До них належать мітли, корзини, пакля, порожні пластикові бутлі, плетені меблі тощо.

Руда Т.В.

ВАНТАЖ НЕБЕЗПЕЧНИЙ (DANGEROUS CARGO) – речовини, матеріали, вироби, відходи виробничої та іншої діяльності, які внаслідок притаманних їм властивостей за наявності певних факторів можуть під час перевезення спричинити вибух, пожежу, пошкодження технічних засобів, пристроїв, споруд та інших об'єктів, заподіяти матеріальні збитки та шкоду довкіллю, а також призвести до загибелі, травмування, отруєння людей, тварин і які за міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, або за результатами випробувань в установленому порядку залежно від ступеня їх впливу на довкілля або людину віднесено до одного з класів небезпечних речовин.

Корнійчук О.О.

ВАНТАЖ НЕГАБАРИТНИЙ (OVERSIZED CARGO) – вантаж, що виступає за габарити транспортного засобу спереду або ззаду більш як на 1 м, а за шириною перевищує 0,4 м від зовнішнього краю переднього або заднього габаритного ліхтаря та повинен бути позначений відповідно до встановлених вимог.

Розпізнавальний знак «Негабаритний вантаж» у вигляді сигнальних щитків або прапорців розміром 400 х 400 мм з нанесеними по діагоналі червоними і білими смугами, що чергуються (ширина – 50 мм), а в темну пору доби та в умовах недостатньої видимості – світлоповертачів або ліхтарів: спереду білого кольору, ззаду – червоного, збоку – оранжевого. Знак розміщується на крайніх зовнішніх частинах вантажу, що виступає за габарити транспортного засобу на відстань, більшу ніж це передбачено правилами дорожнього руху.

При перевезеннях залізницями України вантаж є негабаритним, якщо його розміри (включаючи упаковку і кріплення) перевищують габарит навантаження при розташуванні вантажу на вагоні (зчепі), який знаходиться на прямій горизонтальній ділянці колії, а поздовжня вертикальна площина цього вагона (зчепу) збігається з віссю залізничної колії; або якщо геометричні виноси цього вантажу в кривих перевищують геометричні виноси розрахункового вагона у цих кривих.

Перевезення **В.н.** вимагає спеціальної техніки, а також одержання погоджень на перевезення

В.н. по всьому маршруту проходження. Для таких перевезень, як правило, ретельно обирається маршрут, з огляду на висоту й ширину мостів і огороджень, національні правила перевезення **В.н.** у країнах транзиту. У деяких країнах залежно від габаритів вантажу, що перевозиться, необхідно не тільки узгодження з дорожніми службами, але й супровід автопоїздів машинами супроводу (поліція, дорожні служби та інше). Для перевезення **В.н.** автомобільним транспортом застосовуються спеціальні низькорамні причепи – платформи, також **В.н.** часто перевозяться залізничним і морським транспортом або за допомогою, так званих мультимодальних перевезень, коли в процесі перевезення використовується один або кілька видів транспорту (наприклад, автомобільний і морський, автомобільний і залізничний транспорт).

Корнійчук О.О.

ВАНТАЖ ОБ'ЄДНАНИЙ (JOINT CARGO) – вантаж, що складається з кількох індивідуальних вантажних відправлень, об'єднаних агентом з оформлення вантажу в одну партію. Такі вантажі відправляються за однією авіаційною накладною одному вантажоодержувачу. Видача **В.о.** може здійснюватись перевізником, який виконує функції агента вантажовідправника. До перевезення у складі **В.о.** не приймаються: небезпечні вантажі, окрім сухого льоду, живі тварини, коштовності, дипломатичні вантажі, несупроводжуваний багаж, транспортні засоби, людські останки. Проте, вони можуть перевозитись у **В.о.** лише за умови, що вантажна відправка складається лише з предметів однієї категорії. При оформленні перевізної документації та видачі **В.о.** є такі особливості: агенти з консолідації вантажів заповнюють авіаційну вантажну накладну (Master Air Waybill) для кожної партії **В.о.** окремо. При цьому у накладній обов'язково повинен бути внесений такий напис: «Consolidation as per Attached List» («Об'єднання вантажів відповідно до переліку, що додається»). Кожна окрема вантажна відправка **В.о.** повинна бути оформлена авіаційною вантажною накладною агента. При цьому авіаційні вантажні накладні агента для кожної партії об'єднаного вантажу повинні вручатися перевізнику у запечатаному конверті, який супроводжує основну авіаційну вантажну накладну.

Видача **В.о.** здійснюється перевізником на підставі основної авіаційної вантажної накладної. Кожна складова **В.о.** повинна маркуватися вантажним ярликом і биркою, на яких повинно бути нанесено номер основної авіаційної вантажної накладної та авіаційної вантажної накладної агента.

Руда Т.В.

ВАНТАЖ, ПОМИЛКОВО МАРКОВАНИЙ (MISLABELED CARGO) – вантаж, на який нанесене маркування, що не відповідає вмісту упакування і/або призначене для іншого вантажу, і/або не відповідає даним, що включені в авіаційну вантажну накладну. Термін застосовують при перевезеннях авіаційним транспортом.

При виявленні у будь-якому проміжному пункті за маршрутом перевезення **В.п.м.**, необхідно запросити дозвіл на виправлення маркування у перевізника, що прийняв вантаж до перевезення, і після одержання відповіді негайно виправити маркування. Якщо неправильне маркування є помилкою вантажовідправника і потрібне подальше перевезення цього вантажу, повинні бути оформлені нова авіаційна вантажна накладна і пов'язані з цим додаткові збори, що мають бути оплачені вантажовідправником. Для стягнення з вантажовідправника додаткових зборів необхідно оформити повідомлення про зміну вантажних зборів (Cargo Charges Correction Advice – CCA).

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ТРАНЗИТНИЙ (TRANSIT CARGO) – насипні, наливні, навалочні, штучні, тарно-штучні товари, вантажобагаж, що прийнятий до перевезення згідно з договором (контрактом). Такі вантажі, а також транспортні засоби транзиту і контейнери вважаються прохідними територією України у разі, якщо проходження цих вантажів з перевантаженням, складуванням, подрібненням на партії, зміною транспортного засобу транзиту чи без таких операцій є частиною повного маршруту перевезення, що розпочинається і закінчується за межами території України.

В.т. може переміщуватись автомобільними, залізничними, водними та повітряними шляхами сполучення, що пролягають через пункти пропуску через державний кордон України, визначені КМУ, з урахуванням принципу свободи транзиту та вимог міжнародних договорів України.

Транзит вантажів супроводжується товарно-транспортною накладною, складеною мовою міжнародного спілкування. Залежно від обраного виду транспорту такою накладною може бути авіаційна вантажна накладна (Air Waybill), міжнародна автомобільна накладна (CMR), накладна УМВС (СМГС), накладна ЦІМ (CIM), накладна ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS, ЦИМ/СМГС), коносамент (Bill of Lading). **В.т.** може супроводжуватися (за наявності) рахунком-фактурою (Invoice) або іншим документом, що вказує вартість товару, пакувальним листком (специфікацією), вантажною відомістю (Cargo Manifest), книжкою МДП (Carnet TIR), книжкою АТА (Carnet ATA). При декларуванні **В.т.** відповідно до митного законодавства України до митних органів подається митна декларація (МД) або накладна УМВС (СМГС), накладна ЦІМ (CIM), накладна ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS, ЦИМ/СМГС), книжка МДП

(Carnet TIR), книжка АТА (Carnet ATA), необхідні для здійснення митного контролю. У разі транзиту вантажів залізничним транспортом до митних органів на дільницях, на які поширюється сфера застосування Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ), подається накладна ЦІМ (CIM). У разі транзиту вантажів залізничним транспортом на інших дільницях до митних органів подається накладна УМВС (СМГС) або накладна ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS, ЦИМ/СМГС), що містить відомості, необхідні для здійснення митного контролю. У разі транзиту вантажів автомобільним транспортом до митних органів подається митна декларація або книжка МДП (Carnet TIR). Декларування транзиту вантажів, що переміщуються авіаційним транспортом, здійснюється за авіаційною вантажною накладною (Air Waybill) та/або вантажною відомістю (Cargo Manifest) з поданням митним органам митної декларації. Декларування транзитних вантажів, що переміщуються морським і річковим транспортом, відповідно до вимог законодавства України здійснюється за поданням митним органам коносамента (BILL of Lading) та митної декларації.

Митне оформлення транзиту підакцизних вантажів будь-яким видом транспорту, крім транзиту вантажів авіаційним транспортом у межах одного пункту пропуску, провадиться виключно за умови подання митним органам митної декларації. Службовим особам спеціально уповноважених органів виконавчої влади, які здійснюють контроль транзитних вантажів, забороняється вимагати від учасників транзиту іншої документації транзиту вантажів, крім визначеної законодавством України та міжнародними договорами України.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ТРАНСФЕРНИЙ (TRANSFER CARGO) – вантаж, що доставлено в аеропорт трансферу (пересадки) одним рейсом, а далі він перевозиться іншим рейсом (із зміною рейсу) того ж чи іншого перевізника.

Перевізник або його уповноважений агент при прийомі **В.т.** до перевезення оформляє вантажну авіанакладну із зазначенням у ній аеропортів трансферу. Перевізник повинен доставити **В.т.** в аеропорт перевантаження за такий термін до вильоту повітряного судна, що виконує стикувальний рейс, щоб можливо було виконати всі адміністративні формальності і процедури з передачі вантажу з одного повітряного судна на інше.

Міжнародне повітряне перевезення **В.т.** провадиться з дотриманням вимог державних органів країн, територією яких здійснюється таке перевезення. **В.т.**, який прибув в аеропорт перевантаження в упаковці, що не забезпечує його схоронність для подальшого перевезення, повинен бути перепакований перевізником, що передає вантаж. Подальше перевезення **В.т.** провадиться після усунення пошкодженості упаковки та переоформлення вантажної авіанакладної на вантаж за фактичною масою з оформленням відповідного акта, який додається до перевізних документів.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ ШВИДКОПСУВНИЙ (PERISHABLE CARGO) – вантаж, який втрачає свої якості після закінчення обмеженого періоду часу (наприклад, продукти харчування, живі рослини, племінні яйця, медичні препарати, риборозсадний матеріал) під впливом умов навколишнього середовища (температури, вологості, тиску та ін.) і вимагає дотримання особливих умов транспортування і зберігання.

В.ш. залежно від того, чи призначені вони для споживання людиною чи ні, поділяють на швидкопсувні харчові продукти та **В.ш.**, що не є харчовими продуктами. Швидкопсувні харчові продукти залежно від походження поділяють на такі групи: рослинні продукти (харчові продукти рослинного походження) – гриби, ягоди, овочі, фрукти та інші продукти рослинного походження, призначені для споживання людиною; тваринні продукти (харчові продукти тваринного походження) – м'ясо, м'ясні продукти, яйця, яйцепродукти, молоко, молочні продукти, риба, рибні та морепродукти, інші продукти тваринного походження, призначені для споживання людиною; продукти переробки – харчові продукти, які були вироблені шляхом зміни первинного стану рослинних та/або тваринних продуктів з додаванням харчових домішок, ароматизаторів або інших харчових продуктів, зокрема, це ковбасні вироби та інші м'ясні продукти, молочні продукти, різні жири, заморожені плодоовочі, фруктові напої тощо.

До **В.ш.**, що не є харчовими продуктами, належать рослини (розсада, квіти живі, зрізані та ін.), деякі продукти тваринного походження, призначені для сільськогосподарського або промислового використання, для використання у фармацевтиці тощо. Серед **В.ш.** виділяють групу особливо швидкопсувних харчових продуктів, які не підлягають зберіганню без холоду, а максимальний строк їх зберігання при температурі не вище ніж плюс 6°С становить від 6 до 72 год. залежно від виду продукту. У разі недотримання температурних умов і строків реалізації в них створюється особливо сприятливе середовище для розмноження мікроорганізмів, що можуть спричинити псування продуктів і призвести до гострих кишкових захворювань і харчових отруєнь людей. До особливо швидкопсувних харчових продуктів належать м'ясні, рибні, овочеві напівфабрикати, сири, молоко, кисломолочні продукти, варені ковбаси, кулінарні вироби, кремові кондитерські вироби, вироби з крові та субпродуктів тощо. **В.ш.** залежно від термічного стану поділяють на такі групи: свіжі

та остиглі; охолоджені та підморожені (як правило, до температури від мінус 6°С до плюс 4°С); заморожені (до температури від мінус 7°С до мінус 18°С); швидкозаморожені (глибокозаморожені) (до температури нижче ніж мінус 18°С); підігріті (з більш високою температурою відносно температури зовнішнього повітря). За умовами перевезення **В.ш.** поділяють на такі, що: вимагають застосування транспортних засобів спеціалізованого призначення, спеціалізованих контейнерів і тари; допускають застосування транспортних засобів, контейнерів і тари універсальних (загального призначення).

В.ш. різноманітних найменувань, що надають для перевезення, об'єднують за схожими ознаками чи властивостями в номенклатурні групи. На кожний транспортний засіб, допущений до перевезення швидкопсувних харчових продуктів у міжнародному сполученні, видається свідоцтво. Бланк свідоцтва повинен бути надрукований мовою країни, яка видала його, а також англійською або французькою мовами; рубрики повинні бути пронумеровані. Свідоцтво або його відповідна фотокопія повинні перебувати під час перевезення на транспортному засобі та пред'являтися на першу вимогу контролерів.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖ, ЩО СИЛЬНО ТХНЕ (CARGO WITH STRONG OR BAD SMELL) – вантаж, що має сильний і/або неприємний запах і приймається до перевезення тільки упакованим в опломбованих, герметичних (водонепроникних) контейнерах таким чином, щоб з упакування не вивітрювався запах.

В.с.т. одночасно може належати і до інших видів вантажів. Такий вантаж як мокрі шкіри, ефірні олії, свіжі або солоні шкіри належить як до **В.с.т.**, так і до вологого вантажу та вимагає відповідної обробки відповідно до стандартів. Зокрема, ефірні олії ще й належать до небезпечних вантажів та повинні упаковуватися в металеві, пластикові бідони або бочки і перевозитися відповідно до стандартів.

Вантажі цієї категорії можуть переміщуватись автомобільним, залізничним, повітряним, водними видами транспорту за умов дотримання, усіх спеціальних умов упакування та вимог до транспортування. Зовнішня поверхня кожного упакування **В.с.т.** повинна бути очищена від будь-яких слідів вмісту (бризів, розлитої рідини). У перевізних документах для позначення **В.с.т.** використовується код спеціальної обробки «ОВХ».

Потушинська О.П.

ВАНТАЖІ БОНДОВІ (BONDED CARGO) – товари, що зберігаються на митному складі, які не оформлені відповідно до митних правил, без утримання митних зборів та податків. До таких вантажів не застосовується ліцензування та квотування на період зберігання. **В.б.** може бути випущений для вільного обігу на територію країни ввезення тільки після сплати митних зборів і виконання всіх митних формальностей.

Попель С.А.

ВАНТАЖІ, ВВЕЗЕНІ ДЛЯ СПОРТИВНИХ ЦІЛЕЙ (GOODS IMPORTED FOR SPORTS PURPOSES) – товари, ввезені для спортивних цілей, реквізити та інше устаткування, призначене для використання особами, які подорожують, на спортивних змаганнях чи показових виступах, або для цілей тренування на території тимчасового ввезення. Особою, яка подорожує є будь-яка особа, яка тимчасово в'їжджає на територію держави, де вона не має свого звичайного місця проживання, з метою туризму, спорту, бізнесу, професійних зібрань, здоров'я, навчання тощо.

До товарів, що тимчасово ввозяться для спортивних цілей належать: 1) устаткування для легкої атлетики: бар'єри; списи, диски, жердини, ядра, молоти; 2) устаткування для ігор з м'ячем: м'ячі будь-якого типу; ракетки, дерев'яні молотки, ключки, бити й подібне знаряддя; сітки будь-якого виду; стійки воріт; 3) устаткування для зимових видів спорту: лижі і палки; ковзани; сани і швидкісні сани («бобслей»); устаткування для гри в курлінг; спортивний одяг, взуття, рукавички, головні убори для занять спортом тощо будь-якого виду; 4) устаткування для заняття водними видами спорту: каное і каяки; вітрильні і веслові човни, паруси, весла і байдаркові весла; дошки для серфінгу і вітрила; 5) транспортні засоби: автомобілі; мотоцикли; моторні човни; 6) устаткування, призначене для інших заходів, таких як: спортивна зброя і набої; велосипеди без двигунів; луки і стріли; спорядження для фехтування; устаткування для гімнастики; компаси; килими і татамі для спортивної боротьби; устаткування для важкої атлетики; устаткування для кінного спорту, бігові дрожки (двоколки); парашути для стрибків з гірських схилів, дельтаплани, віндсерфінги; альпіністське спорядження; музичні касети, призначені для акомпанементу під час заходів;7) допоміжне устаткування: устаткування для вимірювання і показу результатів; прилади для аналізу крові та сечі.

Правом на пільги для товарів тимчасово ввезених для спортивних цілей, може скористатися особа, яка зареєстрована або постійно проживає за межами території тимчасового ввезення, при цьому такі товари повинні бути у кількості, обґрунтованій запланованим використанням. Згода на тимчасове ввезення товарів, що ввозяться для спортивних цілей, надається без вимагання митного документа або гарантії. Однак, якщо ввозяться товари для спортивних цілей, на які нараховується висока сума ввізного мита та податків, то у таких випадках, якщо можливо, замість митного документа і гарантії

може прийматись інвентарна відомість і письмове зобов'язання про подальше вивезення. Термін подальшого вивезення товарів, ввезених для спортивних цілей, становить не більше дванадцяти місяців від дати тимчасового ввезення.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖІ, ВВЕЗЕНІ У РАМКАХ ТОРГОВОЇ ОПЕРАЦІЇ (GOODS IMPORTED IN A BUSINESS TRANSACTION) – товари, що ввозяться у рамках торгової операції, при цьому власне їхнє ввезення не є торговою операцією, серед яких зокрема: контейнери, піддони, упаковки, зразки, рекламні фільми та будь-які інші товари. **В.** ввозяться в режимі тимчасового ввезення. До товарів, що тимчасово ввозяться у рамках торгової операції належать також товари, ввезені для випробувань, перевірок, експериментів чи демонстрацій; кіноплівки, віддруковані і проявлені, позитиви та інші носії зображення із записом на них, призначені для перегляду перед їхнім комерційним використанням; плівки, магнітні стрічки, намагнічені плівки та інші носії звуку і зображення, призначені для трекінгу, дублювання чи відтворення звуку; носії інформації із записами, надіслані безкоштовно і призначені для використання при автоматизованій обробці даних; предмети (у тому числі транспортні засоби), які за їхнім характером, не можуть використовуватися інакше ніж реклама певного товару або для цілей реклами з певною метою.

Додатком В.3 Стамбульської Конвенції про тимчасове ввезення у рамках торгової операції передбачено пільги при дотриманні таких вимог: 1) упаковки можуть вивозитися після ввезення лише суб'єктом, що має право на тимчасове ввезення. Категорично заборонено використовувати їх для внутрішніх перевезень; 2) контейнери можуть використовуватись для внутрішніх перевезень товарів, але на них обов'язково повинні бути нанесені позначення за яких умов можливе використання; 3) піддони, або така сама кількість піддонів цього ж типу і приблизно такої ж вартості повинні бути вивезені раніше або вивезені після попереднього ввезення; 4) зразки і рекламні фільми повинні належати особі, яка офіційно зареєстрована або постійно проживає за межами території тимчасового ввезення. Вони можуть бути ввезені тільки з метою представлення, як предмет демонстрації на території тимчасового ввезення для пошуку замовлень на товари, які ввозитимуться на таку територію. Їх заборонено продавати, здавати в оренду або надавати для використання за прямим призначенням, за винятком потреб демонстрації; 5) використання товарів, ввезених у рамках торгової операції повинно бути неприбутковою діяльністю.

Право на тимчасове ввезення товарів ввезених у рамках торгової операції надається без вимагання митного документа або гарантії. Замість митного документа та гарантій на контейнери від суб'єкта, що має право на тимчасове ввезення, митні органи можуть вимагати такі письмові зобов'язання: детальні відомості щодо пересування кожного контейнера, на який поширюється режим тимчасового ввезення, із зазначенням дати і місця надходження їх на територію тимчасового ввезення та вивезення з цієї території; або перелік контейнерів, що супроводжуються зобов'язанням щодо наступного вивезення. Замість митного документа та гарантій на піддони та упаковки від суб'єкта, що має право на тимчасове ввезення, може вимагатися подання митним органам письмового зобов'язання щодо пізнішого їх вивезення. Особам, які регулярно користуються режимом тимчасового ввезення, дозволяється підписати загальне зобов'язання. У випадку, якщо не виконуються умови, що регулюють тимчасове ввезення, необхідно сплатити ввізне мито та податки.

Термін подальшого вивезення товарів, ввезених у рамках торгової операції, становить не більше шести місяців від дати тимчасового ввезення.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖІ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ЦІЛЕЙ (GOODS FOR REPRESENTATION PURPOSES) – товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон країни та призначені для офіційного користування (проведення офіційних прийомів, міжнародних виставок і ярмарок, переговорів, реклами, вручення в якості сувенірів тощо) дипломатичних, консульських представництв і делегацій іноземних держав, міжнародних міжурядових організацій.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖІ З ДОПОМОГОЮ (RELIEF CONSIGNMENT) – сукупність майнових об'єктів, що включають: 1) товари, у тому числі транспортні засоби, продукти харчування, медикаменти, одяг, ковдри, намети, збірні будинки, пристрої для очищення та збереження води, інші товари першої необхідності, що направляються як допомога потерпілим від катастрофи природного та/або техногенного походження; 2) транспортні засоби, інструменти та устаткування, спеціально навчені тварини, продукти харчування, припаси, особисті речі та інші товари для осіб, які виконують завдання з ліквідації наслідків катастрофи, необхідні їм для роботи та проживання на території, яка зазнала впливу цієї катастрофи, протягом усього часу виконання зазначених завдань.

Митне оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України у складі **В.з.д.,** здійснюється першочергово. На товари, що переміщуються через митний кордон України у складі **В.з.д.,** допускається подання попередньої або тимчасової декларації за правилами, встановленими МКУ. Плата за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза робочим

часом, установленим для них, щодо товарів, що переміщуються через митний кордон України у складі **В.з.д.**, не справляється. Товари, що вивозяться за межі митної території України у складі **В.з.д.,** пропускаються через митний кордон України без сплати митних платежів. Товари, отримані уповноваженими організаціями у складі **В.з.д.** та призначені для використання або безоплатного розповсюдження на митній території України цими організаціями чи під їх наглядом, пропускаються на митну територію України без сплати митних платежів.

Потушинська О.П.

ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ – див. КАРГОМАНІФЕСТ (ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ).

ВАНТАЖНА КНИГА – див. КНИГА ВАНТАЖНА.

ВАНТАЖНА МАРКА – див. МАРКА ВАНТАЖНА.

ВАНТАЖНА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ (ВМД) – див. ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ВАНТАЖНА (ВАНТАЖНА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ – ВМД).

ВАНТАЖНЕ ВІДПРАВЛЕННЯ – див. ВІДПРАВЛЕННЯ ВАНТАЖНЕ.

ВАНТАЖНЕ ПОВІТРЯНЕ СУДНО – див. СУДНО ПОВІТРЯНЕ ВАНТАЖНЕ.

ВАНТАЖНИЙ ВІДСІК – див. ВІДСІК ВАНТАЖНИЙ.

ВАНТАЖНИЙ ЗБІР – див. ЗБІР ВАНТАЖНИЙ.

ВАНТАЖНИЙ МАНІФЕСТ – див. МАНІФЕСТ ВАНТАЖНИЙ.

ВАНТАЖНИЙ МИТНИЙ КОМПЛЕКС (ВМК) – див. КОМПЛЕКС МИТНИЙ ВАНТАЖНИЙ (ВАНТАЖНИЙ МИТНИЙ КОМПЛЕКС – ВМК).

ВАНТАЖНИЙ ТРАНСФЕРНИЙ МАНІФЕСТ – див. МАНІФЕСТ ВАНТАЖНИЙ ТРАНСФЕРНИЙ.

ВАНТАЖНІ ДОКУМЕНТИ – див. ДОКУМЕНТИ ВАНТАЖНІ.

ВАНТАЖНІ-ІМР КОДИ – див. КОДИ ВАНТАЖНІ-ІМР.

ВАНТАЖНІ ОПЕРАЦІЇ – див. ОПЕРАЦІЇ ВАНТАЖНІ.

ВАНТАЖНО-ПАСАЖИРСЬКЕ СУДНО – див. СУДНО ВАНТАЖНО-ПАСАЖИРСЬКІ.

ВАНТАЖОБАГАЖ (FREIGHT BAGGAGE) – предмети, що належать юридичним і фізичним особам, вагою окремого місця від 5 до 165 кг, що переміщуються у багажному вагоні залізничного транспорту за окрему плату без обмежень загальної ваги й без пред'явлення проїзних документів.

Неможливо відділяти **В.** від вантажу на підставі засобу перевезення для автомобільного, морського та річкового транспорту, і відповідно термін «**В.**» виступає синонімом терміну «вантаж» при операціях з поставки транспортних послуг автомобільним, морським та річковим транспортом. Термін «вантаж» включає в себе поняття **В.** (товаробагаж), що робить ці терміни тотожними для міжнародних перевезень автомобільним, морським і річковим транспортом.

Прус Л.Р.

ВАНТАЖОВІДПРАВНИК (CONSIGNOR) – юридична або фізична особа, яка виступає від свого імені або від імені власника вантажу, що зазначено у товаротранспортних документах; зазначена у документі на перевезення вантажу юридична чи фізична особа, яка довіряє вантаж перевізнику для

його переміщення.

В. зобов'язаний підготувати вантаж до перевезення з урахуванням необхідності забезпечення транспортабельності та збереження його під час перевезення і має право застрахувати вантаж у порядку, встановленому законодавством. Зокрема, вантаж, який потребує тари або упаковки, має подаватися до перевезення у відповідній тарі або упаковці. Правила прийняття вантажу до перевезення деталізовані у транспортних кодексах, статутах.

У разі, якщо для здійснення перевезення вантажу законодавством або договором передбачено спеціальні документи (посвідчення), які підтверджують якість та інші властивості вантажу, що перевозиться, **В.** зобов'язаний передати такі документи перевізникові разом з вантажем.

В. має право застрахувати вантаж. Про прийняття вантажу до перевезення перевізник видає **В.** в пункті відправлення документ, оформлений належним чином.

Прус Л.Р.

ВАНТАЖОВІДПРАВНИК УПОВНОВАЖЕНИЙ (AUTHORIZED CONSIGNOR) – спрощена процедура, визначена у митному законодавстві ЄС при транзиті, що застосовується особою, яка отримала дозвіл митних органів виконувати операції транзиту без представлення товарів та транзитної декларації у митницю за місцем відправлення. **В.у.** є принципалом.

В.у. має право здійснювати такі формальності: видавати транзитні декларації; опломбовувати транспортні засоби або місця вантажу; відправляти товари без втручання митних органів.

В.у. діє відповідно до стандартних процедур, окрім тих, що стосуються таких спрощень: він не повинен пред'являти товари до митного органу відбуття; після закінчення встановленого строку він може розпоряджатися товарами.

В.у. має виконувати такі зобов'язання: товари повинні знаходитись під його контролем у його приміщеннях на момент початку декларування, зазначати номер та кількість пломб, прикріплених ним у відповідній графі єдиного адміністративного документа та у випадку контролю, він має забезпечити наявність товарів у розпорядження митного органу.

Прус Л.Р.

ВАНТАЖООДЕРЖУВАЧ (CONSIGNEE) – зазначена у товаротранспортних документах юридична чи фізична особа, яка отримує вантаж.

В. може бути сам відправник, але, як правило, це інша організація; не будучи стороною у договорі перевезення, вона здобуває певні права й несе зобов`язання, обумовлені договором, укладеним вантажовідправником з перевізником. Згідно із ГКУ перевізник зобов'язаний повідомити **В.** про прибуття вантажу на його адресу. **В.** зобов'язаний прийняти вантаж, який прибув. Він має право відмовитись від прийняття пошкодженого або зіпсованого вантажу, якщо буде встановлено, що внаслідок зміни якості виключається можливість повного або часткового використання його за первинним призначенням.

В. зобов`язаний, якщо інше не передбачено законодавством, прийняти від органу транспорту й вивезти вантаж який надійшов на його адресу, оплатити несплачені відправником вантажу платежі. Якщо вивантаження належить до обов`язку **В.**, він повинен забезпечити правильне виконання розвантажувальних робіт власними силами у встановлений термін. **В.** має право вимагати від перевізника видачі вантажу у пункті призначення, а в передбачених законодавством випадках – перевірки ваги вантажу, кількості й стану місць. При невиконанні або не належному виконанні перевізником обов`язку з доставки вантажу на адресу даного вантажоодержувача він має право пред`явити до перевізника позов із приводу втрати вантажу або прострочення термінів його доставки, псування, ушкодження й інших порушень договору перевезення. Це право **В.** може передати відправникові вантажу, організації, якій підпорядкований, іншим організаціям, зазначеним в статутах (кодексах) окремих видів транспорту.

Відповідальність перевізника за збереження вантажу припиняється в момент його видачі **В.** у пункті призначення. Якщо **В.** не затребував вантаж, що прибув в установлений строк, або відмовився його прийняти, перевізник має право залишити вантаж у себе на зберігання за рахунок і на ризик вантажовідправника, письмово повідомивши його про це. Вантаж, не виданий одержувачеві на його вимогу протягом 30 днів після спливу строку його доставки, вважається втраченим, якщо більш тривалий строк не встановлений договором.

Вантаж, який не отриманий протягом місяця після повідомлення перевізником **В.**, вважається не витребуваним вантажоодержувачем та реалізується у встановленому законом порядку.

Правове становище **В.** характеризується тим, що договір перевезення вантажу укладається за зразком договору на користь третьої особи, де **В.** відведена роль вказаної третьої особи, на користь якої вантажовідправник і перевізник укладають відповідний договір перевезення.

Прус Л.Р.

ВАНТАЖООДЕРЖУВАЧ УПОВНОВАЖЕНИЙ (AUTHORIZED CONSIGNEE) – спрощена процедура, визначена у митному законодавстві ЄС при транзиті, що застосовується особою, яка отримала

дозвіл митних органів одержувати товари у власних приміщеннях, або у будь-якому іншому визначеному місці, без пред'явлення їх та копій № 4 та № 5 єдиного адміністративного документа (SAD) у митному органі призначення.

В.у. має певні зобов'язання, а саме (процедурна послідовність): він не повинен пред'являти товари у митному органі призначення; після прибуття товарів до його приміщень він має надіслати повідомлення про прибуття у митний орган призначення, зазначаючи всі маніпуляції або втрату пломб; він має дочекатись закінчення строку та одержання дозволу на розвантаження і надати митним органам можливість перевірити цілісність вантажу до початку розвантаження товарів; він має перевірити та розвантажити товари; надсилає зауваження щодо розвантаження у митний орган призначення.

Прус Л.Р.

ВАНУАТУ – див. ЗОНА ОФШОРНА ВАНУАТУ.

ВАРТА КОРЧЕМНА (KORCHEMNA VARTA (GUARD FOR COMBATTING SMUGGLING AND ILLICIT MANUFACTURE OF EXCISABLE GOODS)) – воєнізований підрозділ у Московії та Російській імперії, основним завданням якого стала боротьба із контрабандою та таємним виготовленням і торгівлею підакцизних товарів. Свій початок **В.к.** бере у XVII ст. У 1730 р. спеціальний загін солдат було надано у розпорядження відкупників для організації боротьби із контрабандистами, через два роки його було підпорядковано комерц-колегії, у складі якої діяла корчемна канцелярія, який підпорядковувалися корчемні контори у найбільших містах держави. У Санкт-Петербурзі було запроваджено посаду комісара з протидії корчемству, у підпорядкування якому надавалися команди солдат із розквартированих у місті полків, причому було передбачено помісячну ротацію команд, а у якості винагороди при виявленні контрабанди такі команди отримували половину від вартості затриманого. Починаючи із 1767 р. відкупники отримали право утримувати за власний рахунок приватну **В.к.,** у яку куди набирались відставні обер-офіцери та солдати. У 1850 – 1856 рр. діяла особлива **В.к.** у кількості 450 осіб, на утримання якої використовувалося 90 тис. рублів щорічно.

Нагрудний знак посадової особи корчемної варти

Після відміни відкупної системи продажу алкоголю, підрозділи **В.к.** були створені на кордонах із Польщею, а згодом її підрозділи почали розміщуватися уздовж усього західного кордону. Представникам **В.к.** дозволялося здійснювати огляд фізичних осіб, транспортних засобів, здійснювати обшук у місцях торгівлі алкоголем, а в окремих випадках – і приватного житла. Окрім прикордонної **В.к.**, що контролювала, в основному, алкогольні поставки, створювалися її підрозділи на соляних промислах, а також підрозділи, що контролювали поставки за тютюновим акцизом.

Службовці **В.к.** мали власний формений одяг та нагрудний знак, приймали присягу і озброювалися драгунським варіантом трьохлінійної гвинтівки, револьверами системи Нагана та артилерійськими палашами. При реалізації своїх повноважень вони взаємодіяли із митною та прикордонною охороною, поліцією, оскільки зона їх відповідальності простягалася на 50 верств від кордону.

Як орган державного фінансового контролю **В.к.** проіснувала до 1918 р.

Фрадинський О.А.

ВАРТА МИТНА (CUSTOMS GUARD) – спеціалізована служба, що входила у систему управління митною справою в Україні у 1996 – 2012 рр. та виконувала покладені на неї завдання самостійно або у взаємодії з іншими структурними підрозділами митних органів. На першому етапі свого формування (1996 – 2003 рр.) **В.м.** як силовий підрозділ входила до складу відділу по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил. На другому етапі (2003 – 2005 рр.) підрозділи **В.м.** було виведено з підпорядкування начальників відділень і служб по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил і підпорядковано безпосередньо керівникам митних органів. У цей же період набуває чинності МКУ від 11.07.2002 № 92-IV, ст. 19 – 23 якого чітко регламентували

діяльність підрозділу **В.м.** у частині його завдань, прав, та порядку організації. На третьому етапі (2005 – 2009 рр.) відбулася реорганізація відділень по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил і **В.м.** регіональних митниць, відділень по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил і відділів **В.м.** митниць прямого підпорядкування у служби по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил, а також відділи **В.м.** митниць у служби боротьби з митними правопорушеннями та **В.м.** регіональних митниць, митниць.

Метою діяльності **В.м.** було забезпечення захисту економічних інтересів України, ведення ефективної боротьби зі злочинністю у сфері ЗЕД та здійснення контролю за дотриманням законодавства про митну справу. Основними завданнями **В.м.** були:

– виявлення, попередження та припинення контрабанди і порушень митних правил поза місцем розташування пунктів пропуску через державний кордон або поза місцем і часом здійснення митного оформлення чи провадження підготовчих дій до таких порушень у прикордонних районах у взаємодії з Держприкордонслужбою, МВС та СБУ. На митному кордоні, де він збігається з державним, і в межах прикордонної смуги та прикордонного контрольованого району **В.м.** здійснює свої повноваження тільки за участю військовослужбовців Держприкордонслужби;

– здійснення контролю за проходженням, охорона і супроводження підакцизних товарів та інших предметів, у тому числі транзитних, що переміщуються територією України.

Співробітникам **В.м.** категорично заборонялося: провадити дії на державному кордоні, не узгоджені з командуванням прикордонних з'єднань та частин, у смугах закладення прикордонних нарядів, у районах, блокованих підрозділами Держприкордонслужби у зв'язку з проведенням спеціальних прикордонних операцій та прикордонних пошуків; допускати вихід плавзасобів **В.м.** на акваторії прикордонних річок, озер, інших водоймищ та в територіальне море без відповідного дозволу Держприкордонслужби; перебувати за лінією інженерно-технічних споруд Держприкордонслужби без письмового дозволу начальника прикордонного загону; застосовувати спеціальні засоби і зброю та використовувати службових собак на державному кордоні.

Затримавши порушників державного кордону, співробітники **В.м.** повинні були негайно передати їх на прикордонну заставу або до іншого найближчого прикордонного підрозділу. Співробітники **В.м.** могли залучатися до проведення спеціальних заходів в інтересах охорони митного кордону поза встановленим робочим часом, а також у нічний час, у вихідні і святкові дні.

В.м. комплектувалася з числа службових осіб митних органів за умови проходження ними в установленому порядку строкової військової служби. Організаційну структуру **В.м.**, порядок організації її роботи та штатну чисельність затверджував Голова ДМСУ. Нагляд за дотриманням законності у діяльності **В.м.** здійснювався Генеральним прокурором і підпорядкованими йому прокурорами.

Фрадинський О.А.

ВАРТА МИТНА МОРСЬКА (MARINE CUSTOMS GUARD) – особливий воєнізований морський підрозділ Російської імперії, основним призначенням якого була боротьба з таємним безмитним провезенням товарів та людей на водними транспортними засобами.

Спроби створення **В.м.м.** у Російській імперії, припадають на першу чверть XVIII ст., коли пунктом 19 Інструкції Комерц-колегії передбачалося «иметь таможенные яхты со служителями для всяких отправлений купеческих дел» (1724 р.). Проте, першу (і єдину) митну яхту було спущено на воду лише у 1747 р., її екіпаж складався із одного офіцера та десятка матросів і солдат Кронштадтського гарнізону, ефективність митної роботи яких була вкрай низькою. У серпні 1827 р. імператором Миколою I було прийнято рішення про створення воєнізованої митної прикордонної сторожі. З метою захисту митних рубежів на Балтиці, у цьому ж році було придбано палубне судно «Або» в обов'язки якого, відповідно до розроблених інструкцій, входив митний огляд іноземних кораблів в акваторії Фінської затоки.

Митний моторний крейсер «Ястреб»

Проте, постійного митного контролю на морі організувати не вдалося. Для вивчення передового світового досвіду організації митного контролю на морі в Англію та Францію було відряджено начальника Ризького митного округу контр-адмірала Штофрегена. За результатами його доповідної записки було вирішено організувати прикордонну морську сторожу, функції якої на першопочатках покладалися на військово-морські сили. У 1868 р. імператор Олександр II своїм указом заснував Балтійську митну крейсерську флотилію, яка найкраще зарекомендувала себе в охороні митних кордонів на морі. Першим кораблем, що підняв митний прапор, став у травні 1872 р. військовий корвет Балтійського флоту «Варяг».

Після створення у 1893 р. Окремого корпусу прикордонної варти, у штаті корпусу було утворено Флотилію, штати якої комплектувалися із відставних офіцерів флоту, новобранців прикордонної сторожі, але більшість фахівців були вільнонайманими спеціалістами. Формування Флотилії у часі зайняло 7 років (із 1893 по 1899 р.). До її складу ввійшли, переважно, невеликі кораблі, озброєні гарматами дрібного або середнього калібру та екіпажами у 20 – 30 осіб.

15.08.1896 **В.м.м.** отримала свої власні прапор та вимпел, які були подібні до прапору та вимпелу на комерційного прапору Російської імперії, проте у лівому верхньому куті несли зображення перехрещених гвинтівки та кавалерійської шаблі. 05.03.1901 було видозмінено прапор та вимпел Флотилії та запроваджено брейд-вимпел Шефа прикордонної варти, на правій половині якого розміщувалося зображення двох перехрещених кадуцеїв.

Для забезпечення митних інтересів Росії на Чорному морі за особистим розпорядженням С.Ю. Вітте в Одесі, у 1900 р. були побудовані митні крейсери «Ястреб», «Ворон» та «Кречет». Основне їх призначення полягало у патрулюванні підходів до гирла Дунаю, Одеси, Керченської протоки. З метою охорони митного кордону на Каспії було створено митну прикордонну флотилію у складі міноносця «Часовой» та 4 прикордонних катерів військово-морського типу.

З метою оновлення корабельного складу **В.м.м.** у 1904 р. замість парових баркасів «Ласточка» і «Нирок» було введено у стрій побудовані у Фінляндії та озброєні шістьома дрібнокаліберними гарматами митні крейсери «Кондор» та «Беркут». Після закінчення Російсько-японської війни у 1906 р. морській митній варті було передано військові міноносці № 101 та № 105, а у 1908 р. – мінний крейсер «Абрек». У грудні 1912 р. за кресленнями фінських крейсерів, у Миколаєві було побудовано митний крейсер «Абрек», який було оснащено двома шестициліндровими двигунами Дизеля.

В епоху свого найбільшого розквіту, перед російсько-японською війною 1904 – 1905 рр., флотилія **В.м.м.** налічувала 11 крейсерів, 7 парових катерів і 763 парусних та веслувальних суден, які розподілялися між прикордонними бригадами для несення служби у морській та річковій зонах. Імператорським указом від 08.10.1904 усім службовцям **В.м.м.** було присвоєно військово-морські чини та звання. До цього часу офіцерам **В.м.м.** присвоювалися кавалерійські звання, передбачені для сухопутних частин митної варти – корнет, ротмістр.

На початок 1914 р. **В.м.м.** нараховувала 10 крейсерів прикордонної сторожі: на Балтійському морі – «Страж» та «Беркут» у Ревелі (тепер – Таллін); «Орел» та «Кондор» у Ризі; «Роксана» у Нарві та «Абрек» у Лібаві (тепер – Ліепая); на Чорному морі – паровий крейсер «Ястреб» та «Коршун» – в Одесі; «Ворон» – у Керчі; моторний крейсер «Ястреб» – у Батумі. В окремих джерелах згадується моторна яхта «Кречет», яка оперувала на Каспійському морі та була приписана до порту Баку.

З початком І Світової війни кораблі **В.м.м.** було включено до військово-морських сил Росії, де вони виконували допоміжні функції та діяли у якості портових, посильних та рятувальних суден. Частина їх загинула під час бойових дій та у полум'ї Громадянської війни, частина була розібрана на метал у 20 – 30 рр. XX ст., а «Ворон», паровий крейсер «Яструб» та «Абрек» взяли посильну участь у ІІ Світовій війні, пережити яку вдалося лише останньому, якого було виключено зі складу військового флоту та передано на брухт у 1948 р.

Фрадинський О.А.

ВАРТІСТЬ І ФРАХТ (...НАЗВА ПОРТУ ПРИЗНАЧЕННЯ) – див. ПОСТАВКА НА УМОВАХ «ВАРТІСТЬ І ФРАХТ (...НАЗВА ПОРТУ ПРИЗНАЧЕННЯ)».

ВАРТІСТЬ МИТНА (CUSTOMS VALUE) – вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари.

В.м. є однією з найважливіших категорій не тільки в системі митного оподаткування, але й у системі митного контролю та митного оформлення. Це обумовлено ключовою роллю, яку відіграє **В.м.** у системі митно-тарифного регулювання ЗЕД. Функціональне призначення **В.м.** товарів – це основа, яку покладено в розрахунок більшості платежів, що здійснюються у митниці, – мита, акцизного податку, ПДВ.

Правове регулювання **В.м.** у міжнародних актах вперше було започатковано у ст. VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), що була підписана на Конференції ООН з торгівлі та зайнятості у Женеві у жовтні 1947 р., та набрала чинності 01.01.1948. Подальшого розвитку **В.м.** набула у Брюссельській Конвенції 1950 р. «Про

створення уніфікованої методології визначення митної вартості товарів» та згодом на Токійському раунді багатосторонніх торговельних переговорів під егідою ГАТТ у 1979 р., де було підписано Угоду про застосування ст. VII ГАТТ «Оцінка товарів для митних цілей». Угода про застосування статті VII ГАТТ 1994 р., укладена під час Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів під егідою ГАТТ закріпила, що митна вартість імпортних товарів є контрактною, тобто фактично сплаченою ціною або такою, що підлягає сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт до країни імпорту. Причому в Угоді **В.м.** імпортних товарів означає вартість товарів для цілей стягнення адвалорного мита (від латин. Advalorem) на імпортні товари.

Сучасна тенденція українського законодавства з питань митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України – гармонізація із законодавством ЄС.

Цілями **В.м.** відповідно до чинного МКУ є: нарахування митних платежів; застосування інших заходів державного регулювання ЗЕД України; ведення митної статистики; розрахунок податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки.

Визначення **В.м.** є обов'язком декларанта відповідно до МКУ 2012 р. МКУ містить методи визначення **В.м.** товарів, що переміщуються через митний кордон України у різних митних режимах. Заявлення **В.м.** товарів здійснюється декларантом або уповноваженою ним особою під час декларування товарів у порядку, визначеному МКУ. Обов'язки та права декларанта або уповноваженої ним особи при заявлені **В.м.** товарів визначено МКУ. Форму декларації та порядок її заповнення визначено МФУ.

Для підтвердження заявленої **В.м.** декларант подає документи, що визначені МКУ. У разі, якщо зазначені документи містять розбіжності, наявні ознаки підробки або не містять усіх відомостей, що підтверджують числове значення **В.м.** товарів, чи відомостей щодо ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари, декларант або уповноважена ним особа на письмову вимогу митного органу зобов'язані протягом 10 календарних днів надати (за наявності) додаткові документи, перелік яких містить МКУ 2012 р.

Обов'язком митного органу є здійснення контролю правильності визначення товарів під час проведення митного контролю і митного оформлення шляхом перевірки числового значення заявленої **В.м.** За результатами здійснення контролю правильності визначення **В.м.** товарів митний орган визнає заявлену декларантом або уповноваженою ним особою **В.м.** чи приймає письмове рішення про її коригування. Обов'язки та права митного органу під час контролю та порядок коригування **В.м.** визначено МКУ 2012 р.

Бережнюк І.Г., Царенко В.І.

ВАРТІСТЬ ТОВАРУ СТАТИСТИЧНА (STATISTICAL VALUE OF GOODS) – вартість товару, що розрахована у доларах США на базі договірної (контрактної) вартості та приведена до єдиної умови поставки.

В.т.с. при формуванні даних за окремими категоріями або географічними регіонами може бути розрахована в необхідній валюті.

Статистична вартість експорту, що вивозяться морським (чи іншим водним) транспортом, розраховується у цінах FOB («франко борт»).

У випадку, коли товари відправляються з країни-експортера іншими транспортними засобами й умова FOB неприйнятна, замість неї в порту вивезення застосовується умова FCA («франко-перевізник»).

В.т.с. експорту в умовах, коли неприйнятні ні FOB, ні FCA (наприклад, експорт залізницею або трубопроводом), розраховується на базі цін DAF («постачання до кордону» країни-експортера).

В.т.с. імпорту, що ввозяться морським (чи іншим водним) транспортом, розраховується в цінах CIF («вартість, страхування і фрахт»).

В.т.с. імпорту, що ввозяться іншими видами транспорту, визначається за умовою CIP («фрахт/перевезення і страхування оплачені»).

Види умов постачання товарів, що застосовуються при формуванні статистики зовнішньої торгівлі України, визначаються відповідно до Міжнародних правил тлумачення торгових термінів «ІНКОТЕРМС» (2010).

Перерахунок у долари США здійснюється за офіційним курсом, встановленим НБУ на дату оформлення митної декларації. За даними статистичних спостережень перерахунок вартості товарів у долари США здійснюється на основі середньомісячного та середньоквартального офіційних курсів валют, встановлених НБУ.

В.т.с. визначається відповідно до таких рекомендацій:

а) цінні папери, банкноти та монети, які не перебувають в обігу, оцінюються за вартістю паперу, металу та витрат на їх друкування і штампування, а не за їх номінальною вартістю;

б) статистична вартість товарів, які використовуються як носії інформації і засоби програмного забезпечення (упаковані комплекти дискет і компакт-дисків із записаними на них комп'ютерними програмами та/або даними, розробленими для загального чи комерційного використання), розраховується на основі їх повної вартості, враховуючи вартість інформації. Статистична вартість носіїв інформації, виготовлених на замовлення, розраховується на основі вартості чистих носіїв;

в) товари, що ввозяться (вивозяться) на перероб-

ку, оцінюються не за доданою, а повною вартістю;

г) **В.т.с.** для ремонту розраховується на основі вартості тільки самого ремонту, тобто виплаченої чи отриманої суми за роботу, вартості замінених деталей і т.п.

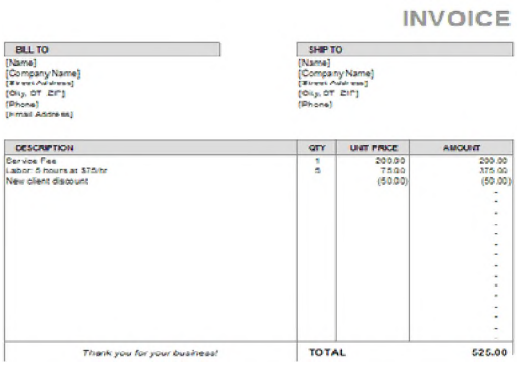
Яковенко О.В.

ВАРТІСТЬ ТОВАРУ ФАКТУРНА (INVOICE VALUE OF GOODS). Поняття **В.т.ф.** є загальноприйнятим і використовується у зовнішньоторговельних відносинах і безпосередньо в митних правовідносинах для цілей визначення митної вартості. У МКУ 2012 р. зазначене поняття відсутнє. Але, відповідно до роз'яснень, при заповненні митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа **В.т.ф.** – ціна товарів, які переміщуються через митний кордон України, зазначена в рахунку (рахунку-фактурі, рахунку-проформі тощо) або іншому документі, що визначає вартість товару.

У міжнародному праві аналогом **В.т.ф.** є так звана інвойсова вартість, яка офіційно перекладається саме як **В.т.ф.** (наприклад, додаткові положення до статті VII ГАТТ / СОТ, «Застосування формуляра-зразка ООН. Керівні принципи та приклади» Європейської економічної комісії ООН).

Поняття **В.т.ф.** прямо пов'язано з порядком визначення митної вартості, оскільки загальна сума за рахунком-фактурою, що виставляється продавцем покупцю, це ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари. Відповідно до МКУ 2012 р., що регламентує порядок використання основного методу визначення митної вартості – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції), митною вартістю товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, є ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт в Україну.

Ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті, – це загальна сума всіх платежів, які були здійснені або повинні бути здійснені покупцем товарів продавцю або на користь продавця через третіх осіб та/або на пов'язаних із продавцем осіб для виконання зобов'язань продавця. Платежі можуть бути здійснені прямо чи опосередковано. Прикладом опосередкованого платежу може бути врегулювання покупцем повністю чи частково боргу продавця. Платежі необов'язково повинні бути здійснені у вигляді переказу грошей (зокрема, але не виключно). Такі платежі можуть бути здійснені шляхом акредитива, інкасування або за допомогою інших розрахунків (вексель, передача цінних документів тощо).

INVOICE

BILL TO
[Name]
[Company Name]
[Address]
[City, ST ZIP]
[Phone]
[e-mail Address]

SHIP TO
[Name]
[Company Name]
[Address]
[City, ST ZIP]
[Phone]

DESCRIPTION	QTY	UNIT PRICE	AMOUNT
Service Fee	1	200.00	200.00
Labor: 5 hours at $75/hr	5	75.00	375.00
New client discount		(50.00)	(50.00)
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
Thank you for your business!		TOTAL	525.00

Визначення поняття «**В.т.ф.**» міститься у наказі МФУ від 22.05.2012 № 581, де **В.т.ф.** – ціна товару, що переміщується через митний кордон України, та зазначена в рахунку-фактурі (фактурі-проформі, касових або товарних чеках, ярликах, інших документах роздрібної торгівлі, які містять відомості щодо вартості таких товарів). Дане поняття не суперечить наведеному вище, а лише конкретизує документи, що можуть підтверджувати вартість товару, який переміщується через митний кордон України громадянами.

Гармаш Є.В.

ВАРТІСТЬ, СТРАХУВАННЯ І ФРАХТ (...НАЗВА ПОРТУ ПРИЗНАЧЕННЯ) – див. ПОСТАВКА НА УМОВАХ «ВАРТІСТЬ, СТРАХУВАННЯ І ФРАХТ (...НАЗВА ПОРТУ ПРИЗНАЧЕННЯ)».

ВАССЕНААРСЬКА ДОМОВЛЕНІСТЬ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ ТА ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВІД 1 ЛИПНЯ 1996 РОКУ (WASSENAAR ARRANGEMENT ON EXPORT CONTROLS FOR CONVENTIONAL ARMS AND DUAL-USE GOODS AND TECHNOLOGIES OF JULY 1, 1996). Підписана у місті Вассенаарі (Нідерланди) та створена з метою сприяння регіональній та міжнародній безпеці та стабільності шляхом підвищення прозорості і посилення відповідальності у передачах звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання, запобігаючи таким чином дестабілізуючим накопиченням.

В.д. відкрита для приєднання будь-якої держави за згодою сторін.

В.д. складається із 9 розділів із трьома додатками до неї. Визначає: цілі; обсяги взаємодії; контрольні перевірки; процедури обміну загальною інформацією; процедури обміну інформацією щодо товарів і технологій подвійного використання; процедури обміну інформацією про озброєння; засідання та керівництво; участь; конфіденційність.

Метою **В.д.** є посилення співробітництва, спрямованого на запобігання придбанню озброєнь та чутливих товарів подвійного використання для військової кінцевої мети в разі, якщо ситуація в

регіоні або поведінка держави є чи стає причиною серйозного занепокоєння держав-учасниць.

В.д. не спрямована проти будь-якої держави або групи держав і не перешкоджає передачам достеменно цивільного характеру. Також вона не перешкоджає здійсненню права держав на придбання законних засобів самооборони згідно зі ст. 51 Статуту ООН.

В.д. доповнює та посилює без дублювання існуючі режими контролю над зброєю масового знищення та засобами її доставки, а також інші міжнародно визнані заходи, спрямовані на сприяння прозорості та посилення відповідальності шляхом зосередження уваги на загрозах міжнародному та регіональному миру і безпеці, які можуть виникати внаслідок передач озброєнь і чутливих товарів та технологій подвійного використання там, де такий ризик вважається найбільшим.

Участь у міжнародному режимі експортного контролю **В.д.** беруть: Австралія, Австрія, Аргентина, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Південно-Африканська Республіка, Польща, Португалія, Республіка Корея (Південна), Російська Федерація, Румунія, Словаччина, Словенія, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Угорщина, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Швеція, Японія.

У рамках **В.д.** Україна, як член режиму експортного контролю, має повідомляти секретаріат **В.д.** про здійснені передачі звітних категорій товарів військового призначення (за аналогією із звітними категоріями РБ ООН) та відмови у наданні дозволів на експорт товарів подвійного використання (застосовується у разі експорту до держав, які не беруть участі у **В.д.**), а також надані дозволи щодо експорту «дуже чутливих» товарів до цих держав.

Основою **В.д.** є відповідні контрольні списки товарів військового призначення та товарів подвійного використання.

Структурою режиму **В.д.** та основними категоріями товарів, що контролюються цим режимом є:

– товари військового призначення: звичайні озброєння, боєприпаси, вибухові речовини, військова техніка, а також послуги і технології, пов'язані із ними. Список містить 22 категорії озброєнь та військової техніки (близько 250 позицій). Сім категорій товарів, підзвітних ООН, а саме: бойові танки; бойові бронемашини; артилерія великого калібру; бойові літаки; бойові вертольоти; бойові кораблі; ракети; ракетні системи і безпілотні літальні апарати;

– товари подвійного використання, що можуть бути використані для створення звичайних озброєнь: окремі види матеріалів, обладнання, програмного забезпечення і технологій, що можуть бути використані у створенні звичайних озброєнь, боєприпасів, вибухових речовин та військової техніки. Список містить дев'ять категорій товарів (близько 3200 позицій): матеріали; обладнання для обробки матеріалів; електроніка; комп'ютери; засоби зв'язку та захисту інформації; оптика та лазери; морська техніка; двигуни та їх компоненти; космічні апарати, компоненти морських, авіаційних та ракетних двигунів.

Держави, що приєдналися до **В.д.**, погодилися здійснювати на добровільній та конфіденційній основі обмін чутливою інформацією про експорт та імпорт товарів, здійснювати консультації щодо передач товарів військового призначення та окремих категорій товарів військового призначення, а також сприяти встановленню взаєморозуміння при можливих ризиках таких передач.

В.д. є безстроковою. Відповідно до ч. 5 розділу 1 **В.д.,** держави-учасниці продовжуватимуть запобігати придбанню звичайних озброєнь і товарів та технологій подвійного використання терористичними угрупованнями та організаціями, а також окремими терористами. Такі зусилля є невід'ємною частиною всесвітньої боротьби з тероризмом.

Царенко В.І.

ВВЕЗЕННЯ (IMPORT) – переміщення вантажів, пошти тощо із пунктів відправлення з-за меж території держави у пункти призначення на її території.

За тривалістю перебування на території держави виділяють **В.** на постійній основі та тимчасове. Залежно від повторюваності **В.** буває разове та періодичне, за законністю **В.** розрізняють законне та незаконне.

При **В.** на постійній основі вантажі, пошта тощо

не вивозяться із території держави призначення. **В.** тимчасове передбачає обов'язковість вивезення вантажів, пошти тощо із території держави призначення через певний проміжок часу.

Разове **В.** передбачає одиничне переміщення вантажів, пошти між пунктами відправлення та призначення. Періодичне **В.** означає повторюване переміщення вантажів, пошти із пункту відправлення в пункт призначення через певний часовий інтервал.

Законне **В.** вантажів, пошти тощо передбачає їх переміщення із дотримання існуючих вимог та обмежень. Незаконне **В.** означає транспортування вантажів, пошти тощо з порушенням встановлених правил та порядку.

Яковенко О.В.

ВВЕЗЕННЯ БЕЗМИТНЕ (DUTY-FREE IMPORT) – ввезення в країну товарів без обкладення їх митом для заохочення імпорту товарів, вироблених в недостатній кількості всередині країни. Також застосовується як елемент дипломатичних пільг щодо ввезення певних видів товарів дипломатичними представництвами. Термін **В.б.** можна розділити на переміщення товарів суб'єктами ЗЕД або державними органами та громадянами країни.

Різними нормативно-правовими актами України встановлена чимала кількість пільг при сплаті митних платежів. Зокрема, МКУ 2012 р. від оподаткування митом звільняються: транспортні засоби комерційного призначення, що здійснюють регулярні міжнародні перевезення товарів та/або пасажирів; валюта України, іноземна валюта, цінні папери та банківські метали; товари, право власності на які набувається державою; гуманітарна допомога; документи та видання, які надсилаються у рамках міжнародного обміну в освітні, наукові або заклади культури, у тому числі бібліотек і т.д. Термін **В.б.** може бути застосований також до переміщення через митний кордон встановленої законодавством країни кількості товарів громадянами.

В Україні без сплати митних платежів ввозяться товари (за винятком підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення, та товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та/або сумарна вага яких не перевищує 50 кг, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску через державний кордон України.

Законодавством України передбачено також можливість застосування умовного повного та умовного часткового звільнення від сплати ввізного мита. Підставою для такого звільнення є міжнародні конвенції, до яких приєдналася Україна, а також міжурядові Угоди про вільну торгівлю.

Крисоватий А.І.

ВВЕЗЕННЯ В УКРАЇНУ, ВИВЕЗЕННЯ З УКРАЇНИ ТА ТРАНЗИТ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ (IMPORTATION INTO UKRAINE, EXPORTATION FROM UKRAINE AND TRANSIT OF MEDICINES). На територію України можуть ввозитись лікарські засоби, зареєстровані в Україні, за наявності сертифіката якості, що видається виробником. Контроль за ввезенням на митну територію України лікарських засобів здійснюється Державною службою України з лікарських засобів. Незареєстровані лікарські засоби можуть ввозитись на митну територію України для: проведення доклінічних досліджень і клінічних випробувань; реєстрації лікарських засобів в Україні (зразки препаратів у лікарських формах); експонування на виставках, ярмарках, конференціях тощо без права реалізації; індивідуального використання громадянами. Порядок ввезення лікарських засобів у зазначених випадках визначається МОЗУ.

У випадках стихійного лиха, катастроф, епідемічного захворювання тощо за окремим рішенням МОЗУ дозволяється ввезення незареєстрованих в Україні лікарських засобів зарубіжних країн за наявності документів, що підтверджують їх реєстрацію і використання в цих країнах. Дозвіл на ввезення на митну територію України незареєстрованих лікарських засобів видає МОЗУ. Незареєстровані лікарські засоби ввозяться за наявності сертифіката якості фірми-виробника, який подається до МОЗУ протягом 3 днів після одержання вантажу (за винятком ввезення лікарських засобів у випадках стихійного лиха, катастроф, епідемічного захворювання тощо). Ввезення незареєстрованих в Україні лікарських засобів у випадках стихійного лиха, катастроф, епідемічного захворювання тощо проводиться за окремим рішенням МОЗУ при наявності документів: звернення до МОЗ центральних або місцевих органів виконавчої влади, на які покладено ліквідацію наслідків стихійного лиха, катастроф, епідемічного захворювання, у якому надається інформація щодо лікарських засобів: назва, виробник, лікарська форма, доза, загальна кількість упаковок, номер серії випуску, термін придатності; документів, що підтверджують реєстрацію і використання лікарського засобу в країні, з якої надходять в Україну лікарські засоби; сертифіката якості виробника на кожну серію із зазначенням кінцевого терміну придатності (не менше 6 місяців на мо-

мент надходження ліків); інструкції з медичного застосування.

Для індивідуального використання забороняється пересилати наркотичні, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори, а також ліки, що мають обмежений термін придатності та потребують особливих умов зберігання (вакцини, сироватки, імунобіологічні препарати, препарати крові та продукти їх переробки тощо). У всіх випадках, при разовому ввезенні в Україну незареєстрованих наркотичних, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів необхідний дозвіл (сертифікат) Державної служби України з контролю за наркотиками.

Транзит територією України наркотичних (психотропних) лікарських засобів, наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, що використовуються для виробництва, виготовлення наркотичних (психотропних) лікарських засобів, здійснюється за наявності сертифіката (окремого дозволу) на кожну партію товарів, виданого національним компетентним органом країни-експортера. До оригіналу сертифіката додаються дві його копії, завірені в установленому порядку, одна з яких передається митному органу, що знаходиться в пункті пропуску через державний кордон, під час ввезення вантажу на митну територію України, друга – надсилається завчасно національним компетентним органом країни-експортера поштою до Комітету.

Відповідно до ЗУ «Про лікарські засоби» зареєстровані лікарські засоби вносяться до Державного реєстру лікарських засобів. Відсутність лікарського засобу у ньому є підставою для відмови у переміщенні його через митний кордон України та митному оформленні. Вивезення лікарських засобів з України здійснюється у порядку, передбаченому законодавчими актами України.

Мотюк К.Д.

ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ВЛАСНОГО СПОЖИВАННЯ – див. ПОРЯДОК ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ВЛАСНОГО СПОЖИВАННЯ

ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТОВАРІВ ТИМЧАСОВЕ ТА З МЕТОЮ ТРАНЗИТУ (TEMPORARY IMPORTATION OF GOODS AND MOVEMENT OF GOODS IN TRANSIT BY CITIZENS INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – право громадян на тимчасове ввезення товарів або ввезення товарів з метою транзиту на митну територію України у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через пункти пропуску через державний кордон України, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, та товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг.

Пропуск через митний кордон України товарів (крім транспортних засобів особистого користування), сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 1000 євро, та товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг, що ввозяться громадянами на митну територію України тимчасово або з метою транзиту, здійснюється в порядку, передбаченому для підприємств, під письмове зобов'язання про їх зворотне вивезення (транзит).

Пропуск через митний кордон України товарів (крім транспортних засобів особистого користування), що ввозяться на митну територію тимчасово, мають ознаки таких, що були у користуванні, та призначені для власного облаштування і забезпечення життєдіяльності громадян-нерезидентів, які за офіційним запрошенням прибувають у довготермінове відрядження в Україну, здійснюється під письмове зобов'язання про їх зворотне вивезення та без застосування заходів гарантування, що передбачені МКУ.

Дозволяється тимчасове ввезення на митну територію України домашніх тварин в кількості не більше 3 ссавців, 6 птахів, 20 акваріумних риб без застосування до них заходів гарантування, передбачених МКУ, та з поданням відповідних документів для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України.

Строки тимчасового ввезення громадянами товарів на митну територію України встановлюються митницею у кожному конкретному випадку, але не повинні перевищувати трьох років з дати поміщення товарів у митний режим тимчасового ввезення.

У разі вивезення товарів за межі митної території України в установлені строки грошова застава повертається громадянам. Порядок внесення та повернення грошової застави встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

У разі порушення встановлених строків зворотного вивезення за межі митної території України або транзиту товарів, за винятком випадків, якщо таке порушення сталося внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, що підтверджується відповідними документами, внесена грошова застава використовується в порядку відповідно до МКУ.

У разі втрати чи повного зіпсування товарів,

ввезених на митну територію України тимчасово або з метою транзиту, внаслідок аварії чи дії обставин непереборної сили та відповідного документального підтвердження такої втрати чи повного зіпсування митний режим тимчасового ввезення (транзиту) щодо таких товарів припиняється, а внесена грошова застава повертається власнику зазначених товарів, його спадкоємцю або уповноваженій ними особі.

Потушинська О.П.

ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ОСОБИСТОГО КОРИСТУВАННЯ ТИМЧАСОВЕ (TEMPORARY IMPORTATION OF VEHICLES FOR PERSONAL USE BY CITIZENS INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – право тимчасового ввезення громадянами-нерезидентами на митну територію України транспортних засобів особистого користування на строк до одного року. Цей строк може бути продовжено митними органами з урахуванням дії обставин непереборної сили та особистих обставин громадян, які ввезли такі транспортні засоби, за умови документального підтвердження цих обставин, але не більш як на 60 днів. Обов'язковою умовою допуску зазначених транспортних засобів до тимчасового ввезення на митну територію України є реєстрація цих транспортних засобів в уповноважених органах іноземних держав, що підтверджується відповідним документом.

Транспортні засоби особистого користування, що тимчасово ввозяться на митну територію України громадянами-нерезидентами, не підлягають письмовому декларуванню та звільняються від подання документів, що видаються державними органами, уповноваженими здійснювати види контролю, визначені МКУ. Пропуск таких транспортних засобів через митний кордон України здійснюється без застосування до них заходів гарантування, передбачених МКУ. Пальне, що міститься у звичайних (встановлених заводом-виробником) баках зазначених транспортних засобів, не підлягає письмовому декларуванню та не є об'єктом оподаткування митними платежами.

Тимчасове ввезення громадянами-резидентами транспортних засобів особистого користування, що класифікуються за товарними позиціями 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 т), 8711 згідно з УКТ ЗЕД та причепів до них товарної позиції 8716 згідно з УКТ ЗЕД дозволяється на строк до одного року під письмове зобов'язання про їх зворотне вивезення за умови письмового декларування в порядку, передбаченому законодавством України для громадян, після сплати всіх митних платежів, які відповідно до закону підлягають сплаті при імпорті таких транспортних засобів.

Тимчасове ввезення громадянами-резидентами на митну територію України інших транспортних засобів особистого користування дозволяється на строк до одного року під письмове зобов'язання про їх зворотне вивезення за умови письмового декларування в порядку, передбаченому законодавством України для громадян, та із застосуванням до них заходів гарантування, передбачених МКУ.

Строки можуть бути продовжені з урахуванням дії обставин непереборної сили та особистих обставин громадян, які ввезли транспортні засоби, за умови документального підтвердження цих обставин, але не більш як на 60 днів.

Громадяни-резиденти, які перебувають на тимчасовому консульському обліку в консульській установі України за кордоном, мають право тимчасово ввозити на митну територію України під письмове зобов'язання про зворотне вивезення за умови письмового декларування в порядку, передбаченому законодавством України для громадян, один транспортний засіб особистого користування, що класифікується за товарною позицією 8703 (крім товарної підпозиції 8703 10) згідно з УКТ ЗЕД, та причіп до нього, що класифікується за товарною підпозицією 8716 10 згідно з УКТ ЗЕД (за умови ввезення разом із транспортним засобом), на строк, що не перевищує 60 днів протягом одного календарного року (який може бути як безперервним, так і з перервами), без сплати митних платежів, які відповідно до закону підлягають сплаті при імпорті таких транспортних засобів. Зазначені транспортні засоби можуть бути тимчасово ввезені на митну територію України за умови наявності документів, що підтверджують право власності громадянина на такі транспортні засоби та їх реєстрацію на території відповідної країни.

Тимчасово ввезені транспортні засоби особистого користування можуть використовуватися на митній території України виключно громадянами, які ввезли зазначені транспортні засоби в Україну, для їхніх особистих потреб.

Транспортні засоби особистого користування, що класифікуються за товарною позицією 8903 згідно з УКТ ЗЕД, можуть використовуватися громадянами, які ввезли їх в Україну, а також громадянами-резидентами та громадянами-нерезидентами, які мають належний дозвіл користувача права на тимчасове ввезення, за умови використання транспортного засобу від імені і згідно з інструкціями користувача права на тимчасове ввезення.

Такі транспортні засоби не можуть використовуватися для цілей підприємницької діяльності в Україні, бути розкомплектовані чи передані у володіння, користування або розпорядження іншим особам.

Тимчасово ввезені транспортні засоби особистого користування повинні бути вивезені за межі митної території України з дотриманням строків, установлених відповідно до вимог МКУ, або помі-

щені у митні режими відмови на користь держави, знищення або руйнування чи можуть бути оформлені для вільного обігу на митній території України за умови сплати митних платежів, які відповідно до закону підлягають сплаті при імпорті таких транспортних засобів.

У разі втрати чи повного зіпсування тимчасово ввезених транспортних засобів особистого користування внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили перебіг строку тимчасового ввезення зупиняється за умови надання митниці власниками таких транспортних засобів достатніх доказів їх втрати чи зіпсування. Дозволяється поміщення таких транспортних засобів у митний режим відмови на користь держави чи знищення або руйнування.

Порядок державної реєстрації транспортних засобів особистого користування, тимчасово ввезених на митну територію України громадянами, встановлюється КМУ.

Потушинська О.П.

ВВЕЗЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ (IMPORT OF CULTURAL VALUABLES) – фактичне переміщення юридичними чи фізичними особами з будь-якою метою через митний кордон України культурних цінностей з території іноземної держави в Україну без зобов'язання їх зворотного вивезення з України.

Культурні цінності, що ввозяться в Україну, підлягають реєстрації у встановленому порядку. Під час ввезення культурних цінностей на територію України митному органу подається свідоцтво на право їх вивезення, якщо це передбачено законодавством держави, звідки ввозяться культурні цінності. У випадку такого свідоцтва, ввезені цінності підлягають затриманню митними органами України до встановлення їх власника та одержання його доручення щодо подальшого переміщення або використання цих цінностей. Таке доручення має бути підтверджене дипломатичним представництвом або консульською установою країни, громадянином якої є власник культурних цінностей.

У пунктах пропуску через державний кордон України контроль за ввезенням на митну територію України культурних цінностей (у тому числі з метою транзиту) здійснюється митними органами у формі попереднього документального контролю. Порядок здійснення попереднього документального контролю таких товарів затверджується КМУ.

В.к.ц., щодо яких оголошено розшук, забороняється. Такі культурні цінності підлягають вилученню митними органами України з метою повернення їх у встановленому порядку власнику.

Долобанько В.В.

ВВЕЗЕННЯ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ, ВИВЕЗЕННЯ З ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ТРАНЗИТ ТЕРИТОРІЄЮ УКРАЇНИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ПРЕКУРСОРІВ (IMPORTATION INTO UKRAINE, EXPORTATION FROM UKRAINE AND TRANSIT OF NARCOTICS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES OR PRECURSORS). Протидію незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів здійснюють МВСУ, СБУ, Генеральна прокуратура України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах захисту державного кордону, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу та інші органи виконавчої влади в межах наданих їм законом повноважень.

Відповідно до чинного законодавства **В.** здійснюється за наявності Дозволу на право ввезення (вивезення) чи транзиту наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, виданого спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Порядок видачі дозволу на право **В.** та його форма встановлюються КМУ.

Для одержання дозволу на право **В.** юридична особа подає до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, заяву, в якій зазначаються: власне найменування і місцезнаходження юридичної особи, а також найменування і місцезнаходження одержувача вантажу; відповідна назва наркотичного засобу, психотропної речовини, у тому числі їх міжнародна непатентована назва, назва прекурсору; кількість наркотичного засобу, психотропної речовини чи прекурсору в кожній їх партії, яка відправляється в одному транспортному засобі та оформлена одним документом; сертифікат якості наркотичного засобу або психотропної речовини; мета ввезення, вивезення та строк ввезення чи вивезення; вид транспортного засобу, який буде використовуватися для ввезення, вивезення, або спосіб відправки вантажу; місце перетину митного кордону України відповідною партією наркотичного засобу, психотропної речовини або прекурсору; інші відомості згідно з порядком, встановленим КМУ.

При видачі дозволу на право **В.** центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, враховує встановлені КМУ квоти на ввезення (вивезення) наркотичних засобів і психотропних речовин.

Копії дозволів, завірені в установленому порядку, долучаються до кожної партії наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів

та переміщуються разом з нею, а також надсилаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Митними органами на зазначеному дозволі робиться відмітка про поставку кожної партії наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів.

При транзиті наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів копія дозволу на їх вивезення надсилається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, урядові країни-імпортера.

В. здійснюються лише через митниці, визначені КМУ.

Партія наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, що транзитом перевозиться через територію України, не підлягає переробці. Навантаження, вивантаження, перевантаження, виправлення пошкоджень упаковки, розкриття упаковки, упакування або перепакування наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів можуть здійснюватися лише з дозволу митного органу.

Транзит через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів здійснюється за умови обов'язкової їх охорони та супроводження митними органами та підрозділами МВСУ.

Партія наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, що ввозиться на територію України чи вивозиться з території України без відповідного дозволу на ввезення, вивезення наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, підлягає затриманню та конфіскації в порядку, встановленому чинним законодавством.

Підприємства та фізичні особи, які порушують правила здійснення імпорту та експорту наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, встановлені відповідними актами законодавства, несуть відповідальність згідно із законодавством України.

В. шляхом поштового відправлення або на іншу, ніж та, що зазначена у дозволі адресу, забороняється.

Мельник О.Г., Мукан О.В.

ВВЕЗЕННЯ (ПЕРЕСИЛАННЯ) ГРОМАДЯНАМИ ТОВАРІВ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ (IMPORTATION (CARRIAGE) OF GOODS BY CITIZENS INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у будь-який спосіб на митну територію України.

При **В.(П.)** письмовому декларуванню не підлягають товари: 1) які ввозяться громадянами на митну територію України не частіше одного разу на добу через пункти пропуску через державний кордон, відкриті для повітряного сполучення, та сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро; 2) які ввозяться громадянами на митну територію України не частіше одного разу на добу через інші пункти пропуску через державний кордон, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг; 3) сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 300 євро, що переміщуються (пересилаються) на митну територію України на адресу одного одержувача в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача протягом однієї доби у міжнародних експрес-відправленнях, а також у несупроводжуваному багажі.

Декларуються письмово товари, які **В.(П.):** 1) в обсягах, що не перевищують зазначених вище обмежень, і ввозяться на митну територію України особою, яка в'їжджає в Україну частіше одного разу протягом однієї доби. Такі товари оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 % і ПДВ; 2) підлягають державній реєстрації на території України. Ці товари звільняються від оподаткування митними платежами; 3) через пункти пропуску через державний кордон, відкриті для повітряного сполучення, сумарна фактурна вартість та/або загальна вага яких перевищують обмеження, встановлені частиною першою цієї статті, але загальна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро (оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 % і ПДВ); 4) через інші пункти пропуску через державний кордон України, фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро, або вартість товарів, обчислена пропорційно до ваги, що перевищує 50 кг; 5) культурні цінності за окремими кодами, виготовлені 50 і більше років тому, незалежно від їх вартості та способу переміщення через митний кордон; 6) у міжнародних поштових або міжнародних експрес-відправленнях, у несупроводжуваному багажі, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 300 євро, але не перевищує еквівалент 10000 євро (оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 % та ПДВ).

При **В.(П.)** від оподаткування митними платежами звільняються: 1) особисті речі; 2) окремі культурні цінності, виготовлені 50 і більше років тому; 3) товари, призначені для забезпечення звичайних повсякденних потреб громадянина та початкового облаштування у зв'язку з переселенням на постійне місце проживання в Україну; 4) транспортні засоби особистого користування загальною масою до 3,5 т у кількості однієї одиниці на кожного громадянина, який досяг 18-річного віку за умови документального підтвердження того,

що громадянин був власником (або співвласником) такого транспортного засобу, а транспортний засіб перебував за ним на постійному обліку (реєстрації) у відповідних реєстраційних органах країни постійного місця попереднього проживання не менше одного року; 5) товари, що належать громадянам і переміщуються транзитом через митну територію України; 6) товари, що входять до складу спадщини за законом, відкритої за межами України на користь резидента у разі підтвердження її складу органами, що вчиняють нотаріальні дії у країні її відкриття. Зазначене підтвердження підлягає засвідченню або легалізації у відповідній закордонній консульській установі України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ; 7) товари, одержані громадянами-резидентами у вигляді нагород і призів на міжнародних змаганнях, конкурсах за межами митної території України за умови документального підтвердження факту нагородження нотаріальними органами відповідної країни; 8) товари (включаючи транспортні засоби особистого користування), що були попередньо вивезені громадянами-резидентами за межі митної території України і ввозяться зворотно; 9) транспортні засоби особистого користування, що тимчасово ввозяться на митну територію України громадянами-нерезидентами, а також пальне, що міститься у звичайних баках таких транспортних засобів, встановлених заводом-виробником; 10) товари (крім транспортних засобів), які мають ознаки таких, що були у користуванні та призначені для власного облаштування житла і забезпечення життєдіяльності громадян, які перебували за кордоном у відрядженнях (на навчанні); 11) товари (крім транспортних засобів), які мають ознаки таких, що були у користуванні та призначені для власного облаштування житла і забезпечення життєдіяльності іноземних громадян, які за офіційним запрошенням прибувають у довготермінове відрядження в Україну; 12) товари, що ввозяться працівниками дипломатичної служби, які перебували за кордоном у довготермінових відрядженнях або проходили дипломатичну службу строком не менше одного року та повертаються в Україну, за умови, що працівник дипломатичної служби є власником таких товарів або товари були придбані ним в межах строку відрядження або проходження дипломатичної служби, що підтверджується відповідним наказом Міністерства закордонних справ України, а також сукупна вартість товарів не перевищує 50 % від суми, що виплачується працівнику дипломатичної служби у зв'язку з перебуванням у довготерміновому відрядженні або проходженням дипломатичної служби за кордоном.

Молдован Е.С.

ВВЕЗЕННЯ УМОВНО-БЕЗМИТНЕ (CONDITIONALLY DUTY-FREE IMPORTATION) – ввезення на митну територію товарів без сплати митних платежів або лише ввізного мита при дотриманні умов, передбачених відповідним митним режимом, у який поміщаються товари при їх ввезені.

Залежно від митного режиму встановлюються різні умови, виконання яких є необхідним для ввезення на митну територію товарів без сплати митних платежів (або лише ввізного митна), а саме: умови зворотного вивезення за межі митної території відповідних ввезених товарів протягом встановленого часу у незмінному стані при митних режимах тимчасового ввезення або транзиту; умови зворотнього вивезення за межі митної території відповідних ввезених товарів у переробленому стані при митному режимі переробки на митній території; умови цільового використання ввезених товарів відповідно до інвестиційних проектів при митному режимі вільної митної зони та ін.

Зокрема Конвенцією про тимчасове ввезення передбачено, що такі товари як демонстраційні зразки, експонати, особисті транспортні засоби, особисті туристичні речі (біноклі, музичні інструменти, радіоприймачі, відеокамери, м'ячі, лижі, ковзани тощо), особисті професійні речі (навчальні плакати, відео- та аудіоматеріали, проектори, комп'ютерне устаткування тощо) та деякі інші предмети можуть тимчасово ввозитися на митну територію без сплати митних платежів за умови їх зворотного вивезення. Іншим випадком умовно-безмитного ввезення є ввезення на митну територію товарів у вигляді сировини, напівфабрикатів, комплектуючих за умови використання даних товарів для виготовлення протягом визначеного терміну готової продукції та вивезення такої продукції за межі митної території.

Медвідь Ю.О.

ВЕКСЕЛЕДАВЕЦЬ (PROMISOR) – юридична особа, фізична особа або орган державної влади, який видав простий або переказний вексель та зобов'язується здійснити платіж за даним векселем. На момент видачі векселя **В.** повинен мати перед особою, якій чи за наказом якої повинен бути здійснений платіж, зобов'язання, сума якого має бути не меншою, ніж сума платежу за векселем. **В.** зобов'язується оплати суму зобов'язання за векселем у зазначений строк або за пред'явленням векселя. **В.** може зазначити іншу особу, яка оплатить вексель. **В.** має право вносити зміни до векселя лише за згоди векселедержателя. При видачі векселя найменування **В.** у векселі заповнюється тією мовою, якою визначено офіційне найменування в його установчих документах. **В.** повинен у встановленому порядку вести реєстр виданих векселів.

Медвідь Ю.О.

ВЕКСЕЛЕДЕРЖАТЕЛЬ (PROMISEE) – юридична особа, фізична особа, або орган державної влади, що володіє векселем, виданим, індосованим цій особі чи її наказу, або яка володіє векселем на підставі інших законних прав.

В. здійснює передачу переказного векселя іншій особі шляхом проставлення на переказному векселі передаточного напису – індосаменту. Кожний **В.** має право знімати копії з векселя, яким він володіє. Здійснення змін до тексту векселя дозволяється лише з дозволу **В.** Якщо **В.**, який погодився на внесення змін до тексту векселя, бажає зберегти відповідальність попередніх індосантів, він повинен одержати їх згоду. **В.** при настанні строку платежу повинен пред'явити вексель для платежу в день, у який він підлягає оплаті або в один із двох наступних робочих днів. Якщо вексель не пред'явлений для платежу протягом встановленого строку, то боржник має право внести суму векселя у депозит компетентного органу влади за рахунок і ризик **В.**

В. у разі неможливості отримати платіж за векселем у визначений строк, має право притягнути кожного, хто поставив свій підпис на векселі, до відповідальності та вимагати сплати вексельної суми від кожного з них.

Медвідь Ю.О.

ВЕКСЕЛЬ (BILL) [нім. wechsel – міняти] – цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).

ПЕРЕКАЗНИЙ ВЕКСЕЛЬ № 73325650070

_____ 199__ р. заплатіть проти цього векселя

чи його наказу

Платник

Підлягає сплаті в

Залежно від місця оплати **В.** поділяються на: доміцильований – **В.**, у якому зазначене місце оплати не збігається з місцем проживання векселедержателя; іногородній – **В.**, який підлягає оплаті в іншому населеному пункті ніж місцезнаходження векселедержателя; місцевий – **В.**, який підлягає оплаті в місцезнаходженні векселедержателя.

В., щодо якого векселедержатель нотаріально засвідчив відмову боржника від оплати або акцепту вважається опротестованим.

Залежно від особи, яка здійснює оплату за **В.** та можливості його передачі третій особі **В.** може бути простим або переказним. Простий **В.** посвідчує зобов'язання векселедавця заплатити векселедержателю визначену суму грошей у встановлений термін. Простий **В.** містить такі обов'язкові реквізити: назва «простий вексель», безумовне зобов'язання сплатити визначену **В.** суму грошей, строк платежу, місце платежу, найменування особи, якій або за наказом якої повинен бути здійснений платіж, дата і місце видачі простого **В.**, підпис векселедавця.

Переказний **В.** посвідчує зобов'язання векселедавця сплатити визначену **В.** суму грошей третій особі, яка зазначається згідно з письмовим наказом векселедержателя. Переказний **В.** містить такі обов'язкові реквізити: назва «переказний вексель», безумовний наказ сплатити визначену суму грошей, найменування особи, яка повинна платити, строк платежу, місце здійснення платежу, найменування особи, якій або за наказом якої повинен бути здійснений платіж, дата і місце видачі векселя, підпис векселедавця. Переказний **В.** передається третій особі шляхом зазначення на ньому передаточного напису – індосаменту. Якщо у **В.** не зазначено строку платежу, він підлягає оплаті за пред'явленням. Якщо у **В.** не зазначено місце видачі, то **В.** вважається виданим у місці проживання векселедавця. **В.**, у якому відсутній будь-який обов'язковий реквізит, не має юридичної сили.

Зобов'язуватися та набувати права за **В.** на території України можуть юридичні та фізичні особи, а також органи державної влади. Видача **В.** дозволяється лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги. **В.** може бути виданий у двох або більше тотожних примірниках. Простий і переказний **В.** складаються у документарній формі на бланках з відповідним ступенем захисту від підроблення. **В.**, який видається на території України і місце платежу за яким також знаходиться на території України, складається державною мовою. Резиденти можуть видавати та індосувати **В.** в іноземній та національній валюті для розрахунків з нерезидентами за зовнішньоекономічними договорами. **В.**, виданий фізичною особою, підписується особисто даною фізичною особою або уповноваженою нею особою із зазначенням індивідуального ідентифікаційного номера з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів або із зазначенням паспортних даних особи, яка відповідає за акцепт та платежі за **В.**

В., виданий фізичною особою – підприємцем, підписується власноручно даною особою або уповноваженою нею особою із зазначенням дати та номера запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців і паспортних даних векселедавця або особи, яка відповідає за акцепт та платежі за **В. В.**, виданий юридичною особою, підписується власноручно керівником та головним бухгалтером чи уповноваженими ними особами та засвідчується печаткою юридичної особи. Платіж за **В.** здійснюється виключно у безготівковій формі.

Медвідь Ю.О.

ВЕКСЕЛЬ ПОДАТКОВИЙ (TAX BILL) – 1) простий вексель, авальований банком, що видається векселедавцем: до отримання з акцизного складу спирту етилового; до отримання з нафтоперероблюючому органу за місцезнаходженням векселедавця, а у випадку ввезення на митну територію України підакцизної сировини для виробництва підакцизної продукції – у трьох примірниках. Сума акцизного податку у **В.п.** розраховується з фактично отриманої кількості підакцизної сировини та ставок на готову продукцію, яка вироблятиметься з отриманої підакцизної сировини. При експорті підакцизної продукції, виготовленої з отриманої підакцизної сировини, сума акцизного податку за **В.п.** розраховується з урахуванням обсягів відвантаженої продукції згідно з оформленою митною декларацією. **В.п.** вважається погашеним векселедавцем у разі сплати визначеної суми акцизного податку у повному обсязі та в зазначений у **В.п.** строк. При отримані підакцизної сировини для виготовлення підакцизної продукції за пільговою ставкою, без передбачення сплати акцизного податку, **В.п.** вважається погашеним у разі документального підтвердження факту цільового використання підакцизної сировини для виробництва підакцизної продукції.

У разі непогашення у встановлений строк суб'єктом господарювання **В.п.** контролюючий орган нотаріально засвідчує відмову боржника від оплати (вчиняє протест) та звертається за оплатою векселя до банку, який його авалював. Банк-аваліст зобов'язаний не пізніше операційного дня, що настає за датою звернення векселедержателя з опротестованим векселем, переказати суму, зазначену в цьому векселі.

В.п. для забезпечення зобов'язання зі сплати податку на додану вартість видається за умови оформлення митної декларації на суму податкового зобов'язання з податку на додану вартість, нарахованого за митною декларацією. Датою видачі векселя є дата подання митної декларації для митного оформлення. Часткове погашення **В.п.** за зобов'язаннями з податку на додану вартість не дозволяється.

Строк **В.п.** векселя за зобов'язаннями з податку на додану вартість настає на дату виникнення податкових зобов'язань з постачання збудованого судна, для будівництва якого були ввезені устаткування, обладнання та комплектуючі. У разі несвоєчасного погашення **В.п.** до платника податку, який видав **В.п.**, застосовуються штрафні санкції. Обов'язки з погашення **В.п.** не можуть передаватись іншим особам незалежно від їх взаємовідносин з векселедавцем. За користування **В.п.** відсотки або інші види плати не нараховуються.

Медвідь Ю.О.

ВЕКША (ВЕВЕРИЦЯ АБО ВІВЕРИЦЯ, БІЛКА) (VEKSHA) – найдрібніша розмінна грошова одиниця Київської Русі у IX – XIII ст.

Вперше згадується у «Повісті врем'яних літ» під 853 – 858 рр. у повідомленні про данину, яку платили поляни хозарам «по беле и веверице». У Короткій редакції «Руської Правди» зазначаються грошові одиниці, якими користувалося населення Русі: гривна, ногата, куна, різана, векша або вивериця, саме в них вівся підрахунок штрафів. На основі цього та інших історико-правових документів відтворено давньоруську монетно-грошову систему X ст., при

якій 1 гривна = 20 ногатам = 25 кунам = 50 резанам = 150 **В.** (виверицям). При цьому досі ведуться дискусії щодо встановлення співвідношення між різаною та **В.** Окремі дослідники стверджують, що **В.** = 1/4 різани, ще інші прирівнюють її до 1/3 куни. У ваговому відношенні **В.** становила 0,34 г срібла. У реальному грошовому обігу 2 **В.** відповідали західноєвропейському динарові.

За іншою теорією **В.** була елементом кунної системи грошей, виправленою шкуркою білки, яка використовувалась одночасно з її монетним аналогом (частиною срібного арабського дирхема). Давньоруські перекладачі творів візантійських авторів ототожнювали **В.** з візантійською мідною монетою «нумієм».

Яковенко О.В.

ВЕЛИКОВАГОВИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ВЕЛИКОВАГОВИЙ.

ВЕНДОРЛІЗ (VENDOR-LEASE) – вид міжнародного лізингового контракту, за яким збутові філіали лізингової компанії, що знаходяться за кордоном, купують обладнання у власної фірми і надають його іноземному споживачеві в оренду або продають у кредит. Основною перевагою використання цього виду контракту є те, що головна лізингова компанія мінімізує ризики, пов'язані із збутом та здійснює фінансування інвестицій іноземних споживачів.

Попель С.А.

ВЕНТСПІЛСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ ПОРТ – див. ПОРТ «ВЕНТСПІЛСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ ПОРТ».

ВЕРЕЩАГІН ПАВЛО АРТЕМОВИЧ (VERESHCHAHIN PAVLO ARTEMOVYCH) – один із головних персонажів художнього кінофільму «Біле сонце пустелі». В образі **В.**, талановито відтвореному на екрані актором П.Б. Луспєкаєвим, узагальнено позитивний образ працівника митника.

Із кінофільму можна зрозуміти, що **В.** – кавалерійський унтер-офіцер, учасник бойових дій, нагороджений Георгіївськими хрестами. Після поранення – служить митником на південних кордонах колишньої Російської імперії та, не дивлячись на свою фізичну форму, є грозою місцевих контрабандистів. Від шлюбу з дружиною Настею у **В.** народився син, який помер в дитинстві. Наслідки поранень, революційні події 1917 р. та Громадянська війна, що призвели до руйнації держави, якій служив, на фоні особистої сімейної трагедії (смерті сина), обумовили стиль тогочасного життя **В.** – ледарство та зловживання алкоголем.

На початку кінофільму спостерігається чітка нейтральна позиція як по відношенню до місцевих бандитів, так і по відношенню до більшовиків. Після загибелі одного із героїв «червоного» табору – Пєтрухи (у якому **В.** бачив свого померлого сина), він переходить на сторону загону Ф. Сухова, вступає у нерівний поєдинок із басмачами та підривається на баркасі.

Чітко зрозуміти чи загинув **В.** із кінофільму не можна. Через таку недосказаність, режисер фільму В.Мотиль планував зняти його продовження, в основу якого мало б бути покладено факт порятунку **В.** після вибуху на кораблі. Проте, смерть актора П.Луспєкаєва, яка наступила через 18 днів після прем'єри фільму, стала на заваді цьому.

Серед найвідоміших висловів **В.** із кінофільму, які стали афоризмами: «Я мзду не беру – мне за Державу обидно!»; «Я тоже сейчас вот это допью – и брошу»; «Была у меня таможня – были контрабандисты. Сейчас таможни нет – контрабандистов нет»; «Опять ты мне эту икру поставила. Не могу я её каждый день, проклятую, есть!».

На пострадянському просторі образ **В.** вважається ідеалом митника та символом митної служби, а виконана ним у кінофільмі пісня «Ваше благородие, госпожа удача» – неофіційним гімном митних служб.

Фрадинський О.А.

ВЕРИФІКАЦІЯ (VERIFICATION) – процедура підтвердження перевіркою та забезпеченням об'єктивних доказів того, що встановлені вимоги виконано.

В. у фінансовій справі – перевірка і підтвердження істинності документів, правильності розрахунків тощо. **В.** у праві – це встановлення істинності і вірогідності, точності та обґрунтованості правових норм, правотворчості та правозастосування як важливих передумов, що забезпечують реальність та ефективність правового регулювання. **В.** не є самоціллю дослідження, а має спрямовуватися на з'ясування відповідності правових норм соціальним реаліям, обґрунтованості та результативності державно-правових рішень, що приймаються на її основі. **В.** слугує засобом перевірки здійсненності

вимог правових норм. Вона пов'язана з визначенням показників, умов, критеріїв справедливості, ефективності, цінності, динамізму цих норм.

Завданням **В.** є також з'ясування причин та умов, що породжують неадекватне відтворення дійсності, визначення співвідношення між істинним та хибним нормативно-правовим відображенням. **В.** у праві тісно пов'язана із визначенням методів і способів доведення істинності правових норм. Основними методами **В.** у правовій сфері є соціальний експеримент, експертні оцінки, логічні прийоми. Соціально-правова експертиза – особлива форма дослідження ролі людини у правовому прогресі, специфічний засіб раціоналізації правотворчості та правозастосування, пов'язаний з оцінкою соціальних якостей правових актів.

При **В.** норм права здійснюються: перевірка їх точної редакції (повнота, наявність змін і доповнень, визначення систем, зв'язків з ін. нормами); багатопланове тлумачення офіційно чинного тексту; оцінка соціальної зумовленості правовими нормами тощо. Зіставляючи теоретичні та емпіричні дані, експерт робить висновок про істинність правової норми, можливість та необхідність її реалізації, поліпшення або скасування.

Коновалов Ю.О.

ВЕРИФІКАЦІЯ СЕРТИФІКАТІВ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ З УКРАЇНИ (VERIFICATION OF CERTIFICATES OF ORIGIN FROM UKRAINE) – перевірка достовірності (автентичності) сертифікатів про походження товарів з України, виданих уповноваженими органами. **В.с.** здійснюється митними органами у випадку, коли виникають сумніви щодо достовірності інформації, наведеної у поданих сертифікатах, а також відповідно до запитів інших державних органів України, митних та інших уповноважених органів іноземних держав протягом терміну, який не перевищує шести місяців з дати отримання запиту. У разі необхідності під час перевірки сертифікатів можуть залучатись спеціалісти та експерти інших підприємств, установ та організацій в порядку, визначеному законодавством.

Перевірка сертифіката на автентичність включає: отримання підтвердження видачі цього сертифіката; перевірку даних сертифіката за інформацією, поданою уповноваженим органом; проведення в разі потреби в установленому порядку експертизи бланка сертифіката, відбитка печатки та підпису відповідної посадової особи уповноваженого органу.

Відповідно до законодавства під час **В.с.**, митні органи мають право: отримувати від уповноваженого органу і підприємств-виробників товарів необхідну інформацію, зразки товарів, а також проводити безпосередньо на підприємствах перевірку виробництва ними товарів та первинної документації, пов'язаної з таким виробництвом; перевіряти справжність документів, поданих заявником для отримання сертифіката.

Якщо в запиті державних органів України, митних та інших уповноважених органів іноземних держав недостатньо відомостей для здійснення **В.с.**, митні органи надсилають повідомлення про необхідність надання додаткової інформації.

В.с. здійснюється митним органом, у зоні діяльності якого перебуває уповноважений орган, що видав сертифікат, або виробник (експортер) товару. Про отримані результати митниця інформує профільний підрозділ Міндоходів України (з 2014 р. – ДФСУ), який, у свою чергу, повідомляє орган, від якого надійшов запит, про результати перевірки.

У разі виявлення недостовірності даних, внесених до сертифіката, Міндоходів України (з 2014 р. – ДФСУ) подає відповідному уповноваженому органу пропозицію про його анулювання.

Міндоходів України (з 2014 р. – ДФСУ) надсилає відповідним державним органам України, митним та іншим уповноваженим органам іноземних держав повідомлення про неможливість установити достовірність сертифікатів у разі: визнання господарським судом підприємства-виробника товарів банкрутом; ліквідації підприємства-виробника товарів; зняття товару з виробництва.

На підставі аналізу запитів державних органів України, митних та інших уповноважених органів іноземних держав митні органи можуть здійснювати вибіркову **В.с.**, що були видані на товари, аналогічні зазначеним у цих запитах.

Запити державних органів України, митних та інших уповноважених органів іноземних держав та інші матеріали щодо **В.с.** зберігаються в справах митних органів протягом трьох років з дати затвердження акта.

Руда Т.В.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ (THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE / PARLIAMENT OF UKRAINE) – єдиний орган законодавчої влади в Україні. **ВРУ** – парламент нашої держави. Парламент – невід'ємний атрибут кожної демократичної держави, що є загальнонаціональним представницьким органом влади країни, який обирається населенням (корпусом виборців), а інколи частково призначається. Конституція України надає **ВРУ** статус парламенту України – єдиного, загальнонаціонального, представницького, колегіального, виборного, однопалатного, постійно діючого органу законодавчої влади України. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, і кожна складова державної влади реалізується в окресленій їй сфері в межах, встановлених Конституцією України та законами. **ВРУ** є загальнонаціональним представницьким органом державної влади, оскільки вона наділена правом представляти весь Український

народ – громадян України всіх національностей і виступати від імені всього народу, Це випливає як з преамбули Конституції України та її змісту, так і з назви парламенту «Верховна Рада України».

В якості державно-правового інституту парламент має багатовікову історію. Його виникнення сягає XII – XIII ст. Першими були англійський парламент та іспанські кортеси. Історія сучасного парламенту починається з епохи буржуазних революцій, і за всі часи парламент був і залишається найважливішою формою опосередкованого здійснення народом належної йому влади. Парламенти як інститути державної влади за формою є всенародними зборами (конгресами, асамблеями) або зборами представників народу (депутатів).

Парламент України є пріоритетним органом у системі органів державної влади України, першим серед рівних. Він здійснює законодавчу владу, бере участь у формуванні органів виконавчої і судової влади, є загальним представником народу і виразником його волі. Парламент України має багатогранні відносини з іншими органами державної влади та із суб'єктами політичної системи: політичними партіями, громадськими об'єднаннями тощо. Конституційний склад **ВРУ** – чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років. Народним депутатом України може бути громадянин України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років. Не може бути обраним до **ВРУ** громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Народний депутат України є обраний відповідно до ЗУ «Про вибори народних депутатів України» представник Українського народу у **ВРУ** і уповноважений ним протягом строку депутатських повноважень здійснювати повноваження, передбачені Конституцією України та законами України. **ВРУ** здійснює чимало функцій і має для їх реалізації відповідні повноваження, передбачені Конституцією України. Визначення парламенту як органу законодавчої влади зумовлене насамперед назвою однієї з його функцій (законодавчої функції), яка є пріоритетною, провідною, але далеко не єдиною. Основними функціями **ВРУ** є: законодавча; установча (державотворча, організаційна); функція парламентського контролю; бюджетно-фінансова; зовнішньополітична.

Зокрема, до повноважень **ВРУ** належить: внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених Конституцією; призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених ст. 73 Конституції; прийняття законів; затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього; контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики; затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією; заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України; оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпічменту), встановленому Конституцією тощо.

Організація роботи **ВРУ** здійснюється відповідно до регламенту. Регламент встановлює порядок підготовки і проведення сесій **ВРУ**, її засідань, формування державних органів, визначає законодавчу процедуру, процедуру розгляду інших питань, віднесених до її повноважень, та порядок здійснення контрольних функцій Верховної Ради. Основною формою роботи **ВРУ** є сесія. Сесія – це термін, протягом якого **ВРУ** проводить пленарні засідання та приймає рішення з питань, віднесених до її відання Конституцією України. У перервах між пленарними засіданнями проводяться засідання комітетів та інших органів **ВРУ**. Сесії Верховної Ради поділяються на чергові та позачергові.

Важливу роль у здійсненні компетенції **ВРУ** мають відігравати її комітети. Комітет **ВРУ** – орган **ВРУ**, який утворюється з числа народних депутатів України для здійснення за окремими напрямами законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень **ВРУ**, виконання контрольних функцій. Комітет відповідальний перед **ВРУ** і підзвітний їй. Діяльність комітетів координує Голова **ВРУ** згідно з Конституцією України та в порядку, встановленому Регламентом **ВРУ**. Конституція не містить

переліку цих органів, а надає право **ВРУ** самій визначати їх кількість і обирати голів комітетів. Комітети створюються для проведення підготовчої і попередньої діяльності. Це – законопроектна робота, підготовка і попередній розгляд питань, що належать до компетенції **ВРУ**. Комітети **ВРУ** – постійні органи.

ВРУ може створювати також тимчасові органи-комісії. Конституційно передбачаються комісії двох видів: спеціальні тимчасові комісії, які створюються з метою підготовки і попереднього розгляду питань на сесії **ВРУ**, і тимчасові слідчі комісії. Останні формуються для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес.

Батанов О.В.

ВЕТЕРИНАРНА ТА ФІТОСАНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНИ – див. ДЕРЖАВНА ВЕТЕРИНАРНА ТА ФІТОСАНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНИ.

ВЕТЕРИНАРНЕ СВІДОЦТВО – див. СВІДОЦТВО ВЕТЕРИНАРНЕ.

ВЕТЕРИНАРНІ ДОКУМЕНТИ – див. ДОКУМЕНТИ ВЕТЕРИНАРНІ.

ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ.

ВЗАЄМНА АДМІНІСТРАТИВНА ДОПОМОГА – див. ДОПОМОГА АДМІНІСТРАТИВНА ВЗАЄМНА.

ВЗАЄМНИЙ НУЛЬОВИЙ ПІДХІД («НУЛЬ-НА-НУЛЬ») – див. ПІДХІД ВЗАЄМНИЙ НУЛЬОВИЙ («НУЛЬ-НА-НУЛЬ»).

ВЗАЄМОДІЯ МИТНИХ ОРГАНІВ З ОРГАНАМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ (INTERACTION OF CUSTOMS AUTHORITIES WITH BORDER AUTHORITIES) – спосіб забезпечення прикордонного і митного контролю, який полягає у спільній діяльності митних органів і органів (підрозділів) охорони державного кордону, спрямованій на здійснення в установленому порядку пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів та вантажів, виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення у межах своєї компетенції.

Специфіка **В.** полягає у здійсненні безпосередньої перевірки особистих документів осіб, документів на товари, транспортні засоби, що перетинають державний кордон, установленні законних підстав для перетину державного кордону та дотримання норм чинного законодавства щодо здійснення митного і прикордонного контролю. Спільними завданнями митних органів і органів охорони державного кордону є попередження, виявлення й припинення порушень чинного законодавства України з прикордонних і митних питань, забезпечення безпеки держави і суспільства.

Правовою основою **В.** є: Конституція України, МКУ, ЗУ «Про державний кордон України», ЗУ «Про Державну прикордонну службу України», інші закони України, нормативні акти Президента України, КМУ, видані на їх виконання, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ.

Порядок, форми, напрями **В.** регулюються відомчими наказами: наказом ДМСУ та Адміністрації Державної прикордонної служби України від 08.09.2003 № 597/6 «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії підрозділів митної варти Державної митної служби України та підрозділів Державної прикордонної служби України», наказом МВСУ і Міндоходів від 13.10.2013 № 947/525 «Про затвердження Інструкції про порядок дій органів (підрозділів) охорони державного кордону під час виявлення ознак порушень митних правил, а також виявлення майна, яке не має власника або власник якого невідомий, та порядок подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами доходів і зборів», наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29.08.2011 № 627 «Про затвердження Порядку дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установлення режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон» та ін.

Основними формами (напрямами) **В.** є: обмін інформацією про ознаки підготовки до правопорушення, спроби, факти і канали незаконного

переміщення через державний кордон товарів та інших предметів, валюти, культурних цінностей, викрадених транспортних засобів та іншою інформацією, що має взаємний інтерес; розроблення та здійснення спільних заходів щодо виявлення і припинення порушень законодавства з прикордонних і митних питань; опрацювання та реалізація спільних планів, програм боротьби з правопорушеннями, проведення спільних нарад; узагальнення підсумків спільних заходів та розроблення нових способів взаємодії; видання спільних відомчих нормативних актів щодо порядку взаємодії у процесі здійснення заходів по боротьбі з правопорушеннями; спільне вивчення умов і причин, що сприяють вчиненню правопорушень та опрацювання профілактичних заходів щодо їх усунення; вироблення спільних пропозицій щодо форм і методів профілактики правопорушень; створення спільних робочих груп для вивчення окремих проблем боротьби з правопорушеннями та вироблення пропозицій щодо їх вирішення; опрацювання та надання у відповідні інстанції погоджених пропозицій з питань профілактики злочинів та інших правопорушень.

Сєрих О.В.

ВЗЯТТЯ ПРОБ (ЗРАЗКІВ) ТОВАРІВ – див. ПОРЯДОК ВЗЯТТЯ ПРОБ (ЗРАЗКІВ) ТОВАРІВ.

ВИБІРКОВІСТЬ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (SELECTIVITY OF CUSTOMS CONTROL) – виділення на підставі результатів застосування системи управління ризиками ризикованих об'єктів у порівнянні з іншими об'єктами та у визначенні митницями (митними постами) відповідних форм та обсягів митного контролю, достатніх для забезпечення додержання законодавства з питань державної митної справи та міжнародних договорів України при митному оформленні.

Не допускаються визначення форм та обсягів митного контролю іншими органами державної влади, а також участь їх посадових осіб у здійсненні митного контролю.

На вимогу власника товарів, щодо яких визначено форму та обсяг митного контролю, або уповноваженої ним особи митні органи зобов'язані письмово повідомити про це протягом години, якщо інший строк повідомлення не визначено МКУ.

Якщо за результатами застосування системи управління ризиками не визначено необхідності проведення митного огляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, митне оформлення та випуск цих товарів, транспортних засобів за рішенням митниці (митного посту) можуть бути здійснені без пред'явлення зазначених товарів, транспортних засобів митниці (митному посту) або з пред'явленням, але без проведення їх митного огляду. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, здійснює координацію діяльності державних органів, що здійснюють контроль за переміщенням через митний кордон окремих видів товарів.

Корнійчук О.О.

ВИБУХОВІ ПРИСТРОЇ – див. ПРИСТРОЇ ВИБУХОВІ.

ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ – див. РЕЧОВИНИ ВИБУХОВІ.

ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ ІНІЦІЮЮЧІ – див. РЕЧОВИНИ ВИБУХОВІ ІНІЦІЮЮЧІ.

ВИВАНТАЖЕНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ВИВАНТАЖЕНИЙ.

ВИВЕЗЕННЯ (EXPORTATION) – переміщення вантажів, пошти тощо із пунктів відправлення, що знаходяться на території держави у пункти призначення за її межами.

За тривалістю перебування за межами території держави виділяють **В.** на постійній основі та тимчасове. Залежно від повторюваності **В.** буває разове та періодичне, за законністю **В.** розрізняють законне та незаконне.

При **В.** на постійній основі вантажі, пошта тощо зворотньо не завозяться із території держави призначення. **В.** тимчасове передбачає обов'язковість зворотного ввезення вантажів, пошти тощо із території держави призначення.

В. разове – це одиничне переміщення вантажів, пошти між пунктами відправлення та призначення. **В.** періодичне означає повторюване переміщення вантажів, пошти із пункту відправлення в пункт призначення через певний часовий інтервал.

Законне **В.** вантажів, пошти тощо передбачає їх переміщення із дотримання існуючих вимог та обмежень. **В.** незаконне означає транспортування вантажів, пошти тощо з порушенням встановлених правил та порядку.

Яковенко О.В.

ВИВЕЗЕННЯ КАПІТАЛУ (EXPORT OF CAPITAL) – процес видалення частини капіталу із національного обігу в даній країні та переміщення його в товарній чи грошовій формі у промисловий процес та обіг іншої країни. Метою **В.к.** є отримання більш високої норми прибутку за рахунок переваг,

пов'язаних з використанням інтернаціонального фактору виробництва порівняно з національними умовами господарювання. **В.к.** відбувається внаслідок розбіжностей між нормою прибутку і позичковим відсотком. З часом додаються й інші причини: організація сервісної служби, перенесення екологічно шкідливого виробництва за кордон з наступним імпортом готової продукції на внутрішній ринок країни-експортера

В.к. здійснюється у вигляді: прямих інвестицій у промислові, торговельні й інші підприємства; портфельних інвестицій (в іноземні облігації, акції, цінні папери); середньострокових і довгострокових міжнародних кредитів (або позик) позичкового капіталу промисловим і торговельним корпораціям, банкам та іншим фінансовим установам; економічної допомоги: безкоштовно й у виді пільгових кредитів (безпроцентних, низькопроцентних).

В.к. з країни можна поділити на дві основні форми: продуктивну та непродуктивну. Продуктивне **В.к.** відбувається за операціями, які мають законний характер і є доцільними з точки зору зміцнення міжнародних зв'язків та позицій держави на світовому ринку. До непродуктивного **В.к.** призводять операції, здійснення яких має протиправний характер або є неефективними для країни. До таких операцій належать ті, що здійснюються з метою оптимізації умов інвестування, ухилення від оподаткування, легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом.

Основними схемами та каналами відпливу капіталу через зовнішньоторговельні операції є: неповернення валютної виручки за товари та послуги, що експортуються; приховування валютної виручки шляхом оплати з неї витрат, не пов'язаних з цією операцією; зменшення у договорі валютнорозрахункових зобов'язань іноземного партнера; приховування валютних цінностей шляхом зміни умов договору; приховування валютних надходжень шляхом виплат іноземним громадянам готівкової валютної виручки до здавання її в банк для зарахування на валютний рахунок; приховування валютних цінностей під час здійснення бартерних операцій шляхом її незарахування; приховування валютних цінностей шляхом припинення діяльності суб'єкта господарювання; привласнення валютних цінностей шляхом неповернення товарів і сировини, вивезених на тимчасове зберігання та переробку за кордон; приховування валютних цінностей шляхом незаконного відкриття валютного рахунку за участю іноземної юридичної особи; непогашення вчасно імпортних авансів; перекручення цін за умови експорту – імпорту товарів; ухилення від оподаткування шляхом здійснення експорту через офшорні підприємства; штучне застосування нерезидентом штрафних санкцій.

Арзянцева Д.А.

ВИВЕЗЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ (EXPORT OF CULTURAL VALUES) – фактичне переміщення юридичними чи фізичними особами з будь-якою метою через митний кордон України культурних цінностей з території України без зобов'язання їх зворотного ввезення в Україну.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, виконує покладені на нього завдання у взаємодії з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи, діловодства, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

У разі прийняття центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей рішення про можливість вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей власнику культурних цінностей чи уповноваженій ним особі видається свідоцтво встановленого зразка на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей. Зразок свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей затверджується КМУ.

Свідоцтво на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей є підставою для пропуску зазначених у ньому культурних цінностей за межі митної території України. Вивезення культурних цінностей без цього свідоцтва забороняється.

Вивезенню з України не підлягають: культурні цінності, занесені до Державного реєстру національного культурного надбання; культурні цінності, включені до Національного архівного фонду; культурні цінності, включені до Музейного фонду України.

Долобанько В.В.

ВИВЕЗЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ТИМЧАСОВЕ (TEMPORARY EXPORT OF CULTURAL VALUES) – обумовлене угодою переміщення юридичними чи фізичними особами з будь-якою законною метою через митний кордон України культурних цінностей з території України із зобов'язанням їх зворотного ввезення в Україну в обумовлений угодою термін.

В. з України може здійснюватися фізичними та юридичними особами незалежно від форми власності з метою організації виставок, проведення реставраційних робіт і наукових досліджень, а також у зв'язку з театральною, концертною чи іншою артистичною діяльністю, в інших випадках, передбачених законодавством України.

Культурні цінності, тимчасово вивезені з України і не повернуті в обумовлений угодою термін, вважаються незаконно вивезеними.

Для отримання свідоцтва музеї всіх форм власності, державні бібліотеки, інші державні сховища культурних цінностей завчасно, але не пізніше ніж за місяць подають до Державної служби контролю або уповноваженому Державної служби контролю клопотання про оформлення права на тимчасове вивезення культурних цінностей із зазначенням мети і термінів їх перебування за межами України, в якому надають зобов'язання про проведення державної експертизи культурних цінностей після їх повернення в Україну та письмово повідомити в десятиденний термін орган, що видав свідоцтво, про повернення цих культурних цінностей в Україну.

До клопотання додаються: оригінал та дві нотаріально завірені копії угоди між стороною, яка здійснює **В.**, та стороною, яка приймає, про мету, гарантії надійного зберігання та повернення культурних цінностей в обумовлений угодою термін. В угоді обов'язково зазначається, яка із сторін несе відповідальність за митне оформлення, доставку, збереження, страхування культурних цінностей як на території України, так і на території сторони, яка приймає; документ та його копія, завірена нотаріально, про страхування культурних цінностей, що тимчасово вивозяться, із забезпеченням усіх випадків страхового ризику, або документ і його нотаріально завірена копія про державні гарантії фінансового покриття будь-якого ризику, виданий країною, яка приймає культурні цінності; документ і дві його копії, завірені нотаріально, що підтверджує право власності на культурні цінності; у разі вивезення смичкових інструментів та смичків – паспорти на них; висновок державної експертизи (із зазначенням можливості транспортування культурних цінностей).

Рішення щодо можливості **В.** і видачі свідоцтва із зазначенням термінів їх перебування за межами України приймається Державною службою контролю або уповноваженим Державної служби контролю на підставі висновку державної експертизи та перевірки наданих документів. На свідоцтві, на кожному аркуші переліку культурних цінностей та їх фотографіях посадова особа Державної служби контролю або уповноважений Державної служби контролю проставляє відтиск штампа «Дозволено до вивезення з України», а на переліку та фотографіях – номер свідоцтва і дату його видачі, у відтиску штампа – підпис.

При **В.** з метою реставрації у свідоцтві та переліку культурних цінностей, що до нього додається, посадова особа Державної служби контролю або уповноважений Державної служби контролю робить запис «Вивозиться з метою реставрації». При зворотному ввезенні предмета на митну територію України мистецтвознавцю (у разі його наявності) та посадовій особі митного органу подаються фотографії предмета до і після реставрації, завірені установою або фахівцем, який проводив реставрацію.

У видачі свідоцтва на право **В.** може бути відмовлено, якщо відсутні гарантії про забезпечення надійного зберігання та повернення культурних цінностей в обумовлений угодою термін; заявлені до **В.** знаходяться у такому стані, що не можна змінювати умови їх зберігання; культурні цінності є предметом спору стосовно права власності на них; страхова вартість культурних цінностей, заявлених до тимчасового вивезення, не відповідає їх реальній вартості; культурні цінності, заявлені до тимчасового вивезення, перебувають у розшуку; у державі, до якої передбачено здійснити **В.**, сталося стихійне лихо, виникли збройні конфлікти, введено надзвичайний стан або існують інші обставини, що перешкоджають забезпеченню надійного збереження й повернення культурних цінностей, які тимчасово вивозяться в цю державу.

Мотюк К.Д.

ВИВЕЗЕННЯ (ПЕРЕСИЛАННЯ) ГРОМАДЯНАМИ ТОВАРІВ ЗА МЕЖІ МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (IMPORTATION (CARRIAGE) OF GOODS BY CITIZENS OUT OF THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у будь-який спосіб за межі митної території України.

В.(П.) товарів, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро, крім тих, на які законом встановлено вивізне мито та/або якщо відповідно до закону державними органами видаються документи, необхідні для здійснення митного контролю та їх митного оформлення, здійснюється без письмового декларування.

Якщо сумарна фактурна вартість товарів перевищує еквівалент 10000 євро, то їх **В.(П.)** здійснюється із письмовим декларуванням з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, та зі сплатою вивізного мита.

При **В.(П.)** підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, але звільняються від подання документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення, товари, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро та які: 1) вивозяться у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживан-

ня; 2) входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь громадянина-нерезидента, за умови підтвердження складу спадщини органами, що вчиняють нотаріальні дії; 3) тимчасово вивозяться громадянами-резидентами за межі митної території України під письмове зобов'язання про їх зворотне ввезення; 4) були тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення, що підтверджується відповідними документами; 5) були одержані громадянами-нерезидентами у вигляді призів і нагород за участь у змаганнях, конкурсах, фестивалях тощо, які проводяться на території України, що підтверджується відповідними документами.

Товари, придбані громадянами-нерезидентами на території України, загальна фактурна вартість яких не перевищує суми іноземної валюти, ввезеної цими громадянами в Україну, та товари, що вивозяться громадянами-нерезидентами у зв'язку з остаточним виїздом за межі України, на суму доходу, одержаного за час роботи чи навчання в Україні, що підтверджується відповідними документами, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, зі сплатою у випадках, встановлених законами України, вивізного мита, та поданням документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення, які при переміщенні (пересиланні) громадянами таких товарів через митний кордон України видаються відповідними державними органами.

Молдован Е.С.

ВИВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЗА МЕЖІ МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (EXPORT OF GOODS AND VEHICLES OUT OF THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE) – сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів, транспортних засобів через митний кордон України у будь-який спосіб у відповідному напрямку. **В.** зумовлене міжнародним поділом праці, нерівномірністю розвитку окремих галузей, відносною вузькістю внутрішнього ринку, намаганням отримати високі прибутки тощо.

В. здійснюється засобами авіаційного, водного, автомобільного, залізничного, трубопровідного транспорту та лініями електропередач, а також змішаними перевезеннями.

Залежно від наявності перевізника, відправника, одержувача, а також договору на перевезення товари переміщуються у: вантажних відправленнях; супроводжуваному багажі; несупроводжуваному багажі; ручній поклажі; міжнародних поштових відправленнях; міжнародних експрес-відправленнях.

Контролюючому органу в пункті пропуску через державний кордон України подаються документи, що містять відомості про товари, достатні для їх ідентифікації та необхідні для прийняття рішення про їх пропуск через митний кордон України.

Залежно від порядку та особливостей здійснення митних формальностей можна окремо розглядати **В.** юридичними особами-підприємствами та громадянами.

В. юридичними особами-підприємствами відбувається шляхом поміщення товарів у митні режими: експорту; реекспорту; переробки за межами митної території України; тимчасового вивезення, магазину безмитної торгівлі, транзиту на умовах, передбачених відповідними митними режимами.

При **В.** громадянами діє інший особливий порядок та умови. Зокрема, у разі вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України товарів, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро (крім товарів, на які законом встановлено вивізне мито або на які державними органами видаються документи), такі товари не підлягають письмовому декларуванню. Товари, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро, при вивезенні (пересиланні) їх громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, та зі сплатою вивізного мита у випадках, встановлених законом.

Товари, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро, при вивезенні (пересиланні) громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню у порядку, встановленому для громадян, та звільняються від подання документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України, за умови, що ці товари: вивозяться у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживання; входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь громадянина-нерезидента, за умови підтвердження складу спадщини органами, що вчиняють нотаріальні дії; тимчасово вивозяться громадянами-резидентами за межі митної території України під письмове зобов'язання про їх зворотне ввезення; були тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення, що підтверджується відповідними документами; були одержані громадянами-нерезидентами у вигляді призів і нагород за участь у змаганнях, конкурсах, фестивалях тощо, які проводяться на території України, що підтверджується відповідними документами.

Тимчасове вивезення (пересилання) громадянами-резидентами товарів за межі митної території України здійснюється з наданням митному органу зобов'язання про зворотне ввезення.

Крисоватий А.І., Потушинська О.П.

ВИВІЗНЕ МИТО – див. МИТО ВИВІЗНЕ.

ВИВІЗНІ (ЕКСПОРТНІ) ПРЕМІЇ – див. ПРЕМІЇ ВИВІЗНІ (ЕКСПОРТНІ).

ВИГОДОНАБУВАЧ (BENEFICIARY) – у контексті запобігання ухиленню від сплати податків – суб'єкт господарювання (платник ПДВ) – виробник або отримувач (товарів, послуг), що здійснює господарські операції з використанням вигодоформуючих суб'єктів (у тому числі по ланцюгу поставки товару), діяльність яких спрямована на отримання податкової вигоди. Це особи (виробники або отримувачі товарів (послуг)), які користуються послугами «транзитерів».

В. характеризується, окрім отримання податкового кредиту за рахунок платників ПДВ – «транзитерів» та платників ПДВ – «податкових ям», тим, що: середньомісячний обсяг оподатковуваних операцій, включаючи суму ПДВ, за останній календарний рік більше 500 тис. грн; кількість працюючих більше 5 осіб; податкова віддача з ПДВ менше 1 %; здійснює виплати громадянам та фізичним особам-підприємцям, які не є платниками ПДВ, у розмірі, що перевищують 20 % середньомісячних обсягів; розмір виплачуваної заробітної плати за останній звітний період менше ніж 2,5 мінімальних заробітних плат.

Прус Л.Р.

ВИГОДОТРАНСПОРТУЮЧИЙ СУБ'ЄКТ – див. «ТРАНЗИТЕР» (ВИГОДОТРАНСПОРТУЮЧИЙ СУБ'ЄКТ).

ВИГОДОФОРМУЮЧИЙ СУБ'ЄКТ – див. «ПОДАТКОВА ЯМА» (ВИГОДОФОРМУЮЧИЙ СУБ'ЄКТ).

ВИДАННЯ ДМСУ ОФІЦІЙНЕ (OFFICIAL PUBLICATION OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – офіційне загальнодержавне періодичне науково-практичне видання, засновником якого була ДМСУ. З 2002 р. виходив інформаційно-аналітичний журнал «Митниця» – офіційне відомче видання, яке містило інформаційно-аналітичні матеріали з актуальних питань митної справи, технологічні аспекти діяльності української митниці; події міжнародного митного співробітництва; роз'яснення митного законодавства фахівцями; перспективи розвитку митної справи в Україні; статті з кадрових питань; інформацію про сучасне життя і діяльність митниць; нариси про минуле та історичні матеріали, пов'язані зі становленням митної справи на території України. **В.** виходило один раз на місяць українською мовою. Журнал «Митниця» складався з таких розділів: «Офіційні новини ДМСУ»; «Міжнародна співпраця»; «Боротьба з контрабандою»; «Митна експертиза»; «Є така митниця»; «Досвід колег»; «Знімаючи мундир»; «Минувшина»; «Творчість».

Прус Л.Р.

ВИДАННЯ МІНДОХОДІВ ОФІЦІЙНЕ ДРУКОВАНЕ (OFFICIAL PRINTED PUBLICATION OF THE MINISTRY OF REVENUE AND DUTIES OF UKRAINE) – єдине офіційне видання Міністерства доходів і зборів України – інформаційно-аналітичний журнал «Вісник Міністерства доходів і зборів України» (до червня 2013 р. – «Вісник податкової служби України», який виходив з 5 липня 1995 р.), що видається Державним підприємством «Сервісно-видавничий центр Міністерства доходів і зборів України». Виходить щосереди двома мовами: українською та російською.

В. містить інформацію щодо принципів діяльності податкових та митних органів (органів доходів і зборів), оподаткування, бухгалтерського обліку, пенсійного забезпечення та трудових відносин тощо. Інформація структурована за рубриками: «Нові документи», «Редакційна пошта», «Пряма мова», «Перспективи», «Тема номера», «Бухгалтерський практикум», «Актуальна тема», «Територія успіху», «Ексклюзив «Вісника», «Професійна підготовка» тощо.

З початку 2014 р. передплатники журналу щомісяця отримують додаткові авторські практичні посібники із серії «Професійна бібліотека бухгалтера і підприємця».

Прус Л.Р.

ВИДИ МИТА У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ – див. МИТО У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ.

ВИДИ МИТА У КИЇВСЬКІЙ РУСІ – див. МИТО У КИЇВСЬКІЙ РУСІ.

ВИДИ МИТА ОСОБЛИВІ (SPECIAL TYPES OF DUTIES) – додаткові види митного податку, які застосовуються в окремих екстремальних ситуаціях. У таких ситуаціях застосовуються надзвичайні тарифні заходи, що класифікуються за принципом обмеження. Вони поділяються на три види: антидемпінгове, спеціальне та компенсаційне мито. Інколи **В.м.о.** називають дискримінаційними, тому що їх рівень завжди значно вищий, ніж звичайний, і використовуються вони винятково для посилення тарифного тиску на товари іноземного виробництва з метою пониження їх конкурентоспроможності.

Дані види митного тарифу застосовуються не тільки для вирішення стратегічних завдань (захист національного ринку або акумуляція коштів), але й у разі виникнення форс-мажорних обставин, а саме: необхідність погашення тимчасового дисбалансу з певної торговельної групи, експансія дешевої низькоякісної продукції на національний ринок, адекватні дії країни на економічну експансію з боку інших держав.

Як правило, **В.м.о.** є тимчасовим заходом і використовується країною або в односторонньому порядку із захисною метою від спроб недобросовісної конкуренції з боку її торговельних партнерів, або як захід у відповідь на дискримінаційні дії, що порушують інтереси країни з боку інших держав. Інший важливий аспект **В.м.о.** – це їх «точковий характер» впливу. Вони мають використовуватись щодо імпорту окремих іноземних товарів чи окремих іноземних виробників, які застосовують демпінг або субсидії при експорті або виробництві продукції, або при зростаючій загрозі для українського ринку масового імпорту товарів.

Перед застосуванням **В.м.о.** провадиться розслідування (за дорученням уряду країни) конкретних випадків з метою отримання об'єктивних доказів того, що саме несприятливий вплив іноземної конкуренції наніс або невідворотно загрожує нанести істотного збитку будь-якій галузі економіки держави. Ці обставини ускладнюють процес введення та використання **В.м.о.** У процесі розслідування провадяться двосторонні переговори, визначаються позиції, розглядаються можливі пояснення ситуації, що виникла, робляться спроби розв'язати проблему іншим шляхом. Слід зауважити, що введення **В.м.о.** є крайнім заходом, який використовують країни для врегулювання торговельних суперечностей.

Гребельник О.П.

ВИДИ МИТНОГО ТАРИФУ (TYPES OF CUSTOMS TARIFF) – класифікація митного тарифу з урахуванням його побудови та змісту за встановленими ознаками. Митні тарифи поділяють:

1) за кількістю ставок – на одноколонковий (митні тарифи, в яких по всіх товарах застосовуються однакові ставки мита незалежно від країни походження товару), багатоколонковий, інтегрований. Перший вид – простий митний тариф – застосовується порівняно рідко, оскільки істотно знижує ступінь гнучкості політики держави у сфері застосування митного тарифу. Такі тарифи, як правило, встановлюють тоді, коли головною метою є збільшення доходів державного бюджету, а не здійснення торговельної політики. Вони не передбачають пільгового або дискримінаційного мита і відносно мало поширені (Мексика, Болівія, Панама).

Багатоколонкові (складні) тарифи – митні тарифи, які передбачають застосування різних ставок мита на аналогічні товари залежно від торгового режиму, який застосовується до країни їх походження. Переважна більшість країн застосовує багатоколонковий тариф, в якому ставки мита групуються в окремі колонки, кожна з яких застосовується до товарів, які характеризуються тим чи іншим торговим режимом. Найчастіше митний тариф є триколонковий, передбачає три розміри ставок: максимальні (генеральні і загальні), які встановлюються для всіх держав; мінімальні, що застосовуються щодо товарів, що походять з держав, які користуються в торгівлі з даними державами режимом найбільшого сприяння; преференційні – особливі пільгові ставки, що надаються певним державам або групам держав, які розвиваються. Такі ставки зазвичай нижче мінімальних або дорівнюють нулю. Їх застосування носить характер односторонньої невзаємної поступки. Преференційні ставки можуть і не виокремлюватися у стовпчик. У цьому разі у вступній частині, що пояснює правила користування тарифом, можна зазначити, що для перелічених в особливому списку країн мінімальна ставка знижується на певну кількість відсотків у певну кількість разів.

Складні митні тарифи, у свою чергу, поділяються на два види: автономні й автономно-конвенційні. Автономні митні тарифи закріплюють як високі ставки мита (максимальні або генеральні), так і низькі (мінімальні; преференційні). Усі ці ставки митного оподаткування встановлюються державами самостійно, без будь-якого зв'язку з торговельними зобов'язаннями перед третьою країною. Автономно-конвенційні митні тарифи містять одну або кілька автономних ставок мита і одну або ряд ставок конвенційного мита, які установлюються на основі торговельних угод, укладених даною державою з іншими країнами як на двосторонній, так і на багатосторонній договірній основі.

Інтегрований тариф – митний тариф, який окрім інформації власне тарифного характеру містить відомості про застосування інших інструментів державного регулювання експорту або імпорту конкретних товарів на національну чи єдину митну територію;

2) за видом зовнішньоекономічних операцій – імпортні митні тарифи (застосовуються з метою регулювання ввезення товарів у країну) та експортні митні тарифи (використовуються для регулювання вивезення товарів), транзитні митні тарифи (застосовуються для оподаткування товару та транспортних засобів, що переміщуються через митну територію однієї країни в процесі їх руху). Експортні митні тарифи значно менші за своїми розмірами ніж імпортні;

3) за рівнем – заборонний митний тариф (рівень тарифу, при якому повністю переривається міжнародна торгівля), обмежувальний митний тариф (рівень тарифу такий, що знижує обсяг міжнародної торгівлі (середньозважена ставка 25 % – 40%), помірний митний тариф (середньозважена ставка 10 % – 25 %), відкритий митний тариф (середньозважена ставка 0 % – 10 %), вільний митний тариф (середньозважена ставка 0 %).

Прус Л.Р.

ВИДИ СТАВОК МИТА ЗА СПОСОБОМ НАРАХУВАННЯ (TYPES OF DUTY RATES ACCORDING TO THE WAY OF CHARGING) – відповідно до способу нарахування виділяються такі види ставок мита: адвалорна, специфічна та комбінована. Адвалорна ставка мита – певний відсоток від митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон. Специфічна ставка мита – певна грошова сума на одиницю встановленого виміру кількості товару, що переміщується через митний кордон. Комбінована ставка мита – поєднання певного відсотка від митної вартості товару та певної грошової суми на одиницю встановленого виміру кількості цього ж товару, що переміщується через митний кордон. Кожний із зазначених способів нарахування мита має свої переваги і недоліки. Перевагою адвалорного мита є його здатність реагувати на зміни в ринковій ситуації, на зміни в ринкових цінах. Недолік – необхідність проведення непростої процедури визначення митної вартості товару. Перевагою специфічного мита є простота та надійність нарахування, недоліком – неможливість оперативного врахування змін у ринковій ситуації, у цінових параметрах, у рівні доходності діяльності суб'єктів ЗЕД. Комбінована ставка мита є способом нарахування, який дозволяє певною мірою краще використати сильні сторони адвалорного та специфічного нарахування та зменшити їх можливі негативні прояви.

Петруня Ю.Є.

ВИДИ СТЯГНЕНЬ, ЯКІ НАКЛАДАЮТЬСЯ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (TYPES OF PENALTIES IMPOSED FOR VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – відповідно до МКУ 2012 р. за порушення митних правил можуть бути накладені такі адміністративні стягнення: попередження; штраф; конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення – безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів, транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону), а також транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза місцем розташування митного органу.

Попередження та штраф можуть застосовуватися тільки як основні адміністративні стягнення за порушення митних правил. Конфіскація товарів, транспортних засобів, зазначених у МКУ 2012 р., може застосовуватися як основне і як додаткове адміністративне стягнення. За одне і те саме порушення митних правил може накладатися тільки основне або основне і додаткове адміністративні стягнення. Якщо статтею, якою встановлюється адміністративна відповідальність за порушення митних правил, передбачається основне і додаткове адміністративні стягнення, застосування лише додаткового адміністративного стягнення без основного не допускається, крім випадку, передбаченого МКУ.

Попередження як адміністративне стягнення за порушення митних правил є офіційним попередженням правопорушника щодо недопустимості таких діянь у майбутньому. Попередження виноситься у формі постанови про накладення адміністративного стягнення. Штраф як адміністративне стягнення за порушення митних правил полягає у покладенні на особу, яка притягується до адміністративної відповідальності за таке правопорушення, обов'язку сплатити у державний бюджет грошові кошти у сумі, яка визначається МКУ 2012 р. залежно від виду та характеру вчиненого правопорушення. Сплата штрафу, якщо при цьому не застосовується адміністративне стягнення у вигляді конфіскації товарів, транспортних засобів, зазначених у МКУ, не звільняє особу, яка вчинила порушення митних правил, від сплати митних платежів, крім випадків, передбачених МКУ.

Конфіскація як адміністративне стягнення за

порушення митних правил полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів, зазначених у МКУ 2012 р., і безоплатній передачі їх у власність держави. При цьому, моторні транспортні засоби та несамохідні транспортні засоби, що буксируються ними, розглядаються як самостійні об'єкти конфіскації. Конфіскація може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, що визначаються МКУ та іншими законами України. Конфіскація товарів, транспортних засобів, зазначених у МКУ, застосовується незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення.

Гармаш Є.В., Ліпинський В.В.

ВИЗНАННЯ МИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (ACCEPTANCE OF TARIFF PROTECTION) – згода на перевезення або зберігання вантажів під митним забезпеченням, що видається митними органами після перевірки митного забезпечення та його гарантії у формі, відповідно внутрішньодержавним приписам.

Відповідно до міжнародних договорів, укладених в установленому законом порядку, митними органами взаємно визнаються документи, що використовуються митними органами для здійснення митних формальностей. Договірні Сторони взаємно визнають результати окремих форм митного контролю товарів і транспортних засобів (результати зважування, сканування тощо), завірені митні документи, оформленні за результатами такого контролю, а також митні пломби, відтиски печаток і штампів та офіційні знаки на транспортних засобах, вантажах, багажних та поштових відправленнях, накладеними митними органами Договірних Сторін.

Прус Л.Р.

ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ (DETERMINATION OF THE COUNTRY OF ORIGIN OF GOODS) здійснюється з метою оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, застосування до них заходів нетарифного регулювання ЗЕД, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України, а також забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі.

Країною походження товару вважається країна, у якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених МКУ 2012 р. Також країною походження товару можуть вважатися група країн, митні союзи країн, регіон чи частина країни, якщо є необхідність їх виділення з метою визначення походження товару.

Товарами, повністю виробленими у даній країні, вважаються товари, зазначені у ст. 38 МКУ 2012 р., а саме:

1) корисні копалини, які добуваються з надр цієї країни, у її територіальних водах чи на її морському дні;

2) вироблена або зібрана в цій країні продукція рослинного походження;

3) народжені або вирощенні в цій країні живі тварини;

4) продукція, яка одержана у цій країні від живих тварин;

5) продукція, яка одержана в цій країні у результаті мисливського або рибальського промислу;

6) продукція морського рибальського промислу та інша продукція морського промислу, одержана судном цієї країни або судном, що орендоване (зафрахтоване) цією країною;

7) продукція, одержана на борту переробного судна цієї країни виключно з продукції, зазначеної у п. 6;

8) продукція, одержана з морського дна або з морських надр за межами територіальних вод цієї країни, за умови, що ця країна має виключне право на розробку цього морського дна або цих морських надр;

9) брухт та відходи, одержані в результаті виробничих або інших операцій з переробки в цій країні, а також вироби, що були у вжитку, зібрані в цій країні та придатні лише для переробки на сировину (утилізація);

10) електроенергія, яка вироблена в цій країні;

11) товари, вироблені в цій країні виключно з продукції, зазначеної у п. 1–10.

Вимоги ст. 38 МКУ 2012 р. також розповсюджуються при визначенні походження товарів повністю вироблених у вільних митних зонах на території України, під час випуску їх для вільного обігу на митній території України.

Критерії достатньої переробки товару поділяються на загальні та особливі. Особливі критерії достатньої переробки для товарів, що підлягають такій переробці визначені ст. 39 МКУ 2012 р. До них належать:

1) товари, що декларуються, класифікуються у тарифній позиції іншій, ніж матеріали чи вироби, що походять з третіх країн і були використані для їх виготовлення;

2) у вартості товарів, що декларуються, частка доданої вартості становить не менш як 50 %.

При цьому для наземних (дорожніх) транспортних засобів, що класифікуються за товарними позиціями 8702, 8703, 8704 згідно з УКТ ЗЕД, є обов'язкове виконання таких виробничих та технологічних операцій:

– виготовлення кузова (кабіни) транспортного засобу, коли з окремих елементів, деталей або вузлів методами нероз'ємного з'єднання виготовляється кузов (кабіна), призначений для подальшого фарбування і складання. При цьому, у процесі виготовлення кузова (кабіни) складається в єдине ціле не менш як шість основних елементів кузова (кабіни), серед яких повинні бути дах, боко-

вина ліва, боковина права, підлога;

– фарбування кузова (кабіни);

– споряджения кузова (кабіни);

– складання транспортного засобу.

Загальні критерії достатньої переробки, які залишаються незмінними, оскільки базуються на нормах ГАТТ, та встановлені ст. 40 МКУ 2012 р. До них належать:

1) виконання виробничих або технологічних операцій, за результатами яких змінюється класифікаційний код товару згідно з УКТ ЗЕД на рівні будь-якого з перших чотирьох знаків;

2) зміна вартості товару в результаті його переробки, коли відсоткова частка вартості використаних матеріалів або доданої вартості досягає фіксованої частки у вартості кінцевого товару (правило адвалорної частки);

3) виконання виробничих та/або технологічних операцій, які в результаті переробки товару не ведуть до зміни його класифікаційного коду згідно з УКТ ЗЕД або вартості згідно з правилом адвалорної частки, але з дотриманням певних умов вважаються достатніми для визнання товару походженням із тієї країни, де такі операції мали місце.

Незалежно від положень ст. 40 МКУ 2012 р. не відповідають критерію достатньої переробки:

– операції, пов'язані із забезпеченням збереження товарів під час зберігання чи транспортування;

– операції щодо підготовки товарів до продажу та транспортування (роздрібнення партії, формування відправлень, сортування, перепакування);

– прості складальні операції – операції, які здійснюються шляхом складання виробів за допомогою простого кріпильного матеріалу (гвинтів, гайок, болтів тощо) чи клепання, склеювання або монтажу готових вузлів за допомогою зварювання (за винятком виготовлення складних виробів шляхом зварювання), а також інші операції (регулювання, контроль, заправка робочою рідиною тощо), необхідні у процесі складання і не пов'язані з переробкою (обробкою) товарів, незалежно від кількості та складності таких операцій;

– змішування товарів, які походять з різних країн, якщо характеристики кінцевої продукції суттєво не відрізняються від характеристик товарів, що змішуються;

– забій тварин;

– комбінація двох чи більше вищезазначених операцій.

Країна походження товару декларується (заявляється) митному органу шляхом подання оригіналів документів про походження товару. Документами, що підтверджують країну походження товару є:

– сертифікат про походження товару – документ, який однозначно свідчить про країну походження товару і виданий компетентним органом даної країни або країни вивезення, якщо у країні вивезення сертифікат видається на підставі сертифіката, виданого компетентним органом у країні походження товару;

– засвідчена декларація про походження товару – декларація про походження товару, засвідчена державною організацією або компетентним органом, наділеним відповідними повноваженнями;

– декларація про походження товару – письмова заява про країну походження товару, зроблена у зв'язку з вивезенням товару виробником, продавцем, експортером (постачальником) або іншою компетентною особою на комерційному рахунку чи будь-якому іншому документі, який стосується товару;

– сертифікат про регіональне найменування товару – документ, який підтверджує, що товари відповідають визначенню, характерному для відповідного регіону країни, та виданий компетентним органом відповідно до законодавства країни вивезення товару.

Туржанський В.А.

ВИКЛИК МИТНИЙ (CUSTOMS CHALLENGE) – критична точка прояву митної загрози, що потребує відповідного реагування митної служби з метою попередження або зниження можливої митної шкоди.

Пашко П.В.

ВИКЛЮЧНА МОРСЬКА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА УКРАЇНИ – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА МОРСЬКА ВИКЛЮЧНА УКРАЇНИ.

ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВ МИТНИХ ОРГАНІВ ПРО НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ (IMPLEMENTATION OF RESOLUTIONS OF CUSTOMS AUTHORITIES ON IMPOSITION OF ADMINISTRATIVE PENALTIES). Розглянувши справу про порушення митних правил, компетентна посадова особа митного органу або суд (суддя), що розглядає справу, виносить одну з таких постанов: 1) про проведення додаткової перевірки; 2) про накладення адміністративного стягнення; 3) про закриття провадження у справі.

Постанови митних органів та суду (судді) про накладення адміністративних стягнень за порушення митних правил є обов'язковими для виконання фізичними та юридичними особами яких вони стосуються. Постанова митного органу про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил підлягає виконанню після закінчення строку оскарження, який визначено у КУпАП, тобто десять днів.

Митний орган, який виніс постанову про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил, виконує її самостійно або через державного виконавця.

У разі винесення митним органом кількох постанов про накладення адміністративних стягнень за порушення митних правил щодо однієї особи кожна постанова виконується окремо. Не підлягає виконанню постанова митного органу про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення. Контроль за правильним і своєчасним виконанням постанови митного органу про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил здійснюється митним органом, який виніс постанову.

Постанова митного органу про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил у вигляді попередження виконується митним органом, який виніс постанову, шляхом оголошення постанови особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, з врученням їй копії такої постанови. Якщо постанова митного органу про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виноситься за відсутності особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, копія постанови протягом трьох днів з дня її винесення висилається зазначеній особі поштовим відправленням з повідомленням про вручення.

Порядок виконання постанови митного органу про накладення штрафу передбачає, що штраф повинен бути сплачений особою, яка вчинила порушення митних правил, не пізніше 15 днів з дня вручення або надіслання їй копії постанови митного органу про накладення штрафу, а в разі оскарження постанови або внесення на неї подання прокурора – не пізніше 15 днів з дня залишення скарги (адміністративного позову) або подання без задоволення. Сума штрафу вноситься особою, яка вчинила порушення митних правил, у державний бюджет у порядку, встановленому законодавством України. У разі, якщо штраф не буде сплачено у строки, встановлені МКУ 2012 р., постанова митного органу або суду (судді) надсилається для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання або роботи порушника або за місцезнаходженням його майна. Постанова митного органу або суду (судді), відповідно до якої стягнення штрафу проведено повністю, з відміткою про виконання повертається до митного органу або до суду, що виніс постанову.

Постанова суду (судді) про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил у частині конфіскації виконується державним виконавцем в установленому законом порядку. У разі неможливості конфіскації товарів, транспортних засобів з осіб, які вчинили порушення митних правил, державним виконавцем за рішенням суду в установленому законом порядку може стягуватися вартість цих товарів, транспортних засобів. Витрати митного органу, пов'язані із зберіганням товарів, транспортних засобів, щодо яких прийнято постанову про конфіскацію, до моменту винесення такої постанови повинні бути відшкодовані особою, яка вчинила порушення митних правил. Порядок відшкодування зазначених витрат встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів. Розмір суми, що підлягає відшкодуванню, розраховується у порядку, передбаченому законодавством України для визначення собівартості платних послуг.

Постанова митного органу про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил на осіб, які проживають або перебувають за межами України, виконується за рахунок майна цих осіб, що знаходиться на території України. У разі відсутності в Україні майна, що належить зазначеним у частині першій цієї статті особам, порядок виконання постанови митного органу про накладення на них адміністративних стягнень за порушення митних правил визначається законодавством України та укладеними, відповідно до закону, міжнародними договорами України з державами, на території яких проживають або перебувають ці особи.

Хома В.О.

ВИКОРИСТАННЯ ВІЙСЬКОВЕ КІНЦЕВЕ (MILITARY END USE) – використання будь-яких товарів з метою розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, зберігання, виявлення, ідентифікації, придбання виробів військового призначення, у тому числі: використання виробничого, випробувального або технологічного обладнання та його компонентів; використання будь-яких складових частин зазначених товарів, а також обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій чи надання будь-яких послуг; включення таких товарів до складу виробів військового призначення.

Фрадинський О.А.

ВИКОРИСТАННЯ ЕМБЛЕМИ І ПРАПОРА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ ТА ШТАНДАРТА ГОЛОВИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – див. ПОРЯДОК ВИКОРИСТАННЯ ЕМБЛЕМИ І ПРАПОРА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ ТА ШТАНДАРТА ГОЛОВИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.

ВИКОРИСТАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (USE OF CANINE TEAMS DURING THE CUSTOMS CONTROL) – організація, порядок, прийоми і способи використання кінологічних команд під час здійснення митного контролю з урахуванням їх

спеціалізації, підготовки, завдань, що виконуються, умов роботи та ситуації в зоні діяльності митниці.

В. здійснюється відповідно до технологічних схем пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, а також Порядку дій кінологічних команд.

В. здійснюється з метою: скорочення часу на проведення огляду товарів, транспортних засобів, приміщень; підвищення ефективності дій з попередження та виявлення контрабанди наркотичних засобів, вибухових речовин, зброї, боєприпасів тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот, які незаконно переміщуються через державний кордон; участі у службових заходах.

В. вважається результативним, якщо службовий собака під час проведення митного контролю, оперативно-розшукових заходів, слідчих дій виявив наркотичні засоби, вибухові речовини, зброю, боєприпаси, тютюнові вироби, грошові знаки у вигляді банкнот, які незаконно переміщуються через митний кордон та інші предмети контрабанди або надав можливість представникам інших служб отримати орієнтовну або доказову інформацію.

Виноград О.В.

ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ, ЗАТРИМАНИХ МИТНИМИ ОРГАНАМИ ЧИ КОНФІСКОВАНИХ СУДАМИ ЗА ПОДАННЯМ МИТНИХ ОРГАНІВ – див. ПОРЯДОК ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ, ЗАТРИМАНИХ МИТНИМИ ОРГАНАМИ ЧИ КОНФІСКОВАНИХ СУДАМИ ЗА ПОДАННЯМ МИТНИХ ОРГАНІВ.

ВИКОРИСТАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ (USE OF NARCOTIC DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES AND THEIR PRECURSORS) – застосування наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у виробництві, медичній практиці, науково-дослідній роботі та навчальних цілях.

Вітчизняні правові та організаційні засади державної політики з питань обігу в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів встановлюють порядок державного контролю, повноваження органів виконавчої влади, права та обов'язки фізичних і юридичних осіб щодо виготовлення підконтрольних речовин, їх використання у виробництві, медичній, навчальній та науково-дослідній практиці.

Діяльність з виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації, ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин здійснюється за наявності відповідної ліцензії.

Ввезення на територію України (вивезення з території України) чи транзит територією України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів здійснюються через митниці, визначені КМУ.

Транзит територією України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів здійснюється за умови обов'язкової їх охорони та супроводження підрозділами органів, уповноважених здійснювати митний контроль, та підрозділами МВС України.

Контроль за виконанням положень щодо **В.** в Україні здійснюють МВС України, СБУ, центральні органи виконавчої влади, які реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я, інші органи виконавчої влади в межах їх повноважень.

Особи, винні у порушенні вимог щодо **В.** несуть відповідальність згідно із законодавством України.

Бабенко Б.І.

ВИЛУЧЕННЯ З ОБІГУ ПРОДУКЦІЇ (REMOVAL OF GOODS FROM CIRCULATION) – фактичне припинення обігу (реалізації) товарів, здійснене в установленому порядку, за рішенням власника продукції або спеціально уповноважених органів виконавчої влади в межах їх повноважень.

Спеціально уповноваженими органами виконавчої влади, що приймають рішення **В.о.** і подальше поводження з продукцією, є центральні органи виконавчої влади, до обов'язків яких на-

лежать питання забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, захисту прав споживачів, охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, стандартизації, метрології та сертифікації, їх територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах Києві і Севастополі та інші органи виконавчої влади відповідно до їх повноважень.

В.о. здійснюється власником товарів або ж спеціально уповноваженим органом виконавчої влади шляхом недопущення можливості реалізації продукції, споживання чи використання за призначенням, а також шляхом повернення її суб'єктами підприємницької діяльності, в яких ця продукція знаходиться на підставі договорів доручення, схову, перевезення та інших цивільно-правових договорів, що не передбачають передачі прав власності на продукцію.

Фрадинський О.А.

ВИЛУЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ І ДОКУМЕНТІВ У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (SEIZURE OF OBJECTS AND DOCUMENTS IN THE CASE OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – процесуальна дія у справі про порушення митних правил, яка проводиться з метою отримання доказів, необхідних для правильного вирішення цієї справи, забезпечення виконання рішення про конфіскацію, а також для забезпечення стягнення штрафу. Вилученню підлягають товари, документи та електроні носії, які містять документи в електронній формі та транспортні засоби. Якщо санкція статті МКУ 2012 р., за якою виявлено правопорушення, передбачає конфіскацію товарів та транспортних засобів комерційного призначення, то їх вилучення, а також вилучення відповідних документів є обов'язковим. **В.** носить тимчасовий характер до часу процесуального визначення їх подальшого статусу при прийнятті рішення по справі.

Про **В.** у передбачених випадках складається протокол. У цьому протоколі або в доданому до нього описі обов'язково перераховуються вилучені товари, транспортні засоби та документи з точним зазначенням кількості, міри, ваги та особливих ознак цих товарів, транспортних засобів та документів, а також вартості товарів та транспортних засобів.

В. може бути оскаржено у порядку, встановленому МКУ 2012 р. та іншими законами України до вищого митного органу або у судовому порядку. Подання скарги на рішення про застосування **В.** не зупиняє дію такого рішення.

Хома В.О.

ВИЛУЧЕННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ І ДОКУМЕНТІВ ТИМЧАСОВЕ (TEMPORARY EXEMPTION OF GOODS, VEHICLES AND DOCUMENTS) – здійснюється відповідно до МКУ, яким визначено, що товари – безпосередні предмети порушення митних правил та відповідні документи, необхідні як докази у справі про порушення митних правил, можуть тимчасово вилучатися. Документи, які перебувають в електронному вигляді, вилучаються разом з відповідними носіями.

У разі виявлення порушень митних правил вилучення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які підлягають конфіскації, а також відповідних документів є обов'язковим, а саме при: порушенні порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю; недекларуванні товарів, транспортних засобів комерційного призначення; пересиланні через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання; переміщенні товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності; переміщенні або діях, спрямованих на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем; переміщенні або діях, спрямованих на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю; зберіганні, перевезенні чи придбанні товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

У разі вчинення порушення митних правил особою, яка не має в Україні постійного місця проживання або адреси, допускається вилучення товарів, транспортних засобів у кількості, необхідній для забезпечення стягнення штрафу або вартості товарів, транспортних засобів відповідно до МКУ.

Вилучені товари, транспортні засоби та документи повинні бути перелічені у протоколі, що складається в передбачених МКУ випадках, або в доданому до нього описі з точним зазначенням кількості, міри, ваги та особливих ознак цих товарів, транспортних засобів та документів, а також вартості товарів, транспортних засобів.

Форми процесуальних документів, що використовуються у справах про порушення митних правил затверджені наказом МФУ від 31.05.2012 № 652 «Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил».

В.т. може бути оскаржено в порядку, встановленому МКУ та іншими законами України. Подання скарги на рішення про застосування тимчасового вилучення товарів, транспортних засобів та документів не зупиняє дію такого рішення.

Молдован Е.С.

ВИМУШЕНА ПОСАДКА – див. ПОСАДКА ВИМУШЕНА.

ВИНАГОРОДА БРОКЕРСЬКА (BROKERAGE) – плата за посередницьку та консультаційну діяльність. Її отримують брокери від клієнтів, за дорученнями яких виконують операції на певному ринку.

Розмір **В.б.** залежить від таких чинників: щільності і конкуренції на ринку брокерських послуг; інтересів клієнта та його фінансового становища; дефіцитності та обіговості товару; конкретної ситуації та інтересів брокера; виду угоди (при угоді з умовою (купівля, на виручені від продажу запропонованого товару гроші, іншого товару на біржі) рівень брокерської комісії може бути вищим, оскільки тут, по суті, наявні дві угоди – на продаж і на купівлю).

В оплату праці брокера також входять виплати брокерської контори, що складаються із зарплати і спеціальних премій. На обсяг **В.б.** вагомий вплив мають і такі чинники, як різниця в цінах на один і той самий товар на різних біржах. У такому випадку брокер, організовуючи реалізацію товару сам, вступає в контакт з іншими контрагентами, виходячи на свою або інші біржі. Зі своєї винагороди брокер сплачує біржі 2 % за її послуги.

Коновалов Ю.О.

ВИНАГОРОДА КОМІСІЙНА (PERCENTAGE) – 1) сума коштів, що встановлюється на договірній основі між організатором митного аукціону і митницею та виплачується організатору торгів за виконане доручення з реалізації аукціонних товарів; 2) сума коштів, яка виплачується комітентом комісіонеру за виконання доручення за договором комісії з реалізації товарів, які належать комітенту; 3) сума коштів, яка виплачується посереднику за надання ним визначених послуг (банківські послуги, агентські послуги з реалізації товарів тощо).

При організації митних аукціонів **В.к.** виплачується організатору з суми коштів, отриманих від реалізації аукціонних товарів та зазвичай не перевищує 20 % вартості реалізованих товарів.

У випадку здійснення експортних операцій за договорами комісії **В.к.** відраховується комісіонером із загальної суми коштів, що надійшли йому від продажу товарів, право власності на які належить комітенту, або оплачується комітентом окремо. При цьому **В.к.** отримана комісіонером-експортером оподатковується за основною ставкою ПДВ та не включається до митної вартості товарів, які експортуються.

Медвідь Ю.О.

ВИПАДКОВИЙ ВІДБІР – див. ВІДБІР ВИПАДКОВИЙ.

ВИПРОБУВАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ – див. ЛАБОРАТОРІЯ ВИПРОБУВАЛЬНА.

ВИПУСК ТОВАРІВ ВІДДАЛЕНИЙ – див. ТЕХНОЛОГІЯ «ВІДДАЛЕНИЙ ВИПУСК ТОВАРІВ».

ВИПУСК ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ІНШИХ ПРЕДМЕТІВ (RELEASE OF GOODS, VEHICLES AND OTHER ITEMS) – надання митницею відповідно до заявленої мети права суб'єкту господарювання на користування або розпорядження як на митній території, так і за її межами товарами, транспортними засобами та іншими предметами щодо яких здійснюється митне оформлення. У міжнародній митній термінології під **В.** розуміють дії митного органу, якими він надає можливість для використання товарів в цілях митного режиму, в який поміщаються товари.

В. здійснюється як на митну територію України (в митних режимах імпорту, реімпорту, транзиту, тимчасового ввезення), так і за межі митної території України (в митних режимах експорту, реекспорту, тимчасового вивезення, переробки за межами митної території).

В. може здійснюватися за попередньою, тимчасовою, періодичною або митною декларацією, заповненою у звичайному порядку. В Україні надання митницею права на користування товарами, щодо яких здійснюється митне оформлення, відбувається за умови сплати декларантом митних платежів відповідно до заявленої або скоригованої митної вартості, або надання фінансових гарантій на суму неузгоджених митних платежів. У міжнародній практиці **В.** уповноважених економічних операторів може здійснюватися до подання митної декларації та до сплати митних платежів за умов надання фінансових гарантій.

У разі неможливості достовірно встановити країну походження товарів, щодо яких застосовуються особливі види мита (антидемпінгове, компенсаційне або спеціальне), такі товари випускаються у вільний обіг на митній території України за умови їх сплати. Митниця відмовляє у **В.**, переміщення яких через митний кордон заборонено.

В., що поміщаються у митний режим реімпорту, реекспорту, транзиту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, переробки на митній території, переробки за межами митної території здійснюється за умови можливості ідентифікації митницею таких товарів.

Для **В.** декларант надає митниці, разом з митною декларацією, передбачені законодавством документи, що підтверджують вартість товару, ліцензії, сертифікати, дозволи, зовнішньоекономічні договори, транспортні документи та інші документи, які зазначені в митній декларації та необхідні для випуску товарів. В окремих випадках (наприклад, для уповноважених економічних операто-

рів) комерційні документи, які зазначені в митній декларації та підтверджують її відомості, можуть надаватися після **В.**

В. здійснюється шляхом внесення (проставляння) відповідних відміток у митній декларації та (або) транспортних чи інших комерційних документах, а також внесення аналогічних відомостей до електронної інформаційної системи.

У випадках необхідності дослідження зразків та проб товарів за допомогою спеціальної експертизи випуск товарів здійснюється до одержання результатів відповідних досліджень (аналізів, експертиз), якщо вони не підпадають під дію встановлених законодавством України заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України та за умови сплати митних платежів (за повними ставками), які можуть бути нараховані за результатами експертизи. У випадку, коли до товарів застосовуються пільги та обмеження щодо їх використання, то здійснюється умовний **В.** Після випуску іноземних товарів для вільного обігу на митній території України вони набирають статус українських.

Медвідь Ю.О.

ВИПУСК ТОВАРІВ УМОВНИЙ (CONDITIONAL RELEASE OF GOODS) – надання декларанту права на користування або розпорядження товарами, щодо яких здійснюється митне оформлення, в цілях митного режиму, в який поміщаються дані товари, за умови тимчасового невизнання митницею задекларованої митної вартості, відсутності у митниці певних відомостей (документів), що достовірно визначають інформацію (підтверджують дотримання встановлених обмежень) щодо декларованих товарів або при умовах випуску товарів інших ніж загальноприйняті, передбачені законодавством.

Зазвичай **В.т.у.** здійснюється у випадках, коли до декларованих товарів застосовуються пільги в оподаткуванні, на час митного оформлення відсутні документи або відомості, які достовірно підтверджують задекларовану або не задекларовану інформацію, передбачається розстрочка щодо сплати митних платежів, декларантом надаються гарантії щодо сплати митних платежів та ін.

Зокрема, у міжнародній митній практиці у ситуації, коли митниця не визнає задекларовану митну вартість, не володіє загальною інформацією та документами щодо товарів при їх митному оформленні, вона має право прийняти рішення про **В.т.у.** без встановлення додаткових обмежень щодо їх використання. Митну вартість умовно випущених товарів в таких випадках буде визначено через деякий час за умови надання декларантом або отримання митницею з інших джерел додаткової інформації та документів. При цьому як правило **В.т.у.** відбувається за умов забезпечення декларантом гарантій щодо сплати майбутніх митних платежів.

Медвідь Ю.О.

ВИРОБИ ТЮТЮНОВІ (TOBACCO PRODUCTS) – сигарети з фільтром або без фільтру, цигарки, сигари, сигарили, а також люльковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його замінників для куріння, нюхання, смоктання чи жування.

Громадяни, які досягли 18-річного віку, можуть ввозити **В.т.** на митну територію України в ручній поклажі або супроводжуваному багажі без сплати митних платежів та без письмового декларування у таких кількостях із розрахунку на одну особу: 200 сигарет або 50 сигар чи 250 г тютюну, або ці вироби в наборі загальною вагою, що не перевищує 250 г.

Виробництво суб'єктами підприємницької діяльності з метою реалізації на території України **В.т.** без позначення марками акцизного збору, а також ввезення на митну територію України, транспортування, зберігання, приймання на комісію та консигнацію для продажу і реалізації **В.т.**, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка, забороняється.

В.т., виготовлені з метою експорту, не підлягають маркуванню українськими марками акцизного збору.

Наявність марки акцизного збору на пачці (упаковці) **В.т.** є однією з підстав для ввезення на митну територію України, реалізації їх споживачам, перевезення територією України (крім міжнародного транзиту) і зберігання на території України (крім зберігання виробником до маркування виробів згідно з технологічним процесом або зберігання для вивезення з митної території України). **В.т.**, не позначені українськими марками акцизного збору, які зберігаються суб'єктами підприємницької діяльності в товарних обсягах (крім товарів, призначених для вивезення за межі митної території України), розглядаються як такі, що призначені для реалізації на території України. Ці вимоги не поширюються на **В.т.**, що ввозяться (пересилаються) громадянами на територію України в межах норм, визначених митним законодавством України, для безмитного ввезення цих видів товарів, а також на **В.т.**, які реалізуються в магазинах безмитної торгівлі.

Українські імпортери сировини для виготовлення **В.т.** (включаючи давальницьку сировину) одержують від контролюючих органів (продавців марок) акцизного збору довідку про обсяг і вартість товарів, що ввозяться з цією метою. Зазначена довідка подається митному органу під час митного оформлення товарів.

Реалізація на території України **В.т.** (у тому числі на товарообмінній (бартерній) основі, виконаних на замовлення, зокрема з використанням давальницької сировини), вироблених на терито-

рії України для експорту, що не позначені українськими марками акцизного збору, забороняється.

Митне оформлення **В.т.**, виготовлених для експорту, проводиться лише за місцем їх виробництва відповідними митними органами. Транспортування та зберігання таких товарів на території України здійснюється під митним контролем.

Потушинська О.П.

ВИРОБИ ЮВЕЛІРНІ (JEWELRY) – предмети декоративно-прикладного мистецтва: прикраси, коштовні предмети побуту, зброї та інші вироби з дорогоцінних металів, часто з дорогоцінними чи напівдорогоцінними каменями, перлами, перламутром, бурштином, кісткою, склом, емаллю. Найперші **В.ю.** виготовлялися з таких природних матеріалів, як кістка, ікла тварин, мушлі, дерево, камінь. З часом у виробництві прикрас почали використовувати метали, зокрема дорогоцінні. З плином часу, дорогі й екзотичні **В.ю.** почали використовувалися як індикатори соціального статусу.

За призначенням **В.ю.** поділяють на вироби для прикраси, предмети туалету, предмети сервіровки столу, предмети прикраси інтер'єру, приладдя для куріння, сувеніри. Залежно від матеріалу розрізняють **В.ю.** з дорогоцінних і недорогоцінних сплавів, каменю, кістки та інших матеріалів. За характером виробництва **В.ю.** ділять на серійні та одиничні. Асортимент **В.ю.** можна класифікувати також за видами, конструкцією, способом обробки, комплектністю та ін.

Умовою пропуску через митний кордон **В.ю.** при їх імпорті є подання прикордонній митниці копії платіжного доручення, авізованого митним органом за місцем державної реєстрації підприємства, на суму всіх обов'язкових платежів, які відповідно до чинного законодавства повинні бути сплачені у державний бюджет при ввезені **В.ю.**, та попередньої митної декларації. Прикордонна митниця звіряє кількість товару у фізичних одиницях, який фактично переміщується через кордон з кількістю, яка була заявлена у попередній митній декларації, перевіряє товарно-транспортні накладні, складає провізну відомість та направляє товар у митницю призначення для повного митного оформлення.

Вивезенню підлягають **В.ю.**, які були раніше ввезені громадянами на митну територію країни під зобов'язання про їх зворотне вивезення або з метою транзиту через митну територію України, та які вивозяться з митної території України за наявністю ввізної митної декларації.

Долобанько В.В.

ВИРОБНЕ КАМІННЯ – див. КАМІННЯ ВИРОБНЕ.

ВИСНОВОК ДЕРЖАВНОЇ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ (CONCLUSION OF THE STATE SANITARY-EPIDEMIOLOGICAL EXPERTISE) – документ установленої форми, що засвідчує відповідність (невідповідність) об'єкта державної санітарно-епідеміологічної експертизи медичним вимогам безпеки для здоров'я і життя людини, затверджується відповідним головним державним санітарним лікарем і є обов'язковим для виконання власником об'єкта експертизи.

В. містить: реквізити висновку як документа (назва об'єкта експертизи; назва виробника продукції, розробника документа, країна; назва заявника, країна заявника; сфера застосування об'єкта експертизи (можливий споживач); сферу реалізації (через роздрібну торгівлю, аптечну мережу, для промислового використання, без права реалізації через роздрібну мережу); назву виконавця експертизи, номер протоколу; термін дії висновку; відповідального за дотримання вимог висновку; примітки, опис ознак об'єкта експертизи; медичні вимоги безпеки для життя і здоров'я людини (критерії безпеки, показники, їх граничнодопустимі рівні, встановлений конкретний термін придатності тощо), яким повинен відповідати об'єкт експертизи, з якими має ознайомитись і які зобов'язується виконувати заявник – власник об'єкта експертизи, а також які є предметом подальшого державного санітарно-епідеміологічного нагляду; перелік відповідних методів їх контролю, які повинні бути перевірені під час експертизи щодо можливості застосування для контролю об'єкта експертизи; рекомендації щодо місця, періодичності та обсягів перевірок об'єкта під час державного санітарно-епідеміологічного нагляду.

На кожен об'єкт експертизи готується окремий висновок згідно з Державним класифікатором продукції та послуг ДК 016-97 або УКТ ЗЕД ДК 017-98. Підготовлений висновок, підписаний керівником експертної комісії, установи, закладу державної санітарно-епідеміологічної служби, надається головному державному санітарному лікарю на затвердження, при цьому до висновку додається протокол експертизи, підписаний керів-

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА СЛУЖБА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Головний державний санітарний лікар
(заступник головного державного
санітарного лікаря)

Місце знаходження, телефон, факс, E-mail, WWW

(підпис, ім'я, по батькові)

(підпис)

М. П.

Висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи

від "___" _____ 200_ N _____

Об'єкт експертизи

Код за ДКПП

Сфера застосування та реалізації об'єкта експертизи

Розробник

(назва, місцезнаходження, телефон, факс, E-mail, WWW, код ЄДРПОУ)

Заявник експертизи

(назва, місцезнаходження, телефон, факс, E-mail, WWW, код ЄДРПОУ)

(назва об'єкта експертизи)

За результатами державної санітарно-епідеміологічної експертизи відповідає вимогам діючого санітарного законодавства України і може бути погоджений (затверджений).

Висновок дійсний до

При внесенні змін до нормативного документа щодо сфери застосування, умов застосування об'єкта експертизи даний висновок втрачає силу.

Установа, заклад державної санітарно-епідеміологічної служби (експертна комісія)

(найменування, місцезнаходження, телефон, факс, E-mail, WWW)

Протокол експертизи

(N протоколу, дата його затвердження)

Керівник установи, закладу державної санітарно-епідеміологічної служби (експертної комісії)

(прізвище, ім'я, по батькові)

ником та членами експертної комісії.

В. у двох примірниках затверджує власним підписом та печаткою головний державний санітарний лікар або уповноважені ним заступники, яким делеговані повноваження в установленому порядку. Після затвердження **В.** вноситься до реєстру висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи і йому присвоюється відповідний номер. **В.** вважається дійсним тільки за наявності номера реєстрації в реєстрі. Перший примірник **В.** видається заявнику після затвердження і внесення до реєстру. Другий примірник **В.** та протокол експертизи зберігаються у Департаменті державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗУ. Документи, надані заявником на експертизу, проекти висновків та протоколи експертизи зберігаються в установах (закладах) державної санітарно-епідеміологічної служби чи комісіях протягом терміну, визначеного відповідною категорією документів згідно із законодавством.

В. є чинним протягом терміну дії нормативного документа, прийнятого в установленому порядку на цей об'єкт експертизи (продукцію). Для продукції імпортного виробництва, на яку відсутні нормативні документи, висновок видається на п'ять років. Надання копій затверджених **В.** здійснюється на підставі письмового звернення власника висновку.

Мотюк К.Д.

ВИСНОВОК ДЕРЖЕКСПОРТКОНТРОЛЮ УКРАЇНИ (CONCLUSION OF THE STATE SERVICE OF EXPORT CONTROL OF UKRAINE) – документ, виданий центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, який надає право на тимчасове ввезення або вивезення товарів чи їх транзит, проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про міжнародні передачі товарів військового призначення або про експорт товарів подвійного використання та інших товарів до держав, щодо яких установлено часткове ембарго на поставки таких товарів. **В.** може бути разовим, генеральним або відкритим

Туржанський В.А.

ВИСТАВКОВЕ МАЙНО – див. МАЙНО ВИСТАВКОВЕ.

ВИТВІР МИСТЕЦТВА (WORK OF ART) [мистецтво – від нім. Meister (майстер] – об'єкт матеріальної або духовної культури, продукт майстерності, що приносить естетичне задоволення. Твори мистецтва почали створювати ще в доісторичні часи, проте деякі автори схильні вважати мистецтвом тільки професійну діяльність людей мистецтва. За способом втілення художнього образу розрізняють: просторові мистецтва – живопис, графіка, скульптура, архітектура, художня фотографія, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн; часові мистецтва – міміка (танок, театр), музика, література. Твори цих видів мистецтва й становлять основну частину культурних цінностей, визначених у ЗУ від 21.09.1999 № 1068-XIV «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» як «об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення». Збереження

Митниця,
художник Антоніо Каналетто, 1727 р.

національного культурного надбання є одним з важливих завдань митних органів.

Калашникова О.Л.

ВИТРАТИ НА ДОСТАВКУ ТОВАРІВ (SHIPPING COSTS OF GOODS) – витрати, пов'язані з транспортуванням товару від продавця-експортера до покупця-імпортера. Ці витрати досить значні і можуть становити до 40 – 50 % ціни товару. При складанні зовнішньоекономічного контракту продавець і покупець детально розраховують витрати по усіх транспортних операціях. В окремому пункті такого контракту оговорюються базисні умови поставки, які визначають того, хто несе витрати, обов'язки продавця і покупця з доставки товарів і встановлюють момент переходу ризику від продавця до покупця при випадковій загибелі чи пошкодженні товару. Витрати на доставку товару, які несе продавець, враховуються у ціну товару і визначать її базис. Тому й умови поставки називаються базисними. Тлумачення базисних умов поставки міститься в «Інкотермс», розробленому Міжнародною торговою палатою. Товар, придбаний покупцем, може бути вивезений ним самостійно або доставлений постачальником. Доставка товару покупцеві може здійснюватися як власним транспортом постачальника, так і за допомогою сторонніх транспортних організацій. При цьому вартість доставки може бути оплачена покупцем окремо або без її виокремлення (вартість доставки включається до вартості товару).

До транспортних витрат підприємства, понесених у зв'язку з придбанням товарів, належать: вартість транспортних послуг, що пов'язані з доставкою товару сторонніми організаціями; витрати підприємства на доставку товару власним або орендованим транспортом (вартість пального у кількості, необхідній для подолання транспортним засобом відстані від підприємства-покупця до підприємства-продавця і від підприємства-продавця до підприємства-покупця; вартість інших матеріалів, необхідних для руху транспортного засобу; витрати з оплати праці водіїв та експедиторів; витрати на відрядження водія, експедитора; амортизація вантажного автомобіля, або орендна плата за такий автомобіль та ін.).

Згідно з МКУ 2012 р. при визначенні митної вартості до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, поряд з іншими витратами (складовими митної вартості) додаються витрати на транспортування оцінюваних товарів до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України; витрати на навантаження, вивантаження та обробку оцінюваних товарів, пов'язані з їх транспортуванням до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України; витрати на страхування цих товарів, якщо всі ці витрати не включалися до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті. До митної вартості не включаються витрати на транспортування після ввезення за умови виділення їх з ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, якщо ці витрати документально підтверджені та піддаються обчисленню.

При розрахунку витрат на транспортування до митниці України, якщо вони відповідно до умов постачання не були включені у вартість товару при доставці на безоплатній основі чи за допомогою транспортних засобів покупця, мають використовуватися дані бухгалтерського обліку за калькуляцією транспортних витрат із включенням усіх необхідних статей чи елементів витрат. Якщо декларація заповнюється на товари декількох видів, то витрати на транспортування розподіляються між товарами різних найменувань пропорційно до їх питомої ваги. У тому випадку, якщо витрати на перевезення відсутні, у митну вартість включається сума, розрахована з врахуванням діючих на момент транспортування вантажу тарифів на перевезення вантажів відповідним видом транспорту.

Вакульчик О.М.

ВИЧЕРПАННЯ ВИКЛЮЧНИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (EXHAUSTION OF EXCLUSIVE INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS) – 1) спосіб встановлення балансу інтересів правовласника і суспільства; 2) відповідно до термінології СОТ принцип, згідно із яким після першої реалізації продукту на ринку права власника інтелектуальної власності більше не поширюються на такий продукт; 3) припинення контролю правовласника за використанням товару, з вираженим у ньому об'єктом інтелектуальної власності, за умови правомірного розміщення на ринку об'єкта.

Принцип вичерпання прав також іменується принципом першого продажу. Це означає, що якщо власник прав на торговельну марку випустив на ринок першу партію товару з даною торговельною маркою, то він втрачає контроль над своїм правом на цей знак стосовно цієї партії товару. Його право нібито «вичерпує себе». Вичерпання прав на одній території не може автоматично призвести до вичерпання прав на іншій.

У світовій практиці існують підходи до **В.** за територіальною ознакою: міжнародний – право власника забороняти використання торговельної марки вичерпується після продажу товару в будь-якій країні, незалежно де такі товари були розміщені на ринку (Японія, Швейцарія тощо); регіональний – право власника торговельної марки забороняти її використання вичерпується на території певного регіону (наприклад, ЄС) після того, як товари були розміщені на регіональному ринку (країн-учасників ЄС); національний – виняткові права вичерпуються при першому правомірному розміщенні на ринку всередині країни походження товару з вираженим у ньому об'єктом інтелектуальної власності (Росія, США, Китай тощо).

У випадку відсутності норми про вичерпання права дія виключного права правовласника від-

носно продуктів і виробів, вже введених ним або з його дозволу розміщених на ринку, перешкоджала б свободі переміщення товарів на ринку, це б суперечило основному принципу свободи торгівлі.

При цьому слід зазначити, що важливою ознакою вичерпання є правомірне розміщення на ринку товару. При застосуванні міжнародного підходу виникає так званий «паралельний імпорт» товарів. Паралельний імпорт може вважатися порушенням національного режиму вичерпання, а його правовласник втрачає так званий контроль свого права при першому правомірному розміщенні на ринку об'єкта виключних прав.

Так, з точки зору охорони здоров'я населення найкращий для прийняття підхід – міжнародний, тому що він дозволяє здійснювати паралельний імпорт ліків із будь-якої країни, де вони дешевші.

Оскільки вітчизняним законодавством імпорт та експорт товарів, на яких нанесено знак для товарів та послуг, визначені окремими способами використання знака для товарів та послуг, які потребують згоди власника свідоцтва на знак для товарів та послуг, є все ж таки підстави говорити про те, що в Україні діє національний принцип вичерпання прав. Разом з цим, наразі відсутня усталена практика, яка б однозначно свідчила про застосування в Україні національного принципу вичерпання прав.

При прийнятті рішення щодо **В.** кожна держава враховує свої першочергові завдання, тому в одних країнах паралельний імпорт дозволено, в інших – заборонено, а в деяких, як і в Україні, немає чіткої регламентації правомірності чи неправомірності його здійснення.

Прус Л.Р.

ВИШНЕГРАДСЬКИЙ ІВАН ОЛЕКСІЙОВИЧ (VYSHNEHRADSKYI IVAN OLEKSIYOVYCH) (1831 – 1895) – державний діяч, Міністр фінансів (1887 – 1892 рр.), вчений в галузі автоматизації, почесний член Петербурзької Академії наук.

Народився 20.12.1831 у м. Вишній Волочок Тверської губернії в родині священика. Навчався у Тверській духовній семінарії. У 1851 р. закінчив педагогічний інститут, фізико-математичний факультет, деякий час займався викладацькою діяльністю. Магістр математичних наук. У 1854 р. захистив магістерську дисертацію на тему «О движении системы материальных точек, определяемой полными дифференциальными уравнениями». З 1865 до 1875 р. професор прикладної математики в Михайлівській артилерійській академії. 1875 – 1878 рр. – директор Петербурзького технологічного інституту.

Був одружений з Доброчеєвою Варварою Федорівною. Доньки – Софія, Варвара, Наталя. Син – Олександр. Внуки – композитор І. А. Вишнеградський, дружина адмірала Колчака Г.В. Кніпер. Правнук – художник В. Тімірьов.

У 1886 р. призначений членом Державної ради департаменту державної економії. У 80-ті рр. **В.** входив до оточення впливового публіциста, редактора «Московських відомостей» М. Каткова (часто публікував у цій газеті свої статті з фінансових питань). Саме з допомогою М. Каткова та під протекцією князя В. Мещерського, у 1885 – 1887 рр. **В.** розгорнув активну кампанію за відставку «Міністра – інородця» М. Х. Бунге. І у 1887 р. все-таки зайняв пост Міністра фінансів Росії.

Фінансовий стан країни в той час був досить нестабільним. Фінансова політика **В.** не відрізнялася від політики інших керівників Міністерства фінансів, він продовжив працювати за напрямами, які розпочав його попередник М. Х. Бунге, але значно послідовніше та енергійніше. Головною метою була боротьба з бюджетним дефіцитом. Передусім почав скорочувати державні витрати.

Підготовка нового митного тарифу 1891 р. під керівництвом **В.** зайняла 4 роки, оскільки здійснювалась з особливою вимогливістю. У його розробці брали участь зацікавлені представники торгово-промислових центрів Москви, Санкт-Петербурга, залучались спеціалісти, вчені. Цей тариф став результатом протекціоністської політики попередніх п'ятнадцяти років. Його особливості: першочергова важливість захисту промислових інтересів перед фіскальними; рівномірні пільги всім галузям промисловості, які потребують допомоги; підтримка російських товаровиробників на внутрішньому ринку.

З введенням нових податків **В.** не поспішав. Йому вдалось збільшити доходи від підвищення акцизів на деякі товари, були збільшені і деякі прямі податки. У результаті всіх цих заходів державні доходи стали швидко збільшуватись. Дефіцит зник, курс рубля стабілізувався. При **В.** експорт російського хліба виріс більш ніж у два рази. Саме йому належать слова «недоедим, но вывезем». При цьому, він не приділяв достатньої уваги аграрному питанню країни, що сприяло ускладненню становища селян і голоду у 1891 – 1892 рр. У Міністерстві у **В.** була жорстка дисципліна. Він ніколи не хвалив своїх підопічних, завжди детально вислуховував, робив необхідні розрахунки, перевіряв кожну дрібницю. **В.** славився працелюбністю, працювати міг до 16 годин на добу, не відчуваючи втоми і не жаліючи себе. Саме тому у 1892 р., в зв'язку із хворобою пішов у відставку з поста Міністра фінансів. Його наступником став Сергій Юлійович Вітте.

В. належать наукові праці: «О движении

системы материальных точек, определяемой полными дифференциальными уравнениями» (1854 р.), «Элементарная механика» (1860 р.), «Курс подъёмных машин. Ч. 1 – 2» (1872 р.), «О регуляторах прямого действия» (1877 р.), «О регуляторах непрямого действия» (1878 р.), «Прикладная механика: Курс паровых машин» (1879 – 1884 рр.), «Записка И.А. Вышнеградского Александру III «Об изменении финансового управления» та ін. Мав багато найвищих російських нагород, включно до ордена Святого Олександра Невського.

25.03.1895 **В.** помер. Похований на території Олександро-Невської лаври, м. Санкт-Петербург.

Дворнічена І.М.

ВІВЧАРКА БЕЛЬГІЙСЬКА (BELGIAN SHEPHERD) – універсальний службовий собака (охорона, захист, вистежування). За класифікацією міжнародної кінологічної федерації належить до групи 1: «Вівчарки та собаки-пастухи (за винятком швейцарських собак-пастухів)». Секція 1. «Вівчарки з робочими випробуваннями».

Перша згадка про собак, схожих на сучасні **В.б.** датується 1650 роком. В кінці XIX ст. в Бельгії існувало багато собак-пастухів, що дуже відрізнялись за зовнішнім виглядом, особливо шерстю. Група ентузіастів-собаківників вирішили вивести породу, що об'єднувала б переваги кожного виду. Для цього 29.09.1891 створили у Брюсселі під керівництвом А. Рьоля, професора Курегхемського ветеринарного інституту, клуб любителів **В.б.** «Club du chien de berger belge». На організованій ними виставці 15.11.1891 було представлено 117 собак. За її результатами відібрано кращих представників для подальшого розведення і прийнята селекційна програма. Офіційно порода була виведена у період з 1891 по 1897 р.

Види бельгійської вівчарки

03.04.1892 клуб любителів **В.б.** прийняв перший детальний стандарт породи, згідно з яким у межах однієї породи допускалось існування трьох різновидів, що відрізнялись між собою за типом шерсті.

Перші представники породи **В.б.** були внесені в книгу заводчиків Королівського товариства Св. Губерта (L.O.S.H.) в 1901 р.

Перший проект випробувань сторожових і захисних собак датується 12.06.1989. В березні 1899 р. перші **В.б.** вишли на випробувальну службу. Під час світових воєн широко використовувались **В.б.**, але методи їх підготовки та тренування були розроблені у поліції.

Бельгійські вівчарки на службі на поч. XX ст.

Виділяють 4 різновиди **В.б.,** за відмінностями у довжині, фактурі, напрямі та кольорі шерсті: грюнендаль (чорний, припустима невелика біла пляма на грудях або між пальців, сивина на морді; довгошерстий); лакенуа (рудуватий із чорним нальотом і чорною маскою; жорсткошерстий); малінуа (рудуватий із чорним нальотом і чорною маскою; короткошерстий); тервюрен (всі відтінки рудого, палевий і сірий кольори з характерним почорнінням кінчиків шерсті і чорна маска; довгошерстий).

З виділенням різновидів за кольором шерсті пов'язані жваві дискусії, що тривають і до сьогодні. Це стосується зокрема визнання забарвлення сірих відтінків **В.б.,** яке офіційно допускається лише з 1989 р. Назви різновидів **В.б.** пішли від відповідних географічних назв у Бельгії. У США під назвою **В.б.** відомий лише перший вид, малінуа та тервюрен виділяються як окремі породи, а лакенуа невизнана взагалі.

До переваг цієї породи відносять: надзвичайну рухливість, невеликі розміри, сторожові здібності, кмітливість, витривалість. Потребує тренувань з раннього віку та тривалих прогулянок на природі. Тривалість життя близько 13 – 14 років. **В.б.** невибаглива в догляді. Легкість у тренуванні, слухняність, чудовий нюх, сміливість та неагресивність **В.б.** зумовили їх активне використання митними органами різних країн для боротьби із незаконним обігом наркотиків, зброї, вибухових речовин, для затримання порушників.

Яковенко О.В.

ВІВЧАРКА НІМЕЦЬКА (GERMAN SHEPHERD) – одна з найпопулярніших і найстаріших порід собак, яку найчастіше використовують у митницях під час здійснення митного контролю.

За класифікацією Міжнародної Кінологічної Федерації належить до групи 1 FCI «Вівчарки та собаки-пастухи» (крім швейцарських собак-пастухів). Секція 1. «Вівчарки з робочими випробуваннями».

Історія виникнення собак цієї породи нерозривно пов'язана із особистістю Макса фон Штефаніца, який своє життя присвятив створенню та удосконаленню **В.н.**, засновнику союзу «Суспільство німецької вівчарки» та був його керівником більше 30-ти років.

В.н. – найсміливіший і, на думку багатьох кінологів, найрозумніший собака. Він мужній, кмітливий, надзвичайно відданий родині господаря, доброзичливий з дітьми, легко піддається дресируванню. Особливістю породи є сильний тип нервової діяльності. Уважність, природність поведінки, слухняність, інстинкти охорони, вірність, непідкупність, сміливість, рішучість – найбільш важливі якості представників цієї породи. **В.н.** використовується в армії (доставка повідомлень під вогнем чи через мінні поля), як рятувальний собака (у воді, горах і при пожежах), як прикордонний собака (здатний виявити слід правопорушника на певній ділянці місцевості), у митниці (з пошуку і виявлення об'єктів контрабанди, які мають індивідуальний запах).

У часи першої світової війни **В.н.** прокладали телефонні кабелі, підтримували зв'язок, шукали поранених.

В.н. – стрункий і доволі сильний собака з розвиненою мускулатурою, зі зростом – 55 – 65 см, вагою 25 – 45 кг. У нього гармонійні, плавні лінії корпуса, пружна спина, сильні пружні кінцівки. Колір може бути чорно-рудий із чорною маскою на морді та чорною спиною, смугасто-сірий, чорний. Тривалість життя **В.н.** близько 9 – 13 років.

Виноград О.В.

ВІДБІР ВИПАДКОВИЙ (SAMPLING OF GOODS) – у цілому, метод формування вибірки з генеральної сукупності, при якій для кожного елемента генеральної сукупності існує передбачувана ймовірність потрапити у вибірку.

У митній справі **В.в.** є одним із інструментів митного контролю. Зокрема, МКУ 2012 р. передбачає застосування випадкового відбору в межах системи управління митними ризиками. Відповідно до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками в митній службі України (24.05.2012), **В.в.** – це спосіб відбору об'єктів для митного контролю, коли кожен об'єкт основи вибірки має однакову імовірність бути відібраним. Зокрема, якщо за результатами перевірки індикаторів ризику окреме переміщення не підпадає під жодний профіль ризику, то доцільно застосувати випадковий відбір. За допомогою генератора випадкових чисел відповідно до визначеної ймовірності, визначається необхідність застосування окремих митних формальностей. Елементи **В.в.** можуть застосовуватись в рамках окремого профілю ризику для зменшення його селективності.

Несторишен І.В.

ВІДБІР ПРОБ ТА ЗРАЗКІВ ТОВАРІВ (SAMPLING AND SAMPLES OF GOODS) – мінімально необхідна кількість проб та зразків, яка забезпечує можливість проведення їх дослідження за нормами, затвердженими відповідними нормативними документами.

У випадку, коли тара герметично запакована в ємності, пакунки тощо для роздрібної торгівлі, то найменший пакунок вважають зразком для дослідження. Проба (зразок), повинна узагальнювати типові властивості товару всієї партії. Це обумовлює визначення єдиних вимог до підготовки конкретного товару перед відбором проб (перемішування, збовтування, струшування тощо), а також вибору методу відбору проб та зразків.

З партії товару точкові проби відбирають з різних місць, створюють з них об'єднану пробу та виділяють середню пробу, яка буде мати середні значення характеристик товару всієї партії та яку використовують при проведенні лабораторних досліджень. Якщо технічної можливості для змішування порцій зразка немає чи неможливо визначити однорідність порцій зразка, то потрібно відправляти на дослідження кожну порцію зразка з окремим митним забезпеченням.

Зразки відбирають так, щоб завдана шкода партії товару була мінімальною. Після процедури відбору проб та зразків вживають запобіжних заходів для унеможливлення їх заміни чи підробки. Етикетки прикріплюють до зразків таким чином, щоб вони не могли відірватись або пошкодитись при відкриванні зразка для дослідження і при зняті митного забезпечення. Під час дослідження ідентифікаційна етикетка повинна залишатися неушкодженою. Необхідно дотримуватись встановлених заходів безпеки під час відбору проб горючих, вибухонебезпечних, токсичних, корозійноактивних чи отруйних зразків. На тарі з такими зразками повинно бути спеціальне маркування: «небезпечно» тощо. У випадку надходження для митного оформлення швидкопсувних продуктів, зразок чи пробу потрібно чітко маркувати як «швидкопсувний продукт» та забезпечити транспортування до експертних митних підрозділів в термін не більше ніж 2 години.

Зразки потрібно надійно пакувати і відправляти в експертні підрозділи митної служби з такими товарно-супровідними документами: акт про відбір проб і зразків товарів; акт про проведення митного огляду товарів; митна декларація; контракт (договір) на поставку товару; інвойс (рахунок-фактура, накладна); сертифікати контролюючих органів; сертифікат якості товару, виданий виробником; технічна або технологічна документація із зазначенням відомостей про кількісний та якісний склад, фізико-хімічні властивості, основні технологічні стадії виробництва та призначення товару (технічні умови, технологія виготовлення, специфікація, каталоги й паспортні дані на вироби фірм-виробників, дозволи, маркувальні етикетки, робочі креслення).

Акт про відбір проб і зразків складається в трьох примірниках, один з яких додається до взятих проб і зразків, другий – передається власнику товару або декларанту (чи уповноваженій ним особі), третій – залишається у справах митного органу. У цьому акті обов'язково відображають інформацію щодо відповідності відібраних зразків та проб транспортним засобам або партіям, які перевіряються. Акт до експертного підрозділу надається у вигляді оригіналу, інші документи – у вигляді копій, завірених митним органом.

Потушинська О.П.

ВІДВАНТАЖЕННЯ ПОРОМНО-ЛІНІЙНІ (FERRY-LINER SHIPMENT) – спосіб організації вантажних перевезень, при якому відсутня необхідність здійснення перевалки у портах. Вантаж розміщується на автотранспорті або залізничних вагонах та доставляється на них безпосередньо у порт відправки, де транспортні засоби завантажуються на пороми або вантажні судна типу Ро-Ро, які у свою чергу, транспортують його у порт призначення. Далі товар перевозиться до покупця залізницею або автомагістралями.

В.п-л. активно використовуються у Північній Європі для перевезення лісоматеріалів та інших видів вантажів через Балтійське та Північні моря у країни континентальної Європи та Великобританію.

Фрадинський О.А.

ВІДВАНТАЖЕННЯ ПРЯМЕ (ПРЯМЕ ТРАНСПОРТУВАННЯ) (DIRECT SHIPMENT (DIRECT TRANSPORTATION)) – переміщення (відвантаження, транспортування) товарів з країни-експортера безпосередньо в країну-імпортера. Вимозі **В.п.** відповідають також товари, які внаслідок географічних, транспортних, технічних або економічних причин транспортувалися територією однієї або декількох країн, тимчасово ввозилися або складувалися на території транзитних країн за умови, що ці товари весь час перебували під митним контролем таких держав, а також товари, закуплені імпортером на виставках або ярмарках, за умови, що ці товари не використовувались для інших, крім виставочних, цілей після відправлення на виставку або ярмарок і залишались під митним контролем під час виставки або ярмарку.

В.п. полягає у тому, що товари з країни-виробника повинні відвантажуватися безпосередньо у країну, яка їх імпортує.

Критерій **В.п.** використовується у випадку укладання угод між державами щодо вільної торгівлі для визначення країни, товари з якої оподатковуються за пільговими ставками митних платежів. На підставі міжнародних двосторонніх або багатосторонніх угод до товарів можуть застосовуватися пільгові ставки ввізного мита (податку на додану вартість) залежно від ряду умов, зокрема умови **В.п.** з країни, з якою укладено міжнародну угоду щодо вільної торгівлі (пільгового оподаткування товарів).

Підтвердженням **В.п.** є дані товарно-транспортних документів, які засвідчують, що товари були відправленні підприємством, розташованим у країні-експортері та завезені безпосередньо в країну імпорту.

Мартинюк В.П., Медвідь Ю.О.

ВІДВАНТАЖУВАЛЬНА СПЕЦИФІКАЦІЯ – див. СПЕЦИФІКАЦІЯ.

ВІДДАЛЕНИЙ ВИПУСК ТОВАРІВ – див. ТЕХНОЛОГІЯ «ВІДДАЛЕНИЙ ВИПУСК ТОВАРІВ».

ВІДДІЛ (СЕКТОР) ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ (DEPARTMENT (SECTOR) OF TECHNICAL MEANS) – структурний підрозділ митниці, який виконує функції, пов'язані зі здійсненням митного контролю товарів і транспортних засобів, забезпечує вирішення організаційних питань, пов'язаних з використанням, технічним станом та експлуатацією технічних засобів митного контролю та копіювальної техніки.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ВІДЕНСЬКА КОНВЕНЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ`ЄДНАНИХ НАЦІЙ ПРО ДОГОВОРИ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ – ПРОДАЖУ ТОВАРІВ 1980 РОКУ (UNITED NATIONS CONVENTION ON CONTRACTS FOR THE INTERNATIONAL SALE OF GOODS (VIENNA, 1980)) – була укладена у 1980 р. у Відні. **В.к.** – результат роботи декількох міжнародних неурядових організацій, у першу чергу ЮНСІТРАЛ (Комісія ООН з права міжнародної торгівлі) й УНІДРУА (Міжнародний інститут з уніфікації приватного права). **В.к.** набрала чинності 01.01.1988, змінивши чинну раніше Гаазьку конвенцію про єдиний закон щодо укладення договорів міжнародної купівлі-продажу товарів 1964 р. та Гаазьку конвенцію про міжнародну купівлю-продаж товарів 1964 р. Україна приєдналася до **В.к.** 23.08.1989, а ратифікувала її 01.02.1991. Станом на 01.07.2013 **В.к.** підписали 79 держав.

В.к. складається з чотирьох частин і 101 ст. Частини **В.к.** визначають: I частина – сферу застосування та загальні положення ; II частина – порядок підписання договору міжнародної купівлі-продажу; III частина – основні умови; IV частина – заключні положення.

Головна мета **В.к.** – сприяти уніфікації приватного права різних країн, зменшити можливі спори, непорозуміння і труднощі, викликані розбіжностями у правових системах.

В.к. застосовується до договорів купівлі-продажу товарів між сторонами, в яких комерційні підприємства сторін знаходяться у різних державах: якщо ці держави є договірними державами або якщо відповідно до норм міжнародного приватного права застосовується право договірної держави. Та обставина, що комерційні підприємства сторін знаходяться у різних державах, не береться до уваги, якщо це не випливає ні з договору, ні з таких, що мали місце до чи в момент його укладення, ділових відносин або обміну інформацією між сторонами. Ні національна належність сторін, ні цивільний чи торговий характер договору не беруться до уваги при визначенні застосованості **В.к.**

В.к. не застосовується до продажу товарів: 1) які купуються для особистого, сімейного або домашнього використання, за винятком випадків, коли продавець у будь-який час чи в момент укладення договору не знав чи не повинен був знати, що товари купуються для такого використання; 2) з аукціону; 3) у порядку виконавчого провадження або іншим способом відповідно до закону; 4) фондових паперів, акцій, забезпечувальних паперів, обігових документів та грошей; 5) суден водного та повітряного транспорту, а також суден на повітряній подушці; 6) електроенергії. Положення **В.к.** не застосовують також до договорів: 1) на постачання товарів, що їх слід виготовити, якщо сторона-замовник зобов'язується поставити значну частину матеріалів, необхідних для виготовлення таких товарів; 2) в яких обов'язки сторони, що поставляє товари, полягають переважно у виконанні роботи чи наданні інших послуг.

В.к. регулює порядок укладення договору купівлі-продажу і права та обов'язки продавця і покупця, які виникають із такого договору. **В.к.** не стосуються: 1) чинності самого договору або окремих його частин, а також звичаїв; 2) регулювання питань власності на проданий товар; 3) регламентації відповідальності продавця за шкоду, заподіяну товаром для здоров'я особи чи її смерті.

Примак А.Ф.

ВІДЕНСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ ВІД 18 КВІТНЯ 1961 РОКУ (VIENNA CONVENTION ON DIPLOMATIC RELATIONS, 18 APRIL 1961) – нормативно-правовий акт, що регламентує сферу дипломатичного права, прийнятий на міжнародній конференції, яка проходила з 2 березня по 18 квітня 1961 р. у Відні. Із 80 країн-учасниць конференції до конвенції долучилось 40 із них. **В.к.** орієнтована на регламентацію основних питань дипломатичного права, зокрема у ній визначено види і функції дипломатичних місій, виписано процедуру призначення голови дипломатичного представництва, виділено класи голів представництв, наведено особливості дипломатичного імунітету.

Основні функції дипломатичних представництв стосуються: представництв акредитуючої держави в країні перебування; захисту в країні перебування інтересів акредитуючої держави і її громадян в межах, визначених міжнародним правом; у веденні переговорів з урядом країни перебування; у дослідженні в законний спосіб умов і подій в країні перебування та повідомлення про них уряду акредитуючої держави; заохочення дружніх відносин між акредитуючою державою і країною перебування у напрямі розвитку їх взаємовідносин щодо економіки, культури, науки.

Окрім того, **В.к.** передбачає градацію представництв на такі класи: клас послів і нунціїв, акредитованих при главах держав та інших особах еквівалентного рангу; клас посланців та інтернунціїв, акредитованих при главах країн; клас повірених у справі, акредитованих при міністрах іноземних справ. Клас, до якого повинні належати глави держав, визначаються за угодою між країнами.

В.к. складається із 53 статей та включає два факультативні протоколи: про набуття громадянства співробітниками дипломатичних представництв і членів їх сімей та про обов'язкове вирішення дискусій щодо тлумачення або практичного використання положень даної Конвенції Міжнародним Судом.

Руда Т.В.

ВІДЕОЕНДОСКОП «EVEREST UV» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ОГЛЯДОВІ ЕНДОСКОПИ).

ВІДЕОКОМПЛЕКС «СПЕКТР-ВІДЕО-М2» – див. ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ.

ВІДЗНАКИ МІНДОХОДІВ ВІДОМЧІ ЗАОХОЧУВАЛЬНІ (STIMULATING HONOURABLE DISTINCTIONS OF THE MINISTRY OF REVENUE AND DUTIES) – нагороди за заслуги у податково-митній сфері. Відповідно до п. 9 Положення про Міндоходів, затвердженого Указом Президента України від 18.03.2013 № 141 та ст. 2 Указу Президента України від 30.05.2012 № 365 «Про відомчі заохочувальні відзнаки», з метою удосконалення системи нагородної діяльності Міндоходів, стимулювання зразкового виконання службових обов'язків і заохочення працівників Міндоходів та його територіальних органів, осіб рядового і начальницького складу податкової міліції, наказом Міндоходів від 16.07.2013 № 275 було установлено такі **В.** Подяка; Грамота; Почесна грамота; нагрудний знак «Честь і служба»; нагрудний знак «За мужність та професіоналізм»; нагрудний знак «За вірність обов'язку»; медаль «10 років сумлінної служби»; медаль «15 років сумлінної служби»; медаль «20 років сумлінної служби»; медаль «Ветеран служби».

Нагородження **В.** здійснювалось послідовно відповідно до їх значущості у такому порядку:

1) Подяка – нагороджувались працівники Міндоходів та його територіальних органів, особи рядового і начальницького складу податкової міліції, працівники підприємств, установ, організацій, що належали до сфери управління Міндоходів, за зразкове виконання службових обов'язків, тривалу і плідну працю (службу). Особа, яка подавалась до нагородження **В.**, повинна була мати стаж роботи в органах державної податкової і митної служби понад один рік. Гранична кількість відзначень Подякою протягом календарного року не могла перевищувати 1500 одиниць.

2) Грамота – нагороджувались працівники Міндоходів та його територіальних органів, особи рядового і начальницького складу податкової міліції, працівники підприємств, установ, організацій, що входили до сфери управління Міндоходів, за значні досягнення у роботі, професіоналізм, тривалу і бездоганну працю (службу). Особа, яка подавалась до нагородження **В.**, повинна була мати стаж роботи в органах державної податкової і митної служби понад один рік та бути нагородженою Подякою, а також не могла бути протягом календарного року повторно представлена до цієї самої **В.** Гранична кількість відзначень Грамотою протягом календарного року не могла перевищувати 1000 одиниць.

3) Почесна грамота – нагороджувались працівники Міндоходів та його територіальних органів, особи рядового і начальницького складу податкової міліції, працівники підприємств, установ, організацій, що входили до сфери управління Міндоходів, за досягнення високих показників у роботі, особисту ініціативу, відданість справі, багаторічну плідну працю (службу). Особа, яка подавалась до нагородження **В.**, повинна була мати стаж роботи в органах державної податкової і митної служби понад два роки та бути нагородженою Подякою, Грамотою та не могла бути протягом календарного року повторно представлена до цієї самої нагороди. Гранична кількість відзначень Почесною грамотою протягом календарного року не могла перевищувати 500 одиниць.

4) нагрудний знак «Честь і служба» – нагороджувались працівники Міндоходів та його територіальних органів, особи начальницького і рядового складу податкової міліції за вагомі особисті здобутки у виконанні завдань, пов'язаних з формуванням та забезпеченням реалізації державної податкової і митної політики, викриття та припинення злочинів, професіоналізм, мужність, самовідданість, багаторічну і бездоганну працю (службу). Особа, яка подавалась до нагородження **В.**, повинна була мати стаж роботи в органах державної податкової і митної служби понад три роки, бути нагородженою Подякою, Грамотою, Почесною грамотою та не могла бути повторно представлена до цієї самої нагороди. Гранична кількість відзначень нагрудним знаком «Честь і служба» протягом календарного року не могла перевищувати 1000 одиниць.

5) нагрудний знак «За мужність та професіоналізм» – нагороджувались працівники Міндоходів та його територіальних органів, особи началь-

ницького і рядового складу податкової міліції за значний особистий внесок у забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів, реалізацію єдиної державної податкової, державної митної політики, а також за боротьбу з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, здійснення у межах повноважень контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів та інших платежів, особисту мужність та відданість, зразкове виконання службових обов'язків, виявлену при цьому ініціативу та наполегливість, вмілу організацію роботи та вагомі здобутки у службовій діяльності. Особа, яка подавалась до нагородження **В.**, повинна була мати стаж роботи в органах державної податкової і митної служби понад п'ять років, бути нагородженою Подякою, Грамотою, Почесною грамотою та не могла бути повторно представлена до цієї самої нагороди. Гранична кількість відзначень нагрудним знаком «За мужність та професіоналізм» протягом календарного року не могла перевищувати 800 одиниць;

6) нагрудний знак «За вірність обов'язку» – нагороджувались працівники Міндоходів та його територіальних органів, особи начальницького і рядового складу податкової міліції за вагомий внесок у здійснення контролю за дотриманням податкового та митного законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів податків, зборів та інших платежів, освітню діяльність і здійснення підготовки кадрів, ефективну роботу з попередження злочинів та інших правопорушень у сфері податкового і митного законодавства, їх розкриття та розслідування, особисту мужність і відвагу під час виконання службового обов'язку в умовах, пов'язаних з ризиком для життя, багаторічну плідну працю. Особа, яка подавалась до нагородження **В.**, повинна була мати стаж роботи в органах державної податкової і митної служби понад десять років, бути нагородженою Подякою, Грамотою, Почесною грамотою та протягом останніх трьох років не мати дисциплінарних стягнень. Особа не могла бути повторно представлена до цієї самої нагороди. Гранична кількість відзначень нагрудним знаком «За вірність обов'язку» протягом календарного року не могла перевищувати 750 одиниць.

Медалями «10 років сумлінної служби», «15 років сумлінної служби», «20 років сумлінної служби» та «Ветеран служби» нагороджувались особи начальницького складу податкової міліції Міндоходів, які сумлінно ставляться до виконання службових обов'язків та мають позитивну, характеристику, з вислугою станом на 18 березня поточного року у календарному обчисленні відповідно: 10 років – медаллю «10 років сумлінної служби»; 15 років – медаллю «15 років сумлінної служби»; 20 років – медаллю «20 років сумлінної служби»; 25 років – медаллю «Ветеран служби». Нагородження медаллю здійснювалось з нагоди відзначення Дня працівника податкової та митної служби України. Повторне нагородження медаллю одного й того самого ступеня не здійснювалось.

За вагомий особистий внесок у розвиток податкової і митної служби, активну участь у суспільному житті колективів органів Міндоходів, захист інтересів і прав працівників Подякою, Грамотою, Почесною грамотою та нагрудними знаками «Честь і служба», «За мужність та професіоналізм», «За вірність обов'язку» могли нагороджуватись колишні працівники органів державної податкової і митної служби після їх виходу на пенсію.

Нагорічна О.С.

ВІДКЛИКАННЯ ЛІЦЕНЗІЇ ЧИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО АТЕСТАТА (REVOCATION OF LICENSE OR QUALIFICATION CERTIFICATE) – позбавлення ліцензіата органом ліцензування права на провадження певного виду господарської діяльності чи анулювання кваліфікаційного атестата представника митного брокера митним органом.

Відповідно до вітчизняного законодавства певні види господарської діяльності підлягають ліцензуванню. Одним із таких видів є ЗЕД. Підставами для відкликання ліцензії є: заява ліцензіата про анулювання ліцензії; акт про повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов; наявність в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців відомостей про перебування юридичної особи у стані припинення шляхом ліквідації (перебування фізичної особи – підприємця у стані припинення підприємницької діяльності) або про державну реєстрацію її припинення (державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця); нотаріально засвідчена копія свідоцтва про смерть фізичної особи – підприємця; акт про виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії; акт про встановлення факту передачі ліцензії або її копії іншій юридичній або фізичній особі для провадження господарської діяльності; акт про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов; акт про неможливість ліцензіата забезпечити виконання ліцензійних умов, встановлених для певного виду господарської діяльності; акт про відмову ліцензіата в проведенні перевірки органом ліцензування або спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування.

Митний орган приймає рішення про анулювання кваліфікаційного атестата у разі: надходження заяви від особи, якій видано атестат, про необ-

хідність такого анулювання; неотримання особою атестата протягом трьох місяців з дати реєстрації наказу митниці про його видачу; виявлення інформації, яка свідчить про недостовірність документів, які були підставою для видачі атестата; набрання законної сили винесеними протягом одного календарного року трьома і більше постановами контролюючого органу про накладання стягнення за порушення митних правил представником митного брокера; набрання законної сили вироком суду щодо притягнення представника митного брокера до кримінальної відповідальності та застосування покарання у вигляді позбавлення права займатися певною діяльністю або винесення судом рішення про визнання фізичної особи, яка є представником митного брокера, недієздатною або про обмеження її цивільної дієздатності; смерті фізичної особи.

Митний орган на підставі наказу може анулювати лише видані ним атестати. Номер анульованого атестата не може бути присвоєний іншому атестату.

Крисоватий А.І.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ – див. ЛИСТ ВІДКРИТИЙ.

ВІДКУП МИТНИЙ (CUSTOMS FARMING) – спосіб сплати митних платежів, при якому право контролю за їх нарахуванням та сплатою передавалося сторонній особі – відкупнику. Обов'язковою умовою такої передачі було внесення до державної скарбниці відкупником визначеної суми, розмір якої повинен був бути не меншим від митних надходжень за попередній звітний період. Відкупна система діяла на теренах України та Російської імперії протягом XIII – XVIII ст. Сплата **В.м.** могла здійснюватись авансово, або ж за результатами діяльності протягом наперед обумовленого періоду часу (кількості днів, місяців чи років).

Портрет митного відкупника С.Я. Яковлєва. Художник М.Л. Колокольніков, 1767 р.

Прибуток відкупника формувався за рахунок перевищення суми митних платежів, які адмініструвалися ним, над сумою **В.м.**, що був сплачений до скарбниці. Природно, що відкупниками могли стати лише заможні особи, які для отримання **В.м.** могли об'єднувати свої капітали. Відкупниками могли бути і монастирі. У виняткових випадках таке право могло поширюватися і на державних посадовців – воєвод, митних голів та цілувальників. Право **В.м.** могло поширюватися на територію усієї держави, окремого її регіону чи міста, або ж на визначену подію (проведення ярмарку). Система **В.м.** могла поширюватися як на окремі види мита, так і усю сукупність митних платежів в цілому.

Перевагами **В.м.** були гарантоване отримання державною скарбницею коштів та відсутність потреби в утриманні державою митної адміністрації. Недоліком – відсутність державного контролю могла призводити до зловживань зі сторони відкупників.

Фрадинський О.А.

«ВІДМИВАННЯ» ГРОШЕЙ (MONEY LAUNDERING) – неправомірне перетворення майна (грошей), отриманого незаконним шляхом, з метою надання такому майну (грошам) формально законного характеру.

Відповідно до Страсбурзької конвенції Ради Європи «Про «відмивання», виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності» від 08.11.1990 поняття **«В.»г.** та іншого майна трактується як процес, під час якого кошти, одержані в результаті незаконної діяльності, тобто різних правопорушень, розміщуються, переказуються або іншим чином пропускаються через фінансово-кредитну систему (банки, інші фінансові інститути) або на них (замість них) придбавається інше майно, або вони іншим чином використовуються в економічній діяльності і в результаті повертаються власнику в іншому «відтвореному» вигляді для створення видимості законності одержання доходів, приховування особи, яка ініціювала дані дії або одержала доходи, а також протизаконності джерел цих коштів.

Багато фахівців визначають **«В.»г.** як дії та операції з «брудними» грошима або як способи легалізації «брудних» грошей, процес приховування існування незаконного походження або незаконного використання доходів, їх маскування.

У загальному цілями **«В.»г.** є приховування походження доходів, одержаних з нелегальних джерел; створення видимості законності одержаних

доходів; приховування осіб, що одержують незаконні доходи та ініціюють процес **«В.»г.**; ухилення від сплати податків; забезпечення зручного і оперативного доступу до грошей, одержаних з нелегальних джерел, для споживання; створення умов для безпечного інвестування в легальний бізнес.

Серед економічних особливостей конкретної країни, що сприяють **«В.»г.**, експерти виділяють такі: висока частка неофіційних доходів населення і бізнесу; недосконалість механізмів контролю і моніторингу за діяльністю фінансових інститутів; поширення корупції; існування всередині країни зон вільної торгівлі, які мають пільговий порядок регулювання операцій і контролю за діяльністю розташованих у них інститутів; обмеження можливості обміну фінансовою інформацією з іноземними правоохоронними органами; недостатні вимоги до транспарентності фінансових операцій і власності на активи; прорахунки в регулюванні валюто-обмінних операцій та інших операцій з готівкою; широке використання підприємствами і банками операцій із залученням офшорних компаній; існування анонімних банківських рахунків і фінансових інструментів, за якими допустима виплата коштів на пред'явника; доступ фінансових інститутів до міжнародних центів торгівлі золотими зливками, коштовним камінням, цінними металами тощо.

У світі боротьба з **«В.»г.** базується на таких заходах як: розроблення стратегії боротьби з **«В.»г.**; створення нормативно-правового забезпечення боротьби з **«В.»г.**; укладання міжнародних угод про правову допомогу у боротьбі з **«В.»г.**; запровадження зобов'язань щодо збирання і передачі спеціальної інформації компетентним органам; запровадження чіткого контролю за дотриманням правил обміну іноземної валюти; обмеження використання готівки; посилення нагляду за офшорним сектором міжнародної економіки; запровадження контролю за міжнародними грошовими переказами; запровадження обмежень використання готівки; виявлення суб'єктів та способів **«В.»г.**; створення баз даних про виявленні факти, суб'єктів та способи **«В.»г.**; розширення програми навчання відповідних фахівців банківської сфери, правоохоронних органів тощо; створення спеціального державного органу зі збирання, обробки і аналізу інформації щодо підозрілих операцій; публікації «чорного» списку країн, де поширене явище **«В.»г.**; дотримання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та механізмів контролю за їх дотриманням; обмін інформацією між контролюючими органами різних країн про суб'єктів, які підозрюються у **«В.»г.**; блокування банківських активів при виявленні підозрілих операцій; проведення наукових досліджень щодо **«В.»г.**; проведення масово-роз'яснювальних заходів, спрямованих на попередження процесу **«В.»г.**; об'єктивне з'ясування походження грошей та ін.

Міжнародною організацією, спеціалізована діяльність якої спрямована на розроблення міжнародних стандартів в сфері протидії «відмиванню» злочинних доходів, є FATF (Група розробки фінансових заходів боротьби з «відмиванням» грошей).

Барановський О.І.

ВІДМОВА У МИТНОМУ ОФОРМЛЕННІ (REFUSAL OF CUSTOMS CLEARANCE) – письмове вмотивоване рішення митного органу про неможливість здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через невиконання декларантом або уповноваженою ним особою умов, визначених МКУ 2012 р. Зокрема, митний орган може відмовити у митному оформленні товарів за заявленою декларантом або уповноваженою ним особою митною вартістю виключно за наявності обґрунтованих підстав вважати, що заявлено неповні та/або недостовірні відомості про митну вартість товарів, у тому числі невірно визначено митну вартість товарів, у разі:

1) невірно проведеного декларантом або уповноваженою ним особою розрахунку митної вартості;

2) неподання декларантом або уповноваженою ним особою документів згідно з переліком та відповідно до умов, зазначених у МКУ, або відсутності у цих документах всіх відомостей, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари;

3) невідповідності обраного декларантом або уповноваженою ним особою методу визначення митної вартості товару умовам, наведеним у МКУ;

4) надходження до митного органу документально підтвердженої офіційної інформації органів митного контролю інших країн щодо недостовірності заявленої митної вартості.

У рішенні про відмову у митному оформленні повинні бути зазначені вмотивовані причини відмови та наведені вичерпні роз'яснення вимог, виконання яких забезпечує можливість митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення. Зазначене рішення повинно також містити інформацію про порядок його оскарження. Рішення про відмову у митному оформленні приймається у межах чотирьох годин. Неприйняття такого рішення протягом зазначеного строку є бездіяльністю, яка може бути оскаржена.

Руда Т.В.

ВІДМОВА У ПРИЙНЯТТІ МИТНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ (REFUSAL OF ACCEPTANCE OF CUSTOMS DECLARATION) – комплекс дій працівників митних органів пов'язаних із порушенням чинного митного законодавства при поданні декларантом митної декларації. Митний орган відмовляє у прийнятті митної декларації у таких випадках: митна декларація не містить необхідних відо-

мостей або подана без необхідного пакета документів; електронна митна декларація не містить усіх законодавчо визначених реквізитів або ж її подано з порушенням інших вимог, визначених МКУ.

При **В.** посадова особа митних органів зобов'язана заповнити картку відмови за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує податкову і митну політику. Один примірник картки відмови передається декларанту або уповноваженій ним особі. Повідомлення про **В.**, поданої в електронному вигляді надсилається декларанту електронним повідомленням, завіреним електронним цифровим підписом посадової особи митного органу.

Руда Т.В.

ВІДНЕСЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ (ATTRIBUTING INFORMATION TO STATE SECRET) – процедура прийняття (державним експертом з питань таємниць) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці з установленням ступеня їх секретності шляхом обгрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього.

В.і.д.т. здійснюється мотивованим рішенням державного експерта з питань таємниць за його власною ініціативою, за зверненням керівників відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій чи громадян. Строк, протягом якого діє рішення про **В.і.д.т.**, встановлюється державним експертом з питань таємниць з урахуванням ступеня секретності інформації, критерії визначення якого встановлюються СБУ, та інших обставин. Він не може перевищувати для інформації із ступенем секретності «особливої важливості» – 30 років, для інформації «цілком таємно» – 10 років, для інформації «таємно» – 5 років. Після закінчення передбаченого строку дії рішення про **В.і.д.т.** державний експерт з питань таємниць приймає рішення про скасування рішення про віднесення її до державної таємниці або приймає рішення про продовження строку дії зазначеного рішення у межах вищезазначених строків.

До державної таємниці належить інформація:

у сфері оборони: про зміст планів та інших документів бойового управління, підготовку та проведення військових операцій, розгортання військ, а також про інші найважливіші показники, які характеризують організацію, чисельність, дислокацію, бойову готовність, бойову та іншу військову підготовку, озброєння та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань; про напрями розвитку озброєння, військової і спеціальної техніки, їх кількість, тактико-технічні характеристики, організацію і технологію виробництва, наукові, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, пов'язані з розробленням зразків озброєння, військової і спеціальної техніки або їх модернізацією, а також про роботи, що плануються або здійснюються в інтересах оборони країни тощо;

у сфері економіки, науки і техніки: про зміст мобілізаційних планів державних органів та органів місцевого самоврядування, мобілізаційні потужності, заходи мобілізаційної підготовки і мобілізації та обсяги їх фінансування, запаси та обсяги постачання стратегічних видів сировини і матеріалів, а також відомості про номенклатуру та рівні накопичення, обсяги поставок, відпуску, закладення, освіження, розміщення і запаси державного матеріального резерву; про використання транспорту, зв'язку, потужностей інших галузей та об'єктів інфраструктури держави в інтересах забезпечення її безпеки; про плани, зміст, обсяг, фінансування та виконання державного оборонного замовлення; про плани, обсяги та інші характеристики добування, виробництва та реалізації окремих стратегічних видів сировини і продукції; про державні запаси дорогоцінних металів монетарної групи, коштовного каміння, валюти та інших цінностей, операції, пов'язані з виготовленням грошових знаків і цінних паперів, їх зберіганням, охороною і захистом від підроблення, обігом, обміном або вилученням з обігу, а також про особливі заходи фінансової діяльності держави; про наукові, науково-дослідні, дослідно-конструкторські та проектні роботи, на базі яких можуть бути створені прогресивні технології, нові види виробництва, продукції та технологічних процесів, що мають важливе оборонне чи економічне значення або суттєво впливають на зовнішньоекономічну діяльність та національну безпеку України;

у сфері зовнішніх відносин: про директиви, плани, вказівки делегаціям і посадовим особам з питань зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України, спрямовані на забезпечення її національних інтересів і безпеки; про військове, науково-технічне та інше співробітництво України з іноземними державами, якщо розголошення відомостей про це завдаватиме шкоди національній безпеці України; про експорт та імпорт озброєння, військової і спеціальної техніки, окремих стратегічних видів сировини і продукції;

у сфері державної безпеки та охорони правопорядку: про особовий склад органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність або розвідувальну чи контррозвідувальну; про засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати оперативно-розшукової, розвідувальної і контррозвідувальної діяльності; про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять

таку діяльність; про склад і конкретних осіб, що є негласними штатними працівниками органів, які здійснюють оперативно-розшукову, розвідувальну і контррозвідувальну діяльність; про організацію та порядок здійснення державної охорони адміністративних будинків, державних об'єктів, посадових та інших осіб; про систему урядового та спеціального зв'язку тощо.

Конкретні відомості можуть бути віднесені до державної таємниці за ступенями секретності «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно» лише за умови, що вони належать до вищезазначених категорій і їх розголошення завдаватиме шкоди інтересам національної безпеки України та з дотриманням вимог ст. 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації». Забороняється віднесення до державної таємниці будь-яких відомостей, якщо цим будуть звужуватися зміст і обсяг конституційних прав та свобод людини і громадянина, завдаватиметься шкода для здоров'я та безпеки населення.

Не належить до державної таємниці інформація: про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, про вплив товару (роботи, послуги) на життя та здоров'я людини; про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; про факти порушень прав і свобод людини і громадянина; про незаконні дії державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб; інша інформація, доступ до якої відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, не може бути обмежено.

Фрадинський О.А.

ВІДНОСИНИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ (FOREIGN ECONOMIC RELATIONS) – сукупність економічних зв'язків та контактів між суб'єктами ЗЕД, які формуються під впливом зовнішньоекономічної політики держави. У науковій літературі та нормативно-правових документах України наразі не має однозначного тлумачення визначення поняття «зовнішньоекономічні відносини». Досить часто поняття **В.з.** ототожнюється або підміняється поняттями «зовнішньоекономічна діяльність» та «зовнішньоекономічна політика», що є неправомірним, оскільки сутність термінів «діяльність», «політика» та «відносини» у тлумачних словниках мають різне за змістом насичення, а саме: «політика» визначається як діяльність органів державної влади і державного управління, що визначає суспільний устрій і економічний стан країни; «діяльність» – сукупність певних дії, виконувана робота; «відносини» – сукупність зв'язків, що виникають при спілкуванні, контактах. Таким чином можна визначити, що, «зовнішньоекономічна політика» – діяльність державних законодавчих та виконавчих органів, спрямована на формування ефективних економічних відносин держави на міжнародній арені, а «зовнішньоекономічна діяльність» – спосіб реалізації зовнішньоекономічної політики держави шляхом здійснення вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання певних дій, спрямованих на матеріалізацію **В.з.**

Івашова Л.М.

ВІДНОСИНИ МИТНІ (CUSTOMS RELATIONS) – вид суспільних відносин щодо встановлення порядку і умов переміщення товарів через митний кордон України, їх митного контролю та митного оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД; справляння митних платежів; ведення митної статистики; обміну митною інформацією; ведення Української класифікації товарів ЗЕД; здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України; запобігання та протидії контрабанді; боротьби з порушеннями митних правил; організації і забезпечення діяльності митних органів та інших заходів; спрямованих на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Визначаючи місце **В.м.** у моделі «внутрішні відносини – кордон – зовнішні відносини», необхідно врахувати, що суть і значення зовнішніх і внутрішніх чинників принципово не змінюються, оскільки митні відносини є частиною як внутрішньоекономічних, так і зовнішньоекономічних відносин. У даному контексті важливим є те, що **В.м.**, спочатку й історично формуючись на кордоні дії зовнішніх і внутрішніх чинників, відіграють роль певного регулятора, значною мірою бар'єра чи обмежувача, який перешкоджає імпорту, а в окремих випадках експорту або транзиту товарів.

Циклічність **В.м.** передбачає їх тимчасову прив'язку до митної політики, яка провадиться органами влади. Ця циклічність має просторово-обмежений характер, оскільки стосується особливостей розвитку **В.м.** окремої держави (або групи держав) із світовою системою господарювання і викликана, насамперед, суперечністю економічних інтересів країн при визначенні пріоритетів напряму розвитку зовнішньоекономічних відносин як у плані теоретичних обґрунтувань, так і при здійсненні зовнішньоекономічної політики держави.

Об'єктом **В.м.** є всі види ЗЕД, при здійсненні яких відбувається процес переміщення через митний кордон, експорт (імпорт) товарів, капіталу, робочої сили; експорт (імпорт) послуг; науково-технічна та науково-виробнича кооперація з іноземними

суб'єктами господарської діяльності; кредитні та розрахункові операції між суб'єктами ЗЕД; спільна підприємницька діяльність; міжнародні орендні операції; організація та проведення міжнародних виставок; різнобічні форми зустрічної торгівлі.

Залежно від конкретних цілей можна виділити такі види **В.м.**: організацію митної системи країни; механізм переміщення через митний кордон товарів та транспортних засобів; систему регулювання митних режимів; нарахування та сплату митних платежів; систему митного оформлення; митний контроль за товарами та транспортними засобами, які переміщуються через митний кордон; систему валютного контролю; систему взаємовідносин, які виникають при порушенні митного законодавства; участь України в міжнародно-правовому співробітництві та регулюванні митної справи в рамках інтеграційних об'єднань.

Варто зауважити, що **В.м.** – це не пасивний об'єкт регулювання. Вони є активним фактором розвитку національної системи господарювання, оскільки, прискорюючи або стримуючи іноземну конкуренцію, стимулюючи або перешкоджаючи процесові іноземного інвестування, захищаючи національного товаровиробника чи національний ринок, митні відносини позитивно впливають на стабілізацію та розвиток національної економіки, сприяють підвищенню ефективності вітчизняного виробництва.

Гребельник О.П.

ВІДНОСИНИ МИТНІ ЕКОНОМІЧНІ (CUSTOMS ECONOMIC RELATIONSHIPS) – система господарських, фінансових, технічних, наукових, кредитно-грошових, інформаційних зв'язків та відносин між митною службою, суб'єктами-посередниками, суб'єктами організації та забезпечення здійснення митної справи, суб'єктами ЗЕД та громадянами в питаннях виробництва й перероблення, власності, переміщення, використання, зберігання, митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів, які пов'язані з переміщенням через митний кордон.

Активний розвиток світових господарських зв'язків потребує нових поглядів і підходів до розроблення й прийняття ефективних управлінських рішень з питань безпечних зовнішньоекономічних зв'язків.

Складовими процесу формування стабільної економічної атмосфери митних відносин повинні стати: орієнтація на державні пріоритети розвитку зовнішньоекономічних відносин; глобалізація регулювання процесів контролю за переміщенням товарів; створення умов для збереження, розвитку й використання потенціалу країни із забезпечення митної безпеки; ефективне використання ринкових механізмів для сприяння митній діяльності; сприяння розвиткові митної інфраструктури, яка забезпечить можливість неспинного переміщення товарів через митний кордон; якісне інформаційне забезпечення процесу митного регулювання; підготовка кваліфікованих кадрів у митній галузі; удосконалення управління митною справою.

Такі організаційно-економічні дії сприятимуть досягненню економікою країни певних переваг на світовому ринку й захистові його від конкуренції іноземних виробників.

Пашко П.В.

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ – див. ПІДРОЗДІЛ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ВІДОКРЕМЛЕНИЙ.

ВІДОМІСТЬ ВАНТАЖНА – див. КАРГОМАНІФЕСТ (ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ).

ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ (SCRIPT SHEET) – перевізний документ, який є письмовою угодою між відправником і залізницею про перевезення багажу (вантажобагажу). **В.д.** оформлюються для перевезення вантажів залізничним і річковим транспортом.

Отримавши накладну разом з вантажем від відправника, станція відправлення повинна на підставі накладної скласти **В.д.**, яка є внутрішнім транспортним документом залізниці (на відміну від накладної її не видають одержувачеві разом із вантажем); виконує роль розписки, оскільки саме розписка в дорожній відомості про отримання вантажу та накладної посвідчує виконання договору перевезення. Талон, який разом з **В.д.** надходить на станцію призначення, відривають від **В.д.** й пересилають на станцію відправлення. У такий спосіб здійснюють матеріальний облік перевезень вантажів на станції відправлення, яка під час отримання талона встановлює факт доставки вантажу.

Несторишен І.В.

ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ ДОСИЛЬНА (REDIRECTED SCRIPT SHEET) – документ, складений за відповідною формою, наведеною в Угоді про міжнародне залізничне вантажне сполучення.

В.д.д. використовується у разі відчеплення у дорозі (через несправність рухомого складу, перевищення встановленої вагової норми або з інших причин) одного або декількох вагонів, на які оформлено одну накладну. Працівник залізниці складає про це акт загальної форми та **В.д.д.** відповідно до Правил і угод про міжнародні залізничні сполучення. Перший примірник акта долучається до перевізних документів, другий – до комплекту досильних, третій – залишається на станції. При складанні такого акта працівник залізниці переносить до нього з накладної та документа контролю

за доставкою усі відомості про результати митного оформлення всієї відправки. Про відчеплення вагона робиться відмітка у накладній і дорожній відомості та повідомляється найближча митниця з метою інформування митниці відправлення та митниці призначення. **В.д.д.** працівником залізниці оформлюється у порядку, визначеному Службовою інструкцією до Угоди про міжнародне залізничне вантажне сполучення.

Прикордонні передавальні станції ведуть облік вагонів, що рухалися у складі маршруту за межі митної території України й були відчеплені у дорозі. Підставою для такого обліку є відмітки у накладній і дорожній відомості та акти загальної форми, складені станціями, на яких було здійснене відчеплення. Пропуск товарів (вантажів) через митний кордон України здійснюється за рішенням посадової особи митниці призначення, прийнятим на підставі цих даних.

Несторишен І.В.

ВІДОМІСТЬ КОМПЛЕКТУВАЛЬНА (SPECIFICATION SHEET) – містить перелік деталей, вузлів, агрегатів цілої машини, які упаковані у декількох товарних місцях, з описом вмісту кожного місця. **В.к.** відомість має позначення у вигляді дробу, в чисельнику якого зазначається порядковий номер, а в знаменнику – кількість місць у даній партії. Складається **В.к.** підприємством-виробником до відвантаження усієї партії товару.

Туржанський В.А.

ВІДОМІСТЬ ПЕРЕДАТНА (TRANSFER SHEET) – документ, який засвідчує факт передання товару (вантажу) залізницею, що здає, залізниці, що приймає, та складений згідно з додатком 36 Службової інструкції до Угоди про міжнародне залізничне вантажне сполучення (далі – УМВС). **В.п.** застосовується при перевезені вантажів у прямому міжнародному залізничному сполученні між залізницями – учасницями УМВС.

Передача відправок із залізниці однієї країни у залізницю іншої країни, а також перевантаження вантажів у вагони іншої ширини колії або перестановка вагонів на колісні пари іншої ширини колії здійснюються на прикордонній станції приймаючої залізниці. При цьому складається **В.п.** у шести примірниках. До **В.п.** додаються усі документи, що відносяться до кожної відправки у послідовності записаних відправок у **В.п.**

На усі передатні навантажені контейнери та на порожні великотоннажні контейнери здавальна залізниця повинна скласти окрему **В.п.** При цьому щодо порожніх контейнерів у **В.п.** у графі «Найменування вантажу» необхідно записати: «Порожній». Прикордонна залізнична станція приймаючої залізниці повинна звірити примірники **В.п.** і додані до неї документи.

Передача вантажів у запломбованих критих вагонах, контейнерах, вагонах-рефрижераторах і цистернах, а також на відкритому рухомому складі під запломбованими брезентами здійснюється по пломбах, окрім запломбованих вагонів, що супроводжуються згідно з Додатком 3 до УМВС, з перевіркою збереження накладених пломб і відповідності контрольних знаків на пломбах даним, вказаним у **В.п.** Вантажі, що передаються на відкритому рухомому складі без брезентів або під брезентами без пломб, перевіряються негайно після пред'явлення до передачі з ретельним оглядом стану тари вантажів або вантажів, що перевозяться без тари.

Туржанський В.А.

ВІДОМСТВО ДОХОДІВ ІРЛАНДІЇ – див. МИТНИЦЯ ІРЛАНДІЇ.

ВІДОМЧІ ЗАОХОЧУВАЛЬНІ ВІДЗНАКИ МІНДОХОДІВ – див. ВІДЗНАКИ МІНДОХОДІВ ВІДОМЧІ ЗАОХОЧУВАЛЬНІ.

ВІДОМЧІ КЛАСИФІКАТОРИ ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ – див. КЛАСИФІКАТОРИ ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ ВІДОМЧІ.

ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ – див. ЗБЕРІГАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНЕ.

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ПЕРЕДАЧУ МИТА НА ВІДКУП (RESPONSIBLE PERSONS FOR DUTY FARM-OUT) [εγκυκλίων οἰκονόμος – економ (скарбник) відкупів] – на Боспорі II – III ст. н. е. представники спеціальної фінансової установи. Відповідали за передачу на відкуп приватним особам та їх корпораціям низки непрямих податків, у тому числі митних зборів з боспорських гаваней.

Колесников К.М.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА (ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY) – один із видів юридичної відповідальності разом із конституційною, цивільно-правовою, кримінальною, дисциплінарною та матеріальною відповідальністю. Поняття **В.а.** законодавчо не визначено. Проте КУпАП вказує, що мірою **В.а.** є адміністративне стягнення і воно застосовується з метою виховання особи, яка вчинила правопорушення, у дусі додержання законів України, поваги до правил співжит-

тя, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

В.а. доцільно розглядати як обов'язок особи відповідати за свої протиправні діяння, тобто нести покарання за порушення встановлених органами влади правил у межах встановлених адміністративним законодавством стягнень (санкцій) та у законодавчо визначеному порядку. Такий погляд на визначення **В.а.** через призму особливостей правового статусу особи відображає ідеї сучасного розуміння, закріплення в Україні принципів верховенства права, її розбудови як демократичної, соціальної, правової держави.

Ряд вчених адміністративістів, які займають широко розповсюджену позицію пріоритету загальних державних інтересів над інтересами особи, достатньо обґрунтовано розглядають **В.а.** (також і за порушення митних правил) як специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів (судових, митних та ін.) на певну категорію протиправних проявів, згідно з якою особи, що скоїли правопорушення, повинні дати відповідь за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення.

Відносини, що формуються у сфері державного управління, характеризуються великою кількістю різновидів суб'єктів-учасників наділених різним правовим статусом. Це відповідно спричиняє наявність значної кількості різновидів суб'єктів **В.а.** Тому прийнято виділяти загальний і спеціальний суб'єкти **В.а.**

Загальним суб'єктом **В.а.** вважається осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку. Спеціальним суб'єктом є особа, яка може бути визнана суб'єктом конкретного адміністративного правопорушення за наявності у неї, крім ознак загального суб'єкта, певних додаткових ознак: громадянство; вік; наявність статусу посадової особи або конкретна займана посада тощо.

Для відмежування **В.а.** від інших видів юридичної відповідальності виділяють її загальні та специфічні ознаки.

Загальні ознаки: настає лише за здійснене правопорушення при наявності складу правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона) і є наслідком винного протиправного діяння; виражається в обов'язку особи зазнати певних обмежень за свою вину у скоєні протиправного діяння через втрату свобод, прав особистого, організаційного та майнового характеру, тобто нести покарання, що є новим обов'язком, який не існував до здійснення правопорушення; є засобом охорони встановленого державою порядку; опирається на державний примус (тобто державно-владний вплив відповідних державних органів або посадових осіб на поведінку людей); застосовується компетентним органом у суворій відповідності до закону і полягає у застосуванні санкцій правових норм; застосовується під час правозастосовчої діяльності при дотримані визначеного процедурно-процесуального порядку і форм, встановлених законом; це своєрідні правовідносини де відсутні елементи службового підпорядкування між органами (посадовими особами), що застосовують **В.а.**, та правопорушниками.

Специфічні ознаки: полягає у застосуванні до винних осіб адміністративних стягнень (попередження, штраф, конфіскація транспортних засобів тощо) визначених КУпАП, МКУ та іншими законодавчими актами та є мірою відповідальності; суб'єктами **В.а.** можуть бути як фізичні – осудні особи, що досягли 16-річного віку (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), посадові особи та юридичні особи; правом притягнення до **В.а.** наділена значна кількість органів влади (посадових осіб) та суди (судді); законодавством передбачено особливий порядок притягнення до **В.а.** через провадження, зокрема у справах про порушення митних правил (складання протоколу, збір і оцінка доказів, винесення постанови тощо), який визначається КУпАП, МКУ, КАСУ та іншим законодавством; правом встановлення **В.а.** наділена крім ВРУ значна частина органів державної влади та місцевого самоврядування.

В.а. настає за наявності таких підстав (умов): 1) нормативної – наявність матеріально-правових норм, які визначають загальні засади **В.а.**, види порушень, суб'єктів відповідальності, систему стягнень, строки тощо; 2) наявність адміністративно-процесуальних норм, які визначають порядок провадження зокрема у справах про порушення митних правил; 3) наявність організаційних норм, які визначають основні положення щодо повноважень правозастосовних органів); 4) фактичної (наявність у діянні особи складу правопорушення); процесуальної (наявність рішення уповноваженого органу).

КУпАП також передбачає підстави звільнення від **В.а.** за наявності таких обставин: 1) обставини, що виключають **В.а.**: крайня необхідність; необхідна оборона; неосудність; 2) обставини, що спричиняють звільнення від **В.а.** (передача матеріалів на розгляд товариського суду, громадської організації, при малозначності – зауваження, наявність дипломатичного імунітету); 3) заміна **В.а.** дисциплінарною при вчиненні адміністративних правопорушень військовослужбовцями, працівниками міліції та ін.

Хома В.О.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – різновид адміністративної відповідальності, яка в свою чергу є одним із видів юридичної відповідальності поряд з конституційною, цивіль-

но-правовою, кримінальною, дисциплінарною та матеріальною відповідальністю. **В.** можна розглядати як специфічну частину такого адміністративно-правового інституту адміністративного права, як адміністративна відповідальність. Специфіка цієї частини адміністративно-правового інституту полягає у тому, що сукупність норм які входять до цієї частини охороняють цілком визначену сферу суспільних відносин, які врегульовані нормами МКУ, КУпАП та іншим законами України.

Законодавчими актами саме поняття адміністративної відповідальності чи її галузевих різновидів не визначено. Враховуючи, що відповідальність є покладеним на особу обов'язком відповідати за дії, вчинки чи слова, **В.** доцільно розглядати як обов'язок особи відповідати за свої протиправні діяння, тобто нести покарання у межах встановлених МКУ стягнень (санкцій) та порядку.

Із врахуванням ряду особливостей **В.**, також розглядають як репресивний, каральний різновид адміністративної відповідальності, під час якого державно-владний вплив спрямовується на волю порушника митних правил з метою подолання негативних мотивів його поведінки та виховання у нього та усіх інших учасників відносин у сфері митної справи України поваги до цих правил. Особливістю таких правовідносин є те, що у них відсутні елементи службового підпорядкування між посадовою особою митного органу або суддею (тобто особами, які мають повноваження розглядати справу та накладати адміністративне стягнення) та правопорушником.

В. притаманні такі специфічні ознаки:

– наступає лише за здійснене порушення митних правил, яке визначено МКУ при наявності складу правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона) і є наслідком винного протиправного діяння;

– полягає у застосуванні до винних осіб таких адміністративних стягнень як попередження, штраф, конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які визначені МКУ, та є мірою відповідальності;

– суб'єктами **В.** можуть бути фізичні особи – осудні особи, що досягли 16 річного віку (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), а при вчиненні порушень митних правил підприємствами (юридичним особам) – посадові особи цих підприємств (юридичні особи);

– правом притягнення до **В.** наділені посадові особи митного органу та суди (судді);

– законодавством передбачено особливий порядок притягнення до **В.** в рамках провадження у справах про порушення митних правил (складання протоколу, збір і оцінка доказів, винесення постанови тощо), який визначається МКУ, а в частині, що не регулюється МКУ в порядку, передбаченим КУпАП, КАСУ та іншим законодавством;

– правом встановлення **В.** (на відміну від інших видів відповідальності) наділена лише ВРУ через внесення відповідних положень до МКУ.

КУпАП також передбачає підстави звільнення від адміністративної відповідальності за наявності таких обставин:

1) обставини, що виключають адміністративну відповідальність: крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність;

2) обставини, що спричиняють звільнення від адміністративної відповідальності: передача матеріалів на розгляд товариського суду, громадської організації, при малозначності – зауваження, наявність дипломатичного імунітету;

3) заміна адміністративної відповідальності дисциплінарною при вчиненні адміністративних правопорушень військовослужбовцями, працівниками міліції та ін.

Проте враховуючи зміст правопорушень, які визначені МКУ, більшість вищевказаних обставин при їх скоєні реально наступити не можуть. У той самий МКУ 2012 р. передбачає ряд специфічних обставин наявність яких вказує на відсутність складу порушення митних правил та неможливість настання адміністративної відповідальності. Зокрема це такі обставини:

1) вчинення порушень митних правил, передбачених МКУ, внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або протиправних дій третіх осіб, що підтверджується відповідними документами;

2) допущення у митній декларації помилок, які не призвели до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їх розміру, до незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання ЗЕД, якщо такі помилки не допускаються систематично.

Відвернути та запобігти настанню шкідливих наслідків, а відтак **В.** також можливо шляхом внесення змін та відкликання митної декларації у встановленому порядку.

Також, МКУ 2012 р. встановлює можливість для звільнення від **В.** (за відсутності у діях особи, яка вчинила порушення митних правил, ознак злочину) через припинення провадження у справі про це правопорушення шляхом компромісу. Компроміс полягає в укладенні мирової угоди між зазначеною особою та митним органом, посадова особа якого здійснює провадження у справі.

Питання про адміністративну відповідальність іноземних громадян, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішується дипломатичним шляхом.

Хома В.О.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНА (CRIMINAL RESPONSIBILITY) – науково-теоретичне поняття, вид юридичної відповідальності, що полягає у накладенні судом від імені держави на особу, що вчинила злочин, додаткового обов'язку зазнати кримінального покарання у встановленому законодавством порядку.

Законодавство України про **В.к.** становить Кримінальний кодекс України (ККУ), який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

Відповідно до ККУ, підставою **В.к.** є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого ККУ. У теорії кримінального права поняття «склад злочину» визначають як сукупність передбачених кримінальним законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують дане суспільно небезпечне явище як злочин. Елементами складу злочину є: суб'єкт злочину, суб'єктивна сторона злочину, об'єкт злочину і об'єктивна сторона злочину.

Ніхто не може бути притягнений до **В.к.** за той самий злочин більше одного разу.

Ст. 62 Конституції України визначає, що «особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду».

В.к. настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду.

ККУ у розділі IX містить правові підстави звільнення від **В.к.** у таких випадках: у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 ККУ); у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 ККУ); у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 ККУ); у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 ККУ); у зв'язку із закінченням строків давності (ст.49 ККУ).

Звільнення від кримінальної відповідальності у зазначених випадках, здійснюється виключно судом. Окрім того, особа може бути звільнена від **В.к.** у зв'язку з помилуванням або амністією. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановлюється законом.

Ст. 51 ККУ містить такі види кримінальних покарань: 1) штраф; 2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 4) громадські роботи; 5) виправні роботи; 6) службові обмеження для військовослужбовців; 7) конфіскація майна; 8) арешт; 9) обмеження волі; 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; 11) позбавлення волі на певний строк; 12) довічне позбавлення волі.

Царенко В.І.

ВІДПРАВКА ВАГОННА (CARLOAD SHIPMENT) – партія вантажу за однією накладною у такій кількості, для перевезення якої потрібно надання окремого вагона.

Навантаження вагонів здійснюється з дотриманням Технічних умов навантаження і кріплення вантажів, Правил перевезення вантажів і забезпеченням безпеки руху, схоронності вантажів, безпечного виконання вантажних робіт.

Забороняється навантаження в один вагон вантажів, які за своїми властивостями можуть пошкодити або зіпсувати інші вантажі.

Факт приймання вантажу до перевезення, завантаженого у вагон (контейнер) відправником, підтверджується підписанням Пам'ятки про подавання/забирання вагонів, видачу/приймання контейнерів працівниками відправника і залізниці.

Вантажі, завантажені відправниками у вагони закритого типу (криті, ізотермічні, хопери, цистерни тощо) приймаються залізницею до перевезення шляхом візуального огляду кузова (котла) вагона, пломб (ЗПП), без перевірки вантажу.

Вантажі, завантажені відправниками у вагони відкритого типу (платформи, напіввагони тощо), приймаються залізницею до перевезення шляхом візуального огляду вагона, вантажу, його маркування (у т. ч. захисного) та кріплення у вагоні без перевірки маси та кількості вантажу.

Відповідно до ст. 24 Статуту залізниць України залізниця має право перевірити правильність відомостей про вантаж, зазначених відправником у накладній, на станції відправлення, під час перевезення та на станції призначення.

У разі пред'явлення до перевезення вантажу, найменування якого відсутнє в Алфавітному списку вантажів Єдиної тарифно-статистичної номенклатури вантажів, рішення про його перевезення за умовами іншого (подібного) вантажу приймається Укрзалізницею на підставі наданих вантажовласником державних стандартів або технічних умов на виготовлення продукції.

Мотюк К.Д.

ВІДПРАВЛЕННЯ ВАНТАЖНЕ (CARGO SHIPMENT) – товари, що надходять в Україну, відправляються за межі України, або переміщуються транзитом через митну територію України на підставі одного договору перевезення. Одержувачем та відправником виступають як фізичні, так і юридичні особи (хоча здебільшого відноситься до фізичних осіб). Особливістю **В.в.** є те, що на момент його прийняття до перевезення одержувач не перебуває в країні відправлення. Останнє відрізняє **В.в.** від ручної поклажі, супроводжуваного і несупроводжуваного багажу.

В.в. – товари, що надходять в Україну на адресу осіб або відправляються ними за межі України, або переміщуються транзитом митною територією України, крім товарів, що належать громадянам та переміщуються ними у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі. **В.в.** – транспортні засоби (номерні вузли чи агрегати), що надходять в Україну на адреси громадян, які не перебували за кордоном, або транспортні засоби (номерні вузли чи агрегати), що відправляються за межі України на адреси фізичних чи юридичних осіб і власники яких не в'їжджають в Україну.

При здійсненні перевезень залізничним транспортом **В.в.** – вантаж прийнятий для перевезення від одного відправника по одній накладній на одній станції відправлення на адресу одного отримувача на одній станції призначення. **В.в.** буває чотирьох типів – повагонне; дрібне; контейнерне; контрейлерне.

Повагонне **В.в.** – вантаж, що пред'явлений за однією накладною та для перевезення якого (через обсяги або характер вантажу) необхідно окремий вагон. Дрібне **В.в.** – вантаж, що пред'явлений по одній накладній, загальна маса брутто якого не перевищує 5000 кг та перевезення якого не вимагає окремого вагона. За згодою між перевізниками, до перевезення у якості дрібного **В.в.** може бути допущено вантаж більшої маси, за умови, що для його перевезення за обсягом не потрібен окремий вагон. Контейнерне **В.в.** – вантаж, що пред'явлений за однією накладною, для перевезення в універсальному середньотоннажному контейнері чи великотоннажному контейнері, або ж перевезення зазначених видів контейнерів у порожньому стані. Контрейлерне **В.в.** – пред'явлений для перевезення по одній вантажній накладній завантажений автопоїзд (повантажений на один або два залізничних вагони); автомобіль, причіп, напівпричіп або зйомний автомобільний кузов, автопоїзд у порожньому стані до або після їх використання для перевезення вантажів залізницею.

Гармаш Є.В., Фрадинський О.А.

ВІДПРАВЛЕННЯ ПОШТОВІ МІЖНАРОДНІ (INTERNATIONAL MAIL) – упаковані та оформлені відповідно до вимог Актів Всесвітнього поштового союзу та Правил надання послуг поштового зв'язку листи (прості, рекомендовані), відправлення з оголошеною цінністю, поштові картки (прості, рекомендовані), бандеролі та спеціальні мішки з позначкою «М» (прості, рекомендовані), дрібні пакети, поштові посилки (звичайні, з оголошеною цінністю), відправлення прискореної пошти з позначкою EMS, які приймаються для пересилання за межі України, надходять в Україну або переміщуються територією України транзитом операторами поштового зв'язку.

В.п.м. пересилаються на підставі укладених угод між країнами-членами Всесвітнього поштового союзу. **В.п.м.** пересилаються і доставляються в межах України у терміни, визначені нормативними актами для внутрішніх поштових відправлень. **В.п.м.** приймаються до пересилання наземним та авіатранспортом.

Поштові відправлення дипломатичних, консульських представництв зарубіжних країн, міжнародних, міжурядових організацій для пересилання в межах України, а також усіх інших відправників на адреси зазначених установ та організацій оформляються і оплачуються як внутрішні, але обробляються, пересилаються і вручаються як міжнародні.

Прості листи масою до 20 г і поштові картки, які відправляються на адресу працівників українських установ за кордоном (посольств, консульств, торговельних представництв, представництв при міжнародних організаціях тощо), приймаються, оформляються і оплачуються як внутрішні.

Відправлення з оголошеною цінністю, поштові посилки приймаються тільки до країн, зазначених у Керівництві з приймання **В.п.м. В.п.м.** повинні мати такі розміри і граничну масу:

– листи (гранична маса до 2 кг, розміри в упаковці у мм: 110 х 220, 114 х 162, 114 х 229, 162 х 229; до 20 г – максимальна товщина 5 мм);

поштові картки (розміри в упаковці у мм: 105 х 148);

– відправлення з оголошеною цінністю (гранична маса до 2 кг, розміри в упаковці максимальний: сума вимірів довжини, ширини і товщини не повинна перевищувати 900 мм, а найбільший вимір – 600 мм. Сума довжини і подвійного діаметра рулонів не повинна перевищувати 1040 мм, а найбільший вимір – 900 мм; мінімальний: 90 х 140 мм, сума довжини і подвійного діаметра рулонів – 170 мм (найбільший вимір не повинен перевищувати 100 мм));

– бандеролі (гранична маса до 5 кг, розміри в упаковці максимальний: сума вимірів довжини, ширини і товщини не повинна перевищувати 900 мм, а найбільший вимір – 600 мм. Сума довжини і подвійного діаметра рулонів не повинна перевищувати 1040 мм, а найбільший вимір – 900 мм; мінімальний: 90 х 140 мм, сума довжини і подвійного діаметра рулонів – 170 мм (найбільший вимір не повинен перевищувати 100 мм));

– секограми (гранична маса до 5 кг, розміри в упаковці максимальний: сума вимірів довжини, ширини і товщини не повинна перевищувати 900 мм, а найбільший вимір – 600 мм. Сума довжини і подвійного діаметра рулонів не повинна перевищувати 1040 мм, а найбільший вимір – 900 мм); мінімальний: 90 х 140 мм, сума довжини і подвійного діаметра рулонів – 170 мм (найбільший вимір не повинен перевищувати 100 мм);

– дрібні пакети (гранична маса до 2 кг, розміри в упаковці максимальний: сума вимірів довжини, ширини і товщини не повинна перевищувати

900 мм, а найбільший вимір – 600 мм. Сума довжини і подвійного діаметра рулонів не повинна перевищувати 1040 мм, а найбільший вимір – 900 мм); мінімальний: 90 х 140 мм, сума довжини і подвійного діаметра рулонів – 170 мм (найбільший вимір не повинен перевищувати 100 мм);

– мішки «М» (гранична маса до 15 кг);

– поштові посилки (гранична маса до 20 кг будь-який вимір посилки не повинен перевищувати 1050 мм. Сума розмірів довжини і найбільшого кола у будь-якому напрямі (крім довжини) не повинна перевищувати 2000 мм. Мінімальний: 90 х 140 мм незалежно від товщини. Для громіздких посилок: будь-який вимір посилки не повинен перевищувати 1500 мм, а сума розмірів довжини і найбільшого кола у будь-якому напрямі (крім довжини) не повинна перевищувати 3000 мм;

відправлення міжнародної прискореної пошти «EMS» (гранична маса до 20 кг будь-який вимір не повинен перевищувати 1500 мм. Сума розмірів довжини і найбільшого кола у будь-якому напрямі (крім довжини) не повинна перевищувати 3000 мм.

Фрадинський О.А.

ВІДСІК ВАНТАЖНИЙ (CARGO COMPARTMENT) – відділення повітряного судна, обмежене стелею, підлогою, стінами і перегородками, призначене для транспортування вантажів і багажу. **В.в.** є одним із параметрів повітряного судна, що визначає його максимальну комерційну завантаженість. У вітчизняній практиці найчастіше при транспортуванні вантажів авіаційним транспортом використовують повітряні судна об'єм **В.в.**, яких становить 22 м^3.

Руда Т.В.

ВІДХОДИ (WASTES) – будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості й не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення.

В. можна класифікувати за різними ознаками: за характером вмісту в них шкідливих речовин (токсичні, вибухові, вогненебезпечні, радіоактивні); за сферою утворення (промислові (виробництва і споживання) і побутові); залежно від фізичного агрегатного стану (газоподібні, рідинні, тверді, сумішеві); за ступенем шкідливого впливу на довкілля та людину (надзвичайно небезпечні; високонебезпечні; помірно- і малонебезпечні). Усвідомлюючи небезпеку транскордонного переміщення **В.** та можливі екологічні наслідки, що можуть виникнути в результаті такого переміщення, 22.03.1989 у м. Базелі (Швейцарія) було прийнято Базельську конвенцію про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням, яка стала першим кроком до врегулювання цих питань на міжнародному рівні. Україна приєдналась до цієї Конвенції 01.07.1999, таким чином, саме вимоги цієї конвенції створюють підґрунтя для регулювання питань транскордонного переміщення **В.** на національному рівні.

Уряд України, на виконання міжнародних зобов'язань щодо рекомендацій Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних **В.** та їх видаленням, ухвалив відповідну постанову, якою затвердив категорії небезпечних товарів у разі здійснення імпорту, експорту та транзиту. Відповідно до українського законодавства усі **В.** поділяються на категорії: небезпечні **В.**, що включені до розділу «А» жовтого переліку відходів; **В.**, які потребують окремого розгляду, що включені до розділу «Б» жовтого переліку відходів; **В.**, що включені до зеленого переліку відходів і є об'єктом транскордонного перевезення.

Попель С.А.

ВІДХОДИ НЕБЕЗПЕЧНІ (DANGEROUS WASTES) – відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними.

Усі **В.н.** за ступенем їх шкідливого впливу на навколишнє природне середовище та на життя і здоров'я людини поділяються на чотири класи і підлягають обліку. Відповідний клас відходів ви-

значається виробником відходів відповідно до нормативно-правових актів.

До поводження з **В.н.** допускаються особи, які мають професійну підготовку, підтверджену свідоцтвом (сертифікатом) на право роботи з небезпечними речовинами, та не мають медичних протипоказань. Допуск працівників до роботи забезпечується відповідною посадовою особою підприємства, установи, організації. Перевезення **В.н.** дозволяється лише за наявності їх паспорта та ліцензії на поводження з ними і в порядку, визначеному законодавством про перевезення таких вантажів.

Перевезення **В.н.** здійснюється за умови обов'язкового страхування цивільної відповідальності перевізника за збитки, які можуть бути завдані ним під час перевезення, відповідно до закону. Розміщення **В.н.** дозволяється лише у спеціально обладнаних місцях та здійснюється відповідно до ліцензійних умов щодо поводження з **В.н.** Провадження інших видів діяльності, не пов'язаної з поводженням з **В.н.**, на території, відведеній для їх розміщення, забороняється. Відповідальність суб'єкта господарської діяльності, у власності або у користуванні якого є хоча б один об'єкт поводження з **В.н.**, за шкоду, яка може бути заподіяна аваріями на таких об'єктах для життя, здоров'я, майна фізичних та/або юридичних осіб, підлягає обов'язковому страхуванню.

Фрадинський О.А.

ВІЗА (VISA) – наданий дипломатичним представництвом або консульською установою України, департаментом консульської служби МЗС, представництвом МЗС на території України в установленій законодавством формі дозвіл для в'їзду або транзитного проїзду територією України протягом відповідного строку.

Рішення про оформлення **В.** приймається щодо кожного іноземця та особи без громадянства окремо працівником уповноваженого органу, на якого покладено відповідні обов'язки згідно з письмовим рішенням МЗС. Для оформлення **В.** іноземці та особи без громадянства особисто або через уповноважену особу подають звернення про оформлення **В.** та необхідні документи у дипломатичне представництво або консульську установу України. **В.** у пункті пропуску через державний кордон оформляється іноземцям та особам без громадянства, що не змогли завчасно оформити **В.** у дипломатичному представництві або консульській установі України та мають поважну причину невідкладно в'їхати в Україну, зокрема разову **В.**: 1) строком до 15 днів: з дипломатичною або службовою метою за клопотанням органів державної влади України; з метою ліквідації наслідків надзвичайної ситуації в Україні за клопотанням МНС; з метою невідкладного медичного лікування або участі в похованні близького родича, що підтверджено відповідними документами; з метою активізації взаємодії у галузі культури та спорту, а також забезпечення інтересів у сфері зовнішньої політики або інших сферах, які є життєво важливими для суспільства, або з гуманітарних питань. Порядок в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну із зазначеною метою встановлюється МЗС; 2) строком до 5 днів: у разі необхідності транзитного проїзду територією України членів екіпажів іноземних суден, що перебувають в українських портах, за наявності виписки із суднової ролі. **В.** розрізняють за типами, видами, строками їх дії, підставами для оформлення. Транзитна **В.** позначається літерою «В» (у машинозчитувальній зоні – VB). Призначена для транзитного проїзду територією України до третьої держави, а також здійснення транзитного перевезення вантажів і пасажирів автотранспортом. Термін дії такої **В.** не більше 1 року. Строк перебування на території України під час кожного транзитного проїзду – не більше 5 діб. Короткострокова **В.** (С, VC) дає можливість в'їхати в Україну іноземцям та особам без громадянства на строк не більше 90 днів протягом 180 днів з дати першого в'їзду. Термін дії даної **В.** – 6 місяців або період, зазначений у документах, що є підставою для оформлення такої **В.**, але не більш як на 5 років. Довгострокова **В.** (Д, VD) оформляється дипломатичним представництвом або консульською установою України на 45 днів як разова або департаментом консульської служби МЗС на території України як разова, дво- та багаторазова до 3 р. для в'їзду в Україну з метою оформлення документів, що дають право на перебування або проживання в Україні не більше 90 днів. Роль **В.** також може відігравати документ для перетину державного кордону в межах місцевого прикордонного руху (ДПК, VN).

У разі потреби працівник уповноваженого органу може запросити іноземця чи особу без громадянства, яка подає звернення про оформлення **В.**, для додаткової співбесіди та одержати додаткові документи, що уточнюють мету поїздки: документи про бронювання або оплату житла, харчування в Україні; гарантійний лист приймаючої сторони про

взяття на себе зобов'язань із сплати всіх витрат, пов'язаних з перебуванням іноземця чи особи без громадянства в Україні та виїздом з її території; інші документи про наявність в іноземця чи особи без громадянства достатнього фінансового забезпечення на період запланованого перебування в Україні і повернення до держави походження або транзитного проїзду територією України до третьої держави чи можливість отримати достатнє фінансове забезпечення в законний спосіб на території України; документи, що дають змогу встановити намір іноземця чи особи без громадянства залишити територію України до закінчення строку дії **В.** (проїзні квитки, виписка з банківського рахунка, довідка з місця роботи, наявність нерухомості, родинних відносин тощо). Іноземці та особи без громадянства подають звернення про оформлення короткострокової **В.** не раніше ніж за три місяці до початку запланованої поїздки. У разі наявності в уповноваженому органі системи попереднього запису документи повинні бути прийняті в іноземців та осіб без громадянства не пізніше ніж через 2 тижні після подання звернення про оформлення **В.** Уповноважений орган приймає відповідне рішення протягом 15 календарних днів з дати отримання звернення про оформлення **В.**, візової анкети та документів, необхідних для оформлення **В.** Строк розгляду звернення про оформлення **В.** може бути продовжено до 30 календарних днів у разі необхідності проведення подальшої перевірки зазначених документів.

За оформлення **В.** дипломатичним представництвом або консульською установою України справляється консульський збір, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України: разова **В.** – 85 дол США; дворазова **В.** – 130 дол США; багаторазова **В.** – 200 дол США.

Молдован Е.С.

ВІЗА ДИПЛОМАТИЧНА (DIPLOMATIC VISA) – особлива позначка, яку проставляє відомство закордонних справ, дипломатичне представництво або консульська установа, означає визнання дипломатичного статусу особи, в паспорті якої вона ставиться. **В.д.** надається безкоштовно особам, які користуються міжнародним захистом: главам держав і урядів, міністрам, депутатам парламентів, агентам дипломатичним та ін. особам, що мають дипломатичний статус під час перебування їх за кордоном у процесі виконання покладених на них функцій у сфері зовнішніх зносин. Крім того, **В.д.** за нормами міжнародної ввічливості може бути надана й тоді, коли вищезгадані особи перебувають за кордоном у приватних справах. **В.д.** інколи надається у порядку люб'язності навіть особі, яка взагалі не має дипломатичного паспорта, наприклад, гостеві уряду чи посла відповідної держави. Окрім дозволу на в'їзд, виїзд, проживання чи проїзд територією певної держави, **В.д.** свідчить про те, що дана особа заслуговує на особливу увагу і пошану з боку прикордонної, митної та ін. влади держави перебування.

Коновалов Ю.О.

ВІЙНА МИТНА (CUSTOMS WAR) – стан, коли дві або більше країн з метою вчинення тиску чи отримання економічної компенсації взаємно підвищують митні ставки. Також досить часто **В.м.** розглядають як конкурентну війну між країнами на світовому ринку, основною зброєю якої є введення або зміна величини митних тарифів. Держави ведуть **В.м.**, підвищуючи ставки мита на імпортні товари або погрожуючи їх зростанням з метою зниження мита на свої експортні товари.

Проте, разом із тарифними методами митного регулювання на практиці під час **В.м.** використовують й нетарифні методи, найбільш поширеними з яких є наступні:

1. Кількісні обмеження та адміністративні заходи: імпортні квоти; експортні обмеження; ліцензування; добровільні обмеження експорту; валютні обмеження та інші заходи валютного і фінансового контролю; заборони; внутрішні вимоги при виробництві готової продукції.

2. Нетарифні збори, податки, фінансові заходи: попередні імпортні депозити; ковзні ставки податків; додаткові митні збори; антидемпінгові та компенсаційні мита; прикордонне оподаткування.

3. Дії державних органів: субсидії та інші дотації експортерам або імпортозаміщувальним галузям, державні замовлення (переважно для національних підприємств); умови транспортування, що дискримінують іноземні вантажі та підприємства; регіональна політика розвитку, що встановлює пільги для окремих регіонів (в експорті або імпорті); науково-дослідна та конструкторська діяльність, що користується пільговим державним фінансуванням; дискримінаційна політика стосовно іноземних інвестицій, пов'язаних із зовнішньою торгівлею; дискримінаційна податкова, фінансова, валютна політика; практика та політика регулювання платіжних балансів і валютних курсів, що створює переваги для окремих потоків торгівлі або гальмує їх.

4. Митні процедури та формальності: процедура митної оцінки; збільшення тривалості митного оформлення.

5. Технічні бар'єри в торгівлі: санітарно-ветеринарні норми та стандарти у тих випадках, коли вони утруднюють експорт або імпорт товарів чи прямо дискримінують іноземні товари; промислові стандарти й вимоги безпеки; вимоги до пакування та маркування товарів, у тому числі торгові знаки.

Також досить часто використовуються й паратарифні (надтарифні) заходи, до яких належать: митні доплати – додаткові податки або мита, які вводяться з торгово-політичною метою, для поповнення бюджету або захисту національного виробництва; додаткові збори – платежі, що стягуються з імпортованих товарів окремо від митних зборів і податків для фінансування певних видів діяльності, пов'язаних із зовнішньою торгівлею (податок на перекази іноземної валюти, гербовий збір, збір за імпортну ліцензію, портові збори, статистичний податок, податок на транспортні засоби); внутрішні (зрівняльні) податки і збори, які еквівалентні непрямим податкам і зборам, що стягуються з вітчизняних товарів у країні імпорту (ПДВ), акцизи; а також податок на продукти, адміністративні збори), спрямовані на створення однакового податкового режиму для одних і тих самих (аналогічних) товарів іноземного та вітчизняного виробництва; декретована митна оцінка – адміністративне встановлення митної вартості для обчислення митних зборів і платежів.

Руда Т.В.

ВІЙНА МИТНА НІМЕЧЧИНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (1893 – 1894 РОКИ) (CUSTOMS WAR OF GERMANY AND RUSSIAN EMPIRE DURING 1893 – 1894) – одна із найбільш жорстоких торговельних війн у історії Російської імперії велась із Німеччиною в період царювання Олександра III. Як не дивно, між цими країнами до того часу взагалі не було укладено зовнішньоекономічних договорів, а уся торгівля базувалася на основі усних домовленостей та міцних династичних зв'язках між німецьким імператором Вільгельмом II та російським імператором Олександром III.

Росія та Німеччина здавна підтримували між собою жваві торговельні відносини. Основну статтю німецького імпорту з Росії складала зернова продукція (пшениця, овес, жито), а російського імпорту з Німеччини – промислові товари. У 80-х рр. XIX ст. обидві держави поступово підвищували свої мита, при цьому Німеччина основну ставку зробила на збільшення мита на сільськогосподарську продукцію, чим ускладнила становище російського зернового експорту. У 1891 р. становище Росії набуло взагалі дискримінаційного характеру – Німеччина уклала торговельні конвенції із Австро-Угорщиною, Італією, Швейцарією, Бельгією, Північно-Американськими штатами та Аргентинською республікою, у яких передбачалося зниження на 30 % мита на їх товари, які були конкурентами для російського експорту. Так, при ввезені до Німеччини зерна із цих країн розмір мита складав 3,5 марки за 100 кг, у той час як для Росії – 5 марок за 100 кг.

Портрет Олександра III, художник М.Т. Богацький, 1887 р.

Як свідчив російський міністр фінансів С. Вітте, Німеччина запровадила для імпорту сільськогосподарської продукції два рівні митного тарифу: мінімальний тариф – для продукції із країн, з якими укладено торговельні договори (конвенції); максимальний тариф – для країн, торговельні договори з якими були відсутні. Таким чином, російська сільськогосподарська продукція ставала в Німеччині не конкурентоздатною через високий рівень митних бар'єрів, причому німецька продукція, що імпортувалася в Росію користувалася найбільшим рівнем митного сприяння.

У відповідь російський міністр фінансів Вітте запропонував запровадити у Росії дворівневий імпортний тариф: мінімальний – базувався на існуючих митних ставках та максимальний – збільшений на кілька десятків відсотків у порівнянні із мінімальним. Максимальний митний тариф застосовувався до імпортних товарів із високим ступенем промислової переробки, які складали левову частку у тодішньому німецькому експорті в Росію. Було збільшено збір із німецьких торгових кораблів у 20 раз – з 5 копійок до 1 рубля на тонну вантажу. 13.07.1893 Державною Радою Росії було прийнято подвійний митний тариф, що передбачав загальний митний тариф для товарів із тих країн, які надали російським товарам пільгові умови ввезення

та транзиту. Для товарів країн, які не надали Росії пільг в оподаткуванні, застосовувався стандартний тариф із 15, 20 та 30% надбавками. 20.07.1893 такий максимальний тариф було запроваджено для німецьких товарів. У відповідь Німеччина запровадила 50 % мито на російські товари. Торгівля між країнами була повністю паралізованою.

Радикальні рішення російського уряду отримали неоднозначну оцінку усередині країни – якщо промисловці палко підтримували рішення про підвищення митного обкладання німецького імпорту (левова частка якого була промисловими товарами), то сільськогосподарські виробники закликали негайно знизити митні ставки. У Німеччині ситуація повторювалася з точністю до навпаки – аграрії палко ратували за продовження митної війни, а промисловці вказували на падіння виробництва, значні збитки через втрату ринку збуту та необхідність скорочення кваліфікованих робітників, робочі місця яким забезпечували російські замовлення.

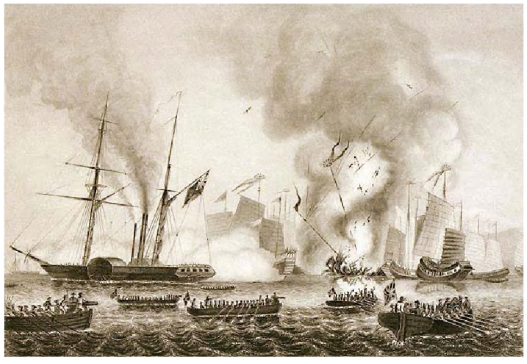
Росія зуміла не допустити значного падіння свого основного експортного товару – зерна (якщо в неурожайному 1891 р. до Німеччини ввозилося 20,6 млн пудів російської пшениці, то у 1893 р., у розпал митної війни, – 1,3 млн пудів, тобто у 16 разів менше). Компенсація відбулася шляхом заміни німецького ринку на ринки Італії, Швейцарії, Румунії та Австро-Угорщини, при цьому при перевезенні залізничним транспортом було передбачено понижений тариф; уряд дозволив орендарям земельних ділянок вносити орендну плату зерном, а державним банкам – надавати кредити під зернову заставу.

Про збитки німецької сторони свідчить промовистий факт: якщо узяти кількість німецьких кораблів, які заходили в російські порти у 1890 – 1892 рр. за 100 %, то у 1893-1894 рр. цей показник впав до 6 %. У 3-5 разів зменшився імпорт з Німеччини у Росію заліза, цинку, міді, цементу, продукції хімічної промисловості. У цілому ж німецькі промисловці втратили російський ринок, величина якого оцінювалася у 100 млн російських рублів. Проте, найбільших втрат Німеччина зазнала у політичній площині – Росія остаточно відмовилася від традиційної геополітичної орієнтації на Німеччину та почала активно співпрацювати із Францією, на стороні якої вступила у І Світову війну.

Результатом цього торговельного конфлікту стало підписання 10.02.1894 взаємовигідного десятирічного договору між Німеччиною та Російською імперією про торгівлю і мореплавство та запровадження поміркованих митних тарифів. За цим договором Німеччина зменшила мита на окремі види російських товарів: для зерна – до 3,5 марки за 100 кг, безмитно дозволялося ввозити льон та пеньку, а оподаткування російського керосину здійснювалося враховуючи не вагу, а його об'єм. Росія у свою чергу, знизила тариф на німецькі промислові товари: на залізо – до 10 – 17 %, машини та вироби із заліза – до 18 %, вироби з міді – до 10 %, вироби із шкіри – до 20 %, папір – до 17 %, шерстяні тканини – до 12 – 30 %.

Фрадинський О.А.

ВІЙНИ ОПІУМНІ (OPIUM WARS) – військові конфлікти між Великобританією та Китаєм у середині XIX ст. (1840 – 1842 рр. та 1856 – 1860 рр.), в основі яких були передумови торговельного характеру, у першу чергу, – закритість торговельного ринку Китаю для західної торгівлі та дискримінація європейських торговців. Перші торговельні представництва європейців з'явилися у Китаї на початку XVI ст., коли іспанці заснували свої фактерії у м. Нінгфо. У 1522 р. португальцями було утворено колонію Макао, а в 1662 р. французи відкрили своє торговельне представництво у Кантоні. При цьому разом із торговельною було розгорнуто місіонерську діяльність, наслідками якої став активний перехід китайців у християнську віру. Намагаючись зберегти власні вікові традиції, китайський уряд обмежив для європейців у 1757 р. торгівлю, дозволивши торгувати лише через порти Макао та Кантон. Усі торговельні угоди європейців у цих портах повинні були здійснюватись при посередництві китайської торгової спілки купців Гонга, яка підпорядковувалась китайському уряду. Це, у свою чергу, надмірно обмежувало торгівлю, концентрувало її в одних руках та виключало вільну конкуренцію. Розвиток промислового виробництва в Англії вимагав пошуку нових ринків збуту, одним із найбільш перспективних розглядався густонаселений Китай, окрім того він був важливим постачальником чаю, який широко увійшов у вжиток англійців. Ще одним інтересом англійської корони у Китаї стали контрабандні поставки з Індії опіуму, активними споживачами якого були китайці. Для транспортування його із портів Калькутта і Бомбей було розроблено спеціальні, добре озброєні кораблі, які отримали назву «опіум-кліперів».

Бій англійського фрегата «Немесіс» з китайськими джонками в Аньсунській бухті 07.01.1841

З метою обмеження впливу англійських торговців у Китаї та знищення контрабандних поставок опіуму, китайський уряд оголосив полоненими англійських торговельних представників, умовою звільнення яких назвав добровільну видачу опіуму та припинення його поставок. У відповідь на недружні заходи, уряд Великобританії направив у Китай військовий експедиційний корпус. Метою військової експедиції, яка отримала назву «Першої **В.о.**» було: повне задоволення вимог англійських підданих у Китаї; отримання прав на вільну торгівлю у китайських портах; уникнення подібних ситуацій у майбутньому. Результатом війни стало укладення 29.08.1842 Нанкінського договору, за яким Китай виплатив Великобританії контрибуцію у 21 млн дол. США, оплатив конфіскований в англійських купців опіум на суму 6 млн дол США, передав її у власність Гонконг та відкрив для англійської торгівлі порти Кантон, Амой, Фучжоу, Нинбо, Шанхай.

Особливою статтею Нанкінського договору було передбачено його перегляд через 10 років після укладання. Дипломатичні представники Великобританії, Франції та США передали Китаю спільні вимоги про перезаключення договорів 1842 – 1844 рр., вимагаючи права необмеженої торгівлі на усій китайській території та офіційного дозволу на торгівлю опіумом. Китайським урядом такі вимоги було визнано неприйнятними, що призвело до відкритого військового конфлікту у 1856 р. Результатом військових дій став Пекінський договір, за яким Китай виплатив Великобританії та Франції 11 млн дол. США контрибуції, відкрив для іноземної торгівлі порт Тяньцзінь та дозволив використовувати китайців як робочу силу в колоніях Великобританії та Франції. Проте для Китаю найстрашнішим результатом **В.о.** стало стрімке збільшення кількості наркоманів, якщо на початку Першої **В.о.** із 416 млн китайців курцями опіуму було близько 2 млн осіб, то у 1881 р. – із 369 млн населення кожен третій (120 млн осіб) вважався опіумним наркоманом.

Фрадинський О.А.

ВІЙСЬКОВА ТЕХНІКА – див. ТЕХНІКА ВІЙСЬКОВА.

ВІЙСЬКОВЕ КІНЦЕВЕ ВИКОРИСТАННЯ – див. ВИКОРИСТАННЯ ВІЙСЬКОВЕ КІНЦЕВЕ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА (ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА).

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «АЛЬ-МАЗУНАХ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «АЛЬ-МАЗУНАХ», ОМАН.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «БАТАМ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БАТАМ», ІНДОНЕЗІЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «БЕЙХАЙ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БЕЙХАЙ», КИТАЙ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «БРЕСТ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БРЕСТ», БІЛОРУСЬ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «БУСАН» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БУСАН», ПІВДЕННА КОРЕЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ВЕНЬЧЖОУ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ВЕНЬЧЖОУ», КИТАЙ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ГУАНЬЯНГ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ГУАНЬЯНГ», ПІВДЕННА КОРЕЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДЕЙДЖУ-ЖІЙОНГБУК» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДЕЙДЖУ-ЖІЙОНГБУК», ПІВДЕННА КОРЕЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДЕРЖАВНА ВІЛЬНА ЗОНА НАСР СІТІ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДЕРЖАВНА ВІЛЬНА ЗОНА НАСР СІТІ», ЄГИПЕТ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДУБАЇ ІНТЕРНЕТ СІТІ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБАЇ ІНТЕРНЕТ СІТІ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДУБАЇ МЕДІА СІТІ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБАЇ МЕДІА СІТІ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДУБІОТЕХ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБІОТЕХ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ, ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА ЖОВТОГО МОРЯ – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА ЖОВТОГО МОРЯ, ПІВДЕННА КОРЕЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ІНЧХОН» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ІНЧХОН», ПІВДЕННА КОРЕЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «КРИМ», УКРАЇНА – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «КРИМ», УКРАЇНА.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МАНАУС» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МАНАУС», БРАЗИЛІЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МЕДІЙНИЙ ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МЕДІЙНИЙ ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР», ЄГИПЕТ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МІЖНАРОДНА МЕДІЙНА ВИРОБНИЧА ЗОНА» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МІЖНАРОДНА МЕДІЙНА ВИРОБНИЧА ЗОНА», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ЦЕНТР «ДУБАЇ»» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ЦЕНТР «ДУБАЇ»», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МОГИЛЬОВ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МОГИЛЬОВ», БІЛОРУСЬ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «НАФТОХІМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «НАФТОХІМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА», ІРАН.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ПАНЧ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПАНЧ», ТАДЖИКИСТАН.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ПАРС» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПАРС», ІРАН.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ПІРОТ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПІРОТ», СЕРБІЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «СУГД» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СУГД», ТАДЖИКИСТАН.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «СУРАТ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СУРАТ», ІНДІЯ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «СЯМЕНЬ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СЯМЕНЬ», КИТАЙ.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ТАНЖЕР» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ТАНЖЕР», МАРОККО.

ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ФУЧЖОУ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ФУЧЖОУ», КИТАЙ.

ВІЛЬНА МИТНА ЗОНА – див. ЗОНА МИТНА ВІЛЬНА.

ВІЛЬНА ПРАКТИКА – див. ПРАКТИКА ВІЛЬНА.

ВІЛЬНА ПРОМИСЛОВА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «НАВОЙ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА ПРОМИСЛОВА «НАВОЙ», УЗБЕКИСТАН.

ВІЛЬНИЙ ОБІГ – див. ОБІГ ВІЛЬНИЙ.

ВІЛЬНИЙ ПОРТ ХАНКО – див. ПОРТ «ВІЛЬНИЙ ПОРТ ХАНКО».

ВІЛЬНО КОНВЕРТОВАНА ВАЛЮТА – див. ВАЛЮТА ВІЛЬНО КОНВЕРТОВАНА.

ВІННИЦЬКА МИТНИЦЯ (VINNYTSIA CUSTOMS HOUSE) – територіальний орган Державної фіскальної служби.

Утворена наказом ДМКУ від 08.04.1992 № 73 на базі Вінницького митного поста. Штат митниці на цей час складав 35 чоловік. До складу Вінниць-

Адміністративна будівля Вінницької митниці

кої митниці увійшли Ладижинський та Могилів-Подільський митні пости із штатом, відповідно, у 5 та 10 осіб.

Відповідно до наказу ДМСУ від 20.12.1996 № 564 **В.м.** була підпорядкована Подільській регіональній митниці. З лютого 2005 р. у зв'язку з оптимізацією структури митних органів відповідно до наказу ДМСУ «Про зміну підпорядкування митних органів» безпосереднє координаційно-організаційне управління **В.м.** здійснювалося центральним апаратом ДМСУ.

Постановою КМУ від 20.03.2013 № 229 **В.м.** було реорганізовано у **В.м.** Міндоходів як юридичну особу публічного права та територіальний орган Міндоходів. Постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» **В.м.** Міндоходів реорганізовано у **В.м.** ДФС.

Останніми роками найбільшу питому вагу у товарній структурі експорту (за вартісними обсягами) **В.м.** становили продовольчі товари та продукція сільського господарства; деревина та целюлозно-паперові вироби; продукція хімічної промисловості, каучук; машини, устаткування та транспорт; текстиль, текстильні вироби, взуття; мінеральні продукти; метали та вироби з них; інші товари; Вироби із каміння,скла, кераміки; шкірсировина, хутро та вироби з них. При цьому, у товарній структурі імпорту (за сплаченими податками) найбільшу питому вагу становили продукція хімічної промисловості, каучук; паливно-енергетичні товари; машини, устаткування та транспорт; продовольчі товари та продукція сільського господарства; деревина та целюлозно-паперові вироби; метали та вироби з них; текстиль, текстильні вироби, взуття; інші товари; мінеральні продукти; вироби із каміння, скла, кераміки; шкірсировина, хутро та вироби з них; перли природні або культивовані.

Зоною діяльності митниці визначено територію Вінницької області. Особливість діяльності – наявність державного кордону з Республікою Молдова, його довжина у межах Вінницької області – 190,7 км, зокрема по річці Дністер – 141,2 км.

Наказом ДФСУ від 09.09.2014 № 116 «Про створення митних постів митниць ДФС» у **В.м.** утворюються як відокремлені структурні підрозділи такі митні пости:

– митний пост «Вінниця – центральний» (23223, Вінницька обл., с. Зарванці, 7-й км Хмельницького шосе). Зона діяльності: Замостянський, Ленінський, Староміський райони м. Вінниця; Вінницький, Козятинський, Літинський, Хмільницький, Калинівський, Погребищенський, Оратівський, Липовецький райони Вінницької області. Структурні підрозділи митного поста: відділ митного оформлення № 1 митного поста «Вінниця – центральний» (м. Вінниця, вул. Стеценка 75-а); відділ митного оформлення № 2 митного поста «Вінниця – центральний» (Вінницька обл., с. Зарванці, 7-й км Хмельницького шосе). Специфіка: внутрішній митний пост; наявний міжнародний пункт пропуску авіаційного сполучення «Аеропорт – Вінниця»;

Митний пост «Вінниця – центральний»

– митний пост «Немирів» (22800, Вінницька обл., м. Немирів, вул. Леніна, 171). Зона діяльності: Немирівський, Тульчинський, Гайсинський, Бершадський, Теплицький, Іллінецький, Чечельницький, Тростянецький райони Вінницької області. Структурні підрозділи митного поста: сектор митного оформлення «Гайсин» (Вінницька обл., м. Гайсин, вул. 50 років СРСР, 23). Специфіка: внутрішній митний пост;

– митний пост «Ямпіль» (24500, Вінниць-

ка обл., м. Ямпіль, вул. Савіна, 25). Зона діяльності: Ямпільський район Вінницької області. Структурні підрозділи митного поста: відсутні. Специфіка: міжнародний пункт пропуску для річкового сполучення «Ямпіль – Косеуць», суміжна країна Молдова; міждержавний пункт пропуску для річкового сполучення «Цекинівка – Сорока», суміжна країна Молдова; міждержавний пункт пропуску для автомобільного сполучення з «Велика Косниця – Хрушка», суміжна країна Республіка Молдова;

– митний пост «Піщанка» (24700, Вінницька обл., Піщанський район, смт Піщанка, вул. Леніна, 40). Зона діяльності: Піщанський, Крижопільський райони Вінницької області. Структурні підрозділи митного поста: відсутні. Специфіка: міжнародний пункт пропуску для автомобільного сполучення з Республікою Молдова «Болган – Хрістова»;

– митний пост «Жмеринка» (23100, Вінницька обл., Жмеринський район, м. Жмеринка, вул. Барляєва, 28). Зона діяльності: Жмеринський, Барський, Тиврівський, Шаргородський райони Вінницької області. Структурні підрозділи митного поста: відсутні. Специфіка: внутрішній митний пост;

– митний пост «Дністер» (24000, Вінницька обл., м. Могилів-Подільський, вул. Володимирська, 11). Зона діяльності: м. Могилів-Подільський; Могилів-Подільський, Муровано-Куриловецький, Чернівецький райони Вінницької області. Структурні підрозділи митного поста: відділ митного оформлення «Автомобільний» (Вінницька обл., м. Могилів-Подільський, площа Соборна, 7); відділ митного оформлення «Залізничний» (Вінницька обл., м. Могилів-Подільський, вул. Гагаріна, 13); сектор митного оформлення № 1 (Вінницька обл., м. Могилів-Подільський, вул. Володимирська, 11). Специфіка: міжнародний пункт пропуску «Могилів-Подільський – Отач» (міжнародний, автомобільний, Республіка Молдова); міжнародний пункт пропуску «Могилів-Подільський – Волчинець» (міжнародний, залізничний, Республіка Молдова).

Керівники **В.м.**:
– Котов Г. С. (1992 р.);
– Кущ В. М. (1992 – 1994 рр.);
– Сікорський О. К. (1994 – 1997 рр.);
– Мельник В. В. (1997 р.);
– Марусич В. Б. (1998 – 1999 рр.);
– Лісовенко М. В. (1999 – 2000 рр.);
– Сидорук В. В. (2000 – 2004 рр.);
– Рудик В. С. (2004 – 2005 рр.);
– Ужвак С. М. (2005 – 2007 рр.);
– Василенко О. Л. (2007 – 2008 рр.);
– Левчук В. П. (2008 – 2009 рр.);
– Федик Г. П. (2009 – 2010 рр.);
– Зварич В. В. (2010 р.);
– Тимошенко В. А. (2010 – 2011 рр.);
– Микитюк Р. В. (2011 р.);
– Іванов О. В. (2011 р.);
– Федик Г. П. (2011 – 2013 рр.);
– Харкавий М. О. (2013 – 2014 рр.);
– Савчук О.В. (з 2014 р.).

Фрадинський О.А., Астахова Н.В.

ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (США) – див. ЗОНА ОФШОРНА ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (США).

ВІТТЕ СЕРГІЙ ЮЛІЙОВИЧ (VITTE SERHII YULIYOVYCH) (1849 – 1915) – російський державний діяч та науковець, граф, Міністр шляхів сполучення, Міністр фінансів (1892 – 1903 рр.), голова Комітету міністрів, голова Ради міністрів, кавалер орденів Святого Олександра Невського, Святого Володимира, Святої Анни, Почесного легіону (Франція), Чорного орла (Пруссія), Прусської корони.

Народився **В.** 17 червня (за ін. даними – 17 липня) 1849 р. у Тифлісі (зараз м. Тбілісі, Грузія). Батько – Христоф-Генрих-Георг-Юліус Вітте був нащадком вихідців із Голландії, які переселились у Прибалтику в середині XIX ст. По материнській лінії його походження велось із сподвижників Петра I – князів Долгоруких. Мати, Катерина Андріївна, була донькою члена головного управління намісника Кавказу, в минулому саратовського губернатора Андрія Михайловича Фадєєва і князівни Олени Павлівни Долгорукої.

В. навчався в Одеському (на той час – Новоросійському) університеті, закінчив його у 1870 р. отримавши ступінь кандидата фізико-математичних наук. Після закінчення навчання **В.** замислювався над науковою кар'єрою, однак рідні не схвалювали такий вибір, тому **В.** був змушений відмовитись від своїх планів і розпочав професійну діяльність в канцелярії Одеського генерал-губернатора, пізніше перейшов працювати в управління Одеської залізничної дороги. Невдовзі кар'єра **В.** мало не обірвалась. У кінці 1875 р. поблизу Одеси сталася аварія на залізниці, так звана Тілігульська катастрофа – одна з наймасштабніших в історії Росії, з великою кількістю жертв. **В.** був засуджений на 4 місяці позбавлення волі умовно. Однак, залишаючись при виконанні обов'язків зміг успішно відзначитись у роботі. В'язницю для **В.** замінили на два тижні гауптвахти.

У 1888 р., після аварії царського потягу, про ймовірність якої **В.** попередив Міністра шляхів сполучення, Олександр III призначив **В.** на посаду директора департаменту залізничних справ у Міністерстві фінансів. 1892 р. став особливим для **В.,** у лютому його призначили керівником Міністерства шляхів сполучення, а в серпні – на посаду Міністра фінансів, яку займав протягом 11 років.

Міністерство фінансів, яке очолив **В.**, було так званим конгломератом відомств. У руках Міністра концентрувалось управління не лише фінансами, але й промисловістю, торгівлею, торговим мореплавством, народною освітою, комерційним та аграрним кредитом. На початковому етапі **В.** намагався прикріпити економічну політику до загальнополітичної доктрини правління Олександра III з курсом на відстоювання консервативних основ у всіх сферах життя. Ця політика знайшла своє відображення в ряді впроваджень – від розробки і широкого запровадження митного законодавства, посилення регулюючої ролі держави у внутрішній та зовнішній торгівлі до викупу у державну скарбницю майже 2/3 всіх залізниць, розширення казенного промислового сектору і посилення ролі Державного банку в усій господарській системі держави.

На засіданні Комітету фінансів 15.03.1895 **В.** висунув програму фінансово-грошової реформи. Він підкреслив необхідність наявності іноземних інвестицій в російській економіці. У 1897 р. серією указів законодавчо були закріплені найважливіші елементи нової фінансової системи: виданий указ про випуск в обіг золотої монети; про встановлення твердих засад щодо емісії кредитних білетів. Державний банк зобов'язувався випускати грошові знаки у відповідності до потреб грошового обігу та забезпечити їх конвертацію у золото.

На міжнародному рівні Росію визнали як повноцінного суб'єкта політичних і торгових відносин. Внутрішній ринок країни насичувався золотою і срібною монетою. Великий золотий запас, позитивна економічна ситуація і зовнішньоторговельний баланс дозволили Росії успішно перейти на нову грошову систему і прискорити індустріально-капіталістичну модернізацію країни.

Держава, що стрімко розвивалася, потребувала нових джерел фінансування, відповідно значних витрат бюджетних коштів. Після голоду 1891 р., що завдав удару по економіці країни, розпочався період врожайних років, що дозволило виправити ситуацію. Так, у 1893 р. доходи держави перевищили видатки. В основному це було досягнуто завдяки підвищенню податків. На кінець XIX ст. в Росії сформувалась складна система оподаткування. Існували такі податки: поземельний податок; податок з нерухомості; податок на грошові капітали, промисловий податок. Основну масу бюджетних вливань склали акцизні збори від виробництва горілки, тютюну, сірників, керосину і цукру.

В. вдалося закласти основи винної монополії. Уся торгівля перейшла до відома держави. Обробка спирту і приготування горілки здійснювалось державою. Виробництво первинного спирту залишалось за приватними виробниками для яких встановлювалися квоти на виробництво. **В.** проводив незалежну кадрову політику, видав циркуляр про залучення на державну службу осіб лише з вищою освітою. Був демократичним зі своїми підлеглими, цінував їх ініціативність і самостійність.

У 1894 р. провів переговори з Німеччиною, після чого був підписаний 10-ти річний торговий договір. Пізніше подібні угоди було укладено із Францією, Австро-Угорщиною, Болгарією, Італією, Португалією. Після закінчення терміну дії російсько-німецького торгового договору у 1903 р. видано новий митний загальний тариф, який був введений у дію в 1906 р. та став останньою віхою в дореволюційному митно-тарифному законодавстві.

Характеризуючи в цілому митну політику Російської імперії кінця XIX – початку XX ст., слід відзначити, що вона помітно просунулась вперед шляхом побудови раціонального протекціонізму. На той час вже склалася єдина система митних органів. Центральним органом митного управління став Департамент митних зборів Міністерства фінансів. Штат Департаменту складався з чиновників торгово-промислових установ та членів Ради торгівлі і мануфактур, митних ревізорів.

Діяльність **В.** як Міністра фінансів викликала різку критику та нарікання. Він був сміливим у своїх рішеннях, що можливо і стало причиною його звільнення. Проти нього об`єдналися впливові особи, під натиском яких Микола II в серпні 1903 р. звільнив реформатора **В.** з посади Міністра фінансів і призначив його на почесний і майже декоративний пост голови Комітету міністрів. На посаді голови Комітету міністрів **В.** очолив делегацію, яка підписала Портсмутський мирний договір 1905 р. з Японією, за що **В.** отримав графський титул.

Серед наукових праць **В.** варто виокремити: «Принципы железнодорожных тарифов по перевозке грузов» (1883 р.), «Речь министра финансов в заседании Совета государственных кредитных установлений, 21 декабря 1892 года» (1893 р.), «Вынужденные разъяснения по поводу отчета генерал-адмирала Куропаткина о войне с Японией» (1911 р.), «Конспект лекций о народном и государственном хозяйстве, читанных его императорскому высочеству великому князю Михаилу Александровичу в 1900–1902 годах» (1912 р.), «Воспоминания» (1960 р.), «Всеподданнейший доклад министра финансов...февраль» (1899 р.), «Протокольная запись выступлений Министра финансов С. Ю. Витте и министра иностранных дел М. Н. Муравьева на совещании министров под председательством Николая II», «Самодержавие и земство» (1908 р.), «Национальная система поли-

тической экономии», «Записка по крестьянскому делу» (1904 р.).

Останні роки життя **В.** провів у Санкт-Петербурзі, а також за кордоном. Залишаючись членом Державної ради, він брав участь в роботі Комітету фінансів, головою якого залишався до смерті. **В.** помер 25(28).02.1915 в Петрограді і був похований на кладовищі Олександро-Невської лаври.

На знак пам'яті про **В.** у Москві одна з алей отримала назву «Алея Вітте». У Нижньому Новгороді, в приміщенні залізничного вокзалу встановлено бюст **В.** У 2011 р. Московський інститут економіки, менеджменту і права був перейменований у Московський університет імені **В.**

Дворнічена І.М.

ВЛАДИВОСТОК – див. ПОРТ ВЛАДИВОСТОК.

ВЛАСНИК ТОВАРУ (OWNER OF GOODS) – фізична або юридична особа-резидент або нерезидент, яка володіє та розпоряджається продуктами природи або/і людської праці, призначеними для продажу / обміну, в момент їх переміщення через митний кордон.

Статус **В.т.** визначається сукупністю його прав, обов'язків і відповідальності.

До прав **В.т.** належить його можливість звернутися у письмовій формі до митниці щодо: 1) дозволу навантаження та/або вивантаження товарів, що переміщуються каботажем, в іншому пункті, ніж це було спочатку заплановано, зі справлянням відповідної плати; 2) продовження попередньо встановленого строку тимчасового ввезення товарів; 3) поміщення товарів у митний режим переробки на митній території та за межами митної території (за умови подання визначених законодавчо договірних та технологічних документів); 4) поміщення товарів у митний режим знищення або руйнування; 5) винесення попереднього рішення щодо можливості поміщення товарів у митний режим переробки товарів на митній території / за межами митної території; 6) відмови від товарів на користь держави; 7) продовження строку тимчасового зберігання товарів, але не більше ніж на 30 днів, митним органом, за дозволом якого товари були розміщені на складі; 8) операції з товарами, транспортними засобами комерційного призначення, митне оформлення яких не закінчено.

В.т., які зберігаються в митному режимі митного складу на митному складі або які перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, або які зберігаються на складах митних органів підприємствами, з дозволу таких органів може проводити підготовку таких товарів до продажу (відчуження) та транспортування шляхом консолідації та подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепакування, маркування, навантаження, вивантаження, перевантаження, взяття проб і зразків товарів та інші подібні операції. Видача товарів із складів митними органами **В.т.** здійснюється лише після митного оформлення зазначених товарів, відшкодування витрат на їх зберігання та сплати відповідних митних платежів.

В.т. може передати права власності на іноземні товари, поміщені у митний режим митного складу, у митний режим вільної митної зони. За згодою **В.т.** товари, які передбачається знищити або зруйнувати, можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави.

За рахунок **В.т.** здійснюється: 1) витрати на знищення або руйнування товарів; 2) витрати на вивантаження та зберігання товару, якщо такий товар, доставлений перевізником, що перебуває під митним контролем, протягом трьох діб не буде заявлений відповідальною за це особою до жодного митного режиму; 3) розвантажувальні, навантажувальні, перевантажувальні та інші операції, необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів; 4) зберігання митними органами товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які до закінчення строків тимчасового зберігання під митним контролем на складах тимчасового зберігання не були задекларовані, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення граничних строків тощо; 5) операції з товарами, транспортними засобами комерційного призначення, митне оформлення яких не закінчено; 6) участь спеціалістів та експертів у здійсненні митного контролю; 7) переогляд.

В.т. зобов'язаний: 1) перемістити до іншого митного режиму товари, що знаходяться на території вільної митної зони промислового типу, в разі скасування на її території митного режиму вільної митної зони, реекспортувати чи задекларувати їх протягом 90 днів від дати скасування митного режиму вільної митної зони; 2) декларувати продукти переробки для вільного обігу, якщо **В.т.** нерезидент; 3) доставити товари та документи на них без будь-якої зміни їх стану у визначене митницею місце і забезпечити перебування їх у цьому місці до прибуття посадових митних органів після надання митним органом дозволу на пропуск товарів через митний кордон України; 4) до закінчення строків зберігання задекларувати товари, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, до відповідного митного режиму, відправлені під митним контролем до інших митних органів для їх подальшого митного оформлення, вивезені за межі митної території України.

В.т. несе відповідальність за: недотримання умов митного режиму знищення або руйнування; недодержання порядку здійснення з товарами операцій підготовки до продажу (відчуження) та

транспортування шляхом консолідації та подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепакування, маркування, навантаження, вивантаження, перевантаження, взяття проб і зразків товарів; втрату товарів при здійсненні даних операцій; порушення встановленого строку розпорядження товарами, розміщеними у вільній митній зоні комерційного або сервісного типу.

Молдован Е.С.

ВЛАСНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА (INTELLECTUAL PROPERTY) – право на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений МКУ, який підлягає захисту митними органами при переміщенні через митний кордон України. Поняття **В.і.** виникло в процесі тривалої практики юридичного закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, художній, виробничій та інших сферах.

Вперше термін **В.і.** вжив суддя Окружного суду штату Массачусетс Чарльз Вудбарі у 1845 р. Не слід ототожнювати поняття **В.і.** з правом інтелектуальної власності, під яким розуміють систему правових норм, яка регулює відносини у суспільстві, у зв'язку із створенням і використанням об'єктів **В.і.**

Білак Н.І.

ВНУТРІШНІЙ ТРАНЗИТ – див. ТРАНЗИТ ВНУТРІШНІЙ.

ВНУТРІШНЬОКОНТИНЕНТАЛЬНА ДЕРЖАВА – див. ДЕРЖАВА ВНУТРІШНЬОКОНТИНЕНТАЛЬНА.

ВНУТРІШНЯ МИТНИЦЯ – див. МИТНИЦЯ ВНУТРІШНЯ.

ВОГНЕПАЛЬНА ГЛАДКОСТВОЛЬНА ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА ГЛАДКОСТВОЛЬНА.

ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА.

ВОГНЕПАЛЬНА НАРІЗНА ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА НАРІЗНА.

ВОДНИЙ ТРАНСПОРТ – див. ТРАНСПОРТ ВОДНИЙ.

ВОДНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ – див. ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ ВОДНИЙ.

ВОДОТОННАЖНІСТЬ СУДНА (DISPLACEMENT OF VESSEL) – маса в тоннах завантаженого судна, яка дорівнює масі води, витісненої зануреною частиною його корпусу. До нього належать обсяги так званих виступаючих частин – плавців, стерен, скегів, кронштейнів, скулових кілів.

Існує кілька стандартних станів навантаження, яким відповідають такі стани **В.**: порожня, коли судно повністю готове до виходу в море, але без екіпажу, постачання, продовольства та палива, води (тобто з сухими системами); стандартна – повністю готове до виходу в море судно, але без запасів палива, мастил в цистернах (механічна установка, однак, готова до дії); повна – стандартна плюс запаси палива, мастил, води для встановленої автономності плавання на повній та економічній швидкостях; нормальна – стандартна плюс 50 % запасів палива, мастил, води, запасів, що входять у навантаження при повній водотоннажності; найбільша – стандартна плюс запаси палива, мастил, води у повністю заповнених спеціально для цього обладнаних цистернах та додатковий боєзапас (для кораблів); обмірна – відповідно до правил вимірів (наприклад, за деякими з них не повинно бути одягу, білизни, їжі, човна, команди, цистерни можуть бути порожні або повні й т.п.).

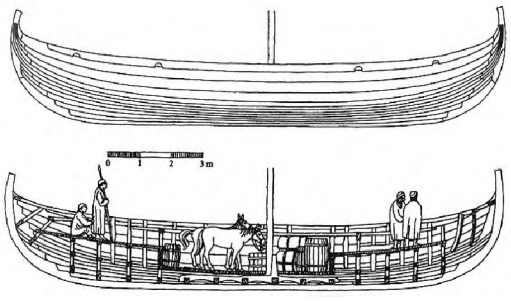

Схема завантаження торгового судна давніх словян

У розрахунках, пов'язаних з навантаженням судна, розрізняють такі основні випадки. **В.** порожнього судна – обсяг підводної частини судна без вантажу, палива, мастила, баластної, прісної, котельної води в цистернах, стічних вод, запасів на судні, а також без пасажирів, але з водою, паливом у суднових системах та механізмах. Повна **В.** – сума водотоннажності порожнього судна і дедвейту (ваги всього корисного вантажу, що перевозиться судном, яка характеризує його **В.**, ваги пального, масла, технічної та питної води, ваги пасажирів з багажем, екіпажу та продовольства).

Коновалов Ю.О.

«ВОЛЗЬКИЙ ШЛЯХ» (ВОЛГО-БАЛТІЙСЬКИЙ ТОРГОВИЙ ШЛЯХ) (VOLGA ROUTE (VOLGA-BALTIC TRADE ROUTE)) – річковий торговельний шлях Волгою та її притоками, який в VII – X ст. зв'язував Скандинавію з країнами Сходу. У період свого розквіту у другій половині IX ст. **В.ш.** забезпечував економічний добробут трьох державних утворень – Русі у верхів'ях, Волзької Булгарії в середній частині і Хозарського каганату в низов'ях Волги.

Волзький шлях

Купці-руси транспортували зібрані у «віддалених частинах» своєї країни хутра та мечі або до Румійського моря, або по «ріці слов'ян», яка в сучасній науці індентифікується то з Танаїсом (Доном), то з Ітилем (Волгою). Русько-арабська торгівля через Хозарію була досить розвинутою і в попередній період. Про це свідчать, зокрема, згадки про продаж русами слов'янських невільників, що становили один з найважливіших товарів в експорті Давньої Русі.

Русь експортувала через **В.ш.** до країн халіфату значну кількість хутра. В аристократичних колах країн Сходу особливо цінувалося хутро чорного лиса та соболине.

Діяв також згадуваний у джерелах шлях на схід від Волги, що єднав Булгар з Хорезмом. Існує думка, що основна торгівля Русі з Середньою Азією провадилася через Булгар і Волгою або вздовж неї сухопутним. Можливо, використовувався й морський шлях до східного узбережжя Каспію і далі у Хорезм, звідки руські хутра – горностай, соболь, білка тощо, розходилися по різних країнах Сходу, через що, очевидно, у давньоруській літописній традиції це море й називається Хвалинським.

У другій половині X ст. відбулися великі зміни у міжнародній політиці Русі. Зростання потенціалу молодої держави вимагало концентрації ресурсів для вирішення геополітичних завдань. Активна зовнішня політика проводилася одночасно як на східному, так і на південному напрямах. Київські князі передусім розпочинають збройну боротьбу за найбільш вигідні з торгового погляду регіони. Влада в них давала можливість збільшити як прямі торгові прибутки, так і митні збори. Давньоруська держава продовжувала стверджувати свій вплив на найважливіших для себе торговельних шляхах, зокрема до Волзької Булгарії.

Розгром Саркела – Білої Вежі, могутньої фортеці, позбавив Хозарію контролю над торговельними шляхами по Дону, через які Хозарія підтримувала, зокрема, зв'язки з Візантією. Для Давньоруської держави важливими були шляхи через Дон на Волгу і до районів приазовської руської колонізації, насамперед на Тамані, які мали з часом все більше значення не лише в торгівлі Русі через Північний Кавказ і Трапезунд, а й як зв'язок зі Східним Кримом. Унаслідок походів Святослава під контроль Русі перейшло практично все Північне Причорномор'я. У XII ст. Русь втрачає більшість комунікацій і, як наслідок, київські князі залишаються без левової фінансової частки, яка складалася за рахунок торгових і митних операцій.

«Торг в землях восточных словян». Художник С.В. Іванов, 1909 р.

Торгівля з країнами Сходу була дуже вигідною для Русі. Прянощі, шовк і деякі інші товари можна було придбати тільки тут. Крім того, у X ст. Русь стає посередником між Сходом і країнами Європи, оскільки пряма торгівля між ними була практично неможлива через кочових племена, які перегороджували їм шлях. Лише хрестовими походами в XI – XII ст. Європа пробила собі прямий шлях на Схід. До цього Русь була одним з головних постачальників східних товарів до Європи. Значення **В.ш.** занепало в зв'язку з розвитком у X – XIII ст. «шляху з варяг у греки», що зв'язав Балтійське море з Чорним.

Ченцов В.В., Морозов О.В.

ВОЛИНСЬКА МИТНИЦЯ (VOLYN' CUSTOMS HOUSE) – територіальний орган Державної фіскальної служби.

Заснована в 1944 р. наказом Головного Митного управління НКВТ – СРСР від 22.10.1944 № 120/к як Ягодинська митниця. В 1954 р. Ягодинська

Адміністративна будівля Волинської митниці

митниця реорганізована в митний пост «Ягодин» з підпорядкуванням Брестській митниці; наказом Міністерства зовнішньої торгівлі СРСР від 30.06.1958 митний пост «Ягодин» реорганізовано у Ягодинську митницю; наказом ГУГТК СРСР від 18.02.1991 № 53 Ягодинську митницю перейменована у **В.м.**; наказом ДМСУ від 20.12.1996 № 564 ліквідовано **В.м.** ДМСУ, яка ввійшла до складу єдиної **В.м.** ДМСУ; наказом ДМСУ від 19.03.1999 № 163 створено Ягодинську митницю ДМСУ; згідно з наказом ДМСУ від 13.07.2010 № 751 до Ягодинської митниці приєднано **В.м.**

Згідно з постановою КМУ від 20.03.2013 р. № 229 «Про утворення територіальних органів Міністерства доходів і зборів» Ягодинська митниця була реорганізована у Ягодинську митницю Міндоходів. Постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» Ягодинську митницю Міндоходів реорганізовано у **В.м.** ДФС.

Останніми роками найбільшу питому вагу у товарній структурі експорту (за кількістю оформлень з використанням митної декларації) **В.м.** становили лісоматеріали; інші меблі та їх частини; деревина паливна; європ іддони, палетні ящики; паливні брикети (пелети); папір туалетний та аналогічний папір; макуха та інші тверді відходи і залишки; арматура кріплення, фурнітура; підшипники кулькові або роликові; проводи ізольовані (включаючи емальовані чи анодовані), кабелі (включаючи коаксіальні); продукти для приготування соусів і готові соуси; смакові добавки та приправи змішані; порошок гірчиці та готова гірчиця; патока (меляса), одержана внаслідок вилучення або рафінування цукру; електрична апаратура для комутації або захисту електричних кіл чи для приєднання до електричних кіл або в електричних колах. При цьому у товарній структурі імпорту (за кількістю оформлень з використанням митної декларації) найбільшу питому вагу становили моторні транспортні засоби для перевезення вантажі; частини та пристрої моторних транспортних засобів товарних позицій 8701 – 8705; електрична апаратура для комутації або захисту електричних кіл чи для приєднання до електричних кіл або в електричних колах; автомобілі легкові та інші моторні транспортні засоби, призначені головним чином для перевезення людей (крім моторних транспортних засобів товарної позиції 8702); кузови (включаючи кабіни) для моторних транспортних засобів товарних позицій 8701-8705; трактори, сідельні тягачі; причепи та напівпричепи; інші несамохідні транспортні засоби; їх частини; плити деревоволокнисті з деревини або з інших здерев'янілих матеріалів з додаванням або без додавання смол або інших органічних зв'язувальних речовин; вироби з пластмас; яблука, груші та айва, свіжі; свинина, свіжа, охолоджена або морожена; машини або механізми для збирання або обмолоту сільськогосподарських культур; шлаковата, мінеральна силікатна вата і аналогічні види мінеральної вати.

Митний пост «Ягодин»

Зоною діяльності митниці визначено територію Волинської області. **В.м.** знаходиться на кордоні з двома державами – Республікою Польща та Республікою Білорусь. Протяжність українсько-польського кордону у зоні діяльності **В.м.** складала 230 км, українсько-білоруського – 242 км. В зоні діяльності **В.м.** розташовані 9 пунктів пропуску через державний кордон України:

– на українсько-польській ділянці державного кордону: міжнародні автомобільні пункти пропуску «Ягодин – Дорохуськ» і «Устилуг – Зосін»; міжнародні залізничні пункти пропуску «Ягодин – Дорохуськ» і «Володимир-Волинський (Ізов) – Грубешув»;

– на українсько-білоруській ділянці державного кордону: автомобільні пункти пропуску міжнародного значення «Пулемець – Томашовка», «Доманове – Мокране», «Дольськ-Мохро» і міждержавного значення «Піща – Олтуш»; міжнародний залізничний пункт пропуску «Заболоття – Хотислав».

Наказом ДФСУ від 09.09.2014 № 116 «Про створення митних постів митниць ДФС» у **В.м.** утворюються як відокремлені структурні підрозділи такі митні пости:

– митний пост «Ягодин» (44332, Волинська обл., Любомльський р-н, с. Старовойтове) на кор-

доні з Польщею;

– митний пост «Устилуг» (44731, Волинська обл., Володимир-Волинський р-н, м. Устилуг, вул. Левінцова, 60) на кордоні з Польщею;

– митний пост «Доманове» (44110, Волинська обл., Ратнівський р-н, с. Доманове) на кордоні з Білорусією;

– митний пост «Дольськ» (4232, Волинська обл., Любешівський р-н, с. Дольськ) на кордоні з Білорусією;

– митний пост «Піща» (44010, Волинська обл., Щацький р-н, с. Піща) на кордоні з Білорусією;

– митний пост «Володимир-Волинський» (44700, Волинська обл., Володимир-Волинський р-н, м. Володимир-Волинський, вул. Князя Олега, 53);

– митний пост «Нововолинськ» (45312, Волинська обл., Іваничівський р-н, с. Осмиловичі);

– митний пост «Ковель» (45000, Волинська обл., Ковельський р-н, м. Ковель, вул. Володимирська, 150);

– митний пост «Луцьк» (43000, Волинська обл., Луцький р-н, с. Струмівка, вул. Рівненська, 4);

– митний пост «Заболоття» (44142, Волинська обл., Ратнівський р-н, смт Заболоття, вул. Незалежності, 1);

– митний пост «Ізов» (44732, Волинська обл., Володимир-Волинський р-н, с. Ізов) на кордоні з Польщею.

Керівники **В.м.**:

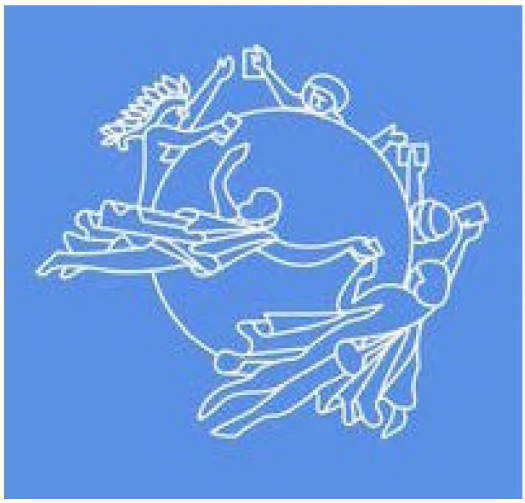
– Остапков А. (1944 – 1947 рр.)
– Катран В. К. (1947 – 1947 рр.);
– Скоробагатов П. С. (1947 – 1949 рр.);
– Скудін М. С. (1950 – 1954 рр.);
– Гринкевич Я. Л. (1954 – 1956 рр.);
– Спиридонов В. В. (1958 – 1962 рр.);
– Частніков І. І. (1962 – 1964 рр.);
– Абрамов А. О. (1964 – 1966 рр.);
– Юсупов А. Ю. (1966 – 1970 рр.);
– Качеєв М. А. (1970 – 1972 рр.);
– Кузін А. А. (1972 – 1989 рр.);
– Галяткін В. І. (1989 – 1993 рр.);
– Євтушок П. М. (1993 – 1995 рр.);
– Базярук А. В. (1995 – 1996 рр.);
– Чернишов О. В. (1996 – 1999 рр.);
– Войтюк С. Є. (1999 – 2002 рр.);
– Покрова Ю. Л. (2003 – 2005 рр.);
– Кучман В. М. (2005 – 2010 рр.);
– Федик Г. П. (2010 – 2011 рр.)
– Микитюк Р. В. (2011 – 2013 рр.);
– Поліщук Д. В. (2013 – 2014 рр.).

Туржанський В.А., Ляшук І.М.

ВОЛОГИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ВОЛОГИЙ.

ВОСКОВА КОМОРА – див. КОМОРА ВОСКОВА.

ВСЕСВІТНІЙ ПОШТОВИЙ СОЮЗ (UNIVERSAL POSTAL UNION – UPU) – спеціалізована установа ООН зі штаб-квартирою у Берні (Швейцарія). 09.10.1874, на першому Міжнародному поштовому конгресі представники 22 країн підписали Бернську угоду, створивши Загальний поштовий союз (General Postal Union). Членство в Союзі зростало так швидко, що у 1878 його назва змінилась

на Всесвітній поштовий союз. Україна є членом **ВПС** з 1947 р.

Членами **ВПС** у 2013 р. є 192 країни світу. Мета його діяльності – організація і поліпшення поштової служби в усьому світі та забезпечення міжнародного співробітництва у цій сфері. Головними принципами діяльності **ВПС** є: формування єдиної поштової території; уніфікація поштових тарифів та одиниць ваги; запорука свободи транзиту; врегулювання суперечок шляхом арбітражу; створення центральної установи – Міжнародного бюро, утримання якої фінансується всіма країнами-членами; періодичні збори конгресу; сприяння розвитку міжнародних поштових послуг та поштова технічна допомога країнам-членам **ВПС.**

ВПС об'єднує країни-члени в єдину поштову територію з фіксованими міжнародними поштовими тарифами. Кожен його член погоджується передавати пошту інших країн найкращими з доступних засобів. Загальні правила, що регулюють міжнародні поштові послуги, а також положення, що стосуються відправки листів, втілені у Всесвітній поштовій конвенції. Цей документ, так само, як і Конституція **ВПС**, має обов'язкову юридичну силу для країн-членів союзу.

Всесвітній поштовий конгрес (Universal Postal Congress), куди делегуються представники всіх країн-

членів, є головним органом **ВПС**, який, як правило, збирається кожні п'ять років. На Сеульському Конгресі у 1994 р. **ВПС** прийняв план змін у поштовій сфері під назвою Сеульська поштова стратегія, що включає чотири ключові напрями: ефективне реагування на зміну ринкового середовища та потреби клієнтів; контроль та підвищення якості поштових товарів та послуг; отримання більшої незалежності у керівництві та сприяння поштовому розвитку; підвищення відповідальності поштового персоналу на всіх рівнях.

Виконавча рада (Executive Council) складається з голови та представників 40 країн-членів та збирається щороку у штаб-квартирі **ВПС** у Берні. Вона забезпечує неперервність роботи **ВПС** між конгресами, здійснює нагляд за діяльністю **ВПС** та вивчає регулятивні, адміністративні та законодавчі питання роботи Союзу. Рада затверджує бюджет та рахунки **ВПС**, а також щорічно доповнює програму його діяльності, відповідальна за сприяння та координацію технічної допомоги між країнами-членами. Обов'язки головування у Виконавчій раді автоматично покладаються на країну, де проходив останній конгрес. Рада поштових операцій (Postal Operations Council) є технічним та оперативним органом **ВПС** та складається з представників 40 обраних країн-членів. Вона має справу з практичними, економічними та комерційними аспектами діяльності міжнародної поштової служби. Метою її діяльності є допомога поштовим установам у модернізації, поліпшенні та уніфікації їх продуктів.

Міжнародне бюро (International Bureau), утворене Бернською угодою 1874 р., знаходиться у Берні та займається загальною підтримкою органів **ВПС**. Воно виступає, як зв'язуючий, інформаційний та консультативний орган **ВПС**, а також забезпечує технічну співпрацю між країнами-членами, відповідає за забезпечення представництва **ВПС** у його зовнішніх стосунках, головним чином з міжнародними організаціями.

Кожна держава – член **ВПС** зобов'язується відправляти пошту всіх інших держав-членів **ВПС** найкращими засобами, які використовуються для власної пошти. **ВПС** рекомендує країнам – учасницям союзу методи нарахування і сплати транзитних зборів (для кореспонденції, яка проходить територією однієї або кількох держав) і зборів на кінцевих пунктах. Він визначає максимальні і мінімальні тарифні ставки, вагу, розміри та умови прийняття кореспонденції, у т. ч. листів, поштових карток, книжок з відповідними знаками для сліпих і невеликих пакетів. **ВПС** встановлює також правила, які стосуються і кореспонденції на замовлення, авіапошти, предметів перевезення, що потребують спецдозволу. 3 лютого 2013 р. Генеральним директором **ВПС** є Бішар А. Хусейн. Держави-члени союзу зобов'язані дотримуватись положень Всесвітньої поштової конвенції 1959, яка регламентує відправлення 8 категорій «звичайної пошти»; передбачає види кореспонденції, що можуть пересилатися згідно з міжнародним порядком; забороняє перевезення певних вантажів; гарантує свободу пересилання кореспонденції на всій території, яку охоплює союз.

Барановський О.І.

ВСЕСВІТНЯ КОНВЕНЦІЯ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО (UNIVERSAL COPYRIGHT CONVENTION). **В.к.** була розроблена та прийнята під егідою ЮНЕСКО 06.09.1952 на Міжурядовій конференції з авторського права у м. Женева (Швейцарія).

В.к. переглянута в Парижі 24.07.1971. Для країн, які ратифікували лише Женевську редакцію, саме вона і є чинною. Якщо ж певна країна ратифікувала як Женевську, так і Паризьку редакції або лише Паризьку редакцію, то чинною для неї є Паризька редакція.

Дата набуття чинності для України: 17.01.1994.

Мета **В.к.** – створення універсального режиму для охорони і захисту авторських прав на літературні, наукові та художні твори на міжнародному рівні. Маються на увазі такі різновидності творів як письмові, музичні, драматичні і кінематографічні, твори живопису, графіки та скульптури.

В.к. складається з 11 статей та додатку.

Ст. 1 **В.к.** передбачає, що кожна Договірна Держава зобов'язується вжити всіх заходів, необхідних для забезпечення достатньої та ефективної охорони прав авторів і всіх інших власників авторських прав на літературні, наукові і художні твори, як-от: твори письмові, музичні, драматичні та кінематографічні, твори живопису, графіки та скульптури.

Відповідно до **В.к.**, авторське право включає виняткове право автора перекладати, випускати в світ переклади і дозволяти переклад і випуск у світ перекладів творів, що охороняються.

В.к. регламентує порядок публікації творів, оформлення авторства, конкретні гарантії матеріальних і нематеріальних прав авторів. **В.к.** передбачає, що період охорони авторського права не може бути коротшим життя автора і 25 років після його смерті.

В.к. регулює правові аспекти, пов'язані з перекладом літературних творів, встановлює процедуру видачі ліцензії-дозволу на переклад.

В.к. передбачає створення Міжурядового комітету для виконання завдань: вивчення питань щодо застосування і дії **В.к.**; підготовка періодичних переглядів **В.к.**; вивчення будь-яких інших питань щодо міжнародної охорони авторського права у співробітництві з різними заінтересованими міжнародними організаціями, зокрема, з ООН з питань освіти, науки і культури, з Міжнародною спілкою з охорони літературних і художніх творів та з Організацією американських держав; інформування Договірних Держав про діяльність Комітету.

В.к. не позбавляє сили інші конвенції та багатосторонні або двосторонні угоди з авторського права, які діють або можуть бути введені в дію між

двома або кількома американськими республіками, але виключно між ними. У випадку розходжень між положеннями однієї з цих чинних конвенцій чи положеннями угод з одного боку і положеннями **В.к.** з другого, або між положеннями **В.к.** і положеннями будь-якої нової конвенції, або будь-якої нової угоди, які могли б бути укладені між двома чи кількома американськими республіками після введення в дію цієї Конвенції, для сторін буде мати перевагу остання за часом укладена конвенція або угода. Права, отримані на будь-який твір на підставі конвенцій чи угоди, діючих в тій або іншій з Договірних Держав до набрання чинності цією Конвенцією в цій Державі, не зачіпаються.

Ніякі застереження до **В.к.** не допускаються.

Царенко В.І.

ВСЕСВІТНЯ МИТНА ОРГАНІЗАЦІЯ (WORLD CUSTOMS ORGANIZATION – WCO) – міжурядова організація зі штаб-квартирою в Брюсселі. У 1947 р. згідно із запитом Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) була створена робоча група із митних питань за участю тринадцяти країн. У 1950 р. робота цієї групи привела до підписання в Брюсселі Конвенції, згідно з якою було створено Раду митного співробітництва (РМС). 26.01.1953 відбулась інавгураційна церемонія за участю 17 членів-засновників Ради. У 1994 р. РМС було перейменовано у Всесвітню митну організацію. За всю історію існування організації її членами стали більше 179 митних служб світу, які контролюють майже 98 % міжнародної торгівлі.

Робота **ВМО** спрямована на підвищення ефективності роботи митних служб країн-членів організації, розробку міжнародних інструментів, конвенцій з питань класифікації товарів, митної вартості, правил походження товарів, митних зборів для гармонізації та єдиноподібного застосування спрощених та ефективних митних систем і процедур, які керують рухом товарів, людей та транспортних засобів через митні кордони, спрощення процедур міжнародної торгівлі, боротьби з правопорушеннями у митній сфері та незаконним переміщенням контрафактної продукції (захист прав інтелектуальної власності). **ВМО** приділяє особливу увагу програмам інституціонального розвитку, метою яких є надання підтримки при проведенні реформ та модернізації митних служб. **ВМО** розробила Гармонізовану систему опису та кодування товарів (ГС), а також адмініструє дві угоди Світової організації торгівлі (СОТ): Угоду про застосування статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р. (митна вартість) та Угоду про правила визначення країни походження товарів.

ВМО є форумом, де делегати з країн-учасниць можуть обговорювати митні питання на рівноправній основі. Кожна країна має одного представника та один голос. Члени **ВМО** також можуть скористатися технічною допомогою та навчальними послугами, що пропонуються робочими органами організації.

ВМО пропонує своїм членам широкий вибір конвенцій та інших міжнародних інструментів. 10.06.1971 прийнято Конвенцію про міжнародний транзит товарів (Конвенція ІТІ).

ВМО розроблено Міжнародну конвенцію з гармонізованої системи опису і кодування товарів (ГС) (набрала чинності у 1988 р.). Ця номенклатура використовується у різних цілях як основа для розрахунку митних тарифів та ведення міжнародної митної статистики, розробки торговельної політики, розгляду правил походження товарів, моніторингу контрольованих товарів, розрахунку податків, тарифів на перевезення, контролю за квотами та цінами, а також для проведення економічних досліджень та аналізу.

Міжнародну конвенцію зі спрощення та гармонізації митних процедур (оновлена Кіотська конвенція) було прийнято у 1974 і переглянуто у 1999 р. Конвенція, що набрала чинності у 2006 р., передбачає: прозорість та передбачуваність операцій митного контролю; стандартизацію та спрощення митних декларацій та супровідних документів; спрощені процедури для уповноважених операторів; максимальне використання інформаційних технологій; мінімально необхідний митний контроль при дотриманні митних правил; застосування процедур митного контролю, на основі аналізу ризиків та аудиту; проведення спільних операцій за участю інших прикордонних служб; партнерство з приватним сектором. Конвенція також передбачає дієві заходи зі спрощення процедур торгівлі та ефективний контроль, а також містить нові обов'язкові вимоги щодо їх застосування.

Конвенція щодо тимчасового ввезення (Стамбульська конвенція), що набула чинності 27.11.1993 є інструментом **ВМО** з тимчасового

ввезення товарів. Зокрема, система АТА дозволяє свободу пересування через кордони та тимчасове ввезення товарів на митну територію, звільняючи від сплати податків та мита. Товари супроводжуються одним документом, відомим як карнет АТА. Функціонування системи АТА забезпечується за допомогою міжнародних гарантій.

ВМО приділяє увагу і боротьбі з митними правопорушеннями. 26.05.1980 набула чинності Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Найробійська конвенція). Декларація з професійної етики (Декларація Аруша) була прийнята в 1993 та переглянута у 2003 р. Декларація містить низку основних положень для просування принципів професійної етики та боротьби з корупцією в митній сфері.

Керівництво **ВМО** здійснюється Радою, на засідання якої щороку збираються всі керівники митних адміністрацій країн-членів **ВМО**. Для керівництва роботою Ради обирається Головуючий. Стратегією розвитку організації, а також її тактичними завданнями займаються Політична комісія та Фінансовий комітет. Інші комітети **ВМО**, зокрема Комітет з гармонізованої системи опису та кодування товарів (з підкомітетом з перегляду гармонізованої системи і Науковим підкомітетом), Комітет з питань додержання вимог митного законодавства і боротьби з порушеннями митних правил, Постійний технічний комітет, Технічний комітет з митної вартості, Технічний комітет з правил походження, Комітет з інституціонального розвитку та Робоча група з системи рамкових стандартів (SAFE) створюють необхідну платформу для розвитку інструментів та обміну передовим досвідом в рамках компетенції митних служб. Також діють Робоча група з інституційного рівня, навчання та технічної допомоги, Комітет з аудиту та Підкомітет з інтеграції. З січня 2009 р. Генеральний секретар **ВМО** – Куніо Мікурія (Японія).

Згідно з постановою ВРУ від 19.06.1992 № 2479 – XXII та постановою КМУ 01.06.1992 № 298 Україна приєдналася до Конвенції 1950 р. про створення РМС і з 10.111992 є її повноправним членом.

Барановський О.І.

ВСЕСВІТНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION – WIPO) – міжнародна організація, створена на основі Стокгольмської Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності у 1967 р. з метою заохотити творчу діяльність та забезпечити захист інтелектуальної власності в усьому світі. З 1974 р. **ВОІВ** – спеціалізоване агентство ООН.

Станом на 2013 р. **ВОІВ** нараховує 186 держав-членів. Штаб-квартира цієї організації знаходиться у місті Женева, Швейцарія. З жовтня 2008 р. Генеральним директором ВОІВ є Френсіс Гаррі обраний на шестирічний строк. **ВОІВ** було створено на заміну БІПРІ (від фр. Bureaux Internationaux Réunis pour la Protection de la Propriété Intellectuelle), засновану 1893 р. для адміністрування Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, а також Паризької конвенції про охорону промислової власності. Цілями **ВОІВ** є: заохочення творчої діяльності, сприяння охороні інтелектуальної власності у всьому світі; модернізація і підвищення ефективності адміністративної діяльності союзів договорів, створених у сфері охорони промислової власності, а також охорони літературних і художніх творів, при повній повазі до самостійності кожного із союзів.

Згідно з положеннями ст. 1 Угоди між ООН і **ВОІВ** остання несе відповідальність за вчинення належних дій відповідно до своїх основоположних документів, а також дій, передбачених союзами і договорами, адміністративні функції яких виконує **ВОІВ**. Ця організація сприяє розвитку творчої інтелектуальної діяльності і полегшенню передачі технологій у сфері промислової власності країнам, що розвиваються для прискорення їх економічного, соціального і культурного розвитку з урахуванням компетенції ООН та її органів, а також інших установ, що входять до системи ООН.

Діяльність **ВОІВ** спрямована на: сприяння охороні інтелектуальної власності у всьому світі шляхом співпраці між державами і міжнародними організаціями; забезпечення адміністративної співпраці між союзами у сфері охорони інтелектуальної власності, союзами, створеними в рамках Паризької і Бернської конвенцій, а також в рамках угод, підписаних членами Паризького союзу. Сприяння забезпеченню охорони інтелектуальної власності у всьому світі полягає у тому, що ВОІВ заохочує укладення нових договорів, сприяє мо-

дернізації національного законодавства в різних країнах, надає технічну допомогу країнам, що розвиваються, збирає і розповсюджує інформацію, забезпечує роботу служб, що полегшують отримання правової охорони винаходів, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, у випадках, коли таку охорону хочуть отримати в кількох країнах, а також сприяє розвитку інших форм співпраці між державами-членами **ВОІВ**.

ВОІВ зосереджує адміністративне управління союзами у Міжнародному бюро в Женеві, що є секретаріатом **ВОІВ**. Контроль за діяльністю союзів здійснюється керівними органами **ВОІВ**. З точки зору економії коштів таке централізоване управління вигідне для держав-членів **ВОІВ**, а також для суб'єктів приватного сектора, зацікавлених в охороні промислової власності, об'єктів авторського права і суміжних прав.

Керівними органами **ВОІВ** є: Генеральна асамблея **ВОІВ**, членами якої є держави-члени **ВОІВ** за умови, що вони також є членами Асамблеї Паризького і (або) Бернського союзів; Конференція, членами якої є всі держави-члени **ВОІВ**; Координаційний комітет, до якого входять держави-члени **ВОІВ**, що є членами Виконавчого комітету Паризького і (або) Бернського Союзів, а також Швейцарська Конфедерація як країна місцеперебування **ВОІВ**. Генеральна асамблея і Конференція скликаються на чергові сесії кожні два роки, Координаційний комітет – щорічно. Виконавчим головою **ВОІВ** є Генеральний директор, що обирається Генеральною асамблеєю на шестирічний термін, який може бути продовжений. Генеральний директор є депозитарієм ратифікаційних грамот і актів про приєднання до договорів та угод, адміністративні функції яких виконує **ВОІВ**. Секретаріат **ВОІВ** має назву «Міжнародне бюро».

Членом **ВОІВ** може стати будь-яка держава, що є членом Паризького або Бернського союзів, а також будь-яка інша держава, що відповідає, щонайменше, одній з таких умов: є членом ООН, будь-якої з пов'язаних з ООН спеціалізованих установ або членом Міжнародного агентства з атомної енергії; є стороною статуту Міжнародного суду; запрошена Генеральною асамблеєю **ВОІВ** стати учасником Конвенції про заснування цієї організації (Конвенція **ВОІВ**). Рішення **ВОІВ** приймаються шляхом консенсусу. При цьому кожна держава-член має лише один голос.

Фінансові ресурси **ВОІВ** складаються з внесків держав-членів, а також зборів від фізичних та юридичних осіб, що скористалися міжнародними системами реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, такими як PCT (Patent Cooperation Treaty) для патентів, Мадридська система для торговельних марок (Мадридська система міжнародної реєстрації знаків є первісною міжнародною системою, яка полегшує процес реєстрації торговельних марок у багатьох країнах світу) та Гаазька система для промислових зразків.

У рамках **ВОІВ** функціонують три постійних комітети із: співпраці у сфері промислової власності, створений Конференцією **ВОІВ**; співпраці у сфері авторського права і суміжних прав, створений Конференцією **ВОІВ**; питань інформації у сфері промислової власності, створений асамблеями Паризького союзу, Союзу PCT і Союзу МПК, а також Координаційним комітетом **ВОІВ**. Тимчасові комітети експертів створені для спеціальних цілей. Ці комітети є механізмами, що традиційно застосовується у **ВОІВ** для виконання підготовчих робіт під час створення нових міжнародно-правових актів, як правило, у формі договорів, що встановлюють нові норми у сфері інтелектуальної власності. Після того як робота комітету експертів досягла певної стадії, скликається дипломатична конференція з метою укладення договору, який регулюватиме правовідносини щодо об'єкта інтелектуальної власності, що є предметом діяльності даного комітету. Таким чином, завдання і термін діяльності комітетів експертів обмежені часом укладення відповідних договорів.

Україна – член **ВОІВ** з 1970 р., з 1993 р. входить до складу Координаційного комітету **ВОІВ**. Починаючи з 1993 р., Україна є членом Постійних комітетів **ВОІВ** з питань інформації у сфері промислової власності та із співпраці з метою розвитку в цій сфері, з 1995 р. – Постійного комітету **ВОІВ** із співпраці з метою розвитку у сфері авторського права і суміжних прав.

Барановський О.І.

ВСЕСВІТНЯ ПОШТОВА КОНВЕНЦІЯ ВІД 14 ВЕРЕСНЯ 1994 РОКУ (UNIVERSAL POSTAL CONVENTION OF SEPTEMBER 14, 1994) – міжнародно-правова угода про порядок міжнародних поштових зв'язків.

В.п.к. була прийнята у 1874 р. у м. Берн під назвою «Загальний єдиний поштовий договір» між країнами-членами Всесвітнього поштового союзу. Згодом, у 1878 р. **В.п.к.** перейменована у «Всесвітню поштову конвенцію». **В.п.к.** неодноразово змінювалася у зв'язку з розвитком поштової справи. **В.п.к.** та її Виконавчий регламент встановлював загальні правила міжнародної поштової служби та містив обов'язкові для всіх країн-членів Всесвітнього поштового союзу положення щодо обміну письмовою кореспонденцією. Інші види поштового зв'язку (пересилання листів і бандеролей з оголошеною цінністю, посилок, грошових переказів, відправлень післяплатою, грошових доручень, дорожніх чеків) регулювались додатковими угодами, обов'язковими тільки для їх учасників.

В.п.к. визначала умови транзиту і норми транзитних витрат, різні види безкоштовних пересилань (наприклад, друкованих видань шрифтом для сліпих).

В.п.к. складалася з 5 частин та 60 статей. Части-

ни **В.п.к.** визначають: Ч. І «Загальні правила, які застосовуються до міжнародної поштової служби»; Ч. 2 «Положення про письмову кореспонденцію: Надання послуг». Митні питання розглядаються у Розділі ІІ у статті: 31 (Митний огляд), 32 (Тариф за подання відправлення до митниці), 33 (Мито та інші збори). Ч. ІІІ «Положення про письмову кореспонденцію: Відносини між поштовими адміністраціями» та Ч. ІV «Служба МПП»; Ч. V «Заключні положення».

Україною **В.п.к.** затверджено 01.02.1992. 01.01.2006 набрала чинності нова **В.п.к.**, Україною затверджена 21.06.2006.

Примак А.Ф.

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ІМПОРТЕРІВ ТА ДИЛЕРІВ (ALL-UKRAINIAN ASSOCIATION OF AUTOMOBILE IMPORTERS AND DEALERS) – добровільна громадська некомерційна організація, створена у 1999 р. для координації діяльності і захисту законних прав і фінансово-економічних інтересів підприємців-операторів автомобільного ринку України. У жовтні 2012 р. **ВААІД** об'єднувала 257 компаній – представниць заводів та інших підприємств-операторів автомобільного ринку України. До складу **ВААІД** входять такі загальновідомі і потужні представники транснаціонального автобізнесу як Bentli, Peugeot, Honda, Subary, Nissan, Volkswagen, Audi, Skoda, Ford, Volvo, УАЗ, ВАЗ, МАЗ, Лада-Україна, КАМАЗ, Toyota, Mitsubishi та ін.

Метою **ВААІД** є координація та об'єднання зусиль Учасників на захист економічних, виробничо-технічних та соціальних інтересів, організація автомобільного ринку в Україні на цивілізованих засадах добросовісної конкуренції та взаємодії на основі спільної заінтересованості. Основними напрямами діяльності **ВААІД** є: сприяння подальшій комерціалізації автомобільного ринку, підвищення якості сервісних і супутніх послуг; представництво інтересів учасників Асоціації у відносинах з органами державної влади та управління громадськими організаціями; участь у підготовці проектів законів України та підзаконних актів (у тому числі альтернативних), що стосуються сфери діяльності Асоціації, її учасників, а також удосконалення державного регулювання торгівлі автомобілями; заходи пов'язані з опрацюванням питань щодо вимог сертифікації автомобілів, запчастин, дотримання вимог якості, екологічної безпеки, застосування нових технологій сервісу та ремонту; координація спільних заходів, інвестиційних та інших комерційних проектів між учасниками асоціації; відстоювання інтересів учасників **ВААІД** перед монопольними структурами та ін.

Вищим органом **ВААІД** є з'їзд, який скликається два рази в рік. Виконавчі функції виконують генеральний директор **ВААІД** та очолювана ним Дирекція. У складі Дирекції працюють три департаменти й інші підрозділи за напрямами діяльності Асоціації та конкретними проектами, що впроваджуються Дирекцією у життя. Серед них: Департамент аналізу, прогнозування і розвитку – формування політики, лобіювання владних структур стосовно політичних, законодавчих та технічних питань; Департамент Ринкової інформації, освіти та права – надання послуг із загальною інформаційною базою «Підприємництво в автомобільному секторі України»; Департамент ЗМІ – зв'язок з іншими засобами масової інформації.

У процесі здійснення статутних повноважень та в інтересах розвитку цивілізованого автомобільного ринку в Україні Асоціація підтримує партнерські контакти з міжнародними та національними об'єднаннями та компаніями відповідного профілю багатьох країн світу. В Україні партнерами **ВААІД** є: Європейська Бізнес-Асоціація; Українська спілка підприємців та промисловців; Українська Асоціація автовиробників «Укравтопром»; Всеукраїнська професійна спілка народних депутатів України; Асоціація засобів масової інформації України та деякі інші громадські спілки, об'єднання, організації.

Трусов С.І.

ВТРАЧЕНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ВТРАЧЕНИЙ.

ВУЗОЛ НОМЕРНИЙ (NUMBERED NODE) – вузол, що класифікується за кодом 8706 або 8707 згідно з УКТ ЗЕД, призначений для транспортних засобів за кодами 8701 - 8705, 8711 та 8716 згідно з УКТ ЗЕД і при заміні якого реєстраційний орган робить у технічному паспорті (свідоцтві про реєстрацію) відмітку про його заміну. Дані **В.н.** підлягають перевірці при здійсненні митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України.

Туржанський В.А.

ГААЗЬКА УГОДА ПРО МІЖНАРОДНЕ ДЕПОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ЗРАЗКІВ 1925 РОКУ (HAGUE AGREEMENT CONCERNING THE INTERNATIONAL REGISTRATION OF INDUSTRIAL DESIGNS, 1925). Дата підписання – 06.11.1925. Переглядалася у Лондоні в 1934 р. і Гаазі в 1960 р. Була доповнена «Додатковими актами», підписаними в Монако і Стокгольмі у 1961 і 1967 р., а також «Протоколом», підписаним у Женеві в 1973 р. У 1979 р. до тексту Додаткового акту були внесені поправки. Дата приєднання України до **Г.у.** – 17.01.2002.

Г.у. є безстроковою, складається із 33 статей; відкрита для приєднання будь-якої держави за згодою Сторін.

Г.у. передбачено, що Договірні Сторони засновують Спеціальний союз з міжнародного депонування промислових зразків. Стороною **Г.у.** можуть стати винятково країни-учасниці Міжнародного Союзу з охорони промислової власності.

Метою **Г.у.** є спрощення міжнародного депонування промислових зразків шляхом єдиного депонування Міжнародним бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ).

Г.у. відкрита для держав-учасниць Паризької конвенції. Ратифікаційні грамоти і акти про приєднання здаються на зберігання Генеральному директорові Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Міжнародне депонування промислового зразка може відбуватися безпосередньо у Міжнародному бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності або за допомогою посередництва національного відомства у справах промислової власності держави-учасниці **Г.у.**, яка є країною походження промислового зразка (якщо це передбачено законодавством відповідної держави). У національному законодавстві держав-учасниць може міститися вимога про здійснення міжнародного депонування через посередництво свого національного відомства.

Гаазький акт від 1960 р. допускає, що заявку можна подавати через національне бюро країни-учасниці **Г.у.**, якщо дозволено законом цієї країни (ст. 4(1)2).

У кожній державі-учасниці **Г.у.**, яка вказана заявником, міжнародне депонування має ті самі наслідки, які воно мало б у тому випадку, коли б заявник виконав усі формальності, пов'язані з додержанням охорони, що передбачені національним законодавством, і коли б відомство цієї держави виконало всі передбачені у зв'язку з цим адміністративні процедури. Про кожне міжнародне депонування Всесвітня організація інтелектуальної власності публікує у періодичному бюлетені репродукцію промислового зразка. Як правило, репродукція виконується у чорно-білих кольорах. На прохання заявника виконується кольорова репродукція. Заявник має право на відкладення публікації на строк до 12 місяців від дати міжнародного депонування або ж, якщо заявляється клопотання про пріоритет, – від дати пріоритету.

Гаазька система значною мірою спрощує наступне управління промисловими зразками, оскільки дає можливість реєструвати подальші зміни або продовжувати депонування на наступний строк шляхом єдиної й простої процедури, яка здійснюється у Міжнародному бюро ВОІВ.

Переваги міжнародної реєстрації промислового зразка за Гаазькою системою: можливість зареєструвати промисловий зразок одразу в декількох країнах-учасницях **Г.у.** шляхом подачі однієї заявки; оплата одного «загального» державного збору у швейцарських франках; простота в подальшому управлінні промисловими зразками; міжнародне депонування має в кожній з відповідних країн таку ж дію, якщо б зразок був депонований безпосередньо у кожній з них.

Недоліки міжнародної реєстрації промислового зразка за Гаазькою системою: не всі країни є учасницями **Г.у.** і для подання заявки на реєстрацію промислового зразка в таку країну можливо лише через патентного повіреного цієї країни.

Царенко В.І.

ГАМБУРГ – див. ПОРТ ГАМБУРГ.

ГАНЗА (HANSE) [від ст. нім. Hanse – товариство, спілка, союз] – торгове та політичне об'єднання північнонімецьких міст у XIV – XV ст. Його серцевиною став союз між Гамбургом і Любеком, до якого приєдналися Амстердам, Данциг, Бремен та інші міста Центральної та Західної Європи, зацікавлені у вільному судноплавстві, торгівлі у Балтійському й Північному морях. Остаточно Ганзейський союз, який очолював Любек, оформився у 1367 р. До нього приєдналися торгові двори (компанії) з Англії, Франції, Голландії, Сілезії, усього до 90-а міст і державних утворень. **Г.** мала спільну скарбницю та військово-морський флот.

Торговельні та судноплавні компанії **Г.**, що стала вагомим економічним фактором Середньовічної Європи, протягом XIV – XV ст. мали зна-

чний вплив на політику та воєнну ситуацію в своїх країнах. Одним із головних намагань Союзу було встановлення власної монополії на торговельні операції і морські перевезення як на півночі, так і в південних морях Європи. Українське купецтво підтримувало широкі зв'язки з торговельними компаніями **Г.** Основні операції здійснювалися через Новгород (він був членом Ганзійського союзу), Данциг, Ревель, Шльонськ (Сілезія). Експортувалися худоба (головним чином, воли), будівельний та щогловий ліс, хутро, шкіри, зерно, мед, інші продовольчі товари. Ввозилася – зброя, вироби зі скла і металу, вовняні тканини, аптечні препарати та ін. У XVI ст. почався поступовий занепад **Г.** Він був викликаний трьома основними причинами: чварами і розбратом між членами Союзу; зміною морських торгових маршрутів після відкриття Америки; зміцненням національних державотворчих органів у країнах Європи, які виступали проти торговельних привілеїв і великих повноважень дворів (компаній) **Г.** у своїх країнах.

Гальський К.Є.

ГАРАНТ (GUARANTOR) – поручитель; юридична або фізична особа, держава, що дає гарантію (виступає запорукою) в чомусь, зокрема у фінансових стосунках. **Г.** повинен виконувати взяті ним зобов'язання (погашати борги), якщо сторона, за яку він поручився (боржник), не виконує (неспроможна) виконати їх. **Г.** може виступати держава, її органи, юридичні та фізичні особи, а при наданні фінансових гарантій щодо забезпечення сплати митних платежів – включені до реєстру гарантів уповноважені незалежні фінансові посередники-юридичні особи або банківські установи, що мають повноваження щодо надання ними фінансових гарантій.

Долобанько В.В.

ГАРАНТ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПЕРЕД МИТНИМИ ОРГАНАМИ (GUARANTOR OF OBLIGATIONS TO CUSTOMS AUTHORITIES) – банківська установа, яка надає гарантії безпосередньо або може застосовувати їх як фінансове забезпечення гарантій, що надаються митним органам незалежними фінансовими посередниками, або незалежний фінансовий посередник – юридична особа, створена у формі повного або командитного товариства.

Банківська установа або інша юридична особа, яка має намір одержати від центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової і митної політики, в установленому порядку повноваження **Г.**, повинна відповідати таким критеріям: для банківських установ – мати відповідну чинну ліцензію (дозвіл, витяг з реєстру) НБУ; для інших юридичних осіб – мати відповідні укладені угоди з банками та/або страховими компаніями щодо фінансового забезпечення гарантій, що надаються цими юридичними особами; мати досвід роботи у здійсненні банківської чи іншої фінансової діяльності не менше п'яти років; для банківських установ – мати доведену за останні три календарні роки платоспроможність шляхом підтвердження виконання встановлених нормативів, які забезпечують безумовне виконання платіжних зобов'язань перед державним бюджетом; для банківських установ – протягом останніх трьох календарних років не бути об'єктом застосування НБУ заходів впливу за порушення нормативів (критеріїв) у вигляді обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів діяльності, примусової реорганізації установи, призначення тимчасової адміністрації; для інших юридичних осіб – протягом останніх трьох календарних років не бути об'єктом застосування спеціальних санкцій, передбачених ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», і не мати випадків притягнення їх посадових осіб до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за ст. 472, 482 – 485 МКУ; не мати збитковості за останні три календарні роки (крім банківських установ); не мати заборгованості із сплати податків і зборів у бюджети усіх рівнів; для банківських установ – мати можливість формування у повному обсязі грошових резервів для відшкодування можливих втрат у розмірі визначеної ними самими суми усіх одночасно наданих митним органам фінансових гарантій; не мати заборгованості перед митними органами за попередньо наданими гарантіями; мати електронну систему накопичення і обміну інформацією з митними органами, яка забезпечує захист цієї інформації від несанкціонованого використання, копіювання та/або модифікації, зокрема, систему застосування та передачі електронного гарантійного документа незалежного фінансового посередника чи листа банку в єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів України.

Взаємовідносини між центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, та гарантами регулюються на підставі укладених угод, у яких зазначається обов'язок гаранта безумовно сплатити суму митних платежів у разі неви-

конання відповідними особами зобов'язань перед митними органами та щорічно, не пізніше 1 березня року, наступного за звітним, надавати підтвердження умов, визначених у пунктах 1 – 5 частини другої ст. 314 МКУ, за попередній рік.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, веде реєстр **Г.** та форм фінансових гарантій, що надаються ними відповідно до укладених угод, які затверджуються цим органом, та забезпечує регулярне (не рідше чотирьох разів на рік) оприлюднення зазначеного реєстру на своєму офіційному веб-сайті. Включення **Г.** до реєстру здійснюється безоплатно.

Строк прийняття рішення про включення **Г.** до реєстру не повинен перевищувати 30 календарних днів з дня надання центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, документів, які підтверджують виконання умов щодо відповідності критеріям, необхідним для отримання повноважень **Г.** У разі порушення строку у 30 календарних днів, юридична особа, що набуває статусу **Г.**, повинна бути включена до реєстру **Г.** і може бути виключена з нього лише у разі недотримання нею критеріїв, передбачених для отримання статусу **Г.**

Фрадинський О.А.

ГАРАНТІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ – див. ОБ'ЄДНАННЯ ГАРАНТІЙНЕ.

ГАРАНТІЙНИЙ ЛИСТ – див. ЛИСТ ГАРАНТІЙНИЙ.

ГАРАНТІЙНИЙ СТРОК – див. СТРОК ГАРАНТІЙНИЙ.

ГАРАНТІЯ (GUARANTEE) [в перекладі з франц. – garante поручительство, умова, виправдання, підстава, дозвіл, забезпеченість, безпека тощо]. Залежно від видів діяльності, способів надання, суб'єктів та особливостей застосування **Г.** поділяються на: **Г.** виплат, **Г.** законності, банківські **Г.**, страхові, фінансові, кредитні тощо. У правовому полі з регулювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва в Україні поняття **Г.** трактується декількома законодавчо-нормативними документами як: найбільш повним є визначення гарантії у «Положенні про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах» де вказано, що «**Г.** – це спосіб забезпечення виконання зобов'язань, відповідно до якого банк-гарант приймає на себе грошове зобов'язання перед бенефіціаром (оформлене в письмовій формі або у формі повідомлення) сплатити кошти за принципала в разі невиконання останнім своїх зобов'язань у повному обсязі або їх частину в разі пред'явлення бенефіціаром вимоги та дотримання всіх вимог, передбачених умовами **Г.**». Зобов'язання банку-гаранта перед бенефіціаром не залежить від основного зобов'язання принципала (його припинення або недійсності), зокрема і тоді, коли посилання на таке зобов'язання безпосередньо міститься у тексті **Г.** Більш лаконічним є визначення надане Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, де зазначено, що «... **Г.** – вид забезпечення виконання зобов'язання, за яким гарант (фінансова установа) гарантує перед кредитором виконання обов'язку боржником». У свою чергу ЦКУ зазначено, що «...за **Г.** банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку». Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником. При здійсненні ЗЕД основними способами забезпечення сплати митних платежів є: фінансові **Г.**; гарантування на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 р.; гарантування на умовах Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990 р.) із застосуванням книжки (карнету) АТА.

Івашова Л.М.

ГАРАНТІЯ БАНКІВСЬКА (BANK GUARANTEE) – письмове зобов'язання банку, страхової компанії, юридичних або фізичних осіб перед бенефіціаром (особа, яка отримує вигоди від власності, яка передана у довірче користування другій особі), що передбачає виплату вказаної у ньому грошової суми в зазначений термін або за умови настання певних подій (невиконання або порушення контрагентом умов контракту). Водночас **Г.б.** є одним із засобів, спрямованих на забезпечення виконання умов контракту фінансового або іншого характеру. При цьому, вона не є засобом розрахунку, а виступає інструментом, що спрямований на забезпечення виконання партнерських угод. **Г.б.** є одним із фінансових засобів, що досить активно використовуються у міжнародних розрахунках.

Основними реквізитами **Г.б.** є: найменування особи, що виступила ініціатором видачі гарантії; найменування отримувача грошей; найменування особи, що видала гарантію; посилання на договір або інші нормативні документи, на основі яких видано **Г.б.**; сума, що підлягає виплаті, із зазначенням валюти; термін, на який видано гарантію; умови здійснення платежу; умови, при яких можуть бути переглянуті або скорочені гарантійні зобов'язання.

Відповідно до міжнародних уніфікованих правил для гарантій розрізняють такі види гарантій: тендерна (конкурсна) гарантія – використовується у випадках, коли учасник тендеру відкликає свою заявку або не підписує угоду після оголошення його переможцем; гарантія виконання – координує постачання товару або виконання послуг відповідно до умов контракту; гарантія повернення авансового платежу – передбачає повернення авансованої суми при невиконанні контракту у тому числі за несвоєчасне відвантаження пропла-ченого товару; гарантія платежу – забезпечує своєчасну оплату товарів або наданих послуг.

Окрім того, найбільш поширеними на практиці є такі типи **Г.б.**: покрита гарантія – кошти, еквівалентні сумі визначеної гарантії блокуються на спецрахунку (термін оформлення 2 – 3 дні); непокрита гарантія – передбачає оформлення договорів-застав (термін оформлення 20 робочих днів).

Досить часто на практиці з метою зменшення ризику при здійсненні міжнародної діяльності використовують такі категорії **Г.б.**: на вимогу – виплати здійснюються за першою ж вимогою бенефіціара і не підлягають оскарженню; умовні (з документальним доказом) – орієнтовані на захист наказодавця та повинні бути обґрунтовані відповідними документами; умовні (без доказу) гарантії невиконання – у випадку її застосування умовою отримання гарантії є невиконання умов контракту.

У літературі виділяють групу другорядних **Г.б.**: гарантія коносамента – застосовується у випадку втрати чи запізнення при поштовому пересиланні комплекту коносамента; митна гарантія – використовується з метою забезпечення сплати митних платежів і діє у випадках, коли товари тимчасово ввозяться і не реекспортуються у термін, визначений МКУ; кредитна гарантія – є забезпеченням кредиту, що видається позичальнику; гарантія компенсації юридичних витрат – спрямована на покриття витрат обумовлених судовими процесами; гарантія утримання грошових коштів – орієнтована на покриття ризику від нефункціонування або низької ефективності діяльності підприємства протягом року; експлуатаційна гарантія – надається банком за дорученням постачальника на момент здійснення постачання (строк дії становить 1 рік).

Руда Т.В.

ГАРАНТІЯ (НАДІЙНІСТЬ) МИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВАНТАЖУ (GUARANTEE (RELIABILITY) OF TARIFF PROTECTION OF CARGO) – такі конструкції приміщень, контейнерів, баків чи такий стан багажних місць, які не дозволяють змінити, замінити чи вилучити вантажі, які в них знаходяться, або додати інші вантажі без порушення митного забезпечення чи пошкодження баків, контейнерів, приміщень або упаковки.

Петров О.П.

ГАРАНТІЯ ФІНАНСОВА (FINANCIAL GUARANTEE) – інструмент забезпечення виконання зобов'язань, за яким гарант (банківська установа/незалежний фінансовий посередник) гарантує перед кредитором (комерційна/ державна установа) виконання кредитором суб'єктом ЗЕД своїх зобов'язань. Тобто, це письмове безумовне, фінансово забезпечене зобов'язання гаранта перед органом митного контролю сплатити гарантійну суму у разі порушення суб'єктом ЗЕД свого зобов'язання про виконання встановлених умов та порядку перевезення товарів, що переміщуються через митний кордон України та перебувають під митним контролем, чи перебувають під митним контролем до моменту закінчення дії відповідного митного режиму. **Г.ф.** існує у таких формах: у формі відповідного документа (в електронній або письмовій формі); у формі грошової застави (внесення коштів на відповідний рахунок).

Основними видами **Г.ф.** є: одноразова (індивідуальна), яка надається у вигляді письмового зобов'язання на суму митних платежів за однією митною декларацією в межах однієї зовнішньоторговельної або транзитної операції; одним документом контролю за переміщенням товарів; однією операцією з переміщення через митний кордон України товарів громадянами у випадках, визначених МКУ; багаторазова, яка надається для забезпечення сплати митних платежів за кількома митними деклараціями або документами контролю за переміщенням товарів при ввезенні товарів на митну територію України з метою транзиту або для вільного обігу на цій території для одного власника в рамках одного зовнішньоекономічного договору; генеральна надається для забезпечення сплати митних платежів за митними деклараціями або документами контролю за переміщенням товарів, які декларант або уповноважена ним особа планують подати протягом одного року. Випадки, умови та порядок застосування генеральної фінансової гарантії визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів. Визначення розміру **Г.ф.** здійснюється кредитором враховуючи оцінку вартості всіх зобов'язань, виконання яких повинен гарантувати бенефіціар. У випадку взаємовідносин з митним органом, це суми митних платежів, що підлягають сплаті при випуску товарів для вільного обігу на митній території України або при вивезенні товарів за межі цієї території у митному режимі експорту.

З точки зору контролюючого органу, **Г.ф.** виступає дієвим інструментом захисту загальнодержавних інтересів із забезпечення надходження обов'язкових платежів у державний бюджет у разі порушення суб'єктом ЗЕД встановленого порядку митного оформлення або митних процедур. Для суб'єкта ЗЕД надання **Г.ф.** – спосіб оптимізації руху фінансових ко-

штів, за рахунок зменшення обсягів грошових коштів, що сплачуються митному органу в якості гарантування виконання своїх зобов'язань перед останнім. У той час як для гаранта, **Г.ф.** – це засіб, що дозволяє гаранту бути фінансовим посередником між митним органом і суб'єктом ЗЕД та отримувати плату з останнього за надання йому фінансових послуг.

Гребельник О.П.

ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (HARMONIZATION OF CUSTOMS RULES) – дії міжнародної спільноти, спрямовані на уніфікацію митних номенклатур і процедур різних держав. Гармонізація у міжнародному митному праві реалізується в якості міжнародних стандартів і спрощених митних процедур з метою застосування однакових норм і правил у міжнародній митній діяльності, визначені зокрема Кіотською конвенцією про гармонізацію і спрощення митних процедур, серед них: Гармонізована система опису та кодування товарів, уніфікована система тарифної класифікації товарів тощо. **Г.м.п.** може здійснюватися за допомогою адміністративного (підпорядкування, заміна одного законодавства іншому) та класичного методів (на основі міждержавних правовідносин або інтеграційних процесів).

числі вирівнювання PIP (Partners in Protection) і C-TPAT (митно-торгове партнерство у боротьбі з тероризмом («Партнерство митниці та бізнесу проти тероризму» (CUSTOMS – TRADE – PARTNERSHIP AGAINST TERRORISM) програм. Гармонізація PIP і C-TPAT визначається як вирівнювання обох програм в галузі політики, обробки інформації та документації, де це доречно і бажано, зберігаючи при цьому суверенітет. У той час, як PIP і C-TPAT залишаться окремими програмами, буде використовуватись загальний додаток для практичної реалізації процесу, що дозволить заявникам приєднатися до відповідних програм (з наданням додаткової інформації). Передбачається, що відбудеться:

– можливість учасника програми PIP стати членом C-TPAT, подавши заявку на C-TPAT сертифікацію з додатковою інформацією;

Показник	Гармонізація	Взаємне визнання
Членство	спільне членство – наприклад, сьогодні 75% партнерів PIP також є партнерами у C-TPAT, 20% членів C-TPAT знаходяться в PIP	не є повним аналогом членства: міжнародна корпоративна структура не враховується
Застосування та управління обліком	• один додаток (заява) для декількох програм; • управління обліком в декількох програмах здійснюється в межах однієї програми; • облік у кожній програмі взаємопов'язаний; • одна програма є первинною, а до іншої приєднуються	• немає загальних додатків; • окремий облік в окремих програмах; • облік в одній програмі не пов'язаний з обліком в інших програмах
Легалізація/затвердження	здійснюється лише одна перевірка, яка повністю визнається іншою програмою	перевірка здійснюється в межах кожної програми

Відмінності між гармонізацією та взаємним визнанням УЕО

Враховуючи, що при здійсненні законодавчої гармонізації, норми і правила, які узгоджуються і можуть бути введені державами у свій правопорядок повністю, частково або не введені взагалі, виділяють повну, мінімальну та часткову **Г.м.п.**

Прикладом **Г.м.п.** може бути процес гармонізації програм – аналогів уповноважених економічних операторів. Так, у листопаді 2009 р. Канада і США оголосили ініціативу щодо впорядкування транскордонного перевезення вантажу, у тому

– лише одна заявка на обидві програми;

– кожна програма зберігатиме за собою право винести своє власне судження, але тільки один веб-ресурс.

Узгодження/гармонізація передбачає на відміну від взаємного визнання, вирівнювання обох програм, де це доцільно, у сфері політики, процедур та документації, в той час як кожна країна зберігає суверенітет над своєю власною програмою.

Прус Л.Р.

ГАРМОНІЗОВАНА СИСТЕМА ОПИСУ ТА КОДУВАННЯ ТОВАРІВ (HARMONIZED COMMODITY DESCRIPTION AND CODING SYSTEM) – багатоцільова товарна номенклатура, створена з метою використання в усіх країнах при здійсненні учасниками міжнародних економічних зв'язків зовнішньоторговельних операцій. **Г.с.** створена з метою домогтися раціоналізації і гармонізації даних торговельної документації і, зокрема максимально уніфікувати систему кодування інформації, що стосується країн, одиниць виміру, видів транспорту і, найголовніше, самих товарів. **Г.с.** є додатком до Міжнародної конвенції про гармонізовану систему опису і кодування товарів, яка набула чинності 01.01.1988. Розробка **Г.с.** почалася у 1970 р. і тривала понад десять років. Такий тривалий термін розроблення пояснюється тим, що нова номенклатура мала стати придатною як для митних, так і для статистичних цілей.

Товар класифікується згідно з **Г.с.,** якщо він: має самостійні відмінні ознаки; викликає зацікавленість декількох країн. З цією метою використовувалися дані міжнародної та національної статистики зовнішньої торгівлі різних країн. Основними елементами номенклатури **Г.с.** є: система класифікації і система кодування. Система класифікації має шість ступенів: розділи (21), групи (99), підгрупи (33), товарні позиції (1241), підпозиції (3553), субпозиції (5019). Відповідно до системи класифікації товари групуються за такими ознаками: походження (розділи I, II, V); функціональне призначення (розділи IV, XI, XII, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI); хімічний склад (розділи III, VI, VII); вид матеріалу, з якого виготовлено товар (розділи VIII, IX, X, XIII, XIV, XV).

Система кодування в **Г.с.** дає змогу надати інформацію в зручній формі для оперування нею при складанні, передачі і обробці даних з використанням сучасних засобів обробки (ЕОМ), забезпечує використання ефективних методів пошуку, сортування та узагальнення даних.

У **Г.с.** (для позначення розділів і підгруп) використовуються римські цифри, для позначення груп, товарних позицій і субпозицій – арабські. При цьому коди розділів і підгруп не взаємозалежні один від одного, так само як і з кодами груп, товарних позицій і субпозицій. Товарні підпозиції цифрового коду в **Г.с.** не мають, вони позначаються прочерком («–»), що проставляється перед їх найменуванням. Хоча в **Г.с.** римські цифри застосовуються для позначення розділів і підгруп, шестирозрядний цифровий код товару позначається виключно арабськими цифрами, що характеризують номер групи, товарної позиції і субпозиції. Розподіл загального масиву товарів на розділи і окремі групи товарів на підгрупи (римські цифри) проводиться для зручності користування номенклатурою і не знаходить безпосереднього віддзеркалення у шестизначному цифровому коді товару (арабські цифри). Перші дві цифри шестизначного коду означають товарну групу, перші чотири цифри – товарну позицію, п'ята і шоста цифри – субпозицію відносно того самого товару. З позиції або субпозиції виділяють один або декілька видів продукції, які найбільш широко використовуються у світовій торгівлі, для решти видів передбачається узагальнена група «інше».

Країни, які застосовують **Г.с.**, не можуть змінити класифікацію товарів і їх код у межах перших шести знаків. **Г.с.** складається з 21 розділу і 99 груп, але три групи (97, 98, 99) зарезервовані на майбутнє. Проте вони можуть бути використані в товарних номенклатурах відповідних країн для виокремлення специфічних товарів.

На практиці ці додаткові групи містять вирізки із номенклатури **Г.с.** і призводять до суттєвого обмеження цього міжнародного стандарту класифікації товарів. США використовують групу 98 для класифікації об'єктів, які важко віднести до товарів, наприклад «вартість проведеного ремонту», «вартість гарантійного ремонту за кордоном». У групі 99 є критерій класифікації «вартість одиниці товару». У Канаді у товарній групі 99.89 класифікуються товари вік яких перевищує 50 років. Специфічні додаткові групи містять також митні тарифи Мексики, Малайзії, Брунею, Папуа Нової Гвінеї та деяких інших країн. Більшість країн деталізують номенклатуру **Г.с.** з метою кращого регулювання ЗЕД, але на базі існуючої номенклатури.

Крім складових **Г.с.** існують так звані допоміжні публікації, які значною мірою сприяють коректному пошуку місця товару в **Г.с.** і присвоєнню товару правильного коду. Дані матеріали включають: 1) пояснення до **Г.с.**; 2) алфавітний покажчик до **Г.с.** і Пояснень; 3) збірник класифікаційних рішень з **Г.с.**; 4) ключі переходу між **Г.с.** і Номенклатурою Ради з митного співробітництва.

Пояснення – затверджене Радою митного співробітництва (РМС) офіційне тлумачення **Г.с.** на міжнародному рівні, і отже, є необхідним доповненням до **Г.с.** Щоразу, коли в номенклатуру **Г.с.** вносяться суттєві зміни, РМС видає доповнення до Пояснень. Крім того, у Пояснення вносяться поточні правки за результатами кожної сесії Комітету по **Г.с.** Збірник класифікаційних рішень з **Г.с.** є компіляцією рішень (думок), прийнятих Комітетом по **Г.с.** щодо класифікації конкретних товарів. Він носить рекомендаційний характер.

Г.с. має відповідати вимогам часу і змінам у структурі міжнародної торгівлі. З цією метою передбачена спеціальна процедура внесення змін у Конвенцію та додатки до неї. Зокрема, передбачено оновляти номенклатуру **Г.с.** не рідше одного разу на 4 – 5 років. Для того, щоб позиція чи субпозиція залишилась у номенклатурі **Г.с.** необхідно, щоб як мінімум дві сторони Конвенції виступили проти такого рішення. Крім того, щорічний обсяг міжнародної торгівлі конкретним товаром, не повинен бути нижчим 50 млн дол. **Г.с.** використо-

вують понад 100 країн. Україна приєдналася до Міжнародної конвенції про **Г.с.** опису та кодування товарів у червні 2002 р.

З 01.01.1987 Конвенція відкрита лише для приєднання, при цьому документ про приєднання вручається Генеральному секретарю РМС. Конвенцію можна денонсувати, але денонсація вступить в силу лише через рік після повідомлення. Країни, що розвиваються можуть застосовувати **Г.с.** не в повному обсязі протягом практично необмеженого перехідного періоду, який може бути необхідний, але за умови дотримання певних вимог. Країна, що розвивається, яка застосовує частково **Г.с.**, використовує або всі субпозиції з двома дефісами, що належать до однієї субпозиції з одним дефісом, або ж одну із них. А також застосовує всі субпозиції з одним дефісом, що належать до однієї товарної позиції, або жодну із них. У таких випадках шостий або п'ятий та шостий знаки, що відповідають коду **Г.с.** замінюються на «0» чи «00». У сучасних умовах немає особливих труднощів із застосуванням номенклатури **Г.с.** у країн, що розвиваються. Навпаки, виникає необхідність деталізації номенклатури **Г.с.**, що викликана потребами ефективного тарифного захисту і проведенням гнучкої фіскальної політики.

Використання **Г.с.** дало змогу: спростити складання комерційних і митних документів; полегшити їх комп'ютерну обробку; зменшити витрати на діловодство, класифікацію та облік зовнішньоторговельних вантажів за майже всіма параметрами (обсяг, вартість, країна призначення); спростити збирання, облік і зіставлення даних щодо зовнішньої торгівлі, провести економічний аналіз, оскільки інформація, що знаходиться в різних документах на основі **Г.с.**, стала більш доступною і зрозумілішою; спростити облік тарифних поступок у СОТ.

Яковенко О.В.

ГАССАН-БАШІ (HASSAN-BASHI) – торговельна зона Запорозької Січі. Важливим джерелом доходів Війська Запорозького були зовнішня торгівля і митна справа. Запорозький кош (урядова інституція Війська Запорозького) одержував значні кошти від мита та різного роду податків і зборів, а також від купців, які переміщували товари Дніпровою дорогою, повз запорізькі пороги. Починаючи з XVII ст. степовими просторами Запорожжя і Дніпровим маршрутом у західному та північному напрямках торували шляхи турецькі, кримські, молдовські та інші торговці. Деякі з них прямували на торги у Вільнюс, Ригу, Ревель, Гданськ, у ярмаркові міста Подніпров'я, Галичини, Московщини, Польщі. Інші реалізовували свій крам безпосередньо у Запоріжжі.

Головним осередком транзитної торгівлі в Україні, після заснування нової або Підпільненської Січі (1734 р.) стало розташоване недалеко від сучасного Запоріжжя торговище або базар, добре відомий купцям Східної та Південної Європи під назвою **Г.Б.** Він знаходився поза межами січових укріплень, недалеко від головної січової брами, яка відкривала центральну в січовій столиці дорогу, що вела до церкви Святої Покрови і резиденції кошового отамана. **Г.Б.**, був великим торговим

полем площею у кілька гектарів. Тут знаходилися сотні великих і менших крамниць, яток, шинків, складів, ремісничих майстерень з різноманітними товарами – від золотих, срібних виробів і вишуканої зброї до елітних коней, а також волів, корів, зерна, риби.

Поруч з торговельною зоною на притоці Дніпра річці Підпільній знаходилися митниця і порт, біля причалів якого з весни до пізньої осені швартувалися десятки іноземних вітрильників і галер. Порт було розбудовано у глибокій затоці, яку називали «оступом». З усіх боків вона була оточена густим частоколом, який захищав бухту від вітру, а також від проникнення ворожих чи просто небажаних суден. Кожне судно після прибуття у порт до 20 діб утримувалося у так званій «обсервації» (карантині), під час якого козацькі шафари (митники) обстежували його, оцінювали вантаж і стягували мито за ввезені товари. При цьому всі митні платежі спрямовувались у Кошове казначейство. Після цього іноземні купці одержували дозвіл на вивантаження краму та його реалізацію в **Г.Б.**, а також на торгівлю по всій території Війська Запорозького – у слободах, селах і зимовниках. У торговельну зону, на торги і базари Січі призначалися січові кантаржії, які наглядали за торговельними оборудками, визначали ціну товару і збирали встановлені Кошем податки за продаж краму.

Зарубіжні гості привозили у **Г.Б.** великі партії срібних, золотих і металевих виробів, вина, паперу, тканин, взуття, червоного саф'яну, а також оливу, рис, тютюн. Зі свого боку, вони скуповували у січовиків худобу, коней, зерно, мед, віск, рибу, інші продовольчі товари. Козацькі купці торгували не лише крамом власного виробництва. Вони також вивозили на продаж в країни Центральної Європи, на Кавказ, у Середню Азію чимало закуплених на запорізькому торговищі товарів з Польщі, Московщини, Балтії. Як кон-

статував видатний дослідник Запорозької Січі А.О. Скальковський (1808 – 1898 рр.), козаки «... любили торгівлю й судноплавство, займалися ними вельми діяльно і, можна сказати, що вся торгівля Польщі та Південної Росії у XVI ст., XVII ст. та XVIII ст. була в руках Запорожжя або йшла через його руки».

Гальський К.Є.

ГАФНЕРКЕРАМІКА (PORCELAIN TILE) – гончарні вироби, які були поширені у Європі за часів середньовіччя та Ренесансу, у більшості випадків – це пічні кахлі з рельєфним декором, покриті свинцевою глазур'ю зеленого, жовтого, коричневого або білого кольору. Назва **Г.** походить від географічного найменування лиманів південного узбережжя Балтійського моря.

Перші зразки **Г.** почали виготовляти ще у XIII ст. У XVI ст. виробництвом таких гончарних виробів займалися у багатьох європейських країнах (в основному, у заальпійських). У Німеччині головним центром виробництва **Г.** був Нюрнберг, в Австрії – Зальцбург, Швейцарії – Вінтертур.

Г. різних країн відрізняються між собою за наявністю рельєфу та кольором глазурі. Швейцарська **Г.** – це кахлі, які мають плоску форму і оброблені тільки засобами розпису яскравих тонів, у той час як німецькі покриті рельєфами і непокриті кольоровою глазур'ю.

Сюжети **Г.** носили біблійний, міфологічний, алегоричний та історичний характер або були запозичені з дерев'яних і мідних гравюр.

За наявності певних ознак **Г.** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Попель С.А.

ГЕМА (ENGRAVED GEM) [від лат. gemma – брунька] – виріб гліптики, різьблений самоцвіт, вирізаний на камені рельєф, поділяється на інталії (заглиблене зображення) та камеї (випукле зображення). Гему вирізували на торцевих кінцях кам'яного циліндра і використовували як печатку або знак власності.

За визначених ознак **Г.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Калашникова О.Л.

ГЕМОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНИ – див. ДЕРЖАВНИЙ ГЕМОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНИ.

ГЕНЕРАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ – див. ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА.

ГЕНЕРАЛЬНА ДИРЕКЦІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ ПОРТУГАЛІЇ – див. МИТНИЦЯ ПОРТУГАЛІЇ.

ГЕНЕРАЛЬНА (ЗАГАЛЬНА) СИСТЕМА ПРЕФЕРЕНЦІЙ (GENERALIZED SYSTEM OF PREFERENCES – GSP) – система, яка визначає пільгові тарифні умови для окремих товарів, що експортуються з країн, які розвиваються (країни-бенефіціари), у розвинені країни (країни-донори). Гарантовані цією системою пільги можуть виражатися у частковому або повному звільненні від ввізного мита.

Вперше концепція узагальнених тарифних преференцій була озвучена у 1964 р. на 1-ій Конференції ООН з торгівлі і розвитку. У 1968 р. під час 2-ої Конференції в Нью-Делі концепція офіційно прийнята членами ООН. Був утворений Особливий Комітет з преференцій, в обов'язки якого входило наглядання за використанням системи пільг. Основні принципи концепції дозволяють застосовувати

до продукції країн, що розвиваються, найбільш сприятливий режим тарифного і нетарифного регулювання. Тобто, товар, який має походження з країни, що розвивається, при ввезенні на митну територію держави, що дає преференцію, матиме пільгу по ввізному миту, або мито буде нульовим. Країни, які отримують пільги, називаються країнами – бенефіціарами. Країни, які надають пільги, називаються країнами – донорами. Таким чином, значення **Г.с.п.** полягає в сприянні індустріалізації країн, що розвиваються, розширенню асортименту їх конкурентоздатних товарів на ринках високорозвинених держав і відповідно збільшенню доходів від експорту.

Для українських товарів у 1993 р. вперше надані преференції Європейським Союзом (ЄС), у 1996 р. – Японією і Словаччиною. У рамках **Г.с.п.** Україна має преференції в Туреччині, США і Швейцарії. Але для того, щоб партія товару мала пільгові митні тарифи, вона повинна супроводжуватися сертифікатом про походження товарів, а також виробництво відповідати певним вимогам, що висуваються країною-імпортером. Сертифікат про походження товару – документ, що підтверджує походження товару з тієї або іншої країни. Єдина модель сертифікату в рамках **Г.с.п.** – сертифікат форми А, який розроблений Конференцією ООН з торгівлі і розвитку. Він прийнятий всіма країнами – донорами, що надають пільги.

Значна частина українських товарів, що ввозиться на ринок ЄС, користується перевагами Генеральної системи преференцій. Нова система преференцій ЄС, що діє з 01.01.2006, передбачає позитивні новини для країн-бенефіціарів (включаючи Україну) щодо стабільності, передбачуваності та простоти.

У торгівлі товарами доступ України до ринку ЄС є менш пільговим, ніж для багатьох інших країн. Відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво (УПС), у торгівлі між країнами застосовується режим найбільшого сприяння (РНС). **Г.с.п.** дозволяє користуватись нижчими ввізними митами, ніж ставки РНС, для більш ніж 6000 продуктів. На сьогодні існують дві категорії продуктів, яких стосується **Г.с.п.**: нечутливі, для яких встановлені нульові ставки мита, і чутливі, для яких ставки знижуються. Схема дозволяє досить значне зниження ввізного мита для більшості промислових товарів, але відносно низьке зниження мита на сільськогосподарську продукцію. ЄС застосовує більш сприятливі системи преференцій – ГСП + та режим «Все, крім зброї», у торгівлі з деякими країнами, але Україна не має права на їх використання.

Неліпович О.В., Шнирков О.І.

ГЕНЕРАЛЬНА ЛІЦЕНЗІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ – див. ЛІЦЕНЗІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ ГЕНЕРАЛЬНА.

ГЕНЕРАЛЬНА ЛІЦЕНЗІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ – див. ЛІЦЕНЗІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ГЕНЕРАЛЬНА.

ГЕНЕРАЛЬНА НАД МИТНИМИ ЗБОРАМИ КАНЦЕЛЯРІЯ (GENERAL CHANCELLERY OF CUSTOMS DUTIES) – орган державного управління у митній сфері в Російській імперії в епоху Катерини II. Утворена 20.11.1763 в результаті затвердження Інструкції Дійсному таємному раднику графу І.-Е. Мініху «О порученіи ему главного надзора надъ всеми таможенними сборами».

Потреба у створенні такої державної установи була обумовлена вкрай низькою ефективністю справляння митних платежів через систему митного відкупу, який був переданий в управління купцю Шемякіну і «компаніи его Директоровъ», в результаті діяльності яких до державної скарбниці надійшло близько половини запланованих річних надходжень.

Свою діяльність розпочала з 01.01.1764, коли у підпорядкування **ГМЗК** перейшли усі портові та прикордонні митниці, за винятком Сибірської, яка підпорядковувалася Сибірському приказу та Оренбурзької, що перебувала у підпорядкуванні місцевого губернатора. Проте ці митниці зобов'язувалися щомісячно інформувати **ГМЗК** про результати своєї діяльності. Місцем розташування **ГМЗК** було визнано Санкт-Петербурзьку митницю, а на допо-

Портрет І.-Е. Мініха (виконаний із гравюри) Художник Т.Г. Шевченко, 1843

могу її керівнику виділяли двох чиновників штабофіцерського класу, представника від російського купецтва, секретаря та необхідну кількість службовців. Законодавчою основою діяльності стали Митний статут 1755 р. та Митний тариф 1757 р., а свою роботу **ТЗМК** повинна була почати із комплексної ревізії діяльності митниць. Серед основних завдань, що ставились перед **ГМЗК** були: сприяння зовнішній торгівлі, боротьба із корупцією, виявлення фактів контрабандного перевезення товарів (для цього дозволялось залучати на платній основі сторонніх осіб). **ГМЗК** підпорядковувалась Комерц-колегії, в обов'язки останньої входило і акумулювання зібраних митних платежів.

ГМЗК було ліквідовано указом Імператриці Катерини II від 24.10.1780: «Канцелярію надъ таможенными сборами упразднить нынѣ же, поелику большая часть Таможенъ по соизволенію Нашему вступили уже подъ управленіе въ Губерніяхъ учрежденное; а оставшіяся въ вѣдомстве сея Канцеляріи Таможни и заставы всѣ без изятія препоручить въ распоряженіе Генераловъ-Губернаторовъ, на том же основаніи, какъ состоящія въ Малороссійской Губерніи указомъ нашимъ отъ 8 Августа сего года поручены въ вѣденіе тамошняго Генерала-Губернатора».

Створення **ГМЗК** означало остаточну відмову Російської імперії від використання системи митних відкупів та перехід до побудови митної служби на основі єдиної політики державного управління у митній сфері.

Фрадинський О.А.

ГЕНЕРАЛЬНА УГОДА З ТАРИФІВ І ТОРГІВЛІ (ГАТТ, 1947) (GENERAL AGREEMENT ON TARIFFS AND TRADE, 1947 – GATT) – міжнародна угода, укладена у 1947 р. з метою відновлення економіки після Другої світової війни.

ГАТТ є безстроковою та складається з трьох частин: перша (2 ст.) – загальні положення; друга (21 ст.) правила торговельної політики, що їх договірні сторони зобов'язалися застосовувати у торговельних взаємовідносинах; третя (13 статей) мала процедурний характер. З 1966 р. **ГАТТ** офіційно має четверту частину «Торгівля і розвиток» – питання торгівлі з країнами, що розвиваються. Повніше уявлення про характер угоди дає перелік та характеристика змісту її статей.

ГАТТ відкрита для приєднання будь-якої держави за згодою Сторін.

Основною метою **ГАТТ** було забезпечення безпеки і передбачуваності міжнародних торгових відносин шляхом ліквідації митних та інших торгових обмежень; усунення всіх форм дискримінації у міжнародній торгівлі з метою підвищення рівня життя, забезпечення повної зайнятості; підвищення реальних доходів населення і попиту, більш ефективного використання сировини, зростання виробництва і торговельного обміну.

ГАТТ – угода, а не організація. Спочатку **ГАТТ** передбачалося перетворити в повноцінну міжнародну організацію, таку як Світовий Банк або СОТ. Однак угода не була ратифікована і залишилося лише угодою. Функції **ГАТТ** були передані Всесвітній торговій організації, яка заснована останнім раундом переговорів по **ГАТТ** на початку 1990-х.

Історію **ГАТТ** прийнято спрощено ділити на три фази: перша – із 1947 р. до Торквейского раунду (фокусувалася на те, які саме товари підлягають регулюванню і заморожування існуючих тарифів); друга – з 1959 по 1979 р., включала три раунди (зниження тарифів) і третя – Уругвайський раунд, з 1986 по 1994 р. (розширення **ГАТТ** до таких нових галузей, як інтелектуальна власність, послуги, капітал і сільське господарство; зародження СОТ).

До функції **ГАТТ** належить: здійснення впливу на державну торговельну політику шляхом вироблення правил світової торгівлі; форум для переговорів з лібералізації торгівлі; врегулювання спорів.

В основу правового механізму **ГАТТ** покладені такі принципи і норми: недискримінація в торгівлі, що забезпечується, з одного боку, принципом найбільшого сприяння відносно експортних, імпортних, транзитних операцій і пов'язаних з ними мита і зборів, з іншого боку – національним режимом, тобто зрівнянням у правах товарів імпортного і вітчизняного виробництва стосовно внутрішніх податків і зборів, а також правилами, що регулюють внутрішню торгівлю; використання переважно тарифних засобів захисту національного ринку; прогресивне зниження митних тарифів під час періодично проведених раундів багатосторонніх торговельних переговорів; взаємність у наданні торгово-політичних поступок; розв'язання торговельних суперечок проведенням консультацій і переговорів, а у випадку неможливості досягнення згоди – розгляд суперечок у спеціально створюваних третейських групах.

Структура **ГАТТ**: сесія договірних сторін; рада представників; комітети, робочі групи, органи із врегулювання суперечок; секретаріат.

На сьогоднішній день до **ГАТТ** приєдналося понад 130 країн.

Царенко В.І.

ГЕНЕРАЛЬНА УГОДА З ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ 1995 РОКУ (ГАТС) (GENERAL AGREEMENT ON TRADE IN SERVICES, 1995 – GATS) – міжнародна угода СОТ, яка набрала чинності 01.01.1995 в результаті переговорів Уругвайського раунду (1986 – 1994). Членство: понад 145 країн.

З 1947 р. міжнародна торгівля товарами регулювалася положеннями ГАТТ, тоді як багатостороннє міжнародно-правове регулювання торгівлі послугами було відсутнє до VIII (Уругвайського) раунду переговорів ГАТТ. У рамках раунду було укладено Генеральну угоду з торгівлі послугами,

мета якої співзвучна з метою ГАТТ. Положення ГАТТ застосовуються у **ГАТС** з урахуванням специфічних особливостей послуг. В основному у тексті **ГАТС** зафіксовано концепції, принципи та правила, що загалом стосуються торгівлі послугами. У додатках до угоди сформульовані принципи і правила, що стосуються певних видів послуг.

ГАТС необмежена у строках дії та відкрита для приєднання будь-якої держави за згодою Сторін.

ГАТС складається із преамбули, 29 статей та положень, що регулюють винятки із загальних правил цієї угоди (у зв'язку з економічною інтеграцією, платіжним балансом, інтеграцією ринку праці, етикою, охороною здоров'я людини, охороною навколишнього середовища, безпекою держав).

У **ГАТС** існує сформована і опрацьована система виняткiв щодо регулювання торгівлі товарами: Ст. X «Надзвичайні захисні заходи»; Ст. XII «Обмеження з метою захисту платіжного балансу»; Ст. XVI «Загальні винятки»; Ст. XIV «Винятки з міркувань безпеки».

Щодо надзвичайних захисних заходів слід зазначити, що відповідна стаття **ГАТС** тільки констатує необхідність і терміни проведення переговорів з цього питання.

ГАТС має такі додатки:

– Додаток про рух фізичних осіб, які надають послуги відповідно до угоди (Annex on Movement of Natural Persons Supplying Services Under the Agreement). Передбачає, що послуги надаються відповідно до специфічних зобов'язань (specific commitments), узятих країнами-імпортерами.

– Додаток про фінансові послуги (Annex on Financial Services). Стосується страхових і перестрахувальних, банківських та інших фінансових послуг, зокрема дає змогу країнам вживати заходів, спрямованих на захист інтересів інвесторів, депозитаріїв, власників полісів;

– Додаток про телекомунікації (Annex on Telecommunications). Передбачає, що до всіх іноземних постачальників послуг застосовуються режим найбільшого сприяння і принцип національного режиму, що включає доступ до мережі громадських телекомунікацій і послуг. Згідно з угодою не вимагається застосування зазначених принципів до кабельного або іншого поширення радіо- і телепрограм (cable or broadcast distribution of radio and television programming). Країнам, що розвиваються, дозволяється запроваджувати розумні умови (reasonable conditions) для зміцнення національної телекомунікаційної інфраструктури і посилення участі у міжнародній торгівлі телекомунікаційними послугами.

– Додаток про переговори щодо базових телекомунікацій (Annex on Negotiations on Basic Telecommunications). Стосується переговорів про лібералізацію міжнародних комунікаційних послуг, що надаються на великі відстані.

– Додаток про переговори щодо морських транспортних послуг (Annex on Negotiations on Maritime Transport Services). Поширюється на морські перевезення, допоміжні служби, доступ до портових потужностей і їх використання. Правила **ГАТС** щодо цього сектору не застосовувалися до набрання чинності додатку за результатами переговорів.

Загальні зобов'язання **ГАТС** стосуються: застосування до міжнародної торгівлі послугами режиму нації найбільшого сприяння; прозорості регулювання (transparency of regulations); взаємного визначення кваліфікаційних вимог до надавачів послуг; правил щодо врегулювання монополій, виключних надавачів послуг (exclusive service suppliers) та іншої підприємницької діяльності, що обмежує конкуренцію; заходів лібералізації торгівлі, зокрема таких, які передбачають зростання ролі країн, що розвиваються.

Право на надання послуг виникає на підставі сертифікатів, ліцензій та інших документів. **ГАТС** заохочує країни-учасниці укладати двосторонні та багатосторонні угоди щодо взаємного визнання (mutual recognition) кваліфікацій, необхідних для отримання документів, що підтверджують право на надання послуг. Такі системи взаємного визнання слід тримати відкритими для приєднання до них (accession) інших країн-учасниць, якщо вони доведуть, що їх національні стандарти і вимоги відповідають міжнародним.

ГАТС передбачено заходи, що запобігають зловживанню монопольним становищем ексклюзивними надавачами послуг. Якщо у певній країні склалася ситуація, у якій конкуренція у наданні послуг обмежується, то інші країни мають право проконсультуватися з нею з метою усунення відповідних обмежень. Захист національного надавача послуг відбувається не за допомогою заходів, що вживаються на кордоні, а в результаті законодавчого регулювання зарубіжних прямих інвестицій.

Згідно з **ГАТС** зобов'язання країн-учасниць щодо лібералізації доступу до ринків послуг має виконуватись за допомогою внесення змін до національного законодавства, спрямованих на широке застосування принципу національного режиму до іноземних надавачів послуг і сервісних продуктів (service products). Мають усуватися такі обмеження: щодо індивідуальних і загальних інвестицій іноземців у сфері послуг; заснування іноземцями закладів, що надають послуги; кількості видів послуг та їх загального обсягу; кількості конкурентів у конкретному секторі послуг; організаційних форм підприємницької діяльності; загальної чисельності надавачів послуг на ринку.

Принцип національного режиму повинен надаватися країнами у результаті переговорів з іншими країнами-партнерами, при цьому мають визначатися сектори, підсектори, умови (conditions) і кваліфікаційні вимоги (qualifications) для застосування зазначеного принципу.

Хома В.О.

ГЕНЕРАЛЬНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ ФЕДЕРАЛЬНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ АРГЕНТИНИ – див. МИТНИЦЯ АРГЕНТИНИ.

ГЕНЕРАЛЬНИЙ АКТ – див. АКТ ГЕНЕРАЛЬНИЙ.

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ГЕНЕРАЛЬНИЙ.

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ДИСТРИБ'ЮТОР – див. ДИСТРИБ`ЮТОР ГЕНЕРАЛЬНИЙ.

ГЕНЕРАЛЬНИЙ МИТНИЙ ДИРЕКТОРАТ ІНДОНЕЗІЇ – див. МИТНИЦЯ ІНДОНЕЗІЇ.

ГЕНІКОН (GENIKON) – головне податкове відомство у Візантійській імперії. До функцій **Г.** належало формування податкової політики, управління деякими імператорськими маєтками, управління водопостачанням, шахтами.

Основні завдання **Г.**: встановлення податкових ставок та збір податків. Ці завдання виконували різні чиновники. Для формування і виправлення податкових списків із Константинополя у феми періодично відправлялись епопти, які вимірювали землю; розподіляли податки між спадкоємцями померлих платників податків; розшукували і вносили до списку необроблювані ділянки землі, тобто вели кадастр на основі якого проводилось нарахування податків.

Збір податків здійснювали інші чиновники – діїкіти, які пізніше отримали назву практорів. Діїкіти приїжджали у фему на короткий термін спеціально для збору податків, і потім повертались в столицю. Збирачі податків несли матеріальну відповідальність і за рахунок власних коштів компенсували нестачі скарбниці.

Крім **Г.** існували інші відомства, кожне з яких керувало окремим видом доходів та видатків. Дублювання фінансових функцій зумовило бюрократичну невпорядкованість та масштабну корупцію.

Яковенко О.В.

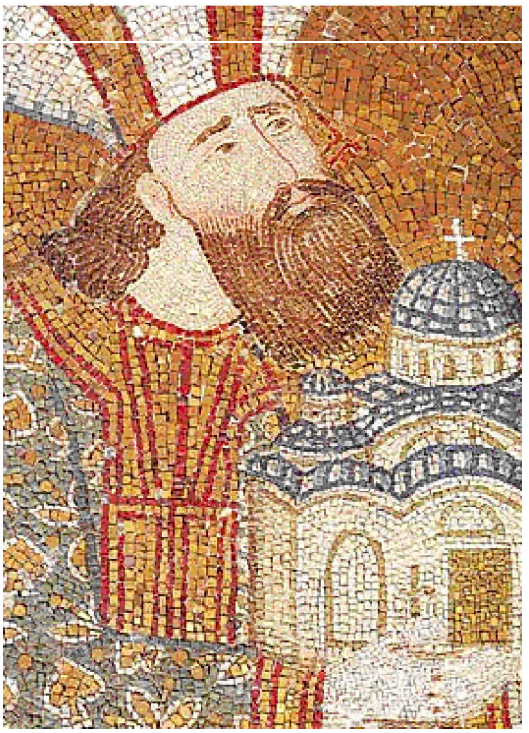
ГЕНІКОНУ ЛОГОФЕТ (GENIKON LOGOTHESION) – посада керівника податкового відомства (генікону) у Візантійській імперії.

Ймовірно виникла у другій половині VI ст., за підтвердженими даними існувала на початку VII ст. (626). Перші письмові згадки збереглися про **Г.л.** Феодота (692) при правлінні Юстиніана II. Феодот відомий своїми службовими зловживаннями та катуванням населення. Він був вбитий жителями Константинополя після усунення від влади імператора Юстиніана II.

У VIII ст. посада прирівнювалась по рангу до патрикіїв. За «Кліторологією» Філофея **Г.л.** займали 33 позицію в загальному списку посад і 13-е місце в класі секретарів. Поступово офіс **Г.л.** став одним із найважливіших і нараховував 12 підрозділів. Після розпаду Візантійської імперії посада **Г.л.** була збережена у Нікейській імперії і відновлена після 1261 р. **Г.л.** у цей період були Феодор Метохит і Георгій Акрополит. У середині XIV ст. **Г.л.** займав 20 місце в імперській посадовій ієрархії.

Г.л. відповідав за збір податків усіх видів, ведення податкових списків, практично виконував функції міністра фінансів. **Г.л.** мав повноваження судді при розгляді фінансових справ, відповідав за розподіл податкових надходжень, сплачених у натуральному вигляді, управляв деякими імператорськими маєтками, шахтами, водопостачанням.

Яковенко О.В.

Фрагмент мозаїки «Христос із Феодором Метохітом»

ГЕРБ (COAT OF ARMS) [від польск. herb – спадкоємець, спадщина] – символічне зображення, що є своєрідним художньо-графічним паспортом землі, міста, роду чи окремої особи, складеним на підставі точних законів і затверджений верховною владою.

Шляхетський герб «Сулима» 1352 р.

Основним елементом **Г.** є щит. Саме на ньому базуються інші елементи і символи. Безпосередньо над щитом зображується шолом, з такими елементами, як: крила, прапори, пір'я, роги тощо. По боках геральдичного щита нерідко зображають дві фігури щитотримачів. Прийнято в цій ролі використовувати фігури тварин, наприклад, грифона, лева, єдинорога, орла. Рідше можна зустріти у цій ролі ангелів чи воїнів, які підтримують щит. У нижній частині щита, як правило зображається опора, платформа, на якій стоїть і сам щит і щитотримач.

Існує безліч різновидів **Г.**, серед яких: державні (країни); місцеві (міст, областей, єпископств); спільнот (підприємств, організацій, духовних і світських організацій, наукових і освітніх закладів); родові; особисті (єпископів та інших духовних сановників); союзні чи шлюбні (поєднання декількох **Г.**, які утворюють союз або беруть шлюб); спадково-власницькі (отримані у спадок).

Вважається, що **Г.** з'явилися у X ст., однак з'ясувати точну дату неможливо. Перші **Г.** були зображені на печатках, прикладених до документів, які відносяться до XI ст. Проте достовірні свідчення їх існування з'являються тільки після хрестових походів. Найперше таке свідоцтво – французький емалевий малюнок з могили Жоффруа Плантагенета, графа Анжу і Мена, який зображає самого Жоффруа з гербовим щитом, де на блакитній платформі чотири здиблених золотих лева.

На території України **Г.** почали використовувати за часів Київської русі як символ князівської влади. Першим відомим зразком **Г.** є зображення у вигляді літери «Ш» на печатці Святослава Ігоревича. Зображення на печатках князів поступово стають одноманітними і спадковими, тобто поступово перетворюються на **Г.**

Для сучасного українського **Г.** характерними є дві тенденції: перша – це відновлення історичних **Г.**; друга – створення нових символів, що відповідають вимогам геральдики і не несуть в собі відбитків старої ідеології. Багато новостворених гербів розроблені з урахуванням класичних правил. 28.06.1996 ст. 20 Конституції України затверджений малий герб держави – тризуб.

Попель С.А.

ГЕРОЇН (ДИАЦЕТИЛМОРФІН, ДИМОРФІН) (HEROIN) – наркотична речовина напівсинтетичного походження, порошок білого кольору (якщо з домішками – сірувато-коричневого) у вигляді дрібних кристаликів, з неприємним запахом. Гіркий на смак.

Систематична назва – (5α,6α)-7,8-дідегідро-4,5-епокси-17-метилморфінан-3,6-діол діацетат. Молекулярна формула – C21H23NO5. Молярна маса – 369,42 г/моль Синтезований диацетилморфін у 1874 р. Адрером Райтом. Вперше випущений як лікарський засіб від кашлю компанією Bayer AG у 1898 р. під торговою маркою «Героїн» (вважається, що термін «героїн» походить від слова «героїчний»). Отримують з морфіну обробкою оцтовим ангідридом або хлорангідридом оцтової кислоти. Із 10 кг опіуму одержують 1 кг **Г.** У 1925 р. Комітет Здоров`я Ліги націй заборонив використання **Г.** через його здатність викликати наркотичну залежність.

На теперішньому етапі **Г.** включений до списку № 1 Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, що виключає можливість його легального використання. ККУ передбачена кримінальна відповідальність – позбавлення волі на термін до 3 років, за зберігання **Г.** масою 0,005 г.

Незаконне переміщення **Г.** через митний кордон України кваліфікується як контрабанда.

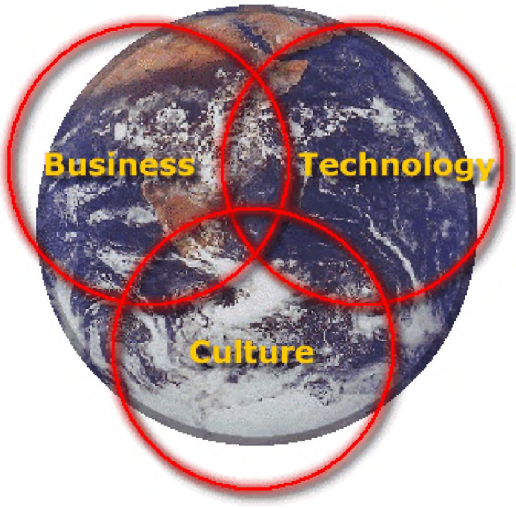
Мотюк К.Д.

ГІБРАЛТАР – див. ЗОНА ОФШОРНА ГІБРАЛТАР.

ГІГІЄНІЧНИЙ СЕРТИФІКАТ (САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ ВИСНОВОК) – див. СЕРТИФІКАТ ГІГІЄНІЧНИЙ (САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ ВИСНОВОК).

ГІРСЬКИЙ КРИШТАЛЬ – див. КРИШТАЛЬ ГІРСЬКИЙ.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ (GLOBALIZATION) – форма міжнародних взаємозв'язків, для якої є характерним поширення взаємозв'язку між країнами у сферах економіки, політики та культури.

Вперше цей термін ввів у науковий обіг Т. Левіт у 1983 р. і визначив його як феномен злиття ринків окремих продуктів, що виготовляються транснаціональними корпораціями. Основним чинником розвитку **Г.** є науково-технічна революція, що активізує якісні зміни у розвитку держав. **Г.** – складний процес, що включає економічну, соціокультурну, техносферну, геополітичну, соціокультурну та інші складові. Домінуючою серед складових **Г.** є економічна **Г.**, під якою розуміють якісно новий етап розвитку світової економіки, що поступово перетворюється на цілісну систему, утворену виробничо-збутовою, фінансовою та планетарною інформаційною мережею. Окрім того, **Г.** є досить складною ієрархічною системою, яка включає такі рівні: світовий – поглиблення економічного взаємозв'язку між країнами, регіонами, що супроводжується інтеграцією їх економічних систем; окремої країни – підвищення рівня відкритості економіки та інтегрованості у світову господарську систему; галузевий – зростання взаємопов'язаності підприємств всередині галузі у певній країні або галузей між країнами; окремих підприємств – розвиток та активізація багатопрофільного виробництва, що має на меті вихід на міжнародний ринок.

До основних ознак **Г.** належать: взаємозалежність економічних систем країн та їх інтеграція; інтернаціоналізація світової економіки внаслідок поглиблення міжнародного поділу праці; зниження рівня зацікавленості країн у формуванні незалежної економічної політики; формування єдиної системи зв'язків міжнародної економіки. З метою визначення рівня **Г.** на практиці розраховують показники економічної інтеграції (обсяг міжнародної торгівлі, динаміка інвестицій, міжнародні платежі). Перевагами **Г.** є: поглиблення міжнародного поділу праці; підвищення ефективності розподілу фінансових ресурсів; економія на масштабах виробництва; зростання продуктивності праці внаслідок раціоналізації виробництва. Незважаючи на низку переваг, **Г.** досить часто супроводжується такими проблемами: зростання взаємозалежності фінансових ринків; активізація спекулятивних валютних потоків між країнами; платіжна і торговельна розбалансованість, що створює бар'єри для формування незалежної макроекономічної політики країн, що розвиваються.

Відповідно до переліку найглобалізованіших країн лідерами у цій сфері уже кілька років поспіль є Ірландія, Сингапур, Швейцарія. Україна є останньою з усіх країн Центральної та Східної Європи у зазначеному рейтингу.

Руда Т.В.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНА (ECONOMIC GLOBALIZATION) – формування транснаціонального, планетарного рівня міжнародної економіки з властивими йому закономірностями. **Г.е.** є частиною загального глобалізаційного процесу, який крім економічної складової включає в себе соціальну, освітню, культурну, політичну та інші сфери. В результаті глобалізації відбувається масштабне зближення, певна універсалізація країн щодо основних сфер життєдіяльності. Основними проявами **Г.е.** можна вважати: формування певних загальних стандартів поведінки споживачів; формування широких світових ринків товарів та послуг: створення світової інфраструктури фінансових ринків; широкомасштабний рух світових інвестиційних ресурсів; зближення національних рівнів цін на товари ресурсного та деякого іншого призначення; посилення тенденції до використання глобальних (широкомасштабних) інструментів регулювання економіки та зближення національних систем державного регулювання економіки. Розвиток глобалізаційних процесів посилює взаємозалежність національних економік. Національні економіки стають все більш залежними від світових економічних процесів, від того, що відбувається в економіках інших країн. Національні економічні тренди в багатьох країнах все більше повторюють світові економічні тренди. **Г.е.** характеризується як достатньо суперечливе явище в контексті оцінки її наслідків. Так, вважається, що від **Г.е.** виграють насамперед економічно розвинені країни світу, що **Г.е.** несе загрозу посилення розриву між багатими та бідними країнами. Розвиток **Г.е.** вимагає оновлених підходів до державного та міждержавного

регулювання економічних процесів. Держава має бачити можливості та загрози глобалізації, й відповідним чином будувати свою економічну політику.

Петруня Ю.Є., Петруня В.Ю.

ГЛОБАЛЬНИЙ ІНДЕКС КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ (GLOBAL COMPETITIVENESS INDEX) – узагальнюючий показник оцінки національної конкурентоспроможності, який враховує мікроекономічні і макроекономічні основи національної конкурентоспроможності. Розраховується за методикою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), яка була запропонована у 2005 р., заснованій на комбінації загальнодоступних статистичних даних (на 1/3) і результатів глобального опитування керівників компаній (на 2/3) у країнах, охоплених дослідженням (у 2013 р. – 144 країни). З метою виміру даних у **Г.і.к.** використовуються статистичні дані (кількість осіб, що навчається, державний борг, дефіцит бюджету і середня тривалість життя), які отримують від організацій, що мають міжнародне визнання, зокрема, ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), МВФ і Всесвітньої організації охорони здоров'я. Крім того, у **Г.і.к.** використовуються дані щорічного Опитування керівників ВЕФ з метою охоплення тих понять, які вимагають більш якісної оцінки або для яких відсутні міжнародні порівняльні статистичні дані щодо цілої низки економік. В Україні партнером ВЕФ є Центр соціально-економічних досліджень України (CASE).

Г.і.к. базується на розрахунку 113 змінних, які об'єднані у 12 груп індикативних показників-чинників, а саме: державні інститути, інфраструктура, макроекономічні умови, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність товарних ринків, ефективність ринку праці, розвиток фінансових ринків, технологічна готовність, обсяг ринку, рівень розвитку бізнесу, інновації.

За даними останнього звіту ВЕФ про глобальну конкурентоспроможність у 2012 – 2013 рр., Україна серед 144 країн посіла 73-є місце порівняно з 82-им у 2011 – 2012 рр. Провідні позиції займають Швейцарія, Сингапур та Фінляндія, які є трійкою лідерів. Російська Федерація та Казахстан випереджають Україну за показниками конкурентоспроможності, посідаючи відповідно 67 і 51-е місця у загальному рейтингу.

Внаслідок економічних та політичних негараздів Україна втратила 16 позицій за 2009 – 2010 рр. Але у 2011 – 2012 рр. стан економіки країни покращився, що дало змогу піднятися в рейтингу на 7 позицій. Згідно із звітом ВЕФ про глобальну конкурентоспроможність за 2012 – 2013 рр. Україна піднялася ще на 9 позицій, продовжуючи демонструвати свої основні конкурентні переваги – освіту та ємність ринку.

Прус Л.Р.

Складова 1: *Інститутії* **А.Державні інститутії** **Право власності** **Етика і корупція** **Зловживання впливом** **Ефективність уряду** **Безпека** **В.Приватні інститутії** **Корпоративна етика** **Звітність**	**Складова 2:** *Інфраструктура* **А.Транспортна інфраструктура** **В.Енергетична та телекомунікаційна інфраструктура**	**Складова 3:** *Макроекономічне середовище*
Складова 4: *Охорона здоров'я та початкова освіта* **А.Охорона здоров'я** **В.Початкова освіта**	**Складова 5:** *Вища освіта та професійна підготовка* **А.Охоплення освітою** **В.Якість освіти** **С.Навчання на робочому місці**	**Складова 6:** *Ефективність ринку товарів* **А.Конкуренція** **Внутрішня конкуренція** **Зовнішня конкуренція** **В.Якість умов попиту**
Складова 7: *Ефективність ринку праці* **А.Гнучкість** **В.Ефективність використання кваліфікованих співробітників**	**Складова 8:** *Рівень розвитку фінансового ринку* **А. Ефективність** **В. Надійність та впевненість**	**Складова 9:** *Технологічна готовність* **А.Проникнення технологій** **В.Використання ІКТ**
Складова 10: *Розмір ринку* **А. Розмір внутрішнього ринку** **В. Розмір зовнішнього ринку**	**Складова 11:** *Рівень розвитку бізнесу*	**Складова 12:** *Інновації*

Групи індикативних показників-чинників Г.і.к.

ГЛОБАЛЬНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ГЛОБАЛЬНИЙ (ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНИЙ).

ГОЛОВА ДЕРЖАВНОГО МИТНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ (HEAD OF THE STATE CUSTOMS COMMITTEE OF UKRAINE) – посадова особа, яка очолювала ДМКУ у період його функціонування із грудня 1991 по листопад 1996 р. На **Г.** було покладено персональну відповідальність за виконання поставлених перед Державним митним комітетом України завдань і здійснення ним своїх функцій. Призначення на посаду і звільнення з посади **Г.** здійснювалося Указом Президента відповідно до законодавства України. **Г.** мав заступників, які призначалися за його поданням у порядку, передбаченому законодавством України. **Г.** здійснював розподіл обов'язків між своїми заступниками, встановлював ступінь відповідальності заступників та керівників підрозділів Комітету.

Головами ДМКУ були:

– Коваль Олексій Михайлович (грудень 1991 – березень 1993 р.);

– Колос Анатолій Вікторович (березень 1993 –

вересень 1994 р.);

– Кравченко Юрій Федорович (грудень 1994 – липень 1995 р.);

– Деркач Леонід Васильович (липень 1995 – листопад 1996 р.).

Фрадинський О.А.

ГОЛОВА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (HEAD OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – посадова особа, яка очолювала Державну митну службу України у 1996 – 2012 рр. Призначалася на посаду та звільнялася з посади Президентом України. Для призначення на посаду необхідне було подання Прем'єр-міністра України, внесене на підставі пропозиції Міністра фінансів України.

У межах своїх повноважень **Г.**: очолював ДМСУ, здійснював керівництво її діяльністю, представляв ДМСУ у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами, організаціями; визначав пріоритети і стратегічні напрями роботи ДМСУ, затверджував план роботи ДМСУ на рік за погодженням із Міністром фінансів; розподіляв обов'язки між своїми заступниками; вносив на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо формування державної політики у митній сфері та розроблені ДМСУ проекти законів, актів Президента України, КМУ; подавав для внесення на розгляд КМУ розроблені ДМСУ проекти законів України, актів Президента України, КМУ; вносив на розгляд проекти нормативно-правових актів з питань, що належали до сфери діяльності ДМСУ; забезпечував виконання ДМСУ актів та доручень Президента України, актів КМУ; затверджував за погодженням із Міністром фінансів схвалений на засіданні колегії річний план роботи ДМСУ, заходи щодо реалізації основних напрямів та пріоритетних цілей її діяльності; звітував перед Міністром фінансів про виконання річного плану роботи ДМСУ та покладених на неї завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності ДМСУ, митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях; вносив пропозиції Міністрові фінансів щодо кандидатур на посади своїх заступників; затверджував за погодженням з Міністром фінансів структуру ДМСУ; забезпечував виконання наданих Міністром фінансів доручень; підписував накази Держмитслужби України; вносив Міністрові фінансів пропозиції щодо утворення, а також щодо ліквідації, реорганізації КМУ територіальних органів – регіональних митниць, митниць ДМСУ, затверджував їх структуру, чисельність та штатні розписи; утворював, ліквідовував, реорганізовував за погодженням із КМУ та Міністром фінансів територіальні органи як структурні підрозділи апарату Держмитслужби України; затверджував положення про структурні підрозділи ДМСУ, регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні установи та організації; призначав на посади за погодженням із Міністром фінансів та головами відповідних місцевих державних адміністрацій, звільняв з посад керівників регіональних митниць, митниць, призначав на посади за погодженням із Міністром фінансів, звільняв з посад заступників керівників регіональних митниць, митниць; призначав на посади та звільняв з посад за погодженням із Міністром фінансів керівників і заступників керівників структурних підрозділів апарату ДМСУ, призначав на посади та звільняв з посад інших державних службовців і працівників апарату ДМСУ; розглядав питання щодо присвоєння працівникам митної служби спеціальних звань, їх заохочення; приймав рішення про притягнення посадових осіб ДМСУ до дисциплінарної відповідальності та звільняв за здійснення правопорушення відповідно до положень МКУ, Дисциплінарного статуту митної служби України та інших актів законодавства України; вносив подання щодо відзначення працівників ДМСУ державними нагородами; затверджував порядок кадрового резерву для заміщення посад, призначення на які здійснюється Головою ДМСУ, забезпечував організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників ДМСУ; забезпечував взаємодію ДМСУ із визначеним Міністром фінансів структурним підрозділом Міністерства фінансів України; забезпечував дотримання порядку обміну інформацією між Міністерством фінансів та ДМСУ.

Г. міг мати декілька заступників, у тому числі одного першого.

Керівниками ДМСУ були:

– Деркач Леонід Васильович (грудень 1996 – квітень 1998 р.);

– Соловков Юрій Петрович (травень 1998 – листопад 2001 р.);

– Каленський Микола Миколайович (листопад 2001 – лютий 2005 р.);

– Скомаровський Володимир Володимирович (березень 2005 – вересень 2005 р.);

– Єгоров Олександр Борисович (вересень 2005 – грудень 2007 р.);

– Хорошковський Валерій Іванович (грудень 2007 – січень 2009 р.);

– Макаренко Анатолій Вікторович (січень 2009 – березень 2010 р.);

– Калєтнік Ігор Григорович (березень 2010 – листопад 2012 р.).

Фрадинський О.А.

ГОЛОВА МИТНИЙ (CUSTOMS CHAIRMAN) – виборна посадова особа в Московії у XVI – XVIII ст., відповідальна за збір мита та керівництво митницями (таможенными избами). Обирався терміном на один рік із кола осіб, які успішно займалися торгівлею та мали відповідний досвід. **Г.м.** підпо-

Портрет Гаврила Фетієва – митного голови м. Вологди у II пол. XVII ст.

рядковувалися цілувальники, а самі вони були підзвітні місцевим царським воєводам.

Прямими обов'язками **Г.м.** були: відповідальність за надходження митних податків, контроль за діяльністю цілувальників, створення на дорогах митних застав та митниць у населених пунктах під час проведення періодичних ярмарок та торгів, боротьба з контрабандою. У невеликих містах до обов'язків **Г.м.** міг входити збір податків від реалізації алкоголю, виробництво і продаж якого належали до державної монополії. Збираючи податки, **Г.м.** видавав купцям письмові свідоцтва, у яких зазначався факт сплати мита до державної скарбниці. До їх компетенції належав і контроль за мірними пристроями – торговими вагами та аршинами.

Діяльність **Г.м.** вважалася почесною та неоплачуваною, їм заборонялося здійснювати торговельні операції за рахунок власного капіталу. Збільшення сплати мита за час діяльності **Г.м.** було вагомою підставою для його матеріального заохочення. Окрім того, він отримував і частину від вартості виявленої контрабанди. Зменшення ж митних доходів під час діяльності **Г.м.** покривалося за його власний рахунок, при фінансовій неспроможності **Г.м.** недоїмку покривали його виборці. В окремих випадках, могли застосовуватися заходи фізичного впливу, зокрема, биття батогами.

Фрадинський О.А.

ГОЛОВНА КАРВАСАРІЯ (MAIN CUSTOMS OFFICE (KARVASARIIA)) – центральний митний орган управління Гетьманщини у XVII ст., який відповідає збором митних податків – індукти та евекти, а також здійснював управління митними установами нижчого рівня. Місцем розташування **Г.к.** стало місто Ніжин. Очолював **Г.к.** екзактор, якому підпорядковувалися митні службовці – фактори.

Ченцов В.В.

ГОЛОВНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ МЕКСИКИ – див. МИТНИЦЯ МЕКСИКИ.

ГОЛОВНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ РЕСПУБЛІКИ КУБА – див. МИТНИЦЯ КУБИ.

ГОЛОВНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ СРСР (GENERAL CUSTOMS DIRACTORATE OF THE USSR) – структурний підрозділ Народного комісаріату зовнішньої торгівлі (з 1946 р. – Міністерства зовнішньої торгівлі) СРСР (НКЗТ СРСР), який здійснював керівництво митною справою на усій території Радянського Союзу. Як Митне управління було засновано декретом НКЗТ СРСР від 21.12.1921 № 133 Свою остаточну назву **ГМУ** отримало відповідно до декрету НКЗТ СРСР від 02.03.1924. Юридичний статус **ГМУ** визначено у Митному статуті СРСР від 12.12.1924.

Прапор митних органів СРСР. Запроваджений 29.08.1924 під назвою «Кормовий прапор плавучих засобів та установ Головного митного управління». Законодавчо підтверджений Митним кодексом СРСР в редакції 1964 р.

На **ГМУ** було покладено розроблення загальних заходів роботи, інструкцій та роз'яснень до них, а також організація та керівництво боротьбою з контрабандою через митні установи на території СРСР. При здійсненні своїх повноважень **ГМУ** мало право безпосередньо видавати циркулярні розпорядження для митних установ. На території союзних республік створювалися відділення **ГМУ**, які здійснювали свою діяльність під прямим та безпосереднім керівництвом **ГМУ**. У вересні 1925 р. було затверджено Положення про **ГМУ** та його нова організаційна структура. До складу управління увійшли відділи: адміністративно-господарський, тарифний, оперативний, боротьби з

контрабандою, кошторисно-розрахунковий, статистичний, а також інспекторська частина.

Після ІІ Світової війни у складі Міністерства зовнішньої торгівлі повноваження **ГМУ** суттєво розширились та деталізувались. На управління було покладено такі завдання: організація та управління митними установами СРСР; розробка питань митної політики; участь у розробці проектів міжнародних договорів та конвенцій у їх митно-тарифній частині; розробка проектів митних тарифів та вирішення питань з їх застосуванням; видання, у належних випадках, правил, інструкцій та інших розпоряджень з митної справи; нагляд за виконанням митними установами законодавчих постанов та адміністративних розпоряджень; розробка заходів із виконання завдань у частині боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил; складання проектів фінансових кошторисів та керівництво касово-бухгалтерською справою митних установ; інші. Основними структурними підрозділами **ГМУ** у цей період були: інспекція, відділ кадрів, транзитно-вантажний, поштово-пасажирський, відділ по боротьбі з контрабандою, відділ митної статистики, відділ митної інформації, тарифів і кодифікації, фінансовий відділ та відділ постачання.

За рішенням Ради Міністрів СРСР від 12.02.1986 № 222 **ГМУ** Міністерства зовнішньої торгівлі СРСР було виведене із міністерського підпорядкування та на його базі було створено Головне управління державного митного контролю при Раді Міністрів СРСР.

Фрадинський О.А.

ГОЛОВНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНЛЯНДІЇ – див. МИТНИЦЯ ФІНЛЯНДІЇ.

ГОЛОВНЕ МИТО – див. МИТО ГОЛОВНЕ.

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОГО МИТНОГО КОНТРОЛЮ ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ СРСР (GENERAL DIRECTORATE OF THE STATE CUSTOMS CONTROL AT THE COUNCIL OF MINISTERS OF THE USSR) – центральний орган державного управління у галузі митної справи. Створене Постановою Ради Міністрів СРСР 12.02.1986 № 222 на базі Головного митного управління Міністерства зовнішньої торгівлі СРСР. У своїй роботі керувалося Конституцією СРСР, законами, Постановами Верховної Ради СРСР, Уряду СРСР, Положенням про ГУДМК при Раді Міністрів СРСР, затвердженим Постановою Ради Міністрів СРСР від 13.07.1987 № 775. Головним завданням **ГУДМК** було: розробка пропозицій у сфері митної політики СРСР та участь в її реалізації; забезпечення керівництва митною справою з метою захисту державних інтересів СРСР, а також її удосконалення; забезпечення державного митного контролю за дотриманням міністерствами, відомствами, об'єднаннями, підприємствами і особами встановленого порядку переміщення через державний кордон СРСР товарів та іншого майна, транспортних засобів, предметів особистого споживання, радянської валюти, іноземної валюти, інших валютних цінностей; здійснення боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил та ін. Встановлювалось, що **ГУДМК**, митниці, митні пости, митні уповноважені, підприємства та організації, підвідомчі **ГУДМК**, становлять єдину систему Головного управління державного митного контролю при Раді Міністрів СРСР. У складі **ГУДМК** діяли навчальні центри, транспортні підприємства, склади, установи ЖКГ, медично-оздоровчі та спортивні заклади.

У структурному відношенні центральний апарат **ГУДМК** складався з головних управлінь, управлінь і відділів. У **ГУДМК** утворювалась колегія на чолі з начальником Головного управління. До її складу входили заступники начальника Головного управління, керівники структурних підрозділів апарату і начальники окремих митних установ. З метою підвищення ефективності митного контролю, посилення боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями у 1987 р. в системі **ГУДМК** було введено Статут про дисципліну працівників державного митного контролю СРСР (затверджений Постановою Ради Міністрів СРСР від 09.10.1987 № 1130.) Статут передбачав низку заохочень за позитивні результати в роботі, а також серйозні адміністративні та службові стягнення працівникам галузі за порушення ними своїх посадових обов'язків.

За своїми повноваженнями і правами Головне управління отримало статус, прирівняний до статусу союзного міністерства. Положення закріпило непідвладність митних органів місцевим, у тому числі обласним і республіканським, управлінським структурам. В оперативну роботу митниць не могли втручатися й партійні органи, які на той час мали всю повноту влади на місцях. Усі організаційні, кадрові та господарські питання роботи митниць вирішувалися безпосередньо в **ГУДМК**. Мито, митні збори, інші надходження митниць у повному обсязі перераховувалися в центр. Таким чином, Українська РСР, як і інші національно-територіальні утворення Радянського Союзу, була відсторонена від формування митної політики та організації митної справи.

26.03.1991 Верховна Рада СРСР, у зв'язку з вимушеною децентралізацією зовнішньоекономічної сфери і послабленням командних методів управління економікою, прийняла новий Митний кодекс СРСР. Водночас була прийнята Постанова Верховної Ради СРСР про утворення Митного комітету СРСР, на підставі якої 15.06.1991 Указом Президента СРСР **ГУДМК** було ліквідовано.

Гальський К.Є.

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ПО МИТНИЦІ ТА АКЦИЗАХ ГРЕЦІЇ – див. МИТНИЦЯ ГРЕЦІЇ.

ГОЛОВЩИНА (GOLOVSHCHYNA) – особливий («поголовний») податок у Київській Русі, що сплачували за кожну людину («за голову»), яка пересувалася транспортним засобом – на возі або в човні. **Г.** стягувалась у розмірі від 0,5 до 6 грошей у різних місцевостях. **Г.** застосовувалась також у Великому Князівстві Литовському разом із обісткою.

Ченцов В.В.

ГОНКОНГ – див. ПОРТ ГОНКОНГ.

ГОРЕЛЬЄФ (HIGH RELIEF) [від франц. haut-relief – високий рельєф] – різновид опуклого рельєфу, високий рельєф, коли зображення виступає над площиною тла більше, ніж наполовину свого об'єму, а місцями округляючись, частково відривається від тла.

Складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва відповідно до ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» є культурними цінностями, переміщення яких через державний кордон України здійснюється в установленому законодавством порядку.

Калашникова О.Л.

ГОРИЗОНТАЛЬНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ – див. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ГОРИЗОНТАЛЬНІ.

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ – див. ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКА.

ГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО – див. ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКІ.

ГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ГОСПОДАРСЬКИЙ.

ГРАВЮРА (ENGRAVING) [фр. Graver – вирізати] – спосіб розмножування малюнка за допомогою друкарської форми з дерева, металу або каменю. Цей вид графічного мистецтва з'являється у VI – VII ст. у Китаї, а з XIV – XV ст. – у Західній Європі.

Р. Штейн. Запорожці на розвідці. Гравюра на дереві. 1893 р.

Основні види **Г.**: випукла **Г.** (ксилографія, ліногравюра); заглиблена **Г.** (різцева, офорт); плоска **Г.** на камені – літографія (хромолітографія, вискрібання, розмивання).

Г. називається оригінальною, якщо вона вся (включаючи обробку дошки) виконана самим художником. Репродукційна **Г.** – це та, що відтворює живопис з різним ступенем повноти та точності. На старих **Г.** є такі скорочені визначення виконавців: pinx (pinxit – написав, зобразив) – для визначення автора оригіналу, що відтворювався; del (delineavit – намалював) – для визначення художника; sc (sculpsit – вирізав) – для визначення гравера; imp (impessit – надрукував) або exc (excudit – відтиснув, виготовив) – для визначення друкаря.

У результаті друку з форми отримують рівнозначні відтиски, кожний з яких вважається оригіналом, хоча й не унікальним, але розмножуваним. Оригіналом вважається не тільки авторський чи підписаний автором відтиск (естамп), а й машинний відтиск з дошки, гравірований художником (**Г.** у книжці). У XX ст. авторська **Г.** стала сигнатурною, тобто поруч з підписом художника проставляється порядковий номер відтиску і цифра загальної кількості відтисків тиражу даної **Г.** (наприклад, 1/100).

Калашникова О.Л.

ГРАВЮРА ПУНСОННА (ВИЇМЧАСТА) (HOLLOW ENGRAVING) [від франц. poincon – шило] – різновид рельєфної гравюри, на якій зображення створюється шляхом нанесення дрібних крапок.

За технікою виконання **Г.п.** подібні до дерев'яної гравюри, однак між ними є одна суттєва відмінність: у дерев'яній гравюра форми утворені білими площинами, окреслені чорною лінією, а у **Г.п.** навпаки форми утворені чорними площинами, окреслені білою лінією. Оскільки формотворчим елементом є біла лінія, то її називають білою гравюрою.

Г.п. з'явилася наприкінці XV ст. Для створення **Г.п.** найчастіше використовується: мідь, латунь, бронза, олово або свинець. Відбитки робляться, як і в дерев'яній гравюрі, за допомогою преса або ж разом з шрифтовим набором (у книгах). У **Г.п.** особлива увага приділяється орнаменту і декоративній частині, причому рельєф створюється зазвичай не ножем і не штихелем, а різними пунсонами, щоб досягти більшої рівномірності і чіткості малюнка.

За наявності певних ознак **Г.п.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Попель С.А.

ГРАВЮРА РІЗЦЕВА (COPPERPLATE PRINT) – різновид найдавнішої гравюри на металі. Створення **Г.р.** починається з нанесення зображення на поверхню металевої дошки (найчастіше мідної) за допомогою штихелів (різців). Потім поверхню дошки ретельно очищають від стружки шабером, далі валиком прокочують фарбу так, щоб вона заповнила контури малюнка, з гладких поверхонь фарбу ретельно відтирають і роблять відбиток.

Зародилася **Г.р.** в середині XV ст. у Німеччині та Італії. Довгий час вважалося, що винахідником цієї техніки був флорентійський ювелір Мазо Фінігуерра, перша гравюра якого датується 1458 р. Однак нині найдавнішою **Г.р.** вважається «Бичування Христа», яка створена невідомим німецьким майстром у 1446 р. Розквіт даного виду мистецтва у Європі припадає на кінець XV ст. – XVI ст.

«Йосип Прекрасний тлумачить сни фараона» Лука Лейденський 1512 р.

В Україні розвиток **Г.р.** розпочався у XVII ст. Значний вплив на вітчизняних граверів мала творчість відомого голландського гравера Вільгельма Гондіуса, який виконував **Г.р.** на замовлення французького інженера Боплана, серед яких були карти України, прикрашені гербами і рисунками з постатями українських, польських і турецьких воїнів, а також із зображеннями українських воєводств – Київського, Чернігівського, Подільського, Брацлавського, Волинського та Покуття.

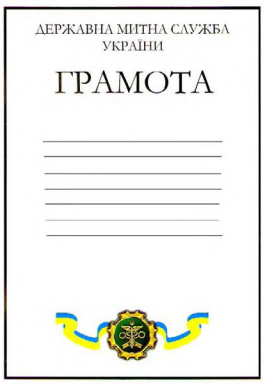
На початку XIX ст. з'являється новий вид **Г.р.** – контурно-лінійна, яка широко використовувалася для ілюстрації і виконувалися за малюнками художників класицизму. З розвитком фотомеханічних способів репродукції **Г.р.** значною мірою втрачає своє значення і з другої половини XIX ст. використовується в основному для виготовлення державних паперів, грошових знаків. **Г.р.** має багато різновидів, серед яких: гравюра на сталі, на органічному склі, на пластмасі.

За наявності певних ознак **Г.р.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Попель С.А.

ГРАМОТА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (DIPLOMA OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – заохочувальна відзнака, встановлена з лютого 2006 р., якою нагороджувались посадові особи ДМСУ, регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій за зразкове виконання службових обов'язків, професіоналізм, виявлену ініціативу й високу результативність у роботі. **Г.** також нагороджувались: трудові колективи митних органів за високі досягнення при виконанні завдань, покладених на митну службу України, з нагоди урочистих подій, ювілейних дат тощо; представники центральних та місцевих органів виконавчої влади, державні, політичні, громадські діячі, науковці, іноземні громадяни та інші особи за плідне співробітництво з митною службою України, спрямоване на реалізацію державної політики в галузі митної справи.

Подання про нагородження **Г.** вносились на ім'я Голови ДМСУ заступниками

Голови ДМСУ, керівниками структурних підрозділів ДМСУ та начальниками інших митних органів. У поданні зазначались конкретні результати роботи посадової особи митного органу чи досягнення колективу, що стали підставою для подання клопотання про нагородження.

Про нагородження посадових осіб і колективів митних органів **Г.** видавався наказ Держмитслужби України. У зв'язку з нагородженням **Г.** посадовим особам митної служби виплачувалася грошова винагорода за рахунок і в межах фонду оплати праці відповідного митного органу. **Г.** вручалась в урочистій обстановці Головою ДМСУ або за його дорученням керівниками митних органів. Дублікат утраченої **Г.** не видавався.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» **Г.** було скасовано.

Прус Л.Р.

ГРАМОТА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ПОЧЕСНА (HONORED DIPLOMA OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – заохочення ДМСУ, запроваджене у лютому 2006 р., якою нагороджувались посадові особи ДМСУ, регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій за зразкове виконання службових обов'язків, професіоналізм, виявлену ініціативу й високу результативність у роботі.

Г. могли також нагороджуватися: трудові колективи митних органів за високі досягнення при виконанні завдань, покладених на митну службу України, з нагоди урочистих подій, ювілейних дат тощо; представники центральних та місцевих органів виконавчої влади, державні, політичні, громадські діячі, науковці, іноземні громадяни та інші особи за плідне співробітництво з митною службою України, спрямоване на реалізацію державної політики в галузі митної справи.

До нагородження **Г.** могли бути представлені посадові особи митних органів, які досягли високих показників у службовій діяльності та раніше, як правило, були нагороджені Грамотою ДМСУ. Подання про нагородження **Г.** вносилось на ім'я Голови ДМСУ заступниками Голови ДМСУ, керівниками структурних підрозділів ДМСУ та начальниками інших митних органів. У поданні зазначали конкретні результати роботи посадової особи митного органу чи досягнення колективу, що стали підставою для порушення клопотання про нагородження. Про нагородження посадових осіб і колективів митних органів **Г.** видавався наказ ДМСУ.

У зв'язку з нагородженням **Г.** посадовим особам митних органів могла виплачуватись грошова винагорода за рахунок і в межах фонду оплати праці відповідного митного органу. Посадовим особам митних органів, нагородженим **Г.**, видавався пам'ятний знак. **Г.** та пам'ятний знак вручались в урочистій обстановці Головою ДМСУ або за його дорученням керівниками митних органів. Дублікат утраченої **Г.** не видавався.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» **Г.** було скасовано.

Прус Л.Р.

ГРАМОТА МИТНОГО ОРГАНУ, ПОЧЕСНА ГРАМОТА МИТНОГО ОРГАНУ (DIPLOMA OF CUSTOMS AUTHORITY, HONORED DIPLOMA OF CUSTOMS AUTHORITY) – заохочувальна відзнака, запроваджена у лютому 2006 р., якою нагороджувались посадові особи регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій (митні органи) за зразкове виконання службових обов'язків, професіоналізм, виявлену ініціативу й високу результативність у роботі.

Подання про нагородження **Г.** вносилось на ім'я начальника митного органу заступниками начальника митного органу та керівниками структурних підрозділів митного органу. У поданні зазначали конкретні досягнення в роботі посадової особи митного органу, що стали підставою для порушення клопотання про його заохочення. Про нагородження посадової особи **Г.** видавались накази митного органу.

У зв'язку з нагородженням **Г.** посадовим особам митних органів могла виплачуватися грошова винагорода за рахунок і в межах фонду оплати праці відповідного митного органу. **Г.** вручали посадовій особі в урочистій обстановці керівником митного органу. Дублікати втрачених **Г.** не видавались.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» її було скасовано.

Прус Л.Р.

ГРАФІКА (GRAPHICS) [грец. grapho – пишу, малюю, шкрябаю] – вид образотворчого мистецтва, де використовуються інструменти, якими можна писати, шкрябати, креслити, малювати і де головними зображувальними засобами є контурна лінія, штрих, пляма, а також тон аркуша.

За способом виконання та можливістю тиражування графічні зображення поділяють на: унікальну **Г.** – рисунок (від слова риска), колаж, аплікація, фотомонтаж; друковану **Г.** (гравюри, естампи, літографії, шовкографія); комп'ютерну **Г.**

Окрема галузь **Г.**, що має давньосхідне походження – це епіграфіка, мистецтво шрифту, каліграфія. За жанрами **Г.** класифікується як: станкова – твори самостійного значення, якими можна прикрашати вітрини, стіни тощо: рисунок, естамп, лубок; книжкова – складова частина книги: ілюстрації, віньєтки, заставки, кінцівки, ініціали (буквиця

Т. Шевченко. Кара шпіцрутенами. 1856 – 1857 рр. Рисунок. Туш, бістр.(станкова графіка)

у середньовічних рукописах); мініатюра (від лат. – minium – кіновар, сурик) – малюнки у середньовічних рукописах зроблені суриком або киноварю; журнальна та газетна **Г.** близька до книжкової.

За цільовим призначенням виділяють: прикладну або промислову **Г.**, яка включає художнє проектування поштових, грошових, товарних знаків, етикеток (один з різновидів інтелектуальної власності), емблем тощо; екслібрис, плакат.

Відповідно до ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» та Додатка 1 до Інструкції про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей

Невідомий художник. Приїзд Аскольда і Діра до Києва Радзивіллівський літопис. XV ст. (книжкова графіка)

та контролю за їх переміщенням через державний кордон України, затвердженої наказом Міністерства культури і мистецтв України від 22.04.2002 № 258 об'єктом митного контролю є такі вироби графічного мистецтва: оригінальні художні твори **Г.**, художні композиції та монтажі з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва; старовинні книги та інші видання, що становлять історичну художню, наукову та літературну цінність, окремо чи в колекції; манускрипти та інкунабули, стародруки, архівні документи; рідкісні поштові марки, інші філателістичні матеріали, окремо чи в колекції; паперові грошові знаки до 1960 р. включно.

Необхідність надання дозвільних документів на переміщення цих видів культурних цінностей зумовлена датою виготовлення графічних виробів й зазначена у Додатку 1 до Інструкції про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України.

Калашникова О.Л.

ГРАФІКА СТАНКОВА (EASEL GRAPHIC WORKS) – різновид мистецтва графіки, твори якого мають самостійне значення і створюються на спеціальному верстаті – мольберті. Для станкової графіки характерні широта тематики і різноманітність образотворчих засобів: туш, гуаш, акварель, олівець, вугілля.

Найвідоміші зразки **Г.с.** створили італійські майстри Мікеланджело, Леонардо да Вінчі, Рафаель, Тінторетто, німецькі художники Гольбейн, Дюрер, Менцель, голландські і фламандські майстри Рембрандт, Рубенс, Ван-Дейк, французькі художники Ватто, Фрагонар, Енгр, Дом'є.

Найбільш поширеними видами **Г.с.** є станковий малюнок і станковий лист друкованої графіки (естамп). Основними формами побутування **Г.с.** є музейні і виставкові колекції та експозиції.

Щоб різнобічно розкрити обрану тему, графіки нерідко створюють цілі серії станкових творів. Усі аркуші таких серій об'єднані не тільки спільною темою, але і прийомами виконання.

За наявності визначених ознак **Г.с.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Попель С.А.

«Пейзаж». Рембрандт, 1630 р.

ГРЕЙГ САМУЇЛ ОЛЕКСІЙОВИЧ (GREIG SAMUIL OLEKSIYOVYCH) (1827 – 1887) – російський військовий, державний діяч, Міністр фінансів (1878 – 1880 рр.), член Державної ради, почесний член Петербурзької Академії наук.

Народився 09.12.1827 в Миколаєві, Херсонської губернії. Дід **Г.** – Самуїл Карлович – видатний адмірал. Батько – Олексій Самуїлович – не менш відомий адмірал, який сприяв відновленню боєздатності Чорноморського флоту, що значно знизилась за роки війни з Наполеоном.

Г. виховувався у Пажеському корпусі в Петербурзі, навчання закінчив у 1845 р. в чині корнета лейб-гвардії Кінного полку. У віці 26 років одружився із Олександрою Макаровою. У сім'ї було дві доньки – Юлія і Олександра.

Під час Кримської війни був ад'ютантом головнокомандуючого князя Меншикова, брав участь в обороні Севастополя, де отримав контузію.

У 1855 р. розпочав службу в Морському міністерстві, де працював до 1866 р. У 1874 призначений Державним контролером.

У 1878 р. **Г.** посів місце М.Х. Рейтерна на посту Міністра фінансів. Був послідовним прихильником скорочення державних витрат і переходу до політики протекціонізму. Перебував на даній посаді два з половиною роки. Це були важкі часи для Росії: ліквідація військових витрат, закаспійська війна, чума тощо. У **Г.** не було чіткої програми виходу з кризи і тому він був змушений звернутись до податків та позик. При ньому був введений податок на пасажирські квитки і товари, які переміщувались швидкісними поїздами, горілчані вироби обкладено додатковим акцизним збором, збільшено акциз із пива, тютюну. Відбулось значне обмеження безмитного ввезення заліза, чавуну, деталей верстатів, яке було введено у 1861 р. О.М. Княжевичем для заохочення розвитку машинобудування в Росії. Але всі ці заходи були неефективними, тому що звичайних доходів не могло вистачати не тільки на повсякденні потреби, але й на покриття військових витрат. Більших успіхів **Г.** досяг при залученні позик. Він не вдавався до допомоги іноземних банкірів, а діяв через російські банки зі сплатою комісійних в 0,5 %.

Політика Міністерства фінансів за часи керування **Г.** суттєво не змінилась, часто піддавалась критиці з боку населення, яке було невдоволене нововведеними податками, самого Міністра звинувачували у нерішучості. Граф С.Ю. Вітте у своїх спогадах писав про **Г.**: «В финансах он был чрезвычайно слаб, вообще это был один из наиболее слабых министров финансов России». У 1880 р. **Г.** був звільнений з посади Міністра фінансів, а на його місце призначений Абаза Олександр Агейович, відомий як спеціаліст саме в цій сфері.

Помер **Г.** в Берліні 09.03.1887, похований на Смоленському кладовищі у Санкт-Петербурзі.

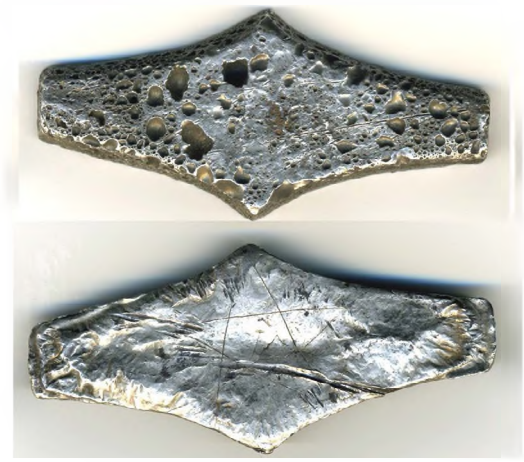
За життя нагороджений багатьма найвищими орденами та медалями. Після смерті **Г.** Імператорською Академією наук було засновано премію «імені генерал-ад'ютанта С.А. Грейга» за найкращу наукову роботу у сфері фінансів. Залишив невеликий щоденник часів Кримської війни з цікавими судженнями про війну та припущеннями щодо поразки в ній.

Дворнічена І.М.

ГРЕНАДА – див. ЗОНА ОФШОРНА ГРЕНАДА.

ГРИВНЯ (HRYVNIA) – вагова грошова одиниця Давньоруської держави і незалежної України, карбувалася зі срібла, рідко – золота. Спочатку (IX ст.) вага **Г.** дорівнювала одному фунтові – 400 г. У X – XII ст. впала до половини фунта – 200 г. У XIII – XV ст. вага срібної **Г.** продовжувала зменшуватися і становила 1/7 фунта. У XVIII ст. у Москві почали карбувати срібні десятикопієчні монети, які носили назву **Г.** (звідси – гривеник). Вони були в обігу в Україні до 1920 р.

З падінням царату і створенням Української Народної Республіки Центральна Рада розпочала ґрунтовне регулювання економіки краю, торговельної, фінансової, податкової та митної системи. У порядку денному з'явилося принципове питання випуску власних грошей. У січні 1919 р. було проведено грошову реформу. Відповідно до Закону Директорії УНР від 06.01.1919 «Про українську грошову одиницю», єдиним законним засобом платежу на території УНР була визначена **Г.** Разом з паперовими грішми за рішенням Директорії УНР планувався випуск зо-

Київська гривня (1080 – 1240 рр.)

лотої, срібної та мідної монети. Для карбування нових монет Міністерству фінансів УНР передавалися всі пам'ятники російських царів в Україні, які мали бути терміново демонтовані. Золоту **Г.** планувалося карбувати з портретом Т.Г. Шевченка, срібну – із зображенням будинку Центральної Ради. Однак міжнародна ситуація та події на фронтах не дали можливості впровадити ці заходи у життя.

З серпня 1996 р. **Г.** – єдина офіційна грошова одиниця незалежної Української держави. Вона випускається НБУ як у паперових купюрах, так і у колекційних ювілейних золотих, срібних і мельхіорових монетах різної вартості. В обіг, відповідно до Указу Президента України від 25.08.1996 «Про грошову реформу в Україні», уведена також сота частина **Г.** – копійка.

Гальський К.Є.

ГРИФ СЕКРЕТНОСТІ (SECURITY LABEL) – реквізит матеріального носія секретної інформації, що засвідчує ступінь секретності даної інформації. **Г.с.** кожного матеріального носія секретної інформації повинен відповідати ступеню секретності інформації, яка у ньому міститься, згідно із Зводом відомостей, що становлять державну таємницю,

– «особливої важливості», «цілком таємно» або «таємно». Забороняється надавати **Г.с.**, передбачені законодавством, матеріальним носіям іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або конфіденційної інформації.

Перелік посад, перебування на яких дає посадовим особам право надавати матеріальним носіям секретної інформації **Г.с.**, затверджується керівником державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, що провадить діяльність, пов'язану з державною таємницею.

Ступені секретності науково-дослідних, дослідно-конструкторських і проектних робіт, які виконуються в інтересах забезпечення національної безпеки та оборони держави, встановлюються шляхом винесення відповідного висновку державним експертом з питань таємниць, який виконує свої функції у сфері діяльності замовника, разом з підрядником.

Фрадинський О.А.

ГРОМАДСЬКА РАДА ПРИ ДЕРЖАВНІЙ ПОДАТКОВІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ (PUBLIC COUNCIL UNDER THE STATE TAX SERVICE OF UKRAINE) – добровільне, некомерційне, суспільно-громадське об'єднання підприємців-платників податків, діяла з листопада 2011 р. і до створення Указом Президента України від 24.12.2012 № 726/2012 Міністерства доходів і зборів України шляхом реорганізації ДПСУ та ДМСУ. Членами Ради були 63 представника громадських організацій (асоціацій, союзів), які виявили бажання брати участь у роботі **Г.р.** при ДПСУ і рішенням Установчих Зборів були обрані до складу Ради. Основною метою **Г.р.** було сприяння реформуванню ДПСУ відповідно до світових вимог і стандартів, створення умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю органів податкової служби, сприяння поліпшенню якості обслуговування податковою службою платників податків, налагодження партнерських відносин з громадськістю та ін.

Відповідно до структури **Г.р.**, керівництво її діяльністю здійснювали: Голова, його заступник і голови постійно діючих комісій **Г.р.** при ДПСУ. У складі **Г.р.** було створено 4 постійно діючих комісії, котрі провадили консультації з широким колом платників податків і здійснювали регулярний діалог з ДПС з усіх питань, що входили до компетенції податкового відомства. Це, зокрема, комісії з таких питань: експертно-апеляційна комісія **Г.р.** при ДПСУ; з питань запобігання та протидії корупції; з питань модернізації податкової служби, міжнародного співробітництва та адаптації законодавства України до права ЄС; з питань реформування податкового законодавства, методології оподаткування та адміністрування податків.

З Положенням про **Г.р.** при ДПСУ, затвердженого Установчими зборами **Г.р.** у листопаді 2011 р., на **Г.р.** при ДПСУ були покладені такі завдання: підготовка пропозицій керівництву Податкової служби щодо Орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю, а також щодо проведення інших громадських заходів, не передбачених таким планом; опрацювання та подання ДПСУ обов'язкових для розгляду пропозицій щодо підготовки проектів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації державної податкової політики та вдосконалення роботи ДПСУ; проведення відповідно до законодавства громадської експертизи та громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, у тому числі з питань оподаткування; здійснення громадського контролю за врахуванням ДПСУ пропозицій та зауважень громадськості, а також дотриманням нею нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції; інформація громадськості про свою діяльність, прийняті рішення та їх виконання на офіційному веб-сайті ДПСУ та в інший прийнятний спосіб відповідно до чинного законодавства України; узагальнення та подання ДПС України даних про пропозиції громадських організацій щодо вирішення питань, які мають важливе суспільне значення та стосуються сфери оподаткування, а також пропозицій щодо реформування ДПСУ та ін.

Трусов С.І.

ГРОМАДСЬКА РАДА ПРИ ДЕРЖМИТСЛУЖБІ УКРАЇНИ (PUBLIC COUNCIL UNDER THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – постійно діючий колегіальний виборний консультативно-дорадчий орган, утворений при ДМСУ для забезпечення участі громадськості в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю ДМСУ, налагодження ефективної взаємодії з громадськістю та бізнесом, врахування громадської думки під час формування та реалізації митної політики. **Г.р.** при ДМСУ діяла до створення Указом Президента України від 24.12.2012 № 726/2012 Міністерства доходів і зборів України шляхом реорганізації ДПСУ та ДМСУ.

Точкою відліку в історії існування громадських рад при органах виконавчої влади України взагалі, та **Г.р.** при ДМСУ зокрема можна вважати 31.07.2004 – дату видання Указу Президента України № 854/2004 «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». КМУ 15.10.04 було видано постанову № 1378 «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», що означало створення та формалізацію організаційно-правових засад для створення громадських рад при органах виконавчої влади України. 15.12.2004 була утворена **Г.р.** при ДМСУ як орган з визначеними статусом, функціями та організаційною структурою. Зокрема, наказом ДМСУ від 15.12.04 № 894 «Про створення Громадської ради при ДМСУ України» було затверджено склад **Г.р.** при ДМСУ у кількості 5 осіб та Положення.

Представниками громадськості у першій **Г.р.** при ДМСУ було лише двоє осіб. Три члена **Г.р.** при ДМСУ були штатними працівниками ДМСУ, а очолив її заступник Голови Служби – Анатолій Педешко. У березні 2005 р. відбулося реформування **Г.р.** при ДМСУ. Склад в кількості 60 чоловік було затверджено наказом ДМСУ від 24.03.2005 № 202. Керівний склад **Г.р.** при ДМСУ вперше обрано з представників громадськості. Головою Ради обрано Сергія Трусова. Створено Секретаріат та 4 комітети: комітет з питань ЗЕД – об'єднав представників суб'єктів ЗЕД; комітет з питань міжнародних перевезень – об'єднав представників перевізників, експедиторів; комітет з питань митного оформлення та декларування – об'єднав представників митних брокерів, декларантів, митних складів; комітет по роботі з фізичними особами – об'єднав представників організацій, які працюють з фізичними особами, які перетинають кордон.

Члени **Г.р.** при ДМСУ брали участь у робочій групі з питань перегляду регуляторних актів, в обговоренні та запровадженні Державної програми «Контрабанда – стоп», в опрацюванні нормативних актів з митної справи, а також у роботі телефону довіри за участю працівників ДМСУ, Прикордонної служби, СБУ та членів Ради імпортерів.

З метою удосконалення консультацій між громадськістю та ДМСУ наказом ДМСУ від 30.06.2005 № 599 на базі **Г.р.** при ДМСУ було створено Громадську колегію при Голові ДМСУ. Після проведення громадської експертизи за результатами діяльності Ради було прийнято рішення щодо зміни структури дорадчого органу. Обрано секретаріат, голову та двох заступників за напрямами: відповідальний за організацію обговорення та внесення пропозицій до проектів законодавчих та інших правових актів, підготовлених ДМСУ та іншими органами державної влади, які стосуються митної справи; відповідальний за організацію моніторингу чинних законодавчих актів з метою виявлення тих із них, що можуть породжувати контрабанду та корупцію у митній системі.

Наприкінці 2010 р. з виходом постанови КМУ від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», кардинальним чином змінилися загальні організаційно-правові засади створення та діяльності громадських рад при органах виконавчої влади України. Серед основних нововведень – регламентація процедури створення громадських рад, встановлення граничних термінів повноважень рад, формалізація окремих моментів внутрішньої діяльності та деякі інші. Але най-

головнішим нововведенням стало закріплення, за встановленим посередництвом громадських рад, нової моделі взаємовідносин між органами виконавчої влади та громадськістю. Зокрема, введення для кандидатів (щодо набуття членства у громадській раді) нової вимоги щодо належності до інститутів громадянського суспільства обумовило набуття громадськими радами ролі подвійного представництва: прямого – представництва інститутів громадянського суспільства, та опосередкованого – представництва громадськості, яку, в свою чергу, представляють такі інститути.

22.02.2011 відбулися Установчі збори, на яких було започатковано діяльність нової **Г.р.** при ДМСУ. Членами **Г.р.** при ДМСУ стали представники громадських, благодійних організацій, професійних спілок, асоціацій, організацій роботодавців та недержавних засобів масової інформації. До складу Ради увійшли 67 членів. Головою Ради обрано Олега Платонова.

Діяльність **Г.р.** при ДМСУ спрямовувалась на виконання завдань, визначених законодавчими та нормативно-правовими актами України у сфері громадянського суспільства: сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; забезпечення врахування громадської думки у процесі підготовки й організації виконання рішень ДМСУ; координація роботи громадських рад при регіональних митницях, митницях; надання методологічної допомоги громадським радам при митницях з питань, пов'язаних з організацією проведення консультацій з громадськістю та виробленням за їх результатами узгоджених пропозицій щодо формування та реалізації митної політики.

Трусов С.І.

ГРОМАДСЬКІ РАДИ ПРИ РЕГІОНАЛЬНИХ МИТНИЦЯХ, МИТНИЦЯХ (PUBLIC COUNCILS UNDER THE REGIONAL CUSTOMS HOUSES, CUSTOMS HOUSES). Улітку 2006 р. Секретаріат Громадської колегії при Голові ДМСУ звернувся до громадськості із зверненням щодо створення Громадської ради при ДМСУ та громадських рад при регіональних митницях, митницях. Ідея створення рад була підтримана громадськістю, тому Секретаріат відповідно до постанов КМУ 2004 р. № 1378 та 2006 р. № 215, розробив проекти Положень Громадських рад при ДМСУ та митницях. Для обговорення з громадськістю ці проекти були розміщені на сайтах фірм «Поверхность», «Інтес» та у засобах масової інформації.

14.08.2006 робоча група Секретаріату Громадської колегії при Голові ДМСУ на своєму засіданні розглянула пропозиції, які надійшли до проекту наказу від громадськості та внесла пропозиції щодо змін до проекту наказу ДМСУ з приводу створення Громадських рад у центрі та на місцях. У жовтні 2006 р. остаточну редакцію положень про Громадську раду при ДМСУ та регіональних митницях, митницях було доопрацьовано і знову оприлюднено в засобах масової інформації та на Інтернет-сайтах.

26.12.2006 відбулись установчі збори, на яких було створено Громадську раду при ДМСУ. Станом на січень 2007 р. було створено 39 **Г.р.** при регіональних митницях, митницях. Голови цих рад увійшли до складу Громадської ради при ДМСУ. Наказом ДМСУ від 26.03.2007 № 248 було затверджено склад Правління Громадської ради при ДМСУ.

ДМСУ залучала громадські ради при регіональних митницях, митницях до участі у селекторних нарадах, на яких порушувались різні питання: від впровадження електронного декларування, графіку роботи митниць до обговорення чинних нормативно правових актів, проектів наказів, умов і порядку впровадження МКУ.

Трусов С.І.

ГРОМАДЯНСТВО (CITIZENSHIP) – правовий зв'язок між фізичною особою і державою, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках. Особою без **Г.** вважається особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином. **Г.** України реєструється шляхом внесення запису про набуття особою **Г.** України спеціально уповноваженим на те органом у відповідні облікові документи.

Законодавство України про **Г.** ґрунтується на таких принципах: 1) єдиного громадянства – **Г.** держави Україна, що виключає можливість існування **Г.** адміністративно-територіальних одиниць України. Якщо громадянин України набув **Г.** (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув **Г.** України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України; 2) запобігання виникненню випадків безгромадянства; 3) неможливості позбавлення громадянина України **Г.** України; 4) визнання права громадянина України на зміну **Г.**; 5) неможливості автоматичного набуття **Г.** України іноземцем чи особою без **Г.** внаслідок укладення шлюбу з громадянином України

або набуття **Г.** України його дружиною (чоловіком) та автоматичного припинення **Г.** України одним з подружжя внаслідок припинення шлюбу або припинення **Г.** України другим з подружжя; 6) рівності перед законом громадян України незалежно від підстав, порядку і моменту набуття ними **Г.** України; 7) збереження **Г.** України незалежно від місця проживання громадянина України.

Документами, що підтверджують **Г.** України, є: 1) паспорт громадянина України; 2) паспорт громадянина України для виїзду за кордон; 3) тимчасове посвідчення громадянина України; 4) дипломатичний паспорт; 5) службовий паспорт; 6) посвідчення особи моряка; 7) посвідчення члена екіпажу; 8) посвідчення особи на повернення в Україну.

Г. ЄС (Citizenship of the Union) визначається наявністю **Г.** однієї з його країн-членів, тобто, будь-який громадянин держави ЄС вважається громадянином Союзу. Окрім прав та обов'язків, визначених в Договорі про створення Європейської Спільноти, **Г.** ЄС означає чотири спеціальних права: свобода пересування та проживання будь-де на території держав Союзу; право голосувати та висувати свою кандидатуру на виборах до місцевих органів управління та до Європейського Парламенту в країні проживання; дипломатичний і консульський захист з боку органів будь-якої держави ЄС в третій країні, де немає представництва рідної країни громадянина ЄС; право на подання скарги європейському омбудсменові. Запровадження поняття «громадянин ЄС» не означає скасування національного **Г.**, воно доповнює його і дозволяє людині краще усвідомити свою належність до ЄС.

Нагорічна О.С.

ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ (CITIZENSHIP OF UKRAINE) – правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках.

До громадян України належать: усіх громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24.08.1991) постійно проживали на території України; особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності ЗУ «Про громадянство України» (13.11.1991) проживали в Україні і не були громадянами інших держав; особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13.11.1991 і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 р. органами внутрішніх справ України внесено напис «громадянин України», та діти таких осіб, які прибули разом із батьками в Україну і на момент прибуття в Україну не досягли повноліття, якщо зазначені особи подали заяви про оформлення належності до **Г.У.**; особи, які набули **Г.У.** відповідно до законодавства та міжнародних договорів України.

Документами, що підтверджують **Г.У.**, є: паспорт громадянина України; паспорт громадянина України для виїзду за кордон; тимчасове посвідчення громадянина України; дипломатичний паспорт; службовий паспорт; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну.

Г.У. набувається: за народженням; за територіальним походженням; внаслідок прийняття громадянства; внаслідок поновлення у громадянстві; внаслідок усиновлення; внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування, влаштування дитини в дитячий заклад чи заклад охорони здоров'я, у дитячий будинок сімейного типу чи прийомну сім'ю або передачі на виховання в сім'ю патронатного вихователя; внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки; у зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини; внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту батьківства чи материнства; за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Г.У. припиняється: внаслідок виходу з **Г.У.**; внаслідок втрати **Г.У.**; за підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Фрадинський О.А.

ГРОСС-ТЕРМС (GROSS TERMS) – умови фрахтування, згідно з якими усі витрати на оплату навантажувально-розвантажувальних робіт, враховуються у фрахтовій ставці і покладаються на судновласника. Фрахтувальник зобов'язаний подавати вантаж до борту судна або відвозити вантаж від борту судна з такою швидкістю, з якою судно може видавати або приймати його. Таким чином, відповідно до умов **Г.-т.** фрахтувальник, не несучи витрат на оплату вантажних робіт, несе відповідальність за їх інтенсивність.

Одними із різновидів умов **Г.-т.**, вживаними у

трамповому судноплавстві, є «лінійні умови» (liner terms), які при перевезенні масових вантажів трактуються як обов'язок перевізника забезпечити приймання і здавання вантажу на припортовому складі з оплатою його доставки із складу в трюми судна та з трюмів судна на склад. Отже, у цьому випадку фрахтувальник звільняється не лише від витрат по вантажних операціях, але і від відповідальності за їх тривалість. Як правило, відповідно до «лінійних умов» вантаж приймається і здається лінійними перевізниками біля борту судна або на причальному складі перевізника. Звільнення фрахтувальника від витрат по вантажних операціях, звільняє його і від відповідальності за їх тривалість. При цьому, однак, передбачається обов'язок фрахтувальника подавати вантаж до борту судна або відвозити від нього з такою швидкістю, з якою судно може приймати або видавати його. Іншим різновидом умови **Г.-т.** є умова «су-палан» (sous palan), вживане при перевезеннях у середземноморських портах Італії та Франції. Відповідно до цієї умови вантажовідправник зобов'язаний подати вантаж до борту судна в межах досяжності суднових вантажних засобів. Подальша турбота про вантаж, його завантаження і укладення в трюмі або на палубі покладається на перевізника. При вивантаженні перевізник зобов'язаний вивантажити вантаж з трюму або з палуби, перемістити його через поручні і опустити вертикально над причалом або ліхтером. Після цього вантаж надходить у розпорядження вантажоодержувача, який переймає на себе подальшу відповідальність за вантаж, закінчує процес вивантаження і несе усі пов'язані з цим витрати.

Неліпович О.В.

ГРОШІ «БРУДНІ» («DIRTY» MONEY) – 1) гроші, незаконно отримані резидентами і нерезидентами на митній території країни та незаконно завезені до неї; 2) гроші, які протиправно знаходяться за межами країни і є власністю осіб-резидентів держави; 3) гроші, здобуті шляхом протиправного вилучення цінностей або за допомогою скоєння злочину; 4) гроші, здобуті шляхом «відмивання» за допомогою емісії фіктивних фінансового-господарських інструментів.

Більш вживаними категоріями, що визначають сутність **Г.«б.»**, є «доходи, одержані злочинним шляхом» або «доходи, одержані незаконним шляхом».

Залежно від шляхів отримання **Г.«б.»** міжнародні організації та окремі країни світу визначають різні джерела їх походження: шахрайство, підроблення документів та корупція, несплата податків, контрабанда, імпорт товарів за підробленими документами, фальшування грошей, незаконна торгівля зброєю, культурними цінностями, наркотиками та психотропними речовинами, проституція, торгівля людьми, незаконні азартні ігри, тероризм, діяльність бандитських угрупувань, крадіжки та ін.

Барановський О.І.

ГРОШОВА ЗАСТАВА – див. ЗАСТАВА ГРОШОВА.

ГРУПА С ІНКОТЕРМС (INCOTERMS GROUP C) – категорія термінів міжнародних правил тлумачення торгових термінів Інкотермс, відповідно до умов якої на продавця покладається обов'язок укласти договір перевезення на звичайних умовах за свій власний рахунок.

Умови поставки	Вид транспорту	Перевезення	Місце поставки та перехід ризиків	Перехід витрат	Страхування
Група С. Основне перевезення оплачено продавцем					
CFR Вартість і фрахт (... назва порту призначення)	Морські та внутрішні водні перевезення	Продавець	Борт судна в порту відвантаження	Порт призначення	-
CIF Вартість, страхування та фрахт (... назва порту призначення)	Морські та внутрішні водні перевезення	Продавець	Борт судна в порту відвантаження	Порт призначення	Продавець
CPT Фрахт/перевезення оплачені до (... назва місця призначення)	Будь-які види транспорту	Продавець	Місце передачі товару першому перевізнику	Місце призначення	-
CIP Фрахт/перевезення та страхування оплачені до (... назва місця призначення)	Будь-які види транспорту	Покупець	Місце передачі товару першому перевізнику	Місце призначення	Продавець

Група С Інкотермс 2010

Відповідно до умов **Г.С Інкотермс** транспортні витрати за перевезення товару звичайним маршрутом та способом до погодженого місця оплачуються продавцем, покупець приймає ризики втрати чи пошкодження товару, а також додаткові витрати, що можуть виникнути внаслідок певних подій, які можуть відбутись після належної доставки товару. Після відповідного терміна **Г.С Інкотермс** обов'язково повинен бути зазначений конкретний пункт, до якого продавець має оплачувати транспортні витрати. **Г.С Інкотермс** відрізняється від інших груп термінів Інкотермс тим, що терміни, які в ній зазначені вказують на дві «критичні» точки. Одна – точка, до якої продавець повинен забезпечити організацію перевезення та нести витрати за договором перевезення, а інша – точка переходу ризиків. Сутність **Г.С Інкотермс** полягає у звільненні продавця від будь-яких подальших ризиків та витрат після належного виконання ним угоди купівлі-продажу шляхом укладення договору перевезення та передання товару перевізникові, а також забезпечення страхування за термінами CIF та CIP.

Якщо продавець повинен забезпечити договір перевезення, який охоплює оплату мита, податків та інших зборів, такі витрати, як правило, покладаються на продавця відповідно до укладеного договору.

Сторони договору купівлі-продажу повинні чітко визначити обов'язки продавця щодо забезпечення виконання договору перевезення, включаючи витрати на розвантаження. Оскільки такі витрати, як правило, покриваються ціною фрахту, коли товар перевозиться звичайними судноплавними лініями, договір купівлі-продажу часто передбачає, що товар перевозиться відповідно до «лінійних умов» (умов перевезення вантажів рейсовими суднами). В інших випадках після термінів CFR та CIF додаються слова «включаючи розвантаження» («розвантажено»).

У групі **Г.С Інкотермс** існують тільки два терміни, пов'язані із страхуванням – CIF та CIP. Відповідно до них продавець зобов'язаний забезпечити страхування на користь покупця. В інших випадках сторони самі вирішують, чи бажають вони застрахуватися та у якій мірі. Оскільки при продажі товарів за терміном CIF покупець може продати товар у дорозі наступному покупцеві, який, у свою чергу, може знову перепродати товар, неможливо знати розмір страхового покриття, що задовольнятиме таких наступних покупців, і, тому, як правило, за умов CIF обирається мінімальне страхування, з можливістю покупця вимагати від продавця додаткового покриття.

Неліпович О.В.

ГРУПА D ІНКОТЕРМС (INCOTERMS GROUP D) – категорія термінів міжнародних правил тлумачення торгових термінів Інкотермс, відповідно до умов якої продавець повинен з метою виконання умов договору купівлі-продажу передати товар покупцеві в узгодженому з ним місці призначення. Це може бути або конкретний населений пункт або логістичний термінал. Залежно від умов договору, сплата мита в країні призначення може здійснюватись продавцем або покупцем. Ця група була найбільш істотно переглянута порівняно з попередньою редакцією Інкотермс 2000. З групи були виключені чотири умови поставки: «DDU» – постачання без оплати мита, «DAF» – постачання до кордону, «DEQ» – постачання з пристані і «DES» – постачання з судна.

Відповідно до умов **Г.D Інкотермс** продавець відповідає за прибуття товару в узгоджене місце чи пункт призначення на кордоні або в країні імпорту. Продавець зобов'язаний нести усі ризики й витрати щодо доставки товару до місця призначення. Таким чином, з використанням термінів **Г.D Інкотермс** укладаються договори прибуття. При використанні **Г.D Інкотермс**, у випадку втрати або пошкодження товарів до їх прибуття в пункт призначення вважається, що продавець не виконав свої зобов'язання і повинен нести відповідальність за порушення умов виконання контракту. У таких випадках, у відповідності до загальної ділової практики, продавець зобов'язаний поста-

Умови поставки	Вид транспорту	Перевезення	Місце поставки, перехід ризиків та витрат	Страхування
Група D. Витрати і ризики продавця максимальні, так як він зобов'язаний надати товари в розпорядження покупця в погодженому місці призначення (забезпечити прибуття)				
DAP Поставка в місці (... назва місця призначення)	Будь-які види транспорту	Покупець	Термінал у місці призначення	-
DAT Поставка на терміналі (... назва терміналу)	Будь-які види транспорту	Покупець	Транспорт у місці призначення	-
DDP Поставка зі сплатою мита (... назва місця призначення)	Будь-які види транспорту	Покупець	Транспорт у місці призначення	-

Група D Інкотермс 2010

вити покупцеві нові товари замість пошкоджених або втрачених. У зв'язку з цим при укладенні договорів, які передбачають умови поставки **Г.D Інкотермс** необхідно дуже уважно погоджувати обраний базис поставки та різні застереження, які застосовуються при укладенні договорів ЗЕД. Це стосується зауважень про звільнення продавця від відповідальності у зв'язку із настанням форс-мажорних обставин, тобто дії непереборної сили.

Відповідно до **Г.D Інкотермс**, за винятком терміну DDP, продавець не зобов'язаний доставляти товар очищеним для імпорту в країну призначення.

Неліпович О.В.

ГРУПА Е ІНКОТЕРМС (INCOTERMS GROUP E) – категорія термінів міжнародних правил тлумачення торгових термінів Інкотермс, відповідно до умов якої на продавця покладається обов'язок надати товар у розпорядження покупця безпосередньо на своєму підприємстві. Всі інші обов'язки, такі як транспортування, митне очищення повністю лягають на покупця.

Г.Е Інкотермс – термін покладає на продавця мінімальні зобов'язання: продавець повинен тільки надати товар у розпорядження покупця у певному узгодженому місці, як правило, на площах продавця. З іншого боку, як часто відбувається на практиці, продавець може допомагати покупцеві завантажити товар на транспортний засіб, наданий останнім. Якщо покупець бажає покласти на продавця зобов'язання щодо відвантаження товару, це має бути чітко зазначено в договорі купівлі-продажу.

Неліпович О.В.

Умови поставки	Вид транспорту	Перевезення	Місце поставки та перехід ризиків	Перехід витрат	Страхування
Група Е. Зобов'язання продавця мінімальні та обмежуються наданням товару в розпорядження покупця					
EXW Франко завод (... назва місця)	Будь-які види транспорту	Покупець	Підприємство продавця	Підприємство продавця	-

Група Е Інкотермс 2010

ГРУПА F ІНКОТЕРМС (INCOTERMS GROUP F) – категорія термінів міжнародних правил тлумачення торгових термінів Інкотермс, відповідно до умов якої оплата основного фрахту здійснюється продавцем.

Терміни **Г.F Інкотермс** передбачають доставку товару продавцем для перевезення відповідно до вимог покупця. При прийнятті умов поставки **Г.F Інкотермс** продавець передає товар першому перевізникові, а всі питання оплати та взаємовідносин з перевізником лягають на покупця. Ця категорія термінів крім терміна «FCA» застосовується виключно при здійсненні перевезень морським або внутрішнім водним транспортом.

Неліпович О.В.

Умови поставки	Вид транспорту	Перевезення	Місце поставки, перехід ризиків та витрат	Страхування
Група F. Зобов'язання продавця обмежуються відправкою товару, основне перевезення продавцем не оплачено				
FCA Франко-перевізник (... назва місця призначення)	Будь-які види транспорту	Покупець	Підприємство продавця	-
FAS Франко вздовж борту судна (... назва порту відвантаження)	Морські та внутрішні водні перевезення	Покупець	Причал або баржа в порту відвантаження	-
FOB Франко-борт (... назва порту відвантаження)	Морські та внутрішні водні перевезення	Покупець	Борт судна в порту відвантаження	-

Група F Інкотермс 2010

ГРУПА КВАДРО (QUADRO GROUP) – група з чотирьох учасників багатосторонніх торгових переговорів у складі США, Канади, Японії та ЄС – лідерів глобального ринку. Під час Уругвайського раунду досягла взаємної домовленості про нульовий рівень мита на 10 товарних груп. У переговорах з країнами, що приєднуються до СОТ може виступати єдиним фронтом.

Позиція основних економік світу служить орієнтиром для інших учасників СОТ, тоді як думкою держав другого ряду можна і знехтувати. Так, свого часу Ізраїль вступив до СОТ, незважаючи на бойкот арабського світу, проігнорований саме за рішенням «групи квадро». Традиційно нові члени організації найдовше радяться із США.

Прус Л.Р.

ГРУПА КЕРНСЬКА – див. КЕРНСЬКА ГРУПА.

ГРУПА ТОВАРНА (COMMODITY GROUP) – група однорідних товарів відповідно до гармонізованої системи опису та кодування товарів. В Україні **Г.т.** визначені в УКТ ЗЕД, які розроблені на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів ВМО з урахуванням Комбінованої номенклатури ЄС і узагальнені в ЗУ «Про Митний тариф України». **Г.т.** призначені для класифікації товарів з метою визначення ставок мита при здійснені ЗЕД.

Г.т. в структурі УКТ ЗЕД складається із перших двох цифр десятизначного коду УКТ ЗЕД.

ЗУ «Про Митний тариф України» визначено 21 розділ, який включає 97 **Г.т.**

Розділ I «Живі тварини; продукти тваринного походження» містить 6 **Г.т.**: 01 «Живі тварини»; 02 «М'ясо та їстівні субпродукти»; 03 «Риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні»; 04 «Молоко та молочні продукти; яйця птиці; натуральний мед; їстівні продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені»; 05 «Інші продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені».

Розділ II «Продукти рослинного походження» містить 9 **Г.т.**: 06 «Живі дерева та інші рослини; цибулини, коріння та інші аналогічні частини рослин; зрізані квіти і декоративна зелень»; 07 «Овочі та деякі їстівні коренеплоди і бульби»; 08 «Їстівні плоди та горіхи; шкірки цитрусових або динь»; 09 «Кава, чай, мате або парагвайський чай, прянощі»; 10 «Зернові культури»; 11 «Продукція борошномельно-круп'яної промисловості; солод; крохмалі; інулін; пшенична клейковина»; 12 «Насіння і плоди олійних рослин; інше насіння, плоди та зерна; технічні або лікарські рослини; солома і фураж»; 13 «Шелак природний неочищений; камеді, смоли та інші рослинні соки і екстракти»; 14 «Рослинні матеріали для виготовлення плетених виробів; інші продукти рослинного походження, в іншому місці не зазначені».

Розділ III «Жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження» містить лише **Г.т.** 15 «Жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження».

Розділ IV «Готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої і оцет; тютюн та його замінники» включає такі **Г.т.**: 16 «Готові харчові продукти з м'яса, риби або ракоподібних, молюсків або інших водяних безхребетних»; 17 «Цукор і кондитерські вироби з цукру»; 18 «Какао та продукти з нього»; 19 «Готові продукти із зерна зернових культур, борошна, крохмалю або молока; борошняні кондитерські вироби»; 20 «Продукти переробки овочів, плодів, горіхів або інших частин рослин»; 21 «Різні харчові продукти»; 22 «Алкогольні та безалкогольні напої і оцет»; 23 «Залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин»; 24 «Тютюн і промислові замінники тютюну».

Розділ V «Мінеральні продукти» включає 3 **Г.т.**: 25 «Сіль; сірка; землі та каміння; штукатурні матеріали, вапно та цемент»; 26 «Руди, шлак і зола»; 27 «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні».

Розділ VI «Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості» містить такі **Г.т.**: 28 «Продукти неорганічної хімії: неорганічні або органічні сполуки дорогоцінних металів, рідкісноземельних металів, радіоактивних елементів або ізотопів»; 29 «Органічні хімічні сполуки»; 30 «Фармацевтична продукція»; 31 «Добрива»; 32 «Екстракти дубильні або барвні; таніни та їх похідні, барвники, пігменти та інші фарбувальні матеріали, фарби і лаки; замазки та інші мастики; чорнило, туш»; 33 «Ефірні олії та резиноїди; парфумерні, косметичні та туалетні препарати»; 34 «Мило, поверхнево-активні органічні речовини, мийні засоби, мастильні матеріали, воски штучні та готові, суміші для чищення або полірування, свічки та аналогічні вироби, пасти для ліплення, пластилін, «стоматологічний віск» і суміші на основі гіпсу для стоматології»; 35 «Білкові речовини; модифіковані крохмалі; клеї; ферменти»; 36 «Порох і вибухові речовини; піротехнічні вироби; сірники; пірофорні сплави; деякі горючі матеріали»; 37 «Фотографічні або кінематографічні товари»; 38 «Різноманітна хімічна продукція».

Розділ VII «Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; каучук, ґума та вироби з них» включає 2 **Г.т.**: 39 «Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них»; 40 «Каучук, ґума та вироби з них».

Розділ VIII «Шкури необроблені, шкіра вичинена, натуральне та штучне хутро та вироби з них; шорно-сідельні вироби та упряж; дорожні речі, сумки та аналогічні товари; вироби з кишок тварин (крім кетгуту з натурального шовку)» містить 3 **Г.т.**:41 «Шкури необроблені (крім натурального

та штучного хутра) і шкіра вичинена»; 42 «Вироби із шкіри; шорно-сідельні вироби та упряж; дорожні речі, сумки та аналогічні товари; вироби з кишок тварин (крім кетгуту з натурального шовку)»; 43 «Натуральне та штучне хутро; вироби з нього».

Розділ IX «Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля; корок та вироби з нього; вироби із соломи, альфи та інших матеріалів для плетіння; кошикові вироби та плетені вироби» включає такі **Г.т.**: 44 «Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля»; 45 «Корок та вироби з нього»; 46 «Вироби із соломи, трави еспарто та інших матеріалів, які використовуються для плетіння; кошикові вироби та плетені вироби».

Розділ X «Маса з деревини або з інших волокнистих целюлозних матеріалів; папір або картон, одержані з відходів та макулатури; папір, картон та вироби з них» включає 3 **Г.т.**: 47 «Маса з деревини або з інших волокнистих целюлозних матеріалів; папір або картон, одержані з відходів та макулатури»; 48 «Папір і картон; вироби з паперової маси, паперу або картону; 49 «Друкована продукція, періодичні видання або інша продукція поліграфічної промисловості; рукописи або машинописні тексти та плани».

Розділ XI «Текстильні матеріали та текстильні вироби» містить наступні **Г.т.**: 50 «Шовк»; 51 «Вовна, тонкий та грубий волос тварин; пряжа і тканини з кінського волосу»; 52 «Бавовна»; 53 «Інші рослинні текстильні волокна; пряжа з паперу і тканини з паперової пряжі»; 54 «Нитки синтетичні або штучні; стрічкові та подібної форми нитки із синтетичних або штучних матеріалів»; 55 «Синтетичні або штучні штапельні волокна»; 56 «Вата, повсть і неткані матеріали; спеціальна пряжа; шпагати, мотузки, троси та канати і вироби з них»; 57 «Килими та інші текстильні покриття для підлоги»; 58 «Спеціальні тканини; тафтингові текстильні матеріали; мережива; гобелени; оздоблювальні матеріали; вишивка»; 59 «Текстильні матеріали, просочені, покриті або дубльовані; текстильні вироби технічного призначення»; 60 «Трикотажні полотна»; 61 «Одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні»; 62 «Одяг та додаткові речі до одягу, текстильні, крім трикотажних»; 63 «Інші готові текстильні вироби; набори; одяг та текстильні вироби, що використовувалися; ганчір'я».

Розділ XII «Взуття, головні убори, парасольки від дощу та сонця, палиці, стеки, батоги та їх частини; пір'я оброблене і вироби з нього; штучні квіти; вироби з волосся людини» включає такі 4 **Г.т.**: 64 «Взуття, гетри та аналогічні вироби; їх частини»; 65 «Головні убори та їх частини»; 66 «Парасольки від дощу та сонця, палиці, палиці-сидіння, батоги, хлисти для верхової їзди та їх частини»; 67 «Оброблені пір'я та пух і вироби з них; штучні квіти; вироби з волосся людини».

Розділ XIII «Вироби з каменю, гіпсу, цементу, азбесту, слюди або аналогічних матеріалів; керамічні вироби; скло та вироби із скла» включає **Г.т.**: 68 «Вироби з каменю, гіпсу, цементу, азбесту, слюди або аналогічних матеріалів»; 69 «Керамічні вироби»; 70 «Скло та вироби із скла».

Розділ XIV «Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали, метали, плаковані дорогоцінними металами, та вироби з них; біжутерія; монети» включає **Г.т.** 71 «Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали, метали, плаковані дорогоцінними металами, та вироби з них; біжутерія; монети».

Розділ XV «Недорогоцінні метали та вироби з них» містить такі **Г.т.**: 72 «Чорні метали»; 73 «Вироби з чорних металів»; 74 «Мідь і вироби з неї»; 75 «Нікель і вироби з нього»; 76 «Алюміній і вироби з нього»; 77 «(Зарезервована для використання в майбутньому)»; 78 «Свинець і вироби з нього»; 79 «Цинк і вироби з нього»; 80 «Олово і вироби з нього»; 81 «Інші недорогоцінні метали; металокераміка; вироби з них»; 82 «Інструменти, ножові вироби, ложки та виделки з недорогоцінних металів; їх частини з недорогоцінних металів»; 83 «Інші вироби з недорогоцінних металів».

Розділ XVI «Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання; їх частини; звукозаписувальна та звуковідтворювальна апаратура, апаратура для запису або відтворення телевізійного зображення і звуку, їх частини та приладдя» включає 2 **Г.т.**: 84 «Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини»; 85 «Електричні машини, обладнання та їх частини; апаратура для запису або відтворення звуку; телевізійна апаратура для запису та відтворення зображення і звуку, їх частини та приладдя».

Розділ XVII «Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби і пов'язані з транспортом пристрої та обладнання» включає **Г.т.**: 86 «Залізничні локомотиви або моторні вагони трамвая, рухомий склад та їх частини; шляхове обладнання та пристрої для залізниць або трамвайних колій та їх частини; механічне (у тому числі електромеханічне) сигналізаційне обладнання всіх видів»; 87 «Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, їх частини та обладнання»; 88 «Літальні апарати, космічні апарати та їх частини»; 89 «Судна, човни та інші плавучі засоби».

Розділ XVIII «Прилади та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, контрольні, вимірювальні, прецизійні, медичні або хірургічні; годинники всіх видів; музичні інструменти; їх частини та приладдя» включає **Г.т.**: 90 «Прилади та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, контрольні, вимірювальні, прецизійні; медичні або хірургічні; їх частини та приладдя»; 91 «Годинники всіх видів та їх частини»; 92 «Музичні інструменти; їх частини та приладдя».

Розділ XIX «Зброя, боєприпаси; їх частини та

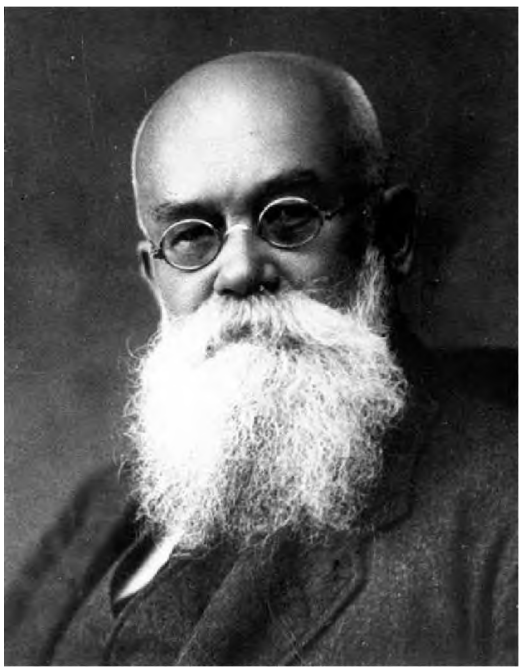
приладдя» включає **Г.т.** 93 «Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя».

Розділ XX «Різні промислові товари» містить **Г.т.**: 94 «Меблі; постільні речі, матраци, матрацні основи, диванні подушки та аналогічні набивні речі меблів, світильники та освітлювальні прилади, в іншому місці не зазначені; світлові покажчики, табло та подібні вироби; збірні будівельні конструкції»; 95 «Іграшки, ігри та спортивний інвентар; їх частини та приладдя»; 96 «Різні готові вироби».

Розділ XXI «Твори мистецтва, предмети колекціонування та антикваріат» включає **Г.т.** 97 «Твори мистецтва, предмети колекціонування та антикваріат»

Туржанський В.А.

ГРУШЕВСЬКИЙ МИХАЙЛО СЕРГІЙОВИЧ (HRUSHEVSKYI MYKHAILO SERHIYOVYCH) (29.09.1866 – 25.11.1934). Видатний історик, письменник, один із фундаторів української науки, громадсько-політичний і державний діяч. Народився 1866 р. у м. Холмі (тепер м. Хелм, Польща) в родині вчителів. Працював професором історії Львівського університету. Протягом майже 15-ти років очолював Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченка. У 1907 р. організував та очолив Українське наукове товариство у Києві. За політичну діяльність не раз заарештовувався царською владою, був засланий до Симбірська. Після повалення царату повернувся до Києва, де був обраний Головою Української Центральної Ради, а 29.04.1918 став Президентом Української Народної Республіки. За його активної участі урядові інституції УНР здійснювали широку державотворчу діяльність, спрямовану на консолідацію українського народу, розбудову демократичних засад влади, відродження української економіки, науки, культури, творення власної армії, фінансової, податкової та митної системи. У квітні 1919 р. емігрував до Праги, де організував Український соціологічний інститут, невдовзі, переїхав до Відня, продовжував займатися викладацькою та науковою діяльністю. У березні 1924 р. повернувся у Київ, очолив кафедру історії України та Археографічну комісію Всеукраїнської академії наук. У зв'язку з політичними переслідуваннями 1929 р. переїхав у Москву, був обраний дійсним членом Академії наук СРСР. У березні 1931-го за сфабрикованим звинуваченням у «контрреволюційній діяльності» був заарештований органами ДПУ. У квітні того ж року академіка звільнили, але без права повертатися до Києва. 25.11.1934, перебуваючи на лікуванні у Кисловодську, за нез'ясованих обставин після нескладної операції **Г.** помер. Наукова та літературна спадщина **Г.** нараховує майже 2 тис. праць у галузі української та світової історії, соціології, історіографії, археології, які значно збагатили європейську та національну науку і культуру. **Г.** творець концепції суспільної історії України, над якою він працював усе життя і яку виклав у фундаментальній багатотомній праці «Історія України-Русі».

Великий масив його історичних досліджень присвячено відтворенню розвитку економіки Русі, формуванню внутрішньої та зовнішньої торгівлі краю, захисту його кордонів. У центрі його уваги – стосунки з Візантією, Москвою, Хозарським каганатом, Молдовським князівством тощо. У виданій у 1904 р. (і перевиданій 1906, 1911, 1991 рр.) монографії «Очерк истории украинского народа» академік писав: «Сношения, торговля – как и в истории других народов, так и в истории украинских племен – были весьма важными факторами культурного и общественного развития государственной организации». Історик подає поглиблений аналіз контактів українських земель із Заходом, Півднем і Сходом, досліджує торговельні зв'язки Дніпровою та Дунайською дорогами, морські та суходільні маршрути у Південну Європу, Середню Азію та Новгород. Він довів, що шлях «із варяг в греки», як і основні суходільні маршрути, вже у X ст. перебували в руках київських князів. Вздовж головних торгових дорогах були розташовані гарнізони з «руських дружин» і «княжі намісники», які стягували «контрибуцію» (мито), «сирими продуктами» насамперед хутром, і водночас вели торг з тубільцями. Досліджуючи тогочасну ситуацію у сфері торгівлі та податково-митної справи, прийшов до цілком слушного висновку: «початки київської державної організації були, поза сумнівом, тісно пов'язані з інтересами київської торгівлі, так як і пізніше державні інтереси тісно переплелися з торговельними, а купецький клас – з урядовим».

Зрештою, він констатував, що «власне інтереси торговельної потреби і рахунки Київського купецького патриціату послужили тою пружиною, що пустила в рух політичне життя Києва і його системи». Всебічно проаналізував грабіжницьку торговельно-митну систему королівської Польщі, яка завдавала величезних збитків українському купецтву. **Г.** прискіпливо вивчив прямі та транзитні маршрути київських, львівських, подільських купців до Кафи (Феодосії), Качибея (Хаджибей-Одеса), інших генуезьких колоній, а також до Волощини, Румунії, Угорщини, Сілезії. «Проте, – стверджував історик, – розвиток торгівлі, самі прикмети, обставини обміну товарів на згаданих вище дорогах, а також у внутрішній торгівлі (насамперед в її «огнищах» – купецьких містах, великих ярмарках) торгівля й промисел перебували в тяжких кайданах середньовічної регламентації, фіскалізму й привілегій». До неї, за його визначенням входили: «система примусових доріг, примусових станцій, складів, що заковували торгівлю в мертву вікову систему комунікації, зводили комунікаційний рух до мінімума, забиваючи животворящого Духа промисла й торгівлі – свобідну конкуренцію». «Тиснула, – писав автор, – й надзвичайно розвинена й до абсурду доведена «система митних і торговельних оплат. Крім оплат пограничних (власне cto, з нім. Zoll) були мита (myto, нім. Maut) внутрішні, державні й приватні. Далі, такі оплати як мостове, гребельне, перевізне, пашне й ін. І різнорідні ринкові побори – торгове, ярмаркове, помірне, штуковане, сохачне і т.п.». Здирства й побори королівських й магнатських митників або «драч і лупежество» панували скрізь на території Королівства Польського. Побори рік від року зростали». Купці й міщани рішуче протестували проти протиправних дій митних службовців, неодноразово зверталися з цього приводу до королівського уряду. Однак здирства продовжувались. **Г.** повністю поділяв турботи українського купецтва й підприємницьких кіл і в наступному активно відстоював їхні інтереси, усіляко підтримував прагнення українського торгового стану до зміцнення економічного та фінансового потенціалу України.

Очоливши Українську Центральну Раду, **Г.** надавав великого значення справі організації та впорядкування фінансів, банківської та податково-митної системи молодої держави. Вже у грудні 1917 р. Рада з ініціативи свого Голови приймає рішення щодо друкування українських грошей – карбованців. При цьому один карбованець мав бути забезпечений 17,424 долями щирого золота. В Україні організовується Державний скарб, казначейство, відкриваються інші фінансові установи. Належне місце у законотворчій діяльності УЦР зайняла податково-митна проблематика. Формується новий державний фіскальний апарат. У складі Генерального секретарства фінансів створюється департамент митних зборів, якому доручається керівництво митною справою по усьому периметру державного кордону України. З метою забезпечення митного контролю в Раздвилові, Гусятині, Збаражі, Новоселиці створюються митниці. У системі збройних сил Республіки формується прикордонна варта. Перший президент України і керівництво Уряду планували й інші ефективні заходи зі зміцнення державного кордону, удосконалення діяльності митниць і подолання контрабанди. Але втілити ці плани у життя, на жаль, не судилося. Ситуація на фронтах і дестабілізація політичної обстановки в столиці зірвали перспективні плани **Г.** щодо розбудови нової демократичної Української держави у зв'язку з чим він був змушений емігрувати на Захід.

Гальський К.Є.

ГУАМ (GUAM) – організація за демократію та економічний розвиток, регіональне об'єднання (політико-консультативний форум) чотирьох держав: Грузії, України, Азербайджанської Республіки та Республіки Молдова. В основі утворення цієї форми співробітництва лежить єдність позицій країн із подібними політичними й економічними зовнішніми орієнтаціями. Заснування політико-консультативного форуму **ГУАМ** відбулося 10.10.1997 у Страсбурзі. Під час саміту Ради Європи, було схвалено Спільне комюніке глав України, Грузії, Азербайджану й Молдови. У цьому документі було зафіксовано рівень політичного зближення й практичного співробітництва між країнами цієї групи, спільність позицій з ключових міжнародних проблем й процесів у пострадянському просторі. 24.04.1999 під час Вашингтонського саміту президентів країн-членів до **ГУАМ** приєднався Узбекистан. Розширене таким чином об'єднання держав отримало назву ГУУАМ. Однак 05.05.2005 Узбекистан вийшов з організації, що зумовило повернення початкової назви. Штаб-квартира об'єднання розташована у Києві.

У **ГУАМ** існує статус спостерігача і партнера. Організація заявила про свою відкритість до співробітництва з третіми державами і міжнародними організаціями, які поділяють її цілі і принципи, а також готові брати участь в реалізації спільних ініціатив.

Спільні економічні інтереси держав **ГУАМ** сконцентровані навколо питань транспортування прикаспійських енергоносіїв та прокладання нових транзитних маршрутів через Кавказький регіон, розвитку інвестиційної діяльності між державами **ГУАМ**, створення спільних підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, у галузі машинобудування, енергетики і транспорту. Іншим важливим напрямом співпраці в межах **ГУАМ** – є проблеми безпеки й стабільності в регіоні. Співпраця делегацій країн **ГУАМ** в рамках міжнародних організацій, в першу чергу ООН та ОБСЄ, реалізується на постійній основі, що передбачає регулярні консультації з метою обговорення тих чи інших питань, які виникають під час роботи та стосуються інтересів країн **ГУАМ**, вироблення спільних позицій. Започатковано механізм головування національних делегацій країн **ГУАМ** у рамках міжнародних організацій. У 2003 р. **ГУАМ** був наданий статус спостерігача у Генеральній асамблеї ООН.

Найвищим органом об'єднання **ГУАМ** є щорічна зустріч глав держав країн-учасниць **ГУАМ**, виконавчим органом – Рада міністрів закордонних справ країн **ГУАМ**, робочим органом – Комітет національних координаторів (КНК **ГУАМ**), до складу якого входять координатори по одному від кожної країни-учасниці **ГУАМ**. Координацію співробітництва між країнами **ГУАМ** на галузевому рівні покладено на вісім Робочих груп – з питань енергетики, транспорту, з торговельно-економічних питань, з питань інформатики та телекомунікацій, культури, науки та освіти, туризму, боротьби з тероризмом, організованою злочинністю і розповсюдженням наркотиків. Для розвитку співробітництва ділових кіл було утворено Ділову раду **ГУАМ**. У 2004 р. заснована Парламентська асамблея **ГУАМ**, до складу якої входять три комітети: політичний; торговельно-економічний; з питань науки, культури і освіти.

Країнами-членами об'єднання прийнято Ялтинську Хартію ГУУАМ (2001 р.); Конвенцію держав-учасниць **ГУАМ** про взаємне надання допомоги з консульських питань (2001 р.); Положення про Раду міністрів закордонних справ країн **ГУАМ**; Угоду про створення зони вільної торгівлі між країнами-учасницями **ГУАМ**; Угоду про співробітництво між Урядами держав-учасниць **ГУАМ** у сфері боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та іншими небезпечними видами злочинів.

Згідно із Ялтинською Хартією цей консультативний форум отримав статус міжнародної регіональної організації – «Організація за демократію і економічний розвиток – **ГУАМ**». В Хартії були перелічені не лише цілі **ГУАМ**, але й зазначені організаційні структури.

Згідно зі Статутом основними цілями **ГУАМ** є: ствердження демократичних цінностей, забезпечення верховенства права і поваги до прав людини; забезпечення сталого розвитку; зміцнення міжнародної та регіональної безпеки й стабільності; поглиблення європейської інтеграції для створення спільного простору безпеки, а також розширення економічного і гуманітарного співробітництва; розвиток соціально-економічного, транспортного, енергетичного, науково-технічного і гуманітарного потенціалу; активізація політичної взаємодії і практичного співробітництва у сферах, що становлять взаємний інтерес. **ГУАМ** є суб'єктом міжнародного права, має власний бюджет. Рішення в органах **ГУАМ** приймаються за усіма сторонами на основі консенсусу шляхом узгодження без проведення голосування.

Барановський О.І.

ГУАШ (GOUACHE) [від фр. gouache, від італ. Guazzo – водяна фарба] – тонко розтерта фарба на водно-клейовій основі, а також техніка живопису, тісно пов'язана з аквареллю і темперою. Вона має багато різновидів, але в основі лежить використання тонко розтертих пігментів з водо-клейовим сполученням (гуміарабік, пшеничний крохмаль, декстрин та ін.) і домішкою білила, що дещо освітлює фарби при висиханні. У результаті досягається поєднання прозорості акварелі в більш темних відтінках і непрозорості темпери в світлих місцях. Також при висиханні вона набуває матового оксамиту. Головний здобуток **Г.** – в різноманітних способах її застосування на папері, картоні, полотні, шовку, кістці. Виникла як різновид акварелі (у поєднанні з якою **Г.** часто застосовується), коли художники, щоб досягнути щільності барвистого шару, домішували білила у водяні фарби.

Прогулянка короля. Художник О. Бенуа, 1906 р.

Г. використовувалася вже у середні віки в книжковій мініатюрі, пізніше – для ескізів, картонів. З XVII ст. застосовується головним чином при створенні портретних мініатюр, а потім і в станковому живописі. Виробництво фабричних гуашевих фарб почалося із середини XIX ст. Із XX ст. **Г.** найбільш часто знаходить застосування у плакатній графіці, а також для декорацій і оформлювальних робіт. Нині **Г.** виконуються зазвичай оригінали плакатів, книжкової та прикладної графіки, ескізи театральних де-

корацій, декоративно-оформлювальні роботи.

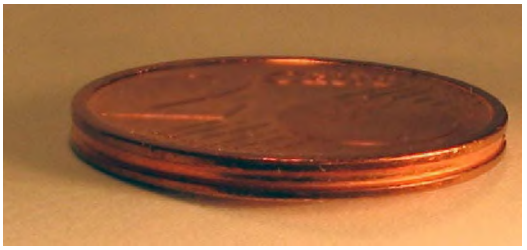
За визначених ознак твори, написані технікою **Г.,** може бути віднесені до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Корнійчук О.О.

ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА – див. ДОПОМОГА ГУМАНІТАРНА.

ГУРТ (EDGE) [від нім. Gurt – ремінь, пасок] – ребро монети, медалі. Оздоблення гурту виступає гарантією від підробок, тому що при створенні фальшивого виробу неможливо відтворити справжній гурт. **Г.** монети має свої зображення, що відрізняють монети одна від одної. **Г.** може бути кількох видів: гладкий, із вирізом по усій своїй довжині, із виїмками, із насічками, із написами, сітчастий, візерунковий, із написами тощо.

Калашникова О.Л.

ДАВАЛЬНИЦЬКА СИРОВИНА – див. СИРОВИНА ДАВАЛЬНИЦЬКА.

ДАВНІСТЬ ПОЗОВНА (LIMITATION OF ACTIONS) – строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Відповідно до ЦКУ заява про захист цивільного права або інтересу має бути прийнята судом до розгляду незалежно від спливу позовної давності. Протягом часу дії **Д.п.** особа може розраховувати на захист свого порушеного цивільного права судом. Сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові.

Сучасне цивільне законодавство передбачає два види **Д.п.**: загальну та спеціальну. Загальна **Д.п.** встановлена тривалістю у три роки. Вона застосовується, як правило, до усіх вимог цивільно-правового характеру, якщо тільки для окремих видів вимог не передбачено спеціальної позовної давності, і незалежно від того, хто подає позов: чи громадянин (фізична особа), чи юридична особа, чи держава тощо. Для окремих видів вимог законом може встановлюватись спеціальна **Д.п.**: скорочена або більш тривала порівняно із загальною **Д.п.**

Д.п. в один рік застосовується, зокрема до вимог: про стягнення неустойки (штрафу, пені); про спростування недостовірної інформації, розміщеної у засобах масової інформації. У цьому разі **Д.п.** обчислюється від дня поміщення цих відомостей у засобах масової інформації або від дня, коли особа довідалась або мала довідатись про ці відомості; про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності; у зв'язку з недоліками проданого товару; у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти; про розірвання договору дарування; про оскарження дій виконавця заповіту. **Д.п.** у п'ять років застосовується до вимог про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства або обману. **Д.п.** у десять років застосовується до вимог про застосування наслідків нікчемного правочину.

Перебіг **Д.п.** починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила. Перебіг **Д.п.** за вимогами про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства, починається від дня припинення насильства. Перебіг **Д.п.** за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину починається від дня, коли почалося його виконання. У разі порушення цивільного права або інтересу неповнолітньої особи **Д.п.** починається від дня досягнення нею повноліття. За зобов'язаннями з визначеним строком виконання, перебіг **Д.п.** починається зі спливом строку виконання. За зобов'язаннями, строк виконання яких не визначений або визначений моментом вимоги, перебіг **Д.п.** починається від дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання. Якщо боржникові надається пільговий строк для виконання такої вимоги, перебіг **Д.п.** починається зі спливом цього строку. За регресними зобов'язаннями перебіг **Д.п.** починається від дня виконання основного зобов'язання.

Д.п. слід відрізняти від присіяних (преклюзивних) строків, гарантійних строків, строків оперативного захисту цивільних прав і претензійних строків.

Пунда О.О.

ДАНСЬКА КРОНА – див. КРОНА ДАНСЬКА.

ДАТА ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ (DATE OF CREATION OF TAX LIABILITIES) – момент, з якого у суб'єкта підприємницької діяльності виникають зобов'язання перед державою у сфері оподаткування. У сфері ЗЕД час настання такої дати регламентується МКУ 2012 р., в якому зазначено, що датою виникнення податкових зобов'язань із сплати мита у разі ввезення товарів на митну територію України чи вивезення товарів з митної території України є дата подання митному органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання контролюючим органом у випадках, визначених чинним законодавством. Момент виникнення податкового зобов'язання платника податку визначається календарною датою.

Варто підкреслити, що дата виникнення податкових зобов'язань не співпадає зі строком сплати податків та платежів. ПКУ визначено, що строком сплати податку та збору є період, який розпочинається з моменту виникнення податкового

зобов'язання платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений у порядку, визначеному податковим законодавством. Строк сплати податків встановлюється відповідно до податкового законодавства для кожного податку окремо.

Івашова Л.М.

ДВОКАНАЛЬНА СИСТЕМА МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ГРОМАДЯНАМИ (DUAL SYSTEM OF CUSTOMS CONTROL OF GOODS AND VEHICLES CROSSING THE CUSTOMS BORDER OF UKRAINE BY CITIZENS) – спрощена система митного контролю, яка дає громадянам змогу здійснювати декларування, обираючи один з двох каналів проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України.

Канал, позначений символами зеленого кольору «зелений коридор», призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню. Канал, позначений символами червоного кольору («червоний коридор»), призначений для усіх інших громадян.

Громадянин самостійно обирає відповідний канал для проходження митного контролю. Обрання «зеленого коридору» вважається заявою громадянина про те, що товари, які переміщуються через митний кордон України не підлягають письмовому декларуванню, оподаткуванню митними платежами, а також не є забороненими або щодо яких немає обмежень для ввезення на митну територію України або вивезення за її межі. Громадяни, які проходять (проїжджають) «зеленим коридором», звільняються від подання письмової митної декларації. Звільнення від подання письмової митної декларації не означає звільнення від обов'язкового дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон України.

Руда Т.В.

ДЕБЕНТУРА (DEBENTURE) [від латин. debere – бути винним] – 1) свідоцтво митниці на повернення мита в разі вивезення за кордон товарів, увезених раніше зі сплатою мита; 2) різновид боргового фінансового інструменту (облігації, векселя), який не забезпечений активами або заставою позичальника та сплата за яким гарантується лише загальною кредитоспроможністю і репутацією емітента.

Фрадинський О.А.

ДЕВІЗА (FOREIGN EXCHANGE BILL) [від франц. Devises – розрахунок] – боргове зобов'язання, виражене у валюті. За допомогою **Д.** здійснюються міжнародні розрахунки. До **Д.** належать: чек, акредитив, виставлені на іноземний банк, платіжні вимоги, платіжні доручення, вексель, які підлягають виплаті за кордоном, а також банківські білети (банкноти) та монети.

Петров О.П.

ДЕГГЕНДОРФ – див. ПОРТ ДЕГГЕНДОРФ.

ДЕДВЕЙТ (DEADWEIGHT – DWT) – сумарна величина ваги змінних вантажів у тоннах, що враховує суму ваги всього корисного вантажу, який перевозиться судном і характеризує його вантажопідйомність, пального, паливно-мастильних матеріалів та питної води, пасажирів з багажем, екіпажу та продовольства.

Д. є різницею між повною та порожньою водотоннажністю і є показником максимально допустимого завантаження судна. В окремих випадках **Д.** може використовуватись для позначення фактичного рівня завантаження судна. У цивільних суден **Д.** визначається як різниця між повною водотоннажністю та водотоннажністю порожнього судна. **Д.** використовується тільки щодо торговельних вантажних суден. **Д.** при осіданні під вантажну марку (вантажну ватерлінію) є показником розміру вантажного судна і його основною експлуатаційною характеристикою.

Руда Т.В.

ДЕКАТА (TITHING) [лат. deca – десять] – у ранній Візантії різновид митного збору розміром у 10 %, що сплачувався під час в'їзду в імперію, був запроваджений Юстиніаном I (527 – 565). Із впровадженням нового мита пов'язано зростання мережі нових митних пунктів.

Походження **Д.** пов'язано зі зміною структури та порядку стягування митних платежів. Якщо раніше за право продавати на імперських ринках ввезені товари торговець сплачував 12,5 % мита (октави) відразу після укладання угоди купівлі-продажу, то із введенням змін, митний збір у 10 % збирався безпосередньо під час в'їзду в імперію на спеціально обладнаних станціях, а податок з торговельної угоди – безпосередньо під час оформлення угоди в місцях продажу або в магістратських конторах.

Авансовий характер 10 % митного збору у су-

купності з ліквідацією податкових пільг сильно зачепив інтереси великих торговельних корпорацій. Вони автоматично перенесли свої витрати на покупців, що призвело до різкого зростання цін та невдоволення населення. У свою чергу, уряд Юстиніана I був змушений установити державну монополію на торгівлю певними групами товарів, зокрема предметами розкоші та продуктами першої необхідності. Активна участь держави у монопольній торгівлі призвела до зникнення необхідності оподатковувати торгові угоди у монополізованому секторі ввезених товарів. Усе це засвідчувало зниження ролі непрямих податків в економічній політиці візантійської держави VI ст.

Колесников К.М.

ДЕКЛАРАНТ (DECLARANT) – особа, яка самостійно здійснює декларування або від імені якої здійснюється декларування. Відповідно до МКУ 2012 р. **Д.** мають право виступати: 1) при переміщенні товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України або при зміні митного режиму щодо товарів на підставі зовнішньоекономічного договору, укладеного резидентом, – резидент, яким або від імені якого укладено цей договір; 2) в інших випадках – особа, яка відповідно до законодавства України має право вчиняти щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення юридично значущі дії від свого імені.

Д. можуть бути тільки резиденти, крім випадків переміщення через митний кордон України: громадянами – особистих речей, транспортних засобів особистого користування та інших товарів для особистих, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності; особами, що мають пільги (дипломатичні представництва іноземної держави, члени дипломатичного персоналу представництва та члени їх сімей; члени адміністративно-технічного персоналу дипломатичного представництва іноземної держави та члени їх сімей; консульські установи іноземних держав та члени їх персоналу; іноземні дипломатичні і консульські кур'єри; представники та члени делегацій іноземних держав; міжнародні організації, представництва іноземних держав при них, а також їх персонал; посадові особи представництв іноземних держав та міжнародних організацій в Україні) – товарів, у зв'язку із ввезенням яких на митну територію України та вивезенням їх за межі цієї території такі пільги надаються; представництвами іноземних фірм – товарів, що не підлягають відчуженню та призначені для службового користування цими представництвами при декларуванні у митні режими тимчасового ввезення, реекспорту, транзиту, а також імпорту щодо товарів, ввезених для власних потреб таких представництв; іноземними перевізниками – товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються територією України прохідним транзитом; інших випадків, коли відповідно до законодавства України нерезидент має право розпоряджатися товарами на митній території України.

Підприємства можуть бути **Д.** за умови перебування їх на обліку в відповідних контролюючих органах. Громадяни можуть бути **Д**. після досягнення ними 16-річного віку.

Д. може здійснювати декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення самостійно або уповноважувати інших осіб на здійснення декларування від свого імені. Декларування товарів, що належать громадянам, може здійснюватися цими громадянами або іншими громадянами, уповноваженими на це власниками зазначених товарів нотаріально посвідченими дорученнями.

Д. зобов'язаний: здійснити декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до порядку, встановленого МКУ 2012 р.; на вимогу митного органу пред'явити товари, транспортні засоби комерційного призначення для митного контролю і митного оформлення; надати митному органу передбачені законодавством документи і відомості, необхідні для виконання митних формальностей; у випадках, визначених МКУ та ПКУ, сплатити митні платежі або забезпечити їх сплату відповідно до МКУ 2012 р.; у випадках, визначених МКУ та іншими законами України, сплатити інші платежі, контроль за справлянням яких покладено на митні органи.

Перед подачею митної декларації **Д.** має право з дозволу митного органу здійснювати фізичний огляд товарів з метою перевірки їх відповідності опису (відомостям), зазначеному у товаросупровідних документах, брати проби та зразки товарів.

У випадках та в порядку, визначених МКУ, **Д.** має право вимагати від митного органу випуску товарів, за умови забезпечення сплати митних платежів. У разі самостійного декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, відповідальність за вчинення порушення митних правил у повному обсязі несе **Д.** Особа, уповноважена на декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення від імені **Д.,** має такі самі обов'язки, права і несе таку саму відповідальність, що й **Д.**

Потушинська О.П.

ДЕКЛАРАЦІЯ АРУШСЬКА ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ – див. АРУШСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.

ДЕКЛАРАЦІЯ ВАНТАЖОВІДПРАВНИКА НА ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ (SHIPPERS DECLARATION FOR THE TRANSPORT OF DANGEROUS GOODS – FIATA SDT) – дозволяє експедитору ідентифікувати вантаж та з'ясувати питання відповідальності у разі аварії або ушкодження.

Якщо експедитор має справу з перевезенням небезпечних вантажів, йому потрібна детальна інформація із класифікації вантажу відповідно до ADR для автомобільного перевезення, RID – для залізничного перевезення та IMDG/IMO – для морського перевезення.

FIATA SDT заповнюється та підписується вантажовідправником, а потім вручається експедитору.

Асоціація міжнародних експедиторів України (АМЕУ) не має в розпорядженні форми **FIATA SDT**. При виникненні необхідності її застосування АМЕУ укладає договір з FIATA на право використання цієї форми в Україні.

Туржанський В.А.

ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА (GENERAL DECLARATION) – 1) (мор.) документ, що містить загальні відомості про судно та відомості про наявність на борту вогнепальної зброї, боєприпасів і наркотиків, які є в судновій аптечці, а також відомості про суднову касу; 2) (авіа) документ, форму якого визначено Міжнародними стандартами та рекомендованою практикою «Спрощення формальностей» (додаток 9 до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію) і який містить відомості про власника повітряного судна або про виконавця рейсу, а також реєстраційний номер повітряного судна чи його військовий знак, а також номер і дату виконання рейсу, назви аеропортів відправлення, проміжних посадок, призначення, час прибуття тощо.

Д.г., підписана командиром повітряного судна, авіаційні вантажні накладні, каргоманіфести й товаросупровідні документи, а також відомості про запаси споживання, необхідні для здійснення міжнародного рейсу, які перебувають на борту повітряного судна є підставою для здійснення митного контролю повітряного судна. **Д.г.** подається при митному контролі повітряних суден, порядок якого регламентовано законодавством України у пунктах пропуску через державний кордон України. **Д.г.,** підписана капітаном водного судна, зобов'язання (про зворотне вивезення за межі митної території України судна, яке плаває під іноземним прапором), декларація про вантаж, вантажні документи,

DEPARTMENT OF HOMELAND SECURITY
U.S. Customs and Border Protection
GENERAL DECLARATION
(Outward/Inward)
AGRICULTURE, CUSTOMS, IMMIGRATION, AND PUBLIC HEALTH

19 CFR 122.41,122.62,122.63,122.64,122.73,122.144

Owner or Operator
Marks of Nationality and Registration | Flight No. | Date
Departure from (Place) | Arrival at (Place)

FLIGHT ROUTING
("Place" Column always to list origin, every en-route stop and destination)

PLACE	TOTAL NUMBER OF CREW	NUMBER OF PASSENGERS ON THIS STAGE 1)
		Departure Place:
		Embarking
		Through on same flight
		Arrival Place:
		Disembarking
		Through on same flight
		NUMBER OF SED's AND AWB's
		SED's _____ AWB's _____

Declaration of Health
Persons on board known to be suffering from illness other than airsickness or the effects of accidents, as well as those cases of illness disembarked during the flight:

Any other condition on board which may lead to the spread of disease:

Details of each disinsecting or sanitary treatment (place, date, time, method) during the flight. If no disinsecting has been carried out during the flight give details of most recent disinsecting:

Signed, if required
Crew Member Concerned

For official use only

I declare that all statements and particulars contained in this General Declaration, and in any supplementary forms required to be presented with this General Declaration are complete exact and true to the best of my knowledge and that all through passengers will continue have continued on the flight.

SIGNATURE Authorized Agent or Pilot-in-Command

1) Not to be completed when passenger manifests are presented.

CBP Form 7507 (03/05)

у тому числі коносаменти та інші документи капітан судна, або уповноважена ним особа, подає для здійснення митного контролю водного судна.

Неліпович О.В.

ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА АВІАЦІЙНА (AIRCRAFT GENERAL DECLARATION) – міжнародний транспортний документ, що підтверджує прибуття та відправлення повітряного судна, а також містить інформацію про повітряне судно, його маршрут, екіпаж, пасажирів та стан їх здоров'я. **Д.г.а.** регламентується положеннями Доповнення 1 до Додатка 9 Конвенції про міжнародну цивільну авіацію (Чикаго, 1944).

Повітряним кодексом України визначено, що **Д.г.а.** є єдиним міжнародним перевізним документом та підставою для авіаційного перевезення за межі митної території України. При здійсненні митного контролю та митного оформлення повітряного судна посадовим особам митних органів подається **Д.г.а.**

Туржанський В.А.

AIRCRAFT GENERAL DECLARATION
(OUTWARD / INWARD)

Owner or Operator
Marks of Nationality and Registration | Flight No. | Date
Depart from (Place) | Arrival at (Place)

FLIGHT ROUTING
("Place" column always to list origin, every en-route stop and destination)

PLACE	TOTAL NUMBER OF CREW	NUMBER OF PASSENGERS ON THIS STAGE	CARGO MANIFEST SHEETS ATTACHED
		Departure Place: Embarking Through on same flight	
		Arrival Place: Disembarking Through on same flight	

Declaration of Health
Persons on board known to be suffering from illness other than airsickness or the effects of accidents, as well as those causes of illness disembarked during the flight.

Any other conditions on board which may lead to the spread of disease

Details of each disinfecting or sanitary treatment (place, date, time, method) during the flight. If no disinfecting has been carried out during the flight, give details of most recent disinfecting

For official use only

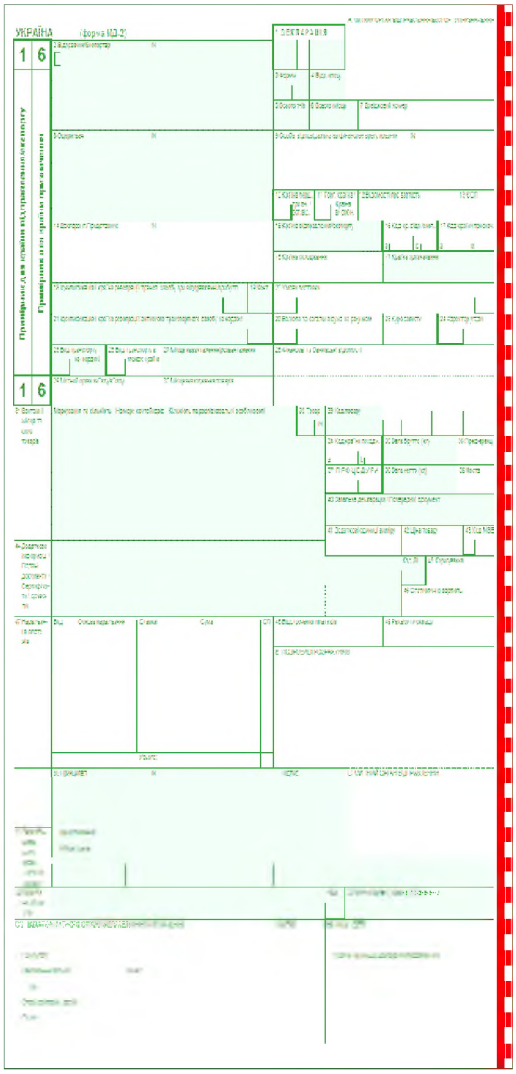
Signed
Crew member responsible

I declare that all statements and particular contained in this General Declaration, and in any supplementary forms required to be presenters with this General Declaration are complete exact and true to the best of my knowledge and that all through passengers will continue have continued on the flight.

SIGNATURE
Authorized Agent or Pilot – In – Command

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА (CUSTOMS DECLARATION) – заява встановленої форми, в якій особою зазначено митну процедуру, що підлягає застосуванню до товарів, та передбачені законодавством відомості про товари, умови і способи їх переміщення через митний кордон України та щодо нарахування митних платежів, необхідних для застосування цієї процедури. **Д,м.** заповнюється на бланку ЄАД (єдиного адміністративного документа), що подається митному органу на паперовому носії або у вигляді електронного документа (у тому числі **Д.м.**, заповнена у звичайному порядку, попередня **Д.м.**, тимчасова **Д.м.**, періодична **Д.м.**, додаткова декларація).

Товари декларуються шляхом подання митному органу: **Д.м.** на бланку єдиного адміністративного документа; або **Д.м.** М-16; або письмової заяви встановленої форм; або **Д.м.** для письмового декларування товарів, що переміщуються через

митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності.

Д.м. на бланку єдиного адміністративного документа для декларування товарів (крім тих, що пересилаються через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях), що переміщуються через митний кордон України декларантами (крім громадян), заповнюється на: товари, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 100 євро; товари, які підлягають державному експортному контролю та переміщення яких через митний кордон України згідно із законодавством потребує надання відповідного дозволу чи висновку; товари, які ввозяться на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства; товари, які поміщуються в митні режими митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі та після перебування у таких митних режимах поміщуються в інші митні режими.

Товари, що пересилаються через митний кордон України у міжнародних поштових відправленнях, декларуються шляхом подання митному органу: **Д.м.** на бланку єдиного адміністративного документа у разі: надходження на адресу декларанта (крім громадянина) в одній депеші від одного відправника товарів, сумарна фактурна вартість яких є об'єктом оподаткування митними платежами; або пересилання декларантом (крім громадянина) товарів, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 100 євро; або надходження на адресу громадянина в одній депеші від одного відправника товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро; або пересилання громадянином товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро.

Товари, що пересилаються через митний кордон України у міжнародних експрес-відправленнях, декларуються шляхом подання митному органу: 1) митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа: у разі надходження на адресу декларанта (крім громадянина) товарів, сумарна фактурна вартість яких є об'єктом оподаткування митними платежами; або у разі пересилання декларантом (крім громадянина) товарів, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 100 євро; або у разі надходження на адресу громадянина товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро; або у разі пересилання громадянином товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро;

Під час переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України громадянами **Д.м.** на бланку єдиного адміністративного документа заповнюється у разі, коли такі товари відповідно до МКУ 2012 р. декларуються з поданням **Д.м.**,

передбаченої законодавством України для підприємств, а також для декларування товарів (у тому числі транспортних засобів особистого користування), що ввозяться на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства.

Д.м. на бланку єдиного адміністративного документа та **Д.м.** М-16 виготовляються типографським способом або за допомогою комп'ютера. **Д.м.** на бланку єдиного адміністративного документа заповнюється державною мовою за допомогою комп'ютера. **Д.м.** М-16 заповнюється державною мовою від руки або за допомогою комп'ютера.

Д.м. на бланку єдиного адміністративного документа подається разом з її електронною копією. Інформація, внесена декларантом до електронної копії **Д.м.**, повинна відповідати інформації, внесеній декларантом до оригіналу на паперовому носії, за винятком тієї інформації, яка в установленому порядку вноситься тільки до електронної копії.

Електронна **Д.м.** складається з полів електронного документа, що відповідають формам митних декларацій на паперовому носії, та засвідчується електронним цифровим підписом особи, яка її склала. Формат електронної копії **Д.м.** на паперовому носії, електронної **Д.м.**, інших електронних документів, необхідних для здійснення митного контролю та оформлення, кодування символів, засоби пересилання визначаються Міндоходів України (з травня 2014 р. ДФСУ) з оприлюдненням відповідної інформації на веб-сайті Міндоходів України (з травня 2014 р. ДФСУ).

Д.м. на бланку єдиного адміністративного документа заповнюється з використанням форми МД-2, до якої у разі потреби можуть додаватися доповнення форми МД-6 та додаткові аркуші форми МД-3 або специфікація форми МД-8. В одній **Д.м.** на бланку єдиного адміністративного документа може бути задекларовано не більш як 999 товарів.

Додаткові аркуші форми МД-3, доповнення форми МД-6 та специфікації форми МД-8 у разі їх застосування є невід'ємною частиною **Д.м.** на бланку єдиного адміністративного документа форми МД-2. На додаткових аркушах форми МД-3 зазначаються відомості про: товари, що мають різні коди згідно з УКТ ЗЕД; товари з однаковим кодом згідно з УКТ ЗЕД, які мають різні дані (країну походження, ознаки та характеристики, що впливають на застосування ставок ввізного (вивізного), особливих видів мита, акцизного податку, податку на додану вартість); інші товари у випадках, визначених Мінфіном України. Замість додаткових аркушів форми МД-3 у випадках, визначених Мінфіном України, дозволяється застосування специфікації форми МД-8.

Доповнення форми МД-6 використовується у разі, коли в будь-якій графі форми МД-2, МД-3 або МД-8 **Д.м.** на паперовому носії не вистачає місця для внесення необхідних відомостей декларантом або для проставлення службових відміток чи внесення відомостей посадовою особою митного органу. Порядок розподілу аркушів **Д.м.** на бланку єдиного адміністративного документа на паперовому носії визначається Мінфіном України.

Д.м. на паперовому носії вважається оформленою за наявності на всіх її аркушах відбитка особистої номерної печатки посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення. Електронна **Д.м.** вважається оформленою за наявності внесеної до неї посадовою особою митного органу, яка завершила митне оформлення, за допомогою автоматизованої системи митного оформлення відмітки про завершення митного оформлення та засвідчення такої декларації електронним цифровим підписом посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення. Оформлена електронна **Д.м.** за допомогою автоматизованої системи митного оформлення перетворюється у візуальну форму, придатну для сприйняття її змісту людиною, у форматі, що унеможливлює у подальшому внесення змін до неї, засвідчується електронним цифровим підписом посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення, та надсилається декларанту або уповноваженій ним особі.

Д.м. на бланку єдиного адміністративного документа заповнюється на партію товарів, що переміщуються через митний кордон України на підставі одного зовнішньоекономічного договору (контракту) або іншого документа, що використовується у міжнародній практиці замість зовнішньоекономічного договору (контракту), та поміщується у визначений митний режим.

Гармаш Є.В.

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ВАНТАЖНА (ВАНТАЖНА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ – ВМД) (CARGO CUSTOMS DECLARATION) – різновид митних документів, який застосовувався в Україні до 01.06.2012. Із вступом у дію МКУ в редакції від 13.03.2012 термін «**ВМД**» було замінено на поняття «митна декларація».

Це була письмова заява встановленої форми, що подавалася митному органу на паперовому носії або як електронний документ (електронна **ВМД**) і містила відомості про товари та транспортні засоби, які переміщувалися через митний кордон України, митний режим, у який вони заявлялися, а також іншу інформацію, необхідну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування та сплати податків, зборів та інших платежів.

ВМД заповнювалася: на товари, які переміщувалися через митний кордон України юридичними і фізичними особами (підприємцями) і митна вар-

тість яких перевищувала суму, еквівалентну 100 євро, крім підакцизних товарів, які декларувалися незалежно від їх вартості; на товари, які підлягали державному експортному контролю; на товари, які переміщувались в режимі митного складу; на товари за кодами 8701, 8702, 8703, 8704, 8705 згідно з УКТ ЗЕД, що безпосередньо ввозились (пересилались) фізичними особами на митну територію України або надходили на адресу фізичних осіб у несупроводжуваному багажі або вантажних відправленнях для вільного використання; на товари, які безпосередньо ввозились фізичними особами у супроводжуваному багажі або пересилались у несупроводжуваному багажі, надходили на адреси фізичних осіб або вивозились фізичними особами у випадках, передбачених законодавством; на товари незалежно від їх митної вартості в інших випадках, передбачених законодавством; на транспортні засоби у випадках, передбачених законодавством.

ВМД заповнювалася на партію товарів, які належали юридичним особам або фізичним особам (підприємцям), за умови, що до всіх товарів цієї партії застосовується єдиний митний режим. На додаткових аркушах **ВМД** (форми МД-3 і МД-5) зазначалися відомості про товари, що мають різні коди згідно з УКТЗЕД, товари з однаковим кодом згідно з УКТЗЕД, які мали різні дані (країну походження, ознаки та характеристики, що впливають на застосування ставок ввізного (вивізного), особливих видів мита, акцизного податку, ПДВ), а також в інших випадках, визначених Мінфіном.

Прийняття для оформлення **ВМД** на паперовому носії підтверджувалося шляхом проставлення посадовою особою митного органу відбитку штампа «Під митним контролем» на першому аркуші декларації, а електронної **ВМД** – шляхом внесення до декларації за допомогою автоматизованої системи митного оформлення відмітки про прийняття для оформлення, засвідченої електронним цифровим підписом посадової особи митного органу.

У разі прийняття **ВМД** для оформлення їй, за допомогою автоматизованої системи митного оформлення, присвоювався реєстраційний номер та проводилася реєстрація в журналі обліку **ВМД**. Реєстраційний номер **ВМД** – цифровий код, що складався з дев'ятнадцяти знаків, а саме: перші дев'ять знаків – код митного органу, в якому **ВМД** прийнято для оформлення, згідно з класифікатором, затвердженим Мінфіном; десятий – тринадцятий знаки – чотири цифри поточного року, відокремлені з обох боків наскісною лінією; останні шість знаків – порядковий номер декларації в журналі обліку ВМД (у порядку зростання протягом поточного року, починаючи з одиниці).

ВМД на паперовому носії складалася з єдиного адміністративного документа форми МД-2 як комплект з чотирьох зброшурованих аркушів або з єдиного адміністративного документа форми МД-4 як комплект з восьми зброшурованих аркушів.

У разі потреби до єдиного адміністративного документа форми МД-2 могли додаватися додаткові аркуші форми МД-3 як комплект з чотирьох зброшурованих аркушів, а до єдиного адміністративного документа форми МД-4 – додаткові аркуші форми МД-5 як комплект з восьми зброшурованих аркушів. У разі, коли у полі будь-якої графи **ВМД** не вистачало місця для внесення обов'язкових відомостей або для проставлення посадовою особою митного органу службових відміток (внесення відомостей), відомості зазначалися у доповненнях, що були невід'ємною частиною **ВМД** на паперовому носії.

З єдиним адміністративним документом форми МД-2 і додатковим аркушем форми МД-3 використовувалося доповнення форми МД-6. З єдиним адміністративним документом форми МД-4 і додатковим аркушем форми МД-5 використовувалося доповнення форми МД-7. Доповнення оформлялося на самокопіювальних бланках формату А4 як комплект з чотирьох зброшурованих аркушів (форма МД-6) або комплект з восьми зброшурованих аркушів (форма МД-7).

Разом з **ВМД** на паперовому носії подавалася її електронна копія, яка використовувалася для прискорення здійснення процедур митного контролю та оформлення, а також формування митної статистики. Інформація, внесена декларантом до електронної копії **ВМД**, повинна була відповідати інформації, внесеній декларантом до оригіналу. Електронна **ВМД** складалася із полів граф, передбачених формами єдиного адміністративного документа, додаткових аркушів, доповнень і специфікацій.

Фрадинський О.А.

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ДОДАТКОВА (ADDITIONAL CUSTOMS DECLATION) – різновид митної декларації, яка подається митному органу декларантом у разі подання ним попередньої, тимчасової або періодичної митної декларації. **Д.м.д.** повинна містити точні відомості про товари, задекларовані за попередньою, тимчасовою або періодичною митною декларацією, що подавалися б у разі декларування цих товарів за митною декларацією, заповненою у звичайному порядку.

У разі відсутності інформації, необхідної для визначення числових значень складових митної вартості товарів, яка стане відомою після випуску товарів у вільний обіг та сплати роялті, ліцензійних платежів, інших складових вартості, які визначаються залежно від обсягів продажу або прибутку від продажу, декларант або уповноважена ним особа має право подати **Д.м.д.** протягом 180 днів з дати випуску товарів. У разі, якщо значення ціни товару у зовнішньоекономічному договорі визначається за формулою і на дату декларування невідоме, декларант або уповноважена ним особа має право подати додаткову декларацію протягом 90 днів з дати випуску товарів.

Д.м.д. подається до відповідного митного органу, яким була оформлена відповідна попередня, тимчасова або періодична митна декларація. Дозволяється подання однієї **Д.м.д.** до кількох попередніх, тимчасових або періодичних митних декларацій, що були оформлені одним митним органом в межах одного зовнішньоекономічного договору та одного митного режиму, за умови дотримання строків подання додаткової декларації.

Фрадинський О.А.

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ПЕРІОДИЧНА (PERIODIC CUSTOMS DECLARATION) – може подаватися на регулярне переміщення через митний кордон України товарів однією і тією ж особою на одних і тих самих умовах та підставах протягом не більше 180 днів під зобов'язання про подання додаткової декларації на товари, переміщені за **Д.м.п.** протягом попереднього календарного місяця. При ввезенні товарів в Україну, у тому числі з метою транзиту, **Д.м.п.** використовується замість попередньої митної декларації. Для випуску товарів відповідно до заявленого митного режиму, що ввозяться відповідно до **Д.м.п.**, застосовуються курси валют, заходи тарифного та нетарифного регулювання, чинні на день прийняття митним органом додаткової декларації на товари, переміщені згідно із **Д.м.п.** протягом попереднього календарного місяця. Для пропуску товарів відповідно до заявленого митного режиму, що вивозяться за **Д.м.п.**, застосовуються заходи тарифного й нетарифного регулювання, чинні на день пропуску цих товарів через митний кордон України.

Оформлення митним органом **Д.м.п.** передбачає необхідність виконання вимог щодо поміщення товарів в обраний митний режим та сплати митних платежів, або забезпечення їх сплати відповідно до гарантій забезпечення виконання зобов'язань перед митними органами.

Несторишен І.В.

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ПОПЕРЕДНЯ (PRELIMINARY CUSTOMS DECLARATION) – документ, що подається до ввезення в Україну товарів, транспортних засобів комерційного призначення (у тому числі з метою транзиту) або після їх ввезення, якщо ці товари, транспортні засоби перебувають на території пункту пропуску через державний кордон України.

Д.м.п. подається декларантом або уповноваженою ним особою митного органу, у зоні діяльності якого товари, транспортні засоби комерційного призначення будуть подані для митного оформлення, з метою проведення аналізу ризиків та прискорення виконання митних формальностей.

Д.м.п. повинна містити відомості, достатні для: ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України та забезпечення доставки їх до митного органу призначення; або випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму за попередньою митною декларацією, яка містить всю необхідну для цього інформацію, після пропуску цих товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України та без пред'явлення їх митного органу, яким оформлена така **Д.м.п.**; або випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму за **Д.м.п.**, яка містить всю необхідну для цього інформацію, після пред'явлення їх митному органу, яким оформлена така **Д.м.п.**

За рішенням митному органу, яким оформлена **Д.м.п.**, випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму за **Д.м.п.**, яка містить всю необхідну для цього інформацію, може бути здійснено після переміщення цих товарів, транспортних засобів через митний кордон України без пред'явлення їх цьому митному органу.

Рішення про випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму без пред'явлення їх митному органу за **Д.м.п.**, яка містить всю необхідну для цього інформацію, приймається митним органом, яким оформлена така **Д.м.п.**, на основі результатів аналізу ризиків у строк не більше чотирьох робочих годин з моменту пропуску цих товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України.

При ввезенні на митну територію України підакцизних товарів подання **Д.м.п.**, доставка та пред'явлення цих товарів митному органу, яким оформлена така **Д.м.п.**, є обов'язковими.

При поданні **Д.м.п.** відповідальність декларанта або уповноваженої ним особи за достовірність відомостей, наведених у цій декларації, настає з моменту: випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму без пред'явлення їх митному органу, яким оформлена така попередня митна декларація; або випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму після пред'явлення їх митному органу, яким оформлена така попередня митна декларація, але без проведення митного огляду цим митним органом; або надання декларанту або уповноваженій ним особі митним органом, яким оформлена така попередня митна декларація, інформації про проведення митного огляду пред'явлених товарів, транспортних засобів комерційного призначення.

Д.м.п. приймається митним органом, якщо її перевіркою встановлено, що вона містить необхідні відомості щодо товару і до неї додано необхідні документи або їх копії, у тому числі у вигляді електронного документа. У разі відсутності на момент подання **Д.м.п.** оригіналів документів дозволяється подання їх копій. Факт прийняття декларації засвідчується посадовою особою митного органу, яка її прийняла, шляхом проставлення на ній відбитка відповідного митного забезпечення та інших відміток (номера декларації, дати та часу її прийняття тощо), у тому числі з використанням інформаційних технологій.

Митний орган не має права відмовити у прийнятті попередньої митної декларації, якщо виконано всі умови, встановлені МКУ. Відмова митного органу у прийнятті **Д.м.п.** повинна бути вмотивованою, а про причини відмови має бути письмово повідомлено декларанта.

Ввезення товару на територію України за попередньою митною декларацією дозволяється протягом 30 днів з дати її оформлення митним органом.

Для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму за попередньою митною декларацією, яка містить всю необхідну для цього інформацію, застосовуються курси валют та заходи тарифного регулювання ЗЕД, чинні на дату прийняття митним органом такої попередньої митної декларації для оформлення, а заходи нетарифного регулювання ЗЕД – чинні на дату такого випуску.

Якщо **Д.м.п.** містить лише відомості, достатні для ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України та забезпечення їх доставки до митниці призначення, або після оформлення **Д.м.п.** змінюються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, для випуску товарів декларантом або уповноваженою ним особою подається додаткова декларація.

Д.м.п., за якою митним органом здійснено випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму без пред'явлення їх цьому митного органу або **Д.м.п.** разом з додатковою декларацією відповідно до МКУ, становлять митну декларацію, заповнену в звичайному порядку.

Коновалов Ю.О.

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ПОПЕРЕДНЯ ТИПУ «ЕА» («EA» TYPE PRELIMINARY CUSTOMS DECLARATION) – попередня митна декларація, яка містить всю інформацію, необхідну для випуску товарів у митний режим у напрямі ввезення на митну територію України.

Д. «ЕА» подається декларантом до фактичного ввезення товарів та дозволяє випуск товарів у заявлений митний режим після перетину ними митного кордону без фізичного пред'явлення митниці призначення. Такий випуск здійснюється за рішенням підрозділу митниці, яким оформлена **Д. «ЕА»**.

Подається **Д. «ЕА»** та відповідні електронні документи за допомогою засобів інформаційних технологій у складі електронного повідомлення, засвідченого електронним цифровим підписом декларанта. Перевірка **Д. «ЕА»** проводиться з використанням автоматизованої системи митного оформлення в автоматичному режимі. Під час виконання митних формальностей за **Д. «ЕА»** декларанту за допомогою автоматизованої системи митного оформлення надсилається інформація про: отримання підрозділом митниці **Д. «ЕА»** у складі електронного повідомлення; результат проведення формато-логічного контролю правильності заповнення граф **Д. «ЕА»**; занесення **Д. «ЕА»** до ЄАІС; реєстраційний номер, присвоєний **Д. «ЕА»**; прийняття **Д. «ЕА»** до оформлення; завершення митного оформлення товарів.

Д. «ЕА» не може бути використана для випуску:

– товарів, що декларуються у митні режими, відмінні від імпорту, реімпорту, тимчасового ввезення, переробки на митній території;

– товарів, задекларованих за однією **Д. «ЕА»**, пропуск яких при ввезенні на митну територію України здійснюється з розбивкою на окремі частини, в тому числі у зв'язку з переміщенням у різних транспортних засобах або контейнерах;

– товарів, що ввозяться на митну територію України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, трубопровідним транспортом, лініями електропередачі або у складі консолідованих вантажів (крім консолідованих вантажів, що перевозяться одним транспортним засобом і складаються з двох і більше партій товарів від

різних відправників для одного одержувача та доставляються до однієї митниці призначення та/або ввезення разом з товарами контейнерів, піддонів, упаковок на умовах та відповідно до положень Додатка В.3 до Конвенції про тимчасове ввезення з оформленням митної декларації, книжки А.Т.А. або іншого документа, передбаченого законодавством України з питань державної митної справи).

Медвідь Ю.О.

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ТИМЧАСОВА (TEMPORARY CUSTOMS DECLARATION) – вид митної декларації, що подається митному органу у випадку, коли декларант або уповноважена ним особа не володіє точними відомостями про характеристики товарів, необхідні для заповнення митної декларації у звичайному порядку, за умови, що **Д.м.т.** містить дані, достатні для поміщення їх у заявлений митний режим, та під зобов'язання про подання додаткової декларації у строк не більше 45 днів з дати оформлення **Д.м.т.**

Якщо під час митного оформлення товарів за **Д.м.т.** митним органом бралися проби (зразки) цих товарів для проведення їх дослідження (аналізу, експертизи) і рішення органу за результатами такого дослідження (аналізу, експертизи) не може бути прийнято у 30-денний строк з дня оформлення **Д.м.т.**, цей строк продовжується митним органом, але не більше ніж на 15 днів.

Для випуску товарів відповідно до заявленого митного режиму за **Д.м.т.** застосовуються курси валют, заходи тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД, чинні на дату прийняття митним органом **Д.м.т.** для оформлення. Якщо декларант не володіє точними відомостями, необхідними для визначення ставок митних платежів, для нарахування сум митних платежів за цією декларацією, тоді застосовується найбільша ставка митних платежів з тих, під яку може підпадати товар.

Митний орган не має права відмовити у прийнятті **Д.м.т.**, якщо виконано всі умови, встановлені МКУ. Відмова органу у прийнятті **Д.м.т.** повинна бути вмотивованою, а про причини відмови має бути письмово повідомлено декларанта. Оформлення митним органом **Д.м.т.** передбачає необхідність виконання вимог законодавства, передбачених для поміщення товарів в обраний митний режим та сплати митних платежів або забезпечення їх сплати.

Фрадинський О.А.

ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ (DECLARATION OF CUSTOMS VALUE) – документ встановленої форми, що подається декларантом і містить відомості щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України чи стосовно яких змінюється митний режим. **Д.м.в.** подається у разі, якщо до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, додаються комісійна та брокерська винагорода, вартість ящиків тари, упаковки, пакувальних матеріалів, роялті та інших ліцензійних платежів, витрати на страхування товарів та їх транспортування до порту, аеропорту, або іншого місця ввезення на територію України, витрати на навантаження, вивантаження та обробку товарів за умови, що вони не включалися до ціни; якщо з ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, виділено витрати: на оплату за будівництво, спорудження, складення, технічне обслуговування або технічну допомогу, здійснені після ввезення імпортних товарів, таких як промислова установка, машини або обладнання, витрати на транспортування після ввезення; податки, які справляються в Україні; якщо покупець та продавець пов'язані між собою. В інших випадках **Д.м.в.** подається за власним бажанням декларанта або уповноваженої ним особи. **Д.м.в.** не подається, у тому числі у випадках, зазначених вище, у разі декларування партій товарів, митна вартість яких не перевищує 5000 євро.

У **Д.м.в.** наводяться відомості про метод визначення митної вартості товарів, числове значення митної вартості товарів та її складових, умови зовнішньоекономічного договору, що мають відношення до визначення митної вартості товарів, та надані документи, що підтверджують зазначене. Форма **Д.м.в.** та правила її заповнення встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

ФОРМА
декларації митної вартості

1 Продавець

Для чиновників митного органу

2(а) Одержувач

2(б) Декларант

3. Умови поставки

4. Реквізити документа, що підтверджують заявлену митну вартість

Увага!
За подання неправдивих відомостей декларант та/або уповноважена ним [illegible] несуть відповідальність згідно з митним кодексом

5. Номер і дата прийняття митним органом рішення щодо митної [illegible] стей, зазначених у графах 9 - 11 ДМВ

6. Митна вартість товарів, визначена із застосуванням методу (необхідне позначити "X")

1) основного - за ціною договору (контракту) щодо товарів, що імпортуються (вартість операцій) ☐

2) другорядного:

а) за ціною договору щодо ідентичних товарів ☐

б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів ☐

в) на основі відніманння вартості ☐

г) на основі додавання вартості (обчислена вартість) ☐

ґ) резервного ☐

8. Обґрунтування обрання методу визначення митної вартості із зазначенням причини неможливості застосування основного методу

нювані товари. При поданні митної декларації на паперовому носії **Д.м.в.** подається на паперовому носії та супроводжується її електронною копією. **Д.м.в.** на паперовому носії подається в одному примірнику, який залишається у справах митного органу. За бажанням декларанта або уповноваженої ним особи **Д.м.в.** на паперовому носії може подаватися у двох примірниках, один з яких з відповідними відмітками митного органу повертається декларанту або уповноваженій ним особі.

Д.м.в. складається з основного аркуша та додаткового, який заповнюється на товари одного-трьох найменувань. Для заявлення відомостей про митну вартість товарів, визначену за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції), до основного аркуша **Д.м.в.** додається додатковий аркуш А.

Для заявлення відомостей про митну вартість товарів, визначену із застосуванням другорядних методів (за ціною договору щодо ідентичних товарів, за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів, на основі віднімання вартості, на основі додавання вартості (обчислена вартість) та резервного), до основного аркуша **Д.м.в.** додається додатковий аркуш Б.

За наявності у партії товарів більше трьох найменувань до основного аркуша **Д.м.в.** залежно від методу визначення митної вартості додається необхідна кількість додаткових аркушів А та Б.

Д.м.в. заповнюється державною мовою за допомогою комп'ютера. При застосуванні **Д.м.в.** на паперовому носії **Д.м.в.** друкується декларантом або уповноваженою ним особою на білому папері формату А4.

Фрадинський О.А.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПОДАТКОВА (РОЗРАХУНОК) (TAX RETURN) – документ, що подається платником податків контролюючому органу у встановлені строки, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податкового зобов'язання, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку.

Митні декларації прирівнюються до податкових декларацій для цілей нарахування та/або сплати податкових зобов'язань. Додатки до **Д.п.** є її невід'ємною частиною. Форма, порядок та строки подання митної декларації, а також порядок прийняття митним органом митної декларації визначаються з урахуванням вимог митного законодавства України.

Відмітка про одержання (штамп органу державної податкової служби)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
21.12.2011 N 1688

ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ ПЛАТНИКА ЄДИНОГО ПОДАТКУ - ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ - ПІДПРИЄМЦЯ

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1	**Тип податкової декларації**													
	X	**звітна**		**звітна нова**		**уточнююча**		**довідково***						
2	**Звітний (податковий) період, за який подається або уточнюється податкова декларація:**													
	I квартал	X	**півріччя**		**три квартали**		**рік**		**місяць***				**2012** (рік)	
	Прізвище, ім'я, по батькові платника податку:													
	Петренко Іван Петрович													
3	**Реєстраційний номер облікової картки платника податків - фізичної особи - підприємця:**									1	2	3	3	2	1	1	2	3	3
	або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті)													
4	**Податкова адреса (місце проживання) платника податку**								**поштовий індекс:**	0	3	1	7	0					
	(область, місто): Київ								**міжміський код:**	044									
	Адреса: вул. Зодчих, 85, кв. 227								**телефон:**	3332211									
	Електронна адреса[1]:								**факс[1]:**										
5	**Найменування органу державної податкової служби, до якого подається податкова декларація:**													
	ДПІ у Святошинському р-ні м. Києва													
	Види підприємницької діяльності, які здійснювалися у звітному періоді:													
6	**номер згідно з КВЕД***	**назва згідно з КВЕД***												
	51.47	оптова торгівля іншими непродовольчими товарами споживчого призначення												
	52.63	роздрібна торгівля поза магазинами												
7	**Фактична чисельність працівників у звітному періоді:**								3					

* виды деятельности согласно ДК 009:2005 указываются в течение 2012 года, пока ЧП не перешел на ДК 009:2010 (прим. автора)

Частина бланку податкової декларації платника єдиного податку – фізичної особи-підприємця

Д.п. складається за затвердженою формою. Форма **Д.п.** повинна містити необхідні обов'язкові реквізити і відповідати нормам та змісту відповідних податку та збору. Обов'язкові реквізити – це інформація, яку повинна містити форма **Д.п.** та за відсутності якої документ втрачає визначений статус із настанням передбачених законом юридичних наслідків. **Д.п.** повинна містити такі обов'язкові реквізити: тип документа (звітний, уточнюючий, звітний новий); звітний (податковий) період, за який подається податкова декларація; звітний (податковий) період, що уточнюється (для уточнюючого розрахунку); повне найменування (прізвище, ім'я, по батькові) платника податків згідно із реєстраційними документами; код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер; реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію та номер паспорта; місцезнаходження (місце проживання) платника податків; найменування органу державної податкової служби, до якого подається звітність; дата подання звіту (або дата заповнення – залежно від форми); ініціали, прізвища та реєстраційні номери облікових карток або інші відомості про посадових осіб платника податків; підписи платника податку – фізичної особи та/або посадових осіб платника податку, засвідчені печаткою платника податку (за наявності).

В окремих випадках форма **Д.п.** додатково може містити такі обов'язкові реквізити: відмітка про звітування за спеціальним режимом; код виду економічної діяльності (КВЕД); код органу місцевого самоврядування за КОАТУУ; індивідуальний податковий номер та номер свідоцтва про реєстрацію платника податку ПДВ згідно з даними реєстру платників ПДВ за звітний (податковий) період.

Д.п. повинна бути підписана: керівником плат-

ника податків або уповноваженою особою, а також особою, яка відповідає за ведення бухгалтерського обліку та подання **Д.п.** до контролюючого органу; фізичною особою – платником податків або його законним представником; особою, відповідальною за ведення бухгалтерського обліку та подання податкової декларації згідно із договором про спільну діяльність або угодою про розподіл продукції.

Д.п. подається за звітний період в установлені строки до контролюючого органу, в якому перебуває на обліку платник податків. Платник податків зобов'язаний за кожен встановлений звітний період подавати **Д.п.** щодо кожного окремого податку, платником якого він є, незалежно від того, чи провадив такий платник податку господарську діяльність у звітному періоді.

Д.п. подається за вибором платника податків, якщо інше не передбачено, в один із таких способів: особисто платником податків або уповноваженою на це особою; надсилається поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення; засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису підзвітних осіб у порядку, визначеному законодавством.

Прийняття **Д.п.** є обов'язком контролюючого органу. Під час прийняття податкової декларації уповноважена посадова особа контролюючого органу, в якому перебуває на обліку платник податків, зобов'язана перевірити наявність та достовірність заповнення всіх обов'язкових реквізитів. За умови дотримання платником податків встановлених вимог особа контролюючого органу, зобов'язана зареєструвати **Д.п.** платника датою її фактичного отримання контролюючим органом. Невмотивована відмова посадової особи контролюючого органу прийняти **Д.п.** забороняється.

Д.п., окрім законодавчо передбачених випадків, подаються за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює: календарному місяцю – протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця; календарному кварталу або календарному півріччю – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу (півріччя); календарному року – протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року; календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб – до 1 травня року, що настає за звітним; календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб – підприємців – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року.

Відповідальність за неподання, порушення порядку заповнення документів податкової звітності, порушення строків їх подання контролюючим органам, недостовірність інформації, наведеної у зазначених документах, несуть: юридичні особи, постійні представництва нерезидентів, які визначені платниками податків, а також їх посадові особи; фізичні особи – платники податків та їх законні чи уповноважені представники; податкові агенти.

Фрадинський О.А.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ВАНТАЖ (CARGO DECLARATION) – документ установленого зразка, що вміщує транспортні характеристики вантажу та умови його безпечного морського перевезення, а також заяви вантажовідправника про належну підготовку вантажу до транспортування.

Д.п.в. і додаткові документи оформлюються державною, російською, англійською мовами, зрозумілими учасникам транспортного процесу. У **Д.п.в.** і документах, що її доповнюють, слід встановлювати терміни їх чинності.

Підтвердження інформації про вантаж з використанням систем електронної обробки даних і техніки електронного обміну даними може застосовуватися як доповнення до документації в оригіналі.

Д.п.в. заповнюється за формами міжнародного зразка. Додатковими документами до **Д.п.в.**, необхідність подання яких у цій декларації визначає спеціалізована організація, є Свідоцтво про укладення і кріплення вантажу в контейнері (транспортному засобі); Свідоцтво про стан вантажу на час навантажування; Свідоцтво про відповідність тари (упаковки) вимогам ГОСТ 26319-84.

Визначення додаткових документів до **Д.п.в.** та поширення їх переліку спеціальною інформацією про вантаж, його вибухонебезпечність, про здійснення та результати радіаційного обстеження вантажу може бути встановлено, якщо це прямо передбачено чинним законодавством України щодо мореплавства.

Туржанський В.А.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ГЛОБАЛЬНУ ЕЛЕКТРОННУ КОМЕРЦІЮ (DECLARATION ON GLOBAL ELECTRONIC COMMERCE) – прийнята на Другій конференції міністрів країн-членів СОТ (Женева, 1998 р.). Стабільно зростаюча частка електронної комерції у міжнародній торгівлі спонукала СОТ звернути увагу на питання, пов'язані з глобальним обігом товарів та послуг в електронному середовищі, результатом чого стала **Д.**, прийнята 20.05.1998 на Другій міністерській конференції СОТ у Женеві. **Д.** передувала Декларація про торгівлю інформаційною технологічною продукцією (Trade in Information Technologies Products), яка була прийнята на Першій конференції міністрів країн-членів СОТ (Сінгапур, 1996 р.).

Д. містить доручення Генеральній раді СОТ розробити всеохоплюючу робочу програму для вивчення всіх пов'язаних з торгівлею аспектів електронної торгівлі та представити доповідь про досягнення Третій Міністерській конференції СОТ.

Оскільки історично СОТ передусім концентрувала увагу на відмові від тарифних бар'єрів

у міжнародній торгівлі, то і в контексті електронної комерції Організація зосередила свою увагу перш за все на тарифах. **Д.** включала положення про мораторій на тарифи в електронній комерції: «Члени продовжуватимуть свою нинішню практику невстановлення мита на електронну передачу». Відповідно до **Д.** при реалізації інформаційних технологій (комп'ютерів, телекомунікаційного обладнання, програмного забезпечення, наукових приладів) до 01.01.2000 застосовувались нульові ставки мита з 61 країнами-членами СОТ. У відповідності до **Д.** в рамках СОТ було розпочато роботу з вивчення питання про модифікацію міжнародних правил торгівлі товарами та послугами, що визначаються правовими угодами СОТ із урахуванням сучасних вимог електронної комерції.

Робочу програму з електронної комерції було прийнято Генеральною Радою СОТ 25.09.1998 та подовжено Третьою Міністерською конференцією в Сіетлі у листопаді 1999 р. Згідно з робочою програмою, питання електронної комерції, були розглянуті Радою з торгівлі товарами, Радою з торгівлі послугами, Радою з аспектів інтелектуальної власності, пов'язаних з торгівлею та Комітетом з торгівлі та розвитку. Одночасно, низка меморандумів з окремих питань, пов'язаних з електронною торгівлею, була підготовлена Секретаріатом СОТ, а також багато урядів держав-членів подали до Секретаріату документи з викладенням власної позиції.

На Четвертій Міністерській конференції в м. Доха у 2001 р. було вирішено схвалити виконану роботу, ще раз подовжити робочу програму, а також подовжити дію мораторію на митні збори до наступної конференції. Робота в даному напрямі продовжується і сьогодні.

Туржанський В.А.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО НЕГАЙНЕ МИТНЕ ВИВІЛЬНЕННЯ (CUSTOMS IMMEDIATE RELEASE DECLARATION) – документ, виданий імпортером, що містить повідомлення для митних органів про те, що товар розвантажений з транспортного засобу, який здійснює імпорт товару, в приміщенні імпортера згідно із схваленим митними органами положенням про негайне вивільнення, чи у якому міститься прохання провести вказані дії.

Яковенко О.В.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ (DECLARATION OF ORIGIN) – відповідна письмова заява про країну походження товару, зроблена у зв'язку з вивезенням товару виробником, продавцем, експортером (постачальником) або іншою компетентною особою, на комерційному рахунку чи будь-якому іншому документі, який стосується товару.

Зокрема заява (відомості) про країну походження товару – це запис «Країна походження» («country of origin», «herkunftsland», «pays d'origine», «pais de origen», «paese di origine», «страна происхождения» тощо) на первинному бухгалтерському документі.

У загальному розумінні **Д.п.т.** є комерційний документ на товар, оформлений у довільній формі при умові зазначення у ньому відомостей, що дають змогу визначити країну походження товару. Документами, які розглядаються та приймаються митницею як **Д.п.т.**, можуть бути інвойси, пакувальні листи, видаткові накладні та інші комерційні документи, оформлені виробником (продавцем, експортером).

Відповідно до МКУ 2012 р. та Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотської конвенції) **Д.п.т.** належать до переліку документів, які підтверджують країну походження товарів.

Медвідь Ю.О.

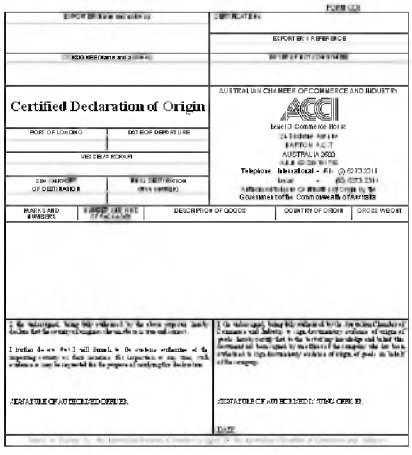
ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ЗАСВІДЧЕНА (CERTIFIED DECLARATION OF ORIGIN) – декларація про походження товару, засвідчена державною організацією або компетентним органом, наділеним відповідними повноваженнями.

Д. підтверджує, що товари були виготовлені у межах певної держави та може затребуватися митницею країни, яка ввозить на свою митну територію відповідні товари.

Серед відомостей, які зазначаються в **Д.** є інформація про продавця і покупця товарів, місця завантаження, відвантаження і доставки товарів, їх найменування, опис, назву і реквізити уповноваженої організації, яка засвідчила декларацію про походження товару, та ін.

Відповідно до МКУ 2012 р. та Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотської конвенції) **Д.** належать до переліку документів, які підтверджують країну походження товарів.

Медвідь Ю.О.

Certified Declaration of Origin

AUSTRALIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

ACCI

PORT OF LOADING

DESCRIPTION OF GOODS

COUNTRY OF ORIGIN

GROSS WEIGHT

Засвідчена декларація про походження товару (Засвідчена Торгово-промисловою палатою Австралії)

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПРИПАСИ (DECLARATION ON CONSUMABLE STORES) – основний документ, що містить відомості про товари, призначені для споживання на судні. До неї повинні бути включені відомості про продовольчі товари, що призначенні для забезпечення команди судна; товари, призначені для продажу пасажирам та членам екіпажу; паливо та мастильні матеріали, воду, матеріально-технічне забезпечення потреб судна.

Окремою графою в **Д.п.п.** повинно бути зазначено кількість і найменування тютюнових і алкогольних виробів, що знаходяться на борту та необхідні для забезпечення потреб членів екіпажу на час простою в порту. **Д.п.п.** підписується капітаном судна або уповноваженою ним особою. Окрема декларація на припаси, які залишаються на борту транспортного засобу, не подається. Допускається використання замість декларації на припаси облікових документів про рух товарів у вагонах-ресторанах, кафе-барах тощо.

Руда Т.В.

ДЕКЛАРУВАННЯ (DECLARING) – операція, яка є складовою частиною процедури розміщення товарів і транспортних засобів під визначений митний режим або після завершення дії такого режиму. **Д.** здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. При застосуванні письмової форми декларування можуть використовуватися як електронні документи, так і документи на паперовому носії.

Д. товарів і транспортних засобів є одним із обов'язкових умов переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України і виконує такі функції: забезпечує митні органи необхідними для митних цілей відомостями про товари і транспортні засоби, що переміщуються через кордон; служить підтвердженням законності здійснюваних декларантом (особою, яка провадить **Д.**) дій щодо товарів і транспортних засобів, які розміщені під обраний митний режим; має контрольну функцію, суть якої полягає в тому, що на основі **Д.** митні органи перевіряють відповідність декларованих відомостей про товари і транспортні засоби фактичним даним.

Електронне **Д.** здійснюється з використанням електронної митної декларації, засвідченої електронним цифровим підписом, та інших електронних документів або їх реквізитів у встановлених законом випадках. Декларації у вигляді паперових та електронних документів мають однакову юридичну силу. У системі центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, створюється акредитований центр сертифікації ключів, який безоплатно надає територіальним органам зазначеного центрального органу виконавчої влади на регіональному та місцевому рівнях та підприємствам усі необхідні послуги електронного цифрового підпису. Формат митних декларацій, що подаються як електронні документи, базується на міжнародних стандартах електронного обміну даними. Перелік відомостей, що підлягають внесенню до митних декларацій, обмежується лише тими відомостями, які є необхідними для цілей справляння митних платежів, формування митної статистики, а також для забезпечення додержання вимог законодавства.

Митне оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється митними органами на підставі митної декларації, до якої декларантом залежно від митних формальностей, законодавчо установлених для митних режимів, та заявленої мети переміщення вносяться такі відомості, у тому числі у вигляді кодів: заявлений митний режим, тип декларації та відомості про особливості переміщення; відомості про декларанта, уповноважену особу, яка склала декларацію, відправника, одержувача, перевізника товарів і сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) або іншого документа, що використовується у міжнародній практиці замість договору (контракту), а в разі якщо зовнішньоекономічний договір (контракт) укладено на підставі посередницького договору, – також про іншу, крім сторони зовнішньоекономічного договору (контракту), сторону такого посередницького договору; відомості про найменування країн відправлення та призначення; відомості про транспортні засоби комерційного призначення, що використовуються для міжнародного перевезення товарів та/або їх перевезення митною територією України під митним контролем, та контейнери; відомості про товари: найменування, торговельний опис, торговельна марка та виробник товарів, код товару згідно з УКТ ЗЕД, найменування країни походження товарів (за наявності), опис упаковки (кількість, вид), кількість у кілограмах (вага брутто та вага нетто) та інших

одиницях виміру, фактурна вартість товарів, митна вартість товарів та метод її визначення, відомості про уповноважені банки декларанта, статистична вартість товарів; відомості про нарахування митних та інших платежів, а також про застосування заходів гарантування їх сплати: ставки митних платежів, застосування пільг зі сплати митних платежів, суми митних платежів, офіційний курс валюти України до іноземної валюти, у якій складені рахунки, на день подання митної декларації, спосіб і особливості нарахування та сплати митних платежів, спосіб забезпечення сплати митних платежів (у разі застосування заходів гарантування їх сплати), відомості про зовнішньоекономічний договір (контракт) або інший документ, що використовується у міжнародній практиці замість договору (контракту), та його основні умови; відомості, що підтверджують дотримання встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України; відомості про документи, що надаються для митного контролю разом з митною декларацією відповідно до МКУ; довідковий номер декларації (за бажанням декларанта).

Митним органам забороняється вимагати внесення до митної декларації будь-яких інших відомостей. Перелік товарів, що не підлягають обов'язковому письмовому **Д.**, визначається у законодавчому порядку.

Руда Т.В.

ДЕКЛАРУВАННЯ ВІДПОВІДНОСТІ (DECLARATION OF CONFORMITY) – процедура, за допомогою якої виробник або уповноважена ним особа під свою повну відповідальність документально засвідчує, що продукція відповідає встановленим законодавством вимогам. Об'єктами підтвердження відповідності є продукція, системи якості, системи управління якістю, системи екологічного управління, персонал. Виробник може здійснювати **Д.в.** за власною ініціативою або на підставі договору із споживачем, при цьому він несе відповідальність за включення недостовірних відомостей у декларацію відповідності згідно із законами України.

Фрадинський О.А.

ДЕКЛАРУВАННЯ ЕЛЕКТРОННЕ (ELECTRONIC DECLARATION) – здійснення декларування, митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів з використанням електронної митної декларації, засвідченої електронним цифровим підписом, та інших електронних документів або їх реквізитів.

У разі **Д.е.** митне оформлення розпочинається з моменту отримання контролюючим органом від декларанта електронної митної декларації або електронного документа, який відповідно до законодавства її замінює. При цьому митна декларація та документи, оформлені в електронному вигляді мають однакову юридичну силу з документами, оформленими на паперовому носії. Дата і час факту отримання контролюючим органом електронної митної декларації або документа, який її замінює, повідомляється декларанту. Інформація про відмову у прийнятті для оформлення електронної митної декларації надсилається декларанту електронним повідомленням, засвідченим електронним цифровим підписом. Під час здійснення митного оформлення товарів при **Д.е.** факт виконання окремих митних формальностей підтверджується шляхом внесення до електронної митної декларації відповідної відмітки за допомогою автоматизованої системи митного оформлення. Оформлена електронна митна декларація засвідчується електронним цифровим підписом посадової особи підрозділу митного оформлення та надсилається декларанту. Внесення змін до поданої митному органу електронної митної декларації здійснюється шляхом її відкликання за допомогою заяви декларанта у складі електронного повідомлення, засвідченого електронним цифровим підписом.

До червня 2012 р. в Україні право на здійснення **Д.е.** мали лише суб'єкти господарювання, які на підставі заяви були включені до Реєстру підприємств допущених до електронного декларування. З набуттям чинності 01.06.2012 нової редакції МКУ **Д.е.** при дотриманні встановлених вимог стало доступним для усіх декларантів.

Медвідь Ю.О.

ДЕКЛАРУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ – див. ЗАЯВЛЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ (ДЕКЛАРУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ).

ДЕКЛАРУВАННЯ ОСОБИСТОГО МАЙНА (DECLARATION OF PERSONAL BELONGINGS) – 1) передбачає встановлений відповідно до чинного законодавства України обов'язок осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та посадових осіб юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету, щорічно до 1 квітня подавати за місцем роботи (служби) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру.

Вперше норма стосовно декларування доходів та витрат державних службовців була закріплена в ЗУ «Про державну службу», прийнятому 16.12.1993. При цьому механізм реалізації зазначеної норми було визначено у постанові КМУ від 11.08.1995 № 641 «Про застосування статті 13 ЗУ «Про державну службу», а форма такої деклара-

ції була затверджена наказом МФУ від 06.03.1997 № 58.

Декларування, передбачене ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції», здійснюється з метою створення умов прозорості діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також виявлення та недопущення конфлікту інтересів у їх діяльності. Саме тому особи, визначені у ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції», повинні декларувати не лише свій майновий стан, а і майновий стан членів сім'ї та більшість своїх значних за розмірами видатків. При цьому до членів сім'ї віднесено осіб, які перебувають у шлюбі, їхніх дітей, осіб, які перебувають під опікою і піклуванням, інших осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, у тому числі осіб, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

2) Відповідно до МКУ 2012 р. декларування особистих речей, що переміщуються (пересилаються) громадянами через митний кордон України, здійснюється шляхом учинення дій, усно, або, за бажанням власника чи на вимогу митного органу, письмово. Особисті речі не оподатковуються митними платежами та звільняються від подання документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, а також від застосування до них видів державного контролю, визначених чинним законодавством.

Неліпович О.В.

ДЕКОРАТИВНЕ КАМІННЯ – див. КАМІННЯ ДЕКОРАТИВНЕ.

ДЕКРЕТ «ПРО ДОЗВІЛ НА ВВІЗ ТА ВИВІЗ ТОВАРУ» (DECREE «ON THE LICENSE OF IMPORT AND EXPORT OF GOODS») – декрет Ради Народних Комісарів (РНК), що встановив нові правила переміщення товарів через митний кордон в Радянській Росії після Жовтневого перевороту. Прийнятий Радянською владою 29.12.1917. Про виняткову важливість **Д.** свідчить те, що його було підписано вісьмома представниками нової влади: Головою РНК В. Леніним, народними комісарами Штейнбергом, Сталіним, Шляпниковим, Оболенським; комісаром з військових питань Подвойським, керуючим справами РНК В. Бонч-Бруєвичем; секретарем РНК Горбуновим. Документ складався із 4 пунктів.

Митний огляд на вокзалі.Фото 1918 р.

Д. було встановлено, що дозволи на ввезення товарів із-за кордону та на вивезення товарів за кордон повинні були видаватися виключно відділом зовнішньої торгівлі Комісаріату торгівлі та промисловості. Переміщення товарів через митний кордон без такого дозволу вважалося контрабандним та законодавчо переслідувалося. Усім митним посадовим особам та установам, під загрозою кримінальної відповідальності, заборонялося здійснювати впуск або випуск товарів без зазначеного дозволу.

Д. вступив в дію 01.01.1918, а його передача на місця здійснювалася по телеграфу. Усі дозволи на переміщення товарів через митний кордон, видані іншими установами, 31.12.1918 втрачали свою силу.

Фрадинський О.А.

ДЕКРЕТ «ПРО ЗАСНУВАННЯ ПРИКОРДОННОЇ ОХОРОНИ» (DECREE «ESTABLISHING OF THE BORDER GUARD») – декрет Ради Народних Комісарів (РНК), перший нормативно-правовий акт у сфері охорони кордону, що заклав основи формування прикордонної служби в Радянській Росії, а згодом і в СРСР. Прийнятий Радянською владою 28 (15).05.1918, опублікований в «Известиях Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов» від 18(5).06.1918 № 123. **Д.** було підписано Головою РНК В. Леніним та керуючим справами РНК В. Бонч-Бруєвичом. Документ складався із 9 пунктів.

Д. передбачав створення Прикордонної охорони при Народному комісаріаті з фінансових справ. На новостворену службу покладалося виконання прикордонних інтересів Радянської Росії, а в межах прикордонної смуги – захист особи та майна громадян, а саме: запобігання таємному перевезенню вантажів та нелегальному переходу осіб через сухопутні та морські кордони держави; захист від розкрадання водних багатств у прикордонних та територіальних водах; нагляд за дотриманням на прикордонних річках правил міжнародного судноплавства; охорона рибалок та промисловиків на прикордонних морях, озерах і річках; захист прикордонних поселень від нападів розбійників та кочових племен; здійснення у необхідних випадках прикордонного карантину.

Передбачалося розміщення прикордонної охорони в одну або декілька ліній, а також, на розсуд Народного комісара з фінансових справ, пе-

редбачалося розташування прикордонних застав і на залізничних станціях. Прикордонною смугою було визначено відстань від кордону до застав першої лінії та відстань у сім верств від застав у глиб території держави. Морською митною смугою визнавався простір води у 12 морських миль від лінії найбільшого відливу морського узбережжя держави (як на материку, так і на островах). У межах морської митної смуги як російські, так і іноземні кораблі підлягали прикордонному нагляду. Прикордонна охорона повинна була слідкувати, що б уздовж усієї лінії кордону був вільний проїзд шириною 6 аршин (≈ 4,25 м), тому усі будівлі, поля та городи повинні були знаходитись від кордону як мінімум на цій відстані.

У Прикордонну охорону передбачалося приймати на службу громадян Росії за вільним наймом, на тих самих підставах, що були передбачені для прийому до Червоної армії. Прийом здійснювався організованими Радою прикордонної охорони комісіями, до складу яких входили по одному представнику місцевих Рад робітничих і селянських депутатів, які були наділені правом вирішального голосу.

Безпосереднє керівництво Прикордонною службою було покладено на Головне управління Прикордонної охорони, при якому утворювалася рада Прикордонної охорони у складі двох комісарів та одного військового керівника. Озброєння та обмундирування службовців Прикордонної охорони, а також надання їм лікарсько-санітарної допомоги здійснювалося на підставах, прийнятих для Червоної армії. Відпуск із запасів військового відомства службовцям Прикордонної варти озброєння, спорядження, предметів обмундирування, продовольства, а також інженерних та медико-санітарних засобів здійснювався на вимогу Головного управління Прикордонної охорони, що направлялися ним у відповідні установи військових округів.

Правонаступником Прикордонної охорони на теренах сьогоднішньої України є Державна прикордонна служба України, яка із 1992 р. щорічно відзначає своє професійне свято – День прикордонника 28 травня, у день підписання **Д.** РНК «Об учреждении Пограничной охраны».

Фрадинський О.А.

ДЕКРЕТ «ПРО ПЕРЕХІД ДЕПАРТАМЕНТУ МИТНИХ ЗБОРІВ, ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИКОРДОННОЇ ОХОРОНИ І КОРЧЕМНОЇ ВАРТИ У ВІДАННЯ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ТОРГІВЛІ І ПРОМИСЛОВОСТІ» (DECREE «ON THE INCLUSION OF THE DEPARTMENT OF CUSTOMS DUTIES, MAIN ADMINISTRATION OF BORDER GUARD AND THE GUARD FOR COMBATTING SMUGGLING AND ILLICIT MANUFACTURE OF EXCISABLE GOODS INTO THE NATIONAL COMMISSARIAT OF TRADE AND INDUSTRY») – декрет Ради Народних Комісарів (РНК), що змінив після Жовтневого перевороту підпорядкування органів охорони кордону в Радянській Росії. Прийнятий Радянською владою 29(16).06.1918, опублікований в «Известиях Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов» від 03.07.1918 № 136. **Д.** було підписано Головою РНК В. Леніним та керуючим справами РНК В. Бонч-Бруєвичом. Документ складався із 4 пунктів та 7 підпунктів.

Д. було встановлено, що Департамент митних зборів, Головне управління Прикордонної охорони та Корчемна варта, яка перебувала у віданні Головного управління неокладних зборів із усіма місцевими підвідомчими установами переходять із підпорядкування Народного комісаріату з фінансових справ у підпорядкування Народного комісаріату торгівлі та промисловості.

Департамент митних зборів перейменову-

вався у Головне управління митного контролю, а до складу Головного управління прикордонної охорони приєднувалася Корчемна варта. Зазначені Головні управління підпорядковувалися безпосередньо Народному комісару торгівлі і промисловості, який призначав керівників Головних управлінь, які у свою чергу призначали на посади решту службовців. При цьому призначення керівництва місцевих установ митного та прикордонного відомства здійснювалося лише за дозволом Народного комісаріату торгівлі і промисловості. За службовцями вказаних відомств зберігалися службові оклади, встановлені у Народному комісаріаті з фінансових справ. Так само зберігало свою силу існуюче нормативно-правове забезпечення діяльності митної і прикордонної служб.

Для об'єднання робіт із митного захисту кордону при Народному комісаріаті торгівлі і промисловості створювалася Колегія під керівництвом Народного комісара торгівлі і промисловості.

Д. вступив в дію 01.07.1918.

Фрадинський О.А.

ДЕКРЕТ «ПРО РОЗМЕЖУВАННЯ ПРАВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА МІСЦЕВИХ РАДЯНСЬКИХ ВЛАД ПО ЗБОРУ ТА ПО РЕГУЛЮВАННЮ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ МИТНИХ УСТАНОВ» (DECREE «ON THE DIVISION OF RIGHTS BETWEEN THE CENTRAL AND LOCAL SOVIET AUTHORITIES REGARDING COLLECTION AND REGULATION ACTIVITIES OF LOCAL CUSTOMS OFFICES») – декрет Ради Народних Комісарів (РНК), перший нормативно-правовий акт у сфері митної справи, що заклав основи формування митної служби в Радянській Росії, а згодом і в СРСР. Прийнятий Радянською владою 29(16).05.1918, опублікований в «Известиях Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов» від 5 червня (23 травня) 1918 р. № 113. **Д.** було підписано Головою РНК В. Леніним, заступником Народного комісара з фінансових справ І. Гуковським та керуючим справами РНК В. Бонч-Бруєвичем. Документ складався із преамбули та 15 пунктів.

Д. передбачав, що оподаткування митом та іншими зборами імпортних товарів належить до виключних прерогатив центральної Радянської влади. Митні доходи зобов'язані зараховуватися лише до загальнодержавної скарбниці. Митний контроль, оформлення та утримання податків із товарів, що переміщуються через кордон, огляд пасажирів і їх багажу здійснювався митними установами, що розміщувалися як на кордоні, так і всередині держави. Митні установи належали до центральних органів Радянської влади та керувалися безпосередньо Народним комісаріатом з фінансових питань по Департаменту митних зборів. Військовим та цивільним органам влади, а також іншим організаціям заборонялося втручатися у справи митних установ та наказувалося надавати їм усіляку підтримку. Обласні та місцеві Ради робітничо-селянських депутатів наділялися правом нагляду за діяльністю митних установ, не втручаючись при цьому у технічну, розпорядчу та адміністративну частину митної діяльності. В інтересах нагляду за митною діяльністю Ради могли призначати для митниць комісарів, які не мали розпорядчих функцій. Уся повнота відповідальності покладалася на керівника митної установи.

Переміщення іноземних товарів всередині країни без сплати митних податків, могло здійснюватися безперешкодно на основі дозволів митниць. Органам влади заборонялося затримувати вантажі та оподатковувати їх контрибуцією до моменту їх митного очищення та випуску із митниці призначення. Правом реквізиції та конфіскації іноземних товарів наділялися лише органи центральної влади.

Нагрудний знак «Ветеран таможенной службы», Російська Федерація. Вручається особам, що мають 20 та більше років вислуги в митних органах.

Призначення, звільнення та переміщення митних службовців здійснював лише Народний комісаріат з фінансових справ. Співробітники митних установ, які здійснювали охорону митних складів, могли озброюватись холодною та вогнепальною зброєю, попередньо узгодивши це право із місцевими Радами робітничо-селянських депутатів.

Перепускні пункти для перевірки паспортів осіб, що переміщуються через кордон, утворювалися в місцях розташування митних установ та повинні були діяти за погодженням із митним відомством. Порядок митної охорони державного кордону повинен бути розроблений спільно Прикордонною охороною та Департаментом митних зборів, причому до розгляду справ про перевезення контрабанди долучалися, окрім представників зазначених структур, ще й особи із місцевої Ради робітничо-селянських депутатів.

Тимчасово, до перегляду Митного статуту, у зв'язку із Декретом про націоналізацію зовнішньої торгівлі, митні установи зобов'язані були керуватись усіма діючими на цей час правилами під загальним керівництвом Народного комісара з фінансових питань за узгодженням із Народним комісаром торгівлі і промисловості. Особи, винні у невиконанні **Д.,** підлягали революційному суду та покаранню за всією суворістю законодавства.

У Радянському Союзі у день прийняття **Д.** – 29 травня, щорічно відзначалося професійне свято митної служби – День радянського митника. На сьогодні, в Російській Федерації, у цей день святкується «День ветеранів митної служби».

Фрадинський О.А.

ДЕЛІКТНІСТЬ (DELICT) [від лат. delictum – провина, проступок] – сукупність деліктів (правопорушень), які вчинені у певний період часу, у певному місці (регіоні, державі тощо). **Д.** як сукупність актів протиправної поведінки загрожує через їх характер дезорганізацією суспільного життя в цілому або в окремих його сферах.

Д. – соціально-правове явище, що є системою (сукупністю) конкретних правопорушень. **Д.** поряд із злочинністю, алкоголізмом, наркоманією тощо є різновидом соціальних відхилень. **Д.** є предметом дослідження деліктології – науки про правопорушення (делікт), яка є складовою частиною загальної теорії права.

Розрізняються делікти (проступки, правопорушення): адміністративні, конституційні, цивільні, трудові, дисциплінарні, кримінальні, митні, податкові та ін. На відміну від наук цивільного, трудового, адміністративного, кримінального права та інших, які досліджують окремі види правопорушень (цивільні, дисциплінарні, адміністративні, кримінальні тощо), деліктологія вивчає правопорушення в цілому.

Д. як сукупність окремих видів правопорушень (проступків), об'єктом посягань яких є особливі групи суспільних відносин, досліджується адміністративною деліктологією, конституційною деліктологією, господарською деліктологією, цивільною деліктологією, деліктологією порушень митних правил та ін.

Сєрих О.В.

ДЕЛІКТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА (ADMINISTRATIVE DELICT) – негативне соціально-правове явище, що містить адміністративні проступки, які вчинені у певний період часу, на певній території. Поняття **Д.а.** з'явилося у правовій науці наприкінці 70-х – початку 80-х рр. XX ст.

Д.а. є масовим явищем, яке розглядається на іншому рівні абстракції, ніж окремі діяння. **Д.а.** є історично мінливим явищем. Стан, структура, динаміка, географія **Д.а.** змінюються залежно від конкретної історичної обстановки.

Соціальний характер **Д.а.** виявляється у тому, що делікти посягають на суспільні відносини, соціальні потреби та інтереси і є актами суспільно шкідливої поведінки. Адміністративні проступки – елементи всієї сукупності – це діяння конкретних людей, свідомі вольові вчинки, які не існують поза суспільством. **Д.а.** є різновидом соціальних відхилень – порушень соціальних норм, які характеризуються певною масовістю, стійкістю і поширеністю за схожих соціальних умов. **Д.а.** є правовим явищем, її створюють адміністративні проступки – акти протиправної поведінки.

Складовими частинами **Д.а.** є делікти, об'єктом посягань яких є особлива група суспільних відносин. Кожен з видів **Д.а.** має всі властивості деліктності і водночас специфічні властивості, притаманні конкретному видові. **Д.а.** є первинна і повторна (рецидивна), жіноча, іноземна, професійна, деліктність порушень екологічних правил, адміністративна деліктність порушень громадського порядку, митна деліктність тощо.

Сєрих О.В.

ДЕЛІКТНІСТЬ МИТНА (CUSTOMS DELICT) – сукупність адміністративних порушень митних правил, вчинених у певний період часу, в певному регіоні або в державі в цілому.

Д.м. фіксує не окреме порушення митних правил, а їхню сукупність, масовість, структуру та ін. **Д.м.** є самостійним системно-структурним утворенням, у якому окремі проступки є первинними елементами. **Д.м.** складається з окремих порушень митних правил, які можна згрупувати за різними ознаками (суб'єктом, об'єктом, предметом, повторюваністю тощо).

У структурі **Д.м.** виокремлюються: первинна (сукупність проступків, вчинених уперше) і повторна (сукупність проступків, вчинених неодноразово), деліктність окремих соціальних груп населення (підприємців, громадян України, іноземних громадян, чоловіків, жінок тощо), службова, регіональна та ін.

Усі країни використовують термін «адміністративно-карані митні правопорушення». У деяких країнах вони мають назви «поліцейські митні порушення» (ФРН), «фінансові порушення митних правил» (Велика Британія). У значній частині країн світу взагалі законодавець не робить спробу розмежувати кримінальну та адміністративну, поліцейську, фінансову тощо відповідальність за порушення митних правил.

Протягом XIX – XX ст. у митному законодавстві контрабанда розглядалася як адміністративне правопорушення, так і як кримінальний злочин (кваліфікована контрабанда). За радянських часів у 1984 р. до КупАП було включено ст. 208 «Порушення митних правил» та ст. 209 «Контрабанда».

Згідно з Указом Президії Верховної Ради УРСР від 03.08.1990 № 158-XII КупАП було доповнено ст. 208[1] «Порушення встановленого порядку вивезення за межі республіки товарів народного споживання чи інших матеріальних цінностей». У першому МКУ 1991 р. також були сформульовані 17 складів порушення митних правил, але норми КупАП так і не були скасовані та існували паралельно із статтями МКУ 1991 р. І тільки 17.05.2001 р. на засіданні ВРУ ст. 208, 208[1] та 209 КупАП були скасовані. З того часу адміністративна відповідальність за порушення митних правил встановлюється тільки МКУ (2002 р., 2012 р.). У МКУ 2002 р. і МКУ 2012 р. чітко визначається, що порушення митних правил – це адміністративне правопорушення.

Визначення поняття **Д.м.** обумовлено наступними чинниками: зростанням показника виявлення більш кваліфікованих і складних видів порушень митних правил; наявності власних причин та умов, що сприяють вчиненню порушень митних правил, які треба досліджувати; наявності певних ознак, які властиві їй саме як цілісному явищу, на відміну від ознак окремого проступку – стану, структури, динаміки, географії та ін.; необхідністю розробки адекватних методів, форм, заходів протидії порушенням митних правил.

Сєрих О.В.

ДЕЛІКТНІСТЬ МИТНА ЛАТЕНТНА (ПРИХОВАНА) (HIDDEN CUSTOMS DELICT) [від лат. lateens (latentis) – прихований, невидимий] – частина митної деліктності, сукупність порушень митних правил, які з різних причин залишилися не виявленими або не зареєстрованими уповноваженими на те органами, внаслідок чого до правопорушників не застосовувалися заходи впливу.

Стан митної деліктності визначає офіційна статистика, проте дані про кількість вчинених порушень митних правил не відображають повну картину всіх правопорушень. До стану митної деліктності не включаються латентні порушення митних правил.

Причинами **Д.м.л.** є сукупність обставин соціального, правового, організаційного та іншого характеру, що перешкоджають виявленню, реєстрації й облікові порушень митних правил. До факторів, що зумовлюють існування **Д.м.л.** належать: недоліки у кадровому, інформаційному, фінансовому, матеріально-технічному забезпеченні митних органів; корупційні та інші правопорушення з боку працівників митних органів та інших контролюючих органів; неналагоджена координація діяльності митних органів; проблеми у взаємодії між митними органами, правоохоронними органами та іншими державними органами, що здійснюють контроль під час переміщення товарів через митний кордон; недостатня активність працівників митних органів у налагодженні взаємодії із суб'єктами громадянського суспільства; бажання правопорушника приховати свою протиправну діяльність тощо.

Латентизація порушень митних правил обумовлена також діями правопорушників, які заздалегідь виготовлюють сховища (тайники), змінюють зовнішні ознаки предмета (форму, упаковку, ярлики, етикетки тощо) для надання вигляду іншого, підроблюють документи тощо.

У структурі **Д.м.л.** існують декілька груп латентних порушень митних правил, що зумовлює її поділ на види. Природно-латентна митна деліктність – сукупність порушень митних правил, про вчинення яких митним органам не було відомо. Штучно-латентна митна деліктність – група тих порушень митних правил, які стали відомі митному органу, але він не реєструє їх і не ставить на статистичний облік. Ще один різновид латентної митної деліктності можна позначити терміном «погранична латентна митна деліктність». Латентність граничних ситуацій – це випадки, коли факт правопорушення виявляється певною особою, але з різних причин не сприймається нею як протиправне діяння. Даний різновид **Д.м.л.** є групою порушень митних правил, інформація про які стала відома митному органу, але посадова особа митниці помилково або за відсутністю достатньої професійної підготовки не реєструє їх, не вбачаючи у діянні складу порушення митних правил.

Сєрих О.В.

ДЕЛІКТНІСТЬ СЛУЖБОВА ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНИХ ОРГАНІВ (SERVICE DELICT OF CUSTOMS OFFICIALS) – сукупність проступків, що вчиняють посадові особи митних органів у сфері службової діяльності у певний час, у певному регіоні або державі в цілому.

Д.с. має певну територіальну та часову поширеність і складається з конкретних проступків, вчинених на певній території у відповідний період часу. Їй притаманні певні тенденції, закономірності розвитку.

Складовою **Д.с.** є адміністративні корупційні делікти (невжиття заходів щодо протидії корупції, порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів тощо) та дисциплінарні проступки, пов'язані з проходженням служби у митних органах, які є порушенням службової дисципліни (невиконання або неналежне виконання службових обов'язків, перевищення повноважень, порушення обмежень і заборон, установлених законодавством з питань проходження служби в митних органах, або вчинення інших дій, які дискредитують не тільки посадову особу митної служби, а й митну службу України).

Деліктологічна характеристика цих діянь включає: загальний стан (рівень та коефіцієнт) службо-

вої деліктності, її співвідношення з іншими правопорушеннями у митній сфері, структуру цього виду деліктності, закономірності окремих видів проступків, динаміку, географію та деліктологічну характеристику особи, яка вчинила правопорушення у сфері службової діяльності. Із урахуванням цих ознак розробляються рекомендації щодо профілактики службової деліктності в митних органах.

Існування та розвиток **Д.с.** обумовлено економічними, політичними, організаційно-управлінськими, соціально-психологічними чинниками.

До причин й умов, що сприяють **Д.с.** належать: гальмування демократичних та економічних перетворень у державі; поширення корисливої мотивації службової діяльності посадових осіб митних органів, їх готовності до порушення закону, норм моралі, професійної етики; професійна та моральна деформація частини керівників і посадових осіб, що займають відповідальні посади, яка виявляється у вчиненні або поблажливому ставленні до корупційних діянь, порушень службової етики тощо; безкарність за корупційні та інші правопорушення у сфері службової діяльності; поширеність у суспільстві думки про корумпованість митних органів, що сформувало негативний імідж працівника митниці та призвело до зворотного впливу на формування у населення готовності та звички до використання корупційних відносин; несвоєчасне надходження до регіональних підрозділів власної безпеки об'єктивної інформації про можливі порушення чинного законодавства працівниками митних органів, у зв'язку з чим послаблюється організуюча роль цих підрозділів у прийнятті необхідних рішень; спрямування головних зусиль у боротьбі з корупцією та іншими службовими правопорушеннями на реагування окремих проявів, а не на усунення причин та умов, які їм сприяють; відсутність на нормативному рівні цілісної системи засобів запобіжного впливу на причини та умови, що сприяють корупційним та іншим правопорушенням з боку працівників митних органів; масова зміна законодавчих та інших правових норм, послаблення нагляду та контролю за їх виконанням; недостатнє нормативне врегулювання порядку спеціальної перевірки, тестування на відповідність професійним та моральним якостям, ротації посадових осіб митних органів; пасивність та нецілеспрямованість правоохоронних та інших державних органів щодо виконання правових приписів у виявленні корупційних та інших правопорушень з боку працівників митних органів, викритті винних у їх вчиненні та притягненні до відповідальності; поширеність у митній кадровій політиці випадків заміщення посад митної служби не на підставі ділових і моральних якостей, а через знайомство, особисту відданість, близькість політичних уподобань тощо; недостатній рівень соціального, матеріального забезпечення митних органів; недоліки в організації митного контролю і митного оформлення; наявність серед осіб, що перетинають державний кордон України, великої кількості іноземних громадян, майже не обізнаних з національним митним законодавством.

Запобігання і протидія корупції, а також виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню корупційних кримінальних та інших правопорушень з боку працівників митних органів, вжиття заходів щодо їх усунення є основними завданнями Головного управління внутрішньої безпеки Міністерства та підрозділів внутрішньої безпеки регіональних органів Міндоходів (з травня 2014 р. ДФСУ). Головним управлінням внутрішньої безпеки в рамках Стратегічного плану розвитку Міндоходів на 2013 – 2018 рр. розроблено концепцію боротьби з корупцією.

Сєрих О.В.

ДЕЛІКТОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ – див. ОЗНАКИ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ ДЕЛІКТОЛОГІЧНІ.

ДЕЛІКТОЛОГІЯ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ (DELICTOLOGY OF VIOLATIONS OF CUSTOMS RULES) – науковий напрям, в рамках якого досліджуються митна деліктність та її окремі характеристики; причини і умови, що сприяють вчиненню порушень митних правил, профілактика порушень митних правил.

Предметом дослідження **Д.п.м.п.** є митна деліктність як соціально-правове явище; стан, структура, динаміка, географія, топографія та її інші характеристики; причини порушень митних правил та умови, що сприяють їх вчиненню; профілактика порушень митних правил. Окреме місце у **Д.п.м.п.** займають дослідження особи правопорушника, аналіз специфічних властивостей особистості порушника митних правил.

У період зародження адміністративної деліктології у структурі адміністративної деліктності не виокремлювалися адміністративні делікти, що посягають на суспільні відносини, які складаються при переміщенні предметів через митний кордон України. Такому підходу законодавців та науковців до визначення місця адміністративно-караних порушень митних правил у цей період були об'єктивні підстави. У період 1980 – 1985 рр. існували лише два види порушень митних правил: порушення державної монополії ЗЕД та порушення правил ввезення та вивезення через митний кордон СРСР окремих предметів (літературних творів, антикварних предметів тощо). Фахівці у галузі адміністративної деліктології, не вважали, що митні делікти можуть бути відокремлені в особливу групу у зв'язку з їх нечисленністю. Тому довгий час дослідження деліктологічних аспектів митних правопорушень носили фрагментарний характер.

У зв'язку з розширенням ринкових відносин,

що обумовило збільшення кола суб'єктів ЗЕД, а також значною лібералізацією митного контролю та спрощенням митного оформлення, суттєво зріс рівень митних правопорушень взагалі, адміністративно-караних особливо. Завдяки ретельному аналізу стану, тенденцій, динаміки, географії поширення тощо адміністративних порушень митних правил, об'єктивно виник новий науковий напрямок – **Д.п.м.п.**, який повинен зайняти окреме місце у правовій науці та практичній діяльності.

Основними завданнями **Д.п.м.п.** є: виявлення та дослідження детермінант митної деліктності (як в цілому, так і окремих її елементів); встановлення у структурі порушень митних правил найбільш поширених порушень і тих, які завдають найбільшої шкоди різним сторонам суспільного та економічного життя держави; дослідження стану, тенденцій, динаміки порушень митних правил, географії їх поширення; вивчення особи порушника митних правил, її специфічних характеристик, механізмів формування; розробка адекватних методів, заходів протидії митній деліктності.

У деліктологічних дослідженнях порушень митних правил використовуються соціологічні методи (анкетування, інтерв'ювання, метод експертних оцінок тощо), статистичні, психологічні, інформаційні та інші методи, за допомогою яких вивчаються особа порушника митних правил, стан, структура, динаміка порушень митних правил, причини і умови, що сприяють їх вчиненню, розроблюються заходи боротьби з цими негативними явищами.

Сєрих О.В.

ДЕМЕРЕДЖ (DEMURRAGE) [фр. demeurer – затримуватися] – грошова винагорода, яку сплачує судновласнику фрахтівник за простій судна при здійсненні вантажних операцій понад сталійний час (контрсталії), обумовлений у договорі фрахтування судна. Контрсталія – це час (як правило 10-15 діб), протягом якого судно після перебігу сталії, тобто строку, призначеного для виконання навантажувально-розвантажувальних робіт, затримується для завершення вантажних операцій. З правової точки зору перехід судна на контрсталію є порушенням обов'язку відправника або одержувача здійснити вантажні операції у визначений строк. Однак, це не є підставою для розірвання договору перевізником, оскільки сторони, передбачивши такі порушення, визначили його наслідки у вигляді відшкодування **Д.**

Д. може бути менший суми фактичних витрат судновласника і не завжди сплачується відправником. Наприклад, під час простою морських суден з пиломатеріалами в деяких портах Франції, Великобританії **Д.** сплачується зі спеціального фонду Асоціації судновласників по **Д.** щодо лісової торгівлі Великобританії.

Розрізняють три способи розрахунку **Д.**:

1) розмір **Д.** може нараховуватися на підставі ставок, передбачених угодою сторін;

2) відповідно до ставок, прийнятих у відповідному порту. Ці ставки можуть встановлювати плату за все судно в цілому на одиницю часу (доба, частина доби) або на одиницю валової чи чистої регістрової місткості судна на добу;

3) розмір **Д.** визначається витратами на утримання судна та екіпажу в разі відсутності угоди сторін і звичаїв порту щодо ставок для нарахування **Д.** При цьому слід враховувати те, що факт простою судна є підставою для відшкодування обумовленого угодою сторін **Д.** як в тих випадках, коли є вина відправника (одержувача) у прострочці подання або приймання вантажу, так і тоді, коли використання контрсталійного часу не є порушенням договору перевезення.

Не існує єдиного розуміння правової природи **Д.** Так, в англійському праві **Д.** розглядається як заздалегідь оцінені збитки за порушення умов договору про сталію, а французькі юристи розглядають **Д.** як додаткову плату, яка сплачується згідно з договором морського перевезення вантажу перевізнику за простій судна протягом контрсталійного часу. У Бельгії **Д.** розглядається як відшкодування збитків, а у Німеччині – як компенсація особливого роду, яка сплачується за прострочку сталійного часу. У США **Д.** визначають продовженим фрахтом, сутність якого полягає у відшкодуванні витрат, які сталися внаслідок затримки судна понад сталійний час.

Загальноприйнятою є думка про те, що **Д.** не є платою за використання судна, оскільки в цей час судно стоїть на простої, тобто не використовується за його цільовим призначенням – переміщенням вантажу. **Д.** не можна також поєднувати з фрахтом, тобто провізною платою, оскільки він сплачується не за переміщення вантажу, а за додатковий після закінчення терміну навантаження (розвантаження) час очікування судном закінчення вантажних робіт. Помилковим є і розуміння **Д.** як відшкодування заздалегідь оцінених збитків, тому що ніяких збитків в цьому випадку не існує – сторони заздалегідь передбачають контрсталію і домовляються про додаткові зобов'язання у зв'язку з цим.

Сплата **Д.** є штрафною санкцією, яка застосовується до відправника або одержувача вантажу за простій судна протягом контрсталійного часу. Стягнення **Д.** виключає можливість перевізника відшкодувати збитки, спричинені простоєм судна, тому **Д.** є виключною неустойкою. У тих випадках, коли сплата **Д.** і його розмір передбачені у договорі, його можна віднести до категорії договірних виключних неустойок.

При здійснені залізничних перевезень, **Д.** – плата залізниці за простій вагону понад установлений час.

У випадку дострокового виконання вантажних робіт, тобто до перебігу сталійного часу, перевізник сплачує відправнику або одержувачеві премію, яка має назву диспач.

Туржанський В.А.

ДЕМПІНГ (DUMPING) [англ. dumping – скидання] – продаж товарів, робіт, послуг на ринку за штучно заниженими цінами. **Д.** може використовуватися при продажу товарів, робіт, послуг як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому. У країні – імпортері **Д.** розглядається як ввезення на митну територію країни товару, роботи, послуги за ціною, нижчою від порівнянної ціни на подібний товар, роботу, послугу у країні експорту, яке заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару, роботи, послуги. У міжнародному законодавстві під **Д.** розуміють експорт товару, роботи, послуги за ціною, що: нижча собівартості експортованого товару, роботи, послуги; нижча ціни, за якою даний товар, робота, послуга продається на внутрішньому ринку країни виробника-експортера або на ринку іншої третьої країни.

На практиці підприємства застосовують **Д.** як засіб недобросовісної конкуренції з метою завоювання або розширення ринку збуту та витіснення з цього ринку основних конкурентів, у подальшому з встановленням монопольних цін на свою продукцію.

Залежно від терміну дії, засобів, які використовуються, схем, за якими здійснюється **Д.**, його поділяють на: тимчасовий **Д.** – реалізація товарів, робіт, послуг за заниженими цінами протягом відносно короткого терміну до досягнення поставленої підприємством мети; постійний **Д.** – реалізація товарів, робіт, послуг за заниженими цінами протягом відносно тривалого часу до досягнення поставленої мети та протягом деякого часу після її досягнення; валютний **Д.** – експорт товарів, робіт, послуг за цінами, які нижчі ринкових за рахунок девальвування (зниження) курсу валюти в країні експортера; соціальний **Д.** – реалізація товарів, робіт, послуг за заниженими цінами за рахунок застосування низького рівня оплати праці (використання дешевої робочої сили) при виробництві товарів, робіт, послуг; ціновий **Д.** – експорт товарів, робіт, послуг за ціною, нижчою ціни їх реалізації на внутрішньому ринку країни – експортера; вартісний **Д.** – реалізація товарів, робіт, послуг за ціною, яка нижча їх собівартості виробництва; випадковий (спорадичний) **Д.** – епізодичний експорт товарів за заниженими цінами у зв'язку з тим, що в експортера накопичились великі запаси товарів, а реалізація на внутрішньому ринку даних товарів неможлива через його насиченість; непрямий **Д.** – реалізація товару, роботи, послуги за заниженими цінами до країни-імпортера через країну, в якій ці ціни не є демпінговими; прихований **Д.** – експорт товару, роботи, послуги за ринковою ціною для пов`язаної або близької особи, яка в подальшому продає товари на відповідному ринку за заниженими цінами.

Міжнародними правилами СОТ використання **Д.** забороняється. З метою захисту національного виробника та усунення порушень антидемпінгового законодавства країна, в яку імпортується товар, що є об'єктом **Д.**, може застосовувати антидемпінгове мито.

Медвідь Ю.О.

ДЕМПІНГ ВАЛЮТНИЙ (CURRENCY DUMPING) – метод, що передбачає розширення експорту товарів і послуг за зниженими цінами (нижче від світових) внаслідок зниження курсу національної валюти більшою мірою, ніж зменшення її купівельної спроможності всередині країни. **Д.в.** передбачає маніпулювання валютним курсом та використання множинних валютних курсів з метою отримання переваги над виробниками країни-імпортера даного товару. **Д.в.** використовують як засіб боротьби за розширення ринків збуту.

Для **Д.в.** характерне: експортер, купуючи товари на внутрішньому ринку за національну валюту, куплену за поточним курсом, продає їх на зовнішньому ринку за іноземну валюту за цінами, нижчими за середньосвітові; джерелом зниження експортних цін є курсова різниця, яка виникає при обміні виручені іноземної валюти на національну за курсом, який за цей час зросте; вивезення товарів у масовому масштабі забезпечує надприбутки експортерів. Демпінгова ціна може бути навіть нижчою за ціну виробництва або собівартості. Однак експортерам невигідна дуже занижена ціна, оскільки може виникнути конкуренція з національними товарами в результаті їх реекспорту іноземними контрагентами.

Арзянцева Д.А.

ДЕНАРІЙ (DENARIUS) [denarius, від лат. deni – по десять, дослівно – «складений з десяти»] – римська срібна монета часів Республіки і перших століть Імперії, одна з найпоширеніших монет на територіях, що знаходилися під владою або впливом Риму. Спочатку вага **Д.** дорівнювала 6,8 г (1/48 римського фунта), наприкінці III ст. до н. е. була проведена офіційна стандартизація **Д.** – 4,55 г, що дорівнювало 10 ассам й дало назву монеті. У період пізньої Республіки та Імперії маса **Д.** постійно зменшувалася: під час правління Августа вміст срібла впав до 3,9 г (близько 1/84 римського фунта), за Нерона – до 3,4 г (1/96

Римський денарій часів імператора Марка Аврелія

римського фунта), наприкінці III ст. н. е. – до 3 г. Вміст срібла в **Д.** часто змінювався з різноманітними політичними та економічними обставинами. В результаті кризи III ст. н. е. під час правління Галлієна (253 – 268) **Д.**, наприклад, був мідним із тонким шаром срібла. Після розпаду Римської імперії **Д.** продовжував використовуватися. Араби, які завоювали велику частину Римської імперії, карбували свій власний золотий денар, від якого пішли назви багатьох сучасних валют мусульманських країн. В італійській, іспанській, португальській, словенській і каталонській мовах слова, похідні від denarius сьогодні означають поняття «гроші».

На території України срібні **Д.** імператорів Траяна, Адріана, Луція Вера, Марка Аврелія та Коммода (II ст. н. е.) перебували в обігу аж до V ст. Масштаби використання римських **Д.** були дуже значними. Інколи у скарбах фіксувалося по декілька тисяч монет, а всього монетних знахідок у яких присутні **Д.**, було зафіксовано до 1500.

Колесников К.М.

ДЕНЬ ВЕТЕРАНІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (DAY OF VETERANS OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – відзначають щорічно 29 травня – у день створення Всеукраїнської громадської організації «Спілка ветеранів митної служби України», яка існує з 2001 р. з метою захисту прав та інтересів ветеранів митної служби України.

Прус Л.Р.

ДЕНЬ МИТНИЦІ МІЖНАРОДНИЙ (INTERNATIONAL CUSTOMS DAY) – відзначають щорічно 26 січня. У листопаді 1952 р. вступила в силу Конвенція про утворення Ради митного співробітництва. 26.01.1953 у Брюсселі відбулася перша сесія Ради митного співробітництва (від 1994 р. відома під сучасною назвою – ВМО). На сесії керівниками своїх митних служб було представлено 17 країн Європи. Міжнародним днем митника цей день було оголошено у 1983 р., зараз його святкують понад 800 тис. осіб – така загальна чисельність митників у світі.

Прус Л.Р.

ДЕНЬ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (DAY OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – професійне свято працівників ДМСУ. Враховуючи важливу роль митної служби у забезпеченні єдності та цілісності митної території України, розширенні та зміцненні зовнішньоекономічних зв'язків із зарубіжними країнами свято встановлене Указом Президента України Л.М. Кравчука від 22.06.1992 № 353. Відзначалося щорічно 25 червня – у день прийняття ВРУ у 1991 р. ЗУ «Про митну справу в Україні».

Фрадинський О.А.

ДЕНЬ ПРАЦІВНИКА ПОДАТКОВОЇ ТА МИТНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ (DAY OF TAX AND CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – професійне свято працівників Міндоходів. Ураховуючи значну роль органів доходів і зборів у забезпеченні єдності та цілісності податкової і митної політики держави свято встановлене Указом Президента України В.Ф. Януковича від 11.10.2013 № 554/2013. Відзначалося 18 березня – у день затвердження Указом Президента України №141/2013 Положення про Міністерство доходів і зборів України.

Прус Л.Р.

ДЕНЬГА (DENGA) – старовинна срібна монета, яка чеканилася на території сучасної Росії у XIV – XVIII ст. Вважається, що її назва походить від срібної індійської монети – танки, яка перебувала в обігу на території Персії, Середньої Азії і Поволжя та яку татари називали тенга. Залежно від місця чеканки **Д.** відрізнялися формою, вагою та легендою.

Вважається, що перші **Д.**, так звані московки, було відчеканено у Московському князівстві за часів Дмитра Донського (кінець XIV ст.). У Новгороді емісію **Д.** (новгородок) розпочато у 1420 р., а у Пскові (псковок) – 1425 р. Вага перших московських **Д.** становила 1,02 г, новгородських – 0,94 г, псковських – близько 0,76 г. Із часом вага монет змінювалася – якщо при Дмитрі Донському вага московської **Д.** становила 1,02 г, то вже за князювання його сина Василя Дмитровича – зменшилася до 0,75 г, а після грошової реформи 1534 р. дві московські **Д.**, вагою у 0,34 г обмінювали на одну новгородську **Д.** вагою у 0,68 г. Оскільки на новгородській **Д.** чеканився вершник із списом (російською мовою – копьем), то вона отримала назву копійки, а московська **Д.** – півкопійки. Таким чином московський рубль складався із 100 новгородських **Д.**, або ж 200 московських.

Московська деньга царя Бориса Годунова, близько 1600 р.

Виготовлення **Д.** відбувалося шляхом плющення срібної проволоки, в результаті чого отримувалися заготовки монет овальної форми, на аверсі та реверсі яких викарбовувалися необхідні зображення та написи. Відомі **Д.** Тверського, Суздальського,

Смоленського, Нижньогородського, Рязанського, Ярославського, Ростовського князівств. На початку своєї історії **Д.** карбувалася з подвійною легендою – одна її сторона несла арабські написи, а інша – слов'янські. Окрім написів могли бути зображення людей, тварин або символу ханської влади – тамги. Наявність тамги засвідчувала васальні відносини слов'янських князівств із ханами Золотої орди. Окрім того, карбування **Д.** із арабськими написами полегшувало її обіг в татарських землях.

Починаючи з епохи Петра I **Д.** номіналом у ½ копійки карбувалася з міді, хоча відомі і срібні монети номіналом у 10 **Д.**, які карбувалися у 1701, 1703, 1713 та 1714 рр. Монети номіналом у ½ копійки карбувалися в Росії до 1917 р. У Радянському Союзі мідна монета зазначеного номіналу чеканилася у 1925, 1927, 1928, а також відомі пробні монети емісії 1961 р.

У російській мові від назви перших монет княжої доби – **Д.** утворилася збірна назва платіжних засобів (грошей) – «деньги».

Фрадинський О.А.

ДЕПАРТАМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ (DEPARTMENT OF FOREIGN TRADE) [у російському оригіналі – «Департаментъ Внѣшней Торговли»] – підрозділ Міністерства фінансів Російської імперії, на який протягом 1811 – 1863 рр. було покладено обов'язок здійснення митної справи у державі. Складався із 3 частин – Відділення зовнішньоторговельних відносин, Відділення митного управління та Рахункового відділу (столу).

До складу Відділення зовнішньоторговельних відносин входило 2 підрозділи – Відділ (стіл) по торгівлі ввезеними, відпускними і транзитними товарами та Відділ (стіл) листування та збору закордонних відомостей. До компетенції Відділення входило: торгова переписка із агентами, консулами і міністрами при іноземних дворах; розробка торговельних інструкцій; збір торгово-економічної та юридичної інформації по основних державах-торгових партнерах Росії; узагальнення відомостей про економічну діяльність російських підданих за кордоном; моніторинг товарної номенклатури та організації логістики у ЗЕД; розробка пропозицій із вдосконалення митного та торгового законодавства. Окрім того, Відділення складало щорічні баланси, які були 2 типів – загальні (про торгівлю ввезеними, вивезеними товарами і транзит; про судноплавство по усіх морях) та окремі (про торгівлю на Балтійському, Білому, Чорному і Азовському морях; про торгівлю на Каспійському морі; про торгівлю при Санкт-Петербурзькому порту; про торгівлю по сухопутному Європейському та Азійському кордонах із розбивкою по державах, з якими проводиться торгівля).

Мундири чиновників Департаменту зовнішньої торгівлі, початок XIX ст.

До складу Відділення митного управління входило 3 підрозділи – Відділ (стіл) із здійснення справ у митницях уздовж європейського кордону та на Білому, Балтійському, Чорному і Азовському морях; Відділ (стіл) із здійснення справ у митницях уздовж азійського кордону та на Каспійському морі; Відділ (стіл) кадрово-ресурсного забезпечення діяльності митниць і митних застав (добір та звільнення чиновників і службовців; їх нагородження та присвоєння звань; матеріально-технічне постачання). До компетенції Відділення входило: інформація про стан митних округів, митниць та митних застав на території держави; оперативна інформація про торгові кораблі, імпортні та експортні товари і мито, що з них сплачується; збір карт прикордонних по усій митній лінії із позначенням усіх великих і малих шляхів, річок, морських берегів; справи із конфіскації і продажу товарів; матеріально-технічне постачання митниці та митних застав і забезпечення їх штемпелями та книгами для діловодства; призначення та звільнення посадових осіб митних органів, їх нагородження за сумлінну службу та присвоєння звань; слідчі дії за скаргами та інформацією про зловживання митниками службовим становищем; управління типографією для друку необхідних службово-інформаційних матеріалів.

Рахунковий відділ (стіл) – отримував оперативну інформацію від митниць та митних застав щодо: надходжень та використання митного збору; про імпортні та експортні товари та ціну на них; про перевезення через митний кордон валютних цінностей; руху торгових кораблів в портах. На Рахунковий відділ покладалася функція відомчого контролю за діяльністю митних органів шляхом співставлення інформації про кількість відправлених товарів від російських торгових агентів та консулів за кордоном із даними про декларування, що надходять від митних органів. У кінці року зазначений відділ, під керівництвом директора **Д.** складав: Генеральну відомість про стан торгівлі; інформацію про стан торгівлі на сухопутних кордонах, інформацію про надходження митного збору у розрізі іноземних валют та митниць і митних застав; загальний баланс торгівлі.

26.10.1864 **Д.** було перейменовано у Департамент митних зборів.

Директорами **Д.** за час його існування були:
Обресков М.О. (1811 – 1822 рр.);
Бібіков Д.П. (1823 – 1835 рр.);
Язиков Д.С. (1835 – 1850 рр.);
Пашков М.В. (1850 – 1863 рр.).

Фрадинський О.А.

ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИХ ЗБОРІВ (DEPARTMENT OF CUSTOMS DUTIES) [в російському оригіналі – «Департаментъ Таможенныхъ Сборовъ»] – підрозділ Міністерства фінансів Російської імперії, утворений 26.10.1864 в результаті перерозподілу функцій між департаментами Міністерства фінансів. Повноваження у сфері контролю за здійсненням зовнішньої торгівлі (окрім митного та карантинного управління) були передані від Департаменту зовнішньої торгівлі до новоствореного Департаменту торгівлі і мануфактур. При цьому Департамент зовнішньої торгівлі перейменовувався у **Д.** У структурі **Д.** була створено особлива комісія із застосування митного тарифу, до складу якої входили представники торгово-промислових установ та Ради торгівлі і мануфактур. Окрім того, **Д.** контролював діяльність митних установ через інститут митних ревізорів.

Д.О. Оболенський – перший директор Департаменту митних зборів

Функціями **Д.** було визначено фіскальну, економічну, поліційну, охорони державного кордону та боротьба з контрабандою. До березня 1871 р. здійснення прикордонного паспортного контролю належало до компетенції **Д.**, окрім того службовці **Д.** мали право автономної видачі тимчасових білетів для відряджень за кордон з комерційною метою. У жовтні 1893 р. із підпорядкування **Д.** було виведено відділення прикордонного нагляду, на базі якого було сформовано Окремий корпус прикордонної варти.

Д. проіснував до 1918 р., коли декретом Ради Народних Комісарів від 29.06.1918 його було перейменовано у Головне управління митного контролю та передано у підпорядкування Народного комісаріату торгівлі і промисловості.

Директорами **Д.** за час його існування були:
Оболенський Д.О. (1863 – 1870 рр.);
Качалов М.О. (1870 – 1882 рр.);
Тухолка Л.Ф. (1882 – 1894 рр.);
Білюстін М.І. (1894 – 1908 рр.);
Ган С.Д. (1908 – 1917 рр.).

Фрадинський О.А.

ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИХ ЗБОРІВ (ГЕТЬМАНАТ) (DEPARTMENT OF CUSTOMS DUTIES (HETMANATE) – структурний підрозділ Міністерства фінансів Української держави Павла Скоропадського у квітні-грудні 1918 р. на який покладалося виконання митних процедур. Створення **Д.** розпочалося у період Української народної республіки на початку 1918 р. Розміщувався за адресою: м. Київ, вул. Хрещатик, 8а. Керівником **Д.** було призначено П. Андреєва, його заступником І. Гайдовського-Потаповича.

Штатним розписом **Д.** передбачалося наявність таких посад: директора; віце-директора (заступника); 4 начальників відділів; 2 ревізорів; 8 діловодів; секретаря; архітектора; 13 помічників діловодів; архіваріуса; 2 перекладачів; канцелярських службовців першого рангу – 8 осіб, другого рангу – 10 осіб, третього рангу – 8 осіб. На утримання **Д.** були заплановані асигнування у розмірі 283 тис. карбованців.

Структурно складався із 4 відділів: тарифного, розпорядчо законодавчого, рахункового, господарчо-будівельного. Планувалося утворення статистичного та судового відділів.

На **Д.** було покладено завдання відновлення роботи митних установ та формування митниць на нових кордонах, а також розв'язання пробле-

П.П. Скоропадський (1873 – 1945 рр.)

ми кадрового забезпечення. Передбачалося, що у підпорядкування **Д.** повинно перейти та має бути створено 44 митні установи: на морському кордоні – Маріупольська, Бердянська, Херсонська, Миколаївська, Одеська митниці та Генічеська, Орловська, Складовська, Очаківська, Акерманська митні застави; на румунському кордоні – Ізмаїльська, Унгенська митниці та Вільківська, Чілійська, Кенійська, Усть-Прутська, Кагульська, Фальчійська, Леовська, Німценська, Скулянська, Авраменська, Липканська митні застави; на австро-угорському кордоні – Новоселицька, Ісаковецька, Густинська, Волочиська, Збаразька, Радивилівська, Дружкопільська митниці та Новоселицька, Перебійківська, Гуківська, Сатанівська, Волочиська, Мервенська митні застави і Шидловський, Радивилівський митні пости; на польському або німецькому кордонах – митниці в Голобах і Маневичах; внутрішні митниці – Київська та Харківська; митні ділянки – Одеський і Південно-Західний. У складі митної служби Гетьманату передбачалося 1442 посадових особи, на утримання яких планувалося використати 342,850 тис. карбованців.

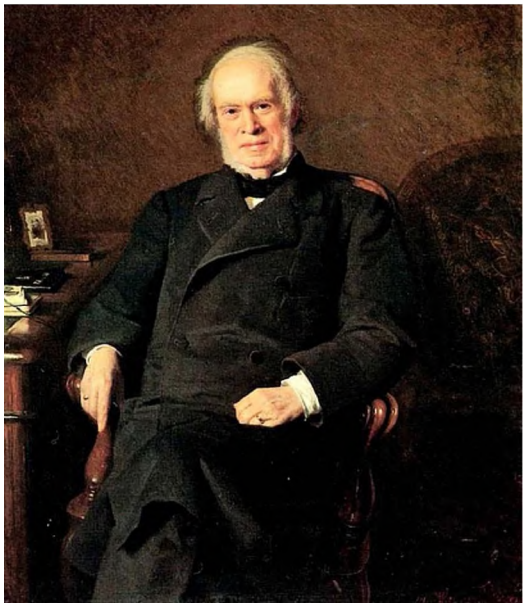
Фрадинський О.А.

ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИХ ТА АКЦИЗНИХ ЗБОРІВ РЕСПУБЛІКИ КІПР – див. МИТНИЦЯ КІПРУ.

ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИЦІ ТА АКЦИЗІВ НОРВЕГІЇ – див. МИТНИЦЯ НОРВЕГІЇ.

ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИЦЬ І НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ ІТАЛІЇ – див. МИТНИЦЯ ІТАЛІЇ.

ДЕПАРТАМЕНТ РІЗНИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ (DEPARTMENT OF DIFFERENT TAXES AND DUTIES) [в російському оригіналі – «Департаментъ разныхъ податей и сборовъ»] – підрозділ Міністерства фінансів Російської імперії на який, протягом 1811 – 1863 рр., було покладено обов'язок здійснення контролю за сплатою внутрішніх податків у державі. Складався із 4 частин – Першого Відділення (податків та повинностей), Другого Відділення (питних зборів), Третього Відділення (гербового паперу) та Рахункового відділу (столу).

Портрет віце-директора Департаменту різних податків і зборів Я.І. Голубєва. Художник І.М. Крамської, 1884 р.

До компетенції Відділення податків та повинностей входили – збір подушних та поземельних податків; збори та податки з міщан та іноземних ремісників, що працювали в Санкт-Петербурзі і Москві; збори із вільних землеробів; торгові збори з купців, їх капіталів та крамниць; подорожні та рекрутські збори; збори із будинків у Санкт-Петербурзі і Москві; поштові доходи; канцелярські збори; штрафні санкції. Відділення питних зборів адмініструвало доходи від продажу вина, пива та інших напоїв; контролювало розрахунки із акцизними відкупниками та їх діяльність; розглядало скарги; розподіляло підряди на поставку алкоголю; розподіляло акцизні доходи між губернськими містами. Відділення гербового паперу здійснювало виготовлення гербового паперу для провадження державних і комерційних справ (видачі паспортів, реєстрації громадських актів, ведення службової документації, оформлення боргових розписок і векселів); розповсюджувало гербовий папір на безоплатній та комерційній основах на території держави. На Рахункове відділення (стіл) було покладено обов'язок ведення рахунків та облікових книг про надходження податків і зборів у розрізі верств населення, різновидів економічної активності; розподілу доходів між місцевими та загальнодержавними органами влади. Окрім того, Рахункове відділення здійснювало облік населення, на яке покладався обов'язок сплачувати податки.

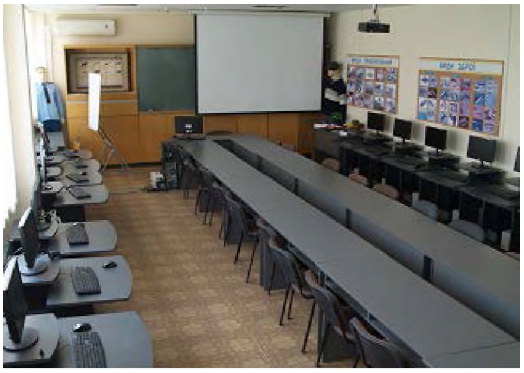
15.04.1863 **Д.** було розформовано, шляхом створення на його основі двох нових підрозділів Міністерства фінансів – Департаменту окладних зборів та Департаменту неокладних зборів.

Фрадинський О.А.

ДЕПАРТАМЕНТ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (DEPARTMENT FOR SPECIALIZED TRAINING AND CANINE SERVICES) – утворений наказом ДМКУ від 14.12.1993 № 330 як Хмельницький учбовий центр перепідготовки та підвищення кваліфікації

Адміністративна будівля

Комп'ютерний клас №1

особового складу митних органів України. Наказом ДМСУ від 31.12.1996 № 595 створено Хмельницький центр підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів ДМСУ на базі ліквідованого Хмельницького учбового центру підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників митних органів. Відповідно до Указу Президента України від 23.03.1998 № 216/98 «Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 29.11.1996» у ДМСУ створено національну систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців митної справи, однією із складових якої став Хмельницький центр підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Наказом ДМСУ від 04.12.2008 № 1364 Хмельницький центр підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів визнано основним навчальним закладом з підвищення кваліфікації у митній службі України. Після приєднання до нього у 2010 р. Кінологічного центру ДМСУ, згідно з наказом ДМСУ від 21.01.2011 № 40 учбовий заклад було перейменовано у Центр підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби. Постановою КМУ від 20.03.2013 № 229 на базі Центру підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби було утворено Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів. Постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів реорганізовано у Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФСУ.

Основними завданнями **Д.** є:

1) забезпечення реалізації державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи;

2) здійснення кінологічного забезпечення;

3) участь у службових заходах, у тому числі з використанням службових собак, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, зброї та боєприпасів тощо;

4) організація, здійснення та моніторинг спеціалізованої підготовки посадових осіб та інших працівників територіальних органів ДФС шляхом залучення відповідних спеціалістів, а саме:

– спеціалізована підготовка посадових осіб територіальних органів ДФС, у тому числі підготовка працівників, вперше прийнятих на державну служ-

Кінологічний навчально-тренувальний комплекс

Експозиція кабінету історії митної справи

бу, а також у разі потреби за результатами атестації або щорічної оцінки виконання державними службовцями покладених на них завдань і обов'язків;

– спеціалізована підготовка працівників ДФС та її територіальних органів за програмами тематичних постійно діючих і короткотермінових семінарів, тренінгів, спеціалізованих короткострокових навчальних курсів, у тому числі з іноземних мов;

– спеціальна підготовка посадових осіб й інших працівників територіальних органів ДФС зі здійснення оперативно-розшукової діяльності, слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, застосування фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, застосування технічних засобів митного контролю, ідентифікації культурних цінностей, виявлення суб'єктів, схильних до порушення митних правил, за допомогою оперативної психології тощо;

5) впровадження, розвиток та супроводження програмно-інформаційних комплексів: дистанційного навчання, тестування агентів з митного оформлення, електронного навчально-методичного кабінету, професійно-психологічного добору, ідентифікації культурних цінностей тощо.

Протягом усього періоду функціонування установи пройшли підготовку понад 30 тис. митників України.

Основу колективу **Д.** складають посадові особи зі значним досвідом адміністрування податків у сфері ЗЕД, кінологічного забезпечення, серед яких – 1 доктор наук, 7 кандидатів наук, 15 магістрів.

Фахівцями **Д.** розроблено і впроваджено вперше у митному відомстві програмно-інформаційні комплекси:

– «Тестування рівня професійних знань»;

– «Електронний навчально-методичний кабінет»;

– сайт спеціалізованої підготовки особового складу відомства за дистанційною формою навчання, в т.ч. з іноземної мови (для слухачів базового та середнього рівнів).

За роки існування **Д.** розроблено та видано 14 підручників і навчальних посібників (з них – 7 з грифом Міністерства освіти молоді та спорту України), навчально-методичні матеріали з питань митної справи та професійної підготовки митників.

З метою удосконалення кінологічного забезпечення ДФС **Д.** проводиться робота із застосування під час митного контролю мобільних кінологічних груп для протидії контрабанді наркотиків, зброї, незаконному переміщенню тютюнових виробів, грошових банкнот.

Д. співпрацює з ВМО та є учасником міжнародних Програм та Проектів:

– Місії ЄС з надання прикордонної допомоги Молдові та Україні з питань професійної підготовки (EUBAM);

– Посольства США в Україні: «Експортного контролю та безпеки кордонів за фінансової підтримки Державного Департаменту США» (EXBS), «Експортного контролю нерозповсюдження ядерної зброї Міністерства енергетики США» (INECP);

– Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ): «Навколишнє середовище та безпека» (ENVESEC), «Запобігання незаконному транскордонному обігу небезпечних відходів та інших транскордонних екологічних правопорушень» (Базель-3).

Д. має у своєму розпорядженні власну будівлю площею 2192,7 м^2, навчально-тренувальний комплекс:

– 7 аудиторій (з них – 3 комп'ютерних класи);

– умовний автомобільний пункт пропуску для моделювання варіативних ситуацій з митного контролю;

– залізничний купейний вагон, вантажний автомобільний напівпричіп, автоцистерна;

– легкові автомобілі з облаштованими місцями схову предметів контрабанди;

– морський контейнер;

– кінологічний навчально-тренувальний майданчик з вольєрами для утримання 30 собак;

– бібліотека з читальною залою;

– експозиція кабінету історії митної справи.

Д. забезпечено доступом до мережі Інтернет, бази культурних цінностей, що викрадені та знаходяться в розшуку INTERPOL, відомчої Єдиної Автоматизованої Інформаційної системи, інформаційно-правової системи «Ліга: закон-юрист».

Керівники **Д.:**

– Корнійчук Олександр Трохимович (1993 – 2003 рр.);

– Бабенко Борис Іванович (2003 – 2005 рр.);

– Войцещук Андрій Дмитрович (із 2005 р.).

Корнійчук О.Т., Поташнікова Г.В.

ДЕПЕША (DISPATCH) [фр. Dépêche, от dépêcher – поспішати] – лист або повідомлення, що надсилається кур'єром в екстрених випадках. Із винайденням електричного телеграфа будь-яке повідомлення, що надсилалось з використанням електрики називали **Д.** З точки зору дипломатії, **Д.** є повідомленням, якими обмінюються міністр іноземних справ та підлеглі йому посли, акредитовані при іноземних дворах. При отриманні **Д.** посол вручає її копію Міністру іноземних справ тієї країни, при якій вони акредитовані, а він у свою чергу надсилає **Д.** послу країни, що направила повідомлення. Іноді посол не залишає копії **Д.**, а зачитує її текст міністру, проте, у такому випадку міністр може залишити таке повідомлення без відповіді.

Руда Т.В.

ДЕПОЗИТИ ІМПОРТНІ (IMPORT DEPOSITS) – різновид нетарифних обмежень, що полягає у попередній заставі, яку імпортер повинен внести у свій банк перед закупівлею іноземного товару. Розмір застави залежить від вартості угоди. Імпортер не одержує по депозиту проценти, і через

кілька місяців сума застави повертається. Протекціоністське значення **Д. і.** полягає в тому, що вони збільшують витрати імпортера під час даної операції і підвищують ціну імпортного товару.

Д.і. – вимога до імпортера заздалегідь сплатити частину вартості товару, що ввозиться. **Д.і.** – форма економічних санкцій до імпортерів, які порушують умови й порядок імпортних угод, контрактів щодо обсягів, якості, комплектності продукції, яка ввозиться з-за кордону, особливо техніки, обладнання. **Д.і.** застосовуються у вигляді обов'язкових штрафних платежів на спеціальний банківський рахунок.

Найчастіше **Д.і.** застосовуються для поліпшення ситуації в платіжному балансі за допомогою скорочення імпорту, наприклад, наприкінці 60-х рр. подібна система застосовувалася у Великобританії.

До спеціальних імпортних процедур, що застосовуються в Україні, належать: 1) застосування процедури міжнародних торгів або аналогічних їм процедур; 2) режим попередніх **Д.і.**, що вносяться у банки. Попередні **Д.і.** – внесення суб'єктами ЗЕД на безвідсоткові рахунки у банках, які обслуговують їх на території України, на період від моменту набрання договорами (контрактами), що ними укладаються, юридичної сили до моменту проходження товарами, що поставляються згідно із зазначеними договорами (контрактами), через митний кордон України або передачі товарів іноземними суб'єктами господарської діяльності на території України, грошових коштів у валюті договору (контракту) в сумі, визначеній у встановлених відсотках до вартості відповідного договору (контракту).

Режим попередніх **Д.і.** запроваджується НБУ з метою регулювання платіжного балансу України. При цьому НБУ встановлює порядок здійснення операцій з попередніми імпортними депозитами та відносний розмір сум депозитів у процентах до вартості договору (контракту), який не може перевищувати 50 процентів. Попередній **Д.і.** відкривається не пізніш як через три робочих дні з моменту набрання договором (контрактом) юридичної сили. У разі порушення зазначеного строку або інших умов відкриття попередніх **Д.і.** до суб'єктів ЗЕД застосовуються санкції, які визначаються порядком, затвердженим НБУ. Кошти, що надходять на рахунки попередніх **Д.і.**, відображаються на зведеному спеціальному рахунку, який відкривається кожним комерційним банком, що веде операції з попередніми **Д.і.**, на користь НБУ. Зазначені кошти знаходяться у розпорядженні НБУ.

Суб'єкту ЗЕД, що відкрив попередній **Д.і.**, відповідним банком видається довідка встановленої форми, яка є підставою для пропуску товару через митний кордон України. У разі передачі товару іноземними суб'єктами господарської діяльності через банківсько-кредитні установи України і відсутності перетину товаром митного кордону України зазначена в цьому пункті довідка є підставою для проведення розрахунків з іноземним суб'єктом господарської діяльності через банківсько-кредитні установи України або для пропуску через митницю відповідної суми готівкою. Забороняється застосування режиму попередніх **Д.і.** щодо товарів, до яких запроваджується режим ліцензування і квотування імпорту.

Крисоватий А.І.

ДЕПОНУВАННЯ ВАЛЮТНИХ ЦІННОСТЕЙ (DEPOSIT OF CURRENCY VALUES) – передання митним органам на зберігання валютних цінностей. Митні органи у свою чергу передають отриманні цінності (крім дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння) на зберігання до уповноважених банків.

Яковенко О.В.

ДЕПОРТАЦІЯ (DEPORTATION) [лат. deportatio – вигнання, висилка] – примусове переміщення осіб чи народів за межі постійного місця проживання або держави. Застосовується до іноземних громадян, апатридів, які перебувають на території країни без дозволу, або до інших осіб, визнаних соціально небезпечними елементами. За часів радянської влади в СРСР відбувалась примусова **Д.** народів з їхніх етнічних територій з політичних мотивів, всупереч нормам міжнародного права і моралі. З території України найбільше депортованих було у 1944 – 1947 рр.

Термін **Д.** виник у кримінальному законодавстві Франції у XVIII – XIX ст. для позначення особливих видів заслання. Вперше **Д.** політично неблагонадійних у Гвіану була здійснена у відповідності до Закону про підозрілих 1791 р.

Відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, ніхто не

Депортація народів в СРСР

може бути висланий з території держави, громадянином якої він є і ніякому громадянину не може бути заборонений в'їзд на територію держави, громадянином якої він є.

Згідно з Римським статутом міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 «**Д.** або насильницьке переміщення населення» належать до числа злочинів проти людяності і спричиняють міжнародну кримінальну відповідальність.

У даний час термін **Д.** є синонімом адміністративного видворення і означає вид адміністративного покарання, що застосовується виключно до іноземних громадян або осіб без громадянства та полягає у їх контрольованому добровільному виїзді або примусовому видворенні (у тому числі під конвоєм) за межі країни перебування. **Д.** здійснюється виключно на підставах, передбачених у відповідних законодавчих актах. Підставами для **Д.** є: незаконний в'їзд іноземців, порушення правил перебування в країні, або вчинення будь-якого іншого адміністративного правопорушення, а також втрата або припинення законних підстав для подальшого перебування іноземця в державі в'їзду.

Відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод (ст. 1) іноземець, який законно проживає на території держави, не може бути висланий за її межі інакше ніж на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону. При цьому він повинен мати можливість: представити аргументи проти свого висилання; наполягати на перегляді своєї справи; бути представленим компетентним органам.

Д. не застосовується до таких категорій іноземних громадян і осіб без громадянства: які звернулися з клопотанням про визнання біженцями або про отримання притулку до закінчення розгляду їх клопотання; визнаних біженцями або такими, що отримали політичний притулок; отримали відмову у визнанні біженцями або в наданні притулку, які втратили статус біженця або позбавлені статусу біженця і які не можуть бути вислані проти їхньої волі на територію держави, де для їх життя або свободи загрожує небезпека переслідувань за ознаками раси, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань; співробітників дипломатичних і консульських установ, інших осіб, які користуються дипломатичним імунітетом.

Коновалов Ю.О.

ДЕРЖАВА ВНУТРІШНЬОКОНТИНЕНТАЛЬНА (INLAND STATE) – будь-яка держава, що немає виходу до моря. Сьогодні існує 47 держав, кордони яких не мають виходу до Світового океану. Найбільша кількість таких держав розташовані в Африці (15 держав) і у Європі (14 держав та 2 частково визнаних держави). Кількість країн в Азії, що не мають виходу до моря, становить 12 держав, у Південній Америці – 2. На території Північної Америки та Австралії немає держав які не мають виходу до Світового океану.

Внутрішньоконтинентальна держава Монголія

Україна межує з чотирма країнами, що не мають виходу до Світового океану: Угорщиною, Молдовою, Словаччиною та Білорусією. Також межує з міжнародно невизнаною Придністровською Молдавською Республікою. Згідно з міжнародним правом (Конвенція ООН по морському праву 1982 р., частина X), **Д.в.** мають право на доступ до моря. Це право реалізується шляхом укладення спеціальних угод між зацікавленими державами, що не мають виходу до моря, і державами транзиту. **Д.в.** можуть мати морські судна під своїм прапором, що базуються в іноземних портах (наприклад, морські судна Чехії використовують порт Щеціна на підставі договору з Польщею). У відкритому морі **Д.в.** користуються всіма правами на рівних підставах з країнами, що мають прямий вихід до Світового океану: зокрема, вони мають право здійснювати судноплавство, рибальство, польоти літальних апаратів, прокладати підводні кабелі і трубопроводи.

Мартинюк В.П.

ДЕРЖАВА ТРАНЗИТНА (TRANSIT STATE) – держава, територію якої здійснюється транспортування товарів з країни відправлення до країни призначення.

При цьому, як правило, товари, що транспортуються до третьої країни, не призначені для споживання на території **Д.т.**

Відповідно до «Конвенції про транзитну торгівлю внутрішньоконтинентальних держав» під поняттям **Д.т.** визначено договірну державу з морським узбережжям або без нього, яка розташована між внутрішньоконтинентальною країною і морем, та територією якої здійснюється транзитний рух.

Важливе значення для **Д.т.** має її географічне розташування, наявність розвиненої мережі залізничних і автомобільних шляхів, морських та річкових портів, ліній електропередач, трубопроводів.

Для багатьох країн перевезення транзитних вантажів через свою територію стало стимулом до розвитку транспортної інфраструктури та створення додаткових робочих місць, важливим джерелом додаткових надходжень у бюджет. Особливо вагоме місце в світовій економіці **Д.т.** займає при транзиті енергоресурсів та корисних копалин (електроенергії, нафти, газу, руд чорних та кольорових металів тощо).

В Україні з метою оптимального використання транзитного потенціалу у 2002 р. була затверджена Комплексна програма утвердження України як **Д.т.** на 2002 – 2010 рр.

Медвідь Ю.О.

Основні напрямки транзитних перевезень територією України

ДЕРЖАВНА АВІАЦІЙНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE AVIATION SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади який забезпечує реалізацію державної політики у сфері цивільної авіації. **ДАСУ** є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Державної казначейської служби України. Основними завданнями **ДАСУ** є: внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору; реалізація державної політики у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору; здійснення державного контролю та нагляду за безпекою цивільної авіації; організація розроблення нормативно-правової бази для регулювання діяльності у галузі цивільної авіації; сертифікація та реєстрація об'єктів і суб'єктів цивільної авіації та ліцензування авіаційних перевезень; регулювання використання повітряного простору та організація повітряного руху; організація авіаційних перевезень; сприяння провадженню зовнішньоекономічної і міжнародно-правової діяльності цивільної авіації.

ДАСУ для виконання покладених на неї завдань має право в установленому порядку: проводити процедуру схвалення іноземних суб'єктів та об'єктів авіаційної діяльності; залучати до виконання окремих робіт, проведення окремих процедур з питань сертифікації та нагляду, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, у тому числі на договірній основі, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, недержавних організацій; одержувати інформацію, документи і матеріали від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та їх посадових осіб; користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державними, у тому числі урядовими, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами; скликати наради, створювати комісії та робочі групи; брати участь у проведенні випробувань та прийнятті в експлуатацію продукції, яка виробляється в Україні (нової авіаційної техніки, авіаційної наземної техніки, аеродромного обладнання, технічних засобів, що використовуються для надання послуг аеронавігаційного обслуговування цивільної авіації); направляти інспекторів, які мають діюче свідоцтво льотного складу, для виконання льотних тренувань в авіакомпаніях і спеціалізованих навчальних закладах, а також для проходження тренувань на повітряних суднах та комплексних тренажерах. Також **ДАСУ** відповідно до покладених на неї завдань: здійснює контроль за виконанням регулярних внутрішніх і міжнародних польотів, а також транзитних регулярних польотів; здійснює контроль за дотриманням порядку використання повітряного простору під час польотів повітряних суден і переміщення інших об'єктів у повітряному просторі і польотів повітряних суден, які перетинають державний кордон України; здійснює контроль за дотриманням правил перевезення небезпечних речовин і предметів на повітряному транспорті; здійснює контроль і нагляд за дотриманням суб'єктами авіаційної діяльності міжнародних стандартів та

вимог законодавства України при організації повітряних перевезень, у тому числі перевезень небезпечних вантажів, товарів військового призначення та подвійного використання тощо.

Структурно **ДАСУ** складається з департаментів (Департамент правового та організаційного забезпечення, Департамент фінансів та економіки, Департамент авіаційної безпеки, Департамент стандартів безпеки польотів, Департамент льотної придатності, Департамент авіаційних перевезень та аеропортів, Департамент аеронавігації та зовнішніх зв'язків), Управління роботи з персоналом, мобілізаційної підготовки, цивільного захисту, охорони праці та соціального забезпечення та секторів (режимно-секретного сектору, сектору організації особливо важливих польотів, сектору авіаційної медицини).

ДАСУ очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Віце-прем'єр-міністра України-Міністра інфраструктури України, та звільняє з посади Президент України. Голова **ДАСУ** має двох заступників, у тому числі одного першого. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції **ДАСУ**, обговорення найважливіших напрямів її діяльності може утворюватись колегія. Рішення колегії **ДАСУ** можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу **ДАСУ**. Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у **ДАСУ** можуть утворюватися постійні або тимчасові консультативні, дорадчі органи.

Фрадинський О.А.

ДЕРЖАВНА ВЕТЕРИНАРНА ТА ФІТОСАНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE VETERINARY AND PHYTOSANITARY SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, утворений Указом Президента України від 09.12.2010 № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» шляхом реорганізації Державного комітету ветеринарної медицини України. Діяльність **ДВФСУ** спрямовується і координується КМУ через Міністра аграрної політики та продовольства України і забезпечує реалізацію державної політики у галузі ветеринарної медицини, безпечності харчових продуктів, сферах карантину та захисту рослин, охорони прав на сорти рослин, державного нагляду (контролю) за племінною справою у тваринництві.

Серед завдань **ДВФСУ** основними є: проведення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду за здоров'ям тварин, безпечністю та якістю всіх харчових продуктів, неїстівних продуктів тваринного походження, кормів та інших товарів, охорони території України від занесення збудників особливо небезпечних хвороб, включених до списку Міжнародного епізоотичного бюро (МЕБ), з територій інших держав або карантинних зон; аналіз причин і умов виникнення та поширення хвороб тварин, організація заходів з локалізації та ліквідації спалаху заразних хвороб, спільних для тварин і людей, підготовка пропозицій щодо профілактики та боротьби з такими хворобами; проведення моніторингу поширення та визначення біологічної характеристики збудників особливо небезпечних хвороб тварин, включених до списку МЕБ, з метою вжиття заходів, пов'язаних з епізоотичною та епідеміологічною діагностикою спалаху заразних хвороб; спрямування та координація діяльності територіальних органів **ДВФСУ** із забезпечення ветеринарно-санітарного та епізоотичного благополуччя, захисту життя і здоров'я людей та тварин від ризику, пов'язаного з хворобами тварин, включаючи зоонози, додержання порядку здійснення державного ветеринарно-санітарного, фітосанітарного контролю та нагляду; розроблення, затвердження та здійснення у межах своїх повноважень санітарних, ветеринарно-санітарних та фітосанітарних заходів; здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду за тваринами, харчовими продуктами, неїстівними продуктами тваринного походження, репродуктивним матеріалом, біологічними продуктами, патологічним матеріалом, ветеринарними препаратами, субстанціями, кормовими домішками, premіксами та кормами, засобами ветеринарної медицини, засобами догляду за тваринами та супутніми об'єктами, а також потужностями (об'єктами), що використовуються для їх виробництва, переробки, зберігання та обігу; здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні України та транспорті за тваринами, харчовими продуктами, неїстівними продуктами тваринного походження, репродуктивним матеріалом, біологічними продуктами, патологічним матеріалом, ветеринар-

ними препаратами, субстанціями, кормовими домішками, премісами та кормами, засобами ветеринарної медицини, призначеними для вирощування тварин та догляду за ними, що не мають лікувальної і профілактичної дії, супутніми об'єктами; охорона території України від занесення регульованих шкідливих організмів; виявлення, локалізація і ліквідація регульованих шкідливих організмів; запобігання проникненню регульованих шкідливих організмів у зони, вільні від таких регульованих шкідливих організмів на території України; здійснення державного контролю за дотриманням карантинного режиму і проведенням заходів із карантину рослин при вирощуванні, заготівлі, вивезенні, ввезенні, транспортуванні, зберіганні, переробці, реалізації та використанні об'єктів регулювання; реєстрація осіб, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з виробництвом та обігом об'єктів регулювання; здійснення державного контролю за дотриманням регламентів застосування пестицидів і агрохімікатів (тільки регуляторів росту рослин), відповідністю вимогам сертифікатів якості засобів захисту рослин, які ввозяться на територію України, вмістом у сільськогосподарській продукції та сировині рослинного походження залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів; здійснення державного контролю за додержанням регламентів зберігання, транспортування, торгівлі та застосування засобів захисту рослин; здійснення державного контролю за проведенням підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та громадянами нагляду за фітосанітарним станом рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту, місць зберігання та переробки продукції рослинного походження, а також захистом їх від шкідливих організмів, додержанням технологій та регламентів застосування і торгівлі засобами захисту рослин; здійснення державного фітосанітарного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів; проведення екологічного та економічного обґрунтування доцільності захисту рослин від шкідливих організмів; сприяння: упровадженню системи ідентифікації тварин; виконанню загальнодержавних програм у галузі ветеринарної медицини, у тому числі, проведенню моніторингу залишкової кількості ветеринарних препаратів та забруднюючих речовин у живих тваринах, продуктах тваринного походження і кормах, та інших загальнодержавних програм у сферах карантину та захисту рослин, охорони прав на сорти рослин, племінної справи у тваринництві; участь у проведенні науково-технічної, технологічної та інноваційної політики, впровадженні у виробництво науково-технічних досягнень та передового досвіду з питань ветеринарної медицини, карантину та захисту рослин, охорони прав на сорти рослин, племінної справи у тваринництві.

Прус Л.Р.

ДЕРЖАВНА ІНСПЕКЦІЯ УКРАЇНИ З БЕЗПЕКИ НА МОРСЬКОМУ ТА РІЧКОВОМУ ТРАНСПОРТІ (STATE INSPECTION OF UKRAINE ON SAFETY AT SEA AND RIVER TRANSPORT) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Віце-прем'єр-міністра України – Міністра інфраструктури України. **Д.і.** забезпечує реалізацію державної політики у сфері безпеки на морському та річковому транспорті.

Основними завданнями **Д.і.** є реалізація державної політики у сфері безпеки на морському та річковому транспорті; здійснення відповідно до законодавства державного нагляду (контролю) за безпекою на морському та річковому транспорті; внесення пропозицій щодо формування державної політики з безпеки на морському та річковому транспорті; надання адміністративних послуг у сфері морського та річкового транспорту.

Основні завдання **Д.і.** визначені Указом Президента від 8.04.2011 № 447/2011 «Про Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті».

Д.і. реалізує свої повноваження безпосередньо та через свої міжрегіональні територіальні органи.

Д.і. очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Віце-прем'єр-міністра України – Міністра інфраструктури України, та звільняє з посади Президент України.

Голова **Д.і.** має двох заступників, у тому числі одного першого. Першого заступника, заступника Голови **Д.і.** призначає на посади Президент України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Голови **Д.і.** погоджених із Віце-прем'єр-міністром України – Міністром інфраструктури України, та звільняє їх з посад Президент України.

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції **Д.і.**, обговорення найважливіших напрямів її діяльності в **Д.і.** утворюється колегія у складі Голови **Д.і.** (голова колегії), першого заступника та заступника Голови **Д.і.** за посадою, визначених посадових осіб Міністерства інфраструктури України. У разі потреби до складу колегії **Д.і.** можуть входити керівники структурних підрозділів **Д.і.**, а також у встановленому порядку інші особи. Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу **Д.і.**

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності в **Д.і.** можуть утворюватися постійні або тимчасові консультативні, дорадчі органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, постійних або тимчасових консультативних, дорадчих органів, їх кількісний та персональний

склад, положення про них затверджує Голова **Д.і.**

Граничну чисельність державних службовців та працівників **Д.і.** затверджує КМУ. Структуру апарату **Д.і.** затверджує її Голова за погодженням із Віце-прем'єр-міністром України – Міністром інфраструктури України. Штатний розпис, кошторис **Д.і.** затверджує її Голова за погодженням із Міністерством фінансів України.

Д.і. є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Державної казначейської служби України.

Ченцов В. В.

ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ (THE STATE TREASURY OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра фінансів України. Казначейство України входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. Казначейство України є учасником системи електронних платежів Національного банку України.

Державне казначейство України було створено Указом Президента України «Про Державне казначейство України» від 27.04.1995 № 335 із змінами, внесеними згідно із Указами Президента від 27.01.1999 № 70/99 та від 15.02.1999 № 173/99, при Міністерстві фінансів України, з метою забезпечення ефективного управління коштами Державного бюджету України, підвищення оперативності у фінансуванні видатків у межах наявних обсягів фінансових ресурсів у Державному бюджеті України. Основними завданнями Казначейства України є: внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів; реалізація державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Казначейство України у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими органами виконавчої влади, зокрема з Державною фіскальною службою України, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, з органами місцевого самоврядування, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також з підприємствами, установами, організаціями.

Казначейство України очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра, та звільняє з посади Президент України. Голова Казначейства України має трьох заступників, у тому числі одного першого. Казначейство України є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в Казначействі України.

Потушинська О.П.

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА ПРИ УРЯДІ КИРГИЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ – див. МИТНИЦЯ КИРГИЗІЇ.

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА ТУРКМЕНІСТАНУ – див. МИТНИЦЯ ТУРКМЕНІСТАНУ.

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи у 1996 – 2012 рр.

Утворена у 1996 р. Указом Президента України від 29.11.1996 № 1145/96. **ДМСУ** була правонаступником ліквідованого Державного митного комітету України (ДМКУ). Діяльність **ДМСУ** спрямовувалась і координувалась КМУ через Міністра фінансів України. **ДМСУ** очолював Голова, якого призначав на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра фінансів України, та звільняв з посади Президент України.

Колишні керівники **ДМСУ**: Коваль Олексій Михайлович (грудень 1991 р. – березень 1993 р.), Колос Анатолій Вікторович (березень 1993 р. – вересень 1994 р.), Кравченко Юрій Федорович (грудень 1994 р. – липень 1995 р.), Деркач Леонід Васильович (липень 1995 р. – листопад 1996 р.; грудень 1996 р. – квітень 1998 р.), Соловков Юрій Петрович (травень 1998 р. – листопад 2001 р.), Каленський Микола Миколайович (листопад 2001 р. – лютий 2005 р.), Скомаровський Володимир Володимиро-

вич (березень 2005 р. – вересень 2005 р.), Єгоров Олександр Борисович (вересень 2005 р. – грудень 2007 р.), Хорошковський Валерій Іванович (грудень 2007 р. – січень 2009 р.), Макаренко Анатолій Вікторович (січень 2009 р. – березень 2010 р.). З 22.03.2010 по 22.11.2012 **ДМСУ** очолював Калєтнік Ігор Григорович.

ДМСУ входила до системи органів виконавчої влади та утворювалася для реалізації державної політики у сфері державної митної справи. Серед основних завдань **ДМСУ**: захист економічних інтересів України, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків; контроль за додержанням вимог митного законодавства України; використання засобів митного регулювання торговельно-економічних відносин, сприяння участі України у міжнародному співробітництві; удосконалення митного контролю, митного оформлення і оподаткування товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України; захист інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку; сприяння прискоренню товарообігу та збільшення пасажиропотоку через митний кордон України; боротьба з контрабандою, запобігання порушенню митних правил.

ДМСУ з метою організації своєї діяльності: забезпечувала в межах повноважень здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх здійсненням в митній службі України; забезпечувала в межах повноважень реалізацію державної політики у сфері охорони державної таємниці, здійснювала контроль за її збереженням у митній службі; реалізовувала у межах своїх повноважень державну кадрову політику, організовувала та забезпечувала проведення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників митної служби; здійснювала внутрішній фінансовий контроль за цільовим та ефективним витрачанням бюджетних коштів, збереганням державного майна, достовірністю ведення бухгалтерського обліку в митних органах, спеціалізованих митних установах та організаціях; забезпечувала відкритість у діяльності митної служби, своєчасне інформування в установленому законодавством порядку суб'єктів ЗЕД та громадян із питань митної справи, встановлювала та підтримувала офіційні відносини консультативного характеру із суб'єктами ЗЕД; організовувала планово-фінансову роботу в митній службі України, затверджувала кошториси на утримання регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій та фінансувала їх, брала участь у розробленні проектів державного бюджету України і загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку України, забезпечувала організацію і ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової та бюджетної звітності в установленому порядку.

ДМСУ здійснювала свої повноваження безпосередньо та через регіональні митниці, митниці і спеціалізовані митні установи та організації. У процесі виконання покладених на неї завдань, **ДМСУ** взаємодіяла в установленому порядку з іншими органами виконавчої влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, підприємствами, установами, організаціями.

Структура апарату **ДМСУ** затверджувалася Головою **ДМСУ** за погодженням із Міністром фінансів України. До апарату **ДМСУ** входили такі структурні підрозділи: управління забезпечення діяльності Голови Служби; організаційно-розпорядчий департамент; департамент організації митного контролю та оформлення; департамент митних платежів; департамент класифікації товарів та заходів регулювання ЗЕД; департамент кадрової роботи; департамент фінансів, бухгалтерського обліку та звітності; управління внутрішньої безпеки; управління правового забезпечення; сектор внутрішнього аудиту.

ДМСУ відповідно до покладених на неї завдань організовувала та контролювала діяльність регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ та організацій. **ДМСУ** здійснювала свої повноваження на всій митній території України, їй підпорядковувалось 27 митних органів у кожному регіоні країни відповідно до адміністративно-територіального поділу країни, а також: Департамент розвитку митної інфраструктури та міжнародного співробітництва; Департамент митних інформаційних технологій та статистики; Департа-

мент боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями; Департамент митного аудиту, аналізу та управління ризиками; Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи, Центр підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби; Державний науково-дослідний інститут митної справи, Автотранспортне митне господарство, Медичний реабілітаційний центр «Жемчужина».

Указом Президента України від 24.12.2012 № 726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» шляхом реорганізації ДМСУ та ДПСУ було створено Міністерство доходів і зборів України. У травні 2014 р. КМУ шляхом реорганізації Міністерства доходів і зборів у формі перетворення створено Державну фіскальну службу як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ. Відповідна постанова КМУ від 21.05.2014 № 160 «Про утворення Державної фіскальної служби» набула чинності 06.06.2014.

Разумей М.М.

ДЕРЖАВНА МИТНА СПРАВА (STATE CUSTOMS AFFAIRS) – діяльність держави із застосування, забезпечення виконання й дотримання митного законодавства та протидії його порушенню. Термін «**Д.м.с.**» як самостійно вживаний термін вперше вжито у МКУ 2012 р. До цього моменту термін використовувався як невід'ємна складова терміну «державна політика у сфері державної митної справи», який було вперше застосовано у 2011 р. Значення терміна «**Д.м.с.**» наведено у значенні терміна «митна справа», що використовувався раніше у законодавстві України та зазвичай використовується у теоретичних дослідженнях.

Д.м.с. – це державна функція, суб'єктом якої є держава, а об'єктом – сфера суспільних відносин, що виникають під час фізичного переміщення товарів у міжнародному обігу. Змістовну частину діяльності, що охоплюється терміном «митна справа», становлять митні формальності, митний контроль та протидія митним правопорушенням. Органом, якому державою делеговано повноваження здійснення митної справи, є Міндоходів (з травня 2014 р. ДФСУ) – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Відповідно до МКУ 2012 р. **Д.м.с.** становлять: встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення УКТ ЗЕД, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Д.м.с. здійснюється з додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів та системи митної статистики, інших загальновизнаних у світі норм і стандартів.

Засади **Д.м.с.**, зокрема, правовий статус митних органів, митна територія та митний кордон України, процедури митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, митні режими та умови їх застосування, заборони та/або обмеження щодо ввезення в Україну, вивезення з України та переміщення територією України транзитом окремих видів товарів, умови та порядок справляння митних платежів, митні пільги, визначаються МКУ та іншими законами України.

Кунєв Ю.Д., Баязітов Л.Р.

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE TAX SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовувалася і координувалася КМУ через Міністра фінансів України. До системи органів **ДПСУ** належали центральний апарат та територіальні органи – державні податкові служби в Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі, областях, округах (на два і більше регіони), державні податкові інспекції у районах, містах (крім міст Києва та Севастополя), районах у містах, міжрайонні, об'єднані та спеціалізовані державні податкові інспекції.

ДПСУ утворена 1.07.1990 Постановою Ради Міністрів України від 12.04.1990 № 74 «Про створення державної податкової служби в Українській РСР» у складі Міністерства фінансів. 22.08.1996 Указом Президента України «Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій» встановлено, що ДПА України є центральним органом виконавчої влади, а податкові адміністрації в областях,

районах, містах і районах у містах – самостійними одиницями, які не входять до складу місцевих державних адміністрацій. У жовтні 1996 р. у складі Державної податкової адміністрації України було утворено податкову поліцію, що з лютого 1998 р. почала називатися податковою міліцією. З часу ухвалення ПКУ правовий статус **ДПСУ** значною мірою регулюється цим актом. **ДПСУ** входила до системи органів виконавчої влади і забезпечувала реалізацію єдиної державної податкової політики, а також державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, здійснювала міжгалузеву координацію у цій сфері.

Основними завданнями **ДПСУ** були: внесення пропозицій щодо формування державної податкової політики і державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; реалізація державної податкової політики та політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; здійснення контролю за додержанням податкового законодавства та іншого законодавства у випадках, коли здійснення такого контролю покладено на органи державної податкової служби, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати у бюджети, державних цільових фондів податків, зборів та інших платежів, установлених законодавством; запобігання злочинам та іншим правопорушенням, віднесеним законом до компетенції податкової міліції, їх виявлення, розкриття, припинення та розслідування.

Органи **ДПСУ** виконували такі функції: здійснювали контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування і сплати податків та зборів; здійснювали контроль за своєчасністю подання передбаченої законом звітності (податкових декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з обчисленням податків та зборів), а також перевіряли достовірність цих документів щодо правильності визначення об'єктів оподаткування і обчислення податків та зборів; здійснювали контроль за встановленими законом строками здійснення розрахунків в іноземній валюті, за додержанням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведенням розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, наявністю торгових патентів; здійснювали контроль за додержанням виконавчими комітетами сільських і селищних рад порядку прийняття та обліку податків і зборів від платників податків, своєчасністю і повнотою перерахування цих сум у бюджет; здійснювали контроль за правомірністю бюджетного відшкодування податку на додану вартість; реєстрували та вели облік платників податків, облік об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням, проводили диференціацію платників податків.

Важливу роль у діяльності **ДПСУ** відігравала податкова міліція. Податкова міліція складалася із спеціальних підрозділів по боротьбі з податковими правопорушеннями, які діяли у складі відповідних органів державної податкової служби, і здійснювали контроль за додержанням податкового законодавства, виконували оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції.

Завданнями податкової міліції були: запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у сфері оподаткування та бюджетній сфері, їх розкриття, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення; розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за кримінальні та інші правопорушення у сфері оподаткування та бюджетній сфері; запобігання і протидія корупції в органах державної податкової служби та виявлення її фактів; забезпечення безпеки діяльності працівників органів державної податкової служби, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків.

ДПСУ очолював Голова, якого призначав на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра, та звільняв з посади Президент України. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції **ДПСУ**, обговорення найважливіших напрямів її діяльності в **ДПСУ** утворювалася колегія у складі Голови **ДПСУ** (голова колегії), першого заступника та заступника Голови **ДПСУ**, посадових осіб МФУ. У разі потреби до складу колегії входили керівники структурних підрозділів **ДПСУ**, а також у встановленому порядку інші особи.

Указом Президента України від 24.12.2012 № 726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» шляхом реорганізації ДМСУ та **ДПСУ** було створено Міністерство доходів і зборів України. У травні 2014 р. КМУ шляхом реорганізації Міністерства доходів і зборів у формі перетворення створено Державну фіскальну службу як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ. Відповідна постанова КМУ від 21.05.2014 № 160 «Про утворення Державної фіскальної служби» набула чинності 06.06.2014.

Батанов О.В.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ – див. ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ.

ДЕРЖАВНА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE) – правоохоронний орган спеціального призначення, який відповідно ч. 3 ст. 17 Конституції України

Емблема Державної прикордонної служби України

та ч. 4 ст. 2 ЗУ «Про Державний кордон України» від 04.11.1991 № 1777-XII, ст. 1 ЗУ «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003 № 661-IV, здійснює забезпечення недоторканності державного кордону України, на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах, охорону суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, бере участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидіє незаконній міграції на державному кордоні України в межах контрольованих прикордонних районів.

Функціями **ДПСУ** відповідно до Закону «Про державну прикордонну службу України» є: охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму; здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення; охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій; ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із законами України «Про розвідувальні органи України» та «Про оперативно-розшукову діяльність»; участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидії незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів; участь у здійсненні державної охорони місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб, визначених у Законі України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»; охорона закордонних дипломатичних установ України; координація діяльності військових формувань та відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетині державного кордону України або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України.

Керівництво **ДПСУ** та діяльністю спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону здійснює Голова **ДПСУ**. Голова **ДПСУ** несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на **ДПСУ**.

ДПСУ складається з п'яти регіональних управлінь: Північне регіональне управління (місто Житомир); Західне регіональне управління (місто Львів); Південне регіональне управління (місто Одеса); Азово-Чорноморське регіональне управління (місто Сімферополь); Східне регіональне управління (місто Харків).

Органами охорони державного кордону є прикордонні загони, мобільний прикордонний загін, прикордонний загін спеціального призначення, окремий контрольно-пропускний пункт «Київ», окремі авіаційні ескадрильї, загони морської охорони, дивізіон кораблів і катерів спеціального призначення. До особового складу **ДПСУ** входять військовослужбовці та працівники **ДПСУ**.

Загальна протяжність державного кордону, який охороняють підрозділи **ДПСУ** становить 6992,982 км. З них: сухопутна ділянка 5637,982 км; морська ділянка 1355 км. Площа виключної (морської) економічної зони України становить 72 658 км^2.

Зародження прикордонної охорони розпочалося з часів Київської Русі. Існувало поняття «межа» між землеволодіннями, а її порушення визнавалось злочином та визначалось покарання у «Руській правді». Пізніше оборону і захист своїх територій східні слов'яни організовували за допомогою будівництва міст. Це були міста-фортеці по річках Десні, Остру, Трубежу, Сулі і по Стугні. У той самий час виникає ще одна форма оборонних споруд – так звані «змієві вали». На валах були дозори на вежах, які у разі небезпеки розпалювали димове багаття, попереджуючи і закликаючи до оборони. Також широко використовувалась у Київській Русі система штучних перепон. На проїжджих дорогах у місцевостях, де не було лісів, улаштовувались «зустрічні ворота». Для їх охорони будувались земляні містечка, укріплення з баштами, оточені ровами з водою. На підступах до укріплення влаштовувались надовби, розкидались рогульки. Біля

річкових переправ зводились забої – ряд кілля, забитий поперек усієї річки, перекопувались броди тощо. В оборонно-сторожових фортецях стояли невеликі гарнізони, які періодично змінювались. Їхнім завданням було попереджувати сусідні міста-фортеці про наближення ворога. Засобом оповіщення були димові багаття. Сигнал передавався від гарнізону до гарнізону і за короткий час досягав самого Києва. Захисники прикордонних форпостів і прикордонне населення взагалі були озброєні луками, піками, бойовими сокирами, а часто й саморобною зброєю.

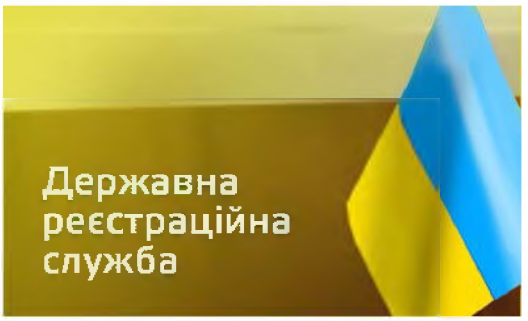
Суттєву роль у формуванні прикордонної охорони відіграло козацтво. На прикордонну службу покладалось таке важливе завдання, як створення прикордонних сил та засобів попередження Війська Запорозького та населення України про вторгнення ворога й організації йому відсічі. У 1775 р. було остаточно зруйновано Січ – фактично перестали існувати козацькі прикордонні загони. Проте Московська держава ще багато років використовувала козацькі полки для захисту своїх Південних і Західних кордонів, аж допоки постала нагальна необхідність кардинальних змін у системі охорони рубежів. У подальшому прикордонна охорона України формувалась у складі окремого корпусу прикордонної сторожі Росії. З початком першої світової війни більшість частин ОКПС перейшло у розпорядження військового командування і влилося до складу польових армій. У 1918 р. ОКПС було розформовано.

У радянську добу Прикордонні війська створювались та розвивались разом із Збройними Силами Радянського Союзу. 30.03.1918 при Наркоматі фінансів РРФСР було створено Головне управління прикордонної охорони, у 1919 р. передане у відання Наркомату торгівлі і промисловості. 28.05.1918 декретом РНК засновано прикордонну охорону кордону РРФСР. Тоді ж було створено Головне управління прикордонної охорони. На прикордонну охорону покладалася боротьба з контрабандою та порушеннями державного кордону. 24.11.1920 відповідальність за охорону кордону РСФСР була передана Особливому відділу ВЧК. 27.09.1922 охорона кордону перейшла у відання ОДПУ, був сформований окремий прикордонний корпус військ ОГПУ. У своєму формуванні Прикордонні війська пройшли випробування Громадянською та Великою Вітчизняною війною. Прикордонники першими зустріли переважаючий натиск ворога, мужньо та героїчно боролись, захищаючи кордони Вітчизни. За бойові заслуги у війні 150 воїнів-прикордонників було нагороджено званням Героя Радянського Союзу. Більше 13 тисяч нагороджено орденами та медалями.

Набуття незалежності Україною, початок створення незалежної держави спонукав створення Прикордонних військ України. 04.11.1991 було прийнято ЗУ «Про Прикордонні війська України». Першим Командувачем ПВУ був генерал армії В.О. Губенко. 03.04.2003 набув чинності ЗУ «Про Державну прикордонну службу України», відповідно до якого прикордонні війська України було реформовано у **ДПСУ**, правоохоронний орган спеціального призначення. Головою **ДПСУ** станом на 2013 р. є генерал армії України Литвин М.М.

Царенко В.І.

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЙНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE REGISTRATION SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра юстиції України та входить до системи органів виконавчої влади. **ДРСУ** є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань реалізації державної політики у сферах державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, статутів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, якщо їх реєстрація передбачена законами, статуту територіальної громади міста Києва, друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності.

Основними завданнями **ДРСУ** є: реалізація державної політики з питань державної реєстрації актів цивільного стану, речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, договорів комерційної концесії (субконцесії), реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, громадських спілок, інших громадських формувань, статутів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, якщо їх реєстрація передбачена законами, статуту територіальної громади м. Києва, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності; внесення на розгляд Міністра юстиції пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах.

ДРСУ відповідно до покладених на нього завдань: координує та контролює діяльність у сфері державної реєстрації актів цивільного стану;

здійснює заходи щодо підвищення ефективності роботи у сфері державної реєстрації актів цивільного стану; надає практичну і методичну допомогу консульським установам та дипломатичним представництвам України за кордоном щодо державної реєстрації актів цивільного стану; забезпечує виконання міжнародних договорів про правову допомогу та правові відносини у цивільних та сімейних справах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, в частині витребування за кордоном документів про реєстрацію актів цивільного стану та виконання прохань про надання правової допомоги з питань компетенції органів державної реєстрації актів цивільного стану, і надання в межах повноважень інших документів, щодо особистих або майнових прав та інтересів фізичних чи юридичних осіб; надає адміністративну послугу щодо проставлення апостиля на офіційних документах, виданих **ДРСУ** та структурними підрозділами головних управлінь юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, а також районних, районних у містах, міських (міст обласного значення), міськрайонних, міжрайонних управлінь юстиції, що забезпечують реалізацію повноважень **ДРСУ** та вчиняє інші дії, передбачені законом.

ДРСУ очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозиції Міністра юстиції, та звільняє з посади Президент України. Голова **ДРСУ** має двох заступників, у тому числі одного першого. Першого заступника, заступника Голови **ДРСУ** призначає на посади Президент України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Голови **ДРСУ**, погоджених із Міністром юстиції України. Першого заступника, заступника Голови **ДРСУ** звільняє з посад Президент України. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції **ДРСУ**, обговорення найважливіших напрямів його діяльності у **ДРСУ** може утворюватись колегія.

Одним із важливих напрямків роботи **ДРСУ** є реєстрація актів цивільного стану. Актами цивільного стану є події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків. Народження фізичної особи та її походження, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, шлюб, розірвання шлюбу, зміна імені, смерть підлягають обов'язковому внесенню у Державний реєстр актів цивільного стану громадян в органах юстиції в порядку, визначеному КМУ. Державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах держави та суспільства. Державній реєстрації підлягають народження фізичної особи та її походження, шлюб, розірвання шлюбу у випадках, передбачених законом, зміна імені, смерть.

Досить новим, але важливим аспектом роботи **ДРСУ** є реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. У державі створюється єдина система державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Робота в цій галузі побудована за принципом «єдиного вікна», який полягає у тому, що проведення державної реєстрації речових прав як на земельні ділянки, так і на об'єкти нерухомого майна, розміщені на них, а також обтяжень таких речових прав повинно здійснюватися в одному державному реєстрі.

ДРСУ співпрацює з ООН та іншими міжнародними організаціями.

Батанов О.В.

ДЕРЖАВНА САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE SANITARY AND EPIDEMIOLOGICAL SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Віце – прем'єр міністра України – Міністра охорони здоров'я України.

ДСЕСУ входить до системи органів виконавчої влади у галузі охорони здоров'я та утворюється для забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення. Основними завданнями **ДСЕСУ** є внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення; реалізація державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

ДСЕСУ відповідно до покладених на неї завдань: узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо удосконалення законодавчих актів, актів Президента України, КМУ та в установленому порядку подає їх Міністру охорони здоров'я України для погодження і внесення їх в установленому порядку на розгляд КМУ; реалізовує першочергові заходи щодо профілактики інфекційних хвороб, професійних захворювань, масових неінфекційних захворювань (отруєнь),

радіаційних уражень людей, запобігання шкідливому впливу на стан здоров'я і життя людини факторів середовища життєдіяльності; здійснює санітарні заходи щодо охорони території України від занесення та поширення особливо небезпечних (у тому числі карантинних) і небезпечних інфекційних хвороб, здійснює державний санітарно-епідеміологічний нагляд і контроль у пунктах пропуску через державний кордон; здійснює державний санітарно-епідеміологічний нагляд та контроль за дотриманням вимог санітарного законодавства органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування, органами влади Автономної Республіки Крим, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, фізичними особами та громадянами, реалізацією ними санітарних та протиепідемічних (профілактичних) заходів; застосовує передбачені законодавством заходи для припинення порушення санітарного законодавства; здійснює нагляд за дотриманням вимог санітарних норм у стандартах; здійснює аналіз причин і умов погіршення санітарної та епідемічної ситуації, підготовку пропозицій щодо санітарних та протиепідемічних (профілактичних) заходів і контроль за їх проведенням, а також вчиняє інші дії, спрямовані на виконання покладених завдань.

ДСЕСУ очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра, та звільняє з посади Президент України.

Голова **ДСЕСУ** за посадою є головним державним санітарним лікарем України. Голова **ДСЕСУ** має двох заступників, у тому числі одного першого. Перший заступник і заступник Голови **ДСЕСУ** є відповідно першим заступником і заступником Головного державного санітарного лікаря України.

Першого заступника, заступника Голови **ДСЕСУ** призначає на посади Президент України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Голови **ДСЕСУ**, погоджених із Міністром. Першого заступника, заступника Голови **ДСЕСУ** звільняє з посад Президент України.

Сферою роботи **ДСЕСУ** є санітарне та епідемічне благополуччя населення – стан здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, при якому показники захворюваності перебувають на усталеному рівні для даної території, умови проживання сприятливі для населення, а параметри факторів середовища життєдіяльності знаходяться у межах, визначених санітарними нормами.

Одним із важливих та складних видів діяльності **ДСЕСУ** є державна санітарно-епідеміологічна експертиза – вид професійної діяльності органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби, що полягає у комплексному вивченні об'єктів експертизи з метою виявлення можливих небезпечних факторів у цих об'єктах, встановленні відповідності об'єктів експертизи вимогам санітарного законодавства, а у разі відсутності відповідних санітарних норм – в обґрунтуванні медичних вимог щодо безпеки об'єкта для здоров'я та життя людини.

Актуальною є діяльність **ДСЕСУ** щодо захисту населення від інфекційних хвороб. З цією метою **ДСЕСУ** розробляє, затверджує і вводить у дію санітарно-протиепідемічні правила і норми, методи обстеження та лікування хворих, діагностики та профілактики інфекційних хвороб, інші нормативно-правові акти; здійснює нагляд за додержанням підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та громадянами законодавства у сфері захисту населення від інфекційних хвороб, контролює виконання вимог санітарно-протиепідемічних правил і норм; здійснює відповідно до законодавства державну реєстрацію, контроль за виробництвом, якістю, забезпеченням належного режиму зберігання, реалізацією та використанням медичних імунобіологічних препаратів, їх ефективністю, безпечністю і відповідністю вимогам вітчизняних та міжнародних стандартів; встановлює методи випробувань дезінфекційних засобів, контролю відповідності їх вимогам стандартів, інших нормативних документів, регламентує їх застосування; веде статистичний облік інфекційних хвороб.

Батанов О.В.

ДЕРЖАВНА СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ (STATE CERTIFICATION SYSTEM) – створює центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання – національний орган України з сертифікації, який проводить та координує роботу щодо забезпечення її функціонування, а саме: визначає основні принципи, структуру та правила системи сертифікації в Україні; затверджує переліки продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації та визначає терміни її запровадження; призначає органи із сертифікації продукції; встановлює правила визнання сертифікатів інших країн; розглядає спірні питання із випробувань і дотримання правил сертифікації продукції; веде Реєстр державної системи сертифікації; організує інформаційне забезпечен-

Знак відповідності УкрСЕПРО

ня з питань сертифікації.

Центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання у межах своєї компетенції несе відповідальність за дотримання правил і порядку сертифікації продукції.

В Україні діє **Д.с.с.** продукції – Система сертифікації УкрСЕПРО. Сертифікація у Системі УкрСЕПРО передбачає підтвердження третьою стороною показників (характеристик) продукції (процесів або послуг) на підставі випробувань, обстеження, атестації виробництва і оцінки систем управління якістю.

Спільне керівництво **Д.с.с**. УкрСЕПРО здійснюється Національним органом України із сертифікації – спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері підтвердження відповідності. **Д.с.с**. УкрСЕПРО призначена для проведення обов'язкової сертифікації продукції, проте, правила Системи можуть застосовуватися для проведення добровільної сертифікації.

Обов'язкова сертифікація проводиться на відповідність вимог нормативних документів, встановлених законодавчими актами України або нормативними документами, включеними у затверджений Перелік продукції, належній обов'язковій сертифікації в Україні. Добровільна сертифікація у **Д.с.с.** проводиться в порядку, встановленому договором між заявником (виготовлювачем або постачальником) і органом сертифікації. Сертифікація продукції, що імпортується, і продукції вітчизняного виробництва проводиться за однаковими процедурами. Право проведення робіт із обов'язкової сертифікації продукції надається органам по сертифікації, випробувальним лабораторіям (центрам) і аудиторам, які включені в Реєстр Системи сертифікації УкрСЕПРО.

Роботи із сертифікації у **Д.с.с** проводяться відповідно до порядку (правила) проведення сертифікації продукції, затвердженого національним органом із сертифікації. Основні вимоги до порядку проведення сертифікації продукції встановлені у ДСТУ 3413. На сертифіковану продукцію видається сертифікат відповідності і за угодою між заявником і органом сертифікації може наноситися знак відповідності. Технічні вимоги до знаку відповідності і порядку його застосування встановлені ДСТУ 2296.

Визнання результатів робіт за оцінкою відповідності, проведених органами по сертифікації і випробувальними лабораторіями інших держав здійснюється на основі багатобічних і двосторонніх угод про взаємне визнання результатів сертифікації. Свідоцтвом визнання зарубіжних сертифікатів є свідоцтва про визнання або сертифікати відповідності, видані у Системі УкрСЕПРО. Процедура визнання результатів сертифікації продукції, що імпортується, встановлена ДСТУ 3417. Система передбачає конфіденційність інформації про результати робіт із сертифікації.

Мотюк К.Д., Арзянцева Д.А.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА – див. СЛУЖБА ДЕРЖАВНА.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ (STATE EXPORT CONTROL SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра економічного розвитку і торгівлі України. **ДСЕКУ** входить до системи органів виконавчої влади і є спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю.

Державний контроль експорту був введений Указом Президента України від 20.01.1992 № 45 та Постановою КМУ від 25.03.1992 № 153, відповідно до якої було створено Урядову експертно-технічну комісію на чолі з Міністром машинобудування, військово-промислового комплексу та конверсії. В подальшому відповідні функції виконувались Урядовою комісію з експортного контролю та Експертно-технічним комітетом. **ДСЕКУ** була утворена Указом Президента України від 28.12.1996 № 1279/96 «Про дальше вдосконалення державного експортного контрою» на базі Експертно-технічного комітету при КМУ з метою забезпечення інтересів національної безпеки, дотримання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення та її носіїв, установлення належного державного контролю за здійсненням міжнародних передач озброєнь, військової та спеціальної техніки, окремих видів сировини, матеріалів, обладнання та технологій, які можуть бути використані для створення зброї,

військової і спеціальної техніки. Цим самим Указом Урядова комісія з експортного контролю була перетворена на Урядову комісію з політики експортного контролю.

У рамках проведеної наприкінці 1999 р. адміністративної реформи відповідно до Указу Президента України від 15.12.1999 № 1573 **ДСЕКУ** була ліквідована, а її функції перейшли до Міністерства економіки України. Однак час довів неефективність такого реформування і 27.12.2001 знову була утворена **ДСЕКУ** як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує реалізацію державної політики експортного контролю.

Основними завданнями **ДСЕКУ** є реалізація державної політики у галузі державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення, подвійного використання та інших товарів, що не внесені до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю та щодо яких відповідно до законодавства можуть бути застосовані процедури державного експортного контролю, а також внесення пропозицій щодо її формування; захист національних інтересів та зміцнення міжнародного авторитету України під час здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів шляхом забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України, пов'язаних із нерозповсюдженням зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеженням передач звичайних видів озброєння для недопущення їх застосування у терористичних та інших протиправних цілях; сприяння розвитку міжнародного співробітництва та взаємодії з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями з питань нерозповсюдження та експортного контролю.

ДСЕКУ відповідно до покладених на неї завдань: узагальнює практику застосування законодавства з питань державного експортного контролю, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, КМУ, нормативно-правових актів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та в установленому порядку подає їх Міністру; надає в установленому законодавством у галузі державного експортного контролю порядку адміністративні послуги суб'єктам господарювання, які мають намір здійснювати або здійснюють міжнародні передачі товарів, включаючи посередницьку (брокерську) діяльність, а також іншим суб'єктам, визначеним законодавством у галузі державного експортного контролю, а саме: видає дозволи (висновки) на право здійснення міжнародних передач товарів (експорт, імпорт, тимчасове ввезення/вивезення, транзит) та контролює подання суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів звітів про фактично здійснені експорт та імпорт товарів; видає висновки на право проведення переговорів, пов'язаних із укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) щодо здійснення експорту товарів, та контролює подання суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів звітів про підсумки проведення переговорів; видає міжнародні імпортні сертифікати або інші документи, які містять державні гарантії щодо використання у заявлених цілях товарів, суб'єктам, визначеним законодавством у галузі державного експортного контролю та вчиняє інші дії, передбачені законодавством.

ДСЕКУ очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра, та звільняє з посади Президент України. Голова має двох заступників, у тому числі одного першого. Для погодженого вирішення питань, обговорення найважливіших напрямів діяльності у **ДСЕКУ** утворюється колегія. У діяльності **ДСЕКУ** важливе місце займає контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання. **ДСЕКУ** дає висновок для суб'єктів господарювання про можливість проведення переговорів про поставки товарів, на поставки яких до відповідної іноземної держави встановлено часткове ембарго; отримує інформацію про цільове використання товарів, міжнародну передачу яких планується здійснити, а також звіти про використання зазначених товарів та вчиняє подібні дії, передбачені законодавством.

Батанов О.В.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ (STATE INTELLECTUAL PROPERTY SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра освіти і науки України. **ДСІВУ** входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Основними завданнями **ДСІВУ** є реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності; внесення на розгляд Міністра пропозицій щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

ДСІВУ відповідно до покладених на неї завдань: узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо удосконалення нормативно-правових актів; організовує в установленому порядку експертизу об'єктів права інтелектуальної власності, видає патенти/свідоцтва на об'єкти права інтелектуальної власності; здійснює державну реєстрацію та ведення обліку об'єктів права інтелектуальної власності, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, ліцензійних договорів; визна-

чає уповноважені заклади експертизи та доручає їм проведення експертизи заявок; веде державні реєстри об'єктів права інтелектуальної власності; організовує проведення перевірок суб'єктів господарювання на предмет дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності; аналізує стан дотримання суб'єктами господарювання всіх форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності тощо.

ДСІВУ очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра, та звільняє з посади Президент України. Голова Державної служби має двох заступників, у тому числі одного першого. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції **ДСІВУ**, обговорення найважливіших напрямів її діяльності утворюється колегія.

Серед основних напрямів роботи необхідно вказати на діяльність у сфері охорони та захисту авторських прав. Зокрема, **ДСІВУ** забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони авторського права і суміжних прав, здійснює свої повноваження у межах, що передбачені законом, і виконує такі функції: реалізує моніторинг застосування і дотримання національного законодавства і міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав; веде облік організацій колективного управління після їх реєстрації, здійснює нагляд за діяльністю цих організацій і надає їм методичну допомогу; здійснює контроль за дотриманням законодавства; здійснює посередництво у переговорах і при вирішенні конфліктів між організаціями колективного управління, а також між цими організаціями і суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав; організовує розробку нормативів і таблиць щодо розміру мінімальної винагороди і її розподілу між авторами та іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав та подає їх для затвердження КМУ; забезпечує відтворювачів, імпортерів і експортерів примірників аудіовізуальних творів, фонограм (відеограм) контрольними марками, веде Єдиний реєстр одержувачів контрольних марок; організовує приймання і розгляд заявок на державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва, а також на реєстрацію договорів, які стосуються прав авторів на твори, і здійснення їх реєстрації; забезпечує складання і періодичне видання каталогів усіх державних реєстрацій авторського права; організовує публікацію офіційного бюлетеня з питань охорони авторського права і суміжних прав; забезпечує розробку і реалізацію освітніх програм у сфері охорони авторського права і суміжних прав тощо.

ДСІВУ забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони прав на винаходи і корисні моделі; з цією метою організовує приймання заявок, проведення їх експертизи, приймає рішення щодо них; видає патенти на винаходи і корисні моделі, забезпечує їх державну реєстрацію; забезпечує опублікування офіційних відомостей про винаходи і корисні моделі; здійснює міжнародне співробітництво у сфері правової охорони інтелектуальної власності і представляє інтереси України з питань охорони прав на винаходи і корисні моделі в міжнародних організаціях відповідно до чинного законодавства; приймає в установленому порядку нормативно-правові акти у межах своїх повноважень; організовує інформаційну та видавничу діяльність у сфері правової охорони інтелектуальної власності, а також виконує інші функції відповідно до законодавства.

Батанов О.В.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ (STATE SERVICE OF SPECIAL COMMUNICATION AND INFORMATION PROTECTION OF UKRAINE) – державний орган, який призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону.

Д.с. спрямовує свою діяльність на забезпечення національної безпеки України від зовнішніх і внутрішніх загроз та є складовою сектору безпеки і оборони України.

25.08.1991, наступного дня після проголошення ВРУ Декларації про незалежність, під юрисдикцію України було взято спеціальні види зв'язку. У березні 1992 р. прийнято ЗУ «Про Службу безпеки України», яким законодавчо визначено порядок забезпечення засекреченим і шифрованим зв'язком державних органів України та відповідних посадових осіб, а також прийнято рішення про створення Головного управління урядового зв'язку (ГУУЗ СБУ).

Основними завданнями **Д.с.** є: формування та реалізація державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у сферах використання державних інформаційних ресурсів в частині захисту інформації, протидії технічним розвідкам, функціонування, безпеки та розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку; участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері електронного документообігу в частині захисту інформації державних органів та органів місцевого самоврядування, розробленні та впровадженні електронного цифрового підпису, крім питань правового регулювання його застосування, в державних органах та органах місцевого самоврядування; забезпечення в установленому порядку та в межах компетенції діяльності суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом.

Д.с. має таку загальну структуру: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах організації спеціального зв'язку, захисту інформації, телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України; територіальні органи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах організації спеціального зв'язку, захисту інформації, телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України; територіальні підрозділи; Головне управління та підрозділи урядового фельд'єгерського зв'язку; навчальні, охорони здоров'я, санаторно-курортні та інші заклади, науково-дослідні, науково-виробничі та інші установи і організації. Адміністрація **Д.с.** має спеціальний статус та є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування і забезпечення реалізації державної політики у сферах організації спеціального зв'язку та захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України. Її утворено 25.05.2006 на базі Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки, який було ліквідовано.

До особового складу **Д.с.** належать військовослужбовці (на них поширюється дія статутів Збройних Сил України та законодавство України, що встановлює загальний порядок і умови проходження військової служби), державні службовці та інші працівники.

Діяльність **Д.с.** спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України та підконтрольна ВРУ. З питань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та оборони України, **Д.с.** підпорядковується і підконтрольна Президентові України.

Д.с. в межах своєї компетенції регулює аспекти митної справи з питань інформаційної безпеки держави з дотриманням інтересів особи, суспільства, держави. Так, наприклад Міндоходів України на виконання наказу Адміністрації **Д.с.** було доопрацьовано програмне забезпечення «Електронний кабінет платника податків» в частині накладання електронного цифрового підпису та шифрування окремими сертифікатами.

Потушинська О.П., Прус Л.Р.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З КОНТРОЛЮ ЗА НАРКОТИКАМИ (STATE SERVICE OF UKRAINE FOR DRUG CONTROL) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ.

З розпадом у 1991 р. Радянського Союзу припинив свою діяльність Постійний комітет з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я СРСР. Певний час, до створення відповідного комітету в Україні, суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів не були нормативно врегульовані.

Рада національної безпеки при Президентові України 26.03.1993 ухвалила рішення «Про стан боротьби з розповсюдженням наркотиків в Україні», на підставі якого було створено Комітет з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я України, зареєстрований Міжнародним комітетом з контролю за наркотиками ООН як спеціально уповноважений компетентний орган у сфері контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні.

Указом Президента України від 06.04.2011 № 370/2011 «Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» шляхом реорганізації Державної служби України з лікарських препаратів і контролю за наркотиками створено Державну службу України з контролю за наркотиками. **ДСКН** України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у сфері формування та забезпечення реалізації державної політики з питань обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також координації діяльності органів виконавчої влади з цих питань.

Основними завданнями **ДСКН** України є: формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу в межах наданих повноважень; здійснення державного регулювання та контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та заходів з протидії їх незаконному обігу в межах наданих повноважень;

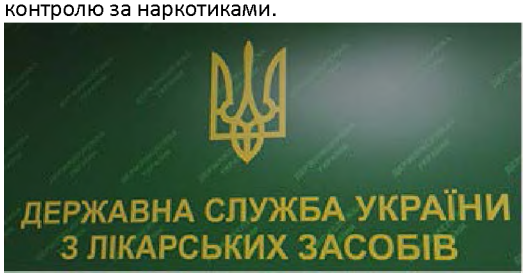
координація діяльності органів виконавчої влади у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу в межах наданих повноважень; забезпечення відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, взаємодії та інформаційного обміну з міжнародними організаціями і компетентними органами іноземних держав у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та протидії їх незаконному обігу, а також представлення інтересів України у зазначеній сфері в міжнародних організаціях.

Очолює **ДСКН** України Голова, який призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра і звільняється з посади Президентом України, має першого заступника та заступника.

ДСКН України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Державної казначейської служби України. **ДСКН** визначає у межах своїх повноважень порядок проведення контролю та здійснює контроль за діяльністю митних органів щодо обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Дворнічена І.М.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ (STATE SERVICE OF UKRAINE FOR DRUGS) – центральний орган виконавчої влади, створений Указом Президента України від 06.04.2011 № 370 «Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» шляхом реорганізації Державної служби України з лікарських препаратів і контролю за наркотиками.

ДСУЛЗ входить до системи органів виконавчої влади у галузі охорони здоров'я та утворюється для забезпечення реалізації державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, у тому числі медичних імунобіологічних препаратів (далі – лікарські засоби), медичної техніки і виробів медичного призначення, що перебувають в обігу та/або застосовуються у сфері охорони здоров'я, дозволені до реалізації в аптечних закладах і їх структурних підрозділах (далі – медичні вироби), а також ліцензування господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами.

Основними завданнями **ДСУЛЗ** є внесення пропозицій щодо формування державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичних виробів, а також ліцензування господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами; реалізація державної політики у сфері державного контролю якості та безпеки лікарських засобів і медичних виробів; ліцензування господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами.

ДСУЛЗ здійснює державний контроль ввезення на митну територію України лікарських засобів, а також надає одноразовий дозвіл на ввезення на митну територію України незареєстрованих медичних виробів.

ДСУЛЗ очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра охорони здоров'я України, та звільняє з посади Президент України. Голова має двох заступників, у тому числі одного першого.

ДСУЛЗ є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Державної казначейської служби України.

Під час виконання службових завдань, пов'язаних з питаннями контролю якості та безпеки лікарських засобів митні органи співпрацюють з **ДСУЛЗ** в установленому порядку.

Дворнічена І.М.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ (STATE SERVICE OF UKRAINE ON PERSONAL DATA PROTECTION) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції України. **ДСЗПД** України входить до системи органів виконавчої влади, забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту персональних даних. Основними завданнями **ДСЗПД** України є внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері захисту персональних даних; реалізація державної політики у сфері захисту персональних даних; контроль за додержанням вимог законодавства про захист персональних даних; здійснення міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту персональних даних.

ДСЗПД України відповідно до покладених на неї завдань: узагальнює практику застосування законодавства з питань захисту персональних даних, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністру юстиції України; готує пропозиції щодо визначення загальної стратегії та пріоритетних на-

прямів діяльності у сфері захисту персональних даних; розробляє критерії ризику незаконного використання та розголошення інформації, що міститься в базах персональних даних; розробляє методичні матеріали і рекомендації з питань, що належать до її компетенції; розробляє типовий порядок обробки персональних даних у базах персональних даних; розробляє критерії і порядок оцінювання стану захищеності персональних даних у базах персональних даних підприємств, установ і організацій усіх форм власності, державних органів чи органів місцевого самоврядування, фізичних осіб-підприємців, які обробляють персональні дані відповідно до закону; реєструє бази персональних даних та веде Державний реєстр баз персональних даних, надає витяги із нього, а також виконує інші дії, передбачені законодавством.

ДСЗПД України у межах своєї компетенції здійснює міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту персональних даних: участь у вивченні, узагальненні та поширенні світового досвіду з питань захисту персональних даних; участь у підготовці міжнародних договорів з питань захисту персональних даних; взаємодія з уповноваженими органами з питань захисту персональних даних іноземних держав і міжнародних організацій.

ДСЗПД України очолює голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра юстиції України, та звільняє з посади Президент України. Голова **ДСЗПД** України має двох заступників, у тому числі одного першого. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції **ДСЗПД** України, обговорення найважливіших напрямів її діяльності у **ДСЗПД** України може утворюватись колегія.

Один із основних напрямів діяльності **ДСЗПД** пов'язаний з веденням реєстру баз персональних даних. База персональних даних – іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних. База персональних даних підлягає державній реєстрації шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру баз персональних даних. Реєстрація баз персональних даних здійснюється за заявочним принципом шляхом повідомлення. Заява про реєстрацію бази персональних даних подається власником бази персональних даних до уповноваженого державного органу з питань захисту персональних даних.

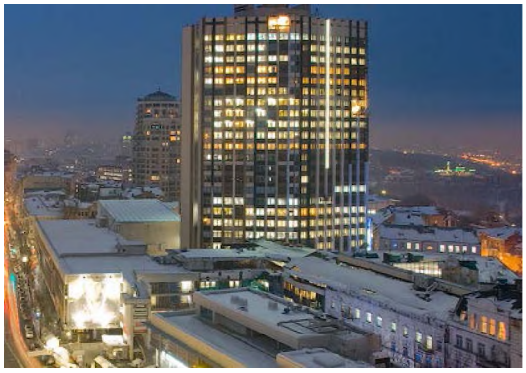
Заява повинна містити: звернення про внесення бази персональних даних до Державного реєстру баз персональних даних; інформацію про власника бази персональних даних; інформацію про найменування і місцезнаходження бази персональних даних; інформацію про мету обробки персональних даних у базі персональних даних; інформацію про інших розпорядників бази персональних даних; підтвердження зобов'язання щодо виконання вимог захисту персональних даних, встановлених законодавством про захист персональних даних.

Державний реєстр баз персональних даних як єдина державна інформаційна система збору, накопичення та обробки відомостей про зареєстровані бази персональних даних ведеться з метою реалізації державної політики у сфері захисту персональних даних. Держателем Реєстру є **ДСЗПД**, яка забезпечує його створення та ведення. **ДСЗПД** здійснює реєстрацію баз персональних даних, а також вносить зміни до відомостей, що містяться в Реєстрі, про зареєстровану базу персональних даних на підставі заяви, поданої власником такої бази або уповноваженою ним особою. Запис у Реєстрі про базу персональних даних містить такі відомості: інформація, що містилася в заявці; реєстраційний номер запису в Реєстрі; дата та час здійснення запису (змін до нього) у Реєстрі; прізвище, ім'я та по батькові реєстратора, який здійснив запис (зміни до нього); відомості про видане свідоцтво про державну реєстрацію; відомості про внесення змін.

Батанов О.В.

ДЕРЖАВНА ТАЄМНИЦЯ – див. ТАЄМНИЦЯ ДЕРЖАВНА.

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ, який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового,

митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

Утворена на підставі постанови КМУ від 21.05.2014 № 160 «Про утворення Державної фіскальної служби» реорганізувавши Міндоходів України шляхом перетворення.

Основними завданнями **ДФСУ** є:

1) реалізація державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установлений законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування: державної податкової політики; державної політики у сфері державної митної справи; державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів; державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску; державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установлений законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів.

ДФСУ здійснює повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи. У складі служби та її територіальних органах діють підрозділи податкової міліції.

ДФСУ очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади КМУ за поданням Прем'єр-міністра України. Голова ДФСУ має двох заступників, у тому числі одного першого, які призначаються на посаду та звільняються з посади КМУ за поданням Прем'єр-міністра України.

Заступники Голови **ДФСУ**: підзвітні та підконтрольні Голові **ДФСУ**; забезпечують виконання завдань **ДФСУ** у сферах, що закріплюються окремо за кожним із заступників: перший заступник Голови – із здійснення заходів щодо боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства та законодавства з питань сплати єдиного внеску; заступник Голови – із здійснення державної митної справи.

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції **ДФСУ**, обговорення найважливіших напрямів її діяльності у **ДФСУ** може утворюватися колегія, чиї рішення можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу. Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у **ДФСУ** можуть утворюватися постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи. Кількісний та персональний склад колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів визначає Голова **ДФСУ**.

Фрадинський О.А.

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «УКРАЇНСЬКИЙ ВАНТАЖНИЙ КОМПЛЕКС» – див. ПІДПРИЄМСТВО ДЕРЖАВНЕ «УКРАЇНСЬКИЙ ВАНТАЖНИЙ КОМПЛЕКС».

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – див. РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ДЕРЖАВНЕ СПРИЯННЯ ЕКСПОРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ – див. СПРИЯННЯ ЕКСПОРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ – див. УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВНЕ.

ДЕРЖАВНИЙ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ.

ДЕРЖАВНИЙ ГЕМОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНИ (STATE GEMOLOGICAL CENTER OF UKRAINE) – наукова бюджетна установа, що належить до сфери управління Міністерства фінансів України. **ДГЦУ** створений відповідно до постанови КМУ від 07.09.1993 № 713 «Про створення Державного гемологічного центру України».

Головним завданням **ДГЦУ** при його створенні було започаткування незалежної від комерційних інтересів експертизи дорогоцінного, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного та декоративного каміння. Через невеликий проміжок часу **ДГЦУ** було створено гемологічну лабораторію, оснащену необхідними приладами для експертизи дорогоцінного, напівдорогоцінного та декоративного каміння і зібрано унікальну еталонну колекцію мінералів та їх синтетичних аналогів, гірських порід та органогенних утворень (перлів, бурштину тощо). Методи гемологічних досліджень **ДГЦУ** є уніфікованими відносно європейських та загальносвітових вимог. **ДГЦУ** з 1995 р. видає гемологічний журнал «Коштовне та декоративне каміння», який виходить щоквартально. Напрями досліджень, що проводяться **ДГЦУ:** вивчення мінерально-сировинних ресурсів дорогоцінного, напівдорогоцінного і декоративного каміння, а також дорогоцінного каміння органогенного утворення в Україні; розробка методів та відповідних приладів експертизи дорогоцінного, напівдорогоцінного і декоративного каміння, а також дорогоцінного каміння органогенного утворення; вивчення та впровадження нових технологій для видобування та переробки дорогоцінного, напівдорогоцінного і декоративного каміння, а також дорогоцінного каміння органогенного утворення; вивчення особливостей та закономірностей розвитку світового ринку дорогоцінного, напівдорогоцінного і декоративного каміння, а також дорогоцінного каміння органогенного утворення, а також відповідних інформаційних технологій; складання інформаційних баз даних з гемологічної тематики; розробка ефективних методів прогнозування вартості на пам'ятки з Історичного і Музейного фондів України.

Висновок **ДГЦУ** вимагається контролюючими органами в якості однієї з підстав для митного оформлення імпорту дорогоцінних каменів, дорогоцінних каменів органогенного утворення, напівдорогоцінних і декоративних каменів у сировині та виробах, колекцій мінералів, гірських порід, мінеральних речовин, а також культурних цінностей.

Яковенко О.В.

ДЕРЖАВНИЙ ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ЕКСПОРТНИЙ ДЕРЖАВНИЙ.

ДЕРЖАВНИЙ ЕТАЛОН – див. ЕТАЛОН ДЕРЖАВНИЙ.

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ НЕХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ЇЇ ВВЕЗЕННІ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ – див. КОНТРОЛЬ НЕХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ЇЇ ВВЕЗЕННІ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ.

ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ – див. МИТНИЦЯ АЗЕРБАЙДЖАНУ.

ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ ПРИДНІСТРОВСЬКОЇ МОЛДАВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ – див. МИТНИЦЯ ПРИДНІСТРОВ`Я.

ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ РЕСПУБЛІКИ АБХАЗІЯ – див. МИТНИЦЯ АБХАЗІЇ.

ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ – див. МИТНИЦЯ БІЛОРУСІ.

ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ РЕСПУБЛІКИ УЗБЕКИСТАН – див. МИТНИЦЯ УЗБЕКИСТАНУ.

ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ (STATE CUSTOMS COMMITTEE OF UKRAINE) – центральний орган виконавчої влади, що протягом з грудня 1991р. по листопад 1996 р. забезпечував впровадження у життя державної митної політики та організовував роботу митної системи України. Створений Указом Президента України від 11.12.1991 № 1. Цим самим Указом було призначено першого Голову **ДМКУ** Олексія Коваля. У Тимчасовому Положенні про Державний митний комітет України, затвердженому Президентом України 11.12.1991, зазначалось, що **ДМКУ** у межах своєї компетенції, організовує виконання законодавчих актів, рішень Уряду України і здійснює систематичний контроль за їх виконанням. **ДМКУ** узагальнював практику застосування законодавства з питань митної справи, розробляв пропозиції щодо його удосконалення і вносив їх на розгляд Президента України та КМУ. Положенням визначались завдання **ДМКУ** у сфері забезпечення економічної безпеки країни, удосконалення та виконання законодавства про митну справу, митного регулювання,

боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями. Комітет очолював голова, якого призначав на посаду і звільняв з посади Президент України. Для погодженого вирішення питань, обговорення основних напрямів діяльності митної галузі в **ДМКУ** утворювалась колегія, до складу якої входили голова Комітету (керівник колегії), його заступники (за посадою) та керівні працівники митної системи. У січні 1992 р. Постановою Уряду затверджується структура центрального апарату **ДМКУ**. Створюються сім управлінь Комітету: організації митного контролю, боротьби з контрабандою, митно-тарифного регулювання, економічне, по роботі з особовим складом та ін., а також чотири самостійних відділи – міжнародний, правовий, технічний і бухобліку. У Києві створюється Інформаційно-обчислювальний центр **ДМКУ**, Центральна митна лабораторія, перший навчальний заклад митної служби – Курси підготовки та перепідготовки працівників митних установ. Невідкладним завданням Комітету було встановлення належного повсякденного контролю за переміщенням товарів та інших предметів по всьому периметру митного кордону держави.

Протягом першого року роботи **ДМКУ** було прийнято МКУ, ЗУ «Про Єдиний митний тариф», інші нормативно-правові акти з митної справи. Кількість особового складу зросла майже в чотири рази, було створено 28 нових митниць, 40 митних постів. Визначено зони діяльності митних установ, запроваджено систему їх кодування. В усіх митницях створено відділи боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил. У державний бюджет було спрямовано близько 40 млрд купоно-карбованців і 12,1 млн інвалютних карбованців. У листопаді 1992 р. Україна стала повноправним членом ВМО. Позитивними результатами відзначалася робота митних органів і протягом 1993 – 1996 рр. Значні збільшення обсягів міжнародних перевезень, стрімке поширення контрабанди, величезна злива документів, погоджень і звернень, недосконаліть окремих структурних схем практичної роботи митниць вимагали корінного реформування митної служби у напрямі її подальшої розбудови та гармонізації відповідно до сучасних міжнародних норм і стандартів. Враховуючи згадані фактори 29.11.1996 Указом Президента України № 1145 **ДМКУ** було ліквідовано, а на його базі створено Державну митну службу України.

Гальський К.Є.

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ МИТНОЇ СПРАВИ (STATE CUSTOMS RESEARCH INSTITUTE) – державна неприбуткова науково-дослідна установа, яка заснована на державній власності і підпорядкована Держмитслужбі. **ДНДІМС** утворено ПКМУ від 24.09.2008 № 852 на базі Київського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів Держмитслужби України.

Головна мета діяльності **ДНДІМС** – формування наукового підходу до забезпечення комплексу заходів щодо оптимізації та підвищення ефективності діяльності митної системи, забезпечення економічної безпеки держави, виконання завдань Державного бюджету України.

Основні напрями наукової діяльності: наукові дослідження з питань методології оцінки ефективності діяльності митної служби; наукове обґрунтування та дослідження теоретичної бази формування концептуальних засад забезпечення митної безпеки та організаційно-економічного механізму її реалізації; проведення наукових досліджень з питань стратегії розвитку митної політики та митної справи з урахуванням пріоритетних завдань розвитку держави та Державної митної служби України; розроблення науково-методичних рекомендацій щодо впровадження законодавчих актів з питань митної справи у практичну діяльність; дослідження механізмів спрощення процедур торгівлі, розробка і розвиток стратегії та методів співпраці між митними органами та іншими уповноваженими структурами сфери торгівлі для забезпечення спрощеного переміщення зовнішньоторговельних потоків; дослідження та розвиток методів систематичної ідентифікації ризиків та застосування всіх необхідних мір у відповідності із законодавством для збору даних та інформації, аналізу і оцінки ризиків, визначенні дій та результатів для поліпшення і модернізації системи управління; наукові дослідження та вдосконалення механізму реалізації фіскальної складової діяльності Держмитслужби; наукові дослідження та формування системного підходу до вирішення проблем у сфері боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, посилення правоохоронної роботи, спрямованої на забезпечення безпеки суспільства, боротьбу з піратством, тероризмом, відмиванням «брудних» грошей, незаконним переміщенням наркотиків, заборонених та небезпечних предметів і т.п.; інша

діяльність, визначена Держмитслужбою.

Тематичні плани наукових досліджень **ДНДІМС** на 2009 – 2013 рр. затверджувалися згідно з Тематикою робіт Багатогалузевої науково-технічної програми розвитку Державної митної служби України на 2006 – 2010 рр., затвердженої наказом Держмитслужби України від 23.06.2008 № 678 (у редакції наказу Держмитслужби України 23.12.2008 № 1438), Концепції реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей», схваленої рішенням колегії Держмитслужби України від 29.10.2010, та відповідно до Пріоритетних напрямів наукових досліджень у галузі митної справи на 2011 – 2015 рр., затверджених наказом Держмитслужби України від 15.11.2010 № 1392. Відповідно до Тематичних планів кількість науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт становила: у 2009 – 10; у 2010 – 9; у 2011 – 17; у 2012 – 16, у 2013 – 10. У 2014 р. відповідно до наказу Міндоходів від 04.03.2014 № 173 «Про затвердження Тематичного плану науково-дослідних робіт Міністерства доходів і зборів України на 2014 рік» **ДНДІМС** виконуються 7 НДР митного спрямування.

За результатами наукових досліджень опубліковано більше 450 наукових праць.

Працівники **ДНДІМС** забезпечували організацію проведення засідань та функціонування Наукової ради Держмитслужби України, яка виконувала дорадчі функції щодо управління науковою діяльністю Держмитслужби України.

Відповідно до наказу Держмитслужби України від 14.08.09 № 760 «Про розміщення особового складу Державного науково-дослідного інституту митної справи» **ДНДІМС** було надано в оперативне управління комплекс будівель загальною площею 1583,6 м^2 (службово-виробничий будинок з прибудовою та господарська будівля) та прилеглої до нього земельної ділянки площею 0,2036 м^2, що розташовувалися за адресою: Київ, провулок Політехнічний, 4. Площа приміщень для розміщення особового складу (штатна чисельність – 46 осіб) складала 539,9 м^2 від загальної площі приміщень будівель.

Згідно з наказом Держмитслужби України від 08.07.2011 № 588 «Про зміну місцезнаходження Державного науково-дослідного інституту митної справи» новим місцезнаходженням **ДНДІМС** є м. Хмельницький, вул. Тернопільська, 13/3.

До керівного складу Інституту входять за посадою: директор Інституту, його заступники, головний бухгалтер, вчений секретар наукової ради Інституту. Структура **ДНДІМС** у 2009 р.: керівництво, 6 відділів (фінансів, бухгалтерського обліку, звітності та кошторисно-договірної роботи; організаційний; відділ забезпечення планування, реєстрації, обліку та експертизи науково-дослідних робіт і дисертацій; моніторингу наукових розробок у сфері забезпечення митної справи; науково-технічного, інформаційно-аналітичного забезпечення; господарсько-експлуатаційний), сектор чергових та обслуговуючий персонал.

У 2010 р. за рахунок виведення зі структури обслуговуючого персоналу та працівників сектору чергових, кількість наукових працівників збільшено до 70 відсотків загальної чисельності (керівництво, 7 відділів та 1 сектор).

У 2012 – 2014 рр. **ДНДІМС** затверджено таку структуру: керівництво (директор, заступник директора з наукової та організаційної роботи, заступник директора з наукової роботи), помічник директора, провідний спеціаліст-юрисконсульт, 6 відділів: фінансів, бухгалтерського обліку, звітності та кошторисно-договірної роботи; організаційно-адміністративного забезпечення; наукових досліджень з економічних питань митної справи; наукових досліджень з правових питань митної справи; наукових досліджень з організаційних питань митної справи; науково-організаційний.

ДНДІМС є засновником наукового журналу «Митна безпека» з виданням до 15 умовно друкованих аркушів двічі на рік. Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ № 15638-4110 Р від 16.09.2009.

Відповідно до ст. 10 ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність» та п. 8.11. Статуту Інституту, затвердженого наказом Державної митної служби України від 24.11.2008 № 1301 створено Вчену раду **ДНДІМС**, яка є колегіальним дорадчим органом управління науковою та науково-технічною діяльністю **ДНДІМС**.

У 2011 р. започатковано діяльність наукової школи «Митні реформи». Основною метою функціонування наукової школи є здійснення колективної інтелектуальної творчої діяльності, спрямованої на здобуття і використання якісно нових, оригінальних, значущих у сфері знань з державної митної справи.

ДНДІМС співпрацює з вітчизняними навчальними та науково-дослідними установами в межах своєї компетенції відповідно до основних напрямів наукової діяльності.

У 2012 р. **ДНДІМС** пройшов державну атестацію з віднесенням до категорії «Б1» (наказ Держінформнауки України від 25.12.2012 № 240), що свідчить про високий рівень розвитку та ефективність використання наукового потенціалу, можливість формування перспективної науково-технічної політики певного наукового напряму, проведення досліджень, розробок, впроваджень конкретних видів наукової, технічної, проектної продукції та проявлення активності в інтеграції до світового інформаційного простору.

Першим директором **ДНДІМС** був Павлов Анатолій Петрович, а з 06.05.2010 по 19.08.2014 – Бережнюк Іван Григорович. З 20.08.2014 обов'язки директора виконує Нагорічна Ольга Степанівна. Посади директора, його заступників, віднесені до номенклатури Голови Держмитслужби України.

Незважаючи на те, що з 2013 р. **ДНДІМС** продовжує свою діяльність у Міндоходів, утворено-му Указом Президента України № 726 / 2012 від 24.12.2012, а з 2014 – у ДФСУ, утвореній ПКМУ від 21.05.2014 № 160, згідно із установчими документами **ДНДІМС** все ще підпорядкований Держмитслужбі.

Нагорічна О.С.

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ (STATE REGISTER OF MEDICINES) – нормативний документ, який містить відомості про лікарські засоби, дозволені для виробництва і застосування в Україні. Веде **Д.р.** МОЗУ.

Д.р. ведеться з метою забезпечення ідентифікації суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють виробництво та реалізацію лікарських засобів на професійній основі з дотриманням відповідних стандартів та правил у цій сфері; організації статистичних спостережень у сфері обігу лікарських засобів; взаємодії на єдиних методичних засадах з базами даних інших центральних органів виконавчої влади; гласності та відкритості інформації про суб'єкти підприємницької діяльності.

До **Д.р.** вносяться відомості про торговельне, міжнародне непатентоване та синонімічне найменування лікарського засобу; його виробника; хімічну назву та склад, фармакологічну дію та фармакотерапевтичну групу, показання, протипоказання, запобіжні заходи, взаємодію з іншими лікарськими засобами та побічну дію; форму випуску, спосіб застосування та дози, умови і строки зберігання та умови відпуску; дату і номер наказу МОЗУ про реєстрацію та перереєстрацію, строк дії реєстрації, повну (тимчасову) заборону застосування та виключення з **Д.р.**

Мартинюк В.П.

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР МІСЦЬ ЗБЕРІГАННЯ – див. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР МІСЦЬ ЗБЕРІГАННЯ.

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР НАЦІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ (STATE REGISTER OF NATIONAL CULTURAL PROPERTIES) – форма обліку об'єктів матеріальної та духовної культури виняткової історичної, художньої, наукової чи іншої культурної цінності, що мають важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу і визначають його внесок у всесвітню культурну спадщину.

Д.р. запроваджений Основами законодавства України про культуру (1992 р.). У **Д.р.** виділено: пам'ятки історії; пам'ятки археології; пам'ятки містобудування та архітектури; пам'ятки мистецтва; документальні пам'ятки. У **Д.р.** можуть бути включені й інші об'єкти, що становлять виняткову історичну, наукову, художню чи ін. культурну цінність.

Занесення об'єктів національного культурного надбання у **Д.р.** здійснюється в установленому порядку органами влади, установами та організаціями, до компетенції яких належать функції державного управління в галузі обліку і охорони пам'яток історії та культури.

Виключення об'єктів з **Д.р.** допускається у виняткових випадках за рішенням вказаних центральних органів державної виконавчої влади.

Правила обліку, охорони, реставрації та використання об'єктів національного культурного надбання визначаються чинним законодавством про пам'ятки історії та культури, музейний, бібліотечні та архівні фонди України, а також інструкціями відповідних центральних органів виконавчої влади, які обов'язкові для всіх закладів, підприємств, організацій та громадян, у чиїй власності знаходяться ці об'єкти.

Міністерства, інші центральні органи державної виконавчої влади, об'єднання громадян, у віданні чи власності яких перебувають об'єкти національного культурного надбання, зобов'язані забезпечити їх схоронність. Об'єкти національного культурного надбання, які є загальнодержавною власністю, не підлягають роздержавленню і приватизації.

Вивезення об'єктів, включених у **Д.р.**, за межі України забороняється. Винятком може бути лише їх тимчасове експонування за кордоном з дозволу в кожному окремому випадку відповідного органу.

З 2000 р. функції **Д.р.** частково дублюються Державним реєстром нерухомих пам'яток України.

Яковенко О.В.

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОТРИМУВАЧІВ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ – див. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОТРИМУВАЧІВ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ.

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ – див. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ (ЄДРПОУ).

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ – див. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ (ЄДР).

ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ – див. СЛУЖБОВЕЦЬ ДЕРЖАВНИЙ.

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ (ДСТУ) (STATE STANDARD OF UKRAINE) – нормативний документ, що містить розроблені та встановлені у відповідності до чинного законодавства правила та характеристики, які стосуються діяльності або її результатів. **ДСТУ** встановлюються для загального та багаторазового застосування з метою отримання високого ступеня упорядкованості. Державні класифікатори техніко-економічної та соціальної інформації прирівнюються до **ДСТУ** відповідно до Декрету КМУ «Про стандартизацію та сертифікацію».

ДСТУ впроваджено у практичну діяльність з 1993 р. Розробляються на такі організаційно-методичні та загальнотехнічні об'єкти: методи випробувань; продукція міжгалузевого призначення; організація проведення робіт із стандартизації, науково-технічна термінологія, класифікація і кодування техніко-економічної та соціальної інформації, технічна документація, інформаційні технології, організація робіт з метрології, достовірні довідкові дані про властивості матеріалів і речовин; вироби загальномашинобудівного застосування; продукція для населення та народного господарства; складові елементи народногосподарських об'єктів державного значення (банківсько-фінансова система, транспорт, зв'язок, енергосистема, охорона навколишнього природного середовища, оборона тощо).

ДСТУ встановлюються обов'язкові та рекомендовані вимоги. Обов'язкові вимоги повинні безумовно виконуватись органами державної виконавчої влади, всіма підприємствами, їх об'єднаннями, організаціями, установами а також громадянами, що є суб'єктами підприємницької діяльності, на діяльність яких поширюється дія стандартів. До них належать: способи визначення складу відходів та їх небезпечності, методи контролю за станом об'єктів поводження з відходами, вимоги щодо безпечного для довкілля та здоров'я людини поводження з відходами, а також вимоги щодо відходів як вторинної сировини; вимоги, що забезпечують безпеку продукції для життя, здоров'я і майна громадян, її сумісність і взаємозамінність, охорону навколишнього природного середовища, і вимоги до методів випробувань цих показників; метрологічні норми, правила, вимоги та положення, що забезпечують достовірність і єдність вимірювань; вимоги техніки безпеки і гігієни праці з посиланням на відповідні санітарні норми і правила; поняття і терміни, що використовуються у сфері поводження з відходами, вимоги до класифікації відходів та їх паспортизації, положення, що забезпечують технічну єдність під час розроблення, виготовлення, експлуатації (застосування) продукції.

Безумовному виконанню також підлягають рекомендовані умови, якщо ці вимоги включено до договорів на розроблення, виготовлення та поставку продукції; це передбачено чинними актами законодавства; розробником (постачальником) продукції зроблено заяву про відповідність продукції цим стандартам.

ДСТУ затверджуються центральним органом виконавчої влади з питань технічного регулювання, а **ДСТУ** в галузі будівництва та промисловості будівельних матеріалів – спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з будівництва та архітектури.

ДСТУ підлягають державній реєстрації в центральному органі виконавчої влади з питань технічного регулювання і публікуються українською мовою з автентичним текстом російською мовою.

Мотюк К.Д.

ДЕРЖАВНИЙ СУДНОВИЙ РЕЄСТР УКРАЇНИ (STATE REGISTER OF SHIPS OF UKRAINE) – упорядкована інформаційна система реєстрації та обліку торговельних суден в Україні. Вимоги до реєстрації та обліку торговельних суден в Україні визначені у Порядку ведення **Д.с.р.** і Суднової книги України, затвердженому постановою КМУ.

Реєстрація судна в Україні означає внесення відомостей про нього до одного з відповідних реєстраційних документів: а) **Д.с.р.**; б) Суднової книги України. Відповідальність за повноту і точність реєстраційних даних про судно, а також за наслідки, які можуть виникнути через неподання або подання недостовірних відомостей про судно, несе власник судна або особа, яка використовує судно на інших законних підставах (судновласник, фрахтувальник).

Включення морських торговельних суден до **Д.с.р.** здійснюється виключно капітанами морських портів за погодженням з Укрморрічінспекцією, а риболовних суден – за погодженням з Держрибагентством та Укрморрічінспекцією.

Внесення річкових суден до **Д.с.р.** здійснюється безпосередньо Укрморрічінспекцією. Порядок погодження реєстрації торговельних та риболовних суден визначається Мінінфраструктури разом з Мінагрополітики.

Укрморрічінспекція веде **Д.с.р.**, Держрибагентство – Реєстр риболовних суден, який є складовою частиною **Д.с.р.**

Реєстрації у **Д.с.р.** підлягають: а) пасажирські, наливні судна, судна, призначені для перевезень небезпечних вантажів, а також буксири незалежно від потужності головних двигунів і валової місткості; б) самохідні судна, у тому числі риболовні, не зазначені в підпункті «а», з потужністю головних двигунів 55 кВт і більше; в) судна, не зазначені у підпунктах «а» і «б», валовою місткістю 80 одиниць і більше.

Реєстрація здійснюється на підставі погодженої в Укрморрічінспекції, а для риболовних суден – Держрибагентстві та Укрморрічінспекції письмової заяви судновласника, зразок якої затверджується Мінінфраструктури, що подається до органу державної реєстрації. До заяви додаються такі документи: 1) заповнена судновласником анкета **Д.с.р.**,

зразок якої затверджується Мінінфраструктури; 2) копія документа, що підтверджує право власності на судно; 3) копія обмірного свідоцтва; 4) копія свідоцтва про придатність судна до плавання; 5) копія пасажирського свідоцтва (для пасажирського судна); 6) копія свідоцтва про мінімальний склад екіпажу; 7) копія страхового полісу або іншого документа із зазначенням умов забезпечення цивільної відповідальності судновласника за шкоду від забруднення нафтою, передбачених міжнародними договорами (угодами), до яких приєдналася Україна; 8) свідоцтво про тимчасове право на плавання під Державним прапором України, якщо воно видавалося; 9) документи, що підтверджують наявність або відсутність заставних зобов'язань; 10) копія документа, що підтверджує особу власника та його громадянство (у разі належності судна фізичній особі). Додатково подається документально підтверджена інформація про призначення судна, наявність у нього ідентифікаційних ознак та знімки судна (вигляд з правого та лівого борту).

На підставі поданих документів Укрморрічінспекція, а для риболовних суден – Держрибагентство та Укрморрічінспекція готує висновок про реєстрацію судна у **Д.с.р.** або відмову у його реєстрації з обґрунтуванням причин. Рішення про реєстрацію судна або про відмову у його реєстрації приймається протягом 15 робочих днів з дня одержання заяви та необхідних документів.

Д.с.р. повинен бути прошнурованим і пронумерованим, а записи скріплені підписом Голови Укрморрічінспекції і гербовою печаткою Укрморрічінспекції.

Крисоватий А.І.

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИЙ ДЕРЖАВНИЙ.

ДЕРЖАВНИЙ ФОНД ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ І ДОРОГОЦІННОГО КАМІННЯ УКРАЇНИ (STATE FUND OF PRECIOUS METALS AND PRECIOUS STONES OF UKRAINE) – уся сукупність дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, які перебувають у державній власності та відповідно до законодавства зараховані до нього і призначені для забезпечення державних виробничих, наукових, соціально-культурних та інших потреб, що фінансуються з державного бюджету. Частина **Д.ф.**, що є зібранням дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, ювелірних, побутових виробів, предметів релігійного культу, виготовлених із застосуванням дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння (покриття з них), які мають історичну, музейну, наукову, художню або іншу культурну цінність, а також унікальні золоті та платинові самородки, дорогоцінне каміння, дорогоцінне каміння органогенного утворення та напівдорогоцінне каміння є історичним фондом дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України.

Цінності, зараховані у **Д.ф.**, є державною власністю. Положення про порядок формування та зберігання **Д.ф.** та його складової частини – Історичного фонду, а також про місце знаходження зазначених фондів затверджується КМУ. Безпосереднє формування і зберігання цінностей Державного фонду здійснює Державне сховище дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

МФУ забезпечує належний облік та контроль за операціями з дорогоцінними металами, дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням, які зараховані у Державний фонд.

Прус Л.Р.

ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ, ЗАКЛАДИ КУЛЬТУРИ, ІНШІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКИМ НАДАЄТЬСЯ ПРАВО ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ – див. ПЕРЕЛІК ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ, ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ, ІНШИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКИМ НАДАЄТЬСЯ ПРАВО ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ.

ДЕРКАЧ ЛЕОНІД ВАСИЛЬОВИЧ (DERKACH LEONID VASYLOVYCH) – Голова ДМКУ з липня 1995 по листопад 1996 р., Голова ДМСУ з листопада 1996 по квітень 1998 р., дійсний державний радник митної служби України, генерал армії України.

Народився 19.07.1939 у м. Дніпропетровськ. Трудову діяльність розпочав у 1957 р. слюсарем на підприємстві. З 1958 р. навчався у Дніпропетровському механічному технікумі, працював помічником майстра на підприємстві. З 1961 по 1964 р. проходив службу в армії.

У 1970 р. закінчив фізико-технічний факультет Дніпропетровського університету за фахом інженер-механік, після чого працював старшим інженером-технологом Південного машинобудівного заводу у м. Дніпропетровськ. У 1973 р. закінчив вищі курси КДБ СРСР. З березня 1972 р. працював оперуповноваженим, старшим оперуповноваженим, начальником відділу УКДБ УРСР в Дніпропетровській області, з 1983 по 1988 р. – начальник Павлоградського міськвідділу УКДБ УРСР в Дніпропетровській області, з лютого 1988 р. – заступник начальника УКДБ УРСР в Дніпропетровській області з кадрів – начальник відділу кадрів, заступник начальника УКДБ УРСР в Дніпропетровській області. У грудні 1992 р. призначений на посаду Голови Державної служби України з питань технічного захисту інформації. З серпня 1994 р. по липень 1995 р. перебував на посаді 1-го заступника Голови СБУ.

Указом Президента України від 11.07.1996 Л.В. Деркач призначений на посаду Голови ДМКУ, а з 29.11.1996 – на посаду Голови ДМСУ.

Очолюючи митні органи, Л. В. Деркач особливу увагу приділив оптимізації структури митних органів, підвищенню фіскальної функції митних органів, удосконаленню нетарифного та митно-тарифного регулювання, організації боротьби з контрабандою, порушеннями митних правил та корупцією, удосконаленню форм митного контролю із застосуванням систем ризиків, посиленню трудової дисципліни працівників митних органів, покращенню умов та оплати праці.

За ініціативою Л. В. Деркача у листопаді 1996 р. ДМКУ реорганізовано у ДМСУ. На базі 8 територіальних митних управлінь, 65 митниць та інших митних установ було утворено 10 регіональних митниць, 45 митниць (4 з яких спеціалізовані), спеціалізовані митні управління та організації. Замість деяких ліквідованих митних постів у пунктах пропуску створено відділи або сектори митниць та митних постів, орієнтовані на специфіку пункту пропуску. Було систематизовано та конкретизовано функціональні обов'язки управлінської вертикалі митної служби України. За рахунок працівників з керівним досвідом роботи було посилено оперативну діяльність та виконання конкретних завдань, що значно підвищило ефективність роботи митних підрозділів. Відповідно до нової структури та наданих функціональних повноважень вперше були сформовані організаційно-інспекторське управління, правове управління, управління міждержавних зв'язків, управління з верифікації сертифікатів. У структурі регіональних митниць було створено відділи тарифів та митної вартості, які напрацьовували методичні рекомендації щодо розрахунку митної вартості, технології вирішення спірних питань при визначенні митної вартості, класифікації товарів і верифікації сертифікатів про походження товарів.

З метою оптимізації надходжень митних платежів у Державний бюджет за час роботи Л.В. Деркача серйозні кроки зроблено у напрямку удосконалення законодавства щодо регулювання зовнішньоекономічних бартерних операцій, операцій з давальницькою сировиною, операцій з гуманітарною допомогою, отримання суб'єктами господарювання пільг з ПДВ, акцизного збору, мита. Результатом законодавчих напрацювань стала зміна механізму надання податкових пільг шляхом переходу від загальних до конкретних адресних, посилено контроль за доставкою та цільовим використанням гуманітарної допомоги, встановлено контроль за розрахунками по бартерних операціях та операціях з давальницькою сировиною, законодавчо встановлено мінімальний рівень митної вартості на лікеро-горілчані та тютюнові вироби. Плідна робота була зроблена при розробці проекту нового Митного кодексу, в якому окрему увагу приділено наданню митним органам статусу правоохоронних та значному підвищенні штрафних санкцій за порушення митного законодавства.

Під керівництвом Л. В. Деркача митні органи вживали суттєвих заходів з виявлення та локалізації тіньових схем ухилення від сплати податків. З метою посилення контролю за дотриманням митного законодавства у 1996 р. створено оперативно-розшукові підрозділи митної варти, однією з основних функцій якої було контроль за доставкою вантажів.

Стратегічним значенням для митної служби України Л. В. Деркач вбачав організацію боротьби з незаконним обігом наркотиків з використанням системи аналізу ризиків, застосуванням технічних засобів та тісного міжнародного співробітництва. У практиці широко застосовувалися методи проведення контрольованих поставок. Результатом такої посиленої боротьби з наркобізнесом було виявлення українськими митниками у листопаді 1997 р. найбільшої на ті часи партії наркотиків в історії України та другої за кількістю у Східній Європі. Завдяки активній позиції української митниці у боротьбі з контрабандою наркотиків Україна 1997 р. була обрана до одного з керівних органів ВМО – Фінансового комітету.

Тісною була співпраця з митниками США, Франції, Англії, Бельгії, ФРН. У процесі реалізації програми TACIS Єврокомісія та ВМО надавали ДМСУ суттєву фінансову та технічну допомогу в розширенні та реконструкції пунктів пропуску. Налагоджувалися зв'язки з митними службами сусідніх держав, вирішувалися проблеми митного оформлення громадян і товарів, що переміщувалися через спільні кордони. Протягом 1997 – 1998 років було укладено міжурядові угоди про митне співробітництво між Україною та Францією, Великобританією, КНР, Грузією, Чехією, Фінляндією, Російською Федерацією та іншими країнами.

Окремим напрямком роботи Л. В. Деркача на посаді Голови ДМСУ було забезпечення удосконалення підбору, підготовки та перепідготовки митників, комплектування підрозділів по боротьбі з контрабандою висококваліфікованими спеціалістами. У зв'язку з цим у 1996 р. було створено Академію митної служби України, а в Чорноморській регіональній митниці організовано Кінологічний центр.

Позитивних зрушень було досягнуто у справі матеріально-технічного забезпечення митниць, соціального захисту і санаторно-медичного обслуговування її працівників: суттєво підвищилася заробітна плата, встановлювалася щорічна доплата на придбання продуктів харчування, для дітей митників надавалися безкоштовні путівки для відпочинку у санаторіях. Облаштовувалася інфраструктура митниць, суттєво реконструювалися діючі та створювалися нові пункти пропуску, збільшувалася пропускна спроможність існуючих пунктів пропуску, купувалося спеціалізоване митне обладнання.

У квітні 1998 р. Л. В. Деркач призначений на посаду Голови СБУ.

З травня 2002 по травень 2006 р. Л. В. Деркач – Народний депутат України 4-го скликання.

Нагороджений орденом «Знак Пошани», орденом Богдана Хмельницького III ступеня, іменною вогнепальна зброєю, почесною відзнакою Служби безпеки України, відзнаками Міністерства оборони України «Доблесть і честь», «Ветеран військової служби», почесною відзнакою Національного олімпійського комітету України, відзнакою Міністерства вугільної промисловості України «Шахтарська доблесть» I ступеня.

Корнійчук О.Т., Фрадинський О.А., Медвідь Ю.О.

«ДЕТЕКТОР БРЕХНІ» – див. ПОЛІГРАФ («ДЕТЕКТОР БРЕХНІ»).

ДЕТЕКТОР ВАЛЮТИ «SUPERSCAN» – див. ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН EVD-3000 – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР ДОКУМЕНТІВ «REGULA 1019.01» – див. ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР ДОКУМЕНТІВ «REGULA 4303» – див. ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР ДОРОГОЦІННИХ КАМЕНІВ «JEWEL DETECTOR» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР КОНТРАБАНДИ «K910B» («БАСТЕР») – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ПОРТАТИВНІ).

ДЕТЕКТОР МАТЕРІАЛІВ «HAZMATID RANGER» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР МЕТАЛУ «АКА-7202» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ).

ДЕТЕКТОР МЕТАЛУ «АКА-7202М» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ).

ДЕТЕКТОР МЕТАЛУ «GARRETT PD 6500» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ).

ДЕТЕКТОР МЕТАЛУ «GARRETT THD» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ).

ДЕТЕКТОР НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ «NDS-2000» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР РАДІАЦІЇ «PM1703 MA» – див. ЗАСОБИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР РАДІАЦІЇ «PM1703MA/MA» – див. ЗАСОБИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР УНІВЕРСАЛЬНИЙ «MULTIRAE PLUS» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР ХІМІЧНИЙ ТА РАДІАЦІЙНИЙ «APD 2000» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕКТОР ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН «SABRE 4000» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ДЕТЕНШЕН (DETSKOVANIE) – 1) штраф, відшкодування фактичних збитків, які виплачуються фрахтувальником власнику судна за простій судна понад часу, зафіксованого в чартері, якщо останнє обмежене договором; 2) простій, затримка судна через навантаження або вивантаження понад терміни, обумовлені в чартері (контросталію); на відміну від демереджа, збитки за простій судна у цьому випадку оплачуються не частково, а в повному обсязі.

Прус Л.Р.

ДЕЦКОВАНЬЄ (DETSKOVANYE) – пеня, що нараховувалась у Великому Князівстві Литовському за ухилення від сплати або несвоєчасність розрахунків зі сплати мита за право реалізації горілчаних виробів, меду та пива населенням (капщизни).

Ченцов В.В.

ДЖЕБЕЛЬ АЛІ – див. ПОРТ ДЖЕБЕЛЬ АЛІ.

ДЖЕРЕЛО МИТНОЇ НЕБЕЗПЕКИ (SOURCE OF CUSTOMS DANGER) – сукупність реальних або потенційних економічних, політичних, техногенних та природних умов і явищ, їх властивостей та протиріч, дій і намірів певних суб'єктів митних економічних відносин, яка містить у собі та створює (у різному поєднанні) ризикові ситуації, які сприяють виникненню намірів переміщення товарів і транспортних засобів на територію держави шляхом економічного й митного шахрайства, прояву деструктивних властивостей існуючого регуляторного інструменту організації та забезпечення митної діяльності, а також інших митних небезпек.

Пашко П.В.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКСПОРТУ (EXPORT DIVERSIFICATION**)** – переспеціалізація виробничої бази і технологічних процесів, виокремлення підрозділів для збільшення обсягів випуску, розширення асортименту товарів і послуг, конкурентоспроможних на зарубіжних ринках та забезпечення тим самим зростання обсягів експорту товарів, послуг.

Д.е. характерна для країн зі слабкою економікою та країн, що намагаються покращити структуру експорту. Використання стратегії диверсифікації експорту стало підґрунтям економічного відродження і зміцнення міжнародних конкурентних позицій таких країн світу, як Китай, Індія, Бразилія, Сингапур, Мексика, Республіка Корея та інших. Включення економік цих країн у світове господарство супроводжувалося і закріплювалося саме процесами диверсифікації експорту, які набували тим більшого значення, чим у більш кризовому стані знаходилися їх економіки.

Науковці виділяють три основні підходи до тлумачення сутності диверсифікації експорту: структурно-функціональний, ресурсний і результативний. Структурно-функціональний підхід спирається на методологічну схему «загальне – особливе – окреме» та понятійний ряд «потенціал – економічний потенціал – експортний потенціал», за якими диверсифікація експортного потенціалу підприємства визначається як складова економічного потенціалу підприємства, що забезпечує формування його міжнародних конкурентних переваг, або як складова системи зовнішньоторговельних зв'язків підприємства. Згідно з ресурсним підходом, диверсифікація експортного потенціалу підприємства визначається як здатність або можливості підприємства виробляти конкурентоспроможні товари і послуги, що можуть бути реалізовані на світових ринках. Ці можливості визначаються ресурсною базою експортної діяльності, що має бути адаптована до конкурентного профілю зовнішнього ринку та факторної моделі конкурентоспроможності підприємства. Ресурсний підхід інтегрований у сучасні концепції стратегічного потенціалу підприємства, що акцентують увагу на таких його характеристиках як цінність для клієнтів, специфічність, складність імітації та складність заміщення, які забезпечують встановлення конкурентних переваг підприємства на зовнішніх ринках. Результативний підхід базується на тлумаченні диверсифікації експортного потенціалу підприємства крізь призму його цільової орієнтації – як механізм або засіб досягнення певної мети, а конкретніше – максимального обсягу товарів і послуг, що можуть бути вироблені і реалізовані на світових ринках. Відповідно до логічної конструкції «засіб – мета» визначаються характеристики експортного потенціалу, що відображають модель конкурентоспроможності підприємства.

Мартинюк В.П.

ДИЛЕР (DEALER) [від англ. dealer – торговець] – посередник (фізична або юридична особа), що займається купівлею-продажем цінних паперів, валют, товарів і діє від свого імені та за власний рахунок. **Д.** можуть виступати банки, фондові біржі, гуртові та роздрібні торговельні посередники. У вітчизняному законодавстві виділяють декілька підходів до трактування сутності поняття **Д.**

Зокрема, на ринку сільськогосподарського машинобудування **Д.** розглядають як юридичну або фізичну особу, яка, виконуючи функції продавця, здійснює закупівлю машин для наступного їх продажу і надає послуги з технічного сервісу. У банківській сфері, **Д.** є працівник банку, якому доручається здійснення операцій на грошовому ринку, операцій з цінними паперами, валютою тощо від імені банку та його клієнтів.

Д. займається просуванням товарів або послуг на місцевому ринку. Торговий **Д.** укладає договір з фірмою-виробником, після чого своїми силами доводить товар або послугу до покупців. При цьому така форма співпраці вкрай вигідна для обох сторін: виробник підвищує продажі, освоює нові ринки, а **Д.**, абсолютно нічого не виробляючи, може отримувати високий прибуток.

Особливостями діяльності **Д.** є те, що вони не отримують право власності на об'єкт угоди, діють від свого імені та за власний рахунок, отримують винагороду, джерелом якої є різниця цін (курсів) продавця і покупця, а також динаміка цін у часі.

Також **Д.** є інвестором, професійним учасником фондового ринку і здійснює операції з цінними паперами. Специфікою дилерської торгівлі на фондовому ринку є те, що **Д.** публічно оголошує ціни та строки купівлі-продажу цінних паперів і бере на себе зобов'язання з виконання обумовлених умов кожної конкретної угоди.

Прибуток біржові **Д.** отримують від платного консультування, комісій та спреда (різниці між ціною купівлі та продажу цінних паперів).

Найбільш поширеними видами товарів, що реалізуються **Д.** є товари масового попиту. Окрім того, **Д.** забезпечує гарантійний та післягарантійний сервіс реалізованих товарів. У країнах з розвиненою економікою більше половини усіх товарів реалізується через **Д.** і ця частка зростає за рахунок зниження питомої ваги товарів, що представляються на ринку безпосередньо виробниками або брокерами. Залежно від географії і виду ринку **Д.** називають торговцями, джобберами, принципалами, спеціалістами, операторами, камбістами.

В Україні в 1999 р. створено Всеукраїнську асоціацію автомобільних імпортерів і дилерів (ВААІД), що є добровільною громадською некомерційною організацією, яка створена для координації зусиль, спрямованих на захист законних прав і фінансово-економічних інтересів підприємців, розвитку і регулювання автомобільного ринку України. 05.11.2005 між зазначеною організацією та ДМСУ підписано Меморандум про співпрацю, відповідно до якого визначено заходи, спрямовані на подолання тіньових механізмів ввезення в Україну товарів та створення надійних бар'єрів для надходження на споживчий ринок продукції без сплати визначених чинних законодавством податків і зборів. У свою чергу ДМСУ взяла на себе зобов'язання щодо оптимізації умов ведення ЗЕД членів асоціації. Окрім того, 07.11.2005 цими ж сторонами підписано Протокол про співпрацю у боротьбі з корупцією, відповідно до якого передбачено вироблення заходів щодо подолання перешкод, які заважають розвитку підприємництва, організації та здійснення митної справи в Україні, створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України, боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.

Руда Т.В., Несторишен І.В.

ДИНАР (DINAR) – грошова одиниця багатьох держав, переважно арабомовних або колишніх частин Османської імперії. Арабське слово «динар» походить від денарія, срібної монети Римської імперії. **Д.** називаються валюти Алжиру, Бахрейну, Йорданії, Кувейту, Лівії, Сербії, Республіки Македонія, Тунісу. **Д.** входить до грошової системи Ірану.

Колесников К.М.

ДИПЛОМАТИЧНА ВІЗА – див. ВІЗА ДИПЛОМАТИЧНА.

ДИПЛОМАТИЧНА ПОШТА – див. ПОШТА ДИПЛОМАТИЧНА.

ДИПЛОМАТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ – див. ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ ДИПЛОМАТИЧНЕ.

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ДИПЛОМАТИЧНИЙ.

ДИПЛОМАТИЧНИЙ КУР'ЄР – див. КУР`ЄР ДИПЛОМАТИЧНИЙ.

ДИРГЕМ (ДИРХАМ) (DIRHAM) – арабська монета, запроваджена в обіг наприкінці VII ст. з початковою вагою у 3,9 г і вартістю 1/10 динара. Назва походить від грецького слова драхма. Згідно з ісламською забороною на зображення живих істот, на арабських **Д.**, на відміну від європейських монет, розміщували тільки написи: вислови з Корану, імена правителів тих областей, де було карбовано **Д.**, назву монети, рік і місто.

З розпадом Арабського халіфату **Д.** починають карбуватися різними династіями Північної Африки і Середньої Азії. У Східній Європі, зокрема на Україні, **Д.** використовувалися як валюта в добу раннього середньовіччя доти, доки там не з'явилися місцеві монети. Дирхамові скарби знайдено в Україні, Білорусі, Європейській частині Росії, країнах Балтії, Швеції та на півночі Польщі (найбільший з таких скарбів містив понад 50 000 монет).

Аббасидські **Д.**, переважно з Північної Африки, першої чверті IX ст. свідчили про хозарсько-арабські торговельні зв'язки через Середземномор'я. Протягом другої чверті IX – початку X ст. північноафриканські монети замінюються середньоазіатськими. За доби вікінгів, коли варяги контролювали Балтій-

Диргем хана Джанібека

ського-Дніпровський шлях («шлях із варягів у греки»), **Д.** поширилися на півночі Європи. Важливі дирхамські скарби виявлено в Швеції, зокрема на острові Готланд. Вивіз арабського срібла до Східної Європи зменшився наприкінці X і припинився на початку XI сторіччя. Останній саманідський **Д.**, знайдений у Швеції, датований 869 р., на Русі – 1015 р. Наприкінці XI сторіччя арабські монети були цілковито витіснені європейськими. Нині **Д.** є грошовою одиницею Марокко, ОАЕ, присутній у грошових системах Лівії, Катару, Йорданії, Таджикистану.

Колесников К.М.

ДИСКРИМІНАЦІЯ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ (DISCRIMINATION IN FOREIGN TRADE) – створення для юридичних і фізичних осіб однієї країни в їх торговельній діяльності на території іншої держави гірших умов, ніж ті, які створені юридичним особам іншої країни. На практиці постає як відмова окремій країні або низці країн у режимі найбільшого сприяння за одночасного надання його іншим країнам (як торговельним партнерам).

Термін «дискримінація» означає будь-яку відмінність, виключення, обмеження або перевагу, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав. Поняття охоплює виключення або обмеження можливостей для членів певної групи відносно можливостей інших груп.

Дискримінаційна торгівля – форма міжнародної торгівлі за специфікою регулювання, віддзеркалення державно-політичного підходу уряду певної країни до торговельно-економічних відносин з іншими країнами. **Д.** виникає у результаті застосування в торговельно-економічних відносинах жорстких обмежувальних заходів (ембарго, торговельний бойкот, торговельна блокада) або інших інструментів, що дискримінують права торговельного партнера. **Д.** є відходом від принципу однакового режиму для всіх торговельних партнерів – принципу недискримінації. Згідно з цим принципом, прийнятим ООН та ГАТТ/СОТ, жодна з країн не може бути дискримінована у процесі міжнародної торгівлі та інших форм міжнародних економічних відносин. Однак на практиці **Д.** є доволі частим явищем, а застосування таких заходів, як ембарго, бойкот і блокада, дозволяється ООН як метод торговельно-політичного тиску на країну, що порушує норми міжнародного права. Принцип недискримінації у частині національного режиму має два обмеження. Він не застосовується по відношенню до системи державних закупівель, а також субсидій, що виплачуються виключно національним виробникам.

У 1990 р. відбулися якісні зміни у діяльності міжнародної організації, яка проводила дискримінацію у зовнішній торгівлі (Координаційний комітет з експортного контролю). На сесії виконкому цієї організації було знято обмеження на поставку багатьох видів сучасної техніки у східноєвропейські країни. Такі обмеження було знято й щодо України. У 1996 р. організація трансформувалася у клуб технологічно розвинених країн та найбільших експортерів зброї. Україну як експортера зброї прийнято до цього клубу як країну-засновницю.

Разумей М.М.

ДИСПАЧ (DISPATCH MONEY) – винагорода за дострокове завершення вантажних операцій до закінчення сталійного часу, що виплачується судновласником власнику вантажу або фрахтувальнику. Сталійний час – проміжок часу, протягом якого вантаж повинен бути навантажений на судно або вивантажений із судна; визначається угодою сторін, а за відсутності такої угоди – нормами, прийнятими в порту навантаження (розвантаження). Завдяки **Д.** відбувається звільнення судна від вантажних операцій.

Розмір **Д.** та порядок його розрахунку визначається договором морського перевезення. Якщо розмір **Д.** не визначений умовами договору, то **Д.** виплачується у розмірі однієї другої плати за простій. Крім того, термін **Д.** використовується для визначення періоду часу між терміном закінчення вантажних операцій і сталійним часом (відповідно до умов чартеру).

У випадку здійснення вантажних операцій у декількох портах – проводиться сумарний розрахунок розміру **Д.** по усіх портах вивантаження або навантаження. Це здійснюється з метою уникнення порушення прав судновласника і фрахтувальника та застосування однакових ставок **Д.**

Д. не застосовується при танкерних перевезеннях.

Туржанський В.А.

ДИСТРИБ'ЮТОР (DISTRIBUTOR) – торговельний посередник, що займається гуртовими закупівлями товарів у великих товаровиробників, для подальшого збуту таких товарів дилерам або реселлерам на регіональних ринках. **Д.** поділяють на: **Д.** «регулярного типу» – здійснюють повний набір послуг як комерційно-посередницького, так і виробничого характеру, та **Д.** «нерегулярного типу» – надають обмежений перелік комерційно-посередницьких послуг. Вони в основному працюють з дрібними і середніми торговцями, підприємствами побутового обслуговування, населенням, що купує товари у невеликих обсягах. **Д.** реалізують продукцію двома шляхами: методом прямого продажу та багаторівневого (мережевого) маркетингу.

Руда Т.В.

ДИСТРИБ'ЮТОР ГЕНЕРАЛЬНИЙ (GENERAL DISTRIBUTOR) – єдиний представник виробника, який організовує збутову діяльність у країні або в декількох країнах (у регіоні) власними силами або

через мережу дилерів. Дистриб'юторська угода передбачає виконання **Д.г.** ряду функцій, пов'язаних з реалізацією товару: організацію реклами в даному регіоні, передпродажну підготовку технічно складних товарів, наданням покупцям сервісних послуг, аналіз кон'юнктури ринку та відгуків покупців про придбані ними вироби підприємства.

Дистриб'юторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи – підприємці. Однак фізичній особі бути **Д.г.** досить важко через значні вимоги до них постачальників-виробників. Тому, зазвичай **Д.г.** є юридичні особи, які мають значно більші можливості для здійснення збутової діяльності.

Переваги для **Д.г.**: як посередник він має велику підприємницьку незалежність, можливість самостійно встановлювати відпускні ціни; отримує монопольне право на продаж товарів виробника на певній території. Як правило, укладаючи дистриб'юторський договір, сторони обумовлюють територію, на якій буде працювати дистриб'ютор – це може бути країна, окремий регіон, область, район. Виробник надає ексклюзивні права лише одному **Д.г.** на всій території, а **Д.г.** вже самостійно формує регіональну дилерську мережу в окремих регіонах.

Важливим питанням дистриб'юторського договору є визначення ціни товару та формування цінової політики. **Д.г.** намагається забезпечити на території реалізації єдину цінову політику. З цієї причини у дистриб'юторському договорі можуть бути встановлені конкретні обмеження цінових прав дистриб'ютора. Виробник або **Д.г.** можуть контролювати верхню планку ціни реалізації. Але іноді вигідніше контролювати не верхню, а нижню планку ціни з метою усунення можливості звуження дилерської мережі шляхом демпінгу. Постачальники, щоб стимулювати **Д.г.** до збільшення обсягів продажу надають їм додаткові знижки, які можуть залежати від частоти замовлення товару, обсягів товару, що закуповується, виконання плану обсягів продажу та інших чинників. Такі знижки дозволяють дистриб'юторам встановлювати свою надбавку і залишати зазор для однієї дрібнооптової або роздрібної ланки у своєму торговельному ланцюгу. Винагорода дистриб'ютора складається із різниці між ціною закупівлі товару у виробника та ціною його продажу. Як правило, постачальники крім цінової знижки надають **Д.г.** й інші пільги. Ними найчастіше є надання товарного кредиту та відстрочка (розстрочка) платежу.

Незважаючи на досить широке поширення, діяльність дистриб'ютора у більшості країн, у тому числі в України, окремо не врегульована законодавством. Але в деяких країнах певне правове регулювання є. Так, у Саудівській Аравії, Йорданії, у Кувейті, у інших країнах Близького та Середнього Сходу подібний вид діяльності дозволяється лише громадянам цих країн. Тобто, без місцевого підприємця проникнення на ринок неможливо. У деяких країнах захист дистриб'юторів здійснюється судовою практикою шляхом застосування до них правил про агентів або шляхом застосування загальних принципів законодавства (наприклад, у Німеччині та Франції).

Неліпович О.В.

ДИСЦИПЛІНАРНИЙ СТАТУТ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (DISCIPLINARY STATUTE OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – нормативно-правовий акт, у якому було визначено суть службової дисципліни, права та обов'язки посадових осіб митної служби України, яким присвоєно спеціальні звання, у тому числі керівників митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, щодо забезпечення та додержання дисципліни, а також види та порядок застосування заохочень і дисциплінарних стягнень.

Д.с. врегульовував питання щодо обов'язків керівника митного органу із забезпечення службової дисципліни, видів заохочень та порядку їх застосування, видів дисциплінарних стягнень та порядку їх застосування, порядку оскарження рішень про застосування дисциплінарних стягнень, облік заохочень і дисциплінарних стягнень.

ЗУ «Про Дисциплінарний статут митної служби України» втратив чинність 04.07.2013.

Царенко В.І.

ДИСЦИПЛІНАРНІ СТЯГНЕННЯ – див. СТЯГНЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНІ.

ДІЗНАННЯ (INQUIRY) – початкова форма досудового розслідування. Основна його функція – проведення оперативно-розшукових заходів і невідкладних слідчих дій з метою виявлення ознак злочину та осіб, які його вчинили (одержання документів, предметів, інших відомостей, які несуть

в собі важливу інформацію, виявлення свідків і потерпілих).

Згідно з КПКУ від 13.04.2012 № 4651-VI **Д.** – це форма досудового розслідування, у якій здійснюється розслідування кримінальних проступків. Кримінально-процесуальне законодавство на сьогодні передбачає дві форми досудового розслідування як процесуальної діяльності. Обидві ці форми за своїми завданнями, процедурою взаємопов'язані між собою. Наявність провадження в обох формах при розслідуванні кожної кримінальної справи необов'язкова. КПКУ дає вичерпний перелік органів **Д.**, тобто органів та посадових осіб, які мають право провадити **Д.** у кримінальних справах.

Про виявлений злочин і почате дізнання орган **Д.** негайно повідомляє прокурора. За наявності ознак злочину, що не є тяжким, орган дізнання порушує кримінальну справу і, керуючись правилами кримінально-процесуального закону, проводить слідчі дії до встановлення особи, яка його вчинила. Після цього орган **Д.**, складає постанову про передачу справи слідчому, яку подає прокурору для затвердження. У разі порушення органом **Д.** справи про тяжкий злочин він зобов'язаний передати її слідчому через прокурора після виконання невідкладних слідчих дій.

Орган **Д.** має право затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, лише при наявності однієї з таких підстав: коли цю особу застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення; коли очевидці, у тому числі й потерпілі, прямо вкажуть на дану особу, що саме вона вчинила злочин; коли на підозрюваному або на його одязі, при ньому або в його житлі буде виявлено очевидні сліди злочину.

При наявності інших даних, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише у тому разі, коли ця особа намагалася втекти, або коли вона не має постійного місця проживання, або коли не встановлено особи підозрюваного. Орган **Д.** має право допитати підозрюваного у вчиненні злочину. Строки провадження **Д.**: у справах про тяжкі або особливо тяжкі злочини – 10 днів з моменту порушення справи; у справах про злочини. що не є тяжкими чи особливо тяжкими, – до встановлення особи, що вчинила злочин, та у термін не більше 10 днів, починаючи з моменту встановлення особи, що вчинила злочин. Передбачені законом строки провадження **Д.** є остаточними і продовженню не підлягають.

Пунда О.О.

ДІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНІ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (PROCEDURAL ACTIONS IN CASES OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – дії, направлені на забезпечення провадження у справах про ПМП, у тому числі отримання доказів про протиправне діяння та їх документування з метою своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин цього діяння та правомірного рішення у справі. **Д.** носять офіційний характер та здійснюються лише посадовими особами у межах наданих повноважень у суворій відповідності до закону та при дотримані визначеного законодавством порядку.

Згідно з МКУ 2012 р. **Д.** передбачають:

1) складення протоколу про порушення митних правил;

2) опитування осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, свідків, інших осіб;

3) витребування документів, необхідних для провадження у справі про порушення митних правил, або належним чином завірених їх копій чи витягів з них;

4) тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів, зазначених у пункті 3 ст. 461 МКУ 2012 р., та документів на них;

5) митне обстеження;

6) пред'явлення товарів, транспортних засобів і документів для впізнання;

7) експертиза;

8) взяття проб та зразків для проведення дослідження (аналізу, експертизи).

Під час проведення процесуальних дій, зазначених у пунктах 2, 4-6, 8, складаються встановленої форми протоколи.

Хоча у наведеному МКУ 2012 р. переліку **Д.** не вказано такої дії як адміністративне затримання, її необхідно віднести до **Д.** так як за своїми ознаками адміністративне затримання та складання протоколу про адміністративне затримання є **Д.** Зокрема, адміністративне затримання носить офіційний характер, здійснюється лише уповноваженими посадовими особами у суворій відповідності до встановленого порядку, його підстави та строки є суворо регламентовані, цей примусовий захід є засобом забезпечення провадження у справах про ПМП, про адміністративне затримання особи складається протокол встановленої форми.

За своїми ознаками **Д.** також є розгляд справи про порушення митних правил як офіційна регламентована МКУ 2012 р. та іншими законами основна процесуальна частина провадження у справах про порушення митних правил.

Д. також необхідно вважати винесення постанови у справі про порушення митних правил. Залежно від результатів розгляду справи уповноважена посадова особа або суд (суддя) виносить одну з таких постанов, яка здійснюється та фіксується у спеціальній формі:

1) про проведення додаткової перевірки;

2) про накладення адміністративного стягнення;

3) про закриття провадження у справі.

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови про-

тягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. Копія постанови у той самий строк вручається або висилається потерпілому на його прохання. Копія постанови вручається під розписку. У разі якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

Хома В.О.

ДІЇ, СПРЯМОВАНІ НА НЕПРАВОМІРНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ЧИ ЗМЕНШЕННЯ ЇХ РОЗМІРУ, А ТАКОЖ ІНШІ ПРОТИПРАВНІ ДІЇ, СПРЯМОВАНІ НА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (ACTIONS UNLAWFULLY GRANTING EXEMPTION FROM CUSTOMS DUTIES OR REDUCING THEIR SIZE AS WELL AS OTHER ILLEGAL ACTIONS AIMED AT EVASION OF CUSTOMS DUTIES) – вид порушень митних правил в Україні. Заявлення в митній декларації з метою неправомірного звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру неправдивих відомостей щодо істотних умов зовнішньоекономічного договору (контракту), ваги (з урахуванням допустимих втрат за належних умов зберігання і транспортування) або кількості, країни походження, відправника та/або одержувача товару, неправдивих відомостей, необхідних для визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД та його митної вартості, та/або надання з цією ж метою митному органу документів, що містять такі відомості, або несплата митних платежів у строк, встановлений законом, або інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів, а так само використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів, в інших цілях, ніж ті, у зв'язку з якими було надано такі пільги, – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 300 відсотків несплаченої суми митних платежів.

Гармаш Є.В.

ДІОЙКЕТ, ДІОЙКІТ (DIOIKET) [грец. διοικητής – дослівно «той, хто стоїть на чолі управління»] – у давньогрецьких полісах Північного Причорномор'я найвищий одноособовий фінансовий та контрольно-ревізійний орган. **Д.**, урядовець із досить широкими повноваженнями, не акумулював різні види грошових надходжень, а фактично здійснював постаудит, у тому числі, щодо відкупників орендованих митних зборів. Головним його завданням був загальний нагляд за джерелами надходжень державного скарбу, тоді як храмовим скарбом завідували «скарбники священних сум». У ранньосередньовічній Візантії **Д.** – чиновник із відомства логофета генікону (управління постачання), що належав до фіскального управління імперії.

У причорноморських полісах античної доби прибутки з торгівлі, митні збори, штрафи, судові мита, доходи з орендованого державного майна, кошти від конфіскацій майна разом з іншими джерелами надходжень – пожертвуваннями у вигляді літургій, податками на жертвоприношення тощо – складали головні статті прибуткової частини «Державного бюджету». Хоча **Д.**, як верховний розпорядник фінансів або скарбник держави, ніколи не зосереджував у свої руках усі фінансові ресурси держави, оскільки не існувало самого поняття єдиного «Державного бюджету», влада цього урядовця була дуже великою. **Д.** контролював надходження найважливіших державних доходів, у тому числі відкупів, мав право конфісковувати майно невиправних боржників, або навпаки, не стягувати відсотки із сум заборгованостей перед державою, відкладати виплати і навіть скасовувати борги. Щорічно у визначені строки **Д.** був зобов'язаний звітувати на народних зборах. Термін виконання цієї магістратури зазвичай дорівнював року, хоча на практиці **Д.** затримувалися на посаді значно довше.

У III – I ст. до н. е. діойкет (як і номофілак) був наділений у Херсонесі правом законодавчої ініціативи. Найвідомішим **Д.** був ольвіополіт Протоген, син Геросонта, який у III ст. до н. е. виконував обов'язки головного розпорядника фінансів поліса протягом трьох років, що, на думку фахівців, свідчило про елітаризацію ольвійської демократії, що досягла свого піку в імператорський період.

Колесников К.М.

ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНА (CHARITY) – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації» цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара.

Цілями **Д.б.** є надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах благодійної діяльності, визначених цим Законом, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах. Сферами **Д.б.** є: освіта; охорона здоров'я; екологія, охорона довкілля та захист тварин; за-

побігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах; опіка і піклування, законне представництво та правова допомога; соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності; культура та мистецтво, охорона культурної спадщини; наука і наукові дослідження; спорт і фізична культура; права людини і громадянина та основоположні свободи; розвиток територіальних громад; розвиток міжнародної співпраці України; стимулювання економічного зростання і розвитку економіки України та її окремих регіонів та підвищення конкурентоспроможності України; сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні.

Суб'єктами **Д.б.** є благодійні організації, які утворені та діють відповідно до законодавства про **Д.б.**, а також інші благодійники та бенефіціари. Обмеження щодо політичних партій, кандидатів на виборні посади на державній або іншій публічній службі як суб'єктів благодійної діяльності визначаються законами України. Суб'єкти благодійної діяльності мають право здійснювати благодійні програми, спільну благодійну діяльність та інші види благодійної діяльності спільно з нерезидентами з урахуванням особливостей, визначених законами або міжнародними договорами України.

Благодійники спільно чи індивідуально можуть здійснювати **Д.б.** на підставі добровільного вибору одного або кількох таких її видів: безоплатна передача у власність бенефіціарів коштів, іншого майна, а також безоплатне відступлення бенефіціарам майнових прав; безоплатна передача бенефіціарам права користування та інших речових прав на майно і майнові права; безоплатна передача бенефіціарам доходів від майна і майнових прав; безоплатне надання послуг та виконання робіт на користь бенефіціарів; благодійна спільна діяльність та виконання інших контрактів (договорів) про благодійну діяльність; публічний збір благодійних пожертв; управління благодійними ендавментами; виконання заповітів, заповідальних відказів і спадкових договорів для благодійної діяльності; проведення благодійних аукціонів, негрошових лотерей, конкурсів та ін. Закони України можуть визначати додаткові види **Д.б.** та особливості регулювання певних її видів.

Фрадинський О.А.

ДІЯЛЬНІСТЬ БРОКЕРСЬКА МИТНА (CUSTOMS BROKERAGE) – посередницька діяльність щодо забезпечення комерційних контактів між митними органами та компаніями, які здійснюють перевезення товарів через митний кордон.

Д.б.м. належить до видів господарської діяльності, що підлягають обов'язковому ліцензуванню. Контроль за **Д.б.м.** здійснюють митні органи. Періодичність контролю за **Д.б.м.** визначається на основі критеріїв ризику, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження діяльності митного брокера: додержання ліцензійних вимог, додержання вимог господарського законодавства та законодавства з питань митної справи; строк провадження ним господарської діяльності. Відповідно до визначених критеріїв встановлюється високий, середній чи незначний ступінь ризику. Періодичність контролю за **Д.б.м.** з високим ступенем ризику – не частіше одного разу на рік; із середнім ступенем ризику – не частіше одного разу на три роки; з незначним ступенем ризику – не частіше одного разу на п'ять років.

Яковенко О.В.

ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКА (ECONOMIC ACTIVITY) – розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. **Д.г.**, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. **Д.г.** може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участі або без участі суб'єктів господарювання, є господарчим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів.

Відносини у сфері **Д.г.** регулюються Конституцією України, ГКУ, законами України, нормативно-правовими актами Президента України та КМУ, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами.

Фрадинський О.А.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА (ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЗЕД) (FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY) – процес взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності різних країн світу. Як правило, цей процес будується на принципах реалізації економічних інтересів сторін, досягненні взаємної економічної вигоди, дотримання положень міжнародного права. Основою розвитку зовнішньоекономічних відносин між країнами світу виступають міжнародний поділ праці та відкритість економік в умовах поширення глобалізаційних процесів. **ЗЕД** кожної країни є важливим чинником економічного зростання країни, економічного розвитку окремо взятих суб'єктів економічної діяльності, ре-

гіонів та країни в цілому. Розвиток **ЗЕД** обумовлюється інтенсивним поширенням інтеграційних процесів в світовій економіці та інтернаціоналізацією економічної діяльності. Необхідність **ЗЕД** визначається доцільністю обміну природними ресурсами, виробленими товарами, використанням переваг міжнародного поділу праці. На рівні підприємства мотивами здійснення **ЗЕД** є: розширення ринків збуту своєї продукції за межі країни з метою максимізації прибутку та реалізації інших інтересів, придбання необхідних сировинних ресурсів, технологій і обладнання, залучення іноземних інвестицій з метою модернізації виробництва, розширення експортного потенціалу і посилення конкурентних позицій на світових ринках. Зовнішньоекономічні відносини виявляються у формах обміну матеріальними товарами, послугами, об'єктами інтелектуальної власності, результатами виробничо-технічного співробітництва між країнами. Формами **ЗЕД** можна визначити: зовнішню торгівлю, міжнародне виробниче кооперування, міжнародне науково-технічне співробітництво, міжнародне інвестиційне співробітництво, валютно-фінансові та кредитні операції тощо. Економічний механізм **ЗЕД** ґрунтується на принципах досягнення певного рівня рентабельності та прибутковості суб'єктів. Сукупність підприємств, галузей, які виробляють продукцію на експорт або здійснюють імпортні операції та інші види **ЗЕД**, утворюють своєрідний зовнішньоекономічний комплекс країни. Державне регулювання **ЗЕД** є необхідним та важливими напрямком загальної регуляторної діяльності держави і передбачає створення відповідних умов та механізмів (правових, економічних, інституційних тощо) для забезпечення її ефективного розвитку.

Петруня Ю.Є., Новикова К.І.

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНА (INVESTMENT ACTIVITY) – сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Реалізується на основі: інвестування, яке здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності; державного інвестування, у тому числі державної підтримки реалізації інвестиційних проектів відповідно до положень ЗУ «Про інвестиційну діяльність», яке здійснюється органами державної влади та органами влади Автономної Республіки Крим за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів; інвестування, яке здійснюється органами місцевого самоврядування; іноземного інвестування, яке здійснюється іноземними громадянами, юридичними особами та державами; спільного інвестування, яке здійснюється громадянами та юридичними особами України, іноземних держав.

Д.і. забезпечується шляхом реалізації інвестиційних проектів і проведення операцій з корпоративними правами та іншими видами майнових та інтелектуальних цінностей.

Фрадинський О.А.

ДІЯЛЬНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА (ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ОРД) (OPERATIONAL AND INVESTIGATION ACTIVITY) – система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. **ОРД**, а отже, і застосування оперативно-технічних засобів її здійснення, спрямована не лише на одержання даних, важливих для підготовки і проведення слідчих дій, виявлення ознак злочину, але й на розкриття злочину, тобто на здобуття даних, які підтверджують факт вчинення злочину і вказують на особу, яка його вчинила. У кожному випадку наявності підстав для проведення **ОРД** заводиться оперативно-розшукова справа. Постанова про заведення такої справи підлягає затвердженню начальником органу внутрішніх справ, підрозділу внутрішньої безпеки МВС, органу СБУ, Державної прикордонної служби України, охорони вищих посадових осіб, Служби зовнішньої розвідки України, органу, установи виконання покарань чи слідчого ізолятора, оперативних підрозділів ДФСУ (оперативного підрозділу податкової міліції та підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою) або його уповноваженим заступником. Підставами для заведення оперативно-розшукових справ є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів. Порядок ведення таких справ визначається окремим нормативно-правовим актом СБУ. Організаційною формою **ОРД** є оперативно-розшукові заходи, що становлять собою сукупність окремих управлінських рішень та оперативно-розшукових дій, об'єднаних єдиною метою і спрямованих на вирішення визначених тактичних завдань. Метою провадження оперативно-розшукових заходів є отримання масиву даних, які відповідатимуть критеріям допустимості, а тому можуть бути використанні у кримінальному судочинстві. Принципами **ОРД** є: конституційний принцип законності; принцип гуманізму; принцип рівності прав людини і громадянина перед законом; принцип поваги та дотримання прав і свобод людини і громадянина в **ОРД**; принцип оперативності (наступальний характер діяльності); принцип всебічності, повноти

та об'єктивності ведення справи; принцип здійснення юридичної діяльності лише уповноваженим на це законом суб'єктом; принцип залучення конфідентів; принцип конспірації та принцип відповідності рівня оперативно-розшукового реагування.

Шмигельський В.В.

ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ НАУКОВО-ДОСЛІДНА (RESEARCH ACTIVITY IN THE SPHERE OF STATE CUSTOMS AFFAIRS) – інтелектуальна творча діяльність, яка спрямована на забезпечення митних інтересів України, розвитку державної митної справи та професійної освіти у митній службі України.

Д. здійснювалась на підставі середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня, визначених КМУ, Пріоритетних напрямів наукових досліджень в галузі митної справи, Тематичного плану науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт ДМСУ на відповідний рік, які затверджуються наказами.

Відповідно до ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність» основними формами **Д.** були фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Відповідно до МКУ 2012 р. наукові дослідження у сфері забезпечення митних інтересів у митній службі України здійснювали спеціалізовані навчальні заклади та науково-дослідна установа. Спеціалізованим навчальним закладом була Академія митної служби України, яка створена Указом Президента «Про створення Академії митної служби України», а науково-дослідною установою – Державний науково-дослідний інститут митної справи, функціонування якого передбачено постановою КМУ «Про утворення Державного науково-дослідного інституту митної справи».

Наукові дослідження у митній службі України були спрямовані на дотримання митних інтересів, які визначені МКУ 2012 р. як національні інтереси України, забезпечення і реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи. Згідно із ЗУ «Про основи національної безпеки України» національні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. Національні інтереси в Україні визначені у таких документах: «Стратегія інтеграції України до ЄС», рекомендації парламентських слухань «Зовнішня політика України як інструмент забезпечення національних інтересів держави: здобутки, реалії та перспективи», ЗУ «Про основи національної безпеки України». «Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється».

Відповідно до МКУ, державна митна справа передбачає собою встановлений порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення УКТ ЗЕД, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Науково-дослідна діяльність у сфері професійної освіти була спрямована на забезпечення професіоналізації митної справи, підвищення ефективності виконання посадовими особами митної служби України завдань, визначених МКУ, функцій із надання фізичним і юридичним особам якісних адміністративних послуг, що максимально сприяла реалізації їх конституційних прав, свобод та законних інтересів, підвищення рівня ефективності кадрового забезпечення здійснення державної митної справи.

Виконання **Д.** забезпечувало інтеграцію освіти, науки і державної митної справи, що дозволило удосконалити діяльність митної служби України. Результатом фундаментальних та прикладних наукових досліджень у сфері державної митної справи були нові знання, зафіксовані на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо. Також могло бути одержано науково-прикладний результат як нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, розробка, яка впроваджена або може бути впроваджена у діяльність митних органів. Науково-прикладний результат міг бути у формі звіту, ескізного проекту, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію, натурного зразка тощо. Механізм формування ДМСУ тематики фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, окремих їх етапів у межах визначеного для цього обсягу видатків державного бюджету та їх проведення на засадах державного замовлення був визначений Порядком формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів Державного бюджету.

Процедура закупівель робіт, товарів і послуг для проведення наукових досліджень у сфері державної митної справи здійснювалась з урахуванням Закону України «Про здійснення державних закупівель». Вимоги щодо організації робіт з державної реєстрації та обліку відкритих (несекретних) науково-дослідних, дослідно-конструк-

торських робіт та вимоги до поширення відповідної інформації визначались Порядком державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт і дисертацій.

Порядок та умови здійснення **Д.** визначались відповідними договорами, державними стандартами України (ДСТУ 3973-2000 «Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Правила виконання науково-дослідних робіт. Загальні положення», ДСТУ 3974-2000 «Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Правила виконання дослідно-конструкторських робіт. Загальні положення» ДСТУ 3008-95 «Структура і правила оформлення. Документація. Звіти у сфері науки і техніки», ISO 16175-1:2010 «Інформація і документація. Принципи та функціональні вимоги до документів в електронному офісі»), іншими нормативними актами. Координація **Д.** здійснювалась Науковою радою ДМСУ. Фінансове забезпечення **Д.** здійснювалось в межах коштів державного бюджету, передбачених ДМСУ за відповідною бюджетною програмою на відповідний рік.

Прус Л.Р.

ДІЯННЯ КОРУПЦІЙНЕ (CORRUPT ACTION) – незаконне одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, у зв'язку з виконанням таких функцій матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, у тому числі прийняття чи одержання предметів (послуг) шляхом їх придбання за ціною (тарифом), яка є істотно нижчою від їх фактичної вартості; а також одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, кредитів або позичок, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням при цьому пільг чи переваг, не передбачених чинним законодавством.

Д.к. характеризується такими ознаками: 1) спрямованість на отримання неправомірної вигоди як майнового, так і немайнового характеру із корисливою метою; 2) незаконність отримання суб'єктом відповідальності вигоди, матеріальних чи нематеріальних благ за корупційні правопорушення; 3) спрямованість дії або бездіяльності суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення та порушення вимог нормативно-правових актів, у яких визначено коло прав та обов'язків особи на відповідній посаді, з метою отримання благ у незаконний спосіб; 4) спрямованість на отримання певних благ за допомогою і з використанням службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей, авторитету займаної посади, які не пов'язані з виконанням особою своїх безпосередніх посадових обов'язків; 5) умисний характер дії або бездіяльності, спрямованої на отримання благ, та усвідомлення особою, яка вчинила це правопорушення, протиправного характеру своїх вчинків; 6) домовленість або згода сторін щодо вчинення дії або бездіяльності; 7) діяння має бути вчинене суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення; 8) наявність причинного зв'язку між діяннями та наслідками; 9) відсутність складу злочину в дії або бездіяльності з ознаками корупції суб'єкта правопорушення.

На даний час поняття **Д.к.** не є законодавчо закріпленим, оскільки ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI не містить терміну «**Д.к.**» та не визначає його сутності, на відміну від попереднього, уже не чинного, антикорупційного закону «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 № 356/95-ВР.

Молдован Е.С.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МИТНИЦЯ (DNIPROPETROVSK CUSTOMS HOUSE) – територіальний орган Державної фіскальної служби.

У 1989 р. відповідно до наказу Головного управління Державного митного контролю при Раді Міністрів СРСР від 10.07.1989 № 113 було створено митний пост «Дніпропетровськ» у складі Криворізької митниці.

Д.м. заснована 08.04.1992 наказом ДМКУ № 73. Згідно з даним наказом Дніпропетровський митний пост було перетворено у **Д.м.** До її складу входив митний пост «Дніпродзержинськ». Загальна чисельність митників складала 33 штатні одиниці.

Постановою КМУ від 08.07.1994 № 465 та наказом Держмиткому України від 13.10.1994 № 304 створено Дніпровське територіальне митне управління. Наказом Держмитслужби України від 20.12.1996 № 564 на базі ліквідованих Дніпровського територіального митного управління і **Д.м.** була утворена Дніпровська регіональна митниця. Наказом Держмитслужби України від 22.03.2005 № 194 було припинено діяльність Дніпровської регіональної митниці шляхом перетворення її на **Д.м.** Наказом Держмитслужби України від 14.10.2010 № 1218 припинено діяльність Криворізької митниці шляхом приєднання її до **Д.м.**

Адміністративна будівля Дніпропетровської митниці

Митний пост «Дніпропетровськ – транспортний»

Згідно з постановою КМУ від 20.03.2013 № 229 **Д.м.** реорганізовано у **Д.м.** Міндоходів. Постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» **Д.м.** Міндоходів реорганізовано у **Д.м.** ДФС.

Товарна структура експортно-імпортних операцій митниці обумовлена промисловим потенціалом регіону. Останніми роками найбільшу питому вагу у товарній структурі експорту (за фактурною вартістю) **Д.м.** становили руди, шлаки та зола; чорні метали; вироби з чорних металів; залізничні або трамвайні локомотиви; продукти неорганічної хімії; папір і картон; промислове устаткування; електричні машини і устаткування та їх частини; енергетичні матеріали; какао та продукти з них. При цьому у товарній структурі імпорту (за фактурною вартістю) найбільшу питому вагу становили фармацевтична продукція; промислове устаткування; енергетичні матеріали; чорні метали; полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; електричні машини і устаткування та їх частини; засоби наземного руху; засоби наземного руху; каучук, гума, та вироби з них; папір і картон; руди, шлаки та зола.

Зоною діяльності митниці визначено територію Дніпропетровської області.

Наказом ДФСУ від 09.09.2014 № 116 «Про створення митних постів митниць ДФС» у **Д.м.** утворюються як відокремлені структурні підрозділи такі митні пости:

– митний пост «Дніпродзержинськ» (51900, Дніпропетровська обл., м. Дніпродзержинськ, пров. 3-й Баглійський, 22);

– митний пост «Павлоград» (51400, Дніпропетровська обл., м. Павлоград, вул. Терьошкіна, 2);

– митний пост «Дніпропетровськ – аеропорт» (49042, Дніпропетровська обл., м. Дніпропетровськ, вул. Аеропорт, 42);

– митний пост «Новомосковськ» (51200, Дніпропетровська обл., м. Новомосковськ, вул. Сучкова, 115);

– митний пост «Кривий Ріг» (50075, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Революційна, 20);

– митний пост «Дніпропетровськ – Ліски» (49007, Дніпропетровська обл., м. Дніпропетровськ, вул. Бориса Кротова, 3);

– митний пост «Дніпропетровськ – південний» (49000, Дніпропетровська обл., м. Дніпропетровськ, вул. Криворізька, 1);

– митний пост «Нікополь» (53200, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул. Героїв Чорнобиля, 106);

– митний пост «Дніпропетровськ – лівобережний» (52005, Дніпропетровська обл., Дніпропетровський р-н, смт Ювілейне, вул. Нижньодніпровська, 1/Б);

– митний пост «Дніпропетровськ – транспортний» (52005, Дніпропетровська обл., Дніпропетровський р-н, смт Ювілейне, вул. Нижньодніпровська, 1/О);

– митний пост «Дніпропетровськ – річпорт» (49038, Дніпропетровська обл., м. Дніпропетровськ, вул. Десантників, 5);

– митний пост «Дніпропетровськ – індустріальний» (49000, Дніпропетровська обл., м. Дніпропетровськ, вул. Новоселівська, 23).

Керівники **Д.м.**:

– Яценко С. А. (1989 – 1995 рр.);
– Свіренко О. А. (1995 – 1997 рр.);
– Воловик А. П. (1994 – 1996 рр.);
– Калашніков С. В. (1996 – 1997 рр.);
– Рибалка В. В. (1997 – 2000 рр.);
– Пашко П. В. (2000 – 2001 рр.);
– Кисельов В. Л. (2002.– 2004 рр.);
– Соловков Ю. П. (2004 – 2005 рр.);
– Більчук О. С. (2005 р.);
– Писарєв В. А. (2005 – 2009 рр.);
– Кудашкін О. М. (2009 – 2010 рр.);
– Кодіс Є. І. (2010 р.);
– Сухіна М. А. (2010 – 2013 рр.);
– Лєднік О. В. (2013 – 2014 рр.);
– Шалай К. М. (з 2014 р.).

Яковенко О.В., Сілаєва О.В.

ДОБРОВІЛЬНЕ ОБМЕЖЕННЯ ЕКСПОРТУ – див. ОБМЕЖЕННЯ ЕКСПОРТУ ДОБРОВІЛЬНЕ.

ДОВІДКА ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ ПОВІТРЯНОГО СУДНА (INFORMATION ON THE RESULTS OF BORDER CONTROL OF AIRCRAFT) – формалізований документ, що складає старший прикордонних нарядів у пункті пропуску через державний кордон України за результатами огляду повітряного судна. **Д.** свідчить про проведення комплексу дій та за-

ходів щодо недопущення випадків незаконного переміщення через державний кордон на борту повітряного судна, у тому числі з використанням схованок, зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, боєприпасів, вибухових речовин, матеріалів і предметів, заборонених для переміщення через державний кордон.

Форма такої **Д.** визначена наказом Адміністрації державної прикордонної служби України від 22.04.2011 № 260 «Про організацію та здійснення огляду транспортних засобів і вантажів» на виконання закону України від 05.11.2009 № 1710-VI «Про прикордонний контроль». Вона повинна містити відомості про виліт чи приліт судна, дату, номер рейсу, стоянки, бортовий номер, маршрут, час початку та закінчення огляду, відгону трапа, вильоту в годинах та хвилинах, відомості про екіпаж, кількість пасажирів, у тому числі тих, хто пройшов прикордонний контроль на борту; відмітки про огляд салону і технічних люків, огляд контейнерів та про огляд багажників і технічних люків; підписи представника екіпажу (служби АТБ); прізвище вартового біля трапа літака; звання, прізвище, підпис старшого прикордонних нарядів у пункті пропуску через державний кордон України та начальника підрозділу охорони державного кордону.

Царенко В.І.

ДОВІДКОВІ ЦІНИ – див. ЦІНИ ДОВІДКОВІ.

ДОВІДНИК ДЛЯ ОБМІНУ ТОРГОВИМИ ДАНИМИ ООН (UNITED NATIONS TRADE DATA INTERCHANGE DIRECTORY – UNTDID) – один із довідників, що входять до стандарту UN/EDIFACT, який містить загальні семантичні та синтаксичні правила для виконання функцій з передачі стандартних даних.

Спрощення процедур торгівлі ґрунтується на реалізації процедур, що пов'язані із потоком інформації, необхідної для міжнародного руху товарів. Робота над стандартизацією зовнішньоторговельних документів у паперовому вигляді почалась у 1960 р., а у 1972 р. розпочато роботу над автоматичною обробкою торговельних даних.

Д. складається із: вступу; уніфікованих правил поведінки для обміну торговими даними за допомогою засобів телезв'язку, термінів та визначень; Правил ООН для електронного обміну даними в управлінні, торгівлі та на транспорті; каталогів ООН для електронного обміну даними в управлінні, торгівлі та на транспорті. **Д.** містить зокрема синтаксичні правила ISO 9735. До каталогів належать бібліотеки повідомлень (EDMD), сегментів (EDSD) і кодів елементів (UNCL).

Каталог сегментів даних містить призначення сегментів, назви сегментів (TAG) та їх кодів, специфікацію сегментів (коди, назви, статуси, довжина полів). Каталог складових елементів даних (EDCD) створений для застосування у різних сегментах для відображення в сегментах торгової і транспортної інформації. Каталог повідомлень включає стандартні повідомлення, що отримали відповідний статус і рекомендовані до застосування ЄЕК ООН і ЄС.

Яковенко О.В.

ДОВІДНИК ЕЛЕМЕНТІВ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ДАНИХ ООН (UNITED NATIONS FOREIGN TRADE DATA ELEMENTS DIRECTORY – UNTDED) – один із довідників, що входять до стандарту UN/EDIFACT. **Д.** містить стандартні елементи даних, що можуть бути використані при будь-якому методі обміну паперовими даними, а також з допомогою будь-яких інших засобів зв'язку. Елементи даних можуть вибиратись для передачі почергово чи з використанням конкретної системи правил обміну даними. **Д.** містить загальні формулювання термінів, що використовуються у міжнародній торгівлі та полегшує обмін даними. **Д.** є компонентом уніфікованої, заснованої на формулярі-зразку ООН для зовнішньоторговельних документів системи торгової документації. Ініціатива ВМО за згодою опирається на визначення **Д.** Крім елементів даних у **Д.** включений розділ з посиланнями на коди та міжнародні класифікатори загального призначення, які можуть бути використані для представлення даних у закодованому вигляді.

Яковенко О.В.

ДОГОВІР (CONTRACT, AGREEMENT) – документ, який засвідчує угоду двох або більше юридичних чи фізичних осіб про встановлення, зміну або припинення їх спільних дій згідно із зафіксованими в ньому цивільними правами та обов'язками.

Д. є правовим документом. Укладання **Д.** починають із пропозиції його укласти – направлення оферти. Оферта повинна містити основні умови запропонованої угоди. Прийняття пропозиції другою стороною вважають акцептом (згодою).

Відповідно до ЦКУ **Д.** є домовленістю двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Д. є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони.

Д. є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони **Д.**

До **Д.**, що укладаються більш як двома сторонами (багатосторонні **Д.**), застосовуються загальні положення про **Д.**, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру **Д.**

Д. є відплатним, якщо інше не встановлено **Д.**, законом або не випливає із суті **Д.**

Відповідно до ЦКУ сторони є вільними в укладенні **Д.**, виборі контрагента та визначенні умов **Д.** з урахуванням вимог ЦКУ, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

У **Д.** з участю фізичної особи – споживача враховуються вимоги законодавства про захист прав споживачів.

Зміст **Д.** становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.

Сторони мають право укласти **Д.**, у якому містяться елементи різних **Д.** (змішаний **Д.**). До відносин сторін у змішаному **Д.** застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному **Д.**, якщо інше не встановлено **Д.** або не випливає із суті змішаного **Д.**

Д. є обов'язковим для виконання сторонами.

Д. може бути встановлено, що його окремі умови визначаються відповідно до типових умов договорів певного виду, оприлюднених у встановленому порядку.

Строком **Д.** є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до **Д.**

Д. набирає чинності з моменту його укладення. Закінчення строку **Д.** не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії **Д.**

Ціна у **Д.** встановлюється за домовленістю сторін. У випадках, встановлених законом, застосовуються ціни (тарифи, ставки тощо), які встановлюються або регулюються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Зміна ціни після укладення **Д.** допускається лише у випадках і на умовах, встановлених **Д.** або законом. Зміна ціни у **Д.** після його виконання не допускається. Якщо ціна у **Д.** не встановлена і не може бути визначена з урахуванням його умов, вона визначається із урахуванням звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення **Д.**

При укладанні **Д.** розкриваються такі питання: назва **Д.**; місце й дата укладання Д.; вступна частина (назви сторін, що укладають **Д.**, посади, прізвища, імена й по батькові осіб, що підписують **Д.**, із зазначенням їх повноважень); предмет **Д.**; обов'язки сторін; взаєморозрахунки сторін; відповідальність сторін; термін дії **Д.**; умови припинення дії **Д.**; додаткові умови; юридичні адреси сторін.

Д. зберігають 3 роки після закінчення терміну його дії. **Д.** з іноземними партнерами слід зберігати не менше 10 років.

Жданова В.П.

ДОГОВІР АГЕНТСЬКИЙ (BROKERAGE AGREEMENT) – договір, відповідно до якого одна сторона (агент) зобов'язується за винагороду здійснювати за дорученням іншої сторони (принципала) юридичні та інші дії від імені й за рахунок принципала. У митній справі **Д.а.** передбачає здійснення агентом комплексу посередницьких послуг, необхідних для проходження митного очищення та доставки вантажу принципалу або кінцевому споживачу з оформленням комплекту звітних документів.

Предметом **Д.а.** можуть бути: посередницькі операції з реєстрації суб'єктів ЗЕД на митному посту; укладання зовнішньоекономічних контрактів; відкриття валютних рахунків у банку та оплати товарів в іноземній валюті; пошук та вибір митного терміналу, зручного для принципала з територіальної точки зору; домовленості на складі тимчасового зберігання; вибір міжнародних перевізників; укладання договору транспортних послуг; контроль подачі вантажу та процесу відвантаження; страхування вантажу на весь час транспортування; класифікація товарів за УКТ ЗЕД; калькуля-

Агентський договір

м. _____ "__" _____ 200_ р.

_____

(вказати найменування сторони)

надалі іменується "Довіритель") в особі _____

(вказати посаду, прізвище, ім'я, по батькові)

що діє на підставі _____,

(вказати статут, довіреності, положення тощо)

з однієї сторони,

та

_____

(вказати найменування сторони)

надалі іменується "Комерційний агент") в особі _____

_____

(вказати посаду, прізвище, ім'я, по батькові)

що діє на підставі _____,

(вказати статуту, довіреності, положення тощо)

з іншої сторони,

як подальшому разом іменуються "Сторони", а кожна окремо - "Сторона") уклали цей Агентський договір (надалі іменується "Договір") про таке

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Комерційний агент в порядку та на умовах, визначених цим Договором та чинним в Україні законодавством, за агентську винагороду зобов'язується надавати послуги Довірителю із сприяння у вчиненні від імені та за рахунок Довірителя таких правочинів _____ (надалі іменуються "послуги"), а саме: _____

1.2 Послуги надаються Комерційним агентом - такій сфері _____ в наступному порядку _____ та у якості _____

1.3 Агент одержує право здійснювати вищезазначені дії на території

_____

_____

_____

(надалі іменується "Територія")

2 ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ КОМЕРЦІЙНОГО АГЕНТА

2.1 Комерційний агент зобов'язаний:

- вивчати Територію з метою виявлення потенційних замовників на продукцію Довірителя шляхом _____;

- формувати інформаційний банк даних щодо потенційних та наявних контрагентів Довірителя в порядку та на умовах, визначених у додатку № _____ до цього Договору;

- інформувати Довірителя про необхідність проведення переговорів з _____ шляхом _____ в строк _____;

- сприяти організації зустрічей і переговорів між представниками Довірителя й контрагентів щодо _____ шляхом _____ в строк _____

ція митних витрат та їх сплата; забезпечення та контроль документообігу з митницею; митне декларування та інші посередницькі операції.

Д.а. запозичений з англо-американської системи права, причому за своїм значенням він охоплює відносини, що регулюються договорами комісії і доручення. **Д.а.** за своєю природою є оплатним, консенсуальним і двостороннім. Якщо агент проводить свої дії від імені принципала – договір схожий з договором доручення, а коли агент здійснює дії від свого імені – схожість з договором комісії.

Д.а. набув досить широкого поширення через свою універсальність. Крім того, поширенню **Д.а.** сприяла інтернаціоналізація господарських зв'язків українських підприємств, активізація діяльності іноземних фірм на українському ринку, а також створення і розвиток підприємств з іноземними інвестиціями. Так, великі судноплавні, транспортні, страхові компанії, що здійснюють свою діяльність у різних країнах, не можуть не вдаватися до послуг посередників, які, як правило, оформляються **Д.а.**

Відмінною ознакою **Д.а.** є також його тривалий, порівняно з іншими посередницькими договорами, характер: агент зобов'язується здійснювати тривалі дії, що багато разів повторюються протягом певного проміжку часу. Хоча на практиці зустрічається **Д.а.** без зазначення терміну їхньої дії.

В Україні агентські відносини у митній сфері та оформлення **Д.а.** безпосередньо регламентуються ГКУ, МКУ та ЦКУ.

Туржанський В.А.

ДОГОВІР АЙГУНСЬКИЙ 1858 РОКУ – див. АЙГУНСЬКИЙ ДОГОВІР 1858 РОКУ.

ДОГОВІР ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION COPYRIGHT TREATY) – прийнятий Дипломатичною конференцією Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) 20.12.1996 у Женеві з метою: удосконалення та підтримки охорони прав авторів на їх літературні та художні твори найбільш ефективним та однаковим шляхом; введення нових міжнародних правил та більш чіткого тлумачення певних існуючих правил для забезпечення адекватного вирішення питань, що виникають у зв'язку з економічним, соціальним, культурним та технічним розвитком; збереження балансу між правами авторів та інтересами широкої публіки, особливо у сфері освіти, наукових досліджень і доступу до інформації. **Д.** не має відношення до інших договорів, крім Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризький Акт від 24.07.1971 змінений 02.10.1979) і не обмежує будь-які права та зобов'язання за будь-якими іншими договорами.

Відповідно до **Д.** охорона авторських прав поширюється на форму вираження, а не на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі; комп'ютерні програми незалежно від способу або форми їх вираження охороняються як літературні твори; компіляції даних (бази даних) або іншої інформації в будь-якій формі, які за підбором і розміщенням змісту є результатом інтелектуальної творчості, охороняються як такі. Така охорона не розповсюджується на самі дані або інформацію і не обмежує будь-яке авторське право, яке відноситься до самих даних або інформації, що містяться в компіляції. Автори літературних та художніх творів користуються виключним правом дозволяти розповсюдження серед широкої публіки оригіналу і примірників своїх творів шляхом продажу або іншої передачі права власності. Автори комп'ютерних програм; кінематографічних творів; творів, втілених у фонограмах, як визначено національним законодавством договірних сторін, користуються виключним правом дозволяти комерційний прокат для публіки оригіналів або примірників своїх творів. Договірні сторони передбачили відповідну правову охорону та ефективні засоби правового захисту від обходу існуючих технічних засобів, які вживаються авторами у зв'язку із застосуванням їх прав згідно з **Д.** або Бернською конвенцією і обмежили дії, які не дозволені авторами або не допускаються законом по відношенню до їх творів.

Д. передбачені відповідні ефективні засоби юридичної відповідальності по відношенню до будь-якої особи, яка свідомо чинить будь-які з нижчезазначених дій, знаючи або, у зв'язку із застосуванням цивільно-правових засобів захисту, маючи належні підстави знати, що така дія буде спонукати, дозволяти, сприяти або приховувати порушення будь-якого права, передбаченого **Д.** або Бернською конвенцією: недозволене усунення або зміну будь-якої електронної інформації про управління правами; недозволене поширення, імпортування для розповсюдження, передачу в ефір або розповсюдження серед широкої публіки, творів або примірників творів, знаючи, що в них без дозволу була усунена або змінена електронна інформація про управління правами.

Договірні Сторони зобов'язалися відповідно до своїх правових систем вжити заходів, необхідних для забезпечення застосування **Д.**, а також передбачили наявність в їх законах заходів щодо забезпечення прав, які дозволяють ефективно протидіяти будь-яким актам порушення прав, передбачених **Д.**, включаючи термінові заходи для запобігання порушень та заходи як стримуючий засіб від подальших порушень.

Міжнародне бюро ВОІВ виконує адміністративні функції, які стосуються **Д.** Будь-яка держава-учасниця ВОІВ може стати учасницею **Д.** Асамблея

може винести рішення про допуск до участі в **Д.** будь-якої міжурядової організації, яка заявляє, що вона має компетенцію і власну, обов'язкову для всіх держав-членів такої організації, нормативну базу з питань, що регулюються **Д.** і що вона належним чином уповноважена відповідно до своїх внутрішніх процедур стати учасницею **Д.** Генеральний директор ВОІВ є депозитарієм **Д.** Україна приєдналась до даного Договору у 2001 р.

Барановський О.І.

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ (GIFT AGREEMENT). Згідно із **Д.д.** одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати у майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність (ЦКУ). **Д.д.,** спрямований на припинення права власності у дарувальника й виникнення права власності в обдарованої особи. **Д.д.** завжди є безоплатним. Під безоплатністю розуміється відсутність зустрічного надання матеріальних благ з боку обдаровуваного. Дарувальник не має права вимагати від обдарованої особи вчинення зустрічних дій. **Д.д.**, який встановлює обов'язок обдаровуваного вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру, не є **Д.д.**

Д.д. є за своєю типовою належністю договором, спрямованим на передачу майна у власність; безоплатним; може бути одностороннім договором або договором, який не має зобов'язального характеру; може бути реальним, консенсуальним, а в деяких випадках формальним договором (укладеним з моменту його нотаріального посвідчення та/або державної реєстрації). Дарувати будь-яке майно є виключним правом власника цього майна. Договори на дарування майна, що знаходиться у спільній власності, укладаються за згодою всіх співвласників. Якщо дарувальнику відомо про недоліки речі, що є дарунком, або її особливі властивості, які можуть бути небезпечними для життя, здоров'я, майна обдаровуваного або інших осіб, він зобов'язаний повідомити про них обдаровуваного. Прийняття обдаровуваним документів, які посвідчують право власності на річ, інших документів, які посвідчують належність дарувальникові предмета договору, або символів речі (ключів, макетів тощо) є прийняттям дарунка.

Укладати **Д.д.** може також представник дарувальника на основі письмового доручення, у якому обов'язково вказується ім'я обдаровуваного. Письмова форма з нотаріальним посвідченням необхідна для **Д.д.** нерухомої речі та валютних цінностей на суму, що перевищує 50-кратний розмір неоподатковуваного мінімуму доходів громадян. Дарувальник може встановити умови, за наявності яких **Д.д.** набиратиме чинності головне, щоб ця умова не породжувала зобов'язання обдаровуваного перед дарувальником, інакше такий договір матиме ознаки іншого правочину.

Д.д. може бути розірвано відповідно до норм ЦКУ з таких підстав: обдарований умисно вчинив злочин проти життя, здоров'я, власності дарувальника, його батьків, дружини (чоловіка) або дітей; обдарований створює загрозу безповоротної втрати дарунка, що становить для дарувальника велику майнову цінність; внаслідок недбалого ставлення обдарованого до речі, що становить історичну, наукову, культурну цінність, ця річ може бути знищена або істотно пошкоджена. У разі розірвання **Д.д.** обдарований зобов'язаний повернути дарунок у натурі. До вимог про розірвання **Д.д.** встановлено позовну давність в один рік.

Пунда О.О.

ДОГОВІР ДОРУЧЕННЯ (CONTRACT OF DELEGATION). Згідно із **Д.д.** одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Правочин, вчинений повіреним, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки довірителя (ст. 1000 ЦКУ). **Д.д.** може бути встановлено виключне право повіреного на вчинення від імені та за рахунок довірителя всіх або частини юридичних дій, передбачених договором. У договорі можуть бути встановлені строк дії такого доручення та (або) територія, у межах якої є чинним виключне право повіреного.

Д.д. є різновидом договорів про надання послуг, а тому норми, які регламентують послуги, безпосередньо стосуються і зобов'язань, що виникають із **Д.д.**, якщо це не суперечить його суті. За своєю правовою природою **Д.д.** є консенсуальним та двостороннім. Договір вважається укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору (ч. 1 ст. 638 ЦК). Згідно з цим договором кожна зі сторін має певні права та обов'язки, які кореспондують одне одному. Сторонами у **Д.д.** виступають довіритель та повірений. Учасниками договору як на одній, так і на другій стороні можуть бути фізичні та юридичні особи.

Д.д., разом з договорами комісії, управління майном та агентським договором опосередковують відносини, учасником яких є особа (посередник), яка у правовідношенні діє не у власних інтересах, а в інтересах іншої особи. Крім того, усі вказані договори спрямовані на досягнення певного юридичного (правового) результату – група посередницьких договорів. Згідно із **Д.д.** як довіритель, так і повірений – це особи, які здійснюють вольові дії, спрямовані на настання певних юридичних наслідків, тому їх повна дієздатність є необхідною умовою дійсності договору. При визнанні довірителя або повіреного недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності **Д.д.** припиняється.

Особливою формою **Д.д.** є комерційне пред-

ставництво. Відповідно до ЦКУ комерційним представником є особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності. Комерційним представником може виступати юридична або фізична особа, яка займається підприємницькою діяльністю (ЦКУ). Особливістю діяльності комерційного представника є те, що він одночасно може представляти інтереси кількох сторін правочину (наприклад, брокер на товарній біржі, може бути повіреним, який одночасно діє від імені продавця та покупця певного товару). Так, наприклад, брокерський договір є змішаним цивільно-правовим договором, який опосередковує посередницько-представницькі відносини, і спрямований на здійснення одним із його учасників (брокером) правомірних дій фактичного та/або юридичного характеру, учинених від свого імені або від імені іншого учасника (принципала) в його інтересах і за його рахунок або за власний рахунок з наступною компенсацією всіх витрат. Окремі види брокерських договорів будуються за моделями конструкцій договорів доручення, комісії, агентського договору, зокрема брокерські договори у сфері митного брокерства – за моделлю **Д.д.**, біржового брокерства – за моделлю договору комісії, страхового брокерства – за моделлю агентського договору. Взаємозв'язок брокерських послуг із реалізацією інтересів учасників цивільного обігу відбувається завдяки запропонованим пропозиціям брокера, з урахуванням особливостей, що існують на ринку на даний момент (право вибору пропозиції за клієнтом). Таке представництво допускається тільки за згодою сторін договору та в інших випадках, встановлених законом.

Пунда О.О.

ДОГОВІР ЗАСТАВИ (SECURITY AND PLEDGE AGREEMENT). Застава – це спосіб забезпечення зобов'язань (ст. 546 ЦКУ). За **Д.з.** кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставодавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами. Застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду. Заставою може бути забезпечена будь-яка дійсна існуюча або майбутня вимога, що не суперечить законодавству України, зокрема така, що випливає з договору позики, кредиту, купівлі-продажу, застави, перевезення вантажу тощо. Застава має похідний характер від забезпеченого нею зобов'язання.

Основні положення застави визначає ЗУ «Про заставу», ЗУ «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень»; «Про іпотеку»; «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати»; Міжнародна конвенція «Про морські застави та іпотеки».

Предметом застави можуть бути майно та майнові права. Предметом застави може бути майно, яке відповідно до законодавства України може бути відчужено заставодавцем та на яке може бути звернено стягнення. Предметом застави не можуть бути вимоги, які мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких забороняється законом. Майно, що перебуває у спільній власності, може бути передано у заставу тільки за згодою усіх співвласників. Майно, що перебуває у спільній частковій власності (частки, паї), може бути самостійним предметом застави за умови виділення його в натурі. Законом чи договором передбачається перебування заставленого майна у володінні заставодавця, заставодержателя або третьої особи.

У **Д.з.** визначаються суть, розмір і строк виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, подається опис предмета застави, а також визначаються інші умови, погоджені сторонами договору. Опис предмета застави у **Д.з.** може бути поданий у загальній формі (вказівка на вид заставленого майна тощо). Як предмет застави можуть використовуватися такі майнові права: права грошової вимоги; права користування; окремі види корпоративних прав (зокрема, право на частку в статутному капіталі ТОВ); окремі речові права на чужі речі (зокрема, право забудови земельної ділянки (суперфіцій).

Д.з. майнових прав, як найбільш поширена підстава виникнення відповідних заставних правовідносин – це цивільно-правовий договір, відповідно до якого кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставлених майнових прав переважно перед іншими кредиторами цього боржника шляхом відступлення боржником (заставодавцем) таких майнових прав на користь кредитора (заставодержателя).

Істотними умовами **Д.з.** майнових прав є: суть, розмір та строк виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, опис майнового права вимоги, що є предметом застави, посилання на зобов'язання, з якого право вимоги випливає, строк такого зобов'язання, а також інші умови, щодо яких за заявою однієї із сторін повинна бути досягнута згода сторін.

Сторонами **Д.з.** (заставодавцем і заставодержателем) можуть бути фізичні, юридичні особи та держава. Заставодавцем може бути як сам боржник, так і третя особа (майновий поручитель). Заставодавцем при заставі майна може бути його власник, який має право відчужувати заставлене майно на підставах, передбачених законом, а також особа, якій власник у встановленому порядку передав майно і право застави на це майно.

Д.з. повинен бути укладений у письмовій формі. У випадках, коли предметом застави є нерухоме майно, космічні об'єкти, договір застави повинен бути нотаріально посвідчений на підставі відповідних правоустановчих документів. Нотаріальне посвідчення **Д.з.** нерухомого майна здійснюється за місцезнаходженням нерухомого майна, договору застави космічних об'єктів – за місцем реєстрації цих об'єктів. Законодавством України може бути передбачено й інші випадки нотаріального посвідчення **Д.з.** Угодою сторін може бути передбачено нота-

ріальне посвідчення **Д.з.** і в тих випадках, коли це є не обов'язковим у силу законодавства України, але на цьому наполягає одна із сторін.

Недотримання вимог щодо форми **Д.з.** та його нотаріального посвідчення тягне за собою недійсність договору з наслідками, передбаченими законодавством України.

Пунда О.О.

ДОГОВІР ЗБЕРІГАННЯ (STORAGE AGREEMENT). За загальним правилом відповідно до **Д.з.** одна сторона (зберігач) зобов'язується зберігати річ, яка передана їй другою стороною (поклажодавцем), і повернути її поклажодавцеві у схоронності.

Д.з. укладається у письмовій формі у випадках, встановлених цивільним законодавством України до форми правочинів. Для договору складського зберігання визначено письмову форму. Це публічний договір.

Особливостями **Д.з.** на складі митного органу є те, що нормативно визначено види товарів, що підлягають обов'язковому переданню на такий склад та товари, що можуть зберігатись на складі митного органу, а також те, що товари на складі перебувають під митним контролем.

Зокрема обов'язковому переданню на склад митного органу (крім валютних цінностей та дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння) підлягають: товари, не пропущені під час ввезення на митну територію України внаслідок установлених законодавством заборон чи обмежень на їх ввезення в Україну або транзит територією України і не вивезені з території України у день їх ввезення.

Законодавчо визначено строки зберігання товарів на складах митних органів залежно від виду товару до 1095 днів.

За письмовою заявою власника товарів або уповноваженої ним особи та з дозволу митного органу можуть здійснюватися навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, упакування, перепакування, зважування та визначення інших істотних характеристик товарів, що перебувають під митним контролем, взяття проб та зразків таких товарів, зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах або їх упаковці, транспортних засобах комерційного призначення, а також заміна транспортного засобу комерційного призначення. Зазначені операції здійснюються за рахунок власника товарів, що переміщуються через митний кордон України, або уповноваженої ним особи. А також: 1) підготовку товарів до продажу (відчуження, транспортування, консолідацію, подрібнення партій, маркування, формування відправлень, сортування, зберігання у цілях транзиту); 2) змішування товарів (компонентів) без надання одержаній продукції характеристик і властивостей, що істотно відрізняють її від вихідних складових; 3) прості складські операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів (переміщення товарів у межах складу з метою раціонального розміщення; чищення; провітрювання; створення оптимального температурного режиму зберігання; сушіння, у тому числі із створенням потоку тепла; захист від корозії; боротьба із шкідниками; інвентаризація); 4) взяття проб та зразків.

Д.з. на складі митного органу припиняється у разі: видачі товарів власникам або уповноваженим ними особам, а також особам, до яких протягом строку зберігання перейшло право власності на ці товари або право володіння ними, лише після митного оформлення зазначених товарів, відшкодування витрат митних органів на їх зберігання та сплати відповідних митних платежів; поміщення цих товарів у інший митний режим; закінченням строків зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами; конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили.

Царенко В.І.

ДОГОВІР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ (КОНТРАКТ) (FOREIGN ECONOMIC AGREEMENT (CONTRACT)) – матеріально оформлена угода двох чи більше суб'єктів ЗЕД-резидентів та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їхніх взаємних прав та обов'язків у ЗЕД. **Д.з.** є правовою формою реалізації ЗЕД. Ознаками **Д.з.** є: спрямованість на забезпечення господарської діяльності та економічних інтересів контрагентів; різна державна належність контрагентів; виконання договору пов'язано з перетином митного кордону держави певним майном чи робочою силою. Сторони за контрактом (експортер та імпортер) називаються контрагентами і несуть матеріальну відповідальність за виконання покладених на них зобов'язань. Договір з купівлі-продажу товару (надання послуг) укладається сторонами після обговорення всіх умов поставок. Залежно від вибору форм міжнародних розрахунків до договору додаються відповідні документи, які складаються на основі й у межах даного договору і передаються однією стороною іншій за посередництва банків або безпосередньо. Письмова форма договору є обов'язковою відповідно до вимог чинного законодавства України, адже вона дає можливість врахувати усі нюанси зовнішньоекономічних відносин сторін, і, в першу чергу, спрямована на захист українських юридичних та фізичних осіб. **Д.з.** включають кілька розділів, зокрема: предмет контракту, ціна і сума контракту, строки постачання товарів, якість товарів, пакування та маркування вантажу, умови платежу, здавання і приймання товарів, страхування, претензії, форс-мажор, арбітраж (вирішення спірних питань), юри-

дична адреса сторін. Договір укладається шляхом пропозиції однієї сторони укласти договір (оферти) і прийняття пропозиції (акцепту) другою стороною. Підписання договору означає, що досягнуто згоди у важливих для сторін питаннях, і з цього моменту виникають усі права та обов'язки сторін за контрактом. Основні види зовнішньоекономічних контрактів: разового постачання; з періодичним постачанням; на постачання комплектного устаткування; з оплатою в грошовій формі; з оплатою в товарній або змішаній формі; на управління; «під ключ»; колективні. Суб'єкти підприємницької діяльності при складанні тексту договору мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації міжнародних органів та організацій. До прав та обов'язків сторін контракту застосовується право країни, де заснована чи має місце проживання або основне місце діяльності сторона, яка здійснює виконання такого договору, що має вирішальне значення для його змісту. Зовнішньоторговельна угода вважається недійсною, якщо не дотримана її форма і порядок підписання, незалежно від того, де укладено таку угоду.

Петруня Ю.Є., Новикова К.І.

ДОГОВІР ІПОТЕЧНИЙ (MORTGAGE AGREEMENT). У договорі про іпотеку зазначаються найменування, місцезнаходження сторін, суть вимоги, що забезпечується іпотекою, її розмір і термін виконання зобов'язання, оцінка і місцезнаходження об'єкта іпотеки, а також будь-які інші умови, щодо яких за заявою однієї із сторін повинна бути досягнута згода.

Права і обов'язки сторін договору про іпотеку, а також порядок його оформлення визначаються законодавством держави іпотечного заставодержателя, якщо інше не встановлено угодою сторін. Іпотека не означає відчуження об'єкта іпотеки іпотечному заставодержателю, так само як іпотечний заставодавець не може розглядатися як особа, що втратила право власності на закладене об'єкт іпотеки.

Відповідно до законодавства України **Д.і.** укладається між одним або декількома іпотекодавцями та іпотекодержателем у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню. **Д.і.** повинен містити такі істотні умови: 1) для іпотекодавця та іпотекодержателя – юридичних осіб відомості про: для резидентів – найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі юридичних та фізичних осіб – підприємців; для нерезидентів – найменування, місцезнаходження та державу, де зареєстровано особу; для іпотекодавця та іпотекодержателя – фізичних осіб відомості про: для громадян України – прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання із зазначенням адреси та індивідуальний ідентифікаційний номер у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів; для іноземців, осіб без громадянства – прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), адресу постійного місця проживання за межами України; 2) зміст та розмір основного зобов'язання, строк і порядок його виконання та/або посилання на правочин, у якому встановлено основне зобов'язання; 3) опис предмета іпотеки, достатній для його ідентифікації, та/або його реєстраційні дані, у тому числі кадастровий номер. У разі іпотеки земельної ділянки має зазначатися її цільове призначення; 4) посилання на видачу заставної або її відсутність.

У разі відсутності в **Д.і.** однієї з вказаних вище істотних умов він може бути визнаний недійсним на підставі рішення суду. **Д.і.** може містити інші положення, зокрема визначення вартості предмета іпотеки, посилання на документ, що підтверджує право власності іпотекодавця на предмет іпотеки, відомості про обмеження та обтяження прав іпотекодавця на предмет іпотеки, визначення способу звернення стягнення на предмет іпотеки.

Д.і. та договір, що обумовлює основне зобов'язання, можуть бути оформлені у вигляді одного документа. Цей документ за формою та змістом повинен відповідати вимогам, встановленим законом, для договору, який визначає основне зобов'язання.

У разі, якщо іпотекою забезпечується повернення позики, кредиту для придбання нерухомого майна, яке передається в іпотеку, договір купівлі-продажу цього нерухомого майна та **Д.і.** можуть укладатися одночасно.

Царенко В.І.

ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ (COMMERCIAL CONCESSION CONTRACT). Згідно із **Д.к.к.** одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату (роялті) право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

Предметом **Д.к.к.** є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації.

Д.к.к. може бути передбачено використання предмета договору із зазначенням або без зазначення території використання щодо певної сфери цивільного обігу.

Сторонами у **Д.к.к.** можуть бути фізична та юридична особи, які є суб'єктами підприємницької діяльності. Форма **Д.к.к.** – письмова. У разі недодержання письмової форми – такий договір є нікчемним. **Д.к.к.** підлягає державній реєстрації органом, який здійснив державну реєстрацію правоволодільця. Якщо правоволоділець зареєстрований в іноземній державі, реєстрація **Д.к.к.** здійснюється органом, який здійснив державну реєстрацію ко-

ристувача. У відносинах з третіми особами сторони **Д.к.к.** мають право посилатися на цей договір лише з моменту його державної реєстрації.

У випадках, передбачених **Д.к.к.**, користувач може укласти договір комерційної субконцесії, за яким він надає іншій особі (субкористувачу) право користування наданим йому правоволоділцем комплексом прав або частиною комплексу прав на умовах, погоджених із правоволоділцем або визначених договором комерційної концесії.

Істотними умовами договору є обов'язки та права сторін щодо користування комплексом належних правоволоділцю прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

Кожна із сторін **Д.к.к.**, строк якого не встановлений, має право у будь-який час відмовитися від договору, повідомивши про це другу сторону не менш як за шість місяців, якщо більш тривалий строк не встановлений договором. Розірвання **Д.к.к.** підлягає державній реєстрації.

Д.к.к. припиняється у разі: 1) припинення права правоволодільця на торговельну марку чи інше позначення, визначене в договорі, без його заміни аналогічним правом; 2) оголошення правоволодільця або користувача неплатоспроможним (банкрутом).

Для митних органів важливе значення має сума роялті та інших ліцензійних платежів. Розрахована сума роялті та інших ліцензійних платежів зазначається у декларації митної вартості, яка подається під час митного оформлення оцінюваних товарів. Механізм включення суми роялті та інших ліцензійних платежів до ціни, що фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, під час визначення їх митної вартості визначено постановою КМУ від 21.05.2012 № 446 «Про затвердження Порядку включення суми роялті та інших ліцензійних платежів до ціни, що фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, під час визначення їх митної вартості».

Царенко В.І.

ДОГОВІР КОМІСІЇ (COMMISSION CONTRACT). Згідно із **Д.к.** одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента. **Д.к.** може бути укладений на визначений строк або без визначення строку, з визначенням або без визначення території його виконання, з умовою чи без умови щодо асортименту товарів, які є предметом комісії.

Істотними умовами **Д.к.**, за якими комісіонер зобов'язується продати або купити майно, є умови про це майно та його ціну. За комітентом зберігається право власності на товар, прийнятий на комісію, до моменту його продажу.

Комітент повинен виплатити комісіонерові плату в розмірі та порядку, встановлених у договорі комісії.

Комісіонер зобов'язаний вчиняти правочини на умовах, найбільш вигідних для комітента, і відповідно до його вказівок. Якщо у **Д.к.** таких вказівок немає, комісіонер зобов'язаний вчиняти правочини відповідно до звичаїв ділового обігу або вимог, що звичайно ставляться. Якщо комісіонер вчинив правочин на умовах більш вигідних, ніж ті, що були визначені комітентом, додатково одержана вигода належить комітентові.

Строк реалізації прийнятого на комісію товару – 60 календарних днів (за винятком антикваріату, творів мистецтва тощо). Ціни на комісійні товари встановлюються комітентом за домовленістю з комісіонером на основі ринкових цін. Ціна товару, який не реалізований протягом встановленого строку, може бути знижена за домовленістю з комітентом. Якщо комітент не з'явився для переоцінки товару за викликом, комісіонер знижує ціну на таких умовах: – на 30 % від встановленої первинної вартості, якщо товар не реалізовано протягом 60 днів; – на 40 % від залишкової ціни після першого зниження вартості товару, якщо товар не реалізовано протягом 15 наступних календарних днів.

Якщо товар не реалізовано після другої уцінки протягом наступних 15 календарних днів, комісіонер знімає його з продажу.

Д.к. має певні переваги порівняно з договорами купівлі-продажу. Суб'єктам ЗЕД працювати через посередників вигідніше, бо це заощаджує і час, і гроші. **Д.к.** на продаж товарів сприяє збільшенню каналів збуту на закордонному ринку. А **Д.к.** на придбання товарів допомагає у стислі строки знайти потрібний імпортний товар за прийнятною ціною.

Для митного оформлення митну декларацію або документ, що відповідно до законодавства її замінює, до митного органу подає, як правило, комісіонер.

Царенко В.І.

ДОГОВІР КОНСИГНАЦІЇ – див. КОНСИГНАЦІЯ.

ДОГОВІР КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ (SALE AND PURCHASE CONTRACT) належить до найважливіших традиційних договорів у цивільному праві, безпосереднім змістом якого є переміщення матеріальних благ у товарній формі.

Д.к.п. регулюється нормами розділу ІІІ «Окремі види зобов'язань» ЦКУ, ЗУ «Про захист прав споживачів» та іншими актами цивільного законодавства.

Мета **Д.к.п.**: перенесення права власності на річ, яка є товаром, покупцеві.

Юридичні ознаки **Д.к.п.**: взаємний, консенсу-

альний або реальний та відплатний.

Сторонами **Д.к.п.** є продавець і покупець. Істотною умовою **Д.к.п.** є умова про предмет, яким може бути: товар, який є у продавця на момент укладення **Д.к.п.** або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому; майнові права (наприклад зафіксовані у цінних паперах); право вимоги, яке не має особистого характеру (застосовуються положення про відступлення права вимоги, якщо інше не встановлено **Д.к.п.** або законом). За **Д.к.п.** одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

До істотних умов **Д.к.п.** традиційно відносять умову про ціну.

Форма **Д.к.п.**: усна (у тому числі, шляхом вчинення конклюдентних дій) або письмова.

Зміст **Д.к.п.** становлять права та обов'язки сторін. При цьому відповідному обов'язку продавця кореспондує відповідне право покупця і навпаки.

Основним обов'язком продавця згідно із **Д.к.п.** – це передати покупцеві товар, визначений **Д.к.п.** Продавець повинен одночасно з товаром передати покупцеві його приналежності та документи (технічний паспорт, сертифікат якості тощо), що стосуються товару та підлягають переданню разом із товаром відповідно до **Д.к.п.** або актів цивільного законодавства.

ЦКУ визначено, що строком придатності є строк, зі спливом якого товар вважається непридатним для використання за призначенням. Він зазначається на етикетках, упаковці або в інших документах, що додаються до них під час продажу, і вважається гарантійним терміном та обчислюється від дати виготовлення. Дату виготовлення також має бути вказано на етикетці або в інших документах, і вона визначається або часом, протягом якого товар є придатним для використання, або датою, до настання якої товар є придатним для використання.

Обов'язок продавця передати товар покупцеві вважається виконаним у момент вручення товару покупцеві, якщо **Д.к.п.** встановлений обов'язок продавця доставити товар або надання товару в розпорядження покупця, якщо товар має бути переданий покупцеві за місцезнаходженням товару. **Д.к.п.** може бути встановлений інший момент виконання продавцем обов'язку передати товар.

Товар, який продавець передає або зобов'язаний передати покупцеві, має відповідати вимогам щодо його якості в момент його передання покупцеві, якщо інший момент визначення відповідності товару цим вимогам не встановлено **Д.к.п.**

Відповідно до **Д.к.п.** обов'язками покупця є прийняти товар; якщо покупець без достатніх підстав зволікає з прийняттям товару або відмовився його прийняти, то продавець має право: 1) вимагати від нього прийняти та оплатити товар; 2) відмовитися від договору; сплатити за нього певну грошову суму; якщо покупець не оплатив товар, то продавець має право вимагати оплати товару та сплати процентів за користування чужими грошовими коштами.

ЦКУ також передбачає обов'язки покупця і продавця у разі пред'явлення третьою особою позову про витребування товару.

Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження товару переходить до покупця з моменту передання йому товару, якщо інше не встановлено договором або законом.

Покупець має право пред'явити вимогу у зв'язку з недоліками товару за умови, що недоліки виявлені в строки, встановлені ЦКУ, якщо інше не встановлено договором або законом: 1) гарантійного строку або строку придатності; 2) розумного строку, але в межах двох років, а щодо нерухомого майна – в межах трьох років від дня передання товару покупцеві, якщо договором або законом не встановлено більший строк; 3) після спливу гарантійного строку або строку придатності, якщо покупець доведе, що недоліки товару виникли до передання йому товару або з причин, які існували до цього моменту.

Позов з приводу недоліків проданого товару може бути пред'явлено не пізніше одного року від дня виявлення недоліків у межах строків, встановлених для виявлення недоліків, а якщо на товар встановлено гарантійний строк (строк придатності), – від дня виявлення недоліків у межах гарантійного строку (строку придатності).

ЦКУ передбачає такі види **Д.к.п.**: роздрібна купівля-продаж; поставка; контрактація сільськогосподарської продукції; постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу; міна (бартер).

До різновидів **Д.к.п.** застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено договором, законом або не випливає з характеру відносин сторін.

Жданова В.П.

ДОГОВІР ЛІЦЕНЗІЙНИЙ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ВИКЛЮЧНИХ АБО АНАЛОГІЧНИХ ПРАВ (LICENSE AGREEMENT ON USING EXCLUSIVE OR ANALOGOUS RIGHTS) – один з видів договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. За ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог законодавства.

За своєю юридичною природою **Д.** є реальним, двостороннім, може бути як оплатним, так і безоплатним. У **Д.** визначаються вид ліцензії, сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права тощо), розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також інші умови, які сторони вважають за доцільне включити у договір. Ліцензія – це дозвіл на використання винаходу або іншого технічного досягнення, який надається на основі **Д.** або судового чи адміністративного рішення компетентного державного органу. За загальним правилом вважається, що за **Д.** надається невиключна ліцензія, якщо інше не встановлено **Д.** Якщо предметом ліцензійного договору є ліцензія (дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності), то об'єктом – винахід, корисна модель, промисловий зразок, торговельна марка, компонування інтегральної мікросхеми, сорт рослин, порода тварин, твір науки, літератури чи мистецтва, комп'ютерна програма, база даних чи об'єкт суміжних прав.

Ліцензійний договір укладається на строк, встановлений договором, який повинен спливати не пізніше спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності. Права на використання об'єкта права інтелектуальної власності та способи його використання, які не визначені у **Д.**, вважаються такими, що не надані ліцензіату, а у разі відсутності в **Д.** умови про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України.

Пунда О.О.

ДОГОВІР МІЖНАРОДНИЙ (INTERNATIONAL TREATY) – угода між державами, що зазначається, як правило, у письмовій формі з різних питань їхніх взаємовідносин у політичній, економічній, митній та інших сферах співробітництва, на ґрунті добровільності і сукупної рівності. Оскільки **Д.м.**, на відміну від міжнародного звичаю, – зрозуміліша форма угод, яка меншою мірою піддається довільному тлумаченню, то більшість норм міжнародного права – це норми, сформульовані й узгоджені між державою у **Д.м. Д.м.** України у сфері ЗЕД створюють цілу правову систему, в якій можна виділити багатосторонні і двосторонні угоди, договори, які містять у собі загальні норми про ЗЕД, а також основні положення її питань. Поділ міжнародних угод на двосторонні і багатосторонні залежить від їх змісту і від кількості учасників.

Серед багатосторонніх угод виділяються своєю значущістю і відповідно кількістю учасників універсальні угоди, які відображають інтереси всіх держав та суб'єктів ЗЕД. Прикладом багатостороннього договору є Конвенція ООН про міжнародні договори купівлі-продажу товарів на наднаціональному рівні (доповнення), яка розроблена Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (УНСІТРАЛ) і прийнята у 1980 р. Застосовується вона до угод купівлі-продажу товарів між сторонами, які представлені суб'єктами ЗЕД різних держав, які є учасниками конвенції. Конвенція надає право сторонам встановлювати інші правила. У Конвенції чітко регламентуються права та обов'язки продавців і покупців при здійсненні угод з купівлі та продажу товарів. Прикладом багатосторонніх угод на регіональному рівні можуть бути документи, підписані Україною з країнами СНД та державами-учасницями ГУУАМ.

Д.м. з питань співробітництва у митній сфері можна систематизувати за такими класифікаційними ознаками: багатосторонні **Д.м.** міжурядового та міжвідомчого характеру, двосторонні **Д.м.** міждержавного та міжурядового характеру; двосторонні **Д.м.** міжвідомчого характеру. До багатосторонніх **Д.м.** належать міжнародні конвенції прийняті на рівні ВМО. Основними серед них є: Митна конвенція про контейнери 1972 р.; Міжнародна конвенція про безпеку контейнерів 1972 р.; Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки міжнародного дорожнього перевезення 1975 р. (Україна бере участь з 1995 р.); Конвенція ООН з боротьби із незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 р.; Міжнародна Конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977; Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 2002 р. (застосування Україною 2004 р.); Женевська міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах 2002 р.; Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства; Стамбульська конвенція про тимчасове ввезення товарів.

Варто зауважити, що багатосторонні угоди визначають напрями руху міжнародного інтегрування між країнами, двосторонні договори вирішують конкретні економічні проблеми у

сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Як правило, предметом двосторонніх договорів є: торговельно-економічне співробітництво; заохочення та взаємний захист інвестицій; сприяння капіталовкладенням в економіку країн; промислове і науково-технічне співробітництво; торговельні угоди; проблеми кредитування взаємовідносин; питання, що стосуються подвійного оподаткування суб'єктів ЗЕД.

Гребельник О.П.

ДОГОВІР МІЖНАРОДНИЙ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (INTERNATIONAL TREATY ON CUSTOMS AFFAIRS) – угода між двома й більше державами або іншими суб'єктами міжнародного права, що встановлює, змінює або припиняє їхні взаємні права й обов'язки у сфері митно-тарифних відносин. **Д.** є основним і головним джерелом міжнародного права. Відповідно до Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Д. – це поняття, що охоплює всі міжнародні угоди, які можуть мати різні найменування: договір, угода, конвенція, пакт, декларація, протокол і т.п., але мають однакову юридичну чинність. За сферою розповсюдження **Д.** можуть бути універсальними, регіональними, двосторонніми. За об'єктом регулювання **Д.** можна розділити на дві групи. Перша група включає міжнародні договори, які цілком і повністю регулюють питання митної справи. Для прикладу, до таких договорів можна віднести Міжнародну конвенцію про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) 1973 р. Друга група міжнародних договорів опосередковано стосується регулювання міжнародних митних відносин. Наприклад, Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р.

Відповідно до **Д.**, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, митними органами України спільно з митними органами суміжних держав може здійснюватися: проведення спільного митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України; узгодження в установленому законом порядку часу здійснення митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України, процедур митного контролю, митного оформлення та взаємне визнання документів, що використовуються митними органами для виконання митних формальностей; проведення спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди та порушень митних правил; проведення в установленому законом порядку спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення правопорушень у сфері службової діяльності працівників митниць; проведення інших спільних одноразових чи постійних заходів з питань, що відповідно до МКУ та інших актів законодавства України належать до повноважень митних органів; обмін інформацією, у тому числі з використанням інформаційних технологій та систем.

Мартинюк В.П.

ДОГОВІР МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ (CONTRACT OF MARINE TRANSPORTATION OF CARGOES). Згідно із **Д.м.п.в.** перевізник або фрахтівник зобов'язується перевезти доручений йому відправником вантаж із порту відправлення в порт призначення і видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (одержувачу), а відправник або фрахтувальник зобов'язується сплатити за перевезення встановлену плату (фрахт).

Фрахтувальником і фрахтівником визнаються особи, що уклали між собою договір фрахтування судна (чартер). Однак **Д.м.п.в.** і фрахт або чартер є різними та окремими договорами.

Д.м.п.в. – двосторонній, реальний договір, бо вимагає передання вантажу перевізникові. **Д.м.п.в.** є оплатним строковим договором – перевізник зобов'язується здійснити перевезення за встановлену плату та у встановлений законодавством чи договором строк, а за відсутності такої угоди – у строк, який можна розумно вимагати від перевізника з урахуванням конкретних обставин і особливостей маршруту.

Форма договору – письмова. Після приймання вантажу до перевезення перевізник вантажу, капітан або агент перевізника зобов'язані видати відправнику коносамент, який є доказом прийому перевізником вантажу, зазначеного у коносаменті.

Перевізник може видати інший, ніж коносамент, документ на підтвердження отримання вантажу для перевезення. Такий документ є першорядним доказом укладення договору морського перевезення і приймання перевізником вантажу, як його описано в цьому документі. Це може бути: 1) рейсовий чартер – якщо договір передбачає умову надання для перевезення всього судна, його частини або окремих суднових приміщень; 2) інші письмові докази (морські накладні).

Царенко В.І.

ДОГОВІР МОРСЬКОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРА (CONTRACT OF MARINE TRANSPORTATION OF PASSENGER). Згідно із **Д.м.п.п.** перевізник зобов'язується перевезти пасажира і його каютний багаж у пункт призначення, а в разі здавання пасажиром багажу – також доставити багаж в пункт призначення і видати його уповноваженій на отримання багажу особі; пасажир повинен сплатити встановлену плату за проїзд, а при здавання багажу – і плату за провезення багажу.

Перевезення охоплює час перебування пасажира та його каютного багажу на судні, час посадки на судно і висадки, а також доставки пасажира водним шляхом з берега на судно і назад, якщо плата за доставку входить у вартість квитка або якщо судно, що використовується для цього допоміжного перевезення, було надано перевізником.

Перевезення іншого багажу, який не є каютним багажем, охоплює час з моменту прийняття його перевізником, службовцем або агентом перевізника на березі або на борту судна до моменту його видачі перевізником, службовцем або агентом перевізника.

Доказом укладення **Д.м.п.п.** і сплати вартості проїзду є виданий перевізником квиток. Здача перевізнику багажу засвідчується багажною квитанцією.

Під час міжнародного морського перевезення пасажир зобов'язаний мати належним чином оформлені документи для в'їзду до держави прямування, транзиту та пред'явити їх перевізнику на його вимогу.

Перед початком міжнародного морського перевезення пасажира перевізник зобов'язаний перевірити наявність у пасажира документів, необхідних для в'їзду до держави прямування, транзиту, та відмовити у перевезенні пасажиру, який на його вимогу не пред'явив необхідні документи.

Відмова перевізника у міжнародному морському перевезенні пасажиру, який на його вимогу не пред'явив документи, необхідні для в'їзду до держави прямування, транзиту, не тягне за собою обов'язок перевізника відшкодувати пасажиру заподіяну у зв'язку з цим шкоду.

Крім цього пасажир має право у будь-який час до відходу судна, а після початку рейсу – у будь-якому порту, в який судно зайде для посадки або висадки пасажирів, відмовитись від **Д.м.п.п.**

Пасажир, який повідомив перевізника про відмову від перевезення, має право отримати назад плату за проїзд і провезення багажу в порядку і терміни, встановлені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері транспорту.

Перевізник має право відмовитися від договору морського перевезення пасажира при настанні таких обставин: воєнних або інших дій, що можуть загрожувати небезпекою захоплення судна або пасажирів; блокади порту відправлення або призначення; затримання судна за розпорядженням влади з причин, що не залежать від сторін договору; залучення судна для спеціальних потреб держави.

Пасажир згідно із **Д.м.п.п.** підлягає обов'язковому страхуванню від нещасного випадку відповідно до законодавства України. Страхова премія, що оплачується пасажиром входить у вартість квитка.

Царенко В.І.

ДОГОВІР НА ПЕРЕРОБКУ ДАВАЛЬНИЦЬКОЇ СИРОВИНИ (CONTRACT ON PROCESSING OF CUSTOMER-SUPPLIED RAW PRODUCTS) – належить до договорів підряду, за яким одна сторона (підрядчик) зобов'язується на свій ризик виконати роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу.

Сторонами **Д.** щодо операцій з давальницькою сировиною є замовник – суб'єкт господарської діяльності, який надає давальницьку сировину для виготовлення готової продукції, та виконавець – суб'єкт господарської діяльності, який здійснює переробку давальницької сировини.

Істотними умовами **Д.** є строки виконання робіт (послуг); умови розрахунків за виконану роботу (послугу); ціна роботи або способи її визначення. За домовленістю сторін розрахунки за надання послуг з переробки сировини можуть бути як коштами, так і частиною готової продукції. Якщо у **Д.** не встановлено строки виконання роботи, підрядник зобов'язаний виконати роботу, а замовник має право вимагати її виконання у розумні строки відповідно до суті зобов'язання, характеру та обсягів роботи і звичаїв ділового обігу.

Передача сировини для перероблення оформляється актом приймання-передачі та видатковою накладною. Після закінчення процесу переробки складається акт про виконані роботи та надається звіт про фактичне використання сировини у кількісному вимірі. Також відповідно до акту приймання-передачі відбувається передача готової продукції, залишків та відходів переробки.

Операції з давальницькою сировиною є поширеними не тільки серед виробничих підприємств, а й будівельних, торговельних організацій, організацій, що працюють у сфері надання послуг, у сільгоспвиробників й у сфері ЗЕД.

Правове регулювання переробки іноземної сировини на митній території України та українських товарів за межами митної території здійснено главою 23 та 24 МКУ 2012 р.: визначено митні режими переробки на митній території та за межами митної території, перелік операцій щодо переробки товарів, порядок отримання дозволу на таку переробку, строки переробки, порядок митного оформлення та завершення режимів.

Царенко В.І.

ДОГОВІР ПЕРЕВЕЗЕННЯ (CONTRACT OF TRANSPORTATION). Перевезення – сукупність засобів транспорту, шляхів сполучення, засобів управління і зв'язку, а також різноманітних технічних пристроїв, механізмів і споруд, що забезпечують їх роботу. Перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти здійснюється за договором перевезення. Крім того, залежно від виду транспорту, яким здійснюється перевезення, розрізняють **Д.п.** залізничним транспортом, морським і внутрішнім водним, повітряним, автомобільним транспортом.

Правове регулювання **Д.п.** здійснюється ЦКУ, де зазначені договори: перевезення вантажу; перевезення пасажирів і багажу; чартеру (фрахтування) тощо. Також **Д.п.** регулюється ЗУ «Про транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про автомобільний транспорт» та спеціальними правилами щодо окремих видів перевезення.

Юридичні ознаки **Д.п.**: взаємний, реальний або консенсуальний (на морському транспорті) та відплатний.

Істотними умовами **Д.п.** є: предмет договору; транспортний засіб; провізна плата; строки доставки за договором.

Сторонами **Д.п.** є перевізник і відправник. Перевізники – це ті транспортні організації, які мають права юридичної особи та яким надано право укладати **Д.п.** безпосередньо або через свої підрозділи транспортними статутами (кодексами), а відправниками вантажів можуть бути як організації (юридичні особи), так і фізичні особи, яким вантаж належить або на праві власності, або на іншій підставі, передбаченій законом чи договором. Особа, яка має право на одержання вантажу від перевізника, є одержувачем. Одержувачем може бути сам відправник або третя особа, на користь якої укладено договір.

За перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти стягується провізна плата у розмірі, що визначається за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами. Якщо розмір провізної плати не визначений, стягується розумна плата.

Перевізник зобов'язаний доставити вантаж, пасажира, багаж, пошту до пункту призначення у строк, встановлений договором, якщо інший строк не встановлений транспортними кодексами (статутами), іншими нормативно-правовими актами та правилами, що видаються відповідно до них, а в разі відсутності таких строків – у розумний строк.

У разі порушення зобов'язань, що випливають із **Д.п.**, сторони несуть відповідальність, встановлену за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено ЦКУ, іншими законами, транспортними кодексами (статутами).

У разі прострочення доставки вантажу перевізник зобов'язаний відшкодувати другій стороні збитки, завдані порушенням строку перевезення, якщо інші форми відповідальності не встановлені договором, транспортними кодексами (статутами).

Перевізник відповідає за збереження вантажу, багажу, пошти з моменту прийняття їх до перевезення та до видачі одержувачеві, якщо не доведе, що втрата, нестача, псування або пошкодження вантажу, багажу, пошти сталися внаслідок обставин, яким перевізник не міг запобігти та усунення яких від нього не залежало.

Перевізник відповідає за втрату, нестачу, псування або пошкодження прийнятих до перевезення вантажу, багажу, пошти у розмірі фактичної шкоди, якщо не доведе, що це сталося не з його вини.

До пред'явлення перевізникові позову, що випливає із договору перевезення вантажу, пошти можливим є пред'явлення йому претензії у порядку, встановленому законом, транспортними кодексами (статутами).

Позов до перевізника може бути пред'явлений відправником вантажу або його одержувачем у разі повної або часткової відмови перевізника задовольнити претензію або неодержання від перевізника відповіді у місячний строк.

До вимог, що випливають із **Д.п.** вантажу, пошти, застосовується позовна давність в один рік з моменту, що визначається відповідно до транспортних кодексів (статутів).

Залежно від учасника перевізного процесу права та обов'язки пов'язані із ним поділяються на: права та обов'язки перевізника; права та обов'язки відправника (одержувача, пасажира).

До обов'язків перевізника належать: доставити довірений йому відправником вантаж (багаж, вантажобагаж) або перевезти пасажира до пункту

призначення і видати вантаж (багаж, вантажобагаж) особі, яка має право на його одержання (одержувачеві); надати придатні для перевезення транспортні засоби у строк, встановлений договором; здійснити навантаження (вивантаження) вантажу, якщо цей обов'язок за договором не покладено на відправника (одержувача); застрахувати пасажира від нещасних випадків на транспорті.

До обов'язків відправника (одержувача, пасажира) належать: сплатити за перевезення встановлену плату; пред'явити у встановлений строк вантаж, який підлягає перевезенню, у належній тарі та/або упаковці; вантаж має бути також маркований відповідно до встановлених вимог; здійснити навантаження (вивантаження) вантажу та очистити транспортний засіб від залишків вантажу.

До порушень договору перевезення, за які настає відповідальність перевізника, належать: ненадання транспортного засобу; затримка відправлення пасажира та порушення строку доставлення пасажира до пункту призначення; прострочення доставки вантажу (багажу); втрата, нестача, псування або пошкодження вантажу (багажу).

Жданова В.П.

ДОГОВІР ПОСТАВКИ (CONTRACT OF DELIVERY) – форма регулювання комерційних відносин між різними суб'єктами ринку, зокрема, між виробниками і торговельними підприємствами.

Правове регулювання **Д.п.** здійснюється спеціальними правилами, закріпленими ЦКУ, ГКУ, ЗУ «Про поставки продукції для державних потреб», Положеннями про поставки продукції виробничо-технічного призначення та про поставки товарів народного споживання, а також іншими актами.

Юридичні ознаки **Д.п.**: взаємний, консенсуальний та відплатний. Форма **Д.п.** – письмова.

Сторонами **Д.п.** є: постачальник (юридичні або фізичні особи, які займаються підприємницькою діяльністю) та покупець (фізичні або юридичні, які набувають товар для здійснення підприємницької діяльності).

Залежно від характеру і змісту **Д.п.** має певну структуру.

У вступі до **Д.п.** зазначаються: місце і дата укладення **Д.п.**; повне найменування сторін; прізвище осіб, уповноважених на укладення **Д.п.**; найменування, номери і дати документів, на підставі яких особи уповноважені укласти **Д.п.**

Предметом поставки відповідно до **Д.п.** є визначені родовими ознаками продукція, вироби з найменуванням, зазначеним у стандартах, технічних умовах, документації до зразків (еталонів), прейскурантах чи товарознавчих довідниках. Предметом поставки можуть бути також продукція, вироби, визначені індивідуальними ознаками.

Відповідно до **Д.п.** продавець відвантажує товар покупцю, як правило, за договірними цінами. Ціни на товари встановлюються у певній валюті на кожну одиницю конкретного товару, якщо представлено перелік найменувань продукції.

Д.п. може бути укладений на один рік, на строк більше одного року (довгостроковий договір) або на інший строк, визначений угодою сторін.

Тара й упаковка товарів повинні відповідати вимогам стандартів або технічних вимог. Тара, пакувальні матеріали багатократного використання, засоби пакетування, спеціалізовані контейнери, тара-обладнання підлягає поверненню виробнику (постачальнику) чи підприємству-тароотримувачу.

Якість товарів, що поставляються, повинна відповідати стандартам, технічним умовам, іншій технічній документації, яка встановлює вимоги до їхньої якості, або зразкам (еталонам), якщо сторони не визначать у **Д.п.** більш високі вимоги до якості товарів. У разі, якщо покупець (одержувач) відмовився від прийняття товарів, які не відповідають за якістю стандартам, технічним умовам, зразкам (еталонам) або умовам **Д.п.**, постачальник (виробник) зобов'язаний розпорядитися товарами у 10-денний строк, а щодо товарів, які швидко псуються, – протягом 24 годин з моменту одержання повідомлення покупця (одержувача) про відмову від товарів.

Гарантійний строк експлуатації обчислюється від дня введення виробу в експлуатацію, але не пізніше одного року з дня одержання виробу покупцем (споживачем), а щодо виробів народного споживання, які реалізуються через роздрібну торгівлю, – з дня роздрібного продажу товару, якщо інше не передбачено стандартами, технічними умовами або договором.

Гарантійний строк придатності та зберігання товарів обчислюється від дня виготовлення товару.

Товари повинні поставлятися комплектно відповідно до вимог стандартів, технічних умов або прейскурантів. **Д.п.** може бути передбачено по-

ставку з додатковими до комплекту виробами (частинами) або без окремих, не потрібних покупцеві виробів (частин), що входять до комплекту.

У **Д.п.** визначаються форми розрахунку, порядок платежів, валюта по розрахунках за товари. Документом може бути: рахунок-фактура, транспортна накладна, коносамент. Розрахунки між суб'єктами підприємницької діяльності здійснюються, як правило, через банківські установи шляхом перерахування коштів з одного розрахункового рахунку на інший. Платежі переважно здійснюються після відвантаження товарів або одночасно з ними. У випадках, обумовлених умовами **Д.п.**, може передбачатись попередня оплата. Валюта розрахунку обирається сторонами самостійно.

Форс-мажорні умови згідно з **Д.п.** – це умови надзвичайного характеру (наприклад, стихійні лиха, пожежа, страйки, громадські правопорушення, воєнні дії, втручання з боку влади), коли та чи інша сторона не має можливості виконати свої зобов'язання за договором. Отже, сторони не несуть відповідальності при настанні форс-мажорних обставин.

Сторони **Д.п.** повинні вживати усіх необхідних заходів для виконання договірних відносин, а при їх порушенні застосовувати штрафні санкції. У **Д.п.** може бути передбачено такі штрафи: за порушення продавцем строків поставки товарів; за недопоставку продукції; за поставку продавцем товарів, які не відповідають за якістю стандартам, технічним умовам та іншій документації; за поставку некомплектних товарів; за прострочення оплати покупцем поставлених йому товарів.

У кінці **Д.п.** зазначаються юридичні і поштові адреси сторін, банківські реквізити. Документ оформляється у письмовій формі, у двох примірниках для кожної із сторін. Від кожної сторони договір підписує уповноважений представник, ставиться печатка. Договір вступає в силу з моменту його підписання.

Жданова В.П.

ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ (CONTRACT OF INSURANCE) – цивільно-правова угода між страхувальником і страховиком, що регулює їхні взаємні обов'язки відповідно до умов визначеного виду страхування.

Основні вимоги до змісту та порядку укладення **Д.с.**, права та обов'язки сторін визначені у Главі 67 ЦКУ, ЗУ «Про страхування».

Д.с. повинен містити: назву документа; назву та адресу страховика; прізвище, ім'я та по батькові або назву страхувальника та його адресу; зазначення об'єкта страхування; розмір страхової суми; перелік страхових випадків; визначення розміру тарифу, розмір страхових внесків і терміни їхньої сплати; термін дії договору; порядок зміни і припинення дії договору; права та обов'язки сторін і відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов договору; інші умови за згодою сторін; підписи сторін.

Підставою для укладення **Д.с.** є заява страхувальника. Вона містить чітко виражений та адресований страховику намір страхувальника укласти **Д.с.** на відповідних умовах. У ній обов'язково повинні бути викладені всі суттєві особливості ризику, який передбачається страхувати. Страховик, розглянувши заяву, може прийняти її або відхилити. Підтвердженням укладення відповідного **Д.с.** є страховий поліс (свідоцтво, сертифікат), який містить усі істотні умови договору страхування і видається страхувальнику.

Предметом **Д.с.** можуть бути майнові інтереси, які не суперечать закону і пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування); володінням, користуванням і розпоряджанням майном (майнове страхування); відшкодуванням шкоди, завданої страхувальником (страхування відповідальності).

Д.с. укладається у письмовій формі. **Д.с.** може укладатись шляхом видачі страховиком страхувальникові страхового свідоцтва (поліса, сертифіката). У разі недодержання письмової форми **Д.с.** такий договір є нікчемним.

Істотними умовами **Д.с.** є предмет **Д.с.**, страховий випадок, розмір грошової суми, в межах якої страховик зобов'язаний провести виплату у разі настання страхового випадку (страхова сума), розмір страхового платежу і строки його сплати, строк договору та інші умови, визначені актами цивільного законодавства.

Д.с. набирає чинності з моменту внесення страхувальником першого страхового платежу, якщо інше не встановлено **Д.с.**

Страховиком є юридична особа, яка спеціально створена для здійснення страхової діяльності та одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Страхувальник має право укласти із страховиком **Д.с.** на користь третьої особи, якій страховик зобов'язаний здійснити страхову виплату у разі досягнення нею певного віку або настання іншого страхового випадку.

За умовами **Д.с.** страховик зобов'язаний: ознайомити страхувальника з умовами та правилами страхування; протягом двох робочих днів, як тільки стане відомо про настання страхового випадку, вжити заходів щодо оформлення всіх необхідних документів для своєчасного здійснення страхової виплати страхувальникові; у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату у строк, встановлений договором; відшкодувати витрати, понесені страхувальником у разі настання страхового випадку з метою запобігання або зменшення збитків, якщо це встановлено договором; за заявою страхувальника у разі здійснення ним заходів,

що зменшили страховий ризик, або у разі збільшення вартості майна внести відповідні зміни до договору страхування; не розголошувати відомостей про страхувальника та його майнове становище, крім випадків, встановлених законом.

Д.с. можуть бути встановлені також інші обов'язки страховика.

За умовами **Д.с.** страхувальник зобов'язаний: своєчасно вносити страхові платежі (внески, премії) у розмірі, встановленому **Д.с.**; при укладенні **Д.с.** надати страховикові інформацію про всі відомі йому обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику, і надалі інформувати його про будь-які зміни страхового ризику; при укладенні **Д.с.** повідомити страховика про інші договори страхування, укладені щодо об'єкта, який страхується (якщо страхувальник не повідомив страховика про те, що об'єкт уже застрахований, новий договір страхування є нікчемним); вживати заходів щодо запобігання збиткам, завданим настанням страхового випадку, та їх зменшення; повідомити страховика про настання страхового випадку у строк, встановлений **Д.с.**

Д.с. можуть бути встановлені також інші обов'язки страхувальника.

Страховик здійснює страхову виплату відповідно до умов договору на підставі заяви страхувальника (його правонаступника) або іншої особи, визначеної договором, і страхового акта (аварійного сертифіката).

У разі несплати страховиком страхувальникові або іншій особі страхової виплати страховик зобов'язаний сплатити неустойку в розмірі, встановленому договором або законом.

Д.с. може бути укладено на будь-який строк, за домовленістю сторін, що передбачено чинним законодавством і зумовлено багатьма факторами (метою, з якою укладається договір страхування, видом і формою проведення страхування, платоспроможністю страхувальника тощо).

Дія **Д.с.** припиняється за згодою страхувальника та страховика, а також у разі: закінчення строку його дії; виконання страховиком зобов'язань перед страхувальником у повному обсязі; несплати страхувальником страхових платежів у встановлені договором строки; ліквідації страхувальника – юридичної особи; смерті страхувальника-громадянина чи втрати ним дієздатності; ліквідації страховика в порядку, передбаченому законодавством України; прийняття судового рішення про визнання договору страхування недійсним тощо.

Дію **Д.с.** може бути достроково припинено за вимогою страхувальника або страховика, якщо це передбачено умовами **Д.с.**

Жданова В.П.

ДОГОВІР ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ (CONTRACT OF FORWARDING SERVICES). За договором транспортного експедирування одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу.

Д. укладається у письмовій формі.

Істотними умовами **Д.** є: відомості про сторони договору; вид послуги експедитора; вид та найменування вантажу; права, обов'язки сторін; відповідальність сторін, у тому числі в разі завдання шкоди внаслідок дії непереборної сили; розмір плати експедитору; порядок розрахунків; пункти відправлення та призначення вантажу; порядок погодження змін маршруту, виду транспорту, залежно від вказівок клієнта; строк (термін) виконання договору, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

Зовнішньоекономічні **Д.** повинні відповідати вимогам законодавства про ЗЕД.

Для систематичного надання послуг експедитора можуть укладатися довгострокові (генеральні) **Д.**

Згідно із **Д.** експедитор може організувати перевезення за одним товарно-транспортним документом вантажів кількох різних клієнтів, які прямують з одного пункту відправлення та/чи в один пункт призначення, за умови, що експедитор виступає від імені усіх цих клієнтів як вантажовідправник та/чи вантажоодержувач.

Платою експедитору вважаються кошти, сплачені клієнтом експедитору за належне виконання договору транспортного експедирування.

Перевезення вантажів супроводжується товарно-транспортними документами, складеними мовою міжнародного спілкування залежно від обраного виду транспорту або державною мовою, якщо вантажі перевозяться в Україні. Такими документами можуть бути: авіаційна вантажна накладна (Air Waybill); міжнародна автомобільна накладна (CMR); накладна СМГС (накладна УМВС); коносамент (Bill of Lading); накладна ЦІМ (CIM); вантажна відомість (Cargo Manifest); інші документи, визначені законами України.

Факт надання послуги експедитора при перевезенні підтверджується єдиним транспортним

документом або комплектом документів (залізничних, автомобільних, авіаційних накладних, коносаментів тощо), які відображають шлях пересування вантажу від пункту його відправлення до пункту його призначення.

Царенко В.І.

ДОГОВІР ТУРКМАНЧАЙСЬКИЙ 1828 РОКУ – див. ТУРКМАНЧАЙСЬКИЙ ДОГОВІР 1828 РОКУ.

ДОГОВІР ФІДУЦІАРНИЙ (FIDUCIARY AGREEMENT) [лат. – такий, що укладається на віру, від – акт, що ґрунтується на довір'ї, впевненість, надійність]. Категорія розповсюджена у приватноправових відносинах, у сфері договірного регулювання представництва, агентських відносин та діяльності фінансових установ. Історично виступає як одна з форм договору застави за римським правом: боржник (заставодавець, фідуціант) передавав кредитору (заставодержателю, фідуціарію) замість одержаних у позику грошей яку-небудь річ (предмет застави) у власність. Проф. О.С. Іоффе, вважав, що фідуціарний характер властивий лише тому договору, сутність якого спирається на взаємну довіру її учасників. Проф. Г.Ф. Шершеневич зазначав, що правовідносини, які мають фідуціарний характер, засновані на взаємній довірі та на припущенні чесності і здатності у контрагентів. **Д.ф.** породжує обов'язок діяти якнайкраще в інтересах іншої особи. Так, керівник банку (фідуціар) зобов'язаний діяти з урахуванням інтересів банку (тобто всіх його акціонерів та клієнтів), а не з особистих (приватних) інтересів. Від фідуціара завжди вимагається діяти добросовісно та безпристрасно. Договори представництва завжди є за своєю природою фідуціарними правочинами. Основним та невід'ємним елементом, на якому базуються відносини за цими договорами, є елемент довіри. При цьому існування договору залежить рівною мірою від того, кому виявлено довіру, і того, хто цю довіру виявляє. Фідуціар повинен бути чесним і не повинен вести справи в такий спосіб, що надає йому необумовлені вигоди або завдає шкоди інтересам клієнтів або акціонерів. Представник(повірений) діє за дорученням (за довірою) іншої сторони (довірителя) і представляє його інтереси настільки, наскільки це залежить від обсягу наданих йому повноважень (який також залежить від обсягу існуючої довіри).

Пунда О.О.

ДОГОВОРИ КНЯЗЯ ОЛЕГА З ВІЗАНТІЄЮ З ТОРГОВЕЛЬНИХ І МИТНИХ ПИТАНЬ (AGREEMENTS OF PRINCE OLEG WITH BYZANTIUM ON TRADE AND CUSTOMS ISSUES) Перші договірні стосунки Києва з Візантією датуються другою половиною IX ст. У 860 р. дружина київського князя Аскольда розбила візантійське військо та взяла в облогу Константинополь. Після цього імператор Василь I (867 – 886) уклав першу торговельно-митну угоду з Києвом (так званий «договір миру і любові»), котрий і створив правові підстави для торгівлі між Руссю й Візантією. Як згадується в літописних актах, договір забезпечив сприятливі умови для торгівлі руських купців і регламентував їх перебування у Візантії. Константинополь зобов'язувався регулярно сплачувати киянам данину. Торговельні зв'язки з Візантією здійснювалися через її кримську колонію Херсонес. Однак наступні володарі Візантії не виконували договірні зобов'язання, чинили перешкоди руським купцям, не сплачували Києву визначеної договором данини. Це й призвело до війни між Київським князівством та імперією. Як згадується у Лаврентіївському літописі, 907 р. князь Олег на чолі могутньої дружини і морської армади з 2000 суден вирушив у похід на Візантію. Облога Константинополя закінчилася повною перемогою княжого війська, на відзначення якої князь Олег прибив свого бойового щита на головні ворота Константинополя. Візантійці сплатили переможцям велику данину – по 12 гривень на кожне судно киян.

Похід князя Олега на Константинополь. Мініатюра з Радзивилівського літопису. XV ст.

Головним здобутком княжого війська треба вважати торговельно-митний договір між Київською Руссю та Візантією. Відповідно до цього трактату, руським купцям надавалося право торгувати у Візантії «скільки їм треба», не сплачуючи при цьому жодних податків. Умовами договору поновлювалася й дія «договору миру і любові», й зокрема щорічна сплата Києву досить великої данини. Для купецтва з Русі встановлювались пільгові умови перебування й торгівлі у Константинополі, їм надавалося право на приміщення та вільне пересування по країні.

Як згадується у «Повести временных лет», договірні стосунки між двома державами не припинялися. У 912 р. між Візантією і Києвом було укладено додатковий договір, згідно з яким київські купці одержали право безмитної торгівлі на всій території Візантії. В угоді вказувалося, що Русь і Візантія й надалі під-

тримуватимуть дружні стосунки і стверджують це «клятвою твердою» і «оружієм своїм». Акт підписано представниками князя Олега і послами візантійських царів Лева, Олександра і Костянтина 2-го вересня 6420 (тобто 912) р. Його було складено «на двох харатью» (тобто двома мовами – грецькою і давньоруською), що, поза сумнівом, свідчило про високий на той час міжнародний авторитет Києва.

Гальський К.Є.

ДОГОВОРИ ТА УГОДИ ТОРГОВІ (TRADE CONTRACTS AND AGREEMENTS) – різновид міжнародних договорів та угод, що регулюють торгово-економічні відносини між країнами. **Д.у.т.**, договори з торгівлі і мореплавання створюють договірно-правову базу в торгово-економічних відносинах між країнами, встановлюють принципи цих відносин, визначають їх правовий режим (регулювання митного обкладання, транспортних зв'язків, торгової та іншої економічної діяльності фізичних і юридичних осіб однієї країни на території іншої країни), надають право створювати торгові представництва на території цих країн. Угоди про торгівлю і платежі встановлюють кількість і перелік товарів, які поставляються взаємно, під час дії угоди (генеральні списки, контингенти), і містять зобов'язання щодо сприяння взаємній торгівлі, а також загальні принципи регулювання платежів між країнами. До числа **Д.у.т.**, які містять норми загального порядку, входять також податкові угоди про режим інвестицій.

Петров О.П.

ДОДАТКОВА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ – див. ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ДОДАТКОВА.

ДОЗВІЛ (PERMIT) – 1) одна з форм управлінського рішення; 2) управлінський акт, що дається органами управління чи посадовими особами за встановленим законом або нормативними актами порядком. Дозволи найчастіше даються з поточних питань. Правом давати дозвіл наділені уряди країн, місцеві органи влади відповідно до їх повноважень.

Петров О.П.

ДОЗВІЛ ДЕРЖЕКСПОРТКОНТРОЛЮ УКРАЇНИ (PERMIT OF THE STATE EXPORT CONTROL SERVICE OF UKRAINE) – документ, виданий центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, який надає право суб'єкту ЗЕД здійснювати міжнародні передачі товарів на експорт або імпорт. **Д.** може бути разовим, генеральним або відкритим.

Разовий **Д.** – **Д.**, який надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для проведення відповідних переговорів або здійснення конкретної міжнародної передачі товарів визначеному кінцевому споживачу із зазначенням їх найменування, кількості, вартості, особливих умов поставки, назви іноземного суб'єкта господарської або іншої діяльності, держави призначення або походження товарів та їх кінцевого споживача. Разовий **Д.** є дійсним протягом установленого строку, але не більш як протягом одного року. Цей строк може бути продовжено центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, на підставі обґрунтованого звернення суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, але не більш як на строк дії зовнішньоекономічного договору (контракту). Разовий **Д.** може надаватися іноземному суб'єкту господарської або іншої діяльності, який здійснює міжнародні передачі товарів подвійного використання відповідно до міжнародних договорів, укладених від імені України чи Уряду України, або транзит товарів територією України, тимчасове ввезення товарів на територію України для їх демонстрування як експонатів на міжнародних виставках та ярмарках, проведення випробувань; військовим формуванням, правоохоронним органам, органам та підрозділам цивільного захисту України, які здійснюють тимчасове вивезення або ввезення товарів для проведення навчань чи забезпечення діяльності таких формувань за межами України або імпорт чи тимчасове ввезення товарів на територію України відповідно до міжнародних договорів України, укладених від імені України чи Уряду України.

Генеральний **Д.** – **Д.**, який надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для неодноразового проведення відповідних переговорів чи здійснення міжнародних передач товарів визначеному кінцевому споживачу із зазначенням їх найменування, особливих умов поставки, назви іноземного суб'єкта господарської або іншої діяльності, держави призначення або походження товарів та їх кінцевого споживача. Генеральний **Д.** є дійсним протягом установленого строку, але не більш як три роки.

Відкритий **Д.** – **Д.**, який надається суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів для неодноразового проведення відповідних переговорів чи здійснення міжнародних передач товарів із зазначенням тільки їх найменування, особливих умов поставки та назви держави призначення або походження товарів. Відкритий **Д.** є дійсним протягом установленого строку, але не більш як три роки.

Обов'язковими умовами надання суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів генерального та відкритого **Д.** є створення в цього суб'єкта системи внутрішньофірмового експортного контролю, яка забезпечує виконання вимог державного екс-

портного контролю у процесі здійснення конкретних міжнародних передач товарів, забезпечення належного зберігання документів, пов'язаних з такими передачами, та подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, звітності про фактичне використання зазначеного **Д.**

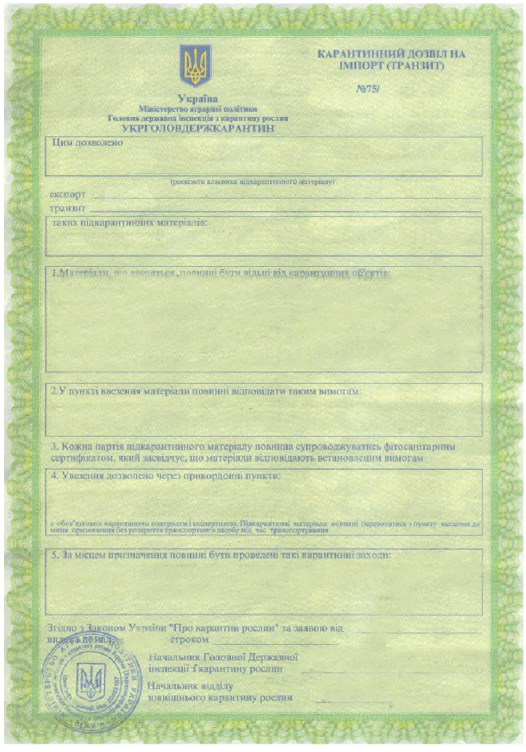
Строк розгляду заяв та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі **Д.** у разі, якщо не потрібне додаткове міжвідомче узгодження, встановлюється залежно від категорії товарів, але не може перевищувати з дня надходження всіх необхідних документів: 45 днів – щодо експорту (реекспорту) товарів військового призначення; 30 днів – щодо експорту (реекспорту) товарів подвійного використання та тимчасового вивезення (ввезення) будь-яких товарів; 15 днів – щодо імпорту та транзиту товарів, а також тимчасового вивезення або ввезення товарів для демонстрування на виставках, ярмарках, з метою реклами, проведення випробувань та з іншою подібною метою, якщо це не передбачає передачу права власності на товар.

У разі виникнення потреби у проведенні міжвідомчого узгодження загальний строк розгляду заяв та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі **Д.** не може перевищувати 90 днів з дня надходження всіх необхідних документів.

Туржанський В.А.

ДОЗВІЛ КАРАНТИННИЙ (НА ІМПОРТ АБО ТРАНЗИТ) (QUARANTINE PERMIT (ON IMPORT OR TRANSIT)) – офіційний документ, що дозволяє імпорт або транзит об'єктів регулювання (О.р.) відповідно до визначених фітосанітарних заходів. **Д.к.** видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин (до 2011 р. – Державна служби з карантину рослин, з 2011 р. – Державна ветеринарна та фітосанітарна служба (Держветфітослужба)). Порядок оформлення **Д.к.** і встановлення розміру плати за його видачу визначається КМУ.

Д.к. на транзит не вимагається, якщо О.р. переміщуються територією України у герметичних, ізотермічних, ізольованих транспортних засобах та за умови, якщо здійснене митним органом країни-експортера опломбування є непошкодженим. Проте дане положення не застосовується до реекспортних вантажів.

КАРАНТИННИЙ ДОЗВІЛ НА ІМПОРТ (ТРАНЗИТ)

№75/

Україна
Міністерство аграрної політики
Головна державна інспекція з карантину рослин
УКРГОЛОВДЕРЖКАРАНТИН

Цим дозволено

(реквізити вказника підкарантинного матеріалу)

експорт

транзит

такого підкарантинних матеріалів:

1. Матеріали, що ввозяться, повинні бути вільні від карантинних об'єктів:

2. У пункта ввезення матеріали повинні відповідати таким вимогам:

3. Кожна партія підкарантинного матеріалу повинна супроводжуватись фітосанітарним сертифікатом, який засвідчує, що матеріали відповідають встановленим вимогам

4. Ввезення дозволено через прикордонні пункти:

з обов'язковим карантинним контролем і експертизою. Підкарантинні матеріали, ввезені територію у пункту ввезення до моменту оформлення без розриття транспортного засобу від час транспортування

5. За місцем призначення повинні бути проведені такі карантинні заходи:

Згідно з Законом України "Про карантин рослин" та заявою від строком

Начальник Головної Державної інспекції з карантину рослин

Начальник відділу зовнішнього карантину рослин

При оформленні **Д.к.** необхідно враховувати: передбачене використання О.р.; географічні та інші характеристики України, країни походження, країни реекспорту і транзиту, які впливають на здатність регульованих шкідливих організмів виживати, укорінюватися та поширюватися; існування в країні походження зон, вільних від карантинних організмів, або зон з незначною їх наявністю, імпорт або транзит з яких не викликає ризику занесення карантинного організму; ефективність іноземної національної організації захисту рослин у країні походження або реекспорту порівняно із Україною; ефективність фітосанітарних заходів, що здійснюються у країні походження чи реекспорту, та вимоги до походження О.р. з виробничих ділянок, вільних від карантинних організмів, результати проведення фітосанітарної експертизи в країні походження чи реекспорту; ефективність та ризик, пов'язані з карантинним наглядом з метою моніторингу вантажу.

Для отримання **Д.к.** не пізніше ніж за п'ять днів до ввезення О.р. на територію України Держветфітослужбі подається: заява за формою, встановленою Мінагрополітики; копія документа, що підтверджує внесення плати за видачу карантинного дозволу; копія договору, відповідно до якого здійснюється ввезення в Україну О.р.

У **Д.к.** зазначається така інформація: найменування органу, що його видав; реєстраційний номер; прізвище, ім'я та по батькові, місце постійного проживання отримувача О.р. – для фізичної особи-підприємця; повне найменування та місцезнаходження отримувача О.р. – для юридичної особи; країна, з якої ввозяться О.р., та країна призначення у разі транзиту територією України; код згідно з УКТ ЗЕД (2371а-14, 2371б-14, 2371в-14, 2371г-14) та найменування О.р., його кількість (окремо за кожним видом); перелік карантинних організмів, від яких під час ввезення О.р. повинен бути вільний; фітосанітарні вимоги до О.р., що повинні бути виконані у пункті ввезення; пункт

карантину рослин, що діє у пункті пропуску на державному кордоні, через який ввозиться в Україну О.р.; перелік обов'язкових карантинних заходів, які проводяться у зоні митного контролю або за місцем призначення О.р.; підстава для оформлення карантинного дозволу та строк його дії. **Д.к.** підписується Головним державним фітосанітарним інспектором або його заступником і скріплюється печаткою. **Д.к.** на імпорт і транзит визначають фітосанітарні заходи, що повинні бути здійснені до відправлення вантажу імпортером та після його ввезення.

Д.к. на імпорт біологічних контрольних організмів видається на підставі інструкцій та рекомендацій відповідних міжнародних організацій. Особа, яка у передбаченому порядку надала Держветфітослужбі всі необхідні документи та провела оплату і не отримала у визначені терміни рішення про видачу або відмову у видачі **Д.к.**, має право здійснити задекларованe переміщення О.р. Держветфітослужба зобов'язана прийняти рішення про видачу або відмову у видачі **Д.к.** протягом 5 діб.

Рішення про відмову у видачі **Д.к.** надається особі у письмовій формі. Підставами для прийняття рішення про відмову у видачі **Д.к.** є: надходження О.р. з територій країн, де поширені карантинні організми; надходження О.р. з територій країн, де поширені карантинні організми, які обмежено поширені на території України, в зони, вільні від таких карантинних організмів на території України; недотримання фітосанітарних заходів при здійсненні особою обігу О.р.; відсутність в особи умов для розміщення насіннєвого та садивного матеріалу на процедуру перевірки; заборона вивезення країною походження О.р., офіційно повідомлена Держветфітослужбі, або передбачена міжнародним договором; невиконання розпоряджень державного фітосанітарного інспектора щодо застосування фітосанітарних заходів; відсутність оплати за видачу **Д.к.**

Підставами для анулювання **Д.к.** є: невідповідність наявних О.р., заявлених особою для переміщення територією України; порушення особою вимог фітосанітарних заходів, які визначені у карантинному дозволі; підробка **Д.к.**; повідомлення особи про втрату чи пошкодження **Д.к.**, що не дає можливості визначити зміст документа.

Рішення про відмову у видачі **Д.к.** може бути оскаржено у Держветфітослужбі або у суді. Заява про оскарження рішення про відмову у видачі **Д.к.** подається до Держветфітослужби у строк, що не перевищує 10 днів після одержання відповідного рішення. Заява розглядається у 10-денний строк. Про результати розгляду заявник повідомляється у письмовій формі.

Несторишен І.В.

ДОЗВІЛ МИТНОГО ОРГАНУ (PERMIT OF THE CUSTOMS AUTHORITY) – надання особі митним органом усно, письмово (паперовим або електронним документом) чи шляхом проставляння відбитка особистої номерної печатки на супровідних документах (деклараціях, відомостях) права на вчинення певних дій.

Туржанський В.А.

ДОЗВІЛ НА ВИЛІТ ПОВІТРЯНОГО СУДНА ДЛЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ ВІЙСЬКОВОГО ТА ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (PERMIT TO AIRCRAFT DEPARTURE FOR TRANSPORTATION OF MILITARY AND DUAL-USE GOODS) – надається комісією з авіаційних перевезень товарів військового та подвійного призначення, яка створюється наказом Державіаслужби для оформлення вильоту повітряного судна що перевозить товари військового та подвійного призначення. Члени комісії повинні мати допуск для роботи з документами, які становлять державну або військову таємницю. Комісія більшістю голосів на закритих засіданнях у присутності не менше двох третин свого складу приймає рішення щодо надання дозволу (відмови) на виліт повітряного судна для перевезення товарів військового та подвійного призначення, яке підписується присутніми членами Комісії та оформлюється протоколом.

Для отримання **Д.** заявником подаються до Державіаслужби України такі документи та інформація:

1. У разі виконання перевезення із України: заява вантажовідправника (на офіційному бланку за підписом керівника) на ім'я директора Державіаслужби України щодо отримання дозволу на виліт повітряного судна для перевезення товарів військового та подвійного призначення. У заяві має бути така інформація: місцезнаходження та номери контактних телефонів вантажовідправника; інформація про вантаж та умови його перевезення (назва, характер та кількість вантажу, реквізити контрактів на поставку та дозволів державних органів виконавчої влади, згідно з якими здійснюється перевезення); маршрут перевезення (аеропорти відправлення, призначення, запасні та проміжні аеродроми, аеродроми технічних посадок чи перевантаження/зберігання); терміни перевезення, назва авіаперевізника, номер рейсу, тип повітряного судна. До заяви додаються: засвідчена печаткою заявника копія дозволу чи висновку Державної служби експортного контролю України (у разі виконання перевезень іноземними експлуатантами заявник додатково надає інформацію про доцільність виконання такого перевезення іноземним експлуатантом та письмове погодження Державної служби експортного контролю України); копія сертифіката експлуатанта повітряного перевізника, з яким укладено договір про перевезення; у разі перевезення товарів військового та

подвійного призначення з небезпечними властивостями – копії документів, які підтверджують право повітряного перевізника на перевезення небезпечних вантажів, та копії свідоцтв членів екіпажу та осіб, які супроводжують вантаж, про спеціальну підготовку з перевезень небезпечних вантажів; копія відповідної ліцензії на надання послуг з перевезень вантажів повітряним транспортом (в Україну, з України або в третіх країнах); копія контракту/договору на виконання авіаційних перевезень товарів військового та подвійного призначення; програма забезпечення авіаційної безпеки; технологія обслуговування, супроводження, завантаження/вивантаження та перевезення товарів військового та подвійного призначення (включаючи аварійну карту дій).

2. У разі здійснення перевезення в Україну або в треті країни: заява авіаперевізника або вантажоодержувача (на офіційному бланку за підписом керівника) на ім'я директора Державіаслужби України для отримання дозволу на виліт повітряного судна для перевезення товарів військового та подвійного призначення. У заяві має бути така інформація: місцезнаходження та номери контактних телефонів заявника; інформація про вантаж та про умови перевезення товарів військового та подвійного призначення (назва, характер та кількість вантажу, ім'я й адреса вантажоодержувача, реквізити контрактів на поставку та дозволів державних органів виконавчої влади, згідно з якими здійснюється перевезення); маршрут перевезення (аеропорти відправлення, призначення, запасні та проміжні аеродроми, аеродроми технічних посадок чи перевантаження/зберігання). До заяви додаються: засвідчена печаткою заявника копія дозволу чи висновку Державної служби експортного контролю України; у разі перевезення товарів військового та подвійного призначення з небезпечними властивостями – копії документів, які підтверджують право повітряного перевізника на перевезення небезпечних вантажів, та копії свідоцтв членів екіпажу та осіб, які супроводжують вантаж, про спеціальну підготовку з перевезень небезпечних вантажів; копія відповідної ліцензії на надання послуг з перевезень вантажів повітряним транспортом (в Україну, з України або в третіх країнах); копія контракту/договору на виконання авіаційних перевезень товарів військового та подвійного призначення; копія державних дозволів країн реєстрації вантажоодержувача та вантажовідправника щодо повноважень на замовлення та одержання товарів військового та подвійного призначення; програма забезпечення авіаційної безпеки; технологія обслуговування, супроводження, завантаження/вивантаження та перевезення товарів військового та подвійного призначення (включаючи аварійну карту дій).

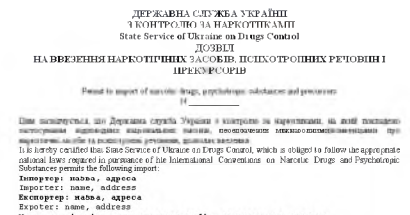
Розгляд заяв і доданих до них документів проводиться на закритих засіданнях Комісії. При прийнятті рішення Комісія враховує особливі умови виконання відповідного перевезення товарів військового та подвійного призначення та може запитати додаткову інформацію або документи від вантажовідправника або авіаперевізника щодо виконання заявленого перевезення. Розгляд документів та прийняття рішення щодо надання дозволу на виліт повітряного судна для виконання перевезення товарів військового та подвійного призначення здійснюються протягом 15 робочих днів з дати отримання Державіаслужбою України повного комплекту документів. Під час розгляду документів Комісія проводить перевірку достовірності вказаної у заяві інформації. Виявлення недостовірної інформації може бути підставою для відхилення заяви (відмови). У разі прийняття рішення про відмову в наданні авіаперевізнику дозволу на виконання заявленого перевезення товарів військового та подвійного призначення Державіаслужба України протягом 2 робочих днів офіційно інформує про це заявника та Державну службу експортного контролю України.

Фрадинський О.А.

ДОЗВІЛ НА ПРАВО ВВЕЗЕННЯ, ВИВЕЗЕННЯ ТА ТРАНЗИТ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ (PERMIT TO IMPORT, EXPORT AND TRANSIT OF NARCOTICS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES AND PRECURSORS) – документ встановленого зразка, що дає право протягом визначеного строку здійснити ввезення на територію України, вивезення з території України чи транзит територією України наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів.

Законодавство України регулює видачу **Д.** підприємствам, установам та організаціям за наявності у них ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності у сфері обігу підконтрольних речовин.

Д. надаються суб'єктам господарювання Державною службою України з контролю за наркоти-

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
З КОНТРОЛЮ ЗА НАРКОТИКАМИ
State Service of Ukraine on Drugs Control
ДОЗВІЛ
НА ВВЕЗЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ
Permit to import of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors
№ _____

Цим засвідчується, що Державна служба України з контролю за наркотиками, на якій покладено виконання відповідних національних законів, спрямованих виконання міжнародних конвенцій про наркотичні засоби та психотропні речовини, дозволяє ввезення
It is hereby certified that State Service of Ukraine on Drugs Control, which is obliged to follow the appropriate national laws required in pursuance of the International Conventions on Narcotic Drugs and Psychotropic Substances permits the following import:
Імпортер: назва, адреса
Importer: name, address
Експортер: назва, адреса
Exporter: name, address
Назва та кількість наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів і лікарських засобів:
Name and quantity of the narcotic drugs, psychotropic substances, precursors
and medicinal products:
Вид тари та її кількість:
Containers and their quantity:
.....
Назва та кількість контрольованих наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що містяться в партії:
Name and quantity of the controlled narcotic drugs, psychotropic substances and precursors containing in a batch:
.....
Вид транспорту:
Transport means:
.....
Назва митниці та назва пункту пропуску на державному кордоні України:
Customs checkpoint:
.....
Дата видачі: * **Дійсний до:**
Date: * Valid till:
.....

Голова Державної служби України
з контролю за наркотиками
Head of the State Service of Ukraine
on Drugs Control

ками за погодженням з СБУ, скріплюються гербовою печаткою і підписуються головою Державної служби з контролю за наркотиками. За оформлення та видачу **Д.** справляється плата.

У **Д.** зазначається строк, протягом якого повинно бути здійснене ввезення чи вивезення підконтрольних речовин. Строк дії **Д.** може бути одноразово продовжений, якщо заявлений вантаж з поважних причин у визначений період не перетнув митного кордону України.

Імпорт та експорт підконтрольних речовин здійснюються підприємствами за умови одержання **Д.** на кожну окрему операцію, з врахуванням квот на ввезення (вивезення), встановлених КМУ. При транзиті підконтрольних речовин копія **Д.** на їх вивезення надсилається Державній службі з контролю за наркотиками уряду країни-імпортера. Копії **Д.**, завірені в установленому порядку, долучаються до кожної партії підконтрольних речовин та переміщуються разом з нею, а також надсилаються до Державної служби з контролю за наркотиками. Підрозділи контролюючого органу, уповноваженого на здійснення митного контролю, роблять на **Д.** відмітки про поставку кожної партії підконтрольних речовин.

Д. є документом суворої звітності і у разі його втрати не поновлюється.

Бабенко Б.І.

ДОЗВІЛ НА ПРИДБАННЯ І ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, БОЄПРИПАСІВ (PERMIT TO PURCHASE AND TRANSPORTATION OF FIREARMS, AMMUNITION) – документ, який засвідчує право громадян, органів державної виконавчої влади, підприємств, установ та організацій на придбання, перевезення, зберігання та носіння предметів дозвільної системи України: вогнепальної зброї (нарізної воєнних зразків, несучасної стрілецької, спортивної, навчальної, вихолощеної, мисливської нарізної і гладкоствольної) та бойових припасів до неї.

Видача та анулювання дозволів на придбання, зберігання, носіння, перевезення і використання вогнепальної зброї та боєприпасів до неї здійснюється у порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

Здійснюючи дозвільну систему, органи внутрішніх справ відповідно до законодавства України видають дозволи на право: 1) придбання, перевезення вогнепальної зброї та бойових припасів до неї міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям, а також іноземним суб'єктам господарювання на підставі міжнародних договорів України; 2) придбання в Україні та перевезення (за 5 днів до перевезення) вогнепальної зброї та бойових припасів до неї іноземцями за погодженням з іноземними дипломатичними представництвами країн, громадянами яких вони є (ввезення вогнепальної зброї та бойових припасів до неї в Україну для участі у змаганнях здійснюються за клопотанням міністерств та інших центральних органів виконавчої влади); 3) перевезення нагородної зброї та патронів до неї громадянами України; 4) зберігання нагородної зброї; 5) перевезення мисливської вогнепальної зброї та бойових припасів до неї громадянами України; 6) придбання, зберігання та носіння мисливської нарізної, гладкоствольної та бойових припасів до неї громадянами України; 7) придбання та зберігання відомчої вогнепальної та бойових припасів до неї підприємствами, установами та організаціями; 8) носіння і перевезення відомчої вогнепальної зброї та бойових припасів до неї.

Залежно від виду дозволи підписуються керівником органу МВСУ відповідного рівня і скріплюються гербовою печаткою.

Оформлений відповідний дозвіл видається керівникам підприємств, установ, організацій, а також громадянам після пред'явлення документа, що посвідчує особу. У загонах воєнізованої охорони видача дозволів на зберігання відомчої зброї здійснюється на ім'я командирів, начальників команд або окремих підрозділів. Видача дозволів громадянам на придбання, зберігання та носіння зброї здійснюється після проведеного з ними вивчення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею, її застосування та використання, що здійснюється у пунктах вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, після складання заліку та отримання довідки про вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування.

Бурдін В.М.

ДОЗИМЕТР ГАММА – ВИПРОМІНЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИЙ «ДКС-02К «КАДМІЙ» – див. ЗАСОБИ ТЕХНІЧНІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.

ДОЗИМЕТР-РАДІОМЕТР «МКС-05 «ТЕРРА» – див. ЗАСОБИ ТЕХНІЧНІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.

ДОКАЗИ (EVIDENCE) – фактичні дані, що відповідають вимогам належності до справи, допустимості і достовірності, достатності. Належність **Д.** – спроможність фактичних даних надавати інформацію щодо обставин, які входять в предмет доказування, служити аргументами (посиланнями) в процесі встановлення об'єктивної істини. Належність доказів обумовлюється їх доказовою цінніс-

тю. Допустимість **Д.** означає правову придатність їх для використання у кримінальному процесі як аргументів у доказуванні. Достовірність **Д.** означає відповідність їх змісту тому, що мало місце в дійсності. Достовірність передбачає відомість, можливість бути перевіреними та добротність як самого джерела, так і способу одержання фактичних даних, надійність процесуального носія та засобів фіксації. Достатність **Д.** – це така їх сукупність, що дає змогу встановити всі обставини, які потребують доказування у кримінальній справі.

Відповідно до ГПКУ, **Д.** – це будь-які фактичні дані, на підставі яких арбітражний суд у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші обставини, які мають значення для правильного вирішення господарського спору.

Відповідно до КУпАП, **Д.** – це будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими **Д.**, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами.

Відповідно до ЦПКУ, **Д.** – це будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються на підставі пояснень сторін, третіх осіб, їхніх представників, допитаних як свідків, показань свідків, письмових доказів, речових **Д.**, зокрема звуко- і відеозаписів, висновків експертів.

Відповідно до КПКУ, **Д.** – це фактичні дані, отримані у передбаченому Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Процесуальними джерелами **Д.** є показання, речові **Д.**, документи, висновки експертів.

Відповідно до МКУ, **Д.** у справі про порушення митних правил є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку встановлюються наявність або відсутність порушення митних правил, винність особи у його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Такі дані встановлюються: протоколом про порушення митних правил, протоколами процесуальних дій, додатками до зазначених протоколів; поясненнями свідків; поясненнями особи, яка притягується до відповідальності; висновком експерта; іншими документами (належним чином завіреними їх копіями або витягами з них) та інформацією, у тому числі тими, що перебувають в електронному вигляді, а також товарами – безпосередніми предметами порушення митних правил, товарами із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортними засобами, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України.

Пунда О.О.

ДОКАЗИ ПИСЬМОВІ (WRITTEN EVIDENCE) – документи, акти, довідки, листування службового або особистого характеру або виписки з них, що містять відомості про обставини, які мають значення для справи. **Д.п.** звичайно визначаються як предмети, на яких за допомогою знаків виражені думки, що містять відомості про факти, які мають значення для вирішення справи.

Ознаки **Д.п.: 1)** письмова форма; 2) відомості про факти закріплюються в об'єктивній формі на тих або інших матеріальних предметах. Предмет повинен бути придатний для письма, щоб нанесені знаки могли зберегтися протягом певного часу (папір, предмети з дерева, металу тощо); 3) закріплення людиною на предметі своїх думок певними знаками (букви, цифри, ієрогліфи, знаки телеграфні, стенографічні, топографічні); 4) відомості про юридичні або доказові факти; 5) загальнозрозуміла інформація, розшифровка закодованих даних.

Д.п. класифікуються за декількома ознаками: 1) за суб'єктом, від якого виходять **Д.п.** – офіційні та неофіційні (приватні). Офіційні **Д.п.** визначаються як документи, що виходять від державних органів, державних і суспільних установ, підприємств, організацій. Неофіційними називають документи, що виходять від громадян. 2) за змістом **Д.п.** поділяються на розпорядчі та інформаційні (довідково-інформаційні). Розпорядчими називаються такі **Д.п.**, у яких виражений акт волі, волевиявлення, спрямований на виникнення, зміну або припинення правовідносин, які видаються органами державної влади і управління з метою здійснення покладених на них функцій (накази, розпорядження керівників підприємств і установ, документ з викладом тексту договору тощо). Ознайомлювальні **Д.п.** містять тільки відомості про наявність або відсутність певних фактів, повідомлення про них: довідки, посвідчення, звіти, технічна документація; 3) за формою **Д.п.** поділяються на документи простої і кваліфікованої письмової форми. Під доказами простої письмової форми розуміють такі **Д.п.**, які не містять ніякого

посвідчення або реєстрації. Докази кваліфікованої письмової форми – документи, нотаріально засвідчені або зареєстровані у встановленому законом порядку; 4) за характером джерела формування **Д.п.** поділяться на оригінали та копії. Оригіналом є перший екземпляр, підписаний особою, яка видала документ, а копією є повторення документа в цілому або в частині (виписка). Копія може бути простою або посвідченою.

Потушинська О.П.

ДОКАЗИ ПОХОДЖЕННЯ (EVIDENCE OF ORIGIN). Для того, щоб отримати преференційний доступ до ЄС, партія товару має супроводжуватися погодженими **Д.п.** Такі докази мають доводити, що відповідні товари відповідають вимогам щодо визначення країни походження, зазначених у протоколах. Існує чотири види **Д.п.**, які дозволені для використання у протоколах: сертифікат переміщення EUR.1 – сертифікат з перевезення товару EUR.1 заповнюється та видається митними органами відповідно до положень Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ; сертифікат переміщення EUR-MED; накладна декларація; накладна декларація EUR-MED.

Сертифікати переміщення EUR.1 та EUR-MED видаються митними органами країни, що експортує, після отримання детальних письмових заяв, оформлених експортером відповідно до вимог, викладених у протоколах.

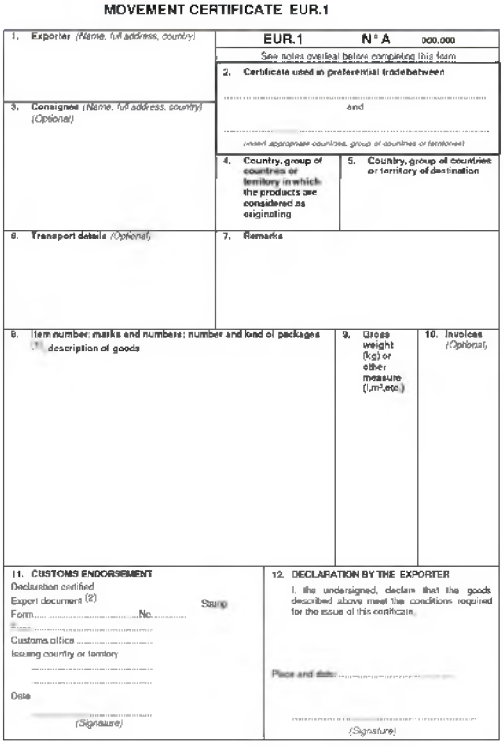
З метою спрощення процедур для виробників, які регулярно експортують власну продукцію у партнерські країни в межах відповідної зони передбачена норма щодо «затверджених/схвалених експортерів» (відповідають певним критеріям та умовам, визначеним відповідними національними митними органами та яким надані певні права щодо **Д.п.**, які вони мають навести), згідно із якою можна видавати накладні декларації замість того, щоб подавати заяву на отримання сертифікатів EUR.1 для кожної партії товару. Для невеликих вантажів вартістю менш ніж 6 тис. євро необхідна лише накладна декларація.

Документальне підтвердження походження повинно вимагатися тільки в тих випадках, коли воно необхідне для застосування преференційних митних платежів, заходів економічного або торговельного характеру, що приймаються в односторонньому порядку або відповідно до двосторонніх чи багатосторонніх угод, або заходів, що вживаються з метою забезпечення здоров'я населення або громадського порядку. Під документальним підтвердженням походження Кіотська конвенція розуміє один з таких документів: сертифікат про походження; засвідчену декларацію про походження; декларацію про походження.

Відповідно до Спеціального додатку К Кіотської конвенції документальне підтвердження країни походження не потрібно у випадках:

1) товарів, що відсилаються невеликими партіями на адресу приватних осіб або перевозяться в багажі пасажирів за умови, що такий імпорт носить некомерційний характер, і сукупна вартість імпортованих товарів не перевищує суму, яка не повинна бути менше 100 дол. США;

2) партій товарів комерційного призначення, сукупна вартість яких не перевищує суму, яка не

MOVEMENT CERTIFICATE EUR.1

1. Exporter (Name, full address, country)
EUR.1 N° A 000.000
See notes overleaf before completing this form
2. Certificate used in preferential trade between
and
(insert appropriate countries, group or countries or territories)
3. Consignee (Name, full address, country) (Optional)
4. Country, group of countries or territory in which the products are considered as originating
5. Country, group of countries or territory of destination
6. Transport details (Optional)
7. Remarks
8. Item number; marks and numbers; number and kind of packages description of goods
9. Gross weight (kg) or other measure (l, m³, etc.)
10. Invoices (Optional)
11. CUSTOMS ENDORSEMENT
Declaration certified
Export document (2)
Form ..... No. .....
Issue .....
Customs office .....
Issuing country or territory
.....
.....
Date .....
Stamp
(Signature)
12. DECLARATION BY THE EXPORTER
I, the undersigned, declare that the goods described above meet the conditions required for the issue of this certificate.
Place and date .....
(Signature)

Зразок сертифікату переміщення EUR.1

повинна бути менше 60 дол. США;

3) товарів, яким було надано тимчасовий допуск;

4) товарів, що провозяться під митним транзитом;

5) товарів, забезпечених сертифікатом регіонального найменування, а також певних специфічних товарів у тих випадках, коли умови, що підлягають дотриманню країнами-постачальниками відповідно до двосторонніх чи багатосторонніх угод, що стосуються цих товарів, такі, що наявності документального підтвердження не потрібно.

У випадках відправки декількох партій товарів, перерахованих у пункті (1) або (2), одночасно, одним і тим самим способом, одному і тому ж вантажоодержувачу, одним і тим самим вантажовідправником, сумарна вартість вважається рівною загальній вартості цих партій товарів.

Представлення документального підтвердження повинно вимагатися від компетентних органів країни походження тільки в тих випадках, коли митна служба країни імпорту має підстави для підозр у шахрайстві.

Прус Л.Р.

ДОКАЗИ У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (EVIDENCE IN THE CASE OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES) – будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку встановлюються наявність або відсутність порушення митних правил, винність особи у його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Такі дані збираються під час здійснення провадження у справі про ПМП. Вони набувають статусу **Д.** після того як будуть зафіксовані за встановленим порядком у протоколі про порушення митних правил, у протоколах процесуальних дій та додатках до них, у поясненнях свідків, поясненнях особи, яка притягується до відповідальності, у висновку експерта.

Д. можуть бути інші документи, які містять доказову інформацію (у т.ч. належним чином завірені їх копії (витягами з них) та ті, що зберігаються у електронному вигляді на електронних носіях).

Д. є, також, товари – безпосередні предмети порушення митних правил, товари із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю. **Д.** є транспортні засоби, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України. Вилучення предметів і документів, які є **Д.** проводиться у суворій відповідності до встановленого законом порядку та фіксуються у протоколах.

Оцінку **Д.** здійснює посадова особа митного органу або суддя, який розглядає справу про порушення митних правил. Ці особи оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом та правосвідомістю.

Хома В.О.

ДОКОВА РОЗПИСКА – див. РОЗПИСКА ДОКОВА.

ДОКУМЕНТ ЄДИНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ – див. ЄДИНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОКУМЕНТ.

ДОКУМЕНТ ЗМІШАНОГО/КОМБІНОВАНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ (DOCUMENT OF MIXED/COMBINED TRANSPORTATION) – транспортний документ, що застосовується у випадку використання для перевезення вантажу більше ніж одним видом транспорту. **Д.** – договір на перевезення і розписка в отриманні вантажу для змішаного перевезення. **Д.** містить інформацію про місце набуття транспортною компанією відповідальності за перевезення вантажу та вказується місце у якому відповідальність транспортної компанії закінчується. У **Д.** також зазначаються види транспорту, що задіяні у перевезенні.

Яковенко О.В.

ДОКУМЕНТ КОНТРОЛЮ ДОСТАВКИ (DELIVERY CONTROL DOCUMENT) [від лат. documentum – повчальний приклад, взірець] – матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію, оформлений у заведеному порядку і має юридичну силу відповідно до чинного законодавства. **Д.к.д.** товарів до митниці призначення виступає письмова заява встановленої форми на паперовому носії, або як електронний документ, що містить відомості про товари та інші предмети, що переміщуються прохідним або внутрішнім митним транзитом, відправника, одержувача тощо, і які потрібні для здійснення контролю за переміщенням цих товарів та інших предметів між митницями. Відповідно до МКУ суттєво скорочено перелік видів **Д.к.д.** товарів. Такими документами виступають: попереднє повідомлення, попередня митна декларація, повідомлення про транзитне переміщення, зобов'язання про доставку чи про транзит транспортних засобів, книжка МДП, накладні ЦІМ, УМВС, внутрішній транзитний документ; книжка АТА; єдиний транспортний документ під час ввезення товарів у поштових та експрес-відправленнях; транспортні накладні, якщо не використовується митна декларація. Особливістю **Д.к.д.** є наявність митниці призначення, або місця доставки вантажів, визначення строку доставки товарів і наявність зобов'язання перевізника про доставку товарів до митниці призначення.

Гармаш Є.В.

ДОКУМЕНТ НА ТИМЧАСОВЕ ВВЕЗЕННЯ (DOCUMENT ON TEMPORARY IMPORTATION) – міжнародний митний документ, який приймається як митна декларація та дозволяє ідентифікувати товари (у тому числі транспортні засоби), і містить міжнародну дійсну гарантію для покриття ввізного мита та податків. На практиці **Д.** є карнет (книжка) A.T.A. або карнет (книжка) CPD.

На **Д.** зазначаються: назва асоціації, яка видає документ; назва міжнародної ланцюгової системи гарантій; країни або митні території, в яких документи на тимчасове ввезення є дійсними; назви асоціацій-гарантів відповідних країн або митних територій.

У випадку знищення, втрати чи крадіжки **Д.** у той час як товари (у тому числі транспортні засоби), яких вони стосуються, перебувають на території однієї з Договірних Сторін, митні органи такої Договірної Сторони приймають, на прохання асоціації, що видає документи, і за умов, які можуть встановити такі органи, документи, що замінюють їх, термін чинності яких закінчується тією ж датою, що і термін

чинності документів, які вони замінюють.

Термін, встановлений для вивезення товарів (у тому числі транспортних засобів), ввезених на підставі **Д.**, у жодному разі не може перевищувати термін чинності таких документів.

Кузьмін О.Є., Туржанський В.А.

ДОКУМЕНТ ПРО ГАРАНТІЮ (DOCUMENT ON GUARANTEE) – документ, який містить письмове зобов'язання (підтвердження) уповноваженого на це державного органу України або іноземної держави щодо використання у заявлених цілях товарів і видається у формі міжнародного імпортного сертифіката, сертифіката підтвердження доставки чи іншого документа, що містить таке зобов'язання (підтвердження), а також документ, який містить письмове зобов'язання кінцевого споживача, що видається у формі сертифіката кінцевого споживача.

Фрадинський О.А.

ДОКУМЕНТ СТАТИСТИЧНИЙ З ЕКСПОРТУ (STATISTIC DOCUMENT OF EXPORTATION) – документ, в якому експортер повідомляє дані про ввезений товар органу, відповідальному за збирання статистичної інформації з міжнародної торгівлі.

Туржанський В.А.

ДОКУМЕНТ СТАТИСТИЧНИЙ З ІМПОРТУ (STATISTIC DOCUMENT OF IMPORTATION) – документ, в якому імпортер повідомляє дані про ввезений товар органу, відповідальному за збирання статистичної інформації з міжнародної торгівлі.

Туржанський В.А.

ДОКУМЕНТ ТРАНЗИТНИЙ СУПРОВІДНИЙ (TRANSIT ACCOMPANYING DOCUMENT – TAD) – документ, який підтверджує супроводження товарів від пункту відправлення до пункту призначення. **Д.т.с.** застосовується при супроводженні товарів, коли транзитна декларація обробляється у митному органі відправлення за допомогою нової комп'ютеризованої транзитної системи ЄС. **Д.т.с.** друкується у митному органі відправлення або у приміщеннях трейдерів після випуску транзитної декларації та супроводжує товари від пункту відправлення до пункту призначення.

Якщо транспортний засіб було опломбовано у митному органі відправлення при перевезені товарів до різних митних органів призначення за декількома **Д.т.с.** та якщо послідовне розвантаження відбувається у кількох митних органах призначення, розташованих у різних країнах, то митні органи у проміжних митницях призначення, де пломби знімають для розвантаження частини вантажу, повинні закріпити нові пломби та зробити про це запис у графі F **Д.т.с.** Митний орган призначення зазначає таку нову пломбу в **Д.т.с.** до митного органу відправлення у своїх «Повідомленнях про результати контролю у пункті призначення» під заголовками «Інформація про нові пломби» та «Ідентифікаційні дані нових пломб».

Туржанський В.А.

ДОКУМЕНТ ТРАНСПОРТНИЙ МІЖНАРОДНИЙ (INTERNATIONAL TRANSPORT DOCUMENT) – товаросупровідний документ, який є договором на перевезення кожного окремого міжнародного експрес-відправлення. **Д.т.м.** для здійснення міжнародних перевезень товарів у міжнародному сполученні є міжнародна товарно-транспортна накладна (CMR) та книжка міжнародного дорожнього перевезення (CARNET TIR). **Д.т.м.** у сфері надання транспортно-експедиторських послуг є уніфікованими транспортно-експедиторськими документами та формами FIATA:

– сертифікат експедитора щодо отримання вантажу (Forwardes Certificate of Receipt) – FIATA FCR;

– сертифікат експедитора щодо транспортування вантажу (Forwardes Certificate of Transport) – FIATA FCT;

– складське свідоцтво (Warehouse Receipt) – FIATA FWR;

– мультимодальний транспортний коносамент (Multimodal Transport Bill of Lading) – FIATA FBL;

– необоротна мультимодальна транспортна накладна (Multimodal Transport Waybill) – FIATA FWB.

– форма експедиторських інструкцій (Forwarding Instructions) – FIATA FFI;

– декларація вантажовідправника про транспортування небезпечних вантажів (Shippers Declaration for the Transport of Dangerous Goods) – FIATA SDT;

– інтермодальний ваговий сертифікат вантажовідправника (Shippers Intermodal Weight Certification) – FIATA SIC.

Туржанський В.А.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИЇЗНА ПЕРЕВІРКА – див. ПЕРЕВІРКА ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИЇЗНА.

ДОКУМЕНТАЛЬНА НЕВИЇЗНА ПЕРЕВІРКА – див. ПЕРЕВІРКА ДОКУМЕНТАЛЬНА НЕВИЇЗНА.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА – див. ПЕРЕВІРКА ДОКУМЕНТАЛЬНА.

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ.

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВАНТАЖАМИ – див. КОНТРОЛЬ ЗА ВАНТАЖАМИ ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ.

ДОКУМЕНТАЦІЯ БОРТОВА ПОВІТРЯНОГО СУДНА (ONBOARD DOCUMENTATION OF AIRCRAFT) – документи, що повинні перебувати на борту цивільного повітряного судна, допущеного до експлуатації. **Д.** формують: реєстраційне посвідчення; посвідчення (сертифікат) про придатність до польотів; свідоцтва про страхування (членів екіпажу і авіаційного персоналу, який перебуває на борту; повітряного судна; відповідальності щодо відшкодування збитків, у тому числі перед третіми особами); бортовий журнал повітряного судна; порадник з льотної експлуатації повітряного судна; дозвіл на бортові радіостанції; посвідчення (сертифікати) на всіх членів екіпажу; при виконанні міжнародних польотів – інші документи, передбачені міжнародними правилами.

Фрадинський О.А.

ДОКУМЕНТАЦІЯ ТРАНЗИТУ ВАНТАЖІВ (TRANSIT CARGO DOCUMENTATION) – сукупність підтверджуючих документів при транзиті вантажів усіма видами транспорту. Основним документом при транзиті вантажів є товарно-транспортна накладна складена у відповідності до міжнародних вимог. Залежно від вибраного виду транспорту товарно-транспортною накладною може бути: міжнародна автомобільна накладна (CMR); авіаційна вантажна накладна (Air Waybill); коносамент (Bill of Lading); накладна УМВС (SMGS), накладна ЦІМ (CIM) або накладна ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS).

Крім вищезазначеної **Д.**, транзит вантажів може здійснюватися (за наявності) рахунка-фактури (Invoice) або іншого документа, що вказує вартість товару; пакувального листка (специфікації); вантажної відомості (Cargo Manifest); книжки МДП (Carnet TIR); книжки АТА (Carnet ATA).

При здійснені митного контролю та митного оформлення транзитних вантажів, згідно з вимогами митного законодавства, митним органам подається митна декларація на бланку єдиного адміністративного документа та/або **Д.**: книжка МДП (Carnet TIR) – у разі транзиту вантажів автомобільним транспортом; книжка АТА (Carnet ATA); накладна ЦІМ (CIM) – у разі транзиту вантажів залізничним транспортом, на які поширюється сфера застосування Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ); накладна УМВС (СМГС), накладна ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS) – у разі транзиту вантажів залізничним транспортом на інших ділянках; авіаційна вантажна накладна (Air Waybill) та/або вантажна відомість (Cargo Manifest) – у разі транзиту вантажів авіаційним транспортом (якщо транзит здійснюється в межах одного пункту пропуску – вони подаються без митної декларації); коносамент (BILL of Lading) – у разі транзиту вантажів морським і річковим транспортом (якщо товари (крім підакцизних), що переміщуються транзитом морським і річковим транспортом у контейнерах та під час зберігання залишаються в межах одного пункту пропуску чи зони митного контролю морського порту – митна декларація не подається).

Митне оформлення транзиту підакцизних вантажів, незалежно від виду транспорту (крім транзиту вантажів авіаційним транспортом у межах одного пункту пропуску), здійснюється виключно за умови подання митним органам митної декларації.

Посадовим особам, які здійснюють контроль транзитних вантажів, забороняється вимагати від учасників транзиту інші документи, крім **Д.** та документів, визначених міжнародними договорами України.

Туржанський В.А.

ДОКУМЕНТИ ВАНТАЖНІ (CARGO DOCUMENTS) – документи, які є підставою для перетину митного кордону водними транспортними засобами і товарами. До них належать коносаменти, штурманські розписки, маніфести, карго плани, річкові накладні тощо.

У **Д.в.** зазначається найменування судна та перевізника; місце приймання або навантаження товару; найменування відправника; місце призначення вантажу чи, при наявності чартеру, місце призначення або направлення судна; найменування одержувача вантажу; найменування вантажу, його маркування, кількість місць чи кількість та/або міра (маса, об'єм), а в необхідних випадках – дані про зовнішній вигляд, стан і особливі властивості вантажу; для небезпечних вантажів – найменування вантажу, порядковий номер виробу або речовини відповідно до прийнятої ООН системи, клас (підклас), група сумісності для вантажів класу 1, додаткові види небезпеки та група пакування (якщо визначена), а також маса нетто вибухової речовини; фрахт та інші належні перевізнику платежі або зазначення умови сплати фрахту; час і місце видання; кількість складених примірників. **Д.в.** повинні бути засвідчені необхідними підписами.

Склад **Д.в.**, їх призначення, необхідні реквізити та порядок оформлення можуть варіюватися залежно від виду плавання, форми організації транспортування вантажу.

Фрадинський О.А.

ДОКУМЕНТИ ВЕТЕРИНАРНІ (VETERINARY DOCUMENTS) – документи дозвільного характеру, до яких належать міжнародний ветеринарний сертифікат, ветеринарне свідоцтво, ветеринарна картка, ветеринарна довідка та ветеринарно-санітарний паспорт на тварину, видані державними інспекторами ветеринарної медицини або уповноваженими чи ліцензованими лікарями ветеринарної медицини, що підтверджують ветеринарно-санітарний стан тварини, якість та безпечність

продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, патологічного матеріалу та кормів.

Ветеринарне свідоцтво – разовий документ, виданий державним інспектором ветеринарної медицини, що підтверджує ветеринарно-санітарний стан партії тварин, продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, кормів тваринного та рослинного походження, включаючи обов'язкове зазначення результатів лабораторних досліджень та ветеринарно-санітарного статусу території (потужності) походження, а для тварин – засвідчення проведення вакцинації та діагностичних досліджень.

Висновок державної ветеринарно-санітарної експертизи (експертний висновок) – документ, виданий державною або уповноваженою лабораторією ветеринарної медицини, який засвідчує безпечність продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, ветеринарних препаратів, субстанцій, кормових домішок, преміксів та кормів. Термін дії експертного висновку – не більше одного місяця.

Одержання **Д.в.** для переміщення тварин, продукції тваринного походження, інших об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду здійснюється з метою охорони території України від занесення хвороб тварин з території інших держав або карантинних зон та захисту населення від хвороб, спільних для тварин і людей, а також недопущення наявності залишкових кількостей ветеринарних препаратів та забруднюючих речовин у продуктах тваринного походження і кормах.

Об'єкти державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду супроводжуються такими **Д.в.**: міжнародні ветеринарні сертифікати (для країн СНД – ветеринарні свідоцтва форми № 1, № 2 та № 3) – при переміщенні за межі України; ветеринарні свідоцтва (для України – форми № 1 та № 2) – при переміщенні за межі території Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, районів, міст; ветеринарні довідки – при переміщенні в межах району.

Д.в. включають також ветеринарні картки та/або ветеринарно-санітарні паспорти на тварин. Право видачі міжнародних ветеринарних сертифікатів, ветеринарних свідоцтв, ветеринарних довідок, ветеринарних карток та/або ветеринарно-санітарних паспортів на тварин надається відповідним державним інспекторам ветеринарної медицини та уповноваженим лікарям ветеринарної медицини: управлінь ветеринарної медицини в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, містах обласного значення, районах; державних закладів ветеринарної медицини; регіональних служб державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті.

Ветеринарні довідки та ветеринарно-санітарні паспорти на тварин також можуть видаватися ліцензованими лікарями ветеринарної медицини. Рішення про видачу або відмову у видачі ветеринарних документів приймається не пізніше ніж через місяць з дати надходження документів на розгляд. Підставою для відмови у видачі та анулювання ветеринарних документів є: недотримання ветеринарно-санітарних заходів, передбачених законодавством; ускладнення епізоотичної ситуації на відповідній території, потужності (об'єкті); неможливість безпосереднього огляду об'єкта державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду; відсутність документального підтвердження епізоотичного благополуччя місцевості походження та ветеринарно-санітарного стану об'єктів; відсутність необхідної ветеринарної обробки тварин, їх карантинування, відповідних досліджень та/або експертного висновку.

Порядок видачі **Д.в.** установлюється Державною ветеринарною та фітосанітарною службою.

Мотюк К.Д.

ДОКУМЕНТИ З ПІДГОТОВКИ ТОВАРУ ДО ВІДВАНТАЖЕННЯ (DOCUMENTS OF PREPARATION OF GOODS FOR SHIPMENT) – сукупність зовнішньоторговельних документів, які складаються у зв'язку із відвантаженням товарів. **Д.** оформляються на спеціальних бланках і містять такі реквізити: назву фірми-експортера (або вантажовідправника) та фірми-імпортера (або вантажоотримувача), їх адреси,

номери телефонів, телефаксів, назву документа, дату та місце його виписки, номер контракту або замовлення і дату його підписання, номер наряду, трансу, вивантажувальної специфікації, назву та опис товару, його кількість (кількість місць, вагу нетто та брутто, кубатури), вид упакування та маркування. Стандартизацію **Д.** здійснює Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН – EECUN).

Група **Д.** включає:

– заявку на фрахтування – документ, у якому постачальник просить перевізника зарезервувати місце для певного відправлення та зазначає бажаний засіб транспорту, час відправлення тощо;

– інструкцію з відправлення – документ, що містить докладні відомості про вантаж та вимоги експортера у зв'язку з його перевезенням;

– доручення на відвантаження (повітряні перевезення) – документ, який виписується вантажовідправником, містить детальні дані про партії товару та дозволяє авіалінії або її агенту підготувати авіаційну вантажну накладну;

– ордер на перевезення (місцеві перевезення) – документ, який містить інструкції щодо місцевого перевезення товарів, наприклад, зі складу підприємства на склад перевізника, який здійснює перевезення;

– повідомлення про готовність до відправлення – документ, який видається постачальником та повідомляє покупця про те, що замовлені товари готові до відправлення;

– ордер на відправлення – документ, що видається постачальником, який відправляє товар покупцеві (вантажоотримувачу);

– повідомлення про відправлення – документ, за допомогою якого продавець або вантажовідправник інформує вантажоотримувача про відправку товарів;

– повідомлення про розподіл документів – документ, в якому сторона, що є відповідальною за виписку комплекту зовнішньоторгових документів, зазначає різних одержувачів оригіналів та копій цих документів, а також кількість примірників, що відправляються кожному з них;

– дозвіл на поставку – документ, який видається покупцем та дозволяє відправку товарів після отримання від продавця повідомлення про готовність товару до відвантаження.

Туржанський В.А.

ДОКУМЕНТИ КОНТРОЛЮ ЗА ДОСТАВКОЮ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ (DOCUMENTS OF CONTROL OVER DELIVERY OF A VEHICLE) – матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію, оформлений у заведеному порядку і має юридичну силу відповідно до чинного законодавства. **Д.** до митниці призначення виступає письмова заява встановленої форми на паперовому носії, або як електронний документ, що містить відомості про транспортні засоби, що переміщуються прохідним або внутрішнім митним транзитом і які потрібні для здійснення контролю за переміщенням цих транспортних засобів між митницями. Такими документами виступають: попередня декларація для громадян; повідомлення про транзитне переміщення транспортних засобів. Митна декларація використовується як **Д.** у разі переміщення транспортних засобів, нових або знятих з реєстраційного обліку у відповідних підрозділах реєстраційних органів України або іноземної держави, транзитом митною територією України.

Гармаш Є.В.

ДОКУМЕНТИ МИТНІ (CUSTOMS DOCUMENTS) – сукупність документів необхідних для митного оформлення товарів і транспортних засобів у відповідності до заявленої мети. До **Д.м.** належать: митна декларація; декларація митної вартості; експортні, імпортні та валютні ліцензії; декларація валютного контролю; статистичний документ (експорт, імпорт); свідоцтво про походження товару; консульська фактура; транзитні документи; ветеринарні, санітарні, фітосанітарні та карантинні свідоцтва; книжка МДП; карнет АТА тощо.

Туржанський В.А.

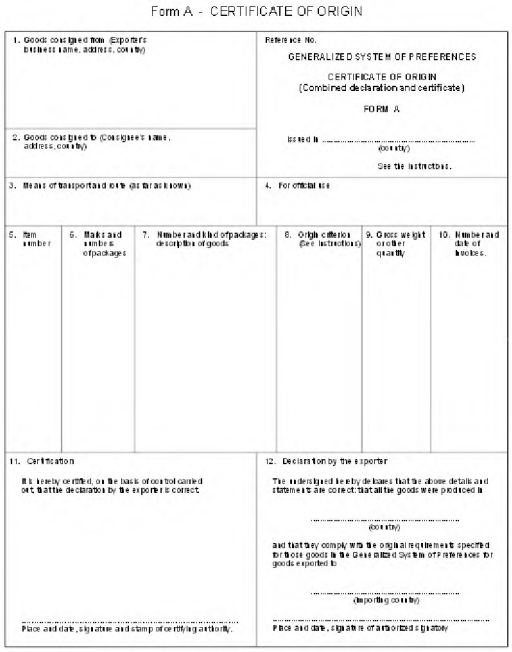
ДОКУМЕНТИ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ (DOCUMENTS OF ORIGIN) – документи, які оформлюються уповноваженими органами або комерційними організаціями відповідної держави та містять інформацію, яка підтверджує країну походження товару.

Основне призначення **Д.п.т.** – показати, з якої країни походять товари. Тому особливо важливими такі документи є у випадках, коли товари імпортуються з країн, з якими укладені угоди щодо пільгового оподаткування або коли до товарів, які імпортуються з певного регіону, необхідно застосовувати тарифні та нетарифні заходи (заборона ввезення у зв'язку з епідеміологічною небезпекою товарів, контроль за дотриманням встановлених квот щодо імпорту товарів, необхідність застосування антидемпінгового мита тощо).

Відповідно до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотської Конвенції) до **Д.п.т.** належать сертифікат про походження товарів, засвідчена декларація про походження товарів або декларація про походження товарів. Також рекомендовано використання для підтвердження країни походження товарів сертифіката про регіональне найменування.

МКУ у переліку **Д.п.т.** визначено сертифікат про походження товару, засвідчена декларація про походження товару, декларація про походження товару, сертифікат про регіональне найменування товару.

В Україні надання **Д.п.т.** є необов'язковим у випадках: якщо товари, що переміщуються через

Form A - CERTIFICATE OF ORIGIN

1. Goods consigned from (Exporter's business name, address, country)

Reference No.

GENERALIZED SYSTEM OF PREFERENCES

CERTIFICATE OF ORIGIN
(Combined declaration and certificate)

FORM A

2. Goods consigned to (Consignee's name, address, country)

Issued in .....
(country)

See the instructions.

3. Means of transport and route (as far as known)

4. For official use

5. Item number	6. Marks and numbers of packages	7. Number and kind of packages; description of goods	8. Origin criterion (see instructions)	9. Gross weight or other quantity	10. Number and date of invoices

11. Certification

It is hereby certified, on the basis of control carried out, that the declaration by the exporter is correct.

.....
Place and date, signature and stamp of certifying authority.

12. Declaration by the exporter

The undersigned hereby declares that the above details and statements are correct; that all the goods were produced in

.....
(country)

and that they comply with the origin requirements specified for those goods in the Generalized System of Preferences for goods exported to

.....
(importing country)

.....
Place and date, signature of authorized signatory

Сертифікат про походження товару форми А

митний кордон України, не підлягають письмовому декларуванню; товари ввозяться громадянами та оподатковуються за єдиною ставкою мита; товари ввозяться на митну територію України в режимі тимчасового ввезення з умовним повним звільненням від оподаткування; товари переміщуються митною територією України в режимі транзиту і це передбачено міжнародним договором; через митний кордон України переміщуються зразки флори, фауни, ґрунтів, каміння тощо для наукових досліджень, відібрані на об'єктах України, які розташовані в полярних регіонах або на островах у нейтральних водах Світового океану, що знаходяться у сфері наукових інтересів України.

У разі, якщо в **Д.п.т.** є розбіжності, декларант або уповноважена ним особа має право надати контролюючому органу додаткові відомості для підтвердження заявленої ним країни походження товару. Такими додатковими відомостями може бути інформація, що міститься в товарних накладних, пакувальних листах, відвантажувальних специфікаціях, сертифікатах (відповідності, якості, фітосанітарних, ветеринарних тощо), митній декларації країни експорту, паспортах, технічній документації, висновках-експертизах відповідних органів, інших матеріалах.

При виникненні сумнівів з приводу дійсності **Д.п.т.** чи достовірності відомостей, що в них містяться, контролюючий орган може звернутися до компетентного органу, що видав документ, або до компетентних організацій країни, зазначеної як країна походження товару, із запитом про проведення перевірки **Д.п.т.** чи надання додаткових відомостей.

Медвідь Ю.О.

ДОКУМЕНТИ РОЗРАХУНКОВІ (ACCOUNTING DOCUMENTS) – залежно від призначення можуть бути двох типів: розпорядчі та виконавчі. До настання факту виконання господарської операції – це складені на папері за встановленою формою документи, які подаються банкам юридичними та фізичними особами з дорученням (чи з вимогою) переказати з їхніх рахунків (чи зарахувати на їхні рахунки) певну суму грошей. До розпорядчих **Д.р.** належать: чеки на одержання коштів у банку, платіжне доручення банку на перерахування коштів, доручення на одержання матеріальних цінностей та ін. Виконавчі (виправдні) **Д.р.** підтверджують факти виконання господарських операцій і є підставою для облікових записів (виписки банку з поточного рахунка про надходження або списання коштів, касовий чек, товарний чек, акти, квитанції, авансові звіти та ін.). Для підприємства – це виконавчі документи, а для виконавців (банків, підзвітних осіб) –виправдні документи.

Порядок документального оформлення господарських операцій і вимоги до складання документів регламентується Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженим наказом МФУ. Вони чітко уніфіковані, мають єдину для всієї країни стандартну форму, визначений набір реквізитів. Значна частина реквізитів є спільною і обов'язковою для всіх документів.

До обов'язкових реквізитів належать: назва документа; номер, число, місяць та рік виписки документа; повна та скорочена назва платника і одержувача грошей, номери їхніх рахунків та ідентифікаційних кодів за ЄДРПОУ; якщо платник є нерезидентом, то вказується країна його реєстрації; назва та місцезнаходження банків платника й одержувача, умовні номери за МФО (коди банків); сума платежу (словами та цифрами); призначення платежу – для перерахування чи одержання грошей, посилання на документ, на підставі якого здійснюється платіж (договір, рахунок тощо); підписи керівника та головного бухгалтера платника (чи одержувача) та відбиток печатки; коди бюджетної класифікації та строк платежу (при перерахуванні коштів у бюджет); сума ПДВ або напис «без ПДВ».

Правильному оформленню **Д.р.** банківські установи приділяють велику увагу, щоб захистити інтереси учасників платіжних відносин. Основні вимоги до їх оформлення: мають бути заповнені всі реквізити кожного документа; кількість виписаних копій документів має дорівнювати числу учасників розрахунково-платіжного процесу; жодні виправлення і підчистки, факсимільні підписи не допускаються;

у даті документа число і рік проставляються цифрами, а місяць – словами; назва платника повинна точно збігатися з указаною в його зареєстрованому статуті; розрахунковий документ повинні підписувати особи, яким надано таке право статутом і підписи яких є в картці зразків, поданій банку при відкритті рахунку. Порушення будь-якої з цих вимог може свідчити про недостовірність **Д.р.** і незаконність платіжної операції, що дає банку підстави не приймати такі документи до виконання. Сам банк не має права вносити виправлення в **Д.р.** Відповідно до видів **Д.р.** та порядку їх обігу розрізняють кілька форм безготівкових розрахунків: платіжними дорученнями, платіжними вимогами-дорученнями, чеками, акредитивами, платіжними вимогами, інкасовими дорученнями, векселями. **Д.р.** разом з іншими документами надаються суб'єктами ЗЕД для митного контролю та митного оформлення. За допомогою **Д.р.** суб'єкт ЗЕД здійснює розрахунки за зовнішньоекономічним контрактом, перерахування сум митних та інших платежів. Такими документами є: платіжні доручення, касові ордери, вексель, письмове зобов'язання, письмове підтвердження банку про внесення грошової застави, гарантійний лист, страховий поліс тощо.

Вакульчик О.М.

ДОКУМЕНТИ ТОВАРОСУПРОВІДНІ (SHIPPING DOCUMENTS) – 1) документи, що прямують разом з вантажами та містять відомості про товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України; 2) документи, що визначені для здійснення митного контролю, долучаються до перевізних документів та містять дані про товар (вантаж) і на підставі яких здійснюються облік, прийняття, передавання товару (вантажу) та взаємні розрахунки між вантажовідправником і вантажоодержувачем чи експедитором.

У більш широкому розумінні товаросупровідними вважають документи, на підставі яких вантажоодержувач приймає поставку товарів. У практиці міжнародної торгівлі деякі транспортні документи не тільки доводять поставку, а й підтверджують укладення договору на перевезення і перехід прав власності на товари, що знаходяться в дорозі. Так, при використанні коносаменту на пред'явника власник його оригіналу (товаророзпорядник) може переуступити (продати) іншій особі свої права на товари, позначені в такому коносаменті.

ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНА НАКЛАДНА

ВАНТАЖНО-РОЗВАНТАЖУВАЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ

Операція	Маса брутто, кг	Час (год., хв.)			Підпис відповідальної особи
		прибуття	вибуття	простою	
1	2	3	4	5	6
Навантажених					
Розвантажених					

Згідно із законодавством України до основних **Д.т.** належать: митна декларація, товарно-транспортна накладна та інші транспортні документи; рахунок-фактура (інвойс), комерційний рахунок; відвантажувальна специфікація; пакувальний лист; комплектувальна відомість. До категорії цих документів також належать сертифікати якості та походження товару, багажну квитанцію, коносамент тощо. Існують особливості формування комплекту товаросупровідних документів при перевезенні товарів автомобільним, залізничним, морським і повітряним транспортом у зовнішньоторговельній діяльності, а також щодо інших вантажів, як того вимагають митні, портові, санітарні та інші адміністративні правила. Форми таких документів, порядок їх складання і застосування встановлюються органами державного регулювання економіки, фінансів, промисловості, транспорту тощо.

Д.т. є доказовою базою для визначення митної вартості товарів, що перетинають митний кордон України, перевірки відомостей про їх кількість та якість під час здійснення митного контролю і митного оформлення та основною інформаційною базою для здійснення документального контролю таких операцій після завершення митного оформлення.

Івашова Л.М.

ДОКУМЕНТИ ТРАНСПОРТНІ (ПЕРЕВІЗНІ) (TRANSPORTATION DOCUMENTS) – відомості, що містять інформацію про загальну кількість товарів, кількість вантажних місць, найменування товарів, вид упаковки.

Відповідно до МКУ 2012 р. під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України декларант, уповноважена ним особа або перевізник залежно від виду транспорту, яким здійснюється перевезення товарів, надає митному органу в паперовій або електронній формі необхідні документи та відомості.

Правила оформлення перевізних документів затверджені наказом Міністерства транспорту України від 21.11.2000 № 644, яким встановлено,

що на кожне відправлення вантажу, порожніх власних, орендованих вагонів та контейнерів відправник надає станції відправлення перевізний документ (накладну) за встановленою Правилами формою.

У разі пред'явлення до перевезення вантажу груповою відправкою або маршрутом відправник додає до накладної відомість вагонів або відомість вагонів і контейнерів, що перевозяться маршрутом (групою) за накладною, затвердженою Правилами перевезення вантажів в універсальних контейнерах. Оформлення перевізних документів для військових вантажів здійснюється за спеціальними інструкціями, а для небезпечних вантажів – згідно з Правилами перевезення небезпечних вантажів. Перевізний документ поєднує звичайну інформацію з кодованою інформацією; місця для кодування у ньому обведені жирними рамками.

Накладна є обов'язковою двосторонньою письмовою формою угоди на перевезення вантажу. Накладна є складовою частиною комплекту перевізних документів, до якого, крім неї, входять: дорожня відомість, корінець дорожньої відомості та квитанція про приймання вантажу. Накладна одночасно є договором застави вантажу для забезпечення гарантії внесення належної провізної плати та інших платежів за перевезення. Накладна супроводжує вантаж на всьому шляху перевезення до станції призначення, де видається одержувачу разом з вантажем.

Для підтвердження приймання вантажу до перевезення один примірник накладної в паперовому вигляді з присвоєним їй номером і датою приймання вантажу надається відправнику. Накладна заповнюється відправником із застосуванням автоматизованих систем залізничного транспорту України або програмних засобів, здатних забезпечити роботу з електронними перевізними документами згідно з установленим форматом, та у разі її оформлення в паперовому вигляді роздруковується на бланку, виготовленому на білому папері формату А4 у трьох примірниках, один із яких після оформлення приймання вантажу до перевезення станцією відправлення видається відправникові вантажу та є квитанцією для приймання вантажу до перевезення, другий і третій передаються з вантажем на станцію призначення. Технічні характеристики паперу для оформлення накладної повинні забезпечувати придатність для роздруківки на принтері, а також якісне проставлення відміток залізниці на всьому шляху перевезення. Накладна у паперовому вигляді є відображенням її електронної копії, яка обов'язково надається на станцію відправлення одночасно з накладною у паперовому вигляді.

Усі відомості, передбачені формою бланка перевізного документа, повинні бути внесені відправником у відповідні графи. Виправлення не допускаються; у разі необхідності зміни відомостей, унесених до перевізного документа, відправник зобов'язаний заповнити новий перевізний документ. Зміни, які вносяться до перевізного документа залізницею, засвідчуються посадовою особою залізниці із зазначенням дати та найменування станції, на якій внесено зміни.

Молдован Е.С.

ДОКУМЕНТИ, ЩО ПІДТВЕРДЖУЮТЬ ПРАВОМІРНІСТЬ ВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ (ПРИДБАНИМИ (ОТРИМАНИМИ) У ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ) (DOCUMENTS CONFIRMING THE RIGHT OF HOLDER OF VEHICLES BOUGHT (RECEIVED) FROM LEGAL ENTITIES OR INDIVIDUALS) – нотаріально засвідчені в країні придбання або засвідчені в консульських установах чи посольствах України договори купівлі-продажу, обміну чи дарування; придбані у торговельних організацій чи інших фірм, організацій, установ (або оформлені через торговельні організації, фірми, організації, установи) – оформлені на відповідних бланках і завірені печатками оригінали рахунків, чеків, рахунків-фактур, інвойсів та інших документів, виданих організаціями країни, де здійснювався продаж. У цих документах обов'язково зазначаються дата продажу, номери шасі, кузова, двигуна транспортного засобу, його модель та рік виготовлення, а також прізвище, ім'я, по батькові особи, якій продано транспортний засіб (номерний вузол, агрегат).

Д. також є належним чином оформлені в країні придбання технічні паспорти, технічні талони, сервісні книжки, реєстраційні свідоцтва та інші документи, видані уповноваженими органами країни із зазначенням власника транспортного засобу. Страхові поліси, оформлені на транспортні засоби в країні придбання на власника, товаросупровідні та транспортні документи, засвідчені відповідними органами (митними органами, поліцією тощо) й оформлені на власника, можуть розглядатися як додаткові документи, що підтверджують правомірність володіння.

Петров О.П.

ДОКУМЕНТИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ УСТАНОВЧІ (CONSTITUENT DOCUMENTS OF A LEGAL ENTITY) – рішення про її утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення) суб'єкта господарювання. Порядок реєстрації юридичної особи, формування та внесення змін у **Д.** регламентується ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15.05.2003 № 755-IV.

До **Д.** належать установчий акт, статут або засновницький договір, положення. У **Д.** повинні бути зазначені назва юридичної особи, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція органів управління, порядок прийняття

нею рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови реорганізації та ліквідації, якщо інше не передбачено законом. **Д.** складаються і підписуються засновником (власником, учасником). Залежно від організаційно-правової форми юридична особа може утворюватися та здійснювати свою діяльність на підставі статуту (ТОВ, ТДВ, АТ, приватне підприємство, державне підприємство), засновницького договору (повне і командитне товариство), положення (державні органи-юридичні особи).

Ст. 57 ГКУ до **Д.** додатково відносить рішення засновників про утворення суб'єкта господарювання. На перших загальних зборах засновники (учасники) майбутньої юридичної особи повинні вирішити ряд питань організаційного характеру. Тому рішення зборів засновників з цих питань в обов'язковому порядку оформляються протоколом, який подається разом із **Д.** до органу реєстрації.

Загальні вимоги до змісту **Д.** містяться в ЦКУ та ГКУ, ЗУ «Про банки і банківську діяльність», «Про фермерське господарство», «Про кооперацію» та в інших нормативних актах. Згідно зі ст. 8 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» **Д.** викладаються письмово, прошиваються, пронумеровуються та підписуються засновниками (учасниками), якщо законом не встановлено інший порядок їх затвердження. Процедура саме «затвердження» передбачена законодавством щодо статуту. Він, на відміну від засновницького договору, який підписується засновниками, затверджується зборами засновників. Підписи засновників (учасників) на установчих документах повинні бути нотаріально посвідчені.

Установчий договір укладається, а статут затверджується засновниками (учасниками) юридичної особи. В окремих випадках, передбачених законом, юридична особа зі статусом некомерційної організації може діяти на підставі положення про організацію. Чинним законодавством України передбачені певні особливості установчих документів для казенних підприємств, промислово-фінансових груп, релігійних організацій тощо. У засновницькому договорі засновники зобов'язуються утворити юридичну особу, визначають порядок спільної діяльності щодо її утворення, умови передачі майна, порядок розподілу прибутків і збитків, управління діяльністю та участі засновників, порядок вибуття та входження нових засновників, інші умови діяльності, а також порядок її реорганізації та ліквідації.

Статут юридичної особи повинен містити відомості про її найменування, мету та предмет діяльності, розмір і порядок утворення статутного та інших фондів, порядок розподілу прибутків і збитків, про органи управління і контролю, їх компетенцію, про умови реорганізації та ліквідації, а також інші відомості, пов'язані з особливостями даної організаційної форми.

Туржанський В.А.

ДОЛАР АВСТРАЛІЙСЬКИЙ (AUSTRALIAN DOLLAR) – валюта Австралійського Союзу, включаючи Острів Різдва, Кокосові острови та Острів Норфолк, а також незалежні тихоокеанські держави Кірибаті, Науру і Тувалу. Ділиться на 100 центів. **Д.а.** скорочується знаком долара ($), але існують й інші скорочення (A$, A, AU і $AU).

До початку XX ст. Австралія була колонією Великої Британії, в обігу перебували монети місцевих приватних випусків (токени), також було випущено золоті торгові монети для міжнародних розрахунків. У 1901 р. було розширено автономні права Австралії та створений британський домініон Австралійський Союз. У 1910 р. введена в обіг перша національна валюта Австралії – фунт (за зразком фунта стерлінгів поділявся на 20 шилінгів). Протягом тривалого часу в країні велася розробка макетів нового грошового знаку. У 1965 р. прем'єр-міністр Роберт Мензіс (Robert Menzies) запропонував назву валюти «the royal» («королівський»), хоча розглядалися й інші назви, такі як «the austral» («австралійський»), «the oz» («оз»), «the boomer» («кенгуру»), «the roo» («кенгуру»), «the kanga» («кенгуру»), «the emu» («ему»), «the digger» («австралієць»), «the kwid» («квід»), і, жартома, «the ming» (прізвисько Мензиса). Пробні зразки були підготовлені та надруковані в друкарнях Федерального банку Австралії. Назва валюти виявилась непопулярною і її змінили на «долар».

Д.а. є шостою найбільшою торговельною валютою світу (після долара США, євро, єни, фунту стерлінгів та швейцарського франка), займаючи 5 % світових валютних операцій. Це пояснюється досить високою процентною ставкою в Австралії,

Купюра номіналом в 100 AUD, аверс (лицьова сторона).

Купюра номіналом в 100 AUD, реверс.

відносною свободою валютного ринку від втручання уряду, загальною стабільністю австралійської економіки та політичної системи. У 1966 р. в обіг були введені монети номіналом 1, 2, 5, 10, 20 і 50 центів. Однодоларова монета була випущена у 1984 р., а монета у два долари – у 1988 р. Монети номіналом 1 і 2 центи були виведені з обігу в 1991 р. Готівкові розрахунки ведуться округленням суми за стандартними правилами округлення до найближчої суми, кратній 5 центам.

Усі **Д.а.** у вигляді монет мають на аверсі зображення Єлизавети II і випускаються Королівським Австралійським монетним двором (англ. Royal Australian Mint).

Австралія регулярно випускає пам'ятні монети номіналом 50 центів. Перша була випущена у 1970 р. на пам'ять про дослідження Джеймсом Куком східного узбережжя австралійського континенту. В 1977 р. була випущена монета, присвячена срібному ювілею Єлизавети II, монета 1981 р. на честь весілля принца Чарльза і Діани, монета 1982 р. на честь Ігор Співдружності у Брісбені. Був також здійснений спеціальний випуск монет номіналом 20 центів і 1 долар.

Випуск перших паперових банкнот **Д.а.** був здійснений у 1966 р. Банкноти номіналом 1, 2, 10 і 20 дол. були еквівалентами колишнім австралійським фунтам. П'ятидоларові банкноти були випущені у 1967 р., після того як населення ознайомилося з десятковою грошовою системою. 50-доларова банкнота була введена у 1973 р., а 100-доларова – у 1984 р. Усі австралійські банкноти мають однакову висоту, але різну довжину. У 1988 р. Резервний банк Австралії випустив перші пластикові банкноти з полімеру поліпропілену, виготовлені Note Printing Australia, на честь двохсотріччя європейських поселень в Австралії. Ці банкноти мають прозоре вікно з портретом капітана Джеймса Кука в якості захисного елемента, який візуально змінюється. Австралійські банкноти першими у світі використали такі елементи. У даний час усі австралійські банкноти виготовляються з полімеру.

Неліпович О.В.

ДОЛАР КАНАДСЬКИЙ (CANADIAN DOLLAR) [фр. Canadian dollar, код – «CAD», символи «$» або «C$»] – національна валюта Канади. В 1 доларі 100 центів (cents). Позначення: знак $, який в англомовних текстах передує сумі: $10, $20 і т.д. Щоб не плутати з американським доларом, **Д.к.** часто позначають C$, рідше Can$ або CAN$. Центи позначаються після суми: 5 ¢, 25 ¢. Першою валютою, що використовувалася на території Канади, були так звані іспанські долари – реали, що випускалися для іспанських колоній. У 1841 р. британська провінція Канада ввела в обіг власний долар, який за вартістю був рівний золотому долару США і складався з п'яти шилінгів. У розмовній мові франкоканадців (і особливо квебекців) **Д.к.** найчастіше називається піастр (фр. le piastre, вимовляється: «пьас» як «piasse»), а центи (стандарт. фр. un cent) називаються «су» (фр. sou). Це данина традиційним назвам валют у колоніях Франції.

Д.к. в силу географічної близькості і значної залежності Канади від імпорту США, знаходиться під сильним впливом економіки США. Циклічні коливання курсу **Д.к.** характеризували і характеризують канадську економіку протягом усього XX – початку XXI ст. Так, до 1976 р. **Д.к.** був дещо дорожчим американського, а потім слабшав аж до 2003 р. Дешевий **Д.к.** був важелем конкурентоспроможності канадських товарів (особливо сировини) на ринку США. Поступово, з розвитком негативних тенденцій в економіці США, почалося знецінення долара у 2005 – 2007 рр. У вересні 2007 р. **Д.к.** зрівнявся з американським, що досить сильно вдарило по канадських споживачах і експортерах.

Купюра номіналом в 100 CAD, аверс.

Першими паперовими грішми Канади, номінованими в доларах, були британські армійські банкноти, випущені в 1813 – 1815 рр. Банкноти номіновані в **Д.к.** були пізніше емітовані дипломованими банками, і починаючи з 1830-х деякими колоніальними управліннями (в першу чергу, Провінцією Канада у 1866 р.), і пізніше конфедерацією Канада, починаючи з 1870 р.

У 1935 р. був заснований Банк Канади. Він розпочав емісію банкнот номіналом $1, $2, $5, $10, $20, $25, $50, $100, $500 і $1000. У 1944 р. статутним банкам було заборонено емітувати свої власні гроші. Право емісії залишилося тільки за Royal Bank of Canada і Банком Монреаля. Після 1935 р. відбулися значні зміни в дизайні банкнот. Також, у 1937, 1954, 1970, 1986 рр. були введені нові серії паперових грошей. У даний час усі банкноти Канади друкуються Canadian Bank Note Company and BA International Inc відповідно до контракту з Банком Канади. В обігу знаходяться банкноти номіналом в 2,5 долара Канади, 10 доларів Канади, 20 доларів Канади, 50 доларів Канади, 100 доларів Канади і 1000 доларів Канади і монети номіналом 1 і 2 долари, 1, 5, 10 і 25 центів. На банкнотах номіналом 2, 20 доларів Канади, 100 доларів Канади і 1000 доларів Канади зображений на лицьовій стороні портрет королеви Британії та глави Співдружності Єлизавети II, на решті – портрети відомих канадських політиків та вчених.

Неліпович О.В.

ДОЛАР СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ (UNITED STATES DOLLAR) – грошова одиниця США. **Д. США** є однією з провідних світових валют разом з євро, фунтом стерлінгів і єною. В 1 **Д. США** 100 центів (cents). Цифровий код 840, буквений код – USD за стандартом ISO. Позначення: знак $, в англомовних текстах передує сумі: $ 100, $ 2 і т.д. Так як цей знак використовується для позначення песо і доларів інших держав, щоб уникнути плутанини **Д. США** часто позначають US $. Центи позначаються ¢ або c. Грошову емісію здійснює Федеральна резервна система (англ. Federal Reserve System), яка виконує у США функції центрального банка.

«Долар» походить від слова «Йоахімсталер», назви монети XVI ст., яку карбували біля срібної копальні у м. Яхимів, на території сучасної Чехії. «Йоахімсталь» означає «діл (долина) Йоахіма». З часом «Йоахімсталер» скоротили до «талера», а датчани перетворили це слово у «далер». Англійці перетворили його в більш благозвучніше для них слово «долар». «Талером» або «доларом» називали різні монети в різні часи. У колоніальній Америці так називали іспанську срібну монету у 8 реалів. Коли уряд США запровадив власну валюту у 1785 р., основою став долар (перші **Д. США** почали карбувати у 1794 р., до цього в обігу були іспанські монети).

До 1861 р. США практично не мали єдиної банкнотної системи. Більшість грошових операцій здійснювалися через приватні банки або через «дзвінку монету» (у цьому випадку під цей термін підпадають також золоті та срібні зливки). Тимчасові облігації «Treasury Notes», що випускалися Скарбницею США (US Treasury) у 1793 – 1861 рр. та швидко погашалися, повноцінними банкнотами вважати не можна. Після початку Громадянської війни обом ворогуючим сторонам знадобилися значні суми коштів готівкою. 17.07.1861 Конгрес США ухвалив акт, яким зобов'язував Скарбницю випустити нові грошові знаки на астрономічну на ті часи суму – 60 млн дол. Замовлення було направлено у нью-йоркську друкарську компанію «American Bank Note Co.» Беручи до уваги, що акт 17 липня санкціонував випуск лише номіналів 5, 10 і 20 доларів, можна уявити, яку велику кількість банкнот треба було виготовити. Друкарі підійшли до справи з чисто практичного боку: вони перевірили, перш за все, запаси фарби у сховищах і виявили, що більше всього зеленої. Таким чином і були емітовані мільйони банкнот із зеленою зворотною стороною. У народі вони одразу отримали назву «грінбеки» (від англ. «greenbacks» – «зелені спини»). Ця назва закріпилася за усіма видами американської валюти, незалежно від її кольору. Пізніше й сама Скарбниця перейняла цю традицію й тривалий час випускала банкноти лише із зеленим зворотом. Тільки у 2004 р. стали випускатися купюри інших кольорів. Зміни торкнулися купюр вартістю 10, 20 і 50 **Д. США**.

Д. США традиційно захищається від підробок. Папір для банкнот виготовляє тільки одна компанія, якій заборонено продавати його кому-небудь, окрім федеральної влади США. Формула фарби є секретом Бюро США з гравіювання і друку (англ. Bureau of Engraving and Printing). У 1990 р. США почали виробляти **Д. США**, додатково захищені за допомогою мікродруку і захисних ниток. У 1996 р. захист **Д. США** був ще більш посилений. У 2003 р. з'явилася нова версія банкноти $ 20, у 2004 р. – $ 50, у 2005 р. – $ 100, у 2006 р. – $ 10, у 2008 р. – $ 5.

21.04.2010 офіційні представники Скарбниці США, Ради керуючих Федеральної резервної системи і Секретної служби США оприлюднили новий дизайн 100-доларової банкноти. Оновлена купюра зберегла традиційний зовнішній вигляд американської валюти, але дістала нові ефективні елементи захисту від підробок. Нова 100-доларова купюра не надійшла в обіг у зв'язку з виявленими проблемами – зминанням паперу під час виробництва, чого не було помічено на етапі тестування перед друком. Введення в обіг було здійснено восени 2013 р.

Щоб успішно боротися з фальшивомонетниками, планується змінювати дизайн **Д. США** кожні 7 – 10 років. При цьому мається на увазі, що старі купюри виводяться з обігу, хоча і залишаються дійсними та обов'язковими до прийому.

У вільному обігу присутні і випускаються банкноти таких номіналів: 1 долар; 2 долари; 5 доларів; 10 доларів; 20 доларів; 50 доларів; 100 доларів; і монети номіналів: 1 цент (пенні); 5 центів (нікель); 10 центів (дайм); 25 центів (квотер); 50 центів (хаф); 1 долар.

До сьогодні дійсні банкноти номіналом в $ 500, $ 1000, $ 5000, $ 10 000 (їх нумізматична вартість набагато вище номіналу); і $ 100 000 (для внутрішніх розрахунків ФРС і казначейства). Доларова банкнота найбільшого номіналу $ 100 000 була випущена у

Купюра номіналом в 100 USD, аверс.

Купюра номіналом в 100 USD, реверс.

1934 р. На даний момент з усіх випущених банкнот номіналом 10 тис. **Д. США**, кількість яких відстежується ФРС і останній випуск яких був у 1944 (серія 1934), не вилучені з обігу тільки 130 штук. Тому їх вартість у каталогах зазвичай взагалі не вказується.

Сьогодні банкнота **Д. США** з найбільшим номіналом – $ 100. Банкноти номіналом $ 500, $ 1000, $ 5000 і $ 10 000 випускалися до 1946 р., а з 1967 р. офіційно виведені з обігу (з причини використання електронних банківських платежів). Тим не менш, всі долари, коли-небудь випущені США, залишаються легальним платіжним засобом.

Д. США є основною резервною валютою світу. Протягом останнього десятиліття більше 50 % від загального обсягу золотовалютних резервів країн світу були у **Д. США**. У 2003 – 2008 рр., у міру посилення євро та накопичення негативних тенденцій в економіці США, курс долара по відношенню до інших валют і роль його в якості резервної валюти дещо знизився. З другої половини 2008 р., в умовах глобалізації кризових явищ у світовій економіці, спостерігається зростання курсу **Д. США** по відношенню до валют інших країн.

Неліпович О.В.

ДОЛАРОВА ЗОНА – див. ЗОНА ДОЛАРОВА.

ДОМОВЛЕНІСТЬ ВАССЕНААРСЬКА ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ ТА ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВІД 1 ЛИПНЯ 1996 РОКУ – див. ВАССЕНААРСЬКА ДОМОВЛЕНІСТЬ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ ТА ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВІД 1 ЛИПНЯ 1996 РОКУ.

ДОНАТИВНА МОНЕТА – див. МОНЕТА ДОНАТИВНА.

ДОНЕЦЬК – див. ЗОНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА «ДОНЕЦЬК», УКРАЇНА.

ДОНЕЦЬКА МИТНИЦЯ (DONETSK CUSTOMS HOUSE) – територіальний орган Державної фіскальної служби.

Свою історію бере з 1991 р., коли було утворено **Д.м.** У 1994 – 1997 рр. входила до складу Південно-Східного територіального митного управління. Згідно з Указом Президента України від 29.11.1996 № 1145/96 ДМКУ ліквідовано і на його базі створено ДМСУ, а **Д.м.** припинила свою діяльність шляхом перетворення у Донбаську регіональну митницю. Наказом ДМСУ від 18.04.2005 № 303 «Про припинення діяльності Донбаської регіональної та Закарпатської митниць» зі змінами, які введені наказом ДМСУ від 16.06.2005 № 537, з 09.08.2005 Донбаська регіональна митниця припинила свою діяльність шляхом перетворення у **Д.м.** У 2006 р **Д.м.** припинила свою діяльність шляхом приєднання до Східної регіональної митниці. Згідно з наказом ДМСУ від 29.01.2008 № 61 Східна регіональна митниця була ліквідована, а на її місці утворено Східну митницю. У 2010 р. до Східної митниці було приєднано Амвросіївську митницю.

Постановою КМУ від 20.03.2013 № 229 Східну митницю було реорганізовано у Східну митницю Міндоходів як юридичну особу публічного права та територіальний орган Міністерства доходів та зборів України. Постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» Східну митницю Міндоходів реорганізовано у **Д.м.** ДФС.

Зоною діяльності митниці визначено територію Донецької області. Довжина ділянки кордону: сухопутної – 180 км з Російською Федерацією; морської – 132 км.

Наказом ДФСУ від 09.09.2014 № 116 «Про створення митних постів митниць ДФС» у **Д.м.** утворю-

Адміністративна будівля Донецької митниці

Митний пост «Азов-порт»

ються як відокремлені структурні підрозділи такі митні пости:

– митний пост «Донецьк – північний» (83054, м. Донецьк, Київський р-н, вул. Економічна, 34);

– митний пост «Норд» (83112, м. Донецьк, Ленінський р-н, вул. Жуковського, 2);

– митний пост «Донецьк – південно-східний» (83059, м. Донецьк, Калінінський р-н, вул. Елеваторна, 1-3);

– митний пост «Донецьк – спеціалізований» (83054, м. Донецьк, Київський р-н, вул. Собінова, 145);

– митний пост «Харцизьк» (86700, Донецька обл., м. Харцизьк, вул. Богдана Хмельницького, 4);

– митний пост «Іловайськ» (86793, Донецька обл., м. Іловайськ, вул. Вокзальна, 37);

– митний пост «Маринівка» (86260, Донецька обл., Шахтарський р-н, с. Маринівка, вул. Партизанська, 60);

– митний пост «Успенка» (87374, Донецька обл., Амвросіївський р-н, с. Успенка, вул. Ростовська, 1);

– митний пост «Горлівка» (84617, Донецька обл., м. Горлівка, Калінінський р-н, вул. Щербакова, 9);

– митний пост «Слов'янськ» (84101, Донецька обл., м. Слов'янськ, Новоселівська площадка, 1, корпус 2);

– митний пост «Краматорськ» (84300, Донецька обл., м. Краматорськ, вул. Орджонікідзе, 8);

– митний пост «Артемівськ» (84505, Донецька обл., м. Артемівськ, вул. Тухачевського, 75);

– митний пост «Костянтинівка» (85106, Донецька обл., м. Костянтинівка, вул. Паші Ангеліної, 1-Б);

– митний пост «Донецьк – аеропорт» (83021, м. Донецьк, Київський р-н, Аеропорт);

– митний пост «Азовсталь» (87500, Донецька обл., м. Маріуполь, Орджонікідзевський р-н, проспект Перемоги, 1);

– митний пост «Новоазовськ» (87600, Донецька обл., Новоазовський р-н, с. Роза, 698 км міжнародної траси «Одеса – Мелітополь – Ростов-на-Дону»);

– митний пост «Сартана» (87504, Донецька обл. м. Маріуполь, Іллічівський р-н, вул. Левченко, 1);

– митний пост «Азов-порт» (87510, Донецька обл., м. Маріуполь, Приморський р-н, площа Морвокзалу, 1)

В зоні діяльності **Д.м.** функціонують такі пункти пропуску автомобільного («Маринівка», «Новоазовськ», «Успенка»), морського («Маріупольський морський порт комбінату «Азовсталь», «Маріупольський морський торговельний порт»), авіаційного («Донецьк», «Маріуполь») та залізничного («Квакшино») сполучення.

Керівники **Д.м.:**

– Смірнов М. І. (1991 – 1994 рр.);
– Маркелов І. І. (1994 – 1996 рр.);
– Смірнов Ю. К. (1994 – 1997 – 1999 рр.);
– Коновченко Ю. М. (1999 – 2003 рр.);
– Черкасський Р. А. (2003 – 2005 рр.);
– Калініченко М. І. (2005 – 2006 рр.);
– Ралік С. К. (2008 – 2010 рр.);
– Романчикова Є. Г. (2006 – 2008 рр., з 2010 р.).

Фрадинський О.А., Діденко А.О.

ДОНОРИ (DONORS) – 1) іноземні, вітчизняні юридичні та фізичні особи в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами; 2) іноземна держава, уряд та уповноважені урядом іноземної держави органи, іноземний муніципальний орган або міжнародна організація, що надають міжнародну технічну допомогу відповідно до міжнародних договорів України. Керуючись гуманними принципами, Україна може надавати гуманітарну допомогу іншим державам, а, отже, виступати донором. Рішення про надання Україною гуманітарної допомоги приймається ВРУ або Президентом України. Порядок надання Україною гуманітарної допомоги встановлюється КМУ. Іноземні громадяни, які доставляють, супроводжують гуманітарну допомогу та організовують її надходження в Україну, координатори міжнародних гуманітарних програм мають право на першочергове, безкоштовне візове обслуговування, а також на поселення в готелях за тарифами, встановленими для громадян України.

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань гуманітарної допомоги є Мінсоцполітики України.

Руда Т.В.

ДОПОМОГА АДМІНІСТРАТИВНА ВЗАЄМНА (MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE) – дії, що здійснюються однією митною адміністрацією за дорученням іншої митної адміністрації чи разом з нею, з метою належного застосування митного законодавства і для запобігання, розслідування митних правопорушень.

Д.а.в. включає: обмін інформацією між митними органами країн; взаємне визнання рішень, прийнятих митними органами; проведення окремих форм митного контролю. Митні органи здійснюють обмін інформацією з метою забезпечення дотримання митного законодавства, у тому числі в частині митного контролю по відношенню до товарів, що перевозяться під митним контролем, та транспортних засобів міжнародного перевезення, тимчасово ввезених на митну територію країн, а також підтвердження вивезення товарів з митної території. Обмін інформацією між митними органами проводиться у відповідності до міжнародних договорів між державами, у тому числі з використанням інформаційних систем та технологій.

Рішення митних органів, прийняті при здійсненні митних операцій щодо товарів, що ввозяться на митну територію чи вивозяться за її межі, що перебувають під митним контролем, та перевозяться митною територією у відповідності до митного режиму транзиту, що тимчасово зберігаються, а також при проведенні митного контролю, взаємно визнаються митними органами держав та мають рівну юридичну силу на митній території країн у випадках, визначених митним законодавством.

З метою забезпечення дотримання митного законодавства, а також попередження порушень, митний орган однієї із держав має право доручити митному органу іншої держави проведення окремих форм митного контролю. Підстави, форма, порядок спрямування та виконання доручення про проведення окремих форм митного контролю визначається договором між державами.

Яковенко О.В.

ДОПОМОГА ГУМАНІТАРНА (HUMANITARIAN AID) – цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, чи ж у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам **Д.г.** в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або важкою хворобою конкретних фізичних осіб. **Д.г.** є різновидом благодійництва і має спрямовуватися відповідно до обставин, об'єктивних потреб, згоди її отримувачів та за умови дотримання вимог чинного законодавства

Не належать до **Д.г.** підакцизні товари, крім: автомобілів швидкої медичної допомоги, легкових автомобілів спеціального призначення для Міністерства внутрішніх справ України; транспортних засобів, призначених для перевезення більше, ніж восьми осіб, що передаються для використання установам соціального захисту населення, державним закладам охорони здоров'я і навчальним закладам, громадським організаціям інвалідів, ветеранів війни та праці, Товариству Червоного Хреста України та його обласним організаціям, державним закладам системи реабілітації, фізичної культури і спорту інвалідів; легкових автомобілів, які на момент ввезення на митну територію України були виготовлені не більш як вісім років тому, з об'ємом двигуна не більш як 1800 куб. см, що отримуються органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, обласною, Київською, Севастопольською міською державною адміністрацією або центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, для подальшої передачі інвалідам, які перебувають у встановленому порядку на обліку для отримання спеціального автотранспорту, на строк, визначений законодавством.

До товарів **Д.г.** також можуть належати: аудіо- та відеотехніка, призначена для людей з вадами зору та слуху, аудіо – та відеокасети з навчальними, соціальними, реабілітаційними програмами, інформацією з фізичної культури та спорту інвалідів, програмами для формування здорового способу життя, з лекціями нобелівських лауреатів; шоколад з начинкою та без неї, інші шоколадні вироби, що входять до новорічних і різдвяних подарунків, отриманих у термін за два місяці до відповідних свят; меблі, що передаються виключно для використання установам соціального захисту населення, державним закладам охорони здоров'я та навчальним закладам, громадським організаціям інвалідів, Товариству Червоного Хреста України та його обласним організаціям, релігійним організаціям; медико-соціальне обладнання та оснащення, що передається виключно реабілітаційним установам для інвалідів та дітей-інвалідів, які мають відповідну ліцензію на надання реабілітаційних послуг, незалежно від відомчого підпорядкування, типу і форм власності, з обов'язковою умовою заборони його подальшого продажу.

Руда Т.В.

ДОПОМОГА ТЕХНІЧНА МІЖНАРОДНА (INTERNATIONAL TECHNICAL ASSISTANCE) – ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України. **Д.т.м.** може залучатись у вигляді: 1) будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; 2) робіт і послуг; 3) прав інтелектуальної власності; 4) фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; 5) інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій. Допомога, що надається донорами у рамках технічного та техніко-економічного співробітництва, сприяє дотриманню курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, дає можливість залучити додаткові ресурси для розв'язання стратегічних завдань розвитку, зменшити навантаження на державний бюджет, створити додаткові робочі місця.

В Україні реалізуються проекти технічної допомоги у таких сферах: громадська; безпека кордонів; поглиблення демократичних перетворень, формування інститутів розвиненогоутого громадянського суспільства; підвищення рівня екології та соціально-економічна реабілітація забруднених

регіонів; ядерна та радіаційна безпека; фінансовий сектор; освіта і наука; агропромисловість; промислове виробництво; законотворча; діяльність ЗМІ; охорона здоров'я; енергетичний сектор; транспортна галузь. Для одержання **Д.т.м.** потенційні реципієнти (визначені у програмі, проекті **Д.т.м.** резиденти України, які одержують **Д.т.м.**) подають запити до спеціально уповноваженого органу, який проводить експертизу запитів та за її результатами звертається до донорів з проханням прийняти рішення про фінансування програм, проектів **Д.т.м.**

Грошові кошти, які виділяють міжнародні економічні організації й окремі країни в рамках **Д.т.м.**, не надходять безпосередньо у розпорядження приймаючої сторони, а направляються на оплату й організацію роботи відповідних фахівців-консультантів.

Проектна пропозиція складається у довільній формі українською та англійською мовами (або мовою, прийнятною для донора) та повинна містити: аналіз проблеми, розв'язання якої потребує залучення **Д.т.м.;** мету та завдання проекту (програми); перелік видів діяльності, що здійснюватимуться за рахунок **Д.т.м.**; стислу інформацію про потенційного реципієнта; очікувану вартість проекту (програми) і термін його реалізації; очікувані результати від реалізації проекту (програми) та вплив проекту (програми) на розвиток відповідної галузі або регіону. Програми, проекти **Д.т.м.** підлягають державній реєстрації Агентством координації **Д.т.м.** із включенням до Державного реєстру програм і проектів **Д.т.м.** Державна реєстрація програм і проектів є підставою для акредитації їх виконавців, а також надання підтверджень щодо забезпечення відповідних пільг, привілеїв, імунітетів, передбачених законодавством України та її міжнародними договорами.

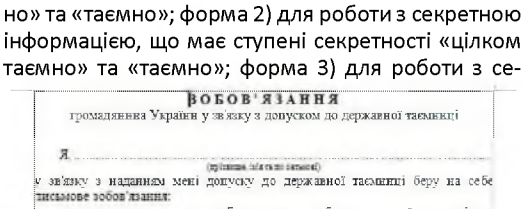
Установлене міжнародними договорами України звільнення від оподаткування товарів, які надходять в Україну в рамках проектів (програм) **Д.т.м.**, здійснюється на підставі довідки про підтвердження пільг з оподаткування товарів, що надходять у рамках міжнародних договорів з надання Україні **Д.т.м.** У разі використання товарів та інших предметів, робіт (послуг), щодо яких було отримано пільги, не для відповідних програм, проектів **Д.т.м.** ПДВ та ввізне мито за такі товари сплачуються на загальних підставах. **Д.т.м.** має використовуватися лише для цілей, визначених у програмах, проектах **Д.т.м.** Контроль за реалізацією програм, проектів **Д.т.м.** здійснюється спеціально уповноваженим органом.

У разі виявлення порушень законодавства України, міжнародних договорів України, невідповідності реалізації програми, проекту **Д.т.м.** завданням, попередньо визначеним у програмі, проекті **Д.т.м.,** спеціально уповноважений орган має право зупинити здійснення програми, проекту в порядку, що визначається КМУ.

Потушинська О.П.

ДОПУСК ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ (STATE SECRET CLEARANCE) – оформлення права громадянина на доступ до секретної інформації. Надання **Д.** передбачає: визначення необхідності роботи громадянина із секретною інформацією; перевірку громадянина у зв'язку з допуском до державної таємниці; взяття громадянином на себе письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена; одержання у письмовій формі згоди громадянина на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з його **Д.**; ознайомлення громадянина з мірою відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю.

Залежно від ступеня секретності інформації встановлюються такі форми **Д.**: форма 1) для роботи із секретною інформацією, що має ступені секретності «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно»; форма 2) для роботи з секретною інформацією, що має ступені секретності «цілком таємно» та «таємно»; форма 3) для роботи з секретною інформацією, що має ступінь секретності «таємно», а також такі терміни дії допусків: для форми 1 – 5 років; для форми 2 – 7 років; для форми 3 – 10 років.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

громадянина України у зв'язку з допуском до державної таємниці

Я, _____

(прізвище, ім'я та по батькові)

у зв'язку з наданням мені допуску до державної таємниці беру на себе письмове зобов'язання:

не допускати розголошення будь-яким способом державної таємниці, яка буде довірена або стане відомою у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

не брати участі в діяльності політичних партій та громадських організацій, діяльність яких заборонена в порядку, установленому

Д. надається органами СБУ дієздатним громадянам України віком від 18 років після проведення їх перевірки, які потребують його відповідно до умов своєї службової, виробничої, наукової чи науково-технічної діяльності або навчання. Перевірка громадян у зв'язку з їх **Д.** здійснюється у строк до одного місяця у порядку, встановленому законодавством України. В окремих випадках, які визначаються міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, за погодженням із СБУ громадянам України віком від 16 років може надаватися **Д.** із ступенями секретності «цілком таємно» та «таємно», а віком від 17 років – також **Д.** із ступенем секретності «особливої важливості».

Для розгляду питання про надання громадянам **Д.** державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, де працюють, проходять службу або навчаються громадяни, оформляються документи, які надсилаються до органів СБУ. Перелік та форми таких документів, а також порядок їх надання визначаються КМУ.

Д. не надається у разі: відсутності у громадяни-

на обґрунтованої необхідності у роботі із секретною інформацією; сприяння громадянином діяльності іноземної держави, іноземної організації чи їх представників, а також окремих іноземців чи осіб без громадянства, що завдає шкоди інтересам національної безпеки України, або участі громадянина в діяльності політичних партій та громадських організацій, діяльність яких заборонена у порядку, встановленому законом; відмови громадянина взяти на себе письмове зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена, а також у випадку його письмової згоди на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з допуском до державної таємниці; наявності у громадянина судимості за тяжкі або особливо тяжкі злочини, не погашеної чи не знятої в установленому порядку; наявності у громадянина психічних розладів, які можуть завдати шкоди охороні державної таємниці, відповідно до переліку, затвердженого Міністерством охорони здоров'я України і СБУ.

У наданні **Д.** може бути відмовлено також у разі: повідомлення громадянином під час оформлення допуску недостовірних відомостей про себе; постійного проживання громадянина за кордоном або оформлення ним документів на виїзд для постійного проживання за кордон; невиконання громадянином обов'язків щодо збереження державної таємниці, яка йому довірена або довірялася раніше.

Громадянина, якому відмовлено у **Д.**, якщо виконання трудових чи службових обов'язків вимагає доступу до державної таємниці, а переміщення на інше робоче місце чи іншу посаду неможливе, може бути у передбаченому законодавством порядку переведено на іншу роботу або службу, не пов'язану з державною таємницею, чи звільнено.

Громадянин, якому було надано **Д.** у порядку, встановленому законодавством, і який реально був обізнаний з нею, може бути обмежений у праві виїзду на постійне місце проживання в іноземну державу до розсекречування відповідної інформації, але не більш як на п'ять років з часу припинення діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Фрадинський О.А.

ДОПУЩЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ДО ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ (ADMISSION OF VEHICLES TO TRANSPORTATION OF DANGEROUS GOODS) – надання дозволу перевезення небезпечних вантажів транспортними засобами при дотримані встановлених вимог і наявності свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів. Умови перевезення небезпечних вантажів визначаються нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність транспорту. Перевезення небезпечних вантажів територією України здійснюються відповідно до вимог ЗУ «Про перевезення небезпечних вантажів», «Про приєднання України до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів» та Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (далі – ДОПНВ), постанови КМУ «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів», наказу МВС України «Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів» та інших нормативно-правових документів, що регулюють охорону навколишнього середовища й перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

ЗУ «Про перевезення небезпечних вантажів» визначено, що транспортні засоби, якими перевозяться небезпечні вантажі, повинні відповідати вимогам державних стандартів, безпеки, охорони праці та екології, а також у встановлених законодавством випадках мати відповідне маркування і свідоцтво про допущення до перевезення небезпечних вантажів. У разі дорожнього перевезення небезпечних вантажів відповідні свідоцтва, згідно із законодавством, видаються відповідними підрозділами МВС України, що забезпечують безпеку дорожнього руху.

Для оформлення свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів необхідно подати відповідним підрозділам Міністерства внутрішніх справ України такі документи:

1. Лист на ім'я начальника відповідного підрозділу МВС України для отримання свідоцтва про допущення транспортних засобів (перелік транспортних засобів) до перевезення визначених небезпечних вантажів (із обов'язковим зазначенням класу небезпечної речовини, ідентифікаційного номера виду небезпеки та номеру ООН).

У випадку перевезення небезпечної речовини у цистерні (цистернах), опис вбудованої (-них) цистерни (цистерн)/транспортного засобу-батареї (якщо застосовується): виробник цистерни; номер затвердження цистерни / транспортного засобу-батареї; серійний номер цистерни, вказаний виробником позначення елементів транспортного засобу-батареї; рік виготовлення; код цистерни відповідно до підрозділу 4.3.3.1 або 4.3.4.1 ДОПНВ; спеціальні приписи відповідно до розділу 6.8.4 ДОПНВ (якщо застосовується).

2. Копію ліцензії на право надання послуг з перевезення небезпечних вантажів автомобільним транспортом та ліцензійної картки на кожен транспортний засіб (у разі надання таких послуг).

3. Копію протоколу обов'язкового контролю технічного стану транспортного засобу, виданого уповноваженим суб'єктом проведення обов'язкового технічного контролю.

4. Рапорт перевірки технічного стану та комплектації колісного транспортного засобу.

5. Копію наказу про закріплення транспортного засобу за водієм.

6. Копію свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу.

7. Копію посвідчення водія на право керування відповідної категорії.

8. Копію медичної довідки водія щодо придатності до керування транспортним засобом відповідної категорії.

9. Копію ДОПНВ – свідоцтва про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі.

10. Копію свідоцтва про підготовку уповноваженого з питань безпеки перевезень небезпечних вантажів.

11. Копію полісу обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

12. Квитанцію про сплату збору за оформлення свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів.

Копії усіх документів, що подаються для оформлення та отримання свідоцтва посвідчуються підписом керівника підприємства та закріплюються печаткою.

Перевезення територією України здійснюється на підставі дозволів (узгоджень маршрутів) ДАІ МВС України, якими встановлюються умови проїзду, стоянки та обмеження руху. При виконанні міжнародних перевезень небезпечних вантажів «Маршрутами міжнародного перевезення небезпечних вантажів автотранспортними засобами» дозвіл (узгодження маршруту) не потрібно.

Також для спрощення проїзду через населені пункти встановлено відповідні дорожні знаки. Слід зазначити, що у випадку, якщо якась частина маршруту перевезення не співпадає із затвердженими маршрутами, то на неї необхідно оформлювати відповідний дозвіл (узгодження маршруту).

При перевезені отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнологій та інших біологічних агентів перевізник повинен отримати відповідний дозвіл Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, а при перевезені наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – відповідний дозвіл Комітету з контролю за наркотиками.

Туржанський В.А.

ДОПУЩЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ДО ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТОВАРІВ ПІД МИТНИМИ ПЕЧАТКАМИ Й ПЛОМБАМИ (ADMISSION OF VEHICLES TO TRANSPORTATION UNDER CUSTOMS SEALS) – здійснюється на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1975 р.

До транспортних засобів комерційного призначення, які здійснюють міжнародні перевезення вантажів під митним контролем митними органами можуть застосовуватися засоби забезпечення ідентифікації. Забезпечення ідентифікації здійснюється шляхом накладення таких митних забезпечень як одноразові номерні запірно-пломбові пристрої та печатки. При цьому накладення одноразові номерні запірно-пломбові пристрої, печатки на транспортні засоби комерційного призначення може здійснюватися без проведення митного огляду товарів, що переміщуються зазначеними транспортними засобами через митний кордон України, про що робиться відповідна відмітка у товаросупровідних документах.

Відповідно до національного та міжнародного законодавства до міжнародного перевезення вантажів під митними печатками і пломбами можуть допускатися тільки транспортні засоби, вантажні відділення яких сконструйовані та обладнані таким чином щоб не було можливості вилучити або вкласти товари з(в) опечатаної(у) частини(у) транспортного засобу, не залишивши помітних слідів злому або пошкодження митних печаток і пломб; митні печатки й пломби могли накладатися простим та надійним способом; у них не було ніяких потаємних місць для приховування товарів; усі місця, в які можуть поміщатися товари, були легкодоступні для митного огляду.

Транспортні засоби можуть бути допущені до перевезень або в індивідуальному порядку або за типом конструкції (серія транспортних засобів). На кожний допущений до перевезень транспортний засіб видається Свідоцтво про допущення, оригінал якого супроводжує дорожній транспортний засіб. Свідоцтво про допущення друкується українською та англійською мовами, видається митницею, у зоні діяльності якої зареєстровано власника транспортного засобу або його користувача, на два роки з дня його оформлення з можливістю продовження його дії. Свідоцтво про допущення є чинним на території країн, які є Договірними сторонами Конвенції МДП, і визнається митними органами усіх Договірних сторін цієї Конвенції.

Крисоватий А.І.

ДОРОГОЦІННЕ КАМІННЯ – див. КАМІННЯ ДОРОГОЦІННЕ.

ДОРОГОЦІННЕ КАМІННЯ ОРГАНОГЕННОГО УТВОРЕННЯ – див. КАМІННЯ ДОРОГОЦІННЕ ОРГАНОГЕННОГО УТВОРЕННЯ.

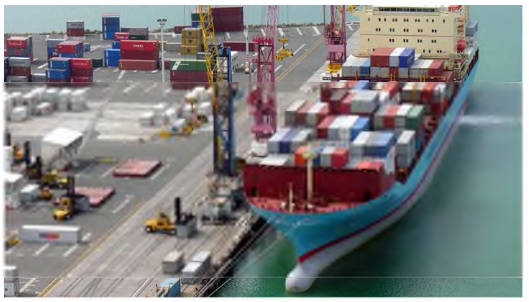
ДОРОГОЦІННІ МЕТАЛИ – див. МЕТАЛИ ДОРОГОЦІННІ.

ДОРОЖНІЙ ЧЕК – див. ЧЕК ДОРОЖНІЙ.

ДОРОЖНЯ ВІДОМІСТЬ – див. ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ.

ДОРОЖНЯ ВІДОМІСТЬ ДОСИЛЬНА – див. ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ ДОСИЛЬНА.

ДОРУЧЕННЯ НА НАВАНТАЖЕННЯ (ORDER FOR LOADING) – документ, що надається вантажовласником або уповноваженою ним особою, містить відомості про відправника, одержувача, назву судна, порт відправлення та порт призначення, назву, кількість і характеристики товарів та інших предметів, маркування вантажних місць або транспортних одиниць, кількість наявних примірників доручення, та після засвідчення його митницею є однією з підстав для навантаження судна.

Підставою для оформлення **Д.н.** є митна декларація або інший документ, який є підставою для переміщення товарів через митний кордон України. У разі надходження товарів, які були оформлені іншими митними органами та перебувають під митним контролем, подаються також товаросупровідні документи. У разі потреби на вимогу митного органу вантажовласник або уповноважена ним особа подає список товарів (список **Д.н.**), які плануються для навантаження на заявлене судно.

Після перевірки відповідності даних, зазначених у **Д.н.** і за умови відсутності зауважень посадова особа митного органу на **Д.н.** проставляє відбиток особистої номерної печатки. Оформлене таким чином **Д.н.** є підставою для навантаження зазначених у ньому товарів на судно.

У виняткових випадках з метою запобігання простою транспортних засобів та для зменшення витрат на вивантажувально-навантажувальні операції, за письмовим рішенням керівництва митного органу дозволяється оформлення **Д.н.** на підставі товаросупровідних документів за умови надання власником товарів або уповноваженою ним особою зобов'язання про подання митної декларації або іншого документа, який є підставою для переміщення товарів через митний кордон України, до вибуття судна та про відшкодування збитків порту й судновласнику в разі простою судна через відсутність митної декларації або іншого документа, який є підставою для переміщення товарів через митний кордон України.

Д.н. подається митному органу в необхідній кількості примірників, один з яких з долученими до нього четвертими основними аркушами митних декларацій або іншими документами, що є підставою для переміщення товарів через митний кордон України (або їх копіями), залишається у справах митного органу для контролю за навантаженням судна. Загальна кількість оформлених **Д.н.** зазначається на цьому дорученні.

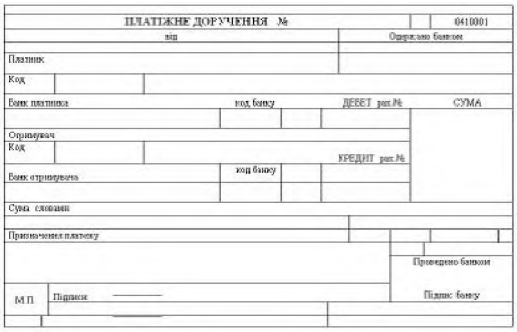
За письмовою заявою вантажовласника або уповноваженої ним особи митним органом може бути дозволено анулювання або внесення змін до **Д.н.** за умови обов'язкового повернення митному органу всіх раніше оформлених його примірників.

Фрадинський О.А.

ДОРУЧЕННЯ ПЛАТІЖНЕ АКЦЕПТОВАНЕ (ACCEPTED PAYMENT ORDER) – розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника, яке забезпечене гарантованою оплатою (акцептоване), обслуговуючому банку про перерахування з окремого рахунку зарезервованої суми коштів на рахунок отримувача коштів.

Д.п.а. підтверджує наявність на рахунку платника грошей, гарантує їх перерахування отримувачу та використовується: при розрахунках для попередньої оплати товарів і послуг; за фактично отримані товари і послуги; при розрахунках з бюджетом і цільовими державними фондами. Обов`язковими реквізитами **Д.п.а.** є назва документа; дата і номер його складання; найменування платника та отримувача, їх банківські рахунки та ідентифікаційні коди; найменування, код банку платника та отримувача; сума та призначення платежу; підпис платника та акцепт банку платника.

Складається **Д.п.а.** у такій кількості примірників, які необхідні для всіх учасників безготівкових розрахунків. **Д.п.а.** приймається до виконання банком протягом обмеженого терміну після дати його виписки. Розрахунки за допомогою **Д.п.а.** узагальнюють здійснюються за такою схемою: платник подає

ПЛАТІЖНЕ ДОРУЧЕННЯ №
0410001
від
Одержано банком
Платник
Код
Банк платника
код банку
ДЕБЕТ рах.№
СУМА
Отримувач
Код
КРЕДИТ рах.№
Банк отримувача
код банку
Сума словами
Призначення платежу
Проведено банком
М.П.
Підписи
Підпис банку

у банк платіжне доручення для його акцептування; з рахунку платника або зі свого рахунку (за договором з платником) банк списує (резервує) відповідну суму на окремий рахунок та ставить акцепт (гарантію на оплату) на платіжному дорученні, після чого надає його платнику; платник передає **Д.п.а.** постачальнику (отримувачу коштів) за одержані товари, послуги, або для гарантування оплати інших зобов'язань; постачальник (отримувач коштів) у термін дійсний до виконання банком **Д.п.а.** передає його в банк платника для перерахування на свій рахунок зарезервованих раніше коштів платника; банк приймає до виконання **Д.п.а.** і перераховує відповідну суму коштів на рахунок постачальника (отримувача коштів). **Д.п.а.** може розглядатися як фінансова гарантія, що надається у вигляді документа при забезпеченні сплати митних платежів.

Медвідь Ю.О.

ДОСИЛЬНА ДОРОЖНЯ ВІДОМІСТЬ – див. ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ ДОСИЛЬНА.

ДОСТУП ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ (ACCESS TO STATE SECRET) – надання повноважною посадовою особою дозволу громадянину на ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, або ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, цією посадовою особою відповідно до її службових повноважень.

Д. надається дієздатним громадянам України, яким надано допуск до державної таємниці та які потребують його за умовами своєї службової, виробничої, наукової чи науково-дослідної діяльності або навчання. Рішення про надання доступу до конкретної секретної інформації (категорії секретної інформації) та її матеріальних носіїв приймають керівники державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, у яких виконуються роботи, пов'язані з державною таємницею, або зберігаються матеріальні носії секретної інформації.

Порядок надання **Д.** особам, залученим до конфіденційного співробітництва з оперативними підрозділами правоохоронних та інших спеціально уповноважених органів, які проводять оперативно-розшукову, розвідувальну або контррозвідувальну діяльність, визначається керівниками зазначених органів за погодженням із СБУ. У СБУ такий порядок надання доступу до державної таємниці визначається її Головою.

Президентові України, Голові ВРУ, Прем'єр-міністрові України та іншим членам КМУ, Голові Верховного Суду України, Голові Конституційного Суду України, Генеральному прокурору України, Голові СБУ, народним депутатам України **Д.** усіх ступенів секретності надається за посадою після взяття ними письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці. Іноземцям та особам без громадянства **Д.** надається у виняткових випадках на підставі міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, або письмового розпорядження Президента України з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки України на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України.

Громадянин, якому було надано **Д.** у порядку, встановленому законодавством, і який реально був обізнаний з державною таємницею, може бути обмежений у праві виїзду на постійне місце проживання в іноземну державу до розсекречування відповідної інформації, але не більш як на п'ять років з часу припинення діяльності, пов'язаної з державною таємницею. Не обмежується виїзд у держави, з якими Україна має міжнародні договори, що передбачають такий виїзд і згода на обов'язковість яких надана ВРУ. На громадянина також поширюються обмеження свободи інформаційної діяльності, що випливають із ЗУ «Про державну таємницю».

Фрадинський О.А.

ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ (ACCESS TO PUBLIC INFORMATION) – процес забезпечення надання відображеної та задокументованої будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформації, що була отримана або створена у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом України «Про доступ до публічної інформації», шляхом систематичного та оперативного оприлюднення в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах, надання інформації за запитами на інформацію.

Право на **Д.д.і.** гарантується Конституцією України і виражається у: 1) праві кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; 2) праві вільно збирати, зберігати, використову-

вати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом: в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку; з метою запобігання заворушенням чи злочинам; для охорони здоров'я населення, захисту репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Право на **Д.п.і.** гарантується: 1) обов'язком розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом; 2) визначенням розпорядником інформації спеціальних структурних підрозділів або посадових осіб, які організовують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, якою він володіє; 3) максимальним спрощенням процедури подання запиту та отримання інформації; 4) доступом до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством; 5) здійсненням парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації; 6) юридичною відповідальністю за порушення законодавства про доступ до публічної інформації.

Принципами **Д.п.і.** є: прозорість та відкритість діяльності суб'єктів владних повноважень; вільне отримання та поширення інформації, крім обмежень, встановлених законом; рівноправність, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.

Д.п.і. обмежується до конфіденційної, таємної та службової інформації.

Молдован Е.С.

ДОСТУП ДО РИНКУ – див. ПІДХОДИ У ПЕРЕГОВОРАХ ЩОДО ДОСТУПУ ДО РИНКУ.

ДОСТУП ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОГО ОРГАНУ НА ОБ'ЄКТИ ПІДПРИЄМСТВА (ACCESS OF CUSTOMS OFFICIALS TO ENTERPRISE OBJECTS) – регламентується МКУ 2012 р., яким передбачено, що посадові особи митних органів у випадках, передбачених МКУ та іншими законами України, з метою здійснення митного контролю мають право безперешкодного доступу на територію, у приміщення будь-якого підприємства незалежно від форми власності та сфери управління, де знаходяться або можуть знаходитися товари, що підлягають митному контролю.

Особливі умови допуску посадових осіб митних органів до проведення документальних (планових чи позапланових) виїзних перевірок та зустрічних звірок визначені МКУ 2012 р., де зазначено, що посадові особи митного органу мають право приступити до проведення документальної (планової чи позапланової) виїзної перевірки підприємства чи зустрічної звірки на підприємстві за наявності підстав для їх проведення за умови пред'явлення керівнику відповідного підприємства або уповноваженій ним особі під розписку посвідчення на право проведення перевірки, а також копії наказу митного органу про проведення перевірки та службових посвідчень посадових осіб митних органів, які проводитимуть перевірку.

Непред'явлення керівнику підприємства або уповноваженій ним особі копії наказу митного органу про проведення перевірки, службових посвідчень посадових осіб митних органів, які проводитимуть перевірку, посвідчення на право проведення перевірки або їх пред'явлення з порушенням вимог, є підставою для недопущення посадових осіб митного органу до проведення перевірки.

Івашова Л.М.

ДОТАЦІЇ ЕКСПОРТНІ (EXPORT GRANTS) – кошти, що виділяються із державного бюджету експортеру з метою заохочення вивезення товарів. **Д.е.** йдуть на: надання експортерам різних податкових пільг (зниження податкових ставок чи повернення внутрішніх податків з товарів, вивезених за кордон; надання можливості купівлі без податку на внутрішньому та зовнішньому ринку товарів, призначених для виробництва продукції на експорт, звільнення від податків транспортування експортних товарів, їх складування тощо); субсидування пільгових процентних ставок по наданих комерційними банками експортних кредитах; поповнення грошових ресурсів спеціалізованих кредитних і страхових інститутів (в основному державних і напівдержавних), що здійснюють фінансування та страхування експортних операцій.

Шнирков О.І.

ДОХІЙСЬКА РОБОЧА ПРОГРАМА (DOHA WORK PROGRAMME) – робоча програма, прийнята на Міністерській конференції СОТ у м. Доха (Катар) у листопаді 2001 р. Розпочала нові багатосторонні переговори з ряду питань, у тому числі із сільського господарства, доступу на ринки несільськогосподарської продукції, торгівлі послугами, правил торгівлі (питання антидемпінгу, субсидій та компенсаційних заходів, регіональних торговельних угод), спрощення торгових процедур, торговельних аспектів прав інтелектуальної власності, електронної комерції, захисту навколишнього середовища, питання розвитку (загальні принципи, спеціальний та диференційований режими, технічна допомога, питання імплементації та інші питання розвитку для найменш розвинених країн), удосконалення механізму вирішення суперечок у СОТ.

Яковенко О.В.

ДРАХМА (DRACHMA) – багатозначний термін, що означає давньогрецьку одиницю вимірювання маси (від 4 г до 7 г); срібну монету тієї ж ваги; валюту Греції з 1842 р. до запровадження євро; одиницю вимірювання британської імперської системи мір (1,772 г); історичну одиницю вимірювання маси аптекарської ваги, що колись використовувалася лікарями та аптекарями під час самостійного виготовлення ліків, а також для зважування дорогоцінних металів.

Давньогрецька тетрадрахма

Давньогрецьке слово δραχμή походить від ассирійського «дараг-мана» – одна шістдесята міни срібла (міна – μνᾶ – від 600 до 341,2 г); інша етимологія виводить слово від давньогрецького виразу «те, що схоплене рукою». Первинно **Д.** як одиниця маси певної вартості була злитком срібла вагою 1/60 міни. Поступово вартість **Д.** як монети змінювалася, певний час складаючи 1/100 міни, 1/2 або 1/3 статера (στατήρ), дорівнюючи 5 літрам (λίτρα) або 6 оболам (ὀβολός).

Розрізнялося сім **Д.**: егінська – вагою 6 г (з VII ст. до н. е.; Егіна, Фессалія, Евбея, Беотія, Крит, Сицилія); малоазійська – близько 3,6 г (з часів Креза; Лідія, іонійські міста, Фінікія, Єгипет, Карфаген); родоська – 3,25 г (з часів перемог Римської республіки); аттична – 4,25 г; коринфська – 2,91 г (Коринф та його колонії); персидська, або сікль, – 5,5 г (у часи Ахеменідів); олімпійська – 4,88 г (у Македонії до часів Філіпа).

Найпоширеніша аттична **Д.**, запроваджена Солоном, була поширена майже в усій Греції, а з часів Олександра Великого – в елліністичному світі; вона існувала до римського часу, коли була замінена денарієм. На основі **Д.** існувала ціла низка номіналів і фракцій, найвідомішою з яких була тетрадрахма (τετράδραχμον) – давньогрецька срібна монета у 4 **Д. Д.** була в грошовому обігу Давнього Риму, Іудеї, дорівнювала трьом римським денаріям. Вага – від 15,5 (родоська або фінікійсько-родоська монетна система) до 17 г (аттична монетна система). Тетрадрахми почали карбувати в Афінах близько 510 р. до н. е. У Новому Заповіті тетрадрахма фігурує як срібняк (ἀργύριον) і у кількості в тридцять одиниць символізує Іудину зраду.

Колесников К.М.

ДРЕСИРУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК (TRAINING OF SERVICE DOGS) [від фр. dresser – виправляти, навчати] – привчання тварин до виконання певних дій за сигналами людини. Суть дресирування полягає у виробленні у собаки умовних рефлексів (навиків), необхідних для керування його поведінкою при застосуванні в роботі (на службі). Науковою основою дресирування є рефлекторна теорія, учіння про вищу нервову діяльність та еволюційне розуміння єдності організму й зовнішнього середовища. Практичною основою дресирування собак є умілий підбір і правильне застосування подразників для вироблення умовних рефлексів і формування певної поведінки.

Д.с.с. складається з загального дресирування, спеціального дресирування, тренування.

Мета загального дресирування – вироблення у собак слухняності та навичок загальної дисципліни, необхідних для керування їх поведінкою при спеціальному дресируванні і службовому використанні.

Під час спеціального дресирування у собаки виробляються навики необхідні для службового використання (зокрема у процесі митного контролю).

Тренування має на меті закріплення у собаки навичок, вироблених у процесі загального та спеціального дресирування, їх систематичне удосконалення.

Д.с.с потрібно починати в простих умовах, поступово підсилюючи вплив навколишнього середовища і вимоги до більш чіткого виконання прийому. Розпочинати з легких вправ, а закінчувати складними, намагаючись не допускати помилок.

Проводити **Д.с.с.** можна два рази в день, зранку і ввечері до початку годування.

Тривалість заняття може бути різною, але за умови, що собака активний та зацікавлений.

Успіх **Д.с.с.** залежить від правильності відбору службових собак відповідно до їх робочих якостей та від професійності інспектора-кінолога (дресирувальника).

Виноград О.В.

ДУКАТ (DUCAT) – срібна або золота монета, яка вперше викарбувана в Італії. Хоча склався стереотип, що **Д.** – це монета із високопробного золота, спочатку їх виготовляли із срібла. Перший **Д.** випущено у Сицилії в 1140 р. у вигляді монети із зображенням Христа. З 1202 р. у Венеції розпочинається карбування срібних **Д.** – гроссо («матапану») із зображенням на аверсі Христа на троні, а на реверсі – глави держави, що приймає із рук Святого Марка знамено. У кінці 1284 р. розпочався випуск золотих **Д.**, які мали назву цехіни. Він, як і срібний **Д.** важив 3,5 г й карбувався із чистого золота. Вага та склад **Д.** залишалися незмінними протягом 700 років.

Дукат Венеції 1783 р.

Завдяки дотриманню незмінності параметрів **Д.** набув поширення у якості розрахункової монети і виготовлявся практично усіма країнами Європи. З часом **Д.** поступово вилучили із обігу, замінивши його флоринами, які стали еталоном золотої монети Європи.

Розрізняють три основні типи **Д.**: угорський (1325 р.) – нанесено зображення святого Ласло; німецький (1511 р., 1559 р.) – із зображенням святого правителя; нідерландський (1487 р.) – із зображенням святого воїна з пучком стріл в руці.

З XV ст. угорські **Д.** набули популярності в Росії. У 1701 р. Петром I випущено прототип **Д.** – червонець. Таємно відкарбовані в Росії **Д.** використовували для розрахунків при здійсненні зовнішньої торгівлі, а також для утримання військ у прикордонних регіонах. У той час, коли в Нідерландах призупинили випуск **Д.** Росія розпочала їх легальне виготовлення. Після офіційного протесту нідерландської влади у 1868 р. чеканку «голландського» **Д.** в Росії було призупинено. На сьогодні карбування **Д.** продовжується в Австрії та Нідерландах.

Руда Т.В.

ЕВЕКТА (EVEKTA) – зовнішнє мито, яке справлялося у Запорізькій Січі від вивезення товарів. В історіографії немає єдиної думки щодо змісту і правової природи **Е.** Вона існувала разом з індуктою. Нерідко **Е.** віддавалась на відкуп представникам місцевої еліти. У зв'язку з офіційною ліквідацією царським урядом митних кордонів на українських землях, що входили до складу Російської держави, **Е.** було скасовано указом імператриці Єлизавети Петрівни від 05.01.1754.

Ченцов В.В., Морозов О.В.

ЕДІФАКТ (ELECTRONIC DATA INTERCHANGE FOR ADMINISTRATION, COMMERCE AND TRANSPORT – EDIFACT) – стандарт електронного обміну даними, що застосовується у менеджменті, торгівлі та на транспорті. **Е.** створено з метою спрощення процедур міжнародної торгівлі під час обміну необхідної інформації в електронному вигляді та зменшення витрат на застосування документів у паперовому вигляді. Над створенням цього стандарту більше 10 років працювали Американський комітет зі стандартів Американського національного інституту стандартів та Економічна комісія ООН щодо спрощення торговельних операцій, в результаті чого у 1987 р. був затверджений міжнародний стандарт ISO 9735 під назвою **Е.**

	Service String Advice	UNA	Conditional
---------	Interchange Header	UNB	Mandatory
| -------	Functional Group Header	UNG	Conditional
| | -----	Message Header	UNH	Mandatory
| | |	User Data Segments	As required	
| | -----	Message Trailer	UNT	Mandatory
| -------	Functional Group Trailer	UNE	Conditional
---------	Interchange Trailer	UNZ	Mandatory

У 1988 р. сесія Європейської економічної комісії ООН прийняла спеціальні рішення з питання впровадження правил **Е.**, які в тому ж році отримали статус правил ООН.

Е. має ієрархічну структуру, в якій виділені чотири основні компоненти, що підлягають стандартизації при підготовці документів для передачі каналами зв'язку. Це елементи даних (data elements), стандартні групи елементів даних (standard data segments), стандартні повідомлення (standard messages) і правила створення форматів документів (syntax rules).

Найменшою елементарною частиною **Е.**, що не підлягає подальшому діленню є елементи даних (наприклад, дата документа, назва місця призначення, сума ПДВ тощо). Більше 600 елементів даних, що використовуються у міжнародній торгівлі та на транспорті, опубліковані у спеціальному довіднику UNTDID, а також затверджені в якості спеціального стандарту (ISO 7372). Періодичне поповнення цього довідника здійснюється під керівництвом Секретаріату Європейської економічної комісії ООН.

Для перетворення повідомлень **Е.** у відповідний набір додатків системи зручного та зрозумілого формату використовують спеціальні конвектори. За допомогою даного програмного забезпечення елементи даних **Е.** можна передавати за допомогою електронної пошти, FTP або інших протоколів (зокрема з використанням SQL – баз даних).

Туржанський В.А.

ЕКВІВАЛЕНТ ТАРИФНИЙ (TARIFF EQUIVALENT) – ставка мита, еквівалентна нетарифному заходу за своїм протекціоністським змістом та є еквівалентом податку на діяльність іноземних постачальників послуг у процесі конкуренції з вітчизняними компаніями. Іншими словами, **Е.т.** можуть сприйматися як теоретичні тарифи, розраховані на створення економічного ефекту, подібного до ефекту реальних тарифів. Чим вищі тарифи, тим вища ціна на послуги, і тому **Е.т.** є виміром відсоткового підвищення ціни в результаті встановлення торговельних бар'єрів у порівнянні зі станом відсутності таких бар'єрів у торгівлі послугами. Такий концептуально корисний спосіб використовується багатьма науковцями у дослідженнях впливу торговельних обмежень на економічний розвиток як окремої країни, так і світового господарства в цілому.

У рамках Уругвайського раунду була досягнута домовленість перетворити кількісні обмеження імпорту в **Е.т.** і поступово знизити мито. **Е.т.** широко використовувався для визначення масштабів аграрного протекціонізму в процесі Уругвайського раунду переговорів. Так, рівень тарифного захисту в результаті переведення (перерахунку) нетарифних заходів щодо імпорту сільгосппродукції в еквівалентні за своєю обмежувальною дією ставки мита досягає в країнах ЄС, США, Японії та Канаді 100 – 450%. Угода по сільському господарству передбачає зобов'язання країн-учасниць не застосовувати чи не вводити знову нетарифні заходи, щодо яких узгоджено їх переведення в нетарифні

еквіваленти з наступним зв'язуванням і зниженням.

Розрахунок **Е.т.** проводиться шляхом використання фактичної різниці між внутрішніми та зовнішніми цінами на товар:

$$TE(\%) = \left|(P_f^1 - P_f^0)/P_f^0\right| \times 100,$$

де P_f^1 – ціна послуг, які постачаються іноземними виробниками за умови наявності бар'єрів; P_f^0 – ціна послуг, які постачаються іноземними виробниками за умови відсутності бар'єрів.

Е.т. спочатку встановлюються на рівні чотирьох знаків Гармонізованої системи і перераховуються на рівень шести і більше знаків, якщо це необхідно. Розрахована еквівалентна ставка мита додається до діючої ставки митного тарифу. Отримані таким шляхом ставки мита підлягають поступовому зниженню. У рамках СОТ діє зобов'язання країн-членів перетворити в **Е.т.**: кількісні обмеження імпорту, змінні імпортні збори, мінімальні імпортні ціни, вибіркове ліцензування імпорту, добровільні обмеження експорту, заходи, що застосовуються через державні торговельні підприємства, а також інші аналогічні заходи. Процес перетворення нетарифних заходів в **Е.т.** отримав назву «тарифікація». Угода по сільському господарству СОТ містить детальну методологію тарифікації.

Прус Л.Р., Яковенко О.В.

ЕКЗАКТОР (EKZAKTOR) – посадова особа Гетьманщини, що очолювала її головну митну установу – Генеральну карвасарію та відала збиранням митних податків – індукти та евекти. **Е.** підпорядковувалися митні службовці низового (місцевого) рівня – фактори. Свою професійну діяльність **Е.** міг реалізовувати і через право митного відкупу. Серед **Е.** відомі Євстафій Стаматаєнко, Феодосій Томкевич, Дмитро Максимович.

Серед застарілих та маловживаних слів української мови **Е.** вживається у значенні збирача податків.

Ченцов В.В.

ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ЕКОЛОГІЧНИЙ.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЕКОЛОГІЧНИЙ («ЗЕЛЕНИЙ»).

ЕКОНОМІКО-РЕГУЛЯТОРНА ФУНКЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ – див. ФУНКЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІКО-РЕГУЛЯТОРНА.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА – див. БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНА.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ – див БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНА УКРАЇНИ.

ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ – див. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНА.

ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА РАДА ООН (UN ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL – ECOSOC) – головний орган з координації економічної діяльності ООН та спеціалізованих установ, пов'язаних з ООН. Її перша сесія відбулась у Черч-Хаусі в Лондоні 23.01.1946.

Заснована відповідно до Статуту ООН як головний орган, що, діючи під керівництвом Генеральної Асамблеї, покликаний сприяти підвищенню рівня життя, повній зайнятості населення й умовам економічного та соціального прогресу та розвитку; вирішенню міжнародних проблем в економічній і соціальній сферах, галузі охорони здоров'я й подібних проблем; міжнародному співробітництву у сфері культури та освіти; загальній повазі й дотриманню прав людини та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови й релігії.

ECOSOC наділена такими функціями і повноваженнями бути центральним форумом для обговорення міжнародних економічних і соціальних проблем глобального й міжгалузевого характеру, а також для вироблення рекомендацій щодо політики з цих проблем для держав-членів і системи ООН; проводити й організовувати дослідження,

складати доповіді та готувати рекомендації з міжнародних питань в економічній і соціальній сферах, галузях культури, освіти, охорони здоров'я; заохочувати повагу й дотримання прав людини та основних свобод; скликати міжнародні конференції і складати для подання Генеральній Асамблеї проекти конвенцій з питань, що входять до її компетенції; вести переговори зі спеціалізованими установами щодо угод, які визначають їхні взаємини з ООН; погоджувати діяльність спеціалізованих установ шляхом консультацій з ними і винесення рекомендацій таким установам, а також шляхом винесення рекомендацій Генеральній Асамблеї і членам ООН; надавати послуги, схвалені Генеральною Асамблеєю, членам ООН, а також спеціалізованим установам на прохання останніх; консультуватися з відповідними неурядовими організаціями з питань, що входять до компетенції Економічної і соціальної ради.

ECOSOC уповноважена скликати спеціальні засідання з надзвичайних ситуацій гуманітарного характеру, в разі необхідності проводить чи організовує дослідження з питань, що входять у сферу її діяльності, публікує доповіді з цих питань, сприяє підготовці та організації проведення міжнародних конференцій з економічних і соціальних проблем, реалізації рішень цих конференцій. Для реалізації своїх повноважень в розпорядження **ECOSOC** виділено понад 70 відсотків людських і фінансових ресурсів системи ООН.

ECOSOC складається з 54 країн-членів, які обираються Генеральною асамблеєю ООН терміном на 3 роки, щорічно по 18 членів. Місця у Раді розподіляються за географічним критерієм: 14 місць – країни Африки, 11 місць – країни Азії, 6 – країни Східної Європи, 10 – країни Латинської Америки та Карибського басейну і 13 – країни Західної Європи та інші країни. Кожен член Ради має один голос, рішення приймаються простою більшістю голосів. **ECOSOC** проводить щорічно дві сесії тривалістю в один місяць: у Нью-Йорку і в Женеві.

Протягом року робота **ECOSOC** провадиться в її допоміжних органах: комісіях і комітетах, які регулярно збираються, і подають доповіді і звіти. Механізм допоміжних органів **ECOSOC** складається з функціональних комісій, постійних комітетів, регіональних комісій, постійних експертних органів. Крім того, сімнадцять спеціалізованих установ, пов'язаних з ООН спеціальними угодами про співробітництво і координацію, взаємодіють з нею і одна з одною через координуючий апарат **ECOSOC**. Це самостійні міжнародні організації, створені на основі міжурядових угод, які мають широку компетенцію і працюють у співробітництві з ООН. Спеціалізовані установи користуються самостійністю і мають повну юридичну правоспроможність. **ECOSOC** координує їхню діяльність.

Функціональними комісіями є: статистична комісія, комісії з народонаселення, соціального розвитку, прав людини, становища жінок, наркотичних засобів. Серед регіональних комісій: Економічна комісія для Африки, Економічна і соціальна комісія для Азії і Тихого океану, Європейська економічна комісія, Економічна і соціальна комісія для Латинської Америки і Карибського басейну, Економічна комісія для Західної Азії.

У рамках **ECOSOC** діють такі постійні комітети і комісії на правах комітетів: Комітет з програми і координації, Комітет з природних ресурсів, Комітет з неурядових організацій, Комітет з переговорів з міжурядовими установами, Комісія по транснаціональних корпораціях, Комісія по населених пунктах. Функціонує також ряд експертних органів з питань запобігання злочинності та боротьба з нею, планування розвитку, міжнародне співробітництво з питань податків, перевезення небезпечних вантажів.

Барановський О.І.

ЕКОНОМІЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО ДЕРЖАВ ЗАХІДНОЇ АФРИКИ (ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES – ECOWAS) створено у 1975 р. Його членами на момент створення були 16 держав: Гамбія, Гана, Ліберія, Нігерія, Сьєрра-Леоне, Бенін, Буркіна-Фасо, Гвінея, Малі, Нігер, Кот-д'Івуар, Сенегал, Того, Гвінея-Бісау, Кабо-Верде, Мавританія. У 2002 р. зі складу **ECOWAS** вийшла Мавританія. Спільнота склалася на базі колишніх колоній Франції у Західній Африці. В XIX ст. там за рішенням французької влади було об'єднано адміністративні служби, створено митний і валютний союзи.

Офіційна мета **ECOWAS** – створення митного союзу, а потім і справжнього спільного ринку за зразком ЄС. Учасники **ECOWAS** поставили перед собою такі завдання: гармонізація економічної політики і ліквідація всіх обмежень у виконанні економічних угод; гармонізація політики в галузі сільського господарства, досягнення самозабезпеченості продовольством; узгодження промислової політики; розвиток співробітництва в галузі транспорту та комунікацій, будівництво

мережі автодоріг; співпраця у сфері виробництва електроенергії та видобутку корисних копалин; забезпечення вільного пересування робочої сили (діє з 1979 р.); удосконалення грошової системи.

Головний орган **ECOWAS** – конференція глав держав, як і наради Ради міністрів (на яких присутні по два представники від кожної країни), проводиться двічі на рік. Діє кілька комісій, що займаються поточними питаннями торгівлі, митних зборів, промисловості й транспорту. Трибунал тлумачить положення Договору і розв'язує суперечки між державами-членами.

Бережнюк І.Г., Ченцов В.В.

ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ – див. НАЦІОНАЛІЗМ ЕКОНОМІЧНИЙ (ПАТРІОТИЗМ ЕКОНОМІЧНИЙ).

ЕКОНОМІЧНИЙ ПАТРІОТИЗМ – див. НАЦІОНАЛІЗМ ЕКОНОМІЧНИЙ (ПАТРІОТИЗМ ЕКОНОМІЧНИЙ).

ЕКОНОМІЧНИЙ СОЮЗ – див. СОЮЗ ЕКОНОМІЧНИЙ.

ЕКСКЛАВ МИТНИЙ (CUSTOMS EXCLAVE) – частина державної території, що відділена від основної митної території іншими державами. Одна й та ж територія є **Е.м.** для тієї країни, якій вона належить, і митним анклавом для тієї країни (тих країн), яким вона не належить.

Ексклав, який має вихід до моря називається напівексклав (Калінінградська область Російської Федерації).

Калінінградська область на карті Росії

Якщо ж у держави є **Е.м.**, то у такому разі його митна територія менша, ніж її державна територія.

Проблема **Е.м.**, який передбачає наявність частини однієї держави всередині території іншої, полягає у напруженості у їх відносинах внаслідок бажання оточуючої держави включити ізольовану територію до сфери свого управління і внаслідок конфліктного бажання материнської держави зберігати нормальний зв'язок зі своїми ексклавами і управляти ними так само, як це здійснюється з іншими регіонами країни. Для їх вирішення може бути використано надання **Е.м.** статусу вільної (особливої) економічної зони або введення інших спеціальних режимів (наприклад, офшор) за умови здійснення дієвого контролю за ними. Також, у разі дружніх відносин між «материнською» державою та країнами, що оточують **Е.м.**, може бути створена зона вільної торгівлі або застосовані інші механізми, що полегшують торгове співробітництво (єврорегіон, пілотний регіон, регіон співробітництва тощо).

Прус Л.Р.

ЕКСПАНСІЯ (EXPANSION) [лат. expansio – розширення, розповсюдження] – прагнення держави або монополістичних об'єднань до розширення меж впливу, за допомогою економічних (ввезення капіталу) та неекономічних методів (озброєні захоплення нових територій, ринків збуту, дипломатичний тиск і т.д.). Окрім того, **Е.** є політикою держави, спрямованою на встановлення економічної та політичної влади над іншими країнами. **Е.**, як правило, відбувається через боротьбу за найбільш вигідні сфери капіталу, джерела сировини та ринки збуту. Основною ціллю **Е.** є розширення сфери впливу; здійснюється добровільно або примусово. Сферами її прояву є: економіка, політика, культура, юриспруденція.

Об'єктом **Е.** є не тільки країни, що розвиваються, але й економічно розвинені країни, що мають потужну виробничу і науково-технічну базу, кваліфіковану робочу силу. Здебільшого, **Е.** виявляється у формі інтеграції капіталу. Важливу роль в **Е.** зовнішніх ринків і капіталів відіграють багатонаціональні капітали. Розрізняють такі види **Е.**: біологічну, державну, економічну. Першим історичним видом **Е.** була біологічна, що передбачала витіснення з певної території одного біологічного виду іншим. Наступним еволюційним етапом розвитку **Е.** є державна, що включає сукупність складових, які створюють передумови для завоювання країною інших держав. Зокрема, до складу державної **Е.** входить: військова **Е.** – розширення сфер впливу держав, організацій чи громадських груп через застосування сили; юридична **Е.** – насильницьке впровадження нормативно-правової системи однієї держави в правове життя іншої; культурна **Е.** – розширення сфери застосування культурних об'єктів; геополітична **Е.** – розширення зони проживання та впливу окремої держави або народу (етносу) (інакше називають міграційною **Е.**), екологічна **Е.** – глобальний процес, що ґрунтується на переході на нову модель суспільного розвитку, в основі якої інтеграція екологічних цілей в економічні інтереси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

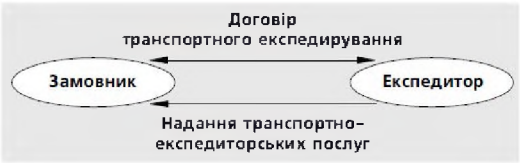
Найвищим рівнем розвитку **Е.** є економічна, що складається із таких складових: інвестиційна **Е.** – вкладення капіталу економічно розвинених країн, підприємств в економіку інших держав з метою розширення сфери впливу та досягнення своїх стратегічних цілей; інституційна **Е.** – збільшення сфери впливу міжнародних організацій та інститутів з метою реалізації стратегічних інтересів; кредитна **Е.** – інтенсивне розширення кредитних операцій шляхом зниження кредитних ставок, розширення лімітів на здійснення облікових, ломбардних операцій, купівлю цінних паперів на фондовому ринку; ринкова **Е.** – стратегія розвитку ринку, спрямована на пошук нових сфер бізнес-середовища.

Руда Т.В.

ЕКСПАНСІЯ ТОРГОВА (TRADE EXPANSION) – активізація сфери впливу економічно розвинених країн або підприємств у сфері зовнішньої торгівлі, спрямована на посилення боротьби за сировинні ресурси та ринки збуту.

Руда Т.В.

ЕКСПЕДИРУВАННЯ ТРАНСПОРТНЕ (TRANSPORT FORWARDING) – комплекс послуг, пов'язаних із перевезенням вантажу. Суб'єкт господарювання, який надає такі послуги, називається транспортним експедитором, а діяльність – транспортно-експедиторською. **Е.т.** відрізняється від діяльності з перевезення вантажів, оскільки її

основне призначення – організація всіх супутніх перевезенню послуг (охорона, страхування, складування вантажу, організація перевезення, вибору маршруту, транспорту тощо). Підставою для здійснення **Е.т.** є укладений договір. Договором **Е.т.** може бути встановлено обов'язок експедитора організувати перевезення вантажу транспортом і за маршрутом, вибраним експедитором або клієнтом, зобов'язання експедитора укласти від свого імені або від імені клієнта договір перевезення вантажу, забезпечити відправку і одержання вантажу, а також інші зобов'язання, пов'язані з перевезенням.

Договором **Е.т.** може бути передбачено надання додаткових послуг, необхідних для доставки вантажу (перевірка кількості та стану вантажу, його завантаження та вивантаження, сплата мита, зборів і витрат, покладених на клієнта, зберігання вантажу до його одержання у пункті призначення, одержання необхідних для експорту та імпорту документів, виконання митних формальностей тощо).

Залежно від кількості учасників **Е.т.** розрізняють дві різні схеми його організації. За першою весь комплекс послуг виконує безпосередньо експедитор. За другою схемою експедитор для виконання деяких послуг (наприклад, перевезення залучає третіх осіб). При застосуванні другої схеми **Е.т.**, експедитор у відносинах з третьою особою (наприклад, перевізником) може виступати від свого імені або від імені замовника. На практиці першу схему організації **Е.т.** називають прямою, а другу – посередницькою.

Туржанський В.А.

ЕКСПЕДИТОР (FORWARDING AGENT) – особа, яка за дорученням і окрему плату виконує роботу, пов'язану з організацією та забезпеченням експортних, імпортних, транзитних, внутрішньодержавних перевезень вантажів за договором транспортного експедирування.

При цьому **Е.** може бути як окремий суб'єкт господарювання (підприємство, агентство, компанія), так і працівник відповідного підприємства, який виконує функції **Е.**

У загальному під терміном **Е.** розуміють особу, яка супроводжує та відповідає за доставку вантажу з одного місця до іншого.

Професія **Е.** з`явилася ще в давні часи із зародженням торгових походів, коли виникала необхідність в доставці, супроводжені та охороні вантажів.

З розвитком транспортно-логістичних послуг **Е.** набув невід'ємного статусу учасника транспортно-експедиторської діяльності разом з клієнтами, перевізниками, транспортними агентами, портами, залізничними станціями, об'єднаннями і спеціалізованими підприємствами залізничного, авіаційного, автомобільного, річкового або морського транспорту, митними брокерами та іншими особами, що виконують роботи (надають послуги) при перевезенні вантажів.

До функцій, які виконує **Е.** та які можуть зазначатися у договорі експедирування належать: організація перевезення вантажів; забезпечення подачі транспортних засобів в порти, на залізничні станції, склади та термінали; приймання, експертиза, сортування, складування, зберігання, організація страхування, охорона та перевезення вантажів; облік надходження та відправлення вантажів; укладання договорів з безпосередніми перевізниками вантажів, портами, авіапідприємствами, судноплавними компаніями; оформлення товарно-транспортної, митної, карантинної, іншої документації та її розсилання за належністю, оптимізація транспортних шляхів та видів транспорту при доставці вантажів з метою мінімізації транспортних витрат; здійснення розрахунків з портами, транспортними організаціями за перевезення, перевалку, зберігання вантажів; надання інших допоміжних транспортно-експедиторських послуг.

На практиці функції та обов'язки **Е.** не рідко виконуються безпосередньо перевізником вантажу.

Медвідь Ю.О.

ЕКСПЕРТ (EXPERT) [лат. expertus – знаючий, досвідчений] – універсально освічена людина, що володіє як енциклопедичними, так і спеціальними знаннями, професійними навичками і досвідом.

Е. може бути особа, яка має необхідні знання для надання відповідного висновку. **Е.** призначається посадовою особою митного органу, у провадженні якої перебуває справа про порушення митних правил, у разі потреби в спеціальних знаннях. **Е.** зобов'язаний надати об'єктивні висновки з поставлених перед ним питань. **Е.** має право: 1) ознайомитись з матеріалами справи, які стосуються предмета експертизи; 2) заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для надання висновків.

Поставлені перед **Е.** питання та його висновок не повинні виходити за межі його спеціальних знань. **Е.** надає висновок у письмовій формі від свого імені. У висновку викладаються суть проведеної ним експертизи та обґрунтування відповіді на поставлені запитання. Якщо **Е.** під час проведення експертизи встановить обставини, що мають значення для справи, з приводу яких йому не було поставлено запитань, він має право викласти ці обставини у своєму висновку. Висновок **Е.** не є обов'язковим для посадової особи митного органу, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил. У разі незгоди цієї особи з висновком **Е.** у постанові, яка виноситься у справі, повинно міститися обґрунтування такої незгоди. У разі неналежної якості або повноти висновку **Е.** може бути призначена повторна експертиза, проведення якої доручається іншому **Е.**

Е. у разі потреби може залучатися для участі у здійсненні митного контролю. Залучення **Е.** здійснюється керівником митного органу або його заступником за погодженням з керівником підприємства, установи, організації, де **Е.** працює. **Е.**, які залучаються до участі у здійсненні митного контролю, мають право на відшкодування витрат, пов'язаних з їхньою участю у здійсненні митного контролю, за ними зберігається середня заробітна плата за місцем роботи на час такої участі. Виплати, пов'язані із залученням митним органом **Е.**, включаючи витрати на проїзд, добові за час перебування у відрядженні для участі у здійсненні митного контролю та винагороду за виконану роботу, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету в порядку, що визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. У разі необхідності за власним бажанням залучення **Е.** може здійснювати декларант (власник товару та/або транспортного засобу). У такому разі відшкодування витрат, пов'язаних з участю **Е.** у здійсненні митного контролю, здійснюється декларантом (власником товару та/або транспортного засобу) на підставі укладеної угоди.

Молдован Е.С.

ЕКСПЕРТИЗА МИТНА (CUSTOMS EXPERTISE) – специфічний вид діяльності, розглядається як випробування, дослідження якості (споживчих властивостей, нешкідливості, харчової цінності тощо), кількості та відповідності умовам нормативної документації, умовам договору партії товару (або окремого товару) з наданням мотивованого, об'єктивного, незалежного, кваліфікованого висно-

вку. МКУ 2012 р. регламентовано, що **Е.м.** призначається у випадку, якщо для з'ясування проблематичних аспектів, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Окрім того, **Е.м.** не є судовою.

Метою **Е.м.** є проведення аналізу і оцінки якості товару для виявлення його відповідності нормативним документам, ідентифікації та фальсифікації.

Е.м. характеризується специфічністю предмета, завдання, об'єктів та методів дослідження. До об'єктів **Е.м.** належать: товари та предмети, що переміщуються через митний кордон, а також їх проби, відібрані для дослідження; об'єкти контрабанди та порушення митних правил; товаросупровідні документи, що використовуються при митному контролі та митному оформленні. Призначення митної експертизи пов'язано з виконанням таких завдань: проведення лабораторних досліджень, експертиз, прийняття рішень про класифікацію товарів згідно з УКТ ЗЕД для забезпечення здійснення митного контролю; проведення науково-дослідних робіт у сфері експертного забезпечення діяльності митних органів у межах питань, віднесених до компетенції Міндоходів України (з травня 2014 р. ДФСУ); керівництво діяльністю експертних підрозділів; забезпечення організації підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації експертів за напрямами досліджень.

При здійсненні **Е.м.** вирішується цілий комплекс загальних завдань фіскального, статистичного, контрольного, захисного та економічного характеру.

Мотюк К.Д.

ЕКСПЕРТИЗА ФІТОСАНІТАРНА (PHYTOSANITARY EXPERTISE) – перевірка та аналіз об'єктів регулювання (О.р.) в лабораторних умовах на предмет наявності або відсутності регульованих шкідливих організмів.

Е.ф. проводиться карантинними лабораторіями Держветфітослужби відповідно до міжнародних стандартів, інструкцій та рекомендацій з метою виявлення та ідентифікації шкідливих організмів, яка включає: здійснення аналізу фітосанітарного стану з метою виявлення шкідливих організмів; визначення видів виявлених шкідливих організмів; підготовку висновку про карантинне значення виявлених шкідливих організмів.

Висновок **Е.ф.** надається за результатами аналізу щодо наявності шкідливих організмів протягом трьох днів з дня подання зразка О.р. на аналіз, а щодо саджанців, живців, квіткових цибулин, бульб – наступного дня. У випадку проведення складного аналізу (мікологічного, бактеріологічного, вірусологічного, гельмінтологічного) щодо наявності шкідливих організмів, висновок про результати **Е.ф.** надається протягом 30 днів з дня подання зразка О.р. на аналіз.

На підставі результатів **Е.ф.** кожного зразка і оцінки виявлених шкідливих організмів, державний фітосанітарний інспектор визначає фітосанітарний стан партії та приймає рішення про застосування фітосанітарних заходів. Вітчизняним законодавством передбачено проведення повторної **Е.ф.** – проводиться на вимогу особи, що оскаржує результати попередньої **Е.ф.**

Несторишен І.В.

ЕКСПЕРТНА РАДА ДЕРЖМИТСЛУЖБИ УКРАЇНИ (EXPERT COUNCIL OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – колегіальний дорадчий орган, який був створений у 2012 р. і діяв на постійній основі з метою визначення пріоритетних напрямів розвитку та вдосконалення діяльності ДМСУ щодо функціонування та розвитку Відомчої телекомунікаційної мережі Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДМСУ; оснащення митних органів сучасними технічними засобами митного контролю та механізмів інтеграції, отриманих за їх допомогою результатів митного контролю до інформаційних ресурсів ДМСУ. Склад Ради та її Положення затверджувались наказом ДМСУ.

Основними завданнями Ради були підготовка рекомендацій та надання методичної допомоги структурним підрозділам ДМСУ щодо розробки та змісту нормативних документів, наказів МФУ та ДМСУ, технічних вимог, технічних специфікацій тощо, необхідних для: забезпечення функціонування та розвитку Відомчої телекомунікаційної мережі Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДМСУ; забезпечення ефективного використання на об'єктах митної інфраструктури систем зв'язку, локальних обчислювальних мереж, технічних засобів митного контролю та підготовка рекомендацій щодо визначення критеріїв їх ефективності; оптимізації норм оснащення митних органів технічними засобами митного контролю; складу інформації, необхідної для забезпечення дієвого митного контролю та механізмів інтеграції отриманих за допомогою технічних засобів результатів митного

контролю до інформаційних ресурсів ДМСУ; необхідності проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт із найбільш актуальних та перспективних напряків роботи Ради.

Склад Ради формувався із голови Ради, заступника голови Ради та представників структурних підрозділів ДМСУ, Департаменту розвитку митної інфраструктури та міжнародного співробітництва, Департаменту боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями, Департаменту митних інформаційних технологій та статистики. Головою Ради був директор Департаменту митних інформаційних технологій та статистики. Формою роботи Ради було засідання, що проводились згідно з порядком денним, який складався її секретарем та погоджувався Головою Ради, але не менше ніж один раз на півріччя.

Прус Л.Р.

ЕКСПЕРТНО-ТЕХНІЧНА РАДА ДЕРЖМИТСЛУЖБИ УКРАЇНИ (TECHNICAL EXPERT COUNCIL OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – колегіальний орган, що був створений з метою визначення пріоритетних напрямів нового будівництва, реконструкції, розширення та технічного переоснащення митних об'єктів, направлених на збільшення надходжень у державний бюджет України, з урахуванням урядових рішень.

Відповідальність за організаційне забезпечення роботи Експертно-технічної ради ДМСУ, а також внесення змін до Складу та Положення про Експертно-технічну раду було покладено на Департамент розвитку митної інфраструктури та міжнародного співробітництва ДМСУ.

Прус Л.Р.

ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ЗНАКИ МАРКУВАННЯ – див. ЗНАКИ МАРКУВАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ.

ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ЯКОСТІ СУДНА – див. ЯКОСТІ СУДНА ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ.

ЕКСПОРТ (EXPORT) – вивезення товарів або капіталу за межі країни з метою їх подальшого використання на території іншої країни.

Е. товарів займає ключове місце у світових експортних операціях. Це відображає процес подальшого розвитку світової торгівлі, закріплення її домінуючого місця в міжнародних економічних зв'язках. Товарні експортні потоки конкретно взятої країни є відображенням місця даної країни в системі світового поділу праці. **Е.** товарів з країни показує, з одного боку, значення даної країни у світовій економічній системі, з іншого – міру її інтегрованості у світовий економічний простір, міру її залежності від економік інших країн. Експортне значення країни у світовій економіці може бути ресурсним, технологічним, продовольчим, інноваційним тощо. Експортне лідерство країни визначається за рівнем технологічності її експортної продукції.

Е. капіталу відіграє також важливу роль у сучасній світовій економіці. Грошово-інвестиційні ресурси вивозяться з країн достатньо активно й в сукупності досягають величезних розмірів. З одного боку, країна-експортер втрачає грошово-інвестиційні ресурси, – вони б могли бути використані безпосередньо у межах своєї економіки. З іншого боку, країна-експортер може сподіватися на отримання певної вигоди від такого інвестування. Якщо мова йде про позичкове закордонне інвестування, то в кінцевому рахунку інвестовані кошти мають повернутися з певним приростом. Якщо ж розглядати закордонні інвестиції у підприємства, об'єкти підприємницької діяльності, то тут економічна вигода для країни-постачальника формується у вигляді повернення прибутку в країну, тобто формування додаткових фінансових ресурсів. Крім того, через підтримку певних підприємств на територіях інших країн, дана країна, її економіка може отримати певні переваги через посилення кооперацийних зв`язків у системі постачання чи збуту продукції.

Петруня Ю.Є.

ЕКСПОРТ КАПІТАЛУ (EXPORT OF CAPITAL) – переміщення (вивезення) капіталу за межі країни з метою його подальшого використання на території іншої країни. У межах світової економіки відбувається постійне переміщення не тільки товарів, але й грошово-інвестиційних ресурсів. В основні закордонного інвестування лежать різні фактори, основними серед яких є: 1) різниця в умовах конкуренції; 2) різниця у вартості економічних ресурсів; 3) різниця у доходності фінансового інвестування; 4) реалізація проектів міжнародних організацій тощо.

Закордонні інвестиції можна класифікувати за низкою важливих ознак: 1) за джерелом – офіційні та приватні. У першому випадку мова йде про державні кредити, державну допомогу, кредити та допомогу від різних міжнародних міжурядових організацій (МВФ, Світовий банк та інші). Щодо приватних закордонних інвестицій, то це насамперед, інвестиції від суб'єктів підприємницької діяльності. Саме ці інвестиції відіграють визначальну роль у системі міжнародного руху капіталу; 2) за характером використання закордонні інвестиції можна поділити на підприємницькі та позичкові. У свою чергу підприємницькі закордонні інвестиції можуть бути прямими та портфельними. Прямі інвестиції передбачають наявність тривалого інтересу інвестора до об'єкта інвестування (підприємства). Вони можуть передбачати формування статутних фондів, створення дочірніх підприємств,

філій, придбання контрольних пакетів акцій. Портфельні закордонні інвестиції – це придбання цінних паперів, корпоративних прав, які не дають можливості реально контролювати діяльність підприємств. Позичкові закордонні інвестиції – це надання кредитів, розміщення коштів на різні терміни у вигляді депозитів у банках, придбання облігацій тощо. Найбільшу цінність для країн-реципієнтів (отримувачів інвестицій) відіграють прямі іноземні інвестиції. Вони є не такими рухомими, як портфельні інвестиції, орієнтовані на довготривале знаходження у країні та розвиток відповідного бізнесу.

Петруня Ю.Є.

ЕКСПОРТ НЕТИПОВИЙ (UNTYPICAL EXPORT) – експортна операція з товарами (послугами), які не є характерними для основного виду діяльності експортера (комітента). Може бути використана як схема мінімізації податкових зобов'язань, яка полягає у залученні підприємством-експортером (комітентом) до діяльності комісіонерів, які організовують за дорученням та за рахунок комітента придбання та експорт нетипового товару. За вказаними операціями комітентом відповідно формується податковий кредит та податкові зобов'язання – 0 %.

Для виявлення суб'єктів ЗЕД, які здійснюють такі операції застосовують такі 4 критерії:

1) код ЄДРПОУ суб'єкта ЗЕД міститься у переліках суб'єктів господарювання, що здійснили експортні операції з товарами (послугами), не властивими їх основному виду діяльності, доведених відповідними наказами Міндоходів про індикативні показники доходів або в рамках наказу Міндоходів «Про базову систему оперативного реагування та подолання проявів тіньової економіки»;

2) зазначеними суб'єктами ЗЕД здійснюється експорт товарів, не властивих основному виду діяльності суб'єкта ЗЕД (окрім випадків, якщо основним видом діяльності суб'єкта ЗЕД є оптова торгівля або посередництво у торгівлі);

3) обсяги зазначених не властивих товарів за митною декларацією – не менше ніж 3000 кг або не менше ніж 30000 дол. США;

4) при цьому товар не власного виробництва, про що свідчить відсутність у гр. 44 митної декларації коду типу контракту 4104 (зовнішньоекономічний договір (контракт) купівлі-продажу, стороною якого є виробник товарів, що декларуються, та подання якого для митного оформлення не супроводжується поданням пов'язаних із ним посередницьких (зовнішньоекономічних та/або внутрішніх) договорів) або в митній декларації (електронному інвойсі) наявна інформація про виробника товару, іншого ніж зазначений у гр. 2 або в гр. 9 митної декларації.

На підставі визначених критеріїв формуються відповідні переліки суб'єктів господарювання, які у подальшому імплементуються в АСАУР для автоматизованого відбору згідно з критерієм 1 та для подальшого відпрацювання за критеріями 2 – 4.

Прус Л.Р.

ЕКСПОРТ ТОВАРІВ (EXPORT OF GOODS) – вивезення товарів за кордон з метою їх подальшої реалізації. Основними причинами, що спонукають компанії для виведення своїх товарів на зовнішні ринки є такі: 1) обмежені масштаби внутрішнього ринку. Це означає, що місткість внутрішнього ринку є такою, що об'єктивно обмежує можливості розвитку компанії або групи компаній відповідної галузі. Вихід на зовнішні ринки створює можливості подолати бар'єри місткості внутрішнього ринку; 2) більш сприятлива кон'юнктура зовнішнього ринку для компанії-виробника визначається насамперед рівнем цін, за яким можна реалізовувати свою продукцію. Різниця між зовнішніми та внутрішніми цінами (на користь перших) обумовлює інтерес до експорту продукції, в основі якого лежить можливість отримати більш високі фінансові результати; 3) нижчий рівень конкуренції на закордонному ринку, ніж на внутрішньому, наявність значного потенціалу для подальшого зростання закордонного ринку. У цьому випадку навіть факт зростання витрат компанії при організації експорту своєї продукції не зупиняє її, тому що в цілому вона бачить можливості зростання загальних результатів своєї діяльності.

На рівні країни експортні потоки товарів можна класифікувати за різними ознаками й представити структуру експорту в: 1) географічному розрізі; 2) галузевому розрізі; 3) товарному розрізі тощо. Географічна структура надає можливість визначити основні зовнішні ринки збуту продукції країни. Галузева структура експорту визначає експортний потенціал окремих галузей національної економіки, їх зовнішню конкурентоспроможність. Товарна структура деталізує галузеву структуру експорту, визначає рівень сировинності чи технологічності експортних потоків країни. Загальний обсяг експорту, з одного боку, характеризує можливості країни реалізовувати свою продукцію на зовнішніх ринках, з іншого – міру залежності її економіки від світових ринків, від тих процесів, які можуть на них відбутися.

Петруня Ю.Є.

ЕКСПОРТЕР (EXPORTER) – суб'єкт ЗЕД, який виступає стороною зовнішньоекономічного договору та продає або передає товари (роботи, послуги) іноземним суб'єктам господарської діяльності.

У міжнародній митній термінології під терміном **Е.** визначають особу, що подає або від якої подається митна декларація при експорті товару (послуги), та яка є власником даного товару (послуги)

або має право розпоряджатися ним. При цьому **Е.** несе відповідальність за надання контролюючим органам необхідних документів та за своєчасність і повноту сплати митних платежів, передбачених законодавством при експорті товарів (послуг).

Е. можуть бути як фізичні особи-підприємці, так і підприємства, корпорації, організації та окремі держави. Наприклад, найбільшими країнами-експортерами у 2011 р. були Китай, США, Німеччина, Японія, Нідерланди, Франція, Південна Корея, Італія, Росія, Бельгія.

Інформація про підприємство-експортера та країну-експортера враховується митницею при визначені країни походження товару, митної вартості товару, контролю за дотриманням заходів нетарифного регулювання та в інших цілях.

Медвідь Ю.О.

ЕКСПОРТЕР УПОВНОВАЖЕНИЙ (AUTHORIZED EXPORTER) – в ЄС: 1) особа, якій було надано дозвіл на використання місцевої процедури митної очистки, тобто через віднесення товарів до митного режиму експорту шляхом внесення запису у власний облік та інформування митних органів про вилучення товарів з власних приміщень вказаним у дозволі шляхом; 2) особа, яка здійснює регулярні поставки продукції преференційного походження і була уповноважена складати інвойсну декларацію для доведення походження товару незалежно від вартості відповідних товарів.

Митні органи встановлюють певні вимоги до суб'єктів господарювання для отримання цього статусу, мають надати таким суб'єктам митний номер авторизації, який повинен відображатися у декларації інвойс або декларації інвойс EUR-MED та здійснювати нагляд за використанням повноважень уповноваженим експортером та мають право відкликати надані повноваження у разі, якщо **Е.у.** більше не надає визначені гарантії та не дотримується встановлених умов. Митні органи повинні повідомити Комісію ЄС про національну систему кодування, яка використовується для визначення **Е.у.** Комісія ЄС після цього передає цю інформацію митним органам інших країн. Потрібно враховувати, що умови однієї країни-партнера можуть відрізнятись від умов іншої.

Е.у. з метою збереження статусу повинен зобов'язатись виконати такі умови та зобов'язання:

1) видавати інвойсні декларації або інвойсні декларації EUR-MED лише на товари, на які він має усі необхідні підтвердження походження або звітні елементи на час видання;

2) взяти на себе повну відповідальність за використання уповноваження, включно за будь-яке неправомірне використання;

3) забезпечити знання та розуміння посадовою особою підприємства, відповідальною за заповнення інвойсної декларації або інвойсної декларації EUR-MED, правил походження;

4) зберігати документальні підтвердження походження протягом періоду не менше 3 років з дати оформлення відповідної декларації;

5) за запитом митних органів у будь-який момент часу надати підтвердження походження та дозволити проведення перевірок митними органами.

Прус Л.Р.

ЕКСПОРТНА КВОТА – див. КВОТА ЕКСПОРТНА.

ЕКСПОРТНА ЛІЦЕНЗІЯ – див. ЛІЦЕНЗІЯ ЕКСПОРТНА.

ЕКСПОРТНА СУБСИДІЯ – див. СУБСИДІЯ ЕКСПОРТНА.

ЕКСПОРТНА ЦІНА – див. ЦІНА ЕКСПОРТНА.

ЕКСПОРТНЕ ЗАМОВЛЕННЯ – див. ЗАМОВЛЕННЯ ЕКСПОРТНЕ.

ЕКСПОРТНЕ МИТО – див. МИТО ЕКСПОРТНЕ.

ЕКСПОРТНИЙ КРЕДИТ – див. КРЕДИТ ЕКСПОРТНИЙ.

ЕКСПОРТНИЙ ЛІЗИНГ – див. ЛІЗИНГ ЕКСПОРТНИЙ.

ЕКСПОРТНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ СТИМУЛЮЮЧИЙ (ЕКСПОРТНИЙ).

ЕКСПОРТНИЙ СЕРТИФІКАТ ЯКОСТІ – див. СЕРТИФІКАТ ЯКОСТІ ЕКСПОРТНИЙ.

ЕКСПОРТНІ ДОТАЦІЇ – див. ДОТАЦІЇ ЕКСПОРТНІ.

ЕКСПОРТНІ ПОДАТКИ – див. ПОДАТКИ ЕКСПОРТНІ.

ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯ МІЖНАРОДНІ (INTERNATIONAL EXPRESS MAIL) – належним чином упаковані міжнародні відправлення з документами чи товарними вкладеннями, які приймаються, обробляються, перевозяться будь-яким видом транспорту за міжнародним транспортним документом з метою доставки одержувачу прискореним способом у визначений строк.

Е. є одним із способів переміщення товарів (також товари можуть переміщуватися у вантажних відправленнях, супроводжуваному багажі, несупроводжуваному багажі, ручній поклажі, міжнародних поштових відправленнях). Прискорене переміщення через митний кордон, забезпечення щодо приймання, обробки і пред'явлення до митного контролю та митного оформлення, а також видача **Е.** отримувачам здійснює експрес-перевізник або його представник. Договором на перевезення кожного окремого **Е.** є міжнародний транспортний документ.

Для надання послуг з прискореного транспортування **Е.** створюється локальна мережа експрес-перевізника, яка є складовою всесвітньої мережі відстеження доставки **Е.** від відправника до одержувача та є сукупністю центральних сортувальних станцій, регіональних сортувальних станцій, а також повірених експрес-перевізника.

Медвідь Ю.О.

ЕКСПРЕС-ПЕРЕВІЗНИК (EXPRESS CARRIER) – перевізник, який з використанням будь-якого виду транспорту здійснює прискорене перевезення міжнародних експрес-відправлень за єдиним транспортним документом (загальні авіанакладні (AWB – airwaybill, MAWB – master airwaybill), CMR, bill of lading (коносамент) тощо), а також забезпечує приймання, обробку, пред'явлення таких відправлень митним органам для митного контролю та митного оформлення у місцях їх митного оформлення та видачу одержувачам (повернення відправникам).

Для забезпечення можливості декларування предметів, що переміщуються у МЕВ, **Е-п.** має отримати ліцензію на провадження посередницької діяльності митного брокера і мати в штаті центральної сортувальної станції осіб, уповноважених на декларування. Транспортні засоби **Е-п.** повинні мати свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під митними печатками й пломбами, видані згідно з Порядком реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП.

Крисоватий А.І.

ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ГЛОБАЛЬНИЙ (ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНИЙ).

ЕЛЕВТЕРІЯ (ELEVTERIA) [з грец. ἐλευθερίας – свобода, незалежність] – свобода людини і незалежність держави. У Стародавній Греції похідні від цього слова поняття характеризували якості вільної людини – відверті, прямі і вільні слова й міркування, щедрість і шляхетність у вчинках, здатність звільняти, відпускати на волю. Це слово використовувалося як щодо індивідів, так і щодо окремих колективів, громад та спільнот. В останньому значенні поняття «**Е.**» застосовувалося до вільних і незалежних міст-держав, було синонімом слова «автономія» (у сенсі самоврядування та наявності власних законів). Для Аристотеля поняття «**Е.**» й «автономія» (разом із «автаркією» – самодостатністю, здатністю самостійно забезпечити себе) можуть бути передані сучасним терміном «суверенітет». Для Платона такий «суверенітет» є нормою для кожного полісу, він належить самій громаді, а його носієм є всі громадяни.

У V – IV ст. до н. е. із виникненням в Елладі надполісних об'єднань – Пелопоннеської і Делоської симмахій – під **Е.** (свободою) починають розуміти повну незалежність, а під автономією («самозаконням») внутрішнє самоврядування на тлі обмеження у зовнішньополітичній сфері: автономні поліси зобов'язувалися координувати міжнародну політику і надсилати власні збройні контингенти за рішенням союзних надполісних органів, а також сплачувати податок на спільні справи – фо-

рос. Такі обмеження ще більше проявляються в умовах узурпації найпотужнішими полісами, що домінували в союзах, загальносоюзних владних повноважень. Наприклад, Делоський союз фактично перетворюється на Афінську архе – морську державу. У період Римської імперії правовий статус багатьох міст, що входили до її складу, визначався категоріями «**Е.**» й «автономія». **Е.** в той час вже означала не суверенітет, а самоврядування під римським контролем, існування власного законодавства, збереження громадянства певного міста і дозвіл керувати земельним фондом поліса. «Автономія» передбачала перебування під щільнішим контролем намісника провінції у питаннях зміни чинного законодавства, земельних справах та при наданні громадянства. Більше того, «свобода» грецьких міст відтепер залежала від милості імператора, який міг відібрати надані привілеї. До категорії вільних міст (civitas liberae) належали також міські общини, які підкорялися Риму, але розташовувалися за межами римських провінцій. Правове положення таких міст та податки, які вони повинні були сплачувати, визначалися міським законом (lex civitatis) у кожному конкретному випадку залежно від умов і політичної ситуації. У ряді випадків прикордонні міста звільнялися від податків для того, щоб ці кошти використати для зміцнення їх обороноздатності.

На теренах сучасної України у перші століття нашої ери статус автономії було надано Римом Тірі, а елевтерії – Херсонесу. Наявність таких статусів не звільняло міста від обов'язку платити Імперії податки. У IV ст. н. е. імператори Констанцій Хлор (305 – 306) та Константин I Великий (306 – 337), за допомогу в кількох війнах надавши херсонеській громаді свободу, спеціально підкреслили дарування безмитності – ателії – права не сплачувати митні збори під час торгівлі з імперськими провінціями та Константинополем.

Колесников К.М.

ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТОВАРУ – див. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТОВАРУ ЕЛЕКТРОННА.

ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ – див. МИТНИЦЯ ЕЛЕКТРОННА.

ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ – див. ДЕКЛАРУВАННЯ ЕЛЕКТРОННЕ.

ЕЛЕКТРОННЕ ПОВІДОМЛЕННЯ – див. ПОВІДОМЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННЕ.

ЕЛЕКТРОННИЙ ЗАМОК З ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЮ ФУНКЦІЄЮ GPS – GSM НАВІГАЦІЇ – див. ЗАМОК ЕЛЕКТРОННИЙ З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ФУНКЦІЄЮ GPS – GSM НАВІГАЦІЇ.

ЕЛЕКТРОННИЙ ЦИФРОВИЙ ПІДПИС – див. ПІДПИС ЦИФРОВИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ.

ЕЛЕКТРОЩУП «ОF/800» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВО-ОГЛЯДОВІ.

ЕЛЕМЕНТИ ОПОДАТКУВАННЯ (ELEMENTS OF TAXATION) – характерні особливості податків і зборів чи процесів оподаткування, які регламентують організацію та специфіку фіскальних правовідносин у суспільстві. Вони характеризують ті поняття, без яких неможливим є справляння податків, та розкривають суть оподаткування, а саме: хто повинен платити податок; що підлягає оподаткуванню; яка частка повинна віддаватися державі у вигляді податку; який повинен визначатися розмір обов'язкового платежу; на кого покладено контроль за сплатою податків; відповідальність сторін за порушення податкового законодавства.

Відповідно до вітчизняного законодавства, під час встановлення податку обов'язково визначаються такі **Е.о.**: платники податку; об'єкт оподаткування; база оподаткування; ставка податку; порядок обчислення податку; податковий період; строк та порядок сплати податку; строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку.

Платниками податків визнаються фізичні особи і юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з ПКУ або податковим законодавством, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів.

Об'єктом оподаткування називають ті явища чи предмети, внаслідок наявності яких податок сплачується. Об'єктом оподаткування, на сьогодні, виступає додана та митна вартості, прибуток, дохід, рухоме і нерухоме майно, земля, ресурси. Він повинен піддаватися чіткому вираженню, мати безпосереднє відношення до платника і вказувати на те, що саме оподатковується. Назва податку майже завжди походить від об'єкта оподаткування: так податок, об'єктом оподаткування якого є додана вартість, називається податком на додану вартість. При визначенні об'єкта оподаткування застосовується два основні вимірники: вартісний – об'єкт оподаткування визначається із урахуванням його грошової оцінки, вираженої у національній або іноземній грошовій одиниці; фізичний – об'єкт оподаткування визначається із урахуванням його кількісних або натуральних характеристик.

Базою оподаткування визнаються конкретні вартісні, фізичні або інші характеристики певного об'єкта оподаткування. База оподаткування – це фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання. База оподаткування і порядок її визначення встановлюються для кожного податку окремо. У передбачених випадках один об'єкт оподаткування може утворювати кілька баз оподаткування для різних податків. Конкретна вартісна, фізична або інша характеристика певного об'єкта оподаткування може бути базою оподаткування для різних податків.

Ставкою податку визнається розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування. Ставки оподаткування класифікують залежно від ряду ознак: 1) за обсягом оподатковуваних операцій: універсальні ставки – єдині ставки оподаткування для усіх платників податків та незалежні від величини об'єкта оподаткування; диференційовані ставки – податкові ставки, які змінюються залежно від платника податку чи об'єкта оподаткування (ставки податку з власників транспортних засобів; 2) залежно від виду діяльності платника податку: базові податкові ставки – основна ставка, що застосовується для усіх платників податків, незалежно від особливостей їх фінансово-господарської діяльності; підвищені податкові ставки – застосовується із врахуванням особливостей діяльності платника податку, або із змінами об'єкта оподаткування; понижені ставки оподаткування – застосовуються для податкового стимулювання окремих платників податку, виконують регулюючу функцію та мають на меті зниження податкового навантаження; 3) за методом розрахунку поділяються на: пропорційні – встановлюються у вигляді певної частки від об'єкта оподаткування; прогресивні – збільшуються більшими темпами ніж зростає об'єкт оподаткування; регресивні – ставки, величина яких змінюється меншими темпами ніж зміна вартісної або фізичної величини об'єкта оподаткування; 4) за видом: адвалорні – встановлені виняткова у відсотковому відношенні від об'єкта оподаткування; специфічні – встановлені у фіксованих сумах, виражених у національній або іноземній валюті, від об'єкта оподаткування; комбіновані – ставка оподаткування поєднує у собі як адвалорні, так і специфічні ознаки.

Обчислення суми податку здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням/застосування відповідних коефіцієнтів.

Податковим періодом визнається встановлений ПКУ період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів. Податковий період може складатися із кількох звітних періодів. Базовий податковий (звітний) період – період, за який платник податків зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації (звіти, розрахунки) та сплачувати у бюджет суми податків та зборів. Податковим періодом може бути: календарний рік; календарне півріччя; календарних три квартали; календарний квартал; календарний місяць; календарний день.

Строком сплати податку та збору визнається період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений. Момент виникнення податкового обов'язку платника податків визначається календарною датою. Строк сплати податку та збору обчислюється роками, кварталами, місяцями, декадами, тижнями, днями або вказівкою на подію, що повинна настати або відбутися. Строк сплати податку та збору встановлюється для кожного податку окремо.

Податкова звітність (декларація, розрахунок) – документ, що подається платником податків контролюючому органу у строки, встановлені законом, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податкового зобов'язання, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку. Митні декларації прирівнюються до податкових декларацій для цілей нарахування та/або сплати податкових зобов'язань. Додатки до податкової декларації є її невід'ємною частиною.

Фрадинський О.А.

ЕЛЛІМЕНІОН (ELLIMENION) [ἐλλιμένιον τέλος] – портове мито з кількості товарів, що проходили через гавань і фіксувалися в митних списках елліменістів. Свідчення про цей портовий збір отримуємо з Боспору IV ст. до н. е. Це мито стягувалося з усіх суден за право стоянки в порту та можливість користуватися портовими спорудами. Немає сумнівів, що **Е.** збирався в усіх портах Боспору, хоча згадки про нього збереглися тільки для столичного Пантікапея. Такий саме митний збір існував і в портах інших держав Північного Причорномор'я. Існує паралель між **Е.** та енорміном (*ἐνόρμιον*) – портовим збором у Єгипті римського часу, причому обидва відрізняються від експортно-імпортних мит. Нічого не відомо про розмір портового збору, який залежав від кількості і якості товарів, що ввозилися або вивозилися. Той факт, що елліменісти (збирачі мита в гаванях) вели так звані митні списки (ἀπογραφαί), до яких заносилося найменування, кількість та якісні ознаки товарів, указує на існування кореляції між обсягами товарів і розмірами портового збору. Звільнення від портового збору

регулювалося шляхом індивідуальних декретів-пожалувань.

Е. набув великого фіскального значення у зв'язку з тим, що для стимулювання зростання товарообігу античні держави практикували скасування ввізного та вивізного мита для окремих суб'єктів торгових зносин. Тому при відносно великих торгових обігах боспорських портів, особливо Пантікапею і Феодосії, в IV ст. до н. е. портовий збір став однією з найважливіших прибуткових статей правлячої династії Спартокідів. Важливість **Е.** для фінансово-податкової системи Боспору добре ілюструється порівнянням з практикою інших давньогрецьких держав. Наприклад, в елліністичний час одним з головних джерел процвітання Родосу були прибутки від портового збору. Полібій указує, що до оголошення римлянами Делоса вільним портом **Е.** на Родосі приносив щорічно 1 млн драхм (≈166,67 талантів) прибутку. Автор псевдо-арістотелієвої «Економіки» відзначає, що афінський фінансовий діяч Каліструт збільшив прибутки однієї з македонських гаваней від портового збору з 20 до 40 талантів.

Е. може бути ототожненим з 2 % митом, що стягувалося на Делосі, та з делоським портовим митом. Свого роду аналогом **Е.** в римських володіннях був спеціальний портовий збір – порторія (portoria). Процедура стягування цього мита, запроваджена римлянами, полягала в тому, що новоприбулі торговці декларували свій вантаж у збирачів мита – практорів (від πραττό – «стягувати») й у агораномів. Portoria – це мито за право суден користуватися акваторією порту.

Колесников К.М.

ЕЛЛІМЕНІСТИ (ELLIMENISTS) [ε͡λλιμενισταί] – у Стародавній Греції збирачі мита в гаванях. В античному словнику Поллукса (VIII, 132) дається загальне визначення: ε͡λλιμενισταί – збирачі мита в гаванях. У промові Демосфена «Проти Формі-ону про позику» (XXXIV, 34) в пантікапейському порту IV ст. до н. е. згадується інститут **Е.**, завданням яких було збирання мита у портах та ведення в особливих митних списках (α͡πογραφαί) обліку кількості й якості товарів, що проходили через порт. При цьому в списки заносилися всі товари, в тому числі й ті, що не обкладалися звичайним вивізним митом. Немає сумніву, що цей облік проводився не стільки зі статистичною, скільки з фіскальною метою: купці, звільнені від вивізного мита, все одно мали сплачувати митній владі Пантікапея портове мито – елліменіон (ε͡λλιμένιον τέλος) – за право користування інфраструктурою гавані.

Адміністрація портів через митників вела суворий облік не тільки асортименту й обсягів товарів на кораблях, що вантажилися в доках, а й установлювала певний контроль за тими суднами, що заходили в порт по дорозі, наприклад, для поповнення запасів. Усі записи зберігались у спеціальних митних або портових архівах. Завдяки цьому під час суперечок приватних торговців з адміністрацією на Боспорі або за кордоном, під час конфліктів між учасниками торговельних операцій зацікавлені сторони могли використовувати спеціальні митні записи (α͡πογραφαί) в судових справах. Про загальне поширення цієї практики свідчить уже згадувана промова Демосфена 328 р. до н. е.

Колесников К.М.

ЕМБАРГО (EMBARGO) [ісп. embargo – заборона] – різновид економічних санкцій у міжнародній торгівлі, який полягає у повній чи частковій забороні експортно-імпортних операцій для окремої країни чи групи країн. Може бути індивідуальним (між країнами, які перебувають у стані війни) або колективним (відповідно до статуту ООН **Е.** – колективний репресивний захід щодо держави, дії якої несуть загрозу міжнародній безпеці). З економічної точки зору **Е.** – заборонна зовнішньоекономічна квота, яка дорівнює нулю. З логістичної точки зору **Е.** – заборона заходу суднам інших держав у порти, перехоплення суден у морі, затримання вантажів та суден у портах; для інших транспортних засобів – заборона на транзит сушею або повітряним простором країни. **Е.** застосовується як у мирний, так і у військовий час та може мати на меті економічні, екологічні чи політичні цілі.

Україна може застосовувати повне або часткове **Е.** у відповідь на дискримінаційні або недружні дії інших держав. Рішення про його застосування приймає ВРУ.

Найбільш давнім із достовірно відомих **Е.** є, так звана, Мегарська псефізма, а найбільш відомим сучасним **Е.** є дії США проти Куби. Його початок сягає 1960 р., коли у відповідь на націоналізацію кубинським урядом приватних латифундій, землеволодінь, промисловості, філіалів північноамериканських банків, США запровадили систему дискримінаційних економічних заходів (припинення поставок нафти та відмова від імпорту цукру), які у 1962 р. трансформувалися у повне **Е.**

Загальна вартість експропрійованого американського майна на Кубі сягнула 1 млрд дол. США. Із 1966 р. було заборонено в'їзд американських громадян на Острів Свободи, а також укладення будь-яких угод на Кубі. Порушникам законодавства загрожувало тюремне ув'язнення на термін до 10 років та великі штрафи. Було заборонено експорт кубинської продукції через треті країни, а кораблям, що везли товари на Кубу або із Куби – вхід до портів США. За підрахунками кубинської сторони, загальний розмір заподіяної шкоди, від застосування **Е.** становив близько 105 млрд дол. США (у сучасних цінах).

Генеральна асамблея ООН із 1992 р. щорічно вимагає від США зняти торговельне **Е.** стосовно Куби. Початок лібералізації відносин із Кубою було покладено президентом Клінтоном, який у 2000 р. підписав закон, що дозволив експорт на Кубу окремих видів сільськогосподарської продукції (від продуктів харчування до деревини та мінеральних добрив). У 2009 р. президент Барак Обама підписав указ, за яким дозволив громадянам США щорічно відвідувати близьких родичів на Кубі, та витрачати на острові до 180 дол. щоденно.

Нормативним актом, що регламентує торговельно-економічну блокаду Куби США є «Закон про торгівлю з ворогом» (Trading With the Enemy Act), прийнятий 06.10.1917. Закон забороняє громадянам та юридичним особам США вести торговельні операції із державами, які перебувають у стані війни із США. На рубежі XX – XXI ст. цей закон застосовувався щодо Югославії, Іраку, Північної Кореї. На сьогодні, єдиною країною, що підпадає під його дію, є Куба.

Фрадинський О.А.

ЕМБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (EMBLEM OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – зображення золотого кольору крилатого жезла Меркурія – кадуцея, увінчаного Знаком Княжої Держави Володимира Великого, накладеного на два перехрещених ключі. Емблему вміщено у крузі зеленого кольору, прикрашеному золотим картушем з вісьмома волютами на горизонтальних осях. Висота картуша дорівнює 3/2 діаметра зеленого круга.

Затверджена Указом Президента України від 27.06.2003 № 554/2003 «Про символіку Державної митної служби України».

Фрадинський О.А.

ЕМІГРАЦІЯ (EMIGRATION) – вимушена чи добровільна зміна місця проживання людей (емігрантів, переселенців), переселення зі своєї батьківщини, країни, де вони народилися і виросли в інші країни глобального суспільства з економічних, політичних або релігійних причин.

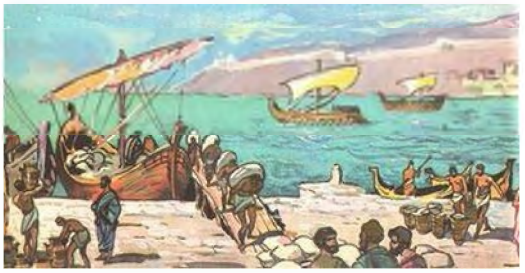
Е. – це виїзд за межі країни проживання в іншу країну, який обов'язково передбачає перетин державного кордону. Саме поняття **Е.** виникає зі встановленням та розвитком держави. **Е.** здійснюється з метою постійного – довготривалого або тимчасового – проживання в іншій країні та часто з відповідною зміною правового статусу, чим і відрізняється від цільових та туристичних поїздок, робочих відряджень за кордон тощо. У той же час **Е.** не завжди пов'язана або тягне за собою зміну громадянства або підданства. **Е.** може бути і добровільною, і вимушеною, але здійснення усіх процедур з виїзду (еміграції) із країни відбувається особою, яка виїжджає з країни, добровільно. Примусове (нерідко насильницьке) переселення чи виселення особи/осіб, здійснене представниками державних органів країни, звідки відбувається переселення, називають депортацією. **Е.** називають і сукупність емігрантів за межами вітчизни. Поняття не набагато відрізняється від поняття діаспора: останнє втім ширше, адже охоплює не тільки осіб, що виїхали з вітчизни, – а й тих, що в силу різноманітних обставин, нікуди не переселяючись, опинилися в тій чи іншій країні унаслідок змін державних кордонів етнічної батьківщини; поняття стосується також їх нащадків (наступних поколінь) і найперших емігрантів.

Миронов О.В.

ЕМПОР (EMPOR) [давн.-грец. ἔμ-πορος] – у Стародавній Греції 1) мандрівник, пасажир; 2) великий торговець, негоціант, який здійснював закордонні оптові операції, хтось на кшталт давньоруського гостя. Термін походить від давньогрецького ἐμπορία – торгівля, товар, ἐμπορίον – ринок.

В архаїчну добу в Греції не сформувалося професійного прошарку торговців, а епізодична заморська торгівля здійснювалася принагідно різними мандрівниками – **Е.**, щоб окупити власну подорож. З класичної доби з'являються фахові торговці – великі закордонні купці – **Е.**, посередники-перекупники (παλιγ-κάπηλοι, полігкапели) та дрібні гендлярі (κάπηλοι, капели).

Е. самі виступали як власники транспортних засобів або фрахтували кораблі у навклерів (судновласників). Великий торговець тримав у ключових

Розвантаження в порту давньогрецького міста привезених товарів

пунктах, з якими він справи, відповідальних осіб (рабів, вільновідпущеників, вільних компаньйонів), які слідкували за боржниками, зустрічали чи виряджали торговців з товаром, вивчали і вираховували ринкову кон'юнктуру. Вони не покидали своїх занять навіть узимку, між періодами морської навігації, коли торгівля завмирала. Зусиллями міняйл (трапедзитів) і храмів поширилися банківсько-фінансові операції кредитування торгівлі, чітко зафіксовані у різноманітних нормативно-правових договорах. За умов відсутності практики страхування кораблів і вантажів, враховуючи ризики сезонної навігації і піратської загрози, позикові проценти кредитування морської торгівлі значно перевищували відсотки з інших видів позик. Діяльність учасників торговельних операцій у добу розквіту античної економіки мала високоорганізований характер, будучи орієнтованою на раціональне отримання прибутку, подібно до модерних капіталістичних господарств Європи.

Колесников К.М.

ЕМПОРІЙ (EMPORIUM) [давн.-грец. ἐμπόριον] – «ринок»; спеціально обладнані поселення, переважно на березі моря, для ведення далекої оптової торгівлі; в **Е.** надавалися портові, митні та складські пільги; у період ранньої Візантії – спеціально визначені, з відповідною інфраструктурою пункти на східному кордоні Імперії, в яких дозволялося проведення операцій міжнародного торговельного обміну.

Колесников К.М.

ЕНДОСКОП ТИПУ «ЕТА 6 – 1,2» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ОГЛЯДОВІ ЕНДОСКОПИ).

ЕНЕРГЕТИЧНА МИТНИЦЯ (ENERGY CUSTOMS HOUSE) – територіальний орган Державної фіскальної служби.

Історія **Е.м.** бере початок з 1996 р., коли наказом ДМСУ «Про створення регіональних митниць та митниць Державної митної служби України» від 20.12.1996 № 564 було створено Центральну спеціалізовану митницю з дислокацією у м. Києві. Зона діяльності поширювалася на всю митну територію України. Основною спеціалізацією Центральної спеціалізованої митниці визначалося митне оформлення та митний контроль за імпортом, експортом, транзитом енергоносіїв – електроенергії, сирої нафти, сирих нафтопродуктів, нафтопродуктів, природного газу, продуктів їх переробки, які перетинають митний кордон України залізничним, автомобільним та трубопровідним транспортом, електромережами та іншими засобами транспортування.

Згодом 1998 р. Центральну спеціалізовану митницю перейменовано у Центральну енергетичну митницю, яка ліквідована у 2005 р., а на її базі створена Енергетична регіональна митниця зі штатною чисельністю 354 особи. В складі створеної Енергетичної регіональної митниці функціонували митний пост «Одеса – нафтогавань» (м. Одеса), митний пост «Сарни» (м. Сарни) та підрозділи митного контролю і митного оформлення енергоносіїв в містах: Києві, Іллічівську, Ізмаїлі, Рені, Конотопі, Новограді-Волинському, Миколаєві, Херсоні, Надвірній, Лисичанську, Кременчуці, Бродах, Дрогобичі, Дубринич, Львові, Мукачеві; у морському торговельному порту «Южний».

Відповідно до наказу ДМСУ «Про припинення Енергетичної регіональної митниці» від 23.04.2011 № 330 Енергетичну регіональну митницю було приєднано до Київської регіональної митниці, в складі якої створено митний пост «Київ – енергетичний». Спеціалізовані функції щодо митного контролю та митного оформлення енергоносіїв, виконувані до цього часу Енергетичною регіональною митницею, в частині митного контролю та митного оформлення природного газу, нафти сирої, нафтопродуктів, аміаку, електроенергії, які перетинають митний кордон України трубопровідним транспортом та лініями електропередач, були віднесені до компетенції Київської регіональної митниці, а в частині митного контролю та митного оформлення інших товарів – до компетенції митниць відповідно до визначеної для них зони діяльності.

У зв'язку з реорганізацією у 2014 р. Міндоходів України у ДФСУ та з метою виконання завдань, покладених на новостворену службу, в її складі постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» знову окремо створена **Е.м.**

Керівники **Е.м.**:

– Ящук В. І. (1998 – 2000 рр.);
– Вечер В. Г. (2000 – 2003 рр.);
– Рудченко С. В. (2003 – 2004 рр.);
– Чумак М. В. (2004 – 2005 рр.);
– Конєв О. І. (2006 – 2010 рр.);
– Черкасський Р. А. (2010 – 2011 рр.).

Медвідь Ю.О.

ЕНЕРГОДИСПЕРСІЙНИЙ РЕНТГЕНОФЛУОРЕСЦЕНТНИЙ АНАЛІЗАТОР «EXPERT 3L» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ (ENCYCLOPEDIA) [від давн.-грец. ἐγκύκλιος παιδεία – «навчання у повному колі», κύκλος – коло і παιδεία – навчання; новолат. encyclopaedia (не раніше XVI ст.)) або рідше Циклопедія (давн.-грец. κύκλιος παιδεία – «кругове навчання»; новолат. Cyclopaedia] – систематична сукупність усіх галузей людських знань або визначене коло певної галузі знань. **Е.** також називають науковий довідник-посібник, що містить огляд наук або дисциплін (переважно у формі словника). У широкому розумінні **Е.** – збірник наукових відомостей та довідок на різні теми, призначений для широкого кола читачів.

Сьогодні **Е.**, як жанр наукової або науково-популярної довідкової літератури, має певні особливості: популярність викладу; розрахунок на широке коло читачів; поєднання наукової чіткості з логікою викладання матеріалу; стислість, чіткість, лаконічність формулювань; уникнення вузькофахових термінів, професійних жаргонізмів, розмовних і просторічних слів; надмірної кількості скорочень.

Большая Энциклопедія. В 20-ти томах. Томъ 4 (Бугурусланскій уездъ - Византійское право) Год: 1900

Е. класифікують за різними ознаками: залежно від обсягу умовно поділяють на великі (понад 12 томів), малі (7 – 12 томів), короткі (4 – 6 томів) та енциклопедичні словники або довідники (1 – 3-томні); за способом організації поділяють на алфавітну (або алфавітно-словникова, або просто словникова), системну (або логічно-тематичну, ієрархічну) та змішану організацію; за призначенням поділяються на універсальні (наприклад, «Велика радянська енциклопедія», «Британіка», «Вікіпедія»), галузеві («Енциклопедія кібернетики», «Енциклопедія українознавства»), регіональні («Енциклопедія Львова»), проблемні, персональні.

Статті в **Е.** поділяються на декілька типів: статті-огляди, статті-довідки, статті-тлумачення (містять лише дефініцію, а в разі запозичення слова з іншої мови – його етимологію) і статті-посилання (відсилають користувача до іншого терміна).

Виданню **Е.** передує розробка тематичного плану (розподілу загального обсягу статей за їхніми типами та дисциплінами) і словника (повного переліку термінів, які увійдуть до видання). Крім того, науково-редакційна рада видавництва разом із редакційною колегією відповідної **Е.** розробляють методичні рекомендації з підготовки статей та пам'ятку автора статті, примірники яких передають кожному авторові.

Отже, створення енциклопедичного видання високого наукового рівня потребує не тільки залучення широкого кола визначних авторів-учених, а й редакційного колективу високої кваліфікації, який має багаторічний досвід роботи зі створення подібних видань.

Туржанський В.А.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ (ENCYCLOPEDIA: HISTORICAL ASPECTS). Термінологічні словники складалися вже у Давньому Єгипті в період Середнього царства (2 тисячоліття до н.е.). Зібрання знань складалися і в Стародавньому Китаї (XII – X ст. до н.е.). **Е.** були популярні у християнському світі в період раннього Середньовіччя: на заході прикладом можуть служити твори Ісидора Севільського, на сході – візантійський словник «Суду».

У період Середньовіччя на заході Європи сформувалось декілька видів енциклопедичних праць: зерцала (лат. speculum), компендіуми (compedium), суми (summae), які були в основному навчальними посібниками для студентів «нижчих» загальноосвітніх факультетів університетів. Прикладом може бути праця домініканського монаха Вінцента з Бове (середина XIII ст.) «Bibliotheca Mundi» («Всесвітня бібліотека») – у 80 томах і трьох частинах. До XIII ст. всі подібні видання виходили латиною, однак поступово з'являються глосарії – словники маловживаних слів і виразів. Великий поштовх енциклопедична культура отримала в епоху Ренесансу в XIV – XVI ст., у тому числі завдяки винаходу друкарства Іоганном Гутенбергом. У XVI – XVII ст. з'являється термін **Е.** (а також

«ціклопедія») в його сучасному значенні.

Хоча сама ідея універсальної і загальнодоступної **Е.** з'явилася ще до XVIII ст., Ціклопедія або універсальний словник наук і мистецтв Е. Чемберса (1728 р.), **Е.** Дідро і Д'Аламбера (початок випуску з 1751 р.), а також **Е.** Британіка, **Е.** Брокгауза та інші **Е.** того часу були першими серед тих, які мали цілком сучасний вигляд, звичний для нас.

Найбільш поширений у наш час алфавітний порядок, мабуть, вперше застосував Джон Харріс в **Е.** Лексикон Технікум. Сам Ньютон опублікував у другому томі Лексикону, що вийшов у 1710 р. свою єдину статтю з хімії. **Е.** Харріса була, в основному, присвячена науці, але в тому розумінні, яке існувало на початок XVIII ст. Проте, значна кількість статей стосувалася гуманітарних наук, образотворчого мистецтва, законодавства, комерції, музики і геральдики.

Двотомна Ціклопедія Чемберса, крім алфавітного порядку ввела ще одне нововведення: внутрішні посилання з одних статей на інші. Її перекладом на французьку надихалися автори самої відомої нині енциклопедії XVIII ст., що зробила значний вплив на культурне і політичне життя Європи напередодні французької революції. Її повна назва: «**Е.**, або тлумачний словник наук, мистецтв і ремесел» («Encyclopdie ou dictionnaire raisonn des sciences, des arts et des mtiers»). За редакцією Дідро і Д'Аламбера з 1751 по 1772 р. вийшло 28 томів, над ще 7 томами допоміжних матеріалів, опублікованих до 1780 р., працювали інші редактори. Погляди Дідро на те, якою має бути **Е.**, були їм викладені у статті з однойменною назвою. На його думку, досконала **Е.** повинна бути чимось більшим, ніж сума її складових частин, а масив людських знань, викладений в **Е.,** повинен бути взаємопов'язаний. Історичне значення саме цієї **Е.** обумовлено тим, що вона містила систематичний огляд ідей французького Просвітництва, викладений самими просвітителями.

Французька **Е.** була поштовхом для створення відомої «Британської **Е.**» (1768 – 1797 рр.), яка налічує 18 томів. У Німеччині протягом 1732 – 1754 рр. була видана І.Г. Цедлером в Лейпцигу найбільша **Е.** XVIII ст. «Великий повний універсальний лексикон всіх наук і мистецтв» («Grosses vollstandiges Universal-Lexikon aller Wissenschaften und Kunste», 68 томів, 750 тис. статей) та відомий Енциклопедичний словник Ф. А. Брокгауза (1796 – 1808 рр., 6 томів).

У XIX ст. важливу роль зіграли німецький «Великий енциклопедичний словник Мейєра» (1839 – 1852 рр., 46 томів, згодом ще 6 додаткових), французький Великий універсальний словник XIX ст. (Grand dictionnaire universel du XIXe siècle, 1866 – 1890 рр., 17 томів з додатками) та англійська «Пенні Циклопедія», випуски якої виходили щотижня і коштували всього пенні кожен.

Британська енциклопедія

Найвідомішою енциклопедією XX ст. стала «Британська **Е.**» (у 1985 р. вийшло 16-е видання, що включає 32 томи), права на яку належать американським видавцям.

У 90-х рр. XX ст. з розвитком мультимедійних технологій з'явилися електронні **Е.** на компакт-дисках. Комп'ютерні технології істотно змінили характер доступу до енциклопедичних даних – пошук статей став практично миттєвим, з'явилася можливість вставляти в статті не тільки якісні фотографії, але і звукові фрагменти, відео, анімацію. Найбільш розповсюдженим стало видання «Encarta» (1993 р.) американської корпорації Майкрософт та електронної версії «Британської **Е.**» (1994 р.).

З розвитком інтернет-технологій стала можливою поява Вікіпедії (офіційне відкриття 15.01.2001) – **Е.**, яка створюється та редагується усіма бажаючими. Засновниками Вікіпедії є Ларрі Сенгер і Джиммі Вейлз.

Видання довідкової історичної літератури в Україні розпочинається у XVII ст. з виходу «Синопсиса» (1674 р.) І. Гізеля – першого короткого систематичного викладу історичних подій в Україні та Росії з найдавніших часів до останньої чверті XVII ст. Своєрідним енциклопедичним виданням з історії українського народу була підготовлена на початку XX ст. двотомна праця «Украинский народ в его прошлом и настоящем» за ініціативою видатного українського історика М. Грушевського.

У 1927 р. було засновано видавництво «Українська Радянська **Е.**» (УРЕ). Серед його фундаторів – Всеукраїнська академія наук (тепер НАН України) та Наркомат освіти республіки. Першим головним редактором став відомий державний діяч, академік ВУАН М.О. Скрипник. За роки своєї діяльності видавництво випустило сотні томів різних видань: першу в історії українського народу УРЕ (1-е вид. – т. 1 – 17, 1959 – 1965 рр.; 2-е вид. – т. 1 – 12, 1977 – 1985 рр.), Український **Е.** Словник (1-е вид. – т. 1 – 3, 1964 – 1967 рр.; 2-е вид. – т. 1 – 3, 1986 – 1987 рр.); фундаментальну «Історію міст і сіл Української РСР» (т. 1 – 26, 1967 – 1974 рр.), «Історію Академії наук Української РСР» (т. 1 – 2, 1976 – 1977 рр.); багатотомні енциклопедії історії України, народного господарства, сільського господарства, кібернетики, мистецтва, літератури та ін.; енциклопедичні словники – юридичний, політичний, філософський, економічний та ін.

У 1955 – 1984 рр. у Нью-Йорку випущено унікальну багатотомну «**Е.** українознавства» за редакцією В. Кубійовича. У десяти томах цього видання висвітлена історія України з найдавніших часів до 60-х рр. XX ст., широко представлена історична біографістика.

Перші спроби систематизації категорійного апарату митної справи в Україні було здійснено О. Б. Єгоровим, А. П. Шейко у 1996 – 1998 рр., результатом чого стало шеститомне видання «**Е.** митної справи», в якій переважно було узагальнення нормативно-правової бази з питань митної справи. Наступним етапом – стало видання словників з митної справи Ю. П. Соловковим, Д. В. Зеркаловим та І. Х. Башировим, що сприяло вирішенню багатьох суперечливих питань теорії і практики здійснення митної справи, формуванню тезауруса державної митної справи як науки, упорядкуванню її понятійно-категоріального апарату.

Єдиним на теренах України спеціалізованим енциклопедичним виданням, що висвітлює основні аспекти державної митної справи у нашій державі є «Тлумачний митний словник-довідник» Петрова О. П. (2005 р.), який містить 1400 термінів, що розкривають ключові моменти митних взаємовідносин відповідно до офіційних нормативно-правових актів, наукових джерел та результатів власних досліджень.

У 2012 р. вийшло унікальне енциклопедичне видання «Морська **Е.** Одеси» про розвиток мореплавства, морського порту й пов'язаних галузей в Одесі. 02.01.2013 Президент України доручив КМУ забезпечити підготовку і видання до 2020 р. Великої української енциклопедії, для чого на базі видавництва «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана має бути створено Енциклопедичне видавництво імені М.П. Бажана.

Туржанський В.А.

ЕСКАЛАЦІЯ МИТНОГО ТАРИФУ (ЕСКАЛАЦІЯ ТАРИФНА) (ESCALATION OF CUSTOMS TARIFF (TARIFF ESCALATION)) – принцип формування мита, згідно з яким відбувається збільшення розміру митної ставки залежно від ступеня обробки товару. При проведенні системної регулятивної політики імпортерам створюються умови, коли економічно недоцільним є ввезення готових виробів, а рентабельним налагодження відповідного виробництва у потенційній країні імпорту. Такий підхід використовується для стимулювання імпорту товарів із низькою доданою вартістю з метою заохочення збільшення внутрішнього виробництва. Це майже завжди виправдується необхідністю створення робочих місць і сприянням передачі технологій. Наприклад, сталь, що використовується у виробництві автомобільних корпусів може імпортуватися за ставкою імпортного мита у 5 %, виготовлені з того ж самого сорту сталі складові частини для корпусів – за ставкою 15 %, а готові автомобілі – за ставкою 30 %.

Реалізації зазначених цілей певною мірою має відповідати структура митного тарифу, яку умовно можна поділити на три рівні ставок мита, що існують на даний час. Кожний рівень має відповідати стадії обробки продукції – сировина, напівфабрикати та готові вироби. Поділ на рівні в цілому відповідає основам побудови Гармонізованої системи опису та кодування товарів та товарним номенклатурам зовнішньоекономічної діяльності (ТН ЗЕД) багатьох країн світу. Прикладом застосування імпортного мита на основі тарифної ескалації є використання специфічного мита при ввезенні на територію України кави: якщо кава розчинна, то ставка ввізного мита на каву становить 3 євро за 1 кг; якщо кава в зернах смажена, то ставка ввізного мита на каву становить 0,1 євро за 1 кг; якщо ввозиться кава в зернах несмажена, то ставка ввізного мита на каву дорівнює нулю.

Тарифна ескалація особливо відчутна в економічно розвинених країнах. У такий спосіб вони стимулюють виробництво сировини в країнах, що розвиваються і консервують їх технологічну відсталість, тому що тільки з сировинною продукцією, мито на яку мінімальне, країни, що розвиваються реально можуть пробитися на ринки економічно розвинених країн, а ринок готової продукції для них практично закритий. Це стосується й України, експортні товари якої є переважно сировинними або з низьким рівнем обробки, а вийти на світовий ринок готової продукції за умов існуючої тарифної ескалації для неї вельми проблематично.

Гребельник О.П.

ЕСТАМП (PRINTMAKING) [від фр. estampe – відбиток] – твір друкарської графіки у вигляді відбитку на папері, рідше – на шовку та інших матеріалах. Термін **Е.** виник у XIX ст.

Е. здавна є у бібліотеках світу у вигляді гравірованих ілюстрацій книжок та окремих листів. В «Описі книжок, привезених з Варшави», датованого 10 лютого 1797 р., значаться 8 малих скринь із «**Е.** і атласами». Після підписання імператором Олександром I рескрипту про відкриття Бібліотеки, у ній наприкінці 1810 р. зберігалися **Е.**, картини, портрети іландкарти: «12 папок, 43 зв'язки і 42 згортка».

На початку XIX ст. у суспільстві інтерес до образотворчого мистецтва, та відповідно **Е.**, різко зростає. Зокрема, у переддень нового року у китайських будинках здавна розвішують видрукувані на папері яскраво прикрашені **Е.**, які у XIX ст. дістали назву «няньхуа» – новорічні картини. Поява «няньхуа», як виду образотворчого мистецтва, зумовлювалася розвитком техніки ксилографії. Витоки мистецтва «няньхуа» сягають друкованих ікон і даоських амулетів, що виготовлялись із V ст. у буддійських і даоських монастирях. Безпосередніми прототипами **Е.** «няньхуа» стали паперові картинки «чжихуа», поширені у добу Сун (960 – 1268 рр.).

Естамп початку XIX ст.
Зліва направо: бенгальський піхотний сержант (хавульдар), бенгальський піхотний гренадер, піхотний офіцер (субадар, Бенгальська тубільна піхота)

Розрізняють декілька різновидів **Е.**: гравюра, офорт, літографія, шовкографія. Відтиск із зображення, зробленого на літографічному камені, називається автолітографія, відбиток зображення з дерев'яної поверхні – ксилографія, а офорт – це відтиск картинки, змальованої на спеціальній формі із сталі або міді. Існує навіть такий вид **Е.** як ліногравюра – зображення переноситься на папір з лінолеуму. Різні види **Е.** відрізняються не лише за способом виготовлення, але і тим візуальним враженням, яке вони справляють. Наклад отриманих **Е.** може коливатися від кількох основних штук до кількох тисяч примірників, причому всі відбитки вважаються оригіналами.

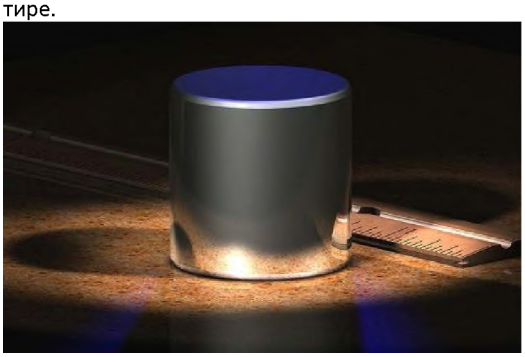
У сучасному розумінні **Е.** – це підписаний художником відбиток на папері, зроблений з власноруч виконаного графічного твору.

За наявності певних ознак **Е.,** може бути віднесено до культурних цінностей, переміщення яких через митний кордон здійснюється в установленому законом порядку.

Туржанський В.А.

ЕТАЛОН ДЕРЖАВНИЙ (STATE STANDARD) – еталон, визнаний спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері метрології (ЦОВМ) як основа для встановлення значень усіх еталонів даної одиниці вимірювання, що є у державі.

Підставою для реєстрації **Е.д.** є наказ ЦОМВ про їх затвердження. Під час реєстрації еталона присвоюється шифр, який складається з індексу «ДЕТУ» (державний еталон України), номера відповідного виду вимірювань, порядкового реєстраційного номера **Е.д.** даного виду вимірювань та року затвердження еталона, які відокремлюються тире.

Еталон маси в 1 кг. Виготовлений із сплаву платини та іридію

Занесення **Е.д.** до Реєстру здійснюється протягом 10 днів з дати затвердження **Е.д.** При реєстрації **Е.д.** ННЦ «Інститут метрології» до розділу 1 Реєстру заносить відповідну інформацію згідно з відомостями, які подаються організацією-зберігачем еталона за формою, яка наведена у додатку 5, та відповідного комплекту документів (технічне завдання на розроблення еталона з усіма змінами, якщо вони вносились; доповідь ЦОВМ; правила зберігання та застосування еталона; нормативний документ на державну повірочну схему; методика атестації еталона; план впровадження еталона; рішення науково-технічної ради організації-розробника; паспорт еталона; висновок міжвідомчої комісії; експертний висновок ННЦ «Інститут метрології» за результатами науково-технічної експертизи; копія наказу ЦОВМ про затвердження державного еталона; копії всіх документів в електронному виді).

У разі внесення зміни до складу державного еталона (розширення діапазону, зміна метрологічних характеристик тощо) вноситься відповідна зміна до Реєстру. При цьому зберігається порядковий реєстраційний номер **Е.д.**, а змінюються тільки дві останні цифри позначення, які зазначають рік затвердження **Е.д.**

Фрадинський О.А.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СПРАВИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (STAGES OF DEVELOPMENT OF CUSTOMS AFFAIRS IN UKRAINE) – часові періоди, у межах яких відбувалося формування певних видів зовнішньоекономічних та митних відносин на теренах України. Умовно можна виділити 7 основних **Е.**:

— античний період – виникнення митної справи на теренах України, перші нормативні акти, виникнення спеціалізованих митних підрозділів та постів;

— Київська Русь та Галицько-Волинське князівство – перші міжнародні митні договори, створення митних застав, віднесення митної справи до компетенції держави;

— литовсько-польська доба – розвиток торгівлі, створення митних застав і перевозів, використання вигідного географічного положення, збільшення кількості митних дозорів;

— московське царство – втрата державою самостійності, стримування зовнішньої торгівлі;

— Російська імперія – протекціонізм, перехід від охоронних мит до протекціоністських та фіскальних; зростання ставок мита;

— радянський період – державна монополія на зовнішню торгівлю; формування митної справи як галузі державного управління;

— період незалежності – ліквідація державної монополії на зовнішню торгівлю; створення власної митної служби; формування нормативно-правової бази здійснення митної справи.

Пашко П.В.

ЕТИКА ПОВЕДІНКИ ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ETHICS OF CUSTOMS OFFICIALS OF UKRAINE) – правила, що встановлювали загальні вимоги до посадових осіб митної служби України, яких вони повинні були дотримуватися як під час виконання своїх службових обов'язків, так і в позаробочий час.

Метою правил було: забезпечення високого рівня **Е.п.**; інформування фізичних та юридичних осіб про те, яку поведінку вони мають право очікувати від посадових осіб митної служби; профілактика корупції; розширення можливостей впливу громадськості на оцінку та якість діяльності митної служби; формування позитивного іміджу митної служби та репутації її посадових осіб; зміцнення авторитету митної служби України та довіри до неї громадян.

Норми правил були загальними та застосовувалися всіма посадовими особами митної служби України. Кожен працівник при прийнятті на службу в митні органи повинен був у письмовій формі взяти на себе зобов'язання дотримуватись цих правил. Таке зобов'язання зберігалося в особовій справі посадової особи митної служби. Дотримання працівником етичних норм було обов'язковим та враховувалося при проведенні щорічної оцінки, атестації, зарахуванні до кадрового резерву, призначенні на нову посаду, наданні характеристики чи рекомендації.

Посадова особа митної служби України при виконанні своїх службових обов'язків повинна була дотримуватись таких принципів: законності; пріоритету прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина; відповідальності; справедливості та неупередженості; лояльності; публічності та відкритості; політичної нейтральності.

Посадова особа митної служби України повинна була уникати конфліктів інтересів та при виконанні службових обов'язків керуватись такими положеннями: дотримуватись культури мови та спілкування, не вживати нецензурних слів; берегти свій робочий час та робочий час своїх колег, максимально обмежувати приватні телефонні розмови; забезпечувати чистоту і порядок на робочому місці; не вживати алкогольні напої у робочий час; морально недопустимо посадовій особі, вдягненій у формений одяг, купувати алкогольні напої та (або) вживати їх у публічних місцях, а також курити у місцях, спеціально не передбачених для цього; дотримуватись затверджених ДМСУ правил носіння форменого одягу та завжди мати охайний вигляд. При спілкуванні з керівництвом посадова особа зобов'язана: вислуховувати доручення не перериваючи, з наступною постановкою необхідних питань для уточнення; виконувати законні вказівки без зайвих розмов і суперечок, залишаючи за собою право мати власну думку з будь-якого питання і висловлювати її у ввічливій та коректній формі; у разі одержання доручення, яке суперечить чинному законодавству, невідкладно, в письмовій формі повідомити про це керівнику, який дав доручення, а в разі наполягання на його виконанні – повідомити вищу за посадою особу.

Взаємовідносини посадових осіб митної служби ґрунтувалися на взаємній довірі, повазі, чесності, толерантності та тактовності. Неприпустимі прояви аморальної поведінки в колективі, такі як доноси, наклепи, підлабузництво, шантаж, погрози тощо. Посадова особа митної служби повинна була підтримувати доброзичливі відносини в колективі, прагнути до співробітництва з колегами. Посадові особи не повинні були порушувати права інших посадових осіб або надавати привілеї за ознаками національності, походження, мови, раси, статі, віку, соціального, матеріального чи сімейного стану, релігії, переконань, політичних та інших поглядів, посади, яку займає особа. Вони повинні були ввічливо та стримано поводити себе з колегами, поважати їхню думку; бути самокритичними, визнавати свої помилки та намагатись їх виправити; обговорювати та вирішувати непорозуміння, які виникали у службовий час, обговорюючи їх між собою, а не вирішивши їх – звертатись до свого керівника; не допускати принизливих висловлювань чи образ на адресу своїх колег, поширення неправдивих відомостей про інших осіб.

Нетерпимість до інших посадових осіб митної служби могла проявлятись виключно за наявності вагомих підстав. Неприпустимі при цьому були безтактовність, брутальність, приниження людської гідності та умисна дискримінація.

Контроль за дотриманням правил **Е.п.** здійснювали громадяни – контроль за допомогою звернень у відповідні державні органи та засоби масової інформації; посадові особи митної служби, які відповідно до займаних посад здійснювали керівництво іншими посадовими особами митної служби або контролювали їх роботу, зобов'язані були у межах своїх повноважень вживати заходів з контролю за дотриманням правил; створення етичних комісій, завданням яких було формування, підтримка та розвиток норм професійної етики посадових осіб митної служби, розв'язання різного роду моральних конфліктів.

Потушинська О.П.

ЕТИКЕТ МИТНИКА МОВНИЙ (SPEECH ETIQUETTE OF A CUSTOMS OFFICIAL) – встановлені специфічні правила мовної поведінки посадових осіб митної служби, які реалізуються в системі стійких формул і виразів, що рекомендуються для використання в різних ситуаціях під час здійснення митної справи.

Формування правил мовної поведінки – процес засвоєння і перетворення етичних норм і принципів в систему індивідуальної свідомості, тобто це вільний вибір людини: як саме вчинити.

При формуванні **Е.м.м.** важливо, щоб правила мовної поведінки стали повсякденними життєвими правилами особи. Наприклад, повага до громадян, які перетинають митний кордон України виражається в тактовності, ввічливості, в умінні берегти час іншої людини тощо.

Процес формування **Е.м.м.** передбачає: озброєння відомостями (інформацією) про етикет та мовний етикет зокрема; розуміння посадовими особами митних органів значення моралі в загальнолюдській культурі; формування етичних (моральних) суджень посадових осіб митних органів при оцінюванні власних вчинків та вчинків інших людей; сформовані стійкі етичні судження, які визначають мовну поведінку посадової особи митних органів.

Шляхів формування правил мовної поведінки багато, але всі вони починаються з любові до рідної мови, з бажання майстерно володіти нею. І навчитися цьому можна лише у процесі мовлення.

Формування **Е.м.м.** є складовою частиною формування представника держави нового типу – працівника митних органів, який постає як неповторна індивідуальність, носій національної духовності, людина широкого кола інтересів, глибоких знань, здатна зміцнити й розвинути демократичну правову державу, яка має людську гідність, національну самосвідомість та дотримується норм гуманістичної моралі.

Нагорічна О.С.

ЕТИЛОВИЙ СПИРТ – див. СПИРТ ЕТИЛОВИЙ.

ЕФЕКТИВНА СТАВКА МИТА – див. СТАВКА МИТА ЕФЕКТИВНА (РІВЕНЬ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ).

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКСПОРТУ (МІКРОРІВЕНЬ) (EFFECTIVENESS OF EXPORT (MICROLEVEL)) – визначається шляхом зіставлення досягнутого економічного результату з вартістю ресурсів, що були витрачені для його досягнення. Показник економічного ефекту від експортної діяльності підприємства визначається як різниця між доходом від реалізації на експорт продукції, робіт, послуг та витратами на їх виробництво та реалізацію. За економічним змістом показник ефекту відповідає поняттю прибутку.

Показником **Е.е.** (E_E) є співвідношення суми валютної виручки (B_E) до повних витрат на виробництво та експорт товару з урахуванням курсу національної валюти по відношенню до валюти платежу (C_E). До таких витрат належать: вартість сировини, матеріалів, енергії, витрати на оплату праці, вартість послуг сторонніх організацій, обов'язкові відрахування в різноманітні державні фонди та інші витрати, без яких торговельна угода не може бути здійснена.

$$E_E = B_E / C_E .$$

Експортна діяльність вважається ефективною, якщо $E_E > 1$. Вищенаведений показник також називають «показником абсолютної **Е.е.**» і пропонують використовувати для аналізу відносної ефективності експорту, шляхом його порівняння з аналогічним показником, що характеризує ефективність реалізації продукції даного виду на внутрішньому ринку (E_B) і розраховується як співвідношення обсягу експортної продукції, перерахованого у внутрішніх середньорічних цінах у національній валюті експортера, до повної собівартості продукції. Експортна діяльність визнається ефективною за умови: $E_E > E_B$.

В економічній літературі також використовується показник «**Е.е.** бюджетна», який визначається шляхом відношення експортної вартості товару з урахуванням витрат на транспортування цього товару до кордону до його вартості у внутрішніх відкритих цінах.

Здійснення експортної діяльності може супроводжуватись низкою негативних чинників, що становлять загрозу платоспроможності, ефективності діяльності підприємства, його здатності до самофінансування. Тому, для визначення ефективності експортної діяльності також використовуються показники економічної безпеки підприємства, які опосередковано її характеризують. Зокрема, за допомогою застосування показників запасу економічної безпеки, що визначаються як різниця між фактично досягнутим обсягом виручки та її мінімально необхідними рівнями, які послідовно забезпечують достатність грошового обігу підприємства, покриття витрат операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Значення показників економічної безпеки розраховуються окремо для експортної діяльності та для внутрішньоекономічної діяльності. Ефективною вважається експортна діяльність, якщо значення показників економічної безпеки при здійсненні експорту перевищують значення відповідних показників при орієнтації підприємства на внутрішній ринок збуту.

Вакульчик О.М.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІМПОРТУ (МІКРОРІВЕНЬ) (EFFECTIVENESS OF IMPORT (MICRO LEVEL)) – визначається, як правило, на основі співвідношення результату від діяльності суб'єкта ЗЕД з імпорту

товарів (робіт, послуг) та витрат на здійснення цієї діяльності. Імпортна діяльність підприємств пов'язана з необхідністю використання іноземних товарів у власному виробництві, а також придбанням товарів з метою подальшої їх реалізації на внутрішньому ринку. Тому визначення економічної ефективності імпортної діяльності підприємства передбачає застосування двох груп показників: показники ефективності імпорту товарів виробничого призначання для власної виробничої діяльності (устаткування та обладнання); показники **Е.і.** товарів народного споживання для продажу. Ефективність використання у виробництві імпортного устаткування та обладнання може бути визначена двома способами. Перший спосіб базується на моделі порівняльної економічної ефективності ($ЕЕ_І^1$) та полягає у розрахунку співвідношення економічного ефекту від придбання та використання альтернативного варіанту устаткування вітчизняного виробництва ($Е_А$) та економічного ефекту від придбання та використання імпортного обладнання ($Е_І$):

$$ЕЕ_І^1 = Е_А / Е_І.$$

Необхідною умовою ефективного імпорту у цьому випадку є $ЕЕ_І^1 > 1$. Економічний зміст даного показника в тому, що він показує, у скільки разів імпортна продукція (товар) ефективніша продукції, що може бути альтернативною імпортній. Особливістю такого підходу є те, що показники економічного ефекту $Е_І$ та $Е_А$ за імпортним та альтернативним варіантами розраховуються на основі двох витратних складових, які в сумі відображають так звану ціну споживання товару: це, по-перше, – ціна придбання товару Ц (ціна контракту, митні платежі – для імпортного товару, транспорт, страховка, оплата послуг посередників і ін.), та, по-друге, – експлуатаційні видатки за весь період служби товару (вартість спожитої сировини, матеріалів, вартість палива й енергії, вартість ремонтів і запасних частин, заробітна плата робітників з усіма відрахуваннями й інші аналогічні видатки, пов'язані з експлуатацією). Різниця між показниками ефекту $Е_А$ та $Е_І$ показує, який додатковий прибуток буде мати імпортер, якщо придбає імпортну продукцію замість альтернативної.

Другий спосіб визначення **Е.і.** виробничого обладнання крім витрат враховує також результатні показники та полягає у розрахунку співвідношення обсягу продукції, яка випускається протягом певного періоду на даному устаткуванні (у внутрішніх середньорічних цінах), та купівельної ціни імпортного обладнання:

$$ЕЕ_І^2 = О_І / Ц_І.$$

Показник характеризує фондовіддачу та визначає вартість продукції, яка випускається на даному устаткуванні, на 1 грн витрат щодо його придбання. Значення цього показника також необхідно порівнювати зі значеннями аналогічних показників ефективності використання обладнання вітчизняного виробництва або іншого обладнання іноземного виробництва. Більш ефективним буде той варіант, що має більше значення показника фондовіддачі.

Якщо комерційне підприємство купує імпортний товар з метою його подальшого перепродажу на внутрішньому ринку, економічний ефект імпорту ($Е_І^3$) обчислюється за наступною формулою:

$$Е_І^3 = Ц_В – Ц_І,$$

де $Ц_В$ – ціна реалізації імпортованих товарів на внутрішньому ринку;

$Ц_І$ – ціна придбання імпортованого товару.

Показник ефективності імпортних операцій такого типу ($ЕЕ_І^3$) визначається як співвідношення ціни реалізації та ціни придбання імпортованого товару:

$$ЕЕ_І^3 = Ц_В / Ц_І.$$

Необхідною умовою ефективного імпорту в цьому випадку є $ЕЕ_І^3 > 1$. Чим більший цей показник за одиницю, тим ефективнішою вважається імпортна діяльність для підприємства.

Вакульчик О.М.

ЕФЕКТИВНІСТЬ МИТНОЇ СПРАВИ (EFFECTIVENESS OF CUSTOMS AFFAIRS) – повнота реалізації економічної та правоохоронної функцій митної справи. Окрім того, **Е.м.с.** – це ще й економічний та соціальний ефект, що виникає внаслідок реалізації функцій митними органами, зокрема: встановлення порядку і умов переміщення товарів через митний кордон України та пов'язаних з ним митних формальностей. **Е.м.с.** має економічну та соціальну оцінку. Перша полягає у здатності митної справи позитивно впливати на економіку країни та формування дохідної частини бюджету. Соціальна ефективність оцінюється через спрямування митних процедур та відгуки населення про діяльність органів митного контролю. Найчастіше **Е.м.с.** ототожнюється із ефективністю роботи органів митного контролю.

Е.м.с. залежить від взаємодії та ефективності організації роботи багатьох державних структур, тому критерії її оцінювання повинні визначатись з урахуванням показників ефективності кожного із структурних елементів митної справи.

З метою визначення **Е.м.с.**, досить часто використовують результативний підхід, де в якості критеріїв оцінки приймаються якісні та кількісні характеристики об'єкта та їх порівняння із запланованими даними. До таких критеріїв серед кількісних характеристик належать: загальні обсяги ЗЕД, в тому числі структура експорту, імпорту, транзит, пасажирообіг, обсяги надходжень у бюджет. До якісних характеристик належать: обсяги контрабанди; обсяги порушень митних правил; обсяги ввезення наркотичних засобів та інших заборонених товарів; стан корупції в органах державної влади, причетних до здійснення митної справи; недосконаліть, суперечливість митного законодавства, яка проявляється у конфлікті інтересів

суб'єктів ЗЕД та контролюючих і судових органів, стан вирішення цих справ; недосконалість митної політики, що частково проявляється через характеристики повноти та своєчасності впровадження міжнародних стандартів організації митної справи.

Досить часто для оцінювання **Е.м.с.** у вітчизняній практиці здійснюють порівняння витрачених коштів на утримання митних органів та надходжень від митних податків і зборів у держбюджет. При цьому, проводиться розрахунок сум, витрачених на утримання митної системи та кожного працівника митних органів та надходжень у бюджет держави від роботи середньостатистичного працівника цих органів та системи в цілому. Окрім того, досить поширеним є використання багатокритеріального підходу до оцінювання ефективності роботи органів митної сфери, згідно з яким у 2001 р. було розроблено Методику системного аналізу завантаження митниць та раціоналізації розподілу особового складу в ДМСУ, автори якої ставили перед собою завдання забезпечити раціональний розподіл особового складу, коли навантаження на одного інспектора в кожній митниці наближене до середнього у митній системі, а також визначення ефективності роботи кожної митниці. Методика дає змогу розрахувати навантаження та вирівняти його між митницями, після чого перейти до визначення показників ефективності роботи митниць. Критерієм ефективності обрано суму податків, що перераховуються у бюджет окремою митницею від кожного виду роботи у перерахунку на одиниці виміру цієї роботи. Отже, кінцевою метою методики є розподіл митних платежів, які заплановані для надходження у бюджет, пропорційно до обсягів робіт кожної конкретної митниці. Порівняльне оцінювання ефективності роботи митниць здійснюється за результатами виконання розподілених планових фіскальних показників.

Окрім того, дослідження ефективності діяльності органів митної сфери повинно включати такі напрями: аналіз показників діяльності цих органів; визначення резервів на різних організаційних рівнях забезпечення наповнення державного бюджету; оцінювання ефективності управління трудовими ресурсами органів митної сфери; аналіз окремих факторів у ЗЕД, які негативно впливають на рівень надходжень у державний бюджет, розроблення механізмів їх подолання; перегляд та вдосконалення схем митного контролю і митного оформлення експортно-імпортних операцій.

При оцінюванні **Е.м.с.** використовують комбінацію різних методів моделювання: аналітичний, статистичний, евристичний тощо; кількісного та якісного оцінювання; системи показників і узагальнюючих критеріїв.

З метою оперативного визначення **Е.м.с.** застосовують показник, що вказує на масштаб здійснення митного контролю (кількості товарів, які було піддано контролю при перетині митного кордону за відповідний період). Цей коефіцієнт розраховують як відношення обсягу імпорту товарів за відповідний рік до загальної кількості посадових осіб митної служби відповідної країни. Значення коефіцієнта характеризує спроможність митної служби ефективно функціонувати в умовах постійно зростаючих обсягів міжнародної торгівлі. Зростання значення коефіцієнта вказує на підвищення продуктивності праці діяльності працівників органів митного контролю, зниження ж його значення дає можливість робити висновки про екстенсивний підхід у організації роботи працівників митної сфери.

Окрім того, для більш детального аналізу ефективності діяльності органів митної сфери аналізують й такі показники, як: середній обсяг імпорту у кількісному вираженні в розрахунку на одного працівника органів митного контролю; загальна кількість декларацій, оформлених митною службою за відповідний рік; коефіцієнт середньоденного завантаження однієї посадової особи та середній час на оформлення однієї декларації.

Окрім того, в економічній літературі для оцінювання **Е.м.с.** пропонується використовувати збалансовану систему показників, що ґрунтується на показниках з урахуванням специфіки оцінюваної сфери. Запропонована збалансована система показників передбачає досягнення таких цілей:

1) підвищення рівня дотримання митного законодавства України, забезпечення повноти і своєчасності сплати митних зборів і платежів, при цьому розраховуються наступні показники: частка заяв до органів митного контролю, за якими судами ухвалені рішення не на користь органів митної сфери, в загальному числі позовів, заяв, розглянутих судами; частка митних платежів, перерахованих учасниками ЗЕД з порушенням встановлених нормативними документами термінів, в загальній сумі перерахованих митних платежів у державний бюджет; рівень виконання закону про державний бюджет в частині перерахування митних платежів; рівень утримання митних платежів; рівень нелегального ввезення товарів; сума недоотриманих митних платежів у зв'язку з нелегальним ввезенням товарів.

2) підвищення якості надання послуг органами митного контролю, скорочення витрат учасників ЗЕД і держави, пов'язаних з митним оформленням і митним контролем. Досягнення запропонованої цілі передбачає визначення наступних показників: частка учасників ЗЕД, в цілому органів митної сфери, що позитивно оцінюють роботу, в загальній чисельності респондентів; час на виконання митних процедур в автомобільних пунктах пропуску через державний кордон України; частка державних послуг і функцій, що надаються і виконуються органами митного контролю відповідно до адміністративних регламентів, в загальному обсязі державних послуг і функцій митної служби України; частка товарів, за якими виявлені порушення

в результаті контрольних заходів, що проводяться після митного оформлення, до загального обсягу оформлених товарів; показник середньозваженої частки витрат учасників ЗЕД на митні процедури в загальній собівартості товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Таким чином, основним напрямом підвищення **Е.м.с.** сьогодні є перехід митних органів від виконання в основному фіскальної функції до створення умов для здійснення ЗЕД та підвищення рівня митної безпеки.

Руда Т.В.

ЄАН-УКРАЇНА (EAN-UKRAINE) – національна нумерувальна організація «Асоціація товарної нумерації України». Має повноваження представляти Україну у Міжнародній асоціації товарної нумерації (EAN International) і сприяти розвиткові кодування та здійснювати нумерацію одиниць обліку. У березні 1995 р. Україні присвоєно префікс 482. Членом Асоціації може бути будь-яке підприємство чи організація, які укладуть договір з Асоціацією і сплатять вступний і річний членські внески. Діяльність Асоціації здійснюється через регіональні центри при регіональних Торгово-промислових палатах.

Петров О.П.

ЄВРАЗІЙСЬКА ПАТЕНТНА КОНВЕНЦІЯ ВІД 9 ВЕРЕСНЯ 1994 РОКУ (EURASIAN PATENT CONVENTION, SEPTEMBER 9, 1994**) –** міжнародний договір з питань охорони промислової власності. **ЄПК** підписана 09.09.1994 у Москві главами урядів держав – членів СНД (Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан та Україна). Конвенція набуває чинності після ратифікації її парламентами країн, що її підписали.

ЄПК складається з преамбули, 9 частин і 28 статей. У Преамбулі Конвенції визначено мету її створення, Частина 1 – «Євразійська патентна система»; Частина II – «Євразійська патентна організація»; Частина III – «Матеріальні норми патентного права»; Частина IV – «Процедурні норми патентного права»; Частина V – «Застосування Договору про патентну кооперацію (PCT)»; частина VI – «Перехідні положення»; частина VII – «Різні положення»; частина VIII – «Інформаційні послуги»; частина IX – «Прикінцеві положення».

Основною метою **ЄПК** є розвиток співробітництва у сфері охорони об'єктів промислової власності і створення міждержавної (регіональної) системи одержання правової охорони на основі єдиного патенту, який має чинність на території кожної держави-учасниці. На основі **ЄПК** створена Євразійська патентна організація, яка виконує адміністративні функції, пов'язані з діяльністю цієї організації і видачею євразійських патентів на винаходи. Держави-учасниці, які підписали **ЄПК** і ратифікували її, зберігають повний суверенітет у національній системі охорони промислової власності, вони також мають право видавати свої національні патенти, брати участь у будь-якій іншій міжнародній організації тощо.

У Заключних положеннях **ЄПК** зазначено, що членство в ній є відкритим для будь-якої держави – члена ООН, яка є стороною Паризької конвенції 1883 р. та Вашингтонського договору про патентне співробітництво 1970 р.

Примак А.Ф.

ЄВРО (EURO) [позначення – €; код – EUR, 978] – офіційна розрахункова валюта на території ЄС. **Є.** вміщує у собі 100 євроцентів. **Є.**, як офіційна валюта, була повноцінно запроваджена у вільний готівковий обіг з 01.01.2002. Єдиним емітентом євровалюти виступає Європейський центральний банк.

Є. було введено для полегшення, сприяння та поглиблення економічно-фінансових зв'язків та співробітництва між країнами на території ЄС, а також для створення власної повноцінної резервної та розрахункової валюти у противагу американському долару. На сьогодні **Є.**, як єдина валюта ЄС, використовується абсолютною більшістю європейських держав, зокрема: Австрією, Бельгією, Грецією, Ірландією, Іспанією, Італією, Нідерландами, Німеччиною, Португалією, Словаччиною, Фінляндією, Францією тощо.

Є. використовується у вигляді банкнот і монет. Банкноти **Є.** мають такий номінал: 5 €, 10 €, 20 €, 50 €, 100 €, 200 € та 500 €. Банкноти **Є.** характеризуються дуже високим ступенем захисту від підробки та кількістю захисних елементів, серед яких можна виділити властивості паперу, водяні знаки, методи друку, захисну смугу, мікротекст, голографію, флюорисцентні та ультрафіолетові чорнила, штрихові візерунки тощо. Все це дозволяє спеціалістам зараховувати дану валюту до переліку найбільш захищених.

У свою чергу, монети **Є.** чеканяться у номіна-

лі: 1, 2, 5, 10, 20, 50 євроцентів, а також 1 €, 2 €. Необхідно відмітити, що монети **Є.** однакового номіналу в різних країнах ЄС, в яких чеканять монети, візуально відрізняються одна від одної, маючи специфічне, обране певною країною зображення на лицьовому боці (аверсі) монети. Зворотній бік монети (реверс) містить її номінал та фоні карти Європи. Незважаючи на певну графічну відмінність монет, усі вони мають вільний обіг та обмін на території будь-якої країни, яка використовує євро валюту.

Петруня Ю.Є., Олексієнко Р.Ю.

ЄВРОЗОНА (EURO ZONE) – об'єднання країн-членів ЄС, офіційною валютою яких є євро. Членами **Є.** можуть бути країни-члени ЄС, якщо вони відповідають критеріям Маастрихтського договору 1992 р.:

– стабільність цін (інфляція не повинна перевищувати 1,5 % від інфляції трьох найбільш розвинених країн-членів ЄС);

– стабільний і сталий розвиток державного фінансування (дефіцит державного бюджету не повинен перевищувати 3 % ВВП; державний борг повинен бути менший 60 % ВВП або наближатися до цього показника);

– стійкість зближення (довготривала процентна ставка не повинна перевищувати більше ніж на 2 % ставки трьох країн-членів ЄС, які досягли найкращих результатів у сфері стабільності цін);

– стабільність обмінного курсу (не менше двох років участі в механізмі ERM-2 (європейський механізм валютних курсів) і забезпечення стабільності курсу валюти по відношенню до євро).

У 1999 р. 11 з 15 країн ЄС відповідали маастрихтським критеріям і утворили **Є.** з офіційним запуском євро в безготівковий обіг 01.01.1999. Реальні монети та банкноти були введені в обіг 01.01.2002.

Греція стала відповідати критеріям Маастрихтського договору у 2000 р., і була, прийнята 01.01.2001; Словенія – стала відповідати критеріям у 2006 р. і увійшла до **Є.** 01.01.2007; Кіпр і Мальта пройшли процедуру узгодження в 2007 р. та вступили до **Є.** 01.01.2008; Словаччина вступила до **Є.** 01.01.2009; Естонія – 01.01.2011; Латвія – 01.01.2014.

Сьогодні країнами-членами **Є.** є Австрія, Бельгія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Франція, Греція, Словенія, Кіпр, Мальта, Словаччина, Естонія, Латвія.

Серед країн-членів ЄС, які не входять у **Є.** Болгарія, Угорщина, Румунія, Чехія, Литва, Польща, Хорватія, Швеція. Данія та Великобританія домоглися права не брати участь в **Є.** при укладенні Маастрихтського договору в 1992 р.

Злиття європейських валют насамперед було покликане забезпечити подальший розвиток великого економічного простору, здатного протистояти американському долару. Спільне використання єдиної валюти означає, що країни **Є.** повинні координувати свою економічну і фінансову політику ефективніше, ніж інші країни ЄС.

Міністри фінансів **Є.** зустрічаються кожен місяць та координують цю політику, вживаючи необхідних заходів для забезпечення фінансової стабільності в **Є.** і обговорюють всі питання, що представляють спільний інтерес для управління єдиним валютним простором. Лідери держав **Є.** не рідше двох разів на рік на самітах визначають стратегічні напрями їх економічної та фіскальної політики. Грошово-кредитна політика координується незалежним Європейським центральним банком.

Кредісов А.І.

ЄВРОПЕЙСЬКА АГЕНЦІЯ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАТИВНИМ СПІВРОБІТНИЦТВОМ НА ЗОВНІШНІХ КОРДОНАХ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (EUROPEAN AGENCY FOR THE MANAGEMENT OF OPERATIONAL COOPERATION AT THE EXTERNAL BORDERS OF THE EU MEMBER STATES – FRONTEX) [фр. Frontières extérieures for «external borders» – FRONTEX] – орган Європейського Співтовариства з юридичною правосуб'єктністю. Агенція створена згідно з Регламентом Ради ЄС від 26.10.2004 № 2007/2004 зі змінами, внесеними

Регламентом Ради ЄС від 25.10.2011 № 1168/2011, у відповідь на необхідність удосконалення інтегрованого управління на зовнішніх кордонах ЄС. Агенція почала виконувати свої обов'язки з 01.05.2005. Штаб-квартира – м. Варшава (Польща).

FRONTEX сприяє, координує та розвиває управління європейськими кордонами відповідно до Хартії основних прав ЄС та застосовуючи концепцію Інтегрованого прикордонного менеджменту.

Завдання **FRONTEX**: координація оперативного співробітництва між державами-членами в управлінні зовнішніми кордонами; проведення спільних операцій на зовнішніх сухопутних, морських, та повітряних кордонах; проведення тренінгів – підготовка персоналу прикордонних служб, розробка єдиних стандартів навчання; аналіз ризиків – збір та аналіз інформації щодо ситуації на зовнішніх кордонах, розробка спільної інтегрованої моделі оцінки ризиків і підготовка оцінки загальних і конкретних ризиків; здійснення дослідження – моніторинг і узагальнення найкращих практик прикордонників Європи та передових технологічних розробок прикордонного контролю; забезпечення швидкого реагування – створення європейських прикордонних команд та використання загальної бази технічного устаткування; сприяння державам-членам ЄС в організації спільних операцій масового напливу і повернення нелегальних мігрантів; формування інформаційних систем та спільного інформаційного простору, інвентаризація передових методів випровадження громадян третіх країн, що нелегально проживають в державах-членах.

Агенція є незалежною у вирішенні технічних питань, а очолює і представляє її виконавчий директор. Виконавчий директор є незалежним у виконанні своїх обов'язків, призначається на п'ять років Правлінням, на основі документально підтверджених адміністративних і управлінських навичок, а також відповідного досвіду у сфері управління на зовнішніх кордонах. На допомогу виконавчому директору призначається заступник виконавчого директора. Правління також затверджує зведений звіт, програму робіт і кадрову політику, встановлює організаційну структуру агенції. До складу Правління входить по одному представнику від кожної держави-члена і два представника Єврокомісії. Кожна держава-член призначає заступника представника, а Єврокомісія – двох заступників. Строк їх повноважень – чотири роки з можливістю одноразового продовження ще на чотири роки. Країни, пов'язані з імплементацією, застосуванням і розвитком Шенгенських правил, беруть участь у роботі агенції, і кожна з них призначає в Правління одного представника і його заступника. Агенція відповідає за публікацію свого зведеного звіту, надання громадськості і будь-якій зацікавленій стороні об'єктивної, достовірної і доступної для розуміння інформації про свою діяльність.

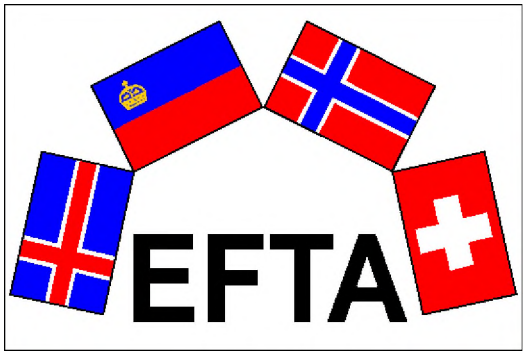
Діяльність **FRONTEX** фінансується за рахунок гранта ЄС, внесків асоційованих країн, плати за надані послуги і добровільних внесків держав-членів. Фінансові правила, що застосовуються до агенції, прийняті правлінням після консультацій з Єврокомісією.

11.06.2007 у Люксембурзі під час засідання Міністрів юстиції та внутрішніх справ у форматі Україна – Трійка ЄС підписано Робочу домовленість щодо встановлення оперативного співробітництва між адміністрацією Державної прикордонної служби України і Європейською агенцією **FRONTEX**. Відповідно до Плану дій Україна – ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ, схваленого розпорядженням КМУ від 13.06.2007 № 406-р, на адміністрацію Держприкордонслужби покладено завдання щодо розвитку співробітництва з **FRONTEX**. Протягом 2010 – 2012 рр. відповідно Плану співробітництва Державна прикордонна служба: брала участь у спільних операціях на сухопутних кордонах України з державами-членами ЄС; зовнішніх морських кордонах ЄС; в пунктах пропуску для авіаційного сполучення; у проектах підготовки персоналу: виявленні крадених автомобілів і підробок у документах; підготовці кінологів; вивченню прикордонниками англійської; впровадженні Єдиної навчальної програми для прикордонників (Common Core Curriculum/CCC) і спільної вебплатформи для прикордонників Virtual-Aula; налагоджувала обмін інформацією та впроваджувала спільний аналіз ризиків: погоджено Механізм обміну інформацією у сфері аналізу ризиків; запроваджено спільний проект аналізу ризиків «Східні кордони» з участю прикордонних служб України, Росії, Білорусі, Молдови; здійснювала обмін статистичними даними під час операцій; запровадила співпрацю між Головним центром управління службою та Ситуаційним центром **FRONTEX**.

Розпорядженням КМУ від 05.01.2011 № 2-р «Про затвердження плану реалізації Концепції інтегрованого управління кордонами» передбачено вжиття заходів з активізації з Європейською агенцією з питань управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав-членів ЄС у проведенні аналізу ризиків, забезпеченні обміну інформацією, участі у проведенні спільних операцій, виконанні спеціалізованих програм підготовки персоналу Держприкордонслужби.

Барановський О.І.

ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (EUROPEAN FREE TRADE ASSOCIATION – EFTA) – заснована 04.01.1960 у Стокгольмі Ісландією, Ліхтенштейном, Норвегією і Швейцарією, зона вільної торгівлі, що об'єднує митні території чотирьох держав, які не вступили до Європейського Союзу, забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами, а також гарантує вільний

рух капіталів та фізичних осіб. Штаб-квартира розташована у Женеві, Швейцарія.

EFTA була заснована як альтернатива Європейському економічному співтовариству за ініціативою Великобританії і Данії на основі Конвенції, підписаної у 1959 р. у Стокгольмі (набула чинності 03.05.1960). Спочатку членами ЄАВТ були 10 країн: Австрія, Великобританія, Данія, Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Португалія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція. Але Великобританія і Данія (1972), Португалія (1986), Австрія (1989), Швеція (1991) та Фінляндія (1992) вийшли з цієї організації і стали членами Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) – нині ЄС.

Основною метою діяльності **EFTA** було створення підґрунтя для лібералізації торгівлі промисловими товарами, переробленою сільськогосподарською продукцією, рибою та морепродуктами між країнами-членами цієї міжнародної організації. У торгівлі між країнами – членами **EFTA** режим вільного безмитного торговельного обороту діє тільки щодо промислових товарів. Не поширюється на сільськогосподарську продукцію. На відміну від Спільного ринку, кожна держава-член **EFTA** залишає за собою зовнішньоторговельну автономію і зберігає свої митні тарифи у торгівлі з третіми країнами, тому й не існує єдиного митного тарифу. Однак в **EFTA** діє система правил проходження товару, тобто свобода його просування всередині організації залежить від рівня обробки імпортованої сировини і напівфабрикатів. Крім цього, **EFTA** сприяє економічному зростанню, співробітництву в науково-дослідних роботах, забезпеченню повної зайнятості, підвищенню життєвого рівня населення країн-учасниць.

З часу утворення **EFTA** встановила тісні торговельні відносини з ЄС та іншими країнами Центральної та Східної Європи, басейну Середземного моря, Азії, Північної та Південної Америки, Близького Сходу та Африки. Три країни-члени **EFTA**, зокрема, Ісландія, Ліхтенштейн та Норвегія входять до Європейського економічного простору (ЄЕП), угоду про створення якого було укладено у травні 1992 р. ЄЕП об'єднує ринки 27-и країн-членів ЄС та 3-х країн-членів **EFTA** у спільний ринок обсягом близько 470 млн споживачів, що робить його найбільшим регіональним інтеграційним об'єднанням у світі. Згідно з результатами проведеного у 1992 р. референдуму, Швейцарія не вступила до ЄЕП, але розвиває торговельно-економічне співробітництво з ЄС шляхом укладення двосторонніх угод. **EFTA** створила зони вільної торгівлі з ЄС та Фарерськими островами.

Розвиток преференційних торговельно-економічних відносин з ЄС, іншими країнами світу та їх регіональними об'єднаннями дозволив **EFTA** забезпечити своїм суб'єктам підприємницької діяльності доступ до ринків країн, сукупне населення яких становить близько 847 млн споживачів. Розширення торговельних відносин з іншими країнами та їх регіональними об'єднаннями призвело до необхідності перегляду країнами-членами ЄАВТ положень Стокгольмської угоди про **EFTA**. Оновлену угоду було підписано 21.06.2001 у м. Вадуц (Ліхтенштейн) і вона набула чинності 01.06.2002, одночасно з набуттям чинності пакетом двосторонніх угод між Швейцарією та ЄС. Положення оновленої угоди про **EFTA** (Вадуцької конвенції) враховують розвиток торговельних відносин країн-членів **EFTA** з ЄС та іншими торговельними партнерами. Вадуцька конвенція регулює відносини між країнами-членами **EFTA** у сфері торгівлі товарами та послугами, конкурентної та інвестиційної політики, економічної та грошової політики, захисту прав інтелектуальної власності тощо.

Співробітництво країн-членів **EFTA** з іншими країнами передбачає два типи співробітництва: укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю (з Чилі, Хорватією, Ізраїлем, Йорданією, Ліваном, Македонією, Мексикою, Марокко, Палестинською Автономією, Румунією, Сингапуром, Тунісом, Туреччиною та Південною Кореєю) спільних декларацій про співробітництво (з Україною, Албанією, Алжиром, Єгиптом, Сербією та Чорногорією, Торговельно-економічним союзом країн Латинської Америки (МЕРКОСУР) та Організацією співробітництва країн Перської затоки).

Стратегічною метою діяльності **EFTA** залишається лібералізація торгівлі з її найважливішими торговельними партнерами шляхом укладення угод про вільну торгівлю та розвитку співпраці в рамках СОТ. В **EFTA** немає наднаціональних органів. Основним робочим органом цієї міжнародної організації є Рада **EFTA**, в рамках якої країни-члени **EFTA** проводять переговори, консультації та приймають рішення щодо напрямів діяльності **EFTA**. Як правило, засідання Ради **EFTA** відбуваються щомісяця на рівні постійних представників країн-членів при **EFTA** та двічі на рік на рівні міністрів. При прийняті рішень Радою **EFTA** кожна країна-член має 1 голос. Зазвичай рішення Ради приймаються консенсусом. Країни-члени по черзі головують в Раді **EFTA** протягом півріччя. Рада **EFTA** уповноважена приймати рішення з питань: розвитку торговельно-економічних відносин між країнами-членами

згідно з положеннями Угоди про **EFTA**; розвитку торговельно-економічних відносин з іншими країнами та їх об'єднаннями; розвитку відносин між **EFTA** та іншими міжнародними організаціями; бюджету та управління **EFTA**.

В **EFTA** функціонують: 8 комітетів (Парламентський комітет, Консультаційний комітет, Комітет з питань розвитку відносин з третіми країнами, Комітет експертів у сфері торгівлі, Бюджетний комітет, Комітет з питань технічних бар'єрів у торгівлі, Комітет експертів з митних питань та питань визначення походження товарів, Комітет з питань управління Португальським фондом); 6 експертних груп (з питань державної допомоги, державних закупівель, захисту прав інтелектуальної власності, цінової компенсації, торгівлі послугами та інвестиційної діяльності, з питань ефективних торговельних процедур).

Секретаріат **EFTA** у Женеві відповідає за виконання положень Угоди про **EFTA** та розвиток співробітництва **EFTA** з третіми країнами, Секретаріат **EFTA** у Брюсселі – за співробітництво **EFTA** з ЄС, Секретаріат **EFTA** у Люксембурзі – за співробітництво **EFTA** з Європейським агентством з питань статистики (ЄВРОСТАТ).

У червні 2000 р. Україна підписала з країнами **EFTA** декларацію про торговельно-економічну співпрацю, в якій уперше проголошувалась перспектива створення зони вільної торгівлі. Згідно із декларацією був створений спільний комітет Україна – **EFTA**.

Барановський О.І.

ЄВРОПЕЙСЬКА БІЗНЕС АСОЦІАЦІЯ (EUROPEAN BUSINESS ASSOCIATION – EBA) – створена в 1999 р. з ініціативи Європейської Комісії в Україні з метою впровадження та підтримки прозорих та ефективних умов ведення бізнесу, покращення іміджу України у світі та підвищення привабливості економіки країни в очах інвесторів. Головний офіс **EBA** знаходиться у Києві, також до складу **EBA** входять п'ять регіональних офісів: у Дніпропетровську, Донецьку, Львові, Одесі, Харкові, а також постійне представництво у Брюсселі. **EBA** об'єднує понад 900 іноземних і національних компаній, які працюють в Україні.

EBA є об'єднанням міжнародного бізнесу в Україні. Її основною метою є налагодження ділових відносин учасників **EBA** з представниками українських владних структур для спільної співпраці та створення сприятливого бізнесу інвестиційного клімату. Пріоритетними напрямками діяльності **EBA** є: лобіювання інтересів членів **EBA** та стимулювання європейського бізнесу в Україні; захист інтересів членів **EBA**; налагодження довготривалих стратегічних зв'язків між Україною та Європейським Союзом; розвиток та створення позитивного іміджу України як держави з великим бізнес-потенціалом і перспективними напрямками інвестування.

З метою представництва інтересів компаній-членів **EBA** співпрацює з центральними та місцевими органами законодавчої і виконавчої влади, а також підтримує зв'язки з Європейським Союзом. Провідним інструментом лобіювання та захисту колективних інтересів компаній-членів **EBA** є система галузевих Комітетів. Вони об'єднують представників компаній-членів, які працюють в межах однієї індустрії або вирішують відповідні спільні проблеми. Зустрічі Комітетів, які проводяться на регулярній основі, дають змогу представникам компаній-членів **EBA** обговорити та вирішити питання у сфері їх інтересів, визначити спільні позиції та, відповідно, вести конструктивний діалог з органами влади. Комітети **EBA** також дають можливість представникам членських компаній, обмінюватися досвідом, одержувати інформацію про нові тенденції на ринку. У складі Асоціації працює 21 комітет. Серед них: Митний комітет, Податковий комітет, Агрохімічний комітет, Комітет з інформаційних технологій, Комітет із електронних платежів, Комітет з корпоративної соціальної відповідальності, Комітет з охорони здоров'я, Комітет з палива та енергетики, Комітет з роздрібної торгівлі, Комітет з регуляторних питань, Комітет з управління персоналом, Комітет зі зв'язків з громадськістю, Комітет з побутової електротехніки, Комітет з біотехнологій та ін.

EBA проводить низку досліджень, а саме: Індекс інвестиційної привабливості, Податковий та Митний індекси. Ці дослідження охоплюють найбільш важливі сфери бізнесу і відображають на регулярній основі поточний стан справ.

Трусов С.І.

ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІЧНА КОМІСІЯ ООН (UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE – UNECE) – одна з 5 регіональних комісій ООН, що входить в систему допоміжних органів Економічної і соціальної ради ООН, була заснована 1947 р. Економічною і соціальною радою ООН (ЕКОСОР) з метою розвитку економічної діяльності і зміцнення економічних зв'язків усередині регіону **ЄЕК**, а також між цим регіоном і рештою світу. Членами Комісії є 56 країн, включаючи європейські

держави, США, Канаду, Ізраїль, а також азіатські республіки колишнього СРСР. Україна, як правонаступниця УРСР, є однією із держав засновниць **ЄЕК**.

Вищим органом **ЄЕК** є сесії Комісії, які з 2007 р., відбуваються на дворічній основі. Під час сесії Комісія обирає Голову та трьох заступників Голови, які складають Бюро **ЄЕК**. У період між сесіями, керівництво **ЄЕК** здійснює Виконавчий комітет, до складу якого входять представники країн-членів та керівництво Секретаріату Комісії, що розташований у Женеві (Швейцарія). Секретаріат, очолюється Виконавчим секретарем і його заступником. Персонал секретаріату становлять головним чином економісти, юристи, статистики. Його роль полягає у наданні Комісії адміністративної підтримки, необхідної для досягнення поставлених цілей.

Основні напрямки діяльності: навколишнє середовище; транспорт; статистика; розвиток торгівлі, промисловості і підприємництва; економічний аналіз; енергетика; лісоматеріали; населені пункти.

У рамках **ЄЕК** працюють: Комітет з екологічної політики, Комітет з внутрішнього транспорту, Комітет з розвитку торгівлі, Комітет з економічного співробітництва та інтеграції, Комітет з лісового господарства, Комітет з населених пунктів та земельних ресурсів, Комітет із сталої енергетики та Конференція європейських статистиків. Існує понад 60 підпорядкованих комітетам допоміжних органів (робочих груп та спеціальних груп експертів тощо). Виконавчий секретар **ЄЕК** – Свен Алкалай (Sven Alkalai).

ЄЕК є для урядів регіональним форумом для розробки конвенцій, норм і стандартів з метою гармонізації дій і полегшення обміну думками між державами-членами. Виконуючи цю функцію, **ЄЕК** забезпечує гарантії безпеки і якості споживачам, допомагає охороняти довкілля, спрощує процедури торгівлі, а також сприяє більш тісному єднанню держав-членів всередині регіону і їх більш повній інтеграції у світову економіку.

Під егідою **ЄЕК** прийнято понад 110 міжнародних конвенцій і угод з питань залізничного, водного та автомобільного транспорту, змішаних і контейнерних перевезень, перевезення небезпечних вантажів, охорони довкілля, статистики, полегшення умов торгівлі. Серед цих міжнародно-правових документів є такі відомі, як Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані та її протоколи, Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів з використанням книжки МДП, Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів, Європейська угода про перевезення небезпечних вантажів тощо. Деякі з цих конвенцій та норм застосовуються не тільки країнами регіону, а й міжнародним співтовариством у цілому. Україна є стороною більшості зазначених міжнародно-правових документів. У рамках діяльності ЄЕК щорічно відбувається понад 120 сесій її робочих органів (комітетів, робочих груп, нарад експертів).

ЄЕК розширює співробітництво і координує свою діяльність з глобальними програмами та установами ООН (ЮНЕП, ЮНКТАД), СОТ, регіональними організаціями та фінансовими структурами (ОБСЄ, ОЕСР, ЄБРР, ЄК, ЄВРАЗЕС), а також субрегіональними організаціями (ЧЕС, РДБМ, ЦЄІ). Комісія надає також сприяння реалізації Ініціативи для країн Південно-Східної Європи (СЕКІ), Спеціальної програми для країн Центральної Азії (СПЕКА).

Окремим пріоритетом міжсекторальної роботи Комісії є надання сприяння країнам з перехідною економікою (КПЕ). Діяльність у рамках цього важливого для України напряму здійснюється у формі семінарів і робочих нарад з актуальних проблем переходу до ринкової економіки, підготовки досліджень і керівних матеріалів з цих питань, надання консультативних послуг щодо адаптації галузей економіки до ринкових умов. Секретаріатом Комісії підготовлено низку корисних для вітчизняних органів державної виконавчої влади досліджень і керівних матеріалів з юридичних аспектів приватизації в промисловості, залучення іноземних інвестицій, питань розвитку малих і середніх підприємств, розширення торгівлі між країнами з перехідною економікою тощо. Завдяки сприянню експертів **ЄЕК** здійснюється експертиза проектів національних законодавчих актів у галузі транспорту.

З 1975 р. **ЄЕК** є економічним партнером Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). У цій якості вона регулярно готує довідкову документацію для щорічного Економічного форуму й інших семінарів ОБСЄ.

Виключно корисним є співробітництво **ЄЕК** з ЄС, оскільки багато з розроблених під егідою **ЄЕК** норм ЄС приймає як директиви.

Існує плідне партнерство між **ЄЕК** і такими організаціями, як Рада Європи і ОЕСР. Співробітництво з цими організаціями здійснюється в багатьох формах і уможливлює уникнення дублювання і водночас доповнення роботи один одного завдяки експертному досвіду у відповідних сферах.

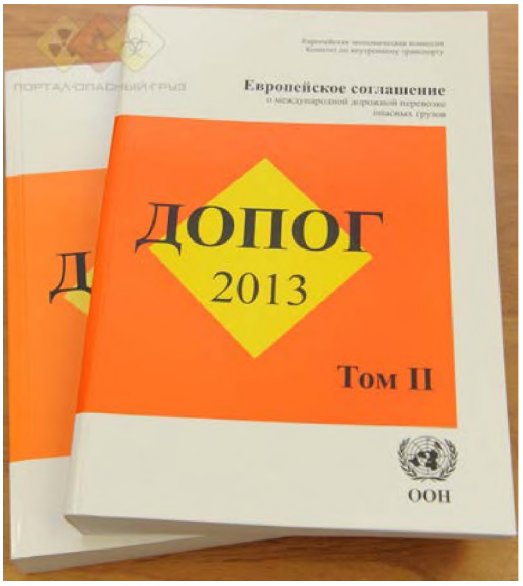
Барановський О.І.

ЄВРОПЕЙСЬКА УГОДА ПРО МІЖНАРОДНЕ ДОРОЖНЄ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ (EUROPEAN AGREEMENT ON INTERNATIONAL TRANSPORTATION OF DANGEROUS GOODS) [рос. – ДОПОГ; франц. – Accord europen relatif au transport international des marchandises Dangereuses par Route, ADR] – угода, в рамках якої більшість європейських держав погодили загальні правила

дорожнього перевезення небезпечних вантажів через їх кордони та їх територіями. **ДОПНВ** було розроблено під егідою ЄЕК ООН у Женеві 30.09.1957 та набрала чинності 29.01.1968. Україна приєдналася до **ДОПНВ** 01.05.2000 Головною метою **ДОПНВ** є забезпечення безпечного перевезення небезпечних вантажів, а також спрощення міжнародних перевезень таких вантажів, зобов'язуючи країни-учасниці угоди допускати перевезення небезпечних вантажів з інших країн-учасниць за умови дотримання вимог **ДОПНВ**.

ДОПНВ є угодою між державами та не передбачає створення будь-яких загальних органів для забезпечення дотримання її положень. Перевірки на дорогах здійснюються договірними сторонами. Недотримання вимог **ДОПНВ** може призвести до порушення національними органами позову проти водія, відповідно до внутрішньодержавного законодавства.

Серед країн, які приєдналися до **ДОПНВ** є: Австрія, Азербайджан, Албанія, Андорра, Білорусь, Бельгія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Колишня Югославська Республіка Македонія, Угорщина, Німеччина, Греція, Данія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Казахстан, Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Марокко, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Республіка Молдова, Російська Федерація, Румунія, Сербія, Словаччина,

Словенія, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії, Таджикистан, Туніс, Туреччина, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чорногорія, Чеська Республіка, Швейцарія, Швеція, Естонія.

Ченцов В.В.

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО («СПІЛЬНИЙ РИНОК») (EUROPEAN ECONOMIC COMMUNITY – EEC, «COMMON MARKET») – економічне об'єднання західноєвропейських держав, яке було створено європейською «шісткою» країн-членів Європейського об'єднання вугілля і сталі (Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Франція, ФРН) за рішеннями конференції у м. Рим, Італія (25.03.1957) з метою усунення перешкод на шляху до міжнародної торгівлі, формування спільного ринку і запровадження спільної європейської розрахункової одиниці (спочатку ЄРО, пізніше ЕКЮ), розробки принципів узгодження економічної політики країн-учасниць; встановлення єдиних правил конкуренції, зближення законодавств країн-учасниць. Реалізація цих заходів мала здійснюватися поступово, протягом перехідного періоду у 12 років. Договір про утворення **ЄЕС** набрав чинності 01.01.1958. **ЄЕС** разом з Європейським співтовариством з вугілля та сталі (ЄСВС) і Європейським співтовариством з атомної енергії становили Європейські співтовариства. Митні збори між шістьма країнами-учасницями були повністю скасовані до 01.07.1968. У рамках **ЄЕС** у 60-х рр. реалізовувалась спільна економічна політика, особливо у сфері торгівлі і сільського господарства. На початок 1970 р. торгівля всередині співтовариства зросла більш ніж у 6,3 рази порівняно з 1958 р. За цей самий період торгівля **ЄЕС** з третіми країнами збільшилась лише в 2,8 рази.

Пізніше до **ЄЕС** приєдналися Данія, Велика Британія, Ірландія. Штаб-квартира **ЄЕС** знаходилась у м. Брюссель (Бельгія). За Маастрихтськими угодами 1992 р. **ЄЕС**, що налічувало на той час 12 країн-членів (Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Франція), було перетворено на ЄС.

08.04.1965 було підписано Договір про злиття виконавчих органів ЄСВС, Євратому та **ЄЕС**. 01.07.1967 цей договір набув чинності. У результаті була створена єдина структура інститутів, що забезпечувала розвиток європейської інтеграції. У червні 1985 р. Європейською Комісією була представлена «Біла книга» у справі внутрішнього ринку. Цей документ став основою для Єдиного Європейського Акта (ЄЄА), підписаного у лютому 1986 р., який модифікував Римські Договори і подав програму переходу до 1993 р. до єдиного внутрішнього ринку, який базуватиметься на 4 свободах: вільний рух товарів, вільний рух осіб, вільний рух капіталу, вільний рух послуг. 01.07.1987 набув чинності ЄЄА, підписаний у лютому 1986 р. Цей документ визначив подальші цілі Європейської інтеграції. Зокрема, він поставив за мету створення до 01.01.1993 Єдиного внутрішнього ринку (наступного етапу економічної інтеграції, що передбачав гармонізацію економічної політики та інституцій), запровадив спільну політику у соціальній сфері, у галузі науково-технологічного розвитку, охорони навколишнього середовища. Цей документ також

вніс зміни до договорів про утворення Європейських Співтовариств, а також поширив інтеграційний процес на сферу зовнішньої політики. Крім того, у ЄЄА було поставлено питання про створення ЄС, який мав стати інститутом не лише економічним, а й політичним.

Керівними органами **ЄЕС** були Рада, Комісія (Комісія європейських співтовариств), Асамблея (Європейський парламент), Суд. До складу вищого органу ЄЕС – Ради, входили по одному представнику від кожної країни-учасниці (звичайно міністри економіки, фінансів чи торгівлі). Головний виконавчий орган – Комісія, складалась з 9 членів, що призначались на 4-річний строк урядами країн, що входили в співтовариство. У рамках співтовариства функціонувала низка кредитних установ, до завдань яких входило фінансування окремих заходів, пов'язаних з проведенням спільної економічної і соціальної політики, – Європейський інвестиційний банк, Європейський фонд розвитку та ін. У межах **ЄЕС** вирішувались питання не лише економічного, а й політичного характеру. Фактично з червня 1984 р. **ЄЕС** почало займатися питаннями будівництва «політичної Європи», яка мала посилити «Європу економічну». У процесі реалізації цієї ідеї було зроблено ряд конкретних кроків. Так, з 01.01.1985 було введено загальноєвропейський паспорт, затверджені прапор і гімн Співтовариства, створені органи для вирішення питань ліквідації кордонів та усунення формальностей. Поряд з цим проводилася робота щодо створення нової інтеграційної структури – Західноєвропейського союзу, який мав замінити Співтовариство.

Барановський О.І.

ЄВРОПЕЙСЬКЕ МИТНЕ ПРАВО — див. ПРАВО МИТНЕ ЄВРОПЕЙСЬКЕ.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОФІС ПО БОРОТЬБІ З ШАХРАЙСТВОМ (EUROPEAN ANTU-FRAUD OFFICE – EOAF) – організовано як Генеральний Директорат Європейської Комісії 28.04.1999 (документ зареєстрований під № SEC (1999) 802). Керівні органи розташовані у м. Брюссель. **EOAF** перебуває в сфері політичної відповідальності Віце-президента Європейської Комісії, який відповідає за адміністративні питання, аудит та заходи з протидії фінансовим зловживанням.

Штат **EOAF**: 475 співробітників, які представляють всі країни ЄС. Співробітники **EOAF** виконують завдання, пов'язані із операційною діяльністю Служби (більшість співробітників має досвід роботи на посадах суддів, співробітників митниць, офіцерів карної поліції, податкових інспекторів, фінансових контролерів, аудиторів чи спеціалістів в сфері розвідки). Щорічний бюджет **EOAF** – понад 53 млн євро.

EOAF не є підрозділом поліції, секретною чи прокурорською службою, це адміністративно-слідча служба ЄС.

Головне завдання **EOAF** – боротьба із фінансовими зловживаннями та проявами корупції, що впливають на діяльність ЄС. **EOAF** працює на користь європейських платників податків. Місією **EOAF** є захист фінансових інтересів ЄС: його громадян, репутації Європейських інституцій. **EOAF** об'єктивно, чесно та професійно виконує свої функції, поважаючи права і свободи людини.

EOAF має три основні напрями роботи: розслідування і координація; розвідка; політика протидії зловживанням. **EOAF** наділений повноваженнями щодо проведення адміністративних розслідувань, може надавати допомогу відповідним органам країн ЄС, сприяючи в проведенні їх адміністративних чи карних розслідувань, або шляхом координації транснаціональних справ. **EOAF** видає методичні рекомендації для департаментів Комісії, органів ЄС та установ про заходи по боротьбі із шахрайством. **EOAF** видає матеріали, що містять короткий опис методів, що використовуються шахраями, способи вчинення та ознаки шахрайства («попереджувальні заходи»). **EOAF** на законодавчому рівні здійснює захист фінансових інтересів ЄС за допомогою кримінального законодавства шляхом прийняття директив, які спрямовані на встановлення штрафів та покарання за злочини проти бюджету ЄС у всіх країнах ЄС.

EOAF здійснює співпрацю із митними органами країн ЄС, зокрема з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи в Україні щодо боротьби з шахрайством з метою запобігання незаконній торгівлі, включаючи торгівлю підакцизними товарами та тютюном. **EOAF** 06.06.2013 у м. Брюссель було підписано Домовленості про співробітництво із Міністерством доходів і зборів України щодо боротьби з незаконним переміщенням тютюнових виробів. Основними напрямами співпраці є: протидія незаконному переміщенню тютюнових виробів; співробітництво у сфері виявлення та розслідування фактів незаконного ввезення товарів з метою ухилення від сплати податків та порушень, пов'язаних із заборонами та обмеженнями. Співпраця здійснюється шляхом прийняття участі в багатосторонніх операціях, які ініціюються або координуються **EOAF**; проведення спільних розслідувань; проведення робочих зустрічей експертів; у міжнародних конференціях, семінарах, учбових тренінгах. **EOAF** здійснює обмін оперативною та попереджувальною інформацією про можливі порушення митного законодавства ЄС при здійсненні зовнішньоекономічних операцій.

Жданова В.П.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (EUROPEAN UNION – EU) – інтеграційне економіко-політичне об'єднання країн на основі спільних людських і демократичних цінностей, яке має на меті досягнення стабільності, миру та процвітання. **ЄС** є унікальним міжнародним утворенням, адже його держави-члени заснували спільні інституції та делегували їм певну частку свого суверенітету для того, щоб можна було демократично, на загальноєвропейському рівні ухвалювати рішення з конкретних питань, які становлять загальний інтерес. Членами ЄС на сьогодні є: Австрія, Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швеція. У 2013 р. до **ЄС** приєдналась Хорватія. Країнами-кандидатами наразі визнані Ісландія, Македонія, Сербія, Туреччина, Чорногорія. Потенційні кандидати – Албанія, Боснія і Герцеговина, Косово.

Історичні корені **ЄС** сягають післявоєнного періоду середини XX ст. У травні 1950 р. у Парижі міністр закордонних справ Франції Роберт Шуман запропонував новий план часткової економічної інтеграції. Ця ідея належала Жану Моне. 09.05.1950 було підписано Декларацію Шумана, яка пропонувала створити організацію, що контролюватиме видобування вугілля та виробництво сталі у ФРН та Франції. План Шумана та Моне був реалізований 18.04.1951 підписанням Паризького договору про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄСВС), який набрав чинності в липні 1952 р. Членами нової організації стали Франція, ФРН, Італія, Голландія, Бельгія та Люксембург. Наступним кроком було ухвалення Римського договору про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом). Документ був підписаний 25.03.1957 у і набрав чинності з 1958 р. Ним передбачалася ліквідація всіх національних бар'єрів на шляху вільного руху товарів, послуг, капіталів та робочої сили між країнами-учасницями, а також перехід до вироблення спільної зовнішньоекономічної, сільськогосподарської і транспортної політики. Крім того, було підписано Конвенцію про спільні для трьох співтовариств (ЄСВС, ЄЕС, Євроатому) інституцій, якими стали Парламентська асамблея (Європейський парламент) та Європейський суд. 1967 р. знаменується злиттям трьох співтовариств (ЄСВС, ЄЕС, Євроатому) в єдине Європейське співтовариство. У 1973 р. набула чинності Угода про вільну торгівлю між ЄЕС і ЄСВС з одного боку та країнами Європейської асоціації вільної торгівлі – з іншого. У 1979 р. запровадженням ЕКЮ завершився процес створення Європейської валютної системи (ЄВС). У 1992 р. прийнято Маастрихтську угоду, згідно з якою європейське політичне співробітництво як окрема структура в

рамках **ЄС** було закріплено Угодою про ЄС. Крім того, Маастрихтська угода визначила рамки функціонування єдиної валюти. За рішенням держав та урядів країн-членів з 01.11.1993. організація набула офіційної назви – Європейський Союз.

Подальший процес розбудови **ЄС** характеризує проведення у 1996 р. у Турині (Італія) міжурядової конференції, яка заклала основу підписання у червні 1997 р. державами-членами **ЄС** Амстердамського договору. Головна увага у Договорі приділялась вирішенню проблем працевлаштування та прав громадян, свободи пересування. Було поставлено питання про посилення ролі Європи та керівних структур **ЄС** на міжнародній арені та з огляду на розширення **ЄС** через вступ до нього інших європейських держав, передусім, з Центральної та Східної Європи. 01.01.2002 з метою поілпшення умов для співпраці в межах Європи та зниження витрат, пов'язаних із обміном національних валют, запроваджено єдину європейську валюту – євро.

Лісабонська угода про внесення змін до Угоди про Європейський Союз й Угоди про заснування Європейського співтовариства – нова базова угода щодо принципів функціонування **ЄС**, підписання якої відбулося 13.12.2007 Документ був ратифікований національними парламентами 27 держав **ЄС** і набрав чинності 01.12.2009. Угода містить положення про інституційну реформу в **ЄС**, головною метою якої є поліпшення структури управління **ЄС** з урахуванням його розширення та оптимізації механізмів прийняття рішень. Заснована посада Президента **ЄС**. Нова Угода змінює цінності та мету Європейського Союзу. Принципи, які раніше розглядалися як декларативні, а саме: захист громадян **ЄС** у світі, економічна, соціальна, територіальна єдність, культурна різноманітність та ін. – нарівні з соціальною спрямованістю, стають основними принципами політики **ЄС**. Завданням **ЄС** також стає створення «внутрішнього ринку», соціальний прогрес, безпека, високий рівень захисту оточуючого середовища, захист прав дітей тощо.

Головні органи **ЄС**: Єврорада (European Council) (голови держав чи урядів, а також голова Єврокомісії; головує у Єврораді її президент, який обирається раз на 2,5 роки; засідання проходять в м. Брюссель, Бельгія) і Рада **ЄС** (Council of the

European Union) (профільні міністри – залежно від кола питань чергового засідання).

Постійно діючими органами **ЄС** є: Європарламент (European Parliament) з 732 депутатів (м. Страсбург, Франція). Утворено у 1957 р., з 1979 р. його члени безпосередньо обираються громадянами країн-членів **ЄС** один раз на п'ять років. Кількість депутатів визначається за коефіцієнтом від кількості населення країн-членів. Депутати Європарламенту групуються у фракції не за національною ознакою, а за політичною належністю і представляють міжнародні партійні об'єднання. Голова Європарламенту обирається раз на 2,5 роки. 17.01.2012 ним став Мартін Шульц; Єврокомісія (European Commission) – вищий виконавчий орган **ЄС** (м. Брюссель) (27 членів, по одному представнику від кожної держави-члена, має повноваження впродовж 5-річного терміну. Президент Єврокомісії призначається Євроradою за згодою Європарламенту. Нині ним є Жозе Мануель Баррозу (обрано 23.11.2004, переобрано на другий термін 16.09.2009); Суд ЄС (Court of Justice of the European Union) з 15 суддів та 8 генеральних адвокатів (Люксембург); Європейська рахункова палата (27 представників (по одному від кожної країни-члена ЄС) (Люксембург); Європейський центральний банк (European Central Bank) (до Ради ЄЦБ входять члени правління ЄЦБ та керівники центральних банків країн-учасниць) (м. Франкфурт-на-Майні, ФРН).

Україна у 1994 р. уклала і ратифікувала угоду про партнерство і співробітництво з **ЄС**; у 2005 р. наша країна почала виконувати План дій для утворення спільної зони вільної торгівлі з **ЄС**.

Барановський О.І.

ЄВРОРЕҐІОН (EUROREGION) – організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво; зони багатостороннього міжнародного співробітництва, включаючи режим прикордонної торгівлі.

Є. створюються з метою вирішення спільних проблем, зокрема підвищення життєвого рівня населення прикордонних територій, розбудови комунікаційної інфраструктури, співробітництва у сфері економіки, освіти, охорони здоров'я, культури, довкілля тощо. Сьогодні у Європі налічується понад 120 **Є.** та їх кількість продовжує зростати. В ЄС **Є.** вже сприймаються як суб'єкти міжнародної діяльності. Більшість **Є.** має спільну Концепцію розвитку транскордонного регіону з урахуванням європейських, національних та регіональних інтересів.

Найважливішими правовими документами, що регулюють співпрацю в рамках **Є.**, є ухвалені Радою Європи Мадридська конвенція про прикордонне співробітництво (1980 р.) та Європейська хартія про місцеве самоврядування (1985 р.). ЄС заохочує транскордонне співробітництво, зокрема – через програми Phare, INTERREG тощо. Дана форма транскордонних відносин дозволяє у межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів – на базі спеціальних розширених повноважень на міжнародне співробітництво – місцевим органам влади прикордонних областей розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології тощо. **Є.** можуть створюватися як юридична або не юридична особа, мають свою організаційну структуру та визначені джерела фінансування.

Виділяють три основні типи **Є.**: I – **Є.** всередині ЄС (до цієї групи належать **Є.** які створені на внутрішніх кордонах країн-членів ЄС); II – **Є.** між країнами-членами ЄС і їх сусідами – не членами (до цієї групи належать **Є.**, створені на зовнішніх кордонах ЄС); III – **Є.** між постсоціалістичними державами.

Україна включилася у процес створення **Є.** на початку 1993 р. і на даний час на території України діють дев'ять **Є.**: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), Карпатський єврорегіон (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Ярославна» (Україна, Росія), «Слобожанщина» (Україна, Росія), «Дністер» (Україна, Молдова), «Донбас» (Україна, Росія).

Основні характеристики згаданих **Є.**:

— **Є.** «Буг» (утворений 29.09.1995), до складу якого входять Волинська область, Жовківський та Сокальський райони Львівської області, Хелмське, Люблінське, Замостське, Тарнобжеське та Білопідлянське воєводства (Польща), Брестська область (Республіка Білорусь). Територія **Є.** становить близько 81 тис. км^2 з чисельністю населення біля 5,0 млн чол., у тому числі територія України – 23,1 тис. км^2 з чисельністю 1,3 млн чол.;

— Карпатський **Є.** (утворений 14.02.1993), до складу якого входять Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області, адміністративно-територіальні одиниці п'яти держав – Польщі (Кросно, Перемишль, Жешув, Тарнув), Словаччини (райони Бардіїв, Гуменне, Кошице, Межилаборце, Міхаловце, Пряшів, Сабінов, Сніна, Собранце, Стропков, Свидник, Требішов, Вранов), Угорщини (округи Боршод-Абауй-Земплен, Гайду-Бігар, Гевеш, Йас-Надькун-Солнок, Саболч-Сатмар-Берег та міста Мішкольц, Дебрецен, Егер, Ніредьгаза), Румунії (повіти Сату-Маре, Марамуреш, Бігор, Са-лай, Ботошани). Карпатський **Є.** охоплює 161,3 тис. км^2 з 16 млн населення, у тому числі територію України – 56,6 тис. км^2 з чисельністю 6,4 млн чол.;

— **Є.** «Нижній Дунай» (утворений 14.08.1998), до складу якого входять Одеська область, адміністративно-територіальні одиниці Республіки Молдова (райони Вулканешти, Кагул, Кантемир), Румунії (повіти Бреїла, Галац, Тульча). Територія **Є.** охоплює 53,3 тис. км^2 з чисельністю 4,0 млн чол., у тому числі територія України – 33,3 тис. км^2 з чисельністю 2,5 млн чол.;

— **Є.** «Верхній Прут» (утворений 22.09.2000), до складу якого входять Чернівецька область (Україна), Ботошанський повіт (Румунія), Сучавський повіт (Румунія), Белцький повіт (Республіка Молдова), Єдинецький повіт (Республіка Молдова). Територія Є. охоплює майже 29 тис. км^2 з чисельністю 2,9 млн чоловік, у тому числі територія України – 8,1 тис. км^2 з чисельністю 935,4 тис. чол. Починаючи з 15.10.2003 до складу **Є.** «Верхній Прут» входять Івано-Франківська область з боку України, Фалештський, Єдинецький, Глоденський, Окницький, Ришканський та Бриченський райони з боку Республіки Молдова (замість вказаних двох молдовських повітів, після проведення адміністративно-територіальної реформи). Європейським асоційованим партнером **Є.** «Верхній Прут» є федеральна земля Карінтія (Австрія);

— **Є.** «Дніпро» (утворений 29.04.2003), до складу якого увійшли Чернігівська область (Україна), Гомельська область (Білорусь) та Брянська область (Російська Федерація). Територія **Є.** охоплює *107,2* тис. км^2 з чисельністю 3,9 млн чол., у тому числі територія України – 31,9 тис. км^2 з чисельністю 1,1 млн чол.;

— **Є** «Слобожанщина» (утворений 7.11.2003), до складу якого увійшли Харківська область (Україна) та Белгородська область (Російська Федерація). Площа **Є.** «Слобожанщина» становить 58,5 тис. км^2, в ньому проживає 4,3 млн чол.;

— **Є.** «Ярославна» (утворений 24.04.2007), до складу якого входять Сумська область України та Курська область Російської Федерації. Територія **Є.** «Ярославна» становить 53,6 тис. км^2, з них на Україну припадає 44,4 %, на Російську Федерацію – 55,6 % й населенням 2,4 млн чол.;

— **Є.** «Дністер» (утворений 2.02.2012), до складу якого входять Вінницька область (Україна), Окницький район (Республіки Молдова), Дондушенський район (Республіки Молдова), Сорокський район (Республіки Молдова), Флорештський район (Республіки Молдова), Шолданештський район (Республіки Молдова), Резінський район (Республіки Молдова) з територією – 31,1 тис. км^2 та населенням 2,0 млн чол.;

— **Є.** «Донбас» (утворений 29.10.2010), включає в себе Ростовську область Російської Федерації, Луганську та Донецьку області України.

Сумарна площа областей-членів **Є.** становить приблизно 127 тис. км^2, чисельність населення даного **Є.** становить 11,5 млн чол.

Вивчається питання щодо створення **Є.** «Азов» на території Автономної Республіки Крим, Запорізької та Донецької областей. Опрацьовується питання щодо розробки проектів **Є.** «Сян» (Львівська область України та Підкарпатське воєводство Республіки Польща), «Земплін» (Закарпатська область, Кошицький край Словаччини). Ведуться переговори щодо входження Миколаївської області до **Є.** «Померанія».

Діяльність митних органів при функціонуванні **Є.** спрямована на створення сприятливих умов для інвестиційної привабливості регіону, полегшення процесу перетину кордону для фізичних осіб та переміщення вантажів шляхом спрощення прикордонних митних формальностей та сприяння відкриттю нових пунктів пропуску.

Прус Л.Р.

ЄГОРОВ ОЛЕКСАНДР БОРИСОВИЧ (YEHOROV OLEKSANDR BORYSOVYCH) – Голова ДМСУ з вересня 2005 по грудень 2007 р., дійсний державний радник митної служби України, Почесний митник України, Заслужений економіст України.

Народився 03.10.1957 у м. Бровари Київської області. З 1975 по 1977 р. служив в збройних силах СРСР. У 1983 р. закінчив Київський Державний університет ім. Т. Г. Шевченка за спеціальністю романо-германські мови та література.

Трудову діяльність розпочав у 1983 р. вчителем іноземної мови у школі № 216 м. Київ. З серпня 1986 по січень 1992 р. працював інспектором, старшим інспектором, заступником начальника Бориспільської митниці. З січня 1992 по січень 1996 р. – заступник Голови ДМКУ, з січня 1996 по жовтень 2003 р. – перший заступник Голови ДМСУ, з жовтня 2003 по вересень 2005 р. – начальник Київського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів ДМСУ.

Указом Президента України від 23.09.2005 О.Б. Єгорова призначено на посаду Голови ДМСУ.

Перебуваючи на посаді Голови Державної митної служби України, О. Б. Єгоров вжив суттєвих заходів для розвитку митних органів України. Пріоритетними напрямами цього керівника митної служби було удосконалення та гармонізація зі світовими нормами митного законодавства України, реалізація запроваджених митною службою принципів діяльності «єдиного вікна» та «єдиного офісу», організація попереднього документаль-

ного контролю, забезпечення спрощення митних процедур, підвищення якості митного контролю за базою оподаткування, класифікацією, країною походження товарів. З метою скорочення часу митного оформлення товарів і транспортних засобів у 4 кварталі 2005 р. було затверджено наказ про використання в електронному вигляді попереднього повідомлення, а для забезпечення якісного контролю за правильністю визначення митної вартості затверджено порядок формування й оновлення довідника контрольних показників митної вартості товарів, що ввозяться на митну територію України. У рамках поширення конструктивної співпраці з підприємствами – суб'єктами ЗЕД продовжувалося формування «білого списку» та була введена «Стоп-картка», що використовувалася суб'єктами господарювання як один із засобів боротьби з корупційними діями працівників митниць або митних постів.

Окремим напрямом роботи О. Б. Єгорова була організація взаємодії митної служби з суб'єктами господарювання, які пов'язані із обслуговуванням ЗЕД. З цією метою було прийнято рішення щодо обміну інформацією між банками та органами виконавчої влади про авалювання векселів, які видаються під час ввезення товарів на митну територію України та забезпечено функціонування пунктів інформаційного обміну в режимі реального часу для роботи з інформаційними базами даних митних органів, податкових органів, органів внутрішніх справ, прикордонної служби, служби статистики.

Під керівництвом О. Б. Єгорова митники провадили активну роботу з виявлення й припинення митних правопорушень, у зв'язку з чим у регіонах були створені міжвідомчі мобільні групи по боротьбі з контрабандою, діяльність яких здійснювалася на основі аналізу ризиків і взаємодії з правоохоронними органами України та митними адміністраціями держав-сусідів. У рамках міжнародного співробітництва О. Б. Єгоров сприяв проведенню міжнародних семінарів та робочих зустрічей з питань європейської практики впровадження надійних технологій виявлення контрабанди, захисту прав інтелектуальної власності, забезпечення ефективного митного контролю шляхом належного управління ризиками. На кордонах з країнами-сусідами створювалися «контактні пункти» митного контролю, до яких входили представники митниць і прикордонних підрозділів України та сусідніх держав. Продовжувалася ефективна реалізація державної програми «Контрабанді – СТОП» з впровадженням у практику набутого національного та світового досвіду боротьби з незаконним переміщенням через митний кордон зброї, наркотичних засобів, валюти, дорогоцінних металів, культурних цінностей.

Особливе значення з метою обмеження та подолання митного шахрайства для О. Б. Єгорова мало законодавче регулювання обміну інформацією митниками України з митними адміністраціями країн СНД, ЄС та світу, ВМО, Інтерполом. Взаємне міжнародне інформування забезпечило здійснення порівняльного аналізу митної статистики, викриття незаконних дій недобросовісних підприємців і встановлення розбіжностей у декларуванні товарів на рівні макропоказників.

Вагомі заходи Головою ДМСУ були вжиті для удосконалення кадрової політики: активно використовувався конкурсний відбір кандидатів на службу в митницях, значна увага приділялася підвищенню професійного та освітнього рівня митників, здійснювалися рішучі заходи для підвищення рівня дисципліни, організованості та подолання корупції й зловживань з боку посадових осіб митних органів. За ініціативою О. Б. Єгорова було впорядковано процес чергової атестації працівників митних органів та розроблено графіки, згідно з якими підрозділи рівномірно проходили атестацію. Велику увагу О. Б. Єгоров приділяв взаємодії з Профспілкою митних органів України, справі регулювання трудових відносин, соціальному захисту, житловій проблематиці та медичному забезпеченню працівників митної служби.

О. Б. Єгоров нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, медаллю «За мужність в охороні державного кордону України», відзнакою «За заслуги», пам'ятним нагрудним знаком «За сумлінну службу в митних органах України», нагрудним знаком «За сумлінну службу в митних органах України» III ступеня, медаллю Державного митного комітету Росії «За укрепление таможенного содружества» II ступеня, нагрудним знаком «Ветеран Державної митної служби України», нагрудним знаком «Золота зірка «За заслуги», Почесною грамотою МФУ, пам'ятними нагрудними знаками «15 років Державній прикордонній службі України», «15 років митній службі України», нагрудними знаками «Хрест Доблесті» I та II ступеня, «За військову доблесть».

Корнійчук О.Т., Фрадинський О.А., Медвідь Ю.О.

ЄДИНА АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЄАІС ДМСУ) (UNIFIED AUTOMATED INFORMATION SYSTEM OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – багатофункціональна інтегрована автоматизована система, що забезпечувала інформаційну підтримку та супроводження митної справи в Україні і становила сукупність кількох взаємопов'язаних інформаційних систем та програмно-інформаційних комплексів.

ЄАІС ДМСУ почала створюватися у 1992 р. з метою забезпечення реалізації державної політики у митній справі. Користувачами **ЄАІС ДМСУ** були посадові особи структурних підрозділів ДМСУ, митних органів, спеціалізованих митних установ, організацій, інших державних та недержавних органів,

яким у встановленому порядку надані відповідні права доступу до інформації в цій системі.

Основними завданнями **ЄАІС ДМСУ** були: інформаційна підтримка основних процесів діяльності митних органів; збирання, оброблення, створення, накопичення, аналіз, передавання та зберігання інформації у сфері митної справи; автоматизація формування даних митної статистики та підвищення її достовірності; підвищення ефективності контролю своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів; зменшення часу на митне оформлення товарів і транспортних засобів та витрат, які несуть митні органи під час здійснення митного контролю та митного оформлення; забезпечення резервного копіювання та зберігання інформаційних ресурсів; підвищення оперативності вирішення митними органами завдань, покладених на них законодавством, зменшення часових та фінансових витрат на інформаційно-пошукові, розрахункові та аналітичні роботи, формування належної звітності; забезпечення інформаційної взаємодії з центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та недержавними установами – суб'єктами ЗЕД, митними та правоохоронними органами інших країн.

До складу **ЄАІС ДМСУ** входили такі елементи: автоматизована інформаційна система «Центр»; автоматизована система митного оформлення та локальні підсистеми митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, що взаємодіють із автоматизованою інформаційною системою «Центр»; відомча телекомунікаційна мережа ДМСУ; локальні обчислювальні мережі митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій; інформаційно-телекомунікаційний комплекс ДМСУ «Електронна пошта»; адміністративно-правова інформаційна підсистема; підсистема інформаційного забезпечення; система електронного документообігу ДМСУ; комплексна система захисту інформації; підсистема криптографічного захисту інформації; система електронного цифрового підпису ДМСУ.

Програмне забезпечення **ЄАІС ДМСУ** було системою програмних засобів, програмної документації й інструктивно-методичних матеріалів, призначених для функціонування автоматизованої обробки даних, і забезпечує вирішення функціональних завдань системи. Інформаційне забезпечення автоматизованої обробки даних ДМСУ – сукупність системи класифікації і кодування, системи показників, уніфікованих систем митної документації і файлів баз даних, яка використовувалась митними органами для отримання та обробки інформації.

Розвиток **ЄАІС ДМСУ** та забезпечення побудови безпаперового електронного середовища «суб'єкт ЗЕД – митниця» здійснювався в рамках Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» з впровадженням системи електронного декларування. Метою цієї концепції було формування та створення комплексної системи на базі **ЄАІС ДМСУ**, що сприяло забезпеченню митної безпеки України.

Разумей М.М., Попель С.А.

«ЄДИНА ЗУПИНКА» – див. ПРИНЦИП «ЄДИНОЇ ЗУПИНКИ» – «ОДНА ЗУПИНКА» – ПРИНЦИП ОФОРМЛЕННЯ «ОДНА ЗУПИНКА – ОДНЕ ВІКНО».

ЄДИНА КОНВЕНЦІЯ ПРО НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ ВІД 30 БЕРЕЗНЯ 1961 РОКУ (SINGLE CONVENTION ON NARCOTIC DRUGS, MARCH 30, 1961) – міжнародний договір, ухвалений на конференції ООН, що відбувалася у Нью-Йорку протягом січня – березня 1961 р. Набув чинності 13.12.1964.

Є.к. складається з преамбули, 51 ст. і 4 переліків наркотичних засобів, систематизованих залежно від застосовуваного до них режиму контролю. У преамбулі вказано дві головні мети **Є.к.:**

– правова – укласти взаємоприйнятний міжнародний документ, який замінить усі раніше прийняті міжнародні договори щодо режиму міжнародного контролю над наркотичними засобами;

– соціально-економічна – обмежити використання наркотичних засобів виключно медичними та науковими потребами.

Норми **Є.к.** закріплюють поняття «наркотичний засіб» та основних наркотичних засобів, таких як опій, листя коки, каннабісу, а також інших термінів, пов'язаних з обігом наркотиків. Ці визначення допомагають окреслити межі поширення дії цього документа як на відповідні речовини, так і на процеси їх виготовлення та розповсюдження. Наркотичні засоби за ступенем їх небезпечності було об'єднано у групи, включені до 4 списків; розроблено механізм міжнародного контролю за їх використанням на міжнародному і внутрішньодержавному рівні. Основний принцип контролю над міжнародною торгівлею наркотичними засобами полягає у тому, що жодна держава не має права експортувати наркотики в іншу країну без спеціальної згоди останньої. Переміщення засобів можливе лише в таких випадках: відповідно до законів і правил країни, до якої ввозять наркотики; у межах розрахунків для цієї країни.

Щодо контролю над незаконним обігом наркотиків, то згідно з **Є.к.** він повинен починатися з контролю над культивуванням. Насправді, незаконне виробництво маку, листя коки й каннабісу є основним джерелом цього обігу. Не маючи можливості знищити безпосередньо саме джерело, міжнародне право сподівається вплинути на нього за допомогою репресивних заходів, спрямованих на боротьбу з наркоторговцями. На розв'язання цього завдання спрямовано три статті **Є.к.**: рекомендація

державам застосовувати «адекватні» заходи щодо припинення серйозних правопорушень у сфері торгівлі наркотиками, заходи, що стосуються конфіскації виявлених наркотичних речовин, та заходи щодо міжнародного правового співробітництва й взаємодопомоги, особливо з питань видачі злочинців.

У подальшому ООН постійно посилювала свій контроль у цій сфері, що зумовило прийняття наступних Конвенцій 1971 р. та 1988 р. про психотропні речовини та боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, а також санкціонування на світовому рівні концепції «війни з наркотиками».

Бабенко Б.І.

ЄДИНА МИТНА ТЕРИТОРІЯ МИТНОГО СОЮЗУ – див. ТЕРИТОРІЯ МИТНА МИТНОГО СОЮЗУ, БІЛОРУСІ, КАЗАХСТАНУ І РОСІЇ.

ЄДИНА ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ КРАЇН – ЧЛЕНІВ РАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДОПОМОГИ (ЄТН ЗТ РЕВ) (UNIFIED COMMODITY NOMENCLATURE OF FOREIGN TRADE OF MEMBER-COUNTRIES OF THE COUNCIL FOR MUTUAL ECONOMIC ASSISTANCE) – товарна номенклатура, що застосовувалась у соціалістичних країнах та передбачала класифікацію товарів за їх призначенням, походженням і ступенем обробки. Використовувалась у СРСР із 1962 по 1991 р. Будова **ЄТН ЗТ РЕВ** дозволяла групувати товари на: засоби виробництва і предмети споживання, основні та оборотні засоби, вироби промисловості та сільського господарства.

ЄТН ЗТ РЕВ ґрунтувалась на семирозрядному кодуванні товарів. Перший розряд позначав номер розділу, два перших – групи, три перших – підгрупи, п'ять знаків використовувались для позначення товарної позиції і сім – для товарної субпозиції.

Особливістю **ЄТН ЗТ РЕВ** була наявність нульового розділу, у якому відображались виробничі операції. Структура **ЄТН ЗТ РЕВ** включала такі розділи: Розділ «Операції (послуги) матеріального характеру» (товарні групи від 01 до 09); Розділ 1 «Машини, обладнання та транспортні засоби» (10 – 19 товарні групи); Розділ 2 «Паливо, мінеральна сировина і матеріали» (20 – 28 товарні групи); Розділ 3 «Хімічні продукти, добрива, каучук» (30 – 36 товарні групи); Розділ 4 «Будівельні матеріали та деталі» (40 – 42 товарні групи); Розділ 5 «Сировина та продукти її переробки (непродовольчі), крім раніше поіменованих» (50 – 59 товарні групи); Розділ 6 «Живі тварини» (60 товарна група); Розділ 7 «Сировина для виробництва харчосмакових товарів» (70 – 72 товарні групи); Розділ 8 «Харчосмакові товари» (80 – 85 товарні групи); Розділ 9 «Промислові товари народного споживання» (90 – 98 товарні групи).

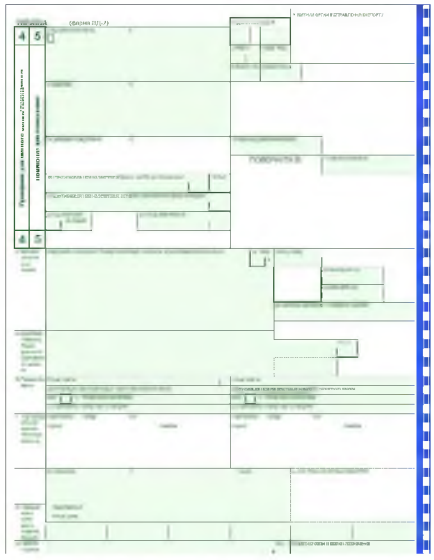
ЄТН ЗТ РЕВ розроблялась як статистична товарна номенклатура, але вона використовувалась як основа митного тарифу СРСР. Перелік товарів, включених до **ЄТН ЗТ РЕВ,** був менший ніж у Гармонізованій системі опису та кодування товарів, що не дозволяло ефективно здійснювати економічне регулювання зовнішньої торгівлі.

Застосування **ЄТН ЗТ РЕВ** давало можливість співставляти планові та звітні показники зовнішньої торгівлі в межах окремих країн та між країнами-членами РЕВ. Зв'язок зі іншими класифікаціями здійснювався за допомогою перехідних таблиць.

Яковенко О.В.

«ЄДИНЕ ВІКНО» – див. ПРИНЦИП «ЄДИНОГО ВІКНА».

ЄДИНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОКУМЕНТ (SINGLE ADMINISTRATIVE DOCUMENT – SAD) – стандартна форма митної декларації, введена в 1988 р. в країнах ЄС, а потім і в інших країнах Західної Європи. Використовується у взаємній торгівлі всіх країн – членів ЄС та в торгівлі з «третіми країнами». Містить вичерпну інформацію про товар, спосіб його транспортування, відомості про відправника та одержувача товару, банківські, страхові і податкові дані. **Є.а.д.** є набором однотипних декларацій, заповнених у восьми примірниках. Кожен з восьми примірників **Є.а.д.** має свій колір і призначення. Зокрема, перші три з них забезпечують виконання формальностей в країні-експортера товару, а п'ять інших – в країні-імпортера товару. До **Є.а.д.** прикладаються рахунок-фактура, сертифікат походження, а також (в деяких випадках) імпортний сертифікат, документи зовнішньоторговельного контролю.

Є.а.д. об'єднав близько 200 різних митних і

статистичних формулярів, які використовувались раніше в країнах ЄС. Заснований на формулярі-зразку ЄЕК ООН для торговельних і транспортних документів. Все більше **Є.а.д.** використовується в країнах поза межами ЄС; наприклад, країни ЄврАзЕС ухвалили рішення про його застосування з 01.01.2007, Україна – 01.01.2008.

Мінфін затвердив зразки бланків: єдиного адміністративного документа форми МД-2; додаткового аркуша до нього форми МД-3; доповнення до ВМД форми МД-6; єдиного адміністративного документа форми МД-4; додаткового аркуша до нього форми МД-5; доповнення до ВМД форми МД-7; специфікації форми МД-8. Крім того, Мінфін затвердив Технічний опис вищезазначених бланків.

Прус Л.Р.

ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР МІСЦЬ ЗБЕРІГАННЯ (UNIFIED STATE REGISTER OF STORAGE PLACES) – перелік місць, що використовуються для зберігання спирту, та приміщень, що використовуються для зберігання алкогольних напоїв та тютюнових виробів, який містить відомості про місцезнаходження місць зберігання та відомості про заявників.

До **Є.д.р.** вносяться: місця зберігання алкогольних напоїв та тютюнових виробів; місця зберігання спирту суб'єктів підприємницької діяльності – виробників спирту та алкогольних напоїв; місця зберігання спирту суб'єктів підприємницької діяльності, які отримують спирт для забезпечення виробничих та інших потреб, якщо його кількість перевищує 100 декалітрів на квартал.

Для внесення місць зберігання спирту або алкогольних напоїв або, тютюнових виробів до **Є.д.р.** суб'єкти підприємницької діяльності подають заяву у Департамент контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів Державної податкової адміністрації України

Для внесення до **Є.д.р.** місць зберігання роздрібних партій алкогольних напоїв або тютюнових виробів суб'єкти підприємницької діяльності подають заяву у регіональне управління Департаменту за місцезнаходженням місця зберігання.

Заява про внесення місця зберігання спирту, алкогольних напоїв або тютюнових виробів до **Є.д.р.** подається за встановленою формою. До заяви додаються: документ, що підтверджує право користування цим приміщенням, та довідка про відповідність місця зберігання спирту установленим вимогам, видана Департаментом або його регіональними управліннями, – у разі реєстрації місця зберігання спирту; нотаріально посвідчена копія ліцензії на відповідний вид діяльності, копія документа, що підтверджує право користування приміщенням (договір оренди, свідоцтво на право власності та інше).

До **Є.д.р.** вносяться: відомості про заявника – ідентифікаційний код (номер), найменування (прізвище, ім'я, по батькові), місцезнаходження або місце проживання (поштовий індекс, область, район, місто, вулиця, номер будинку), серія та номер ліцензії, виданої заявнику на відповідний вид діяльності; відомості про місце зберігання – місцезнаходження (поштовий індекс, область, район, місто, вулиця, номер будинку), площа місця зберігання (місткість місця зберігання спирту), вид продукції, що зберігається; дата включення місця зберігання до **Є.д.р.**; серія, номер та дата видачі довідки про внесення місця зберігання до **Є.д.р.**; підстави та дата виключення місця зберігання з **Є.д.р.**

При внесенні місця зберігання до **Є.д.р.** йому присвоюється індивідуальний номер. Індивідуальний номер місця зберігання, яке виключено з **Є.д.р.**, не може бути присвоєний іншому місцю зберігання.

Виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового та алкогольних напоїв здійснюється за наявності внесених до **Є.д.р.** місць зберігання спирту. У разі зберігання спирту, або алкогольних напоїв, або тютюнових виробів у місцях зберігання, не внесених до **Є.д.р.**, до суб'єктів підприємницької діяльності застосовуються фінансові санкції у порядку, установленому чинним законодавством.

Виключення місця зберігання з **Є.д.р.** здійснюється податковим органом (ДФСУ), який його вносив, на підставі письмової заяви суб'єкта підприємницької діяльності, що був заявником такого місця зберігання, або у разі анулювання ліцензії, виданої такому суб'єкту підприємницької діяльності відповідно до законодавства України, шляхом прийняття відповідного письмового розпорядження не раніше ніж через 10 робочих днів з моменту виникнення цих підстав. Протягом 3 робочих днів з моменту прийняття розпорядження про виключення місця зберігання з **Є.д.р.** орган державної податкової служби видає суб'єкту підприємницької діяльності засвідчену копію письмового розпорядження.

У разі зміни відомостей про заявника місця зберігання (найменування або місцезнаходження юридичної особи, прізвища або місця проживання фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності) або характеристик місця зберігання орган державної податкової служби, який вносив місце зберігання до **Є.д.р.**, на підставі заяви суб'єкта підприємницької діяльності протягом семи календарних днів уносить зміни до **Є.д.р.** та видає суб'єкту підприємницької діяльності довідку, оформлену на новому бланку з урахуванням змін.

Фрадинський О.А.

ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОТРИМУВАЧІВ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ (UNIFIED STATE REGISTER OF RECIPIENTS OF HUMANITARIAN AID) – система збору, накопичення та обробки даних про юридичних осіб, які є отримувачами гуманітарної допомоги. **Є.д.р.** веде Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики), воно ж приймає рішення про реєстрацію отримувачів гуманітарної допомоги.

Реєстрації підлягають підприємства громадських організацій інвалідів, ветеранів війни та праці, а також підприємства, установи та організації, що утримуються за рахунок бюджетів, та уповноважені ними державні установи; благодійні організації, створені у визначеному законодавством порядку, громадські організації інвалідів, ветеранів війни та праці, Товариство Червоного Хреста України та його обласні організації, творчі спілки, а також громадські організації, створені для здійснення передбаченої їх статутними документами екологічної, оздоровчої, аматорської, спортивної, культурної, освітньої та наукової діяльності; релігійні організації, зареєстровані у визначеному порядку; реабілітаційні установи для інвалідів та дітей-інвалідів, які мають відповідну ліцензію на здійснення реабілітаційних послуг, незалежно від відомчого підпорядкування, типу і форм власності.

Для реєстрації юридична особа подає Мінсоцполітики: заяву; орієнтовний перелік набувачів гуманітарної допомоги – юридичних осіб та/або інформацію про орієнтовну кількість населення, що потребує допомоги; документи, необхідні для визнання вантажів, коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою (заяву про визнання вантажу гуманітарною допомогою; письмову пропозицію донора про надання гуманітарної допомоги; план розподілу вантажу набувачам; інформацію міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій щодо доцільності визнання вантажів, коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою (за наявності)); нотаріально засвідчену копію установчих документів. Мінсоцполітики, після надходження передбачених документів, приймає рішення про реєстрацію отримувача гуманітарної допомоги. Копію свого рішення Мінсоцполітики надсилає Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським держадміністраціям, ДФСУ, НБУ та отримувачу гуманітарної допомоги.

У разі, коли документи подані не в повному обсязі або оформлені з порушенням вимог законодавства, міністерство приймає рішення про відмову у включенні юридичної особи до **Є.д.р.** Копія рішення про відмову в реєстрації надсилається заявнику.

До **Є.д.р.** вносяться код згідно з ЄДРПОУ отримувача гуманітарної допомоги, дані про його місцезнаходження, найменування, прізвище та ініціали керівника, номери телефонів. У разі внесення змін до відомостей про юридичну особу, яка є отримувачем гуманітарної допомоги, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, отримувачі гуманітарної допомоги зобов'язані протягом десяти календарних днів повідомити про це Мінсоцполітики для внесення відповідних змін до **Є.д.р.**

Рішення про виключення отримувача гуманітарної допомоги з **Є.д.р.** приймається Мінсоцполітики в разі: документального підтвердження факту порушення отримувачем гуманітарної допомоги законодавства про гуманітарну допомогу; подання отримувачем гуманітарної допомоги заяви про виключення його з **Є.д.р.**; ліквідації юридичної особи, яка є отримувачем гуманітарної допомоги.

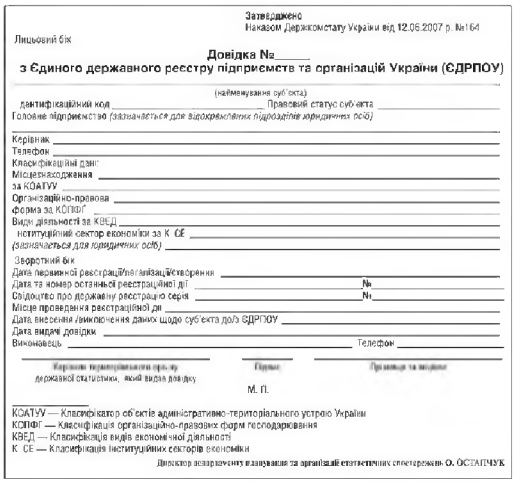
Рішення про повторне включення до **Є.д.р.** юридичної особи, яка порушила законодавство про гуманітарну допомогу, може бути прийняте не раніше ніж через шість місяців після прийняття рішення про її виключення. Інформація, що міститься в Реєстрі, є відкритою і загальнодоступною.

Фрадинський О.А.

ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ (ЄДРПОУ) (UNIFIED STATE REGISTER OF ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS OF UKRAINE) – автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання даних про юридичних осіб всіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, що знаходяться на території України, а також відокремлені підрозділи юридичних осіб України, що знаходяться за її межами.

ЄДРПОУ ведеться з метою: забезпечення єдиного державного обліку та ідентифікації суб'єктів; класифікації суб'єктів для отримання статистичної інформації у формалізованому вигляді; проведення спостережень за структурними змінами в економіці щодо видів діяльності, створення, реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) та ліквідації суб'єктів; удосконалення статистичного обліку суб'єктів та створення реєстрів респондентів статистичних спостережень (статистичних реєстрів).

Інформаційний фонд **ЄДРПОУ** містить такі дані: ідентифікаційні – ідентифікаційний код та найменування суб'єкта; класифікаційні – види економічної діяльності, територіальна належність, форма власності, організаційно-правова форма господарювання, інституційний сектор економіки, найменування органу, до сфери управління якого належить суб'єкт, тощо; довідкові – місцезнаходження, телефон, телефакс, прізвище керівника, засновників тощо; реєстраційні – відомості про створення,

Затверджено
Наказом Держкомстату України від 12.06.2007 р. №164

Лицьовий бік

Довідка №_____
з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ)

(найменування суб'єкта)
ідентифікаційний код _____ Правовий статус суб'єкта _____
Головне підприємство *(зазначається для відокремлених підрозділів юридичних осіб)*
_____
Керівник _____
Телефон _____
Класифікаційні дані:
Місцезнаходження _____
за КОАТУУ _____
Організаційно-правова форма за КОПОГ _____
Види діяльності за КВЕД _____
інституційний сектор економіки за К ОЕ _____
(зазначається для юридичних осіб) _____
Зворотний бік
Дата первинної реєстрації/легалізації/створення _____
Дата та номер останньої реєстраційної дії _____ №_____
Свідоцтво про державну реєстрацію серія _____ №_____
Місце проведення реєстраційної дії _____
Дата внесення (виключення) даних щодо суб'єкта до ЄДРПОУ _____
Дата видачі довідки _____
Виконавець _____ Телефон _____

Керівник територіального орг. у державної статистики, який видав довідку — Підпис — Прізвище та ініціали

М. П.

КОАТУУ — Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України
КОПФГ — Класифікація організаційно-правових форм господарювання
КВЕД — Класифікація видів економічної діяльності
К ОЕ — Класифікація інституційних секторів економіки

Директор департаменту планування та організації статистичних спостережень О. ОСТАПЧУК

припинення суб'єктів та вчинення інших реєстраційних дій щодо них; економічні – виробничі та фінансово-економічні показники діяльності суб'єкта.

Присвоєння ідентифікаційних кодів з **ЄДРПОУ** здійснюється: державними реєстраторами – суб'єктам, на яких поширюється дія ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»; органами державної статистики – суб'єктам, на яких не поширюється дія ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» і відомості про які не становлять державну таємницю; відповідними центральними органами виконавчої влади – суб'єктам, відомості про які становлять державну таємницю. Таким органам Державна служба статистики України передає ідентифікаційні коди для ведення відомчого обліку.

Ідентифікаційний код зберігається за суб'єктом, якому він присвоєний, протягом усього періоду його існування і є єдиним. У разі перетворення юридичної особи, крім центральних органів виконавчої влади, за правонаступником зберігається її ідентифікаційний код. У разі припинення юридичної особи шляхом приєднання до іншої юридичної особи та створення на базі юридичної особи, що припинилася, відокремленого підрозділу ідентифікаційний код такої юридичної особи залишається за відокремленим підрозділом. В інших випадках припинення юридичної особи присвоєння її ідентифікаційного коду новоствореним суб'єктам забороняється. Ідентифікаційний код є обов'язковим для використання в усіх видах звітних та облікових документів суб'єкта і зазначається на його печатках та штампах.

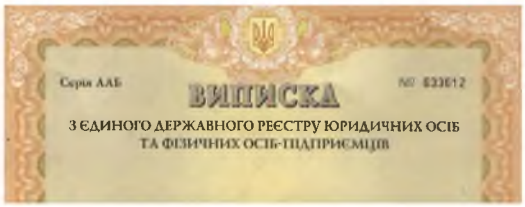
Ведення **ЄДРПОУ** здійснюється: на державному рівні – уповноваженим органом державної статистики; на територіальному рівні – територіальними органами державної статистики.

Фрадинський О.А.

ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ (ЄДР) (UNIFIED STATE REGISTER OF LEGAL ENTITIES AND INDIVIDUAL ENTREPRENEURS) – автоматизована система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

ЄДР створюється з метою забезпечення державних органів, а також учасників цивільного обігу достовірною інформацією про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців з реєстру. Ведеться на електронних носіях відповідно до державних стандартів, що забезпечують його сумісність і взаємодію з іншими інформаційними системами та мережами, що складають інформаційний ресурс держави.

Технічні та програмні засоби ведення **ЄДР** повинні забезпечувати: автоматизоване ведення еталона **ЄДР**; контроль за повнотою внесення записів до **ЄДР**; передачу відповідним органам статистики, митним, Пенсійного фонду України повідомлень та відомостей з реєстраційних карток при вчиненні реєстраційних дій, що передбачені законодавством, у тому числі для взяття на облік, зняття з обліку юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; отримання даних у порядку взаємообміну інформацією відомчих реєстрів органів статистики, митних, Пенсійного фонду України; виконання в повному обсязі функцій адміністратора бази даних (накопичення, аналіз даних, актуалізація даних, права доступу тощо); зберігання відо-

мостей про юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців протягом 75 років з дати внесення запису про припинення юридичної особи або припинення підприємницької діяльності фізичною особою-підприємцем; захист даних згідно із законом; достовірність та повноту відомостей з реєстраційних карток; контроль за проведенням реєстраційних дій; оперативну видачу виписок та довідок з **ЄДР**, а також документальне відтворення процедур державної реєстрації. До **ЄДР** не заносяться відомості, що становлять державну таємницю.

ЄДР створюється і ведеться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, який є його розпорядником. Адміністратором **ЄДР** є державне підприємство, що належить до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. **ЄДР** є об'єктом права державної власності.

Фрадинський О.А.

ЄДИНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР (COMMON FREE MARKET ZONE) – інтеграційне об'єднання держав Митного союзу – Білорусі, Казахстану, Росії. Теоретично цей проект може бути розширено аж до створення єдиного економічного простору, що включає також ЄС. **ЄЕП** запрацювало на території Росії, Білорусі і Казахстану з 01.01.2012. Повною мірою інтеграційні угоди **ЄЕП** почали працювати з липня 2012 р.

Емблема ЄЕП

Для вступу до **ЄЕП** країна має ратифікувати такі документи: Угоду про узгоджену макроекономічну політику; Угоду про єдині принципи регулювання діяльності суб'єктів природних монополій; Угоду про забезпечення доступу до послуг природних монополій у сфері електроенергетики, транспортування газу; Угоду про єдині принципи і правила технічного регулювання.

23.02.2003 президенти Росії, Казахстану, Білорусі та України заявили про намір сформувати **ЄЕП**. 19 вересня того ж року було підписано Угоду про намір сформувати **ЄЕП**. 15.09.2004 на саміті в Астані президенти країн «четвірки» затвердили перелік документів, що підлягають узгодженню і підписанню в першочерговому порядку. Передбачалося, що першочергові угоди становитимуть нерозривний пакет, мають бути підписані й набути чинності одночасно. У кінці серпня 2005 р. на саміті глав країн-учасниць Угоди з формування **ЄЕП** українське керівництво погодилось підписати лише 15 документів, які регламентують створення зони вільної торгівлі. Решта документів щодо **ЄЕП**, у яких ідеться про створення наднаціонального тарифного органу та митного союзу, Україна відмовилась підписати.

09.12.2010 Росія, Казахстан і Білорусь підписали усі 17 документів про створення **ЄЕП.** 18.11.2011 країни підписали документи наступного етапу інтеграції: Декларацію про Євразійську економічну інтеграцію; Договір про Євразійську економічну комісію; Регламент роботи Євразійської економічної комісії.

У Декларації про Євразійську економічну інтеграцію зазначається про перехід з 01.01.2012 до наступного етапу інтеграційного створення **ЄЕП** заснованого на нормах і принципах СОТ й відкритого на будь-якому етапі свого формування для приєднання інших держав. Кінцева мета – створення до 2015 р. Євразійського економічного союзу.

Мета формування **ЄЕП** – створення умов для стабільного та ефективного розвитку економік держав-учасниць і підвищення рівня життя населення. Основними принципами функціонування **ЄЕП** є забезпечення свободи переміщення товарів, послуг, фінансового і людського капіталу через кордони держав-учасниць.

Принцип вільного руху товарів передбачає усунення вилучень з режиму вільної торгівлі та зняття обмежень у взаємній торгівлі на основі уніфікації митних тарифів, формування спільного митного тарифу, встановленого на основі погодженої державами-учасницями методики, заходів нетарифного регулювання, застосування інструментів регулювання торгівлі товарами з третіми країнами. Механізми застосування у взаємній торгівлі антидемпінгових, компенсаційних, спеціальних і захисних заходів замінятимуться єдиними правилами щодо конкуренції та субсидій.

ЄЕП формується поступово через підвищення рівня інтеграції, синхронізацію державами-учасницями перетворень, які здійснюються в економіці, спільних заходах з проведення узгодженої економічної політики, гармонізація та уніфікація законодавства у галузі економіки, торгівлі та інші напрямки, з урахуванням загальновизнаних норм і принципів міжнародного права, а також досвіду й законодавства ЄС.

Напрями інтеграції та заходи щодо їх реалізації визначаються на основі відповідних міжнародних договорів і рішень органів **ЄЕП**, які передбачають обов'язковість їх виконання для кожної з держав-учасниць у повному обсязі, а також механізм їх реалізації та відповідальності за невиконання узгоджених рішень. Формування і діяльність **ЄЕП** здійснюються з урахуванням норм і правил СОТ. Координують процеси формування **ЄЕП** відповідні органи, які створюються на підставі окремих міжнародних договорів. Структура органів формується з урахуванням рівнів інтеграції. Правова основа формування та діяльності **ЄЕП** – міжнародні договори й рішення органів ЄЕП, що укладаються та приймаються з урахуванням інтересів і законодавств держав-учасниць й відповідно до загальновизнаних норм і принципів міжнародного права.

Ченцов В.В., Бережнюк І.Г.

ЄДИНИЙ ЗБІР, ЯКИЙ СПРАВЛЯЄТЬСЯ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ (SINGLE TAX PAID IN BORDER CROSSING CHECKPOINTS ACROSS THE STATE BORDER OF UKRAINE) – обов'язковий платіж, який встановлюється щодо транспортних засобів вітчизняних та іноземних власників (автобусів, вантажних автомобілів з/або без причепів та тягачів з/або без напівпричепів, великовагових автотранспортних засобів, великовагових автотранспортних засобів з перевищенням осьових навантажень, великогабаритних автотранспортних засобів з перевищенням встановлених параметрів ширини, висоти, довжини, залізничних вагонів і контейнерів), які перетинають державний кордон України, і справляється за здійснення у пунктах пропуску через державний кордон України відповідно до законодавства України санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного контролю товарів (у тому числі у формі попереднього документального контролю) та радіологічного контролю товарів і транспортних засобів, за проїзд транспортних засобів автомобільними дорогами України та за проїзд автомобільних транспортних засобів з перевищенням встановлених розмірів загальної маси, осьових навантажень та (або) габаритних параметрів.

Фрадинський О.А.

ЄДИНИЙ МИТНИЙ ТАРИФ МИТНОГО СОЮЗУ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ, РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ – див. ТАРИФ МИТНИЙ МИТНОГО СОЮЗУ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ, РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.

ЄДИНИЙ НЕПОДІЛЬНИЙ ТОВАР – див. ТОВАР ЄДИНИЙ НЕПОДІЛЬНИЙ.

«ЄДИНИЙ ОФІС» – див. ПРИНЦИП «ЄДИНОГО ОФІСУ».

ЄДИНИЙ РЕЄСТР УПОВНОВАЖЕНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАТОРІВ (ЄРУЕО) (UNIFIED REGISTER OF AUTHORIZED ECONOMIC OPERATORS) – реєстр підприємств, які відповідно до законодавства України мають статус уповноважених економічних операторів (УЕО).

УЕО має право користуватися спеціальними спрощеннями. Такому підприємству може бути видано сертифікати УЕО таких видів: 1) на спрощення митних процедур; 2) щодо надійності і безпеки; 3) на спрощення митних процедур та щодо надійності і безпеки. Статус УЕО надається підприємству митницею шляхом видачі сертифіката УЕО та включення його до **ЄРУЕО**. **ЄРУЕО** складається з трьох розділів відповідно до видів отриманих підприємствами сертифікатів УЕО. Центральний орган виконавчої влади з питань податкової та митної політики веде та забезпечує оприлюднення **ЄРУЕО** на своєму офіційному сайті. У разі прийняття рішення про надання підприємству статусу УЕО таке підприємство включається до **ЄРУЕО** і протягом трьох робочих днів з дня прийняття рішення йому видається відповідний сертифікат. Форма **ЄРУЕО** та порядок його ведення визначаються окремим наказом відповідного центрального органу виконавчої влади. Цим наказом встановлюються порядки ведення декількох **ЄРУЕО.** Наказ підлягає погодженню з Міністерством фінансів України з подальшим проведенням державної реєстрації цього регуляторного акта у встановленому законодавством порядку у Міністерстві юстиції України.

Разумей М.М.

ЄНА ЯПОНСЬКА (JAPANESE YEN) [яп. 円, えん, ен] – національна грошова одиниця Японії, одна з основних резервних валют світу разом з доларом США та євро. Міжнародний код: JPY. Латинський символ – ¥, в Японії на цінниках використовується ієрогліф 円.

Одна **Є.** складається із 100 сенів, а 1 сен – з 10 рінів (розмінні монети вилучені з грошового обігу в 1953 р.; станом на 2012 р. у використанні перебувають виключно обігові монети номіналів 1, 5, 10, 50, 100 та 500 **Є.**).

Грошова одиниця, яка записується ієрогліфом « 円», походить з Китаю і по-китайськи називається «юанем». У китайській імперії Цін однією з валют було срібло, яке перебувало в обігу у формі зливків. Проте у XVIII ст. до китайців стали завозити іспанські та мексиканські срібні монети, які отримали назву «срібних» або «західних юанів». Згодом у Гонконзі британці налагодили випуск місцевих срібних монет, «гонконгських доларів», які китайською називалися «гонконгськими юанями». Ця валюта стала потрапляти до Японії, де «юань» звучав вже на японський лад як «ен». З 1830 р. японці запустили виробництво власних срібних монет, аналогічних гонконгським за вмістом металів і вагою.

Японська єна. Купюра номіналом в 1000 JPY, аверс (лицьова сторона).

У 1871 р. японський уряд прийняв рішення використовувати **Є.** як основну національну грошову одиницю замість середньовічної монети рьо. Було введено золотий стандарт, за яким 1 **Є.** мала містити 1500 мг чистого золота. Японія випустила перші золоті монети західного зразка номіналом 1, 2, 5, 10, 20 і 50 **Є.** Вміст золота у цих монетах визначив Іто Хіробумі, який перебував з візитом у США і запозичив дані з проекту Палати Представників США про вміст благородних металів в 1 дол. США. Золота **Є.** відповідала 2 старим квадратним монетами нібункін, які виготовлялися зі сплаву золота (22,3 %) і срібла, або 1 середньовічному золотому рьо, тому її впровадження не викликало руйнації існуючої системи цін і відбулося без ускладнень. З 1869 р. в обігу перебувало 71 золотий і 71 срібний види **Є.**, а з 1918 р. їх замінили паперові гроші. **Є.** отримала свою назву відповідно до зовнішнього вигляду монет, які мали круглу форму («ен» перекладається з японської як «круглий»). До того, як грошова одиниця Японії стала називатися **Є.**, монети чеканилися овальної, прямокутної та інших форм. У даний час на території країни діють купюри Банку Японії номіналом 1000, 5000 і 10000 **Є.** На купюрі номіналом 1000 **Є.** серії 1984 р. розміщений портрет відомого японського письменника Нацуме Сосекі, на банкноті в 5000 **Є.** – портрет Нітобе Інадзо, просвітителя епох Мейдзі і Тайсе, а на купюрі в 10 000 **Є.** – письменника і просвітителя епохи Мейдзі Фукудзава Юкити.

На нікелевій монеті номіналом 500 **Є.** випуску 1982 р. зображено квітку Павлонія, на монеті в 100 **Є.** випуску 1962 р. – квітка сакури, на монеті в 50 **Є.** випуску 1967 р. – квітка хризантеми, на бронзових монетах в 10 **Є.** випуску 1959 р. – зал Фенікс монастиря Бедоін, на 5 **Є.** випуску 1959 р. – рисовий колос, а на алюмінієвій монеті в 1 **Є.** випуску 1955 р. – символічне зображення саджанця. Також здійснювалося карбування кількох пам'ятних монет номіналами в 1000 і 100 **Є.**, присвячених дню відкриття Олімпійських ігор, міжнародних виставок Експо і т.д. Вперше в історії країни у 2000 р. була випущена банкнота номіналом 2000 **Є.** На її лицьовій стороні зображені ворота Шурей в Окінаві, на зворотному – бюст автора твору «Генжі» Мурасакі Шікубу, а також сцена із самої книги. Є захисний водяний знак у вигляді воріт Шурей. Основні кольори – чорний, коричневий, помаранчевий і зелений.

Неліпович О.В.

ЄФИМОК (YEFYMOK) – російська назва срібної монети – талера, із вмістом срібла від 28 до 32 г, що карбувалася монетними дворами Західної Європи та завозилася на територію Московії у XVII – XVIII ст. з метою використання для налагодження внутрішнього грошового обігу та поліпшення стану державних фінансів, а також для виготовлення ювелірних виробів. Свою назву **Є.** отримав від богемського міста Йоахімсталь (сучасна Чехія) де, починаючи із 1518 р. карбувалися талери, що часто потрапляли на територію Московії та українських земель в результаті торгового обміну.

Єфимок з ознакою, чеканка 1655 р.

З метою покращення стану власного грошового обігу, російським царем Олексієм Михайловичем протягом 1654 – 1655 рр. здійснювалася емісія власної великовагової срібної монети шляхом надчеканки талерів звичайним штемпелем московської копійки із зображенням вершника на коні та позначенням року – «1655». Такі надчеканені талери отримали назву «**Є.** з ознакою», що оцінювалися у 64 російських копійки (з урахуванням із кількості копійок, що могли бути виготовлені із одного талера). За оцінками фахівців було емітовано від 800 тис. до 1 млн «**Є.** з ознакою», які перебували в обігу в Московії до 1659 р., після чого обмінювалися скарбницею на мідну монету. «**Є.** з ознакою» використовувалися для виплат російському військовому контингенту, що перебував на території сучасних України та Білорусі. На теренах України **Є.**, у якості повноцінного платіжного засобу, перебували в обігу протягом XVIII ст.

Одним із найвагоміших джерел надходжень **Є.** до московської скрабниці стало розпорядження про сплату торговельного мита золотою та срібною монетою – «..а с прямых и с непротаможенных товаров великого государя в казну пошлины имать золотыми и ефимками. Доброй Угорской золотой по рублю, а ефимок Любской по полтине», причому курс **Є.** було занижено до 50 російських копійок.

Фрадинський О.А.

ЖАНР МІФОЛОГІЧНИЙ (MYTHOLOGICAL GENRE) [грец. Mythos – переказ] – жанр образотворчого мистецтва, присвячений героям і подіям, про які розповідають міфи і легенди давніх народів. Відомий з часів античності. На противагу релігійному мистецтву у творах **Ж.м.** вільніше трактувалися легендарні сюжети, не пов'язані з канонічними культовими формами. У добу Відродження **Ж.м.** відзначався гуманістичним спрямуванням. У творах Рубенса, міфологічним образам надавався алегоричний зміст, художник часто наповнював їх життєвістю. Утвердившись у художніх академіях як основний жанр, **Ж.м.** став гальмом в освоєнні тематики, пов'язаної з дійсністю. Широко використовувався представниками бароко і класицизму. У XIX ст. майже виродився.

Корнійчук О.О.

ЖЕНЕВСЬКА НОМЕНКЛАТУРА (ЖЕНЕВСЬКА ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА) (GENEVA NOMENCLATURE) – міжнародна товарна номенклатура, що передбачала класифікацію товарів з метою здійснення митного контролю та сплати митних платежів.

Підготовка над **Ж.н.** почалась на Міжнародній економічній конференції Ліги націй у 1927 р. Комітет експертів опрацював перший варіант Єдиної митної номенклатури у 1931 р. та опублікував її проект. Доопрацьований варіант був введений у 1937 р.

Ж.н. включала в себе 21 розділ, 86 товарних груп і 991 товарну позицію. Відмінністю від Брюссельської товарної номенклатури було включення в основні товарні позиції «вторинних», іноді й «третинних» та «четвертинних» підпозицій. Обов'язковими для держав, що прийняли **Ж.н.** були лише основні позиції. Підпозиції могли скорочуватись, об'єднуватись чи створюватись на національному рівні за наявності економічних, митних чи статистичних потреб. В 1938 р. Економічний комітет Ліги Націй створив спеціальний комітет експертів для розробки товарної класифікації, придатної для економіко-статистичного аналізу зовнішньої торгівлі. **Ж.н.** відрізнялась недостатньою деталізацією і була прийнята лише кількома країнами. Була використана для розробки Мінімального списку товарів для статистики міжнародної торгівлі.

Яковенко О.В.

ЖИВОПИС (PAINTING) [від живо писати тобто писати образно] – просторове пластичне мистецтво, художнє зображення на площині предметного світу кольоровими фарбами, що розгортається у двох вимірах, але прагне опанувати і простір (третій вимір). На відміну від графіки **Ж.** втілює образи, перш за все, за допомогою кольору.

Основними видами **Ж.** є: монументальний **Ж.**; станковий **Ж.**; мініатюра; декоративний. Техніки **Ж.** визначаються матеріалами, якими створюється зображення: акварель, гуаш, пастель – перехідні техніки; темпера, олія, енкаустика, клейовий живопис, емаль, акрил – класичні живописні техніки; декоративні матеріали та об'єкти, якими створюється зображення – нетрадиційні сучасні техніки.

Калашникова О.Л.

Оголена, зелене листя та бюст. Пабло Пікассо. Полотно, олія, 1932 р.

ЖИВОПИС КЛЕЙОВИЙ (GLUTINOUS PAINTING) – різновид фрески, вид живописної техніки, в якій сполучною речовиною є клей. Частіше – це тваринний клей (малярний, столярний, міздровий, деколи рибний, казеїновий, кістковий), зрідка – рослинний (крохмаль, трагакант, камедь) чи синтетичний. Виконується переважно на крейдяному ґрунті.

Полювання фараона. Клейовий живопис у гробниці в Фівах (Єгипет). Кінець XV ст. до н.е.

Саме у такій техніці виконувався розпис єгипетських саркофагів, живопис Стародавнього Сходу і середньовічних Середньої Азії, Індії, Китаю і Японії, настінні розписи XVII ст. в Росії, розписи 2-ї половини XVIII – XIX ст. в громадських будівлях, палацах та церквах Європи і Америки.

Ж.к. дає можливість досягати значних декоративних ефектів, але клейові фарби малоеластичні та нетривкі, порівняно легко розкладаються від вологості і осипаються, якщо накладені надто грубим шаром. Тому техніка **Ж.к.,** яка раніше широко застосовувалася при декоративних розписах, у сьогоденні використовується здебільшого для театральних декорацій, плакатів, панно тощо.

Складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток, виконані у техніці **Ж.к.** відповідно до ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» можуть бути визнані як культурні цінності, переміщення яких через державний кордон України здійснюється в установленому законодавством порядку.

Корнійчук О.О.

ЖИВОПИС МОНУМЕНТАЛЬНИЙ (MONUMENTAL PAINTING) – живописне зображення на внутрішніх або зовнішніх поверхнях архітектурних споруд. Образне вирішення та зміст композиції може бути самостійним, але вони не мають суперечити архітектурному стилеві інтер'єру, де знаходяться.

Ж.м. буває декількох видів: фреска, «а секко», мозаїка, вітражі. У деяких джерелах сюди відносять ще й панно (декоративний малярський або скульптурний твір, який призначений для оздоблення стіни чи стелі.)

Ж.м. є найдавнішим видом живопису, який відомий ще з палеоліту (розписи у печерах Альтаміра, Ляско та ін.). Завдяки довговічності та стаціонарності **Ж.м.** його зразки залишились майже від усіх культур, що утворили архітектуру, і часто служать єдиним видом збережених живописних творів епохи.

Починаючи з ранньої Античності і до пізнього Відродження, **Ж.м.** є одним з основних методів декорування кам'яних, цегельних та бетонних споруд. Широко застосовувався в храмах та поховальних комплексах Стародавнього Єгипту, в архітектурі Кріто-Мікенської цивілізації. Практично не дійшов до нас (за винятком мозаїки) давньогрецький **Ж.м.** У Древньому Римі, особливо після давньоримської архітектурної революції, був досить поширеним, у тому числі в оформленні приватних осель. Мозаїка і фреска, широко застосовувалися в храмовій архітектурі Візантії, мали значний вплив на розвиток давньоруського монументального мистецтва. У мистецтві європейського Середньовіччя особливої уваги заслуговує розвиток вітражної техніки. Провідними майстрами епохи Відродження створено велику кількість віртуозних по виконанню та грандіозних за розмахом фресок. Видатні твори **Ж.м.** також залишилися від доколумбових цивілізацій Американського континенту (зокрема Майя) та Японії.

Складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва відповідно до ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» є культурними цінностями, переміщення яких через державний кордон України здійснюється в установленому законодавством порядку.

Корнійчук О.О.

ЖИВОПИС СТАНКОВИЙ (EASEL PAINTING) – вид живопису, який виконується на мольберті або верстаті і твори, якого мають самостійне і незалежне значення. **Ж.с.** залежно від типу фарби розрізняють – темперний (temperare) і масляний.

Темперний живопис є одним із найдавніших видів **Ж.с.,** оскільки виник він ще в античні часи. Темперний живопис створюються за допомогою темперних фарб розбавлених водою. Темперні фарби могли утворити красивий і неповторний малюнок лише в тому випадку, якщо наносилися вони окремими шарами або дрібними штрихами.

«Катерина»
Т.Г. Шевченко, масло. 1842 р.

Масляний живопис виник у XIV ст., вперше для створення своїх шедеврів масло використовував голландський художник Ян Ван Ейк. Масляні фарби досі використовуються усіма світовими художниками, оскільки з їх допомогою можна передати не тільки кольорові переходи в картині, але і зробити її об'ємною і живою. Фарби на натуральних маслах можна накладати шарами різної товщини, змішувати і робити ними плавні переходи. Це дозволяє художнику у повному спектрі викласти на полотно свої емоції і переживання, зробити картину насиченою і унікальною. Попри всі переваги темперного і масляного живопису, вони мають досить суттєвий недолік – з часом колір може тьмяніти.

У наш час **Ж.с.** значно видозмінився, оскільки з'явилися нові типи образотворчих засобів, зокрема: туш, акварель, пастель. Крім того **Ж.с.** за тематикою поділяється на жанри: побутовий, історичний, детальний, портрет, пейзаж, натюрморт, міфологічний, релігійний, анімалістичний.

Найвідомішими представниками **Ж.с.** були: Рембрандт, Веласкес, Пікассо, Дюрер, Врубель, Рубенс, Гоген, Моне, Рафаель Санті, Мікеланджело, Тиціан. В Україні найбільш динамічно **Ж.с.** розвивався у першій половині XIX ст. Видатними представниками вітчизняного **Ж.с.** були: В. Тропінін, В. Штернберг, Т. Шевченко, І. Сошенко, К. Трутовський, Л. Жемчужников, І. Соколов, М. Пимоненко, С. Васильківський, П. Левченко, І. Труш, К. Костанді.

Складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва відповідно до ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» є культурними цінностями, переміщення яких через державний кордон України здійснюється в установленому законодавством порядку.

Попель С.А.

ЖИТОМИРСЬКА МИТНИЦЯ (ZHYTOMYR CUSTOMS HOUSE) – територіальний орган Державної фіскальної служби.

Датою заснування митниці вважається 04.02.1993. Згідно з наказом Держмиткому України від 04.02.1993 № 28 «Про створення нових митних установ та збільшення штатної чисельності існуючих» на території Житомирської області було створено дві митниці: Житомирську, внутрішню митницю, створену на базі Житомирського митного поста Київської митниці, та Коростенську, прикордонну митницю. У зону діяльності першої було включено території 17 адміністративних районів Житомирської області: Андрушівський, Баранівський, Бердичівський, Володарсько-Волинський, Дзержинський, Ємільчинський, Коростишівський, Любарський, Новоград-Волинський, Попільнянський, Радомишльський, Ружинський, Червоноармійський, Черняхівський та Чуднівський райони, Богунський і Корольовський райони м. Житомира.

На початку 1994 р. у складі **Ж.м.** функціонувало 5 митних постів: «Бердичів», «Новоград-Волинський», «Баранівка», «Володарськ-Волинський», «Коростишів». Згодом, у червні 1994 р. створено митні пости «Андрушівка» та «Чуднів».

Згідно з наказом ДМКУ від 17.06.1994 № 173 пройшла реорганізація Коростенської митниці. Було створено митні пости «Коростень» та «Малин», які підпорядковано **Ж.м.** На кордоні з Білоруссю на базі митного поста «Овруч» реорганізованої Коростенської митниці було створено Овруцьку митницю.

У червні 1996 р. митні пости «Андрушівка» та «Чуднів» **Ж.м.** були ліквідовані, а митний пост «Коростень» **Ж.м.** перепідпорядковано Овруцькій митниці.

Адміністративна будівля Житомирської митниці

На виконання Указу Президента України від 29.11.1996 № 1145/96 «Про Державну митну службу України» у зв'язку з ліквідацією ДМКУ та створенням ДМСУ наказом Держмитслужби України від 20.12.1996 № 564 на базі ліквідованих Житомирської та Овруцької митниць створено **Ж.м.** та підпорядковано її Київській регіональній митниці. Зоною діяльності митниці визначено Житомирську область та смт Вільча Київської області.

У листопаді 1997 р. було ліквідовано митні пости «Баранівка», «Володарськ-Волинський», «Коростишів» і «Малин» **Ж.м.** На їх базі створено сектори митних постів «Коростень», «Новоград-Волинський» та вантажного відділу.

У березні 2000 р. **Ж.м.** виведено з підпорядкування Київської регіональної митниці та підпорядковано Північній регіональній митниці.

У зв'язку з оптимізацією структури митних органів відповідно до наказу Держмитслужби України від 08.02.2005 № 81 «Про зміну підпорядкування митних органів» з 07.02.2005. **Ж.м.** підпорядковано безпосередньо Держмитслужбі України.

Згідно з постановою КМУ від 20.03.2013 № 229 **Ж.м.** реорганізована у **Ж.м.** Міндоходів. Постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» **Ж.м.** Міндоходів реорганізовано у **Ж.м.** ДФС.

Зоною діяльності митниці визначено територію Житомирської області і смт Вільча Київської області. Протяжність митного кордону з Республікою Білорусь у зоні діяльності **Ж.м.** становить 250 км.

Ж.м. здійснює митне оформлення вантажів машинобудівної, легкої, лісової, лісохімічної, оборонної, харчової, будівельної промисловості і сільського господарства, а також вантажів комерційних підприємств. Основними бюджетоутворюючими товарами є нафтопродукти. Впродовж останніх років основними групами товарів, що експортувалися, були щебенева продукція та лісопродукція, імпортувалися – нафтопродукти та обладнання.

Наказом ДФСУ від 09.09.2014 № 116 «Про створення митних постів митниць ДФС» у **Ж.м.** ДФС утворюються як відокремлені структурні підрозділи такі митні пости:

– митний пост «Бердичів» (13306, Житомирська обл., м. Бердичів, вул. Шелушкова, 23). Зона діяльності: Андрушівський, Бердичівський, Любарський, Попільнянський, Ружинський, Чуднівський райони та м. Бердичів Житомирської області;

– митний пост «Житомир – центральний» (12402, Житомирська обл., Житомирський р-н, с. Оліївка, вул. Садова,4). Зона діяльності: м. Житомир, Житомирський, Коростишівський, Радомишльський, Брусилівський райони Житомирської області, пункт пропуску через державний кордон на аеродромі «Озерне» (м. Житомир) для вантажного повітряного сполучення та вся територія Житомирської області під час здійснення митного контролю та митного оформлення транспортних засобів за кодами УКТ ЗЕД 8701 – 8705, 8711, 8716 та номерних вузлів до них за кодами УКТ ЗЕД 8407, 8408, 8706, 8707, які реєструються в органах ДАІ, що ввозяться на митну територію України фізичними та юридичними особами та громадянами;

– митний пост «Малин» (11600, Житомирська обл., м. Малин, вул. Кримського, 120). Зона діяльності: м. Малин і Малинський район, Володарсько-Волинський, Червоноармійський і Черняхівський райони Житомирської області;

– митний пост «Північний» (11102, Житомирська обл., Овруцький р-н, м. Овруч, вул. Сабурова, 1/21). Зона діяльності: м. Овруч та Овруцький район, м. Олевськ та Олевський район, смт Народичі та Народицький район Житомирської області, смт Вільча Київської області, міжнародний автомобільний пункт пропуску «Виступовичі», міждержавний автомобільний пункт пропуску «Вільча», міждержавний автомобільний пункт пропуску «Майдан Копищанський», пункт контр-

Митний пост «Новоград-Волинський» Житомирської митниці

олю на станції Овруч міжнародного залізничного пункту пропуску «Виступовичі»;

– митний пост «Коростень» (11500, Житомирська обл., м. Коростень, вул. Сосновського, 28/Г). Зона діяльності: м. Коростень, Коростенський та Лугинський райони Житомирської області, а також пункт контролю на станції Коростень міжнародного залізничного пункту пропуску «Виступовичі»;

– митний пост «Новоград-Волинський» (11700, Житомирська обл., м. Новоград-Волинський, вул. Чехова, 1-а). Зона діяльності: Ємільчинський, Новоград-Волинський, Баранівський, Романівський райони, м. Новоград-Волинський та ТОВ «Юкреініан Клеузінг Компані» Червоноармійського району Житомирської області.

В зоні діяльності **Ж.м.** розташовано п'ять пунктів пропуску: міжнародний автомобільний пункт пропуску «Виступовичі»; міждержавний автомобільний пункт пропуску «Вільча»; міждержавний автомобільний пункт пропуску «Майдан Копищанський»; міжнародний залізничний пункт пропуску «Виступовичі», до складу якого входять залізничний пункт контролю на станції Овруч та залізничний пункт контролю на станції Коростень; пункт пропуску через державний кордон на аеродромі «Озерне» (м. Житомир) для вантажного повітряного сполучення.

Керівники **Ж.м.**:

– Дрозд Г. А. (1993 – 1997 рр.);
– Остролуцький С. М. (1997 – 2000 рр.);
– Новіков Є. М. (2000 – 2002 рр.);
– Закусило П. І. (2002 – 2010 рр.);
– Тимошенко М. М. (2010 – 2012 рр.);
– Суворкін В. А. (2012 – 2013 рр.);
– Маматюк Ю. В. (2013 – 2014 рр.);
– Гринчук С. І. (з 2014 р.)

Медвідь Ю.О., Шевчук Н.В.

ЖУРНАЛ ОБЛІКУ ЗРАЗКІВ (JOURNAL OF SAMPLES REGISTRATION) – спеціальний реєстровий журнал, у який вносяться відомості про надані зразки продукції (дата, назва продукції, кількість, назва заявника та його адреса, прізвище особи, що надала зразки), ввезеної на територію країни і дібраної для проведення ідентифікації у випробувальній лабораторії.

Петров О.П.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ПОДАТКОВО-МИТНІЙ СФЕРІ НАУКОВЕ (SCIENTIFIC SUPPORT OF STATE ADMINISTRATION IN THE TAX AND CUSTOMS SPHERE) – система заходів (наукових, науково-технічних, організаційних тощо), спрямованих на забезпечення необхідними ресурсами прогресивного розвитку центрального органу виконавчої влади, який реалізовує державну політику у сфері державної податкової та митної справи (далі ЦОВВ).

3. є одним із пріоритетів у забезпеченні національної безпеки в цілому та прогресивного розвитку ЦОВВ, зокрема.

Суб'єктами системи **3.** є:

– на стратегічному рівні: головний замовник – ДФСУ, замовники – структурні підрозділи ДФСУ, спеціалізовані департаменти та орган, які здійснюють функції прогнозування, фінансування та контролю;

– на оперативному рівні: координатор – структурний підрозділ, який відповідно до розподілу функціональних повноважень, забезпечує організацію наукової і науково-технічної діяльності;

– на тактичному рівні: виконавці – наукові працівники, науково-педагогічні працівники, інші вчені, науково-дослідні установи.

Визначальними умовами, що сприяють підвищенню результативності системи **3.** є:

– правові (чітка і зрозуміла стратегія розвитку ЦОВВ; стабільність (3 – 5 років) організаційної структури ЦОВВ як Замовника; чітко визначені пріоритетні напрями наукових досліджень; належний стан локальної нормативно-правової бази та її своєчасне удосконалення, визначення конкретних напрямів наукового дослідження на довго- та короткострокову перспективу; правові засади забезпечення можливості виконання наукових досліджень відомчими науково-дослідними установами на замовлення промисловості та бізнесу),

– організаційні (своєчасне затвердження тематичного плану наукових досліджень на поточний рік; можливість залучення сторонніх виконавців – науковців та практиків до проведення досліджень; забезпечення належними інформаційними та статистичними матеріалами колективів, що проводять дослідження; чітка постановка завдання науковому дослідження профільними структурними підрозділами та підтримка постійного взаємозв'язку по лінії «замовник – виконавець»; залучення науковців до розроблення нових нормативних актів та експертизи чинних; аналіз результативності проведених наукових досліджень та впровадження наукових результатів у різні сфери економіки та суспільства; припинення/призупинення виконання наукових досліджень здійснювати лише за наявності обґрунтувань отримання негативного результату або суттєвого збільшення вартості дослідження; у період кризи постійний контроль досягнення проміжних та кінцевих результатів; можливість виконання ініціативних тем науковими установами; використання наукового потенціалу (спеціалізація наукових досліджень) відповідно до кваліфікації науковців; чіткість процедури приймання наукових досліджень; налагодження співпраці: з відповідними департаментами та управліннями ЦОВВ, митницями, науково-дослідними та іншими організаціями, науковими установами інших держав та міжнародних організацій (ВМО, PICARD) тощо),

– фінансові (належний рівень бюджетного фінансування; можливість залучення (платної) консультативної допомоги з боку провідних вітчизняних та іноземних наукових інституцій, окремих науковців; матеріальне та соціальне забезпечення працівників; створення сприятливих умов для підвищення науково-професійного рівня, зокрема через участь у комунікативних заходах; робота у бібліотеках, архівах тощо, фінансування відряджень на участь у вітчизняних та міжнародних семінарах за напрямами наукових досліджень; додаткове вивчення іноземної мови (англійська): термінологія за напрямами наукових досліджень).

Нагорічна О.С.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ НАУКОВЕ (SCIENTIFIC SUPPORT OF IMPLEMENTATION OF STATE CUSTOMS AFFAIRS) – система суспільно-економічних заходів, спрямованих на пошук шляхів реалізації місії, а саме: забезпечення сприятливих умов для розвитку ЗЕД, гарантування безпеки зовнішньої торгівлі та суспільства, захист митних інтересів України, адаптації українського законодавства у сфері державної митної справи до засад і принципів митної політики ЄС.

3. дозволяє подолати розрив між реальними можливостями інноваційного потенціалу у сфері державної митної справи та сучасним станом його фактичного використання. Результативність державної політики у сфері державної митної

справи безпосередньо залежить від рівня наукового забезпечення, яке формується на основі вивчення та структурування напрацьованих практичних результатів, розробки наукових підходів до вирішення завдань, які постають перед митними органами.

З. здійснюється у формах: науково-технічне забезпечення (пошук, відбір, використання та адаптація досягнень науково-технічного прогресу при безпосередньому здійсненні державної митної справи), науково-методичне забезпечення (розроблення рекомендацій, стандартів, нормативів, методичних положень, інструктивних вказівок, нормативно-правових актів, нових ресурсоощадних технологій, а також удосконалення змістового наповнення навчального процесу вищих навчальних закладів (що здійснюють підготовку кадрів для митних органів), кадрового менеджменту і створення необхідних умов забезпечення впровадження) та інформаційне забезпечення (законодавчі та нормативно-правові акти, міжнародні конвенції з митної справи, Конституція України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, дані Eurostat, інформаційні й аналітичні матеріали СОТ, ВМО та державних митних адміністрацій країн світу, наукові публікації провідних українських та зарубіжних учених і фахівців-практиків щодо проблем митного регулювання і державної митної справи, ЗЕД, економічної глобалізації та європейської інтеграції, а також звіти митних органів про виконання поставлених завдань; проекти концепцій та результати опитування, системи управління базами даних Міністерства доходів і зборів України (з травня 2014 р. ДФСУ), Адміністрації прикордонної служби України та інших органів центральної виконавчої влади).

Прус Л.Р.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІНОЛОГІЧНЕ (CANINE SUPPORT) – забезпечення роботи кінологічних команд з метою протидії незаконному переміщенню наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот, що включає підбір інспекторів-кінологів, відбір та придбання службових собак. Також **З.к.** передбачає утримання, годування, забезпечення спорядженням та інвентарем, ветеринарне обслуговування, перевезення кінологічних команд, що здійснюється в межах норм та асигнувань, запланованих у кошторисах митниць та митних органів.

Для виконання службових завдань інспектор-кінолог забезпечується спеціально обладнаним транспортним засобом для перевезення службового собаки, необхідним спорядженням, технічними засобами митного контролю, засобами зв'язку та спецодягом.

Виноград О.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНЕ (CUSTOMS IDENTIFICATION MEANS) – одноразові номерні запірно-пломбові пристрої, печатки, штампи, голографічні мітки, засоби електронного цифрового підпису та інші засоби ідентифікації, що використовуються митними органами для відображення та закріплення результатів митного контролю та митного оформлення.

Для відображення результатів здійснення митного контролю на документах, що надаються посадовим особам митних органів для митного контролю і митного оформлення при переміщенні через митний кордон України вантажів, валюти, цінностей, багажу, транспортних засобів, громадян, пошти тощо, використовують особисте **З.м.** інспекторів, які введено в дію Порядком замовлення, видачі, зберігання, обліку та використання особистих митних забезпечень інспекторів.

Особисті **З.м.** видаються тільки атестованим інспекторам відділів (вантажних, пасажирських, поштових та ін.), які безпосередньо працюють з документами, на яких проставляються ці забезпечення. В Україні вони поділяються на такі типи: особиста номерна печатка інспектора; штамп «Під митним контролем»; спеціальний пломбір з пуансонами; особиста металева печатка.

Крисоватий А.І.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ (PROVISION OF CUSTOMS SECURITY AT THE GLOBAL LEVEL) – передбачає побудову глобальної системи безпеки, зокрема участь митних органів України в глобальних інформаційних проектах, спрямованих на боротьбу з криміналом, загрозами економічній стабільності на рівні макрорегіонів і на світовому рівні. Глобальна система безпеки передбачає взаємодію митних органів усіх зацікавлених країн, спрямовану на запобігання появі чинників загрози.

Пашко П.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ (PROVISION OF CUSTOMS SECURITY AT THE INTERNATIONAL LEVEL) – передбачає дальше поглиблення міжнародного співробітництва у митній сфері, посилення співпраці з митними органами країн ЄС шляхом повноцінного використання переваг, що можуть виникнути у разі створення Україною з ЄС єдиної митної зони, а також активне співробітництво з митними органами інших країн світу, зокрема Азії та Америки.

Основними заходами цього етапу є: створення ефективної системи митних органів, яка дасть можливість досягти максимального рівня митної безпеки на основі впровадження стратегії глобального моніторингу загроз і забезпечення безпеки, а також реалізації міжнародних митних проектів; створення митних комплексів на основі поєднання науково-технічних, інжинірингових, освітніх, інформаційних та інших заходів, які повною мірою забезпечать митну безпеку на міжнародному рівні; проведення переговорного процесу та підписання з іншими країнами (на рівні міжрегіонального співробітництва) низки угод з питань митної справи, обміну митною інформацією, зовнішньої торгівлі, транскордонного співробітництва тощо; залучення суб'єктів господарської діяльності до участі в митних програмах з іншими країнами; заохочення підключення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до міжнародних інформаційних мереж; підвищення ефективності митної справи шляхом введення в дію нових митних технологій і модернізації існуючих.

Реалізація стратегічних цілей передбачає активну співпрацю митних органів України із зарубіжними митними органами з питань підвищення митної безпеки, розширення масштабів співробітництва.

Пашко П.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА РІВНІ КРАЇНИ (PROVISION OF CUSTOMS SECURITY AT COUNTRY LEVEL) – пріоритетними завданнями на цьому рівні є зміцнення експортного потенціалу країни й підвищенні рівня митної безпеки шляхом прискорення темпів реформування та системної модернізації митної служби; сприяння збереженню позицій українських виробників на традиційних ринках збуту; просування українських виробників на нові перспективні ринки; сприяння раціоналізації структури експорту; використання переваг міжнародної спеціалізації та кооперації; розвиток туристично-рекреаційного комплексу.

Реалізація цих завдань передбачає виконання таких груп заходів: сприяння адаптації митного законодавства до стандартів СОТ; імплементація Рамкових стандартів ВМО; інформаційне забезпечення митних органів щодо вимог міжнародних норм і нормативів через інформаційно-консультативні установи тощо; упровадження міжнародних стандартів у практику митних органів; збереження експортного потенціалу країни шляхом тарифної підтримки найчутливіших виробництв (насамперед агропромислового комплексу, харчової промисловості); надання митній службі цільової організаційно-фінансової підтримки; спрямування інвестиційних потоків на техніко-технологічне оновлення митної інфраструктури; упровадження практики європейських країн у частині надання митно-тарифної підтримки експортерам, страхування зовнішньоекономічних і митних ризиків тощо; створення багатофункціональної комплексної інформаційної системи в митній сфері «Електронна митниця»; розроблення комплексу заходів щодо інформаційної підтримки підприємств у питаннях митного оформлення вантажів; надання інформаційно-аналітичної та консультативної підтримки вантажовласникам і перевізникам.

Пашко П.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКОСПРОМОЖНОСТІ (PROVISION THE ABILITY TO CUSTOMS SECURITY) – комплексний науковий напрям, який повинен визначати можливість домогтися необхідного рівня надійності й усталеності митної системи в існуючих економічних умовах, що досягається шляхом виявлення та ідентифікації митних небезпек; прогнозування й розроблення методів і засобів захисту митних органів від впливу таких небезпек на повсякденну діяльність; створення ефективного регулювального організаційно-економічного механізму управління митною службою.

Пашко П.В.

ЗАБОРГОВАНІСТЬ МИТНА (CUSTOMS DEBT) – сума несплачених митних платежів, яка підлягає сплаті за товар на момент його видачі зі складу. Досить часто **З.м.** розглядають як обов'язок декларанта щодо сплати платежів, який виникає внаслідок розміщення товарів у митних режимах, які передбачають їх сплату або ж обов'язок, що виник внаслідок порушення вимог митного режиму, який передбачав надання пільг на такі платежі. Окрім того, **З.м.** є зобов'язанням будь-якої особи зі сплати митних платежів, що виникли внаслідок здійснення ним дій, які сприяли недоотриманню таких платежів органами митного контролю. **З.м.** виникає внаслідок порушення строків сплати митних платежів, визначених МКУ та ПКУ.

У разі несплати або неповної сплати митних платежів у встановлений строк вони стягуються у порядку, визначеному ПКУ. Стягнення митних платежів не здійснюється та платнику податків не надсилається податкове повідомлення-рішення, якщо

сума заборгованих митних платежів з товарів, що зазначені у одній митній декларації, або з товарів, відправлених протягом дня одним відправником на адресу одного і того ж одержувача, становить менше 20 грн та в інших випадках, визначених чинним законодавством. За умови виникнення обставин, що вказують на існування загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин, на підставі письмової заяви платника податків центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи може відстрочити або розстрочити сплату митних платежів. Окрім того, у випадку виникнення **З.м.** відповідно до чинного законодавства здійснюється нарахування пені. Вона нараховується на строк, що не перевищує трьох місяців з дня, наступного за днем закінчення строку виконання зобов'язань, забезпечених гарантією. Під час здійснення перевезень за процедурою МДП нарахування пені призупиняється на строк до трьох місяців з дня отримання претензії гарантійним об'єднанням і

поновлюється, якщо після закінчення цього строку претензія залишається неврегульованою. Пеня сплачується незалежно від застосування інших заходів відповідальності за порушення вимог законодавства України. Вона нараховується платником самостійно й сплачується разом із основною сумою **З.м.**

Руда Т.В.

ЗАБОРОННИЙ МИТНИЙ ТАРИФ – див. ТАРИФ МИТНИЙ ЗАБОРОННИЙ.

ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (TASKS OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE) – встановлені у МКУ 2012 р. та Положенні про ДМСУ, наперед визначені, заплановані дії для виконання окремих функцій, які були покладені на центральний орган виконавчої влади, що забезпечував реалізацію державної політики у сфері державної митної справи щодо надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам; здійснення інших завдань, визначених законами України та покладених на ДМСУ Президентом України. Чітко визначені законодавством та збалансовані завдання дозволяли реалізувати місію ДМСУ наступним шляхом: внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері державної митної справи на розгляд Міністра фінансів України, який спрямовував та координував діяльність ДМСУ; реалізації державної політики у сфері державної митної справи; забезпечення захисту економічних інтересів України.

Прус Л.Р.

ЗАВДАТОК (IMPREST) – грошова сума, яка надається однією із сторін угоди другій стороні у рахунок належних платежів; служить доказом укладення угоди і засобом забезпечення її виконання. Щодо митних формальностей **З.** означає гарантію того, що зобов'язання перед митницею буде виконано. Загальний **З.** означає гарантію виконання зобов'язань за кількома операціями. Вибір між різними допустимими формами надання **З.** залишається за заявником. Митні органи визначають суму **З.** під товари, ця сума не повинна перевищувати мито і податок на імпорт, від яких товари умовно звільнені, не забороняється встановлення суми **З.** на основі єдиної ставки, коли товари підпадають під широке коло тарифних позицій. Митні органи можуть відмовитись від вимог **З.**, якщо виплата будь-яких потрібних сум гарантується іншим способом.

Петров О.П.

ЗАГАЛЬНА СИСТЕМА ПРЕФЕРЕНЦІЙ – див. ГЕНЕРАЛЬНА (ЗАГАЛЬНА) СИСТЕМА ПРЕФЕРЕНЦІЙ.

ЗАГРОЗА МИТНА (CUSTOMS THREAT) – конкретна чи безпосередня форма митної небезпеки на стадії переходу її з можливості в реальність як результат протиріч, що мають місце й формуються в самому суспільстві, у зовнішньоекономічних сферах, у політичних та економічних відносинах, у сфері організації та забезпечення митної діяльності, у техногенних, природних та інших явищах тощо, яка конкретизується відповідною формою прояву й способом впливу й наслідки якої можуть заподіяти будь-яку митну шкоду.

Пашко П.В.

ЗАКАРПАТСЬКА МИТНИЦЯ (ZAKARPATTIA CUSTOMS HOUSE) – територіальний орган Державної фіскальної служби.

Історія **З.м.** розпочинається із Чопської митниці, яка відповідно до наказу Народного комісаріату зовнішньої торгівлі СРСР № 241 була відкрита в

Адміністративна будівля Закарпатської митниці

м. Чоп, датою її заснування вважається 08.09.1945. Зона діяльності митниці з перших днів поширювалася на митну територію, що межувала з 4 країнами: Польщею, Чехословаччиною, Угорщиною та Румунією.

За роки функціонування у зоні діяльності Чопської митниці існували різні митниці та митні пости.

У листопаді 1945 р. та на початку 1946 р. у складі Чопської митниці створюються митні пости «Мукачево», «Страж», «Тересва» та «Чорний Ардов».

У лютому 1946 р. на базі окремих підрозділів Чопської митниці була створена Рахівська митниця, якій підпорядковувалися митні пости «Берлибаш», «Тересва», «Солотвино» і «Чорний Ардов» (останні три з травня 1947 р. були виведені з підпорядкування Рахівської і переведені у підпорядкування Чопської митниці). 22.11.1954 Рахівська митниця реорганізована у митний пост Чопської митниці, який у 1958 р. був розформований.

1966 р. у складі Чопської митниці створений Ужгородський митний пост, у 1968 р. – митний пост «Тиса», а у 1978 р. – митний пост «Дяково». У квітні 1984 р. на базі Ужгородського митного поста створено Ужгородську митницю, а на базі митного поста «Дяково» – Дяківську митницю (згодом перейменована у Виноградівську).

З прийняттям у 1989 р. постанови КМУ про спрощений перехід громадян через державний кордон у складі Чопської митниці створено митні пости «Лужанка», «Косино» та «Дзвінкове», на базі яких у 1992 р. утворена Берегівська митниця, також у квітні 1992 р. знову було відновлено функціонування Рахівської митниці із визначенням зони її діяльності на території Рахівського і Тячівського районів Закарпатської області.

У 1994 р. Чопська митниця разом Ужгородською, Виноградівською, Берегівською та Рахівською увійшла до підпорядкування Карпатського територіального митного управління.

У 1996 р. Берегівська митниця приєднана до Виноградівської, на базі якої було створено Закарпатську митницю.

Відповідно до наказу ДМСУ від 20.12.1996 № 564 замість Карпатського територіального митного управління та Ужгородської митниці створено Карпатську регіональну митницю із підпорядкуванням Державній митній службі України. Цим же наказом створені Закарпатська (на базі ліквідованих Закарпатської та Рахівської митниць), Чопська, Вадул-Сіретська, Івано-Франківська та Кельменецька митниці із підпорядкуванням Карпатській регіональній митниці.

З лютого 2005 р. відповідно до наказу ДМСУ «Про зміну підпорядкування митних органів» безпосереднє координаційно-організаційне управління Чопською митницею здійснювалося центральним апаратом ДМСУ. У тому ж році Карпатську регіональну митницю реорганізовано в Ужгородську, а Закарпатську митницю – у Виноградівську з підпорядкуванням ДМСУ.

У зв'язку з оптимізацією структури митних органів, розташованих на території Закарпатської області у 2010 р. до Чопської митниці була приєднана Ужгородська та Виноградівська митниці.

З 2010 по 2013 рік у Закарпатській області функціонувала лише Чопська митниця за юридичною адресою: м. Чоп, пл. Європейська, 7.

Згідно з постановою КМУ від 20.03.2013 № 229 «Про утворення територіальних органів Міністерства доходів і зборів» Чопська митниця була реорганізована у Чопську митницю Міндоходів за юридичною адресою: м. Ужгород, вул. Собранецька, 20. Постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіс-

Митний пост «Тиса»

кальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» Чопська митниця Міндоходів реорганізовано у Закарпатську митницю ДФС.

Зоною діяльності митниці визначено територію Закарпатської області.

Останніми роками основу експорту складали електромеханічне обладнання, текстиль та вироби з текстилю, деревина та вироби з деревини іграшки та ігри, продукти харчування, продукція хімічної промисловості, меблі, шкіра та вироби з неї тощо. Основними позиціями імпорту були електромеханічне обладнання, нафтопродукти, текстиль та вироби з текстилю, полімерні матеріали, пластмаси, наземний транспорт, недорогоцінні метали та вироби, харчові продукти, продукція хімічної промисловості.

Протяжність митного кордону у зоні діяльності **З.м.** становить 467 км, з яких

– 97 км із Словацькою Республікою, пункти пропуску: «Чоп-Чієрна над Тисою», «Малі Селмннці-Велке Селменце», «Ужгород-Вишнє Нємецьке», «Малий Березний – Убля», «Павлове – Матьовце»;

– 133 км із Угорською Республікою, пункти пропуску: «Чоп – Захонь» (для автомобільного та залізничного сполучення), «Саловка – Еперешке», «Дзвінкове – Лонья», «Косино – Барабаш», «Лужанка – Берегшурань», «Вилок – Тисобеч»;

– 204 км із Румунією, пункти пропуску: «Дякове – Халмеу» (для автомобільного та залізничного сполучення), «Солотвино – Сігету Мармацією», «Тересва – Кімпулунг ла Тиса», «Ділове – Валя Вишеулуй», «Хижа – Тарна Маре»;

– 33 км із Польською Республікою, пункти пропуску відсутні.

Наказом ДФСУ від 09.09.2014 № 116 «Про створення митних постів митниць ДФС» у складі **З.м.** створені, як відокремлені структурні підрозділи, митні пости:

– митний пост «Тиса» (89500, Закарпатська обл., Ужгородський р-н, с. Соломоново, міжнародний пункт пропуску для автомобільного сполучення «Тиса»), в зоні діяльності якого пункти пропуску «Чоп – Захонь», «Малі Селменці – Вельке Слеменце»;

– митний пост «Павлове» (89427, Закарпатська обл., Ужгородський р-н, с. Минай, вул. Транспортних будівельників, 35), що включає пункт пропуску «Павлове – Матьовце» (станція «Павлове»);

– митний пост «Ужгород» (88000, Закарпатська обл., м. Ужгород, вул. Собранецька, 224), в зоні діяльності якого пункти пропуску «Ужгород – Вишнє-Нємецьке», «Ужгород – аеропорт»;

– митний пост «Малий Березний» (89040, Закарпатська обл, Великоберезнянський р-н, с. Малий Березний, вул. Ублянська, 50), в зоні діяльності якого пункт пропуску «Малий Березний – Убля»;

– митний пост «Ужгород-вантажний» (89424, Закарпатська обл., Ужгородський р-н, с. Великі Лази, вул. Східна, 3);

– митний пост «Мукачеве» (89600, Закарпатська обл., м. Мукачеве, вул. Берегівська об'їздна, 12);

– митний пост «Виноградів» (90300, Закарпатська обл., Виноградівський р-н, м. Виноградів, вул. Північна, 25);

– митний пост «Тячів» (90500, Закарпатська обл., Тячівський р-н, м. Тячів, вул. Пролетарська, 2);

– митний пост «Солотвино» (90575, Закарпатська обл., Тячівський р-н, смт Солотвино, вул. Сігетська, 88), в зоні діяльності якого пункти пропуску «Солотвино – Сігету-Мармацією», «Хижа – Тарна Маре» (не працює);

– митний пост «Дякове» (90365, Закарпатська обл., Виноградівський р-н, с. Неветленфолу, вул. Фогодо, 106), в зоні діяльності якого пункти пропуску «Дякове – Халмеу», «Дякове – Халмеу» (станція «Дякове»), «Тересва – Кимпулунг ла Тиса» (станція «Тересва») (не працює), «Ділове, Берлібаш – Валя Вишеулуй» (станція «Берлібаш») (не працює);

– митний пост «Вилок» (90351, Закарпатська обл., Виноградівський р-н, смт Вилок, вул. Раковці), в зоні діяльності якого пункт пропуску «Вилок – Тісабеч»;

– митний пост «Лужанка» (90202, Закарпатська обл., Берегівський р-н, с. Астей, вул. Дружби народів, 109), в зоні діяльності якого пункти пропуску «Лужанка – Берегшурань», «Косино – Барабаш», «Дзвінкове – Лонья»;

– митний пост «Батєве» (90210, Закарпатська обл., Берегівський р-н, с. Свобода, вул. Терешкової, 62), в зоні діяльності якого пункт пропуску «Саловка – Еперєшке» (станція «Батєве»);

– митний пост «Чоп – залізничний» (89500, Закарпатська обл., м. Чоп, площа Європейська, 2), в зоні діяльності якого пункти пропуску «Чоп – Захонь» (станція «Чоп»), «Чоп – Чієрна над Тисою».

Керівники **З.м.**:

– Тележкін Д. І. (1945 – 1946 рр.);
– Ральцевич А. М. (1946 – 1947 рр.);
– Залозний К. Д. (1947 – 1952 рр.);
– Бобров Л. М. (1952 – 1958 рр.);
– Смирнов Н. І. (1958 – 1964 рр.);
– Горін Ф. М. (1964 – 1968 рр.);
– Нечаєв М. І. (1968 – 1974 рр.);
– Парнай І. М. (1974 – 1976 рр.);
– Глеба В. Ф. (1976 – 1985 рр.);
– Шляхта Ю. А. (1985 – 1994 рр.);
– Воробей Ю. І. (1994 – 1995 рр.);
– Василина Ю. М. (1995 – 1998 рр.);
– Борисов В. І. (1998 – 2000 рр.);
– Гоя О. В. (2000 – 2001 рр.);
– Палешник І. І. (2001 – 2003 рр.);
– Баран Ю. Ю. (2004 – 2005 рр.);
– Штробля Й. Й. (2005 – 2010 рр.);
– Лось В. П. (2010 р.);
– Поліщук Д. В. (2010 – 2011 рр.);
– Похилько О. І. (2011 – 2013 рр.);
– Харченко С. М. (2013 – 2014 рр.);
– Симчера В. В. (з 2014 р.).

Барнич М.П., Медвідь Ю.О.

ЗАКАРПАТТЯ – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗАКАРПАТТЯ», УКРАЇНА.

ЗАКОН ПРО ЕЛЕКТРОННУ ТОРГІВЛЮ ТИПОВИЙ – див. ТИПОВИЙ ЗАКОН ПРО ЕЛЕКТРОННУ ТОРГІВЛЮ.

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МИТНУ СПРАВУ В УКРАЇНІ» (LAW OF UKRAINE «ON CUSTOMS AFFAIRS IN UKRAINE») – перший вітчизняний законодавчий акт, прийнятий ВРУ 25.06.1991, який визначив правові основи організації митної справи в Україні та передбачив її орієнтацію на формування спільного ринкового простору і митних союзів з іншими державами. Разом із МКУ від 12.12.1991 № 1970-XII заклав нормативно-правові засади організації митної справи та діяльності митної служби в Україні.

Структурно Закон складається із 11 статей.

У ст. 1 «Митна справа» дано визначення митної справи в Україні як встановлення порядку та організацію переміщення через митний кордон України товарів і предметів, обкладення митом, оформлення, здійснення контролю та інших заходів щодо реалізації митної політики в Україні.

Ст. 2 «Митна територія і митний кордон» врегулювала питання митної території як території України, на якій держава володіє виключним правом щодо здійснення митної справи. Межі митної території України вважаються митним кордоном України. Митний кордон України співпадає з державним кордоном України, за винятком передбачених випадків.

Створення спільних митних зон і митних союзів на підставі договорів передбачалося ст. 3 «Спільні митні зони і митні союзи».

Ст. 4 «Керівництво митною справою» передбачалося, що на КМУ покладалися повноваження організації та забезпечення здійснення митної справи. Безпосереднє ж керівництво митною справою здійснювалося ДМКУ (згодом – ДМСУ).

У ст. 5 «Митні органи» регламентувалася структура митних органів України, порядок їх створення, реорганізації та ліквідації, а також взаємодії з іншими органами державної влади.

Ст. 6 «Компетенція митних органів України» визначала основні функції митних органів, до яких було віднесено: захист економічних інтересів України; контроль за додержанням законодавства України про митну справу; забезпечення виконання зобов'язань, які випливають з міжнародних договорів України щодо митної справи; використання засобів митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні через митний кордон України товарів та інших предметів; митне оформлення та оподаткування товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України; комплексний контроль разом з НБУ за валютними операціями; здійснення заходів щодо захисту інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку з участю Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків України; створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та товаро- і пасажиропотоку через митний кордон України; боротьба з контрабандою та іншими порушеннями митних правил; співробітництво з митними та іншими органами зарубіжних країн, а також з міжнародними організаціями з питань митної справи; ведення митної статистики.

У ст. 7 «Посадові особи митних органів України» визначалися вимоги та відповідальність зазначених осіб, а також присвоєння їм персональних (спеціальних) звань.

Переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів повинно здійснюватися з дотриманням процедур митного контролю та митного оформлення, які регламентувала ст. 8 «Переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів».

Ст. 9 «Мита і митні збори» передбачала, що обкладення митом товарів та інших предметів, які переміщуються через митний кордон України, здійснюється відповідно до ЗУ «Про митний тариф». Ставки митних зборів визначаються КМУ на підставі МКУ.

У ст. 10 «Митне законодавство» зазначалося, що митна справа в Україні регулюється: ЗУ «Про митну справу в Україні», ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність України», МКУ, ЗУ «Про митний тариф», іншими законодавчими актами України, прийнятими відповідно до чинного митного законодавства.

Україна дотримується зобов'язань, що випливають з її міжнародних договорів. Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, які містяться у цьому Законі та інших законодавчих актах України про митну справу, то застосовуються правила міжнародного договору. Про це було зазначено у ст. 11 «Міжнародні договори України».

3. втратив чинність з 01.01.2004 у зв'язку із вступом у дію нової редакції МКУ від 11.07.2002 № 92-IV. Указом Президента України від 22.06.1992 № 353 на честь прийняття зазначеного **3.** в Україні встановлено День митної служби України, який відзначався щорічно 25 червня.

Фрадинський О.А.

ЗАКОНОДАВСТВО (LEGISLATION) – сукупність усіх нормативно-правових актів, що діють в державі. У вузькому значенні під терміном «**З**». розуміють систему законів України, що формується ВРУ як єдиним органом законодавчої влади. До цієї категорії також належать міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ шляхом прийняття закону про ратифікацію відповідного

договору. У широкому значенні під терміном «З». розуміють систему законів та інших нормативних актів, що приймаються ВРУ та вищими органами виконавчої влади, – постанови ВРУ, укази Президента України, постанови і декрети КМУ. Ці акти розвивають, конкретизують відповідні закони і не мають їм суперечити. Юридична сила таких нормативних актів визначається компетенцією державного органу, який приймає відповідні акти. У найширшому значенні під терміном «З». розуміють систему законів і постанов ВРУ, указів Президента України, постанов, декретів і розпоряджень КМУ, а також нормативних актів міністерств і відомств, місцевих рад та місцевих державних адміністрацій.

Система **З.** – це впорядкований перелік усіх чинних нормативно-правових актів даної держави. У системі **З.** тих або інших держав можна розрізняти, наприклад: галузеве **З.**, тобто однойменне з галузями права, що збігається з ними у предметі правового регулювання, наприклад, карне, трудове, цивільне, господарське, фінансове; комплексне **З.**, тобто таке, яке містить норми різних галузей права: карного, адміністративного, цивільного тощо, наприклад, екологічне законодавство; загальнофедеративне **З.** й законодавство суб'єктів федерації (у федераціях); **З.** автономії (якщо вищий представницький орган автономії має право приймати закони); конституційне й інше **З.**, закони й підзаконні акти (по юридичній чинності).

Структура системи **З.** (її внутрішня будова): галузева («горизонтальна») – галузеве **З.** (трудове, цивільне, карне й т.д. законодавство), тобто у системі **З.** підсистеми нормативних актів розрізняються з урахуванням предмета правового регулювання (наприклад, предмет регулювання трудового законодавства – трудові відносини, а також відносини, тісно пов'язані із трудовими); ієрархічна («вертикальна») – закони й підзаконні акти, тобто в системі **З.** підсистеми нормативних актів (закони, підзаконні акти) розрізняються за юридичною чинністю.

Відповідно до МКУ, **З.** України з питань державної митної справи складається з Конституції України, МКУ, інших законів України, що регулюють питання у сфері митно-тарифних відносин, з міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, а також з нормативно-правових актів, виданих на основі та на виконання МКУ та інших законодавчих актів.

Відносини, пов'язані із справлянням митних платежів в Україні, регулюються МКУ, ПКУ та іншими законами України з питань оподаткування.

Мартинюк В.П.

ЗАКОНОДАВСТВО АНТИДЕМПІНГОВЕ (ANTIDUMPING LEGISLATION) – спеціальні правові акти та положення (у тому числі міжнародні), спрямовані проти демпінгу. **З.а.** України – це система національних нормативно-правових актів, метою яких є припинення імпорту товарів за зниженими цінами через запровадження антидемпінгового мита. Головні принципи **З.а.** зафіксовані у Генеральній угоді про тарифи і торгівлю та в Антидемпінговому кодексі, згідно з якими відповідні положення і процедури запроваджуються у законодавстві держав, які приєдналися до ГАТТ/СОТ. Основу **З.а.** України складають норми ГКУ і МКУ, ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.), «Про митний тариф України» (2001 р.), «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» (1998 р.), «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» (1998 р.), «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» (1998 р.).

З.а. кожної країни містить такі положення: порядок встановлення факту демпінгу, порядок проведення антидемпінгового розслідування, визначення рівня цін (як базового для порівняння і методики встановлення збитків), порядок встановлення розміру та стягування антидемпінгового мита. Ініціюють антидемпінгові розслідування національні виробники відповідного товару. Згідно зі світовою практикою застосування антидемпінгових заходів, рівень демпінгу встановлюється як різниця між експортною ціною і ціною, прийнятою за базову для порівняння. Розмір антидемпінгового мита встановлюється у кожному випадку окремо і стягується тільки після спеціального розслідування з визначенням шкоди, заподіяної вітчизняному виробникові.

Відповідно до ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» здійснення демпінгового імпорту є проявом недобросовісної конкуренції при здійсненні ЗЕД. За результатами антидемпінгового розслідування приймається рішення про застосування антидемпінгових заходів, яке може бути оскаржено в судовому порядку протягом місяця від дати запровадження відповідних заходів у порядку, встановленому законами України.

Мартинюк В.П.

ЗАКОНОДАВСТВО АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНЕ (ANTIMONOPOLY AND COMPETITION LEGISLATION) – законодавство, що регулює відносини, які виникають у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, обмеженням та попередженням монополізму у господарській діяльності, складається з Господарського кодексу України, закону про Антимонопольний комітет України, інших законодавчих актів.

Положення **З.а.-к.** не поширюються на відносини, у яких беруть участь суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин, якщо результат їх діяльності проявляється лише за межами України, якщо інше не передбачено чинним міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано ВРУ. Законом можуть

бути визначені особливості регулювання відносин, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та монополізмом на фінансових ринках і ринках цінних паперів.

Державний контроль за дотриманням **З.а.-к.**, захист інтересів підприємців та споживачів від його порушень здійснюються Антимонопольним комітетом України відповідно до його повноважень, визначених законом.

Фрадинський О.А.

ЗАКОНОДАВСТВО МИТНЕ (CUSTOMS LEGISLATION) – сукупність правових норм законів та підзаконних нормативних актів, що стосуються імпорту, експорту, переміщення або зберігання товарів, застосування і забезпечення виконання яких покладено безпосередньо на відповідний контролюючий орган, а також будь-які нормативні акти, видані відповідним контролюючим органом в межах установлених для неї законом повноважень. У правовому суспільстві діяльність окремої особи щодо задоволення своїх, індивідуальних інтересів і потреб цілком закономірно наштовхується на певні перешкоди, створені, у тому числі, для задоволення або захисту інтересів вищого рівня – державних або суспільних. Відповідно, отримати кінцевий результат своєї діяльності особа може тільки за умови подолання таких бар'єрів. Зазначена модель притаманна й діяльності, пов'язаній з міжнародним фізичним обігом товарів.

Невідворотність спрямування частини такої діяльності на долання бар'єрів (згідно із класифікацією ЄС – фізичні, технологічні, фіскальні), «захованих» у численних правових нормах численних законодавчих та підзаконних актів, обумовлює потенційну наявність певних юридичних обов'язків особи.

При цьому початок особою цільової діяльності (пов'язаної з міжнародним фізичним обігом товарів) означає реалізацію суб'єктивного права, обтяженого певними юридичними обов'язками – позитивними зобов'язаннями; момент подолання бар'єрів означає звільнення (очищення) від таких обтяжень, будучи моментом потрапляння з імперативної зони правовідносин (дії приписів щодо виконання необхідних і достатніх дій) у диспозитивну (дії дозволів розпоряджатися майном (товарами і транспортними засобами), або моментом зміни правового режиму на основі юридичних фактів – виконання зобов'язання (необхідних дій), видання індивідуального правозастосовчого акта про випуск товарів.

Саме такий підхід до діяльності, пов'язаної з міжнародним фізичним обігом товарів, обумовив особливості формулювання терміна **З.м.**

Будучи малопридатним для однозначної галузевої класифікації наявного масиву законодавчих та нормативно-правових актів як самодостатніх документів, термін **З.м.** надзвичайно важливий для визначення меж дії групи правових норм у сфері публічного адміністрування митної справи. Дане Кіотською конвенцією визначення, відображаючи загальні властивості правовідносин у будь-якій галузі публічного права: 1) конкретизує сферу індивідуальних інтересів осіб, пов'язуючи їх з імпортом, експортом, переміщенням або зберіганням товарів; 2) конкретизує дві функції митної служби відносно законодавства – «застосування» та «забезпечення виконання».

З особливостей формулювання цього визначення випливає альтернативний зміст декількох інших ключових понять Кіотської конвенції: «випуск товарів» – санкціонований митною службою момент звільнення суб'єктивного права від усіх або частини обтяжень, обумовлених наявністю певних юридичних обов'язків; «очищення» (в українському законодавстві – «митне оформлення») – узагальнений процес звільнення суб'єктивного права від усіх або частини обтяжень, обумовлених наявністю певних юридичних обов'язків; «митна процедура» (в українському законодавстві – «митна процедура», «митний режим») – унормована та уніфікована (за ознакою споріднення характеру обтяжень, що допускається залишити після «випуску») сукупність умов та вимог до процесу «очищення».

Крім цього, термін **«З.м.»** є системоутворюючим для ряду інших термінів з Кіотської конвенції: «митна служба» – державна служба, на яку покладено застосування «митного законодавства» та стягнення мита і податків, а також застосування інших законів та правил, що стосуються ввезення, вивезення, переміщення або зберігання товарів; «митний контроль» – сукупність заходів, що здійснюються митною службою для забезпечення дотримання «митного законодавства»; «митна територія» – територія, на якій застосовується **З.м.** Договірної Сторони; «рішення» – окремий акт, яким митна служба приймає рішення з питання, передбаченого «митним законодавством»; «взаємна адміністративна допомога» – заходи, які здійснюються однією митною службою за дорученням іншої митної служби або спільно з нею з метою належного застосування «митного законодавства», а також для запобігання, розслідування або припинення порушень «митного законодавства»; «бездіяльність» – невиконання дії або неприйняття рішення, що вимагається від митної служби відповідно до **З.м.**, протягом розумного терміну з питання, належним чином поставленого перед нею.

В українському законодавстві термін **З.м.** не застосовується.

Кунєв Ю.Д., Баязітов Л.Р.

ЗАКОРДОННИЙ ПАСПОРТ – див. ПАСПОРТ ЗАКОРДОННИЙ.

ЗАКУПІВЛІ АВАНСОВІ (ADVANCE PURCHASES) – вид зустрічних закупівель, які передбачають укладення основного контракту, за яким приблизно 50 % вартості поставленого товару імпортер сплачує грошима, а ще 50 % – зустрічним постачанням товарів, але це постачання він здійснює авансом, попередньо, тобто до основного постачання. Закінчення виконання зобов'язань за зустрічним авансовим постачанням товарів є початком виконання зобов'язань за основним постачанням. **З.а.** дають можливість експортеру спочатку одержати, наприклад, матеріали, комплектувальні вироби, а потім виготовити товар та здійснити експортні постачання.

Експортер захищає свої інтереси включенням в основний контракт зобов'язання імпортера надати фінансові гарантії виконання зустрічних постачань (банківські гарантії, резервні акредитиви). Імпортер захищає свої інтереси тим, що авансові постачання товарів, передбачені додатковим контрактом, здійснюються тільки при наявності банківської гарантії належного виконання зобов'язань на усю суму авансових постачань.

Яковенко О.В.

ЗАКУПІВЛЯ БЕЗПОСЕРЕДНЯ (DIRECT PURCHASE) – купівля товару безпосередньо у підприємства, зареєстрованого у встановленому порядку в країні експорту такого товару. Країною **З.б.** вважається та країна, з підприємством якої імпортер уклав угоду на купівлю товару.

Критерій **З.б.** використовується у випадку укладення угоди між державами щодо вільної торгівлі для визначення країни, товари з якої оподатковуються за пільговими ставками митних платежів. На підставі міжнародних двосторонніх або багатосторонніх угод до товарів можуть застосовуватися пільгові ставки ввізного мита (ПДВ) залежно від ряду умов, зокрема умови **З.б.** з країни, з якою укладено міжнародну угоду щодо вільної торгівлі (пільгового оподаткування товарів).

Умова **З.б.** не виконується у разі закупівлі товару в країні експорту у представництва фірми або підприємства, які не є резидентами цієї країни.

Для звільнення від сплати або застосування пільгового оподаткування ввізним митом (ПДВ) товарів, торговельною країною повинна виступати країна, з якою укладено угоду про вільну торгівлю.

Мартинюк В.П., Медвідь Ю.О.

ЗАКУПІВЛЯ ЗУСТРІЧНА (COUNTERPURCHASE) – одна із форм зустрічної торгівлі, яка передбачає, що продавець-експортер укладає угоду з іноземним покупцем і водночас сам зобов'язується закупити певну кількість товарів або продукції, які виробляються у країні покупця.

Така купівля може бути здійснена не тільки у самого партнера по даній угоді, а обумовлено придбання товарів у третьої особи, з якою будуть здійснені взаєморозрахунки у місцевій валюті.

Основна відмінність **З.з.** від комерційної компенсації полягає у тому, що платежі за первинними та зустрічними закупівлями здійснюються незалежно один від одного. Розрахунки по **З.з.** можуть проводитись за рахунок власних коштів, на основі кредиту або у формі взаємозаліку.

Яковенко О.В.

ЗАКЯТ (ZAKAT) [з араб. очищення, множення] – одне з основних положень Ісламу, що стосується взаємовідносин між людьми щодо перерозподілу доходів населення. У Священному Корані по обов'язковості виконання **З.** згадується після п'ятикратної молитви. **З.** пов'язаний з правами бідних і слабких на частину майна багатих і заможних людей. Сумнів у приписах **З.** розглядається як віровідступництво.

З. є практичним вираженням милосердя, допомоги і співчуття, на які вказав Пророк Мухаммад у відомому хадисі: «Віруючі, що проявляють дружбу, милосердя і співчуття один одному, схожі на одне тіло. Якщо одна його частина болить, то болить усе тіло». Іслам заклав важливу основу для здійснення соціальної справедливості серед людей, щоб всі творіння Аллаха мали той спадок, який Він їм послав. Якщо ми подивимося, яким чином розподіляється **З.** серед восьми категорій людей, яким він призначений, то ми побачимо, що метою **З.** є забезпечення нужденних так, щоб в ісламському суспільстві не було бідних і жебракуючих. Якщо **З.** не цілком виконує цю благородну мету, то Іслам вказує, згідно з хадисом Пророка: «У майні є ще частка, крім **З.**». У багатьох аятах Священного Корану йдеться про заохочення витрачання майна заради Аллаха і про збільшення благ тих, хто витрачає з того, чим їх наділив Всевишній. Мусульманин остерігається скупості, яка викликає розкладання суспільного ладу і викликає ненависть серед бідних.

Розрізняють чотири категорії, з яких стягується **З.**:

1) золото і срібло. Із золота і срібла **З.** виділяється незалежно від того, в якому вигляді вони знаходяться: монети, зливки, самородки, посуд, лом, ювелірні вироби (що використовуються як заощадження). Оподатковуваний мінімум (Нісаба) золота 20 динар або 96 г, а Нісаба срібла 200 дирхам – 672 г. До тих пір поки кількість золота і срібла не досягне зазначеної ваги, **З.** з них не виплачується.

2) сільськогосподарські культури. У цю категорію входять такі види культур: пшениця, ячмінь, сочевиця, рис, кукурудза, горох, виноград і фініки. За мазхабу імама Аш-Шафії, Нісаба цієї категорії **З.** є 5 вуску або 612 кг. Коли врожай цих культур на момент збирання досягне 612 кг, тоді у вигляді **З.** виділяється 1/10 частина врожаю. Це у тому випадку, якщо посіви штучно не политі. Якщо ж посіви зрошувалися штучно (підводилася вода, рилися канали і т. д.), то розмір **З.** становить 1/20 частину врожаю.

3) худоба. У цю категорію входять верблюди, велика рогата худоба та телята. Нісаба рогатої худоби є 30 голів. Нісаба телят – 40 голів.

Умови виділення **З.** з цієї категорії майна:

– тварини повинні більшу частину року пастися на природних пасовищах;

– **З.** не обкладається робоча худоба;

– **З.** нараховується з народженого у кінці звітного року дитинчати.

4) торгове майно. У цю категорію **З.** входить все те майно, яке знаходиться в торговому обігу і приносить прибуток у результаті купівлі-продажу. Ця категорія включає в себе і майно, що належить до трьох вище перелічених категорій, якщо вони знаходяться в торговому обігу. Наприклад, куплене у фермера з метою подальшого перепродажу стадо є торговим майном і т. д. У категорію торгового майна не входить майно, придбане не для продажу (будинок, меблі, інструменти, одяг тощо). Для визначення Нісаба торгового майна його порівнюють із золотом або сріблом. **З.** виділяється у кінці звітного року з основного капіталу та прибутку,

одержаного в результаті комерційної діяльності. Наприклад, якщо у комерсанта на початку року було в обігу 30000 рублів, а до кінця року сума склала 50000 рублів, то **З.** розраховується з 50 тис. рублів.

Якщо протягом року прибуток не отримується, **З.** виділяється з основного капіталу, в тому випадку якщо він досягає Нісаба. Для **З.** з торгового майна виділяється 1/40 частина або 2,5 %.

Розподіляється **З.** порівну між 8 категоріями людей. Якщо якась категорія отримувачів **З.** відсутня, то її частка розподіляється серед інших. Отримати **З.** повинні мінімум три особи від кожної категорії. **З.** повинен бути розподілений серед жителів того населеного пункту, де знаходиться обкладене **З.** майно.

Західний вчений Масіньон сказав: «В Ісламі є певна досконалість, що робить його наполегливим у втіленні в життя ідеї рівності. Це досягається через **З.**, який кожен повинен виплатити в казначейство. Він протидіє безсистемній міновій торгівлі та накопичення багатства, він також бореться із зростанням боргів за відсотками і прихованими податками на товари першої необхідності. І в той же час він стоїть на боці приватної власності і торгового капіталу. Тим самим, Іслам вкотре займає середню позицію між капіталізмом і комунізмом».

Туржанський В.А.

ЗАЛІЗНИЧНА НАКЛАДНА – див. НАКЛАДНА ЗАЛІЗНИЧНА.

ЗАЛІЗНИЧНА НАКЛАДНА ЕЛЕКТРОННА – див. НАКЛАДНА ЗАЛІЗНИЧНА ЕЛЕКТРОННА.

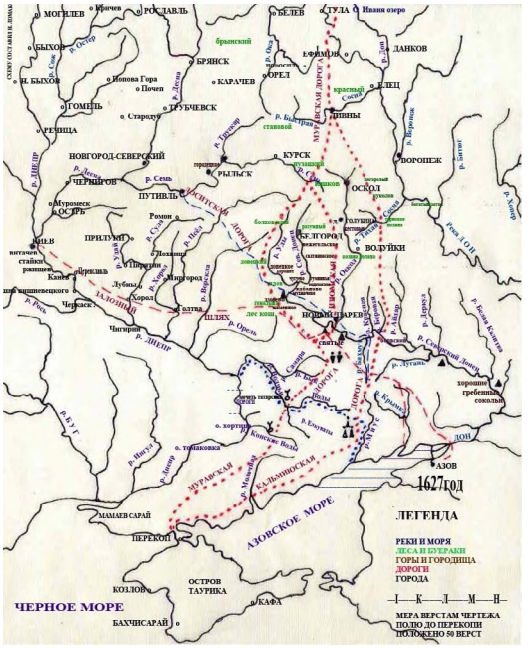
ЗАЛІЗНИЧНА НАКЛАДНА ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS) – див. НАКЛАДНА ЗАЛІЗНИЧНА ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS).

ЗАЛІЗНИЧНЕ МІЖНАРОДНЕ СПОЛУЧЕННЯ – див. СПОЛУЧЕННЯ ЗАЛІЗНИЧНЕ МІЖНАРОДНЕ.

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ВАГОН – див. ВАГОН ЗАЛІЗНИЧНИЙ.

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ – див. ТРАНСПОРТ ЗАЛІЗНИЧНИЙ.

«ЗАЛОЗНИЙ ШЛЯХ» (ЗАЛОЗНИК) (ZALOZNYI ROUTE (ZALOZNYK)) – один з давніх торговельних шляхів, що вперше згадується в літописі 1168 р. і 1170 р.

Щодо напрямку **З.ш.** існують різноманітні судження. Припускають, що він йшов у двох напрямках: на південний захід до Дунаю і до Галича. Назва походить від лоз (очерету) дунайських берегів. Поширеніша версія, що **З.ш.** проходив суходолом з Києва до Тмутаракані, а назву отримав від центру формування купецьких караванів – озера Залозного, яке розташоване поблизу гирла Десни. За даними літопису, у середині XII ст. давньоруські князі, що забезпечували безпеку купців «гречників» і «залозників», часом чекали зі збройним конвоєм у районі Канева. З цим пов'язане трактування назви «Залазьный», тобто небезпечний.

З.ш. відходив від Гречника нижче за течією Дніпра за Каневом. лівим берегом Дніпра йшов на Переяслав, Лукомль (нині с. Лукім'я Оржицького району Полтавської обл.), Лтаву (нині м. Полтава) до верхів'я р. Мож (прит. Сіверського Дінця), далі – за «лози» (густий верболозовий Голубий ліс (лозняк) за плавнями обабіч прит. Дніпра, нині – ліс у Дніпропетровській обл.) до верхів'я р. Самара, потім – до верхів'я р. Кальміус і до гирла р. Дон. Із **З.ш.** пов'язується назва міста Лозова у Харківській області.

Ченцов В.В., Морозов О.В.

ЗАМОВЛЕННЯ ЕКСПОРТНЕ (EXPORT ORDER) – організаційно-економічна й правова форми здійснення і регулювання ЗЕД, що передбачає замовлення підприємствам, організаціям на виробництво та експорт певних товарів, робіт, послуг. **З.е.** в Україні є частиною державного замовлення та здійснюється для виконання міждержавних зобов'язань і угод. **З.е.** проводиться на добровільній та конкурсній основі. Суб'єкти господарювання зацікавлені в отриманні **З.е.**, оскільки воно означає гарантований ринок збуту продукції, вигідні умови продажу, нерідко з отриманням субсидій. **З.е.** можна розглядати як форму підтримки суб'єкта господарювання.

Туржанський В.А.

ЗАМОК ЕЛЕКТРОННИЙ З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ФУНКЦІЄЮ GPS – GSM НАВІГАЦІЇ (ELECTRONIC LOCK WITH INFORMATION FUNCTION OF GPS – GSM NAVIGATION) – багаторазовий інформаційно-телекомунікаційний засіб, який застосовується для забезпечення ідентифікації товарів під час здійснення їх переміщення митною територією України та є складовою частиною системи захисту транзитних переміщень.

З. обладнаний електронним блоком, за допомогою якого інформація про переміщення товару та закриття/відкриття замка передається за протоколами GPS – GSM зв'язку через оператора мобільного зв'язку та мережу Інтернет (з використанням виділеного каналу передачі даних) до відповідного центру ДФСУ. Після проведення митного контролю та оформлення товарів посадова особа митного органу безкоштовно встановлює **З.** на транспортний засіб або його частину (контейнер, цистерну, інше пристосування), у якому безпосередньо перевозяться товари. При цьому комплект товаросупровідних документів разом з митною декларацією, актом приймання-передачі електронного замка з функцією GPS – GSM навігації та ключем від електронного замка надаються перевізнику для пред'явлення на митниці призначення. Для контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів інформація про серійний номер замка обов'язково вноситься до програмно-інформаційного комплексу та в режимі реального часу передається до відповідного центру ДФСУ (раніше Моніторингового центру Міндоходів та до 2013 р. – відділу «Моніторинговий центр» Департаменту боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями Державної митної служби України).

У випадку надходження повідомлення про відкриття **З.** або зникнення сигналу під час прямування транспортного засобу митною територією України інформація негайно передається у митницю відправлення та митницю, у зоні діяльності якої зафіксовано порушення. Фахівці останньої встановлюють місцезнаходження транспортного засобу. Після прибуття вантажу у митницю призначення замок з вантажного відсіку транспортного засобу знімається, звіряється його номер із занесеним до програмно-інформаційного комплексу, до якого також вноситься інформація про його зняття. Після цього переміщення знімається з контролю.

Рішення щодо застосування **З.** приймаються керівником митного органу відправлення або уповноваженою ним особою на підставі результатів застосування системи управління ризиками. **З.** безоплатно встановлюються додатково до інших видів митного забезпечення, що використовуються митними органами. **З.** накладаються на транспортний засіб або частину транспортного засобу (контейнер, цистерну, інше пристосування), у якому безпосередньо переміщуються товари. Для здійснення контролю за переміщенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення і виявлення фактів їх недоставки до митниці призначення використовується Єдина автоматизована інформаційна система митних органів України (ЄАІС).

З. перебувають на балансі ДФСУ та закріплені за матеріально відповідальною особою Департаменту розвитку митної справи (у Міндоходів – Департаменту інфраструктури). Контроль за передачею **З.** між митницями, їх використанням покладається на Департамент розвитку митної справи (у Міндоходів – Департамент інфраструктури). Кожному **З.** в установленому порядку присвоюється унікальний інвентарний номер, який має десять знаків. Перші три знаки означають номер субрахунку, четвертий – підгрупу і останні шість знаків – серійний номер **З.** Серійний номер **З.** наноситься безпосередньо на поверхню **З.** та під час застосування вноситься до програмно-інформаційного комплексу «Контроль за доставкою товарів» ЄАІС.

Прус Л.Р.

ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (MERIT RECOGNITION OF CUSTOMS OFFICIALS OF UKRAINE) – засіб впливу та форма сприяння сумлінному виконанню працівником своїх службових обов'язків, що сприяла вчиненню ним корисних дій, які перевищували встановлені вимоги. Заохочення було публічним проявом пошани до працівника у формах, що визначались ЗУ «Про Дисциплінарний статут митної служби України» за зразкове виконання покладених на них службових обов'язків, бездоганну службу, активність та ініціативність, виявлені під час виконання своїх службових обов'язків.

З. було спрямоване на зміцнення службової дисципліни та реалізовувалось у формі заходів матеріального та морального стимулювання, які застосовувалися до посадових осіб митної служби України за сумлінне ставлення до своїх службових обов'язків. За значні трудові досягнення та виявлення самовідданості, мужності, героїзму і відваги посадові особи митної служби могли бути представлені до присвоєння почесних звань та нагородження державними нагородами.

До посадових осіб митної служби могли бути застосовані такі види заохочень: оголошення подяки; нагородження грошовою премією; нагородження цінним подарунком, іменним подарунком; нагородження грамотою, почесною грамотою; занесення прізвища до Книги пошани Державної митної служби або відповідного митного органу; зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення; нагородження відомчими відзнаками (у вигляді медалі, нагрудного знака, значка, грамоти). Положення про заохочувальні відзнаки митної служби України затверджувалось центральним органом виконавчої влади, що забезпечував формування та реалізував державну політику у сфері фінансів.

Керівник спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи користувався правом застосування до всіх посадових осіб митної служби будь-яких видів заохочення. Керівники митних органів мали право застосовувати до підпорядкованих посадових осіб митної служби такі види заохочень: оголошення подяки; нагородження грошовою премією; нагородження цінним подарунком, іменним подарунком; нагородження грамотою, почесною грамотою; занесення прізвища до Книги пошани відповідного митного органу; зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення. Керівник митного органу вищого рівня мав право у межах своєї компетенції скасовувати заохочення, неправомірно застосоване до посадової особи митної служби керівником нижчого рівня, який йому підпорядкований.

З. застосовувалось на підставі сукупної оцінки професійних якостей, результатів роботи, ступеня активності, ініціативності та дисциплінованості посадової особи митної служби. Подання про нагородження посадових осіб митної служби відомчими відзнаками, а також представлення їх до присвоєння почесних звань та нагородження державними нагородами вносилось керівником митного органу керівникові спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи. Застосування заохочень оформлялось наказами, і відомості про це заносились до особових карток посадових осіб митної служби в установленому порядку. Посадовим особам митної служби, що успішно та сумлінно виконували свої службові обов'язки, надавали перевагу у просуванні по службі.

Прус Л.Р.

ЗАПАХ (SMELL/ODOUR) – особливе відчуття присутності деяких летких речовин у повітрі, що здійснюється хімічними рецепторами нюху, які знаходяться у носовій порожнині тварини.

Кожна речовина має свій **З.** Прості речовини – джерело простих **З.** Складні речовини утворюють складні **З.** Собака легко орієнтується у простих і складних **З.** завдяки сильно розвиненому нюховому аналізаторові. **З.** для організму є умовним сигналом про біологічний вплив джерела **З.** Так, **З.** їжі сигналізує про корисні якості для організму і готує організм до її засвоєння. **З.** чужої людини викликає у собаки реакцію недовіри, злоби, а **З.** господаря викликає довіру, покірність. Який вплив на організм джерела **З.**, така й відповідна реакція на запахове відчуття. **З.** є складним умовним подразником. На всі компоненти **З.** утворюється складний умовний рефлекс, будь-який **З.** собака сприймає в розщепленому вигляді, аналогічно процесу зору людини, яка бачить усі кольори картини з численними відтінками.

Наркотичні засоби, психотропні речовини, зброя, грошові знаки у вигляді банкнот, тютюнові вироби мають свій специфічний **З.**, який допомагає собаці виявляти дані предмети при незаконному переміщенні їх через митний кордон України.

Виноград О.В.

ЗАПАХОНОСІЇ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЗБРОЇ, БОЄПРИПАСІВ ТА ІНШЕ (OBJECTS BEARING SCENT OF NARCOTICS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, WEAPON, AMMUNITION ETC.) – предмети (речі, серветки, тампони тощо), що мають запахи наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, запахові властивості яких ці предмети отримали під час їх зберігання у герметичній ємності.

З. використовуються під час спеціальної підготовки та тренування собак для вироблення стійкого умовного рефлексу на запах наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів під час огляду громадян, транспортних засобів, вантажів, багажу, що перетинають митний кордон України.

Виноград О.В.

ЗАПІРНО-ПЛОМБУВАЛЬНИЙ ПРИСТРІЙ – див. ПРИСТРІЙ ЗАПІРНО-ПЛОМБУВАЛЬНИЙ.

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОНТРАБАНДІ (PREVENTION AND COUNTERACTION TO SMUGGLING) – розглядається як багатоаспектна сфера та (або) напрямок діяльності державних органів влади щодо розробки та реалізації комплексу правових, економічних та організаційних заходів запобігання та протидії незаконному переміщенню через митний кордон України культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а також наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Комплекс заходів з **З.п.к.** має бути спрямований на усунення факторів поширення контрабанди серед яких визначальними є: існування економічних передумов; недостатня ефективність митного і прикордонного контролю; недосконаліть нормативно-правової бази у сфері регулювання імпорту та боротьби з контрабандою; необлаштованість державного кордону з державами СНД; високі ставки ввізного мита, акцизного податку та податку на додану вартість під час імпорту; неоднакове податкове навантаження на суб'єктів господарювання; наявність значної різниці між світовими і внутрішніми цінами на окремі групи товарів; корупція в митних органах, органах охорони державного кордону, інших правоохоронних та контролюючих органах; відсутність належного контролю за реалізацією товарів на внутрішньому ринку; недосконаліть обміну інформацією між державними органами, що здійснюють контроль за зовнішньоекономічною діяльністю.

МКУ 2012 р. визначає **З.п.к.** одним з основних завдань митних органів України та надає їм право здійснювати такі види заходів **З.п.к.,** як контрольовані поставки наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також переміщення товарів під негласним контролем.

Хома В.О.

«ЗАПОВІДЬ» (ЗАПОВІДНІ ГРОШІ) («COMMANDMENT» (PENALTY)) – штраф, до якого вдавалися та запобігали безмитному перевезенні товарів об'їзними шляхами; штраф, який платив купець, коли об'їжджав митну заставу.

У старовину **З.** називалася «протамож'є» й означала тільки ухилення від тамги. З часом вона трансформувалася в безліч штрафів: за неподання товару митникам; за несплату мита при продажі/купівлі коня; за складування свого товару у будинку приватної особи крім гостинного двору, і з домогосподаря, який приховує товар на своєму подвір'ї; за

продаж «помірного» товару в обхід митниці, тобто за несплату помірного мита (стягувався і з купця, і з продавця); за продаж вагового товару «без ваги», тобто за несплату вагового мита; за зберігання у приватному будинку ваги; за неподання у митницю придбаного і обмінянного срібла; за несплату суднового мита; за несплату прив'язного мита з животини; за несплату мита взагалі тощо.

До кінця XV ст. ставка **З.** була 6 алтин з людини, потім розмір збільшився до 2 рублів і більше з особи: один рубель йшов монарху, а інший – особам, які завідували митними зборами. Іноді вся **З.** належала монарху.

З налагодженням торговельних шляхів, найбільш врегульованим **«З»** став у XVI – XVII ст. у Московському царстві, про що свідчить Новгородська статутна (митна) грамота 1571 р. У ній були розписані штрафи за порушення митних правил, а саме: 1) промитний («промит») – пеня за несплату мита, а в XVI – XVII ст. штраф за несплату митних зборів взагалі; 2) **«З.»** – спочатку особиста пеня з торгової людини, потім багатофункціональний штраф; 3) протамга (протамжити) – штраф за порушення митних правил взагалі; 4) відведення – штраф за відхилення судна від берега з метою несплати мита; 5) проп'ятне («заповідь проп'ятне») – особистий штраф у розмірі двох рублів за продаж коня без плями (фактично **«З.»**) об'їзними шляхами, де стягували подвійний «про мит» і штраф – **«З»**.

Примак А.Ф., Прус Л.Р.

ЗАПОРІЗЬКА МИТНИЦЯ (ZAPORIZHIA CUSTOMS HOUSE) – територіальний орган Державної фіскальної служби.

Історія **З.м.** починається 25.03.1988, коли наказом Головного управління державного митного контролю при Раді Міністрів СРСР № 54 створено Запорізький митний пост Херсонської митниці. Кількість співробітників складала 5 чоловік. Згодом, відповідно до наказу ГУДМК при Раді Міністрів СРСР від 22.03.1990 № 61, шляхом об'єднання Запорізького та Бердянського митних постів було створено **З.м.** зі штатною чисельністю 21 особа. Після створення митниці була проведена і перша атестація особового складу.

06.03.1992 відповідно до ЗУ «Про державний кордон України», було відкрито річкові порти на річці Дніпро, серед яких порт «Запоріжжя».

У 1991 – 1993 рр. були створені окремі підрозділи **З.м.**: у районних центрах Мелітополь, Токмак, Пологи та Дніпрорудне; у межах м. Запоріжжя – на території комбінату «Запоріжсталь»; в аеропорту «Запоріжжя». При цьому поетапно збільшувалась чисельність особового складу **З.м.**

Відповідно до наказу ДМСУ від 20.12.1996 № 564 **З.м.** була підпорядкована Дніпропетровській регіональній митниці. З лютого 2005 р. у зв'язку з оптимізацією структури митних органів відповідно до наказу ДМСУ «Про зміну підпорядкування митних органів» безпосереднє координаційно-організаційне управління **З.м.** здійснювалося центральним апаратом ДМСУ.

Згідно з постановою КМУ від 20.03.2013 № 229 «Про утворення територіальних органів Міністерства доходів і зборів» **З.м.** було реорганізовано у **З.м.** Міндоходів. Постановою КМУ від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» **З.м.** Міндоходів реорганізовано у **З.м.** ДФС.

Останніми роками основу експорту **З.м.** складали «чорні метали», «реактори, котли, машини, обладнання», «електричні машини та обладнання; відео- та аудіоапаратура», а імпорту – «реактори, котли, машини, обладнання», «палива мінеральні; нафта; бітумінозні речовини; воски мінеральні», «нікель».

Зоною діяльності митниці визначено територію Запорізької області.

Наказом ДФСУ від 09.09.2014 № 116 «Про створення митних постів митниць ДФС» у **З.м.** утворюються як відокремлені структурні підрозділи такі митні пости:

– митний пост «Запоріжжя – аеропорт» (69068, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Копьонкіна, 54). До складу митного поста входять відділи митного оформлення № 1 та № 2. Зона діяльності ВМО № 1: пункт пропуску на державному кордоні

Адміністративна будівля Запорізької митниці

Митний пост «Бердянськ» Запорізької митниці

України в аеропорту м. Запоріжжя. Зона діяльності ВМО № 2: Шевченківський район м. Запоріжжя (частково); відділення зв'язку № 4 Запорізької дирекції Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта» в напрямку митного контролю та митного оформлення міжнародних поштових відправлень;

– митний пост «Дніпрорудний» (71630, Запорізька обл, Василівський р-н, м. Дніпрорудне, вул. Леніна, 12/А, кв. 39). Зона діяльності: Василівський, Михайлівський, Веселівський, Велико-Білозерський, Кам'янко-Дніпровський, Пологівський, Гуляйпільський, Кубишевський, Оріхівський, Розівський, Токмацький райони Запорізької області, м. Енергодар Запорізької області;

– митний пост «Запоріжсталь» (69008, Запорізька обл, м. Запоріжжя, вул. шосе Південне, 74/А). Зона діяльності: Заводський район м. Запоріжжя (частково) та територія Запорізького річкового порту – перший та другий вантажні райони;

– митний пост «Бердянськ» (71100, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Шевченка, 31). Зона діяльності: пункт пропуску на державному кордоні України «Бердянський морський торговельний порт»; Бердянський, Приморський, Чернігівський райони Запорізької області;

– митний пост «Запоріжжя – центральний» (69600, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Луначарського, 9-А). Зона діяльності: Ленінський район, Орджонікідзевський район, Хортицький район, Заводський район (частково), Жовтневий, Комунарський, Шевченківський райони м. Запоріжжя, Вільнянський район, Новомиколаївський район, Запорізький район Запорізької області;

– митний пост «Мелітополь» (72316, Запорізька обл., м. Мелітополь, вул. Зіндельса, 2). Зона діяльності: м. Мелітополь Запорізької області, Мелітопольський район Запорізької області, Якимівський район Запорізької області, Приазовський район Запорізької області.

Керівники **З.м.**:
– Тархов Є. В. (1991 – 1992 рр.);
– Рибалка В. В. (1993 – 1997 рр.);
– Міщенко С. М. (1998 р.);
– Конєв О. І. (1998 – 2003 рр.);
– Кисельов В. Л. (2004 – 2005 рр.);
– Ванжа А. Ю. (2005 – 2010 рр.);
– Афанасіаді Д. М. (2010 – 2012 рр.);
– Набока В. Г. (2012 – 2013 рр.);
– Бізіля М. І. (2013 – 2014 рр.);
– Мужев О. О. (з 2014 р.).

Туржанський В.А., Кагал В.І.

ЗАСВІДЧЕНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ – див. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ЗАСВІДЧЕНА.

ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНИЙ – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ.

ЗАСІБ ЛІКАРСЬКИЙ ФАЛЬСИФІКОВАНИЙ (COUNTERFEIT MEDICINE) – лікарський засіб, який умисно промаркований неідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком з них) про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а так само лікарський засіб, який умисно підроблений в інший спосіб і не відповідає відомостям (одній або декільком з них), у тому числі складу, про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені у Державний реєстр лікарських засобів України.

Мотюк К.Д.

ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ (MEANS OF TRANSPORT/VEHICLE) – пристрій, призначений для перевезення людей і (або) вантажу. **З.т.** класифікують: за типом рушійної сили (приводу) поділяють на ті, що приводяться в рух силою людських м'язів (дрезина, велосипед, байдарка, каное, педальний (пляжний) катамаран); транспорт, що рухається силою м'язів тварин (коней, верблюдів, волів, буйволів, лам, віслюків, оленів, слонів, собак) – гужовий транспорт; **З.т.**, що приводяться в рух силою вітру або потоків повітря – парусне судно, повітряна куля, планер, дельтаплан, парашут; **З.т.**, що приводяться в рух потоками води, течією; механічний **З.т.**

За середовищем, в якому відбувається рух **З.т.** поділяють на: наземний (сухопутний) транспорт, зокрема: 1) ручні наземні **З.т.** – наземні **З.т.**, що приводяться в рух силою людських м'язів (тачки, ноші, вагонетки і т.п.; 2) велотранспорт – наземний вид транспорту, що приводяться в рух силою людських м'язів за допомогою педалей, це перш за все, велосипеди та менш поширені веломобілі; 3) рейкові або ж залізничні **З.т.** – **З.т.** що рухаються по рейках, зазвичай завдяки власним двигунам – поїзд, трамвай, дрезина, вагонетка тощо; 4) автотранспортні засоби – **З.т.**, які рухаються на колесах дорогами за допомогою власного двигуна: власне пасажирські автомобілі, вантажний автотранспорт, автобуси, тролейбуси, мотоцикли.

Водні **З.т.** – різноманітні **З.т.** призначені для руху на поверхні і в глибині води (океанів, морів, річок, озер): пліт (плавзасіб), судно, корабель, човен, субмарина. Повітряні **З.т.** – різноманітні **З.т.** призначені для польотів в атмосфері, літальні апарати: аеростат, літак, вертоліт, дирижабль. Космічні **З.т.** – **З.т.**, призначені для польотів у космосі: ракети, космічні кораблі, літаючі тарілки тощо.

Відповідно до МКУ 2012 р. **З.т.** поділяють на **З.т.** комерційного призначення, **З.т.** особистого користування, трубопроводи та лінії електропередачі.

З.т. комерційного призначення – будь-яке судно (у тому числі самохідні та несамохідні ліхтери та баржі, а також судна на підводних крилах), судно на повітряній подушці, повітряне судно, автотранспортний засіб (моторні **З.т.,** причепи, напівпричепи) чи рухомий склад залізниці, що використовуються у міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із **З.т.** комерційного призначення.

З.т. комерційного призначення, якими переміщуються пасажири та/або товари через митний кордон України, підлягають митному контролю та митному оформленню.

Митні формальності, що здійснюються під час митного контролю та митного оформлення **З.т.** комерційного призначення, якими переміщуються пасажири та/або товари через митний кордон України, мають уніфікований характер і не залежать від країни реєстрації або країни-власника **З.т.**, країни, з якої прибув цей **З.т.**, або країни, куди він прямує, крім випадків, передбачених міжнародними договорами України, укладеними відповідно до закону, та відповідними міжнародними актами, у частині застосування санкцій та обмежень у торгівлі з окремими країнами.

З.т. особистого користування – наземні **З.т.** товарних позицій 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 т), 8711 згідно з УКТ ЗЕД та причепи до них товарної позиції 8716 згідно з УКТ ЗЕД, плавучі засоби та повітряні судна, що зареєстровані на території відповідної країни, перебувають у власності або тимчасовому користуванні відповідного громадянина та ввозяться або вивозяться цим громадянином у кількості не більше однієї одиниці на кожну товарну позицію виключно для особистого користування, а не для промислового або комерційного транспортування товарів чи пасажирів за плату або безоплатно.

Митний контроль товарів, що переміщуються через митний кордон України трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, у тому числі з метою транзиту митною територією України, здійснюється у місцях митного контролю, які визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів. Порядок і строки митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, строки сплати митних платежів визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів, з урахуванням особливостей переміщення зазначених товарів через митний кордон України.

Потушинська О.П.

ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ АВТОМОБІЛЬНИЙ (АВТОМОБІЛЬ) (MOTOR VEHICLE) – колісна (не менше 4 коліс) механічна машина, яка рухається за рахунок енергії встановленого на ній двигуна з використанням сил зчеплення коліс з дорожнім покриттям (автобус, вантажний та легковий автомобіль, тягач, причіп, напівпричіп та ін.). Автомобілі призначені для перевезення людей, вантажів, спеціального обладнання та механізмів, або для виконання спеціальних робочих функцій: буксирування транспортних засобів, виконання спеціальних робіт. До **З.т.а.** належать також тролейбуси, трактори та інші самохідні машини, а також 3-х колісні транспортні засоби, споряджена маса яких перевищує 400 кг. Під автомобілем розуміють і одиночний автомобіль, і автопоїзд.

У митній термінології з метою здійснення відповідних митних формальностей **З.т.а.** може розглядатися як транспортний засіб, призначений для комерційного переміщення (перевезення) товарів (людей) через митний кордон, як транспортний засіб особистого користування та як окремий товар, який ввозиться на територію країни з комерційною метою.

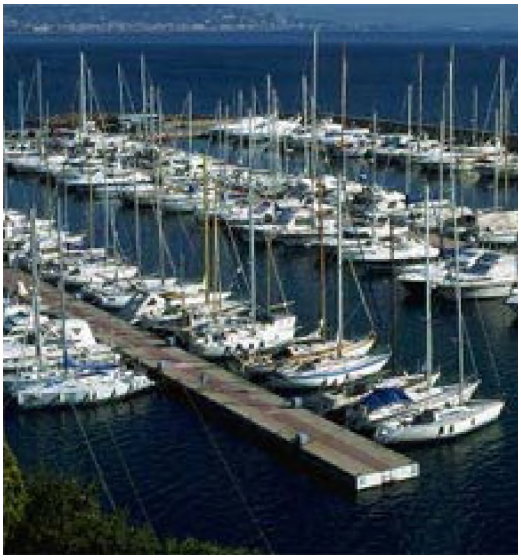
Пасічник А.М., Клен О.М.

ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ АКТИВНИЙ (ACTIVE MEANS OF TRANSPORT) – моторний транспортний засіб, який приводить в рух або перевозить розміщені на ньому інші транспортні засоби у разі, якщо перевезення товарів здійснюється комбінацією з декількох транспортних засобів.

Залежно від виду транспортного засобу в митній декларації зазначаються такі ідентифікаційні відомості: морський та річковий транспорт – назва судна; повітряний транспорт – номер і дата рейсу; автомобільний транспорт – реєстраційний номер автомобіля та (у разі наявності) причепа (напівпричепа); залізничний транспорт – номери залізничних вагонів або платформ.

Прус Л.Р.

ЗАСІБ ТРАНСПОТНИЙ ВОДНИЙ (WATER MEANS OF TRANSPORT) – механічна машина, яка рухається за рахунок енергії власної енергетичної установки (вітрил, двигуна внутрішнього згорання та ін.) з використанням реактивних сил та виштовхувальної сили води і призначена для перевезення людей, вантажів та спеціального обладнання водними шляхами океанів, морів, річок та озер.

До **З.т.в.** належать самохідні або несамохідні плавучі споруди, що використовуються для: перевезення вантажів, пасажирів, багажу та пошти; рибного чи іншого морського промислу; розвідки, добування корисних копалин; рятування людей і суден, що зазнають аварій на морі; буксирування інших суден та плавучих об'єктів; здійснення гідротехнічних робіт чи піднімання майна, що затонуло в морі; несення спеціальної державної служби (охорона кордонів, промислів, санітарна й карантинна служби, захист моря від забруднення тощо); наукових, навчальних, культурних і спортивних цілей.

Пасічник А.М., Клен О.М.

ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (COMMERCIAL VEHICLE) – будь-яке судно (у тому числі самохідні та несамохідні ліхтери та баржі, а також судна на підводних крилах), судно на повітряній подушці, повітряне судно, автотранспортний засіб (моторні транспортні засоби, причепи, напівпричепи) чи рухомий склад залізниці, що використовуються у міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із **З.т.к.п.**

З.т.к.п., якими переміщуються пасажири та/або товари через митний кордон України, підлягають митному контролю та митному оформленню. Митні формальності, що здійснюються під час митного контролю та митного оформлення **З.т.к.п.** мають уніфікований характер і не залежать від країни реєстрації або країни-власника транспортного засобу, країни, з якої прибув цей транспортний засіб, або країни, куди він прямує, крім випадків, передбачених міжнародними договорами України, укладеними відповідно до закону, та відповідними міжнародними актами, в частині застосування санкцій та обмежень у торгівлі з окремими країнами. **З.т.к.п.** перебувають під митним контролем згідно із заявленим митним режимом.

З.т.к.п., що використовуються для переміщення товарів та/або пасажирів через митний кордон України, можуть тимчасово ввозитись на митну територію України без справляння митних платежів та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Тимчасове ввезення **З.т.к.п.** на митну територію України допускається за умови, що такі транспортні засоби не використовуватимуться для внутрішніх перевезень на митній території України. Тимчасово ввезені **З.т.к.п.** підлягають вивезенню без внесення в їх конструкцію будь-яких змін (без урахування природного зношення, витрати паливно-мастильних матеріалів та необхідного ремонту).

З.т.к.п., що здійснюють регулярні міжнародні перевезення товарів та/або пасажирів звільняються від оподаткування митом.

Дворнічена І.М.

ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ МОТОРНИЙ (MOTOR ROAD MEANS OF TRANSPORT) – транспортний засіб, що рухається за допомогою встановленого на ньому двигуна. **З.т.м.** обладнаний двигуном внутрішнього згорання із запалюванням від стиснення (дизельні, напівдизельні двигуни), двигуном внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням (бензинові двигуни) або електродвигуном.

При перетині державного кордону **З.т.м.** може розглядатися товаром, який ввозиться на митну територію, засобом, за допомогою якого перевозять вантажі та пасажирів, особистим транспортним засо-

бом громадянина або транспортним засобом представництв іноземних держав, міжнародних організацій та офіційних осіб. При ввезені на митну територію України для вільного обігу та у деяких інших випадках **З.т.м.** підлягає оподаткуванню митом, акцизним податком та ПДВ. При цьому базою оподаткування митом та акцизним податком є об'єм циліндрів двигуна внутрішнього згорання **З.т.м.** в кубічних сантиметрах або потужність електродвигуна в кВт.

З.т.м., що використовується для переміщення товарів або пасажирів через митний кордон, може тимчасово ввозитися на митну територію України без справляння митних платежів та без застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Відомості про **З.т.м.**, що перевозить товари, вносяться до митної декларації, яка оформлена на ці вантажі, книжки МДП, товарно-транспортних накладних, дорожнього листа, провізних та інших супровідних документів. Порожній **З.т.м.** комерційного призначення або який перевозить пасажирів через митний кордон, декларується шляхом подання національних реєстраційних документів.

При тимчасовому ввезенні строком до 1 року на митну територію України **З.т.м.** особистого користування громадянином-резидентом, передбачається надання письмового зобов'язання про його зворотне вивезення за умови письмового декларування та сплати митних платежів, які нараховуються при імпорті такого транспортного засобу. У випадку тимчасового ввезення на термін до 1 року на митну територію України **З.т.м.** особистого користування громадянином-нерезидентом, письмове декларування, подання документів, що видаються державними органами, та застосування заходів гарантування не здійснюється.

З.т.м., призначений для офіційного (службового) користування представництвами іноземних держав та міжнародними організаціями в Україні, підлягає декларуванню митницею за місцем акредитації цих представництв та пропускаються в Україну в режимі тимчасового ввезення на строк, визначений зазначеними представництвами, але не більший, ніж строк їх акредитації. При переміщенні через митний кордон та при митному оформленні **З.т.м.** підлягає ідентифікації.

Медвідь Ю.О.

ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ ОСОБИСТОГО КОРИСТУВАННЯ (MEANS OF TRANSPORT FOR PRIVATE USE) – наземний транспортний засіб (загальною масою до 3,5 т) та причеп до нього, плавучий засіб та повітряне судно, що зареєстровані на території відповідної країни, перебувають у власності або тимчасовому користуванні відповідного громадянина та ввозяться або вивозяться цим громадянином виключно для особистого користування, а не для промислового або комерційного транспортування товарів чи пасажирів за плату або безоплатно.

Тимчасово ввезені **З.т.о.к.** можуть використовуватися на митній території України виключно тими громадянами, які ввезли їх в Україну, для їх особистих потреб, не можуть використовуватися для цілей підприємницької діяльності в Україні, на відміну від транспортних засобів комерційного призначення, бути розкомплектовані, а також відчужені чи передані у володіння, користування або розпорядження іншим особам.

Громадянам-нерезидентам дозволяється тимчасове ввезення на митну територію України **З.т.о.к.** на строк до одного року. Обов'язковою умовою допуску зазначених транспортних засобів до тимчасового ввезення на митну територію України є реєстрація цих транспортних засобів в уповноважених органах іноземних держав.

З.т.о.к., що тимчасово ввозяться нерезидентами на митну територію України, а також пальне, що міститься у звичайних баках таких транспортних засобів, встановлених заводом-виробником, не підлягають письмовому декларуванню та звільняються від подання документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України.

Тимчасово ввезені **З.т.о.к.** повинні бути вивезені за межі митної території України з дотриманням строків, установлених відповідно до вимог МКУ, або поміщені у митні режими відмови на користь держави, знищення або руйнування чи можуть бути оформлені для вільного обігу на митній території України за умови сплати митних платежів, які відповідно до закону підлягають сплаті при імпорті таких транспортних засобів.

У разі втрати чи повного псування тимчасово ввезених **З.т.о.к.** внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, перебіг строку тимчасового ввезення зупиняється за умови надання митним органам власниками таких транспортних засобів достатніх доказів їх втрати чи псування. Дозволяється поміщення таких транспортних засобів у митний режим відмови на користь держави чи знищення або руйнування.

Громадянам дозволяється ввозити **З.т.о.к.** з метою транзиту митною територією України за умови їх письмового декларування.

Дворнічена І.М.

ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ, ЩО НЕ ПІДЛЯГАЄ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН (VEHICLES WHICH ARE NOT SUBJECT TO CROSS THE STATE BORDER) – транспортні засоби:

– номер кузова (або ідентифікаційний номер), шасі (рами) чи двигуна яких знищено, підроблено або які не відповідають запису в реєстраційних документах;

– що ввозяться в Україну громадянином для вільного обігу, не зняті з обліку в реєстраційних

органах країни придбання або іншої країни;

– що вивозяться за межі України громадянином для вільного обігу, не зняті з обліку в підрозділах МВС України, які відповідно до законодавства України уповноважені здійснювати державну реєстрацію та зняття з обліку транспортних засобів;

– увезення яких в Україну заборонено згідно із законодавством або на які відсутні документи, що підтверджують право власності або користування ними (у тому числі з правом розпорядження);

– що ввозяться в Україну для вільного обігу й за які не сплачено податки і збори, що підлягають сплаті при переміщенні транспортних засобів через митний кордон України;

– які знято з обліку, увозяться з метою транзиту і на які не оформлено гарантії доставки транспортних засобів до митного органу призначення.

У разі виявлення ознак порушень митних правил посадова особа митного органу, яка здійснює митний контроль та митне оформлення транспортних засобів уживає заходів відповідно до законодавства України з питань митної справи.

Транспортні засоби, не пропущені через митний кордон України внаслідок установлених заборон чи обмежень на їх увезення в Україну, а також несплати встановлених податків і зборів, підлягають вивезенню з території України або переданню на склад митного органу оформлення для зберігання відповідно до МКУ.

Дворнічена І.М.

ЗАСЛАНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ЗАСЛАНИЙ.

ЗАСОБИ АКТИВНОЇ ОБОРОНИ (ACTIVE DEFENCE MEANS) – ґумові кийки; кийки пластикові типу «тонфа» наручники; електрошокові пристрої, патрони і пристрої для їх вітчизняного виробництва, споряджені ґумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії; ручні газові гранати, а також патрони з газовими гранатами («Черемуха-1», «Черемуха-4», «Черемуха-5», «Черемуха-6», «Черемуха-7», «Черемуха-10», «Черемуха-12», «Сирень-1», «Сирень-2», «Сирень-3», «Дрейф-2»); балончики, патрони, гранати та інші спецзасоби з препаратами сльозоточивої та дратівної дії на основі природних капсаїциноїдів, морфоліду пеларгонової кислоти (МПК), ортохлорбензальмалононітрилу (CS) і речовини АЛГОГЕН.

Такими засобами забезпечується особовий склад міліції та інші працівники органів і установ внутрішніх справ, військовослужбовці внутрішніх військ, які залучаються до охорони громадського порядку і громадської безпеки, боротьби зі злочинністю.

Перелік **З.а.о.** та правила їх застосування визначено Постановою Ради Міністрів України від 27.02.1991 № 49 «Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку».

При застосуванні наручників потрібна періодична (не рідше як через 2 години) перевірка стану фіксації замків. Забороняється нанесення ударів кийком: ґумовим – по голові, шиї, ключичній ділянці, животу, статевих органах; пластиковим типу «тонфа» – по голові, шиї, сонячному сплетінні, ключичній ділянці, низу живота, статевих органах, нирках, копчику.

Світлошумові засоби відволікаючої дії (світлошумова граната «Заря», світлошумовий пристрій «Пламя») застосовуються на відстані не ближче двох метрів від людини. Водомети застосовуються працівниками міліції для припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку, відбиття нападу на будівлі, приміщення, споруди і транспортні засоби незалежно від їх належності, захисту громадян і самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю, здоров'ю, житлу чи майну.

При застосуванні сльозоточивих речовин забороняється прицільна стрільба по правопорушниках, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин. «Черемуха-1», «Черемуха-4», «Черемуха-12», «Сирень-3» та «Облако» застосовуються тільки на відкритій місцевості.

Забороняється застосовувати пристрій типу «Еж-М» для примусової зупинки автотранспорту, в тому числі вантажних автомобілів, що здійснюють перевезення людей; автотранспорту, приналежного дипломатичним, консульським та іншим представництвам іноземних держав; мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мопедів, а також на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях.

Патрони з ґумовою кулею ударної непроникливої дії «Волна-р» відстрілюються з допомогою спеціального карабіна на відстані не ближче 40 метрів від людини і тільки по нижній частині ніг. Забороняється застосування малогабаритних підривних пристроїв «Ключ», «Импульс» для відкриття приміщень, захоплених правопорушниками, де перебувають заручники.

При охороні громадського порядку використовуються службові собаки, які пройшли відповідний курс дресирування, визнані придатними для службового користування і перебувають у штатах підрозділів службового собаківництва. Право застосування службових собак надається працівникам міліції, які несуть з ними службу. Службові собаки застосовуються на довгому і короткому повідках, без повідка, в намордникові і без нього, враховуючи конкретну ситуацію, що склалася.

Царенко В.І.

ЗАСОБИ ВИМІРЮВАНЬ ЗРАЗКОВІ (STANDARD MEANS OF MEASUREMENT) – затверджені в установленому порядку міри, вимірювальні прилади або ж вимірювальні перетворювачі, які призначені для повірки та градуювання за ними інших засобів вимірювальної техніки. Зразковим засобом вимірювальної техніки (засобом вимірювань) називається засіб, який використовується для повірки інших засобів вимірювальної техніки (вимірювань) і затверджений як зразковий.

На **З.в.з.** видаються свідоцтва з вказаними метрологічними характеристиками та розрядом за повірочною схемою. Зразковими можуть бути тільки ті засоби вимірювальної техніки, які своєчасно пройшли метрологічну атестацію і визнані придатними для використання їх як зразкові. За точністю **З.в.з.** поділяються на чотири розряди, а засоби, які відповідають найвищому ступеню повірчої схеми, називаються вихідними **З.в.з.**

Між розрядами **З.в.з.** існує точномірна підпорядкованість: засоби 1-го розряду мають найвищу точність, а засоби 4-го розряду – найнижчу. **З.в.з.** першого розряду повіряються робочими еталонами, а **З.в.з.** 2-го та наступних розрядів повіряються **З.в.з.** безпосередньо попередніх розрядів. Для різних видів вимірювань (за вимогами практики) встановлюється різна кількість розрядів **З.в.з.** і стандарти новітніх схем для відповідного виду засобів вимірювань.

З.в.з. зберігаються у метрологічних інститутах, лабораторіях державної та відомчої метрологічної служби. Засоби вимірювань як зразкові затверджуються органами Держстандарту України, які у своїх лабораторіях мають **З.в.з.** вищого розряду, ніж пред'явлені для атестації. В окремих випадках з дозволу органів державної метрологічної служби надається право затверджувати **З.в.з.** метрологічним службам, якщо в останніх є відповідні умови. Усі **З.в.з.** підлягають обов'язковій повірці у терміни, визначені Держстандартом України.

Основні вимоги до **З.в.з.,** які використовуються для повірки робочих засобів вимірювань у промислових умовах: клас точності зразкового засобу вимірювання повинен бути вищим на декілька класів за засіб, який надано на повірку; діапазон вимірювання зразкового засобу вимірювань повинен перевищувати діапазон робочого засобу або ж дорівнювати йому; зразковий засіб вимірювань повинен мати свідоцтво про своєчасну атестацію із зазначенням шкали, класу точності, заводського номера, дати повірки, організації та повірника, а на звороті – похибок для усіх оцифрованих значень шкали.

Мотюк К.Д.

ЗАСОБИ ВІЗУАЛЬНОГО НАГЛЯДУ ЗА ОБСТАНОВКОЮ В ЗОНАХ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (DEVICES OF VISUAL SURVEILLANCE OVER THE SITUATION IN THE CUSTOMS CONTROL ZONES) – призначені для забезпечення виявлення, встановлення і фіксації фактів і спроб митних правопорушень конкретними фізичними особами безпосередньо в зонах митного контролю. Основними місцями, що підлягають візуальному спостереженню, є: зали очікування пасажирів («накопичувачі» і транзитні зали); зали митного контролю й оформлення пасажирів; місця укомплектовування багажу пасажирів; місця проходу в зону митного контролю; складські помешкання і території; майданчику митного огляду транспортних засобів і вантажів; стоянки очікування транспортних засобів; місця збереження затриманих об'єктів (вантажів, машин); пасажирські і вантажні причали судів закордонного плавання; інші місця (у залежності від конкретної оперативної обстановки в конкретній зоні митного контролю).

Залежно від місця й умов вирішення оперативного завдання візуального спостереження її можна уявити у вигляді двох підзавдань: візуальне спостереження за внутрішніми зонами митного контролю; візуальне спостереження за митними територіями. Для рішення цих підзавдань потрібно застосування тих або інших видів технічних засобів митного контролю.

У якості технічних засобів оперативного візуального спостереження за діями осіб, що знаходяться в зоні митного контролю, що представляють оперативний інтерес використовуються оптичні засоби (біноклі, стереотруби, бусолі і т.д.) і електронні засоби (телевізійні комплекси, інфрачервоні перетворювачі і т.д.). Для документування результатів спостереження використовуються фото-, кіноапарати, відеокамери, відеомагнітофони.

Технічні **З.**: телевізійні установки ведуть контроль за оперативною обстановкою у внутрішніх митних приміщеннях – пасажирських залах, зонах комплектування, вантажних пакгаузах тощо. З метою нагляду за поведінкою осіб, які знаходяться в цих приміщеннях, їх діями, контактами, за поведінкою деяких пасажирів, які прибувають із «гарячих точок» або нарконебезпечних регіонів. Крім того, за допомогою техніки можна отримати інформацію про поведінку окремих пасажирів, вантажних агентів, службовців транспортних зон безпосередньо у процесі проведення митних процедур. Тут може використовуватися прослуховуюча, звукозаписуюча та інша техніка. Техніка телевізійного нагляду за станом внутрішніх приміщень повинна забезпечувати можливість проведення контролю одночасно за всіма ділянками зони митного контролю, можливість оглядати зони за допомогою телевізійних камер, можливість трансформації зображення (приближення або віддалення об'єкта) на вибір оператора, відеозапису зображення з будь-якого відеоконтрольного пристрою на відеомагнітофон. Для візуального контролю використовуються індивідуальні польові і морські біноклі із збільшенням

у 10 – 40 разів типу БПЦ-12, БПЦ-20 та інші, монокуляри серії МП, наглядові моно і стереотруби військового призначення. Для нагляду в умовах зменшеної освітленості на відстані від кількох сот метрів до кілометра використовуються армійські біноклі нічного бачення, які функціонують за принципом електронно-оптичного підсилення зображення.

Крисоватий А.І.

ЗАСОБИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНОЇ ІНСПЕКЦІЇ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL MEANS OF DISTANCE OPERATIONAL AND TECHNICAL INSPECTION) – призначені для митного контролю різноманітного типу об'єктів: (у тому числі великогабаритних), у процесі якого здійснюється їхня інтроскопія за допомогою інспекційно-доглядових комплексів; дистанційного контролю обсягів (кількостей) окремих категорій стратегічно важливих товарів, дистанційного виявлення серед них предметів, що переміщуються через митний кордон без відповідного оформлення.

Рентгеноінтроскопічна система «Поліскан-4»

Метод одержання візуального зображення вмісту контрольованого об'єкта без його розкриття (т.зв. метод інтроскопії) щодо завдань митного контролю ґрунтується на використанні рентгенівської техніки і техніки прискорення заряджених часток. Проходячи через предмет, що опромінюється ними, рентгенівські промені взаємодіють з речовиною, з якої виконаний цей предмет. Залежно від фізико-хімічних властивостей предмета змінюється й інтенсивність променів, що проходять через нього, викликаних їхнім поглинанням або розсіюванням речовиною. Тобто рентгенівські промені, що дійшли до реєстраційного пристрою уже несуть інформацію про конфігурацію предмета і його внутрішню будову. При перетворенні невидимого для зору людини рентгенівського випромінювання, що пройшло через предмет, в оптично видиме ми одержуємо тіньове зображення внутрішньої будови предмета. При наявності визначених навичок з аналізу тіньових зображень предметів оператор може вільно орієнтуватися в їхньому призначенні і належності.

На практиці використовуються рентгенівські апарати, у яких тіньове зображення формується на екрані, розташованому безпосередньо (прямо) у промені рентгенівського випромінювання; рентгенотелевізійні апарати, у яких результат рентгенівського опромінення об'єкта контролю сприймається спеціальним пристроєм (детектором), перетворюється в електричний сигнал і відображається на моніторі, розташованому на значній відстані від джерела випромінювання.

Рентгеноінтроскопічна система «**Поліскан-4**» призначена для огляду вмісту звичайного і великогабаритного багажу, посилок та інших об'єктів з метою виявлення предметів і речовин, заборонених до переміщення через кордон України. Використовується для роботи в пунктах митного контролю, в авіа – та морських портах, на вантажних терміналах, у поштових відділеннях та в інших установах, що потребують забезпечення безпеки.

Інспекційно-доглядові комплекси **(ІДК)** – призначені для інтроскопії великогабаритних об'єктів митного контролю, що відрізняються значними розмірами, вагою, складом конструкційних матеріалів, підвищеною компактністю завантаження різноманітними видами перевезених у них товарів. Відповідно до функціонального призначення **ІДК** діляться на два види: **ІДК** для інтроскопії легкових автотранспортних засобів (легкових автомашин, мікроавтобусів, причепів, пересувних дач, окремих вантажних упаковувань, вага яких не перевищує 3-х т і розмірів легкових автомашин) та **ІДК** для інтроскопії великогабаритних об'єктів, призначених для перевезення вантажів (контейнерів, трейлерів, рефрижераторів, залізничних вагонів).

Оперативно-технічні й експлуатаційні характеристики конвеєрних рентгенотелевізійних апаратів дозволяють забезпечити: контроль ручної поклажі і багажу розміром 0,5×0,7 м необмеженої довжини і вагою до 100 кг; оптимальну, з погляду достатності часу оформлення і контролю швидкість руху конвеєра, 0,2 м/сек.; розрізнення предметів за сталевою металевою перешкодою товщиною до 8 см; можливість візуального виявлення на моніторі контрольного

Інспекційно-доглядовий комплекс «Rapiscan»

мідного дротика діаметром 0,15 мм; повну безпеку неекспонованих фотокіноматеріалів, продуктів харчування, ліків, що знаходяться в ручній поклажі і багажі, за рахунок низької (менше 0,15 мР) дози рентгенівського випромінювання, що одержується контрольованим предметом за один цикл контролю; гарантує повну радіаційну безпеку операторів і оточення за рахунок мінімальної потужності експозиційної дози рентгенівського випромінювання на поверхні апарата (менше 0,5 мР/годину).

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ЗАСОБИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL MEANS FOR ENSURING RADIATION SAFETY) – обладнання, вимірювальні прилади для визначення дози або потужності іонізуючого випромінювання за визначений проміжок часу.

ДФСУ є одним з основних суб'єктів центральних органів виконавчої влади, якому визначені завдання з участі в реалізації міжнародних і державних актів та програм щодо нерозповсюдження зброї масового ураження, у тому числі участі у боротьбі з тероризмом шляхом вжиття заходів щодо запобігання, виявлення та припинення спроб перетину терористами державного кордону, незаконного переміщення через державний кордон зброї, вибухових, отруйних, радіоактивних речовин та інших предметів, що можуть бути використані як засоби вчинення терористичних актів. Митні органи беруть участь у виконанні заходів щодо припинення незаконного обігу. Однією із складових частин цього заходу є виявлення радіаційного (ядерного) матеріалу при митному контролі.

Дозиметр-радіометр «**МКС-05 «ТЕРРА»** призначений для вимірювання дози іонізуючого випромінювання, отриманої приладом, а відповідно і людиною, яка користується даними дозиметром, за певний проміжок часу: годину, добу, робочу зміну. Дозволяє безпосередньо своєму власнику зробити незалежний контроль радіаційного забруднення споруд, місцевості, транспортних засобів, будівельних матеріалів та інших предметів. Дозиметр має такі режими роботи та індикації: вимірювання та індикація потужності еквівалентної дози (ПЕД) фотонного іонізуючого випромінювання; програмування порогових рівнів спрацювання звукової сигналізації по ПЕД фотонного іонізуючого випромінювання; індикація вимірюваного значення еквівалентної дози (ЕД) фотонного іонізуючого випромінювання; програмування порогових рівнів спрацювання звукової сигналізації по ЕД фотонного іонізуючого випромінювання; вимірювання та індикація поверхневої щільності потоку бета-частинок; програмування порогових рівнів спрацювання звукової сигналізації по поверхневій щільності потоку бета-частинок; індикація часу накопичення ЕД оператором; індикація реального часу та корекція його значення; контроль стану елементів живлення.

Дозиметр-радіометр «МКС-05 «ТЕРРА»

Детектор радіації «**РМ1703 МА»** розроблено для пошуку радіоактивних джерел у важкодоступних місцях, в умовах недостатньої видимості та в інших несприятливих умовах. Прилад широко використовується для проведення радіаційного контролю металобрухту.

Всередині пейджера розміщені два типи сцинтилятора (особлива пластмасова частина). Один з них виявляє гамма-радіацію, інша – нейтронну радіацію.

«РМ1703МА/МА» діє за таким принципом: радіоактивні джерела, які випромінюють гамма- або нейтронну радіацію, збуджують атоми у плас-

Детектор радіації «РМ1703 МА»

Дозиметр гамма-випромінення індивідуальний «ДКС-02К «КАДМІЙ»

тиковому сцинтиляторі, надаючи їм певної енергії. Збудженні атоми потім втрачають цю енергію через випромінювання певної кількості фотонів світла. Світло фіксується фотодіодом – чуттєвою частиною приладу. Світло, яке йде від фотодіоду, трансформується в електричні імпульси, які підходять до входу у процесор. Процесор конвертує число імпульсів, отриманих на виході блоків виявлення гамма та нейтронної радіації, та порівнює їх з пороговим значенням. Коли поріг перевищено, пристрій подає сигнали тривоги, різні для випадків виявлення гамма та нейтронної радіації, які можна розрізняти на слух.

Дозиметр гамма-випромінення індивідуальний «**ДКС-02К «КАДМІЙ»** – призначений для вимірювання еквівалентної дози і потужності еквівалентної дози гамма- та рентгенівського випромінень, а також часу накопичення ЕД.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL MEANS OF IDENTIFICATION) – основним призначенням є одержання необхідної і достатньої кількості (сукупності) діагностичних ознак об'єктів, переміщення яких через митний кордон регламентується спеціальними правилами (умовами) або пропуск яких заборонено, а також визначення стану істинності таких об'єктів. До таких об'єктів належать: дорогоцінні метали; дорогоцінні камені; наркотичні засоби; вибухові речовини; матеріали, що розщеплюються (радіоактивні).

Ідентифікація дорогоцінних металів у ювелірних виробах, дорогоцінних каменях, наркотичних, хімічних та вибухових речовин вимагає використання таких методик і технічних засобів, які б у гранично короткий час в оперативних умовах з досить високим ступенем вірогідності могли б визначати, чи належить матеріал виробу, що досліджується до заявленого або забороненого до переміщення через митний кордон України.

Тестер «**Проба-М**» дозволяє визначати вміст наступних проб золота: 333, 375, 500, 583, 750 і 900; проб срібла: 800, 875, 925, а також ідентифікувати метали платинової групи, з точністю ±10 %. Час визначення проби не більш 7 – 8 секунд.

Тестер «**Тест**» використовується індивідуально як індикатор благородних металів, який реагує на срібло (якщо його більше 50 % в сплаві), золото (якщо його в сплаві більше 35 %), платину і метали платинової групи (якщо в сплаві більше 15 % платини).

Енергодисперсійний рентгенофлуоресцентний аналізатор «**EXPERT 3L**» призначений для вимірювання масової частки елементів з атомними номерами від 11 (натрію) до 92 (урану) в однорідних монолітних зразках металевих сплавів (зливки, деталі, фольги, дріт).

Портативний експрес-аналізатор складу сплавів «**EXPERT Mobile**» призначений для неруйнівного оперативного кількісного аналізу об'єктів

Енергодисперсійний рентгенофлуоресцентний аналізатор «EXPERT 3L»

Портативний експрес-аналізатор складу сплавів «EXPERT Mobile»

Ідентифікатор «HazMatID 360»

Тестер діамантів JEMII

Детектор «NDS-2000»

Детектор «APD 2000»

контролю в польових умовах методом енергодисперсійного рентгенофлуоресцентного аналізу (ЕДРФА).

Об'єктами контролю можуть бути монолітні вироби (їх фрагменти), дріт, листи, фольга, сипучі проби, а також зливки, вироби з дорогоцінних металів. Аналізатор з успіхом можна застосовувати і в умовах стаціонарних та мобільних лабораторій.

Ідентифікатор **«HazMatID 360»** забезпечує аналіз домішок, що дозволяє провести ефективну оцінку хімічного складу зразків на предмет присутності в них більш ніж одного матеріалу, наприклад, води або пилу. Аналіз сполук, у поєднанні з можливостями класифікації хімічно небезпечних факторів, забезпечує вдосконалену обробку даних і всебічний аналіз із застосуванням високонадійної Фур'є-інфрачервоної спектроскопії в зоні зараження.

Набір тестів для попередньої ідентифікації наркотичних речовин і психотропних субстанцій в польових умовах «Вертекс» призначений для тестування проб у порошкоподібному вигляді. Принцип дії базується на специфічній реакції хімічних тестів на такі наркотичні речовини і психотропні субстанції: амфетамін і його похідні, героїн, кодеїн, морфій, ЛСД, продукти Cannabis (марихуана, гашиш), кокаїн, барбітурати.

Детектор дорогоцінних каменів «**Jewel Detector»** – портативний прилад із серії «Detector» – призначений для експрес ідентифікації прозорих коштовних і напівкоштовних каменів (по 15 групах), а також алмазів і діамантів.

Детектор «EVD-3000»

Тестер діамантів «**JEMII»** призначений для перевірки дорогоцінного каменю на його належність до групи алмазів, тестер муасанітів – для з'ясування, чи має камінь природне походження.

Детектор **«NDS-2000»** може виявляти найменші сліди кокаїну, препаратів опію (героїну та морфіну), канабісу (марихуани і гашишу) та стимуляторів амфетамінного типу (амфетамін, екстазі і метамфетамін).

Детектор **«EVD-3000»** є першим у світі і найбільш визнаним переносним детектором слідів вибухових речовин з широкими можливостями щодо їх виявлення. Прилад готовий до роботи через 60 секунд після включення, забезпечує видачу результату через 15 секунд. «**EVD-3000»** є детектором вибухових речовин, здатним виявити пластикову вибухівку та вибухові речовини, виготовлені за методом високого тиску парів.

Детектор **«SABRE 4000»** використовується для виявлення стандартних військових хімічних бойових речовин, токсичних промислових сполук, вибухівки та наркотиків. Існує багато інтерферентів (напр. продукти на основі хвої або ментолу), які можуть призвести до фальшивої тривоги приладу, наприклад, пальне для літаків або протипожежна піна, що утворює плівку (AFFF), яка використовується для гасіння пожеж).

Детектор **«APD 2000»** призначений допомогти

Інфрачервоний фур'є-спектрометр «HazmatID Ranger»

визначити потенційно небезпечні речовини, що можуть бути діючими засобами хімічної війни. Існують деякі інтерференти (побічні фонові речовини), які фальшують результат, даючи позитивну реакцію, і вони є широко поширеними в промисловості: вихлопні гази; очищувальні компоненти, що містять ментол (Menthol); метиловий ефір саліцилової кислоти (хвойна олія); ментолові цигарки; перцева м'ята; деякі парфуми.

Детектор **«MultiRAE Plus»** – програмувальний універсальний аналізатор газового середовища, що забезпечує постійний контроль токсичних органічних та неорганічних газів, кисню та горючих газів у промислових або небезпечних зонах.

«MultiRAE Plus» – зручний багатофункціональний інструмент, призначений для використання у різних сферах в обмежених приміщеннях. **«MultiRAE Plus»** є пристроєм, що забезпечує захист як стандартними засобами визначення вмісту кисню, горючих і певних токсичних газів, так і за допомогою вбудованого фотоіонізаційного детектора, що дозволяє робити найбільш точне визначення токсичних газів широкого спектру. Дані аналізу передаються в спрощеному вигляді на дисплей. Аналізатор можна використати як персональний аналізатор, ручний портативний прилад для виявлення витоку газів або стаціонарного аналізатора, що здійснює постійний контроль газового середовища.

Детектор **«HazmatID Ranger»** – інфрачервоний Фур'є-спектрометр (Фур'є-ІЧ), який може бути використаний для аналізу якісного складу матеріалів. Система використовує неруйнівну технологію аналізу твердих матеріалів, порошків, пастоподібних мас, гелів і рідин. На системі Ranger розміщений інтерфейс зразка із затухаючим загальним відображенням кристалу алмазу. Кристал алмазу порівнюється зі зразком для вимірювання інфрачервоного спектра. Дані інфрачервоних датчиків порівнюються з цифровою бібліотекою програмного забезпечення системи Ranger для розпізнавання невідомого зразка. Система Ranger спроектована для вимірювання зразків у переносній конфігурації. Можна почати вимір зразка, використовуючи встановлений на ручці спусковий гачок або використовуючи сенсорний екран комп'ютера.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ (PERSONAL PROTECTIVE EQUIPMENT) – захисні засоби, що одягаються працівником на тіло або його окремі ділянки під час виконання професійних обов'язків. **З.і.з.** поділяють на ті, що призначені для захисту органів дихання (респіратори, протигази), спецодяг (костюми, куртки, комбінезони, халати, плащі, фартухи тощо), спецвзуття (чоботи, півчобітки, черевики, півчеревики, валянки, калоші, боти), засоби захисту рук (різні види рукавиць та рукавичок), голови (шоломи), обличчя (щитки), органів слуху (протишумові вкладки, навушники, шумозаглушувальні шоломи), засоби захисту від падіння з висоти та ін.

Спецодяг залежно від захисних властивостей поділяється на групи з такими позначеннями: М – механічні пошкодження, Е – загальні виробничі забруднення, Т – температурний вплив, Р – радіоактивний вплив, П – захист від пилу, Я – від токсичних речовин, В – від води, К – від розчинів кислот, Щ – від лугів, О – від органічних розчинників, Н – від нафти, нафтопродуктів, мастил та жирів, Б – від шкідливих біологічних чинників.

У практичній діяльності працівниками митних органів найчастіше застосовуються такі **З.і.з.**, як: шоломи, бронежилети, протиударні та броньовані щити. ДМСУ визначались та затверджувались норми безоплатної видачі спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту працівників, у тому числі й для тих категорій, що не підлягали атестації в митних органах, спеціалізованих митних установах та організаціях України.

Руда Т.В.

ЗАСОБИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТЕХНІЧНІ (ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ – ТЗМК) (TECHNICAL MEANS OF CUSTOMS CONTROL) – комплекс спеціальних технічних засобів, що застосовуються безпосередньо у процесі оперативного митного контролю усіх видів об'єктів, які переміщуються через державний кордон з метою виявлення серед них предметів, матеріалів і речовин, заборонених до ввезення і вивезення, або невідповідності декларованому змісту.

Правовою основою застосування **ТЗМК** є МКУ, де законодавчо закріплено, що з метою скорочення часу проведення митного контролю та підвищення його ефективності митні органи можуть використовувати технічні та спеціальні засоби, а також службових собак. Застосування для здійснення митного контролю технічних та спеціальних засобів повинно бути безпечним для життя і здоров'я людини, тваринного та рослинного світу і не завдавати шкоди товарам, транспортним засобам.

Використання **ТЗМК** здійснюється з метою прискорення проведення митного контролю, підвищення його оптимізації й ефективності, одержання інформації про товари (кількість, склад, фізичні й хімічні властивості, відповідність, наявність схованок) і транспортні засоби, виявлення підробки митних документів і засобів митної ідентифікації, контрабанди й ознак порушень митних правил.

ТЗМК можуть використовуватись при здійсненні митного контролю:

– будь-яких товарів, що переміщуються через митний кордон України, супроводжуваного чи несупроводжуваного багажу, середньогабаритних

вантажних (товарних) упакувань, великогабаритних вантажних упакувань (контейнери, вантажні платформи, бункери тощо);

– усіх транспортних засобів;

– міжнародних поштових відправлень;

– митних документів на товари та транспортні засоби;

– засобів ідентифікації (спеціальних марок, ідентифікаційних знаків), накладених на документи, товари та транспортні засоби й інші місця;

– окремих громадян, якщо є підстави вважати, що вони приховують предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту територією України.

Ефективність використання **ТЗМК** досягається чітким визначенням технології митного контролю, що супроводжується використанням технічних засобів; використанням відповідно до технологічних схем митного контролю справних технічних засобів відповідної номенклатури з високим ступенем контролюючої спроможності, простотою налагодження, швидкісним режимом функціонування й опрацювання отриманих результатів; високопрофесійною обізнаністю посадових осіб, які використовують у своїй діяльності технічні засоби, з правилами і навичками їх практичного використання та експлуатації; сумлінним виконанням посадовими особами, які використовують у своїй діяльності технічні засоби, своїх функціональних обов'язків і застосуванням власного досвіду з використання технічних засобів при здійсненні митного контролю; дієвим контролем за посадовими особами, які використовують у своїй діяльності технічні засоби, з боку керівників цих підрозділів.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ЗАСОБИ НАКЛАДЕННЯ АТРИБУТІВ МИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (TOOLS FOR PUTTING ATTRIBUTES OF CUSTOMS IDENTIFICATION MEANS) – технічні засоби для проставлення печаток, штемпелів, пластмасових і металевих пломб з дротовим захистом, замки разового використання. Централізоване забезпечення цими засобами дозволяє підтримувати єдиний стиль в оформленні документів і вантажів у митницях. Для проставлення печаток і штампів використовуються звичайні канцелярські відбиткові печатки і штампи з митними атрибутами, різнокольорові подушечки, промащені мастикою. Для захисту документів від підробок уводяться спеціальні невидимі помітки (ультрафіолетові помітки розписів, уведення спеціальних сумішей у складові штемпельних мастик). Установлення пломб із дротовою закруткою проводиться за допомогою спеціального пломбіратора. У закордонних митницях широко використовуються під час пломбування об'єктів надійні пластикові, металеві і комбіновані замки одноразового використання, які не можуть бути відкриті без їх механічного руйнування. На них у заводських умовах наноситься потрібна атрибутика і комбінація цифр, яка вказується у митних документах.

Петров О.П.

ЗАСОБИ НАРКОТИЧНІ (NARCOTIC DRUGS) – речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними, що

включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

З.н. визнаються наркотичними, за умови, якщо вони відповідають трьом критеріям: медичний критерій полягає в тому, що речовина повинна справляти специфічну дію на ЦНС (стимулюючу, седативну, галюциногенну та ін.), яка і є безпосередньою причиною її немедикаментозного застосування; під соціальним критерієм мається на увазі, що немедикаментозне вживання даного засобу набуває таких масштабів, які становлять серйозну суспільну небезпеку; юридичний критерій базується на обох вищезгаданих і вимагає, аби відповідна речовина була законодавчо внесена до списку наркотиків.

За ступенем небезпеки та інтересом для використання **З.н.** поділяються на три групи: які становлять особливу небезпеку і не представляють інтересу для використання в медичних цілях (канабіс, героїн, ЛСД); які становлять особливу небезпеку, яка представляє інтерес для використання в медичних цілях (морфін, кокаїн, метадон, кодеїн, та інші); які становлять певну небезпеку, яка представляє інтерес для використання в медичних цілях (барбітал, феназіпал, мезіндол та інші).

За походженням **З.н.** поділяються на: **З.н.** рос-

линного походження: (марихуана, гашиш, макова солома, опій, псилоцібіномісні гриби); **З.н.** напівсинтетичного походження (героїн, ЛСД); **З.н.** синтетичного походження (фенциклидин, промедол, фенамін, МДА, МДМА, фентаніл, 3-метілфентаніл).

До предмету обігу **З.н.** належать: рослини, що містять **З.н.**, у будь-який період вегетації і в умовах їх незаконного посіву та вирощування; **З.н.** рослинного і синтетичного походження, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Мотюк К.Д.

ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL MEANS OF OPERATIVE DIAGNOSTICS OF DOCUMENTS) – призначені для оперативної діагностики документів і цілісності атрибутів митного забезпечення об'єктів, що переміщуються через митний кордон, та поданих для оформлення, із метою виявлення в них ознак повної або часткової матеріальної підробки – підчищення, хімічного травлення, дописки, додруку текстів, заміни листів багатоаркушних документів і фотографій, вклейки елементів і фрагментів інших документів, підробки відтисків печаток, штампів, реквізитів, підписів і ін.

На відміну від комплексу науково-технічних методів дослідження, що застосовуються при проведенні криміналістичної експертизи документів, оперативна діагностика митних документів не ставить перед собою експертних цілей через відсутність необхідної кількості часу на дану процедуру, складності застосованих методів і технічних засобів, що вимагає високої професійної підготовки співробітників. До її завдань входить лише виявлення істинності і стану ознак підробки, на підставі чого приймається рішення про більш ретельний митний контроль підозрілого об'єкта і пов'язаних із ним товарів, транспортних засобів і осіб.

Завдання ідентифікації достовірності банкнот припускає оснащення всіх ділянок митного контролю методиками і технічними засобами, що дозволяють в оперативних умовах у дуже короткий час з достатнім ступенем вірогідності визначати справжність іноземних та вітчизняних банкнот.

Детектор валюти «**SUPERSCAN**» призначений для визначення достовірності іноземної валюти (долари США). Принцип дії базується на появі струму в магнітній головці приладу при проходженні головки по поверхні банкноти. Купюра протягується приладом автоматично, при цьому є два режими роботи детектора: купюра протягується та викидається з протилежної сторони детектора; купюра протягується та викидається з тієї самої сторони детектора. При перевірці детектором валюти, активною частиною купюри вважаються ті місця, які мають магнітний захист. Активною частиною доларів США є лицьова сторона банкноти, всі написи та малюнки виконані чорною фарбою. При проходженні нефальшивої банкноти, яка досліджується, лицьовою стороною доверху, та при її достовірності загоряється зелена лампочка «Yes». Якщо банкнота фальшива – загоряється червона лампочка «No». Одночасно на табло висвічується вартість купюри, а при проходженні декількох купюр висвічується загальна сума та кількість перевірених купюр.

Відеокомплекс «**Спектр-Відео-М2**» призначений для визначення автентичності цінних паперів і документів (митних декларацій, паспортів, акцизних марок, облігацій, акцій, водійських прав, кредитних карток і т.д.), аналізу банкнот (рублів, гривень та ін.), експертного контролю об'єктів криміналістичного характеру. Відеокомплекс забезпечує наступні види досліджень цінних паперів і документів: у відображеному видимому світлі; на просвіт у видимому світлі; характер і кольори УХ

Детектор валюти «SUPERSCAN»

Відеокомплекс «Спектр-Відео-М2»

Детектор документів «Regula 1019.01»

Детектор документів «Regula 4303»

люмінесценції; метамірність фарб в інфрачервоних діапазонах 880 – 960 нм; тиснення на документах у косопадаючому світлі; мікрозображень, структури паперу і характеру друку при середніх і великих збільшеннях; наявність щілини в задній частині робочої зони дозволяє проводити перевірку документів великого формату. Усі зображення виводяться на комп'ютерний монітор, зовнішній екран.

Відеомиша дозволяє спостерігати і фіксувати на екрані монітора зображення фрагмента об'єкта, що досліджується у видимому та інфрачервоному спектрі. Відеомиша забезпечена вмонтованими джерелами підсвічування, що робить її незалежною від зовнішнього освітлення. Джерело падаючого інфрачервоного випромінювання використовується для контролю у відображеному інфрачервоному випромінюванні, забезпечує перевірку наявності і розподілу метамірного барвника по полю документа, виявлення змін і доповнень, що вносяться одноколірними з оригіналом пишучими і штемпельними барвниками, але відмінним рівнем поглинання випромінювання інфрачервоного діапазону, візуалізація зображень під чорнилом, штемпельними фарбами, пастами кулькових ручок, виявлення підробок по наявності попередніх олівцевих написів, дозволяє прочитання тих оптично щільних деталей на зворотній стороні листа документа і наступному листі, що поглинають інфрачервоне випромінювання.

Детектор «**Regula 1019.01»** призначений для експертного контролю справжності документів і захищених паперів. Принцип дії приладу ґрунтується на візуальному вивченні зразка у спеціальних умовах освітлення і порівняння його з еталоном. Дозволяє виявляти ознаки основних властивостей поліграфічного захисту; дослідити документ у трьох діапазонах ультрафіолетового випромінювання; перевіряти наявність антистоксового і ретрорефлективного захисту; порівнювати розміри об'єктів, контролювати ширину друкарських ліній; дослідити документи на просвіт; виявляти зміни, внесені у документи.

Детектор для детальної експертизи документів «**Regula 4303»** призначений для детальної експертизи паспортів, водійських посвідчень, посвідчень особи, технічних та транспортних документів, банкнот та інших цінних паперів із спеціальним захистом. Принцип дії приладу полягає у візуальному вивченні зразка у спеціальних умовах освітлення і порівняння його з еталоном. За допомогою приладу контролю достовірності документів «**Regula 4303»** є можливість здійснення перевірок документів на достовірність у таких режимах:

1. Режим косопадаюче світло – використовується для виявлення опуклих та увігнутих ділянок зображення (металографічний друк, високий або глибокий друк та інше).

2. Режим біле донне світло – застосовується для контролю зображень документів, що досліджуються на просвіт (контроль водяних знаків, смуг безпеки, знаків поєднання, щільності паперу та інше).

3. Режим коаксиальне світло – використовується для дослідження документів, що мають ретрорефлективний захист.

4. Режим білого верхнього світла – застосовується для контролю кольорових зображень документів. У приладі використано світло від люмінесцентної лампи максимально наближене до денного світла, для отримання натуральних кольорів.

5. Режим ультрафіолетового випромінювання 365 нм – використовується для дослідження документів, що мають у своєму складі речовини із люмінесценцією у видимій області при активізації їх ультрафіолетовим випромінюванням з довжиною хвилі 365 нм.

6. Режими ультрафіолетового випромінювання 313 та 254 нм – використовуються для дослідження документів, що мають у своєму складі речовини у видимій області при активізації їх ультрафіолетовим випромінюванням з довжиною хвилі 254 та 313 нм.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ) (SEARCH SYSTEMS (METAL DETECTORS)) – призначені для пошуку і виявлення зброї, боєприпасів, металевих предметів і виробів як у ручній поклажі, багажі й одязі контрольованих осіб, у міжнародних поштових відправленнях, так і в металонемістких сипучих і пакетованих вантажах. Робота сучасного металошукача полягає у тому, що два імпульсних генератори, налаштованих на одну частоту, постійно випромінюють електромагнітні коливання. В одного з них як передавальний контур використовується спеціальна пошукова рамка, виконана як дуга або кільце. У разі відсутності в електричному полі цієї рамки металевих предметів сигнали обох генераторів однакові і на виході схеми порівняння приладу сигнал індикації відсутній. При попаданні в зону пошукової рамки металевого предмета відбувається зміна частоти цього генератора і на схемі порівняння двох частот виділяється сигнал різницевої частоти, що і перетвориться у світловий і звуковий сигнали, що свідчать про перебування металевих предметів у контрольованій зоні. Здатність приладу сприймати дрібні металеві предмети з досить великих відстаней або при наявності перешкод, що утруднюють пошук, визначає його чутливість. Ручні металодетектори можуть визначати наявність дрібних (5-ти копійчаних монет) металевих предметів з відстані 6-15 см, що достатньо для проведення пошукових дій при контролі ручної поклажі, багажу, одягу контрольованих осіб, а також міжнародних поштових відправлень.

Металошукач «**Garrett PD 6500»** багатозонний арочний металодетектор високої надійності з 32 зонами індикації металу по вертикалі арки. Висока точність виявлення, сучасний дизайн дозволяють використовувати цю модель у місцях з підвищеними вимогами до безпеки. Завдяки використанню багатокотушечної схеми має абсолютно рівномірне покриття по усій висоті арки. Налаштовується на будь-яку масу металу, починаючи від кількох грам і більше. Роботою приладу керує мікропроцесор, програма якого виключає взаємне маскування предметів з протилежними магнітними властивостями.

Металодетектор «**Garrett THD»** використовується для виявлення металевих предметів під час огляду

Металодетектор «Garrett THD»

Металодетектор «АКА – 7202»

Металошукач «Garrett PD 6500»

людей, багажу і т.п. Дозволяє виявляти чорні і кольорові метали. Має вібраційну і світлодіодну індикацію, що забезпечує скритність в роботі. Має високий рівень чутливості виявлення кругової спрямованості. Компактний розмір детектора дозволяє проводити пошук у важкодоступних місцях. Вмонтоване в наконечник підсвічування дозволяє використовувати THD в умовах слабкого освітлення. Прилад має кругову спрямованість із зоною чутливості 9 см, що особливо важливо при пошуку у важкодоступних місцях.

Металодетектор «**АКА-7202»** призначений для пошуку металевих предметів у діелектричних і слабо провідних середовищах. Детектор застосовується у підрозділах митниць для виявлення прихованих металевих предметів, у тому числі зброї у багажі та на тілі людини. Крім того, прилад може використовуватися як освітлювальний засіб для огляду документів в темний час доби, а також для освітлення номерів вузлів та агрегатів транспортних засобів у важкодоступних і затемнених місцях.

«АКА-7202М» – портативний вихрострумовий металодетектор з параметричним накладним перетворювачем і ефективним діаметром котушки 140 мм. Сигналізація виявлених металевих предметів здійснюється появою сигналу на вбудований п'єзоелектричний випромінювач. Характерною особливістю приладу є його висока локалізована чутливість. При цьому детектор добре відчуває дрібні металеві предмети і має помірну чутливість до великих об'єктів. У приладі реалізований динамічний режим роботи, тобто виявлення металевого предмета (видача звукового сигналу) відбувається тільки при переміщенні пошукової котушки приладу над цим металевим предметом. Такий режим роботи реалізується вбудованою системою автоматичної підтримки рівня чутливості приладу, яка при цьому забезпечує довготривалу стабільність роботи незалежно від розряду джерела живлення і зміни умов зовнішнього середовища. «**АКА-7202М»** має також вбудовану систему автоматичного контролю розряду батареї.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ОГЛЯДОВІ ЕНДОСКОПИ) (SEARCH SYSTEMS (VIEWING ENDOSCOPES)) – дозволяють крім огляду конструкційних порожнин безпечно здійснювати візуальний контроль обсягів паливних баків, каністр, заповнених агресивними рідинами – бензином, дизельним паливом, різними оліями. Необхідне для цього висвітлення зон спостереження здійснюється за допомогою світлового потоку, утвореного з вихідного отвору ендоскопу за рахунок використання світловолоконного кабелю, з'єднаного з досить потужним джерелом світла, що живиться або від мережі змінного струму, або від окремого автономного акумулятора, який входить у комплект.

Ендоскоп – група оптичних приладів різного призначення. Технічні ендоскопи використовуються для огляду важкодоступних порожнин машин і устаткування, крім того, технічні ендоскопи використовуються у системах безпеки для огляду прихованих порожнин (у тому числі для огляду бензобаків у зонах митного контролю).

Трубка оглядова гнучка **«ТСГ 10.1000.0-60-07-И»** призначена для передачі зображення важкодоступних ділянок об'єкта, контролю елементів конструкції, що досліджуються при догляді. Довжина робочої частини оглядової трубки не менше 200 мм від торця. Трубка герметична та стійка до впливу бензину (гасу, палива і т.п.). Трубка оглядова може експлуатуватися при температурі від -10 до +50°С та відносній вологості 98 % при температурі +25°С.

Трубка оглядова **«ТСС540.80-70-12-Р»** призначена для візуальної перевірки прихованих порожнин транспортних засобів та вантажів при їх догляді.

Ендоскоп типу **«ЕТА 6-1,2»** – прилад, призначений для огляду в нестаціонарних умовах важкодоступних затемнених місць, а також порожнеч і внутрішніх порожнин різних об'єктів, конструкційних вузлів.

Ендоскоп типу «ЕТА 6 – 1,2»

Відео-эндоскоп «Everest UV»

Автономні ендоскопи з світлодіодним підсвічуванням, відрізняються винятковою зручністю в роботі: при однаковому рівні освітленості спостережуваного об'єкта. Оператор має у своєму розпорядженні більшу свободу маніпулювання, через відсутність дроту, що з'єднує прилад із блоком освітлювача. Збільшується час автономної роботи у порівнянні з традиційним акумуляторним блоком. Відпадає необхідність у придбанні окремого блоку освітлювача.

Відео-ендоскоп **«Everest UV»** призначений для візуального контролю об'єктів, що мають складну геометрію об'єктів, до яких неможливий прямий доступ. Його перевагами є: артикуляція All-Way® – для високої маневреності ендоскопа використовуються сервомотори; світлодіодна підсвітка – споживає менше енергії і забезпечує практично необмежений ресурс роботи; інтерфейс користувача – всього п'ять кнопок, які роблять управління простим і зрозумілим, дозволяючи користувачеві з легкістю зберегти фотографії або записати відео на внутрішню пам'ять або на USB накопичувачі; змінні оптичні об'єктиви – з різними полями зору, глибинами фокусування і напрямами огляду та вимірювальні; міцність – створений для роботи у суворих умовах (корпус із титану), захищений від ударів потрапляння всередину пилу і вологи; кейс для транспортування і зберігання захищає систему «Everest UV» від пошкоджень і забезпечує зберігання найрізноманітніших аксесуарів; потужне програмне забезпечення: інтуїтивне меню, що розкривається з підказками, файловий менеджер і функції вимірювання кількома способами.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ПОРТАТИВНІ) (SEARCH SYSTEMS (PORTABLE)). Портативний детектор контрабанди «**К910В» («Бастер»)** був розроблений для митниці США компанією CSECO у рамках закритої програми у 1982 – 1984 рр. Одразу отримав визнання, оскільки до програми створення цього приладу з самого початку були залучені інспектори-практики. У 1996 р. **«Бастер»** передали для використання співробітникам американських правозахисних відомств. Зараз використовується

Портативний детектор контрабанди «К910В» («Бастер»)

правозахисними агенціями в усьому світі.

Із липня 2004 р. компанія CSECO удосконалила здатність **«Бастера»** моделі «К910В» виявляти радіоактивне випромінювання: надає сигнал тривоги щодо присутності невідомого зовнішнього опромінення. **«Бастер»** призначений для виявлення контрабанди, прихованої у спеціально обладнаних потаємних місцях багажу та вантажів, в порожнинах та за облицюванням транспортних засобів, а також закамуфльованої під різні предмети побуту. В основу роботи детектора покладений метод фізичного (радіометричного) контролю, що полягає у отриманні інформації про внутрішній стан підконтрольного об'єкта, який просвічується проникним випромінюванням. Джерелом енергії є барій-133.

Ультразвуковий портативний вимірювач рівня **«УУП1-П1»** – призначений для оперативного виміру рівня рідин, а також рівня межі двох рідин з різною щільністю (наприклад, бензин і підтоварна вода), які перебувають у залізничних і автомобільних цистернах, стаціонарних резервуарах, ємностях і технологічних апаратах. При використанні обчислювача рівнемір забезпечує також вимір температури стінки резервуарів і цистерн, обчислення щільності бензинів з низь-

Рівнемір ультразвуковий портативний «УУП1-П1»

кою, середньою й високою щільністю, літнього й зимового дизпалива, зрідженого пропан-бутану, рідких аміаку й хлору, обчислення об'єму й маси рідин у залізничних цистернах, збереження результатів вимірів (обчислень) у пам'яті й наступне передавання цієї інформації в ЕОМ. Принцип дії рівнеміра ґрунтується на локації поверхні рідини через дно резервуара за допомогою ультразвуку. У ньому застосований імпульсний метод виміру часу поширення сигналів у звукопроникних рідинах і автоматичне перерахування його в дальність (рівень) за допомогою обмірюваного або введеного оператором із таблиці значення швидкості звуку в рідині. Спосіб кріплення електроакустичного перетворювача – зовнішня магнітна фіксація.

Рівнемір внесений у Держреєстр засобів вимірювальної техніки України й випускається у вибухозахисному виконанні.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (СИСТЕМИ ОПЕРАТИВНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ВАЖКОДОСТУПНИХ МІСЦЬ) (SEARCH SYSTEMS (SYSTEMS OF OPERATIONAL SURVEILLANCE IN REMOTE PLACES)). Телевізійна система оперативного спостереження **«СОВА»** призначена для оперативного спостереження об'єктів у важкодоступних місцях (дно автомобіля, вузькі щілини та ін.) в умовах обмеженого освітлення, відображення телевізійного сигналу на екрані рідкокристалічного монітора та запису кадрів цього сигналу за допомогою запам'ятовуючого пристрою, який входить в склад виробу, а також має можливість запису кадрів на відеомагнітофон або комп'ютер для систематизації. Система виготовлена у кліматичному виконанні УХЛ 1.1 згідно з ГОСТ 15150 – 69, при цьому максимальне значення робочої температури +45°С, а мінімальне значення робочої температури мінус 25°С для відео зонду, 0°С для блока електронного, +10°С для зарядного пристрою ЗП-01.

Конструктивно система виконана як переносний блок електронний у захисному чохлі (який за допомогою ременів розміщений на поясі оператора), відеозонд, який оператор тримає в руці та стаціонарний зарядний пристрій для зарядки акумулятора блока електронного. Блок електронний складається з блока запам'ятовуючого, який розміщений на відкидній кришці блока електронного, та блока моніторного. Відеозонд складається з подовжувача телескопічного, який має можливість фіксації, та відеоголовки. Подовжувач телескопічний закінчується поворотним шарніром, який дозволяє змінювати кут нахилу відеоголовки.

Умови експлуатації системи: діапазон робо-

чих температур – відеозонд від -25°С до +45°С, блок електронний від 0°С до +45°С, зарядний пристрій ЗП-01 від +10°С до +45°С; відносна вологість повітря до 93 % при температурі +25°С; атмосферний тиск від 680 до 800 мм.рт.ст. При великій різниці температур у робочих та складських приміщеннях необхідно перед включенням витримати систему не менше двох годин в нормальних умовах.

Оглядовий прилад «**Regula 3101**» призначений для візуального огляду прихованих місць, порожнин, ємностей та інших об'єктів, огляд яких утруднений через неможливість або утруднення підходу до них (днище автомобіля, вузькі прорізи). Можливе передавання даних зображення в ефірі.

Приладом оглядовим (бороскоп) є переносний пристрій, який складається з блоку відображення інформації у сумці-футлярі з наплічним ременем, зондом, який з'єднаний з ним за допомогою кабелю, штанги з вбудованою телекамерою і джерелом підсвічування. Для заряджання акумулятора прилад забезпечений зарядним пристроєм.

Прилад «**DIXI-06 A**» – мобільний професійний прилад, призначений для огляду важкодоступних місць в автотранспорті, залізничному та авіаційному транспорті. Він складається з відеоманіпулятора на телескопічній штанзі та блоку візуалізації зображень на базі рідкокристалічного монітору.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

Телевізійна система оперативного спостереження «СОВА»

Доглядовий прилад «Regula 3101»

ЗАСОБИ ПОШУКОВО-ОГЛЯДОВІ (MEANS OF SEARCHING AND VIEWING). Комплект оглядових дзеркал «**ОАД-2**» призначений для виконання візуального огляду важкодоступних і неосвітлених місць в транспортних засобах, приміщеннях та інших об'єктах з допомогою різних типів змінних дзеркал, які закріплюються на телескопічній штанзі. Для освітлення ділянки поверхні, що оглядається, використовуються ліхтар Maglite з акумуляторною батареєю типу D (2xR20) та малогабаритний ліхтар (2xK6). У процесі роботи **«ОАД-2»** переноситься у спеціальному чохлі з плечовим ременем.

Комплект оглядових дзеркал «**ОАД-4**» при-

Комплект оглядових дзеркал «ОАД-4»

Комплект оглядових дзеркал «ОАД-2»

Комплект замінних щупів КЩ-1

значено для проведення візуального огляду малодоступних і неосвітлених місць у транспортних засобах, приміщеннях і інших об'єктах за допомогою дзеркала, яке закріплюється на двосекційній телескопічній штанзі. Для освітлення ділянки поверхні, що оглядається, використовується малогабаритний ліхтар (2xR6). У процесі роботи **«ОАД-4»** переноситься у спеціальному чохлі з можливістю закріплення на поясному ремені.

Комплект замінних щупів **«КЩ-1»** призначений для контролю м'яких та сипучих середовищ, пошуку сторонніх предметів та упаковок, включаючи можливість відбору проб середовищ, які контролюються.

Галогенний ліхтар **«RANGERSUN-500»** призначений для використання у вибухонебезпечних, задимлених та вологих середовищах, при догляді великих ємностей, цистерн на транспортних засобах. Найбільш доцільно використовувати його при догляді великих трюмів на суднах, залізничних вагонах та автодорожніх засобах.

Галогенний ліхтар **«MAG-LITE»** призначений для використання у вибухонебезпечних, задимлених та вологих середовищах при догляді великих ємностей, цистерн та трюмів на транспортних засобах.

Набір **«ДІ-1»** призначено для спеціального огляду автотранспорту та вантажу при виявленні контрабанди наркотиків та інших підозрілих предметів в умовах боксу і демонтажу окремих вузлів автомашини, відкривання дверей та таємних люків.

Електрощуп **«OF/800»** призначений для підсвічення вузьких щілин за меблями, ящиками, простору за решітками вентиляції, всередині механізмів, труб малого діаметру та в багатьох інших місцях.

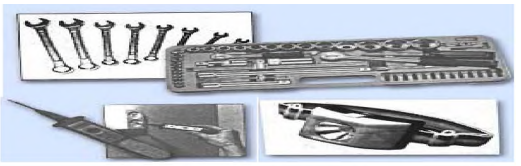
Ультразвуковий вимірювальний прилад **«LASER TAPE»** призначений для вимірювання довжини, площі та обсягів об'єктів дослідження.

«Lowrance iFinder H20 GPS» – супутникова система навігації, що дозволяє з максимальною точністю визначити місце розташування об'єкта, його широту, довготу і висоту над рівнем моря, а також напрям і швидкість його руху.

Войцещук А.Д., Пархоменко В.М.

Галогенний ліхтар «MAG-LITE»

Набір «ДІ-1»

Ультразвуковий вимірювальний прилад LASER TAPE

Супутникова система навігації «Lowrance iFinder H20 GPS»

ЗАСОБИ САМООБОРОНИ СПЕЦІАЛЬНІ (SPECIAL SELF-DEFENCE PRODUCTS) – спеціальні пристрої, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії, що дозволені до виготовлення, реалізації (продажу), придбання, реєстрації, обліку, зберігання (носіння) і застосування. До них належать: 1) упаковки з аерозолями сльозоточивої та дратівної дії (газові балончики); 2) газові пістолети і револьвери та патрони до них калібру 6,8 і 9 мм, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії.

Для заряджання вказаних **З.с.с.** допускаються рецептури на основі речовин сльозоточивої та дратівної дії, які пройшли токсико-гігієнічні випробування і допущені до використання КМУ. Виготовлення та реалізація (продаж) **З.с.с.** здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності – юридичними особами і громадянами, які мають на це спеціальний дозвіл (ліцензію), виданий в установленому порядку, за наявності сертифіката встановленого зразка на кожний вид спеціального засобу самооборони. **З.с.с.** підлягають сертифікації. До кожного **З.с.с.,** що реалізується (продається), повинні додаватися правила користування цим засобом та порядок його застосування. Ввезення і вивезення із країни **З.с.с.** здійснюється у порядку,

встановленому МВС та ДМСУ.

Дозволи на придбання і зберігання (носіння) газових пістолетів і револьверів та патронів до них видаються органами внутрішніх справ громадянам, які досягли 18-річного віку за умови наявності висновку (довідки) медичного закладу (лікувально-кваліфікаційної комісії) встановленої форми про те, що за станом здоров'я вони можуть володіти (користуватися) **З.с.с.** та ознайомлені з порядком їх зберігання (носіння) і застосування.

Кількість газових пістолетів (револьверів), які можуть бути у власності громадян, не обмежується. Суб'єкти підприємницької діяльності, установи і організації з метою захисту життя, здоров'я, честі та гідності своїх працівників мають право на придбання газових пістолетів і револьверів та патронів до них з оформленням дозволу органами внутрішніх справ на їх зберігання (носіння) конкретним працівникам.

Дозволи на придбання і зберігання (носіння) газових пістолетів (револьверів) підписуються начальником органу внутрішніх справ або особою, яка виконує його обов'язки. Дозволи на придбання газових пістолетів (револьверів) видаються органами внутрішніх справ терміном на три місяці. Не використаний у цей термін дозвіл повертається до органу внутрішніх справ, який його видав.

Використані, пошкоджені та із закінченим строком зберігання газові балончики, патрони до газових пістолетів і револьверів підлягають обов'язковому здаванню до спеціалізованих магазинів чи окремих секцій магазинів із реалізації спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, що створені та утримуються у встановленому порядку.

Мотюк К.Д.

ЗАСТАВА ГРОШОВА (MONEY MORTGAGE) – грошове забезпечення виконання зобов'язань громадянина щодо вивезення товарів, тимчасово ввезених на територію України та транспортних засобів, заявлених під час ввезення на митну територію України як таких, що ввозяться з метою транзиту.

З.г. є однією із фінансових гарантій, яка надається з метою забезпечення сплати митних платежів і оплачується у валюті України або в іноземній валюті (в окремих випадках переміщення товарів територією України транзитом іноземним перевізником або уповноваженою ним особою) за курсом, встановленим НБУ.

При виконанні зобов'язання, забезпеченого **З.г.**, сплачені кошти підлягають поверненню особі, яка внесла цю заставу, або уповноваженій нею особі не пізніше трьох банківських днів.

Повернення **З.г.** може здійснюватися у будь-якому митному органі, навіть якщо вона вносилася на рахунок іншого митного органу. За письмовою заявою особи, яка внесла **З.г.**, або уповноваженої нею особи кошти, внесені як **З.г.**, можуть бути використані для сплати митних платежів або для забезпечення сплати митних платежів за іншим зобов'язанням зазначеної особи перед митними органами.

Кошти, внесені як **З.г.**, що перебувають на рахунку митному органу без розпорядження про їх використання протягом 1095 днів з дня їх внесення, у 30-денний строк підлягають поверненню особі, яка вносила ці кошти, або уповноваженій нею особі, а у разі неможливості такого повернення підлягають перерахуванню у державний бюджет. При невиконанні зобов'язання, забезпеченого **З.г.**, сума митних платежів, що підлягає сплаті, перераховується у державний бюджет із сум **З.г.**

Порядок внесення **З.г.** та її повернення визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Попель С.А.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ВАЛЮТНЕ (CURRENCY CLAUSE) – умова у міжнародній торговій, кредитній чи іншій угоді, що передбачає перегляд суми платежу пропорційно зміні курсу валюти з метою страхування експортера або кредитора від ризику знецінення валюти. Оскільки зміна валютного курсу в період між моментом укладення угоди чи контракту та моментом їх оплати може завдати збитків одному з контрагентів, **З.в.** дає змогу отримати такий валютний еквівалент, що за своєю реальною вартістю не відрізняється від вартості, в яку було оцінено зовнішньоторговельний контракт або кредит на час їх укладення. Розрізняють два різновиди **З.в.**: застереження щодо встановлення ціни товару (суми кредиту) у твердій валюті, внаслідок чого сума валюти оплати у разі її знецінення збільшується стосовно суми валюти угоди; застереження щодо підвищення ціни товару (суми контракту) на процент знецінення валюти, визначений угодою.

З.в. може бути одностороннім, тобто таким, що діє в інтересах експортера (кредитора) у разі знецінення валюти платежу чи в інтересах імпортера (боржника) – коли курс валюти платежу зростає, а також двостороннім, коли суму платежу перераховують як у разі підвищення, так і в разі зниження курсу валюти. **З.в.** бувають простими та мультивалютними. У першому випадку ціну контракту і суму платежу пов'язують з курсом іншої валюти, а в другому – перерахунок суми платежу передбачається у разі зміни середньоарифметичного курсу валюти платежу відразу щодо кількох національних валют чи міжнародних колективних валют, створених на базі валютних кошиків (СПЗ, євро).

Шнирков О.І.

ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (APPLICATION OF REGULATORY AND LEGAL ACTS ON CUSTOMS AFFAIRS) – врегульована МКУ форма реалізації (втілення у життя) правових норм, встановлених у законах України та інших нормативно-правових актах з питань державної митної справи. **3.** здійснюється за загальноприйнятим для всіх правових норм порядком у часі, просторі та за колом осіб. Поряд з тим, це застосування має свої особливості, що переважно стосуються застосування чинних нормативно-правових актів у часі. Зокрема, за таких трьох обставин:

– при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, застосовуються виключно норми законів України та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, чинних на день прийняття митної декларації митним органом;

– у разі, якщо законодавством України передбачена можливість виконання митних формальностей без подання митної декларації, застосовуються норми законів України та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, чинних на день виконання таких формальностей;

– норми законів України, які пом'якшують або скасовують відповідальність особи за порушення митних правил, передбачені цим Кодексом, мають зворотну дію в часі, тобто їх норми поширюються і на правопорушення, вчинені до прийняття цих законів. Норми законів України, які встановлюють або посилюють відповідальність за такі правопорушення, зворотної дії в часі не мають.

Ще одна обставина **3.** пов'язана з прийняттям рішення в разі, якщо норми законів України чи інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків підприємств і громадян, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України або здійснюють операції з товарами, що перебувають під митним контролем, чи прав та обов'язків посадових осіб митних органів. Якщо за таких обставин з'являється можливість прийняття рішення як на користь таких підприємств та громадян, так і на користь митниці, рішення повинно прийматися на користь зазначених підприємств і громадян.

Хома В.О.

ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ТА ЗБРОЇ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ (USE OF PHYSICAL FORCE, SPECIAL DEVICES AND WEAPON BY CUSTOMS OFFICIALS). Посадові особи митних органів під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати фізичну силу для: 1) припинення порушень митних правил, затримання осіб, які їх вчинили, подолання опору законним розпорядженням або вимогам посадових осіб митних органів; 2) забезпечення доступу до приміщень або на території, де знаходяться товари, що перебувають під митним контролем; 3) припинення інших дій, що перешкоджають виконанню обов'язків, покладених на посадових осіб митних органів, якщо ненасильницькі засоби впливу не забезпечують виконання цих обов'язків.

Посадові особи митних органів під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати наручники, ґумові кийки, сльозоточиві речовини, обладнання для відкриття приміщень, засоби для примусової зупинки транспортних засобів та інші спеціальні засоби для: 1) відбиття нападу безпосередньо на них або на інших осіб; 2) відбиття нападу на будинки, будівлі, споруди, транспортні засоби, що належать митним органам, організаціям, спеціалізованим навчальним закладам митних органів або використовуються ними, на підприємства, установи та організації, в приміщеннях та/або на території яких здійснюється митний контроль, на товари, що перебувають під митним контролем, а також для звільнення зазначених об'єктів у разі їх захоплення; 3) затримання правопорушників, їх доставки до службового приміщення митного органу, організації, якщо ці особи чинять опір та іншу протидію або можуть завдати шкоди оточуючим чи собі; 4) припинення фізичного опору, що чиниться посадовій особі митних органів; 5) проникнення до приміщень або на території, де можуть знаходитися предмети контрабанди або безпосередні предмети порушення митних правил; 6) зупинення транспортного засобу, водій якого не виконав вимогу посадової особи митних органів про зупинення.

Окремим категоріям посадових осіб ДФСУ, перелік яких встановлюється КМУ, надається право під час виконання службових обов'язків зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю.

Посадові особи митних органів під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати вогнепальну зброю для: 1) відбиття групового чи збройного нападу безпосередньо на них або інших осіб, якщо для їх життя та здоров'я загрожує небезпека і запобігти їй іншими засобами немає можливості; 2) відбиття групового чи збройного нападу на будівлі, склади, інші приміщення митних органів та організацій; 3) відбиття групового чи збройного нападу на будинки, будівлі, споруди, транспортні засоби, що належать митним органам, організаціям або використовуються ними, на підприємства, установи, організації, в приміщеннях та/або на території яких здійснюється митний контроль, на товари, що перебувають під митним контролем, а також для звільнення зазначених об'єктів у разі їх захоплення; 4) зупинен-

ня транспортного засобу шляхом пошкодження, якщо його водій у зоні митного контролю своїми діями створює загрозу для життя та здоров'я людей; 5) подання сигналу тривоги, виклику допомоги, знешкодження тварини, що загрожує для життя та здоров'я людини.

Забороняється застосовувати спеціальні засоби та вогнепальну зброю до жінок з явними ознаками вагітності, осіб з явними ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними збройного опору, вчинення групового нападу, який загрожує життю та здоров'ю людей, збереженню товарів, що перебувають під митним контролем.

Забороняється також застосовувати вогнепальну зброю проти громадян з малолітніми дітьми та у разі значного скупчення людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи.

За наявності обставин, що не дають можливості уникнути застосування вогнепальної зброї, вжиті заходи не повинні перевищувати меж, необхідних для забезпечення виконання завдань, покладених на митні органи, і повинні зводити до мінімуму можливість заподіяння шкоди здоров'ю правопорушників.

Забороняється зберігання, носіння та застосування посадовими особами митних органів вогнепальної зброї та набоїв до неї не під час виконання службових обов'язків.

Царенко В.І.

ЗАТРИМАННЯ АДМІНІСТРАТИВНЕ (ADMINISTRATIVE DETENTION) – засіб забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також засіб забезпечення провадження у справах про порушення митних правил, які теж є адміністративним правопорушенням.

МКУ визначає, що **З.а.** особи, яка вчинила порушення митних правил допускається з метою припинення порушення митних правил, встановлення особи, яка вчинила порушення митних правил, а також для складення протоколу про порушення митних правил, якщо його неможливо скласти на місці вчинення правопорушення.

З.а. особи, яка вчинила порушення митних правил здійснюється посадовою особою митного органу за вмотивованим письмовим рішенням керівника цього органу або його заступника, а в разі їх відсутності (у нічний час, вихідні та святкові дні тощо) — старшого чергової зміни.

Строк такого затримання не може перевищувати трьох годин. Цей строк обчислюється з моменту доставлення особи до службового приміщення митного органу або до іншого приміщення для проведення необхідних дій, а якщо особа перебуває в стані сп'яніння, – з часу її витвереження.

У разі виявлення порушення митних правил, за яке МКУ 2012 р. передбачено застосування адміністративного стягнення у вигляді конфіскації товарів, транспортних засобів, може виникнути необхідність затримання особи під час її безпосереднього перебування (знаходження) у службовому приміщенні контролюючого органу або в іншому приміщенні у зв'язку з проведенням митного контролю або митного оформлення товарів чи транспортних засобів. За таких обставин виноситься вмотивоване письмове рішення про **З.а.** та здійснюється фактичне затримання особи. У цьому випадку строк **З.а.** особи обчислюється з моменту винесення вмотивованого письмового рішення про її **З.а.** Митний контроль та митне оформлення товарів, транспортних засобів при цьому зупиняються.

У разі виявлення інших порушень митних правил строк **З.а.** обчислюється з моменту завершення митного контролю та митного оформлення.

Так як під час **З.а.** особи, яка вчинила правопорушення, (враховуючи також порушення митних правил) відбувається короткострокове позбавлення людини свободи, право на яку передбачено у Конституції України, то такий захід може застосовуватись лише у виключних випадках, як винятковий тимчасовий запобіжний захід. КСУ відмічає, що характерною особливістю затримання як тимчасового адміністративно-процесуального заходу є те, що він застосовуються уповноваженими особами без вмотивованого рішення суду. Тому **З.а.** особи, також, **З.а.** особи, яка вчинила порушення митних правил, як винятковий тимчасовий запобіжний захід повинен мати достатнє правове обґрунтування та процесуальне оформлення у формі вмотивованого письмового рішення посадової особи митного органу та протоколу про **З.а.**

Про **З.а.** особи, яка вчинила порушення митних правил складається протокол. У протоколі обов'язково зазначаються: дата і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого, час і підстави затримання, робиться відмітка про застосування фізичної сили або спеціальних засобів, якщо таке мало місце.

Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманою особою. У разі відмови затриманої особи від підписання протоколу, у протоколі робиться запис про це. Копія протоколу вручається затриманій особі.

Митний орган, який здійснив тимчасове затримання особи, невідкладно повідомляє про це її родичів, а якщо затриманий громадянин-нерезидент не має родичів на території України – дипломатичне представництво або консульську установу відповідної іноземної держави.

Хома В.О.

ЗАХИСНА (ПРАВООХОРОННА) ФУНКЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ – див. ФУНКЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСНА (ПРАВООХОРОННА).

ЗАХИСНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ СЕЛЕКТИВНИЙ (ЗАХИСНИЙ).

ЗАХИСНИК (ADVOCATE, LAWYER) – адвокат, який здійснює захист підозрюваної, обвинуваченої, засудженої, виправданої особи, щодо якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, щодо якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (КПКУ). **З.** не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або щодо якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю. **З.** може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити **З.**, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення **З.** Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного **З. З.** не має права взяти на себе захист іншої особи або надавати їй правову допомогу, якщо це суперечить інтересам особи, якій він надає або раніше надавав правову допомогу.

Неприбуття **З.** для участі у проведенні певної процесуальної дії, якщо **З.** був завчасно попереджений про її проведення, і за умови, що підозрюваний, обвинувачений не заперечує проти проведення процесуальної дії без **З.**, не може бути підставою для визнання цієї процесуальної дії незаконною, крім випадків, коли участь **З.** є обов'язковою. Якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти проведення процесуальної дії без **З.**, проведення процесуальної дії відкладається або для її проведення залучається інший **З.** Одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти **З.** одного обвинуваченого. Повноваження **З.** на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із **З.** або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

З. користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена **З.**, з моменту надання документів слідчому, прокурору, слідчому судді, суду. **З.** має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться з участю підозрюваного, обвинуваченого, до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Такі зустрічі можуть відбуватися під візуальним контролем уповноваженої службової особи, але в умовах, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування. Документи, пов'язані з виконанням **З.** його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх службові особи зобов'язані виконувати законні вимоги **З.**

Пунда О.О.

ЗАХИСНИК У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (LAWYER IN THE PROCEEDINGS OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES). У Конституції України передбачено правові гарантії дотримання та захисту основних прав і свобод людини і громадянина, зокрема забезпечення кожному судового захисту його прав і свобод, та надання при цьому можливості використання будь-яких інших не заборонених законом засобів захисту своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань. Це право передбачає можливість застосування правових засобів захисту від протиправних посягань з боку фізичних та юридичних осіб, а також посадових осіб державних органів, зокрема під час розгляду справ про порушення митних правил при затриманні чи здійсненні інших процесуальних дій.

Тому, на виконання конституційних положень МКУ 2012 р. передбачає, що при здійсненні провадження у справах про порушення митних правил особи, які притягуються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил та свідки під час розгляду справи мають право користуватися юридичною допомогою захисника, який надає їм необхідну юридичну допомогу.

Зокрема, МКУ 2012 р. визначає, що **З.** – особа, яка у встановленому порядку уповноважена здійснювати захист прав і законних інтересів особи, яка притягується до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, а у разі необхідності – свідка, та надавати їм необхідну юридичну допомогу. Як **З.** до участі у розгляді справи допускаються адвокати та інші фахівці у галузі права, які згідно із законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. **З.** можуть бути також близькі родичі особи, яка притягується до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, свідка, їх опікуни або піклувальники.

З. повинен підтвердити свої повноваження на участь у справі. Для адвоката підтверджуючим документом є довіреність на ведення справи, яка посвідчена нотаріусом або посадовою особою, якій

відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності. У випадках надання особі безоплатної правової допомоги таким документом є ордер чи доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договір про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як **3.** Витяг має бути засвідчений підписами сторін договору.

Інші фахівці у галузі права, які згідно із законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, підтверджують свої повноваження на участь у справі угодою або дорученням юридичної особи. Для близьких родичів, опікунів або піклувальників підтверджуючим документом є заява особи, яка притягується до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, або, відповідно, заява свідка про їх допуск до участі у справі як захисників. Як захисники свідка, допускаються особи, які відповідають вищевикладеним вимогам, запрошені ним для надання правової допомоги під час опитування чи проведення інших процесуальних дій за участю свідка.

3. допускається до участі у справі на будь-якій стадії провадження. Він під час участі у справі користується усіма правами, зазначеними у МКУ, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо особою, яка притягується до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, і не може бути доручена захиснику. **3.** під час розгляду справи про порушення митних правил в митному органі або суді має право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, одержувати копії рішень, постанов та інших документів, що є у справі, бути присутніми під час розгляду справи в митні органі та брати участь у судових засіданнях, подавати докази, брати участь у їх дослідженні. Також від імені особи, права якої захищає, він може заявляти клопотання та відводи, подавати доводи, міркування та заперечення, оскаржувати постанови митного органу, суду (судді). **3.**, також користуються іншими правами, наданими їм законом.

Хома В.О.

ЗАХИСТ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ МИТНИХ ОРГАНІВ (PROTECTION OF ELECTRONIC INFORMATION IN INFORMATION SYSTEMS OF CUSTOMS AUTHORITIES) – створення і підтримка у дієздатному стані системи заходів як технічних (інженерних, програмно-апаратних), так і нетехнічних (правових, організаційних), що дозволяли запобігти або ускладнити можливість реалізації загроз, а також знизити потенційні збитки від несанкціонованих дій з інформацією.

Кінцевою метою заходів із захисту електронної інформації в інформаційних системах митних органів було забезпечення безпеки інформації під час її обробки. Захист інформації повинен був забезпечуватись на всіх стадіях її життєвого циклу, на всіх технологічних етапах обробки інформації і в усіх режимах функціонування.

Забезпечення захисту електронної інформації в інформаційних системах митних органів, а також дотримання правил користування засобами захисту інформації здійснював центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, та інші уповноважені державні органи.

Захист електронної інформації в інформаційних системах митних органів забезпечувався Комплексною системою захисту інформації та підсистемою криптографічного захисту інформації ЄАІС ДМСУ.

Комплексна система захисту інформації забезпечувала захист державних інформаційних ресурсів в автоматизованих системах, що входили до складу ЄАІС ДМСУ, шляхом упровадження комплексу технічних, програмних, криптографічних, організаційних та інших заходів і засобів комплексної системи захисту інформації, спрямованих на забезпечення конфіденційності, цілісності, доступності, керованості інформації.

До складу Комплексної системи захисту інформації ЄАІС ДМСУ входили такі системи: інформаційна система ідентифікації та автентифікації користувачів; антивірусна система захисту інформації; інформаційна система здійснення цілодобового контролю за станом політики безпеки і доступу до інформаційних ресурсів; інформаційна система обміну інформацією в ЄАІС ДМСУ; інформаційна система моніторингу функціональних елементів ЄАІС ДМСУ та інформаційна система виявлення і управління інцидентами.

Система криптографічного захисту інформації в ЄАІС ДМСУ забезпечувала захищений обмін даними між інформаційними системами та автоматизованими робочими місцями структурних підрозділів ДМСУ. Система складалась зі спеціальних телекомунікаційних вузлів, каналів зв'язку, центральної системи управління.

Для формування бази даних електронних копій митних декларацій з грифом обмеження доступу митними органами створювались автоматизовані системи, які мали відповідати вимогам нормативно-правових актів у галузі захисту інформації. За порушення законодавства щодо захисту інформації з обмеження доступом під час митного оформлення товарів і транспортних засобів із застосуванням митної декларації, яка мала гриф обмеженого доступу, посадові особи митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій несли дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

Перехід на електронне декларування вимагав посилення заходів захисту електронної інформації митних органів. Тому захист електронної інформації в інформаційних системах митних органів в сучасних умовах впровадження міжнародних стандартів здійснення митної справи був одним із найбільш важливих напрямків забезпечення митної та інформаційної безпеки держави.

Разумей М.М.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS) – діяльність відповідних державних органів із визнання, поновлення прав, а також усунення перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права у сфері інтелектуальної власності

З. здійснюється в установленому законодавством порядку із застосуванням відповідних форм, засобів і способів захисту.

Існує дві форми **З.**: неюрисдикційна і юрисдикційна. Неюрисдикційна форма передбачає захист права інтелектуальної власності без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів, тобто самозахист. У юрисдикційній формі застосовуються два порядки захисту: загальний та спеціальний. Загальний порядок захисту здійснюється в судах. Спеціальний порядок захисту прав інтелектуальної власності здійснюється в органах державного управління, у тому числі, і в митних органах.

Поняття **«З.»** не слід ототожнювати із поняттям «охорони інтелектуальної власності». Під «захистом прав» у законодавстві розуміють встановлену відповідальність за будь-які посягання на права інтелектуальної власності, за будь-які порушення, а під «охороною прав» розуміють правове регулювання суспільних відносин, що складаються у процесі створення, оформлення і використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності у найширшому значенні.

Способи захисту права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, які розглядаються в судовому порядку, поділяються на адміністративно-правові, цивільно-правові та кримінально-правові.

Відповідно до Угоди ТРІПС (Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності), з метою ефективного забезпечення **З.** передбачається трьохступінчастий підхід. Перший ступінь включає цивільне судочинство, яке дозволяє власнику прав інтелектуальної власності подавати позови про захист своїх прав. Другий ступінь включає кримінальне судочинство, що дозволяє урядові використовувати свої правоохоронні повноваження з метою захисту прав населення на товари, які виготовленні без дотримання стандартів якості та з порушенням прав інтелектуальної власності. Обидва підходи в основному призначенні для **З.** від правопорушень, які здійснюються всередині країни. Третій ступінь захисту передбачає застосування адміністративно-правових заходів на митному кордоні, які спрямовані на заборону ввезення та вивезення контрафактних товарів.

Білак Н.І.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН – див. СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН.

ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНИЙ (SOCIAL DEFENCE OF WORKERS OF REVENUE AND DUTIES OF UKRAINE). Соціальний захист – система законодавчих, соціально-економічних і морально-психологічних гарантій, засобів і мір, завдяки яким створюються рівні для членів суспільства умови, що перешкоджають несприятливим впливам середовища на людину, що забезпечують гідну і соціально прийнятну якість їхнього життя.

Соціальний захист є, з одного боку, функціональною системою, тобто системою напрямів, за якими вона здійснюється, а з іншого боку – інституціональною, тобто системою інститутів, що її забезпечують (держава, суд, профспілки й інші громадські організації).

З. регламентується МКУ, а саме: держава забезпечує достатній рівень оплати праці посадових осіб митних органів з метою створення матеріальних умов для незалежного і сумлінного виконання ними службових обов'язків.

Заробітна плата посадової особи митних органів складається з посадового окладу, надбавок до нього, премії, доплат та інших виплат, розмір та порядок встановлення яких визначаються КМУ.

Посадовим особам митних органів надається службове житло в порядку, визначеному КМУ.

Посадовим особам митних органів, які переводяться на роботу в іншу місцевість, а також випускникам вищих навчальних закладів, які одержали направлення на роботу до митних органів, розташованих в іншій місцевості, службове житло надається невідкладно.

Посадові особи митних органів та члени їхніх сімей, які проживають разом з ними, користуються правом на безоплатне медичне обслуговування у державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Таке право зберігається за посадовими особами митних органів після їх звільнення з митних органів у зв'язку з виходом на пенсію або у відставку. Посадові особи митних органів щорічно проходять профілактичний медичний огляд.

Пенсійне забезпечення посадових осіб митних органів здійснюється в порядку та на умовах, передбачених ЗУ «Про державну службу». При цьому період роботи (служби) зазначених осіб (у тому числі тих, яким присвоєні спеціальні звання) в митних органах зараховується до стажу державної служби та до стажу роботи на посадах, віднесених до категорій посад державних службовців, що дає право на призначення пенсії відповідно до ЗУ «Про державну службу», незалежно від місця роботи на час досягнення віку, передбаченого зазначеним Законом.

Пенсійне забезпечення працівників митних органів, які не є посадовими особами, здійснюється на підставах та у порядку, встановлених законом.

Держава відповідно до законодавства гарантує забезпечення прав посадових осіб та інших працівників митних органів на охорону праці під час виконання ними своїх службових (трудових) обов'язків, на проходження медичних оглядів, а також на пільги та компенсації за роботу у важких та шкідливих умовах.

Працівники митних органів підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності, у порядку, встановленому законом.

У разі загибелі посадової особи митних органів у зв'язку з виконанням службових обов'язків сім'ї загиблого або особам, які перебували на його утриманні, виплачується одноразова допомога в розмірі десятирічної заробітної плати загиблого за його останньою посадою, яку він обіймав, за рахунок коштів державного бюджету з подальшим стягненням цієї суми з винних осіб.

У разі заподіяння посадовій особі митних органів тяжких тілесних ушкоджень під час виконання службових обов'язків, що перешкоджають зайняттю професійною діяльністю, їй виплачується одноразова допомога у розмірі п'ятирічної заробітної плати за останньою посадою за рахунок коштів державного бюджету з подальшим стягненням цієї суми з винних осіб. У разі заподіяння посадовій особі митних органів легких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень під час виконання нею службових обов'язків такій особі виплачується одноразова допомога в розмірі однорічної заробітної плати за останньою посадою за рахунок коштів державного бюджету з подальшим стягненням цієї суми з винних осіб.

Рішення про виплату одноразової допомоги приймається комісією митного органу за місцем роботи потерпілого у порядку, встановленому КМУ, на підставі обвинувального вироку суду або постанови слідчих органів чи прокурора про закриття кримінального провадження за нереабілітуючими підставами.

Шкода, завдана майну посадової особи митних органів або членів її сім'ї у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків, відшкодовується в повному обсязі за рахунок коштів державного бюджету з подальшим стягненням цієї суми з винних осіб. Компенсація шкоди, завданої майну посадової особи митних органів або членів її сім'ї, проводиться на підставі рішення суду.

Для обліку фактичних витрат, пов'язаних з виплатою сум одноразової допомоги та компенсацією шкоди, завданої майну посадових осіб митних органів або членів їх сімей, для митних органів в установах банків відкриваються спеціальні рахунки.

Жданова В.П.

ЗАХОДИ АНТИДЕМПІНГОВІ (ANTI-DUMPING MEASURES) – попередні або остаточні заходи, що застосовуються відповідно до законодавства під час або за результатами антидемпінгового розслідування.

Попередні **З.а.** можуть застосовуватися за наявності таких умов: порушено антидемпінгову процедуру; порушено антидемпінгове розслідування; у газеті було опубліковано повідомлення про порушення антидемпінгового розслідування; заінтересованим сторонам було надано відповідні можливості щодо подання відомостей і коментарів; під час антидемпінгового розслідування зроблено попередній позитивний висновок щодо наявності демпінгу та шкоди, яка є його наслідком; національні інтереси вимагають застосування попередніх антидемпінгових заходів з метою запобігання заподіянню шкоди. Попередні **З.а.** застосовуються не раніше ніж через 60 днів і не пізніше ніж через дев'ять місяців після порушення відповідного антидемпінгового розслідування.

Остаточні **З.а.** застосовуються за таким прин-

ципом: якщо центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики зробив остаточний позитивний висновок щодо наявності демпінгу та шкоди, яка є наслідком цього демпінгу, та національні інтереси потребують застосування антидемпінгових заходів; при застосуванні попередніх антидемпінгових заходів зазначений орган подає Міжвідомчій комісії з міжнародної торгівлі пропозицію про застосування остаточних антидемпінгових заходів за місяць до закінчення строку застосування зазначених попередніх заходів; за пропозицією органу комісія приймає рішення про запровадження справляння остаточного антидемпінгового мита та встановлює розмір ставки остаточного антидемпінгового мита, який не повинен перевищувати величину демпінгової маржі, розрахованої відповідно до законодавства, та може бути меншим за величину цієї маржі, якщо такий розмір ставки є достатнім для запобігання шкоди, що заподіюється національному товаровиробнику. Розмір ставки остаточного антидемпінгового мита визначається у відсотках до митної вартості товару, що є об'єктом антидемпінгового розслідування, митна вартість цього товару розраховується відповідно до базисних умов поставки CIF-кордон країни імпорту; або різницею між мінімальною ціною та митною вартістю зазначеного товару, розрахованою відповідно до базисних умов поставки CIF-кордон країни імпорту.

Фрадинський О.А.

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТАВКИ ТОВАРІВ ДО МИТНОГО ОРГАНУ ПРИЗНАЧЕННЯ (MEASURES TO ENSURE THE DELIVERY OF GOODS TO THE CUSTOMS OFFICE OF DESTINATION). У чинному МКУ 2012 р. поняття заходів забезпечення доставки товарів до митного органу призначення відсутнє, проте регламентується можливість при ввезенні на митну територію України та/або переміщенні територією України прохідним та внутрішнім транзитом товарів надання митним органам гарантії забезпечення виконання зобов'язань перед ними, зокрема щодо забезпечення сплати митних платежів у такі способи:

1) Фінансова гарантія. Видається гарантом і надається митним органам особою, відповідальною за сплату митних платежів, або будь-якою іншою особою на користь особи, відповідальної за сплату митних платежів. Фінансова гарантія як забезпечення сплати митних платежів не надається, якщо сума митних платежів, що підлягають сплаті, не перевищує суму, еквівалентну 1000 євро. Розмір фінансової гарантії визначається митним органом, враховуючи суму митних платежів, що підлягає сплаті при випуску товарів для вільного обігу на митній території України або при вивезенні товарів за межі цієї території у митному режимі експорту.

Фінансова гарантія може бути: індивідуальна (одноразова), багаторазова і генеральна та надаватися або у вигляді документа (викладеного у письмовій або електронній формі зобов'язання гаранта сплатити визначені суми митних платежів на вимогу митного органу), або у вигляді внесення декларантом, уповноваженою ним особою, перевізником або гарантом грошової застави на відповідний рахунок митного органу.

2) Гарантування на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 р. – використовується як захід гарантування доставки товарів (крім алкогольних напоїв та тютюнових виробів), що перебувають під митним контролем, до митного органу призначення. Застосовується за умови, що товари під час перевезення перетинають митний кордон України, а їх перевезення на усьому маршруті або його частині здійснюється автомобільним транспортом. Якщо сума митних платежів перевищує суму гарантії за Конвенцією МДП (максимальний розмір гарантії за однією книжкою МДП (Carnet TIR) – 50 тис. дол. США), застосовуються інші форми забезпечення сплати митних платежів, передбачені МКУ.

3) Гарантування на умовах Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990 р.) із застосуванням книжки (карнету) АТА. Під час перевезення товарів на умовах Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990 р.) застосовується книжка (карнет) АТА – уніфікований міжнародний митний документ, що використовується як митна декларація для митного оформлення товарів та є гарантійним документом про сплату митних платежів.

Крисоватий А.І.

ЗАХОДИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД (MEASURES OF NON-TARIFF REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY) – вплив держави на ЗЕД суб'єктів за допомогою використання адміністративних, технічних, фінансових та інших немитних інструментів. За своєю спрямованістю ці заходи мало чим відрізняються від тарифних заходів – вони також спрямовані на регулювання імпортних та експортних товаропотоків. Проте, за характером та методом впливу вони суттєво відрізняються від тарифних заходів. Крім того, **З.** прямо не впливають на рівень наповнення державного бюджету. У більшості своїй ці заходи не є економічними методами за своєю сутністю, найчастіше це адміністративні заходи контрольно-обмежувального характеру. До основних інструментів **З.** належать: ліцензування ЗЕД (видання дозволів на здійснення зовнішньоекономічних операцій), квотування (кількісне обмеження) імпорту та експорту, створення технічних бар'єрів для імпорту товарів через визнання невідповідності національним стандартам якості, вимогам техніки безпеки, санітарно-ветеринарним нормам, вимогам пакування тощо, субсидування виробництва та експорту певних товарів

тощо. Нетарифні обмеження ЗЕД відіграють достатньо суттєву роль у сучасній світовій економіці. Цілий ряд інструментів нетарифного впливу можуть бути використані чи скориговані достатньо оперативно державою-регулятором, що є також важливим для системи регулювання, особливо в складних, нестабільних умовах економічної діяльності.

Петруня Ю.Є.

ЗАХОДИ «СІРОЇ ЗОНИ» («GREY AREA» MEASURES) – нетарифні заходи, які формально не належать до кола СОТ. Головна форма, в якій виступають ці заходи, – так звані добровільні обмеження експорту, угоди про впорядкування ринків та аналогічні домовленості. Під час Уругвайського раунду **З.с.з.** були оголошені «поза законом», і країни, які їх застосовували, повинні були їх усунути. За різними оцінками у рік утворення СОТ, тобто у 1995 р., налічувалося понад 200 дво- і багатосторонніх домовленостей, що належать до «сірої зони». Цими домовленостями регулювалася торгівля низки сільгосппродуктів, виробів зі шкіри, телевізорів, автомобілів і деяких інших товарів. Угода про захисні заходи містить положення, що зобов'язують країни-учасниці відмовитися протягом певного періоду від домовленостей, що належать до «сірої», і не практикувати їх у подальшому. Однак проблема полягає в тому, що далеко не всі заходи «сірої зони» виявлені і навіть піддаються ідентифікації. Так, добровільні обмеження експорту не завжди формалізовані і тому можуть здійснюватися з мовчазної згоди сторін. Нині застосування таких заходів правилами СОТ заборонено.

Прус Л.Р.

ЗАХОДИ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД (MEASURES OF TARIFF REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY) – вплив держави (групи держав) на ЗЕД суб'єктів за допомогою використання системи мита (митного тарифу). Митний платіж у формі мита є по суті непрямим загальнодержавним податком, який нараховується при переміщенні товарів через митний кордон. В Україні використовуються ввізні, вивізні, сезонні та особливі (спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне) види мита. Мито разом з іншими митними платежами (акцизний податок, ПДВ) формують значну частину доходів державного бюджету України. Формальними платниками митних платежів є юридичні та фізичні особи, що здійснюють митне оформлення товарів. Фактичними ж платниками митних платежів є ті суб'єкти, які в кінцевому рахунку будуть споживачами даних товарів, – вони при придбанні товарів фактично компенсують продавцеві, у тому числі раніше сплачені податки. Таким чином, в кінцевому рахунку мито «осідає» в ціні товару, впливає на неї та на обсяги попиту на даний товар. Але перш за все **З.** спрямовуються на організації – імпортерів та експортерів товарів. Ці заходи впливають на обсяги та структуру імпортних та експортних товаропотоків. Мова йде про структуру товарну та структуру географічну імпорту та експорту. З фінансової точки зору сплата мита зменшує обігові кошти суб'єктів ЗЕД. Фактично через митний тариф держава реалізує дві важливі функції – фіскальну та регуляторну щодо зовнішніх товарообігів (стимулює або обмежує певні процеси). Через регуляторну функцію здійснюється вплив на внутрішню зайнятість, рівень доходності резидентів, валютні курси тощо. Мито може використовуватися як зовнішньополітичний інструмент.

Петруня Ю.Є.

ЗАЯВЛЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ (ДЕКЛАРУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ) (DECLARATION OF CUSTOMS VALUE) – надання відомостей щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України, чи щодо яких змінюється митний режим.

Заявлення митної вартості товарів здійснюється декларантом або уповноваженою ним особою під час декларування товарів. Декларант або уповноважена ним особа, які заявляють митну вартість товару, зобов'язані: заявляти митну вартість, визначену ними самостійно, у тому числі за результатами консультацій з митним органом; надавати достовірні відомості про визначення митної вартості, які повинні базуватися на об'єктивних, документально підтверджених даних, що піддаються обчисленню; нести всі додаткові витрати, пов'язані з корегуванням митної вартості або наданням митному органу додаткової інформації.

Декларант або уповноважена ним особа, які заявляють митну вартість товару, мають право: надавати митному органу (за наявності) додаткові відомості у разі потреби уточнення інформації; на випуск у вільний обіг товарів, що декларуються: у разі визнання митним органом заявленої митної вартості товарів – за умови сплати митних платежів згідно із заявленою митною вартістю; у разі згоди декларанта або уповноваженої ним особи з рішенням митного органу про коригування митної вартості товарів – за умови сплати митних платежів згідно з митною вартістю, визначеною митним органом; у разі незгоди декларанта або уповноваженої ним особи з рішенням митним органу про корегування заявленої митної вартості товарів – за умови сплати митних платежів згідно із заявленою митною вартістю товарів та надання гарантій, визначених МКУ; проводити цінову експертизу договору (контракту) шляхом залучення експертів за власні кошти; оскаржувати рішення митниці щодо корегування митної вартості то-

варів та бездіяльність митного органу щодо неприйняття протягом чотирьох годин рішення про визнання митної вартості товарів; приймати самостійне рішення про необхідність корегування митної вартості після випуску товарів; отримувати від митного органу інформацію щодо підстав, з яких митний орган вважає, що взаємозв'язок продавця і покупця вплинув на ціну, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари; у випадках та в порядку, визначених МКУ, вимагати від митного органу надання письмової інформації про причини, за яких заявлена ними митна вартість не може бути визнана; у випадках та в порядку, визначених МКУ, вимагати від митного органу надання письмової інформації щодо порядку і методу визначення митної вартості, які застосовувалися для корегування заявленої митної вартості, а також щодо підстав для здійснення такого корегування.

У випадках, визначених МКУ, для заявлення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України відповідно до митного режиму імпорту, митному органу, який проводить митне оформлення цих товарів, разом з митною декларацією та іншими необхідними для митного оформлення зазначених товарів документами в установленому порядку подається декларація митної вартості.

Декларація митної вартості подається у разі: якщо до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, додаються витрати, понесені покупцем; якщо з ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, виділено витрати на будівництво, спорудження, складення, технічне обслуговування або технічну допомогу, здійсненні після ввезення промислових установок, машин або обладнання, на їх транспортування після ввезення та без податків, які справляються в Україні; якщо покупець та продавець пов'язані між собою.

В інших випадках декларація митної вартості подається за власним бажанням декларанта або уповноваженої ним особи. Вона не подається у разі декларування партій товарів, митна вартість яких не перевищує 5000 євро.

У декларації митної вартості наводяться відомості про метод визначення митної вартості товарів, її числове значення та складові, умови зовнішньоекономічного договору, що впливають на визначення митної вартості товарів, та надані документи, що підтверджують зазначене.

Заявлення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України в режимах інших ніж режим імпорту, здійснюється при декларуванні цих товарів шляхом заявлення в митній декларації відомостей про числове значення їх митної вартості та про документи, що його підтверджують.

Для підтвердження заявленої митної вартості одночасно з митною декларацією декларант у законодавчо визначених випадках подає митному органу наступні документи: декларація митної вартості та документи, що підтверджують числові значення складових митної вартості, на підставі яких проводився її розрахунок; зовнішньоекономічний договір (контракт) або документ, який його замінює, та додатки до нього у разі їх наявності; рахунок-фактура (інвойс) або рахунок-проформа (якщо товар не є об'єктом купівлі-продажу); банківські платіжні документи (якщо рахунок сплачено), що стосуються оцінюваного товару; за наявності – інші платіжні та/або бухгалтерські документи, що підтверджують вартість товару та містять реквізити, необхідні для ідентифікації ввезеного товару; транспортні (перевізні) документи, якщо за умовами поставки витрати на транспортування не включені у вартість товару, а також документи, що містять відомості про вартість перевезення оцінюваних товарів; копія імпортної ліцензії, якщо імпорт товару підлягає ліцензуванню; якщо здійснювалося страхування, – страхові документи, а також документи, що містять відомості про вартість страхування.

У разі, якщо зазначені документи містять розбіжності, наявні ознаки підробки або не містять всіх відомостей, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари, декларант або уповноважена ним особа на письмову вимогу митного органу зобов'язані протягом 10 календарних днів надати (за наявності) такі додаткові документи: договір (угоду, контракт) із третіми особами, пов'язаний з договором (угодою, контрактом) про поставку товарів, митна вартість яких визначається; рахунки про здійснення платежів третім особам на користь продавця, якщо такі платежі здійснюються за умовами, визначеними договором (угодою, контрактом); рахунки про сплату комісійних, посередницьких послуг, пов'язаних із виконанням умов договору (угоди, контракту); виписку із бухгалтерської документації; ліцензійний чи авторський договір покупця, що стосується оцінюваних товарів та є умовою продажу оцінюваних товарів; каталоги, специфікації, прейскуранти (прайс-листи) виробника товару; копію митної декларації країни відправлення; висновки про якісні та вартісні характеристики товарів, підготовлені спеціалізованими експертними організаціями, та/або інформація біржових організацій про вартість товару або сировини.

У разі, якщо митний орган має обґрунтовані підстави вважати, що існуючий взаємозв'язок між продавцем і покупцем вплинув на заявлену декларантом митну вартість, декларант або уповноважена ним особа на письмову вимогу митного органу, крім вище зазначених документів подає (за наявності) й наступні: виписку з бухгалтерських та банківських документів покупця, що стосуються

відчуження оцінюваних товарів, ідентичних та/або подібних (аналогічних) товарів на території України; довідкову інформацію щодо вартості у країні-експортері товарів, що є ідентичними та/або подібними (аналогічними) оцінюваним товарам; розрахунок ціни (калькуляцію).

Забороняється вимагати від декларанта або уповноваженої ним особи будь-які інші документи, окрім зазначених. Декларант або уповноважена ним особа за власним бажанням може подати додаткові наявні у них документи для підтвердження заявленої ними митної вартості товару.

Руда Т.В.

ЗБЕРІГАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНЕ (RESPONSIBLE STORAGE) – господарська операція, що здійснюється платником податків і передбачає передачу згідно з договорами схову матеріальних цінностей на зберігання іншій фізичній чи юридичній особі без права використання у господарському обігу такої особи з подальшим поверненням таких матеріальних цінностей платнику податків без зміни якісних або кількісних характеристик.

Фрадинський О.А.

ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕВЕЗЕННЯ ЧИ ПРИДБАННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ, ВВЕЗЕНИХ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПОЗА МИТНИМ КОНТРОЛЕМ АБО З ПРИХОВУВАННЯМ ВІД МИТНОГО КОНТРОЛЮ (STORAGE, CARRIAGE OR PURCHASE OF GOODS, MEANS OF TRANSPORT FOR COMMERCIAL USE IMPORTED INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE BEYOND OR CONCEALED FROM CUSTOMS CONTROL) – вид порушень митних правил в Україні. Зберігання, перевезення, придбання чи використання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 100 відсотків вартості цих товарів, транспортних засобів або їх конфіскацію.

Гармаш Є.В.

ЗБЕРІГАННЯ ТИМЧАСОВЕ (TEMPORARY STORAGE) – передбачено МКУ, що товари і транспортні засоби з моменту пред'явлення митному органу і до їх випуску відповідно до обраного митного режиму можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем. Такі товари і транспортні засоби до завершення митного оформлення з дозволу відповідного митного органу розміщуються на складах тимчасового зберігання. Крім того, товари на **З.т,** під митним контролем також можуть розміщуватися на митних складах або на складах митних органів.

Єдиним документом, необхідним для розміщення товарів на **З.т.** під митним контролем, є уніфікований документ за встановленою формою. В цьому документі міститься опис товарів на підставі товаросупровідних документів.

Власник товарів, що перебувають на **З.т.** під митним контролем, або уповноважена ним особа з дозволу митного органу можуть проводити з цими товарами такі операції: прості складські операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів; огляд та вимірювання; усунення пошкодження упаковки; взяття проб та зразків; підготовка товарів до продажу і транспортування.

Загальний строк **З.т.** товарів під митним контролем становить 90 календарних днів. Строк тимчасового зберігання товарів за заявою власника або уповноваженої ним особи може бути продовжено (не більше ніж на 30 днів). Товари, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем у межах строку збереження їх споживчих якостей.

Попель С.А.

ЗБИТОК ПРИРОДНИЙ (NATURAL LOSS OF GOODS) – товарні втрати, обумовлені природними процесами, що викликають зміну кількості товару. **З.п.** може відбуватися внаслідок зменшення ваги, обсягу, якості товарно-матеріальних цінностей при їх збереженні та перевезені у результаті: утрушування; триммінґу (trimming – англ.) – утрушування вантажу в трюмі судна (враховується в умовах комерційних перевезень); усушки (wantage – англ.) – втрати вантажем маси внаслідок повного або часткового випаровування вологи, що втримується у ньому; витоку; розпилу; усадки (shrikage – англ.) – ущільнення насипних і навалочних вантажів внаслідок перерозподілу часток вантажу у масі насипки та здавлювання нижніх шарів верхніми.

Усушка становить 50 – 100 % усього природного збитку. Вона відбувається навіть якщо товар герметично укупорений. Це стосується як продовольчих, так і непродовольчих товарів. Розпил (утрушування, розпилення) властивий лише дуже подрібненим продуктам (пральні порошки, крейда, цемент, пудра, окремі харчові продукти типу сухого молока, солі, цукру тощо). Розлив (розмазування) – втрати рідких, в'язких, мазеподібних продуктів за рахунок прилипання часток до стінок тари (фарби, оліфа, мед, напої та ін.). Звітрювання – перехід летючих речовин у навколишнє середовище (в алкогольних напоях – етиловий спирт; у парфумерно-косметичних – спирт і ароматичні речовини).

Внаслідок об'єктивного характеру ці втрати нормуються, тобто встановлюються їх граничні розміри (норми). Обсяги **З.п.** при перевезеннях залежать від виду цінностей і транспорту, відстані перевезення,

пори року та інших факторів та визначаються відповідно до норм від вартості або маси кожного виду цінностей. При виявленні недостачі цінностей у межах норм **З.п.** представник транспорту при передачі вантажу замовнику зобов'язаний зробити на транспортному документі відповідну відмітку. Виявлена при прийманні недостача цінностей, що перевищує встановлені норми, оформляється актом. Нормовані втрати, що відбулися під час перевезення, списують за рахунок вантажоодержувача. Норми **З.п.** при зберіганні й продажу залежать від виду цінностей, кліматичної зони, умов, строків зберігання і т.п. Такі втрати списують, якщо при інвентаризації виявлена недостача цінностей. Це списання здійснюють з урахуванням з встановлених норм, але не більше суми недостачі, що була виявлена при інвентаризації.

Вакульчик О.М.

ЗБІР ВАНТАЖНИЙ (CARGO FEE) – оплата послуг, які надаються морським портом, здійснена власником вантажу. Нараховується за вагою брутто та знімається з однієї тонни вантажу. Ставка збору диференціюється залежно від басейнів та груп портів, за різновидами сполучення (зарубіжні перевезення, малий та великий каботаж), за кожною тарифною групою вантажів.

Петров О.П.

ЗБІР КОНСУЛЬСЬКИЙ (CONSULAR FEE) – обов'язковий платіж за вчинення консульських дій, які здійснюють за кордоном та на території України відповідно до Консульського статуту України. **З.к.** на території України справляють Департамент консульської служби Міністерства закордонних справ України і представництва Міністерства закордонних справ України на території України, за межами України – дипломатичні представництва та консульські установи України за кордоном.

Тарифи **З.к.**, що справляються за вчинення консульських дій на території України Департаментом консульської служби Міністерства закордонних справ України та представництвами Міністерства закордонних справ України на території України, установлюються в неоподатковуваних мінімумах доходів громадян і справляються в гривнях. У випадках, передбачених законодавством України, **З.к.** з нерезидентів на території України може стягуватися також у будь-якій вільно конвертованій валюті, яка належить до I групи класифікатора валют НБУ, за офіційним курсом НБУ національної валюти України до відповідної іноземної валюти на день звернення щодо вчинення консульської дії. Тарифи **З.к.** за вчинення консульських дій закордонними дипломатичними установами України установлюються в межах базових тарифів консульського збору в доларах США та у валюті країни перебування і затверджуються Першим заступником Міністра закордонних справ України, за поданням глав відповідних дипломатичних представництв України за кордоном.

З.к. стягується до вчинення консульської дії у безготівковій формі. Якщо його неможливо стягнути у безготівковій формі (неробочий час, вихідний чи святковий день у країні перебування), то за письмовим дозволом керівника закордонної дипломатичної установи України консульський збір стягується спеціалістом з фінансових питань закордонної дипломатичної установи України у готівковій формі з обов'язковим оформленням відповідних документів та з подальшим його зарахуванням на поточний рахунок у банку країни перебування.

Фрадинський О.А.

ЗБІР ЛІЦЕНЗІЙНИЙ (LICENSE FEE) – плата отримувачів ліцензій їх продавцям за використання предмета ліцензійної угоди. Право видачі ліцензій надається компетентним органам. Одна організація може мати ліцензії від різних компетентних організацій вищого рівня.

За кожну ліцензію стягується **З.л.** у розмірі, встановленому законом. Платники **З.л.** – це юридичні та фізичні особи, які отримують в уповноважених державних органах спеціальний дозвіл (ліцензію) на право здійснення встановленого переліку видів діяльності. Об'єктом справляння **З.л.** визначається придбання права на здійснення певних видів діяльності, що ліцензуються. Ставки **З.л.** встановлюються окремо щодо кожного виду діяльності, який ліцензується, та затверджуються ВРУ за поданням КМУ.

З.л. виконує відразу дві функції: регулювання здійснення надто прибуткових видів діяльності та забезпечення функціонування органів, які виконують контроль за цими видами діяльності. Враховуючи, що певні види діяльності є небезпечними або створюють несприятливі умови для оточуючого середовища, існує об'єктивна необхідність проведення постійного контролю за здійсненням цих видів діяльності та додержанням ліцензійних вимог в інтересах суспільства. Найширше використовується при ліцензуванні експорту та імпорту товарів, сировини, чим забезпечується контроль держави за зовнішньоекономічними операціями та за використанням валютних коштів. Сплата **З.л.** не звільняє від сплати мита.

Яковенко О.В.

ЗБІР МИТНИЙ – див. ЗБОРИ МИТНІ.

ЗБІР ПОДАТКОВИЙ (TAX) – обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється із платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь

таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

В Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві **З.** До загальнодержавних належать **З.**, що встановлені ПКУ і є обов'язковими до сплати на усій території України, окрім, законодавчо передбачених випадків. До місцевих належать **З.**, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених ПКУ, рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

Категорію загальнодержавних **З.** в Україні формують: збір за першу реєстрацію транспортного засобу; збір за користування радіочастотним ресурсом України; збір за спеціальне використання води; збір за спеціальне використання лісових ресурсів; збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності. До місцевих **З.** належать: збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Фрадинський О.А.

ЗБІР ПОРТОВИЙ – див. ЗБОРИ ПОРТОВІ.

ЗБІР, ЯКИЙ СПРАВЛЯЄТЬСЯ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ (ЄДИНИЙ) – див. ЄДИНИЙ ЗБІР, ЯКИЙ СПРАВЛЯЄТЬСЯ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

ЗБОРИ МИТНІ (CUSTOMS DUES) – обов'язкові платежі, які справлялися на користь митних органів за виконання покладених на митницю обов'язків, або за надання послуг у галузі митної справи. Встановлені МКУ від 12.12.1991 № 1970-XII та справлялися у розмірах, визначених постановою КМУ від 27.01.1997 № 65 «Про ставки митних зборів». Залежно від типу **З.м.** ставки встановлювалися у твердих сумах (доларах США) або адвалорні – у відсотках від митної вартості.

Із вступом України до СОТ справляння **З.м.** припинено.

З.м. можна поділити на чотири основних типи:

1. Що справлялися під час митного оформлення за митне оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них (у тому числі таких, що ввозяться тимчасово або з метою транзиту); перебування товарів, транспортних засобів та запасних частин до них під митним контролем; митне оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, де вони зберігаються, чи поза робочим часом, установленим для митниці; митне оформлення транспортного засобу індивідуального користування, якщо цей засіб використовується для перевезення товарів та інших предметів в обсягах, що підлягають обкладенню митом; видачу Посвідчень на право реєстрації (перереєстрації) ввезених в Україну громадянами транспортних засобів (у тому числі ввезених тимчасово), а також номерних агрегатів, що підлягають реєстрації в органах Державної автомобільної інспекції; зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниць.

З.м. за митне оформлення не справлялися у разі ввезення в Україну товарів, транспортних засобів та запасних частин до них: вартістю до 100 дол. США; громадянами, главами дипломатичних представництв, членами дипломатичного та консульського персоналу представництв іноземних держав, дипломатичними та консульськими кур'єрами, співробітниками представництв міжнародних організацій, представництв іноземних держав при них та членами сімей цієї категорії громадян, що проживають разом з ними, за винятком митного збору за митне оформлення предметів поза місцем розташування митниць або поза робочим часом, установленим для митниць; в обсягах, що не підлягають митному оподаткуванню (крім таких, що ввозяться тимчасово або з метою транзиту).

З.м. за митне оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, де вони зберігаються, не справлялися в разі проведення митного оформлення в зонах митного контролю на територіях, де розташовані підрозділи митних органів. При нарахуванні митного збору за митне оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, що їх зберігають, у квитанції форми МД-1 зазначалася кількість годин роботи працівника митниці, завізована підписом громадянина. При нарахуванні цього виду **З.м.** робота працівника митниці протягом неповної години обліковувалася як робота протягом однієї години. При цьому до часу, витраченого працівником митниці на митне оформлення, зараховував також час, витрачений ним на проїзд до місця призначення й у зворотному напрямку.

2. За перебування товарів, транспортних засобів та запасних частин до них під митним контр-

олем. Термін перебування під митним контролем для нарахування **З.м.** за перебування під митним контролем обчислювався: при прийнятті товарів, запасних частин до транспортних засобів на зберігання на складах підприємств – з дати оформлення квитанції форми МД-1 про прийняття товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на зберігання, а також проставлення відбитку штампа «Під митним контролем» на 1-му та 2-му примірниках квитанції форми МД-1; при ввезенні транспортних засобів, номерних вузлів та агрегатів – з дати оформлення прикордонною митницею декларації форми МД-7 на ввезення транспортного засобу індивідуального користування, вузла чи агрегату. У всіх випадках термін перебування товарів, транспортних засобів та запасних частин до них під митним контролем для нарахування митного збору за перебування під митним контролем обчислювався до дати завершення митного оформлення або їх повернення власникам чи уповноваженим особам.

При нарахуванні **З.м.** за перебування під митним контролем до терміну перебування під митним контролем не включався: час від складення протоколу про порушення митних правил до прийняття остаточного рішення в справі, якщо згідно з таким рішенням справу припинено або винесено постанову про повернення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них громадянину; час проведення експертизи з установлення класифікаційного коду товару за товарною номенклатурою ЗЕД та митної вартості. У цьому разі **З.м.** за перебування під митним контролем нараховувався, починаючи із 4-го календарного дня з дати прийняття відповідного рішення митним органом; час, витрачений на отримання інформації, необхідної для здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них, за запитом, надісланим одним митним органом іншому (у тому числі центральному апарату ДМСУ), а також іншим державним установам. У цьому разі **З.м.** за перебування під митним контролем нараховується, починаючи з 4-го календарного дня з дати отримання митним органом відповідної інформації; час, витрачений громадянином на отримання дозволів інших державних органів на ввезення товарів, транспортних засобів та запасних частин до них, а також на подання цих дозволів митному органу, якщо їх подання зумовлювалось проведенням відповідної експертизи і вони не могли бути отримані до моменту ввезення цих товарів, транспортних засобів та запасних частин до них. При ввезенні транспортних засобів – час, витрачений громадянином на отримання дозволів інших державних органів на право оформлення транспортних засобів (при переїзді на постійне місце проживання в Україні час, витрачений на отримання постійної прописки). У цьому разі **З.м.** за перебування під митним контролем нараховується, починаючи з 4-го календарного дня з дати отримання дозволу.

При зберіганні товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниці **З.м.** за перебування їх під митним контролем не справляється. **З.м.** за перебування під митним контролем не справлявся за весь період перебування під митним контролем у разі: тимчасового ввезення на митну територію України та тимчасового вивезення за межі митної території України товарів, транспортних засобів та запасних частин до них; транзиту митною територією України; отримання (відправлення) громадянами міжнародних поштових відправлень.

3. За зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниць. Термін зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниць для нарахування митного збору за їх зберігання обчислювався з дати оформлення відповідних документів про фактичне прийняття товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на зберігання митницею. **З.м.** за зберігання не справляється, якщо дата прийняття на зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них збігається з датою видачі (повернення) їх власникам або уповноваженим особам. При нарахуванні **З.м.** за зберігання товарів, транспортних засобів та запасних частин до них на складах митниць термін зберігання обчислювався в календарних днях.

4. За видачу дозвільних документів – свідоцтва про визнання підприємства декларантом; продовження терміну дії такого свідоцтва; видачу сертифіката підтвердження доставки товару, прийнятого у режимі експортного контролю України.

З.м. сплачувалися як у національній валюті України, так і в іноземній валюті, що її купує НБУ, а **З.м.** за митне оформлення товарів, які є об'єктом зовнішньоторговельних угод, – у національній валюті України та іноземній валюті. КМУ мав право визначати інші випадки, коли частина суми митних зборів за митне оформлення сплачується в іноземній валюті, а також розмір такої частини. Перерахунок іноземної валюти у національну валюту України здійснювався за курсом НБУ, що застосовується для розрахунків по зовнішньоекономічних операціях і діяв на день пред'явлення митницею вимоги про сплату митних зборів. За заявою підприємства та при наявності гарантії банку митниця мала право надати відстрочення або розстрочення сплати **З.м.** на строк, що не перевищує одного місяця.

Фрадинський О.А.

ЗБОРИ МИТНІ ПРОЇЗНІ В ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ (PASSAGE CUSTOMS DUES OF ZAPORIZHIAN SICH) – збирались при здійсненні зовнішньоторговельної діяльності. До них належали: мито – плата за товар, що ввозився на територію запорозьких вольностей (за універсалом 1654 р., іноземні купці повинні були сплачувати 2 % ввізного мита); промит – штраф з товару за ухилення від сплати мита; заповіт – штраф з особи, що ухилилася від проїзду через митницю (завжди сплачувався разом з промитом); посажене – збір, пропорційний до розмірів возів у саженях; головщина (запроваджено 1714 р.) – стягнення не з вартості товару, а з «голови» власника та осіб, що перевозили товар (у різних місцевостях головщина коливалася від 0,5 до 6 кіп грошів); кістки – різновид головщини, що додатково збирався з супровідників товару; цло – прикордонне мито, яке стягувалось безпосередньо під час перетину державного кордону; провізне (транзитне) – за транзит і складування товарів іноземцями; ралець (конвойне) – плата за безпеку в дорозі, тобто за конвоювання з метою охорони (це коштувало дуже дорого, бо така послуга вимагала великих економічних і психологічних затрат митників: за конвой до Микитиного – 8 крб, а до Кодака – 12 (від Микитинської застави)); перевізне – мито за користування перевозами з возів та худоби, залежно від кількості товару, але ж і за порожні вози стягувалися певні суми (на Микитинському перевозі з порожнього воза брали копійку, з навантаженого – від 2 до 10 коп., з пари тяглових волів – 60 коп., а з двох пар – 1 крб 20 коп.); мостове – аналог перевізного, мито за перет мосту (мостове й перевізне стягувались нібито з метою покращення стану мостів та перевозів); подужне – збір з кількості возів в обозі, майже завжди збігалося з мостовим або перевізним; полозне – зимовий варіант подужного, збір з кількості саней; побережне – мито за причалювання до берега, але судно, що витримувало двадцятиденну обсервацію, звільнялося від його сплати.

Ченцов В.В.

ЗБОРИ МИТНІ ТОРГОВІ В ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ (TRADE CUSTOMS DUES OF ZAPORIZHIAN SICH) – різновид обов'язкових платежів, що збирались при здійсненні внутрішньої торгівлі. До них належали: замито – утримання з ціни товару, яке давало право торгувати ним (на зразок ліцензії чи адвалорного збору); явка – мито з торговця за явку товару на заставі (аналог сучасного митного оформлення); амбарне (омбарне) – за наймання приміщення для товару на гостинному дворі; гостинне – збір за наймання торгових місць на гостинному дворі; полавочне – за охорону товару вночі; звальне – за зняття товару з підводи під час зважування на заставі; кантарне – особливе мито за зважування великої кількості солі; підйомне і рукознобне – за підіймання товару на терези; помірне – мито за вимірювання сипучих товарів бочками; п'ятно – збір за таврування коней під час купівлі-продажу з покупця і продавця в однаковій частці; рогове і прив'язне – за прив'язування худоби на торжищах; узлове – сплата за обв'язування товару з прикладенням митних печаток як гарантія того, що товар не буде продаватись там, де немає митних знаків; ярмаркове – мито за користування ярмарковим місцем, залежно від його розташування, від кількості й різноманітності товарів (іноземці сплачували по 30, українські та російські перевізники – по 10, торгові люди – по 4 – 6 грошей від одного воза товарів); ринкове – мито з торгівлі як у натуральній, так і в грошовій формі (з горілчаних напоїв бралося натуральне мито – поставне – по кварті з того, хто купував, або з самого продавця, а крім того, від кожної купи стягувалося по карбованцю на церкву та старшину); шинкове – орендна плата за територію та будівлю, де розташовувався шинок (розмір його залежав від самої будівлі: за простий шинок – 2,5 крб., а за шинок з льохом – 4,5 крб.); мито на скарби – мито за вивезення цінностей, золота, срібла, діамантів у дзвінкій монеті (вивезення цінних металів та каменів митом не обкладалося).

Ченцов В.В.

ЗБОРИ ПОРТОВІ (PORT FEES) – обов'язкові платежі, які справляються у морських портах із суден зазначених груп і плавучих споруд, що плавають під Державним прапором України чи іноземним прапором. У морському порту справляються такі **З.п.**: корабельний, причальний, якірний, канальний, маяковий, адміністративний та санітарний. Використання коштів від **З.п.** допускається виключно за їх цільовим призначенням. Фінансування утримання гідротехнічних споруд в обсягах, необхідних для підтримання їх паспортних характеристик, здійснюється за рахунок **З.п.**, що справляються у морських портах, де розташовані такі гідротехнічні споруди.

Нарахування **З.п.** здійснюється з умовного об'єму судна, який обчислюється в кубічних метрах і дорівнює добутку трьох величин (довжина судна, ширина судна і висота борту судна), зазначених в обмірному свідоцтві (головні розмірення) або документі, що його замінює.

Розміри ставок **З.п.** для кожного морського порту встановлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері транспорту. Порядок справляння, обліку та використання коштів від **З.п.**, крім використання коштів від адміністративного збору, визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах морського і річкового транспорту.

З.п. сплачуються адміністрації морських портів

України. Причальний збір справляється на користь власника причалу, а якщо причал перебуває у користуванні – на користь відповідного користувача. Канальний збір справляється на користь власника каналу. Корабельний збір справляється на користь користувача портової акваторії, а також власника операційної акваторії причалу (причалів), збудованої до набрання чинності ЗУ «Про морські порти» від 17.05.2012 № 4709-VI. Маяковий збір справляється на користь державної установи, що організовує та здійснює навігаційно-гідрографічне забезпечення мореплавства.

Сплата **З.п.** у портах здійснюється до виходу судна з порту, а за транзитний прохід Керч-Єнікальського каналу (КЄК) та каналу Прорва – шляхом попередньої оплати або безпосередньо на вході у КЄК та канал Прорва, якщо при цьому не обумовлено інше.

Контроль за цільовим використанням коштів від **З.п.** здійснює національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері транспорту. За нецільове використання коштів від **З.п.** суб'єкт, який допустив таке порушення, сплачує у державний бюджет України штраф у розмірі 200 % використаної не за цільовим призначенням суми **З.п.**

Фрадинський О.А.

ЗБРОЯ (WEAPON) – пристрої, прилади і предмети, спеціально виготовлені і конструктивно призначені для ураження живої сили та іншої цілі, техніки й об'єктів противника і які не мають іншого виробничого чи побутового призначення; а також як засоби, що використовуються для знищення живої сили супротивника, його техніки і споруд. **З.** – частина озброєння: технічні пристрої і засоби, створені для використання у збройній боротьбі та призначені для безпосереднього ураження живої сили, техніки й об'єктів противника.

Враховуючи різноманіття видів **З.** існує широка класифікація її видів, що передбачає її диференціацію відповідно до притаманних ознак. За масштабом руйнівної дії **З.** поділяють на **З.** масового знищення (ядерна, різновиди бактеріологічної, біологічної, хімічної) та звичайну **З.** Залежно від призначення її можна розподілити на **З.**, що призначена для використання військовими формуваннями – військова, бойова **З.** та зброя, що має мисливське, спортивне призначення. Залежно від кількості осіб, які приводять **З.** у дію її поділяють на групову (ракетно-зенітні комплекси тощо) та індивідуальну (пістолети, гвинтівки, автомати). Із врахуванням виду енергії та сили, яка приводить у рух снаряд, кулю, саму **З.** її можна поділити на вогнепальну, пневматичну та холодну. Залежно від автоматизації процесу стрільби – на автоматичну, напівавтоматичну, неавтоматичну.

Відповідно до чинного законодавства **З.** поділяють на:

– вогнепальну (вважається **З.**, в якій снаряд (куля, шрот тощо) приводиться в рух миттєвим звільненням хімічної енергії заряду (пороху або іншої запальної суміші));

– бойову нарізну вогнепальну (**З.** армійських зразків або виготовлена за спеціальними замовленнями (пістолети, револьвери, гвинтівки, карабіни, автомати, кулемети));

– несучасну стрілецьку **З.** (вогнепальна і холодна **З.**, яка знята з озброєння сучасних армій та виробництва або та, що існує в одиничних екземплярах та малих партіях, а також **З.** зазначеного вище типу, виготовлена в сучасних умовах спеціально для виставок (експонування) в одиничних екземплярах та малих партіях);

– вихолощену **З.** (**З.** армійських зразків, спеціально пристосована до стрільби холостими зарядами, з якої не можливо зробити постріл бойовим зарядом);

– учбову вогнепальну **З.** (нарізна **З.** армійських зразків (пістолети, револьвери, гвинтівки, карабіни, автомати і кулемети), мисливська вогнепальна **З.** приведена на заводах-виготовлювачах чи в майстернях з ремонту до стану, що виключає можливість здійснення пострілу без спеціальних ремонтних робіт);

– спортивну вогнепальну **З.** (спортивні пістолети, револьвери, гвинтівки, які виробником передбачені для використання в спортивних цілях, а також гладкоствольні рушниці);

– мисливську вогнепальну **З.** (мисливські карабіни, гладкоствольні рушниці, гладкоствольні рушниці із свердловиною «парадокс» з нарізами 100 – 140 мм на початку або у кінці ствола, мисливські рушниці з свердловиною «сюпра», комбіновані рушниці, що мають і гладкі, і нарізні стволи,

та мисливські малокаліберні гвинтівки. Довжина стволів гладкоствольних рушниць повинна бути не менше 450 мм, а загальна довжина зброї – не менше 800 мм.);

– пневматичну **З.** (пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с, в яких снаряд (куля) приводиться в рух за рахунок стиснутих газів);

– холодну **З.** (пристрої та предмети, конструктивно призначені для ураження живої чи іншої цілі за допомогою м'язової сили людини чи механічного пристрою (може бути холодною ручною та холодною метальною));

– пристрої для відстрілу патронів, споряджених ґумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, належать такі пістолети і револьвери вітчизняного виробництва, які виготовлені у встановленому законом порядку, конструктивно призначені тільки для відстрілу патронів, споряджених ґумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, і технічно не придатні для стрільби бойовими патронами. При цьому їхня конструкція має забезпечувати неможливість взаємозаміни основних частин бойової і спортивної вогнепальної **З.**;

– патрони (патрони, споряджені ґумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, призначені для відстрілу їх тільки пристроями вітчизняного виробництва і допущені в установленому порядку до використання);

– бойові припаси (патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони для гладкоствольних мисливських рушниць, мисливський порох і капсулі);

Порядок придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення і використання зброї та бойових припасів у міністерствах і відомствах, на підприємствах, в установах, організаціях і господарських об'єднаннях регламентується відомчими Інструкціями, узгодженими з МВС України.

Бурдін В.М.

ЗБРОЯ АТИПОВА (ATYPICAL WEAPON) – належить до стрілецької вогнепальної зброї. Термін **З.а.** є найбільш вживаним у криміналістиці, у зв'язку з використанням злочинцями різноманітних зразків кустарно виготовленої або переробленої вогнепальної зброї. До **З.а.** як правило належить зброя довільної конструкції, деталі та механізми якої виготовлені без дотримання відповідних технічних умов з різних підручних матеріалів вручну або з використанням металорізального верстатного обладнання загального (не збройового) призначення. Така зброя заряджається або з дула, або з казни. Казнозарядні зразки **З.а.** виготовляються під унітарний (як правило, 5 – 6 мм) патрон. Розбивання капсуля патрона проводиться ударним механізмом ударникового або куркового типу. **З.а.** конструктивно виготовляється з наслідуванням моделей зброї заводського виготовлення або маскується під предмети іншого призначення (авторучку, тростину тощо), іноді комбінується з холодною зброєю.

Ряд вчених-криміналістів дотримується думки, що до **З.а.**, крім саморобної та переробленої серійної, слід віднести зразки зброї заводського виготовлення, яка не підпадає за своїми ознаками або характеристиками ні під жоден з існуючих видів (наприклад, стріляючий портсигар або стріляюча парасолька).

Як правило, саморобну зброю виготовляють з підручних матеріалів, на найпростішому обладнанні. У той же час, досвід показує, що окремі зразки, виготовлені майстрами-самоучками, виконані з відносно високою якістю. Практика криміналістики знає випадки, коли вилучені у злочинців зразки саморобної зброї відрізнялися цілим рядом конструктивних рішень, гідних патентування. Зокрема, загально відомим є приклад атипової автома-

Зразки атипової саморобної зброї вилученої митниками у різні роки.

тичної зброї, яку виготовляло та використовувало бандитське угрупування братів Толстоп'ятових, що діяло за часів СРСР у м. Ростові-на-Дону на зламі 60 – 70 рр. минулого століття.

Брати Толстоп'ятові розробили зовсім нові конструкції стрілецької зброї. У 1972 р. вони створили знаменитий «гангстерський» автомат, що стріляє 9-міліметровими кульками. З трьох метрів постріл з такого автомата пробивав залізничну рейку. З висновку судово-балістичної експертизи ВНДІ судових експертиз (25.01.1974): «Жоден з відомих зразків ручної вогнепальної зброї не був моделлю, за якої виготовлялися привезені на експертизу пістолети-кулемети. Кінетична енергія, створеного В'ячеславом Толстоп'ятовим гладкоствольного автомата, перевищує кінетичну енергію кулі звичайної зброї в 4,5 рази».

Саморобна зброя, яка виготовляється зброярами кустарним способом також називається кустарною. Між поняттями саморобна зброя та кустарна зброя є суттєва різниця. Саморобна зброя виготовляється незаконно особами, які не мають ліцензії на право виготовлення зброї, що тягне за собою кримінальну відповідальність. Кустарна зброя виготовляється, як правило, в штучному варіанті майстром-зброярем (кустарем), який має дозвіл на виготовлення зброї в спеціальній майстерні на спеціальному обладнанні. Кустарна зброя проходить ліцензування, реєстрацію і може бути допущена до обігу.

У своїй більшості, з урахуванням відсутності будь-яких стандартів, **З.а.** виконана у варіантах, які становлять небезпеку для самого власника. Низька якість сталі, відсутність запобіжних механізмів, порушення конструкції механізмів виключає відповідність такої зброї критерію безпечного використання, який пред'являється до стандартної, ліцензованої зброї. З урахуванням усіх умов нестандартного виготовлення та використання, **З.а.** заборонена в більшості країн світу та не ліцензується. Відповідно, за зберігання і носіння **З.а.** передбачена юридична відповідальність.

Бурдін В.М.

ЗБРОЯ БАКТЕРІОЛОГІЧНА (БІОЛОГІЧНА) (BACTERIOLOGICAL (BIOLOGICAL) WEAPON) – зброя, дія якої ґрунтується на використанні хвороботворних властивостей бойових біологічних засобів, які можуть викликати масові захворювання людей, тварин і рослин, а саме: а) збудники захворювань (патогени), небезпечні для людини, – віруси (збудники різних видів гарячки, енцефаліту, віспи, тифу, бруцельозу, холери, дизентерії, сапу, чуми, туляремії, орнітозу, ботулізму, газової гангрени, правцю тощо) і токсини (газової гангрени, стафілококу, дизентерійний, холерний і правцевий токсин); б) патогени небезпечні для тварин, – віруси (збудники чуми свиней, грипу птахів, ящуру, віспи кіз та овець, сказу, хвороби Ньюкасла, чуми дрібних жуйних та чуми великої рогатої худоби тощо) і бактерії (збудник плевропневмонії рогатої худоби); в) патогени небезпечні для рослин, – віруси (збудник кущистості верхівки бананів), бактерії (збудники опіку цукрової тростини, опіку рису, раку цитрусових, збудник хвороби Пірса виноградy), мікроскопічні гриби (збудники антракнозу кави, гельмінтоспоріозу рису, стеблової та жовтої іржі пшениці, пірікуляріозу рису, інфекційного висихання цитрусових, моніліозу кави) тощо.

З.б. володіє високою бойовою ефективністю, що дозволяє вражати великі площі при малих затратах сил і засобів. Вона викликає ураження (захворювання) при потраплянні в організм у мізерно малих кількостях. Вражаюча дія проявляється через певний час. Уражаюча дія **З.б.** базується на використанні в першу чергу хвороботворних властивостей патогенних мікробів і токсичних продуктів їх життєдіяльності. Потрапивши в організм людини або тварини в дуже малій кількості, хвороботворні мікроби і їх токсичні продукти призводять до виникнення дуже важких інфекційних захворювань,

які закінчуються при відсутності своєчасного лікування тривалим лікуванням або смертю.

Уражаюча дія **З.б.** проявляється не одразу, а через деякий час (інкубаційний період). Вона залежить від виду і кількості хвороботворних мікробів або токсинів, які потрапили в організм, і від фізичного стану людини. Найчастіше інкубаційний період продовжується від 2 до 5 діб. Протягом цього періоду люди зберігають працездатність. Деякі захворювання, що виникли внаслідок ураження (чума, натуральна віспа) можуть потім передаватись від уражених здоровим людям через повітря, укуси кровососних комах та іншими шляхами. Пік захворювання називаються контагіозними. Захворювання, які називаються неконтагіозними (сибірка, туляремія та інші) від хворих людей до здорових практично не передаються. **З.б.** має сильну психологічну дію на людину.

В основі уражаючої дії **З.б.** є засоби, спеціально виготовлені для бойового використання біологічних агентів, які, потрапляючи в організм людей і тварин, призводять до важких інфекційних захворювань. До біологічних агентів належать: окремі види хвороботворних мікробів і вірусів, а також продукти їх життєдіяльності; генетичний матеріал-молекули інфекційних нуклеїнових кислот, одержаний з мікробів (вірусів). Заходи бойового застосування **З.б.** базуються на здатності патогенних мікробів проникати в організм людини такими шляхами: з повітрям, через органи дихання; з водою і продуктами харчування; через ушкоджену шкіру, внаслідок укусів зараженими кровососними членистоногими; через слизові оболонки рота, носа, очей, а також через пошкоджену шкіру.

Враховуючи шляхи потрапляння біологічних засобів в організм людини заходами застосування вважають наступні: аерозольний – це розпилення біологічних рецептур для зараження приземного шару повітря частинками аерозолю; трансмісійний – це розсіювання у вибраному районі штучно заражених біологічними засобами кровососних переносників; інверсійний – зараження біологічним засобами повітря і води диверсійним оснащенням.

Коновалов Ю.О.

ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА (FIREARM) – зброя, в якій для викидання снаряду (міни, кулі) з каналу ствола використовується сила тиску газів, що утворюються при згорянні метальної вибухової речовини (пороху або спеціальних горючих сумішей). Поєднує в собі засоби безпосереднього ураження (снаряд, міна, куля) і засоби метання їх до цілі (гармата, міномет, кулемет, гвинтівка, пістолет тощо).

Єдине нормативно затверджене визначення **З.в.** вказує що, вогнепальною вважається зброя, в якій снаряд (куля, шрот тощо) приводиться в рух миттєвим звільненням хімічної енергії заряду (пороху або іншої пальної суміші). Сучасна **З.в.** підрозділяється на артилерійську та стрілецьку зброю і гранатомети.

Артилерійська **З.в.** призначається для ураження різноманітних цілей, що знаходяться на значній відстані, і перебуває на озброєнні сухопутних військ, авіації і флоту. До неї належать: наземні нарізні, у тому числі самохідні і саморушні артилерійські системи різних типів (гармати, гаубиці, гармати-гаубиці, гаубиці-гармати, мортири); нарізні та гладкоствольні безвідкатні гармати; нарізні та гладкоствольні міномети; зенітні гармати, у тому числі автоматичні; авіаційні автоматичні гармати; нарізні та гладкоствольні танкові гармати; артилерія морська. До артилерійської **З.в.** також належать реактивні системи залпового вогню. Сучасну ручну **З.в.** за цільовим призначенням поділяють на бойову, мисливську та спортивну. Кожний вид зброї має свою специфічну конструкцію, що відповідає її цільовому призначенню. Цільове призначення зброї є визначальною загальною ознакою **З.в.**

Бойова нарізна **З.в.** – зброя армійських зразків або виготовлена за спеціальними замовленнями (пістолети, револьвери, гвинтівки, карабіни, автомати, кулемети тощо). Гранатомети відносять до засобів ближнього бою. Підствольні та ручні гранатомети можна віднести до ручної **З.в.,** а станкові до групової, так як для приведення такої зброї до бою залучається група осіб.

Окрім цільового призначення для того, щоб віднести пристрій, який має уражаючу властивість до **З.в.**, він має відповідати таким критеріям: наявність ствола; наявність у предмета пристроїв для замкнення каналу ствола; для метання снаряда (кулі) використовується енергія, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху та ін.); наявність пристрою для запалювання снаряда – вибухової речовини; достатня уражаюча дія снаряда; достатня міцність конструкції предмета – зброї. Для визнання предмета **З.в.** він має відповідати одночасно всім вимогам.

Бурдін В.М.

ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА ГЛАДКОСТВОЛЬНА (SMOOTHBORE WEAPON) – різновид вогнепальної зброї. Основною конструктивною особливістю **З.в.г.,** яка відрізняє її від вогнепальної нарізної зброї є гладкий з внутрішньої сторони ствол. Зброя з такою особливістю ствола буває артилерійською: це – гладкоствольні безвідкатні гармати; гладкоствольні міномети; гладкоствольні танкові гармати. Проте на озброєні військових та інших воєнізованих формувань доволі часто є зразки бойової стрілецької вогнепальної гладкоствольної зброї.

Практично всі перші зразки вогнепальної зброї були гладкоствольними. **З.в.г.** використовували і в бою і на полюванні. Зниження рівня прицільної стрільби зі **З.в.г.** компенсовувалось за рахунок одночасного вистрілу декількох снарядів (кулі, дробини) за один постріл, що підвищувало рівень потрапляння у ціль хоча б одним з них. Це особливо підвищувало ефективність вогню при стрільбі по рухомих цілях. Ще однією перевагою **З.в.г.** була можливість використовувати різні за типом та масою снаряди в одному пострілі – великих за масою та розміром куль та значної кількості дрібного дробу. Це дозволяло доволі гнучко вирішувати різ-

ні завдання, застосовуючи один вид зброї. Заміна дульних насадок (чоків) дозволяла регулювати площу осипу дробу або картечі, ще більше розширюючи можливості **З.в.г.**

Крім куль різного виду гладкоствольні рушниці також можуть використовуватися для метання газових гранат, ґумової картечі та інших боєприпасів травматичної дії. Ручна **З.в.г.** користуються популярністю серед поліцейських, а також серед армійських підрозділів спеціального призначення різних країн.

Проте, не дивлячись на описану тактичну гнучкість у порівнянні з нарізною зброєю, основною вадою **З.в.г.** є значно менша ефективність стрільби на більшу відстань. Ефективна дальність стрільби при використані картечі чи шроту складає не більше 50-70 м, а при використанні кулі майже 100-150 м. Ще одним недоліком є велика маса і розміри набоїв, що призводить до зменшення їх кількості у магазині та збільшення ваги спорядженої зброї. Одно- і двоствольні дробовики є найстарішими типами гладкоствольної зброї, але практичної цінності як бойова зброя майже не мають через низьку швидкострільність.

Для військових і поліцейських цілей використовуються гладкоствольні рушниці з магазинним живленням, з ручним або автоматичним перезарядженням (найчастіше самозарядні, дуже рідко – з можливістю автоматичного вогню). В абсолютній більшості випадків використовується зброя 12 калібру (діаметр каналу ствола приблизно 18 мм). Найбільш поширеними є підствольні трубчасті магазини, що мають ємність 4 – 6, іноді до 9 патронів. Такі магазини забезпечують компактні габарити зброї, однак перезаряджаються досить повільно, по одному патрону. В останні десятиліття одержали певну популярність відокремлені коробчаті магазини, які забезпечують швидку перезарядку зброї. Ємність таких магазинів, як правило, від 5 до 10 патронів. Ще рідше використовуються барабанні магазини – відокремлені, ємністю від 12 і до 20 або навіть більше патронів, або невідокремлені, револьверного типу, ємністю 10 – 12 патронів. Такі магазини занадто громіздкі і важкі, а тому не користуються особливою популярністю.

Доволі розповсюдженим типом **З.в.г.** є помпові рушниці (з ручним перезарядженням), у яких механізм перезарядження приводиться в дію поздовжньо-ковзаючою цівкою, що діє подібно ручному насосу (помпі). Для перезарядки цівка рухається назад і потім вперед, і безпосередньо пов'язана з рамою затвора. Рідше цівка пов'язана з рухливим стволом, і рухається вперед, а потім назад. Перші помпові рушниці з'явилися в останнє десятиліття XIX ст., і найбільш типовим була рушниця Winchester 97 конструкції Джона Браунінга. Модифікація цієї рушниці з кріпленням для багнета, широко використовувалася у арміях союзників у Першій світовій війні. Слідом з'явилися схожі моделі ще багатьох виробників. Сьогодні, помпові рушниці 12 калібру, такі як Remington 870, Mossberg 500 і 590, Winchester 1300 широко використовуються як в поліції, так і у військових формуваннях різних країн. Основний недолік помпових рушниць – менша порівняно із самозарядною зброєю, практична швидкострільність. Ця тактико-технічна особливість стає критичною умовою поразки чи переваги у коротких за часом озброєних сутичках на візуально обмеженій площі.

На озброєння поліцейських військових підрозділів береться самозарядна (напівавтоматична) ручна стрілецька гладкоствольна зброя. У таких видах зброї використовується частина енергії від згорання порохового заряду під час пострілу, для перезарядження зброї за рахунок інерції (Benelli), або відводу тиску порохових газів зі ствола (у російській рушниці Сайга-12, яка є адаптованою модифікацією автомата Калашникова (АКМ), Remington 11-87), або віддачі з довгим ходом ствола (Браунінговські FN Auto- 5 і Remington 11). Як правило, самозарядні рушниці мають дещо меншу віддачу, ніж аналогічні їм помпові рушниці, і більшу практичну швидкострільність.

Останні події, а саме прийняття на озброєння у США гладкоствольної рушниці Benelli M4 – M1014 в якості єдиного для всіх Збройних Сил тільки підкреслює, що для військових операцій важливою є вогнева міць, а не тактична гнучкість помпових рушниць. Крім США, самозарядні рушниці використовуються збройними силами Італії (SPAS-15) та багатьма іншими арміями світу. Існують і комбіновані системи, що дозволяють користувачеві перемикатися між напівавтоматичним або ручним (помповим) перезарядженням, але вони конструктивно складніші.

Найчастіше поняття **З.в.г.** асоціюється зі зброєю мисливською як різновидом ручної вогнепальної зброї. Гладкоствольна мисливська рушниця має один чи кілька гладких циліндричних стволів, іноді з невеликим звуженням у дуловій частині для поліпшення бойових якостей. Призначаються для стрільби дробом і спеціальними кулями. Стрільба з гладкоствольних рушниць результативна на коротких дистанціях – 30-50 м. Зазвичай розрізняють одноствольні і двоствольні гладкоствольні рушниці. З двоствольними рушницями успішно конкурують напівавтомати «браунінги», «вінчестери», вітчизняні рушниці. Ці самозарядні рушниці дозволяють послідовно зробити до п'яти пострілів з інтервалами в частки секунди. Менш поширені «магазинки» – одноствольні рушниці, які дозволяють зробити два-три і більше пострілів, перемістивши запасний патрон у ствол за допомогою ковзного затвора або спеціального пристрою цівки.

Калібр мисливської, спеціальної, бойової гладкоствольної зброї – це числове відображення поперечника (діаметру) каналу ствола, який визначають за кількістю круглих свинцевих куль, що за

діаметром підходять до цього ствола і відлиті з одного англійського фунта свинцю (453,5 г). Найпоширеніші вітчизняні мисливські рушниці мають калібри 12, 16, 20. Якщо виразити діаметр каналу ствола рушниць вітчизняного виробництва різного калібру в метричній системі вимірювання, то: 12 калібру відповідає 18,2 – 18,75 мм; 16 калібру – 17,0 – 17,25 мм; 20 калібру – 15,5 – 15,75 мм; 28 калібру – 14,0 – 14,25 мм; 32 калібру – 12,5 – 12,75 мм. Калібр вогнепальної зброї нанесений на казенній частині ствола і на денці гільзи.

Бурдін В.М.

ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА НАРІЗНА (RIFLED FIREARM) – різновид вогнепальної зброї з притаманними ознаками останньої. **З.в.н.** призначається для стрільби кулею з високим рівнем точності на велику відстань. Ручна **З.в.н.** з'явилася у кінці XV ст. Як повідомляють історичні джерела, однією з перших нарізних зразків зброї можна вважати пищаль, яка була сконструйована у Московському царстві в кін. XVI ст. Але переозброєння армій нарізною зброєю почалося у XIX ст.

Характерною особливістю **З.в.н.** є специфічна конструктивна особливість ствола бойової, мисливської та спортивної **З.в.н.** У таких видів зброї внутрішні стінки каналу ствола мають канавки – нарізи гвинтоподібної (спіралевидної) форми вздовж ствола. Тому така зброя називається нарізною. Виступи між нарізами каналу ствола називаються полями. У більшості моделей вітчизняної зброї є чотири нарізи, які в'ються вздовж ствола зліва вгору направо. В окремих іноземних зразках передбачено до шести нарізів. Нарізи надають кулі обертального руху, який позитивно впливає на влучність та дальність стрільби. У зброї застарілих зразків буває і непарна кількість нарізів, 3 або 5. Напрям нарізів ствола буває правим (за годинниковою стрілкою) і лівим (проти годинникової стрілки). У більшості моделей зброї наріз правонахтленний, хоча напрям нарізів і не відіграє суттєвої ролі. Французький 9 мм пістолет MAC-50 і американський пістолет Кольта М1911 – 45 калібру мають ліву нарізку. Розміри і форма дна, граней, полів нарізів визначають їх профіль. Розрізняють прямокутні, трапецієвидні і сегментні нарізи. Площини граней одного нарізу при прямокутній нарізці паралельні, при трапецієподібній – перебувають під деяким кутом один до одного. Найбільшого поширення набула прямокутна нарізка.

Надійність проходження кулі по нарізах ствола забезпечується певною глибиною і шириною нарізів. Практика використання зброї показала, що оптимальною є ширина нарізів, що перевищує приблизно у два рази ширину поля. Таке співвідношення ширини нарізу і ширини поля характерно для переважної більшості зразків зброї вітчизняного та іноземного виробництва. Глибина нарізів забезпечує ведення кулі без прориву порохових газів і становить зазвичай від 1/70 до 1/50 калібру зброї (близько 0,15 мм).

Останнім часом великий інтерес викликають стволи з особливим видом нарізки, так звані полігональні стволи, канал яких це закручена вздовж подовжньої осі багатокутна призма, а його поперечний переріз, відповідно, правильний багатокутник. Вважається, що такі стволи забезпечують

менше розсіювання і мають більшу «живучість». У даний час полігональний ствол має ізраїльський пістолет «Desert Eagle» (Пустельний Орел) і штурмова гвинтівка фірми Хеклер і Кох G11, під безгільзовий патрон.

Однією з головних характеристик зброї є її калібр. Калібри зброї і способи їх виміру склалися історично і відрізняються великою різноманітністю. У Росії і деяких країнах калібром нарізної зброї називається внутрішній діаметр каналу ствола, виміряний по полях нарізів. При парній кількості нарізів цей діаметр збігається з відстанню між протилежними полями нарізів. По іншій системі, прийнятій в ряді європейських країн, калібр вимірюється між протилежними нарізами. Тому однакове позначення калібру може бути у зброї з фактично різним діаметром каналу ствола. Так, вітчизняний пістолет Макарова і німецький пістолет Борхарда-Люгера 1908 р. «Парабелум» мають однакове позначення калібру – 9 мм, але різний діаметр каналу ствола. У пістолета Макарова діаметр каналу ствола по нарізу дорівнює 9,2 мм, а у «Парабелум» – 9 мм.

Калібр може визначатися або в міліметрах, або в дюймах. При вимірі калібру в дюймах його значення наводиться або в десятих частках дюйма (царська Росія), або в сотих частках (США), або в тисячних (Великобританія). Для перекладу значення калібру з однієї системи в іншу треба пам'ятати, що 1 дюйм дорівнює 25,4 мм. Крім того, потрібно враховувати, що десята частина дюйма називається лінією, сота – точкою, тобто 1 дюйм = 10 лініям = 100 крапкам. Так, Кольт .45 калібру (45 точок) у метричній системі вимірювання має калібр 25,4 х 0, 45 = 11,43 мм. Трилінійна гвинтівка Мосіна має калібр три лінії, що в міліметрах становить 25,4 х 0, 3 = 7,62 мм. Число, що означає калібр, у багатьох випадках умовне. Наприклад, коли мова йде про іноземну зброю 35 або 38 калібру, то і перше, і друге може відповідати зброї калібру 9 мм вітчизняного обчислення.

Бойова вітчизняна зброя має калібри 5,45; 6,35; 7,62; 9,0 мм; мисливська – від 5,2 до 15,2 мм; спортивна – 5,6 мм. Калібр **З.в.н.** нанесений на казенній частині ствола і на денці гільзи.

Бурдін В.М.

ЗБРОЯ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ (WEAPON OF MASS DESTRUCTION) – зброя, призначена для нанесення масових втрат або руйнувань на великій площі.

Подібні наслідки **З.м.у.** можуть наступити і у разі застосування звичайної зброї або здійснення терористичних актів на екологічно небезпечних об'єктах, таких як АЕС, дамбах і гідровузлах, хімічних заводах тощо. На озброєнні сучасних держав перебувають три основні види **З.м.у.**: хімічна зброя; бактеріологічна (біологічна) зброя; ядерна зброя. Також до **З.м.у.** належать лазерна, інфразвукова, радіологічна, променева та деякі інші види зброї, проте, відповідними міжнародними договорами заборонено застосування лише хімічної, біологічної та ядерної.

Хімічна зброя – вид **З.м.у.**, дія якої заснована на токсичних властивостях хімічних речовин. Головними компонентами хімічної зброї є бойові отруйні засоби і їх застосування, включаючи носії, прилади і пристрої керування, які використовуються для доставки хімічних боєприпасів до цілі.

Бактеріологічна (біологічна) зброя – це зброя, дія якої побудована на використанні хвороботворних властивостей бойових біологічних засобів.

Ядерна зброя – **З.м.у.**, дія якої заснована на використанні енергії, яка вивільнюється під час ядерних реакцій.

Вражаючі фактори **З.м.у.** можуть мати як миттєву дію, так і діяти уповільнено. Характерні приклади вражаючих факторів миттєвої дії: ударна хвиля; сильний світловий спалах (сильне світлове випромінювання); потоки високоенергійних частинок; електромагнітний імпульс; штучне цунамі; штучні підземні поштовхи. Характерні приклади довготривалих вражаючих факторів: забруднення місцевості продуктами ядерного вибуху і викликане цим різке підвищення місцевого радіаційного фону; хімічне забруднення.

Міжнародна символіка зброї масового ураження

Вражаючими факторами хімічної зброї є: отруйна речовина в різних видах (газоподібному, аерозоль, на поверхні предметів); хімічне забруднення повітря, води, ґрунту. Тривалість дії змінюється залежно від виду отруйної речовини і метеорологічних умов. Вражаючі фактори біологічної зброї наступні: збудник хвороби (аерозоль, на поверхні предметів). Тривалість може змінюватися залежно від збудника та зовнішніх умов від декількох годин або днів до десятків років (природні вогнища сибірської виразки існують як мінімум десятиліттями).

Митне оформлення **З.м.у.** здійснюється відповідно до вимог законодавства України з питань державної митної справи, з дотриманням принципів державної політики в галузі державного експортного контролю, а саме забезпечення взаємодії з міжнародними організаціями та іноземними державами в галузі державного експортного контролю з метою зміцнення міжнародної безпеки і стабільності, у тому числі з метою запобігання розповсюдженню **З.м.у.** та засобів її доставки.

Долобанько В.В., Коновалов Ю.О.

ЗБРОЯ МИСЛИВСЬКА (HUNTING WEAPON) – вид зброї, яка призначена для полювання. До неї належать: вогнепальна нарізна і гладкоствольна, пневматична, холодна клинкова та метальна **З.м.**

До вогнепальної **З.м.** належать мисливські карабіни, гладкоствольні рушниці, гладкоствольні рушниці із свердловиною «парадокс» з нарізами 100 – 140 мм на початку або у кінці ствола, мисливські рушниці з свердловиною «сюпра», комбіновані рушниці, що мають і гладкі, і нарізні стволи, та мисливські малокаліберні гвинтівки. Довжина стволів гладкоствольних рушниць повинна бути не менше 450 мм, а загальна довжина зброї – не менше 800 мм.

Нарізна мисливська зброя – ці рушниці призначаються для стрільби кулею з великою точністю, іноді на значні відстані. Завдяки спіральним нарізам – заглибленням всередині ствола – куля, яка проходить набуває обертального руху, що забезпечує більшу точність і дальність її польоту. Мисливські нарізні рушниці забезпечують можливість успішної стрільби по великій птиці та середнього

розміру тварини на 200 – 300 м, а по великій тварині – до 500 м.

У мисливській практиці застосовують різні системи нарізної зброї: штуцера, гвинтівки та карабіни. Гладкоствольна мисливська рушниця – має один чи кілька гладких циліндричних стволів, іноді з невеликим звуженням у дуловій частині. Призначається для стрільби дробом і спеціальними кулями. Стрільба з гладкоствольних рушниць

результативна на порівняно коротких дистанціях – 30 – 50 м. Карабіни «Сайга» створені на базі відомого автомата Калашникова АК і мають як нарізні, так і гладкоствольні модифікації під наступні патрони: «Сайга» під патрони 7,62 х39 і 223 Rem; «Сайга-М», «Сайга-М3», «Сайга-МК» під патрони 7,62 х 39 і .223 Rem; «Сайга-5, 6», «Сайга-5, 6С» під патрон 5,6 х 39; «Сайга-308-1» під патрон 7,62 х51 (.308 Win); «Сайга-9» під патрон 9 х 53R.

Мисливські рушниці більш універсальні, ніж спортивні: вага, прийнятна для умов полювання; різні дульні звуження в стволах; калібри – будь-які, від 10 до 410-го. Нарізна мисливська зброя майже в два рази легша від спортивної.

З.м. за призначенням підрозділяють на: власне мисливську; промислову. Промислову зброю можна застосовувати на аматорському полюванні, а мисливську – на промислі. Деякі відмінності власне мисливських і промислових рушниць: промислова зброя легша мисливської тієї ж системи і того ж калібру. Промислова рушниця дешевша мисливської тієї ж системи; вони безвідмовні в роботі в будь-яких умовах, тому їх виготовляють з найміцніших матеріалів. Механізм такої зброї роблять по можливості простим, легко розбирається, щоб в польових умовах можна було замінити будь-яку деталь. Типовою **З.м.** вважаються: двостволки ІЖ-27, ТОЗ-34 і самозарядна рушниця МЦ21; типовою промисловою – куркова одностволка ІЖ-17 і безкуркові ІЖ-18, тульські малокаліберні карабіни ТОЗ-16 та ТОЗ-17. У свій час була широко поширена комбінована рушниця ІЖ-56-3 «Білка». Широко застосовують і на аматорському, і на промисловому полюванні тульські куркові двостволки БМ, ТОЗ-63, ТОЗ-66, іжевську двоствольну безкурковку ІЖ-58. Основні системи мисливської вогнепальної зброї: рушниці з відкидними стволами; рушниці з невідкидними стволами.

Пневматична зброя – зброя, призначена для ураження цілі, в якій куля (снаряд) приводиться в рух за рахунок енергії стиснутих газів або повітря. Поширені пневматичні мисливські гвинтівки ІЖ-60, ІЖ-61. Малогабаритна пневматична гвинтівка МР-514ДО та ін. Сучасна серійна високопотужна мисливська пневматика, така, як корейська гвинтівка 50 Career Dragon Slayer, має калібр аж до 12,7 мм, дулову енергію порядку сотень джоулів і придатна для полювання на велику дичину.

До мисливської холодної зброї належить зброя, призначена і придатна для смертельного ураження (у т. ч. добивання) звіра в умовах промислового або спортивного (в тому числі підводного) полювання. Наприклад, ножі мисливські загального, спеціального чи подвійного призначення. Їх цінність полягає в особливій твердій і міцній сталі найвищої якості, неслизькій рукоятці, функціонально продуманій формі клинка. Ножі, призначені для полювання, дуже схожі на туристичні ножі, але є більш універсальними.

Луки і арбалети – найдавніша бойова і мисливська зброя, що застосовує людина. Перші згадки про луки науковці відносять до часів палеоліту. З їх допомогою люди добували звіра і захищали свій дім у разі небезпеки.

Блочний лук був винайдений у 70-ті рр. минулого століття. Сьогодні він завойовує все більшу популярність як точна і потужна спортивна та мисливська зброя. У той самий час не втратили своєї популярності традиційні луки – рекурсивні та з прямими плечима. Арбалет – це лук, встановлений горизонтально на ложу і забезпечений спусковим механізмом. Рекурсивний арбалет має вигнуті плечі, причому вигин звернений у бік від стрільця. Блоковий арбалет забезпечений системою поліспастів, що дозволяють збільшити його потужність. Арбалет-шнеппер спочатку призначався для полювання на птахів, тому він стріляє не болтами, а кульками.

Бурдін В.М.

ЗБРОЯ ПНЕВМАТИЧНА (PNEUMATIC WEAPON) – призначена для ураження цілі на відстані метальним снарядом (кулею), що приводиться в рух енергією стиснутих газів або повітря. До **З.п.,** яка має дозвільний характер обігу на території України належать пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, в яких снаряд (куля) приводиться в рух за рахунок стиснутих газів.

Сучасна **З.п.** призначена переважно для спортивної і розважальної стрільби, а також полювання на птицю і дрібних тварин, зокрема білок, кроликів або куниць. Тому її потужність зазвичай невелика: дулова енергія спортивної та розважальної пневматики зазвичай не перевищує 7,5 Дж, а мисливської – 25 Дж. Для порівняння радянська гвинтівка ТОЗ-8, розганяла дрібнокаліберну кулю масою 2,5 г до 320 м/с, тобто мала дулову енергію 128 Дж. Так що змагання «пневматики» та «вогнестрілів» у потужності нерівне. Проте, теоретично, рівень потужності пневматичної зброї (швидкість польоту кулі) може бути дуже високим залежно від технологічної здатності, швидкості вивільнення, розширення газу чи стиснутого повітря.

Сучасна серійна високопотужна мисливська пневматика, така, як корейська гвинтівка .50 Career Dragon Slayer, має калібр аж до 12,7 мм, дулову енергію порядку сотень джоулів і придатна для полювання на велику дичину. У пострадянських країнах таку потужну пневматичну зброю законодавством не передбачено, тому не може бути сертифікована і де-юре до цивільного обігу не допущена (де-факто, сертифікується або як «конструктивно схожий із зброєю виріб» з дуловою енергією до 7,5 Дж, що знаходиться у вільному продажу, або як мисливська пневматична категорія «до 25 Дж», оскільки конструкція пневматики, до типу якої належить ця зброя, дозволяє варіювати її потужність у широких межах). Сучасна пневматична зброя класифікується за двома основними критеріями: за принципом дії та за потужністю дулової енергії (швидкістю польоту кулі) та калібром.

За принципом дії розрізняють такі типи **З.п.**: духові трубки, в яких метання снаряда проводиться силою легенів стрільця; пружинно-поршнева пневматика, в якій стиснене повітря для метання кулі утворюється безпосередньо у момент пострілу за рахунок руху всередині циліндра масивного поршня, що в свою чергу розганяється за рахунок випрямлення пружини (електропневматична зброя – в якій стиснення бойової пружини здійснюється за рахунок енергії, акумуляторної батареї; газобалонної пневматики, в якій для метання куль використовується газоподібна фаза вуглекислоти (CO_2); компресійна пневматика, в якій стиснене повітря для метання кулі вивільняється у момент пострілу із спеціальної накопичувальної

камери. Повітря у накопичувальну камеру нагнітається перед кожним пострілом за допомогою розташованого на зброї ручного насоса.

Також розрізняють **З.п.** з попереднім накачуванням або **З.п.**, в якій стиснене повітря для пострілу дозується з розташованого на зброї резервуару. Заправка балона стисненим повітрям здійснюється від зовнішніх джерел: ручним способом або за допомогою електричних компресорів високого тиску, або балонів зі стисненим повітрям чи гелієм. **З.п.** на пневмопатронах, в якій використовуються спеціальні багаторазові патрони, що заправляються стисненим повітрям. Конструктивно зброя на пневмопатронах схожа на вогнепальну. Також існують спеціальні набори для пристосування вогнепальної зброї під пневмопатрони з метою здешевлення тренувань або розважальної стрільби. Піропневматична зброя, яка додатково містить горючий елемент, який загоряється у момент пострілу (запалення може здійснюватись від електричного розряду акумуляторної батареї) і разом із стисненим основним газом виробляє енергію для польоту кулі. Це дозволяє вести навіть автоматичний вогонь. Насправді така зброя є перехідним етапом від пневматичної до вогнепальної зброї. У якості горючого елемента використовуються суміші пропан-бутану з повітрям, бензино-повітряні суміші.

За потужністю дулової енергії (у вітчизняній практиці швидкість польоту кулі) та калібром розрізняють такі види **З.п.**: **З.п.** до 3 Дж, будь-яких калібрів – за законодавством (РФ, України тощо) не є зброєю. Призначена для початкового навчання стрільбі і розважальної стрільби; **З.п.** до 3 Дж, калібр 6 або 8 мм – так звана «м'яка пневматика» з імітацією зовнішнього вигляду справжньої бойової зброї. В основному, автоматична зброя приводиться в дію електродвигуном, проте так само поширені газові й пружинні моделі. Боєприпаси – пластмасові кульки (ВВ) діаметром 6 або 8 мм. Застосовується для розважальної стрільби і для військово-спортивної гри «Страйкбол». За законодавством (РФ, України тощо) також не є зброєю; **З.п.** близько 3,5 Дж, калібр 10 мм – для гри у «Пейнтбол», зовні копіює реальну зброю (RAM – Real Action Marker), на території РФ та, як правило, інших пострадянських рес-

публік не є зброєю і класифікується як спортивний снаряд; **З.п.** до 7,5 Дж, калібр 4,5 мм – спортивна та мисливська пневматична зброя, пневматична зброя для початкового навчання стрільбі і розважальної стрільби, також використовується для військово-спортивної гри «Хардбол»; **З.п.** близько 14 Дж, калібр 17,3 мм – застосовується у військово-спортивній грі «Пейнтбол», на території РФ та, як правило, інших пострадянських республік не є зброєю і класифікується як спортивний снаряд; **З.п.** понад 7,5 до 25 Дж, калібру 4,5; 5,0; 5,5; 6,35 мм – так звана магнум-пневматика. Спортивна та мисливська пневматична зброя, в Росії та, як правило, в інших пострадянських республіках продається за дозволом МВС і вимагає реєстрації як і вогнепальна зброя; **З.п**. від 25 Дж і вище, практично будь-яких калібрів – спортивна та мисливська пневматична зброя, пневматична зброя для військового застосування (для тренувальної стрільби, в основному, не сертифікована, оскільки існуюче законодавство не передбачає існування пневматичної зброї з дуловою енергією вище 25 Дж і тому його обіг законодавством не врегульований. Проте, при виявлені випадків використання зразків такої зброї без дозволу, наступає юридична відповідальність.

Бурдін В.М.

ЗБРОЯ СПОРТИВНА (SPORT WEAPON) – вогнепальна (пістолети, револьвери, гвинтівки, гладкоствольні рушниці), пневматична, холодна зброя, що відповідає стандартам (правилам) міжнародних чи національних спортивних федерацій, призначена для проведення спортивних змагань та підготовки спортсменів і виконання ними відповідних нормативів.

З.с. і боєприпаси до неї, придбані за рахунок коштів суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, призначаються лише для спортивних потреб, а саме для: забезпечення тренувальної діяльності та змагань суб'єктів сфери фізичної культури та спорту; забезпечення збірних команд України з кульової, стендової, практичної стрільби, сучасного п'ятиборства та біатлону.

З.с. класифікується за способом керування й утримання: пістолети; гвинтівки; рушниці. За ступенем автоматизації: неавтоматична (однозарядна і магазинна); самозарядна (напівавтоматична); автоматична. За кількістю стволів: одноствольна; двоствольна. За конструкцією стволу: гладкоствольна; нарізна. За джерелом енергії для метання: вогнепальна; пневматична. За калібром гладкоствольна і нарізна **З.с.** буває малого, середнього та великого калібрів. Гладкоствольна зброя: крупнокаліберна – 4, 8, 10, 12; середньокаліберна – 16, 20, 24; малокаліберна – 28, 32, 410. У даний час гладкоствольні рушниці 4-го та 8-го калібрів серійно не виготовляють; 10-го калібру випускають у невеликій кількості лише в деяких країнах (переважно в США); з крупнокаліберних рушниць у всьому світі переважає нині гладкоствольна зброя 12-го калібру. Серед гладкоствольної зброї середніх калібрів переважає 20-й калібр, який випередив на світових ринках рушниці 16-го калібру, що продовжують випускати переважно в Австрії, Німеччині, Росії та Чехії; 24-го калібру виробляють в незначних кількостях. Малокаліберні рушниці серійно випускають у багатьох країнах: у Росії – 28-го і 32-го калібрів, в США – 28-го і 410-го. Нарізна зброя: малі калібри – від 4 до 6 мм; середні калібри – від 6,5 до 8 мм; великі калібри – 9 мм і вище.

Серед малих калібрів найбільшого поширення у світі отримала **З.с.** калібру 5,6 мм під патрони кільцевого запалення і центрального бою (5,6х39; 5,6 х 50 та ін.) У середніх калібрах більш численні рушниці калібрів 6,5; 7,62; 8 мм під самі різні набої. Серед нарізної **З.с.** крупних калібрів: переважають рушниці калібру 9 мм (9,3 мм по нарізу) під самі різні патрони (9х53; 9,3х64; 9,3х74 та ін.); у меншій кількості виробляють зброю калібрів 9,53; 10,75; 11,43 мм та інших. З точки зору системи спортивна та мисливська зброя однакові. З точки ж зору втілення у конкретні моделі, вони сильно різняться між собою. Спортивні рушниці більш вузько спеціалізовані порівняно з мисливськими. Так, рушниці для траншейного стенда мають: збільшену вагу; сильні дульні звуження (чоки) в обох стволах; калібр – тільки 12-й. Нарізна спортивна зброя має ортопедичні рукоятки і спеціальні ложі, а також відрізняється важкою вагою, що робить її абсолютно непридатною для використання на полюванні.

Спортивна холодна зброя – холодна зброя, що призначена виключно для проведення спортивних змагань та тренувань, параметри і характеристики якої зафіксовані у Правилах змагань. Метальна холодна зброя розподіляється на: просту метальну холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом з предметом, який отримав направлений рух внаслідок безпосереднього прикладання до нього м'язового зусилля людини – метальні ножі, сюрікени та ін.); механічну холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом із снарядом, який отримав направлений рух внаслідок прикладання м'язового зусилля людини до механічного пристрою – луки, арбалети, пращі, тощо). Метальні ножі не можуть бути спортивними (або спортивним інвентарем) через відсутність відповідного виду спорту.

Арбалети бойові, спортивні і мисливські, які використовуються у спортивних, мисливських та інших цілях і можуть уражати ціль на значній (20 м і більше) відстані, є різновидом метальної холодної зброї. Вони призначені для ураження цілі на значній відстані і використовуються, відповідно, під час проведення бойових і спеціальних операцій, спортивних тренувань (змагань) та при полюванні. Арбалети складаються із корпуса та лука; мають спусковий гачок механічної дії, фіксатор стріл (крім арбалетів зі стрілами, які обладнані хвостовиками за типом стріл для стрільби з лука), тятиви, а також можуть мати систему прицільних пристосувань. Лук арбалету виготовляється із достатнього за своєю міццю та пружними властивостями матеріалу і складається з однієї чи двох частин. Тятива арбалетів виготовляється з неметалевих матеріалів або металевого тросу. Стріли для арбалетів виготовляються із міцних матеріалів.

Бурдін В.М.

ЗБРОЯ ТОКСИЧНА (TOXIC WEAPON) – зброя, вражаючим фактором якої є білкові чи поліпептидні речовини, які є продуктом життєдіяльності ряду мікроорганізмів, тварин і рослин і які можуть спричинити загибель людей і тварин. **З.т.** є різновидом біологічної. Різниця лише є в характері вражаючого фактору – у біологічній зброї – це живі мікроорганізми, а в **З.т.** – продукти обміну речовин. На держави-учасниці Конвенції про заборону розробки, виробництва та нагромадження запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення від 10.04.1972 покладено обов'язок ніколи ні за яких обставин не розробляти, не виробляти, не набувати будь-яким іншим способом і не зберігати мікробіологічні чи інші біологічні агенти чи токсини, яким би не було їх походження чи метод виробництва, таких видів і в таких кількостях, які не мають призначення для профілактичних, захисних чи інших мирних цілей; зброю, обладнання чи засоби доставки, які призначені для використання таких агентів чи токсинів у ворожих цілях чи у збройних конфліктах. Але Конвенція допускає можливість використання агресивних біологічних агентів у дослідженнях. Такі мікроорганізми не потрапляють під визначення біологічної і **З.т.**

Коновалов Ю.О.

ЗБРОЯ ХІМІЧНА (CHEMICAL WEAPON) – отруйні речовини і засоби їх бойового застосування, вражаючий фактор яких ґрунтується на токсичних властивостях хімічних речовин і сполук.

До **З.х.** належать: токсичні хімікати та їх прекурсори, за винятком, коли вони призначені для промислових, сільськогосподарських, дослідних, медичних, фармацевтичних або інших мирних потреб, для захисту від токсичних хімікатів та від **З.х.**, для військових потреб, які не пов'язані із застосуванням **З.х.** і не залежать від використання токсичних властивостей хімікатів як засобів ведення війни, для правоохоронних потреб, у т. ч. для боротьби із заворушеннями в країні, а також для інших потреб, не пов'язаних із придбанням, створенням, накопиченням або застосуванням **З.х.** як засобу ведення війни, за умови, що їх види та кількість відповідають таким потребам; боєприпаси та пристрої, спеціально призначені для смертельного ураження або заподіяння іншої шкоди за рахунок токсичних властивостей зазначених токсичних хімікатів, що утворюються внаслідок використання таких боєприпасів та пристроїв; будь-яке обладнання, спеціально призначене для використання безпосередньо у зв'язку із застосуванням зазначених боєприпасів та пристроїв.

До токсичних хімікатів належать будь-які хімікати, які внаслідок свого хімічного впливу на життєві процеси можуть призвести до смерті або заподіяти довготривалу шкоду здоров'ю людини чи тваринам. До них належать усі такі хімікати, незалежно від їх походження чи способу їх виробництва і незалежно від того, вироблені вони на об'єктах, у боєприпасах чи будь-де ще. До прекурсорів належать будь-які хімічні реагенти, які використовуються в будь-якій стадії виробництва токсичного хімікату будь-яким способом. До прекурсорів належить будь-який ключовий компонент бінарної чи багатокомпонентної хімічної системи.

З.х. має здатність вибіркової дії – уражає людей і тварин без знищення (пошкодження) матеріальних цінностей. Результатом ураження **З.х.** можуть бути важкі екологічні й генетичні наслідки, для ліквідації яких потрібний тривалий період. Екологічним наслідком впливу **З.х.** є така дія на тваринні організми і рослини, а також на ґрунт, воду, повітря, яка призводить до критичного стану навколишнього середовища і утруднює існування людей. Генетичні наслідки пов'язані з порушенням апарату спадковості людини і тварини, що може негативно позначитися на наступних поколіннях. Ці властивості **З.х.**, великі масштаби й важкі наслідки, а також морально-психологічний ефект впливу на людей і навколишнє середовище та інші ознаки характеризують хімічну зброю як один із видів масового ураження.

Вітчизняним законодавством переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю **З.х.** кваліфікується як контрабанда.

Коновалов Ю.О.

ЗБРОЯ ХОЛОДНА (COLD WEAPON) – знаряддя, виготовлені людиною для боротьби зі своїми ворогами (людьми або тваринами). За принципом дії холодна зброя може бути ріжучої, колючої, ріжучо-колючої, рубаючої дії. Поділяється на типи: клинкова, древкова та ударна. Виникла у кам'яному віці і пройшла разом з людиною усі етапи еволюції, залишаючись самим чисельним та різноманітним видом серед культурних цінностей нашої планети. Поширений об'єкт колекціонування і контрабанди.

Ст. 1 ЗУ від 21.09.1999 № 1068-XIV «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» визначає як культурну цінність «різноманітні види зброї, що має художню, історичну, етнографічну та наукову цінність». Згідно з чинним законодавством, **З.х.** вважається культурною цінністю, якщо вона виготовлена до 1945 р.

Калашникова О.Л.

Холодна історична зброя: кинджал, пернач, бойова сокира, булави

ЗБРОЯ ХОЛОДНА КЛИНКОВА (COLD BLADED WEAPON) – предмети та пристрої, уражаючим елементом яких є клинок. **З.х.к.** зазвичай складається з клинка, рукояті (ефеса) і обмежувача (гарди). Клинок – протяжна металева бойова частина холодної зброї з вістрям (шпага, стилет овальний або круглий у поперечному перерізі) і одним (мисливські, армійські ножі) або двома (кинджал, мечі та ін.) лезами. Лезо – налаштована частина клинка. Частина клинка, протилежна лезу, називається обухом. Скіс обуха – це частина обуха, налаштована в бік леза і утворює з ним вістря клинка. Незаточена частина клинка між лезом і хвостовиком називається п'ятою. Клинки в перетині бувають плоскими, багатогранними, круглими, овальними. Бічні поверхні плоских клинків можуть мати виїмки (доли) або ребра жорсткості. Поздовжня лінія на бічній поверхні клинка, від якої починається заточка клинка, називається лінією заточення. Рукоять кріпиться всадним, клепаним (плащатим) способами або за допомогою різьблення на хвостовику. Рукоять **З.х.к.** зазвичай складається з черена, втулки (кільця), навершя (наконечника). Наконечник фіксує рукоять на хвостовику.

Затримана українськими митниками клинкова зброя (шабля, 5 ятаганів, 2 кортика).

З.х.к. розрізняють за довжиною клинка. Розрізняються **З.х.к.** з коротким (до 40 см), середнім (від 40 до 52 см) та довгим (більше 52 см) клинком. До короткоклинкової зброї належать ніж, стилет, кортик. Ніж є родоначальником **З.х.к.** Наявність короткого клинка з одним лезом уздовж поздовжньої осі відрізняє його від інших видів холодної зброї. Ножі поділяються на нескладні, складні і розбірні. Протягом свого існування ніж за конструктивними особливостями не зазнав істотних змін. У всіх народів з часом виробилися свої форми клинка та руків'я у різноманітному їх конструктивному поєднанні. Велике розповсюдження серед них отримали мисливські ножі. Штик-ніж – колюче-ріжуча холодна зброя, яка є частиною бойової ручної вогнепальної зброї (карабінів, автоматів). Характерною особливістю стилета є прямий або злегка вигнутий гострий клинок круглого, овального, трьох- або чотиригранного перетину без виражених ріжучих властивостей. Зручна для утримання рукоять практично завжди має обмежувач. Клинок у кортика зазвичай має довжину 200 – 250 мм, довжина рукояті – приблизно 100 – 120 мм, між клинком і держаком може бути фігурний обмежувач.

До середньоклинкової зброї належать кинджал, тесак, мачете. Кинджал відомий з часів неоліту як мисливська та бойова зброя, пізніше – як національна. Клинок прямий або зігнутий, з обох боків із заточеними лезами, який різко звужується до вістря. Тесак та мачете також мають свої конструкційні особливості.

До довгоклинкової зброї належать довгоклинкова колюча, ріжуча, рубаюча зброя. Її зразками є шабля, шашка, меч, шпага, рапіра і т. д. Основна особливість довгоклинкової зброї це те, що сама її конструкція визначає її належність тільки до зброї, на відміну від короткоклинкової, яка знаходила застосування і в побуті. На даний момент довгоклинкова

холодна зброя у своїй більшості – це музейні експонати або експонати приватних колекцій. Основні технічні характеристики шабель, шашок: загальна довжина від 730 до 1150 мм; довжина клинка від 650 до 900 мм; товщина клинка не менше 4 мм; ширина клинка від 23 до 55 мм; висота кривизни клинка від 42 до 73 мм; загальна маса від 1000 до 2000 г.

В експертній практиці досить часто трапляються предмети, що мають схожість з **З.х.к.**, але нею не є. Серед них – розділювальні та шкірозйомні ножі, призначені як для використання в умовах промислового або спортивного полювання (у тому числі підводного), так і для господарських потреб. Інструменти для відновлювальних і рятувальних робіт є господарсько-побутовими виробами і не належать до **З.х.к.**

Згідно з чинним законодавством, **З.х.к.** може належати до категорії культурної цінності, за умови якщо вона виготовлена до 1945 р.

Боровик О.В.

ЗБРОЯ ХОЛОДНА УДАРНО-РОЗДОБЛЮВАЛЬНОЇ ДІЇ (COLD WEAPON OF STRIKING AND SPLITTING ACTION) – предмети та пристрої, уражуючим елементом яких є ударна частина (частини), що призначена для розтрощення м'яких тканин та роздроблення кісток і є зосередженою масою. До даного виду холодної зброї відносяться кистені, бойові батоги, кастети, ударні персні, булави та ін.

З.х.у.д. поділяється на просту та складену. Проста **З.х.у.д.** – це монолітні предмети (кастети, палиці), які виготовлені з матеріалів, що забезпечують неодноразове застосування без пошкодження (руйнування) предметів. Складена **З.х.у.д.** – це предмети та знаряддя (кистені, нунчаки), які складаються із різних за функціональними властивостями частин, що виготовлені з матеріалів, які забезпечують неодноразове застосування без пошкодження (руйнування) предметів.

Кастет (від фр. Casse-tete, букв. «головолом», «ламає голову»), застаріле «залізна рукавичка» – контактна **З.х.у.д.** для кулачного бою з твердого матеріалу, що надягається на пальці або затискається між ними, з гладкою або шипованою бойовою частиною. Незважаючи на простоту конструкції, є досить небезпечним: сильний удар кастетом здатний заподіяти важку травму або смерть. Кастет виготовляється заводським, кустарним або саморобним способом з металу, твердої пластмаси (часто з текстоліту), з кістки або іншого твердого матеріалу. Відомі ножі з руків'ям у вигляді кастета (приміром, американські траншейні ножі часів I Світової війни).

Булава (від загальнослов'янської «булав» – шишка, жовно, ком, набалдашник) – **З.х.у.д.** з дерев'яною або металевою рукояткою (стрижнем) і кулястою голівкою - ударною частиною, нерідко з шипами. Розрізняють звичайну кулясту булаву і шестопер або пернач, до голівки якого приварювалися рубаючі кромки. Довжина булави близько 50-80 см. Булава є цілком логічним розвитком палиці. Перші булави з кам'яною голівкою з'явилися в неоліті, з металевою – у бронзовому віці. Ця зброя характерна для Стародавнього Сходу. В античному світі вона застосовувалася мало; у римлян булава

(клава) введена лише у II ст. Булава одержала широке поширення в багатьох країнах в XIII – XVII ст., але поступово втратила бойове значення і стала символом влади воєначальника. До XIX ст. вона слугувала символом влади і гідності у турецьких пашів, польських та українських гетьманів. У козаків збереглася до початку XX ст., як символ належності до станичних і селищних отаманів. У даний час булава є офіційним символом президентської влади в Україні. Кістень – гнучко-суглобиста **З.х.у.д.** – ударний вантаж (кістяну, металеву або кам'яну гирю – било), що з'єднаний підвісом (ланцюгом, ременем або міцною мотузкою) з дерев'яною рукояттю – кістеніщем. Завдяки своїй дешевизні і ефективності кистені широко використовувалися у X – XVII ст. у Європі та Азії в якості піхотної і кавалерійської зброї, а в обмеженому масштабі застосовувалися і пізніше. Нунчаки – традіційна японська **З.х.у.д.**, що представляє собою дві з'єднані ланцюгом чи мотузкою палиці. Їх виникнення пов'язують із забороною носіння мечів в Японії. Ударні персні або бойові кільця – металеві кільця, що надягають на великий палець. Отвір кільця підганяється під товщину пальця. У деяких зразках отвір облямовується спеціальною кромкою для зручності тримання. Бойові кільця виготовляються кустарним способом, куванням із заліза або відливанням з латуні. Пізніше кільця стали виготовляти і з металевих шайб, сталевих спіральних пружин.

Згідно з чинним законодавством, **З.х.у.д.** може належати до категорії культурної цінності, за умови якщо вона виготовлена до 1945 р.

Боровик О.В.

ЗБРОЯ ЯДЕРНА (NUCLEAR WEAPON) – ядерні заряди, ядерні боєприпаси, а також оснащені ними носії ядерних боєприпасів, комплекси ядерної зброї і носії ядерної зброї.

З.я. побудована на використанні енергії, що виділяється під час ланцюгової реакції поділу важ-

ких ядер деяких ізотопів урану і плутонію або термоядерних реакцій синтезу легких ядер – ізотопів водню – дейтерію і тритію. Ця зброя поєднує у собі декілька вражаючих факторів: ударну хвилю, світловипромінювання, проникаючу радіацію, електромагнітний імпульс, радіоактивне забруднення. Відомі три основних види **З.я.**: атомна зброя; термоядерна зброя; нейтронна зброя.

Атомна зброя заснована на принципі використання енергії поділу ядер урану-235 або плутонію-239, ядра яких легко розчіплюються на дві частки від ударів повільних нейтронів. Термоядерні боєприпаси містять в собі всі частини ядерної бомби і, крім того, термоядерний заряд і природний уран-238 (у корпусі бомби). Вибух термоядерної бомби відбувається в три стадії (триступенева бомба) на основі реакцій поділ – синтез – поділ. Нейтронні боєприпаси – малогабаритний термоядерний заряд, у якого основна доля енергії виділяється за рахунок реакції синтезу ядер дейтерію і тритію, а кількість енергії, отриманої внаслідок поділу важких ядер у детонаторі мінімальна, але достатня для початку реакцій синтезу. Нейтронна складова проникаючої радіації такого малого по потужності ядерного вибуху буде основною вражаючою силою для особового складу військ.

На сьогодні **З.я.** володіють країни Ради Безпеки ООН: США (з 1945 р.), Росія (з 1952 р., як правонаступниця Радянського Союзу), Великобританія (з 1952 р.), Франція (з 1960 р.), Китай (з 1964 р.), Індія (з 1974 р.), Пакистан (з 1998 р.), КНДР (з 2006 р.). З метою запобігання розповсюдження **З.я.** було створено спеціальний договір (Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р). Цей договір набув чинності 5.03.1970. СРСР підписав його у 1968 р. разом із США і Великобританією, а також 40 іншими країнами. Наразі учасниками договору є майже всі незалежні держави світу. Не є учасниками договору Ізраїль, Індія, Пакистан та Північна Корея.

Попель С.А.

ЗВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНІ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ УСТАНОВ – див. ПОРЯДОК ПРИСВОЄННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ЗВАНЬ ПРАЦІВНИКАМ МИТНИХ УСТАНОВ.

ЗВАННЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ СПЕЦІАЛЬНІ (SPECIAL RANKS OF THE OFFICIALS OF REVENUE AND DUTIES) офіційно присвоєна назва, яка означала службовий стан в органах доходів і зборів. Відповідно до постанови КМУ від 23.10.2013 № 839 посадовим особам органів доходів і зборів присвоювались такі **З.**:

1) головний державний радник податкової та митної справи – Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України;

2) державний радник податкової та митної справи I – III рангу – Президентом України за поданням Міністра доходів і зборів;

3) радник податкової та митної справи I – III рангу, інспектор податкової та митної справи I – IV рангу, молодший інспектор податкової та митної справи – Міністром доходів і зборів, заступником Міністра – керівником апарату Міндоходів, керівниками територіальних органів Міндоходів посадовим особам органів доходів і зборів, які призначалися ними на посаду.

З. присвоювалися посадовим особам органів доходів і зборів, які забезпечували виконання завдань зазначених органів, визначених законами, а також здійснювали організаційне, юридичне, кадрове, фінансове, матеріально-технічне забезпечення діяльності таких органів.

Також **З.** присвоювалися посадовим особам органів доходів і зборів, які були переведені з реорганізованих органів ДПСУ та органів ДМСУ і яким раніше було присвоєно спеціальні звання державної податкової та митної служб, з урахуванням співвідношення, встановленого ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» і ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи».

Для присвоєння чергового **З.** посадовим особам органів доходів і зборів установлювався такий строк перебування у спеціальному званні: радник податкової та митної справи II, III рангу – три роки; інспектор податкової та митної справи I – IV рангу, молодший інспектор податкової та митної справи – два роки.

Строк перебування у **З.**, граничному для відповідної посади, не обмежувався. Строк перебування у **З.** головного державного радника податкової та митної справи, державного радника податкової та митної справи I – III рангу, радника податкової та митної справи I рангу не встановлювалися. Період перебування посадових осіб органів доходів і зборів у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та у відпустці без збереження заробітної плати по догляду за дитиною до досягнення нею шестирічного віку не зараховувався до строку перебування у **З.**

З. присвоювалися посадовим особам органів доходів і зборів відповідно до займаних посад та зберігалися за ними довічно. Позбавлення **З.** здійснювалося виключно за вироком суду у випадках, передбачених КК України. На виконання рішення суду про позбавлення **З.** видавався відповідний наказ. Про присвоєння та позбавлення **З.** робився відповідний запис в особовій справі та трудовій книжці посадової особи органу доходів і зборів.

Нагорічна О.С.

ЗВАННЯ СПЕЦІАЛЬНІ ПРАЦІВНИКІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – див. ПОРЯДОК ПРИСВОЄННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗВАНЬ ПРАЦІВНИКАМ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН (PUBLIC APPEALS) – викладені у письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

Згідно з Конституцією України усі громадяни мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові **З.** або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути **З.** і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Громадяни України мають право звернутися до митних органів та їх посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявами або клопотаннями щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення. Особи, які не є громадянами України і законно знаходяться на її території, мають таке ж право на подання **З.**, як і громадяни України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами.

З. поділяються на такі типи: пропозиція (зауваження); заява (клопотання); скарга. Пропозиція (зауваження) розглядається як **З.**, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності митних органів та їх посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства. Під заявою (клопотанням) розуміють **З.** із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності митних органів та їх посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотанням вважається письмове **З.** з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо. Скарга висвітлює **З.** з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями митних органів та їх посадових осіб.

З. може бути: усним (викладеним громадянином і записаним посадовою особою на особистому прийомі) та письмовим (надісланим поштою або переданим громадянином до митних органів особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до чинного законодавства). **З.** може бути подано окремою особою (індивідуальне) та групою осіб (колективне). **З.** адресуються митним органам або посадовим особам, до повноважень яких належить вирішення порушених у **З.** питань.

У **З.** має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове **З.** повинно бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати. **З.**, оформлене без дотримання цих вимог, повертається заявникові з відповідними роз'ясненнями не пізніш як через десять днів від дня його надходження.

Громадяни мають право звертатися до митних органів та їх посадових осіб українською чи іншою мовою, прийнятною для сторін. Митні органи та їх посадові особи зобов'язані розглянути пропозиції (зауваження) та повідомити громадянина про результати розгляду. **З.** розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у **З.** питання неможливо, керівник митного органу або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала **З.** При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у **З.**, не може перевищувати сорока п'яти днів. **З.**, оформлені належним чином і подані у встановленому порядку, підлягають обов'язковому прийняттю та розгляду. Забороняється відмова в прийнятті та розгляді **З.** з посиланням на політичні погляди, партійну належність, стать, вік, віросповідання, національність громадянина, незнання мови **З.**

Корнійчук О.О.

ЗВИЧАЙНА ЦІНА – див. ЦІНА ЗВИЧАЙНА.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД МИТНОГО ОГЛЯДУ (RELIEF FROM CUSTOMS EXAMINATION). Не підлягає митному огляду ручна поклажа та супроводжуваний багаж Президента України, Голови ВРУ, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, Голови та суддів Верховного Суду України, Голови та суддів Конституційного Суду України, Міністра закордонних справ України, Генерального прокурора України та членів їхніх сімей, які прямують разом з ними. Митному огляду не підлягають засоби залізничного та повітряного транспорту, які перевозять офіційні державні делегації. Підставою для звільнення транспортного засобу від митного огляду є подання митному органу офіційного повідомлення Міністерства закордонних справ України.

Фрадинський О.А.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ МИТНИМИ ПЛАТЕЖАМИ УМОВНЕ (CONDITIONAL RELIEF FROM CUSTOMS PAYMENTS) – повне або часткове звільнення від сплати митних платежів у

разі поміщення товарів та/або транспортних засобів у митний режим, що передбачає звільнення від оподаткування, за умов дотримання встановлених вимог та обмежень щодо використання задекларованих товарів та/або транспортних засобів.

З метою уникнення подвійного оподаткування та спрощення митних процедур може застосовуватися умовне повне або умовне часткове звільнення від сплати митних платежів.

Умовним звільнення вважається тому, що платник податків повністю або частково не сплачує митні платежі лише за умови дотримання вимог, встановлених митним режимом, який дозволяє таке умовне звільнення. У разі порушення умов митного режиму з умовним звільненням від оподаткування товарів та/або транспортних засобів платник податків зобов'язаний сплатити у встановлених випадках податкові зобов'язання, штрафні санкції та пеню, базою для розрахунку яких є сума митних платежів, яка мала б бути сплаченою при поміщені товарів та/або транспортних засобів у митний режим імпорту, а не у митний режим, який передбачає умовне повне або умовне часткове звільнення від оподаткування.

Умовне повне звільнення від оподаткування передбачає надання права декларанту повністю не сплачувати митні платежі при поміщені товарів та/або транспортних засобів у митний режим, який дозволяє таке звільнення. В Україні умовне повне звільнення від оподаткування може застосовуватися при поміщені товарів та/або транспортних засобів у митні режими транзиту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території України, переробки за межами митної території України, митного режиму знищення або руйнування.

Умовне часткове звільнення від оподаткування передбачає звільнення від сплати частини суми митних платежів при поміщені товарів та/або транспортних засобів у митний режим, який дозволяє таке звільнення. В Україні умовне часткове звільнення від оподаткування може застосовуватися при поміщені товарів та/або транспортних засобів у митний режим тимчасового ввезення.

У разі тимчасового ввезення товарів та/або транспортних засобів з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами за кожний повний або неповний календарний місяць заявленого строку перебування на митній території України товарів та/або транспортних засобів сплачується 3 відсотки суми митних платежів, яка підлягала б сплаті при випуску таких товарів та/або транспортних засобів у вільний обіг на митній території України. Сума митних платежів, сплачена на підставі умовного часткового звільнення від оподаткування митними платежами, поверненню не підлягає.

КМУ може встановлювати перелік товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами. Зміст такого переліку повідомляється Депозитарію Конвенції про тимчасове ввезення (м. Стамбул, 1990 р.).

Медвідь Ю.О.

ЗВІРКА ЗУСТРІЧНА (CROSS CHECK) – співставлення даних первинних бухгалтерських та інших документів суб'єкта господарювання, що здійснюється посадовими особами митних органів з метою документального підтвердження господарських відносин з платником податків та зборів, а також підтвердження господарських відносин, виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, що здійснювались між ними, для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку платника податків. ПКУ передбачено здійснення посадовими особами митних органів податкового контролю та визначено одним із способів його здійснення проведення зустрічних звірок з метою збору податкової інформації.

З.з. не є перевірками і проводяться в порядку, визначеному КМУ. **З.з.** проводяться у суб'єктів господарювання, щодо здійснення операцій з якими під час перевірки платника податків та зборів виникають сумніви стосовно факту здійснення таких операцій або якщо існують розбіжності задекларованих у деклараціях з податку на додану вартість показників податкового кредиту та податкових зобов'язань.

Слід вказати, що оскільки **З.з.** не є перевірками і за їх результатами не може складатись акт перевірки, то за наслідками **З.з** не може бути прийнято податкове повідомлення-рішення про визначення грошових зобов'язань. Матеріали, отримані на запит про проведення **З.з.**, та довідка, складена за результатами **З.з.**, – це податкова інформація, яка може бути використана митними органами для висновків під час проведення планових чи позапланових перевірок, що здійснюються за наявності обставин для їх проведення, визначених ПКУ.

Підставою для проведення **З.з.** є потреба у перевірці відомостей, отриманих від особи, безпосередньо або опосередковано залученої до операцій з товарами, переміщеними через митний кордон України, яка може володіти документами та даними, необхідними для прийняття рішення за результатами перевірки, якщо така особа не надасть пояснень та необхідних документальних підтверджень на письмовий запит митного органу протягом трьох робочих днів з дати отримання запиту. Під час **З.з.** перевіряється дотримання вимог законодавства при здійсненні зовнішньоторговельних операцій, інформація, яка міститься у митній декларації, декларації митної вартості, а також вид та обсяг операцій з товарами і здійснених розрахунків для з'ясування їх реальності та достовірності. Результати **З.з.** можуть бути використані

виключно для підтвердження або спростування інформації, що міститься у митній декларації, декларації митної вартості, а також доданих до них комерційних та інших документах.

За результатами **З.з.**, проведених митними органами, складається довідка зустрічної звірки, яка надається суб'єкту господарювання у десятиденний термін. **З.з.** є новою формою податкового контролю, яка базується на прийомі ревізії, що полягає у зіставленні двох примірників одного і того ж документа або різних, пов'язаних між собою єдиними операціями документів, що знаходяться на різних підприємствах (організаціях), які здійснюють розрахунки (наприклад, постачальник і покупці), або в різних підрозділах одного підприємства (наприклад, склад і виробничий підрозділ).

Вакульчик О.М.

ЗВ'ЯЗАНА СТАВКА МИТА – див. СТАВКА МИТА ЗВ'ЯЗАНА.

ЗВ'ЯЗУВАННЯ ТАРИФНЕ (КОНСОЛІДАЦІЯ ТАРИФНА) (TARIFF BINDING (TARIFF CONSOLIDATION)) – юридичне зобов'язання країни, зафіксоване в ГАТТ, взяте під час торговельних переговорів в рамках СОТ і включене у розклади зобов'язань члена СОТ не підвищувати ставки мита на конкретні товари, зазначені в її переліку тарифних зобов'язань, вище означених у переліку рівнів. У тарифних переговорах країна може взяти на себе зобов'язання зв'язати (консолідувати) чинний рівень мита на конкретні товари або знизити його і зв'язати знижений рівень. Правила СОТ дозволяють також пов'язувати мита на так званому «граничному рівні» (Ceiling Rate), який вище, ніж діючий рівень, встановлений під час тарифних переговорів (наприклад, в переговорах погоджено знижений рівень застосовуваних мита у 5 % і граничний рівень у 7 %). Це означає, що країна може вільно підвищувати діючий рівень мита (Applied Rate) до граничного рівня, не порушуючи своїх зобов'язань. Країна, яка пов'язала ставки мита, може підняти пов'язану ставку, вступивши у нові тарифні переговори з країною – головним постачальником товару (Chief Supplier), на користь якої ставка мита була спочатку пов'язана, і визначити під час переговорів умови такого підвищення. У даний час розвинені країни зв'язали 100 % ставок мита на промислові товари. Рівень пов'язаного мита в країнах, що розвиваються – нижчий.

Зв'язування тарифу також називають тарифною поступкою. У тарифних переговорах використовується показник «рівень зв'язування (пов'язаних ставок) мита» – відношення (частка) товарних позицій, ставки яких пов'язані, до всіх товарних позицій митного тарифу.

Навіть такі високорозвинені країни, як США, Японія, Канада, Австралія не зв'язали всі тарифні позиції (кількість зв'язаних тарифних позицій розвинених країнами становить: США – 99,0 %, Японія – 98,8 %, Канада – 99,6 %, Швейцарія – 98,8 %, Австралія – 96,0 %, Ісландія – 94,9 %). Зв'язали митні тарифи на всі товари тільки такі країни, як країни ЄС, Нова Зеландія і Норвегія.

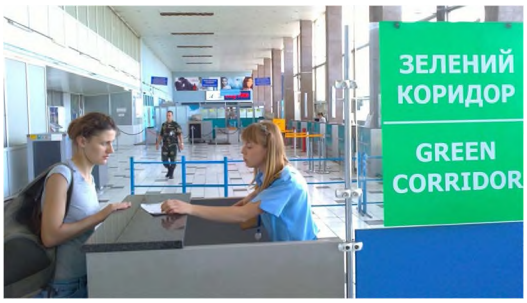
Існують три можливі варіанти зв'язування окремих тарифних ставок (базові тарифні ставки повинні бути визначені до початку переговорів, причому це можуть бути ставки тарифу, які діють у поточному році, або ті, що існували на момент подання заяви про приєднання): на рівні діючих ставок тарифу; на більш низькому рівні, ніж діючі ставки тарифу; на більш високому рівні, ніж діючі ставки тарифу (граничні зв'язування).

Необхідно зауважити, що не всі тарифні позиції мають бути «зв'язаними». Це означає, що тарифні ставки на товари, не зв'язані країною-членом, можуть підвищуватися у будь-який час без обмежень. Проте, під час вступу до СОТ провідні країни-члени наполягають, щоб країни, що вступають, зв'язали 100 % своїх імпортних тарифів.

Якщо будь-який з учасників ГАТТ піднімає тарифи вище зв'язаної ставки, то ті країни, на які вони розповсюджуються, мають право застосувати репресалії в еквівалентному розмірі на експорт країни-порушниці або отримати компенсацію, зазвичай у формі скорочення тарифів на іншу продукцію, яку вони імпортують у країну, що порушила зобов'язання.

Прус Л.Р.

«ЗЕЛЕНИЙ КОРИДОР» («GREEN CHANNEL») – зона спрощеного митного контролю на території (у приміщенні) аеропорту, митного поста, облаштована належним технічним та інформаційним обладнанням і призначена для здійснення митного контролю товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України, в спрощеному порядку.

Громадяни обирають «**З.к.**», якщо ввозять такі товари:

1) особисті речі:

– товари особистої гігієни та індивідуальні косметичні засоби у кількості, що забезпечує потреби

однієї особи на період поїздки;

– одяг, білизна, взуття, що мають суто особистий характер, призначені виключно для власного користування і мають ознаки таких, що були у користуванні;

– особисті прикраси, у тому числі з дорогоцінних металів та каміння, що мають ознаки таких, що були в користуванні;

– індивідуальне письмове та канцелярське приладдя;

– один фотоапарат, одна кіно-, відеокамера разом з обґрунтованою кількістю фото-, відео-, кіноплівок та додаткового приладдя;

– один переносний проектор та аксесуари до нього разом з обґрунтованою кількістю діапозитивів та/або кіноплівок;

– бінокль;

– переносні музичні інструменти у кількості не більше двох штук;

– один переносний звуковідтворювальний пристрій (у тому числі магнітофон, диктофон, програвач компакт-дисків тощо) з обґрунтованою кількістю плівок, платівок, дисків;

– один переносний радіоприймач;

– стільникові (мобільні) телефони у кількості не більше двох штук, пейджери;

– один переносний телевізор;

– переносні персональні комп'ютери у кількості не більше двох штук і периферійне обладнання та приладдя до них; флеш-карти у кількості не більше трьох штук;

– одна переносна друкарська машина;

– калькулятори, електронні книжки у кількості не більше двох штук;

– індивідуальні вироби медичного призначення для забезпечення життєдіяльності людини та контролю за її станом з ознаками таких, що були в користуванні;

– звичайні та/або прогулянкові дитячі коляски у кількості, що відповідає кількості дітей, які перетинають кордон разом із громадянином, а у разі відсутності дітей – у кількості не більше однієї штуки;

– одна інвалідна коляска на кожного інваліда, який перетинає митний кордон України, а у разі відсутності такої особи – у кількості не більше однієї штуки;

– лікарські засоби, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в порядку та обсягах, визначених КМУ;

– годинники у кількості не більше двох штук;

– 0,5 л туалетної води та/або 100 г парфумів;

– спортивне спорядження – велосипед, вудка рибальська, комплект альпіністського спорядження, комплект спорядження для підводного плавання, комплект лиж, комплект тенісних ракеток, дошка для серфінгу, віндсерфінгу, комплект спорядження для гольфу, інше аналогічне спорядження, призначене для використання однією особою;

– спеціальне дитяче харчування для дітей, хворих на фенілкетонурію або інше захворювання, що потребує спеціального харчування, яке не виробляється (не реалізується) в Україні, що переміщується (пересилається) через митний кордон України в порядку та обсягах, визначених КМУ;

– інші товари, призначені для забезпечення повсякденних потреб громадянина, перелік і гранична кількість яких визначаються законами України.

2) товари, призначені для відчуження, в тому числі для дарування, загальна вартість яких менша 500 євро та вага яких не перевищує 50 кг;

3) готівкова валюта України або іноземна валюта в сумі менше, ніж 10000 євро (в еквіваленті) на одну особу;

4) алкогольні напої: горілчані вироби (горілка, коньяк, віскі та інші) у кількості 1 л, вино – 2 л, пиво – 5 л;

5) тютюнові вироби: 200 цигарок або 50 сигар чи 250 г тютюну (або 250 г цих виробів);

6) харчові продукти для власного споживання на суму не більш як 200 євро;

7) лікарські засоби у кількості, що не перевищує 5 упаковок кожного найменування на одну особу (крім тих, які містять наркотичні чи психотропні речовини) або що не перевищує зазначену в рецепті (наявному в особи), виданому на ім'я цієї особи та засвідченому печаткою лікаря та/або закладу охорони здоров'я.

Проходження митного контролю по **«З.к.»** звільняє громадян від заповнення митної декларації. Норми переміщення товарів, готівки, тютюну, харчових продуктів та алкогольних напоїв **«З.к.»** діють протягом доби.

Долобанько В.В.

«ЗЕЛЕНИЙ» ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЕКОЛОГІЧНИЙ («ЗЕЛЕНИЙ»).

«ЗЕЛЕНИЙ СПИСОК» («GREEN LIST») – перелік підприємств-резидентів суб'єктів ЗЕД, до товарів і транспортних засобів яких встановлювався спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення, а також які мали право звертатися до ДМСУ з проханням щодо незастосування до них одного чи декількох заходів нетарифного регулювання.

Поняття **«З.с».** почало вживатися в митній службі України наприкінці 1990-х рр. при запровадженні заходів, які сприяли ЗЕД.

З метою встановлення спрощеного порядку застосування процедур митного контролю та митного оформлення було визначено трирівневу систему довіри митних органів до підприємств-резидентів суб'єктів ЗЕД. Рівень довіри визначався відповідно до набраних оцінюваним підприємством-резидентом балів за критеріями (кількість оформлених митних декларацій за визначений проміжок часу, обсяг переміщення товарів у грошовому еквіваленті, вид

господарської діяльності, тривалість провадження ЗЕД, відсутність порушень митних правил), затвердженими ДМСУ і залежав від результатів діяльності підприємства-резидента. При цьому критерії оцінки застосовувалися до підприємств-резидентів за умов відсутності у посадових осіб підприємства притягнення до кримінальної (адміністративної) відповідальності за порушення митних правил та відсутності застосування до підприємства зовнішньоекономічних санкцій протягом року, що передував даті здійснення оцінки діяльності підприємства; перебування підприємства на загальній системі оподаткування; відсутності у підприємства непогашених податкових зобов'язань, виявлених митними органами за результатами перевірок.

Підприємства-резиденти суб'єкти ЗЕД, які відповідали за результатами оцінки встановленим критеріям та отримували високий або достатній рівень довіри включалися до Реєстру підприємств, щодо товарів яких міг встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного оформлення. Підприємства з достатнім ступенем довіри вносилися до **«З.с».** Реєстру.

До товарів і транспортних засобів підприємств, внесених до **«З.с.»** Реєстру, застосовувалися спеціальні преференції: заходи нетарифного регулювання відповідно до окремих положень законодавства могли не здійснюватися, а митний огляд у пункті пропуску через кордон та в митниці призначення або відправлення проводився у вибірковому порядку, за винятком обґрунтованих на те підстав.

З прийняттям у 2012 р. нового МКУ на зміну поняттю переліку підприємств, які включені до **«З.с.»**, та яким надаються права на спрощений митний контроль, запроваджено поняття статусу уповноваженого економічного оператора з одночасним застосуванням системи управління ризиками відповідно до міжнародних норм та стандартів.

Медвідь Ю.О.

ЗІСТАВЛЕНА ЦІНА – див. ЦІНА ЗІСТАВЛЕНА.

ЗЛАТНИК (ЗОЛОТНИК) (ZLATNIK (GOLDSMITH)) – перша давньоруська золота монета, яку карбували в Києві у кінці X – початку XI ст. незабаром після Хрещення Русі князем Володимиром. Справжня назва цих монет невідома, термін «**З.**» запозичений з договору князя Ігоря з греками 945 р. Всього знайдено 11 таких монет.

На аверсі **З.** зображено погрудний портрет князя Володимира у шапці з підвісками, увінчаній хрестом. Внизу схематично зображені зігнуті ноги. Правою рукою князь тримає хрест, ліва рука на грудях. Над лівим плечем показаний характерний тризуб, родовий знак Рюриковичів. **З.** діляться на два типи за написом на лицьовій стороні «ВЛАДИМИР, А СЕ ЕГО ЗЛАТО» або «ВЛАДИМИРЪ НА СТОЛЬ». На реверсі образ Христа із написом ІСУСЪ ХРИСТОСЪ. **З.** мають протилежну орієнтацію сторін. Діаметр монет 19 – 24 мм, вага 4.0 – 4.4 г. Маса **З.** в подальшому була покладена в основу російської вагової одиниці – золотника.

Монетні кружки для карбування відливалися в складних формах, що пояснює наявність помітних на золотниках дефектів литва. Всі відомі **З.** викарбувані сполученими штемпелями (щипцями), в яких жорстко кріпилися монетні штемпелі. Кожному відомому штемпелем аверсу монети відповідає єдиний штемпель реверсу.

Відомі шість пар штемпелів, з яких три, які вважаються найбільш ранніми, вирізані одним і тим самим майстром і несуть на аверсі напис «ВЛАДИМИРЪ НА СТОЛЬ». Зображення і написи на цих штемпелях виконані ретельно і в єдиному стилі з невеликими варіаціями. Четверта пара штемпелів виготовлена більш грубо, в легенді аверсу пропущена буква. Висловлюються сумніви в справжності монети, викарбуваної цими штемпелями. П'ятий і шостий штемпелі копіювалися з

попередніх менш умілим майстром: загальний малюнок збережений, однак різьбяр прийняв благословляючу праву руку Христа на реверсі за складки одягу і додав на своєму штемпелі руку, притиснуту до грудей, а літери написів розташував вершинами до центру, а не до країв монети.

Перший **З.** був придбаний Г. Бунге в 1796 р. в Києві у солдата-українця, який отримав його в подарунок від матері. У 1815 р. київський колекціонер Могилянський викупив монету у Бунге, але невдовзі втратив її. Монета стала відома серед колекціонерів за гіпсовим зліпком. Спочатку **З.** вважалися сербськими або болгарськими наслідуваннями візантійського карбування, однак подальші знахідки в складі скарбів (наприклад, знайдений у 1804 р. у Пінську і переданий в Ермітаж скарб

візантійських солідів XI ст. з кількома **З.**), ретельні дослідження монет і розшифровка написів дозволили встановити їх давньоруське походження.

Це відкриття змусило переглянути всю колекцію візантійських монет в колекціях Ермітажу. Серед монет, знайдених під Пінським, були виявлені 4 **З.** У даний час відомо місцезнаходження 10 з 11 виявлених **З.** В Ермітажі – 7, в Гімі – 1, в Національному музеї історії України – 1, в Одеському історичному музеї – 1.

Карбування **З.** після смерті Володимира більше не поновлювалося. Випуск **З.** був вкрай нетривалим за часом і невеликий за обсягами. Всі відомі зараз зразки **З.** знайдені в скарбах разом з іншими монетами того часу, носять сліди перебування в обігу – отже, ці монети не були ритуальними, нагородними або подарунковими. У XI ст., судячи зі знахідок цих монет у скарбах в Пінську і Кінбурге, **З.** брали участь і в міжнародному грошовому обігу.

Яковенко О.В.

ЗЛОТИЙ (ZLOTY) [пол. złoty – «золотий»] – грошова одиниця Польщі, раніше – Речі Посполитої. Код ISO 4217- PLN. Ділиться на 100 грошів. Вперше монета номіналом в 1 **З.** була викарбувана у 1663 р. під час правління короля Яна II Казимира. Спочатку **З.** (назва походить від польськ. Złoto-«золото») називали золоті монети іноземної чеканки, які надходили в Польщу, в основному дукати.

У XIV ст. були випущені перші польські золоті дукати. Золотий дукат обмінювався в Польщі на 13 срібних грошів. З плином часу якість срібних монет погіршувалась і вміст срібла в монетах зменшувався. У XV ст. один золотий дукат став фактично дорівнювати 30 грошам. У XIV-XV ст. назвою **З.**, спершу називали золоті монети, а в кінці XV ст. так стали називати національну валюту. У 1496 р. на Сеймі був встановлений курс **З.**, рівний 30 срібним грошам. Співвідношення вартості золотих та срібних монет постійно змінювалося і тому даний курс проіснував недовго. При цьому **З.** залишився грошово-рахунковою одиницею, рівною 30 грошам. Золоті монети стали називати «червоними злотими». У 1663 р. король Ян II Казимир карбував реальну монету 1 **З.** (1/3 талера), проте вона містила срібло тільки на 12 гроша (при загальній вазі 6,726 г вона містила всього 3,36 г чистого срібла). По прізвищу автора проекту випуску срібного **З.** німця Андреаса Тимфа монета отримала назву «тимф». Будучи, по суті, кредитною монетою, перший реальний **З.**, разом з випуском мідних солідов («боратінок»), привів до повного розладу грошової системи Речі Посполитої. У 1766 р. король Станіслав Понятовський провів грошову реформу, яка означала перехід на кельнську стопу (з 233,8 г срібла чеканилося 10 талерів), постійно чеканився **З.** («злотувка»), який був прирівняний до 30 мідних грошей або 4 срібних грошей. 8 **З.** складали талер. Надалі Річ Посполита, союз Польщі і Литви, пережила безліч складних історичних перипетій, в результаті яких втратила власну незалежність. Однак і під час знаходження в складі інших імперій, у період повстань і короткочасного відновлення державної самостійності, **З.** продовжував карбуватися. Після відновлення польської незалежності грошовою одиницею спочатку була оголошена польська марка, а у 1924 р. вона була замінена **З.** (1 злотий = 1,8 млн польських марок). Тоді ж введено ділення **З.** на 100 грошей, а не на 30, як раніше.

Під час німецької окупації (1939 – 1944 рр.) в обігу знаходилися паперові окупаційні **З.** «генерал-губернаторського». Банк в Кракові емітував купюри в 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100 і 500 **З.** Випускалися також дрібні монети довоєнного зразка, але тільки цинкові і залізні. Після звільнення Польщі у 1944 р. і відновлення її незалежності спочатку були випущені паперові гроші номіналами в 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100 і 500 **З.**, а також в 1000 **З.** випуску 1945 р. У 1950 р. була проведена деномінація старих **З.** (курс обміну – 100 : 1), а в 1949 р. почалася чеканка перших польських післявоєнних монет. На аверсі монет був розташований номінал, на реверсі – герб Польщі (орел без корони) і напис Rzeczpospolita Polska (Польська Республіка).

З. залишався внутрішньою грошовою одиницею, неконвертованою на інші валюти. Проте, він не мав необхідного поширення в середині країни, оскільки його витісняли долар та інші валюти. Лише у кінці 70-х рр. XX ст. **З.** почав набувати статусу національної валюти та поширення серед польського населення. У 1980-і рр. в Польщі вибухнула важка фінансово-економічна криза. У результаті інфляції вартість **З.** різко впала. У 1982 р. була ви-

Купюра номіналом в 200 PLN, аверс.

Купюра номіналом в 200 PLN, реверс.

пущена банкнота в 5000 **З.**, у 1987-му – 10 000 **З.**, у 1989-му – 20, 50 і 200 тис. **З.**, у 1990-му – 100 і 500 тис. **З.**, у 1991-му – 1 млн **З.**, у 1993-му – 2 млн **З.** Всі номінали нового випуску були однакового розміру (138 х 62 мм). Якість монет теж погіршала, дрібні номінали зникли з ужитку. Ювілейні монети почали випускати номіналом у 50 **З.**, потім 100 **З.**, потім 500 **З.** У 1993 р. були випущені ювілейні монети номіналом у 20 000 і 300 000 **З.**

Після фінансової стабілізації досягнутої в 1993 – 1994 рр., у 1995 р. була проведена деномінація, коли номінал **З.** був зменшений в 10000 разів, для позначення нової валюти стали використовувати назву «новий злотий» .

У даний час в обігу знаходяться: монети номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50 гроша; 1, 2, 5 **З.**; банкноти номіналом 10, 20, 50, 100 і 200 **З.** (всі з портретами польських королів). Так само випущені пам'ятні банкноти 50 **З.** з Іоанном Павлом II (2007), 10 злотих з Пілсудським (2008) і 20 **З.** з портретом Ю.Словацького (2009).

Крім звичайних монет в обіг випускаються ювілейні та пам'ятні монети номіналом у 2 **З.**, а також колекційні та інвестиційні монети з срібла і золота наступних номіналів: 10, 20, 25, 37, 50, 100 і 200 **З.**

З 2004 р. Національним банком Польщі була випущена серія ювілейних монет номіналом у 2 і 10 **З.**, яка присвячувалася польському **З.** Також у 2004 р. були викарбувані монети у 2 і 10 **З.** із зображенням лицьового та зворотного боків монети в 1 **З.** 1924 р. випуску (на монеті номіналом в 10 **З.** також зображено портрет Владислава Грабського, який проводив монетну реформу 1924 р.).

З травня 1995 р. Міністерство фінансів Польщі проводило політику валютного регулювання. За цим критерієм курс **З.** не повинен був збільшуватися або зменшуватися більш ніж на 7 % від заданої величини. Для боротьби з інфляцією у грудні 1995 р. за рішенням уряду відсоток знизили до 6 %. У 1994 – 1997 рр. польська економіка переживала швидке зростання, яке стало найбільшим у сучасній історії. У пресі писали про польське «економічне диво». Зростання ВВП за той час склало близько 6,25 %.

У квітні 2000 р. Польща скасувала орієнтування **З.** на іноземну валюту і перейшла до плаваючого курсу. У зв'язку з тим що в 2004 р., Польща увійшла до складу ЄС, надалі запланований перехід з національної польської валюти на євро. Для цього необхідно виконати всі вимоги Європейського центрального банку, яким економіка держави поки що не відповідає.

Неліпович О.В.

ЗЛОЧИН (CRIME) – передбачене ККУ – суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом **З.** Наведене у ККУ поняття **З.** містить вказівку на такі обов'язкові ознаки **З.**: 1) **З.** є лише діяння (дія або бездіяльність); 2) це діяння має бути вчинене суб'єктом **З.**; 3) воно має бути винним; 4) вказане діяння має бути суспільно небезпечним; 5) відповідне діяння повинно бути передбачене чинним ККУ; 6) кримінальна караність. Відсутність хоча б однієї із цих ознак вказує на відсутність **З.**

Діяння у кримінально-правовому розумінні – це вольова усвідомлена поведінка (вчинок) особи, безпосередньо спрямована на спричинення певних негативних наслідків. Під дією, у ККУ розуміється активна поведінка (вчинок) особи, в якій виражена зовні її воля і яка спрямована на спричинення певних негативних наслідків. Бездіяльність є пасивною поведінкою, в якій так само виражена зовні воля особи, яка спрямована на спричинення певних негативних наслідків. Винність діяння означає, що воно вчинене умисно або з необережності.

Вимога ККУ про те, що відповідне діяння повинно бути передбачене чинним КК, відображає кримінальну протиправність **З.** Ця вимога ґрунтується на відомому принципі nullum crimen nulla poena sine lege, безпосередньо випливає із положення п. 22 ст. 92 Конституції України, відповідно до якого діяння, які є **З.**, та відповідальність за них визначаються виключно законами України, і уточнює вказане положення.

ККУ встановлює вичерпний перелік **З.** Тому ознака кримінальної протиправності заперечує можливість застосування норм ККУ за аналогією. Не є **З.** дія або бездіяльність, яка хоча формально містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого ККУ, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Бурдін В.М.

ЗЛОЧИННІСТЬ (CRIMINALITY) – соціальне, історично мінливе, відносно масове явище, що проявляє себе в системі кримінально-карних діянь, скоєних на певній території за певний період часу.

З. – явище негативне, що завдає шкоди суспільству загалом і конкретним його членам зокрема. **З.** є соціально зумовленим явищем – наслідком причин й умов, що мають соціальний характер. **З.** – це відображення тих негативних суперечностей, що існують в суспільстві. **З.** складається з дій, скоєних людьми в суспільстві проти інтересів всього суспільства чи певної його частини. **З.** є історично мінливим явищем. **З.** з'явилася на визначеному етапі розвитку людства та разом із трансформацією суспільних відносин змінювались поняття злочинного та незлочинного. Стан **З.**, її рівень і структура змінюються на певних етапах розвитку визначеної соціально-економічної формації залежно від змісту й тенденцій, причин та умов злочинів, а також від визначення державою кола діянь, які є злочинними.

З. має кримінально-правову характеристику. **З.** складають діяння, що порушують кримінально-

правові норми та які визначаються кримінальним законодавством як злочини. Декриміналізація чи криміналізація тих чи інших діянь впливає на показники **З.**

З. – не статистична сукупність злочинів, а власне явище, яке закономірне за причинно-наслідковою залежністю та зв'язком, за взаємодією з іншими соціальними явищами – економікою, правом, політикою, ідеологією, психологією тощо. **З.** – це не механічна сукупність, а цілісна сукупність, система злочинів. Вона має визначені системні властивості – стійкі взаємозалежності злочинів усередині цілісності та з іншими зовнішніми соціальними явищами. **З.** має територіальну та часову поширеність. **З.** має масовий характер і проявляється в постійно наявній сукупності злочинів.

З. характеризується стійкістю. Стійкість означає, що для **З.** не характерні різкі зміни в її структурі за рівні короткі проміжки часу (місяць, квартал, рік). Такі явища як злочинність, адміністративна деліктність не можуть змінюватися дуже швидко.

Сєрих О.В.

ЗЛОЧИННІСТЬ МИТНА (CUSTOMS CRIMINALITY) – вид злочинності, сукупність суспільно небезпечних діянь, що скоєні у сфері державної митної справи та безпосередньо пов'язані з порушенням порядку переміщення предметів через митний кордон України.

З.м. – відносно нове поняття у правовій науці України. Його поява обумовлюється такими чинниками: зростанням частки митних злочинів у структурі злочинних діянь, що скоюються в Україні (та в інших країнах); особливістю кримінальної, кримінологічної та криміналістичної характеристик цих видів злочинів; стабільним існування цих злочинів протягом багатьох епох, незважаючи на те, що їх характеристика постійно змінювалася зі зміною їх суспільної оцінки.

До структури **З.м.** включаються окремі злочини: контрабанда (ст. 201 ККУ), виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного збору чи голографічних захисних елементів (ст. 199 ККУ), незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини (ст. 268 ККУ), незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (ст. 203-1 ККУ), контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 ККУ), ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300 ККУ), порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю (ст. 333 ККУ), ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 ККУ) та деякі інші.

Злочини, які належать до кола «митних», об'єднуються не за формальним розташуванням в системі Особливої частини ККУ залежно від того, в якій главі розміщено статті про їх відповідальність, а за низкою спільних і обов'язкових для них ознак змістовного характеру: сфери вчинення, суб'єкта скоєння, особливостей ознак суб'єктивної та об'єктивної сторони складу злочину. Критерієм цього об'єднання є загальність окремих елементів об'єктивної сторони злочину: діяння злочину – це переміщення через митний кордон України предметів контрабанди; місце злочину – митний кордон України; спосіб скоєння – переміщення поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Митні злочини – це особлива та специфічна група злочинів, що обумовлює постійне спостереження за станом, динамікою, структурою та географією цієї групи злочинів, пошук специфічних, адекватних цим злочинам заходів (засобів, методів) їх протидії.

З.м. характеризується такими ознаками:

– високим ступенем небезпеки для державного та суспільного ладу її складових;

– має стійку тенденцію розвитку – стрімке переростання митних злочинів з національних у транснаціональні. **З.м.** є невід'ємною структурною частиною транснаціональної злочинності. Значною мірою транснаціональні злочини набувають характер міжнародного злочину;

– побудована на підставах організованої злочинності;

– постійно змінюється під впливом митної та кримінальної політики;

– кількість злочинів, що пов'язані з порушенням правил переміщення предметів через митний кордон України має стійку тенденцію до зростання;

– митні злочини характеризуються особливістю суб'єктивного елементу складу цих злочинів. Ера «човночників», головним предметом контрабанди яких були товари ширвжитку, змінилася на еру незаконного переміщення зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин, антикваріату, шкідливих для навколишнього середовища виробничих відходів, отруйних, радіоактивних речовин тощо, що скоюється міжнародними угрупуванням з чітким розподілом ролі та місця кожного учасника;

– більшість злочинів, що належать до **З.м.**, скоюються з прямим умислом.

Сєрих О.В.

ЗМІШАНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ЗМІШАНИЙ.

ЗМІШАНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЗМІШАНИЙ.

ЗМІШАНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ – див. ПЕРЕВЕЗЕННЯ ІНТЕРМОДАЛЬНІ (ЗМІШАНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ).

ЗНАЙДЕНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ЗНАЙДЕНИЙ.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ВЕТЕРАН МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ» (BADGE «VETERAN OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE») – заохочувальна відзнака ДМСУ, запроваджена у червні 2004 р., якою нагороджувались особи, які пропрацювали в митних органах, спеціалізованих митних установах і організаціях 20 (з 2008 р. – 25) і більше років, а також колишні працівники митної служби, які зробили вагомий внесок у розвиток митної системи та особисто сприяли діяльності Спілки ветеранів митної служби України.

Нагородження **З.н.** здійснювалось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ, керівників митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій, а також Голови відділення Спілки ветеранів митної служби України.

Осіб, до яких були застосовані протягом останнього року роботи дисциплінарні стягнення та заходи дисциплінарного впливу, не представлялись до нагородження **З.н.**

Про нагородження осіб **З.н.** видавався наказ ДМСУ. Особі, нагородженій **З.н.**, видавалось посвідчення встановленого зразка. Вручення **З.н.** та посвідчення до нього здійснювалось Головою ДМСУ або керівниками митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій. **З.н.** могли бути нагороджені ветерани, які звільнені з митних органів до видання цього наказу. У трудовій книжці нагородженого працівника кадровою службою вчинявся відповідний запис із зазначенням дати та номера наказу про нагородження.

З.н. носиться на правому боці грудей і розміщується нижче державних нагород.

З.н. має форму кола діаметром 32 мм. На лицьовому боці **З.н.** на тлі зеленої емалі зображено емблему ДМСУ. По колу знака викарбувано напис: «Ветеран митної служби України». На зворотному боці **З.н.** у лівій нижній частині розміщено лаврову гілку, у центрі напис: «Державна митна служба України». По колу **З.н.** обрамлено випуклим бортиком. Усі зображення і написи рельєфні. За допомогою кільця з вушком **З.н.** з'єднується з прямокутною колодкою у вигляді стрічки, що в нижній частині загострюється. Розмір колодки: довжина

Нагрудний знак «Ветеран митної служби України»

45 мм, ширина 28 мм. Стрічка муарова шовкова зеленого кольору з повздовжніми смужками білого, жовтого та синього кольорів: двома синіми смужками посередині шириною по 5 мм кожна, між якими жовта смужка завширшки 2 мм, далі зелені смужки завширшки 4 мм, по краях колодки білі та зелені смужки завширшки по 2 мм. У верхній частині колодки є планка з жовтого металу із зображенням у центрі емблеми ДМСУ. Ширина планки 6 мм, діаметр картуша 9 мм. Колодка прикрашена лавровою гілкою жовтого металу. На звороті колодки розташовано кріплення до одягу.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л.Р.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ВІДМІННИЙ МИТНИК» 1, 2 СТУПЕНІВ (BADGE «EXCELLENT CUSTOMER OFFICER») – заохочувальна відзнака ДМСУ, запроваджена у 2006 р., якою нагороджувались працівники митних органів, спеціалізованих митних управлінь і організацій (митні органи), які працювали в митних органах не менше трьох років і досягли визначних успіхів у безпосередньому здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, у боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил; у впровадженні у практику досягнень науки і передового досвіду; у підготовці та підвищенні кваліфікації фахівців з митної справи, у створенні високоякісних підручників і навчальних посібників з митно-

Нагрудний знак «Відмінний митник» 1 ступеню

Нагрудний знак «Відмінний митник» II ступеню

правової тематики; у підготовці законодавчих та інших нормативно-правових актів з митної справи, у кадровій, планово-фінансовій, адміністративно-господарській роботі. Автори макету відзнаки: Нєсіна А. В., Пашко П. В., Сопов О. М., Шиян О. М. Відзнака «Відмінний митник» 1 ступеня була вищою відзнакою відносно відзнаки «Відмінний митник» 2 ступеня.

Подання кандидатур для нагородження відзнакою вносилося на ім'я Голови ДМСУ заступниками Голови Служби, керівниками департаментів, управлінь, самостійних відділів центрального апарату ДМСУ та керівниками митних органів. Нагородження працівника митної служби відзнакою здійснювалось також з урахуванням пропозицій державних органів та установ, підприємств та громадських організацій. Пропозиції про нагородження **З.н.** 1 ступеня вносилося, як правило, щодо осіб, які раніше були нагороджені **З.н.** 2 ступеня, та у подальшому завдяки високому професіоналізму та наполегливості забезпечували результативність у роботі. Пропозиції про нагородження **З.н.** 2 ступеня вносилися, як правило, щодо осіб, які раніше були нагороджені Грамотою ДМСУ. Нагородження працівників митної служби **З.н.** проводилося, як правило, один раз на рік до Дня митної служби України. Про нагородження Відзнакою видавався наказ ДМСУ. Особі, нагородженій відзнакою, видавалося посвідчення.

З.н. та посвідчення до неї вручалось Головою Служби, або за його дорученням, членами колегії ДМСУ, керівниками митних органів в урочистій обстановці. Працівнику митної служби, нагородженому **З.н.**, могла надаватись винагорода у розмірі посадового окладу за рахунок фонду оплати праці відповідного органу митного контролю. У разі втрати чи псування відзнаки та посвідчення до неї дублікати не видавалися.

З.н. 1, 2 ступенів носиться на правому боці грудей та розміщується нижче державних нагород з дотриманням установленої послідовності за наявності нагрудних знаків ДМСУ. Позбавлення **З.н.** проводилося на підставі наказу ДМСУ за протиправні дії та вчинки, несумісні з принципами моралі і професійною етикою. **З.н.** з посвідченням, що належали особі, позбавленій нагороди, підлягали поверненню до ДМСУ.

З.н. мав форму щита з окуттям, що розширюється до верху, у центрі якого на зеленому тлі вміщено зображення емблеми ДМСУ, а під нею напис «Відмінний митник». Щит обрамлено вінком з лаврового листя. У нижній частині нагрудного знака розміщено стрічку синього і жовтого кольорів. Усі зображення і написи рельєфні. Розмір нагрудного знака – 34 х 45 мм. **З.н.** 1 ступеня виготовлявся із жовтого металу, II ступеня – з білого металу. На зворотному боці нагрудного знаку є застібка для кріплення до одягу.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л. Р.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА БОРОТЬБУ З КОНТРАБАНДОЮ» (BADGE «FOR ANTI-SMUGGLING») – заохочувальна відзнака ДМСУ, запроваджена у квітні 2008 р., якою нагороджувались посадові особи ДМСУ, митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій (митні органи) за професіоналізм, мужність і відвагу, виявлені при розкритті та припиненні фактів незаконного переміщення

товарів, валюти, історичних і культурних цінностей, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, зброї та боєприпасів, а також інші особи за активну допомогу митним органам у протидії митним правопорушенням. Автори макету знака: Бузало В. Й., Пашко П. В., Сопов О. М., Тарасюк О. В., Шиян О. М.

Нагородження посадових осіб митної служби України **З.н.** проводилось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ та керівників митних органів, у яких працювали особи, представлені до нагородження. У поданні зазначали трудові досягнення працівника, які були підставою для нагородження.

Нагрудний знак «За боротьбу з контрабандою»

Особи, які мали дисциплінарні стягнення, а також до яких ужито заходи дисциплінарного впливу протягом останнього року, не представлялись до нагородження **З.н.** Особі, нагородженій **З.н.**, видавали посвідчення встановленого зразка. Нагородженій посадовій особі митної служби України могла виплачуватися одноразова грошова винагорода за рахунок і в межах затвердженого фонду оплати праці відповідного митного органу. Вручення **З.н.** і посвідчення до нього проводилось в урочистій обстановці Головою ДМСУ або, за його розпорядженням, керівником митного органу, у якому працює нагороджена особа. Утрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавали. **З.н.** носять на правому боці грудей і розміщують нижче державних нагород і почесних звань з дотриманням установленої послідовності за наявності в нагородженого нагрудних знаків ДМСУ.

З.н. виготовляли штамповкою, мав форму круглої медалі діаметром 32 мм, на лицьовому боці якої в її верхній частині зображено емблему ДМСУ; у нижній частині – дві лаврових гілки; по центру – напис «За боротьбу з контрабандою». **З.н.** обрамлено бортиком з 12 заклепок щитового окуття. Усі зображення рельєфні. Зворотний бік **З.н.** плоский з бортиком по колу. **З.н.** виготовляється з томпаку, покритого гальванічним золотом. За допомогою кільця з вушком **З.н.** з'єднується з прямокутною колодкою у вигляді стрічки, що в нижній частині загострюється, завширшки 28 мм і завдовжки 40 мм. У верхній частині колодки є планка із зображенням у центрі емблеми ДМСУ в картуші. Стрічка **З.н.** муарова – синя з повздовжніми смужками зеленого та білого кольору: по краях дві зелені смужки по 2 мм; ближче до центру – біла смужка 2 мм; по центру – біла смужка 4 мм. На зворотному боці колодки є застібка для кріплення **З.н.** до одягу.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л.Р.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА ДОСЯГНЕННЯ В МИТНІЙ СПРАВІ» I, II СТУПЕНІВ (BADGE «FOR ACHIEVEMENTS IN CUSTOMS AFFAIRS») – був заохочувальною відзнакою ДМСУ, запровадженою у квітні 2008 р., яким нагороджували працівників ДМСУ, митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій (митні органи) за значні особисті досягнення при виконанні службових обов'язків із здійснення митної справи, високі показники в роботі, виявлену ініціативу та відповідальність під час виконання завдань, покладених на митні органи. Автори макету знака: Бузало В. Й., Пашко П. В., Сопов О. М., Тарасюк О. В., Шиян О. М.

Нагородження працівників митної служби України **З.н.** проводилось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ та керівників митних органів, у яких працюють особи, представлені до нагородження. У поданні зазначали трудові досягнення працівника, які були підставою для нагородження.

Працівники митної служби України, які мали дисциплінарні стягнення, а також до яких ужито заходи дисциплінарного впливу протягом останнього року, не представлялись до нагородження **З.н.** Пропозиції про нагородження **З.н.** I ступеня вносились, як правило, стосовно осіб, які раніше були нагороджені нагрудним знаком II ступеня.

Подання про нагородження розглядалось Головою ДМСУ. Про нагородження працівників митної служби України **З.н.** видавали наказ ДМСУ. Нагородженому працівнику митної служби України видавали посвідчення та **З.н.** установленого зразка, а

Нагрудний знак «За досягнення в митній справі» I ступеню

Нагрудний знак «За досягнення в митній справі» II ступеню

також могла бути виплачена одноразова грошова винагорода за рахунок і в межах затвердженого фонду оплати праці відповідного митного органу.

Вручення **З.н.** і посвідчення проводилось в урочистій обстановці Головою ДМСУ або, за його розпорядженням, керівником митного органу, у якому працює нагороджена особа. Утрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавали. **З.н.** носять з правого боку грудей і розміщують нижче державних нагород з дотриманням установленої послідовності за наявності в нагородженого нагрудних знаків ДМСУ.

З.н. мав форму хреста з розбіжними боками зеленого кольору, покладеного на підложку у вигляді прямого рівностороннього хреста, лапи якого залиті напівпрозорою світло-зеленою емаллю. Кожна лапа хреста по центру розсічена смужкою завширшки 3,5 мм. У центрі хреста окремою деталлю розташовано круглий медальйон жовтого металу із зображенням емблеми ДМСУ на тлі зеленої напівпрозорої емалі з обідком білої емалі, на якому по колу напис – «За досягнення в митній справі». Навколо медальйона розташовано вінок рослинного орнаменту, виконаний за технологією особливо точного вакуумного лиття.

З.н. I ступеня виготовляється з жовтого металу. **З.н.** II ступеня виготовляється з білого металу, медальйон – із жовтого металу. За допомогою кільця з вушком відзнака з'єднується з прямокутною колодкою у вигляді стрічки, що в нижній частині загострюється, завширшки 28 мм і завдовжки 40 мм. У верхній частині колодки є планка із зображенням у центрі емблеми ДМСУ в картуші. Стрічка **З.н.** муарова, з повздовжніми смужками зеленого, жовтого та білого кольору: по краях дві жовті смужки по 2 мм; ближче до центру білі – 2 мм; по центру – зелена смужка 20 мм з повздовжніми білими смужками: для I ступеня – одна біла смужка посередині завширшки 4 мм; для II ступеня – дві білих смужки посередині завширшки по 4 мм, розділені зеленою смужкою 4 мм. На зворотному боці колодки є застібка для кріплення **З.н.** до одягу.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л.Р.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА ЗАСЛУГИ» (BADGE «FOR MERITS») – заохочувальна відзнака ДМСУ, якою нагороджували працівників митної служби України, з червня 2004 р. за видатні особисті досягнення із захисту економічних інтересів держави, проявлену мужність і відвагу під час виконання службових обов'язків, вагомий внесок у розвиток і розбудову митної служби України. Автори макету знака: Романченко С. Г., Сопов О. М., Шиян О. М.

Нагородження працівників митної служби **З.н.** проводилось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ, керівників митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій. У поданні зазначали

Нагрудний знак «За заслуги»

відомості про трудові досягнення працівника, що були підставою для порушення клопотання.

Особи, до яких застосовано протягом останнього року роботи дисциплінарні стягнення та заходи дисциплінарного впливу, не представлялись до нагородження **З.н.** Про нагородження працівника **З.н.** видавали наказ ДМСУ. Особі, нагородженій **З.н.**, видавали посвідчення встановленого зразка.

Вручення **З.н.** та посвідчення до нього здійснювалось Головою ДМСУ або керівниками митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій. Особі, нагородженій **З.н.**, виплачували грошову винагороду за рахунок фонду оплати праці відповідного митного органу. У разі нагородження працівників митної служби України **З.н.** посмертно нагрудний знак, посвідчення, а також грошова винагорода передавалась сім'ї нагородженого.

Втрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавали. **З.н.** носиться на правому боці грудей і розміщується нижче державних нагород. **З.н.** має форму восьмипроменевої зірки білого металу. У центрі зірки розташовано круглий медальйон жовтого металу, на якому розташовано кадуцей на тлі зеленої емалі. По колу **З.н.** викарбовано напис: «За заслуги» літерами жовтого металу на тлі білої емалі. Нижню частину **З.н.** прикрашає стилізований орнамент з лавра. Медальйон покладено на картуш жовтого металу. Розмір зірки: 55 х 55 мм.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Пашко П.В.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА ЗВИТЯГУ» (BADGE «FOR COURAGE») – заохочувальна відзнака ДМСУ I, II, III ступенів, запроваджена у 2006 р., якою нагороджувались посадові особи ДМСУ, регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій (митні органи) за мужність і відвагу, професіоналізм,

Нагрудний знак «За звитягу» I ступеню

Нагрудний знак «За звитягу» II ступеню

Нагрудний знак «За звитягу» III ступеню

принциповість і наполегливість, вагомий особистий внесок у зміцнення економічної безпеки України. Автори макету знака: Нєсіна А. В., Пашко П. В., Сопов О. М., Шиян О. М. Нагородження нагрудними знаками проводилося, як правило, послідовно.

З.н. III ступеня нагороджувалися посадові особи митних органів, які при виконанні службових обов'язків, здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, у боротьбі з контрабандою та іншими порушеннями митних правил виявили безкомпромісність, наполегливість і принциповість, високий професіоналізм, завдяки чому було досягнуто позитивних результатів у протидії митним правопорушенням.

З.н. II ступеня нагороджувалися посадові особи митних органів, які, як правило, мають **З.н.** III ступеня та при виконанні службових обов'язків досягли високої результативності у розкритті і попередженні митних правопорушень; забезпечують захист економічних інтересів держави; виявили спроби незаконного переміщення товарів, валюти, історичних та культурних цінностей, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

З.н. I ступеня нагороджувалися посадові особи митних органів, які, як правило, мають **З.н.** II ступеня; які систематично виявляли високий професіоналізм під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, активно працювали у напрямі запобігання та припинення порушенням митних правил або завдяки діям яких було виявлено та припинено, незважаючи на перешкоди, спроби незаконного переміщення через митний кордон України отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів, а також контрабанди стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством установлено відповідні правила вивезення за межі України; а також за вагомий особистий внесок у зміцнення економічної безпеки України.

Нагородження посадових осіб митних органів **З.н.** проводилося за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ, керівників інших митних органів. Подання про нагородження розглядалися Головою ДМСУ. У поданні зазначали досягнення посадової особи, що стали підставою для порушення клопотання про нагородження. Особи, до яких протягом останнього року роботи застосовано дисциплінарні стягнення, до нагородження не представлялися. Про нагородження посадових осіб митної служби **З.н.** видавався наказ ДМСУ. Посадовій особі, нагородженій **З.н.**, видавалося посвідчення. Вручення **З.н.** проводилося в урочистій обстановці Головою ДМСУ або за його дорученням керівниками інших митних органів. Утрачені нагрудні знаки та посвідчення до них повторно не видаються. **З.н.** носили на правому боці грудей нижче державних нагород, з дотриманням установленої послідовності в розміщенні відзнак ДМСУ.

З.н. мав форму просіченого круга діаметром 32 мм, у якому вміщено зображення емблеми ДМСУ. По бортику відзнаки напис «Державна митна служба України». Усі зображення і написи рельєфні. **З.н.** I ступеня виготовлявся з позолоченої латуні, II ступеня – з білого металу, III ступеня – з бронзи. На зворотному боці **З.н.** в нижній частині бортика напис «За звитягу». За допомогою кільця з вушком **З.н.** з'єднується з прямокутною колодкою у вигляді стрічки, що в нижній частині загострюється. Розмір колодки: довжина – 45 мм, ширина – 28 мм. У верхній частині колодки є планка із зображенням у центрі емблеми ДМСУ. Планки **З.н.** виготовляються відповідно до металу для кожного ступеня **З.н.** На зворотному боці колодки є застібка для кріплення до одягу. Стрічка заохочувальної відзнаки шовкова муарова зеленого кольору з поздовжніми білими смужками: для I ступеня – з двома білими смужками посередині шириною по 7 мм кожна і однією зеленою між ними смужкою шириною 2 мм; для II ступеня – з трьома білими смужками посередині шириною по 4 мм кожна і двома зеленими між ними смужками шириною по 2 мм кожна; для III ступеня – з чотирма білими смужками посередині, з яких крайні мають ширину 3 мм, а внутрішні – 2 мм, і трьома зеленими смужками між ними шириною по 2 мм кожна.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л. Р.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА МИТНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ» I, II СТУПЕНІВ (BADGE «FOR CUSTOMS SECURITY OF THE STATE») – був заохочувальною відзнакою ДМСУ, яку було запроваджено у квітні 2008 р. та якою нагороджували працівників ДМСУ, митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій (митні органи) за забезпечення своєчасної та у повному обсязі сплати у державний бюджет податків і зборів, а також інших осіб за сприяння митним органам в захисті прав споживачів товарів, протидії проявам корупції, хабарництва й інших службових зловживань у митній службі України. Автори макету знака: Бузало В. Й., Пашко П. В., Сопов О. М., Тарасюк О. В., Шиян О. М.

Нагородження **З.н.** проводилось, як правило, послідовно. Нагородження працівників митної служби України нагрудним знаком проводилось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ та керівників митних органів, у яких працюють особи, представлені до нагородження. У поданні зазначали трудові досягнення працівника, які були підставою для нагородження. Працівники митної служби України, які мали дисциплінарні стягнення, а також до яких ужито заходів дисциплінарного впливу протягом останнього року, не представлялись до нагородження нагрудним знаком.

Подання про нагородження розглядалося Головою ДМСУ. Про нагородження осіб **З.н.** видавався наказ ДМСУ. Вручення **З.н.** і посвідчення до нього проводилось в урочистій обстановці Головою ДМСУ або, за його розпорядженням, керівником митного органу. Утрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавались.

Позбавлення працівника митної служби України **З.н.** здійснювалось на підставі наказу ДМСУ при звільненні з митної служби України за вчинок, який ганьбить його як державного службовця або дискредитує митну службу України, а також у разі визнання працівника митної служби України винним у скоєнні злочину за рішенням суду. Рішення про позбавлення **З.н.** оскарженню не підлягало. **З.н.** і посвідчення до нього, що належали працівнику митної служби України до позбавлення його цієї відзнаки, підлягали поверненню у ДМСУ.

З.н. носять на правому боці грудей і розміщують нижче державних нагород і почесних звань з дотриманням установленої послідовності за наявності в нагородженого нагрудних знаків ДМСУ. **З.н.** має форму хреста з розбіжними боками зеленого кольору, поверх якого покладено сяйво у вигляді 16 стилізованих мечів. У центрі хреста окремою деталлю розташовано круглий медальйон із зображенням емблеми ДМСУ на тлі зеленої напівпрозорої емалі з обідком білої емалі, на якому по колу напис – «За митну безпеку держави». Навколо медальйона розташовано лавровий вінок. **З.н.** I ступеня виготовляється з жовтого металу. **З.н.** II ступеня виготовляється з білого металу. Зворотний бік **З.н.** плоский з вигравіруваним номером і застібкою для кріплення до одягу.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л.Р.

Нагрудний знак «За митну безпеку держави» I ступеню

Нагрудний знак «За митну безпеку держави» II ступеню

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ» (BADGE «FOR DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL RELATIONS») – заохочувальна відзнака ДМСУ, запроваджена у квітні 2008 р.,

Нагрудний знак
«За розвиток міжнародних зв'язків»

якою нагороджували посадових осіб ДМСУ, митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій (митні органи) за впровадження сучасних методів міжнародної практики діяльності митної служби України, підготовку та забезпечення виконання міжнародних договорів України з питань митної справи, а також інших осіб за плідну співпрацю, активну допомогу митним органам у виконанні завдань із захисту економічних інтересів держави, розвитку міжнародного митного співробітництва. Автори: Бузало В. Й., Пашко П. В., Сопов О. М., Тарасюк О. В., Шиян О. М.

Нагородження посадових осіб митної служби України нагрудним знаком проводилось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ та керівників митних органів, у яких працюють особи, представлені до нагородження. У поданні зазначали трудові досягнення працівника, які були підставою для нагородження. Про нагородження осіб **З.н.** видавали наказ ДМСУ. Вручення **З.н.** і посвідчення до нього проводилось Головою ДМСУ або, за його розпорядженням, керівником митного органу.

Утрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавався. **З.н.** носять з правого боку грудей і розміщують нижче державних нагород з дотриманням установленої послідовності за наявності в нагородженого нагрудних знаків ДМСУ.

З.н. виготовлявся з латуні за технологією особливо точного вакуумного лиття, має форму просіченого круга діаметром 32 мм, на лицьовому боці якого, на фоні стилізованого зображення земної кулі, розміщено ажурну емблему ДМСУ. По колу **З.н.** на тлі зеленої напівпрозорої емалі – напис «За розвиток міжнародних зв'язків». Покриття – гальванічне золото. За допомогою кільця з вушком **З.н.** з'єднується з прямокутною колодкою у вигляді стрічки, що в нижній частині загострюється, завширшки 28 мм і завдовжки 40 мм. У верхній частині колодки є планка із зображенням у центрі емблеми ДМСУ в картуші. Стрічка **З.н.** муарова – жовта, з повздовжніми смужками зеленого кольору: одна по центру – 10 мм і на відстані 5 мм від неї ще дві по 2 мм кожна. На зворотному боці колодки є застібка для кріплення нагрудного знака до одягу.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л.Р

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА СПРИЯННЯ МИТНИМ ОРГАНАМ УКРАЇНИ» (BADGE «FOR ASSISTANCE TO CUSTOMS AUTHORITIES OF UKRAINE») – заохочувальна відзнака ДМСУ, запроваджена у 2006 р., якою нагороджувались особи за активну допомогу митним органам України у виконанні завдань із захисту економічних інтересів держави. Автори макету знака: Рувін О. Г., Сопов О. М., Шиян О. М.

Нагородження працівників митної служби України **З.н.** проводилось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ, керівників митних органів та організацій. У поданні зазначали відомості про трудові досягнення працівника, що стали підставою для порушення клопотання. Про нагородження осіб **З.н.** видавали наказ ДМСУ. Особі, нагородженій **З.н.**, видавали посвідчення встановленого зразка. Вручення нагрудного знака та посвідчення до нього здійсню-

Нагрудний знак
«Сприяння митним органам України»

валось Головою ДМСУ або керівниками митних органів, організацій. Втрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавались. **З.н.** носиться з правого боку грудей і розміщується нижче державних нагород.

З.н. має форму рівностороннього хреста. Сторони хреста мають прямокутну форму з прямокутними просвітами. Хрест виконано з металу жовтого кольору. Лапи хреста заповнено зеленою емаллю. У центрі хреста розташовано круглий щит жовтого металу, у центрі якого розташовано кадуцей на тлі зеленої емалі. Щит покладено на картуш. По діагоналях хреста розташовані ключі жовтого металу. Хрест покладено на лавровий вінок білого металу, який переплетено з лапами хреста. Розмір хреста 43 х 43 мм. За допомогою кільця з вушком хрест з'єднується з колодкою, що має форму прямокутної трапеції. Розмір колодки: довжина 45 мм, ширина 28 мм. Стрічка кріпиться до металевої планки завширшки 6 мм, на лицьовому боці якої розташована емблема ДМСУ. На звороті планки розташовано кріплення до одягу. Стрічка нагрудного знака білого кольору з поздовжньою зеленою смугою завширшки 8 мм посередині, по краях якої розташовані жовті смуги завширшки 2 мм, та жовтими смугами по боках стрічки завширшки 2 мм.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Пашко П.В.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА СУМЛІННУ СЛУЖБУ В МИТНИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ» (BADGE «FOR HONORABLE SERVICE IN THE CUSTOMS BODIES OF UKRAINE») – заохочувальна відзнака ДМСУ I, II, III ступенів, запроваджена у червні 2004 р., якою нагороджувались працівники митної служби, які пропрацювали в митних органах, спеціалізованих митних установах і організаціях відповідно 20, 15, 10 років. Автори макету знака: Бузало В. Й., Пашко П. В., Сопов О. М., Тарасюк О. В., Шиян О. М.

Нагородження працівників митної служби **З.н.** проводилось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ, керівників митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій. У поданні зазначали відомості про трудові досягнення, вислугу років та відсутність у працівника дисциплінарних стягнень за останній рік. Особи, до яких застосовано протягом останнього року роботи дисциплінарні стягнення та заходи дисциплінарного впливу, не представлялись до нагородження нагрудним знаком.

Про нагородження осіб **З.н.** видавався наказ ДМСУ. Особі, нагородженій **З.н.**, видавали посвідчення встановленого зразка. Вручення **З.н.** та посвідчення до нього здійснювалось Головою ДМСУ або керівниками митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій. Втрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавали. **З.н.**

Нагрудний знак «За сумлінну службу в митних органах України» I ступеню

Нагрудний знак «За сумлінну службу в митних органах України» II ступеню

Нагрудний знак «За сумлінну службу в митних органах України» III ступеню

носиться на правому боці грудей і розміщується нижче державних нагород.

З.н. має форму кола діаметром 32 мм. На лицьовому боці **З.н.** розміщено емблему ДМСУ; на круглому щиті розміщено кадуцей, перехрещений двома ключами, на тлі смарагдової (зеленої) емалі. Щит покладено на картуш, який охоплює лавровий вінок. На зворотному боці **З.н.** по колу викарбовано напис: «Державна митна служба України» та розташовано лаврову гілку. Крім того, викарбовано напис: «За сумлінну службу». **З.н.** має випуклий бортик. Відзнака I ступеня виготовлялась з позолоченої латуні, II ступеня – з нікельованої латуні, III ступеня – з латинованої латуні. За допомогою кільця з вушком **З.н.** з'єднується з колодкою, що має форму прямокутної трапеції, типу «французька». Розмір колодки: довжина – 45 мм, ширина – 28 мм. Колодка «м'яка», кріпиться до металевої накладки, яку розташовано у верхній частині колодки. На лицьовому боці накладки зображено емблему ДМСУ. На звороті накладки розташовано кріплення до одягу. Матеріали та покриття накладок однакові з медалями відповідних ступенів. Стрічка нагрудного знака смарагдового кольору з поздовжніми зеленими смугами завширшки 12 мм посередині та білими смугами завширшки 2 мм по боках: для I ступеня – з однією зеленою смугою посередині завширшки 6 мм, для II ступеня – з двома зеленими смугами посередині завширшки 3 мм, для III ступеня – з трьома зеленими смугами посередині завширшки 2 мм.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л.Р.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗОЛОТА ЗІРКА «ЗА ЗАСЛУГИ»» (BADGE «GOLDEN STAR «FOR MERITS»») – найвища відзнака ДМСУ, запроваджена у 2006 р., якою нагороджувались посадові особи митної служби України за видатні особисті досягнення в галузі митної справи, виявлену трудову доблесть, мужність і відвагу під час виконання службових обов'язків, вагомий вклад у розбудову митної служби країни та виконання завдань із захисту економічних інтересів держави. Автори макету знака: Бузало В. Й., Пашко П. В., Сопов О. М., Тарасюк О. В., Шиян О. М.

Висунення кандидатур для нагородження **З.н.** здійснювалось заступниками Голови ДМСУ, директорами департаментів ДМСУ, начальниками регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій.

Подання про нагородження надавались колегії ДМСУ для розгляду та прийняття рішення. У поданні зазначалися заслуги працівника, що стали підставою для порушення клопотання. Особи, які мали дисциплінарні стягнення протягом останнього року роботи, до нагородження нагрудним знаком не представлялися. Рішення колегії ДМСУ про нагородження посадових осіб митної служби нагрудним знаком приймалось після попереднього розгляду матеріалів комісією з розгляду та аналізу матеріалів про нагородження та заохочення працівників митної служби та затверджувалось наказом Голови ДМСУ.

Нагрудний знак «Золота зірка «За заслуги»»

Після підписання наказу про нагородження працівника **З.н.** йому видавався **З.н.** і посвідчення до нього. Вручення **З.н.** проводилось в урочистій обстановці Головою ДМСУ або за його дорученням керівниками регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій. Посадовим особам митної служби, нагородженим **З.н.**, надавалась грошова винагорода за рахунок фонду оплати праці відповідного митного органу, спеціалізованої митної установи та організації. У разі нагородження посадових осіб митної служби України **З.н.** посмертно нагрудний знак, посвідчення, а також грошова винагорода передавались сім'ї нагородженого. Прізвища осіб, які нагороджені **З.н.**, заносились до Книги пошани ДМСУ. Про вручення **З.н.** складався протокол, який зберігався в Департаменті кадрової роботи ДМСУ.

Позбавлення посадової особи митної служби **З.н.** здійснювалось на підставі наказу ДМСУ при звільненні з митної служби за вчинок, який ганьбить його як державного службовця або дискредитує митну службу, а також у разі визнання посадової особи винною у скоєнні злочину, що підтверджувалось рішенням суду. Рішення про позбавлення **З.н.** оскарженню не підлягало. **З.н.** та посвідчення до нього, що належали посадовій особі митної служби до позбавлення її цієї відзнаки, підлягали поверненню до ДМСУ. Утрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавались. **З.н.** носиться на правому боці грудей нижче державних нагород, першим серед відзнак ДМСУ.

З.н. виготовляється із жовтого металу, має форму восьмипроменевої зірки, у центрі якої круглий медальйон із зображенням емблеми ДМСУ в обрамленні декоративного картуша. Медальйон має обідок білої емалі, на якому у верхній частині напис «За заслуги», у нижній частині – стилізоване зображення лаврової гілки. В снові променів зірки із зовнішнього боку картуша симетрично розміщено кришталеві камені: чотири прямокутної форми розміром 3 х 7 мм і чотири круглої – діаметром 3,5 мм. Усі зображення і написи рельєфні, пружки медальйона – жовтого металу. Розмір **З.н.**: 60 х 60 мм. Зворотний бік нагрудного знака має застібку для кріплення знака до одягу та вигравіруваний порядковий номер.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Прус Л.Р.

ЗНАК НАГРУДНИЙ «ПОЧЕСНИЙ МИТНИК УКРАЇНИ» (BADGE «HONORARY CUSTOMER OFFICER OF UKRAINE») – заохочувальна відзнака Держмиткому України (з 1997 – ДМСУ), запроваджена у квітні 1996 р., якою нагороджувались працівники митних органів за вмілу організацію роботи і високі показники в службовій діяльності, зразкове виконання службового обов'язку і виявлену при цьому ініціативу, особисту мужність і самовідданість, а також громадяни, які внесли вагомий вклад у розвиток та розбудову митної системи

Нагрудний знак «Почесний митник України» (до 2004 р.)

Нагрудний знак «Почесний митник України» (з 2004 р.)

та особисто сприяли захисту економічних інтересів України. З 2008 р. **З.н.** нагороджували працівників митних органів, організацій, науково-дослідної установи, спеціалізованих вищих навчальних закладів, які пропрацювали в митній службі України 10 і більше років, за вмілу організацію роботи та високі показники в службовій діяльності, зразкове виконання службових обов'язків і виявлену при цьому ініціативу, особисту мужність і самовідданість при виконанні завдань, покладених на митну службу України, а також колишні працівники митної служби України.

З.н. носиться на правому боці грудей і розміщується нижче державних нагород.

З.н. у 1996 – 2004 рр. виготовлявся зі сплаву жовтого кольору і мав форму витягнутого по вертикалі та вигнутого назовні еліпса висотою 50 мм і шириною в центральній частині 38 мм. На лицьовій стороні знак мав плоску окантовку загальною шириною 5 мм та розміщену по її внутрішньому краю рельєфну окантовку з витої стрічки.

У центрі еліпса, залитого емаллю блакитного кольору, знаходився п'ятикутний щит видовженої форми, покритий емаллю малинового кольору. На щиті – рельєфне стилізоване зображення Золотих воріт, в арці яких розміщено символ Державної митної служби України – Кадуцей. Розміри щита: по вертикалі – 30 мм, по горизонталі – 20 мм. Вгорі та внизу знак охоплювала стрічка з рельєфним написом «Почесний митник України». Зворотний бік знака ввігнутий з вигравійованим номером знака та шпилькою для прикріплення його до одягу.

Автори макету **З.н.** (2004 р.): Рувін О.Г., Сопов О.М., Шиян О.М. **З.н.** мав форму рівностороннього хреста з розширеними лапами, виконаного із золотистого металу. Сторони хреста заповнені зеленою емаллю. На сторони покладено кадуцей золотистого металу. Розмір хреста: 40 х 40 мм. У центрі хреста, на круглому щиті розташовано тризуб на білому тлі. Навколо тризуба розміщено напис: «Почесний митник»; напис розташовано на тлі зеленої емалі. Щит покладено на картуш золотистого металу. По діагоналях хреста розташовано ключі золотистого металу. Хрест покладено на «сяйво» сріблястого металу. За допомогою кільця з вушком хрест з'єднується з колодкою, що має форму прямокутної трапеції, типу «французька». Розмір колодки: довжина – 45 мм, ширина – 28 мм. Стрічка кріпиться до металевої накладки, яку розташовано у верхній частині колодки. На лицьовому боці накладки зображено емблему ДМСУ. На звороті накладки розташовано кріплення до одягу. Планка золотистого металу завширшки 6 мм. Стрічка **З.н.** білого кольору з поздовжньою зеленою смугою завширшки 8 мм посередині, по краях якої розташовані жовті смуги завширшки 2 мм, та жовтими смугами по боках стрічки завширшки 2 мм.

Нагородження працівників митної служби **З.н.** проводилось за поданням заступників Голови ДМСУ, керівників структурних підрозділів ДМСУ, керівників митних органів, організацій, науково-дослідної установи, спеціалізованих вищих навчальних закладів. У поданні зазначали відомості про трудові досягнення працівника, що стали підставою для порушення клопотання. Особи, до яких застосовано протягом останнього року роботи дисциплінарні стягнення та заходи дисциплінарного впливу, не представлялись до нагородження **З.н.**

Про нагородження працівника **З.н.** видавався наказ ДМСУ. Особі, нагородженій нагрудним знаком, видалось посвідчення встановленого зразка.

Вручення **З.н.** та посвідчення до нього здійснювалось Головою ДМСУ або керівниками митних органів, організацій, науково-дослідної установи, спеціалізованих вищих навчальних закладів. У трудовій книжці нагородженого працівника кадровою службою робився відповідний запис із зазначенням дати та номера наказу про нагородження. Особі, нагородженій **З.н.**, виплачувалась грошова винагорода за рахунок фонду оплати праці відповідного митного органу. Повторне нагородження **З.н.** не проводилось. Втрачений **З.н.** і посвідчення до нього повторно не видавались. **З.н.** носиться на правому боці грудей і розміщується нижче державних нагород.

Відповідно до Указу Президента України від 31.05.2012 № 365/12 «Про відомчі заохочувальні відзнаки» цю відзнаку було скасовано.

Пашко П.В.

ЗНАК РОЗПІЗНАВАЛЬНИЙ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ (DISTINGUISHING SIGN OF CUSTOMS BODIES OF UKRAINE) – круг синього кольору з жовтою каймою із зображенням на синьому полі кадуцея жовтого кольору, висота якого становить 2/3 загального діаметра круга. Ширина кайми дорівнює 1/12 діаметра круга. Відстань від верхнього краю кадуцея до кайми дорівнює 1/8 діаметра круга, а від нижнього його краю до кайми – 1/24 діаметра.

Затверджений Постановою ВРУ від 04.04.1997 № 181/97-ВР «Про затвердження описів прапора та розпізнавального знака митних органів України».

Фрадинський О.А.

ЗНАК ТОВАРНИЙ (TRADEMARK) – зареєстрована у встановленому порядку позначка, яка проставляється на товарі або на його упаковці та служить для розрізнення товарів однієї фірми від товарів інших фірм. **З.т.** призначений для сприяння реалізації товарів на ринку. **З.т.** не повинен містити у складі своїх елементів емблем, гербів та прапорів держав, урядів, міжнародних організацій, інших геральдичних позначень, географічних назв, опису товарних властивостей ви-

робу через те, що вони не можуть бути об'єктом виключної власності. **З.т.** може бути образотворчим, словесним, об'ємним, а також може бути комбінацією цих ознак. Він не може бути схожим на вже відомі або замовлені для реєстрації знаки, а тим більше бути рівноцінним з ними. У кожній країні, де фірма має намір використати **З.т.**, він повинен бути зареєстрованим. Розробка нового **З.т.** і намагання фірми зареєструвати його є її комерційною таємницею, разом із контрактними цінами, особливими умовами угод, «ноу-хау». Використання **З.т.** у міжнародній практиці регулюється угодами, зокрема Мадридською угодою про міжнародну класифікацію виробів і послуг для реєстрації знаків.

Петров О.П.

ЗНАК ТОРГОВИЙ (TRADEMARK/BRAND NAME) – будь-яке слово, ім'я, символ або засіб, використаний виробником або продавцем для ідентифікації своїх товарів і послуг та їх відмінності від конкуруючих продуктів. **З.т.** був в основному результатом промислової революції, коли продаж товарів набував національних та міжнародних масштабів. На підставі цього, коли виробники вступали у безпосередній контакт зі своїми споживачами, не було сумнівів про джерело продукту. Розвиток широкомасштабних ринків зажадав застосування символіки, що визначає таке джерело. **З.т.** у сполученні з комерційною рекламою є одним з найважливіших засобів конкурентної боротьби на ринку. Особливий різновид **З.т.** становлять словесні знаки, що вміщені у спеціальні назви товару або в сполучення слів, вимова яких не викликає труднощів.

Петров О.П.

ЗНАКИ МАРКУВАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ (SIGNS FOR MARKING OPERATING). У процесі виготовлення і реалізації продукції використовують символи з метою їх маркування: товарний знак і торгова марка; знак відповідності та якості; попереджувальний знак (R і S коди); екологічний знак; експлуатаційний знак; штрих-код тощо.

Крім штрихових кодів для маркування товарів використовуються додаткові знаки: компонентні знаки – вказують на використання харчових домішок або інших компонентів (знак «E (з числовим значенням)» вказує на використання харчових домішок з хімічними складовими); розмірні знаки – позначають величину, визначальну кількісну особливість товару («V» – обсяг, «E» – маса нетто; поруч з розмірними знаками вказується фактичний розмір); експлуатаційні знаки – пояснюють споживачам правила використання, обробки виробів, монтажу обладнання. **З.м.е.** наносяться на етикетку, ярлик, бирку, упаковку, контрольну стрічку або безпосередньо на товар; маніпуляційні знаки – інформують про прийоми поводження з виробом; попереджувальні знаки – призначені для інформування про можливу небезпеку товару для навколишнього середовища та споживача під час використання продукції забезпечення безпеки навколишнього середовища, а також споживача під час використання продукції, яка може бути небезпечною; міжнародні стандарти маркування та класифікації небезпечної продукції поділяють такі знаки на попереджуючі про небезпеку і попереджуючі про безпечне використання; екологічні знаки – інформують про рівень екологічної чистоти придбаної продукції.

Нижче наведено деякі приклади та пояснення щодо експлуатаційних знаків маркування одягу.

	Суха чистка (хімчистка) / Dry clean.
	Не піддавати хімчистці. Хімчистка не дозволена / Do not dry clean.
	Суха чистка з будь-яким розчинником / Dry clean, any solvent.
	Суха чистка з будь-яким розчинником. Чистка з використанням вуглеводню, хлорного етилену, монофлотрихлорметану / Dry clean.
	Дозволено відбілювати / Bleach (if needed).
	Не можна відбілювати / Do not bleach.

Кузьмін О.Є., Несторишен І.В.

ЗНИЩЕННЯ ВИЛУЧЕНОЇ З ОБІГУ ПРОДУКЦІЇ (DESTRUCTION OF GOODS WITHDRAWN FROM CIRCULATION) – механічна, фізико-хімічна, біологічна або інша обробка та розміщення (захоронення) продукції або її залишкових компонентів у спеціально визначених місцях.

Існують встановлені чинним законодавством України певні умови знищення окремих категорій товарів, зокрема неякісної та небезпечної продукції, що поміщена у митний режим знищення або руйнування та відповідно перебуває під митним контролем митних органів.

Знищенню з урахуванням ступеня зносу та фактичного стану підлягає майно, якість якого не відповідає вимогам стандартів, небезпечне у санітарно-епідемічному відношенні або яке не пройшло відповідного випробування, карантинної обробки чи не придатне для реалізації.

Способи знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної харчової продукції, продовольчої сировини і супутніх матеріалів визначаються за погодженням із санітарно-епідеміологічною служ-

бою МОЗ та службою ветеринарної медицини Мінагрополітики.

Порядок, умови та правила знищення конкретних видів вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції розробляються та затверджуються спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади в межах їх повноважень.

Продукти харчування, які визнані непридатними для вживання в їжу людям і є безпечними у санітарно-епідемічному відношенні, за відповідним рішенням санітарно-епідеміологічної та ветеринарної служби, якщо вони походять з країн, адміністративна територія яких є благополучною в епізоотичному відношенні, можуть бути передані на корм тваринам та здійснюється на безоплатній основі.

Знищення спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів здійснюється за рішенням та під контролем визначеної законодавством комісії, з дотриманням таких вимог: рішення про знищення спирту етилового та алкогольних напоїв приймається з урахуванням економічної доцільності їх промислової переробки, вмісту спирту, з обсягу вилученої партії, витрат на транспортування, а в разі необхідності – на підставі висновків залучених органів та підприємств таких як територіальні органи Мінекономрозвитку, Держветфітослужби та державних підприємств – виробників спирту; знищення спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів здійснюється за погодженням з державною санітарно-епідеміологічною службою шляхом руйнування, спалювання, фізико-хімічної, біологічної або іншої обробки відповідно до вимог законодавства. Комісія приймає рішення про знищення спирту етилового та алкогольних напоїв, якщо їх переробляти економічно недоцільно.

Тютюнові вироби, вміщені в упаковку (тару), знищуються в упаковці (тарі), в якій вони знаходяться.

Методи знищення продукції повинні відповідати певним вимогам: забезпечувати дотримання законодавства про захист санітарного та епідемічного благополуччя населення та охорону навколишнього природного середовища, а саме виключати можливість утворення токсичних, отруйних, шкідливих і потенційно небезпечних речовин та відходів; виключати можливість подальшого відновлення первинних споживчих властивостей продукції або використання її за призначенням; виключати можливість підміни продукції, яка підлягає знищенню.

Підприємства, що здійснюють **З.в.о.п.**, підлягають в установленому порядку атестації виробництва на відповідність обов'язковим вимогам, що встановлені нормативно-правовими актами та нормативними документами щодо поводження з окремими видами речовин, матеріалів та предметів, охорони навколишнього природного середовища, а також на відповідність санітарним і пожежним нормам, правилам та нормативам екологічної безпеки. Порядок атестації виробництва підприємств, що здійснюють **З.в.о.п.**, встановлюється Держстандартом, який у межах своєї компетенції забезпечує ведення реєстру підприємств, виробництво яких атестовано на право здійснення робіт щодо **З.в.о.п.**

Існують певні вимоги до підприємств, що здійснюють **З.в.о.п.**, а саме: вони зобов'язані забезпечувати належні безпечні для здоров'я людини та довкілля умови **З.в.о.п.**; забезпечувати **З.в.о.п.** з додержанням вимог відповідних нормативно-правових актів і нормативних документів; вести облік надходження, а також **З.в.о.п.**; забезпечувати професійну підготовку, постійне підвищення кваліфікації та проведення атестації фахівців; своєчасно інформувати органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також населення через засоби масової інформації про аварії та екстремальні ситуації на підприємстві; своєчасно та кваліфіковано проводити ліквідацію аварій та екстремальних ситуацій на підприємстві; виконувати вимоги відповідних нормативних документів щодо переробки, утилізації або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції; не допускати несанкціонованого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції і зберігання такої продукції в непередбачених місцях.

Оплата робіт, пов'язаних зі **З.в.о.п.** здійснюється власниками цієї продукції. Особи, винні в порушенні законодавства про **З.в.о.п.**, несуть згідно із законом дисциплінарну, адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність

Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею відповідно до норм міжнародного права.

Корнійчук О.О.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ (LIABILITIES) – правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. **З.** має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості.

Характерними рисами зобов'язального правовідношення, що відрізняють його від речових правовідносин, є наявність визначеного кола осіб-учасників зобов'язання – суб'єктів зобов'язання (боржника та кредитора), а також його особливого об'єкта цивільно-правового обов'язку боржника перед кредитором і, відповідно, права вимоги кредитора до боржника.

У **З.** мають бути чітко визначені його суб'єкти

та конкретизований його об'єкт. Відсутність або невизначеність (недостатня визначеність) зазначених елементів зобов'язання може бути підставою для оспорювання (або невизнання) факту виникнення зобов'язальних правовідносин. Основним юридичним фактом, на підставі якого виникають зобов'язальні правовідносини, є цивільно-правовий договір. Договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ЦКУ). Окрім договору, підставою виникнення зобов'язання можуть бути й інші правочини (односторонні правочини). Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами (ЦКУ). Односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила (заповіт).

З. також можуть виникати в силу створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності, у зв'язку із заподіянням шкоди іншій особі або безпосередньо з актів цивільного законодавства. Необхідно зауважити, що ЦКУ не містить вичерпного переліку юридичних фактів, на підставі яких виникають цивільні права та обов'язки. У силу **З.** його пасивний суб'єкт (боржник) може взяти на себе не тільки позитивний обов'язок у вигляді вчинення певної дії, зокрема, передати майно, виконати обумовлену з кредитором роботу тощо, але й обов'язок утриматися від вчинення таких дій.

ГКУ передбачає можливість існування «господарських зобов'язань». Переважна частина господарських **З.** є різновидом цивільних **З.** Під господарськими **З.** ГКУ розуміє **З.**, що виникають між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин з підстав, передбачених ГКУ, в силу яких один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку. Правильна кваліфікація **З.** (його віднесення до цивільних або, навпаки, до господарських зобов'язань) відіграватиме вирішальну роль для визначення правового регулювання таких зобов'язальних відносин – для встановлення порядку зміни або припинення **З.**, для вирішення питання про відповідальність за порушення **З.**, для визначення диспозитивних норм, що мають застосовуватися до **З.**, тощо.

Пунда О.О.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ГОРИЗОНТАЛЬНІ (HORIZONTAL LIABILITIES) – зобов'язання, що приймаються договірними сторонами Генеральної угоди з торгівлі послугами по відношенню до усіх секторів послуг. **З.г.** є предметом переговорів для країни, що бажає приєднатись до СОТ і входять до єдиного пакету. До **З.г.** зокрема належать: надання режиму найбільшого сприяння, забезпечення принципу транспарентності, регулювання діяльності монополій та ексклюзивних постачальників послуг, питання внутрішнього регулювання, процедури вирішення суперечок, зміни обсягу і рівня зобов'язань.

Яковенко О.В.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ КОМАНДИРА СУДНА ПРО ЗВОРОТНЕ ВИВЕЗЕННЯ (УВЕЗЕННЯ) ПОВІТРЯНОГО СУДНА НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ (LIABILITIES OF COMMANDER OF THE AIRCRAFT ABOUT RE-EXPORT (RE-IMPORT) OF THE AIRCRAFT INTO THE CUSTOMS TERRITORY UKRAINE) – письмовий документ встановленої форми, що подається командиром повітряного судна митному органу під час митного контролю та оформлення. Містить інформацію про прізвище, ім'я, по батькові, громадянство командира повітряного судна, номер посвідчення члена екіпажу, ким видано, зобов'язання у передбачений термін ввезти (вивезти) повітряне судно, тип та бортовий номер судна, назву експлуатанта, відмітку про ознайомлення із окремими статтями МКУ, реєстраційний номер, місце для проставлення штампу «під митним контролем», та місце про зняття **З.** із контролю.

Командиром повітряного судна подаються два примірники **З.** Допускається подання митному органу **З.**, заповненого англійською чи російською мовою та/або за формою, перекладеною на англійську мову. Один примірник залишається у справах митного органу на контролі, а другий передається командиру повітряного судна для подання митному органу при його зворотному вивезенні (ввезенні).

Якщо під час виконання міжнародного рейсу повітряне судно здійснює внутрішні перевезення

пасажирів і товарів територією України: **3.** (про зворотне вивезення за межі митної території України) оформлюється митним органом у першому міжнародному аеропорту прибуття повітряного судна на митну територію України та передається командиром митному органу в останньому міжнародному аеропорту відправлення з митної території України; **3.** (про зворотне ввезення на митну територію України) оформлюється митним органом в останньому міжнародному аеропорту відправлення з митної території України та передається командиром митному органу в першому міжнародному аеропорту прибуття на митну територію України. Оформлене митним органом **3.** зберігається в окремій справі митного органу та знімається з контролю після його виконання командиром.

Митний орган, якому було надане **3.**, ставить його на контроль шляхом унесення до програмно-інформаційного комплексу (ПІК) інформації про строк повернення цього судна і зазначення в примірнику **3.**, що залишилося у справах митного органу на контролі, реєстраційного номера, присвоєного в ПІК інформації про виліт з аеропорту України/приліт в аеропорт України судна, щодо якого було надано **3.**

Інформація про виконання **3.** вноситься до ПІК посадовою особою митного органу, у зоні діяльності якого розташований аеропорт, через який було здійснено зворотне вивезення (ввезення) судна, шляхом зазначення дати його оформлення, коду структурного підрозділу митного органу, яким було оформлено **3.**, номера особистої номерної печатки посадової особи, яка здійснила митний контроль і митне оформлення судна, і реєстраційного номера, присвоєного в ПІК інформації про виліт з аеропорту України (приліт в аеропорт України).

Для зняття **3. і**з контролю у відповідному його полі проставляються такі відмітки: якщо аеропорт зворотного вивезення судна збігається з аеропортом його увезення (аеропорт зворотного ввезення судна збігається з аеропортом його вивезення), то посадова особа митного органу, у зоні діяльності якого розташований цей аеропорт, проставляє на обох примірниках **3.** відбиток особистої номерної печатки; якщо зворотне ввезення (вивезення) судна відбулося через інший аеропорт, ніж аеропорт вивезення (увезення), то посадова особа митного органу, яка здійснила митний контроль і митне оформлення судна після прибуття (при вибутті), проставляє на **3.**, поданому командиром, відбиток особистої номерної печатки. Посадова особа митного органу, у справах якого **3.** перебуває на контролі, на підставі інформації в ПІК зазначає на цьому **3.** дату оформлення судна, номер особистої номерної печатки посадової особи, яка здійснила митний контроль і митне оформлення, реєстраційний номер, присвоєний у ПІК інформації про виліт в аеропорт України (виліт з аеропорту України), і засвідчує запис відбитком особистої номерної печатки.

З урахуванням мети тимчасового ввезення (вивезення) судна та інших обставин строк, зазначений у **3.**, може бути продовжений митним органом, якому було надане це **3.**, чи митним органом, у зоні діяльності якого перебуває це судно, на підставі обґрунтованої заяви його командира або перевізника (експлуатанта) про продовження строку тимчасового ввезення (вивезення), без пред'явлення митному органу цього судна.

Якщо внаслідок дії форс-мажорних обставин, судно неможливо пред'явити митному органу, то разом із заявою командир або перевізник (експлуатант) повинен подати митному органу, якому було надано **3.**, документи, що засвідчують причини неможливості його пред'явлення, видані відповідними державними органами та легалізовані консульською установою України в країні, де сталася подія під час перебування (польоту).

Продовження строку тимчасового ввезення (вивезення) ПС здійснюється шляхом накладення начальником митного органу чи уповноваженою ним особою відповідної резолюції на заяві, а також унесення інформації до ПІК. На примірнику **3.**, що перебуває на контролі в митному органі, учиняється відповідний запис («Продовжено до ___.___.20__ р.»); код митного органу, яким було продовжено строк зворотного ввезення (вивезення) судна.

У разі виявлення фактів порушення **3.** протокол про порушення митних правил складається митним органом, посадова особа якого виявила це порушення. Якщо **3.** не надавалося, але після закінчення одного року з дати тимчасового ввезення (вивезення) судна інформація про його зворотне вивезення (ввезення) відсутня в ПІК, то митний орган негайно вживає заходів для з'ясування причин і обставин відсутності інформації про зворотне вивезення (увезення), установлення його місцезнаходження, а також вивчає питання щодо наявності факту порушень митних правил.

Фрадинський О.А.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ УРОЧИСТЕ (SOLEMN OATH OF CUSTOMS OFFICIALS) – з січня 2004 р. по червень 2013 р. приймали працівники, яким вперше присвоювалося спеціальне звання митної служби України, на вірність Українському народу і скріплювали його власноручним підписом; з червня 2012 р. до липня 2013 р. його приймали працівники, які не були посадовими особами митної служби України, вперше прийняті на службу до митних органів, організацій, урочисте зобов'язання такого змісту:

«Вступаючи на митну службу, урочисто зобов'язуюся бути відданим Українському народу, справі української державності, неухильно до-

держуватися вимог Конституції України, МКУ та законодавства України. Зобов'язуюсь активно захищати інтереси Української держави, її економічний суверенітет і безпеку, суворо додержуватися дисципліни, сумлінно, на високому професійному рівні виконувати свої службові обов'язки, зберігати державну таємницю, охороняти права, свободи і законні інтереси громадян».

Прийняття **З.** у структурних підрозділах ДМСУ, в митних органах, спеціалізованих митних установах та організаціях проводилось в конференц-залах, в актових залах тощо в урочистій обстановці. Процедуру прийняття відкривав начальник кадрового підрозділу ДМСУ (начальник митного органу, спеціалізованої митної установи, організації) короткою промовою, в якій наголошував на значенні урочистого зобов'язання для сумлінного, самовідданого служіння Україні. Після промови начальника кадрового підрозділу ДМСУ (начальника митного органу, спеціалізованої митної установи, організації) проводилось прийняття урочистого зобов'язання. Начальник кадрового підрозділу ДМСУ (начальник митного органу, спеціалізованої митної установи, організації) по черзі викликав працівників митної служби, які обличчям до аудиторії проголошували текст урочистого зобов'язання, під яким ставили свій підпис. Тексти з особистими підписами передавались до кадрового підрозділу ДМСУ (митного органу, спеціалізованої митної установи, організації). Після закінчення прийняття працівниками митної служби урочистого зобов'язання начальник кадрового підрозділу ДМСУ (начальник митного органу, спеціалізованої митної установи, організації) вітав працівників з прийняттям урочистого зобов'язання. Виконувався Державний гімн України. Випускники Академії митної служби України приймали урочисте зобов'язання під час оголошення наказу про присвоєння відповідного спеціального звання працівників митної служби України та отримання диплома про освіту. Після прийняття урочистого зобов'язання тексти з особистими підписами передавалися до митного органу (спеціалізованої митної установи, організації), де випускник буде проходити службу.

У разі порушення **З.** могла бути проведена позачергова атестація за рішенням керівника митного органу, спеціалізованої митної установи, організації.

Прус Л.Р.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРО ДОСТАВКУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ З ОДНОГО МИТНОГО ОРГАНУ В ІНШИЙ (COMMITMENT OF DELIVERY OF A VEHICLE FROM ONE CUSTOMS BODY TO ANOTHER) – письмове зобов'язання, що надавалось власником транспортного засобу або уповноваженою ним особою митним органам при доставці транспортного засобу (номерного вузла чи агрегату) з однієї митниці в іншу (увезенні в Україну, вивезенні з України, транзиті), з обов'язковим зазначенням терміну його виконання. Невиконання **З.** (у тому числі несвоєчасне виконання) передбачало відповідальність, установлену чинним законодавством.

Термін **З.** було визначено наказом ДМСУ від 25.06.1999 № 393 «Про затвердження Правил митного оформлення транспортних засобів, номерних вузлів та агрегатів, що переміщуються через митний кордон України», який втратив чинність на підставі наказу ДМСУ від 17.11.2005 № 1118 «Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України».

Туржанський В.А.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРО ЗВОРОТНЕ ВИВЕЗЕННЯ/ВВЕЗЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ (COMMITMENT OF RE-EXPORT (RE-IMPORT) OF A VEHICLE) – письмове зобов'язання, що надавалось власником транспортного засобу або уповноваженою ним особою митним органам при тимчасовому ввезенні транспортного засобу в Україну (вивезенні з України), з обов'язковим зазначенням терміну його виконання. Невиконання **З.** (у тому числі несвоєчасне виконання) передбачало відповідальність, установлену чинним законодавством. МКУ 2012 р. визначено особливості тимчасового ввезення громадянами транспортних засобів особистого користування на митну територію України та **З.**

Термін **З.** було визначено наказом ДМСУ від 25.06.1999 № 393 «Про затвердження Правил митного оформлення транспортних засобів, номерних вузлів та агрегатів, що переміщуються через митний кордон України», який втратив чинність на підставі наказу ДМСУ від 17.11.2005 № 1118 «Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України».

Туржанський В.А.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРО ТРАНЗИТ (COMMITMENT OF TRANSIT) – письмове зобов'язання, що надавалось власником транспортного засобу або уповноваженою ним особою митним органам при ввезенні транспортного засобу, номерного вузла чи агрегату на митну територію України з метою транзиту і де обов'язково зазначався термін виконання зобов'язання. Невиконання **З.** (у тому числі несвоєчасне виконання) передбачало відповідальність, установлену чинним законодавством. Ст. 381 МКУ 2012 р. визначено особливості ввезення громадянами транспорт-

них засобів особистого користування з метою транзиту митною територією України.

Термін **З.** було визначено наказом ДМСУ від 25.06.1999 № 393 «Про затвердження Правил митного оформлення транспортних засобів, номерних вузлів та агрегатів, що переміщуються через митний кордон України», який втратив чинність на підставі наказу ДМСУ від 17.11.2005 № 1118 «Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України».

Туржанський В.А.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ (ЗЕД) – див. ДІЯЛЬНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА (ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЗЕД).

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА – див. ПОЛІТИКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ДОГОВІР (КОНТРАКТ) – див. ДОГОВІР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ (КОНТРАКТ).

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ – див. ВІДНОСИНИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ЗОНА – див. ЗОНА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА – див. ПОЛІТИКА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ БАЛАНС – див. БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ЗОВНІШНЬОТОРГОВИЙ.

ЗОЛОТНИКОВА СИСТЕМА ПРОБ – див. СИСТЕМА ПРОБ ЗОЛОТНИКОВА.

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (FREE TRADE AREA) – регіональне угрупування держав, у межах якого здійснюється безмитна торгівля. Угода про створення **З.в.т.**, як правило, передбачає поступове скасування мита, податків і кількісних обмежень у взаємній торгівлі, усунення інших перешкод для вільного руху товарів і послуг, створення та розвиток ефективної системи взаємних розрахунків і платежів у торговельних та інших операціях, координацію торговельної політики щодо країн, що не є учасниками угоди, координацію економічної політики у межах, необхідних для досягнення мети угоди; тип міжнародної інтеграції, при якій в країнах-учасниках скасовуються митні збори і податки, а також кількісні обмеження у взаємній торгівлі згідно з міжнародним договором. Це більш глибокий тип інтеграції, ніж преференційні угоди. За кожною країною-учасницею зберігається право на самостійне і незалежне визначення режиму торгівлі щодо третіх країн. У більшості випадків умови **З.в.т.** поширюються на всі товари, крім продуктів сільського господарства. **З.в.т** може координуватися невеликим міждержавним секретаріатом, розташованим в одній із країн-членів, але зазвичай обходяться без нього, а основні параметри свого розвитку країни погоджують на періодичних нарадах керівників відповідних відомств. Між країнами-учасницями зберігаються митні кордони і пости, які контролюють походження товарів, які перетинають їхні державні кордони.

Північноамериканська зона вільної торгівлі (NAFTA)

Концепція **З.в.т.** була покладена в основу створення Європейської асоціації вільної торгівлі, ряду країн, що розвиваються, наприклад Латиноамериканська асоціація вільної торгівлі, в рамках АСЕАН тощо. При створенні **З.в.т.**, як і митного союзу, міждержавна контролююча діяльність, яка в основному полягає в подоланні різних бар'єрів, охоплює лише сферу обігу і створює більш сприятливі умови для розвитку торгівлі між країнами-учасницями, фінансових розрахунків між ними.

Північноамериканська **З.в.т.** – НАФТА (North American Free Trade Agreement – NAFTA) – угода між США, Канадою і Мексикою, що вступила в силу з 1994 р. Угода передбачає поетапну ліквідацію митних тарифів і нетарифних бар'єрів як для промислових, так і для сільськогосподарських товарів, захист прав інтелектуальної власності, вироблення загальних правил для інвестицій, лібералізацію торгівлі послугами та створення ефективного механізму для вирішення торговельних суперечок між країнами-учасницями. Європейська асоціація вільної торгівлі – у 1960 р. підписано угоду між Ісландією, Ліхтенштейном, Норвегією, Швейцарією. Австралійсько-Новозеландська торговельна угода про поглиблення економічних зв'язків – підписана цими двома країнами у 1983 р. **З.в.т.** між Колумбією, Еквадором і Венесуелою – угода була підписана перерахованими країнами у 1992 р. Бангкокська угода – угода між Бангладеш, Індією, Республікою Корея, Лаосом, Шрі-Ланкою, підписана у 1993 р. Особливе місце серед **З.в.т.** посідають ЄС та Європейська асоціація вільної торгівлі.

Долобанько В.В.

ЗОНА ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИЦІ (AREA OF ACTIVITY OF THE CUSTOMS) – територія, на якій здійснюється митний контроль, митне оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та виконуються завдання покладені на митницю відповідно до законодавства. Згідно з Класифікатором митних органів, їх структурних підрозділів, митних організацій, спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи митної служби України та постанови КМУ від 06.08.2014 № 311 визначено такі **З.:**

1. Київська міська митниця – місто Київ; митна територія України в частині митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом і лініями електропередач та віднесені до компетенції Київської міжрегіональної митниці; територія Київської області в частині митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; територія митного складу та складу тимчасового зберігання ТОВ «ВІДІ Термінал», розташованих у місті Вишневе Київської області.
2. Житомирська митниця – Житомирська область і смт. Вільча Київської області.
3. Чернігівська митниця – Чернігівська область, зона відчуження ЧАЕС і м. Славутич Київської області.
4. Дніпропетровська митниця – Дніпропетровська область.
5. Запорізька митниця – Запорізька область.
6. Київська митниця – Київська область, за винятком зони відчуження ЧАЕС, м. Славутич і смт. Вільча та питань віднесених до компетенції Київської міської митниці.
7. Рівненська митниця – Рівненська область.
8. Волинська митниця – Волинська область.
9. Івано-Франківська митниця – Івано-Франківська область.
10. Львівська митниця – Львівська область.
11. Закарпатська митниця – Закарпатська область.
12. Хмельницька митниця – Хмельницька область.
13. Вінницька митниця – Вінницька область.
14. Тернопільська митниця – Тернопільська область.
15. Чернівецька митниця – Чернівецька область.
16. Одеська митниця – Одеська область.
17. Миколаївська митниця – Миколаївська область.
18. Херсонська митниця – Херсонська область.
19. Донецька митниця – Донецька область.
20. Луганська митниця – Луганська область.
21. Сумська митниця – Сумська область.
22. Полтавська митниця – Полтавська область.
23. Харківська митниця – Харківська область.
24. Кіровоградська митниця – Кіровоградська область.
25. Черкаська митниця – Черкаська область.

Туржанський В.А.

ЗОНА ДОЛАРОВА (DOLLAR ZONE) – валютний союз країн, у яких долар США має законний обіг разом з національною валютою. **З.д.** виникла на базі доларового блоку, сформованого у 30-х рр. XX ст. після відходу США від золотого стандарту. Після девальвації у 1934 р. країни американських континентів, економічно залежні від США, знижували курс своїх валют слідом за знеціненням долара. Ці країни прикріпили свої валюти до валюти США шляхом встановлення жорстких доларових паритетів. Для країн **З.д.** були характерні такі особливості: 1) підтримання більш-менш незмінного

співвідношення національної валюти з доларом США; 2) відсутність державного валютного контролю при міжнародних розрахунках з іноземними державами або здійснення такого контролю у порівняно м'яких формах; 3) зберігання основної маси валютних резервів у вигляді доларових внесків в американських банках та здійснення міжнародних розрахунків через ці банки. Усередині **З.д.** американська валюта використовувалася для проведення багатосторонніх платежів. Однак за її межами долар як сильна і міцна валюта застосовувався майже виключно для врегулювання двосторонніх розрахунків з **З.д.**

Крім США у **З.д.** входили Болівія, Венесуела, Гаїті, Гватемала. Гондурас, Домініканська Республіка, Канада, Колумбія, Коста-Ріка, Мексика, Нікарагуа, Панама, Сальвадор, Еквадор, а також Ліберія, Філіппіни, американські володіння Пуерто-Рико і колишні японські острови в Тихому океані, що перебували під контролем США.

Більша частина країн **З.д.** впродовж тривалого періоду підтримувала тверде співвідношення своїх національних валют з доларом США: Гаїті – з 1919 р., Гватемала – з 1925 р., Гондурас – з 1926 р., Домініканська Республіка – з 1947 р., Ліберія – з 1944 р., Панама і Сальвадор – з 1934 р. Національні грошові одиниці трьох з цих країн (Гватемали, Ліберії і Панами) постійно прирівняні до долара США, при цьому банкноти і монети в американських доларах використовуються у внутрішньому обігу в Ліберії і Панамі в якості законного платіжного засобу.

Коновалов Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА (ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА) (FREE ECONOMIC ZONE (SPECIAL ECONOMIC ZONE)) – обмежена, спеціально визначена територія країни, в межах якої встановлюються гарантовані законодавством пільгові умови для виробничо-господарської та іншої економічної діяльності з метою залучення інвестицій, створення робочих місць та розвитку відповідних галузей економіки. Для цього, як правило, на території **З.** запроваджуються спеціальні митно-податкові та інші пільги, а також створюються відповідні сприятливі умови для вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання.

Вільна економічна зона «Каунас» (Литва)

Створення **З.** має орієнтуватися на всебічне сприяння залученню різноманітних фінансово-грошових, трудових, техніко-технологічних та інших ресурсів, а також сучасних наукомістких технологій, необхідних для кращого використання та подальшого розвитку економічного потенціалу країни, для налагодження й удосконалення систем управління на рівні підприємств, територій, країни в цілому для створення кращих умов для подальшого економічного розвитку на мікро- та макрорівнях. Кінцевим прийнятним результатом функціонування **З.** можна вважати підвищення темпів економічного розвитку, збільшення кількості робочих місць, покращення рівня доходності відповідних бюджетів, зростання рівня технологічності та якості товарів, які можуть бути реалізовані як на національному, так і на зовнішньому ринках.

Для комплексного досягнення поставленої мети при створенні **З.** мають бути враховані такі ключові аспекти й фактори, як: наявність та рівень достатності ресурсів, необхідних для функціонування **З**; зручне та стратегічно вигідне місце розташування **З**; наявність або можливість створення розгалуженої транспортної та комунікаційної мережі; відсутність суттєвих заборон чи обмежень для функціонування **З**; відповідність загальноприйнятим міжнародним вимогам, нормам і стандартам тощо.

Петруня Ю.Є., Олексієнко Р.Ю.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «АЛЬ-МАЗУНАХ», ОМАН (AL-MAZUNAH FREE ZONE, OMAN) – економічна зона, створена у листопаді 1999 р. в південній частині Оману (регіон Дофар), на кордоні з Єменом згідно із королівським указом №103/2005. Основною метою створення зони було сприяння розвитку економіки країни шляхом збільшення обсягів зовнішніх інвестицій.

З. знаходиться на відстані 245 км від м. Аль-Гадах і 500 км від Саюн. **З.** займає територію площею 4,5 км^2, яка поділена на 100 ділянок площею від 2000 м^2 до 16000 м^2 .

Розвитку вільної економічної зони сприяє наявність сучасної інфраструктури, яка складається з розвинених дорожніх мереж, Інтернет мереж, телефонних і мобільних мереж, торгових центрів, складів, адміністративних центрів, виставкових залів, сервісних центрів. Найбільшою перевагою

З. перед іншими економічними зонами країни є близькість до кордону із Єменом, що дозволяє використовувати дешеву ємeнську робочу силу (без необхідності отримання візи).

Для залучення іноземних інвестицій у **З.** Султанат Оману пропонує комплект податкових пільг і економічних стимулів, серед яких звільнення доходів компаній від податку на прибуток протягом 30 років, звільнення від митних зборів, надання права ємeнським робітникам працювати без віз в **З.**

Станом на 2013 р. у **З.** працює 21 підприємство. Підприємства, які працюють у **З.** представляють такі сектори господарської діяльності, як: легка промисловість; деревообробна; харчова; текстильна (готовий одяг); хімічна; логістика (розподіл, складування, транспорт).

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БАТАМ», ІНДОНЕЗІЯ (BATAM INDONESIA FREE ECONOMIC ZONE, INDONESIA) – економічна зона, створена у 1970 р. в Індонезії, як логістична база для нафтового і газового напряму діяльності компанії Pertamina. Пізніше у 1973 р. управління і розвиток вільною економічною зоною були довірені державній компанії Industrial Development Authority Batam, яка до сьогодні є адміністративним центром **З.**

Привабливий інвестиційний клімат дозволяє залучати з кожним роком все більші обсяги прямих іноземних інвестицій. На сьогоднішній день більше 90 іноземних інвесторів з 38 країн інвестують кошти у **З.**, серед яких: Сингапур, Південна Корея, Китай, Малайзія, Австралія, США, Англія, Німеччина, Тайвань, і Японія. Об'єм інвестиційних коштів, які були направлені в **З.** у 2012 р. склав близько 300 млн дол., керівництвом **З.** поставлено завдання залучити у 2013 р. інвестицій на суму 350 млн дол.

Швидкому економічному розвитку **З.** сприяє наявність дешевої робочої сили, наближеність до міжнародного аеропорту та морського порту Батаму.

Створення **З.** сприяло збільшенню робочих місць, на разі в **З.** працюють близько 30000 працівників, з яких понад 5000 іноземців.

З. пропонує своїм партнерам значні податкові пільги, зокрема звільнення практично всіх операцій від сплати ПДВ та звільнення від сплати ввізного мита.

Підприємства, які здійснюють свою діяльність у **З.** представляють широкий спектр галузей промисловості, серед яких: суднобудівельна, нафтова, газова, легка, електротехнічна.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БЕЙХАЙ», КИТАЙ (BEIHAI EXPORT PROCESSING ZONE, CHINA) – економічна зона, створена у березні 2003 р. Державною радою КНР. Площа вільної економічної зони становить 1,5 км² і розташована вона у південній частині КНР. **З.** розміщена поблизу міста Бейхай, поруч із морським портом міста.

Станом на кінець 2012 р. в **З.** нараховувалося близько 30 підприємств, в яких працює більш як 18000 працівників. Найбільшими інвесторами у **З.** є такі міжнародні корпорації, як: Sino-Panel, Guangdong Ever Bright Group, Guangxi Wanggang Logistics Development

Основними галузями промисловості, в яких працюють підприємства **З.** є: біотехнології, фармацевтика, будівництво, виробництво будівельних матеріалів, виготовлення електроніки, важка промисловість, виробництво медичного обладнання, телекомунікаційне обладнання.

Загальний обсяг експорту із **З.** в 2012 р. становив 1,07 млрд. дол. США, що на 320 % більше ніж в попередньому році і становить близько 50 % вартості експорту міста Бейхай.

Швидкому економічному розвитку **З.** сприяють: розвинена транспортна інфраструктура (морський порт, залізнична станція, аеропорт), низька вартість оренди землі, вигідне географічне розташування (неподалік від торгових шляхів у Південно-Східну Азію).

Найбільшим недоліком **З.** є відсутність кваліфікованих управлінських кадрів.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БРЕСТ», БІЛОРУСЬ (FREE ECONOMIC ZONE «BREST», BELARUS) – економічна зона промислового типу, як окрема митна територія з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у Брестському районі Білорусі.

З. площею 7357,4 га створена у 1996 р. з плановим терміном функціонування 50 років.

Територія **З.** розташована неподалік кордону

між Білорусією та Польщею і поділена на ділянки: на північному заході та на сході від м. Брест, а також безпосередньо в м. Брест Брестського району.

З. має транспортне сполучення з міжнародним автомобільним коридором Корк-Берлін-Варшава-Брест-Мінськ-Москва-Челябинськ-Омськ та залізничним міжнародним коридором Москва-Берлін, з Брестським морським портом, автомобільними та залізничними дорогами в напряму України, Польщі, Литви. Безпосередньо на території **З.** знаходиться Брестський міжнародний аеропорт.

Пріоритетними напрямами діяльності **З.** є хімічна, фармацевтична, деревообробна, легка та харчова промисловість, машинобудування, будівельна та електронна галузі. Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу доріг, системи водо-, електро- та газопостачання, адміністративні та промислові виробничі приміщення, зони митного контролю.

Для учасників **З.** передбачені спеціальні податкові, митні та інші пільгові умови ведення діяльності, у тому числі: звільнення від сплати податку на прибуток підприємств протягом 5 років з року отримання першого прибутку, надалі оподаткування прибутку підприємств за вдвічі меншою від основної ставкою податку; звільнення від сплати податку на нерухомість; оподаткування ПДВ операцій з поставки товарів на територію Республіки Білорусь за зниженою ставкою 10 %; звільнення від сплати мита та податків при імпорті та експорті товарів.

Резидентами **З.** у 2013 р. було понад 80 компаній, серед яких «Гефест-Техніка» (виробництво побутової техніки), «СТіМ» (виробництво емалей та техніки для нанесення дорожньої розмітки), «Універсал Сістем» (виробництво будівельних панелей), «Інволюкс» (виробництво офісної техніки), «Вегас» (виробництво матраців), «Євробайк» (виробництво велосипедів), «Солар груп» (виробництво сонячних елементів).

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БУСАН», ПІВДЕННА КОРЕЯ (BUSAN-JINHAE FREE ECONOMIC ZONE – BJFEZ, SOUTH KOREA) – економічна зона, створена урядом Південної Кореї у 2003 р. з метою розвитку фінансової і логістичної сфери діяльності регіону. Площа, яку займає **З.,** становить 83,1 км^2.

З. складається із 21 промислового району, які об'єднані у 5 районів: порт (New Port), міжнародний бізнес центр (Myungji), високотехнологічні виробничі площі (Jisa), науково-дослідний центр (Dudong), рекреаційний центр (Ungdong).

Зона приваблює нових партнерів до співпраці, у першу чергу, розвиненою інфраструктурою, а саме: сучасний морський порт (за обсягом обробки вантажів посідає п'яте місце в світі), новітні промислові парки, міжнародні бізнес центри, туристичні і розважальні центри.

Land of opportunity
with unlimited competitive potential

BJFEZ Busan-Jinhae Free Economic Zone Authority

Переваги, які надає адміністрація **З.** своїм партнерам: повне звільнення від сплати імпортного мита протягом 5 років; повне звільнення від податку на прибуток на 5 років; повне звільнення від податку на нерухомість на 7 років. Серед найбільших компаній, які працюють у **З.,** такі: Renault Samsung Motors, Torx Media Techniques (weeks), Seutako Diego Monmouth Co. SKF (SK F Auto Parts), FAU (Friedrich-Alexander University). Управління вільною економічною зоною здійснюється компанією BJFEZ Authority.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ВЕНЬЧЖОУ», КИТАЙ (WENZHOU ECONOMIC & TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT ZONE, CHINA) – економічна зона, створена 16.03.1992 у м. Веньчжоу (провінція Чжецзян), Державною Радою КНР. **З.** розміщена на території площею 6,85 км^2.

З. має розвинену транспортну інфраструктуру, найбільшими об'єктами якої є: морський порт Веньчжоу (33 причали), аеропорт Веньчжоу, залізничний вокзал, шосе № 104 і № 330.

За роки своєї діяльності **З.** стала сучасним промисловим парком, який поєднує високотехнологічні підприємства з різних галузей промисловості,

що виготовляють:

– машини та електроніку (друкарські машини, пакувальні машини, електронні медичні апарати, енергозберігаючі електродвигуни, мікро-мотори, низьковольтні електричні прилади, інтелектуальні системи автоматичного управління);

– інформаційні технології (комп'ютери і комплектуюче обладнання, програмні додатки, високотехнологічні датчики, оргтехніку, телекомунікаційне обладнання);

– хімічні та фармацевтичні продукти (хімікати, спрямовані на розробку нових технологій і нових продуктів, барвники та каталізатори, ґумові вироби, миючі засоби, біоліки, нові діагностичні реагенти);

– будівельні матеріали (керамічні вироби для широкого використання, армовані скловолокном пластмасові вироби, гранітні вироби, та інші будівельні матеріали).

На сьогоднішній день інвестують у **З.** підприємства з більш ніж 20 країн. Найбільшими міжнародними компаніями, які працюють у зоні є B&Q, Coca Cola Company, Charoen Pokphand.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ГУАНЬЯНГ», ПІВДЕННА КОРЕЯ (GWANGYANG FREE ECONOMIC ZONE – GFEZ, SOUTH KOREA) – економічна зона, створена у 2003 р. урядом Південної Кореї. Площа зони становить 188,9 км^2, що займає 14,7 % від загальної промислової площі країни. Основним призначенням **З.** є сприяння економічному і промисловому розвитку регіону (станом на 2011 р. у зоні виробляється 10 % національного ВВП).

Швидкому економічному розвитку **З.** сприяє близьке розміщення одного із найбільших морських портів Кореї – порту Гуаньянг (2-ге місце в країні за вантажопотоками), металургійнийного комбінату – POSCO Gwangyang (один з найбільших виробників сталі у світі) і Національного промислового комплексу – Yeosu National Industrial Complex.

Крім вигідного географічного розташування **З.** надає своїм партнерам податкові стимули і пільги: повне звільнення від сплати податку на прибуток у перші п'ять років діяльності і 50 % звільнення на наступні два; повне звільнення від оподаткування майна підприємств строк до 15 років;

З. поділена на п'ять районів, кожна з яких має конкретну спеціалізацію і власну програму розвитку:

1. Gwangyang District. Даний район є великим логістичним центром Північно-Східної частини Азії. Одним з ключових елементів району є порт Гуаньянг, який служить центром перевалки вантажів у регіоні.

2. Yulchon District. Це суднобудівний район, який на даний момент знаходиться на етапі розбудови, яка має бути закінчена у 2020 р.

3.Sindeok District. Житловий район, у якому проживають працівники та інвестори **З.** Для проживання створена мережа освітніх, культурних і закладів охорони здоров'я.

4. Hadong District. Промисловий район, у якому зосереджена більша частина виробничих потужностей вільної економічної зони. 40 % території району займає металургійний гігант POSCO.

5. Hwayang District. Район із розвиненою сферою туризму і дозвілля. У районі для залучення туристів розташовані різноманітні СПА-курорти, гольф-клуби, фітнес-центри, готелі та спортивні об'єкти.

У **З.** працює близько 270 компаній, серед яких: Chemi Alco Polymer Co (США), Skerneckturdy Korea (США), Lafarge Halla Cement (Франція, США), Riko Co. (Японія), Meya Yulchon Power Plant (Китай), Columbian Chemicals Korea (США), Henry Bath and Son (Великобританія), Korea Carbon Black (Німеччина), Air Liquid (Франція), Praxair (США). Серед найбільших корпорацій, які працюють в зоні слід відзначити такі 3M (США), Kia Motors (Корея), LG-Dow (США), Bowater (США), Carrier (США), Samsung Electronics (Корея), Hyundai (Корея).

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДЕЙДЖУ-ЖІЙОНГБУК», ПІВДЕННА КОРЕЯ (DAEGU-GYEONGBUK FREE ECONOMIC ZONE – DGFEZ, SOUTH KOREA) – економічна зона, створена у 2008 р. з метою сприяння співробітництву між компаніями Кореї і Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Розташована у південно-східній частині Південної Кореї. Територія **З.** охоплює площу розміром 32,55 км ^{2}, на якій проживає близько 5,5 млн чоловік і зосереджено понад 13 % всіх промислових виробництв країни.

Серед найбільш відомих підприємств, які функціонують у **З.**, слід відзначити такі міжнародні

конгломерати, як: Samsung , LG , Hyundai та POSC.

3. розділена на 11 комплексів, кожен з яких має певну спеціалізацію: Gumi Digital District – цифрові технології; Sengseo Industry District – автомобілебудування і IT-технології; Gyeongsan Academic District – науковий центр; Fashion Design District – дизайн, сфера моди; International Culture Industry District – культурно-розважальний центр; Daegu Technopolis – високотехнологічне екологічне виробництво; Suseong Medical District – медицина, дослідження напрямів нетрадиційної медицини; Daegu Sinseo District – фармацевтика, виробництво медичних приладів та клінічні випробування; Yeongcheon High-Tech Park – виробництво автомобільної і суднобудівної електроніки; Yeongcheon Industry District – авіоніка та логістика; Pohand Fusion Tech District – альтернативні джерела енергії (вітряні електростанції і ядерні комплекси).

3. надає своїм партнерам ряд економічних переваг і стимулів, серед яких: звільнення від сплати податку на прибуток строком на 5 років і податку на нерухомість на 15 років. Управління **3.** здійснюється штаб-квартирою, яка розташована у м. Дейджу неподалік від залізничного вокзалу ДонгДейджу. Існує також філія, розташована у будівлі Invest Korea Plaza в Сеулі.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДЕРЖАВНА ВІЛЬНА ЗОНА НАСР СІТІ», ЄГИПЕТ (NASR CITY PUBLIC FREE ZONE, EGYPT) – вільна економічна зона у столиці Єгипту – м. Каїр. Заснована у 1973 р. неподалік від міжнародного аеропорту Каїра з метою збільшення обсягів експорту Єгипту, створення нових робочих місць, залучення капіталу та нових промислових технологій. **3.** належить до державного типу вільних зон, які створені в Єгипті. Функції з розвитку та управління **3.** покладені на державний орган Єгипту – Генеральне управління з інвестицій та вільних зон (General Authority for Investment and Free Zones – GAFI).

Законодавством передбачається, що території створеної **3.** надається статус вільної митної зони. Тому зобов'язання щодо сплати митних та податкових платежів, які діють в Єгипті, не поширюються на територію **3.**, зокрема в межах інвестиційних проектів звільняються від оподаткування операції з поставки основних фондів. імпортні операції з поставки товарів з-за кордону та територією **3.** та експортні операції з поставки товарів за кордон з території **3.** Основною спеціалізацією **3.** є електроніка, машинобудування, фармацевтична, текстильна та целюлозно-паперова промисловість. Загальна площа **3.** у 2013 р. становила 0,718 км^2.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБАЇ ІНТЕРНЕТ СІТІ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (DUBAI INTERNET CITY – DIC, UNITED ARAB EMIRATES) – бізнес парк, створений як вільна економічна зона у 1999 р. За короткий період свого існування **3.** стала одним із найбільших інформаційних і комунікаційних бізнес-парків на Близькому Сході і в Північній Африці для глобальних і регіональних компаній.

3. була створена з метою розвитку місцевої інфраструктури, розвитку інформаційних і комунікаційних технологій та охорони навколишнього середовища.

3. знаходиться приблизно в 25 км на південь від центру міста Дубаї, поряд із найбільш дорогими і розкішними житловими районами міста.

3., в першу чергу призначена для компаній, які працюють в таких галузях промисловості, як: програмне забезпечення; інтернет і мультимедіа; телекомунікації; IT-технології.

Підприємства, які мають представництва у **3.** користуються такими перевагами: повне звільнення від податку на прибуток і корпоративного податку на 50 років; повна репатріація прибутку.

На сьогоднішній день у **3.** функціонують близько 11000 підприємств із усього світу, в яких працевлаштовані близько 45000 осіб. Серед найбільш відомих міжнародних компаній, які мають свої представництва в технологічному парку є: Microsoft, Dell, Intel, IBM, Canon, General Electric, Cisco, Facebook, *Hewlett-Packard*, Linkedin, Oracle, Sumsung, Siemens, Yahoo, AT&T, LogicaCMG, MasterCard. **3.** пропонує своїм партнерам інфраструктуру найвищого світового рівня, спрощений процес реєстрації, прозору правову базу. Управління **3.** здійснює компанія TECOM Investments.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБАЇ МЕДІА СІТІ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (DUBAI MEDIA CITY, UNITED ARAB EMIRATES) – економічна зона, створена у січні 2001 р. Метою створення

3. було забезпечення незалежних умов роботи медіа-компаній та їх працівників.

3. пропонує компаніям інфраструктуру найвищого світового рівня, спрощений процес реєстрації, прозору правову базу, що значно допомагає пришвидшити їх економічний розвиток

З 2001 р. в **3.** зареєстровано більш ніж 1300 компаній (чисельність працівників компаній становить близько 45000 осіб), які діють у таких медіа-сферах, як:

1) засоби масової інформації та маркетинг (Public Groupe, WPP, Dentsu, Havas, Interpublic Group, Rotana, Legis Media, OMD);

2) бізнес-аналітика (DowJones, Flip);

3) видавництво (ITP Publishing group, Mc Graw Hill, Forbes).

4) телерадіомовлення (CNN, BBC, MBC Group, OSN, CCTV, Cartoon Network, CNBC).

5) телевиробництво (Endemol, Sony Pictures, Mediapro).

6) графіка (Xerox, Costra, Dynagraph).

Адміністрація **3.** надає можливість створювати такі типи компаній, як: товариство з обмеженою відповідальністю (New Incorporation of a Free Zone Limited Liability Company); філіал іноземних компаній; філіал місцевих компаній.

3. надає також ряд економічних переваг: 100 % іноземне володіння капіталом; самостійний розподіл прибутку і капіталу; повне звільнення від податків на 50 років, відсутність митних зборів на товари і послуги.

Управління **3.** здійснює компанія TECOM Investments.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБІОТЕХ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (DUBAI BIOTECHNOLOGY AND RESEARCH PARK, «DUBIOTECH», UNITED ARAB EMIRATES) – економічна зона, створена у лютому 2005 р. шейхом Мухаммедом бін Рашидом Аль Мактумом для залучення в ОАЕ новітніх біотехнологій. **3.** є світовим лідером серед вільних економічних зон, які працюють у сфері біотехнологій.

3. – структура, яка об'єднує в одному місці всі необхідні умови для роботи і розвитку підприємств у сфері біотехнологій: унікальний лабораторний комплекс світового рівня, площею 25600 м^2; 25 складських комплексів площею 500 м^2; офісні приміщення і земельні ділянки під забудову.

Компанії, які зареєстровані в **3.** користуються унікальним набором комерційних переваг і стимулів: повне іноземне володіння капіталом; повна репатріація прибутку; повне звільнення від податків на 50 років; відсутність митних податків на товари і послуги; проста і швидка процедура реєстрації; розвинена інфраструктура; довгострокова оренда землі.

Крім того **3.** пропонує такі послуги, як нормативно-правове регулювання, пошук партнерів, реєстрація та ліцензування. **3.** веде активну спільну діяльність із університетами, лікарнями, державними органами, технологічними парками у медико-біологічній галузі. На сьогоднішній день більше 85 компаній працюють у **3.** Серед найбільш відомих міжнародних компаній, які мають свої представництва у зоні є: Viacentra, Taiba, Genzyme, Greenrain, Pfizer, Merck-Serono, AMGEN, Arjohuntleigh, New Bridge, Alliance Global, Make, Firminich. Компанії у **3.** охоплюють такі сегменти галузі: біотехнології, медицина, промисловість, сільське господарство, охорона навколишнього середовища, тваринництво, фармацевтика, нутрицевтика, нанотехнології, медичні прилади, біоінформатика.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА ЖОВТОГО МОРЯ, ПІВДЕННА КОРЕЯ (YELLOW SEA FREE ECONOMIC ZONE, SOUTH KOREA) – економічна зона, створена спільно урядами двох провінцій Кенджу і Чхунчхон у 2008 р. з метою сприяння економічному розвитку регіону.

Швидкому розвитку **3.** сприяє вигідне географічне розташування і розвинена транспортна

інфраструктура. Неподалік від **З.** знаходяться такі об'єкти інфраструктури, як міжнародний аеропорт Інчхон; один із найбільших логістичних центрів Північно-Східної Азії Пенгтек-Данжі; залізничні і автомобільні шляхи міжнародного сполучення.

З. поділена на три райони:

– Songak District – сталеливарна промисловість, медичний кластер, міжнародний бізнес-центр;

– Inju District – автомобільна промисловість, туристичний центр;

– Poseung District – міжнародний логістичний центр.

Для залучення нових партнерів **З.** надає значні податкові пільги, серед яких 100 % звільнення від митних податків і зборів на п'ять років; 100 % звільнення від податку на прибуток на перші п'ять років і на 50 % на наступні два роки.

Серед багатьох компаній, які працюють у **З.** найбільш відомими є: Kia Motors, SSangyong Motor Company, Hyundai Motor Company, Sumsung Electronics, LG Innotek, Dongbu Steel Co., Dong Kuk Steel Mill Co., Sumsung Total, LG Chem, Hyundai Oil Bank, COSMO Japan.

Управління **З.** здійснює компанія Yellow Sea Free Economic Zone Authority, яку очолює комісар.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ІНЧХОН», ПІВДЕННА КОРЕЯ (INCHEON FREE ECONOMIC ZONE – IFEZ, SOUTH KOREA) – економічна зона, розташована у м. Інчхон, яка складається з трьох регіонів Сонгдо, Чангна і острів Єнгджонг загальною площею 209,38 км^2. Основною метою створення **З.** було створення найбільшого логістичного, фінансового та рекреаційного центру в Східній Азії. Офіційне відкриття **З.** відбулося у серпні 2003 р. урядом Південної Кореї.

На думку фахівців, **З.** у майбутньому стане однією із найбільших вільних економічних зон світу. Адміністрацією **З.** розроблено порядок досягнення цієї мети, який складається з трьох етапів: I етап. Розвиток інфраструктури (2003 – 2009); II етап. Стадія розробки проекту (2009 – 2014); III етап. Стадія завершення проекту (2014 – 2020).

Для залучення вітчизняних і міжнародних компанії у **З.** надаються такі стимули: повне звільнення від сплати митних зборів протягом п'ятирічного періоду; повне звільнення від сплати податку на прибуток протягом трьохрічного періоду і 50 % звільнення протягом наступних двох років; повне звільнення від сплати регіонального податку на п'ятнадцятирічний термін; можлива оренда приміщень строком на 50 років; 50 % знижка на оренду приміщень, якщо обсяги інвестицій становлять 5-10 млн дол. і кількість працівників складає 100 – 200 осіб.

Кожен регіон **З.** спеціалізується на певному виді діяльності: Сонгдо – центр міжнародного бізнесу в якому розташовані штаб-квартири багатьох інтернаціональних корпорації, конференц-зали, офісні будівлі і різні допоміжні об'єкти; Чанна – рекреаційний центр в якому розташована велика кількість тематичних парків, спортивних і оздоровчих об'єктів; Єнгджонг – острів біля західного узбережжя Інчхона, який є логістичним цетром вільної економічної зони. Крім того на острові знаходиться індустріальний парк.

На сьогоднішній день в **З.** працює близько 100 компаній, серед яких: IMATEC technology co., LTD. (Китай), Gale, Portman (США), British Amec (Великобританія), Lippo Group (Гонконг), Meiji Seika Kaisha, Ltd (Японія), Tohokyu Press (Японія), Macquarie (Австралія), Switzerland Gudel AG (robot) and international logistics company Schenker (Німеччина).

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «КРИМ», УКРАЇНА (CRIMEA FREE ECONOMIC ZONE, UKRAINE) запроваджується строком на 10 років у межах двох адміністративно-територіальних одиниць України: АР Крим та міста Севастополя. Нормативно правове регулювання **З.** визначено ЗУ від 12.08.2014 № 1636-VII «Про створення вільної економічної зони «Крим» і про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України». Цей Закон є спеціальним законом, що визначає особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України згідно зі ст. 13 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», створює **З.**, та врегульовує інші аспекти правових відносин між фізичними і юридичними особами, які знаходяться на тимчасово окупованій території або за її межами.

На території **З.** діє особливий правовий режим економічної діяльності фізичних та юридичних осіб, у тому числі особливий порядок застосуван-

ня норм регуляторного, податкового та митного законодавства України, а також особливий режим внутрішньої та зовнішньої міграції фізичних осіб.

У межах **З.** створюється вільна митна зона, що за своїм функціональним типом є одночасно вільною митною зоною комерційного, сервісного та промислового типу згідно із ст. 430 МКУ. Також передбачається створення Керуючої компанії **З.** Функції та повноваження Керуючої компанії, а також порядок контролю за її діяльністю визначаються КМУ. КМУ може відмовитися від утворення Керуючої компанії.

На території **З.** не справляються загальнодержавні податки та збори, визначені ПКУ, та збір на обов'язкове державне пенсійне страхування.

Взаємовідносини між особами, які мають податкову адресу на території **З.**, та особами, які мають податкову адресу на іншій території України, є контрольованими операціями. Фізична особа, яка має податкову адресу (місце проживання), а також юридична особа (відокремлений підрозділ), яка має податкову адресу (місцезнаходження) на території **З.**, прирівнюються з метою оподаткування до нерезидента.

Доходи найманих працівників, які мають постійне місце проживання на території **З.**, як зарплата та інші подібні виплати та компенсації, що виплачуються роботодавцем з місцезнаходженням на іншій території України, оподатковуються за загальними правилами за місцезнаходженням такого роботодавця.

На території **З.** можуть справлятися місцеві податки та збори, визначені ст. 10 ПКУ.

Фізична особа, яка має податкову адресу на іншій території України ніж **З.**, зобов'язана задекларувати об'єкти житлової нерухомості, що перебувають у її власності та знаходяться на території **З.**

Поставка товарів, послуг на територію (з території) **З.** не підпадають під норми міжнародних угод (договорів), що регулюють питання міжнародного обігу товарів, зокрема (але не виключно) про зони вільної торгівлі, або укладені у межах ГАТТ/СОТ.

Переміщення готівкової валюти через адміністративний кордон **З.** забороняється, за винятком її переміщення фізичними особами в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10 тис. грн, за умови усного декларування посадовій особі митниці.

Україна гарантує захист майнових і немайнових прав фізичних та юридичних осіб на території **З.** згідно із законами України, у тому числі щодо захисту іноземних інвестицій.

Законодавством визначено, що під час тимчасової окупації поставки товарів на територію (з території) **З.** здійснюються з урахуванням того, що:

1) митні формальності, пов'язані з поставками товарів, переміщенням транспортних засобів комерційного призначення та фізичних осіб через адміністративний кордон **З.**, здійснюються у відповідних контрольних пунктах в'їзду-виїзду, в яких утворюються підрозділи митних органів, а для поставки товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом та лініями електропередач, – у місцях, визначених ст. 231 та частиною п'ятою ст. 247 МКУ;

2) на товари, що ввозяться з території **З.** на іншу територію України, за бажанням продавця (виробника, постачальника) видається сертифікат походження у порядку, визначеному розділом II МКУ, з урахуванням Протоколу I до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. (з моменту набрання чинності), Угоди про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав 2009 р. (крім товарів, що призначені для вивезення до держави-окупанта) та інших міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ.

Передумовою отримання сертифіката або інших документів про походження товару з України є надання належних документів згідно із законодавством.

Митне оформлення товарів, що були ввезені з території **З.** на іншу територію України та вивозяться за межі митної території України як товари українського походження, здійснюється відповідно до МКУ на іншій (крім окупованої) території України з обов'язковим наданням митниці документів, що підтверджують походження товарів з України, передбачених розділом II МКУ та/або відповідною міжнародною угодою.

Перевірка даних, зазначених у поданій документації, може бути здійснена митними органами України в порядку та у випадках, передбачених МКУ та/або відповідною міжнародною угодою;

3) норми частини другої ст. 130, частини третьої ст. 131, частини четвертої ст. 136, ст. 137 – 139, частини сьомої ст. 430, ст. 432, пунктів 2, 4 і 5 частини першої ст. 433, частин третьої та п'ятої ст. 434, ст. 435, 436 МКУ не застосовуються на території **З.**;

4) КМУ має право тимчасово обмежити поставки окремих товарів (робіт, послуг) та/або під окремими (всіма) митними режимами з тимчасово окупованої території на іншу територію України та/або з іншої території України на тимчасово окуповану територію.

5) поставка товарів з території **З.** на іншу територію України з метою їх вільного обігу здійснюється у митному режимі імпорту із застосуванням норм законодавства України про державний санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний, радіологічний контроль, інших заходів тарифного і нетарифного регулювання.

Поставка товарів, що мають митний статус українських товарів, з іншої території України на територію **З.** прирівнюється до митного режиму експорту, в тому числі для цілей тарифного та нетарифного регулювання;

6) товари, що перебували на території **З.** на день набрання чинності ЗУ «Про створення вільної економічної зони «Крим» і про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України», набувають митного статусу іноземних товарів.

ЗУ «Про створення вільної економічної зони «Крим» і про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» чинний з 27.09.2014.

Туржанський В.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МАНАУС», БРАЗИЛІЯ (FREE ECONOMIC ZONE OF MANAUS, BRAZIL) – економічна зона агропромислового типу із спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у місті Манаус штату Амазонас Федеративної Республіки Бразилія.

Загальна площа **З.** становить близько 8 400 га. Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу доріг, промислових та комерційних об'єктів, морський порт міста Манаус, індустріальний парк. За 14 км на північ від **З.** знаходиться міжнародний аеропорт «Едуарду Гомеш».

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є розробка та виробництво електронної продукції, інформаційні технології, металургія, хімічна промисловість та біотехнології, машинобудування, сільське господарство.

З. була створена у 1957 р., як вільний порт. У 1967 р. набула статусу вільної промислово-сільськогосподарської економічної зони з терміном функціонування 30 років та розташовувалася у центрі м. Манаус. У 1967 р. уряд Бразилії створив Головне управління вільної економічної зони «Манаус» (Suframa), яке є державним агентством при Міністерстві розвитку, промисловості та торгівлі. У наступні роки з метою залучення інвестицій, створення робочих місць та економічного розвитку всього північно-західного регіону Бразилії, пільги існуючі у вільній економічній зоні «Манаус» були поширені на території штатів Амазонас, Акре, Рондонія та Ройама західного регіону Бразилії. Пізніше з метою належного контролю за переміщенням товарів аналогічно моделі вільної економічної зони «Манаус» було створено окремі ВЕЗ «Табатінга» у районі Амазонас, ВЕЗ «Масара-Сантана» в районі Амала, ВЕЗ «Гуажара-Мірім» в районі Рондонія, ВЕЗ «Боа Віста» та ВЕЗ «Бонфім» в районі Ройама, ВЕЗ «Епітасіуландія» та ВЕЗ «Крузейро де Сул» в районі Акре. З 1989 р. функції управління вільними економічними зонами у західному

регіоні Бразилії, в тому числі вільної економічної зони «Манаус» покладені на державне агентство Suframa. Роком раніше термін функціонування **З.** та діючих на її території пільг було продовжено на 25 років до жовтня 2013 р., проте ще у 2003 р. термін дії зони був продовжений до 2023 р.

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: звільнення від сплати та застосування знижених ставок податків при оподаткуванні імпортних операцій; звільнення від сплати експортних податків; звільнення від сплати та оподаткування податком на прибуток підприємств за зниженими ставками; звільнення від сплати та оподаткування за зниженими ставками податком з обігу; звільнення від сплати та застосування знижених ставок при оподаткуванні місцевими податками; можливість залучення державного фінансування.

Серед резидентів **З.** – виробничі підприємства Bosch, Nokia, Sumsung, Sharp, Siemens, LG, Sony, Panasonic, Gillette, Mitsubishi, Honda, Yamaha, Harley-Davidson, Coca Cola, Peppsi. Основною продукцією, яка виробляється та експортується із **З.** є комп'ютери, мобільні телефони, телевізори, фотоапарати, електробритви, годинники, мотоцикли, велосипеди. автомобільні аудіо системи, харчові домішки та інше.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МЕДІЙНИЙ ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР», ЄГИПЕТ (EGYPTIAN MEDIA PRODUCTION CITY, EGYPT) – вільна економічна зона, яка була створена у 1999 р. у м. Гіза з метою розвитку медіа виробництва у Єгипті. **З.** розташована на території площа, якої становить близько 3 млн м^2.

Підприємства, які працюють у **З.** спеціалізуються на діяльності у таких сферах медіа, як: кіно- і телевиробництво, супутникове телебачення, цифрове радіо і телемовлення та ін.

Для виробництва високоякісного медіа продукту у **З.** побудовано 64 знімальні студії,

які поділені на 6 комплексів (A, B, C, D, E і F). Усі студії оснащені сучасним цифровим обладнанням.

Крім того, **З.** має 4 дочірні медіа компанії: Egypt Media Soft, Al Fann Egypt Studio, Arabian Hospitality Company, El Mehwar Satellite Channel & Media.

Найбільшими акціонерами **З.** є Єгипетський союз радіо і телебачення і Національний інвестиційний банк, яким належить 43,02 % і 17,85 % акцій відповідно.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МІЖНАРОДНА МЕДІЙНА ВИРОБНИЧА ЗОНА», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (INTERNATIONAL MEDIA PRODUCTION ZONE, UNITED ARAB EMIRATES) – економічна зона, яка була створена за ініціативою уряду Дубаї в липні 2003 р. і спеціалізується на виробництві медіа-продукції. **З.** розташована на території площею 4000 м² у промисловій зоні м. Дубаї.

Зона знаходиться у безпосередній близькості до аеропорту Джебель Алі, що значно полегшує імпорт, експорт і логістичні операції.

Основною метою створення **З.** є забезпечення розвитку засобів масової інформації та виробництва медіа-продукції.

Крім медіа-виробництва у **З.** розвиваються також інші галузі, а саме: поліграфія, видавництво, виробництво комп'ютерних ігор.

Найбільш відомими компаніями, які працюють у **З.** є: Xerox, ITP, Helderberg, Motivate publishing.

Усі підприємства, які працюють в **З.** користуються 100 % звільненням від усіх корпоративних податків. Адміністрацією зони також надаються податкові пільги на імпорт машин, обладнання, сировини та запасних частин, які необхідні для виготовлення медійної продукції.

Особливістю **З.** є її екологічне спрямування і широке використання відновлюваних джерел енергії. Широке використання інновацій у сфері переробки відходів, надає можливість повторного використання ресурсів.

Управління **З.** здійснюється компанією Tecom Investment.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ЦЕНТР «ДУБАЇ»», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (DUBAI INTERNATIONAL FINANCIAL CENTRE – DIFC, UNITED ARAB EMIRATES) – фінансовий центр, що виступає кластером для бізнесу і фінансових інститутів регіону. **З.** була створена з метою сприяння економічному розвитку суб'єктів господарювання ОАЕ.

З. розроблена як «місто в місті», що надає необхідний спектр послуг і об'єктів інфраструктури для сучасного підприємництва, зокрема: ультрасучасні офісні приміщення; розвинена транспортна інфраструктура; житлові апартаменти; готелі.

Підприємства, які працюють у **З.** користуються рядом переваг і стимулів, зокрема нульова ставка податку на прибуток (протягом 50 років); немає обмежень щодо репатріації валюти, капіталу; відсутність валютного контролю.

З кожним роком фінансовий центр зростає і приваблює нових підприємців. На сьогоднішній день підприємства, які працюють у фінансовому центрі представляють різні регіони світу, серед яких: Близький Схід, Африка, Південна Азія, Європа (42 % всіх підприємств) і США (18 % всіх підприємств).

Унікальність **З.** полягає у тому, що він має законодавчу систему, яка створена у відповідності до англійського права. **З.** є незалежною юрисдикцією, яка затверджена Конституцією ОАЕ має свій власний набір цивільних і комерційних законів і правил, а також норми права, які регулюють фінансові відносини. У рамках фінансового центру створена незалежна судова система, яка відповідальна за правосуддя в **З.** Суди мають виняткову юрисдикцію щодо всіх цивільних і комерційних спорів, що виникають у фінансовому центрі або пов'язані з компаніями, які зареєстровані в **З.**

Управління фінансовим центром здійснює компанія Dubai Financial Services Authority (DFSA), яка забезпечує сприятливі умови для ведення бізнесу. DFSA виступає регулятором діяльності банківських і фінансових установ фінансового центру, а також займається видачею ліцензій на право здійснення діяльності в **З.**

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МОГИЛЬОВ», БІЛОРУСЬ (MOGILEV FREE ECONOMIC ZONE, BELARUS) – економічна зона промислового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними

умовами здійснення господарської діяльності у місті Могильов Могильовської області Білорусі.

З. площею 2 840,7 га створена у 2002 р. з плановим терміном функціонування 30 років.

З. має транспортне сполучення з автомобільними міжнародними магістралями Одеса-Київ-Санкт-Петербург, Мінськ-Могильов і мережею залізничних шляхів. За 17 км від зони розташований міжнародний Могильовський аеропорт.

Пріоритетною спрямованістю **З.** є створення хімічного та деревообробного кластера, транспортно-логістичного центру, виробництво протиерозійних, екологічних матеріалів, енергетичних установок, нафтохімічного та газового обладнання. На території зони розташовані виробничі і складські приміщення підприємств машинобудування, будівельної та деревообробної промисловості, автомобільного транспорту.

Для учасників **З.** передбачені спеціальні податкові, митні та інші пільгові умови ведення діяльності: звільнення від сплати податку на прибуток підприємств протягом 5 років з року отримання першого прибутку, подальше оподаткування прибутку підприємств за вдвічі меншою від основної ставкою податку; звільнення від сплати податку на нерухомість; оподаткування ПДВ операцій з поставки товарів на територію Республіки Білорусь за зниженою ставкою 10 %, а операцій на експорт – за ставкою 0 %; звільнення від сплати мита при імпорті та експорті товарів.

Резидентами **З.** у 2013 р. було понад 50 компаній, серед яких іноземне підприємство «Стімратор» (виробництво котельного обладнання), ТОВ «Релевант» (виробництво нетканинних полотен), ТОВ «Джем Сталь» (виробництво листів з металу та профільних труб), ТОВ «Мебелайн» (виробництво мебелі), ТОВ «СКТ Юніпласт» (виробництво полімерних труб).

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «НАФТОХІМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА», ІРАН (PETROCHEMICAL SPECIAL ECONOMIC ZONE, IRAN) – розташована у південно-західній частині Ісламської республіки Іран, на узбережжі Перської затоки. Спеціальна економічна зона була створена у 1997 р. відповідно указу Верховної Ради Вільних промислових і торгових зон. Територія, яку займає **З.,** становить близько 2600 га.

Місце розміщення **З.** було обрано у зв'язку із розміщенням у регіоні значних природних ресурсів і геоекономічними перевагами території.

Основною метою створення **З.** було: стимулювання розвитку нафтохімічної промисловості і торгово-економічних відносин на регіональному, національному та транснаціональному рівнях, створення нових робочих місць, підвищення зайнятості місцевого населення, збільшення експорту енергоресурсів.

Основні переваги **З.**: легкий доступ до міжнародних торговельних морських шляхів; наявність великих обсягів нафтових, газових та енергетичних ресурсів; наявність висококваліфікованої робочої сили; швидкозростаючий внутрішній нафтохімічний ринок; легкий доступ до європейських та азіатських енергетичних ринків.

На сьогоднішній день в **З.** працює близько 150 нафтохімічних підприємств, більшість яких є іранськими, зокрема: Marun, Shahid Tondgooyan, Khouzestan, Razi, Farabi, Fajr, Fanavaran, Karoon.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПАНЧ», ТАДЖИКИСТАН (PANJ FREE ECONOMIC ZONE, TAJIKISTAN) – економічна зона створена на території республіки Таджикистан у Хатлонській області Кумсангірського району, масив Карадум строком на 50 років. Площа зони становить 401,6 га **З.** – окрема ділянка

території Республіки Таджикистан, у межах якої діють особливі митний і податковий режими, а також спрощений порядок реєстрації суб'єктів.

З. знаходиться поблизу кордону із Республікою Афганістан (відстань до контрольно-пропускного поста 600 м) і на відстані 180 км від столиці країни Душанбе.

Основною метою створення **З.** було: стимулювання розвитку економічного потенціалу Хатлонської області Республіки Таджикистан, у тому числі залучення іноземних та вітчизняних інвестицій, впровадження передового досвіду у сфері менеджменту; ефективне залучення економіки регіону і країни у міжнародний поділ праці, розвиток торговельно-економічного співробітництва із зарубіжними країнами, збільшення експортного потенціалу республіки; розвиток містобудування на територіях, прилеглих до **З.**, створення сучасної інженерно-транспортної, телекомунікаційної, виробничої та соціальної інфраструктури; організація мережі екологічно чистих виробництв, створення виробництва конкурентоспроможної експортної продукції; забезпечення зайнятості населення регіону і республіки, створення додаткових робочих місць, підвищення рівня життя населення регіону, підвищення купівельної спроможності, збільшення ємності внутрішнього ринку за рахунок зростання доходів працівників **З.** та вирішення інших соціально-економічних завдань регіону.

На території **З.** діє податковий режим, встановлений Митним кодексом Таджикистану від

05.09.2012 № 902, яким підприємницька діяльність суб'єктів **З.**, незалежно від форм власності, звільняється від усіх видів оподаткування, за винятком соціального податку. Для цілей застосування мита, податків, а також заборон та обмежень економічного характеру товари на території зони, розглядаються як такі, що знаходяться за межами митної території Республіки Таджикистан. Серед підприємств, які на сьогоднішній день зареєстровані у **З.**, найбільшими є: «Таджикгідроелектромонтаж», «Анбат-Сервіс», «Бурок», «Роміт-Сервіс», «Сантехнік-сервіс».

До суб'єктів, що створюють виробничі підприємства у **З.** висуваються такі вимоги: розмір статутного фонду для юридичних осіб – повинен бути не менше ніж 500 тис. дол. США; термін експлуатації не менше 90 % основного імпортованого технологічного обладнання не повинен перевищувати 5 років. Управління **З.** здійснює Адміністрація ВЕЗ«ПАНЧ».

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПАРС», ІРАН (PARS SPECIAL ECONOMIC ENERGY ZONE, IRAN) – вільна економічна зона, яка була створена у 1998 р. на узбережжі Перської затоки. Основною метою створення **З.** було сприяння розвитку нафтогазової промисловості, створення нових робочих місць, залучення висококваліфікованих працівників із сусідніх регіонів. Площа **З.** становить близько 10000 га.

З. характеризується високорозвиненою інфраструктурою, яка включає: адміністративні будівлі, офіси і сервісні центри, медичні заклади, центри професійної технічної підготовки, торговельні центри, релігійні заклади, розвинену транспортну мережу, електростанції, станції опріснення води, авто заправки, складувальні споруди.

У **З.** працюють найбільші підприємства Перської затоки, зокрема: нафтогазові, газові та нафтохімічні компанії; фінансові установи (банки і інвестиційні компанії); компанії, що спеціалізуються на наданні різних промислових послуг (буріння,

геологічні послуги та ін.); наукові і освітні заклади (надаються послуги з професійної підготовки персоналу) та ін.

На сьогоднішній день в **З.** працює близько 30000 працівників (планується створення робочих місць для 60000 працівників).

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПІРОТ», СЕРБІЯ (FREE ZONE «PIROT», SERBIA) – економічна зона промислово-інноваційного, логістичного, комерційного та туристичного типу зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Пірот Піротського округу Сербії.

З. створена у 1998 р. Розташована на сході Сер-

бії. Загальна площа становить близько 65 га.

Інфраструктура **З.** включає індустріальний парк, логістичний центр та бізнес-інкубатор з налагодженою системою електро-, водо- та газопостачання. **З.** має сполучення з міжнародними автомобільними та залізничними магістралями. У межах зони надається можливість здійснення будь-яких видів діяльності: науково-інноваційна розробка та виробництво товарів, торгівля, надання транспортно-логістичних, фінансових та туристичних послуг.

На території **З.** діє ряд спеціальних податкових, митних та інших пільг, у тому числі: звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію зони обладнання, сировини та інших матеріалів; звільнення на термін до 10 років від сплати комунальних зборів та податку на землю, звільнення від плати за оформлення ліцензій та інших місцевих зборів; оподаткування податку на прибуток підприємств за зниженою ставкою.

Інвесторами **З.** у 2013 р. було понад 200 компаній, серед яких «Tigar Michelin» (виробництво

автомобільних шин), «Alniko DOO Pirot» (виробництво безалкогольних напоїв), «Hram Teodora Kecman» (видобуток та переробка кам'яного вугілля), «EOS» (торгівля медичними та іншими промисловими товарами).

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА ПРОМИСЛОВА «НАВОЙ», УЗБЕКИСТАН (NAVOI FREE INDUSTRIAL ECONOMIC ZONE, UZBEKISTAN) – промислова економічна зона, створена відповідно до Указу Президента Республіки Узбекистан з метою розвитку високотехнологічного виробництва і конкурентоспроможності підприємств на міжнародному рівні. Період експлуатації **З.** становить 30 років з можливістю продовження.

З. розташована на території площею 564 га, неподалік від м. Навої, одного із найбільших промислових міст Узбекистану, і на відстані 100 км і 175 км від м. Бухара і Самарканд відповідно. Неподалік від **З.** знаходиться міжнародний аеропорт Навої, автомагістраль Е-40 і залізничні шляхи міжнародного значення, що дозволяють максимально ефективно використовувати переваги мультимодального транспортно-логістичного вузла Навої.

З. пропонує іноземним інвесторам широкі можливості для ведення бізнесу і дає бізнесу великі конкуренті переваги. На території **З.** діє особливий правовий режим, який включає податковий, валютний та митний режими, спрощені умови в'їзду, перебування і виїзду, а також процедуру отримання дозволу на здійснення трудової діяльності громадянами-нерезидентами Республіки Узбекистан, також надаються широкий спектр податкових пільг, митним та іншим платежам. Також, господарюючі суб'єкти звільняються від сплати митних платежів (за винятком зборів за митне оформлення) на обладнання, сировину, матеріали та комплектуючі для виробництва експортно-орієнтованої продукції. Вони зможуть здійснювати платежі в іноземній валюті в межах **З.**, а також використовувати зручні умови оплати за експортовані та імпортовані товари.

З метою створення сприятливих умов для інвесторів, підприємства у **З.** забезпечуються інфраструктурою високого рівня, а саме транспортною інфраструктурою, інженерними комунікаціями, системами безпеки праці і комфортними умовами життєдіяльності трудового персоналу. Близько 40 підприємств з іноземними інвестиціями працюють у **З.** Більшість з них створені за участю інвесторів з США, Китаю, Росії та Великобританії. Оперативне управління **З.** здійснює дирекція зони, яка є комерційною організацією у формі Державного унітарного підприємства.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СУГД», ТАДЖИКИСТАН (SUGHD FREE ECONOMIC ZONE, TAJIKISTAN) – економічна зона, створена в Таджикистані у м. Худжанд на території південно-східної промислової зони (на території площею 320 га) строком на 25 років. Рішення про створення зони було прийнято 2.05.2008, положення про **З.** затверджено парламентом 29.10.2008, рішення про створення адміністрації зони прийнято 7.03.2009,

а 18.08.2010 перші суб'єкти пройшли реєстрацію.

З. була створена із метою:

1) загальноекономічна. Залучення іноземних та вітчизняних інвестиції, сучасної техніки і технологій, управлінського досвіду, для зниження витрати виробництва, максимального використання вільних трудових і природних ресурсів і стимулювання зростання економічного потенціалу Таджикистану.

2) зовнішньоторговельна. Залучення економіки Согдійської області і Таджикистану до міжнародного поділу праці, розвиток торгівлі із зарубіжними країнами, стимулювання виробництва конкурентоспроможної продукції на внутрішньому і зовнішніх ринках.

3) соціальна. Створення нових робочих місць, підвищення рівня життя і купівельної спроможності населення для забезпечення сталого розвитку регіону.

4) науково-технічна. Створення сучасної інженерно-транспортної, телекомунікаційної та виробничої інфраструктури рівня міжнародних стандартів, впровадження у виробництво вітчизняних науково-технічних розробок і винаходів, організація мережі екологічно чистих виробництв для охорони навколишнього середовища.

На даний час у **З.** зареєстровані 18 суб'єктів господарювання, серед яких: «Дусті Амірхон», «Скорут Тадж», «Сірандуд», «Насоскомплект», «Стар Пласт», «Реал», «Парвіз», «Опарін», «Горіф», «Некон», «Хізмат», «АДМ-Эйр». Підприємства працюють у різних галузях, а саме: легка промисловість (взуття та одяг); машинобудування (збирання і виробництво автомобілів, тракторів і різних марок техніки для сільського господарства та інших галузей, запасних частин для них, обладнання, техніки і технології для переробної галузі, обладнання для сфери послуг, водяні насоси та інші); хімічна промисловість (виробництво мінеральних добрив і біодомішок для сільського господарства, виробництво фармацевтичної продукції та ліків); сфера послуг (кредитна, страхова, консалтингова, аудиторська, лізингова та сертифікаційна діяльність); діяльність у сфері науково-технічних досліджень, інноваційна діяльність, розвиток нанотехнологій і біотехнологій.

З метою залучення суб'єктів до співпраці у **З.** адміністрація надає їм ряд податкових стимулів і пільг. Суб'єкти **З.** відповідно до податкового законодавства Республіки Таджикистан частково звільняються від певних податків на період їх діяльності в зоні. На території **З.** підприємницька діяльність суб'єктів СЕЗ, незалежно від форм власності, звільняється від сплати всіх видів податків, передбачених Податковим кодексом Республіки Таджикистан, за винятком соціального податку (25 %) і податку на доходи фізичних осіб (13 %).

Прибуток, отриманий іноземними інвесторами і заробітна плата іноземних працівників, отримана в іноземній валюті, може безперешкодно перевозитися ними за кордон і при вивезенні за кордон податками не обкладається.

Органом управління зоною є Адміністрація **З.**, яка безпосередньо підпорядковується Міністерству економічного розвитку і торгівлі Республіки Таджикистан. Головою Адміністрації **З.** є керівник, який здійснює управління зоною за допомогою двох заступників. У структуру Адміністрації **З.** входять такі підрозділи: відділ міжнародного співробітництва і роботи із суб'єктами ВЕЗ, відділ інформаційного і аналітичного супроводу, організаційно-правовий відділ, фінансовий відділ, відділ адміністративно-господарського управління, відділ інфраструктури і відділ забезпечення режиму.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СУРАТ», ІНДІЯ (SURAT SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA) – економічна зона, в якій виробляються абсолютно екологічно чисті товари. **З.** є головною стратегічною бізнес-одиницею компанії Diamond and Gem Development Corporation Limited (DGDC).

З. має відмінне місце розташування. Вона знаходиться всього у 14 км від центру міста Сурат і поряд з містом Мумбаї-Ахмедабад, з якими її сполучає розвинена система автомобільних доріг і залізничних колій.

Адміністрація **З.** спільно з урядом Індії і Гуджарата пропонує комплекс економічних переваг і заохочень для підприємств, а саме: повне звільнення від податку на прибуток на 5 років, 50 % звільнення на наступні 10 років; звільнення від митних зборів на імпортні товари; звільнення від центрального акцизного збору; звільнення від сплати гербового збору; звільнення від оплати за комунальні послуги.

На даний час у **З.** працюють 150 підприєм-

ницьких структур. Вони представляють різні сегменти промисловості, включаючи: виробництво ювелірних товарів, обробка алмазів, машинобудування, виробництво текстилю, текстильних машин, фармацевтичні препарати. Для управління зоною на її території створена Рада директорів. У раду директорів входять четверо осіб: засновник, виконавчий директор, керуючий директор, директор.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СЯМЕНЬ», КИТАЙ (XIAMEN FREE TRADE ZONE, CHINA) – економічна зона, створена 15.10.1992 Державною радою КНР у північно-західній частині міста Сямень (на території морського порту Донгду). Площа **З.** становить 5 км².

Основним завданням **З.** є надання логістичних послуг і обслуговування міжнародних контейнерних перевезень.

З. має вигідне географічне розташування (на перетині морських торговельних шляхів) і розвинену транспортну інфраструктуру (10 км до міжнародного аеропорту Гаоці і 3 км до залізничного вокзалу).

Підприємства **З.** працюють у таких галузях промисловості, як: біотехнології, фармацевтика, важка промисловість, виробництво медичного устаткування і телекомунікаційного обладнання, логістика.

Адміністрація **З.** надає партнерам значні економічні і податкові пільги: звільнення від сплати імпортного митна на обладнання, яке призначене для виробництва і будівництва інфраструктури; звільнення від сплати всіх експортних мит; звільнення від сплати податку на прибуток.

Керівництво **З.** здійснює Адміністративний комітет вільної економічної зони Сямень.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ТАНЖЕР», МАРОККО (TANGIER EXPORTATION FREE ZONE, MOROCCO) – економічна зона, заснована у 1999 р. У **З.** працює близько 475 компаній з різних куточків світу: ЄС, США, Північної Африки, та Близького сходу. Підприємства, які працюють у даній зоні виробляють широкий спектр товарів, серед яких: комп'ютерна техніка, продукція аерокосмічної і автомобільної промисловості, столярні вироби, текстильна продукція, і т.д.

З кожним роком кількість підприємств, які працюють у **З.** збільшується, оскільки зона приваблює нових членів своєю динамікою, позиціонуванням і можливостями. Станом на 2011 р. у зоні працювало більше 47 тис. осіб. З року в рік збільшується потік інвестицій в компанії, які працюють в **З.**, у 2011 в зону було інвестовано близько 7 млрд. дол. **З.** розміщена на території площею 500 га, з яких 60 га займають підприємства, які виробляють продукцію машинобудівної промисловості. Усі підприємства, які виготовляють продукцію автомобілебудівної галузі об'єднані в окрему структуру Tanger Automotive City.

Усі підприємства, які працюють в зоні повинні дотримуватися таких принципів: верховенство права; справедливість і прозорість; дотримання безпеки здоров'я працівників; захист прав працівників. Стрімкому розвитку **З.** сприяє вигідне географічне розташування. Зона розташована на перехресті автомагістралей, які сполучають її з великими містами Марокко, а також з портом Tanger-Med, який сполучає зону із Європою через протоку Гібралтар. Управлінням TEFZ займається Tangier Free Zone (TFZ), яка входить до складу The Tangier Mediterranen Special Agency (TMSA) і займається плануванням, розвитком і управлінням вільної економічної зони.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ФУЧЖОУ», КИТАЙ (FUZHOU SPECIAL ECONOMIC ZONE, CHINA) – вільна економічна зона, розташована в одній із найбільших провінцій Китаю Фуцзянь. Була створена у 1993 р. на території площею 10 км² в місті Фучжоу.

З. є центром хімічної, деревопереробної, целюлозно-паперової, харчової, поліграфічної, текстильної промисловості, а також машинобудування. Саме тут розташовані фабрики всесвітньо відомих брендів, зокрема, таких, як Nike, Adidas та Reebok. Це єдина **З.**, діяльність якої включає

п'ять зон, об'єднаних в одну, а саме: зону економічного та технологічного розвитку, інвестиційну, зону вільної торгівлі, експортної переробки та високотехнологічну промислову зону. На території **З.** є бондові склади, розташовані недалеко від морського порту, що створює передумови для оформлення всіх імпортно-експортних формальностей безпосередньо у місці його розташування. **З.** характеризується гнучкою економічною політикою, що, в першу чергу, спрямовується на залучення іноземних інвестицій. Політика ґрунтується на обмеженні заборон на здійснення певних видів діяльності. Зокрема, видаються дозволи на надання консалтингових послуг, архітектурну діяльність, підбір кадрів, створення програм для ЕОМ і т.п., на які звичайно у Китаї дуже важко отримати дозволи. Кожна із зон **З.** характеризується вигідними умовами для виробничої або переробної діяльності. Товар може ввозитись на територію **З.**, там перероблятись та реекспортуватись з Китаю без сплати митних платежів. Гранична межа іноземних інвестицій в об'єкти, що створюються у **З.** складає 50 млн дол, а питома вага інвестицій іноземного резидента повинна становити не менше 25 % статутного капіталу створеного підприємства. До підприємств-резидентів на території **З.** застосовується пільгова ставка податку на прибуток та літні «податкові канікули» з повним або частковим звільненням від сплати цього податку.

На домінуючу частку товарів та послуг у **З.** встановлюють ринкові ціни. Поряд із цим, єдині державні ціни зберігаються на залізничні, морські, авіаційні перевезення, поштово-телеграфні послуги, житло, воду, медичне обслуговування, міський транспорт та централізовано розподілені матеріальні ресурси.

Серед основних переваг **З.** доцільно зазначити наступні: спеціальні податкові стимули для іноземних інвестицій у **З.**; незалежність від міжнародної торгівлі; будівництво, в першу чергу, зорієнтоване на залучення та використання іноземного капіталу; прерогатива надається первинним економічним формам спільних підприємств і партнерств, а також іноземним підприємствам; продукція, що виготовляється, в першу чергу, зорієнтована на експорт.

Основними інвесторами **З.** є: JVC, Epson, NEG, LG, New Continental.

Руда Т.В.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА МОРСЬКА ВИКЛЮЧНА УКРАЇНИ (EXCLUSIVE MARITIME ECONOMIC ZONE OF UKRAINE) – відповідно до законодавства України – морські райони, зовні прилеглі до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що їй належать. Ширина **З.** становить до 200 морських миль (1 морська миля = 10 кабельтових = 1852 м), відлічених від тих самих вихідних ліній, що і територіальне море України.

Згідно з прийнятою у 1982 р. Конвенцією ООН з Морського права, ратифікованою ЗУ від 03.06.1999 № 728-XIV «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р. та Угоди про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р.», держави мають право встановлювати особливий правовий режим **З.** Зокрема, здійснювати суверенні права з метою розвідки і розробки природних ресурсів, а також права на деякі інші види діяльності (виробництво енергії шляхом використання води, течії, вітру). Прибережні держави можуть створювати у **З.** і використовувати штучні острови, установки та споруди, здійснювати наукові дослідження і заходи охорони морського середовища. Конвенцією передбачено право інших держав у встановлених випадках брати участь у промислі живих ресурсів **З.**, а також у деяких інших видах діяльності. Однак це право може здійснюватися тільки за погодженням з прибережною державою.

З. встановлено з метою захисту, збереження й оптимального використання живих та інших морських ресурсів, а також для захисту економічних інтересів держави.

Держава у **З.** має виключне право створювати, а також надавати дозвіл на спорудження, експлуатацію та використання штучних островів, установок і споруд для морських наукових досліджень, розвідки і розробки природних ресурсів, інших економічних цілей відповідно до законодавства.

Усі держави, як морські, так і ті, що не мають виходу до моря, можуть користуватися у **З.** свободою судноплавства, польотів над нею, прокладання кабелів і трубопроводів, а також іншими видами використання моря, пов'язаними з реалізацією цих свобод. Жодна держава не має правових підстав претендувати на підпорядкування даної зони своєму суверенітетові. Загальним принципом міжнародного права є положення про те, що кожна прибережна держава та інші країни при здійсненні своїх прав і обов'язків у **З.** мають враховувати права та обов'язки одна одної і діяти відповідно до положень Конвенції ООН з Морського права.

Станом на 2014 р. понад 80 країн мають **З.** або риболовні зони шириною до 200 морських миль.

Україна у своїй **З.** має: а) суверенні права щодо розвідки, розробки та збереження природних ресурсів як живих, так і неживих, у водах, що покривають морське дно, на морському дні та в його надрах, а також з метою управління цими ресурсами і щодо здійснення інших видів діяльності по економічній розвідці та розробці зазначеної зони, у тому числі виробництву енергії шляхом використання води, течій і вітру; б) юрисдикцію, передбачену відповідними положеннями ЗУ «Про виключну (морську) економічну зону України» та нормами міжнародного права, щодо створення і використання штучних островів, установок і споруд, здійснення морських наукових досліджень, захисту та збереження морського середовища; в) інші права, передбачені законодавством України.

Делімітація **З.** провадиться з урахуванням законодавства України шляхом укладення угод з державами, побережжя яких протилежні або суміжні побережжю України, на підставі принципів та критеріїв, загальновизнаних у міжнародному праві, з метою досягнення справедливого вирішення цього питання.

Здійснюючи свої права і обов'язки у **З.**, Україна належним чином враховує права і обов'язки інших держав. Охорона суверенних прав України у **З.** та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій у ній здійснюється Державною прикордонною службою України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, і центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, у порядку, що встановлюється КМУ, з належним урахуванням інтересів інших держав, передбачених нормами міжнародного права.

Неліпович О.В.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АЗОВ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «AZOV», UKRAINE) – економічна зона з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності в межах м. Маріуполь Донецької області України.

З. утворена терміном на 60 років з метою залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва, впровадження нових технологій, модернізації діючих виробництв, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, формування нових робочих місць, сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури.

Загальна площа **З.** 314,8 га була поділена на Південну територію площею 21,58 га, Східну промислову територію площею 161,455 га і Західну територію площею 131,8 га. Інфраструктура **З.** розташована в межах міста Маріуполь, де знаходяться міжнародний аеропорт, морський торговельний порт та залізничний вузол. Через місто проходять автотраси Маріуполь – Донецьк та Мелітополь – Ростов-на-Дону. Основна мінерально-сировинна база регіону – значні запаси залізної руди, запаси вермикуліту, діабази, вогнетривкої глини.

Почала функціонувати **З.** з 21.07.1998. Обов'язки управління зоною були покладені на Раду з питань спеціальних економічних зон та спеціального режиму інвестиційної діяльності в Донецькій області, органи місцевого самоврядування та органи господарського розвитку **З.** Пріоритетні види економічної діяльності зони – розвиток експедиційно-складської, транспортно-сервісної та виробничої сфери. Діяльність пов'язана зі створенням казино, гральних залів та інших місць грального бізнесу в межах **З.** була заборонена. Статус резидентів **З.** отримали такі суб'єкти господарювання як ТОВ «Судноремонтний завод» (виробництво і ремонт суден) та ВАТ « Металургійний комбінат «Азовсталь» (виробництво чавуну, сталі, прокату, агломерату).

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: надання органами місцевої влади в оренду земельних ділянок на строк до 60 років; звільнення від плати за землю на період освоєння підприємствами земельних ділянок, передбачений інвестиційним проектом; звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ у разі ввезення товарів та інших предметів (крім підакцизних) на територію **З.** (за винятком бартерних операцій); звільнення від сплати вивізного мита, акцизного збору та оподаткування ПДВ за нульовою ставкою операцій з вивезення з території **З.** товарів та інших предметів (за винятком бартерних операцій); відміна ліцензування та квотування імпортно-експортних операцій, здійснюваних підприємствами **З.**; оподаткування податку на прибуток в межах **З.** за зниженою ставкою; оподаткування доходів нерезидентів отрима-

Виробничі потужності ВАТ «Азовсталь» – суб'єкта спеціальної економічної зони «Азов»

них на території **З.** за зниженою ставкою; звільнення від сплати зборів до Державного інноваційного фонду та до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, яка надходить на корить суб'єктів **З.**

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» від 24.12.1998 № 356-XIV та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З.**

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АЛАБУГА», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ALABUGA», RUSSIA) – економічна зона промислово-виробничого типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності в Елабузькому районі Республіки Татарстан Російської Федерації.

З. створена у 2005 р. на термін 49 років. Розташована на території Елабужзького району Татарстану біля м. Елабуга. Загальна площа **З.** становить 2000 га. За 20 км від зони розташований міжнародний вантажопасажирський аеропорт «Бєгішево», в 25 км та 40 км від зони функціонують відповідно – річковий вантажний порт у м. Набережні Челни та річковий вантажний порт у м. Нижнєкамськ. **З.** має сполучення з федеральною автодорогою Москва-Уфа-Казань-Челябинськ.

Виробнича інфраструктура **З.** включає розвинену мережу електро-, тепло- і водопостачання, сучасну систему телекомунікацій, митний та контейнерний термінал, залізничну дорогу. Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є машинобудування, хімічна промисловість, виробництво будівельних матеріалів, текстильних виробів, поліграфічної продукції, виготовлення продуктів харчування. Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові: сплата податку на прибуток за зниженою 13,5 % ставкою до 2016 р.; звільнення від сплати податку на майно, земельного податку, транспортного податку протягом 10 років з року виникнення обов'язку сплати податку; сплата обов'язкових соціальних страхових внесків за зниженою ставкою 14 % з 2011 до 2017 р., 21 % до 2018 р., 28 % до 2019 р.; можливість використання прискорених методів амортизації основних фондів та митні пільги: звільнення від сплати ПДВ та мита при ввезенні на територію зони імпортних товарів, сировини для виробництва, машин, обладнання та комплектуючих.

Серед резидентів **З.** – ТОВ «Форд Соллерс Елабуга» (виробництво легкових автомобілів, бензинових двигунів Ford), ТОВ «Алабуга-моторс» (виробництво електроавтобусів), ТОВ «Кессель-Алабуга» (виробництво газових котлів), ТОВ «Роквул-Волга» (виробництво теплоізоляційних матеріалів), ТОВ «Бєлая дача» (виробництво та переробка овочів) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АЛТАЙСЬКА ДОЛИНА», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ALTAI VALLEY», RUSSIA) – економічна зона туристично-рекреаційного типу як окрема митна територія зі спеціальними пільговими податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності на територіях Майминського та Чемальського районів Республіки Алтай Російської Федерації.

З. створена у 2007 р. з плановим терміном функціонування 49 років. Розташована за 10 км від м. Горно-Алтайськ на правому березі річки Катунь у північно-західній частині Республіки Алтай між с. Рибалка та с. Соузга. Загальна площа **З.** становить 857 га.

З. має транспортне сполучення з федеральною

автомобільною дорогою «Чуйський тракт». За 260 км від зони знаходиться міжнародний аеропорт у м. Барнаулі. Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу готельних та спортивних комплексів, об'єктів харчування та торгівлі, плавальних басейнів, лікувально-оздоровчих об'єктів.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є бізнес-туризм, водний, гірськолижний, спортивний, екстремальний, пляжний, рекреаційний, історико-культурний туризм. Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно та земельного податку терміном на 5 років; звільнення від сплати транспортного податку терміном на 10 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками; можливість використання прискорених методів амортизації основних фондів.

Серед резидентів **З.** – ЗАТ «Парк розваг «Алтайська долина» (будівництво парку розваг), ТОВ «Турсервіс» (будівництво готельно-розважального комплексу), ТОВ «Скі Лайн» будівництво гірськолижного комплексу), ТОВ «Алтин-Ай-Міленіум» (будівництво лікувально-оздоровчого комплексу) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АСТАНА – НОВЕ МІСТО», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ASTANA – NEW CITY», KAZAKHSTAN) – економічна зона техніко-інноваційного та промислово-виробничого типу як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у місті Астана (Казахстан).

З. створена у 2001 р. на період до 31.12.2026. Розташована на лівому березі річки Ішим у межах столиці Казахстану – м. Астана. Загальна площа **З.** спочатку становила 1052,6 га та поступово була розширена до 7092,9 га.

Пріоритетними видами діяльності **З.** є машинобудування, хімічна, металургійна, легка, деревообробна промисловість, будівництво сучасних об'єктів інфраструктури. На території **З.** діє режим вільної митної зони, відповідно до якого при ввезені на територію зони машин, обладнання, сировини, матеріалів та інших товарів не сплачується ввізне мито та ПДВ. Серед податкових преференцій на учасників **З.** поширюється звільнення від сплати корпоративного податку з доходів, земельного податку та податку на нерухомість.

Серед резидентів **З.** – ТОВ «Єврокоптер Казахстан Інжиніринг» (виробництво літальних і космічних апаратів), ТОВ «Казахстанський завод сучасних технологій» (виробництво машин і обладнання), ТОВ «Астана Полімер» (виробництво пластмасових виробів), ТОВ «АА Інвест Астана» (виробництво авіаційних машин та обладнання), ТОВ «Астана Солар» (виробництво електронних приладів), ТОВ «Тулпар-Тальго» (виробництво залізничних локомотивів) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «БАЙКАЛЬСЬКА ГАВАНЬ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «BAIKAL HAVEN», RUSSIA) – економічна зона туристично-рекреаційного типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності на території Прибайкальського району Республіки Бурятія Російської Федерації.

З. створена у 2007 р. з плановим терміном функціонування 20 років. Розташована поблизу с. Турка у 20 км на південь гори Бича. Загальна площа зони становить 3613 га.

З. має транспортне сполучення з автомобільною дорогою Р438 – Улан-Уде - Турунтаєво - Курумкан. За 160 км від зони знаходиться міжнародний аеропорт у місті Улан-Уде. Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу торгово-розважальних, туристично-рекреаційних, гірськолижних комплексів, СПА-центрів та центрів сімейного відпочинку. Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є

водний, гірськолижний, спортивний, екстремальний, рекреаційний, історико-культурний та бізнес-туризм.

Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно, транспортного податку та земельного податку

терміном на 5 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками.

Серед резидентів **З.** – ТОВ «Куїзи Байкала» (організація діяльності готельного комплексу та надання туристичних послуг), ТОВ «Байкальська гавань» (організація діяльності адміністративно-ділового та виставкового центру), ТОВ «Рибацьке село» (організація діяльності торгово-розважального комплексу), ТОВ «Інтерра» (організація діяльності спортивно-розважального комплексу) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «БІРЮЗОВА КАТУНЬ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «THE TURQUOISE KATUN», RUSSIA) – економічна зона туристично-рекреаційного типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності на території Алтайського району Алтайського краю Росії.

З. створена у 2007 р. на термін 49 років. Розташована на лівому березі річки Катунь поблизу гори «Червоний камінь» та с. Манжерок. Загальна площа зони становить 3 326,3 га.

З. має транспортне сполучення з федеральною автомобільною дорогою «Чуйський тракт». За 280 км від зони знаходиться міжнародний аеропорт у м. Барнаул, в 50 км – аеропорт «Горно-Алтайськ».

Інфраструктура **З.** включає готельні та розважальні комплекси, торгові та спортивно-оздоровчі центри, парки та штучні озера, гірськолижні спуски, адміністративний центр з конференц-залами. Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є готельний бізнес, громадське харчування, надання лікувально-оздоровчих, спортивно-оздоровчих, туристично-екскурсійних послуг. Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно терміном на 10 років; звільнення від сплати земельного податку терміном на 5 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками.

Серед резидентів **З.** – «Жемчужина Катуні» (організація функціонування туристичного комплексу), ТОВ «Новий мір плюс» (організація спортивно-розважальних послуг), ТОВ «Алтай-Ізвєсть плюс» (організація функціонування туристичного комплексу), ТОВ «Галерея Алтая» (організація функціонування культурно-розважального комплексу) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «БУРАБАЙ», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «BURABAY», KAZAKHSTAN) – економічна зона туристичного типу, як окрема митна територія з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у Бурабайському (Щучинському) районі Акмолинської області Казахстану.

З. площею 370 га створена у 2008 р. на період до 01.12.2017. Розташована на північному березі озера Щуче на території Державного національного природного парку «Бурабай».

Пріоритетними видами діяльності **З.** є організація і розвиток культурного, спортивного, оздоровчого, розважального, готельного та екскурсійного видів туризму, виготовлення різноманітної сувенірної продукції. Інфраструктура **З.** включає мережу готелей, санаторіїв, оздоровчих та курортних центрів.

На території **З.** діє режим вільної митної зони, відповідно до якого при ввезені на територію зони машин, обладнання, сировини, матеріалів та інших товарів не сплачується ввізне мито. Серед податкових преференцій на учасників **З.** поширюється звільнення від сплати корпоративного податку з доходів та земельного податку.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ВІШАКХАПАТНАМ», ІНДІЯ (VISAKHAPATNAM SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA) – економічна зона, розташована в одному із найбільших промислових центрів Індії, штаті Андхра-Прадеш Була створена у 1989 р. на території площею 1,5 км^2 у м. Вішакхапатнамі.

Основними перевагами, які надає **З.** для підприємств-партнерів є: високоякісна інфраструк-

тура; вигідне розташування – доступ до торгових шляхів Південної і Південно-Східної Азії; потужна виробнича база і наявність висококваліфікованої робочої сили; добре розвинена мережа залізничного, автомобільного і повітряного сполучення.

Крім того, **З.** пропонує своїм партнерам ряд економічних і податкових пільг: звільнення від сплати податку на прибуток строком на перші 10 років діяльності; звільнення від сплати податку з продажу; звільнення від сплати всіх митних платежів; звільнення від сплати ПДВ; звільнення від сплати гербового збору та реєстраційного внеску.

Підприємства зареєстровані у **З.** виготовляють продукцію таких галузей промисловості, як: фармацевтична, IT-технології, біотехнології, електронне обладнання, ювелірні вироби, харчова, аерокосмічне та точне машинобудування, авіація.

Станом на 2013 р. у **З.** працює більше ста підприємств серед яких: Dr. Reddy's Laboratories, BSG Software Service, Voozad Media, CNC Technics, Pellets Pharma, Silicon Services, Chemtech Alkoxides, Opto Circuits, Showtech Stone.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ВОРОТА БАЙКАЛУ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «THE GATE OF BAIKAL», RUSSIA) – економічна зона туристично-рекреаційного типу, як окрема митна територія з спеціальними пільговими податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності на території Слюдянського району Іркутської області Росії.

З. створена у 2007 р. з плановим терміном функціонування 49 років.

Розташована на території гірськолижного курорту «Гора Соболина» поблизу міста Байкальськ та на території селища «Большоє Голоустноє» в прибережжі озера Байкал. Загальна площа становить 2346,9 га, в тому числі: територія «Гора Соболина» – 756,97 га, територія «Большоє Голоустноє» – 1590 га.

За 120 км від **З.** знаходиться міжнародний аеропорт у м. Іркутську.

Інфраструктура **З.** включає комплекс готелів, баз відпочинку, музеїв та оздоровчих санаторіїв.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є спортивний, гірськолижний, екскурсійний, водний та лікувально-оздоровчий туризм.

Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на землю протягом 5 років; звільнення від сплати податку на майно протягом 10 років; сплата податку на прибуток за зниженою ставкою; можливість оренди земельних ділянок за зниженими тарифами.

З метою забезпечення ефективної взаємодії з інвесторами **З.** організація роботи органів державної влади здійснена за принципом «єдиного вікна».

Серед резидентів **З.** – ТОВ «Байкальський гірськолижний курорт «Гора Соболина» (туристичний гірськолижний центр), ТОВ «Ілим Байкал» (туристичний комплекс).

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ДЖЕНЕРАЛ ПІКО», АРГЕНТИНА (FREE TRADE ZONE «GENERAL PICO», ARGENTINA) – економічна зона промислово-логістичного типу зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Дженерал Піко провінції Ла-Пампа Республіки Аргентина.

З. має сполучення з національними і міжнародними транспортними магістралями. Вагомою транспортною перевагою **З.** є безпосередня інтеграція з міжнародним аеропортом міста Дженерал Піко.

Управління зоною на підставі 30 річного договору концесії від 1998 р. здійснює компанія «Технології і послуги аеропорту SA», яка належить оператору національної системи аеропортів Аргентини «Aeropuertos Argentina 2000 S.A.» (AA2000 S.A.). **З.** має розвинену інфраструктуру для здійснення промислової та комерційної діяльності, мережу електро-, водо- та газопостачання. Пріоритетними напрямами функціонування **З.** є торгівля, надання транспортно-логістичних послуг, хімічна, легка, машинобудівна промисловість.

На території **З.** без обмеженого строку дії встановлені спеціальні митні, податкові та інші пільги, серед яких – звільнення від сплати мита та інших імпортних податків при ввезенні на територію зони засобів виробництва та сировинних матеріалів, звільнення від сплати базових податків на послуги (телекомунікаційних та комунальних), звільнення від сплати місцевих податків.

Серед числа резидентів **З.** – компанія «Servicios y Tecnología Aeroportuarios S.A.» (транспортно-логістичні послуги), «Italmax SA» (виробництво сульфатів), «Snow Tech Argentina S.A.» (виробництво спортивного одягу), «LAM S.A.» (виробництво медичної продукції), «Agroversátil S.A.» (переробка сої), «SCT-Germany Argentina SRL» (виробництво автомобільних та індустріальних масел, фільтрів, автомобільних компонентів для Daimler-Chrysler, VW, Audi, MAN, Rover, Volvo, Porsche, Ford, BMW, General Motors) та ін.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ДОНЕЦЬК», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «DONETSK», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності у межах м. Донецьк Донецької області України.

З. утворена терміном на 60 років з метою залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва, впровадження нових технологій, модернізації діючих виробництв, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення поставок на внутрішній ринок високоякісних товарів та послуг, формування нових робочих місць, сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури.

Територія **З.** площею 466 га була розміщена в межах південної частини м. Донецька за 95 км від узбережжя Азовського моря. Розгалужена мережа автомобільних доріг, Донецька залізнична дорога, Міжнародний аеропорт «Донецьк» створювали сприятливі умови транспортування сировини та товарів до **З.**, а також реалізації готової продукції на світові ринки. Основна мінерально-сировинна база регіону – значні запаси кам'яного вугілля, калійних солей, доломіту, флюсового вапняку, кварцового піску, глини, нафтогазових родовищ.

Почала функціонувати **З.** із 21.07.1998. Обов'язки управління **З.** були покладені на Раду з питань спеціальних економічних зон та спеціального режиму інвестиційної діяльності в Донецькій області, органи місцевого самоврядування та орган господарського розвитку **З.** Пріоритетні види економічної діяльності **З.** – машинобудування, приладобудування, електротехнічна промисловість, інноваційні проекти із створення нових матеріалів та виробничих систем. Діяльність пов'язана зі створенням казино, грального залів та інших місць грального бізнесу в межах **З.** була заборонена. Статус резидентів **З.** отримали такі суб'єкти господарювання як СП «Відродження» (виробництво напівфабрикатів високого ступеня готовності) та ВАТ «Норд» (виробництво кондиціонерів, холодильників, газових плит та іншої побутової техніки).

Виробничі потужності ВАТ «Норд» – суб'єкта спеціальної економічної зони «Донецьк»

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: надання органами місцевої влади в оренду земельних ділянок на строк до 60 років; звільнення від плати за землю на період освоєння підприємствами земельних ділянок, передбачений інвестиційним проектом; звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ при здійсненні операцій з ввезення товарів (крім підакцизних) на територію **З.** (за винятком бартерних операцій); звільнення від сплати вивізного мита, акцизного збору та оподаткування податком на додану вартість за нульовою ставкою при здійсненні операцій з вивезення з території **З.** за межі митної території України товарів та інших предметів (за винятком бартерних операцій); відміна ліцензування та квотування імпортно-експортних операцій, що здійснюються підприємствами **З.**; оподаткування податку на прибуток в межах **З.** за зниженою ставкою; оподаткування доходів нерезидентів, отриманих на території **З.** за зниженою ставкою; звільнення від сплати зборів до Державного інноваційного фонду та до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, яка надходить на користь суб'єктів **З.**

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 24.12.1998 № 356-XIV «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З.**

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ДУБНА», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «DUBNA», RUSSIA) – економічна зона техніко-інноваційного типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Дубна, Московської області Росії.

З. створена у 2005 р. з плановим терміном функціонування 49 років. Розташована на території міста Дубна Московської області за 120 км на північ від столиці Росії. Загальна площа **З.** становить 187,7 га. **З.** має транспортне сполучення з автомобільною та залізничною дорогою Москва-Дубна, за 100 км від зони знаходиться міжнародний аеропорт «Шереметьєво». Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є інформаційні, фізико-ядерні, медичні технології, біотехнології та виробництво композиційних матеріалів.

Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно на термін до 10 років з року виникнення обов'язку сплати податку; звільнення від сплати транспортного податку та податку на землю на термін до 5 років; сплата обов'язкових соціальних страхових внесків за зменшеною 14 % ставкою до 2018 р., за ставкою 21 % до 2019 р., за ставкою 28 % протягом 2019 р.; сплата податку на прибуток за зменшеною 13,5 % ставкою протягом 5 років з року реєстрації та митні пільги: звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію зони іноземних товарів. При ввезенні на територію зони російських товарів ввізне мито не сплачується, а сплачений ПДВ підлягає поверненню. У рамках розвитку соціальної інфраструктури діє програма надання житла для тимчасового проживання спеціалістам компаній **З.**

Серед резидентів **З.** – ВАТ «Управлінська компанія «Дубна-Система» (розробка нових матеріалів і технологій при виготовленні плат для радіоелектроніки, літакобудування, машинобудування, комп'ютерної техніки), ТОВ «Люксофт Дубна» (розробка програмного забезпечення для бізнес-процесів), ТОВ «Нанокаскад» (виробництво медичної техніки для фільтрації плазми крові), компанія «М2М інжиніринг» (розробка навігаційних систем) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «БАТАН», ФІЛІППІНИ (BATAAN EXPORT PROCESSING ZONE, PHILIPPINES) – перша спеціальна економічна зона експортної переробки у Філіппінах. **З.** створена у 1972 р. на території 8 невеликих адміністративних поселень району Мерівелс провінції Батан (південна частина півострова Батан). Площа **З.** становить 16 км^2.

Функції з управління та організації діяльності в **З.** покладені на державну структуру – Орган управління зоною експортної переробки Батан. Головним завданням створення **З.** є стимулювання розвитку зовнішньої торгівлі та зростання обсягів експорту Філіппін, прискорення індустріалізації та залучення новітніх технологій, створення нових робочих місць та зміцнення національної валюти країни.

Для підприємств **З.** надаються ряд податкових та митних пільг, серед яких звільнення від сплати мита та податків під час ввезення на територію **З.** матеріалів для виробництва продукції, звільнення від сплати мита та податків під час експорту продукції із **З.**, запровадження податкових канікул на податок з доходів фізичних осіб, звільнення від сплати місцевих ліцензійних платежів та деяких місцевих податків.

Регіон має сприятливе географічне розташування, значний потенціал людських ресурсів та сприятливі умови розвитку сільського господарства. Основною продукцією, яка виробляється підприємствами **З.** є одяг, взуття, сумки, годинники, іграшки, автомобільне обладнання та автомобільні деталі. Товари із **З.** в основному експортується в Гонконг, Північну та Південну Корею, Японію, Європу, Північну Америку та Австралію.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «ДУДДАР», ПАКИСТАН (DUDDAR EXPORT PROCESSING ZONE, PAKISTAN) – економічна зона промислового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності в районі Ласбелла провінції Белуджистан Республіки Пакистан.

Оператором **З.** є урядова організація Export Processing Zones Authority (EPZA).

З. площею близько 1500 акрів розташована поблизу автомагістралі Гуджранвалу-Лахор. Створена з метою залучення інвестицій для розширення та поліпшення експорту Пакистану. Почала функціонувати у 2009 р.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є видобуток свинцю і цинку.

На учасників **З.** поширюється ряд фінансових пільг, серед яких звільнення від сплати мита та інших податків при ввезенні на територію зони сировини,

матеріалів, обладнання та інших товарів, сплата фіксованого податку у розмірі 1 % від вартості експортованої продукції, можливість вільного вивезення прибутків та інші. Особливістю **З.** є те, що державою встановлюється розподіл щодо ринку реалізації виробленої в зоні продукції: частина повинна бути експортованою, а частину дозволяється реалізувати на внутрішньому ринку, за винятком певних випадків.

Основною продукцією, яка виготовляється та експортується із **З.**, є свинцева та цинкова руда.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «КАРАЧІ», ПАКИСТАН (KARACHI EXPORT PROCESSING ZONE, PAKISTAN) – економічна зона промислового типу як окрема митна територія з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Карачі Республіки Пакистан. Оператором **З.** є урядова організація Export Processing Zones Authority (EPZA).

З. площею близько 505 акрів створена у 1981 р. з метою залучення інвестицій для розширення та поліпшення експорту Пакистану. Розташована неподалік району Ландхі. За 18 км від **З.** знаходиться міжнародний аеропорт Коід-і-Азам, за 20 км та 35 км відповідно – морські порти Касім та Карачі.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є легка промисловість, інформаційні технології та програмне забезпечення, хай-тек індустрія, точне машинобудування, виробництво ювелірних виробів.

На учасників **З.** поширюється ряд фінансових пільг, серед яких звільнення від сплати мита та інших податків при ввезенні на територію зони сировини, матеріалів, обладнання та інших товарів, сплата фіксованого податку у розмірі 1 % від вартості експортованої продукції, можливість віль-

ного вивезення прибутків та інші. Особливістю **З.** є те, що державою встановлюється розподіл щодо ринку реалізації виробленої у зоні продукції: частина повинна бути експортованою, а частину дозволяється реалізувати на внутрішньому ринку, за винятком певних випадків.

Основною продукцією, яка виготовляється та експортується із **З.** є одяг, хімічна продукція, папір, пакувальні вироби, вироби з пластику та продукти харчування.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «РІСАЛПУР», ПАКИСТАН (RISALPUR EXPORT PROCESSING ZONE, PAKISTAN) – економічна зона промислового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності в м. Рісалпур району Наушера провінції Хайбер-Пахтунхва Республіки Пакистан.

З. площею близько 92 акрів створена у 1998 р. з метою залучення інвестицій для розширення і поліпшення експорту Пакистану та почала повноцінно функціонувати з 2002 р. Розташована поблизу шосе На-

ушера-Мардан за 50 км до обласного центру Пешавара провінції Хайбер-Пахтунхва. Оператором **З.** є урядова організація Export Processing Zones Authority (EPZA).

Серед пріоритетних видів економічної діяльності – електроніка, легка, деревообробна та хімічна промисловість.

На учасників **З.** поширюється ряд фінансових пільг, зокрема: звільнення від сплати мита та інших податків при ввезенні на територію **З.** сировини, матеріалів, обладнання та інших товарів; сплата фіксованого податку у розмірі 1 % від вартості експортованої продукції; можливість вільного вивезення прибутків та інші. Особливістю **З.** є те, що державою встановлюється розподіл щодо ринку реалізації виробленої у зоні продукції: частина повинна бути експортованою, а частину дозволяється реалізувати на внутрішньому ринку, за винятком певних випадків.

Основною продукцією, яка виготовляється та експортується із **З.** є меблі, вироби з дерева, продукти харчування, керамічний посуд та інше.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «САЙНДАК», ПАКИСТАН (SAINDAK EXPORT PROCESSING ZONE, PAKISTAN) – економічна зона промислового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Сайндак району Чагай провінції Белуджістан Республіки Пакистан.

Оператором **З.** є урядова організація Export Processing Zones Authority (EPZA).

З. площею близько 1284 акрів створена з метою залучення інвестицій для розширення і поліпшення експорту Пакистану. Почала функціонувати з 2003 р.

Пріоритетні види економічної діяльності – видобуток міді і золота.

На учасників **З.** поширюється ряд фінансових пільг, серед яких: звільнення від сплати мита та податків при ввезенні на територію **З.** сировини, матеріалів, обладнання; сплата фіксованого податку від вартості експортованої продукції, можливість вільного вивезення прибутків та інші. Особливістю **З.** є те, що державою встановлюється розподіл щодо ринку реалізації виробленої в зоні продукції: частина повинна бути експортованою, а частину дозволяється реалізувати на внутрішньому ринку, за винятком певних випадків.

Основною продукцією, яка виготовляється та експортується із **З.** є чорнова мідь та золото.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «СІЯЛКОТ», ПАКИСТАН (SIALKOT EXPORT PROCESSING ZONE», PAKISTAN) – економічна зона промислового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності в м. Самбріал району Сіялкот провінції Пенджаб Пакистану.

Оператором **З.** є урядова організація Export Processing Zones Authority (EPZA).

З. площею близько 238 акрів офіційно відкрита у 2002 р. з метою залучення інвестицій для розширення і поліпшення експорту Пакистану та почала повноцінно функціонувати з 2005 р. Розташована за 20 км до шосе Сіялкот-Вазірабад. Головними транспортними об'єктами, які обслуговують економічну зону є міжнародний аеропорт Сіялкот та Сухий порт Сіялкот.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є високотехнологічна промисловість в галузі хірургії, одягу та спортивних товарів.

На учасників **З.** поширюється ряд фінансових пільг, серед яких звільнення від сплати мита та інших податків при ввезенні на територію **З.** сировини, матеріалів, обладнання та інших товарів, сплата фіксованого податку у розмірі 1 % від вартості експортованої продукції, можливість вільного вивезення прибутків та інші. Особливістю **З.** є те, що державою встановлюється розподіл щодо ринку реалізації виробленої в зоні продукції: частина повинна бути експортованою, а частину дозволяється реалізувати на внутрішньому ринку, за винятком певних випадків.

Основною продукцією, яка виготовляється та експортується із зони є хірургічне обладнання, одяг, сумки, футбольні, регбійні та інші ігрові м'ячі.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗАКАРПАТТЯ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ZAKARPATTIA», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності в межах міст Ужгород та Мукачево, Ужгородського та Мукачівського районів Закарпатської області України.

З. утворена терміном на 30 років з метою залучення інвестицій, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення поставок високоякісних товарів і послуг, створення сучасної виробничої, транспортної і ринкової інфраструктури.

Територія **З.** площею 737,9 га була розміщена у західній та південно-західній частині Закарпатської області неподалік кордонів з Угорщиною та Словаччиною. Розгалужена мережа автомобільних доріг, залізниць, наявність аеропортів, міжнародних шляхів трубопровідного транспорту створювала сприятливі умови транспортування сировини і товарів до **З.** та реалізації продукції на світові ринки за її межі. Основна мінерально-сировинна база регіону – значні запаси деревини, кам'яної солі, нафти, газу, глини, вапняку, мармуру, мінеральної води.

Почала функціонувати **З.** з 09.01.1999. Обов'язки управління зоною були покладені на Закарпатську обласну раду, Закарпатську обласну адміністрацію, орган господарського розвитку **З**. На території економічної зони передбачено розміщення підприємств, які здійснюють операції з обслуговування транзитних вантажів, їх зберігання, переробки, сортування, пакування, надання транспортно-агентських та експедиторських послуг, торгівлі, а також підприємств, які застосовують новітні технології з метою виробництва товарів для експорту та внутрішнього ринку. Пріоритетні види економічної діяльності зони – логістичні послуги, обслуговування і зберігання транзитних вантажів, харчова, легка, лісова і деревообробна промисловість, машинобудування і металообробка, виробництво будівельних матеріалів. Статус резидентів **З.** отримали такі суб'єкти господарювання як ВАТ «Закарпатінтерпорт», ЗАТ «Автопорт-Чоп», ЗАТ «Єврокар», ТОВ «Ядзакі-Україна», ТОВ «Джейбіл Сьоркіт Україна» та інші. Основна продукція економічної зони – автомобілі, металорізальні верстати, електродвигуни, будівельні матеріали, меблі, продукти переробки деревини, швейні і трикотажні вироби, вина, плодоконсерви.

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ у разі ввезення товарів та інших предметів (крім підакцизних) з-за меж митної території України на територію **З.** для використання в

Виробничі потужності ЗАТ «Єврокар» – суб'єкта спеціальної економічної зони «Закарпаття»

межах зони (за винятком бартерних операцій); звільнення від сплати вивізного мита, акцизного збору та оподаткування ПДВ за нульовою ставкою у разі вивезення товарів та інших предметів, вироблених у **З.**, з території даної зони за межі митної території України (за винятком бартерних операцій); звільнення від сплати вивізного мита, акцизного збору та ПДВ у разі вивезення з території **З.** за межі митної території України товарів та інших предметів, попередньо ввезених з-за меж митної території України на територію **З.** (за винятком бартерних операцій); звільнення від сплати вивізного мита та оподаткування ПДВ за нульовою ставкою у разі вивезення товарів та інших предметів з митної території України на територію **З.** (за винятком бартерних операцій); оподаткування прибутку підприємств за зниженою ставкою; оподаткування доходів, одержаних нерезидентами з джерелом походження з території **З.** за зниженою ставкою; звільнення від сплати збору до Державного інноваційного фонду; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, отриманої при реалізації товарів (робіт, послуг) вироблених (наданих) у **З.**; відміна ліцензування та квотування обсягів імпорту та експорту товарів, вироблених або достатньо перероблених підприємствами **З**.

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 22.03.2001 № 2322-III «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття», Указ Президента України від 09.12.1998 № 1339/98 «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З**.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗАМБОАНГА», ФІЛІППІНИ (ZAMBOANGA CITY SPECIAL ECONOMIC ZONE AUTHORITY AND FREEPORT, PHILIPPINES) – економічна зона портового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності в м. Замбоанга провінції Замбоанга дель Сур Філіппін.

З. площею понад 16 000 га створена 1995 р. Розташована за 20 км від центру м. Замбоанга у західній частині острова Мінданао.

На території **З.** розташовані промисловий та індустріальні парки, промислові заводи, торгові, розважальні та спортивні центри. Головними транспортними об'єктами, які обслуговують економічну зону є міжнародні морський порт та аеропорт міста Замбоанга.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є інформаційні та екологічні технології, агропромисловий сектор, харчова промисловість, логістика, туризм, торгівля та фінансові послуги.

У межах **З.** здійснюють діяльність магазини безмитної торгівлі. На учасників зони поширюється ряд фінансових пільг, серед яких звільнення від сплати мита та імпортних податків при ввезенні на територію **З.** сировини, матеріалів, обладнання та інших товарів, звільнення від сплати місцевих

та інших загальнодержавних податків. Фактично єдиним податком, який зобов'язані сплачувати підприємства **З.**, після закінчення податкових канікул, які можуть тривати до 8 років залежно від виду діяльності, є кінцевий податок у розмірі до 5 % валового доходу при реалізації виготовленої продукції. Іноземним інвесторам надається гарантоване право на довгострокову оренду земельних ділянок терміном до 75 років.

Підприємства **З.** надають телекомунікаційні, логістичні та фінансові послуги, займаються утилізацією та переробкою вживаних товарів. Основною продукцією, яка виготовляється у **З.** є продукти харчування, косметика, меблі, мотоцикли, програмне забезпечення та інше.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗЕЛЕНОГРАД», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ZELENOGRAD», RUSSIA) – економічна зона технікo-інноваційного типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Москва (Росія).

З. створена у 2005 р. з плановим терміном функціонування 49 років. Розташована в столиці та одному з найбільших транспортних вузлів Росії. Загальна площа **З.** становить 146,27 га. В 15 км від **З.** знаходиться Міжнародний аеропорт «Шереметьєво», за 6 км – Ленінградська магістраль, за 10 км – швидкісна магістраль Москва-Санкт-Петербург. Економічна зона має сполучення із залізничною дорогою федерального значення. Інфраструктура **З.** включає розвинену транспортну та інженерну мережу, систему електро-, газо- та водопостачання, адміністративні та соціальні центри, митну зону.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є розробка та виробництво інформаціно-телекомунікаційних систем, програмно-апаратних комплексів передачі, обробки і захисту інформації, систем навігації, біотехнологій, нанотехнологій та наноматеріалів. Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно терміном на 10 років; звільнення від сплати транспортного податку та податку на землю терміном на 5 років; сплата податку на прибуток за зниженою ставкою 13,5 % до 2016 р.;

сплата обов'язкових соціальних страхових внесків за зменшеною 14% ставкою до 2018 р., за ставкою 21 % до 2019 р. та за ставкою 28 % протягом 2019 р. та митні пільги: звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію **З.** іноземних товарів.

Серед суб'єктів **З.** – ВАТ «Зеленоградський інноваційно-технологічний центр» (розробка продукції мікроелектроніки, інформаційно-телекомунікаційних систем, радіоелектронної апаратури), ТОВ «Альфачіп» (розробка цифрових та аналогових систем передачі, обробки та зберігання даних), ЗАТ «НДІ ЕСТО» (розробка технологій машинобудування, технологій лазерного і вакуумного іонно-плазменого обладнання), ЗАТ «Пластік Лоджік» (розробка гнучких дисплеїв, технологій органічної електроніки) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ «НІНГБО»», КИТАЙ (NINGBO FREE TRADE ZONE, CHINA) – економічна зона, створена у 1992 р. Державною радою КНР у провінції Чженцзян. **З.** розміщена на території площею 2,3 квадратних кілометра.

Основною перевагою **З.** перед іншими зонами вільної торгівлі є вигідне географічне розташування, яке дає доступ до багатьох великих інфраструктурних об'єктів КНР, зокрема:

– чотири міжнародних аеропорти (Нінгбо Ліше, Ханчжоу, Хунцяо, Пудун);

– розвинена сітка автомобільного і залізничного сполучення (автомагістралі – Нінгбо-Ханчжоу-Шанхай, Нінгбо-Цзіньхуа, Шеньян-Сан; залізничні напрямки – Пекін-Шанхай, Пекін-Цзюцзян);

– другий за величиною порт Китаю – Нінгбо-Чжоушань (обсяг обробки вантажів становить 9,6 млнт.).

Крім того, адміністрація **З.** надає своїм партнерам ряд економічних стимулів, серед яких:

– товари, які ввозяться на територію зони вільної торгівлі звільняються від сплати ввізного мита та ПДВ;

– до товарів, які ввозяться на територію зони вільної торгівлі застосовується спрощена процедура митного оформлення (на основі електронного декларування через систему EDI);

– знижена ставка податку на прибуток для підприємств із іноземним капіталом (протягом перших 2-х років 0 %, протягом наступних років ставка 15 %);

–100 % звільнення від сплати ПДВ.

Основним завдання **З.** є розвиток індустрії високих технологій, тому підприємства зони працюють у галузі комп'ютерних технологій. На сьогоднішній день у зоні працює більш як 60 міжнародних компаній (серед яких такі корпорації, як Gigabyte).

Управління зоною вільної торгівлі здійснює Адміністративний комітет **З.**

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ «ЩЕНТУ»», КИТАЙ (SHANTOU FREE TRADE ZONE, CHINA) – економічна зона, створена у 1993 р. Державною Радою КНР в південній частині країни, провінції Гуандун. Розміщена на території площею 2,34 км^2.

З. знаходиться на відстані 330 км від Гонконгу і 320 км від Гаосюн, Тайвань. Неподалік від зони також розташований порт Шеньту, який входить до 20 найбільших портів Китаю (в рік обробляється близько 28 млн т вантажів). **З.** має хороше сполучення з Гонконгом і іншими великими містами Китаю завдяки розвиненій системі залізничного сполучення і автомагістралей (Гуанчжов – Мейчжоу – Шенту; Шеньчжень – Шенту).

Основним видом діяльності, в якому працюють компанії **З.**, є логістика. Крім того, основним завданням **З.** є стимулювання інвестицій в експортно-орієнтовані підприємства.

Обсяг ВВП **З.** складає 345 млн дол. США.

Найбільшими інвесторами **З.** є Bayer, Wilson, Caterpillar, SDMO, APL Logistics, Lustre Canada, Kolorful, Keshida.

Перевагами **З.** є вигідне географічне розташування (неподалік від Гонконгу і Макао), низька вартість земельних ділянок, розвинена транспортна інфраструктура.

Найбільшими недоліками **З.** є недостатня кількість висококваліфікованих працівників та низький рівень розвитку економіки регіону.

Управління **З.** здійснює Адміністративний комітет.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ІНТЕРПОРТ КОВЕЛЬ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «INTERPORT KOVEL», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності на території Ковельського району та м. Ковель Волинської області України.

З. утворена терміном на 20 років з метою залучення інвестицій, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та транспортно-виробничої інфраструктури. Територія зони площею 56,77 га була розміщена неподалік кордонів з Білорусією та Польщею: за 70 км на північний захід від обласного адміністративного центру – м. Луцьк. **З.** має сполучення з залізничними та автомобільними дорогами в напрямку промислових міст України, Польщі, Білорусі, Росії, Словаччини, Угорщини, Румунії, Молдови. За 80 км від зони знаходиться аеропорт міста Луцьк.

Почала функціонувати з 01.01.2000. Обов'язки управління **З.** були покладені на Раду з питань роз-

витку, органи місцевого самоврядування та адміністрацію **З.** Пріоритетні види економічної діяльності – торгівля, транспортно-експедиторські та логістичні послуги, обслуговування транзитних вантажів, їх зберігання, сортування, пакування. Для створення сприятливого інвестиційного середовища у **З.** були запровадженні особливі умови діяльності: звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ при ввезенні на територію зони товарів для використання у господарській діяльності; сплата податку на прибуток підприємств за зниженою ставкою; оподаткування доходів нерезидентів, отриманих на території зони, за зниженою ставкою; звільнення від сплати земельного податку на термін до 5 років; звільнення від сплати збору до Державного інноваційного фонду; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, отриманої суб'єктами господарювання зони від реалізації продукції.

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято Указ Президента України від 22.06.1999 «Про спеціальну економічну зону «Інтерпорт Ковель», Постанову КМУ від 15.05.2000 «Про спеціальну економічну зону «Інтерпорт Ковель» та інші нормативні акти.

За період з 2000 по 2013 р. у **З.** фактично не було зареєстровано жодних резидентів та не розпочато реалізацію інвестиційних проектів.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «КАГАЯН», ФІЛІППІНИ (CAGAYAN SPECIAL ECONOMIC ZONE AND FREEPORT) – економічна зона портового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Санта-Ана та на островах Фуга, Баріт і Маббег муніципалітету Апаррі провінції Кагаян Філіппін.

З. площею близько 441000 га, з яких 54119 га – приміська та агропромислова зона, створена 1995 р. Розташована в 620 км на північ від м. Маніла в північно-східній частині Філіппін, що омивається водами Китайського моря та Тихого океану.

Оператором **З.** є урядова організація The Cagayan Economic Zone Authority (CEZA). На території **З.** розташований міжнародний морський порт «Ірене». Діяльності зони сприяє функціонування міжнародного аеропорту «Кагаян» та міжрегіонального аеропорту Легаспі. Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є харчова та целюлозно-паперова промисловість, сільське господарство, логістика, фінанси та туризм.

На учасників **З.** поширюється ряд фінансових пільг, серед яких – звільнення від сплати мита та імпортних податків при ввезенні на територію **З.** сировини, матеріалів, обладнання та інших товарів, а також запровадження спеціального кінцевого податку у розмірі 5 % від валового доходу при реалізації виготовленої продукції замість сплати всіх місцевих та інших загальнодержавних податків.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «КАНДЛА», ІНДІЯ (KANDLA SPECIAL ECONOMIC ZONE – KSEZ, INDIA) – економічна зона, створена 17.03.1965 на східному побережжі штату Гуджарат в Індії як перша зона вільної торгівлі в країні. **З.** створена з метою забезпечення конкурентоспроможності індійських товарів на міжнародному ринку та залучення інвестиційних коштів для виробництва експортної продукції.

Вона охоплює територію площею 100 га з більш ніж 178 функціонуючими підприємницькими одиницями, у яких задіяні близько 13000 працівників. Сприятливе розташування **З.** робить її ще більш популярною серед зарубіжних інвесторів. Зона знаходиться всього за 9 км від порту Кандла, що надає її підприємствам значні переваги, оскільки даний порт є одним з найбільших в країні за обсягами обробки експортно-імпортних операцій. **З.** сполучена з портом за допомогою розвиненою системи автодоріг і залізничного полотна.

З. користується попитом серед експортно-орієнтованих виробничих одиниць в Індії, оскільки пропонує досить привабливі умови, а саме: звільнення від сплати мита на імпортні товарів, які призначені для використання в зоні; 100 % звільнення від податків на прибуток на перші 5 років діяльності і на 50% на наступні 5 років; звільнення від сплати податку з продажу. Підприємства, які працюють в **З.** виготовляють широкий спектр товарів, серед яких: ювелірні вироби, електронна продукція, програмне забезпечення, текстиль, одяг, продукція машинобу-

дування, спортивні товари і шкіряні вироби.

З. знаходиться у підпорядкуванні Міністерства торгівлі і промисловості Індії. Органом вищого рівня управління є Комітет з розвитку **З.**, яку очолює секретар міністерства промисловості і торгівлі.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «КЛАРК», ФІЛІППІНИ (CLARK SPECIAL ECONOMIC ZONE, PHILIPPINES) – економічна зона промислового, техніко-інноваційного та туристичного типу зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у Республіці Філіппіни.

Створена 1993 р. Розташована за 60 км від філіппінської столиці Маніла на території м. Анхелес, Мабалакат і Порак провінції Пампанга та м. Капас і Бамбан провінції Тарлак. Загальна площа **З.** становить 33 653 га, з яких 4 440 га – територія колишньої американської військово-повітряної бази.

На території **З.** розташований міжнародний аеропорт «Кларк». Інфраструктура зони включає розвинену мережу доріг, засобів комунікаційного звязку, електро- і водопостачання, розважальні, спортивні та оздоровчі комплекси, об'єкти комерційної торгівлі та виробництва. Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є авіаційна промисловість, сільське господарство і харчова промисловість, інформаційні технології, торгівля, логістика та туризм.

Для учасників **З.** встановлено ряд податкових, митних та фінансово-адміністративних пільг, серед яких сплата за зниженими ставками податку з валового доходу, звільнення від сплати або сплата за зниженими ставками митних платежів при імпорті обладнання та сировини, можливість довгострокової оренди землі та інші.

Серед числа резидентів **З.** – компанія Cyber City Teleservices (інформаційні технології та телекомунікаційні послуги), Yokohama Tire Phils (виробництво легкових та вантажних автомобілів, авіаційних шин), Hacienda Golf Company (туристично-розважальні послуги, торгівля), Philippine Long Distance & Telephone (інформаційні технології, супутниковий та мобільний зв'язок).

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «КОЧІН», ІНДІЯ (COCHIN SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA) – особлива економічна зона у м. Кочін, штату Керала на території площею 41,7 га. **З.** створена для експортно-орієнтованих підприємств з метою збільшення обсягів залучення прямих іноземних інвестицій. **З.** відкрилася 26.08.1986, як зона експортної переробки. Спочатку основним завданням зони було сприяння підтримки експортних галузей, що працюють в напрямку виробництва електроніки, комп'ютерних програм, одягу, виробів зі скла, вироби зі шкіри, шкіряних виробів, харчових продуктів, фармацевтичної продукції, спортивних товарів, дорогоцінного каміння та ювелірних виробів. У 2003 р. **З.** отримала статус особливої економічної зони.

З. розташована в південно-західній частині Індії, всього в 11 морських милях від міжнародного морського шляху з Європи в Азіатсько-Тихоокеанський регіон.

З. є досить диверсифікована зона, у якій працюють підприємства з різних областей промисловості: виробництво електротехнічного устаткування, ювелірні вироби, IT-технології, сільськогосподарські товари, харчова продукція, текстиль та одяг. Станом на кінець 2012 р. в зоні працює більш ніж 160 виробничих одиниць, в яких зайнято більше 15000 робітників. Усі підприємства об'єднані в декілька блоків: Hindustan Lever Ltd – розчинні напої; HLL Lifecare Ltd – латексні вироби; K Mohan & Company (Exports) Pvt. Ltd – текстиль; Magnum Aviation Pvt. Ltd. – авіаційні двигуни; NeST Information Technologies Pvt. Ltd. – програмне забезпечення; SFO Technologies Pvt. Ltd. – електроніка; Suraj Diamonds & Jewellery Ltd – ювелірні вироби; Sutherland Global Services Pvt. Ltd. – програмне забезпечення; TATA Ceramics Ltd. – кераміка; Tyco Electronics Tools Pvt. Ltd. – інструменти; Smart Engineering & Design Solutions – морські судна.

Cochin Special Economic Zone
Ideal place for export oriented Business

На сьогоднішній день **З.** у рейтингу вільних економічних зон Індії займає третє місце за обсягом експортованої продукції. **З.** підпорядковується Міністерству торгівлі Індії. Безпосереднє управління зоною здійснює CSEZ Authority на чолі з комісаром розвитку

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЛИПЕЦЬК», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «LIPETSK», RUSSIA) – економічна зона промислово-виробничого типу, як окрема митна територія зі

спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності в Грязінському районі Липецької області Росії.

З. створена у 2005 р. на термін 49 років. Розташована вздовж автодороги регіонального значення Ліпецьк-Грязі. Загальна площа **З.** – 1024 га.

З. має транспортне сполучення з федеральними магістралями «Дон» і «Каспій» та автодорогою Орел-Тамбов. За 35 км від зони знаходиться аеропорт «Липецьк», за 0,2 км, 20 км та 18 км відповідно – залізничні вокзали «Казинка», «Липецьк» та «Грязі-Воронеж». Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу офісних приміщень, систему електро-, газо- і водопостачання, адміністративний центр.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є виробництво енергетичного устаткування, систем альтернативної енергетики, металовиробів, машин, обладнання, автокомпонентів та будівельних матеріалів. Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно та транспортного податку терміном на 10 років; звільнення від сплати податку на землю терміном на 5 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками; можливість використання прискорених методів амортизації, та митні пільги: звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію зони іноземних товарів.

Серед суб'єктів **З.** – ТОВ «ЧСЗ-Липецьк» (виробництво скляної тари для харчової та медичної промисловості), ТОВ «СЕСТ-ЛЮВЕ» (виробництво теплообмінного обладнання), ТОВ «Йокогама Р. П. З.» (виробництво автомобільних шин), ТОВ «Бєлон-Метаком» (виробництво металоконструкцій), ТОВ «Біоетанол» (виробництво біоетанолу) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «МИКОЛАЇВ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «MYKOLAIV», UKRAINE) – економічна зона з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності у межах м. Миколаїв Миколаївської області України.

З. утворена терміном на 30 років з метою залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва для збереження існуючих та створення нових робочих місць, впровадження новітніх технологій, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та підприємництва, підвищення ефективності використання виробничих потужностей суднобудівних підприємств та їх експортного потенціалу, збільшення поставок високоякісних товарів та послуг, створення сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури.

Територія **З.** площею 865 га була розміщена на територіях державної холдингової акціонерної компанії «Чорноморський суднобудівний завод» (площа 340 га, у тому числі акваторія річки Південний Буг – 43 га), відкритого акціонерного товариства «Суднобудівний завод «Океан»» (площа 240 га, у тому числі акваторія річки Південний Буг – 30 га), державного підприємства «Суднобудівний завод імені 61 комунара» (площа 160 га, у тому числі акваторія річки Південний Буг – 40 га) та на прилеглій території земель Миколаївської міської ради. Інфраструктура **З.** розташована у межах однієї адміністративно-територіальної одиниці, відстань від лінії морського кордону України становить 69 км, територія зони з'єднується судновим ходом з узбережжям Бузького лиману. Через місто Миколаїв проходять Євроазіатський транспортний коридор (Одеса – Миколаїв – Херсон – Джанкой – Керч) та коридор Чорноморського економічного співробітництва (Рені – Ізмаїл – Одеса – Миколаїв – Херсон – Мелітополь – Бердянськ – Маріуполь – Новоазовськ). Залізничний вузол, міжнародний аеропорт «Миколаїв», морські та річкові порти сполучають регіон з іншими містами України та світу.

Виробничі потужності ДП «Суднобудівний завод імені 61 комунара» – суб'єкта спеціальної економічної зони «Миколаїв»

Почала функціонувати **З.** з 01.01.2000. Обов'язки управління **З.** були покладені на Миколаївську міську раду, Миколаївську обласну державну адміністрацію, орган господарського розвитку і управління **З.** Пріоритетні види економічної

діяльності **З.** – машинобудування, суднобудування та приладобудування; будівництво елеваторів, оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, виробництво промислових газів, перероблення пластмаси, енергетика, зв'язок, обробка відходів, ремонт суден та транспортно-логістичні послуги. Статус резидентів **З.** отримали такі суб'єкти господарювання як Державне підприємство «Суднобудівний завод імені 61 комунара», ВАТ «Миколаївський суднобудівний завод «Океан», Державна акціонерна холдингова компанія «Чорноморський суднобудівний завод», ТОВ СП «Нібулон», ВАТ «Малярно-ізоляційне підприємство «Райдуга» та інші. Продукція підприємств **З.** – цивільні та військові кораблі, сухонтажні судна, балкери, баржі, буксири, катери, будівельні крани, сільськогосподарські комбайни.

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ у разі ввезення товарів та інших предметів (крім підакцизних) із-за меж митної території України на територію **З.**; звільнення від сплати ввізного мита на період реалізації інвестиційних проектів, але не більше ніж на п'ять років, операцій з ввезення імпортних матеріалів, сировини, устаткування, обладнання та комплектуючих (крім підакцизних товарів) на територію **З.**; звільнення від оподаткування ПДВ на період реалізації інвестиційних проектів, але не більше ніж на п'ять років, операцій з ввезення (пересилання) на територію **З.** імпортного устаткування, обладнання та комплектуючих до них (крім підакцизних товарів); оподаткування ПДВ за нульовою ставкою операцій з реалізації продукції, товарів (робіт, послуг) у межах **З.** по міжзаводській кооперації; звільнення на три роки від оподаткування прибутку, отриманого на території **З.** від реалізації інвестиційних проектів та оподаткування прибутку отриманого з четвертого по шостий рік включно від реалізації інвестиційних проектів за ставкою 50 % діючої ставки оподаткування; звільнення на десять років, починаючи з четвертого року реалізації інвестиційного проекту від оподаткування частини прибутку підприємств суднобудівної промисловості **З.**, спрямованої на розвиток виробництва в рамках реалізації інвестиційного проекту; звільнення від сплати земельного податку; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, яка надходить на користь суб'єктів **З.**; відміна ліцензування та квотування імпортно-експортних операцій, що здійснюються підприємствами **З.**

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 13.07.2000 № 1909-III «Про спеціальну економічну зону «Миколаїв» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З.**

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «МОРСЬКИЙ ПОРТ «АКТАУ»», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «SEAPORT «AKTAU», KAZAKHSTAN) – економічна зона промислово-виробничого та портового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами господарської діяльності в місті Актау Мангістаустської області Республіки Казахстан.

З. створена на період до 01.01.2028 відповідно до Указу Президента Республіки Казахстан від 26.04.2002 з метою розвитку нафтогазової промисловості, високотехноголічного виробництва товарів, активізації діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. Загальна площа **З.** 2000 га поділена на 6 промислових субзон. Управління **З.** забезпечує акціонерне товариство «СЕЗ Морпорт Актау».

З. розташована у межах території морського торгового порту та промислової зони міста Актау на східному узбережжі Каспійського моря. Географічною особливістю є знаходження **З.** на перетині транспортних коридорів «ТРАСЕКА» (Європа-Кавказ-Азія) та «Північ-Південь» (країни Перської затоки – Північна і Західна Європа).

Пріоритетні види діяльності: виробництво нафтохімічної, хімічної та металургійної продукції, машин і обладнання, побутових електротоварів,

транспортно-логістична діяльність.

Інфраструктура **З.** включає мережу водо-, енерго- та електропостачання, телефонну та інтернет мережу, автомобільні та залізничні шляхи. Основною мінерально-сировинною базою регіону є значні запаси нафти, газу, залізних та марганцевих руд, міді, мінеральних солей та ін. Історично вагому роль морський порт «Актау» відігравав при міжнародному транспортуванні нафтопродуктів.

Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові та митні пільги: оподаткування товарів, які ввозяться на територію **З.** за нульовою ставкою ПДВ; звільнення від сплати податку на майно та

корпоративного подоходного податку, звільнення від сплати земельного податку та орендної плати за землю; оподаткування товарів, що ввозяться на територію **З.** за нульовою ставкою ввізного мита.

До числа резидентів **З.** у 2012 – 2013 рр. входили ТОВ «Keppel Kazakhstan» (виробництво морських металевих конструкцій), АТ «ArcelorMittal Tubular Products Aktau» (виробництво металевих труб), ТОВ «Актауський завод скловокнистих труб» (виробництво скловокнистих труб), ТОВ «Актау Полімер» (предизолірованих труб), ТОВ «T.E.S.C.O» (виробництво контейнерів), ТОВ «Хазар-Сервіс» (перевантажувальний комплекс нафти і нафтопродуктів) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «НОЙДА», ІНДІЯ (NOIDA SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA) – економічна зона, створена у 1985 р. у північній частині Індії на території площею 310 га за сприяння Міністерства торгівлі і промисловості Індії. У розвиток **З.** індійська влада вклала близько 20 млн дол. Основними цілями створення **З.** було забезпечення інвестиційної підтримки галузей, які виробляють експортну продукцію, створення робочих місць, передача високих технологій.

Усім підприємствам-учасникам **З.** надає ряд переваг і стимулів: доступ до глобальної мережі телекомунікацій, фінансової та комерційної інфраструктур, ефективної місцевої транспортної системи, висококваліфікованих трудових ресурсів. Існує також ряд економічних і податкових стимулів, які отримують підприємства у **З.,** а саме: 100% звільнення від податків і зборів протягом перших 5 років діяльності; нульова митна ставка на ввезення іноземного капіталу у **З.;** звільнення від сплати митних зборів на товари та ресурси, які ввозяться для переробки або виробництва.

Невелика відстань до столиці Індії Делі і наявність висококваліфікованих працівників робить **З.** ідеальним місцем для виробництва електроніки, текстилю, програмного забезпечення, ювелірних прикрас. Найбільшу частку в продукції, виготовленій у **З.** займає програмне забезпечення і ювелірні вироби (30%). В економічній зоні на даний час працюють близько 250 представництва міжнародних компаній серед, яких: HCL, Adtel Software, Crescotech, ARCIT, ER&DCI, ALSTOM, Systems, Xansa, Interra, Polaris, RMSI, Delsoft, Birlasoft, IT&T, Adobe, TCS, Microelectronics, Moser Baer, Feders Lloyd, Panasonic, Sumsung, Eveready, Minda Huf. З кожним роком зростає чисельність зайнятих працівників у **З.**, станом на 2010 р. тут працювало близько 32 тис. осіб.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ОНТУСТІК», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ONTUSTIK», KAZAKHSTAN) – економічна зона промислово-виробничого типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами господарської діяльності у Сайрамському районі Південно-Казахстанської області Казахстану.

З. площею 200 га створена у 2005 р. на період до 01.07.2030. Управління **З.** забезпечує Генеральна установа «Дирекція спеціальної економічної зони «Онтустік». Основні цілі функціонування **З.** спрямовані на розвиток текстильної промисловості, створення високотехнологічного виробництва, залучення інвестицій міжнародних відомих компаній у текстильну промисловість Казахстану та підвищення конкурентоспроможності економіки країни.

Здійсненню підприємницької діяльності у **З.** сприяє комплекс інженерних комунікацій, у тому числі під'їзні автомобільні та залізничні дороги, газопостачання, електропостачання, мережа водопостачання, телефонізація.

Пріоритетними видами діяльності **З.** є виробництво ниток і пряжі, бавовняної целюлози, трикотажних виробів, спецодягу, верхнього одягу, килимів, різноманітних покриттів та інших текстильних виробів.

Серед податкових пільг на учасників **З.** поширюється звільнення від сплати корпоративного податку з доходів, ПДВ при споживанні товарів на території **З.** та при поставці товарів на територію **З.**, звільнення від сплати земельного податку та податку на майно, а також існує можливість безкоштовної оренди земельних ділянок на термін до 10 років.

З метою надання інвесторам **З.** якісних умов реалізації інвестиційних проектів створено ряд установ: Інформаційна служба (консультування законодавчих питань, організація отримання дозволів, надання інформації по технічній документації та ін.), служба допомоги при експорті (надання інформації про попит і пропозицію на текстильну продукцію, даних по товарообігу різних країн світу, консультування з питань оподаткування операцій з текстильною продукцією, допомога налагодження контактів з іноземними суб'єктами ЗЕД), Трейнінговий центр для текстильної промисловості та ін.

Серед резидентів **З.** – ТОВ «Oxy Textile» (виробництво пряжі та інших текстильних виробів), ТОВ «Хлопкопром-Целюлоза» (виробництво гігроскопічної вати, бавовняної целюлози, технічної каброксометилцелюлози), АТ «Ютекс-KZ» (текстильне виробництво), ТОВ «Есенжол-Назар» (виробництво килимових виробів), ТОВ «Kazbiolife» (виробництво картонної бумаги з макулатури, виробництво гофрокартону) та ін.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ПАВЛОДАР», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «PAVLODAR», KAZAKHSTAN) – економічна зона інноваційного та промислово-виробничого типу як окрема митна територія з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами господарської діяльності у м. Павлодар (Казахстан).

З. площею 3 300 га створена у 2011 р. на період до 01.12.2036. Управління **З.** забезпечує акціонерне товариство «Управляюча компанія СЕЗ «Павлодар». Основні цілі функціонування **З.** спрямовані на розвиток промислового виробництва та вирішення соціальних питань, у тому числі підвищення рівня зайнятості населення регіону.

Економічна зона розташована на території Північного промислового району м. Павлодар Павлодарської області, яка межує з Омською, Новосибірською областями та Алтайським краєм Російської Федерації. Регіон з мережею автомобільного, авіаційного, річкового та трубопровідного видів транспорту має сполучення з Південно-Сибірською та Середньосибірською залізничними магістралями. Основною мінерально-сировинною базою краю є значні запаси вугілля, міді, алюмінію, цинку, керамзиту, кремнію, піску, вапняку та інших природних ресурсів.

Інфраструктура **З.** включає мережу водо-, енерго- та електропостачання, телефонну та інтернет мережу, автомобільні та залізничні шляхи.

Пріоритетними видами діяльності **З.** є виробництво хімічної та нафтохімічної продукції, розробка високоефективних технологій.

Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові та митні пільги: оподаткування товарів, які ввозяться на територію **З.**, за нульовою ставкою ПДВ; звільнення від сплати податку на майно та корпоративного подоходного податку; звільнення від сплати земельного податку терміном на 10 років; оподаткування товарів, що ввозяться на територію **З.**, за нульовою ставкою ввізного мита.

З метою ефективного виконання адміністративних функцій контролюючі та управляючі органи (податкова служба, митна служба, міграційна служба, центр із нерухомості, управління природними ресурсами та інші органи) працюють на території **З.** за принципом «єдиного вікна».

Серед резидентів **З.** – ТОВ «Полікремній» (виробництво високристалічного кремнію), АО «Каустік» (виробництво каустичної соди, хлору та соляної кислоти), ТОВ «Поліхімпром» (виробництво ПВХ), ТОВ «Тіафос» (виробництво фосфору) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ПАРК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ» («ПАРК ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ), КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «INNOVATION TECHNOLOGY PARK», KAZAKHSTAN) – економічна зона техніко-інноваційного та промислово-виробничого типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності на території селища Алатау Медеуського району та міста Алмати Алматинської області Казахстану.

З. створена у 2003 р. на період до 01.01.2028. У 2011 р. **З.** була перейменована у «Парк інноваційних технологій».

Розташована у передгір`ї Алатау та на окраїні мегаполісу Алмати. Загальна площа **З.** становить 163,02 га, з яких 92,9 га – територія міста Алмати, 70,12 га – Медеуського району Алматинської області.

Пріоритетними видами діяльності **З.** є інформаційні, телекомунікаційні, енерго- і ресурсозберігаючі технології, технології у сфері видобутку, транспортування та переробки нафтопродуктів, електроніка, приладо- та машинобудування. На території **З.** діє режим вільної митної **З.**, відповідно до якого при ввезені на територію **З.** машин,

обладнання, сировини, матеріалів та інших товарів не сплачується ввізне мито та ПДВ. При експорті товарів митні платежі також не сплачуються. Серед податкових преференцій на учасників **З.** поширюється звільнення від сплати корпоративного податку з доходів, земельного податку та на термін до 10 років податку на нерухомість.

Серед резидентів **З.** – понад 150 високотехнологічних компаній, зокрема «Glotur DS Multimedia», «Logic Inc.», «Delta plus Ltd.», «Alstrontelekom LLP», «Nursat+», «MobiSoft Enterprise», «Electric Motors Energy», «Sam Power», «DOC Co.LTD» «Dara System», «LED Alatau». Продукцією підприємств **З.** є рідкокристалічні та світлодіодні телевізори і монітори, персональні комп'ютери, ноутбуки, сервери, мобільні телефони, програмні продукти, напівпровідникові прилади, електромотори, генератори, акумулятори, холодильники, електронні термінали та інша електронна техніка.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ПІВНІЧНОКРИМСЬКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА «СИВАШ», УКРАЇНА (SPECIAL NORTH CRIMEAN EXPERIMENTAL ECONOMIC ZONE «SIWASH», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності у межах м. Красноперекопськ, м. Армянськ та Красноперекопського району Автономної Республіки Крим України.

З. утворена терміном на 5 років та функціонувала з 1995 по 2000 р. з метою експериментального відпрацювання на практиці сучасних економічних механізмів та методів господарювання, впровадження передових вітчизняних і зарубіжних науково-технологічних розробок та винаходів, розвитку експортного потенціалу на основі ефективного комплексного використання сировинних, промислових та сільськогосподарських можливостей регіону, підготовки кадрового потенціалу, який відповідає вимогам організації високотехнологічного виробництва конкурентоспроможної продукції в умовах переходу до ринкової економіки, розв'язання проблеми зайнятості населення та інших соціальних проблем на території **З.**, створення та розвитку виробничої і невиробничої інфраструктури. Із закінченням 5-річного терміну функціонування **З.** «Сиваш» у 2000 р. була перетворена на територію пріоритетного розвитку з періодом діяльності 30 років.

Територія **З.** площею 141 тис. га була розміщена у північній частині Кримського півострова на Перекопському перешийку у 121 км від Сімферополя. Через район проходять Північнокримський канал, автомобільні та залізничні магістралі Сімферополь-Херсон, Джанкой-Херсон. Основна мінерально-сировинна база регіону – значні запаси мінеральних солей (хлористий магній, натрій, калій, бром), гіпсу, лікувальних грязей, мінеральних вод. Обов'язки управління **З.** були покладені на адміністрацію **З.** у формі державної компанії.

Пріоритетні види економічної діяльності **З.** – добувна, хімічна, харчова промисловість, виробництво будівельних матеріалів, виробництво та переробка продукції сільського господарства, виробництво газованої води, утилізація промислових відходів та переробка сировини, надання

Виробничі потужності ВАТ «Кримський содовий завод» – суб'єкта спеціальної економічної зони «Сиваш»

лікувально-оздоровчих послуг. Статус суб'єктів **З.** отримали такі підприємства як ДАК «Титан», ВАТ «Сивашський анілінофарбовий завод», ВАТ «Кримський содовий завод», ПП «Рисхолдинг» та інші. Продукція підприємств **З.** – технічна кальцинована сода, добрива та азотні сполуки, сполуки титану, сірчана кислота, хлорне залізо для очищення стічних вод, вироби з пластмаси, продукти харчування.

За період існування **З.** в її межах діяли спеціальні пільгові режими оподаткування та економічного регулювання. На початковому етапі для платників податків зареєстрованих у **З.,** були встановлені такі пільгові умови економічної діяльності: сплата податку на прибуток та ПДВ на продукцію власного виробництва у розмірі 50 % основних ставок; звільнення від сплати ввізного мита, ПДВ та акцизного збору при імпорті товарів, робіт та послуг; не застосовувалося квотування та ліцензування до товарів, які експортуються за межі **З.**; діяв режим звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, яка надходить на користь суб'єктів **З.**

У 2005 р. законодавством України на території пріоритетного розвитку було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ПОРТ КРИМ», УКРАЇНА (PORT KRYM SPECIAL ECONOMIC ZONE, UKRAINE) – економічна зона з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності у м. Керчі Автономної Республіки Крим України.

З. утворена терміном на 30 років з метою залучення інвестицій у сферу виробництва, сільського господарства, охорони здоров'я, відпочинку та туризму; впровадження новітніх технологій; розвитку зовнішньоекономічних зв'язків; формування нових робочих місць, сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури.

Територія **З.** площею 27 га була розміщена у м. Керчі у межах двох земельних ділянок. Розвинена транспортна інфраструктура **З.** дозволяє поставляти вантажі автомобільним, залізничним та морським транспортом. Вантажні та пасажирські перевезення до міста Керч обслуговуються Керченським аеропортом, Керченським морським торговим портом, Керченською поромною переправою, залізницею та автомагістралями. Основна мінерально-сировинна база регіону – значні запаси лікувальних грязей, мінеральних вод, залізної руди, флюсового вапняку, нафти та природного газу.

Почала функціонувати **З.** з 01.01.2000. Обов'язки управління **З.** були покладені на Раду з питань територій пріоритетного розвитку та **З.**, органи місцевого самоврядування, органи господарського розвитку **З**. Пріоритетні види економічної діяльності **З.** – обслуговування транзитних вантажів, їх зберігання, сортування та пакування, надання транспортно-агентських та експедиторських послуг, послуг торгівлі, виробництво товарів для експорту та внутрішнього ринку. Статус суб'єкта **З.** отримало підприємство ДП «Гюр Іншаат».

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: оподаткування прибутку підприємств, отриманого на території **З.** за зниженою ставкою; сплата підприємствами **З.** збору до Державного інноваційного фонду за зниженою ставкою у разі використання звільнених від оподаткування коштів у цілях інвестиційного проекту; звільнення від сплати податку на землю на період освоєння земельної ділянки, але не більш як на 5 років; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, отриманої при реалізації товарів (робіт, послуг) вироблених або наданих у **З.**; звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ при здійсненні операцій з ввезення товарів (крім підакцизних) на територію **З.** (за винятком бартерних операцій та операцій з давальницькою сировиною); звільнення від сплати вивізного мита, акцизного збору, та оподаткування ПДВ за нульовою ставкою при здійсненні операцій з вивезення товарів з території **З.** за межі митної території України (за винятком бартерних операцій та операцій з давальницькою сировиною); відміна ліцензування та квотування імпортно-експортних операцій, що здійснювалися підприємствами **З**.

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 21.12.2000 № 2189-III «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та спеціальну економічну зону «Порт Крим» в Автономній Республік Крим» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З**.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ПОРТО-ФРАНКО», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «PORTO FRANCO», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності в Одеському морському торговельному порту м. Одеси Одеської області України.

З. утворена терміном на 25 років з метою залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва, впровадження новітніх технологій, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і підприємництва, завантаження потужностей портового комплексу, формування нових робочих місць, сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури.

Територія **З.** площею 32,5 га була розміщена на території Одеського морського торговельного порту у межах штучно насипаного та намитого в акваторії Одеської затоки Чорного моря Карантинного молу. Розвинена транспортна інфраструктура дозволяє поставляти вантажі в **З.** автомобільним, залізничним, морським та річковим транспортом. У м. Одеса знаходяться один з найбільших портів України – Одеський морський порт та міжнародний аеропорт «Одеса», через місто проходять

Виробничі потужності Одеського морського торговельного порту

Одеська залізниця, автомагістралі Одеса-Іллічівськ, Вена – Ужгород – Кишинів – Кучурган – Одеса – Мелітополь – Новоазовськ – Ростов-на-Дону, Одеса – Рені – Констанца – Ізмір – Анталія, Санкт-Петербург – Київ – Одеса – Самсун – Мерзіфон. Основною мінерально-сировинною базою регіону є природні лікувальні ресурси, у тому числі мінеральні води та мінеральні грязеві розчини.

Почала функціонувати **З.** з 01.01.2000. Обов'язки управління **З.** були покладені на Одеську обласну державну адміністрацію, Одеську міську раду, орган господарського розвитку і управління **З**. Пріоритетні види економічної діяльності **З.** – обслуговування транзитних вантажів, їх сортування і пакування, надання транспортно-експедиторських та агентських послуг, послуг із зберігання вантажів, сировини та готової продукції. На території **З.** передбачено розміщення підприємств, які здійснюють операції з перевалки вантажів, надання послуг зі зберігання нафтопродуктів, металів, сільськогосподарської продукції та мінеральних добрив, виробництва телекомунікаційних систем, будівельно-оздоблювальних машин та продукції особистої гігієни.

При реалізації інвестиційних проектів у межах **З.** інвестували: спільне українсько-американське підприємство «Olimpex Coupe Int.» (реалізація інвестиційного проекту по перенавантажувальному комплексу мінеральних добрив), болгарська компанія «Pristal Oil» (реалізація інвестиційного проекту по перенавантажувальному комплексу індустріальних масел), ДП «Одеський морський торговельний порт» (реалізація інвестиційного проекту з розвитку контейнерного терміналу), ТОВ «Телекомунікаційні технології» (реалізація інвестиційного проекту з виробництва контейнерного терміналу) та ін.

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: звільнення від плати ввізного мита та ПДВ при здійсненні операцій з ввезення товарів (крім підакцизних) на територію **З.** (за винятком товарообмінних операцій та операцій з давальницькою сировиною); звільнення від сплати вивізного мита, акцизного збору та оподаткування ПДВ за нульовою ставкою при здійсненні операцій з вивезення товарів з території **З.** за межі митної території України (за винятком товарообмінних операцій та операцій з давальницькою сировиною); звільнення від оподаткування термін на 3 роки прибутку підприємств, одержаного на території **З.**; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, отриманої при реалізації товарів (робіт, послуг) вироблених або наданих у **З.**; відміна ліцензування та квотування імпортно-експортних операцій, здійснюваних підприємствами **З**.

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 23.03.2000 № 1607-III «Про спеціальну (вільну) економічну зону «Порто-франко» на території Одеського морського торговельного порту» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З**.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «РЕНІ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «RENI», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності в м. Рені Одеської області України.

З. утворена терміном на 30 років з метою залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва, впровадження новітніх технологій, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та підприємництва, завантаження потужностей портового комплексу, формування нових робочих місць, сучасної виробничої, транспортної і ринкової інфраструктури.

Територія **З.** площею 94,36 га була розміщена на лівому березі річки Дунай у південно-західній частині Одеської області на відстані 320 км від м. Одеси в межах Ренійського морського торговельного порту. Неподалік **З.** проходить державний кордон України з Республікою Молдова та Румунією. Наявність залізничного вузла, автомобільного транспортного коридору, морського порту та пункту пропуску через українсько-молдавський кордон «Рені-Джюрджюлешть» створює сприятливі умови транспортування сировини та товарів до **З.** і за її межі. Основна мінерально-сировинна база регіону – значні запаси солі, мінеральної води, глини, нафти та газу.

Почала функціонувати **З.** з 17.05.2000. Обов'язки управління **З.** були покладені на Одеську обласну державну адміністрацію, Ренійську районну державну адміністрацію, Ренійську міську раду та її виконавчий комітет, а також орган господарського розвитку і управління **З**. Пріоритетні види **З.** – переробка сільськогосподарської сировини, деревообробка, обслуговування транзитних вантажів, їх зберігання, сортування, пакування, на-

Виробничі потужності Ренійського торговельного порту

дання транспортно-експедиторських та агентських послуг. Статус резидентів **З.** отримали такі суб'єкти господарювання як ДП «Рені-Меридіан», ДП «Укрчем», ТОВ «Рені-Лайн», ТОВ «Лагуна Рені» та ін.

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ при здійсненні операцій з ввезення товарів та інших предметів (крім підакцизних) на територію **З.** (за винятком бартерних операцій та операцій з давальницькою сировиною); звільнення від сплати вивізного мита, акцизного збору та оподаткування ПДВ за нульовою ставкою операцій з вивезення з території **З.** за межі митної території України товарів та інших предметів, вироблених на території **З.** (за винятком бартерних операцій та операцій з давальницькою сировиною); оподаткування прибутку підприємств, отриманого на території **З.** за зниженою ставкою; звільнення від сплати збору до Державного інноваційного фонду; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, яка надходить на користь суб'єктів **З.**; відміна ліцензування та квотування імпортно-експортних операцій, пов'язаних з реалізацією інвестиційних проектів, що здійснюються підприємствами **З.**

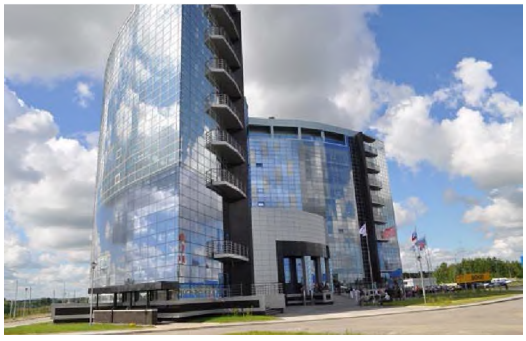
З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 23.03.2000 № 1605-III «Про спеціальну економічну зону «Рені», Постанову КМУ від 27.08.2000 № 1344 «Про спеціальну економічну зону «Рені» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З**.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «САНКТ-ПЕТЕРБУРГ», РОСІЯ (ST. PETERSBURG SPECIAL ECONOMIC ZONE, RUSSIA) – економічна зона техніко-інноваційного типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Санкт-Петербург (Росія).

З. створена у 2005 р. з плановим терміном функціонування 49 років. Розташована на території Петродворцовського та Приморського районів міста Санкт-Петербург. Загальна площа **З.** становить близько 200 га. **З.** має транспортне сполучення з федеральними дорогами Санкт-Петербург-Москва, Санкт-Петербург-Псков, Санкт-Петербург-Нарва, залізничними вузлами, морськими, річковими портами та аеропортом «Пулково» Санкт-Петербурга. Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу електро-, газо- і водопостачання.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є інформаційні технології і телекомунікації, фармацевтика і медичні технології, енергозберігаючі технології, точне приладобудування. Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно, транспортного податку та податку на землю терміном на 5 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками; сплата обов'язкових соціальних страхових

внесків за зменшеною 14 % ставкою до 2018 р., за ставкою 21 % до 2019 р., за ставкою 28 % протягом 2019 р. та митні пільги – звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію **З.** іноземних товарів.

У рамках інвестиційних проектів **З.** здійснювали діяльність ТОВ «Віріал» (розробка композиційних матеріалів), ЗАТ «Транзас» (розробка систем управління водним і повітряним транспортом, навігаційних систем), ТОВ «Вестком (розробка систем захисту інформації), ЗАТ «Фарм-Холдинг» (розробка технологій виробництва нових лікарських препаратів), ТОВ «АПТ» (розробка технологій плазмової модифікації) та інші суб'єкти господарювання.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «САНТАКРУЗ», ІНДІЯ (SANTACRUZ ELECTRONICS EXPORT PROCESSING ZONE – SEEPZ, INDIA) – економічна зона в місті Мумбаї. У зоні діють більш ліберальні економічні закони порівняно з іншою частиною Індії, які сприяють швидкому економічному зростанню бізнесу і залученню іноземних інвестицій та технологій.

З. була заснована 01.05.1973 і стала однією з перших вільних економічних зон Індії. Розташована у самому серці столиці Індії Мумбаї, **З.** має до-

सीप्ज़
SEEPZ
Special Economic Zone

ступ до обширної комерційної, промислової і соціальної інфраструктури Мумбаї, до його ефективної системи зв'язку, фінансово-кредитної структури, кваліфікованих і досвідчених трудових ресурсів, що сприяє швидкому економічному розвитку вільної економічної зони. **З.** має хороше транспортне сполучення із різними частинами міста, знаходиться всього за 6 км від міжнародного аеропорту Sahar, морський порт знаходиться на відстані 30 км.

З. створювалася для виробництва та експорту електронного обладнання, згодом у **З.** почали розвивати виробництво і продаж програмного забезпечення і ювелірних прикрас. На сьогоднішній день 40 % (2,2 млрд. дол. США) від загального обсягу експорту ювелірних виробів Індії складає експорт цих товарів із підрозділів **З.**

Більше 150 підприємницьких одиниць працюють у **З.** Серед компаній, які мають офіси в **З.** є такі відомі, як: Navteq, Renaissance Jewellery Ltd, GoldStar Jewellery Pvt. Ltd, Gitanjali Gems Ltd, Vaibhav Gems Ltd, D'damas for Jewelry, Blue Star Infotech Ltd. Компанії забезпечують робочими місцями близько 85 тис. осіб, 40 % з яких жінки, які працюють у сфері виробництва ювелірних виробів.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «САРИАРКА», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «SARYARKA», KAZAKHSTAN) – економічна зона промислово-виробничого типу зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами господарської діяльності у м. Караганді та Бухар-Жирауському районі Карагандинської області Казахстану.

З. площею 534,9 га створена у 2011 р. на період до 01.12.2036. Управління **З.** забезпечує акціонерне товариство «Караганда Інвест». Основні цілі функціонування **З.** спрямовані на розвиток металургійної та металообробної промисловості, створення високотехнологічного виробництва та вирішення соціальних питань, у тому числі підвищення рівня зайнятості населення регіону.

Інфраструктура **З.** включає адміністративний центр, мережу водо-, енерго- та електропостачання, очисні споруди, автомобільні та залізничні шляхи. Основною мінерально-сировинною базою краю є запаси молібдену, вольфраму, міді, свинцю, марганцю, вугілля, урану, хрому, срібла, заліза, нафти і газу.

Пріоритетними видами діяльності **З.** є виробництво металургійної та хімічної продукції, транспортних засобів, електронного обладнання та будівельних матеріалів.

На території **З.** діє режим вільної митної зони. Серед податкових пільг на учасників **З.** поширюється звільнення від сплати корпоративного податку з доходів, ПДВ при споживанні товарів на території зони та при поставці товарів на територію зони, земельного податку, податку на майно.

У 2012 р. акціонерним товариством «Караганда Інвест» окрема робота проводилася у напрямі створення 7 субзон **З.** («Октябрський район», «Бухар-Жирауський район», «Темиртау», «Жезказган», «Кремнієва долина», «Хімічний кластер PTI» та «Аеротрополіс») загальною площею 5 136,3 га та на 22,8 тис. робочих місць.

Серед резидентів **З.** – ТОВ «KazPipeProduction» (виробництво труб), АТ «Silkaz» (виробництво кремнію), ТОВ «SaryArka Steel Ropes» (виробництво стальних канатів), ТОВ «Construction steel» (полімерне покриття), ТОВ «Sary Arka copper industries» (виробництво міді), ТОВ «Wheelset Factory Kazakhstan» (виробництво колес для залізничного транспорту), ТОВ «Karaganda Engineering» (виробництво ліфтового обладнання), ТОВ «Crane Systems Kazakhstan» (виробництво та монтаж кранів різних конструкцій), ТОВ «ККС Строй» (виробництво обладнання для ТЕС) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «СЛАВУТИЧ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «SLAVUTICH», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності у межах м. Славутич Чернігівської області України (адміністративно місто підпорядковане Київській області).

З. утворена до 01.01.2020 з метою залучення інвестицій для створення нових робочих місць у м. Славутичі, збільшення обсягів виробництва товарів, робіт і послуг, впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання та розвитку інфраструктури регіону.

Територія **З.** площею 2 тис. га була розміщена неподалік кордонів з Республікою Білорусь за 10 км від річки Дніпро. На півдні від **З.** в межах 200 км знаходиться м. Київ, на південному заході в 50 км – м. Чернігів, на північному сході в 300 км – кордон Російської Федерації. Розвинена мережа автомобільних доріг та залізниць з'єднує **З.** із великими містами України, Білорусі та Росії. Річка

Дніпро забезпечує транспортне сполучення з Чорним морем. Основна мінерально-сировинна база регіону – корисні копалини торфу, глини, цегляно-черепичні запаси, скляні та кварцові піски.

Почала функціонувати **З.** з 30.06.1998. Обов'язки управління зоною були покладені на Славутицьку міську раду та її виконавчий комітет, а також орган господарського розвитку і управління **З**. Пріоритетні види економічної діяльності **З.** – целюлозно-паперова промисловість, виробництво електронного устаткування, виробництво ґумових та пластмасових виробів, обробка металу, будівельна та легка промисловість. Статус резидентів **З.** отримали такі суб'єкти господарювання як ТОВ «Відродження Полісся», ЗАТ «Перспектива», ТВФ «Влад», ТОВ «Вітава», ТОВ «Кронпак» та інші. Продукція підприємств **З.** – деревообробні, будівельні, пакувальні матеріали, канцелярські та поліграфічні товари, текстильні вироби, декоративний посуд.

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ на період реалізації інвестиційних проектів, але не більше ніж на п'ять років, при здійсненні операцій з ввезення на територію **З.** матеріалів, сировини, устаткування, обладнання, комплектуючих до них, транспортних засобів визначених за переліком КМУ (крім підакцизних товарів); звільнення на три роки від оподаткування прибутку підприємств, отриманого від реалізації інвестиційних проектів на території **З.**; звільнення від сплати збору на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття; звільнення від сплати збору до Державного інноваційного фонду України; звільнення від сплати земельного податку в перші три роки реалізації на території **З.** інвестиційних проектів; відміна ліцензування та квотування імпортно-експортних операцій, пов'язаних з реалізацією інвестиційних проектів, що здійснюється підприємствами **З**; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, яка надходить на корить суб'єктів **З**.

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 3.06.1999 № 721-XIV «Про спеціальну економічну зону «Славутич» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З**.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «СОВЄТСКАЯ ГАВАНЬ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «SOVETSKAYA GAVAN», RUSSIA) – економічна зона портового типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності на території Совєтско-Гаванського муніципального району Хабаровського краю Росії.

З. створена у 2009 р. на термін 49 років з метою формування портово-логістичного, біоресурсного, промислового та судноремонтного кластерів, створення мережі контейнерних терміналів, суднoремонтних та лісопереробних центрів, пунктів переробки морських біологічних ресурсів.

Загальна площа **З.** становить 290 га із можливістю розширення до 450 га. Розташована на березі затоки Совєтская Гавань у складі Ваніно-Совєтско-Гаванського транспортного вузла неподалік морського порту Ваніно. Приблизно за 600 км вглиб континенту на захід від **З.** знаходиться річковий порт в Хабаровську, за 300 км на північ від **З.** – морський порт у Комсомольську-на-Амурі.

З. має транспортне сполучення з Байкало-Амурською магістраллю, аеропортом у Совєтской Гавані «Май-Гатка», залізничною дорогою до Комсомольська-на-Амурі, автомобільною дорогою «Хабаровськ-Комсомольськ-на-Амурі» та з інш-

шими автомобільними, залізничними і морськими шляхами.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є портове господарство, логістика, перевалка вантажів, обслуговування, ремонт та переобладнання суден, переробка морепродуктів.

Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові та митні пільги: звільнення від сплати податку на майно терміном на 10 років; оподаткування податку на прибуток за зниженою ставкою протягом 10 років; звільнення від сплати податку на землю та транспортного податку терміном на 5 років; звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ при ввезені на територію **З.** обладнання, сировини та комплектуючих.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «СУЕЦЬКА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА», ЄГИПЕТ (SUEZ SPECIAL ECONOMIC ZONE, EGYPT) – економічна зона, яка була створена у 2002 р. на підставі Указу Президента Єгипту № 83. Площа **З.** становить 20,4 км^2, розташована у провінції Суец (на відстані 45 км від м. Суец), поблизу південного входу в Суецький канал. Має хороше сполучення зі столицею

Єгипту Каїром (відстань – 120 км), який знаходиться на південному сході від зони.

З. швидко стає новим промисловим центром Єгипту, основним завданням якої є сприяння торгівлі між Єгиптом і країнами Азії та Близького Сходу. Швидкому економічному розвитку вільної економічної зони сприяють такі фактори, як: розвинена інфраструктура, передові технології, раціональна промислова структура, сприятливі умови навколишнього середовища. Крім того економічному розвитку **З.** сприяють ряд податкових стимулів, які вона надає, а саме: 10 % податок на прибуток; 5 % ПДФО; всі імпортні товари звільняються від сплати мита та податків. Завдяки привабливим економічним умовам, які створені, у зоні працюють підприємства різних галузей, серед яких: фармацевтична, легка, машинобудування, харчова, IT-технології, хімічна. На сьогоднішній день на підприємствах, які діють у зоні працює більш, як 20 тис. працівників. Управлінням в **З.** здійснює SEZone Authority.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ТА ВІЛЬНИЙ ПОРТ «САБІК БЕЙ», ФІЛІППІНИ (SUBIC BAY FREEPORT ZONE, PHILIPPINES) – економічна зона портового типу як окрема митна територія, зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності в Філіппінах.

З. площею понад 67 000 га створена у 1992 р. на території колишньої американської військово-морської бази. Розташована між містом Олонгало та муніципалітетом Сабік провінції Замбелз за 110 км від міста Маніла на південному заході острова Лусон Республіки Філіппіни.

Оператором **З.** є урядова організація Subic Bay Metropolitan Authority (SBMA). На території **З.** розташований міжнародний морський порт «Сабік», міжнародний аеропорт «Сабік Бей», індустріальний та технологічний парки. Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є електроніка, комп'ютерна індустрія, суднобудування, транспортна та складська логістика, торгівля, фінанси та туризм.

У межах **З.** здійснюють діяльність магазини безмитної торгівлі. На учасників зони поширюється ряд фінансових пільг, серед яких звільнення від сплати мита та імпортних податків при ввезенні на територію **З.** сировини, матеріалів, обладнання та інших товарів, звільнення від сплати місцевих та інших загальнодержавних податків. Фактично єдиним податком, який зобов'язані сплачувати підприємства **З.** є кінцевий податок у розмірі до 5 % валового доходу при реалізації виготовленої продукції.

Серед резидентів **З.** – понад 600 компаній, продукцією яких є транспортні контейнери, морські судна, комп'ютерна техніка та ін.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТАМІЛ НАДУ», ІНДІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE TAMIL NADU – SEZTN, INDIA) – економічна зона, створена урядом штату Таміл Наду в Індії з метою сприяння економічному і промисловому розвитку країни, шляхом залучення іноземних інвестицій та створення нових робочих місць.

З. залучає нові підприємства до співпраці за рахунок стабільного політичного клімату та інвестиційної привабливості, наявності висококваліфікованої робочої сили.

Крім того, адміністрацією зони пропонуються і ряд економічних стимулів, зокрема звільнення від податку на прибуток строком на 15 років; знижена ставка акцизного податку до 8 – 16%; знижені ставки мита до 12,5 – 23%; знижена ставка ПДВ до 12,5 %; знижена ставка гербового збору до 9 %.

У **З.** працюють компанії, що виробляють продукцію різних галузей промисловості, серед яких: інформаційні технології, автомобільна продукція, фармацевтичні препарати, одяг, вироби із шкіри.

На сьогоднішній день у **З.** працюють багато міжнародних корпорацій, серед яких найвідомішими є: Ford, BMW, Foxconn,

Stanchart, Nokia, Flextronics, Motorola, Samsung, Xansa, Electronic Data Services, Honeywell Technology, Polaris, Alcatel, World Bank, American Megatrends, Software Company, Bosch, Philips, HP.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТИТАНОВА ДОЛИНА», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «TITANIUM VALLEY», RUSSIA) – економічна зона промислово-виробничого типу, як окрема митна територія з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Верхня Салда Свердловської області Росії.

З. створена у 2010 р. з плановим терміном функціонування 49 років. Розташована поблизу одного з найбільших світових виробників титанових сплавів аерокосмічного призначення ВАТ «Корпорація ВСМПО-АВІСМА». Загальна площа зони становить 584,4 га.

З. має транспортне сполучення з автомобільними дорогами Берлін-Москва-Єкатеринбург-Владивосток, Казань-Москва, Уфа-Самара, Челябінськ-Оренбург-Казахстан, Тюмень-Владивосток, із залізничними шляхами на Москву, Санкт-Петербург, Челябінськ, Петропавловськ, Харків, Сімферополь. За 186 км від зони знаходиться міжнародний аеропорт «Кольцово».

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є машинобудування, авіабудування, металургійна, хімічна, фармацевтична та будівельна промисловість. Для учасників **З.** встановлені спеціальні

податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно та земельного податку терміном на 10 років; звільнення від сплати транспортного податку терміном на 11 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками та митні пільги – звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію зони іноземних товарів.

Серед резидентів **З.** – ТОВ «Сінерсіс» (виробництво енергозберігаючого обладнання), ТОВ «Уральський оптичний завод» (виробництво оптичного кабелю), ТОВ «Стройдизель-Композит» (виробництво композитних матеріалів) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТОЛЬЯТТІ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «TOGLIATTI», RUSSIA) – економічна зона промислово-виробничого типу, як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у Ставропольському районі Самарської області Росії.

З. створена у 2010 р. з плановим терміном функціонування 49 років. Розташована за 3 км на захід від м. Тольятті. Загальна площа **З.** становить 660 га. **З.** має транспортне сполучення з федеральною автомобільною дорогою Москва-Самара-Уфа-Челябинськ та із залізничною дорогою Сизрань – Жигулівське море – Самара. За 60 км від зони знаходиться міжнародний аеропорт «Курумоч», за 17 км – вантажопасажирський порт на річці Волзі. Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу сучасних виробничих, складських і офісних приміщень, систему електро-, газо- і водопостачання, адміністративну та митну зони. Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є автомобілебудування, виробництво автомобільних компонентів, будівельних матеріалів та товарів масового споживання.

Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно терміном на 10 років; звільнення від сплати транспортного податку та податку на землю терміном

на 5 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками; можливість використання прискорених методів амортизації та прискореного визнання витрат на науково-дослідні роботи та митні пільги: звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію зони іноземних товарів.

Серед учасників **З.** – ЗАТ «Дженерал Мотор – Автоваз», ТОВ «Джей Ві Сістемс» (виробництво автомобільних кузовів і деталей), ТОВ «АТСУМІТЕК ТОЙОТА ЦУСЕ РУС» (виробництво автомобільних коробок передач), ТОВ «ТПВ РУС» (виробництво автомобільних сидінь), ТОВ «ЕДША Тольятті» (виробництво автомобільних деталей), ТОВ «Рульові Системи Плюс» (виробництво систем рульового управління для легкових автомобілів) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТОМСЬК», РОСІЯ (TOMSK SPECIAL ECONOMIC ZONE, RUSSIA) – економічна зона техніко-інноваційного типу як окрема митна територія зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Томськ Томської області Росії.

З. створена у 2005 р. на термін 49 років. Загальна площа становить 207 га. Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу електро-, газо- і водопостачання, сучасні офісні і лабораторні приміщення, готелі, конференційні зали, університети для підготовки спеціалістів, адміністративний центр і митну зону.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є електроніка, медицина, інформаційні, нано-, біо- та ресурсозберігаючі технології. Для учасників **З.** встановлені спеціальні податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно та транспортного податку терміном на 10 років; звільнення від сплати земельного податку терміном на 5 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками; сплата обов'язкових соціальних страхових внесків за зменшеною 14 % ставкою до 2018 р., за ставкою 21 % до 2019 р., за ставкою 28 % протягом 2019 р., та митні пільги – звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію зони іноземних товарів.

Інвестиційні проекти у **З.** реалізовували ТОВ «Науково-дослідна організація «Сібур-Томськнєфтьхім» (розробка технологій промислового виробництва сучасних високоефективних каталізаторів і полімерних матеріалів), ТОВ «Зі Полі Томськ» (розробка технологій виготовлення полікристалічного кремнію для сонячної енергетики), ТОВ «Солагіфт» (розробка технологій переробки відходів), ТОВ «БЦСТ-Томськ» (розробка і виробництво енергозберігаючих систем освітлення), ТОВ «ЦДТ і СМ» (розробка нових матеріалів, обладнання та технологій для будівництва доріг) та інші суб'єкти господарювання.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ТИПУ «КУРОРТОПОЛІС ТРУСКАВЕЦЬ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE OF TOURIST AND RECREATIONAL TYPE «KURORTOPOLIS TRUSKAVETS», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності у межах м. Трускавець Львівської області України.

З. створена терміном на 20 років з метою стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, спрямованої на збереження та ефективне використання природних лікувальних ресурсів курорту Трускавець, прискорення економічних реформ у лікувально-оздоровчій галузі та туризмі.

Територія **З.** площею 774 га була розміщена у долині Східних Карпат на висоті 350 м над рівнем моря за 100 км на південь від Львова та за 90 км від західного кордону з Республікою Польща. Основна мінерально-сировинна база регіону – унікальні родовища мінеральних вод та поклади «гірського воску» – озокериту.

Почала функціонувати **З.** з 01.01.2000. Обов'язки управління зоною були покладні на Трускавецьку міську раду та її виконавчий комітет, орган господарського розвитку та управління **З.** Пріоритетні види економічної діяльності **З.** – надання лікувально-оздоровчих, туристичних, готельно-ресторанних послуг, виробництво мінеральних вод, виготовлення молочної продукції, приладів обліку води, санітарно-гігієнічних виробів, здійснення наукових досліджень у галузі охорони здоров'я. Статус резидентів **З.** отримали такі підприємства як ТОВ «Аква Еко», МПП «Такт», ТОВ «Чемпіон», ЗАТ «Трускавецькурорт», ТОВ «Трускавецьінвест», ТОВ «Санаторій «Карпати»» та інші.

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: звільнення від сплати земельного податку протягом визначеного в інвестиційному проекті періоду освоєння земельної ділянки (планування території, будівництво об'єктів інфраструктури); звільнення від сплати ввізно-

Санаторій Трускавця «Рубін»

го мита та ПДВ при здійсненні операцій з ввезення на територію **З.** лікарських засобів згідно з переліком КМУ, устаткування, обладнання, комплектуючих виробів до них, програмного забезпечення, об'єктів інтелектуальної власності (крім підакцизних товарів); звільнення на три роки від оподаткування прибутку підприємств, отриманого на території **З.**; звільнення від обов'язкового продажу іноземної валюти, яка надходить на корить суб'єктів **З.**

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 18.03.1999 № 514-XIV «Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу «Курортополіс Трускавець» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З.**

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТУФО 54», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «TWOFOUR54», UNITED ARAB EMIRATES) – економічна зона, розміщена в Абу-Дабі. Основною метою створення зони є сприяння розвитку засобів масової інформації в регіоні. **З.** – організація, яка підтримується урядом та надає необхідну допомогу для забезпечення розвитку арабських компаній у сфері засобів масової інформації і сфері розваг.

З. розташована у двох корпусах в місті Абу-Дабі. В одному корпусі розташовані офіси всіх бізнес-партнерів. У другому корпусі розміщені студії, знімальні майданчики та інші об'єкти для виробництва медіа продукції.

Адміністрація **З.** надає своїм партнерам ряд переваг і стимулів, а саме: 100 % іноземне володіння капіталом; спрощена процедура ліцензування та організації бізнесу; відсутність оподаткування; надання послуг з питань навчання працівників; високо розвинена виробнича інфраструктура.

З. співпрацює із багатьма медіа-компаніями, серед яких підприємства із сфери телебачення, радіомовлення, кіновиробництва, Інтернет, анімаційного виробництва, ігрової галузі.

На сьогоднішній день в зоні працює ряд міжнародних медіа-компаній, серед яких найбільш відомими є: Abu Dhabi Media Company, Abu Dhabi Film Commision, BBC, Bell Pottinger, Bladonmore, Blink Studios, Bloomberg L. P., Brunwick Group, Sky Pictures, Cartoon Network Studios, CNN, DMA Media, Financial Times, Flash, Fleishman-Hilard, Flip Media, Harper Collins, Hill&Knowlton, Imagenation Abu Dabi, Ipsos, Jawaker, JCDecaux, Lambie-Nairn, National Geographic Channel, PublicisLive, Rotana Studios, Sky News Arabia, Sport 360, Thomson Reuters Foundation Ubisoft, Veritas Films.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТЯНЬЦЗИНСЬКА ЗОНА ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ», КИТАЙ (TIANJIN ECONOMIC-TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT AREA – TEDA, CHINA) – економічно-технологічна зона в районі Тангу КНР. **З.** створена у грудні 1984 р. з метою залучення іноземного капіталу, розвитку промислового та експортно-орієнтованого виробництва.

Географічно **З.** площею 40 км^2 розташована на узбережжі Бохайської затоки в 40 км на схід від м. Тянцзинь, яке в північно-східній частині Китаю. У 5 км від **З.** знаходиться Тянцзинський морський порт, у 38 км – Тянзинський міжнародний аеропорт.

Основною спеціалізацією **З.** є електроніка, металургія, машинобудування, хімічна, біофармацевтична та текстильна промисловість, будівельна та харчова галузі. На кінець 2010 р. в **З.** працювало понад 4 800 підприємств з іноземним капіталом.

Важливу роль у розвитку **З.** відіграла преференційна політика держави в період з 1984 по 1996 р., яка передбачала надання підприємствам **З.** ряду податкових та митних пільг, у тому числі запровадження податкових канікул та сплати за зменшеними ставками податку на прибуток, звільнення від сплати податків при імпорті сировини, матеріалів і обладнання та ін. У квітні 1996 р. деякі пільги були відмінені, а модель розвитку **З.** переорієнтована на залучення капіталу в розвиток передових технологій та високотехнологічного виробництва, залучення як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій, реалізацію продукції на зовнішніх та внутрішньому ринках.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «УЛЬЯНОВСЬК-ВОСТОЧНИЙ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ULYANOVSK-VOSTOCHNYI», RUSSIA) – економічна зона портово-логістичного типу, як окрема митна територія з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у м. Ульяновськ Ульяновської області Росії.

З. створена у 2009 р. на термін 49 років. Розташована на території міжнародного аеропорту «Ульяновськ-Восточний». Загальна площа зони становить 640 га. **З.** має транспортне сполучення з федеральною автодорогою та залізницею. За 17 км від зони на берегах річки Волги знаходиться глибоководний річковий порт.

Інфраструктура **З.** включає розвинену мережу термінально-логістичних, технічно-обслуговуючих, заправочних комплексів, цехи з виробництва, фарбування та ремонту літаків, митні термінали, адміністративний центр та командно-диспечерські пункти.

Пріоритетними видами економічної діяльності **З.** є виробництво авіаційної техніки, технічне обслуговування, ремонт і модернізація авіатехніки, аеропортові і транспорно-екпедиторські послуги, послуги складування і зберігання товарів, оптова торгівля. Для учасників **З.** встановлені спеціальні

податкові пільги: звільнення від сплати податку на майно та транспортного податку терміном на 10 років; звільнення від сплати земельного податку терміном на 5 років; сплата податку на прибуток за зниженими ставками та митні пільги – звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита при ввезенні на територію **З.** іноземних товарів.

Серед резидентів **З.** – ТОВ «Авіаційний завод «Витязь» (виробництво та технічне обслуговування літаків), ТОВ «Волга-Днєпр Технікс Ульяновск» (технічне обслуговування і ремонт авіаційної техніки), ТОВ «ФЛ Технікс Ульяновск» (обслуговування літаків Boeing, Airbus та інших видів), ТОВ «ААР Рус» (надання логістичних послуг з пакування, сортування, зберігання) та інші.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ФАЛЬТА», ІНДІЯ (FALTA SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA) – перша економічна зона Індії, яка була створена урядом країни у 1984 р. в західній частині Бенгалії. Метою створення було встановлення сприятливих умов для розвитку експортно-орієнтованих галузей промисловості, сприяння залученню внутрішніх і зовнішніх інвестицій, створення додаткових робочих місць, розвиток інфраструктури регіону. **З.** розташована на території площею 1,12 км².

З. розташована в екологічно чистій лісовій місцевості на відстані близько 55 км від центральної частини м. Калькутта і приблизно за 45 км від південного передмістя. **З.** має хороше сполучення із Калькуттою завдяки розвиненій мережі автомобільних доріг. Неподалік від зони розташовані два морських порти (Калькутта і Халдія) і міжнародний аеропорт у Дум-Думі.

У зоні функціонують близько 270 компаній і їх представництв. Підприємства, які функціонують у зоні представляють широкий спектр галузей: електроніка, машинобудування, харчова, хімічна, текстильна, виробництво спортивних товарів, виробництво ювелірних виробів і дорогоцінних каменів та ін.

Станом на кінець 2010 р. у **З.** працевлаштовані близько 15000 робітників, 60 % з яких становлять жінки.

З. перебуває під юрисдикцією Державного Уповноваженого з питань розвитку Індії.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ХОРГОС-СХІДНІ ВОРОТА», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «KHORGOS – EASTERN GATE», KAZAKHSTAN) – економічна зона транспортно-логістичного та промислово-виробничого типу як окрема митна територія з спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення господарської діяльності у Панфіловському районі Алматинської області Казахстану.

З. площею 5 740 га створена у 2011 р. на період до 2035 р. Державне регулювання **З.** здійснює Міністерство індустрії та нових технологій Республіки Казахстан.

Розташована у прикордонній території південно-східної частини Казахстану з КНР за 1 км від китайського міста-порту Хоргос. Зона має сполучення з міжнародною автомагістраллю Західна Європа-Західний Китай, залізничною дорогою Жетиген-Коргас, морським портом «Актау».

Основними інфраструктурними компонентами **З.** є мережа торгово-виставкових комплексів, логістичний комплекс Сухий порт, промислово-виробнича зона та допоміжні об'єкти інфраструктури.

Пріоритетними видами діяльності **З.** є логістика, машино- та приладобудування, будівництво, виробництво продуктів харчування, текстильних виробів та продуктів хімічної промисловості.

На території **З.** діє режим вільної митної зони. Серед податкових пільг на учасників **З.** поширюється звільнення від сплати корпоративного податку з доходів, ПДВ при споживанні товарів на

території зони, земельного податку, податку на нерухомість та інші.

Вигідне географічне розташування та митно-податкові преференції сприяли розвитку **З.** як промислового, логістичного та транзитного центру міжнародного транспортного коридору Китай-Казахстан-Європа.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЦИНЬХУАНДАОСЬКА ЗОНА ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ», КИТАЙ (QINHUANGDAO ECONOMIC & TECHNOLOGY DEVELOPMENT ZONE, CHINA) – є однією із найперших зон економічного і технологічного розвитку в Китаї, яка була створена Державною радою у 1984 р. **З.** складається з двох частин західної і східної і має загальну площу 8 км^2. Східна частина **З.** розташована на південному заході міста Циньхуандао, західна частина – в західній його частині і поряд із морським портом.

Місце розташування **З.** було зумовлено наявністю в регіоні значних покладів природних ресурсів, серед яких: золото, свинець, мідь, залізо, магній, вугілля і мармур.

З. має хороше транспортне сполучення із найбільшими економічними центрами Китаю, завдяки розвиненій мережі автомобільних доріг (Пекін-Харбін і Тяньцзінь-Циньхуандао), залізничних колій (Пекін-Харбін, Пекін-Циньхуандао і Далянь-Циньхуандао), а також авіасполученню (аеропорт Циньхуандао).

Східна і західна частини **З.** мають різні інвестиційні пріоритети, так західна фокусується на ви-

сокотехнологічних галузях таких, як: комп'ютерні технології, електроніка, біоінженерія, енергозбереження, у той час як в східній пріоритетними галузями є торгівля, логістика, туризм.

На сьогоднішній день інвестують в **З.** більше 35 країн світу, серед яких: США, Великобританія, Японія, Австралія, Південна Корея, Сингапур, Гонконг тощо. Серед найбільших підприємств, які працюють у **З.**, в першу чергу, слід згадати такі, як: General Electric, Alcoa, ADM, Demag, Ville, KHS, LG, Posco, Asahi Glass, COFCO, China Petroleum, COSCO, Nissin Hualong.

Попель С.А.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЧЖАНЬЦЗЯНСЬКА ЗОНА ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ», КИТАЙ (ZHANJIANG ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT ZONE – ZHANJIANG ETDZ, CHINA) – економічно-технологічна зона в м. Чжаньцзян у південно-західній частині провінції Гуандун. **З.** площею 9,2 км^2 створена у листопаді 1984 р., у 2006 р. площа **З.** була розширена до 10 км^2.

Суттєву роль у розвитку **З.** відіграють багатий природній та людський потенціал, розвинена транспортна інфраструктура, сполучення з морським портом та аеропортом міста Чжаньцзян, вигідне географічне розташування на узбережжі півострова Лейчжоу та податкова політика держави, яка, насамперед на початкових етапах функціонування **З.**, передбачала ряд податкових, митних та адміністративних пільг для підприємств-інвесторів **З.**

Основною спеціалізацією **З.** є нафтохімічна, текстильна, біофармацевтична, харчова промисловість, електроніка, сільське господарство, туризм. Серед корпорацій-інвесторів **З.** – Hilti, CNOOC, Pepsi, FDI, CNOOC Fuel Oil Corp.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЧЖУХАЙ», КИТАЙ (ZHUHAI SPECIAL ECONOMIC ZONE, CHINA) – одна з перших спеціальних економічних зон Китаю.

З. була створена у серпні 1979 р. на території м. Чжухай на південному узбережжі провінції Гуандун. Початкова площа **З.** становила 6,7 км^2 та протягом 1982 – 1988 рр. була розширена до 121 км^2. На розвиток зовнішньоекономічних зв'язків **З.** суттєво вплинуло географічне межування з м. Макао (колонія Португалії до 1999 р.). Окрім значного людського та сировинного потенціалу, залученню іноземних інвестицій до **З.** сприяло надання підприємствам **З.** ряду податкових та митних пільг, у тому числі звільнення від сплати податків під час імпорту матеріалів за умови подальшого експорту виробленої продукції, звільнення від сплати податку на прибуток протягом 2 років з часу отримання першого прибутку та його сплата за зниженою ставкою 7,5 % протягом наступних трьох років, звільнення протягом перших 3 років від сплати податку на нерухомість, звільнення від сплати деяких місцевих податків.

Важливу роль у розвитку логістичної інфраструктури **З.** відіграють морські порти Гаолань і Цзючжоу, міжнародний аеропорт Чжухай-Саньзао, а також близькість до міст Шеньчжень та Гонконг. На території міста Чжухай створені науково-технологічний парк Наньпінь (Nanping Science and Technology Industrial Park), науково-технологічний парк Бейджяо (Baijiao Science and Technology Industrial Park), науково-технологічний парк Ксіньквінь (Xinqing Science and Technology Industrial Park), науково-технологічний парк Саньзао (Sanzao Science and Technology Industrial Park), промисловий парк Фушань (Fushan Industrial Park) та авіаційний промисловий парк Чжухай (Zhuhai Aviation Industrial Park).

Основною спеціалізацією **З.** є промисловість (електроенергетика, інформаційні технології, електроніка, виробництво побутової електротехніки, нафтохімічної та біофармацевтичної продукції), сільське господарство та туризм.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЯВОРІВ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «YAVORIV», UKRAINE) – економічна зона зі спеціальними пільговими митними, податковими та іншими спрощеними умовами здійснення економічної діяльності у межах Яворівського району Львівської області України, за винятком територій військового полігону та військових частин.

З. утворена до 01.01.2020 з метою залучення інвестицій для створення нових робочих місць, перепрофілювання вільних виробничих потужностей, збільшення обсягів виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції та вирішення екологічних проблем у Яворівському районі.

Площа **З.** – 116 тис. га. Територія зони сполучена з розвиненою мережею автомобільних шляхів та залізниць міжнародного значення, розташована у межах Яворівського району Львівської області і межує на заході з кордоном Республіки Польща. Основна мінерально-сировинна база регіону – значні запаси нафти, газу, сірки, керамзитових глин, піску, вапняків, деревини. У межах **З.** в районі пункту пропуску через державний кордон України «Краковець» був створений автопорт «Краковець».

Почала функціонувати **З.** з 17.02.1999. Обов'язки управління зоною були покладені на Яворівську районну раду та Яворівську районну державну адміністрацію. Пріоритетні види економічної діяльності **З.** – видобуток вуглеводів, харчова, легка, деревообробна та паперова промисловість, виробництво машин та устаткування, будівництво та надання транспортно-логістичних послуг. Статус резидентів **З.** отримали такі підприємства, як ЗАТ «Автопорт-Краковець-Глонік», ДП «Вікнабуд» ТОВ НПВП «Калина», Спільне українсько-польське підприємство «Термобуд», ДП «Дельфін», українсько-данське підприємство «Йоха Україна», українсько-польське підприємство «Яц-Бол», українсько-іспанське підприємство «Єврошпон» та інші. Продукція компаній **З.** – пінополістирильні плити, шпон, меблі, металопластикові та дерев'яні вікна, двері, різноманітні вироби з дерева, текстильні вироби.

Протягом функціонування **З.** на її території діяли різноманітні податкові, митні та фінансові пільги: звільнення від сплати ввізного мита на період реалізації інвестиційних проектів, але не більше ніж на 5 років, при здійсненні операцій з ввезення на територію **З.** (крім території автопорту «Краковець») устаткування, обладнання та комплектуючих деталей до них (крім підакцизних товарів); звільнення від оподаткування ПДВ операцій з ввезення на територію **З.** устаткування, обладнання та комплектуючих деталей до них (крім підакцизних товарів); звільнення на п'ять років від оподаткування прибутку підприємств, отриманого на території **З.** від реалізації інвестиційних проектів; звільнення від сплати збору на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття; звільнення від сплати збору до Державного інноваційного фонду; звільнення від сплати земельного податку в перші три роки реалізації інвестиційного проекту; відміна ліцензування та квотування імпорту та експорту товарів, вироблених на території **З.**

З метою регулювання діяльності **З.** прийнято ЗУ від 15.01.1999 № 402-XIV «Про спеціальну економічну зону «Яворів» та інші нормативні акти. У 2005 р. законодавством України було припинено на невизначений термін пільгові податкові, митні, інвестиційні, інші спрощені умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування **З.**

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЯНЬТАЙСЬКА ЗОНА ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ», КИТАЙ (YANTAI ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT ZONE, CHINA) – була створена у 1984 р. в провінції Шаньдун. **З.** розташована неподалік від узбережжя Жовтого моря у префектурі Яньтай. Територія вільної економічної зони становить близько 16 км^2. **З.** є однією із перших вільних економічних зон створених у Китаї.

Підприємства і установи, які працюють в **З.** спеціалізуються на таких сферах діяльності, як: машинобудування, електротехнічна промисловість, кораблебудування, інформаційні технології, виробництво комп'ютерних технологій, текстильна галузь, біофармацевтика. Вільна економічна зона є найбільшим виробником автомобільних комплектуючих в Китаї.

На сьогоднішній день у зоні зареєстровано більше 20000 підприємств, з яких 3000 промислових, понад 1300 підприємств з іноземними інвестиціями (реалізовується більше 500 проектів). Серед найбільших транснаціональних корпорацій в **З.** працюють такі, як: General Motors, Hyundai, LG, Daewoo, Denso, Toyota Tsusho, і Asahi Kasei, LG.

Попель С.А.

ЗОНА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА (FOREIGN TRADE ZONE) – один із типів вільних економічних зон, частина території держави, на якій товари іноземного походження можуть зберігатися, купуватися або ж реалізовуватись без сплати визначених законодавством митних платежів або з їх відстроченням.

З. створюються з метою активізації ЗЕД за рахунок надання пільг у митній сфері, послуг щодо зберігання і перевалки вантажів, надання в оренду складів, приміщень для виставкової діяльності, а також послуг щодо доробки, сортування, пакетування товарів та ін. Як правило, вони розташовуються на обмеженій території, що має необхідну транспортно-складську інфраструктуру та забезпечена сучасними системами комунікації. Досить часто **З.** створюються у великих морських і річкових портах, залізничних вузлах, аеропортах та перетинах магістральних доріг. Найчастіше вони формуються у вигляді анклавів, які не мають тісних економічних зв'язків із рештою території держави. У класичному розумінні, **З.** є виключно комерційно-транспортними утвореннями, що виконують такі функції: транспортне обслуговування, складування, покращення зовнішнього оформлення. Серед основних форм **З.** виділяють такі, як: вільні порти («порто-франко»), вільні митні зони (зони франко), митні склади.

Руда Т.В.

ЗОНА МИТНА ВІЛЬНА (FREE CUSTOMS ZONE) – відповідним чином облаштована територія або склад, що призначені для зберігання товарів під митним контролем, їх переробки та/або виробництва нових товарів.

З. може бути промислового, комерційного, сервісного типів та створюватися у пунктах пропуску через державний кордон, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, а також в інших місцях.

З. промислового типу створюється для цілей переробки (виробництва) товарів на територіях відповідних спеціальних (вільних) економічних зон. Відкриття **З.** промислового типу здійснюється шляхом прийняття окремих законів про відповід-

ну **З. З.** комерційного типу створюється з метою забезпечення вільного зберігання товарів без обмеження строків. **З.** сервісного типу створюється з метою забезпечення вільної діяльності підприємств з ремонту, модернізації, будівництва повітряних, морських і річкових суден, інших плавучих засобів, їх складових частин.

Для відкриття та експлуатації **З.** сервісного та комерційного типу заявник повинен отримати дозвіл на провадження такої діяльності. Дозволи надаються митницею, у зоні діяльності якої розташована територія **З.** Для отримання дозволу заявником подається заява і ряд документів, серед яких: виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; документи, що підтверджують право власності на територію чи склад або право користування ними; документи, які містять загальний план території або складу, що планується для використання, плани будівель, споруд, резервуарів, які розташовані в межах території або складу, план приміщень для посадових осіб контролюючих органів; схеми охоронної сигналізації; висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи діючих об'єктів; дозвіл органу державного пожежного нагляду; технологічні схеми із зазначенням засобів контролю та обліку та ін. В окремих випадках дозвіл може бути анульований або його дія може зупинятися на визначений строк.

Територія або склад, які використовуються при провадженні діяльності з відкриття та експлуатації **З.**, облаштовуються: огорожею; засобами освітлення у темну пору доби; пропускними пунктами; системою відеоспостереження; охоронною сигналізацією; приміщеннями для розміщення посадових осіб митниці та контролюючих органів; іншими приміщеннями, резервуарами, холодильними чи морозильними камерами, критими чи відкритими майданчиками; засобами, необхідними для проведення митного контролю товарів, які будуть переміщуватись через межі **З.** (ваги, лічильники, оглядова рампа (естакада, майданчик), навантажувально-розвантажувальна техніка).

На територію **З.** можуть ввозитися іноземні та українські товари як із-за меж митної території України, так і з митної території України.

Взаємовідносини утримувача **З.** комерційного або сервісного типу з особами, які розміщують товари у цій зоні, визначаються відповідним договором. Взаємовідносини утримувача **З.** комерційного або сервісного типу з відповідним контролюючим органом визначаються затвердженою начальником даного органу та погодженою утримувачем **З.** процедурою експлуатації такої **З.** Будівництво (ремонт) господарських об'єктів на території **З.** здійснюється на підставі дозволу.

З метою забезпечення належного митного контролю та недопущення переміщення заборонених товарів на територію **З.**, контролюючі органи здійснюють постійний нагляд за межами території, а також за доступом на цю територію; контролюють ведення обліку товарів, що знаходяться на території **З.**; проводять перевірку товарів, що переміщуються через межі території **З.** та товарів, що знаходяться на території **З.**; здійснюють інші заходи, спрямовані на забезпечення контролю за операціями з товарами, що перебувають під митним контролем.

Утримувач **З.** або особи, які здійснюють операції з товарами на території цієї **З.**, ведуть облік всіх іноземних та українських товарів, що перебувають у зазначеній **З.**, і подають контролюючим органам звіт про рух товарів у **З.** Будь-які зміни, що відбуваються з товарами в межах території **З.**, повинні відображатися в облікових документах.

Реалізація та/або споживання іноземних товарів на території **З.** забороняється.

Медвідь Ю.О., Попель С.А.

ЗОНА МИТНОГО КОНТРОЛЮ (CUSTOMS CONTROL AREA) – місце, визначене митними органами у пунктах пропуску через державний кордон України або в інших місцях митної території України, в межах якого митні органи здійснюють митні формальності. **З.м.к.** створюється з метою забезпечення здійснення митними органами митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням та припиненням контрабанди і порушень митних правил, у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях, визначених відповідно до МКУ.

Руда Т.В., Фрадинський О.А.

ЗОНА ОФШОРНА (OFFSHORE ZONE) [від англ. offshore – поза територією/берегом] – держава, або частина її території, що створює особливі сприятливі умови правового та економічного характеру суб'єктам господарювання для ведення підприємницької діяльності. Особливістю **З.о.** є те, що пільговий режим застосовується лише щодо тих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють свою діяльність та отримують прибутки поза межами офшорної юрисдикції.

До основних ознак **З.о.** належать: наявність спрощеної системи реєстрації; відсутність податків на доходи та прибутки, або ж незначний рівень оподаткування фінансових результатів діяльності; ліберальне валютне законодавство; суворе дотримання комерційної таємниці. Економічну вигоду **З.о.** отримують за рахунок фінансових надходжень при здійсненні реєстрації та щорічної перереєстрації (якщо це передбачено законодавством) бізнесу на своїй території; сплати податків, рівень яких є невисоким, а також вирішують проблему зайнятості, шляхом застосування вимоги обов'язкового працевлаштування своїх громадян в офшорних компаніях у якості директорів, адміністраторів, юристів, консультантів тощо.

Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) на початок 2013 р. до переліку країн і територій, що у своїй діяльності застосовують ознаки офшорності віднесені: Австралія, Американські Віргінські острови, Ангілья, Андора, Антигуа і Барбуда, Аргентина, Аруба, Багамські острови, Барбадос, Бахрейн, Беліз, Бельгія, Бермудські острови, Бразилія, Британські Віргінські острови, Бруней, Вануату, Великобританія, Угорщина, Гватемала, Німеччина, Гернсі, Гібралтар, Гонконг, Гренада, Греція, Данія, Джерсі, Співдружність Домініки, Ізраїль, Індонезія, Іспанія, Італія, Кайманові острови, Канада, Катар, Кіпр, Китай, Південна Корея, Коста-Ріка, Кюрасао, Ліберія, Ліхтенштейн, Люксембург, Маврикій, Макао, Малайзія, Мальта, Маршальські острови, Мексика, Монако, Монсеррат, Науру, Нідерланди, Ніуе, Нова Зеландія, Норвегія, Об'єднані Арабські Емірати, острів Мен, острів Сен-Мартен, острів Кука, Панама, Польща, Португалія, Російська Федерація, Самоа, Сан-Марино, Сейшельські острови, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сингапур, Словакія, Словенія, США, Теркс і Кайкос, Туреччина, Уругвай, Філіппіни, Фінляндія, Чехія,

Чилі, Швейцарія, Швеція, Естонія, Південно-Африканська Республіка, Японія.

Відповідно до вітчизняного законодавства **З.о.** визнано 36 держав та територій: острів Гернсі, острів Джерсі, острів Мен, острів Ордерні, Бахрейн, Беліз, Андорра, Гібралтар, Монако, Ангілья, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські Острови, Барбадос, Бермудські острови, Британські Віргінські острови, Віргінські острови (США), Гренада, Кайманові острови, Монтсеррат, Нідерландські Антильські острови, Пуерто-Рико, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Співдружність Домініки, Теркс і Кайкос, Ліберія, Сейшельські острови, Вануату, Маршальські острови, Науру, Ніуе, острови Кука, Самоа, Мальдівська Республіка.

З метою запобігання ухилення від сплати суб'єктами господарювання податків та підвищення контролю за обігом незаконно отриманих доходів багатьма міжнародними організаціями та країнами світу, у тому числі Україною, держави з ознаками офшорності можуть офіційно визнаватися **З.о.**, до резидентів яких застосовуються різноманітні заходи у вигляді обмежень, штрафів та інших санкцій. В Україні серед заходів, що застосовувалися або застосовуються для запобігання ухилення від сплати податків вітчизняними суб'єктами господарювання при співробітництві з компаніями, що мають офшорний статус, виділяють: обмеження формування витрат при придбанні товарів і послуг в офшорних компаній; обов'язковість включення до доходів, одержаних від офшорних компаній дивідендів; застосування інструментів трансферного ціноутворення та інші.

Кредісов А.І.

ЗОНА ОФШОРНА АНГІЛЬЯ (ANGUILLA OFFSHORE ZONE) – острів у східній частині Карибського моря, самоврядна заморська територія Великобританії площею 102 км^2. До складу території входять сам острів Ангілья (близько 26 км в довжину та 5 км в ширину), а також дрібні прилеглі острівці та коралові рифи, які не мають постійного населення. Населення острова (14 764 мешканців станом на 2010 р.) – це нащадки вивезених з Африки рабів. Раніше острів мав іншу назву, але іспанські завойовники, враховуючи його подовжену форму, назвали його Ангілья, що в перекладі з іспанської означає «вугор». Христофор Колумб відкрив цей острів у 1493 р. Перше поселення на Ангільї заснували голландці в 1631 р., але колонізували острів у середині XVII ст. англійці, вихідці з сусідніх островів Сент-Кітс і Невіс. У XVIII ст. двічі (у 1745 і 1796 рр.) острів намагалася захопити Франція. У 1882 р. Великобританія адміністративно об'єднала Ангілью в рамках колонії Підвітряних островів з островами Сент-Кітс і Невіс.

Мова – англійська. Столиця Валлі, територія – піщані пляжі з білого коралового піску. Клімат островів тропічний, спекотний. Основу економіки островів ще недавно складав видобуток морепродуктів, солі і туризм. Основні сільськогосподарські культури: солодка картопля, горох, сорго, кукурудза. Розводять овець, кіз і свиней. У прибережних водах ведеться вилов риби та омарів.

Правова система **З.** базується на системі загального права Англії з низкою місцевих поправок. Починаючи з 1992 р., і особливо у 1994 р., в систему права **З.** були включені численні аспекти сучасного законодавства з надання фінансових послуг. На території **З.** зареєстровано 45 відділень іноземних банків. Правил, що регулюють валютні операції, немає. На острові впроваджена система надання фінансових послуг у формі чекових рахунків або за допомогою інших інвестиційних інструментів.

Основне корпоративне законодавство представлено Законом «Про міжнародні комерційні корпорації» (1994 р.). У **З.** створюються міжнародні комерційні корпорації (IBC) для ведення міжнародної комерційної діяльності та розміщення капіталу.

Зареєстровані компанії повинні мати ліцензію та офіс із юридичною адресою на території **З.** Також повинен бути призначений зареєстрований резидентний агент (житель Ангільї). Проведення зборів необов'язкове та можливе за допомогою телефону. Валютний контроль відсутній (доходи можуть репатріюватися у будь-якій валюті).

З. є типовим «податковим раєм». Міжнародні комерційні компанії звільняються від прибуткового податку, податку на доходи корпорацій, податку на приріст капіталу, податку на прибуток, податку з дарувань, податку на спадщину. Країна не бере участі у договорах про подвійне оподаткування. Державний інкорпораційний внесок становить 250 дол., державні щорічні мита дорівнюють 200 дол., щорічна дата виплати – день оформлення інкорпорації. Передбачається мінімальне надання звітності, тобто відсутність вимоги щорічного декларування доходів владі, повідомлення про реальне володіння власністю, проведення зборів на острові (зустрічі можна проводити особисто, по телефону або за допомогою іншого засобу зв'язку).

Прапор держави Ангілья

Закон про конфіденційні відносини, який прийнятий у 1981 р., передбачає, що розголошення конфіденційної інформації про Міжнародні комерційні компанії **З.**, включаючи відомості про власників і директорів компанії, вважається правопорушенням, за яке передбачено штраф.

Незважаючи на відсутність особливих вимог з надання фінансової звітності, для Міжнародних комерційних компаній є обов'язковим ведення фінансової документації, що відображає фінансовий стан компанії.

За законом «Про боротьбу з кримінальними доходами» (The Proceeds of Criminal Conduct), суду дозволено конфісковувати майно кримінального походження. Згідно із Законом «Про боротьбу з відмиванням грошей» (MLRAA – The Money Laundering Reporting Authority) особи, що надають фінансові послуги, повинні повідомляти державним органам про будь-які підозрілі угоди, що можуть мати відношення до наркотиків або іншого криміналу. Закон «Про управління компанією» (The Company Management) передбачає процедури ліцензування та регулювання компаній, керованих іншими компаніями, встановлюючи мінімальні критерії для ліцензування та звітності.

У якості центру фінансових послуг **З.** активно використовується азіатським ринком, який приваблюють переваги системи онлайн-реєстрації, послуги в секторі взаємних фондів і кептивного страхування.

Туржанський В.А.

ЗОНА ОФШОРНА АНДОРРА (ANDORRA OFFSHORE ZONE) – територія держави Андорра, що знаходиться між Францією та Іспанією у східній частині Піренейських гір. Андорра займає площу 468 км^2, населення складає близько 78 тис. чол. (станом на 2012 р.). Офіційна мова – каталонська. Андорра є членом Ради Європи, Митного союзу ЄС та членом ООН.

У липні 2012 р. в **З.** прийнятий новий Закон «Про іноземні інвестиції», відповідно до якого громадянам нерезидентам дозволено володіти 100 % акцій компаній, які знаходяться на території країни. До квітня 2011 р. оподаткування у **З.** здійснювалося за рахунок невеликих податків для угод з нерухомістю, муніципальних зборів, податків на продаж та реєстраційних платежів.

З квітня 2011 р. набуло чинності нове законодавство, відповідно до якого іноземні компанії почали оподатковуватись податком на доходи у розмірі 10 %. А з січня 2012 р. компанії-резиденти та приватні особи, що займаються бізнесом, платять податок за ставкою 5% (планується збільшення відсоткової ставки до 10 %).

У **З.** можлива реєстрація таких компаній: відкрита компанія з обмеженою відповідальністю (Societat per Accions); приватна компанія з обмеже-

ною відповідальністю (Societat de Responsabilitat Limitada); компанія з повною відповідальністю (Societat Colectiva). Реєстрація товариства з повною відповідальністю у **З.** неможлива.

Для реєстрації відкритої компанії з обмеженою відповідальністю необхідний статутний капітал у мінімальному розмірі 30 тис. євро, які повністю оплачуються засновниками та депонуються на рахунку у місцевому банку після схвалення реєстратором майбутньої назви компанії. Компанія з повною відповідальністю не потребує оплати статутного капіталу. Для приватної компанії з обмеженою відповідальністю необхідний статутний капітал у розмірі 6 тис. євро.

Назва компанії має бути автентичною і не може містити слова, що прямо або опосередковано належать до органів державної влади. Назви повинні містити скорочення, що характеризують форму власності – SA, SRL чи SC.

На території **З.** дозволена будь-яка діяльність, що не заборонена законом. Для реєстрації необхідно подати такі документи: меморандум

Прапор держави Андорра

(«estatuts»), статут підприємства («rao social») та петицію про заснування («suplica»). Термін реєстрації юридичної особи може займати від 3 до 8 місяців, оскільки працює багаторівневий механізм затвердження та узгодження з усією вертикаллю влади.

Мотюк К.Д.

ЗОНА ОФШОРНА АНТИГУА І БАРБУДА (ANTIGUA AND BARBUDA OFFSHORE ZONE) – територія острівної держави Антигуа і Барбуда, яка розташована у Східно-Карибському регіоні на південний схід від Пуерто-Рико. Антигуа займає територію 280 км^2, Барбуда – 160 км^2. Крім цих двох островів до складу держави входить маленький безлюдний острів Редонда (1,6 км^2, розташований на захід від Антигуа). Загальна чисельність населення островів становить 81 479 чол. (станом на 2005 р.). Столиця і головний порт – Сент-Джонс. Державна мова – англійська.

Острови були відкриті Христофором Колумбом у 1493 р. Першими європейськими поселенцями у 1632 р. були англійці. Антигуа і Барбуда залишалися Британською колонією до 1967 р., за винятком короткого періоду, коли поселення було захоплено французами і отримали незалежність 1.11.1981 та увійшли до складу Британської Співдружності.

Державний устрій Антигуа і Барбуда ґрунтується на принципах парламентської демократії Вестмінстерської системи. Королева Єлизавета II є номінальною главою держави, її представником є Генерал-губернатор. Виконавча влада належить Кабінету міністрів на чолі з Прем'єр-міністром (Прем'єр-міністр призначається Генерал-губернатором, Рада міністрів також призначається Генерал-губернатором, але за рекомендацією Прем'єр-міністра).

Антигуа і Барбуда є членом ООН, Співдружності Націй, Організації американських держав, Організації Східно-Карибських держав, МВФ, Світового банку. Валютою держави є східно-карибський долар, курс обміну якого до долара США залишається фіксованим з 1976 р. і дорівнює USD

Прапор держави Антигуа і Барбуда

1 = ECD 2,7. Після занепаду цукрової промисловості, найзначнішим сектором економіки країни став туризм.

У 1982 р. було прийнято нормативні акти, які дозволяли реєстрацію міжнародного бізнесу. Банкам було дозволено пропонувати фінансові послуги іноземцям і нерезидентам. Перші офшорні банки у **З.** почали працювати у 1983 р. У цей же час у **З.** були прийняті жорсткі закони про конфіденційність. Банки **З.** зобов'язані розкривати інформацію про клієнта, якщо триває кримінальне розслідування або ж за рішенням суду у кримінальній справі.

Фінансові санкції, застосовані США і Великобританією в результаті ослаблення контролю над операціями із «відмивання» грошей, завдали серйозного удару по офшорному фінансовому сектору. Для того, щоб санкції були зняті, уряд країни здійснив відповідні заходи, щоб відповідати міжнародним вимогам і у 2000 р. **З.** було включено до списку «податкових притулків» Організації еконо-

мічного співробітництва і розвитку.

Законодавча система **З.** заснована на англійському загальному праві. Основним законодавчим актом, що регулює діяльність офшорного сектора, є Закон про Міжнародні комерційні корпорації (the International Business Corporations Act). Закон був прийнятий в 1982 р. Зміни до Закону були ухвалені у жовтні 1998 р. і набули чинності у листопаді 1998 р.

У **З.** дозволено реєструвати компанії таких організаційно-правових форм: міжнародні комерційні корпорації, холдингові компанії, компанії для імпорту/експорту, судноплавні компанії, фінансові компанії та ін.

Для ведення діяльності за межами **З.** реєструється Міжнародна комерційна корпорація (International Business Corporation – IBC). IBC може використовуватися практично для будь-якого виду комерційної торговельної діяльності, управління фінансами, володіння фінансовими інструментами, судноволодіння і володіння нерухомістю, акціями інших компаній.

Існує декілька обмежень на діяльність компаній, зареєстрованих у **З.**, так IBC не має права: вести справи з резидентами **З.**, володіти власністю у **З.**, вести діяльність в якості банку, страхової компанії, агента або брокера без отримання відповідної ліцензії, а також не може надавати юридичну адресу іншим компаніям. Усі IBC повинні мати зареєстрованого агента і зареєстрований офіс (юридичну адресу) в **З.** IBC звільнені від сплати всіх податків протягом п'ятдесяти років, включаючи податки на прибуток, майно, цінні папери, основні засоби, дивіденди і відсотки по депозиту.

IBC реєструється двома засновниками, які повинні бути громадянами і резидентами **З.** принаймні один з них повинен бути юристом. Засновники підписують Установчий договір і відправляють його Директору відділу Міжнародних комерційних корпорацій. Після заснування IBC отримує Свідоцтво про реєстрацію. Назва IBC може бути будь-якою, однак вона не повинна збігатися з назвою вже існуючої компанії і повинна закінчуватися словами «Limited», «Corporation», «Incorporated», «Society Anonyme», «Sociedad Anonima» або «Aktiengesellschaft»; або їх скороченнями: «Ltd.», «Corp.», «Inc.», «SA», «AS» або «AG». Не допускаються двозначні назви корпорацій. Для IBC не встановлений мінімальний розмір статутного капіталу. Зазвичай корпорації реєструються із статутним капіталом 1 тис. дол. США, розділеним на 1000 іменних акцій або акцій на пред'явника вартістю 1 дол. США кожна. IBC може випускати іменні акції, акції на пред'явника, акції з номінальною вартістю або без неї. У сертифікаті акцій на пред'явника має бути зазначено, що вони не можуть бути передані резиденту **З.** Компанія може мати одного акціонера, яким може бути фізична або юридична особа, резидент **З.** або нерезидент. Випуск акцій не реєструється в реєстрі, таким чином імена акціонерів і бенефіціарних власників не розкриваються. У IBC може бути один або більше директорів, як фізична, так і юридична особа, резидент **З.** або нерезидент (у випадку з банками, трастовими чи страховими компаніями, хоча б один із директорів повинен бути громадянином і резидентом **З.**).

Корпорації не подають жодних щорічних бухгалтерських чи аудиторських звітів. Однак необхідно, щоб дані та копії деяких документів корпорації зберігалися за адресою зареєстрованого офісу в **З.** Збори директорів і акціонерів можуть проводитися за межами **З.**, за винятком щорічних загальних зборів та зборів Ради директорів. Директори повинні зібрати перші щорічні загальні збори акціонерів не пізніше, ніж через 18 місяців після реєстрації корпорації. Такі загальні збори повинні проводитися не пізніше, ніж через 15 місяців з дня проведення попереднього зібрання. Дозволяється проведення зборів по телефону, але при цьому принаймні один директор повинен бути присутнім у **З.**, акціонери можуть голосувати через повіреного (номінальні місцеві директори і акціонери можуть провести щорічні загальні збори по телефону за участю зарубіжних директорів і акціонерів). Щорічне державне мито складає 300 дол. США.

Сектор фінансових послуг у **З.** контролюється Регулюючою комісією фінансових послуг **З.**

За висновком МВФ 2004 р., діяльність офшорного сектору у **З.** здійснюється згідно зі світовими стандартами. На початок 2012 р. **З.** підписала 30 міжнародних договорів, 10 з яких є договорами про уникнення подвійного оподаткування та 20 з яких є договорами про обмін податковою інформацією.

Неліпович О.В.

ЗОНА ОФШОРНА АРУБА (ARUBA OFFSHORE ZONE) – країна, яка розташована у південній частині Карибського моря, неподалік від берегів Венесуели. Є однією із федерацій у складі Королівства Нідерландів. Аруба займає територію площею 193 км^2, чисельність населення складає 103 тис. чол. (станом на 2012 р.).

З. – одна з наймолодших фінансових юрисдикцій, яка почала функціонувати після панамської кризи 1987 р.

Основою законодавства **З.**, на якому базується діяльність офшорних компаній є: «Господарський кодекс Аруби»; «Постанова про банки» (1985 р.); «Національна постанова про кримінальну відповідальність за відмивання грошей» (1996 р.); «Національний наказ про податок на прибуток»; «Державна постанова з нагляду за кредитною системою» (1998 р.).

У **З.** компанії можуть здійснювати будь-яку діяльність не заборонену законом, крім комерційної діяльності з резидентами, і володіти нерухомістю на території країни. На проведення банківських,

страхових, перестрахових і трастових операцій необхідна спеціальна ліцензія.

Компанії, які реєструються у **З.** не можуть містити у своїй назві такі слова або словосполучення, як: «Bank», «Building Society», «Chamber of Commerce», «Chartered», «Cooperative», «Imperial», «Insurance», «Municipal», «Royal», «Trust Company», «Trustee Company». Натомість назва компанії може містити такі слова: «Corporation», «Incorporated», «Societe Anonyme», «Sociedad Anonima», «Gesellschaft mit beschankter Haftung»; або абревіатури: «Ltd», «Corp», «Inc», «SA», «NV», «BV», «GmBH».

У **З.** можуть створюватися компанії двох типів:

1) Aruba Vrijgestelde Vennotschap (A.V.V.) – компанія, яка звільнена від оподаткування і є юридичною особою з обмеженою відповідальністю та статутним капіталом у формі акцій;

2) Vrijgestelde Vennotschap (V.V.) – закрита компанія з обмеженою відповідальністю.

Найбільша ставка у **З.** корпоративного податку (44 %) і податку на прибуток (55 %). Імпортні товари оподатковуються збором у розмірі 12,5 %. Ці правила не стосуються всіх продовольчих товарів. Товари розкоші оподатковуються за значно вищими податковими ставками. Валютний контроль не поширюється на компанії, акціонери яких не є резидентами **З.** Якщо в компанії офіс розташований у **З.,** але діяльність компанія здійснює за територією країни, ставка податку на прибуток для них складає 2,4 % (якщо сума прибутку менша 100 тис. флоринів = 55,8 тис. дол. США) і 3 % (якщо сума прибутку більша ніж 100 тис. флоринів = 55,8 тис. дол. США). У випадку, коли прибуток був отриманий в результаті операцій з цінними паперами, податок буде дорівнювати 10 % від стандартного розміру ставки податку на прибуток. При отриманні прибутку у результаті збільшення вартості цінних паперів, податок не стягується.

Прапор держави Аруба

Попель С.А.

ЗОНА ОФШОРНА БАГАМСЬКІ ОСТРОВИ (BAHAMAS OFFSHORE ZONE) – архіпелаг, до складу якого входить більше 700 островів, з них лише 30 заселені людьми. Острови розташовані в Атлантичному океані, на північ від Куби. Їх загальна площа – 13940 км^2, чисельність населення близько 320 тис. чол. (станом на 2005 р.). Столиця – м. Нассау. Державна мова – англійська.

Багамські острови входять до складу співдружності, очолюваної Великобританією. Головою держави є британська королева, яку представляє Генерал-губернатор. Багамські острови є незалежною державою з двопалатним парламентом і посадою Прем'єр-міністра.

З. входить до п'ятірки найбільших офшорних центрів, що спеціалізуються на управлінні взаємними фондами. Загальна сума активів фондів, зареєстрованих у **З.** перевищує 100 млрд дол. США. Особливістю **З.** є те, що відсутні як корпоративний, так і особистий прибутковий податки, відсутні податки на майно та приріст капіталу, а також ПДВ. Крім того, не існує санкцій за ухилення від сплати податків в інших країнах. Нерезиденти можуть відкривати бізнес, заручившись формальним дозволом місцевого центрального банку.

Усі компанії, що розміщуються у **З.**, реєструються у вигляді міжнародних комерційних компаній (International Business Company – IBC), які за своїм організаційно-правовим статусом є закритими компаніями з обмеженою відповідальністю.

Компанія, зареєстрована у **З.**, не має права вести бізнес з резидентами Багамських островів та інвестувати засоби у власність, що знаходиться на островах, окрім свого зареєстрованого офісу. Офшорній компанії також не дозволено займатися банківською або трастовою діяльністю, страхуванням або перестрахуванням і надавати адресу свого зареєстрованого офісу для потреб інших компаній. Така офшорна компанія має право працювати тільки за межами **З.** Компанія має право відкривати у **З.** банківські рахунки, користуватися послугами місцевих юристів, вести і зберігати фінансову документацію та фінансові звіти, проводити збори директорів і акціонерів. Офшорним компаніям також дозволено володіти акціями або борговими зобов'язаннями інших компаній, зареєстрованих у **З.** Багамські резиденти можуть також володіти акціями таких офшорних компаній. Тільки зареєстровані агенти, що мають місцеві ліцензії можуть подати документи на реєстрацію компанії у **З.** і для створення такої офшорної компанії, необхідно представити Реєстратору

Прапор Багамських островів

компаній **3.** статут і установчий договір майбутньої офшорної компанії.

Вимоги до розміру капіталу офшорної компанії відсутні, проте від його величини залежать ставки щорічних ліцензійних внесків. Офшорна компанія має право випускати лише іменні акції, які можуть бути як з оголошеною номінальною вартістю акцій, так і без неї. Мінімальна кількість директорів і акціонерів для офшорної компанії **3.** – один, і при цьому директор може бути акціонером. Директори та акціонери офшорних компаній **3.** можуть бути фізичними і юридичними особами.

Усі офшорні компанії зобов'язані мати зареєстрований офіс і зареєстрованого агента у **3.** Офшорна компанія у **3.** зобов'язана вести реєстр акціонерів, а також протоколи зборів директорів та акціонерів. Ці документи разом з даними про директоріві та акціонерів є внутрішніми документами офшорних компаній і недоступні для громадськості. Печатку офшорна компанія повинна зберігати у своєму офісі, а її відтиск – схвалити на перших зборах директорів. Хоча документація офшорної компанії у **3.** не підлягає суспільній перевірці, але вона доступна для перевірки акціонерам, якщо на те є обґрунтовані причини. Законодавством не передбачено щорічного обов'язкового звітування офшорними компаніями у **3.**

Слід зауважити, якщо офшорна компанія не сплачує щорічні державні мита за продовження реєстрації, вона вилучається з реєстру після закінчення року з моменту останньої оплати мита. При цьому закон чітко пояснює, що викреслений з реєстра офшор не має права продовжувати господарську діяльність, управляти своїми банківськими рахунками, хоча директори і акціонери викресленої офшорної компанії продовжують нести відповідальність за боргами і зобов'язаннями офшору.

Несторишен І.В.

ЗОНА ОФШОРНА БАРБАДОС (BARBADOS OFFSHORE ZONE) – східний острів у Карибському архіпелазі, розташований за 480 км від північного узбережжя Південної Америки. Свою назву острів отримав завдяки португальському дослідникуПедро Кампосу, який назвав його «Os Barbados» (у перекладі з іспанської – «бородаті»). Площа суші становить 430 км^2. Із заходу береги омиваються Карибським морем, східні узбережжя – Атлантичним океаном. Столиця – м. БріджТаун. Офіційна мова – англійська. Державна грошова одиниця – барбадоський долар (BBD), але в обігу перебувають також американські і канадські грошові знаки.

Історично економіка **3.** залежала від світових цін на цукор. Цукрова тростина була висаджена на **3.** британськими колонізаторами незабаром після їх першого прибуття на острів і залишається основним товаром для експорту на **3.** Барбадос є також популярним туристичним напрямом. Для того, щоб захистити економіку **3.** від непередбачуваних падінь цін на цукор, а також, щоб збільшити приплив на острів туристів бізнес рівня, стали розвивати індустрію офшорних фінансових послуг. Цьому сприяло географічне розташування Барбадосу, адже він знаходиться в одному часовому поясі з найбільшими фінансовими центрами США. До того ж, барбадоський долар був прикріплений до долара США з 1975 р. за курсом 1 USD = 2 BBD.

Офшорна індустрія у **3.** стала активно розвиватися після появи місцевого акта про діяльність офшорних банків у 1979 р. (Offshore Banking Act of 1979 Barbados). У 2002 р. цей акт був замінений на Акт про міжнародні фінансові послуги 2002-5 (International Financial Services Act 2002-5). Регулювання фінансового сектору **3.** покладено на Центральний банк Барбадосу.

На кінець 2012 р. у **3.** діяло 6 місцевих комерційних банків та банківських холдингових компаній. Банків ліцензованих на ведення міжнародного банківського бізнесу налічувалося 45. Повний список міжнародних банків **3.** відредагований у вересні 2012 р. Багато із офшорних банків **3.** мають канадське походження або є філіями канадських банків. На відміну від багатьох офшорних юрисдикцій у **3.** є план компенсації по депозитах. Цей план, відомий як Barbados Deposit Insurance Corporation (BDCI) був складений, спираючись на ще один законодавчий Акт Барбадосу від 2006 р. – Акт про страхування депозитів – 29 (Deposit Insurance Act -29). Планом компенсації по депозитах **3.** керує окрема інституція та депозити в **3.** захищені до суми в 25 000 барбадоських доларів (12 500 дол. США).

Прапор держави Барбадос

На кінець 2012 р. **3.** підписала 38 міжнародних податкових угод, 34 з яких є договорами про уникнення подвійного оподаткування та 4 – договорами щодо обміну податковою інформацією.

Відповідно до Закону від 1982 р. «Про компанії» на острові може існувати декілька організаційно-правових форм компаній: компанії з обмеженою відповідальністю, компанії без акціонерного капіталу, призначені для благодійності і компанії

взаємного страхування. Велика частина офшорних операцій здійснюється через компанії з обмеженою відповідальністю, які набувають статусу офшорної компанії згідно із законодавством, у тому числі «Законом про міжнародні бізнес компанії» 1991 р. Міжнародна бізнес компанія (МБК) найбільш часто застосовується для проведення офшорних операцій у **З.** Даний статус компанія отримує, якщо її діяльність стосується міжнародного виробництва, міжнародної торгівлі або комерції.

Назва компанії у **З.** повинна закінчуватися на слова, що позначають обмежену відповідальність або її абревіатуру. Банк, страхова чи перестрахувальна компанія, траст, інвестиційний фонд, ощадний фонд, будівельне товариство і т.п., повинні мати дозвіл на діяльність у вигляді державної ліцензії. Найменування, які вказують на уряд, місцеві органи або державну владу, зазвичай заборонені.

Для реєстрації компанія подає до реєстру Статут, інформацію про директорів і юридичну адресу, а також заяву на ім'я Реєстратора. Після отримання Свідоцтва про реєстрацію, компанія вважається зареєстрованою та може розпочинати свою діяльність. Міністерство фінансів видає ліцензію за заявою, яку необхідно подати відразу ж після реєстрації. Акціонер може бути один, він може бути юридичною або фізичною особою. Вимога щодо мінімального розміру акціонерного капіталу відсутня, проте зазвичай він складає 50 тис. дол. США. Можливий випуск іменних акцій, на пред'явника, привілейованих, акцій з правом голосу і без, акцій, які можуть бути пред'явлені до погашення. МБК управляє директор, як мінімум, один. Він може бути і юридичною особою, вимоги щодо резидентності відсутні. Компанія повинна мати зареєстровану адресу в **З.**, за місцезнаходженням якої повинні зберігатися документи компанії. Офшорні компанії у **З.** повинні мати секретаря, який може бути як фізичною, так і юридичною особою.

МБК підлягають оподаткуванню залежно від рівня отриманих доходів. Якщо дохід до 10 тис. барбадоських доларів, то ставка податку становить 2,5 %, дохід від 10 тис. до 20 тис. – ставка 2,0 %, від 20 тис. до 30 тис. – 1,5 % , понад 30 тис. – 1 %. Можливо за участю Міністра встановити іншу ставку, але вона не може бути нижчою 1 %. Інші податки для МБК у **З.** відсутні.

Фінансова звітність МБК підлягає аудиторській перевірці в тому випадку, якщо розмір загальних активів та доходу становить більше 500 тис. дол. США. Усі компанії **З.** повинні вести фінансовий облік і щорічно подавати до податкових органів декларацію. Збори директорів можуть проводитися у будь-якій точці земної кулі, є можливість їх проведення за допомогою телефонного зв'язку або інших електронних засобів. **З.** має свою власну біржу, яка була повністю комп'ютеризована у липні 2000 р., і центральний депозитарій, проте взаємні фонди поки ще не дуже розвинені.

Неліпович О.В.

ЗОНА ОФШОРНА БАХРЕЙН (BAHRAIN OFFSHORE ZONE) – територія Королівства Бахрейн, на якій встановлені спрощені податкові, реєстраційні, ліцензійні, валютні та інші пільгові умови здійснення господарської діяльності.

Загальна площа країни – 750 км^2, столиця – Манама, валюта – бахрейнський динар.

Королівство Бахрейн розташоване у Персицькій затоці за 16 км на схід від Саудівської Аравії. Главою конституційної монархії є король, уряд очолює Прем'єр-міністр, законодавча влада представлена двопалатним парламентом, верхівка судової влади – Вищим цивільним апеляційним судом. Бахрейн є членом СОТ, ВМО, Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Організації арабських країн-експортерів нафти, Міжнародної організації із стандартизації та ряду інших міжнародних організацій. Правова система королівства базується на мусульманському праві. Базовими галузями економіки Бахрейну є видобуток та переробка нафти та алюмінію, сільське господарство, будівництво, туризм, фінансові послуги.

Бахрейн відомий як міжнародний офшорний фінансовий центр. Основними податками на його території є податок на прибуток, який сплачують лише нафтогазові компанії за ставкою 46 % від чистого прибутку (решта підприємств звільнені від

Прапор Королівства Бахрейн

сплати такого податку); 10 % – місцевий податок від орендної плати за комерційну нерухомість; гербовий збір, який сплачується при передачі права власності на майно у розмірі 1,5 – 3 % вартості такого майна; податок з продажу бензину та сплата внесків на соціальне страхування робітників. Такі податки як податок з доходів фізичних осіб, податок на дивіденди, податок на майно та ПДВ у країні відсутні.

Офшорного статусу **З.** надають ряд критеріїв, серед яких існуюча в державі система пільгового оподаткування, відсутність валютного контролю, відсутність вимог щодо статутного капіталу та мож-

ливість реєстрації підприємств типу Вільної (офшорної) акціонерної компанії (Exempt Joint Stock Company). Термін функціонування таких компаній до 25 років з наступною особливістю – заборона здійснення страхової, банківської та брокерської діяльності, а також безпосередньо на території Бахрейну підприємницької діяльності. Організаційними вимогами для підприємств є необхідність реєстрації на території **З.** адміністративного офісу, обов'язковість ведення бухгалтерської звітності, проходження аудиторської перевірки та проведення щорічних зборів засновників.

У 2009 р. міжнародною Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) на основі дослідження діючих в країні податкових стандартів **З.** було віднесено до списку країн – «податкових гаваней».

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ОФШОРНА БЕЛІЗ (BELIZE OFFSHORE ZONE) [раніше Британський Гондурас] – країна в Центральній Америці, що межує на півночі з Мексикою, на заході і півдні з Гватемалою, зі сходу омивається Карибським морем. Площа суші становить 22963 км^2. Чисельність населення – 308 тис. чол. (оцінка 2009 р.). Столицею Белізу (**Б.**) є місто Бельмопан. Глава держави – королева Великобританії, представлена Генерал-губернатором, який за законом має бути громадянином Б. Законодавчий орган – двопалатні Національні збори. Прем'єр-міністр і Кабінет міністрів представляють виконавчу владу. У 1973 р. країна отримала назву «Беліз», походження якої остаточно не встановлено. За однією з версій це слово з мови майя be'lix, що означало «каламутна вода» і застосовувалося до назви річки Беліз. За іншою версією ця назва походить від неправильної вимови конкістадорами імені пірата XVIII ст. Пітера Воллейнса. Також існує версія, що африканські раби з Конго привезли цю назву з собою, оскільки в Анголі також є Беліз. Країною повної незалежності досягнуто у 1981 р.

Прапор держави Беліз

Привабливість реєстрації офшорних компаній у **З.** для ведення будь-якої ділової і інвестиційної діяльності ґрунтується на «Законі про міжнародні компанії» (The International Business Companies Act of 1990), який повністю звільняє від податків офшорні компанії, зареєстровані у **З.** Основними типами офшорних компаній в **З.** є компанії міжнародного бізнесу (IBC) і трасти (у формі трастового фонду).

Компанії, зареєстровані у **З.**, є класичними офшорними компаніями, які забезпечують повну конфіденційність і відсутність податкових зобов'язань. За своєю організаційно-правовою формою мають ознаки акціонерного товариства, але з чітким обмеженням відповідальності, і належать до категорії міжнародних комерційних компаній (IBC). Назва компанії включає в себе прив'язку до організаційної форми і включає слова: Limited, Corporation, Incorporated, Societe Anonyme, Sociedad Anonima, абревіатури Ltd, Corp., Inc. У назві офшорної компанії не можуть бути використані слова і аналоги, що відображають певну діяльність, яка підпадає під ліцензування, наприклад, Assurance, Bank, Building Society, Chamber of Commerce, Chartered, Cooperative, Imperial, Insurance, Munucipal і Royal. IBC не має права вести бізнес з резидентами Б. та інвестувати кошти у будь-яку власність, що знаходиться в **З.**, окрім як на утримання свого зареєстрованого офісу. Офшорній компанії також не дозволено займатися банківською або трастовою діяльністю, страхуванням або перестрахуванням і надавати адресу свого зареєстрованого офісу для потреб інших компаній.Така компанія має право працювати тільки за межами **З.**

У **З.** встановлені мінімальні вимоги для реєстрації компанії: один директор без обов'язкової резидентності в країні, один акціонер. Директором та акціонером може бути як фізична, так і юридична особа. Компанія повинна мати зареєстровану адресу і ліцензованого агента в **З.**, який представлятиме її інтереси в усіх державних органах. Конфіденційність забезпечується не тільки відсутністю обов'язкового внесення інформації про власників до реєстру, а й можливістю використання послуг номінального директора та акціонера. Незважаючи на встановлений розмір статутного капіталу в еквіваленті 50 тис. дол. США, немає вимог до строків його оплати. Офшорні компанії **З.** не підлягають валютному контролю з боку держави, не мають зобов'язань з проведення щорічного аудиту і повністю звільнені від оподаткування.

Особливості реєстрації офшорних компаній у **З.**: володіння та управління офшорною компанією може здійснюватися однією особою (фізичною або юридичною); акції компанії можуть випускатися іменні та на пред'явника; відсутня вимога щодо строків оплати мінімального статутного капіталу офшорної компанії; статутний капітал офшорної компанії може бути виражений у будь-якій валюті; проведення зборів директорів та акціонерів компанії може бути в будь-якій країні світу; для офшорної компанії немає вимог щодо подання щорічної

фінансової і статистичної звітності; у **З.** відсутній реєстр директорів та акціонерів офшорної компанії (у файлі реєстратора зберігаються тільки копії статуту, засновницького договору компанії і свідоцтва про реєстрацію); компанія може мати офіс в **З.** та управляти з нього своїми справами; офшорній компанії гарантована репатріація 100 % капіталу та прибутку від діяльності за межами **З.**; офшорні компанії звільняються від оподаткування; для офшорної компанії відсутні імпортні мита на автомобілі, устаткування, сировину та напівфабрикати.

Офшорна компанія у **З.** зобов'язана вести реєстр акціонерів, а також протоколи зборів директорів та акціонерів. Ці документи разом з даними про директорів та акціонерів є внутрішніми документами компаній і недоступні для громадськості. Хоча документація компанії не підлягає перевірці, вона доступна для перевірки акціонерами, якщо на те є обґрунтовані причини. Якщо компанія не сплачує щорічні державні мита за продовження реєстрації, вона буде вилучена з реєстру після закінчення року з моменту останньої оплати. При цьому закон чітко пояснює, що вилучена з реєстру компанія не має права продовжувати господарську діяльність, і, зокрема, управляти своїми банківськими рахунками, хоча директори та акціонери такої компанії продовжують повністю нести відповідальність за її боргами та зобов'язаннями.

Вилучена з реєстру компанія може, сплативши нараховані мита і штрафи, бути відновлена в ньому, однак після закінчення певного терміну відновлення офшорної компанії в **З.** проводиться тільки через місцевий суд, рішення якого може бути як позитивним в частині відновлення компанії, так і негативним.

З. підписала угоди про уникнення подвійного оподаткування з такими країнами, як: Антигуа і Барбуда, Багамські острови, Барбадос, Великобританія, Гаїті, Гайана, Гренада, Данія, Домініка, Монтсеррат, Санта Люсія, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сурінам, Тринідад і Тобаго, Швеція, Ямайка.

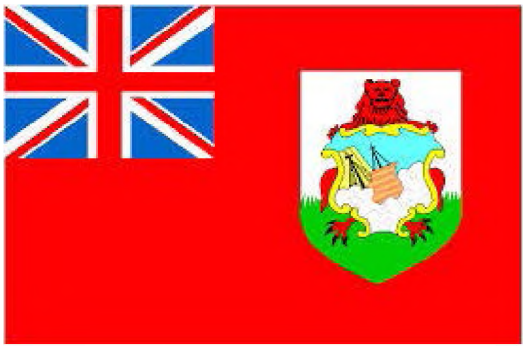
Неліпович О.В.

ЗОНА ОФШОРНА БЕРМУДСЬКІ ОСТРОВИ (ISLANDS OF BERMUDA OFFSHORE ZONE) – група зі 150 невеликих коралових островів у північно-західній частині Атлантичного океану, які не входять до Карибського басейну. Загальна площа становить 53,3 км^2. Офіційна мова – англійська.

На сьогоднішній день Бермудські острови (**Б.о.**) залишаються найстаршою колонією Великобританії. Голова уряду представляє в країні владу Британської корони. Тим не менше, вже більше 300 років на островах діє система самоврядування, що враховує власні інтереси країни. Великобританія несе відповідальність за безпеку і зовнішню діяльність. У той же час, завдяки своєму стратегічному розташуванню на півночі Атлантики, острови перебувають під захистом США. Управління на островах здійснюється Законодавчими зборами. Правова система базується на загальному праві Англії, модифікованому і доповненому законами, прийнятими в рамках Конституції **Б.о.** 1968 р.

Корпоративне законодавство **З.** представлене Законом про компанії, прийнятим у 1981 р. Для здійснення міжнародної діяльності та інвестицій створюється особливий тип компаній, так звані «звільнені» компанії. Усі інші компанії, засновані на островах, повинні не менш, ніж на 60 % належати резидентам **З.** Основною умовою заснування компанії є наявність зареєстрованого офісу. Реєстрація готових компаній не здійснюється.

Процедура заснування бермудської компанії є складною. Насамперед, у місцевій газеті друкується оголошення, про намір інкорпорувати (заснувати) компанію. У цьому оголошенні також згадується назва передбачуваної компанії, цілі діяльності, визначається статус компанії («звільнена» або внутрішня). У валютний департамент **З.** направляється заявка на інкорпорацію. Ця заявка включає такі

Прапор Бермудських островів

відомості: назва компанії; адреса зареєстрованого офісу; імена, адреси і громадянство передбачуваних директорів; імена, адреси і громадянство акціонерів та їх частка в компанії; установчий договір, в якому вказується розмір акціонерного капіталу і типи акцій; інформація про банківський рахунок, інформація про банк, що має відношення до передбачуваних реальних власників; відповідне мито за внесення до реєстру.

Втім, існують певні обмеження щодо торговельної та комерційної діяльності: «звільнена» компанія **З.** не може вести торговельну діяльність у межах островів; компаніям не може належати нерухоме майно на островах; без відповідної ліцензії «звільненій» компанії заборонено здійснювати такі види діяльності: банківська справа, страхування (у тому числі життя), перестрахування, управління фондами, схеми колективного інвестування, консультування з питань інвестицій або будь-яку іншу діяльність, пов'язану з банківською або страховою сферою.

Встановлені чіткі вимоги до назви: назва може

бути будь-якою мовою латинської алфавітної системи. У разі, якщо для назви використовується не англійська мова, реєстратор може запросити її завірений переклад на англійську, з тим, щоб упевнитися у допустимості назви; не дозволені до використання назви, ідентичні або подібні з уже існуючими або які передбачають королівський або урядовий патронаж; заборонені назви, які реєстратор вважає небажаними, образливими або сумнівними; потрібно узгодження чи ліцензія на вживання у назві таких слів або їх іноземних еквівалентів: Bank, Building Society, Savings, кредити, Trust, страхування, перестрахування, управління фондом, інвестиційний фонд, довірена особа, брокер; для позначення обмеженої відповідальності назва повинна закінчуватися на слово «обмеженою» або його скорочення «Ltd».

Для заснування компанії достатньо одного акціонера. Інформація про власників повідомляється уряду в момент інкорпорації, проте ці відомості є конфіденційними. Книга запису акцій компанії може в будь-який момент бути піддана перевірці, тому анонімність зберігається шляхом призначення номінальних акціонерів і директорів.

У **З.** не стягуються податок на доходи корпорацій і прибутковий податок (податок на доходи фізичних осіб). Механізм звільнення від оподаткування реалізується шляхом отримання свідоцтва про звільнення від оподаткування та гарантію уряду в рамках Закону «Про податковий захист звільнених підприємств» (1966 р.). Проте **З.** не бере участь в угодах про попередження подвійного оподаткування.

Незважаючи на те, що законодавством не передбачено вимогу про надання фінансової звітності, необхідно вести відповідну документацію для відображення фінансового стану компанії. Фінансова документація зберігається за адресою зареєстрованого офісу. Якщо вона зберігається за межами островів, копії всіх звітів повинні бути надані для щоквартальної перевірки директорами.

Особливістю **З.** є те, що на островах зосереджено значний обсяг страхувального бізнесу, за яким **З.** є третім центром після Лондона і Нью-Йорка. **З.** представляють особливий інтерес для підприємців з Гонконгу, охочих відкрити офшорну компанію: біржа Гонконгу затвердила статус «звільненої» компанії **З.** як засіб для лістингу (допуску цінних паперів на біржу).

Несторишен І.В.

ЗОНА ОФШОРНА БРИТАНСЬКІ ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (BRITISH VIRGIN ISLANDS OFFSHORE ZONE) – територія з 60 окремих островів, які розташовані в Карибському архіпелазі на північний захід від Американських Віргінських островів і на відстані 60 миль від Пуерто-Рико. Столиця – Род-таун, розташована на острові Тортола. Населення становить 24 491 мешканців, при цьому 20 тис. із них проживає на Тортолі (перепис 2009 р.).

Британські Віргінські острови – залежна від Великобританії територія й член британської співдружності. Самоврядування здійснюється з 1967 р. Урядовим органом є Виконавча рада, очолювана губернатором, якого призначає Міністерство закордонних справ Великобританії. Виконавча рада складається з головного міністра, трьох міністрів і генерального прокурора. Офіційна мова – англійська. Основна валюта – долар США. На островах розвиннені банківські й аудиторські послуги.

Форма звільненої від сплати податків компанії – Міжнародна комерційна компанія (International Business Company (IBC)). IBC, діяльність якої регулювалася колективним законодавчим актом, що набув чинності 01.08.1984, була одним з найбільш сучасних видів компаній, і після зменшення значення Панами як офшорної зони, тільки у 1988 р. на островах було створено понад 6000 міжнародних бізнес компаній. Однак компаніям типу IBC заборонялося вести бізнес з жителями островів і місцевими фірмами і мати на островах власність.

Із 01.01.2005 в **З.** набув чинності новий закон про компанії – The New BVI Companies Act. Цей закон протягом декількох років поступово замінив закон про IBC, який успішно діяв більше двадцяти

Прапор Британських Віргінських островів

років і сприяв створенню приблизно 600 000 офшорних компаній у **З.**

Новий закон відмінив дію двох попередніх законів – закону про офшорні компанії і закону про звичайні місцеві компанії, об'єднавши в одному документі положення, які регулюють новий порядок створення і функціонування усіх без виключення компаній у **З.**

Зміни у законодавстві 2005 р. ліквідували концепцію внутрішньої компанії, що діяла у **З.,** і офшорної компанії, залишивши всього одну уніфіковану форму: комерційну компанію BVI. Нова уніфікована компанія, як і раніше, користується безподатковим статусом, включаючи звільнення від всіх прибуткових податків, податків на дивіденди, відсотки, ренту, авторську винагороду і прибуток від доходів з продажу акцій компанії. Замість податку існує фіксоване щорічне державне мито, а також щорічна плата реєстраційному агентові.

Реєстрація комерційної компанії BVI підходить для всього спектру операцій, починаючи зі звичай-

ної торгової діяльності і закінчуючи пайовою участю в іноземних компаніях.

Компанія може бути зареєстрована під будь-якою назвою, яку орган, що її реєструє, вважає допустимою, і яка не містить слів страхування, гарантія, будівельна компанія, банк чи траст (Insurance, Assurance, Building Society, Bank, Trust), без відповідного дозволу уряду. Назва не повинна також містити слова, що вказують на зв'язок з королівською родиною чи урядом. Назва компанії може бути англійською чи будь-якою іншою мовою і може використовувати будь-яке слово, що позначає обмежену відповідальність. Меморандум і статут повинні включати назву компанії, зареєстровану адресу офісу, ім'я й адресу зареєстрованого агента, мету компанії, що не повинна суперечити законам островів, статутний акціонерний капітал і валюту, види акцій, які можуть бути акціями на пред'явника, іменними акціями, чи тими й іншими, і пояснення, що стосуються акцій на пред'явника.

Компанія повинна мати зареєстрований офіс у **3.** і зареєстрованого агента, який повинен бути юристом, дипломованим бухгалтером, що має ліцензію трастової, чи іншої фірми, яка спеціалізується на управлінні. Компанія повинна мати щонайменше одного директора, який призначається засновниками, що підписали меморандум і статут. Допускаються директори – фізичні чи юридичні особи – колективні директори, крім того, можуть призначатися інші керівники шляхом ухвалення відповідного рішення. Імена й адреси директорів і власників не вносяться у будь-який відкритий реєстр, хоча компанія може надати цю інформацію до органу, що здійснює реєстрацію для одержання офіційного посвідчення.

Акціонерний капітал може бути виражений у будь-якій валюті. Однак, зазвичай, статутний акціонерний капітал складає 50 000 дол. США. Мінімальне число пайовиків – один, і щонайменше одна акція повинна бути випущена директорами на їхніх перших зборах. Усі випущені акції, як іменні, так і на пред'явника, повинні бути цілком оплачені, але плата може здійснюватися у формі простого векселя, підписаного пайовиком. Якщо не випускається мінімальне число акцій, директори несуть повну відповідальність за всю діяльність компанії.

Компанія повинна мати реєстр акцій у своєму зареєстрованому офісі, хоча ця інформація не є відкритою. Компанія не повинна готувати і надавати фінансові звіти. Компанія цілком звільнена від усіх видів податків, але необхідно оплачувати щорічну ліцензію у розмірі 300 дол. США, якщо акціонерний капітал не перевищує 50 тис. дол. США, і в розмірі 1 тис. дол. США при перевищенні цієї суми.

Відповідно до статуту компанії директори можуть проводити збори на островах чи у будь-якій іншій країні. Вимога про проведення щорічних зборів відсутня, а для проведення зборів директорів та акціонерів не обов'язково потрібна їхня особиста присутність у визначеному місці – адже, збори можуть проводитися у телефоному режимі.

3. уклала договір про уникнення подвійного оподаткування із Швейцарією та Японією. **3.** спеціалізується на реєстрації міжнародних бізнес-корпорацій. У цій офшорній зоні представлені також взаємні фонди і страхові компанії, але не зареєстровано жодного офшорного банку.

Неліпович О.В.

ЗОНА ОФШОРНА ВАНУАТУ (VANUATU OFFSHORE ZONE) – територія республіки Вануату, яка представлена 13 основними островами. Вануату знаходиться на південному заході Тихого океану північніше Нової Зеландії. Загальна площа складає 14 800 км^2, столиця – Порт Віла. Офшорні компанії представлено у таких організаційно-правових формах: міжнародна компанія; звільнені компанії; трасти; місцева компанія (для підприємств, що ведуть бізнес на території **3.**). Найбільш поширена форма реєстрації офшору – міжнародна компанія.

Законом про Міжнародні компанії від 1992 р. регулюються основні положення про реєстрацію офшорних компаній: відсутнє поняття статутного капіталу; компанія повинна мати зареєстрований офіс та зареєстрованого агента у **3.**; для Комісії надається Конституція офшорної компанії (аналог Установчого договору та статуту), що підкріплюється підписом реєстратора; після внесення компанії у реєстр, реєстратор призначає першого директора.

Назва офшорної компанії може бути будь-якою іноземною мовою, проте Комісії необхідно

Прапор держави Вануату

представити переклад англійською або французькою мовами. Для використання у назві таких слів як «bank», «building society», «insurance», «assurance», «reinsurance», «fund management», «investment fund», «trust», «trustees», «finance» або їх еквівалентів іншою мовою необхідно отримати спеціальний дозвіл у вигляді державної ліцензії. Міжнародна компанія може бути заснована протягом доби, проте неможливе негайне при-

дбання існуючої компанії. Назва може містити слова, що вказують на статус компанії з обмеженою відповідальністю. В офшорній компанії має бути один або декілька директорів, а також як мінімум один акціонер, які можуть бути як фізичними, так і юридичними особами, резидентність яких немає значення.

Персональні дані директорів та акціонерів, а також бінефіціарних власників офшорної компанії є суворо конфіденційними, розкриття яких можливе лише уповноваженими органами за наявності визначеного документа. Загальні збори можуть проводитися в будь-якій країні, при чому не обов'язково проводити щорічні збори. Компанії звільнені від щорічної подачі звітів. Офшорна компанія може мати банківський рахунок у **З.**, але заборонено вести діяльність на території **З.**, здійснювати торгові операції або володіти нерухомістю в країні.

При реєстрації компанії сплачується 150 дол. США та щорічно – 300 дол. США державного податку, але компанії звільнені від інших податків та валютного контролю протягом 20 років з дня реєстрації. Компанії не можуть займатися банківським, страховим, інвестиційним бізнесом. **З.** не підписано договори про уникнення подвійного оподаткування.

Мотюк К.Д.

ЗОНА ОФШОРНА ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (США) (US VIRGIN ISLANDS OFFSHORE ZONE) – територія з групи островів у Карибському морі, залежна від США. Найбільшими є острови: Сент-Томас (245 км^2, з них тільки 80,9 км^2 – безпосередньо територія острова), Сент-Джон (50,8 км^2), Санта-Крус (Сен-Круа, 214,6 км^2) і Вотер-Айленд (0,49 км^2). Загальна площа володіння – 1910 км^2, з яких лише 355 км^2 припадає безпосередньо на сушу. Офіційна мова – англійська, валюта – долар США. Основа економіки **З.** – туризм, який обслуговує 30 % працездатного населення та сільське господарство, у якому зайнято 8,5 % працездатного населення. Найбільші промислові підприємства – нафтопереробний завод американської компанії «Амерада Хесс» потужністю 23 млн т на рік (на острові Санта-Крус) і глиноземний завод. Основні морські порти – Шарлотта-Амалія і Крістіанстед (на острові Санта-Крус), є два міжнародних аеропорти.

Конституційний статус **З.** із позицій оподаткування та митного контролю – територія поза державними законами США. У **З.** можуть створюватися підприємства, які частково або повністю звільняються від місцевих податків і від федерального прибуткового податку США. У **З.** можна зареєструвати такі види підприємств: USVI Corporation; USVI Foreign Sales Corporation; USVI Exempt Company.

USVI Corporation – корпорації, звільнені від сплати податків. Щоб отримати даний статус USVI Corporation не повинна здійснювати підприємницької діяльності на території **З.** чи США, а фізичні особи-резиденти **З.** або США не мають права володіти більш, ніж 10 % капіталу корпорації. USVI Corporation має право випускати акції на пред'явника, але вони розглядаються, як акції, чиїми власниками є громадяни США. Така корпорація сплачує у **З.** щорічний фіксований податок у розмірі 1 тис. дол. США.

Порядок утворення та подальша діяльність USVI Corporation регулюються корпоративним Кодексом Віргінських островів (США), основа якого – корпоративний Кодекс штату Делавер 1953 р.

Будь-які три фізичних особи можуть створити корпорацію у **З.**, підготувавши у присутності державного нотаріуса і подавши Установчий договір в офіс віце-губернатора Віргінських островів (США) разом із сплатою реєстраційного мита. Після цього засновники або директори повинні затвердити статут, який буде регулювати діяльність корпорації. Капітал корпорації не може бути менший 1 000 дол. США та має бути оплачений. Акції можуть випускатися як з номінальною вартістю, так і без номінальної вартості (як правило, капітал представлений у вигляді акцій без номінальної вартості). Корпорація повинна мати трьох директорів, якими можуть бути тільки фізичні особи. У штаті компанії повинно бути три посадових особи: президент (одночасно виконує обов'язки директора корпорації), секретар і скарбник. Допускається призначення інших посадових осіб. Кожна корпорація зобов'язана призначати професійного агента-резидента **З.** для підтримки своєї юридичної адреси та контактів з офіційними органами. Інформація про власників корпорацій **З.**, звільнених від сплати податків, не підлягає розголошенню, за винятком випадків належним чином оформлених запитів управління з податків і зборів **З.** або внутрішньої податкової служби США (IRS).

Прапор Віргінських островів (США)

З. є єдиною юрисдикцією під прапором США, де дозволяється переміщення підприємств як на територію **З.**, так і за межі **З.** При переміщенні на територію **З.**, корпорація, яка не має статусу звільненої від сплати податків, може прийняти рішення про

отримання такого статусу при дотриманні вищезазначених умов. Корпорації **З.** подають декларації та сплачують податки безпосередньо в Управління з податків і зборів **З.** Ставки, форми і правила сплати податків ті ж, що і для федеральних податків США, що називається у **З.** «дзеркальною системою» оподаткування. Річний звіт про господарську діяльність подається корпорацією у **З.** до 30 червня кожного року. Усі корпорації, уповноважені здійснювати діяльність на території **З.**, щороку сплачують державне мито, ставка якого залежить від видів діяльності та становить мінімум 150 дол. США на рік. Максимальна ставка корпоративного податку у **З.** – 38,5 %.

У **З.** не існує податку з продажу, але існує кілька інших непрямих податків, включаючи:

— податок на нерухоме майно в розмірі 1,25 % оціночної вартості нерухомого майна, яка відповідно до законодавства **З.** становить 60 % фактичної вартості;

— податок на валовий прибуток у розмірі 4 %. Підприємства, у яких річний валовий прибуток менший 150 тис. дол. США, звільняються від податку на перші 5 тис. дол. США валового прибутку на місяць;

— акцизний збір та митні збори, які накладаються на товари, що ввозяться у **З.** для використання або перепродажу. Акцизний збір на більшість ввезених товарів становить 4 %, але ця ставка збільшується на тютюнові вироби та алкоголь.

Уряди США і **З.** підписали угоду, що регулює обмін інформацією та взаємну підтримку в питаннях оподаткування для запобігання ухилень від сплати податків. У **З.** для корпорацій необхідна обов'язкова реєстрація та аудит щорічного фінансового звіту з обов'язковим розкриттям у них інформації про доходи. Валютний контроль у **З.** відсутній.

Туржанський В.А.

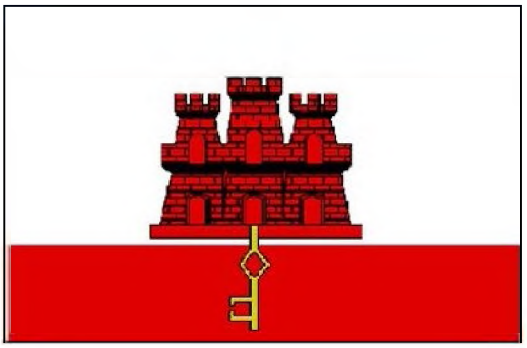
ЗОНА ОФШОРНА ГІБРАЛТАР (GIBRALTAR OFFSHORE ZONE) – територія, розташована на південному сході Європи і обмежена Гібралтарською протокою, яка з'єднує Середземне море і Атлантичний океан, а також розмежовує Європу і Африканський континент. Півострів займає площу 6,8 км², при цьому чисельність населення складає 30 тис. чол. (станом на 2009 р.).

З. – одна із найстарших у Європі офшорних зон. Основою офшорного законодавства є Акт «Про Компанії Великобританії», датований ще 1929 р. з поправками, які були внесені Актом «Про офшорні компанії» у 1984 р.

Підприємства, які зареєстровані в **З.** спеціалізуються в основному на трьох таких напрямах ведення бізнесу: банківська справа, страхова діяльність і трастове підприємництво. У **З.** можлива реєстрація декількох типів підприємств – Private Company, Qualifying Company, Limited Partnership, Exempt Private Company, Non-Resident Company, при чому саме Non-Resident Company найбільш часто використовуються для ведення бізнесу.

Кожна зареєстрована в **З.** компанія може вважатися офшорною, якщо вона виконує дві вимоги, а саме: не веде підприємницьку діяльність в межах країни і управління нею не здійснює резидент країни. При відсутності спеціального дозволу або ліцензії в назві офшорної компанії не повинні використовуватися слова або фрази, які можуть відноситися до управління або мати на увазі діяльність, пов'язану з банківською, трастовою або страховою діяльністю, наприклад: «Bank», «Assurance», «Insurance», «Association», «Royal», «Imperial», «Trust», «Trustee», «Holdings», «Group», «Europe», «Gibraltar», «and International».

Для підприємств у **З.** стандартний розмір статутного капіталу становить 2000 гібралтарських фунтів (які є рівноцінними англійському фунту стерлінгів).

Прапор Гібралтару

Офшорні компанії у **З.** звільнені від податків на прибуток, якщо він отриманий не в межах країни, або не переведений в країну реєстрації компанії. Гроші, які переводяться на банківські рахунки в **З.** оподатковуються. Відсутнє адміністрування таких податків, як: ПДВ, податок на доходи фізичних осіб, податок на дивіденди, податок на роялті.

У **З.** немає вимог про необхідність щорічних зборів акціонерів або директорів, але якщо є необхідність, то вони можуть проводитися у будь-якій країні в телефонному режимі або за допомогою інших засобів електронних комунікацій; відсутні обов'язкові аудиторські перевірки та валютний контроль.

У **З.** важливим аспектом є забезпечення конфіденційності інформації, яка може бути розкрита за рішенням Верховного суду за підозрою у злочинній діяльності.

Попель С.А.

ЗОНА ОФШОРНА ГРЕНАДА (GRENADA OFFSHORE ZONE) – територія держави Гренада у південно-східній частині Карибського моря, що займає острів Гренада, південну частину островів Гренадини із групи Малі Антильські острови. Площа країни 344 км².

Гренада в якості домініона входить до складу Британської співдружності. Управління від імені королеви здійснює генерал-губернатор, який призначає уряд.

Офіційна мова – англійська. Грошова одиниця – східнокарибський долар.

Обсяг ВВП дорівнював 657 млн дол. США (2008 р.), у структурі якого послуги становлять 76,6 %, промисловість – 18 %, сільське господарство – 5,4 %. Чисельність населення 104 000 чол. (станом на 2009 р.). Економіка базується на туризмі та офшорному бізнесі.

Міжнародні бізнес-компанії **З.** – еквівалент офшорним компаніям чи звільненим компаніям, які не сплачують податки і використовуються для торгівлі. Акт про міжнародні бізнес-компанії від 1996 р. є основним нормативним актом, що регулює діяльність офшорних компаній. Процес реєстрації міжнародної бізнес-компанії у **З.** відбувається через уповноваженого агента, як правило компанію, що має ліцензію відповідного органу та здійснює реєстрацію, технічне обслуговування міжнародних корпорацій.

У 1997 р. частина законодавства була перероблена з метою кращої організації діяльності фінансового сектору. Нерезиденти можуть здійснювати будь-яку не заборонену законом діяльність, але їм не дозволяється проводити комерційні операції із резидентами та володіти нерухомістю на території країни, а також залучати резидентів до адміністративного управління і надання послуг реєстраційного агента для місцевих компаній. Надання банківських, страхових та перестрахових, трастових послуг потребує спеціальної ліцензії.

Слова «Limited», «Corporation», «Incorporated», «Societe Anonyme» чи «Sociedad Anomina», «Public Limited Company», «Societe», «a Responsabilite Limitee», «Berhad», «Proprietary», «Namloze Venootschap», «Besloten Venootschap», «Aktiengesellschaft» або «Limited Life Company» чи скорочення «Ltd», «Corp», «Inc», «S.A.» «PLC», «S.A.R.L», «Bhd», «Pty», «NV», «BV», «A.G.» чи «LLC» утворюють частину назви кожної компанії.

Юридична адреса на території **З.** надається реєстраційним агентом і є обов'язковою. Використовується вона виключно для отримання поштової кореспонденції від органів державної влади. Офшорна компанія може бути створена з одним директором і одним акціонером, у тому числі в одній особі. Заявлений статутний капітал не оплачується і не встановлюються його граничні значення. Рекомендовано величину статутного капіталу у розмірі 50 тис. дол. США. Допускається випуск іменних акцій та на пред`явника, із зазначенням або без зазначення номінальної вартості у будь-якій валюті. Немає жодних обмежень щодо місця проведення зборів акціонерів. Протоколи зборів можуть зберігатися за будь-якою зазначеною в установчих документах адресою.

Прапор Гренади

Доходи гренадських офшорних компаній не оподатковуються на термін до двадцяти років після реєстрації. Щорічні збори включають щорічний ліцензійний збір, реєстраційний збір, банківську ліцензію відповідної категорії, повну ліцензію на трастову діяльність, кептивні страхові ліцензії.

Офшорні компанії, створені в **З.** не зобов`язані вести бухгалтерський облік, для них встановлено мінімальні вимоги до звітності. Офшорні банки **З.** не оподатковуються. Їм не дозволено здійснювати обслуговування резидентів. Вони ліцензуються відповідно до призначення банківського бізнесу. Найчастіше в практичній діяльності використовується два типи офшорних банківських ліцензій: обмежена і необмежена. Офшорні трасти управляються за довіреністю і діяльність їх теж не повинна бути на території **З.** Порушення конфіденційності можливо лише при винесенні відповідної постанови суду за підозрою у нелегальному збуті наркотиків, зброї, підтримці терористичної діяльності, відмиванні нелегальних доходів, отриманих злочинним шляхом. **З.** не укладала договорів з метою уникнення подвійного оподаткування. **З.** тривалий час характеризувалась низьким рівнем регулювання банківського сектору і була внесена у «чорний список» FATF. Поступово значна частина банків була ліквідована і посилились вимоги до їх податкової звітності.

Яковенко О.В.

ЗОНА ОФШОРНА КАЙМАНОВІ ОСТРОВИ (OFFSHORE ZONE CAYMAN ISLANDS) – територія з трьох островів, які розташовуються в Карибському морі, між Кубою і Центральною Америкою. Загальна площа країни – 262 км^2. Значна частина населення, що становить близько 55 тис. чол. (2010 р.), проживають на острові Гранд Кайман, 1200 чол. – на острові Кайман Трак і тільки 120 чол. на острові Малий Кайман. Столицею є м. Джорджтаун на головному острові Гранд Кайман. Державною мовою є англійська.

У 1655 р. Кайманові острови (К.о.) офіційно стали частиною Британської Імперії і управлялися як залежна від Ямайки територія. Король Георг III надав К.о. звільнення від сплати податків в якості подяки за порятунок десяти торгових суден Коро-

лівського флоту, які сіли на мілину в бурхливому морі у 1794 р. Після того, як у 1962 р. Ямайка стала незалежною державою, К.о. вирішили залишитися колонією Британії. Згідно з Конституцією від 1972 р., К.о. є Британозалежною територією.

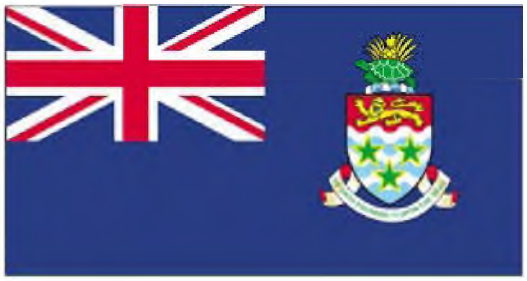
Діяльність компаній у **З.** регулюється законом, датованим 1960 р., який базується на загальному англійському праві. Відповідно до законодавства, компанії-нерезиденти звільнені від сплати податків. Також податком не оподатковується приріст капіталу, матеріальні цінності, отримані в результаті дарування або права спадкування. Є лише гербовий збір, який поширюється на нерухомість, що знаходиться на території островів. При цьому ставки є такими: 7,5 % податком обкладається передача майна і 1 % податком – застава майна.

У **З.** можлива реєстрація офшорних компаній таких типів: стандартні резидентні компанії, класичні нерезидентні компанії і компанії звільнені – ті, що обмежуються в акціях, гарантіях або мають необмежену відповідальність. У цьому випадку нерезидентами виступають компанії, створені у формі акціонерних товариств.

У кожної компанії, зареєстрованої у **З.,** повинен бути офіс на території островів, в якому зберігається реєстр компанії, а також бухгалтерські документи, де відображена уся фінансова діяльність, вона ж у разі необхідності може бути використана для пояснення та підтвердження низки угод. У **З.** офіційно дозволено застосування номінального сервісу і випуск акцій на пред'явника для підвищення рівня конфіденційності.

У плані вибору назв для компанії не має жодних обмежень. Виняток становлять слова, які зумовлювали б безпосередній зв'язок компанії з Королівством, Урядом або видами діяльності, що підлягають обов'язковому ліцензуванню. Серед обов'язкових слів у назві компанії повинні бути присутні наступні: Limited, Incorporated, корпорації тощо.

Вимогами для відкриття підприємств у **З.** є: наявність зареєстрованого офісу на території островів; мінімум по одному директору і акціонеру (можуть бути як фізичні, так і юридичні особи); наявність секретаря за умови роботи тільки одного директора; статутний капітал у розмірі 900 доларів; проведення зборів мінімум раз на рік на території **З.**

Прапор Кайманових островів

Інформація про директорів компанії та її фінансова звітність не потрапляють у Реєстр, це гарантує високий рівень конфіденційності. Компанія, зареєстрована таким чином, звільняється від податків на 20 років з моменту початку діяльності незалежно від правок, які можуть бути внесені до податкового законодавства протягом цього часу.

З. поширена серед власників великого банківського капіталу. Зокрема, на їх території працює більше 560 банківських установ. Діяльність банків чітко врегульована, тому найбільші банківські центри світу, розташовані у Нью-Йорку або Токіо, визнають їх право на проведення наднадійних банківських операцій. У **З.** є два типи банків: банки першого типу можуть працювати з нерезидентами, а другого – ні.

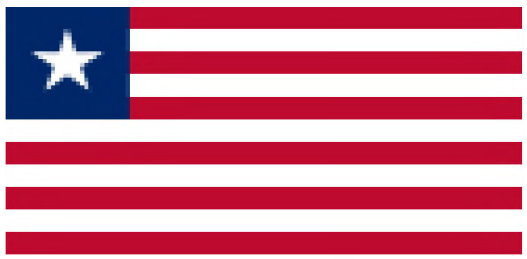
Особливостями ведення офшорної діяльності у **З.** є: ведення документації англійською мовою; відсутність необхідності в щорічній бухгалтерській та аудиторській звітності; мінімальна чисельність управлінського персоналу; звільнення, за невеликими винятками, від сплати податків; мінімальний розмір суми статутного капіталу.

Є певні пільги і для фізичних осіб, зокрема, для отримання дозволу на постійне проживання на території **З.** необхідно сплачувати 2400 дол. США на рік. Не існує жодних обмежень щодо володіння нерезидентами земельними ділянками, Для придбання частки в бізнесі, що складає більше ніж 40 %, необхідно отримати дозвіл місцевої влади.

Несторишен І.В.

ЗОНА ОФШОРНА ЛІБЕРІЯ (LIBERIA OFFSHORE ZONE) – територія республіки Ліберія, яка розташована у Західній Африці. На південному заході Ліберія омивається Атлантичним океаном, межує на північному заході зі Сьєрра-Леоне, на півночі – з Гвінеєю, на сході – з Кот-д'Івуаром. Територія – 111,4 тис. км^2. Населення – 4,23 млн чол. (2011 р.). Столиця – Монровія (Monrovia) – 550 тис. чол. Офіційна мова – англійська.

Законодавча система має двоїсту структуру та складається із статутного законодавства, що ґрунтується на законодавстві США (знаходить відображення у Законодавчому кодексі Ліберії від 1956 р.)

Прапор Ліберії

і традиційного законодавства, заснованого на неписаних племінних практиках, яке використовується місцевим населенням.

З. уклала угоди про уникнення подвійного оподаткування із Німеччиною і Швецією. У 1982 р. **З.** та США підписали угоду, відповідно до якої доходи, отримані від морських і авіаперевезень не підлягають подвійному оподаткуванню. Однак ці угоди не застосовуються до ліберійських нерезидентних компаній.

З 1948 р. **З.** здійснює реєстрацію суден. Власники суден з усього світу реєструють свої судна в **З.**, оскільки нерезидентні корпорації, зареєстровані в **З.**, не платять податок з доходів від судноплавства.

Для ведення міжнародної торгівлі та інвестиційної діяльності реєструються нерезидентні корпорації. Нерезидентні корпорації створюються відповідно до Закону про комерційні корпорації **З.** від 1977 р. Нерезидентні корпорації не можуть займатися торговельною діяльністю на території **З.**, володіти нерухомістю в **З.**, вести банківську або страхову діяльність. Кожна компанія повинна мати зареєстрований офіс (юридичну адресу) та зареєстрованого агента в **З.** Ліберійські корпорації не сплачують податків в **З.**, якщо діяльність ведеться за межами країни. Фактичний офіс корпорації може розташовуватися у будь-якому місці за рішенням корпорації.

У Законі про комерційні компанії **З.** (Liberian Associations Law), який багато в чому базується на Законі про корпорації США, передбачена можливість створення підприємств таких організаційно-правових форм: Corporation – корпорація; Registered business company – зареєстрована підприємницька компанія; Limited Liability Company – компанія з обмеженою відповідальністю; Limited partnership – партнерство з обмеженою відповідальністю; Foundation – закрита фондова компанія; Not-for-profit corporation – некомерційна корпорація; Foreign maritime entity – іноземне морське підприємство.

Реєстратором компаній у **З.** є трастова компанія Liberian International Ship and Corporate Registry (LISCR), яка будучи уповноваженим агентом Міністерства закордонних справ Ліберії здійснює реєстрацію всіх підприємств, веде їх облік і реєстр, а також надає зареєстровану адресу для всіх без виключення компаній з іноземними інвестиціями. У даний час LISCR має представницькі офіси – в США і Швейцарії та адміністративні офіси – у Греції, Гонконзі і Лондоні. LISCR також здійснює різні адміністративні функції місцевого зареєстрованого агента, а саме, проводить збори від імені акціонерів компаній, готує протоколи і надає інші послуги. У статуті ліберійського підприємства не уточняється предмет діяльності, лише вказується, що компанія не буде вести будь-якої забороненої законом діяльності (банківської, страхової, фондової діяльності та казино).

Назва корпорації може бути будь-якою мовою при використанні латинського алфавіту. Назви не можуть бути ідентичними або подібними з назвами вже існуючих компаній, а також не можуть включати слова банк, основа, дипломованих, страхування, партнерство і створення. Можна використовувати слова «Royal», «Імперіал» і «Довіра» без будь-яких обмежень. Назви усіх корпорацій повинні закінчуватися словами Limited, ТОВ, Інкорпорейтед або Інк, або їх еквівалентами іноземною мовою (GmbH, SA, і т.д.). Для ліберійських корпорацій не встановлено розмір мінімального статутного капіталу. Зазвичай корпорації реєструються із статутним капіталом у 500 іменних акцій або акцій на пред'явника без номінальної вартості або з капіталом 50 тис. дол. США. Мінімальним випущеним капіталом є одна акція без номінальної вартості або одна акція з номінальною вартістю. Акції можуть бути випущені в якості іменних або на пред'явника, або частиною іменних і частиною на пред'явника, із або без номінальної вартості. Акції з номінальною вартістю можуть бути номіновані в будь-якій валюті. Випуск акцій заноситься до реєстру Ліберії. Корпорація може мати одного або більше акціонерів, якими можуть виступати фізичні та юридичні особи, резиденти і нерезиденти **З.**

При реєстрації корпорації у **З.** необхідно вказати початкову кількість директорів. Якщо в компанії існує три або більше акціонерів, повинно бути як мінімум три директора. Якщо кількість акціонерів менше, ніж три, число директорів має принаймні бути рівним числу акціонерів. Директорами можуть бути фізичні та юридичні особи, резиденти або нерезиденти **З.** Одна і та ж особа може виступати в якості директора, президента, секретаря і скарбника корпорації. Ліберійська корпорація повинна призначити секретаря, яким може бути тільки фізична особа будь-якої національності, резидент або нерезидент **З.**

Корпоративні документи компанії відкриті для інспекції. Не існує вимоги щодо внесення до реєстру даних про службовців корпорації, директорів та акціонерів під час реєстрації.

Корпорації в **З.** не зобов'язані подавати щорічні звіти, форми податкової звітності чи здійснювати аудит. Однак, корпорації повинні вести облік, що відображає фінансовий стан компанії. Організаційні та управлінські збори корпорації можуть проводитися у будь-якій точці світу. Щорічне урядове мито становить 150 дол. США на рік.

Туржанський В.А.

ЗОНА ОФШОРНА МАЛЬДІВСЬКА РЕСПУБЛІКА (REPUBLIC OF THE MALDIVES OFFSHORE ZONE) – територія Мальдівської республіки, яка розташована на 1190 островах в Індійському океані, з яких заселені лише 200. Загальна площа держави складає 298 км^2, столиця – м. Мале. Республі-

ка є членом ООН, Співдружності Націй, Азійського банку розвитку, Асоціації регіонального співробітництва Південної Азії.

З. не вважається типовою офшорною зоною, типова форма діяльності офшорних компаній спрощена. **З.** визнана державою з найбільш простою системою оподаткування: немає загального податку на прибуток. Окрім того, податкове право не визнає таких податків, як ПДВ, податки на роялті чи на дивіденди.

Законодавство у **З.** передбачає дві форми компаній: товариство з обмеженою відповідальністю (Private company); акціонерне товариство (Public company).

Для реєстрації офшорної компанії необхідні установчий договір (Memorandum of Incorporation) та Статут. Назва компанії повинна закінчуватися словами «Ltd», «Limited», «Corporation», «Corp.», «Incorporated», «Inc». Статутний капітал – 50 тис. дол. США, проте немає вимог щодо його сплати. Офшорним компаніям дозволений випуск акцій на пред'явника. Зареєстрований офіс офшорної компанії повинен знаходитися на Мальдівах в офісі зареєстрованого агента, який має ліцензію. Агент представляє офшорну компанію в усіх органах державної влади.

Прапор Мальдівської республіки

Структура офшорної компанії повинна складатися як мінімум з одного директора (фізичної чи юридичної особи) та одного акціонера (дозволені номінальні акціонери та директори). Щорічні збори акціонерів не обов'язкові. За необхідності збори акціонерів можуть проводитися у будь-якій країні світу, у тому числі за допомогою телефонного зв'язку.

В країні закритий реєстр акціонерів та директорів. Інформація надається лише за рішенням суду. Для офшорних компаній не передбачене щорічне подання звітів та здійснення аудиту.

Мотюк К.Д.

ЗОНА ОФШОРНА МАРШАЛЬСЬКІ ОСТРОВИ (MARSHALL ISLANDS OFFSHORE ZONE) – територія, розташована в Океанії, у північній частині Тихого океану, між Гавайями і Папуа-Новою Гвінеєю. Площа країни становить 181,3 км^2.

З. має два міжнародних аеропорти і високорозвинену телекомунікаційну інфраструктуру та сферу банківських послуг.

Законодавство **З.** у сфері регулювання офшорного підприємництва було розроблено на основі корпоративного законодавства США (зокрема штатів Делавер і Нью-Йорк).

Найпоширенішою організаційно-правовою формою компаній, які реєструються в офшорній зоні є Міжнародна бізнес компанія (IBC – International Business Companies). Назва не має бути ідентичною або подібною до вже існуючої; обов'язково повинна бути написана латинськими літерами; не може містити слова або абревіатури «Bank», «Chartered», «Insurance», «Trust»; повинна обов'язково містити слова або абревіатури «Limited», «Corporation», «Incorporated», «Ltd.», «Corp.», «Inc.».

Підприємства звільнені від сплати податку на прибуток, дивіденди, приріст капіталу. Не має

Прапор Маршальських островів

зобов'язань вести бухгалтерський облік і здавати річну звітність та призначати директора і секретаря із числа резидентів **З.** Законодавством передбачена можливість переведення існуючих закордонних підприємств під юрисдикцію **З.**, із збереженням дати реєстрації і юридичного статусу організації.

Підприємствам, створеним у **З.** дозволяється здійснювати будь-яку діяльність, що не суперечить законодавству. Банківська діяльність, страхування, перестрахування і надання трасових послуг потребують наявності відповідної ліцензії.

Попель С.А.

ЗОНА ОФШОРНА МОНАКО (MONACO OFFSHORE ZONE) – територія князівства Монако, яке займає площу 2 км^2 на Французькій Рів'єрі. Лише 5 тис. серед 30 тисячного населення є справжнім корінним населенням – монегасками.

Дана країна має як риси «класичної» офшорної юрисдикції, так і володіє специфічними умовами для організації та ведення бізнесу. Компанії, що зареєстровані в князівстві, мають такі пільги: не оподатковуються податком на дохід фізичної особи; не оподатковується податком на прибуток підприємства; «помірні» податки на спадщину (для прямих спадкоємців ставка складає 0 %); для новостворених компаній, що займаються науковими дослідженнями – по-

даткові кредити та дворічні податкові канікули.

Проте, використання пільг має певні особливості. Зокрема, не оподатковуються доходи з фізичних осіб-резидентів князівства.

Пільги компанії щодо оподаткування податком на прибуток надаються за умови, якщо 75 % доходів від свого бізнесу вона отримує на території країни **З.** В інших випадках податок сплачується за ставкою 33,3 %. У **З.** допускаються будь-які види діяльності, що прямо не заборонені законом. Реєстрація підприємства відбувається протягом 4 тижнів після представлення усіх документів.

У князівстві існують такі організаційно-правові форми підприємств: акціонерне товариство; товариство з обмеженою або повною відповідальністю; траст (трастова компанія); представництво (філіал) іноземної компанії.

Акціонерні товариства можуть створюватись без будь-яких обмежень, проте для інших форм господарювання існують певні вимоги. Так, компанія з обмеженою відповідальністю на момент реєстрації повинна мати певний мінімум статутного капіталу – 150 тис. євро, а також одноразово сплатити одновідсоткову ставку податку на капітал. Для того, щоб заснувати траст, необхідно бути резидентом країни, а щоб керувати ним – бути резидентом не менше року.

Для відкриття філіалу іноземної компанії необхідно подати керівництву держави повний фінансовий звіт про діяльність компанії за три роки. Також потрібно відкрити офіс в князівстві, а на керівну посаду у філіалі запросити резидента країни.

Прапор князівства Монако

Хоч у **З.** дозволена будь-яка діяльність, що не заборонена законом, для організації бізнесу необхідно отримати ліцензію (дозвіл) керівництва країни. Для цього у департамент торгівлі подається: детальний бізнес-план підприємства; докази наявності капіталу, що забезпечує майбутнє придбання основних фондів та сплату необхідних податків.

Важливим аргументом для отримання ліцензії є користь компанії для економіки країни. Рішення за кожною заявкою на організацію нового підприємства приймає особисто монарх. На відміну від звичайних офшорних зон, інформація з ведення бізнесу є не цілком конфіденційною. Спеціальний департамент SICCFIN займається відслідковуванням фінансової діяльності підприємств та контролює дотримання законодавства.

Мотюк К.Д.

ЗОНА ОФШОРНА МОНТСЕРРАТ (MONTSERRAT OFFSHORE ZONE) – володіння Великої Британії в Карибському морі. Монтсеррат (М.) входить до архіпелагу Малі Антильські острови. Загальна площа 101 км^2.

Управління у М. здійснює Генерал-губернатор, який призначається королевою і здійснює керування Виконавчим комітетом.

Активізація вулканічної діяльності на острові у 1995 р. зумовила значні економічні втрати. Частина території острова непридатна для життя і закрита для відвідування. Через небезпеку нових вивержень М. покинуло дві третини населення.

У січні 2013 р. уряд ЄС оголосив про виділення фінансової допомоги М., для економічного оздоровлення країни. Грошова одиниця – східно-карибський долар.

ВВП за ПКС у 2006 р. становив 43,78 млн дол. Питома вага сфери послуг у ВВП становить 75,1 %, промисловості – 23,2 %, сільського господарства – 1,6 %.

З. має найменший фінансовий сектор із усіх заморських територій Великобританії. Законодавством передбачено існування приватних компаній, офшорних компаній, банків, страхових компаній, трастів. **З.** спеціалізується на банківському секторі, зокрема, створенні банків класу Б. Процедура їх

Прапор Монтсеррат

заснування нескладна і місцеві закони дозволяють дотримуватись режиму конфіденційності.

На території **З.** прийняті правила валютного контролю, але їх повною мірою не дотримуються, що дозволяє легко ввозити і вивозити капітал. Вартість створення банків класу Б у **З.** досить висока. На острові у 2012 р. функціонувало лише два банки класу А. Мінімальний розмір капіталу банку встановлений на рівні 1 млн дол.

Регулювання банківського сектору здійснюється на основі законів про офшорні банки і Комісію фінансових послуг від 2001 р. Закон «Про офшорні банки» визначає режим ліцензування, розміри резервів, ліквідацію та реорганізацію, інші загальні та адміністративні питання. Комісія фінансових послуг

здійснює нагляд за діяльністю офшорних банків, але не має повноважень для всебічної перевірки їх діяльності. У вересні 2002 р. був підписаний меморандум між Комісією і Східнокарибським центральним банком про збільшення повноважень Комісії.

Управління банківською системою здійснює Східно-карибський центральний банк, який був створений у жовтні 1983 р. і об'єднує економіку восьми острівних країн. Місією є забезпечення стабільності східно-карибського долара і цілісності банківської системи з метою збалансованого розвитку і зростання країн-членів.

Для офшорних компаній на території **З.** немає податків і гербових зборів. Для трастових компаній у **З.** мінімальний розмір капіталу встановлений на рівні 250 тис. дол. США. Офшорним трастовим компаніям видається обмежена ліцензія. Офшорні страхові компанії зареєстровані у **З.** мають дотримуватись розміру обов'язкових резервів протягом усього періоду існування, мати представника із резидентів країни.

Резидент **З.** не може бути директором офшорних компаній. Усі офшорні компанії **З.** зобов'язані проводити щорічні збори, здійснювати аудиторську перевірку фінансової звітності та її реєстрацію. Акції офшорної компанії можуть бути без зазначення номінальної вартості.

Яковенко О.В.

ЗОНА ОФШОРНА НАУРУ (NAURU OFFSHORE ZONE) – кораловий острів, розташований у південно-західній частині Тихого океану, за 42 км на південь від екватора. Площа становить 21 км^2, населення – 13528 чол. (станом на липень 2007 р.). Офіційної столиці та міст на острові немає. Резиденція президента знаходиться в окрузі Менен, а урядові установи і парламент – в окрузі Ярен. Все населення острова проживає уздовж узбережжя, а також навколо озера Буада. Офіційна валюта – австралійський долар.

Прапор держави Науру

З. була популярною офшорною зоною у першій половині 90-х років завдяки простій і незатратній процедурі реєстрації офшорних банків, що зумовило її «банківську спеціалізацію». Відповідно до Закону про міжнародні бізнес-компанії (1992 р.), було спрощено умови реєстрації та ведення бізнесу. Зокрема була дозволена будь-яка форма діяльності без ліцензії, крім банківської, страхової і трастової діяльності. Офшорним компаніям було заборонено володіти нерухомістю на острові, вести бізнес з резидентами республіки, а також залучати компанії-резиденти до управління офшором. Закон дозволяв купувати вже готові компанії. Для реєстрації необхідно було подати у державні органи статут і меморандум про заснування компанії. Найменування компанії здійснювалось будь-якою мовою, але з обов'язковим перекладом англійською мовою. Реєстраційний агент надавав офшорній компанії юридичну адресу на території острова, яка використовувалась тільки для одержання поштової кореспонденції від державних органів. Директор офшорної компанії міг бути юридичною або фізичною особою, резидентом будь-якої країни світу, окрім Науру. Збори директорів можна було проводити в будь-якій точці земної кулі, не виключено проведення зборів за допомогою телефонного зв'язку. Протоколи зборів могли зберігатися за будь-якою адресою, вказаною в установчих документах. Місце зберігання фінансової і установчої документації було можливе в будь-якій країні світу. Офшорні компанії були звільнені від сплати податку на прибуток, приріст капіталу та розподілені дивіденди.

Проте, під тиском FATF (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей) і під загрозою санкцій з боку США, **З.** була змушена у 2001 р. обмежити, а в 2003 р. – заборонити діяльність офшорних банків і вжити заходів щодо запобігання відмиванню «брудних» грошей. Зокрема, президентом Науру було прийнято рішення не відновлювати випущені раніше офшорні банківські ліцензії, а також не видавати більше так званих «паспортів інвестора». Президент також видав указ, що передбачав створення спеціального органу з боротьби з «відмиванням» грошей, полегшення обміну інформацією з іншими країнами, а також провів повне розслідування і судовий розгляд всіх незаконних дій, вчинених банками, компаніями та особами, що мали паспорти **З.** Такі кроки було зроблено під тиском США, які вважали, що банки **З.** та громадяни, які отримували паспорти **З.** широко використовувалися терористичними та іншими злочинними угрупованнями.

Несторишен І.В.

ЗОНА ОФШОРНА НІДЕРЛАНДСЬКІ АНТИЛЬСЬКІ ОСТРОВИ (NETHERLANDS ANTILLES OFFSHORE ZONE) – автономія у складі Королівства Нідерланди. Нідерландські Антильські острови (Н.А.о.) складаються з двох великих островів Кюрасао і Бонайре, що розташовані у південній частині архіпелагу Малих Антильських островів біля узбережжя Венесуели, та трьох дрібних островів

– Сен-Мартен, Сінт-Естатіус і Саба, що знаходяться на півночі архіпелагу. Загальна площа Антильських островів – 960 км^2. Адміністративний центр – м. Віллемстад на острові Кюрасао. Грошова одиниця – нідерландський антильський гульден, мова – нідерландська, креольська, англійська, іспанська.

Територія острова Сен-Мартен була відкрита Христофором Колумбом у 1493 р. У 1499 р. іспанець Алонсо де Охеда відкрив південні острови, населені індіанцями. Після відкриття на початку XX ст. родовищ нафти у Венесуелі, англо-голландська компанія «Ройял Датч-Шелл» побудувала у 1916 р. на острові Кюрасао великий нафтопереробний завод. Переробка венесуельської нафти стала основою господарського розвитку Н.А.о., які з 1954 р. – самоврядна автономна частина у складі Королівства Нідерландів.

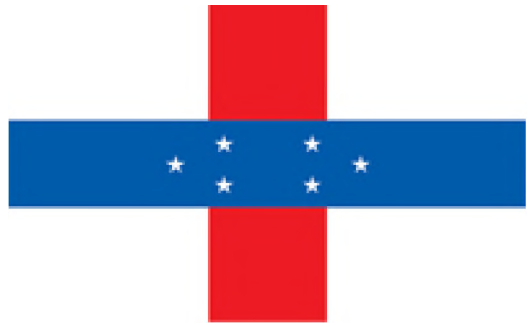
Глава держави – королева Королівства Нідерландів, представлена Губернатором. Питання зовнішньої політики і оборони є компетенцією голландської влади. Адміністративного поділу автономної конституційної монархії законодавчо не зафіксовано, проте, кожен з острів Н.А.о. має власну виконавчу і законодавчу владу.

З. сформувалась в якості офшорного центру в 30-х рр. XX ст. Законодавчі аспекти офшорного бізнесу регулює Комерційний кодекс. Реєстрація будь-якої компанії на островах відбувається при безпосередній участі одного з державних нотаріусів. Найчастіше в якості організаційно-правової форми виступає відкрита компанія з обмеженою відповідальністю Naamloze Vennootschap (NV). Для її роботи необхідною є наявність хоча б одного акціонера і одного директора. При цьому один з директорів компанії повинен бути резидентом **З.** Статут компанії і всі поправки до нього повинні бути нідерландською мовою. В обов'язковому порядку необхідним є його погодження з міністром юстиції. Повідомлення про реєстрацію компанії – публічна інформація. В якості керівника обирається виконавчий директор. Компанія має право випускати іменні акції та акції на пред'явника. Збори акціонерів повинні проводитися щорічно, причому не віддалено, а саме на островах.

Усі фінансові компанії, які реєструються на Антильських островах, підпорядковуються Центральному банку. Він також видає так звану «декларацію про незаперечення». Окремо можна отримати дозвіл на створення офшорних міжнародних банків.

Офіційно офшорних компаній у **З.** немає, але ними автоматично визнаються всі зарубіжні компанії, зареєстровані на території островів нерезидентами і які отримують дохід за їх межами.

У 2000 р. з'явилася нова форма організації підприємств: закриті компанії з обмеженою відповідальністю – Netherlands Antilles Besloten Vennootschap (NABV), які, на відміну від NV, не зобов'язані при реєстрації отримувати дозвіл міністра юстиції. Номінальна вартість акцій, випущених такими компаніями, не обов'язково повинна бути оголошена, а акції на пред'явника випускати заборонено. Компанія типу NABV має можливість звернутися до податкової інспекції з проханням про звільнення від податку на прибуток. Для отримання офіційно закріпленого статусу звільненої компанії, необхідно, щоб до Ради директорів входили виключно резиденти островів, а вид діяльності був пов'язаний з кредитуванням, інвестуванням або іншими фінансовими послугами.

Прапор Нідерландських Антильських Островів

Усі офшорні страхові або перестрахові компанії у **З.** працюють під наглядом місцевого Центрального банку. Для отримання дозволу на такий вид діяльності компанія зобов'язана сформувати статутний капітал у розмірі не менше 110 тис. дол. США. Здійснює управління такою компанією фізична особа, затверджена Центральним банком.

Інвестиційні та холдингові компанії, прибуток яких становить до 100 000 у національній валюті, платять податок за ставкою 2,4 %, якщо ж сума прибутку перевищує 100 000 – ставка податку зростає до 3 %. Приріст капіталу не оподатковується. Холдингова компанія – власник іноземної нерухомості також звільняється від оподаткування. За рішенням податкового інспектора офшорна торгова компанія може отримати звільнення від сплати податку на 90% доходу. Така податкова пільга відноситься до компаній, зареєстрованих до 01.01.2000. Усі компанії, зареєстровані пізніше, потрапляють під дію нових податкових положень з 2002 р., згідно з якими було відмінено офшорний режим, введено єдину ставку податку на прибуток у розмірі 34,5 % та повне або часткове звільнення від сплати дивідендів, запроваджено вид компаній, звільнених від оподаткування. Зроблений цей крок був для того, щоб **З.** не потрапили до «чорного списку» країн, складеного ОЕСР.

Потушинська О.П.

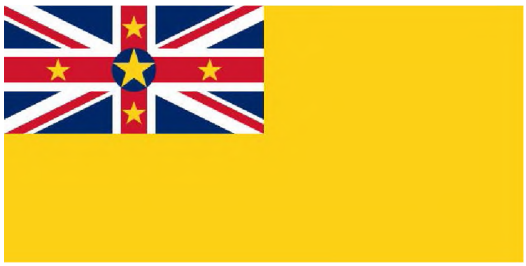
ЗОНА ОФШОРНА НІУЕ (NIUE OFFSHORE ZONE) – територія республіки Ніуе, що розташована на одному з найбільших коралових островів в Тихоокеанському регіоні у північному напрямку від Нової Зеландії і на південь від островів Західного Самоа. У 1900 р. над островом був встановлений британ-

ський протекторат. У 1901 р. Ніуе була анексована Новою Зеландією, і до 1974 р. островом керував уповноважений новозеландський представник. У 1974 р. в результаті референдуму, проведеного під егідою ООН, країна отримала незалежність, і з тих пір, відповідно до положень власної конституції, є самоврядною державою у вільній асоціації з Новою Зеландією. Населення Ніуе становить близько 2,2 тис. чол. (станом на 2012 р.), загальна площа острова – 259 км^2, офіційна мова – полінезійська та англійська. Адміністративний центр – м. Алофі.

З. є класичною банківською офшорною юрисдикцією. Законодавство встановлює три класи офшорних банківських ліцензій: ліцензії класу «А», «В» і «С». Для реєстрації офшорної компанії необхідно подати заяву про заснування і статут компанії. Назва офшорної компанії повинна закінчуватися словом «Incorporated», «Corporation», «Limited», або абревіатурою «Inc.», «Corp.», «Ltd.», «GmbH», «AG». Для використання у назві компанії слів «Bank», «Insurance», «Trust», «Imperial», «Chartered» необхідно отримати спеціальну ліцензію.

Слід зазначити, що не існує вимог щодо обов'язкової оплати і встановлення мінімального та максимального розміру статутного капіталу. Законодавством передбачено випуск як іменних, так і акцій на пред'явника, з номінальною чи без номінальної вартості. Офіс зареєстрованої компанії використовується лише для одержання поштової кореспонденції з органів державної влади.

Компаніям, створеним відповідно до Закону про міжнародні бізнес-компанії, заборонено здійснювати комерційну діяльність з резидентами і володіти нерухомістю на території **З.** Заборонено

Прапор республіки Ніуе

також залучення резидентних компаній до адміністративного управління та надання послуг реєстраційного агента для резидентних компаній. У країні існує закритий реєстр акціонерів і директорів. Інформація (заява про заснування, статут, назва реєстраційного агента і реєстраційна адреса) надається лише за рішенням суду.

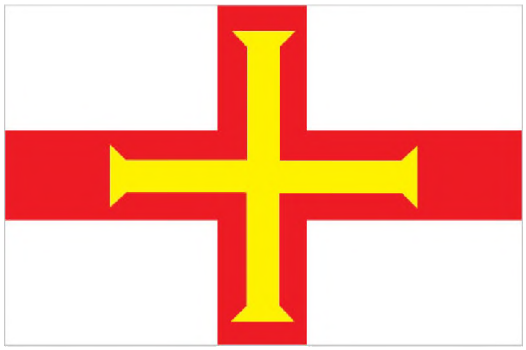
Офшорна компанія звільнена від сплати податків на прибуток, розподілення дивідендів і приросту капіталу, передбачається сплата мінімального річного ліцензійного збору у розмірі USD 150. Крім того, не передбачено подання будь-яких звітів. Структура управління офшорної компанії повинна складатися як мінімум з одного директора. Директорами офшорної компанії можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, крім того, відсутня вимога до громадянства чи національності. Відомості про директорів зберігаються в реєстрі підприємств у **З.** Акціонерами офшорної компанії можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які є резидентами будь-якої країни світу. Мінімальна кількість акціонерів – один.

Несторишен І.В.

ЗОНА ОФШОРНА ОСТРІВ ГЕРНСІ (GUERNSEY OFFSHORE ZONE) – територія острова Гернсі, на якій встановлено спрощені податкові, реєстраційні, ліцензійні, валютні та інші пільгові умови здійснення господарської діяльності. Загальна площа острова становить 78 км^2, столиця – Порт Святого Петра, валюта – британський фунт стерлінгів та гернсійський фунт.

Міжнародний фінансовий центр **З.** розташований в протоці Ла-Манш за 48 км від Франції та за 130 км від берегів Великобританії. Окрім відомого офшорного статусу острів Гернсі з власною адміністративною і фінансовою системою має особливий правовий статус: є самостійною управлінською територією, підконтрольною Великобританії, але не входить до складу ЄС. Главою держави є королева Великобританії, представлена Губернатором, законодавча влада належить Палаті Штатів – парламенту, верхівка судової влади представлена Королівським судом. Правова система острова базується на законах Великобританії з одночасною дією власних нормативно-правових актів.

Митна територія **З.** є частиною Митного союзу Європейського співтовариства, завдяки чому між

Прапор Острова Гернсі (Округу Гернсі)

островом та країнами Європи існує вільна торгівля, а щодо товарів, які імпортуються з країн, які не є учасниками Митного союзу Європейського співтовариства, діє єдиний Спільний митний тариф.

На офшорний статус **З.** вказують ряд спрощених і водночас ризикових ознак ведення господарської діяльності: можливість реєстрації компанії з мінімальною кількістю засновників від 2 осіб та розмі-

ром статутного капіталу до 10000 фунтів стерлінгів з обов'язковою оплатою лише 2 акцій номінальною вартістю 1 фунт стерлінгів кожна; невизначеність місця управління компанією; відсутність валютного контролю та інші. Фактично обов'язковими організаційними вимогами для компаній-резидентів є необхідність мати на острові зареєстрований офіс, ведення бухгалтерської документації з обов'язковим її зберіганням в офісі згідно із зареєстрованою адресою та подача річної фінансової звітності. Суттєві спрощення існують і при оподаткуванні: звільнення або сплата податку на прибуток за ставкою 0 – 20% залежно від джерел отримання доходів та організаційно-правової форми власності компанії (нерезидентна компанія, міжнародна компанія, товариство з обмеженою відповідальністю, траст), відсутність податку на приріст капіталу, податку на майно, податку на успадкування.

Компанії-нерезиденти, які не знаходяться у **З.**, можуть отримати статус компаній, звільнених від сплати податків, але здійснювати на території острова будь-яку комерційну діяльність з резидентами **З.**, у тому числі торгівлю, надання страхових, банківських та інших фінансових послуг їм заборонено. Базовими галузями економіки **З.** є фінансові послуги, туризм, сільське господарство, легка промисловість та електроніка.

Медвідь Ю.О.

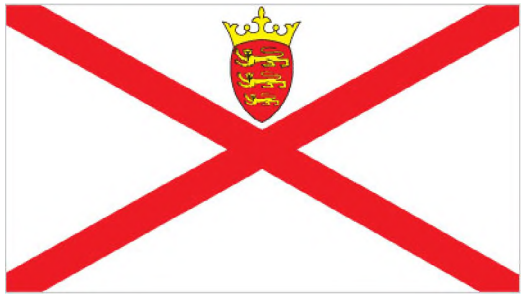
ЗОНА ОФШОРНА ОСТРІВ ДЖЕРСІ (THE ISLAND OF JERSEY OFFSHORE ZONE) – територія острова Джерсі, на якій встановлено спрощені податкові, реєстраційні, ліцензійні, валютні та інші пільгові умови здійснення господарської діяльності. Загальна площа острова становить 118 км^2, столиця – м. Сент-Хельєр, валюта – британський фунт стерлінгів та джерсійський фунт.

Міжнародний фінансовий центр **З.** розташований в протоці Ла-Манш за 20 км від Франції та за 135 км від берегів Великобританії. Окрім відомого офшорного статусу острів Джерсі з власною фінансовою системою має особливий правовий статус: є самостійною управлінською територією, підконтрольною Великобританії, але не входить ні до її складу, ні до складу ЄС.

Головою держави є королева Великобританії, представлена Віце-губернатором, законодавча влада належить Штатам Джерсі – парламенту, верхівка судової влади представлена Королівським судом та Апеляційним судом Джерсі. Правова система острова базується на законах Великобританії з одночасною дією власних нормативно-правових актів.

Митна територія **З.** є частиною Митного союзу Європейського співтовариства, завдяки чому між островом та країнами Європи існує вільна торгівля, а щодо товарів, які імпортуються з країн, які не є учасниками Митного союзу Європейського співтовариства, діє єдиний Спільний митний тариф.

На офшорний статус **З.** вказує низка спрощених і водночас ризикових ознак ведення господарської діяльності: можливість реєстрації компанії з мінімальною кількістю засновників (від 2 осіб) та розміром статутного капіталу до 10000 фунтів стерлінгів з обов'язковою оплатою лише 2 акцій; можливість проведення зборів акціонерів у будь-якій точці планети; необов'язкова присутність учасника компанії при її реєстрації; невизначеність місця зберігання документів; відсутність валютного контролю та ін. Фактично основними обов'язковими організаційними вимогами для

Прапор Острова Джерсі (Округу Джерсі)

компаній є необхідність мати на острові реєстраційний офіс та реєстраційного агента, обов'язкове ведення бухгалтерського обліку та подання річної фінансової звітності. Суттєві спрощення існують і при оподаткуванні: сплата податку на прибуток підприємств за ставками 0 – 20% залежно від виду господарської діяльності та організаційно-правової форми компанії (міжнародні комерційні компанії (International Business Companies), компанії, звільненні від сплати податків (Exempt Companies), товариства з обмеженою відповідальністю (Limited Partnerships), трасти (Trusts)); звільнення від сплати податку на дивіденди; звільнення від сплати або сплата податку на додану вартість за ставками 0 % та 5 % залежно від виду операції; відсутність місцевих податків, відсутність податку на майно, податку на приріст капіталу та інші.

Пріоритетними видами діяльності у **З.** є фінансові послуги, туризм, сільське господарство та легка промисловість. З метою запобігання ухиленню від сплати податків суб'єктами господарювання та підвищення контролю за обігом незаконно отриманих доходів багатьма міжнародними організаціями та країнами світу, в тому числі Україною, **З.** неодноразово офіційно визнавався офшорною територією, до резидентів якої могли застосовуватися різноманітні заходи у вигляді обмежень, штрафів та інших санкцій.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ОФШОРНА ОСТРІВ МЕН (THE ISLAND OF MAN OFFSHORE ZONE) – територія острова Мен, на якій встановлено спрощені податкові, реєстраційні, ліцензійні, валютні та інші пільгові умо-

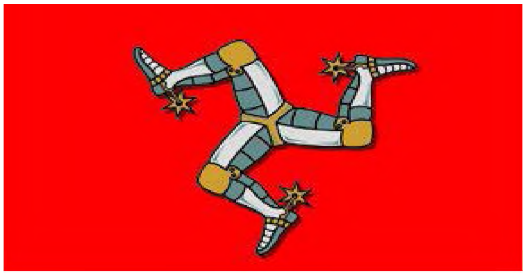
ви здійснення господарської діяльності.

Загальна площа острова становить 572 км^2, столиця – м. Дуглас, валюта – британський фунт стерлінгів та менський фунт.

Один з найбільших офшорних центрів Європи та світу розташований в Ірландському морі між берегами Великобританії та Ірландії за 140 км на північний захід від м. Ліверпуль. Окрім відомого офшорного статусу парламентська конституційна монархія має особливий правовий статус: є підконтрольною територією Великобританії, але не входить ні до її складу, ні до складу ЄС. Головою держави та виконавчої влади є Лорд, якого призначає королева Великобританії, законодавча влада належить Тінвальду – парламенту, Верховний суд є головним органом судової влади. На острові діють власні правова та податкова системи, але разом з тим частково є чинними законодавчі акти Об'єднаного Королівства Великобританії.

3. є давнім міжнародним фінансовим центром, членом СОТ та Організації економічного співробітництва і розвитку. Правова та економічна залежність від Великобританії забезпечують острову безпосередній вихід на ринки ЄС.

На офшорний статус **3.** вказує низка спрощених і, водночас, ризикових ознак ведення господарської діяльності: можливість реєстрації компанії з мінімальною кількістю засновників (1-2 особи) та розміром статутного капіталу від 0 до 2000 фунтів стерлінгів без обов'язкової оплати залежно від форми власності компанії (товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з необмеженою відповідальністю, командитне товариство, акціонерне товариство, траст); необов'язкова присутність учасника компанії при її реєстрації; невизначеність

Прапор парламентської конституційної монархії Острова Мен

місця управління компанією; невизначеність місця зберігання документів; відсутність валютного контролю та інші. Фактично обов'язковими вимогами для компаній-резидентів є необхідність мати на острові адміністративний офіс та подавати раз на рік фінансову звітність в Комісію з фінансового контролю. Суттєві спрощення існують і при оподаткуванні: звільнення від сплати податку на приріст капіталу, звільнення або сплата податку на прибуток за ставкою 10 % залежно від резидентного статусу та форми власності компанії, звільнення або сплата податку на дивіденди за ставкою 10 % залежно від джерела їх походження, сплата ПДВ за ставками 0 %, 15 %, 20 % з врахуванням виду операції.

Фактично на території **3.** дозволяється здійснювати будь-яку діяльність не заборонену законом, проте пріоритетними є надання банківських, фінансових, професійних та наукових послуг, туризм, торгівля, сільське господарство та переробна промисловість.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ОФШОРНА ОСТРІВ ОЛДЕРНІ (THE ISLAND OF ALDERNEY OFFSHORE ZONE) – територія острова Олдерні, на якій встановлені спрощені податкові, реєстраційні, ліцензійні, валютні та інші пільгові умови здійснення господарської діяльності. Загальна площа острова – 7,8 км^2, столиця – єдине на острові м. Свята Анна, валюта – британський фунт стерлінгів та фунт Олдерні. Міжнародний фінансовий центр Олдерні розташований в протоці Ла-Манш за 32 км від Франції та за 160 км від берегів Великобританії. Окрім відомого офшорного статусу Острів Олдерні має особливий правовий статус: є автономною територією округу Гернсі, підконтрольною Великобританії, але не входить ні до її складу, ні до складу ЄС. Острів Ордерні має власну законодавчу владу, яка належить Штатам Олдерні – парламенту, виконавчу та судову владу. Апеляції на рішення судів Олдерні розглядаються Королівським судом Гернсі. Правова система острова, окрім власних нормативно-правових актів, містить закони округу Гернсі та закони Великобританії. Базовими галузями економіки Острова Олдерні є фінансові послуги, туризм та сільське господарство.

Прапор Острова Олдерні

Митна територія **3.** є частиною Митного союзу Європейського співтовариства.

На офшорний статус **3.** вказує низка спрощених і, водночас, ризикових ознак ведення господарської діяльності: можливість реєстрації компанії з мінімальною кількістю засновників від 1 особи та розміром статутного капіталу до 10000 фунтів стерлінгів; невизначеність місця управління компанією; відсутність валютного контролю та обмежень на експорт-імпорт валюти, відсутність обов'язкового аудиту фінансової звітності залежно

від типу компанії та ін. Фактично обов'язковими організаційними вимогами для компаній-резидентів є наявність на острові зареєстрованого офісу, періодичне подання фінансової і податкової звітності та щорічне проведення зборів засновників компанії. Суттєві спрощення існують і при оподаткуванні: звільнення або сплата податку на прибуток за ставкою 0 – 30 % залежно від джерел отримання доходів та організаційно-правової форми власності компанії, відсутність податку на приріст капіталу, ПДВ, податку з обороту, податку на майно, податку на успадкування.

Контроль за компаніями, зареєстрованими у **З.** здійснюють фінансові органи округу Гернсі та Реєстратор компаній Олдерні.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА ОФШОРНА ОСТРОВИ КУКА (THE COOK ISLANDS OFFSHORE ZONE) – територія із 15 островів в Полінезії загальною площею 240 км^2. Острови кука (О.К.) розділені на дві групи:

– 9 островів Південної групи: Раротонга (головний острів), Аітутакі, Атіу, Мангала, Мануае, Мауке, Мітіаро, Палмерстон і Такутеа – в основному вулканічного походження (заввишки до 652 м). Виняток становлять Мануае і Палмерстон і низинний острів Такутеа;

– 6 островів Північної групи: Маніхікі, Нассау, Пукапука, Ракаханга, Суворов і Тонгарева. За винятком Нассау всі острови – низовинні атоли з великими лагунами.

Острови Мануае, Суворов і Такутеа незаселені. О.К. межують з територіальними водами Кірибаті, Французької Полінезії, Ніуе, Американського Самоа, Токелау.

Столиця – м. Аваруа на острові Раротонга. Населення – 21 388 чол. (2006 р.). Офіційна мова – англійська, грошова одиниця – новозеландський долар.

Офшорна діяльність представлена численними міжнародними бізнес-компаніями, офшорними банками, трастами, страховими компаніями. Вони не є платниками податків, проте сплачують незначні щорічні внески.

У **З.** можна зареєструвати такі типи Міжнародних компаній: компанії без встановленої відповідальності, компанії з відповідальністю обмеженою гарантією акціонерів, компанії з необмеженою відповідальністю та взаємні інвестиційні фонди.

Міжнародна компанія у **З.** володіє такими ж правами, що і фізична особа. До компаній, що займаються торговельною та господарською діяльністю застосовуються такі обмеження: компанія не може вести торговельні операції з резидентами **З.**; компанія не може займатися банківською або страховою діяльністю без ліцензії. Іноземні компанії можуть перереєструватися у **З.** у якості Міжнародних компаній, а місцеві компанії можуть перейти в інші юрисдикції. Назви компаній в **З.** повинні закінчуватися на одне з наступних слів або їх відповідні скорочення: Limited, Corporation, Incorporated, Societe Anonyme, Sociedad Anonima і т.д. Назви компаній можуть бути будь-якими мовами за умови використання латинського алфавіту, допускається будь-яке зазвичай прийняте закінчення в назвах компанії. В якості назви компанії **З.** не допускається використання слів: «Trust», «Bank», «Insurance» («Траст», «Банк», «Страхування»). Більше того, використання таких слів як «Foundation», «Charity» («Фонд», «Благодійний фонд») та інші можуть бути заборонені на розсуд Державного реєстру компаній.

Прапор Островів Кука

Компанія реєструється у **З.** на підставі заяви, що подається до Державного Реєстру компаній. Установчий договір і статут повинні подаватися до Державного Реєстру. В Установчому договорі вказуються види діяльності, якими може займатися компанія, а Статут обумовлює правила, що регламентують внутрішню діяльність компанії. Для реєстрації компанії у **З.** необхідний, як мінімум, один акціонер, який може бути фізичною або юридичною особою. Подробиці щодо бенефіціарних власників компанії та акціонерів не публікуються. При цьому вимога щодо мінімального розміру статутного капіталу відсутня. Загальноприйнятий розмір статутного фонду становить 1 тис. дол. США. Міжнародні компанії у **З.** можуть випускати іменні акції, акції на пред'явника, привілейовані акції, акції, які можуть бути пред'явлені до погашення, акції з номінальною вартістю і без неї, і акції як з правом голосу, так і без права голосу. Кожна зареєстрована у **З.** компанія повинна мати юридичну адресу **З.**, яка вноситься в Реєстр компаній. Локальний агент необхідний для того, щоб компанія мала свого уповноваженого представника за відомою адресою для отримання всіх офіційних повідомлень на ім'я компанії. Міжнародні компанії **З.** призначають секретаря компанії, який повинен бути трастовою компанією, зареєстрованою в **З.**

Міжнародні компанії звільнені від усіх видів оподаткування в **З.** Нульова ставка оподаткування застосовується до всіх доходів, прибутку, дивідендів, роялті, компенсацій або інших, пов'язаних з ними, джерел надходжень. Вимога про надання звіту аудиторської перевірки державним органам відсутня, крім випадків, коли компанія займається

офшорним банківським бізнесом або має ліцензію на здійснення страхування. Компанія зобов'язана вести облік своєї фінансової діяльності, який повинен відображати фінансовий стан компанії. Міжнародна компанія зобов'язана складати річні звіти та зберігати бухгалтерські книги й відомості про директорів, акціонерів, секретарів компанії та господарську діяльність. Збори директорів і акціонерів не обов'язково повинні проводитися в **З.**; відсутня і вимога про проведення річних загальних зборів. Всі збори можуть проводитися за межами **З.** за допомогою телефонного чи інших електронних засобів зв'язку.

На території **З.** зареєстрована велика кількість банків, у тому числі міжнародних. Закон про банківську діяльність 2003 р. передбачає три типи ліцензій: ліцензію на здійснення банківської діяльності всередині країни, ліцензію на здійснення міжнародної банківської діяльності та обмежену ліцензію на здійснення міжнародної банківської діяльності. Компанії, зареєстровані в **З.** мають право вести бізнес по усьому світу, за винятком країни реєстрації.

Туржанський В.А.

ЗОНА ОФШОРНА ПУЕРТО-РИКО (PUERTO RICO OFFSHORE ZONE) [ісп. Puerto Rico, в перекладі – «багатий порт»] – територія, що перебуває на правах самоуправління під юрисдикцією США і має статус «неінкорпорованої організованої території» (unincorporated organized territory). Це означає, що дана територія не є невід'ємною частиною США, верховна влада належить Конгресу США, але дія на ній Конституції США обмежена. **З.** розташована у Вест-Індії, на острові Пуерто-Рико в групі Великих Антильських островів (що відділяють Карибське море від Мексиканської затоки і Атлантичного океану) і низці прилеглих островів. Населення території становить 3 994 259 осіб (оцінка станом на 2007 р.), площа – 9104 км^2. Столиця – м. Сан-Хуан, розташоване на північному узбережжі головного острова (430 тис. чол.). На референдумі, який пройшов 6 листопада 2012 р. у два етапи, 54 % виборців висловилися за зміну політичного статусу архіпелагу. Перетворення Пуерто-Рико у 51-й штат США підтримав 61 % голосуючих, 33 % проголосували за надання архіпелагу статусу суверенної асоційованої держави в союзі з США, 5 % підтримали повну незалежність території. У столиці країни, у м. Майачес та м. Понсе знаходяться офшорні зони.

Прапор Пуерто-Рико

Більша частина підприємств у **З.** функціонує у вигляді компаній, товариств або підприємств з одноосібним власником. Компанія є самостійною юридичною особою, яка існує відокремлено від своїх акціонерів, посадових осіб і директорів. На відміну від компаній ні товариство, ні підприємство, що належить одноосібному власнику, не можуть дійсно вважатися відокремленими від осіб, які їх заснували. Пуерториканські компанії підпадають під юрисдикцію США, але користуються додатковими податковими пільгами, які забезпечуються діяльністю в рамках структури контрольованої іноземної компанії (Controlled Foreign Corporation (CFC)). **З.** пропонує комплект заходів зі стимулювання бізнесу, що включає в себе звільнення від низки податків та спеціальний режим для інноваційних галузей.

Відповідно до Закону про компанії **З.**, будь-яка юридична чи фізична особа може, як окремо, так і спільно з іншими особами, заснувати компанію з метою здійснення будь-якого законного виду діяльності. Компанія вважається існуючою з моменту виписки свідоцтва про реєстрацію Державним секретарем **З.** У свідоцтві про реєстрацію зазвичай вказують основні цілі діяльності компанії, кількість акцій в кожному з класів акцій та права акціонерів відповідно до кожного класу акцій.

У **З.** для створення компанії необхідний, як мінімум, один засновник, який може не бути резидентом країни. Максимальне і мінімальне число акціонерів не встановлюється, крім випадків заснування акціонерних компаній закритого типу, в яких кількість акціонерів обмежена (35 осіб). Засновники приймають Статут компанії, в якому описуються внутрішні правила і положення, що регламентують діяльність компанії, у тому числі права та обов'язки акціонерів, директорів та посадових осіб. Директори або акціонери мають право згодом вносити до Статуту зміни.

Пуерториканські компанії мають право випускати акції різних видів, у тому числі звичайні і привілейовані. Такі акції можуть мати зазначену номінальну вартість. Власники звичайних акцій мають право голосу та право контролю за діяльністю компанії, при ліквідації компанії вони беруть участь у розподілі грошових сум і активів після задоволення вимог кредиторів та акціонерів з переважним правом вимоги. Власники привілейованих акцій зазвичай користуються переважними правами при розподілі дивідендів та ліквідації компанії. Установчий договір компанії регламентує права, що випливають з володіння кожним із видів акцій. Пуерториканська компанія зобов'язана користуватись послугами локального агента з адресою у **З.** Локальний агент може бути фізичною особою-резидентом **З.**

У 1998 р. у **З.** прийнято Закон про стимулювання господарської діяльності. Зазначений закон із наступними змінами надає звільнення від оподаткування юридичним особам, що здійснюють виробництво продукції у **З.**, юридичним особам, які мають намір надавати у **З.** комерційні послуги для зовнішніх ринків, юридичним особам, які здійснюють розвиток та функціонування портів й перевантажувальних комплексів, у тому числі супутніх підприємств сфери послуг, і юридичним особам, які займаються частковою переробкою відходів. Загалом, до числа юридичних осіб входять компанії, що створюються в **З.** компанії, так і вже існуючі, що планують розширення своєї діяльності більш, ніж на 25 %. Компанії, що відповідають вимогам чинного законодавства, мають право на отримання податкових пільг:

– максимальна ставка податку на дохід компанії знижується до фіксованої ставки, що варіюється у межах від 2 % до 7 % з доходу «підприємства промислового розвитку» (industrial development income (IDI));

– 2 – 4 % – спеціальна ставка податку на дохід будь-яких підприємств сфери послуг, звільнених від оподаткування відповідно до Закону, які організували свої штаб-квартири для здійснення діяльності у Північній і Південній Америці чи у всьому світі;

– 100 % звільнення від сплати податку з доходу «підприємств промислового розвитку», розташованих у В'єкесе, Кулебрі та інших муніципальних округах з низьким рівнем економічного розвитку або високим рівнем безробіття;

– звільнення від сплати податку на дохід надається з пасивного доходу, отриманого від законних інвестицій, що здійснюються через «підприємства промислового розвитку»;

– процентний дохід, отриманий фінансовими установами з позик у розмірі 50000 дол. США або менше, які були видані підприємствам малого та середнього бізнесу для розширення їх діяльності звільняється від оподаткування;

– інвестиції в майно та обладнання повністю вираховуються з оподатковуваної суми в році здійснення інвестицій;

– спеціальні зниження ставок податків, що стосуються витрат на фонд заробітної плати виробничого персоналу;

– спеціальний кредит у розмірі 25 % надається при купівлі товарів місцевого виробництва та тих, що виготовлені із регенерованих відходів;

– на витрати на навчання, спрямоване на підвищення продуктивності праці та удосконалення управлінських навичок надається знижка, розмір якої може досягати 200 % від суми, на яку витрати на навчання перевищили середньорічні витрати пов'язані з цим процесом за попередні три роки;

– 5 % суми платежів фіксованого податку спрямовується до спеціального фонду економічного розвитку, який використовується для фінансування науково-технічних досліджень, викупу звільнених від оподаткування підприємств його керівництвом, стратегічних галузей і програм розподілу ризиків на підприємствах малого бізнесу;

– підприємства повністю звільняються від сплати податку на нерухомість і прибуткового податку на майно у період початку будівництва і першого року експлуатації. У наступні роки такі підприємства отримують 90 % звільнення від податку на майно і повністю звільняються від сплати прибуткового податку на нематеріальні активи, у тому числі, патенти, торгові марки та ліцензії на виробництво;

– 100 % звільнення від акцизних зборів із сировинних матеріалів, машин і устаткування надається виробникам. За певних умов виробники також звільняються від акцизу на пальне;

– спеціальні пільги надаються підприємствам, розташованим у сільських муніципальних округах з високим рівнем безробіття і слаборозвиненою промисловістю;

– спеціальний 50 % податковий кредит надається компаніям, які купують пакет акцій або активи звільнених від оподаткування підприємств, що ліквідовуються. Такий кредит обмежений сумою загального податкового кредиту на рік, що дорівнює 15 млн доларів;

– спеціальні ставки податку на дохід (0 – 2 %) надаються підприємствам з інноваційними технологіями виробництва, які раніше не застосовувалися;

– звільнення від акцизного збору надається на будь-які машини або обладнання, які використовуються в цілях охорони навколишнього середовища, безпеки або охорони здоров'я;

– певні підприємства, які відповідають встановленим критеріям можуть претендувати на кредит зі сплати прибуткового податку з роялті та ліцензій, що перевищує 100 млн дол. США.

Усі компанії, які здійснюють господарську діяльність у **З.** зобов'язані подавати свої річні звіти до 15 квітня поточного року. З певними винятками, балансовий звіт повинен бути забезпечений аудиторським висновком, складеним дипломованим бухгалтером, який має ліцензію у **З.** Іноземні компанії надають тільки звіт про свої операції в **З.** і баланс поточних операцій. Щорічний збір за надання звіту становить 100 дол. США. Якщо звіт не подано до встановленої дати, включаючи продовження терміну подання, збір за надання простроченого звіту буде становити, як мінімум, 500 дол. США.

Неліпович О.В.

ЗОНА ОФШОРНА САМОА (SAMOA OFFSHORE ZONE) – держава, яка знаходиться у південній частині Тихого океану, між Гонолулу та Сіднеєм. Це група островів площею 2 944 км^2.

Основною формою безподаткової компанії, що реєструється на Самоа на основі Закону про міжнародні компанії від 1987 р., є Міжнародна компанія (IC – International Company). Для діяльності міжнародних компаній, що засновані у **З.** встановлено наступні обмеження: компанії не мають права вести діяльність з резидентами **З.**; заборонено володіти нерухомістю, що розміщена в **З.** (як виняток – лише оренда офісу); для ведення банківської, страхової, перестраховувальної діяльності, діяльності з управління фондами, схемами колективного інвестування, управління трастами, виступу у якості опікуна та інших видів діяльності, що передбачає взаємодію з банківською чи страховою індустрією необхідна наявність відповідної ліцензії.

Прибуток компаній, що зареєстровані у **З.** не оподатковуються податком на прибуток та звільнені від сплати гербового збору. У відповідності до законодавства усі компанії повинні мати зареєстрований офіс у **З.**

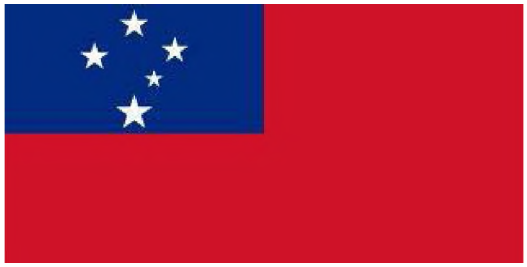
У **З.** можлива реєстрація таких компаній:

1) трастові компанії, які повинні мати оплачений капітал у розмірі 250 000 $ та надати докази того, що вони мають великий досвід у наданні послуг із довірчого управління;

2) товариства з обмеженою відповідальністю, що створюються за зразком таких компаній у США;

3) страхові компанії, які звільняються від будь-якої форми оподаткування та обов'язків валютного контролю з боку **З.**

4) офшорні банки, які можуть працювати лише за наявності ліцензії, виданої міністром фінансів. Заборонено надавати валютні та банківські послуги жителям **З.** Законодавством передбачено трирівневу систему ліцензування шляхом

Прапор Самоа

випуску різних класів ліцензій. Для отримання ліцензії класу А необхідно володіти капіталом не менше 10 млн дол. США, для класу В – не менше 2 млн чи 250 000 дол. США залежно від категорії ліцензії. Ліцензійні офшорні банки звільняються від усіх форм оподаткування чи гербових зборів з доходів, що отримані в межах офшорного банківського бізнесу. Подібні пільги застосовуються до акціонерів та вкладників ліцензованих офшорних банків. Окрім того, такі банки звільнені від валютних обмежень та валютного контролю проте, банки зобов'язані представляти проведені фінансові звіти щорічно. Існує чітка політика конфіденційності. До державних чиновників, посадових осіб, співробітників та аудиторів застосовуються штрафні санкції у разі розкриття ними інформації про довірені їм офшорні справи.

5) міжнародні трасти. При реєстрації трастів поручитель та отримувачі таких трастів звільняються від усіх форм оподаткування, податків чи валютного контролю. Уся інформація, що стосується міжнародних трастів, у тому числі про довіреності та особистості сторін є конфіденційною та потрапляє під дію закону про таємницю.

Мотюк К.Д.

ЗОНА ОФШОРНА СЕЙШЕЛЬСЬКІ ОСТРОВИ (THE REPUBLIC OF SEYCHELLES OFFSHORE ZONE) – територія з групи 115 островів, розташованих в Індійському океані на північ від Мадагаскару. Площа Сейшельських островів становить близько 455 км^2.

Прискорений розвиток фінансового сектору **З.** пов'язаний зі створенням Управління міжнародної торгівлі Сейшельських островів та впровадженням прогресивних законів, які сприяють створенню офшорних структур і залученню інвестицій. Офшорне законодавство базується в основному на таких законодавчих актах як «The International Business Companies Act» (1994 р.) і «Business Tax Act» (1997 р.).

У **З.** дозволено створення будь-яких підприємницьких структур, але найбільш популярними формами для ведення міжнародного бізнесу та інвестування є міжнародні комерційні компанії – International Business Company. Ці компанії мають право займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законодавством (банківська, трастова і страхова діяльність вимагає ліцензування). У зв'язку

Прапор Сейшельських Островів

з цим все більша кількість міжнародних банків і страхових компаній засновують філії та дочірні підприємства у **З.**, які поряд з місцевими консалтинговими, бухгалтерськими і юридичними фірмами надають послуги клієнтам. Крім цього **З.** має ряд особливостей, а саме: високий рівень анонімності та конфіденційності; відсутні вимоги з бухгалтерського обліку і фінансової звітності; відсутнє оподаткування; спрощена процедура реєстрації.

Компанії, які створюються у **З.** повинні обов'язково в назві мати такі слова або словосполучення, як: «Limited», «Corporation», «Incorporated», «Societe Anonyme» і «Sociedad Anomina», «Public Limited Company», «Societe», «Berhad», «Proprietary», «Namloze Venootschap», «Besloten Venootschap», «Aktiengesellschaft і Limited Life Company», «S.A.», «PLC», «S.A.R.L», «Bhd», «Pty», «NV», «BV», «A.G.», «LLC».

Офшорні компанії, як правило реєструються з статутним капіталом 5 тис. дол. США. Така величина статутного капіталу дозволяє сплачувати мінімальний розмір гербового збору.

Попель С.А.

ЗОНА ОФШОРНА СЕНТ-ВІНСЕНТ І ГРЕНАДІНИ (SAINT VINCENT AND GRENADINES OFFSHORE ZONE) – острівна держава Карибського басейну, розташована між Карибським морем та Атлантичним океаном. Територія складається з о. Сент-Вінсент та групи невеличких островів Гренадіни у північній частині архіпелагу Малих Антильських островів. Загальна площа держави – 389,3 км^2, з них о. Сент-Вінсент – 344 км^2, о-ви. Гренадіни – 45,3 км^2. Столиця – Кінгстаун, валюта – східно-карибський долар, мова – англійська та французька.

Прапор держави Сент-Вінсент і Гренадіни

Острови були відкриті Х. Колумбом під час його третьої експедиції у Новий Світ 28.01.1498 у день Святого Вінсента (Saint Vincent), що й зумовило виникнення назви о. Сент-Вінсент. Главою конституційної монархії є королева Великобританії, представлена Генерал-губернатором, виконавчу владу очолює Прем'єр-міністр, законодавча влада належить однопалатному парламенту. Правова система базується на загальному англійському праві та власному законодавстві.

Столиця Кінгстаун – відома, перш за все, як один з найбільших офшорних центрів Карибського басейну. З 1976 р. офшорна діяльність оформлена на законодавчому рівні. Пізніше, у 1996 р., були прийняті нормативні акти, які покликані ретельно регулювати офшорний бізнес.

Контролем і управлінням офшорною діяльністю займається Сент-Вінсентське трастове управління, представництва якого розташовані у кількох європейських країнах, та Сент-Вінсентське офшорне фінансове управління. До їх функцій належать: нагляд за виконанням вимог офшорного законодавства, ліцензування агентів, довірених осіб, банківських установ. Згідно із законодавством, офшорні компанії, зареєстровані на території **З.**, повністю звільняються від сплати будь-яких видів податків, а також не зобов'язані подавати фінансову звітність за місцем реєстрації. Законодавчі умови за наявності офісу дозволяють реєструвати компанії з одним директором, акціонером та найманим агентом (з числа місцевих громадян). Мінімальний розмір оголошеного статутного капіталу компанії повинен становити не менше 10 000 дол. США з необов'язковою його сплатою. Назва компанії повинна містити слова «Limited», «Corporation», «Incorporated», «Societe Anonyme» або «Sociedad Anomina», «Public Limited Company», «Societe», «a Responsabilite Limitee», «Berhad», «Proprietary», «Namloze Venootschap», «Besloten Venootschap», «Aktiengesellschaft» або «Limited Life Company» або скорочення, які будуть утворювати частина назви кожної компанії «Ltd», «Corp», «Inc», «SA», «PLC», «SARL», «Bhd», «Pty», «NV», «BV», «AG» або «LLC». Установчі документи можуть бути будь-якою мовою за наявності завіреного примірника документа, перекладеного англійською мовою. Вимоги щодо резидентності директорів і акціонерів, подання річної та поточної фінансової звітності, зберігання бухгалтерських документів не пред'являються. Конфіденційна інформація може бути передана за межі країни тільки у випадку судового розгляду на міжнародному рівні.

У процесі реєстрації компанії необхідно сплатити державі мито.

Після реєстрації власники компанії отримують сертифікат, згідно з яким вона звільняється від сплати податків на найближчі 25 років. Протягом усього терміну роботи компанії засновники мають право вносити зміни до Установчого договору, в тому числі змінювати її найменування.

Особливістю діяльності офшорних компаній в **З.** є заборона на страхову, банківську, довірчу діяльність безпосередньо на території країни, проте реєструвати такі компанії у **З.** не заборонено. Місцева влада наділена правом самостійно приймати рішення про законність тих чи інших видів діяльності.

Потушинська О.П.

ЗОНА ОФШОРНА СЕНТ-КІТС І НЕВІС (СЕНТ-КРІСТОФЕР І НЕВІС) (ST. KITTS & NEVIS (ST. CHRISTOPHER & NEVIS) OFFSHORE ZONE) – держава, розташована у Східній частині Карибського регіону, приблизно за 2000 км на південний схід від Маямі. Територія держави площею 261 км^2 складається з острова Сент-Кітс і острова Невіс, які входять до групи Малих Антильських островів.

Повна назва країни Федерація Сент-Кітс і Невіс, столиця – м. Бастер, розташоване на острові Сент-Кітс, валюта – східно-карибський долар, мова – англійська.

Землі Сент-Кітс і Невіс були відкриті у 1493 р. Х. Колумбом. У 1628 р. територія стала британською колонією. У 1983 р. острови здобули незалежність і утворили Федерацію. У тому ж році з Великобританією, Данією, Норвегією, США, Швейцарією і Швецією був підписаний договір про уникнення подвійного оподаткування. Федерація Сент-Кітс і Невіс є членом Британської Співдружності та ООН. Главою федеративної парламентської монархії є королева Великобританії, представлена Генерал-губернатором, виконавчу владу очолює Прем'єр-міністр, законодавча влада належить парламенту. Правова система базується на загальному англійському праві та власному законодавстві.

Традиційно за ознаками діяльності **3.** розділяють територіально на: Сент-Кітс – економіка базується на туризмі та Невіс – розвиток офшорної діяльності, яка регулюється власним офшорним законодавством Невіса.

Особливістю **3.** є лояльна система оподаткування для підприємств, зареєстрованих на її території зі статусом офшорної компанії. Уряд **3.** дозволяє реєструвати підприємства у формі класичних офшорних компаній: International Business Companies (IBC) типу акціонерних компаній з обмеженою відповідальністю (Corporation) або товариств з обмеженою діяльністю (Limited Liability Company (LLC)), якими може володіти фізична або юридична особа. Для таких компаній відсутні вимоги щодо внесення мінімального законодавчо визначеного розміру статутного капіталу та проведення аудиту діяльності суб'єкта господарювання за результатами роботи за рік. Компанія, зареєстрована на території держави, не зобов'язана мати фіксовану юридичну адресу, але повинна мати агента-юридичну особу, статутний фонд якої становить не менше 500 000 дол. США або агента-приватну особу, яка має урядову ліцензію. Спеціальні вимоги щодо валютного контролю, зборів акціонерів та збереження статутних документів не встановлені. Проте діють особливості та обмеження у сфері діяльності – зареєстровані офшорні компанії (IBC) не мають права вести бізнес з резидентами держави **3.**, а також їм заборонено здійснювати безпосередньо на території **3.** банківську, страхову, трастову діяльність та інвестувати кошти в нерухомість, за винятком фінансування на утримання зареєстрованого офісу.

Прапор держави Сент-Кітс і Невіс

3. гарантує офшорним кампаніям 100 % репатріацію капіталу і прибутку за межі країни. Якщо ж офшорне підприємство не платить щорічні державні внески на продовження реєстрації, то протягом року з дня останньої виплати, автоматично виключається з реєстру підприємств **3.**

У 2002 р. **3.** були вимушені переглянути закони, що регламентують діяльність офшорних юрисдикцій після внесення країни до «чорного списку» FATF та OECP. Нові положення та поправки дозволили вести бізнес у таких сферах як: судноплавство, страхова діяльність, послуги корпоративного обслуговування і трастовій галузі.

Банківська система країни **3.** представлена державними банками та низкою приватних банків. Діяльність офшорних банків регулюється положенням про фінансові послуги, згідно з яким ведення банківської діяльності вимагає однієї з двох ліцензій: «обмеженої» або «необмеженої». Оподаткування банківських прибутків здійснюється за регресивною шкалою ставок податку на прибуток.

Особливостями офшорної трастової діяльності у **3.** є звільнення зареєстрованих трастів від всіх форм оподаткування та валютного контролю, за умов здійснення господарських операцій з контрагентами-нерезидентами.

Серед податків, які поширюються на суб'єктів господарювання, що здійснюють комерційну діяльність безпосередньо на території **3.**, виділяють: ПДВ та ввізне мито (є бюджетонаповнюючими); податок на прибуток від операцій з активами, що знаходяться на території країни більше 1 року з дати їх придбання; податок на доходи фізичних осіб – нерезидентів; земельний податок; податок на доходи отримані від оренди житла. Податок на доходи фізичних осіб-резидентів та податок на спадщину або подарунок в країні відсутні.

Потушинська О.П.

ЗОНА ОФШОРНА СЕНТ-ЛЮСІЯ (SAINT LUCIA OFFSHORE ZONE) – країна на сході Карибського моря, розташована на однойменному острові площею 617 км^2.

З 1979 р. Сент-Люсія – незалежна держава, що входить до Британської співдружності. Управління державою від імені королеви здійснює Генерал-губернатор. Державна мова – англійська. Офіційна валюта – східнокарибський долар.

3. належить до нових офшорних юрисдикцій. Офшорний бізнес розвивається на її території з 2000 р. Реєстрація компаній-нерезидентів здій-

снюється в найкоротший час. Інформація про власників компанії не заноситься у державний реєстр.

Ліцензування фінансових офшорних компаній на державному рівні належить до повноважень Управління наглядом фінансових послуг. Регулювання діяльності іноземних компаній відбувається на основі закону про міжнародні компанії від 1999 р., а також окремих спеціалізованих нормативних актів.

У **З.** передбачена окрема організаційно-правова форма для звільнення від податків компаній. Назва такої компанії обов'язково має включати абревіатуру, що вказує на обмежену відповідальність засновників. Пільгове оподаткування передбачає податок на прибуток корпорацій у розмірі 1 % чи щорічний ліцензійний збір, величина якого залежить від статутного капіталу. Податок на приріст капіталу не стягується.

Міжнародна компанія, зареєстрована у **З.**, повинна мати зареєстрованого агента і зареєстрований офіс. При реєстрації агенту повідомляються дані про акціонерів та директорів компанії. Допустима кількість директорів від одного до семи. У компанії повинна бути призначена особа, яка відповідатиме за корпоративні відносини. Якщо компанія сплачує щорічний ліцензійний збір, а не корпоративний податок, то вона не зобов'язана проводити щорічний аудит і здавати щорічну фінансову звітність. Засідання акціонерів або директорів можуть відбуватися у будь-якій точці світу в будь-який час.

Прапор Сент-Люсії

Ліцензії для внутрішніх і офшорних банків видаються Міністерством фінансів. Східно-карибський центральний банк відповідає за вітчизняний банківський сектор, а за офшорний – Міністерство фінансів. Особливістю **З.** є сприятливі умови для створення нерезидентських страхових і перестрахових компаній. Вимоги до мінімального обсягу капіталу страхових компаній встановлені в діапазоні від 50 тис. до 100 тис. дол. США. Банки повинні мати повністю оплачений капітал не менше 1 млн дол. США, банки класу Б – 250 тис. дол. США, всі інші компанії – 1 тис. дол. США.

З. не має укладених договорів з іншими країнами про усунення подвійного оподаткування.

Яковенко О.В.

ЗОНА ОФШОРНА СПІВДРУЖНІСТЬ ДОМІНІКИ (THE COMMONWEALTH OF DOMINICA OFFSHORE ZONE) – острів у східній частині Карибського моря, розташований між двома французькими островами: Гваделупа – на півночі та Мартініка – на півдні. Острів Домініка був відкритий у 1493 р. Христофором Колумбом і населявся місцевими племенами карибів та аравиків. У 1978 р. Домініка отримала незалежність від Великобританії і стала парламентською демократією. **З.** розташована на території площею 751 км^2.

Основним законодавчим актом, що регламентує офшорну юрисдикцію **З.** є закон від 26.06.1996 «Про міжнародні компанії» (The International Business Companies Act).

Назва компаній, які створюються у **З.** не повинна бути ідентичною або схожою на вже існуючі та має включати слова «Limited», «Corporation», «Incorporated», «Societe Anonyme», «Sociedad Anonima», «Gesellschaft mit beschankter Haftung» або абревіатури «Ltd.», «Corp.», «Inc.», «GmbH», «SA». А слова «Assurance», «Bank», «Building Society», «Chamber of Commerce», «Chartered», «Cooperative», «Imperial», «Insurance», «Municipal», «Royal», «Trust Company», «Trustee Company» або інші слова або словосполучення, які мають таке ж значення не можуть бути використані в назві компанії.

Підприємства, які реєструються у **З.** в основному спеціалізуються на таких напрямах ведення бізнесу, як банківська справа, страхова діяльність та трастове підприємництво.

Прапор Співдружності Домініки

Домініка пропонує одну з найбільш швидких процедур реєстрації офшорної компанії. Подана на розгляд заявка розглядається Державною реєстраційною палатою протягом одного-двох робочих днів. Для **З.** характерні: відсутність податків; спрощена процедура реєстрації; низькі ставки реєстраційного внеску; мінімальний статутний капітал – 100 дол. США; розміри податків не залежать від суми статутного капіталу; відсутність аудиту та бухгалтерської звітності; законодавчо гарантована конфіденційність інформації. Законодавчо встановлено відповідальність у

розмірі 25 тис. дол. США і позбавлення волі на строк до двох років для будь-якої посадової особи, аудитора чи офіційного ліквідатора компанії за розголошення інформації, яка стосується компанії, за виключенням випадків розголошення інформації за рішенням суду на основі заяви Генерального прокурора.

Попель С.А.

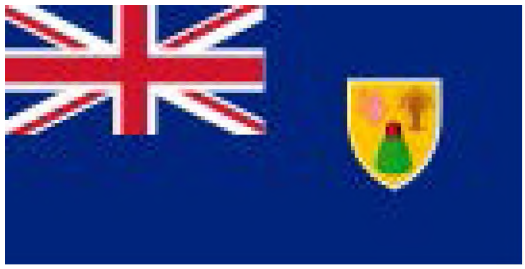
ЗОНА ОФШОРНА ТЕРКС І КАЙКОС (TURKS AND CAICOS ISLANDS (TCI) OFFSHORE ZONE) – заморська територія Великобританії. Складається із 30 островів у Карибському морі, в південно-східній частині архіпелагу Багамські острови, що разом утворюють Кайкос на заході і Теркс на сході. Загальна площа островів 430 км^2. Постійне населення становить 31 458 осіб (за даними перепису 2012 р.), які заселяють лише 6 островів.

З 1766 р. Теркс і Кайкос були колонією Великобританії. З 1976 р. на островах діє місцевий уряд і парламент. У 1982 р. острови відмовились від отримання державної незалежності і зберегли статус заморської території Великобританії.

Управління на островах здійснює Виконавчий комітет, який очолює Губернатор. Він є представником королеви і відповідає за внутрішню безпеку, зовнішні зв'язки, питання оборони і частково діяльність судів.

Правова система Теркс і Кайкос заснована на англійському праві з незначними правками із законодавства Багамських островів та Ямайки. У 2009 р. внаслідок виявлення корупційних дій чиновників Теркс і Кайкос на три роки було запроваджено пряме тимчасове управління британської адміністрації. 15.10.2012 була прийнята нова конституція, яка повернула втрачені повноваження місцевій владі. Офіційна мова – англійська. Грошова одиниця – долар США.

ВВП становить 632 млн дол. (2007 р.). Основними галузями розвитку економіки є: туризм, рибальство та офшорний бізнес. Серед напрямів офшорного бізнесу **З.** домінуючим є страхування. Корпоративне законодавство регулюється законом від 1981 р. На островах можна зареєструвати звичайну компанію (Ordinary company), звільнену компанію (Exempted company), компанію з обмеженими терміном існування (Limited Life Company), іноземну компанію (Foreign company) і некомерційну організацію (Non-profit organisation). Для ведення міжнародної торгівлі та інвестиційної діяльності використовуються звільнені компанії (Exempted company). Ці компанії можуть займатись будь-яким законним видом діяльності, але поза межами **З.** Для здійснення окремих видів діяльності потрібно отримати ліцензію саме у якості страхової чи перестрахової компанії, банку чи трастової компанії, зареєстрованого агента, інвестиційного фонду. Урядовий контроль за цими сферами діяльності здійснює Фінансова комісія, яка контролює Реєстр компаній і Реєстр торгових

Прапор островів Теркс і Кайкос

знаків і патентів.

Обов'язковою вимогою є наявність на островах **З.** реєстраційного офісу і реєстраційного агента. Назва офшорної компанії має закінчуватись на Sociedad Anónima чи SA. Статутний капітал компанії, який становить 5000 дол. США, не підлягає обов'язковій сплаті.

Для реєстрації офшорної компанії потрібна наявність одного акціонера і одного директора (фізичних чи юридичних осіб). Дозволяється випуск акцій на пред'явника без зазначеного номіналу. Зібрання акціонерів можна проводити у будь-якому населеному пункті світу. Від офшорної компанії не вимагається ведення бухгалтерського обліку і подання фінансової звітності.

У **З.** відсутні прямі податки на доходи фізичних і юридичних осіб, включаючи податки на спадщину і дарування. Компанії сплачуть щорічні ліцензійні збори. Також усі платники податків сплачують мита та гербові збори. У **З.** відсутній центральний банк і валютний контроль.

Дана юрисдикція відома своєю конфіденційністю, яка закріплена Ордонансом 1979 р. «Про конфіденційні взаємовідносини». Несанкціоноване видання інформації є злочином, за який передбачено штраф у розмірі 10 тис. дол. США з фізичної особи і 50 тис. дол. США з юридичної особи і позбавлення волі строком до трьох років. Порушення конфіденційності можливе лише за рішенням суду. Між США і **З.** підписаний договір про надання взаємної правової допомоги, який дозволяє судам **З.** вимагати у місцевих осіб інформацію за запитом органів США у зв'язку з проведенням розслідувань у сфері наркобізнесу та «відмивання» грошей. Теркс і Кайкос мають укладені договори із 12 країнами про обмін податковою інформацією та не підписували жодних угод про подвійне оподаткування.

Яковенко О.В.

ЗОНА ПРИКОРДОННА (BORDER ZONE) – зона митної території, що прилягає до наземного кордону, межі якої визначено національним законодавством і відмежування якої слугує для того, щоб відрізняти прикордонний обіг від інших видів обігу.

Туржанський В.А.

ЗОНА ПРИКОРДОННОЇ ТОРГІВЛІ (BORDER TRADE ZONE) – частина території держави на кордонах із сусідніми країнами, в межах якої здійснюється торгівля та діє спрощений порядок перетину кордону або пільговий режим оподаткування товарів, які перетинають кордон та продаються у межах цієї території.

З.п.т. є різновидом спеціальних (вільних) економічних зон та створюється з метою розвитку і розширення прикордонної інфраструктури, залучення іноземних інвестицій та активізації виробництва товарів на місцевому рівні, створення прикордонних ринків, створення робочих місць та умов, які б припинили відтік населення з прикордонних зон, підвищення соціально-економічного рівня жителів прикордонної зони, встановлення торгово-економічних відносин з країнами-сусідами в загальних питаннях або співробітництво із реалізації конкретних галузевих інвестиційних проектів.

Реалізація механізму створення **З.п.т.** відбувається шляхом укладення міжнародних договорів з сусідніми країнами щодо **З.п.т.**, надання органам місцевої влади спеціальних повноважень або створення спеціального органу, який би координував діяльність **З.п.т.**

На кордонах сусідніх держав можуть створюватися декілька **З.п.т.**, які суттєво відрізняються за умовами функціонування, суб'єктами господарювання, які здійснюють торгівлю в межах території зон, та видом торгівлі.

У міжнародній практиці діяльність кожної **З.п.т.** регламентується окремим положенням про **З.п.т.**, в якому зазначаються пункти пропуску в зону, перелік товарів, які можна ввозити та вивозити із зони, умови пропуску митними органами товарів, встановлені пільгові або диференційовані ставки оподаткування товарів митними платежами при перетині митного кордону та умови оподаткування при торгівлі товарами в межах **З.п.т.**, вимоги до суб`єктів господарювання, що можуть здійснювати торгівлю в межах **З.п.т.**, вимоги щодо особливостей ведення фінансової, бухгалтерської та статистичної звітності, інші особливості, які регламентують діяльність **З.п.т.**

Важливими складовими успішного функціонування **З.п.т.** є наявність по обидва боки кордону сусідніх держав, у межах території зони, підприємств-виробників, торгових організацій та ринків, складських приміщень та розвиненої транспортної інфраструктури, що сприяє торговій діяльності малих суб`єктів господарювання та фізичних осіб-підприємців.

Позитивним є досвід створення та функціонування **З.п.т.** між Китаєм та Російською Федерацією, Китаєм та Казахстаном, США та Канадою, між європейськими країнами.

Медвідь Ю.О.

ЗОНА СПРОЩЕНОГО МИТНОГО КОНТРОЛЮ (ZONE OF SIMPLIFIED CUSTOMS CONTROL) – частина зони митного контролю з належним технічним та інформаційним обладнанням для здійснення контролю у спрощеному порядку. **З.с.м.к.** є «зелений коридор». Громадяни, які проходять через **З.с.м.к.**, звільняються від подання митної декларації. Звільнення від подання митної декларації не означає звільнення громадян від обов'язкового дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон України.

Прус Л.Р.

ЗОНА ТРАНЗИТНА АЕРОПОРТУ (TRANSIT ZONE OF AIRPORT) – спеціальна територія аеропорту, яка призначена для здійснення пасажирами (разом з багажем) пересадки на міжнародні рейси без проходження, як правило, митного та імміграційного контролю.

Фактично в **З.** допускаються особи, які здійснюють виліт закордон, а також персонал аеропорту. В окремих випадках пасажири, які потрапляють в **З.**, проходять лише формальний паспортний контроль.

Цікавим є той факт, що аеропорти США не мають міжнародних транзитних зон у зв'язку з особливостями міграційного законодавства.

Медвідь Ю.О.

ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТИМЧАСОВІ (TEMPORARY ZONES OF CUSTOMS CONTROL) – місце, визначене митним органом на митній території України, що знаходиться поза місцем розташування підрозділів митного оформлення митниці, в межах якого митниця здійснює митні процедури. **З.** створюються у випадку, якщо необхідно систематично здійснювати митні процедури на одній і тій самій території. **З.** встановлюються на час безпосереднього здійснення митних процедур або на період зберігання товарів та інших предметів під митним контролем:

– на повітряних суднах, стоянках повітряних транспортних засобів, у залах митного огляду та інших приміщеннях аеропортів і аеродромів, що розташовані в межах пунктів пропуску через державний кордон для повітряного сполучення;

– у вагонах пасажирських поїздів закордонного сполучення, на перонах вокзалів, на територіях залізничних станцій, що розташовані у межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для залізничного сполучення;

– на суднах закордонного плавання, на причалах та інших територіях морських і річкових портів, що розташовані у межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для морського та річкового сполучення;

– у місцях стоянки для транспортних засобів,

які не пропущені, у межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для автомобільного сполучення;

– на територіях та в приміщеннях митниць, митних постів;

– на територіях і в приміщеннях підприємств, на складах організацій – отримувачів гуманітарної допомоги за умови дотримання ними вимог щодо забезпечення режиму зони митного контролю та здійснення митного контролю у повному обсязі;

– в інших місцях, визначених відповідно до МКУ.

З метою забезпечення митного режиму митні органи затверджують положення про **З.**, створені в зоні їхньої діяльності, на основі примірного положення про зони митного контролю. Невід'ємною частиною положення про **З.** є план-схема з позначенням меж зон митного контролю, яка узгоджується з відповідним органом охорони державного кордону в пунктах пропуску через державний кордон, а у вказаних пунктах для морського, річкового, повітряного і залізничного сполучення – також з адміністрацією морських і річкових портів, аеропортів і залізничних станцій, на територіях підприємств – із власниками територій або керівниками підприємств, у межах яких вони розташовані. Межі зон митного контролю чітко визначаються митними органами на місцевості.

Туржанський В.А.

ЗРАЗКИ І ПРОБИ (SAMPLES AND SPECIMEN) – мінімальна кількість товарів, інших предметів, необхідна для лабораторного дослідження частини даного товару, яка достовірно відображає його якісні характеристики, у тому вигляді, в якому товар надходить на митну територію. Зазначені дослідження (аналізи, експертизи) проводяться з метою забезпечення здійснення митного контролю та митного оформлення і не є судовими експертизами.

Зразок – окрема одиниця об'єкту (товару), що досліджується. Проба – кількість нештучного товару чи частина зразку, що відібрана з партії, яка досліджується, тотожна складом і ознаками партії. Проби бувають: точкова проба – відібрана за один прийом від продукції. Вона характеризує якість товару в одному об'єкті чи тарному місці або на певному заданому рівні резервуару чи транспортного засобу; об'єднана проба – складена з ретельно перемішаних точкових проб, відібраних у відповідному порядку та об'єднаних у вказаному співвідношенні, для якої характерні середні значення характеристик товару; аналітична проба – частина об'єднаної проби, яка використовується для лабораторного дослідження; контрольна проба – частина об'єднаної проби, яка зберігається в лабораторії протягом двох місяців і використовується для арбітражних досліджень; арбітражна проба – частина об'єднаної проби, яка зберігається в особи, що направила зразки на дослідження, або в дослідницькій організації, в опечатаному цією організацією, вигляді. Використовується для арбітражних досліджень при виникненні розбіжностей або оскарженні прийнятого дослідницькою організацією рішення.

Взяті **З.п.** під митним забезпеченням разом з актом про їх взяття доставляються поштою або посадовою особою митного органу до органу, на який покладено функцію організації досліджень і експертної діяльності у податковій та митній сферах (Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень) або іншої експертної установи (організації) для проведення досліджень (аналізів, експертизи).

Дослідження (аналіз, експертиза) **З.п.** проводиться протягом 10 днів після їх надходження до органу, на який покладено функцію організації досліджень і експертної діяльності у податковій та митній сферах або іншої експертної установи (організації). У разі потреби цей строк може бути продовжено за рішенням керівника органу, на який покладено функцію організації досліджень і експертної діяльності у податковій та митній сферах або відповідної експертної установи (організації), але не більше ніж на 20 днів.

Потушинська О.П.

«ЗРАЗКОВИЙ ПЛАТНИК» (EXEMPLARY PAYER) – статус, який надає Міндоходів України (з травня 2014 р. ДФСУ), платникам, які є виробниками продукції, виробленої на митній території України, перебувають на загальній системі оподаткування, зареєстровані платниками ПДВ та відповідають одночасно встановленим критеріям протягом попереднього календарного (звітного) року (наприклад, своєчасно подавати податкову звітність та не мати протягом звітного року заборгованості перед бюджетом тощо). При цьому платник має бути включений до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців не менше 3 років і якщо до цього реєстру стосовно нього не внесено записів про: відсутність підтвердження відомостей про платника за місцезнаходженням

(місцем проживання), прийняття рішень про реорганізацію або припинення юридичної особи, відкриття процедури банкрутства, визнання повністю або частково недійсними установчих документів чи змін до установчих документів юридичної особи та припинення державної реєстрації юридичної особи та стосовно таких осіб відсутні рішення або відомості, на підставі яких проводиться державна реєстрація припинення юридичної особи.

Окрім цього, обов'язковою є і відповідність **З.п.** критеріям автоматичного відшкодування ПДВ. Інформація щодо платників, які набули статусу **З.п.** формується в автоматичному режимі у виді реєстру.

Його наявність береться до уваги при наданні статусу «уповноважений економічний оператор».

Серед основних переваг цього статусу, визначених Програмою підтримки, є: отримання автоматичного відшкодування ПДВ; зменшення планових перевірок (не частіше 1 разу на 3 календарних роки, а камеральна перевірка податкової звітності з ПДВ триватиме лише 5 робочих днів); отримання у скорочені терміни податкових консультацій та адмінпослуг.

Подібна практика була й у митній службі України, але на основі бальної оцінки визначались підприємства – резиденти, до товарів і транспортних засобів яких міг би встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення чи які допускалися до електронного декларування тощо (сумлінні підприємства заносились до так званих «білих» чи «зелених» списків).

Прус Л.Р.

ЗРАЗКОВІ ЗАСОБИ ВИМІРЮВАНЬ – див. ЗАСОБИ ВИМІРЮВАНЬ ЗРАЗКОВІ.

ЗРАЗОК-СВІДОК СЕРТИФІКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ (WITNESS-SAMPLE OF CERTIFICATED GOODS) – відібраний за встановленими правилами Системи сертифікації зразок серійної продукції, на яку виданий в установленому порядку сертифікат відповідності.

Орган із сертифікації, що розглядає результати проведених робіт із сертифікації, надсилає до випробувальної лабораторії повідомлення про необхідність пломбування **З.-с.** Пломбування здійснюється за методом, що виключає заміну, підміну чи доступ до продукції без руйнування пломби випробувальної лабораторії, виконується або відповідальною особою органу із сертифікації, або (за рішенням органу) відповідальною особою випробувальної лабораторії, яка проводила заявлені дослідження. Відомості про пломбування **З.-с**. вносяться в «Акт про пломбування та зберігання **З.-с.** продукції за заявкою №___ на сертифікацію продукції». Акт про пломбування та зберігання **З.-с.** із заповненими реквізитами та за наявності усіх підписів та печаток затверджується керівником органу із сертифікації та оформлюється в двох примірниках. Один примірник акта зберігається органом із сертифікації у справі про сертифікацію продукції підприємства-виробника, інший – передається в організацію, яка зберігає **З.-с.**

Місце зберігання **З.-с**. вирішується органом із сертифікації. **З.-с.** зберігається для підтвердження показників продукції (розв'язання спірних проблем тощо), у випадку повторення випробувань. Може зберігатися у випробувальній лабораторії, органі із сертифікації або іншій організації. Термін зберігання **З.-с.** не повинен перевищувати гарантованого терміну придатності продукції.

Після закінчення терміну дії сертифіката відповідності, що оформлюється окремим документом, **З.-с.** повертається заявникові.

Мотюк К.Д.

ЗРАЗОК ПРОМИСЛОВИЙ (INDUSTRIAL SAMPLE) – результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання. **З.п.** – це художнє оздоблення або естетичний компонент виробу. Зразок може містити об'ємні елементи, такі як форма або рельєф поверхні виробу, або елементи в межах однієї площини, такі як малюнок, лінії або кольорове виконання. **З.п.** застосовуються щодо різноманітних промислових виробів і творів ремісничої творчості, таких як прилади і медичне устаткування, годинник, ювелірні вироби та інші предмети розкоші, кухонне начиння, побутові електроприлади, транспортні засоби, архітектурні об'єкти (малі архітектурні форми – в Україні), малюнки на тканині і предмети дозвілля. **З.п.** можуть бути тривимірними, двовимірними і такими, яким притаманні ознаки тривимірних та двовимірних **З.п.**, кожен із яких характеризується певними ознаками.

Для забезпечення охорони відповідно до національного законодавства більшості країн **З.п.** повинен бути привабливим на вигляд. Це означає, що **З.п.** має, перш за все, естетичну природу і не припускає охорони яких-небудь технічних властивостей виробу, частиною якого він є. Згідно із ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки», об'єктом **З.п.** може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб. Не можуть одержати правову охорону: об'єкти, що суперечать публічному порядку, принципам гуманності і моралі; об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди; друкована продукція як така; об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних до них речовин тощо.

Завдяки використанню **З.п.** виріб має зовнішню

і споживацьку привабливість; у результаті, зростає комерційна вартість виробу і вірогідність його реалізації на ринку збуту. Якщо **З.п.** охороняється, власник – фізична або юридична особа, що зареєструвала зразок, забезпечує собі виняткове право на захист від несанкціонованого копіювання або імітації зразка третіми особами. Охорона **З.п.** сприяє економічному розвитку, активізуючи художню творчість у промисловості і виробництві, а також у традиційних сферах мистецтва і художніх промислах. Це сприяє пожвавленню комерційної діяльності і експорту національної продукції. Для отримання патенту на **З.п.** необхідно подати заявку на видачу патенту у Державну службу інтелектуальної власності України (Державна служба) та оплатити офіційний збір за подання заявки. Заявником, може бути фізична особа – резидент України, фізична особа – нерезидент України, також юридична особа – резидент України або юридична особа – нерезидент України. Також заявником можуть виступати одночасно дві і більше фізичних осіб.

Експертиза заявки проводиться ДП «Український інститут промислової власності» на відповідність вимогам, що пред'являються до промислових зразків. Відповідно до вимог при реєстрації, зразок повинен мати ознаки новизни або бути оригінальним володіти новизною або оригінальністю. У різних країнах цим термінам даються різні визначення, і кожна країна може встановити свій порядок реєстрації. Відповідно до ЗУ, **З.п.** визнається новим, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки до Державної служби або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Крім того, у процесі встановлення новизни **З.п.** береться до уваги зміст усіх раніше одержаних Державною службою заявок, за винятком тих, що на зазначену дату вважаються відкликаними, відкликані або за ними Державною службою прийняті рішення про відмову у видачі патентів і вичерпані можливості оскарження таких рішень. За результатами експертизи приймається рішення про реєстрацію та видачу патенту або про відмову в цьому. Після винесення рішення про видачу патенту на **З.п.** необхідно сплатити державне мито за видачу патенту, а також офіційні збори за публікацію про видачу патенту. Після оплати всіх необхідних платежів, Державна служба здійснює публікацію відомостей в офіційному бюлетені і видає патент України на **З.п.** встановленого зразка.

В Україні строк дії патенту на **З.п.** становить 10 років від дати подання заявки до Державної служби і продовжується за клопотанням власника патенту, але не більш як на п'ять років. Патент надає його власнику виключне право: використовувати **З.п.** за своїм розсудом і давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання **З.п.** на підставі ліцензійного договору; передавати право власності на **З.п.** іншій особі; забороняти іншим особам використовувати **З.п.** без його дозволу.

Залежно від конкретного національного законодавства і від самого зразка, **З.п.** може стати об'єктом охорони як твір мистецтва відповідно до законодавства по авторському праву. У деяких країнах охорона одного і того ж об'єкта може здійснюватися паралельно: як промислового зразка і як твору мистецтва. В інших країнах авторське право і охорона **З.п.** взаємно виключають один одного: якщо власник вибирає один варіант охорони, він не може одночасно скористатися іншим. В Україні на твір художнього або прикладного мистецтва можна отримати свідоцтво на твір і патент на **З.п.** – як на виріб. Звичайно охорона **З.п.** обмежується територією країни, в якій надана охорона. У відповідності до Гаагської угоди про міжнародне депонування **З.п.**, адміністративні функції якого виконує Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), заявник може подати заявку на одну міжнародну реєстрацію або у ВОІВ, або в національному відомстві країни-учасниці Угоди. Потім зразку надається охорона в тих країнах-учасницях Угоди, в яких власник бажає її одержати.

Слід зазначити, що МКУ 2012 р. визначає механізм захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України. Так, особа, яка володіє правами на об'єкт права інтелектуальної власності, за наявності підстав вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України можуть бути порушені її права на даний об'єкт, має можливість подати до митних органів заяву про внесення об'єкта до Митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності. Після чого митні органи зобов'язані вживати заходів щодо запобігання переміщення через митний кордон України контрафактних товарів з використанням внесеного до Реєстру об'єкта права інтелектуальної власності. У разі якщо, митний орган на підставі даних Реєстру виявляє ознаки порушення прав інтелектуальної власності щодо товарів, пред'явлених до митного контролю та митного оформлення, їх митне оформлення призупиняється, а товари підлягають розміщенню на складі цього органу.

Арзянцева Д.А.

ЗУСТРІЧНА ЗАКУПІВЛЯ – див. ЗАКУПІВЛЯ ЗУСТРІЧНА.

ЗУСТРІЧНА ЗВІРКА – див. ЗВІРКА ЗУСТРІЧНА.

ЗУСТРІЧНА ТОРГІВЛЯ – див. ТОРГІВЛЯ ЗУСТРІЧНА.

А

10 АБАК (ABACUS)
10 АВАЛЬ (AVAL)
10 АВАНСОВИЙ ПЛАТІЖ – див. ПЛАТІЖ АВАНСОВИЙ
10 АВАНСОВІ ЗАКУПІВЛІ – див. ЗАКУПІВЛІ АВАНСОВІ
10 АВАРІЙНА КАРТА – див. КАРТА АВАРІЙНА
10 АВЕРС (HEAD SIDE)
11 АВІАЦІЙНА ВАНТАЖНА НАКЛАДНА – див. НАКЛАДНА АВІАЦІЙНА ВАНТАЖНА
11 АВІАЦІЙНА ГЕНЕРАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ – див. ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА АВІАЦІЙНА
11 АВІАЦІЙНИЙ ТРАНСПОРТ – див. ТРАНСПОРТ АВІАЦІЙНИЙ
11 АВІЗО (AVISO)
12 АВСТРАЛІЙСЬКА МИТНА ТА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА – див. МИТНИЦЯ АВСТРАЛІЇ
12 АВСТРАЛІЙСЬКИЙ ДОЛАР – див. ДОЛАР АВСТРАЛІЙСЬКИЙ
12 АВТАРКІЯ (AUTARCHY)
12 АВТОМАТ КАЛАШНИКОВА (KALASHNIKOV MACHINE GUN)
13 АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – див. ЄДИНА АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЄАІС ДМСУ)
13 АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ (АСАУР) (AUTOMATED SYSTEM OF RISK ANALYSIS AND MANAGEMENT)
14 АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ «ІНСПЕКТОР-2006» (AUTOMATED SYSTEM OF CUSTOMS CLEARANCE «INSPECTOR 2006»)
15 АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ОБРОБКИ МИТНИХ ДАНИХ (АСОМД) (AUTOMATED CUSTOMS DATA PROCESSING SYSTEM)
15 АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ – див. ТРАНСПОРТ АВТОМОБІЛЬНИЙ
16 АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ (АВТОМОБІЛЬ) – див. ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ АВТОМОБІЛЬНИЙ (АВТОМОБІЛЬ)
16 АВТОНОМІЯ МИТНА (CUSTOMS AUTONOMY)
16 АВТОНОМНЕ МИТО – див. МИТО АВТОНОМНЕ
16 АВТОНОМНИЙ МИТНИЙ ТАРИФ – див. ТАРИФ МИТНИЙ АВТОНОМНИЙ
16 АВТОНОМНІ СТАВКИ МИТА – див. СТАВКИ МИТА АВТОНОМНІ
16 АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР (AEO) (AUTHORISED ECONOMIC OPERATOR – AEO)
17 АВУАРИ (ASSETS)
17 АГЕНТ (ПОСЕРЕДНИК) (AGENT)
17 АГЕНТ З МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ (CUSTOMS CLEARANCE AGENT)
18 АГЕНТ З ОФОРМЛЕННЯ ВАНТАЖУ (CARGO AGENT)
18 АГЕНТ ІЗ РОЗКОМПЛЕКТУВАННЯ (AGENT OF UNPACKAGING)
18 АГЕНТ МОРСЬКИЙ (MARINE AGENT)
19 АГЕНТ ПОДАТКОВИЙ (TAX AGENT)
19 АГЕНТСЬКИЙ ДОГОВІР – див. ДОГОВІР АГЕНТСЬКИЙ
19 АГОРАНОМИ (AGORANOMOS)
20 АДВАЛОРНЕ МИТО – див. МИТО АДВАЛОРНЕ
20 АДМІНІСТРАТИВНА ВЗАЄМНА ДОПОМОГА – див. ДОПОМОГА АДМІНІСТРАТИВНА ВЗАЄМНА
20 АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – див. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА
20 АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ – див. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ
20 АДМІНІСТРАТИВНА ДЕЛІКТНІСТЬ – див. ДЕЛІКТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА
20 АДМІНІСТРАТИВНА ПОСЛУГА – див. ПОСЛУГА АДМІНІСТРАТИВНА
20 АДМІНІСТРАТИВНЕ ЗАТРИМАННЯ – див. ЗАТРИМАННЯ АДМІНІСТРАТИВНЕ
20 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ – див. ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ
20 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ (ПРОСТУПОК) – див. ПРАВОПОРУШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНЕ (ПРОСТУПОК)
20 АДМІНІСТРАТИВНЕ РІШЕННЯ З МИТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ – див. РІШЕННЯ З МИТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНЕ

20 АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ – див. СТЯГНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНЕ
20 АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ – див. СТЯГНЕННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ АДМІНІСТРАТИВНЕ
20 АДМІНІСТРАЦІЯ МИТНА (CUSTOMS ADMINISTRATION)
21 АДМІНІСТРАЦІЯ МИТНИХ ДОХОДІВ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (ADMINISTRATION OF CUSTOMS REVENUE OF THE POLISH–LITHUANIAN COMMONWEALTH)
21 АДМІНІСТРАЦІЯ МОРСЬКОГО ПОРТУ (ADMINISTRATION OF SEAPORT)
22 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ «БОРИСПІЛЬ»» (BORYSPIL INTERNATIONAL AIRPORT)
22 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ГОНКОНГУ» (HONG KONG INTERNATIONAL AIRPORT)
23 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ «ДАЛЛАС/ФОРТ-УЕРТ»» (DALLAS/FORT WORTH INTERNATIONAL AIRPORT)
23 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ДУБАЇ» (DUBAI INTERNATIONAL AIRPOT)
24 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ІМЕНІ ХАРТСФІЛД-ДЖЕКСОНА В АТЛАНТІ» (HARTSFIELD-JACKSON ATLANTA INTERNATIONAL AIRPORT)
24 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ІМЕНІ ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ» (АЕРОПОРТ ФЬЮМІЧІНО) (FIUMICINO-LEONARDO DA VINCI INTERNATIONAL AIRPORT)
24 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ЛОС-АНДЖЕЛЕС» (LOS ANGELES INTERNATIONAL AIRPORT)
25 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ «ЛЬВІВ» ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО» (АЕРОПОРТ «СКНИЛІВ») (LVIV DANYLO HALYTSKYI INTERNATIONAL AIRPORT)
25 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ МАДРИД-БАРАХАС» (MADRID-BARAJAS INTERNATIONAL AIRPORT)
25 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ СІДНЕЙ ІМЕНІ КІНГСФОРДА-СМІТА» (SYDNEY (KINGSFORD-SMITH) INTERNATIONAL AIRPORT)
26 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ СУКАРНО-ХАТТА» (SOEKARNO-HATTA INTERNATIONAL AIRPORT)
26 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ФРАНКФУРТ-НА-МАЙНІ» (FRANKFURT AIRPORT)
26 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ХІТРОУ» (LONDON HEATHROW INTERNATIONAL AIRPORT)
26 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ЧАНГИ» (SINGAPORE CHANGI AIRPORT)
27 АЕРОПОРТ «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ШОУДУ» (БЕЙЖІН КЕПІТАЛ АЕРОПОРТ) (BEIJING CAPITAL INTERNATIONAL AIRPORT)
27 АЕРОПОРТ «ПАРИЖ – ШАРЛЬ-ДЕ-ГОЛЬ» (PARIS CHARLES DE GAULLE AIRPORT)
27 АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ» (АМСТЕРДАМСЬКИЙ АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ») (AMSTERDAM AIRPORT SCHIPHOL)
28 АЕРОПОРТ «ХЕНЕДА» (МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ТОКІО) (TOKYO INTERNATIONAL AIRPORT)
28 АЕРОПОРТ «ЧИКАЗЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ ІМЕНІ О'ХАРА» (CHICAGO O'HARE INTERNATIONAL AIRPORT)
28 АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО (ASIA-PASCIFIC ECONOMIC COOPERATION – APEC)
29 АЗОВ – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АЗОВ»
29 АЙГУНСЬКИЙ ДОГОВІР 1858 РОКУ (THE TREATY OF AIGUN 1858)
29 АКАДЕМІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ACADEMY OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
30 АКВАМАРИН (AQUAMARINE)
31 АКВАРЕЛЬ (WATERCOLOR PAINTING)
31 АКВАТОРІЯ ПОРТУ (PORT WATER AREA)
31 АКОРДЕОН (ACCORDION)
32 АКРЕДИТАЦІЯ (РЕЄСТРАЦІЯ, ОБЛІК) НА МИТНИЦІ (ACCREDITATION (REGISTRATION) AT THE CUSTOMS)
33 АКРЕДИТИВ (LETTER OF CREDIT)
33 АКТ ГЕНЕРАЛЬНИЙ (GENERAL ACT)
33 АКТ КОМЕРЦІЙНИЙ (COMMERCIAL ACT)
34 АКТ НАВІГАЦІЙНИЙ – див. «НАВІГАЦІЙНИЙ АКТ»
34 АКТ ПЕРЕВІРКИ (CERTIFICATE OF INSPECTION)
34 АКТ-ПОВІДОМЛЕННЯ (NOTIFICATION ACT)
34 АКТ ПРИЙМАННЯ-ПЕРЕДАЧІ ТОВАРУ ЗГІДНО ІЗ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИМ ДОГОВОРОМ (ACT OF ACCEPTANCE- DELIVERY OF GOODS ACCORDING TO FOREIGN TRADE AGREEMENT)
34 АКТ ПРИЙМАННЯ-ПЕРЕДАЧІ ТОВАРУ ПЕРЕВІЗНИКОМ (ACT OF ACCEPTANCE-DELIVERY OF GOODS BY CARRIER)
34 АКТИ МОСКОВСЬКОГО ГОСУДАРСТВА (ТОМИ 1, 2) (ACTS OF THE MOSCOW STATE)
35 АКТИВНИЙ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ БАЛАНС – див. БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ АКТИВНИЙ

35 АКТИВНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ – див. ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ АКТИВНИЙ
35 АКЦЕПТ (ACCEPTANCE)
35 АКЦЕПТАНТ (ACCEPTOR)
35 АКЦЕПТНА КОНТОРА – див. КОНТОРА АКЦЕПТНА
35 АКЦЕПТНИЙ КРЕДИТ – див. КРЕДИТ АКЦЕПТНИЙ
35 АКЦЕПТОВАНЕ ПЛАТІЖНЕ ДОРУЧЕННЯ – див. ДОРУЧЕННЯ ПЛАТІЖНЕ АКЦЕПТОВАНЕ
35 АКЦИЗ (EXCISE)
35 АКЦИЗ СПЕЦИФІЧНИЙ (SPECIFIC EXCISE)
35 АКЦИЗ УНІВЕРСАЛЬНИЙ (UNIVERSAL EXCISE)
37 АКЦИЗНА МАРКА – див. МАРКА АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ
37 АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК – див. ПОДАТОК АКЦИЗНИЙ
37 АКЧЕ (АКСНЕ)
37 АЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ – див. НАПОЇ АЛКОГОЛЬНІ
37 АЛМАЗ (DIAMOND)
38 АЛЬМАНДИН (ALMANDINE)
38 АМЕРИКАНСЬКА ТОРГОВЕЛЬНА ПАЛАТА В УКРАЇНІ (AMERICAN CHAMBER OF COMMERCE IN UKRAINE – ACC in Ukraine)
39 АМЕТИСТ (AMETHYST)
40 АМСТЕРДАМСЬКИЙ АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ» – див. АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ» (АМСТЕРДАМСЬКИЙ АЕРОПОРТ «СХІПГОЛ»)
40 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РИЗИКІВ (RISK ANALYSIS AND ASSESMENT)
41 АНАЛІЗАТОР ГАЗОВИХ СУМІШЕЙ ТИПУ «ЕЛЕКТРОННИЙ НІС» З АВТОМАТИЗОВАНОЮ СИСТЕМОЮ ІНЖЕКЦІЇ АНАЛІЗУ («ELECTRONIC NOSE» GAS MIXTURE ANALYZER WITH AUTOMATIC SYSTEM OF INJECTION ANALYSIS)
41 АНАЛОГИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН (ANALOGUES OF NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES)
41 АНАЛОГІЧНИЙ ТОВАР – див. ТОВАРИ ПОДІБНІ (АНАЛОГІЧНІ)
41 АНГІЛЬЯ – див. ЗОНА ОФШОРНА АНГІЛЬЯ
41 АНГЛІЙСЬКИЙ ФУНТ СТЕРЛІНГІВ – див. ФУНТ СТЕРЛІНГІВ АНГЛІЙСЬКИЙ
41 АНДОРРА – див. ЗОНА ОФШОРНА АНДОРРА
41 АНДСЬКЕ СПІВТОВАРИСТВО (ANDEAN COMMUNITY – AC)
43 АНКЛАВ МИТНИЙ (CUSTOMS ENCLAVE)
43 АНТИГУА І БАРБУДА – див. ЗОНА ОФШОРНА АНТИГУА І БАРБУДА
43 АНТИДЕМПІНГОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО – див. ЗАКОНОДАВСТВО АНТИДЕМПІНГОВЕ
43 АНТИДЕМПІНГОВЕ МИТО – див. МИТО АНТИДЕМПІНГОВЕ
43 АНТИДЕМПІНГОВІ ЗАХОДИ – див. ЗАХОДИ АНТИДЕМПІНГОВІ
43 АНТИКВАРІАТ (ANTIQUE)
44 АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО – див. ЗАКОНОДАВСТВО АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНЕ
44 АНУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗІЇ (CANCELLATION OF LICENCE)
45 АПОСТОЛ ДАНИЛО ПАВЛОВИЧ (APOSTOL DANYLO PAVLOVYCH)
46 АПОСТОЛ МАТФЕЙ (МАТВІЙ) (APOSTLE MATTHEW)
46 АПОФІКА, АПОТЕКА (APOTHECA)
47 АРАБСЬКА ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (GREAT ARAB FREE TRADE AREA – GAFTA)
48 АРЕШТ МАЙНА (ARREST OF PROPERTY)
48 АРИСТОПІЛІТИ (ARISTOPYLEITAI)
49 АРТЕФАКТ (ARTIFACT)
49 АРТИКУЛ ТОВАРУ (PRODUCT IDENTIFICATION NUMBER)
50 АРУБА – див. ЗОНА ОФШОРНА АРУБА
50 АРУШСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ (ARUSHA DECLARATION OF THE WORLD CUSTOM ORGANIZATION)
50 АРХОНТИ (ARCHONS)
50 АСОЦІАЦІЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ІМПОРТЕРІВ ТА ДИЛЕРІВ ВСЕУКРАЇНСЬКА – див. ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ІМПОРТЕРІВ ТА ДИЛЕРІВ
51 АСОЦІАЦІЯ КРАЇН ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ (ASSOCIATION OF SOUTHEAST ASIAN NATIONS – ASEAN)
51 АСОЦІАЦІЯ МИТНИХ БРОКЕРІВ УКРАЇНИ (ASSOCIATION OF CUSTOMS BROKERS OF UKRAINE)
52 АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВІЗНИКІВ УКРАЇНИ (АсМАП) (ASSOCIATION OF INTERNATIONAL ROAD CARRIERS OF UKRAINE – AsMAP UA)
53 АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКСПЕДИТОРІВ УКРАЇНИ (ASSOCIATION OF INTERNATIONAL FREIGHT FORWARDERS OF UKRAINE)
54 АСОЦІАЦІЯ «УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВОЇ ПАЛАТИ» (ASSOCIATION «UKRAINIAN NATIONAL COMMITTEE OF THE INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE» – ICC UKRAINE)
54 АСОЦІАЦІЯ УКРЗОВНІШТРАНС (UKRAINIAN FOREIGN TRANSPORT (UFT) ASSOCIATION)
55 АСТИНОМИ (ASTYNOMY)

56 АТАШЕ МИТНИЙ (CUSTOMS ATTACHÉ)
56 АТЕЛІЯ (ATELIA)
56 АТЕСТАЦІЙНИЙ (ФОРМУЛЯРНИЙ) СПИСОК ПРАЦІВНИКА РОСІЙСЬКОЇ МИТНИЦІ (ATTESTATION (FORMULARY) LIST OF CUSTOMS OFFICIALS OF RUSSIA)
57 АТЕСТАЦІЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (PERFORMANCE EVALUATION OF CUSTOMS OFFICIALS OF UKRAINE)
57 АТИПОВА ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ АТИПОВА
57 АТРИБУТИКА МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ATTRIBUTES OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
58 АТРИБУЦІЯ (ATTRIBUTION)
58 АУДИТ (AUDIT)
59 АУДИТ МИТНИЙ (CUSTOMS AUDIT)
60 АУДИТ МИТНИЙ ПОПЕРЕДНІЙ (PRELIMINARY CUSTOMS AUDIT)
60 АУДИТ ПОСТМИТНИЙ – див. ПОСТАУДИТ МИТНИЙ
60 АУДИТОР (AUDITOR)
61 АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ТВІР – див. ТВІР АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ
61 АУКЦІОН (AUCTION)
62 АУКЦІОН МИТНИЙ (CUSTOMS AUCTION)
63 АФРИКАНСЬКИЙ СОЮЗ (AFRICAN UNION – AU)

Б

65 БАГАЖ (LUGGAGE/BAGGAGE)
65 БАГАЖ НЕСУПРОВОДЖУВАНИЙ (UNACCOMPANIED LUGGAGE)
65 БАГАЖ СУПРОВОДЖУВАНИЙ (ACCOMPANIED LUGGAGE)
66 БАГАЖ, ЩО ВІДСТАВ ВІД ГРОМАДЯНИНА (BAGGAGE LEFT BEHIND THE CITIZEN)
66 БАГАМСЬКІ ОСТРОВИ – див. ЗОНА ОФШОРНА БАГАМСЬКІ ОСТРОВИ
66 БАГАТОСТОРОННІ ТОРГОВЕЛЬНІ ПЕРЕГОВОРИ – див. ПЕРЕГОВОРИ ТОРГОВЕЛЬНІ БАГАТОСТОРОННІ
66 БАЗИСНА ЦІНА – див. ЦІНА БАЗИСНА
66 БАЗИСНІ УМОВИ ПОСТАВКИ – див. УМОВИ ПОСТАВКИ БАЗИСНІ
66 БАЗОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ (BAZOVSKYY VOLODYMYR MYKOLAYOVYCH)
67 БАКТЕРІОЛОГІЧНА (БІОЛОГІЧНА) ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ БАКТЕРІОЛОГІЧНА (БІОЛОГІЧНА)
67 БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ (FOREIGN TRADE BALANCE)
68 БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ АКТИВНИЙ (ACTIVE FOREIGN TRADE BALANCE)
68 БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ ПАСИВНИЙ (PASSIVE FOREIGN TRADE BALANCE)
68 БАЛАНС КРАЇНИ ПЛАТІЖНИЙ (COUNTRY'S BALANCE OF PAYMENT)
69 БАЛАНСИ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ (BALANCES OF INTERNATIONAL PAYMENTS)
69 БАЛКЕР (BULKER)
70 БАЛТІЙСЬКА МИТНА КРЕЙСЕРСЬКА ФЛОТИЛІЯ (BALTIC CUSTOMS CRUISING FLEET)
70 БАНДУРА (BANDURA)
71 БАНК (BANK)
71 БАНК ДЕКЛАРАНТА УПОВНОВАЖЕНИЙ (AUTHORIZED BANK OF DECLARANT)
72 БАНКІВСЬКА ГАРАНТІЯ – див. ГАРАНТІЯ БАНКІВСЬКА
72 БАНКІВСЬКІ МЕТАЛИ – див. МЕТАЛИ БАНКІВСЬКІ
72 БАРБАДОС – див. ЗОНА ОФШОРНА БАРБАДОС
72 БАРЕЛЬЄФ (BAS-RELIEF)
72 БАР'ЄР МИТНИЙ (CUSTOMS BARRIER)
73 БАР'ЄР ТАРИФНИЙ (TARIFF BARRIER)
73 БАР'ЄРИ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL BARRIERS)
74 БАР-КОД (BARCODE)
75 БАРТЕР (BARTER)
76 БАРТЕРНІ ОПЕРАЦІЇ В ГАЛУЗІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – див. ОПЕРАЦІЇ БАРТЕРНІ В ГАЛУЗІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
76 БАСКАК (BASKAK)
76 БАТЬКИ МІСТА (FATHERS OF THE CITY)
76 БАХРЕЙН – див. ЗОНА ОФШОРНА БАХРЕЙН
76 БЕЗВАЛЮТНИЙ ОБМІН – див. ОБМІН БЕЗВАЛЮТНИЙ
76 БЕЗДОКУМЕНТНИЙ ВАГОН – див. ВАГОН БЕЗДОКУМЕНТНИЙ
76 БЕЗДОКУМЕНТНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ БЕЗДОКУМЕНТНИЙ
76 «БЕЗМИТНА ТОРГІВЛЯ» (DUTY-FREE TRADE)
77 БЕЗМИТНЕ ВВЕЗЕННЯ – див. ВВЕЗЕННЯ БЕЗМИТНЕ
77 БЕЗМИТНІ ПРИВІЛЕЇ – див. ПРИВІЛЕЇ БЕЗМИТНІ
77 БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНА (ECONOMIC SECURITY)
77 БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНА УКРАЇНИ (ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE)
78 БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНА (INFORMATION SECURITY)
78 БЕЗПЕКА МИТНА (CUSTOMS SECURITY)
79 БЕЗПЕКА ФІНАНСОВА (FINANCIAL SECURITY)
80 БЕЗПЕКОСПРОМОЖНІСТЬ МИТНА (ABILITY TO CUSTOMS SECURITY)
80 БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВОГО ПРОДУКТУ (FOOD SAFETY)

80 БЕЗПОСЕРЕДНЄ ВІДВАНТАЖЕННЯ – див. ВІДВАНТАЖЕННЯ ПРЯМЕ (ПРЯМЕ ТРАНСПОРТУВАННЯ)
80 БЕЗПОСЕРЕДНЯ ЗАКУПІВЛЯ – див. ЗАКУПІВЛЯ БЕЗПОСЕРЕДНЯ
80 БЕЗУМОВНІ ПОДРАЗНИКИ – див. ПОДРАЗНИКИ БЕЗУМОВНІ
80 БЕЗУМОВНІ РЕФЛЕКСИ – див. РЕФЛЕКСИ БЕЗУМОВНІ
80 БЕЙРУТ – див. ПОРТ БЕЙРУТ
80 БЕЛІЗ (РАНІШЕ – БРИТАНСЬКИЙ ГОНДУРАС) – див. ЗОНА ОФШОРНА БЕЛІЗ
80 БЕЛЬ (BEL)
81 БЕЛЬГІЙСЬКА ВІВЧАРКА – див. ВІВЧАРКА БЕЛЬГІЙСЬКА
81 БЕНЕФІЦІАР БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ (BENEFICIARY OF CHARITABLE ASSISTANCE)
81 БЕНІЛЮКС (BENELUX)
82 БЕРБОУТ-ЧАРТЕР (BAREBOAT CHARTER)
82 БЕРЕГОВЕ ПРАВО – див. ПРАВО БЕРЕГОВЕ
82 БЕРЕЖНЕ МИТО – див. МИТО БЕРЕЖНЕ
82 БЕРИЛ (BERYL)
82 БЕРМУДСЬКІ ОСТРОВИ – див. ЗОНА ОФШОРНА БЕРМУДСЬКІ ОСТРОВИ
82 БИРКА (LABEL)
83 «БІЛЕ СОНЦЕ ПУСТЕЛІ» («WHITE SUN OF THE DESERT»)
84 «БІЛИЙ СПИСОК» («WHITE LIST» OF ENTERPRISES)
84 БІЛОУС ІГОР ОЛЕГОВИЧ (BILOUS IGOR OLEGOVYCH)
85 БІНОКЛЬ УНІВЕРСАЛЬНИЙ «NIKON ACTION EX 12X50 CF» – див. СИСТЕМИ ВІЗУАЛЬНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ, ОПТИЧНІ ПРИСТРОЇ ТА ПРИЛАДИ
85 БІРЮЗА (TURQUOISE)
85 БЛАГА ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ (PERSONAL NON-PROPERTY AMENITIES)
86 БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ – див. ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНА
86 БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ – див. ОРГАНІЗАЦІЯ БЛАГОДІЙНА
86 БЛАНК МИТНОГО ДОКУМЕНТА (CUSTOMS DOCUMENT FORM)
86 БЛЄКЛОВ ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ (BLIEKLOV VASYL IVANOVYCH)
86 БЛОКАДА КОНТИНЕНТАЛЬНА – див. КОНТИНЕНТАЛЬНА БЛОКАДА
87 БЛОКАДА МИТНА (CUSTOMS BLOCKADE)
87 БЛОКАДА ФІНАНСОВА (FINACIAL BLOCKADE)
87 БОГОЛЄПОВ МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ (BOGOLIEPOV MYKHAILO IVANOVYCH)
88 БОДМЕРЕЯ (BOTTOMRY, BOTTOMAGE)
88 БОЙОВІ ПРИПАСИ – див. ПРИПАСИ БОЙОВІ
88 БОКС ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ОГЛЯДУ (BOX FOR IN-DEPTH INSPECTION)
88 БОНДОВИЙ СКЛАД – див. СКЛАД БОНДОВИЙ
88 БОНДОВІ ВАНТАЖІ – див. ВАНТАЖІ БОНДОВІ
88 БОНІФІКАЦІЯ (BONIFICATION)
88 БОРГ МИТНИЙ (CUSTOMS DEBT)
88 БОРДЕРО (BORDERO)
88 БОРДО – див. ПОРТ БОРДО
89 БОРЖНИК (DEBTOR)
89 БОРТОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ ПОВІТРЯНОГО СУДНА – див. ДОКУМЕНТАЦІЯ БОРТОВА ПОВІТРЯНОГО СУДНА
89 БОРТОВИЙ РЕЄСТРАТОР (САМОПИСЕЦЬ) – див. РЕЄСТРАТОР БОРТОВИЙ (САМОПИСЕЦЬ)
89 БОЯРОВ ВІТАЛІЙ КОСТЯНТИНОВИЧ (BOIAROV VITALII KOSTIANTYNOVYCH)
90 БРАЖНЕ МИТО – див. МИТО МЕДОВЕ (БРАЖНЕ МИТО)
90 БРАСЛЕТ (BRACELET)
90 БРИТАНСЬКІ ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ – див. ЗОНА ОФШОРНА БРИТАНСЬКІ ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ
90 БРІК/БРІКС (BRIC/BRICS)
91 БРОКЕР (BROKER)
92 БРОКЕР МИТНИЙ (CUSTOMS BROKER)
92 БРОКЕРСЬКА ВИНАГОРОДА – див. ВИНАГОРОДА БРОКЕРСЬКА
92 БРОШКА (BROOCH)
93 «БРУДНІ» ГРОШІ – див. ГРОШІ «БРУДНІ»
93 БРУТТО ВАГА – див. ВАГА БРУТТО
93 БРУТТО-РЕЄСТРОВИЙ ТОННАЖ – див. ТОННАЖ БРУТТО-РЕЄСТРОВИЙ
93 БРЮССЕЛЬСЬКА МИТНА НОМЕНКЛАТУРА (BRUSSELS TARIFF NOMENCLATURE)
93 БРЮССЕЛЬСЬКА ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА (BRUSSELS TRADE NOMENCLATURE)
94 БУЛОТІР (BOULEUTERION)
94 БУНГЕ МИКОЛА ХРИСТИЯНОВИЧ (ХРИСТОФОРОВИЧ) (BUNHE MYKOLA KHRYSTYIANOVYCH (HRISTOFOROVYCH))
95 БУРШТИН (AMBER)
95 БЮЛЕТЕНЬ КУРСІВ ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ (EXCHANGE RATE BULLETIN)

В

96 ВАГА БРУТТО (GROSS WEIGHT)
96 ВАГА НЕТТО (NET WEIGHT)
96 ВАГИ КРАНОВІ TIGRIP TKA/TWF (TIGRIP TKA/TWF CRANE SCALES)
96 ВАГОВЕ МИТО – див. МИТО ВАГОВЕ
96 ВАГОВИЙ СЕРТИФІКАТ – див. СЕРТИФІКАТ ВАГОВИЙ
96 ВАГОВИЙ СЕРТИФІКАТ ІНТЕРМОДАЛЬНИЙ ВАНТАЖОВІДПРАВНИКА – див. СЕРТИФІКАТ ВАГОВИЙ ІНТЕРМОДАЛЬНИЙ ВАНТАЖОВІДПРАВНИКА

96 ВАГОН БЕЗДОКУМЕНТНИЙ (NON-DOCUMENTARY WAGON)
97 ВАГОН ЗАЛІЗНИЧНИЙ (RAILWAY WAGON)
97 ВАГОН-ПЛАТФОРМА (OPEN FREIGHT CAR)
98 ВАГОННА ВІДПРАВКА – див. ВІДПРАВКА ВАГОННА
98 ВАГОНО-ГОДИНА (FREIGHT CAR-HOUR)
98 ВАГОНО-КІЛОМЕТР (FREIGHT CAR-KILOMETER)
98 ВАЛОВА МІСТКІСТЬ СУДНА – див. МІСТКІСТЬ СУДНА ВАЛОВА
98 ВАЛЬВАЦІЯ (VALUATION)
98 ВАЛЮТА (CURRENCY)
99 ВАЛЮТА ВЕКСЕЛЯ (BILL CURRENCY)
99 ВАЛЮТА ВІЛЬНО КОНВЕРТОВАНА (FULLY CONVERTIBLE CURRENCY)
99 ВАЛЮТА ІНОЗЕМНА (FOREIGN CURRENCY)
99 ВАЛЮТА КРЕДИТУ (CREDIT CURRENCY)
100 ВАЛЮТА НАЦІОНАЛЬНА (NATIONAL CURRENCY)
100 ВАЛЮТА НЕКОНВЕРТОВАНА (ЗАМКНУТА) (INCONVERTIBLE CURRENCY)
100 ВАЛЮТА ПАРАЛЕЛЬНА (PARALLEL CURRENCY)
100 ВАЛЮТА ПЛАТЕЖУ (CURRENCY OF PAYMENT)
101 ВАЛЮТА РЕЗЕРВНА (RESERVE CURRENCY)
102 ВАЛЮТА УГОДИ (ПРАВОЧИНУ) (CURRENCY OF TRANSACTION)
102 ВАЛЮТА УКРАЇНИ (CURRENCY OF UKRAINE)
103 ВАЛЮТА ЧАСТКОВО КОНВЕРТОВАНА (PARTIALLY CONVERTIBLE CURRENCY)
103 ВАЛЮТНЕ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ – див. ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ВАЛЮТНЕ
103 ВАЛЮТНИЙ ДЕМПІНГ – див. ДЕМПІНГ ВАЛЮТНИЙ
103 ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ВАЛЮТНИЙ
103 ВАЛЮТНИЙ КУРС – див. КУРС ВАЛЮТНИЙ
103 ВАЛЮТНИЙ РИЗИК – див. РИЗИК ВАЛЮТНИЙ
103 ВАЛЮТНІ ОБМЕЖЕННЯ – див. ОБМЕЖЕННЯ ВАЛЮТНІ
103 ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ – див. ОПЕРАЦІЇ ВАЛЮТНІ
103 ВАЛЮТНІ УМОВИ КОНТРАКТУ – див. УМОВИ КОНТРАКТУ ВАЛЮТНІ
103 ВАЛЮТНІ ЦІННОСТІ – див. ЦІННОСТІ ВАЛЮТНІ
104 ВАНТАЖ (CARGO)
104 ВАНТАЖ БЕЗДОКУМЕНТНИЙ (NON-DOCUMENTARY CARGO)
105 ВАНТАЖ БОНДОВИЙ – див. ВАНТАЖІ БОНДОВІ
105 ВАНТАЖ ВЕЛИКОВАГОВИЙ (OVERSIZE BAGGAGE)
105 ВАНТАЖ ВИВАНТАЖЕНИЙ (UNLOADED CARGO)
106 ВАНТАЖ ВОЛОГИЙ (WET CARGO)
106 ВАНТАЖ ВТРАЧЕНИЙ (LOST CARGO)
107 ВАНТАЖ ГЕНЕРАЛЬНИЙ (GENERAL CARGO)
107 ВАНТАЖ ДИПЛОМАТИЧНИЙ (DIPLOMATIC CARGO)
107 ВАНТАЖ ЕКСПРЕС-ПЕРЕВІЗНИКА (CARGO OF EXPRESS CARRIER)
107 ВАНТАЖ ЗАСЛАНИЙ (ASTRAY FREIGHT)
107 ВАНТАЖ ЗМІШАНИЙ (MIXED CARGO)
107 ВАНТАЖ ЗНАЙДЕНИЙ (FOUND CARGO)
108 ВАНТАЖ ЗОВНІШНЬОТОРГОВИЙ (FOREIGN TRADE CARGO)
108 ВАНТАЖ КОНСОЛІДОВАНИЙ (CONSOLIDATED CARGO)
108 ВАНТАЖ КОШТОВНИЙ (EXPENSIVE CARGO)
109 ВАНТАЖ ЛЕГКОВАГОВИЙ (LIGHTWEIGHT CARGO)
109 ВАНТАЖ НЕБЕЗПЕЧНИЙ (DANGEROUS CARGO)
109 ВАНТАЖ НЕГАБАРИТНИЙ (OVERSIZED CARGO)
110 ВАНТАЖ ОБ'ЄДНАНИЙ (JOINT CARGO)
110 ВАНТАЖ, ПОМИЛКОВО МАРКОВАНИЙ (MISLABELED CARGO)
110 ВАНТАЖ ТРАНЗИТНИЙ (TRANSIT CARGO)
111 ВАНТАЖ ТРАНСФЕРНИЙ (TRANSFER CARGO)
111 ВАНТАЖ ШВИДКОПСУВНИЙ (PERISHABLE CARGO)
112 ВАНТАЖ, ЩО СИЛЬНО ТХНЕ (CARGO WITH STRONG OR BAD SMELL)
112 ВАНТАЖІ БОНДОВІ (BONDED CARGO)
112 ВАНТАЖІ, ВВЕЗЕНІ ДЛЯ СПОРТИВНИХ ЦІЛЕЙ (GOODS IMPORTED FOR SPORTS PURPOSES)
113 ВАНТАЖІ, ВВЕЗЕНІ У РАМКАХ ТОРГОВОЇ ОПЕРАЦІЇ (GOODS IMPORTED IN A BUSINESS TRANSACTION)
113 ВАНТАЖІ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ЦІЛЕЙ (GOODS FOR REPRESENTATION PURPOSES)
113 ВАНТАЖІ З ДОПОМОГОЮ (RELIEF CONSIGNMENT)
114 ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ – див. КАРГОМАНІФЕСТ (ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ)
114 ВАНТАЖНА КНИГА – див. КНИГА ВАНТАЖНА
114 ВАНТАЖНА МАРКА – див. МАРКА ВАНТАЖНА
114 ВАНТАЖНА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ (ВМД) – див. ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ВАНТАЖНА (ВАНТАЖНА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ – ВМД)
114 ВАНТАЖНЕ ВІДПРАВЛЕННЯ – див. ВІДПРАВЛЕННЯ ВАНТАЖНЕ
114 ВАНТАЖНЕ ПОВІТРЯНЕ СУДНО – див. СУДНО ПОВІТРЯНЕ ВАНТАЖНЕ

114 ВАНТАЖНИЙ ВІДСІК – див. ВІДСІК ВАНТАЖНИЙ
114 ВАНТАЖНИЙ ЗБІР – див. ЗБІР ВАНТАЖНИЙ
114 ВАНТАЖНИЙ МАНІФЕСТ – див. МАНІФЕСТ ВАНТАЖНИЙ
114 ВАНТАЖНИЙ МИТНИЙ КОМПЛЕКС (ВМК) – див. КОМПЛЕКС МИТНИЙ ВАНТАЖНИЙ (ВАНТАЖНИЙ МИТНИЙ КОМПЛЕКС – ВМК)
114 ВАНТАЖНИЙ ТРАНСФЕРНИЙ МАНІФЕСТ – див. МАНІФЕСТ ВАНТАЖНИЙ ТРАНСФЕРНИЙ
114 ВАНТАЖНІ ДОКУМЕНТИ – див. ДОКУМЕНТИ ВАНТАЖНІ
114 ВАНТАЖНІ-ІМР КОДИ – див. КОДИ ВАНТАЖНІ-ІМР
114 ВАНТАЖНІ ОПЕРАЦІЇ – див. ОПЕРАЦІЇ ВАНТАЖНІ
114 ВАНТАЖНО-ПАСАЖИРСЬКЕ СУДНО – див. СУДНО ВАНТАЖНО-ПАСАЖИРСЬКІ
114 ВАНТАЖОБАГАЖ (FREIGHT BAGGAGE)
114 ВАНТАЖОВІДПРАВНИК (CONSIGNOR)
115 ВАНТАЖОВІДПРАВНИК УПОВНОВАЖЕНИЙ (AUTHORIZED CONSIGNOR)
115 ВАНТАЖООДЕРЖУВАЧ (CONSIGNEE)
115 ВАНТАЖООДЕРЖУВАЧ УПОВНОВАЖЕНИЙ (AUTHORIZED CONSIGNEE)
116 ВАНУАТУ – див. ЗОНА ОФШОРНА ВАНУАТУ
116 ВАРТА КОРЧЕМНА (KORCHEMNA VARTA (GUARD FOR COMBATTING SMUGGLING AND ILLICIT MANUFACTURE OF EXCISABLE GOODS))
116 ВАРТА МИТНА (CUSTOMS GUARD)
117 ВАРТА МИТНА МОРСЬКА (MARINE CUSTOMS GUARD)
118 ВАРТІСТЬ І ФРАХТ (...НАЗВА ПОРТУ ПРИЗНАЧЕННЯ) – див. ПОСТАВКА НА УМОВАХ «ВАРТІСТЬ І ФРАХТ (...НАЗВА ПОРТУ ПРИЗНАЧЕННЯ)»
118 ВАРТІСТЬ МИТНА (CUSTOMS VALUE)
119 ВАРТІСТЬ ТОВАРУ СТАТИСТИЧНА (STATISTICAL VALUE OF GOODS)
120 ВАРТІСТЬ ТОВАРУ ФАКТУРНА (INVOICE VALUE OF GOODS)
120 ВАРТІСТЬ, СТРАХУВАННЯ І ФРАХТ (...НАЗВА ПОРТУ ПРИЗНАЧЕННЯ) – див. ПОСТАВКА НА УМОВАХ «ВАРТІСТЬ, СТРАХУВАННЯ І ФРАХТ (...НАЗВА ПОРТУ ПРИЗНАЧЕННЯ)»
120 ВАССЕНААРСЬКА ДОМОВЛЕНІСТЬ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ ТА ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВІД 1 ЛИПНЯ 1996 РОКУ (WASSENAAR ARRANGEMENT ON EXPORT CONTROLS FOR CONVENTIONAL ARMS AND DUAL-USE GOODS AND TECHNOLOGIES OF JULY 1, 1996)
121 ВВЕЗЕННЯ (IMPORT)
122 ВВЕЗЕННЯ БЕЗМИТНЕ (DUTY-FREE IMPORT)
122 ВВЕЗЕННЯ В УКРАЇНУ, ВИВЕЗЕННЯ З УКРАЇНИ ТА ТРАНЗИТ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ (IMPORTATION INTO UKRAINE, EXPORTATION FROM UKRAINE AND TRANSIT OF MEDICINES)
123 ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ВЛАСНОГО СПОЖИВАННЯ – див. ПОРЯДОК ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ВЛАСНОГО СПОЖИВАННЯ
123 ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТОВАРІВ ТИМЧАСОВЕ ТА З МЕТОЮ ТРАНЗИТУ (TEMPORARY IMPORTATION OF GOODS AND MOVEMENT OF GOODS IN TRANSIT BY CITIZENS INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE)
124 ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ОСОБИСТОГО КОРИСТУВАННЯ ТИМЧАСОВЕ (TEMPORARY IMPORTATION OF VEHICLES FOR PERSONAL USE BY CITIZENS INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE)
125 ВВЕЗЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ (IMPORT OF CULTURAL VALUABLES)
125 ВВЕЗЕННЯ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ, ВИВЕЗЕННЯ З ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ТРАНЗИТ ТЕРИТОРІЄЮ УКРАЇНИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ПРЕКУРСОРІВ (IMPORTATION INTO UKRAINE, EXPORTATION FROM UKRAINE AND TRANSIT OF NARCOTICS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES OR PRECURSORS)
126 ВВЕЗЕННЯ (ПЕРЕСИЛАННЯ) ГРОМАДЯНАМИ ТОВАРІВ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ (IMPORTATION (CARRIAGE) OF GOODS BY CITIZENS INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE)
127 ВВЕЗЕННЯ УМОВНО-БЕЗМИТНЕ (CONDITIONALLY DUTY-FREE IMPORTATION)
127 ВЕКСЕЛЕДАВЕЦЬ (PROMISOR)
128 ВЕКСЕЛЕДЕРЖАТЕЛЬ (PROMISEE)
128 ВЕКСЕЛЬ (BILL)
129 ВЕКСЕЛЬ ПОДАТКОВИЙ (TAX BILL)
129 ВЕКША (ВЕВЕРИЦЯ АБО ВІВЕРИЦЯ, БІЛКА) (VEKSHA)
130 ВЕЛИКОВАГОВИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ВЕЛИКОВАГОВИЙ
130 ВЕНДОРЛІЗ (VENDOR-LEASE)

130 ВЕНТСПІЛСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ ПОРТ – див. ПОРТ «ВЕНТСПІЛСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ ПОРТ»
130 ВЕРЕЩАГІН ПАВЛО АРТЕМОВИЧ (VERESHCHAHIN PAVLO ARTEMOVYCH)
130 ВЕРИФІКАЦІЯ (VERIFICATION)
131 ВЕРИФІКАЦІЯ СЕРТИФІКАТІВ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ З УКРАЇНИ (VERIFICATION OF CERTIFICATES OF ORIGIN FROM UKRAINE)
131 ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ (THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE / PARLIAMENT OF UKRAINE)
133 ВЕТЕРИНАРНА ТА ФІТОСАНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНИ – див. ДЕРЖАВНА ВЕТЕРИНАРНА ТА ФІТОСАНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
133 ВЕТЕРИНАРНЕ СВІДОЦТВО – див. СВІДОЦТВО ВЕТЕРИНАРНЕ
133 ВЕТЕРИНАРНІ ДОКУМЕНТИ – див. ДОКУМЕНТИ ВЕТЕРИНАРНІ
133 ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ
133 ВЗАЄМНА АДМІНІСТРАТИВНА ДОПОМОГА – див. ДОПОМОГА АДМІНІСТРАТИВНА ВЗАЄМНА
133 ВЗАЄМНИЙ НУЛЬОВИЙ ПІДХІД («НУЛЬ-НА-НУЛЬ») – див. ПІДХІД ВЗАЄМНИЙ НУЛЬОВИЙ («НУЛЬ-НА-НУЛЬ»)
133 ВЗАЄМОДІЯ МИТНИХ ОРГАНІВ З ОРГАНАМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ (INTERACTION OF CUSTOMS AUTHORITIES WITH BORDER AUTHORITIES)
134 ВЗЯТТЯ ПРОБ (ЗРАЗКІВ) ТОВАРІВ – див. ПОРЯДОК ВЗЯТТЯ ПРОБ (ЗРАЗКІВ) ТОВАРІВ
134 ВИБІРКОВІСТЬ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (SELECTIVITY OF CUSTOMS CONTROL)
134 ВИБУХОВІ ПРИСТРОЇ – див. ПРИСТРОЇ ВИБУХОВІ
134 ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ – див. РЕЧОВИНИ ВИБУХОВІ
134 ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ ІНІЦІЮЮЧІ – див. РЕЧОВИНИ ВИБУХОВІ ІНІЦІЮЮЧІ
134 ВИВАНТАЖЕНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ВИВАНТАЖЕНИЙ
134 ВИВЕЗЕННЯ (EXPORTATION)
134 ВИВЕЗЕННЯ КАПІТАЛУ (EXPORT OF CAPITAL)
135 ВИВЕЗЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ (EXPORT OF CULTURAL VALUES)
135 ВИВЕЗЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ТИМЧАСОВЕ (TEMPORARY EXPORT OF CULTURAL VALUES)
136 ВИВЕЗЕННЯ (ПЕРЕСИЛАННЯ) ГРОМАДЯНАМИ ТОВАРІВ ЗА МЕЖІ МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (IMPORTATION (CARRIAGE) OF GOODS BY CITIZENS OUT OF THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE)
137 ВИВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЗА МЕЖІ МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (EXPORT OF GOODS AND VEHICLES OUT OF THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE)
138 ВИВІЗНЕ МИТО – див. МИТО ВИВІЗНЕ
138 ВИВІЗНІ (ЕКСПОРТНІ) ПРЕМІЇ – див. ПРЕМІЇ ВИВІЗНІ (ЕКСПОРТНІ)
138 ВИГОДОНАБУВАЧ (BENEFICIARY)
138 ВИГОДОТРАНСПОРТУЮЧИЙ СУБ'ЄКТ – див. «ТРАНЗИТЕР» (ВИГОДОТРАНСПОРТУЮЧИЙ СУБ'ЄКТ)
138 ВИГОДОФОРМУЮЧИЙ СУБ'ЄКТ – див. «ПОДАТКОВА ЯМА» (ВИГОДОФОРМУЮЧИЙ СУБ'ЄКТ)
138 ВИДАННЯ ДМСУ ОФІЦІЙНЕ (OFFICIAL PUBLICATION OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
138 ВИДАННЯ МІНДОХОДІВ ОФІЦІЙНЕ ДРУКОВАНЕ (OFFICIAL PRINTED PUBLICATION OF THE MINISTRY OF REVENUE AND DUTIES OF UKRAINE)
139 ВИДИ МИТА У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ – див. МИТО У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ
139 ВИДИ МИТА У КИЇВСЬКІЙ РУСІ – див. МИТО У КИЇВСЬКІЙ РУСІ
139 ВИДИ МИТА ОСОБЛИВІ (SPECIAL TYPES OF DUTIES)
139 ВИДИ МИТНОГО ТАРИФУ (TYPES OF CUSTOMS TARIFF)
140 ВИДИ СТАВОК МИТА ЗА СПОСОБОМ НАРАХУВАННЯ (TYPES OF DUTY RATES ACCORDING TO THE WAY OF CHARGING)
140 ВИДИ СТЯГНЕНЬ, ЯКІ НАКЛАДАЮТЬСЯ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (TYPES OF PENALTIES IMPOSED FOR VIOLATION OF CUSTOMS RULES)
141 ВИЗНАННЯ МИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (ACCEPTANCE OF TARIFF PROTECTION)
141 ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ (DETERMINATION OF THE COUNTRY OF ORIGIN OF GOODS)
142 ВИКЛИК МИТНИЙ (CUSTOMS CHALLENGE)
142 ВИКЛЮЧНА МОРСЬКА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА УКРАЇНИ – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА МОРСЬКА ВИКЛЮЧНА УКРАЇНИ
142 ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВ МИТНИХ ОРГАНІВ ПРО НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ (IMPLEMENTATION OF RESOLUTIONS OF CUSTOMS AUTHORITIES ON IMPOSITION OF ADMINISTRATIVE PENALTIES)
143 ВИКОРИСТАННЯ ВІЙСЬКОВЕ КІНЦЕВЕ (MILITARY END USE)

143 ВИКОРИСТАННЯ ЕМБЛЕМИ І ПРАПОРА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ ТА ШТАНДАРТА ГОЛОВИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – див. ПОРЯДОК ВИКОРИСТАННЯ ЕМБЛЕМИ І ПРАПОРА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ ТА ШТАНДАРТА ГОЛОВИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
143 ВИКОРИСТАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (USE OF CANINE TEAMS DURING THE CUSTOMS CONTROL)
144 ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ, ЗАТРИМАНИХ ОРГАНАМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЧИ КОНФІСКОВАНИХ СУДАМИ ЗА ПОДАННЯМ ОРГАНІВ МИТНОГО КОНТРОЛЮ – див. ПОРЯДОК ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ, ЗАТРИМАНИХ ОРГАНАМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЧИ КОНФІСКОВАНИХ СУДАМИ ЗА ПОДАННЯМ ОРГАНІВ МИТНОГО КОНТРОЛЮ
144 ВИКОРИСТАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ (USE OF NARCOTIC DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES AND THEIR PRECURSORS)
144 ВИЛУЧЕННЯ З ОБІГУ ПРОДУКЦІЇ (REMOVAL OF GOODS FROM CIRCULATION)
145 ВИЛУЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ І ДОКУМЕНТІВ У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (SEIZURE OF OBJECTS AND DOCUMENTS IN THE CASE OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES)
145 ВИЛУЧЕННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ І ДОКУМЕНТІВ ТИМЧАСОВЕ (TEMPORARY EXEMPTION OF GOODS, VEHICLES AND DOCUMENTS)
145 ВИМУШЕНА ПОСАДКА – див. ПОСАДКА ВИМУШЕНА
146 ВИНАГОРОДА БРОКЕРСЬКА (BROKERAGE)
146 ВИНАГОРОДА КОМІСІЙНА (PERCENTAGE)
146 ВИПАДКОВИЙ ВІДБІР – див. ВІДБІР ВИПАДКОВИЙ
146 ВИПРОБУВАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ – див. ЛАБОРАТОРІЯ ВИПРОБУВАЛЬНА
146 ВИПУСК ТОВАРІВ ВІДДАЛЕНИЙ – див. ТЕХНОЛОГІЯ «ВІДДАЛЕНИЙ ВИПУСК ТОВАРІВ»
146 ВИПУСК ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ІНШИХ ПРЕДМЕТІВ (RELEASE OF GOODS, VEHICLES AND OTHER ITEMS)
147 ВИПУСК ТОВАРІВ УМОВНИЙ (CONDITIONAL RELEASE OF GOODS)
147 ВИРОБИ ТЮТЮНОВІ (TOBACCO PRODUCTS)
148 ВИРОБИ ЮВЕЛІРНІ (JEWELRY)
148 ВИРОБНЕ КАМІННЯ – див. КАМІННЯ ВИРОБНЕ
148 ВИСНОВОК ДЕРЖАВНОЇ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ (CONCLUSION OF THE STATE SANITARY-EPIDEMIOLOGICAL EXPERTISE)
149 ВИСНОВОК ДЕРЖЕКСПОРТКОНТРОЛЮ УКРАЇНИ (CONCLUSION OF THE STATE SERVICE OF EXPORT CONTROL OF UKRAINE)
149 ВИСТАВКОВЕ МАЙНО – див. МАЙНО ВИСТАВКОВЕ
149 ВИТВІР МИСТЕЦТВА (WORK OF ART)
150 ВИТРАТИ НА ДОСТАВКУ ТОВАРІВ (SHIPPING COSTS OF GOODS)
150 ВИЧЕРПАННЯ ВИКЛЮЧНИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (EXHAUSTION OF EXCLUSIVE INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS)
151 ВИШНЕГРАДСЬКИЙ ІВАН ОЛЕКСІЙОВИЧ (VYSHNEHRADSKYI IVAN OLEKSIYOVYCH)
152 ВІВЧАРКА БЕЛЬГІЙСЬКА (BELGIAN SHEPHERD)
152 ВІВЧАРКА НІМЕЦЬКА (GERMAN SHEPHERD)
153 ВІДБІР ВИПАДКОВИЙ (SAMPLING OF GOODS)
153 ВІДБІР ПРОБ ТА ЗРАЗКІВ ТОВАРІВ (SAMPLING AND SAMPLES OF GOODS)
154 ВІДВАНТАЖЕННЯ ПОРОМНО-ЛІНІЙНІ (FERRY-LINER SHIPMENT)
154 ВІДВАНТАЖЕННЯ ПРЯМЕ (ПРЯМЕ ТРАНСПОРТУВАННЯ) (DIRECT SHIPMENT (DIRECT TRANSPORTATION))
155 ВІДВАНТАЖУВАЛЬНА СПЕЦИФІКАЦІЯ – див. СПЕЦИФІКАЦІЯ
155 ВІДДАЛЕНИЙ ВИПУСК ТОВАРІВ – див. ТЕХНОЛОГІЯ «ВІДДАЛЕНИЙ ВИПУСК ТОВАРІВ»
155 ВІДДІЛ (СЕКТОР) ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ (DEPARTMENT (SECTOR) OF TECHNICAL MEANS)
155 ВІДЕНСЬКА КОНВЕНЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ`ЄДНАНИХ НАЦІЙ ПРО ДОГОВОРИ МІЖНАРОДНОЇ КУПІВЛІ – ПРОДАЖУ ТОВАРІВ 1980 РОКУ (UNITED NATIONS CONVENTION ON CONTRACTS FOR THE INTERNATIONAL SALE OF GOODS (VIENNA, 1980))
155 ВІДЕНСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ ВІД 18 КВІТНЯ 1961 РОКУ (VIENNA CONVENTION ON DIPLOMATIC RELATIONS, 18 APRIL 1961)
156 ВІДЕОЕНДОСКОП «EVEREST UV» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ОГЛЯДОВІ ЕНДОСКОПИ)
156 ВІДЕОКОМПЛЕКС «СПЕКТР-ВІДЕО-М2» – див. ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ

156 ВІДЗНАКИ МІНДОХОДІВ ВІДОМЧІ ЗАОХОЧУВАЛЬНІ (STIMULATING HONOURABLE DISTINCTIONS OF THE MINISTRY OF REVENUE AND DUTIES)
157 ВІДКЛИКАННЯ ЛІЦЕНЗІЇ ЧИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО АТЕСТАТА (REVOCATION OF LICENSE OR QUALIFICATION CERTIFICATE)
158 ВІДКРИТИЙ ЛИСТ – див. ЛИСТ ВІДКРИТИЙ
158 ВІДКУП МИТНИЙ (CUSTOMS FARMING)
158 «ВІДМИВАННЯ» ГРОШЕЙ (MONEY LAUNDERING)
159 ВІДМОВА У МИТНОМУ ОФОРМЛЕННІ (REFUSAL OF CUSTOMS CLEARANCE)
159 ВІДМОВА У ПРИЙНЯТТІ МИТНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ (REFUSAL OF ACCEPTANCE OF CUSTOMS DECLARATION)
160 ВІДНЕСЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ (ATTRIBUTING INFORMATION TO STATE SECRET)
161 ВІДНОСИНИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ (FOREIGN ECONOMIC RELATIONS)
161 ВІДНОСИНИ МИТНІ (CUSTOMS RELATIONS)
162 ВІДНОСИНИ МИТНІ ЕКОНОМІЧНІ (CUSTOMS ECONOMIC RELATIONSHIPS)
162 ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ – див. ПІДРОЗДІЛ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ВІДОКРЕМЛЕНИЙ
162 ВІДОМІСТЬ ВАНТАЖНА – див. КАРГОМАНІФЕСТ (ВАНТАЖНА ВІДОМІСТЬ)
162 ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ (SCRIPT SHEET)
162 ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ ДОСИЛЬНА (REDIRECTED SCRIPT SHEET)
163 ВІДОМІСТЬ КОМПЛЕКТУВАЛЬНА (SPECIFICATION SHEET)
163 ВІДОМІСТЬ ПЕРЕДАТНА (TRANSFER SHEET)
163 ВІДОМСТВО ДОХОДІВ ІРЛАНДІЇ – див. МИТНИЦЯ ІРЛАНДІЇ
163 ВІДОМЧІ ЗАОХОЧУВАЛЬНІ ВІДЗНАКИ МІНДОХОДІВ – див. ВІДЗНАКИ МІНДОХОДІВ ВІДОМЧІ ЗАОХОЧУВАЛЬНІ
163 ВІДОМЧІ КЛАСИФІКАТОРИ ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ – див. КЛАСИФІКАТОРИ ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ ВІДОМЧІ
163 ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ – див. ЗБЕРІГАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНЕ
163 ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ПЕРЕДАЧУ МИТА НА ВІДКУП (RESPONSIBLE PERSONS FOR DUTY FARM-OUT)
163 ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА (ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY)
164 ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF CUSTOMS RULES)
165 ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНА (CRIMINAL RESPONSIBILITY)
166 ВІДПРАВКА ВАГОННА (CARLOAD SHIPMENT)
166 ВІДПРАВЛЕННЯ ВАНТАЖНЕ (CARGO SHIPMENT)
167 ВІДПРАВЛЕННЯ ПОШТОВІ МІЖНАРОДНІ (INTERNATIONAL MAIL)
168 ВІДСІК ВАНТАЖНИЙ (CARGO COMPARTMENT)
168 ВІДХОДИ (WASTES)
168 ВІДХОДИ НЕБЕЗПЕЧНІ (DANGEROUS WASTES)
169 ВІЗА (VISA)
170 ВІЗА ДИПЛОМАТИЧНА (DIPLOMATIC VISA)
170 ВІЙНА МИТНА (CUSTOMS WAR)
171 ВІЙНА МИТНА НІМЕЧЧИНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (1893 – 1894 РОКИ) (CUSTOMS WAR OF GERMANY AND RUSSIAN EMPIRE DURING 1893 – 1894)
172 ВІЙНИ ОПІУМНІ (OPIUM WARS)
173 ВІЙСЬКОВА ТЕХНІКА – див. ТЕХНІКА ВІЙСЬКОВА
173 ВІЙСЬКОВЕ КІНЦЕВЕ ВИКОРИСТАННЯ – див. ВИКОРИСТАННЯ ВІЙСЬКОВЕ КІНЦЕВЕ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА (ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА)
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «АЛЬ-МАЗУНАХ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «АЛЬ-МАЗУНАХ», ОМАН
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «БАТАМ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БАТАМ», ІНДОНЕЗІЯ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «БЕЙХАЙ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БЕЙХАЙ», КИТАЙ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «БРЕСТ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БРЕСТ», БІЛОРУСЬ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «БУСАН» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БУСАН», ПІВДЕННА КОРЕЯ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ВЕНЬЧЖОУ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ВЕНЬЧЖОУ», КИТАЙ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ГУАНЬЯНГ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ГУАНЬЯНГ», ПІВДЕННА КОРЕЯ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДЕЙДЖУ-ЖІЙОНГБУК» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДЕЙДЖУ-ЖІЙОНГБУК», ПІВДЕННА КОРЕЯ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДЕРЖАВНА ВІЛЬНА ЗОНА НАСР СІТІ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДЕРЖАВНА ВІЛЬНА ЗОНА НАСР СІТІ», ЄГИПЕТ

173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДУБАЇ ІНТЕРНЕТ СІТІ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБАЇ ІНТЕРНЕТ СІТІ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДУБАЇ МЕДІА СІТІ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБАЇ МЕДІА СІТІ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ
173 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ДУБІОТЕХ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБІОТЕХ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ, ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА ЖОВТОГО МОРЯ – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА ЖОВТОГО МОРЯ, ПІВДЕННА КОРЕЯ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ІНЧХОН» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ІНЧХОН», ПІВДЕННА КОРЕЯ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «КРИМ», УКРАЇНА – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «КРИМ», УКРАЇНА
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МАНАУС» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МАНАУС», БРАЗИЛІЯ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МЕДІЙНИЙ ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МЕДІЙНИЙ ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР», ЄГИПЕТ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МІЖНАРОДНА МЕДІЙНА ВИРОБНИЧА ЗОНА» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МІЖНАРОДНА МЕДІЙНА ВИРОБНИЧА ЗОНА», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ЦЕНТР «ДУБАЇ»» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ЦЕНТР «ДУБАЇ»», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «МОГИЛЬОВ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МОГИЛЬОВ», БІЛОРУСЬ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «НАФТОХІМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «НАФТОХІМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА», ІРАН
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ПАНЧ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПАНЧ», ТАДЖИКИСТАН
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ПАРС» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПАРС», ІРАН
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ПІРОТ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПІРОТ», СЕРБІЯ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «СУГД» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СУГД», ТАДЖИКИСТАН
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «СУРАТ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СУРАТ», ІНДІЯ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «СЯМЕНЬ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СЯМЕНЬ», КИТАЙ
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ТАНЖЕР» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ТАНЖЕР», МАРОККО
174 ВІЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «ФУЧЖОУ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ФУЧЖОУ», КИТАЙ
174 ВІЛЬНА МИТНА ЗОНА – див. ЗОНА МИТНА ВІЛЬНА
174 ВІЛЬНА ПРАКТИКА – див. ПРАКТИКА ВІЛЬНА
174 ВІЛЬНА ПРОМИСЛОВА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА «НАВОЙ» – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА ПРОМИСЛОВА «НАВОЙ», УЗБЕКИСТАН
174 ВІЛЬНИЙ ОБІГ – див. ОБІГ ВІЛЬНИЙ
174 ВІЛЬНИЙ ПОРТ ХАНКО – див. ПОРТ «ВІЛЬНИЙ ПОРТ ХАНКО»
174 ВІЛЬНО КОНВЕРТОВАНА ВАЛЮТА – див. ВАЛЮТА ВІЛЬНО КОНВЕРТОВАНА
174 **ВІННИЦЬКА МИТНИЦЯ (VINNYTSIA CUSTOMS HOUSE)**
176 ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (США) – див. ЗОНА ОФШОРНА ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (США)
176 ВІТТЕ СЕРГІЙ ЮЛІЙОВИЧ (VITTE SERHII YULIYOVYCH)
178 ВЛАДИВОСТОК – див. ПОРТ ВЛАДИВОСТОК
178 ВЛАСНИК ТОВАРУ (OWNER OF GOODS)
179 ВЛАСНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА (INTELLECTUAL PROPERTY)
179 ВНУТРІШНІЙ ТРАНЗИТ – див. ТРАНЗИТ ВНУТРІШНІЙ
179 ВНУТРІШНЬОКОНТИНЕНТАЛЬНА ДЕРЖАВА – див. ДЕРЖАВА ВНУТРІШНЬОКОНТИНЕНТАЛЬНА
179 ВНУТРІШНЯ МИТНИЦЯ – див. МИТНИЦЯ ВНУТРІШНЯ
179 ВОГНЕПАЛЬНА ГЛАДКОСТВОЛЬНА ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА ГЛАДКОСТВОЛЬНА
179 ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА
179 ВОГНЕПАЛЬНА НАРІЗНА ЗБРОЯ – див. ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА НАРІЗНА
179 ВОДНИЙ ТРАНСПОРТ – див. ТРАНСПОРТ ВОДНИЙ
179 ВОДНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ – див. ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ ВОДНИЙ
179 ВОДОТОННАЖНІСТЬ СУДНА (DISPLACEMENT OF VESSEL)

180 ВОДЯНЕ МИТО – див. МИТО ВОДЯНЕ
180 «ВОЛЗЬКИЙ ШЛЯХ» (ВОЛГО-БАЛТІЙСЬКИЙ ТОРГОВИЙ ШЛЯХ) (VOLGA ROUTE (VOLGA-BALTIC TRADE ROUTE))
180 ВОЛИНСЬКА МИТНИЦЯ (VOLYN' CUSTOMS HOUSE)
182 ВОЛОГИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ВОЛОГИЙ
182 ВОСКОВА КОМОРА – див. КОМОРА ВОСКОВА
182 ВСЕСВІТНІЙ ПОШТОВИЙ СОЮЗ (UNIVERSAL POSTAL UNION – UPU)
183 ВСЕСВІТНЯ КОНВЕНЦІЯ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО (UNIVERSAL COPYRIGHT CONVENTION)
184 ВСЕСВІТНЯ МИТНА ОРГАНІЗАЦІЯ (WORLD CUSTOMS ORGANIZATION – WCO)
185 ВСЕСВІТНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION – WIPO)
186 ВСЕСВІТНЯ ПОШТОВА КОНВЕНЦІЯ ВІД 14 ВЕРЕСНЯ 1994 РОКУ (UNIVERSAL POSTAL CONVENTION OF SEPTEMBER 14, 1994)
187 ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ІМПОРТЕРІВ ТА ДИЛЕРІВ (ALL-UKRAINIAN ASSOCIATION OF AUTOMOBILE IMPORTERS AND DEALERS)
187 ВТРАЧЕНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ВТРАЧЕНИЙ
187 ВУЗОЛ НОМЕРНИЙ (NUMBERED NODE)

Г

188 ГААЗЬКА УГОДА ПРО МІЖНАРОДНЕ ДЕПОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ЗРАЗКІВ 1925 РОКУ (HAGUE AGREEMENT CONCERNING THE INTERNATIONAL REGISTRATION OF INDUSTRIAL DESIGNS, 1925)
188 ГАМБУРГ – див. ПОРТ ГАМБУРГ
188 ГАНЗА (HANSE)
189 ГАРАНТ (GUARANTOR)
189 ГАРАНТ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПЕРЕД МИТНИМИ ОРГАНАМИ (GUARANTOR OF OBLIGATIONS TO CUSTOMS AUTHORITIES)
190 ГАРАНТІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ – див. ОБ'ЄДНАННЯ ГАРАНТІЙНЕ
190 ГАРАНТІЙНИЙ ЛИСТ – див. ЛИСТ ГАРАНТІЙНИЙ
190 ГАРАНТІЙНИЙ СТРОК – див. СТРОК ГАРАНТІЙНИЙ
190 ГАРАНТІЯ (GUARANTEE)
190 ГАРАНТІЯ БАНКІВСЬКА (BANK GUARANTEE)
191 ГАРАНТІЯ (НАДІЙНІСТЬ) МИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВАНТАЖУ (GUARANTEE (RELIABILITY) OF TARIFF PROTECTION OF CARGO)
191 ГАРАНТІЯ ФІНАНСОВА (FINANCIAL GUARANTEE)
192 ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (HARMONIZATION OF CUSTOMS RULES)
193 ГАРМОНІЗОВАНА СИСТЕМА ОПИСУ ТА КОДУВАННЯ ТОВАРІВ (HARMONIZED COMMODITY DESCRIPTION AND CODING SYSTEM)
194 ГАССАН-БАШІ (HASSAN-BASHI)
195 ГАФНЕРКЕРАМІКА (PORCELAIN TILE)
195 ГЕМА (ENGRAVED GEM)
195 ГЕМОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНИ – див. ДЕРЖАВНИЙ ГЕМОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНИ
195 ГЕНЕРАЛЬНА (ЗАГАЛЬНА) СИСТЕМА ПРЕФЕРЕНЦІЙ (GENERALIZED SYSTEM OF PREFERENCES – GSP)
195 ГЕНЕРАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ – див. ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА
195 ГЕНЕРАЛЬНА ДИРЕКЦІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ ПОРТУГАЛІЇ – див. МИТНИЦЯ ПОРТУГАЛІЇ
196 ГЕНЕРАЛЬНА ЛІЦЕНЗІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ – див. ЛІЦЕНЗІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ ГЕНЕРАЛЬНА
196 ГЕНЕРАЛЬНА ЛІЦЕНЗІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ – див. ЛІЦЕНЗІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ГЕНЕРАЛЬНА
196 ГЕНЕРАЛЬНА НАД МИТНИМИ ЗБОРАМИ КАНЦЕЛЯРІЯ (GENERAL CHANCELLERY OF CUSTOMS DUTIES)
197 ГЕНЕРАЛЬНА УГОДА З ТАРИФІВ І ТОРГІВЛІ (ГАТТ, 1947) (GENERAL AGREEMENT ON TARIFFS AND TRADE, 1947 – GATT)
197 ГЕНЕРАЛЬНА УГОДА З ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ 1995 РОКУ (ГАТС) (GENERAL AGREEMENT ON TRADE IN SERVICES, 1995 – GATS)
199 ГЕНЕРАЛЬНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ ФЕДЕРАЛЬНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ АРГЕНТИНИ – див. МИТНИЦЯ АРГЕНТИНИ
199 ГЕНЕРАЛЬНИЙ АКТ – див. АКТ ГЕНЕРАЛЬНИЙ
199 ГЕНЕРАЛЬНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ГЕНЕРАЛЬНИЙ
199 ГЕНЕРАЛЬНИЙ ДИСТРИБ'ЮТОР – див. ДИСТРИБ'ЮТОР ГЕНЕРАЛЬНИЙ
199 ГЕНЕРАЛЬНИЙ МИТНИЙ ДИРЕКТОРАТ ІНДОНЕЗІЇ – див. МИТНИЦЯ ІНДОНЕЗІЇ
199 ГЕНІКОН (GENIKON)
199 ГЕНІКОНУ ЛОГОФЕТ (GENIKON LOGOTHESION)
199 ГЕРБ (COAT OF ARMS)
200 ГЕРОЇН (ДИАЦЕТИЛМОРФІН, ДИМОРФІН) (HEROIN)

200 ГІБРАЛТАР – див. ЗОНА ОФШОРНА ГІБРАЛТАР
200 ГІГІЄНІЧНИЙ СЕРТИФІКАТ (САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ ВИСНОВОК) – див. СЕРТИФІКАТ ГІГІЄНІЧНИЙ (САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ ВИСНОВОК)
201 ГІРСЬКИЙ КРИШТАЛЬ – див. КРИШТАЛЬ ГІРСЬКИЙ
201 ГЛОБАЛІЗАЦІЯ (GLOBALIZATION)
201 ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНА (ECONOMIC GLOBALIZATION)
202 ГЛОБАЛЬНИЙ ІНДЕКС КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ (GLOBAL COMPETITIVENESS INDEX)
202 ГЛОБАЛЬНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ГЛОБАЛЬНИЙ (ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНИЙ)
202 ГОЛОВА ДЕРЖАВНОГО МИТНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ (HEAD OF THE STATE CUSTOMS COMMITTEE OF UKRAINE)
203 ГОЛОВА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (HEAD OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
203 ГОЛОВА МИТНИЙ (CUSTOMS CHAIRMAN)
204 ГОЛОВНА КАРВАСАРІЯ (MAIN CUSTOMS OFFICE (KARVASARIIA))
204 ГОЛОВНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ МЕКСИКИ – див. МИТНИЦЯ МЕКСИКИ
204 ГОЛОВНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ РЕСПУБЛІКИ КУБА – див. МИТНИЦЯ КУБИ
204 ГОЛОВНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ СРСР (GENERAL CUSTOMS DIRACTORATE OF THE USSR)
205 ГОЛОВНЕ МИТНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНЛЯНДІЇ – див. МИТНИЦЯ ФІНЛЯНДІЇ
205 ГОЛОВНЕ МИТО – див. МИТО ГОЛОВНЕ
205 ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОГО МИТНОГО КОНТРОЛЮ ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ СРСР (GENERAL DIRECTORATE OF THE STATE CUSTOMS CONTROL AT THE COUNCIL OF MINISTERS OF THE USSR)
206 ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ПО МИТНИЦІ ТА АКЦИЗАХ ГРЕЦІЇ – див. МИТНИЦЯ ГРЕЦІЇ
206 ГОЛОВЩИНА (GOLOVSHCHYNA)
206 ГОНКОНГ – див. ПОРТ ГОНКОНГ
206 ГОРЕЛЬЄФ (HIGH RELIEF)
206 ГОРИЗОНТАЛЬНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ – див. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ГОРИЗОНТАЛЬНІ
206 ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ – див. ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКА
206 ГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО – див. ТОВАРИСТВА ГОСПОДАРСЬКІ
206 ГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ГОСПОДАРСЬКИЙ
206 ГРАВЮРА (ENGRAVING)
207 ГРАВЮРА ПУНСОННА (ВИЇМЧАСТА) (HOLLOW ENGRAVING)
207 ГРАВЮРА РІЗЦЕВА (COPPERPLATE PRINT)
207 ГРАМОТА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (DIPLOMA OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
208 ГРАМОТА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ПОЧЕСНА (HONORED DIPLOMA OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
208 ГРАМОТА МИТНОГО ОРГАНУ, ПОЧЕСНА ГРАМОТА МИТНОГО ОРГАНУ (DIPLOMA OF CUSTOMS AUTHORITY, HONORED DIPLOMA OF CUSTOMS AUTHORITY)
208 ГРАФІКА (GRAPHICS)
209 ГРАФІКА СТАНКОВА (EASEL GRAPHIC WORKS)
210 ГРЕЙГ САМУЇЛ ОЛЕКСІЙОВИЧ (GREIG SAMUIL OLEKSIYOVYCH)
210 ГРЕНАДА – див. ЗОНА ОФШОРНА ГРЕНАДА
210 ГРИВНЯ (HRYVNIA)
211 ГРИФ СЕКРЕТНОСТІ (SECURITY LABEL)
211 ГРОМАДСЬКА РАДА ПРИ ДЕРЖАВНІЙ ПОДАТКОВІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ (PUBLIC COUNCIL UNDER THE STATE TAX SERVICE OF UKRAINE)
212 ГРОМАДСЬКА РАДА ПРИ ДЕРЖМИТСЛУЖБІ УКРАЇНИ (PUBLIC COUNCIL UNDER THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
213 ГРОМАДСЬКІ РАДИ ПРИ РЕГІОНАЛЬНИХ МИТНИЦЯХ, МИТНИЦЯХ (PUBLIC COUNCILS UNDER THE REGIONAL CUSTOMS HOUSES, CUSTOMS HOUSES)
213 ГРОМАДЯНСТВО (CITIZENSHIP)
214 ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ (CITIZENSHIP OF UKRAINE)
214 ГРОСС-ТЕРМС (GROSS TERMS)
215 ГРОШІ «БРУДНІ» («DIRTY» MONEY)
215 ГРОШОВА ЗАСТАВА – див. ЗАСТАВА ГРОШОВА
215 ГРУПА С ІНКОТЕРМС (INCOTERMS GROUP C)
216 ГРУПА D ІНКОТЕРМС (INCOTERMS GROUP D)
217 ГРУПА F ІНКОТЕРМС (INCOTERMS GROUP F)
217 ГРУПА E ІНКОТЕРМС (INCOTERMS GROUP E)
218 ГРУПА КВАДРО (QUADRO GROUP)
218 ГРУПА КЕРНСЬКА – див. КЕРНСЬКА ГРУПА
218 ГРУПА ТОВАРНА (COMMODITY GROUP)
220 ГРУШЕВСЬКИЙ МИХАЙЛО СЕРГІЙОВИЧ (HRUSHEVSKYI MYKHAILO SERHIYOVYCH)
221 ГУАМ (GUAM)
222 ГУАШ (GOUACHE)
223 ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА – див. ДОПОМОГА ГУМАНІТАРНА
223 ГУРТ (EDGE)

Д

224 ДАВАЛЬНИЦЬКА СИРОВИНА – див. СИРОВИНА ДАВАЛЬНИЦЬКА

224 ДАВНІСТЬ ПОЗОВНА (PERIOD OF LEMITATION)

224 ДАНСЬКА КРОНА – див. КРОНА ДАНСЬКА

224 ДАТА ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ (DATE OF CREATION OF TAX LIABILITIES)

225 ДВОКАНАЛЬНА СИСТЕМА МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ГРОМАДЯНАМИ (DUAL SYSTEM OF CUSTOMS CONTROL OF GOODS AND VEHICLES CROSSING THE CUSTOMS BORDER OF UKRAINE BY CITIZENS)

225 ДЕБЕНТУРА (DEBENTURE)

225 ДЕВІЗА (FOREIGN EXCHANGE BILL)

225 ДЕГГЕНДОРФ – див. ПОРТ ДЕГГЕНДОРФ

225 ДЕДВЕЙТ (DEADWEIGHT – DWT)

225 ДЕКАТА (TITHING)

226 ДЕКЛАРАНТ (DECLARANT)

226 ДЕКЛАРАЦІЯ АРУШСЬКА ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ – див. АРУШСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

227 ДЕКЛАРАЦІЯ ВАНТАЖОВІДПРАВНИКА НА ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ (SHIPPERS DECLARATION FOR THE TRANSPORT OF DANGEROUS GOODS – FIATA SDT)

227 ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА (GENERAL DECLARATION)

227 ДЕКЛАРАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА АВІАЦІЙНА (AIRCRAFT GENERAL DECLARATION)

228 ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА (CUSTOMS DECLARATION)

229 ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ВАНТАЖНА (ВАНТАЖНА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ – ВМД) (CARGO CUSTOMS DECLARATION)

231 ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ДОДАТКОВА (ADDITIONAL CUSTOMS DECLATION)

231 ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ПЕРІОДИЧНА (PERIODIC CUSTOMS DECLARATION)

231 ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ПОПЕРЕДНЯ (PRELIMINARY CUSTOMS DECLARATION)

232 ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ПОПЕРЕДНЯ ТИПУ «ЕА» («ЕА» TYPE PRELIMINARY CUSTOMS DECLARATION)

233 ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ТИМЧАСОВА (TEMPORARY CUSTOMS DECLARATION)

233 ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ (DECLARATION OF CUSTOMS VALUE)

234 ДЕКЛАРАЦІЯ ПОДАТКОВА (РОЗРАХУНОК) (TAX RETURN)

235 ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ВАНТАЖ (CARGO DECLARATION)

235 ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ГЛОБАЛЬНУ ЕЛЕКТРОННУ КОМЕРЦІЮ (DECLARATION ON GLOBAL ELECTRONIC COMMERCE)

236 ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО НЕГАЙНЕ МИТНЕ ВИВІЛЬНЕННЯ (CUSTOMS IMMEDIATE RELEASE DECLARATION)

236 ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ (DECLARATION OF ORIGIN)

236 ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ЗАСВІДЧЕНА (CERTIFIED DECLARATION OF ORIGIN)

237 ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПРИПАСИ (DECLARATION ON CONSUMABLE STORES)

237 ДЕКЛАРУВАННЯ (DECLARING)

238 ДЕКЛАРУВАННЯ ВІДПОВІДНОСТІ (DECLARATION OF CONFORMITY)

238 ДЕКЛАРУВАННЯ ЕЛЕКТРОННЕ (ELECTRONIC DECLARATION)

238 ДЕКЛАРУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ – див. ЗАЯВЛЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ (ДЕКЛАРУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ)

238 ДЕКЛАРУВАННЯ ОСОБИСТОГО МАЙНА (DECLARATION OF PERSONAL BELONGINGS)

239 ДЕКОРАТИВНЕ КАМІННЯ – див. КАМІННЯ ДЕКОРАТИВНЕ

239 ДЕКРЕТ «ПРО ДОЗВІЛ НА ВВІЗ ТА ВИВІЗ ТОВАРУ» (DECREE «ON THE LICENSE OF IMPORT AND EXPORT OF GOODS»)

239 ДЕКРЕТ «ПРО ЗАСНУВАННЯ ПРИКОРДОННОЇ ОХОРОНИ» (DECREE «ESTABLISHING OF THE BORDER GUARD»)

240 ДЕКРЕТ «ПРО ПЕРЕХІД ДЕПАРТАМЕНТУ МИТНИХ ЗБОРІВ, ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИКОРДОННОЇ ОХОРОНИ І КОРЧЕМНОЇ ВАРТИ У ВІДАННЯ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ТОРГІВЛІ І ПРОМИСЛОВОСТІ» (DECREE «ON THE INCLUSION OF THE DEPARTMENT OF CUSTOMS DUTIES, MAIN ADMINISTRATION OF BORDER GUARD AND THE GUARD FOR COMBATTING SMUGGLING AND ILLICIT MANUFACTURE OF EXCISABLE GOODS INTO THE NATIONAL COMMISSARIAT OF TRADE AND INDUSTRY»)

241 ДЕКРЕТ «ПРО РОЗМЕЖУВАННЯ ПРАВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА МІСЦЕВИХ РАДЯНСЬКИХ ВЛАД ПО ЗБОРУ ТА ПО РЕГУЛЮВАННЮ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ МИТНИХ УСТАНОВ» (DECREE «ON THE DIVISION OF RIGHTS BETWEEN THE CENTRAL AND LOCAL SOVIET AUTHORITIES REGARDING COLLECTION AND REGULATION ACTIVITIES OF LOCAL CUSTOMS OFFICES»)

242 ДЕЛІКТНІСТЬ (DELICT)
242 ДЕЛІКТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНА (ADMINISTRATIVE DELICT)
242 ДЕЛІКТНІСТЬ МИТНА (CUSTOMS DELICT)
243 ДЕЛІКТНІСТЬ МИТНА ЛАТЕНТНА (ПРИХОВАНА) (HIDDEN CUSTOMS DELICT)
243 ДЕЛІКТНІСТЬ СЛУЖБОВА ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНИХ ОРГАНІВ (SERVICE DELICT OF CUSTOMS OFFICIALS)
244 ДЕЛІКТОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ – див. ОЗНАКИ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ ДЕЛІКТОЛОГІЧНІ
244 ДЕЛІКТОЛОГІЯ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ (DELICTOLOGY OF VIOLATIONS OF CUSTOMS RULES)
245 ДЕМЕРЕДЖ (DEMURRAGE)
246 ДЕМПІНГ (DUMPING)
246 ДЕМПІНГ ВАЛЮТНИЙ (CURRENCY DUMPING)
246 ДЕНАРІЙ (DENARIUS)
247 ДЕНЬ ВЕТЕРАНІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (DAY OF VETERANS OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
247 ДЕНЬ МИТНИЦІ МІЖНАРОДНИЙ (INTERNATIONAL CUSTOMS DAY)
247 ДЕНЬ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (DAY OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
247 ДЕНЬ ПРАЦІВНИКА ПОДАТКОВОЇ ТА МИТНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ (DAY OF TAX AND CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
247 ДЕНЬГА (DENGA)
248 ДЕПАРТАМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ (DEPARTMENT OF FOREIGN TRADE)
249 ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИХ ЗБОРІВ (DEPARTMENT OF CUSTOMS DUTIES)
249 ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИХ ЗБОРІВ (ГЕТЬМАНАТ) (DEPARTMENT OF CUSTOMS DUTIES (HETMANATE)
250 ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИХ ТА АКЦИЗНИХ ЗБОРІВ РЕСПУБЛІКИ КІПР – див. МИТНИЦЯ КІПРУ
250 ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИЦІ ТА АКЦИЗІВ НОРВЕГІЇ – див. МИТНИЦЯ НОРВЕГІЇ
250 ДЕПАРТАМЕНТ МИТНИЦЬ І НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ ІТАЛІЇ – див. МИТНИЦЯ ІТАЛІЇ
250 ДЕПАРТАМЕНТ РІЗНИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ (DEPARTMENT OF DIFFERENT TAXES AND DUTIES)
250 ДЕПАРТАМЕНТ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (DEPARTMENT FOR SPECIALIZED TRAINING AND CANINE SERVICES)
252 ДЕПЕША (DISPATCH)
252 ДЕПОЗИТИ ІМПОРТНІ (IMPORT DEPOSITS)
253 ДЕПОНУВАННЯ ВАЛЮТНИХ ЦІННОСТЕЙ (DEPOSIT OF CURRENCY VALUES)
253 ДЕПОРТАЦІЯ (DEPORTATION)
254 ДЕРЖАВА ВНУТРІШНЬОКОНТИНЕНТАЛЬНА (INLAND STATE)
254 ДЕРЖАВА ТРАНЗИТНА (TRANSIT STATE)
255 ДЕРЖАВНА АВІАЦІЙНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE AVIATION SERVICE OF UKRAINE)
256 ДЕРЖАВНА ВЕТЕРИНАРНА ТА ФІТОСАНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE VETERINARY AND PHYTOSANITARY SERVICE OF UKRAINE)
257 ДЕРЖАВНА ІНСПЕКЦІЯ УКРАЇНИ З БЕЗПЕКИ НА МОРСЬКОМУ ТА РІЧКОВОМУ ТРАНСПОРТІ (STATE INSPECTION OF UKRAINE ON SAFETY AT SEA AND RIVER TRANSPORT)
258 ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ (THE STATE TREASURY OF UKRAINE)
258 ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА ПРИ УРЯДІ КИРГИЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ – див. МИТНИЦЯ КИРГИЗІЇ
258 ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА ТУРКМЕНІСТАНУ – див. МИТНИЦЯ ТУРКМЕНІСТАНУ
258 ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
260 ДЕРЖАВНА МИТНА СПРАВА (STATE CUSTOMS AFFAIRS)
260 ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE TAX SERVICE OF UKRAINE)
261 ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ – див. ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ
261 ДЕРЖАВНА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE)
263 ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЙНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE REGISTRATION SERVICE OF UKRAINE)
264 ДЕРЖАВНА САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (STATE SANITARY AND EPIDEMIOLOGICAL SERVICE OF UKRAINE)
265 ДЕРЖАВНА СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ (STATE CERTIFICATION SYSTEM)
266 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА – див. СЛУЖБА ДЕРЖАВНА
266 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ (STATE EXPORT CONTROL SERVICE OF UKRAINE)
267 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ (STATE INTELLECTUAL PROPERTY SERVICE OF UKRAINE)

268 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ (THE STATE SERVICE OF SPECIAL COMMUNICATION AND INFORMATION PROTECTION OF UKRAINE)
269 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З КОНТРОЛЮ ЗА НАРКОТИКАМИ (STATE SERVICE OF UKRAINE FOR DRUG CONTROL)
270 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ (STATE SERVICE OF UKRAINE FOR DRUGS)
270 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ (STATE SERVICE OF UKRAINE ON PERSONAL DATA PROTECTION)
271 ДЕРЖАВНА ТАЄМНИЦЯ – див. ТАЄМНИЦЯ ДЕРЖАВНА
271 ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ (THE STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE)
272 ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «УКРАЇНСЬКИЙ ВАНТАЖНИЙ КОМПЛЕКС» – див. ПІДПРИЄМСТВО ДЕРЖАВНЕ «УКРАЇНСЬКИЙ ВАНТАЖНИЙ КОМПЛЕКС»
272 ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – див. РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
272 ДЕРЖАВНЕ СПРИЯННЯ ЕКСПОРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ – див. СПРИЯННЯ ЕКСПОРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
272 ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ – див. УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВНЕ
273 ДЕРЖАВНИЙ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ
273 ДЕРЖАВНИЙ ГЕМОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНИ (STATE GEMOLOGICAL CENTER OF UKRAINE)
273 ДЕРЖАВНИЙ ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ЕКСПОРТНИЙ ДЕРЖАВНИЙ
273 ДЕРЖАВНИЙ ЕТАЛОН – див. ЕТАЛОН ДЕРЖАВНИЙ
273 ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ НЕХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ЇЇ ВВЕЗЕННІ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ – див. КОНТРОЛЬ НЕХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ЇЇ ВВЕЗЕННІ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ
273 ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ – див. МИТНИЦЯ АЗЕРБАЙДЖАНУ
273 ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ ПРИДНІСТРОВСЬКОЇ МОЛДАВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ – див. МИТНИЦЯ ПРИДНІСТРОВ`Я
273 ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ РЕСПУБЛІКИ АБХАЗІЯ – див. МИТНИЦЯ АБХАЗІЇ
273 ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ – див. МИТНИЦЯ БІЛОРУСІ
273 ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ РЕСПУБЛІКИ УЗБЕКИСТАН – див. МИТНИЦЯ УЗБЕКИСТАНУ
273 **ДЕРЖАВНИЙ МИТНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ (STATE CUSTOMS COMMITTEE OF UKRAINE)**
274 ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ МИТНОЇ СПРАВИ (THE STATE CUSTOMS RESEARCH INSTITUTE)
276 ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ (STATE REGISTER OF MEDICINES)
276 ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР МІСЦЬ ЗБЕРІГАННЯ – див. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР МІСЦЬ ЗБЕРІГАННЯ
276 ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР НАЦІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ (STATE REGISTER OF NATIONAL CULTURAL PROPERTIES)
276 ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОТРИМУВАЧІВ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ – див. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОТРИМУВАЧІВ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ
276 ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ – див. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ (ЄДРПОУ)
276 ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ – див. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ (ЄДР)
276 ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ – див. СЛУЖБОВЕЦЬ ДЕРЖАВНИЙ
277 ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ (ДСТУ) (STATE STANDARD OF UKRAINE)
277 ДЕРЖАВНИЙ СУДНОВИЙ РЕЄСТР УКРАЇНИ (STATE REGISTER OF SHIPS OF UKRAINE)
278 ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИЙ ДЕРЖАВНИЙ
278 ДЕРЖАВНИЙ ФОНД ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ І ДОРОГОЦІННОГО КАМІННЯ УКРАЇНИ (STATE FUND OF PRECIOUS METALS AND PRECIOUS STONES OF UKRAINE)
278 ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ, ЗАКЛАДИ КУЛЬТУРИ, ІНШІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКИМ НАДАЄТЬСЯ ПРАВО ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ – див. ПЕРЕЛІК ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ, ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ, ІНШИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКИМ НАДАЄТЬСЯ ПРАВО ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

278 ДЕРКАЧ ЛЕОНІД ВАСИЛЬОВИЧ (DERKACH LEONID VASYLOVYCH)
280 «ДЕТЕКТОР БРЕХНІ» – див. ПОЛІГРАФ («ДЕТЕКТОР БРЕХНІ»)
280 ДЕТЕКТОР ВАЛЮТИ «SUPERSCAN» – див. ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН EVD-3000 – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР ДОКУМЕНТІВ «REGULA 1019.01» – див. ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР ДОКУМЕНТІВ «REGULA 4303» – див. ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР ДОРОГОЦІННИХ КАМЕНІВ «JEWEL DETECTOR» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР КОНТРАБАНДИ «K910B» («БАСТЕР») – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ПОРТАТИВНІ)
280 ДЕТЕКТОР МАТЕРІАЛІВ «HAZMATID RANGER» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР МЕТАЛУ «АКА-7202» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ)
280 ДЕТЕКТОР МЕТАЛУ «АКА-7202М» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ)
280 ДЕТЕКТОР МЕТАЛУ «GARRETT PD 6500» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ)
280 ДЕТЕКТОР МЕТАЛУ «GARRETT THD» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ)
280 ДЕТЕКТОР НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ «NDS-2000» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР РАДІАЦІЇ «PM1703 MA» – див. ЗАСОБИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР РАДІАЦІЇ «PM1703MA/MA» – див. ЗАСОБИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР УНІВЕРСАЛЬНИЙ «MULTIRAE PLUS» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР ХІМІЧНИЙ ТА РАДІАЦІЙНИЙ «APD 2000» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
280 ДЕТЕКТОР ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН «SABRE 4000» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
280 **ДЕТЕНШЕН (DETSKOVANIE)**
281 ДЕЦКОВАНЬЄ (DETSKOVANYE)
281 ДЖЕБЕЛЬ АЛІ – див. ПОРТ ДЖЕБЕЛЬ АЛІ
281 ДЖЕРЕЛО МИТНОЇ НЕБЕЗПЕКИ (SOURCE OF CUSTOMS DANGER)
281 ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКСПОРТУ (EXPORT DIVERSIFICATION)
281 ДИЛЕР (DEALER)
282 ДИНАР (DINAR)
282 ДИПЛОМАТИЧНА ВІЗА – див. ВІЗА ДИПЛОМАТИЧНА
282 ДИПЛОМАТИЧНА ПОШТА – див. ПОШТА ДИПЛОМАТИЧНА
282 ДИПЛОМАТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ – див. ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ ДИПЛОМАТИЧНЕ
282 ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ДИПЛОМАТИЧНИЙ
282 ДИПЛОМАТИЧНИЙ КУР'ЄР – див. КУР`ЄР ДИПЛОМАТИЧНИЙ
282 ДИРГЕМ (ДИРХАМ) (DIRHAM)
283 ДИСКРИМІНАЦІЯ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ (DISCRIMINATION IN FOREIGN TRADE)
283 ДИСПАЧ (DISPATCH MONEY)
283 ДИСТРИБ'ЮТОР (DISTRIBUTOR)
283 ДИСТРИБ'ЮТОР ГЕНЕРАЛЬНИЙ (GENERAL DISTRIBUTOR)
284 ДИСЦИПЛІНАРНИЙ СТАТУТ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (DISCIPLINARY STATUTE OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
284 ДИСЦИПЛІНАРНІ СТЯГНЕННЯ – див. СТЯГНЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНІ
284 ДІЗНАННЯ (INQUIRY)
285 ДІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНІ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (PROCEDURAL ACTIONS IN CASES OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES)
286 ДІЇ, СПРЯМОВАНІ НА НЕПРАВОМІРНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ЧИ ЗМЕНШЕННЯ ЇХ РОЗМІРУ, А ТАКОЖ ІНШІ ПРОТИПРАВНІ ДІЇ, СПРЯМОВАНІ НА УХИЛЕН-НЯ ВІД СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ (ACTIONS UNLAWFULLY GRANTING EXEMPTION FROM CUSTOMS DUTIES OR REDUCING THEIR SIZE AS WELL AS OTHER ILLEGAL ACTIONS AIMED AT EVASION OF CUSTOMS DUTIES)
286 ДІОЙКЕТ, ДІОЙКІТ (DIOIKET)
286 ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНА (CHARITY)
287 ДІЯЛЬНІСТЬ БРОКЕРСЬКА МИТНА (CUSTOMS BROKERAGE)
287 ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКА (ECONOMIC ACTIVITY)
287 ДІЯЛЬНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА (ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЗЕД) (FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY)
288 ДІЯЛЬНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНА (INVESTMENT ACTIVITY)

288 ДІЯЛЬНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА (ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ОРД) (OPERATIONAL AND INVESTIGATION ACTIVITY)
289 ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ НАУКОВО-ДОСЛІДНА (RESEARCH ACTIVITY IN THE SPHERE OF STATE CUSTOMS AFFAIRS)
290 ДІЯННЯ КОРУПЦІЙНЕ (CORRUPT ACTION)
290 ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МИТНИЦЯ (DNIPROPETROVSK CUSTOMS HOUSE)
291 ДОБРОВІЛЬНЕ ОБМЕЖЕННЯ ЕКСПОРТУ – див. ОБМЕЖЕННЯ ЕКСПОРТУ ДОБРОВІЛЬНЕ
291 ДОВІДКА ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ ПОВІТРЯНОГО СУДНА (INFORMATION ON THE RESULTS OF BORDER CONTROL OF AIRCRAFT)
292 ДОВІДКОВІ ЦІНИ – див. ЦІНИ ДОВІДКОВІ
292 ДОВІДНИК ДЛЯ ОБМІНУ ТОРГОВИМИ ДАНИМИ ООН (UNITED NATIONS TRADE DATA INTERCHANGE DIRECTORY – UNTDID)
292 ДОВІДНИК ЕЛЕМЕНТІВ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ДАНИХ ООН (UNITED NATIONS FOREIGN TRADE DATA ELEMENTS DIRECTORY – UNTDED)
292 ДОГОВІР (CONTRACT, AGREEMENT)
293 ДОГОВІР АГЕНТСЬКИЙ (BROKERAGE AGREEMENT)
294 ДОГОВІР АЙГУНСЬКИЙ 1858 РОКУ – див. АЙГУНСЬКИЙ ДОГОВІР 1858 РОКУ
294 ДОГОВІР ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION COPYRIGHT TREATY)
295 ДОГОВІР ДАРУВАННЯ (GIFT AGREEMENT)
295 ДОГОВІР ДОРУЧЕННЯ (CONTRACT OF DELEGATION)
296 ДОГОВІР ЗАСТАВИ (SECURITY AND PLEDGE AGREEMENT)
297 ДОГОВІР ЗБЕРІГАННЯ (STORAGE AGREEMENT)
297 ДОГОВІР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ (КОНТРАКТ) (FOREIGN ECONOMIC AGREEMENT (CONTRACT))
298 ДОГОВІР ІПОТЕЧНИЙ (MORTGAGE AGREEMENT)
298 ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ (COMMERCIAL CONCESSION CONTRACT)
299 ДОГОВІР КОМІСІЇ (COMMISSION CONTRACT)
299 ДОГОВІР КОНСИГНАЦІЇ – див. КОНСИГНАЦІЯ
299 ДОГОВІР КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ (SALE AND PURCHASE CONTRACT)
301 ДОГОВІР ЛІЦЕНЗІЙНИЙ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ВИКЛЮЧНИХ АБО АНАЛОГІЧНИХ ПРАВ (LICENSE AGREEMENT ON USING EXCLUSIVE OR ANALOGOUS RIGHTS)
301 ДОГОВІР МІЖНАРОДНИЙ (INTERNATIONAL TREATY)
302 ДОГОВІР МІЖНАРОДНИЙ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (INTERNATIONAL TREATY ON CUSTOMS AFFAIRS)
302 ДОГОВІР МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ (CONTRACT OF MARINE TRANSPORTATION OF CARGOES)
303 ДОГОВІР МОРСЬКОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРА (CONTRACT OF MARINE TRANSPORTATION OF PASSENGER)
303 ДОГОВІР НА ПЕРЕРОБКУ ДАВАЛЬНИЦЬКОЇ СИРОВИНИ (CONTRACT ON PROCESSING OF CUSTOMER-SUPPLIED RAW PRODUCTS)
304 ДОГОВІР ПЕРЕВЕЗЕННЯ (CONTRACT OF TRANSPORTATION)
305 ДОГОВІР ПОСТАВКИ (CONTRACT OF DELIVERY)
306 ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ (CONTRACT OF INSURANCE)
307 ДОГОВІР ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ (CONTRACT OF FORWARDING SERVICES)
308 ДОГОВІР ТУРКМАНЧАЙСЬКИЙ 1828 РОКУ – див. ТУРКМАНЧАЙСЬКИЙ ДОГОВІР 1828 РОКУ
308 ДОГОВІР ФІДУЦІАРНИЙ (FIDUCIARY AGREEMENT)
308 ДОГОВОРИ КНЯЗЯ ОЛЕГА З ВІЗАНТІЄЮ З ТОРГОВЕЛЬНИХ І МИТНИХ ПИТАНЬ (AGREEMENTS OF PRINCE OLEG WITH BYZANTIUM ON TRADE AND CUSTOMS ISSUES)
309 ДОГОВОРИ ТА УГОДИ ТОРГОВІ (TRADE CONTRACTS AND AGREEMENTS)
309 ДОДАТКОВА МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ – див. ДЕКЛАРАЦІЯ МИТНА ДОДАТКОВА
309 ДОЗВІЛ (PERMIT)
309 ДОЗВІЛ ДЕРЖЕКСПОРТКОНТРОЛЮ УКРАЇНИ (PERMIT OF THE STATE EXPORT CONTROL SERVICE OF UKRAINE)
310 ДОЗВІЛ КАРАНТИННИЙ (НА ІМПОРТ АБО ТРАНЗИТ) (QUARANTINE PERMIT (ON IMPORT OR TRANSIT))
311 ДОЗВІЛ МИТНОГО ОРГАНУ (PERMIT OF THE CUSTOMS AUTHORITY)
311 ДОЗВІЛ НА ВИЛІТ ПОВІТРЯНОГО СУДНА ДЛЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ ВІЙСЬКОВОГО ТА ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (PERMIT TO AIRCRAFT DEPARTURE FOR TRANSPORTATION OF MILITARY AND DUAL-USE GOODS)

312 ДОЗВІЛ НА ПРАВО ВВЕЗЕННЯ, ВИВЕЗЕННЯ ТА ТРАНЗИТ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ (PERMIT TO IMPORT, EXPORT AND TRANSIT OF NARCOTICS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES AND PRECURSORS)
313 ДОЗВІЛ НА ПРИДБАННЯ І ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, БОЄПРИПАСІВ (PERMIT TO PURCHASE AND TRANSPORTATION OF FIREARMS, AMMUNITION)
313 ДОЗИМЕТР ГАММА – ВИПРОМІНЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИЙ «ДКС-02К «КАДМІЙ» – див. ЗАСОБИ ТЕХНІЧНІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
313 ДОЗИМЕТР-РАДІОМЕТР «МКС-05 «ТЕРРА» – див. ЗАСОБИ ТЕХНІЧНІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
313 ДОКАЗИ (EVIDENCE)
314 ДОКАЗИ ПИСЬМОВІ (WRITTEN EVIDENCE)
315 ДОКАЗИ ПОХОДЖЕННЯ (EVIDENCE OF ORIGIN)
316 ДОКАЗИ У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (EVIDENCE IN THE CASE OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES)
316 ДОКОВА РОЗПИСКА – див. РОЗПИСКА ДОКОВА
316 ДОКУМЕНТ ЄДИНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ – див. ЄДИНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОКУМЕНТ
316 ДОКУМЕНТ ЗМІШАНОГО/КОМБІНОВАНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ (DOCUMENT OF MIXED/ COMBINED TRANSPORTATION)
316 ДОКУМЕНТ КОНТРОЛЮ ДОСТАВКИ (DELIVERY CONTROL DOCUMENT)
316 ДОКУМЕНТ НА ТИМЧАСОВЕ ВВЕЗЕННЯ (DOCUMENT ON TEMPORARY IMPORTATION)
317 ДОКУМЕНТ ПРО ГАРАНТІЮ (DOCUMENT ON GUARANTEE)
317 ДОКУМЕНТ СТАТИСТИЧНИЙ З ЕКСПОРТУ (STATISTIC DOCUMENT OF EXPORTATION)
317 ДОКУМЕНТ СТАТИСТИЧНИЙ З ІМПОРТУ (STATISTIC DOCUMENT OF IMPORTATION)
317 ДОКУМЕНТ ТРАНЗИТНИЙ СУПРОВІДНИЙ (TRANSIT ACCOMPANYING DOCUMENT – TAD)
317 ДОКУМЕНТ ТРАНСПОРТНИЙ МІЖНАРОДНИЙ (INTERNATIONAL TRANSPORT DOCUMENT)
317 ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИЇЗНА ПЕРЕВІРКА – див. ПЕРЕВІРКА ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИЇЗНА
317 ДОКУМЕНТАЛЬНА НЕВИЇЗНА ПЕРЕВІРКА – див. ПЕРЕВІРКА ДОКУМЕНТАЛЬНА НЕВИЇЗНА
317 ДОКУМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА – див. ПЕРЕВІРКА ДОКУМЕНТАЛЬНА
317 ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ
317 ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВАНТАЖАМИ – див. КОНТРОЛЬ ЗА ВАНТАЖАМИ ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ
218 ДОКУМЕНТАЦІЯ БОРТОВА ПОВІТРЯНОГО СУДНА (ONBOARD DOCUMENTATION OF AIRCRAFT)
318 ДОКУМЕНТАЦІЯ ТРАНЗИТУ ВАНТАЖІВ (TRANSIT CARGO DOCUMENTATION)
318 ДОКУМЕНТИ ВАНТАЖНІ (CARGO DOCUMENTS)
318 ДОКУМЕНТИ ВЕТЕРИНАРНІ (VETERINARY DOCUMENTS)
319 ДОКУМЕНТИ З ПІДГОТОВКИ ТОВАРУ ДО ВІДВАНТАЖЕННЯ (DOCUMENTS OF PREPARATION OF GOODS FOR SHIPMENT)
320 ДОКУМЕНТИ КОНТРОЛЮ ЗА ДОСТАВКОЮ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ (DOCUMENTS OF CONTROL OVER DELIVERY OF A VEHICLE)
320 ДОКУМЕНТИ МИТНІ (CUSTOMS DOCUMENTS)
320 ДОКУМЕНТИ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ (DOCUMENTS OF ORIGIN)
321 ДОКУМЕНТИ РОЗРАХУНКОВІ (ACCOUNTING DOCUMENTS)
322 ДОКУМЕНТИ ТОВАРОСУПРОВІДНІ (SHIPPING DOCUMENTS)
322 ДОКУМЕНТИ ТРАНСПОРТНІ (ПЕРЕВІЗНІ) (TRANSPORTATION DOCUMENTS)
323 ДОКУМЕНТИ, ЩО ПІДТВЕРДЖУЮТЬ ПРАВОМІРНІСТЬ ВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ (ПРИДБАНИМИ (ОТРИМАНИМИ) У ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ) (DOCUMENTS CONFIRMING THE RIGHT OF HOLDER OF VEHICLES BOUGHT (RECEIVED) FROM LEGAL ENTITIES OR INDIVIDUALS)
323 ДОКУМЕНТИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ УСТАНОВЧІ (CONSTITUENT DOCUMENTS OF A LEGAL ENTITY)
324 ДОЛАР АВСТРАЛІЙСЬКИЙ (AUSTRALIAN DOLLAR)
325 ДОЛАР КАНАДСЬКИЙ (CANADIAN DOLLAR)
326 ДОЛАР СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ (UNITED STATES DOLLAR)
327 ДОЛАРОВА ЗОНА – див. ЗОНА ДОЛАРОВА
327 ДОМОВЛЕНІСТЬ ВАССЕНААРСЬКА ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ ТА ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВІД 1 ЛИПНЯ 1996 РОКУ – див. ВАССЕНААРСЬКА ДОМОВЛЕНІСТЬ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ ТА ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВІД 1 ЛИПНЯ 1996 РОКУ

327 ДОНАТИВНА МОНЕТА – див. МОНЕТА ДОНАТИВНА
327 ДОНЕЦЬК – див. ЗОНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА «ДОНЕЦЬК», УКРАЇНА
327 ДОНЕЦЬКА МИТНИЦЯ (DONETSK CUSTOMS HOUSE)
328 ДОНОРИ (DONORS)
328 ДОПОМОГА АДМІНІСТРАТИВНА ВЗАЄМНА (MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE)
329 ДОПОМОГА ГУМАНІТАРНА (HUMANITARIAN AID)
329 ДОПОМОГА ТЕХНІЧНА МІЖНАРОДНА (INTERNATIONAL TECHNICAL ASSISTANCE)
330 ДОПУСК ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ (STATE SECRET CLEARANCE)
331 ДОПУЩЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ДО ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ (ADMISSION OF VEHICLES TO TRANSPORTATION OF DANGEROUS GOODS)
332 ДОПУЩЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ДО ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТОВАРІВ ПІД МИТНИМИ ПЕЧАТКАМИ Й ПЛОМБАМИ (ADMISSION OF VEHICLES TO TRANSPORTATION UNDER CUSTOMS SEALS)
332 ДОРОГОЦІННЕ КАМІННЯ – див. КАМІННЯ ДОРОГОЦІННЕ
332 ДОРОГОЦІННЕ КАМІННЯ ОРГАНОГЕННОГО УТВОРЕННЯ – див. КАМІННЯ ДОРОГОЦІННЕ ОРГАНОГЕННОГО УТВОРЕННЯ
332 ДОРОГОЦІННІ МЕТАЛИ – див. МЕТАЛИ ДОРОГОЦІННІ
333 ДОРОЖНІЙ ЧЕК – див. ЧЕК ДОРОЖНІЙ
333 ДОРОЖНЯ ВІДОМІСТЬ – див. ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ
333 ДОРОЖНЯ ВІДОМІСТЬ ДОСИЛЬНА – див. ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ ДОСИЛЬНА
333 ДОРУЧЕННЯ НА НАВАНТАЖЕННЯ (ORDER FOR LOADING)
333 ДОРУЧЕННЯ ПЛАТІЖНЕ АКЦЕПТОВАНЕ (ACCEPTED PAYMENT ORDER)
334 ДОСИЛЬНА ДОРОЖНЯ ВІДОМІСТЬ – див. ВІДОМІСТЬ ДОРОЖНЯ ДОСИЛЬНА
334 ДОСТУП ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ (ACCESS TO STATE SECRET)
334 ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ (ACCESS TO PUBLIC INFORMATION)
335 ДОСТУП ДО РИНКУ – див. ПІДХОДИ У ПЕРЕГОВОРАХ ЩОДО ДОСТУПУ ДО РИНКУ
335 ДОСТУП ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОГО ОРГАНУ НА ОБ'ЄКТИ ПІДПРИЄМСТВА (ACCESS OF CUSTOMS OFFICIALS TO ENTERPRISE OBJECTS)
335 ДОТАЦІЇ ЕКСПОРТНІ (EXPORT GRANTS)
335 ДОХІЙСЬКА РОБОЧА ПРОГРАМА (DOHA WORK PROGRAMME)
336 ДРАХМА (DRACHMA)
336 ДРЕСИРУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК (TRAINING OF SERVICE DOGS)
337 ДУЙСБУРГ – див. ПОРТ ДУЙСБУРГ
337 ДУКАТ (DUCAT)

E

338 ЕВЕКТА (EVEKTA)
338 ЕДІФАКТ (ELECTRONIC DATA INTERCHANGE FOR ADMINISTRATION, COMMERCE AND TRANSPORT – EDIFACT)
338 ЕКВІВАЛЕНТ ТАРИФНИЙ (TARIFF EQUIVALENT)
339 ЕКЗАКТОР (EKZAKTOR)
339 ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ – див. КОНТРОЛЬ ЕКОЛОГІЧНИЙ
339 ЕКОЛОГІЧНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЕКОЛОГІЧНИЙ («ЗЕЛЕНИЙ»)
339 ЕКОНОМІКО-РЕГУЛЯТОРНА ФУНКЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ – див. ФУНКЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІКО-РЕГУЛЯТОРНА
339 ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА – див. БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНА
339 ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ – див БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНА УКРАЇНИ
339 ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ – див. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНА
339 ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА РАДА ООН (UN ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL – ECOSOC)
340 ЕКОНОМІЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО ДЕРЖАВ ЗАХІДНОЇ АФРИКИ (ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES – ECOWAS)
341 ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ – див. НАЦІОНАЛІЗМ ЕКОНОМІЧНИЙ (ПАТРІОТИЗМ ЕКОНОМІЧНИЙ)
341 ЕКОНОМІЧНИЙ ПАТРІОТИЗМ – див. НАЦІОНАЛІЗМ ЕКОНОМІЧНИЙ (ПАТРІОТИЗМ ЕКОНОМІЧНИЙ)
341 ЕКОНОМІЧНИЙ СОЮЗ – див. СОЮЗ ЕКОНОМІЧНИЙ
341 ЕКСКЛАВ МИТНИЙ (CUSTOMS EXCLAVE)
341 ЕКСПАНСІЯ (EXPANSION)
342 ЕКСПАНСІЯ ТОРГОВА (TRADE EXPANSION)
342 ЕКСПЕДИРУВАННЯ ТРАНСПОРТНЕ (TRANSPORT FORWARDING)
342 ЕКСПЕДИТОР (FORWARDING AGENT)
343 ЕКСПЕРТ (EXPERT)
343 ЕКСПЕРТИЗА МИТНА (CUSTOMS EXPERTISE)
344 ЕКСПЕРТИЗА ФІТОСАНІТАРНА (PHYTOSANITARY EXPERTISE)
344 ЕКСПЕРТНА РАДА ДЕРЖМИТСЛУЖБИ УКРАЇНИ (EXPERT COUNCIL OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)

345 ЕКСПЕРТНО-ТЕХНІЧНА РАДА ДЕРЖМИТ-СЛУЖБИ УКРАЇНИ (TECHNICAL EXPERT COUNCIL OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
345 ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ЗНАКИ МАРКУВАННЯ – див. ЗНАКИ МАРКУВАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ
345 ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ЯКОСТІ СУДНА – див. ЯКОСТІ СУДНА ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ
345 ЕКСПОРТ (EXPORT)
345 ЕКСПОРТ КАПІТАЛУ (EXPORT OF CAPITAL)
346 ЕКСПОРТ НЕТИПОВИЙ (UNTYPICAL EXPORT)
346 ЕКСПОРТ ТОВАРІВ (EXPORT OF GOODS)
346 ЕКСПОРТЕР (EXPORTER)
347 ЕКСПОРТЕР УПОВНОВАЖЕНИЙ (AUTHORIZED EXPORTER)
347 ЕКСПОРТНА КВОТА – див. КВОТА ЕКСПОРТНА
347 ЕКСПОРТНА ЛІЦЕНЗІЯ – див. ЛІЦЕНЗІЯ ЕКСПОРТНА
347 ЕКСПОРТНА СУБСИДІЯ – див. СУБСИДІЯ ЕКСПОРТНА
347 ЕКСПОРТНА ЦІНА – див. ЦІНА ЕКСПОРТНА
347 ЕКСПОРТНЕ ЗАМОВЛЕННЯ – див. ЗАМОВЛЕННЯ ЕКСПОРТНЕ
347 ЕКСПОРТНЕ МИТО – див. МИТО ЕКСПОРТНЕ
347 ЕКСПОРТНИЙ КРЕДИТ – див. КРЕДИТ ЕКСПОРТНИЙ
347 ЕКСПОРТНИЙ ЛІЗИНГ – див. ЛІЗИНГ ЕКСПОРТНИЙ
347 ЕКСПОРТНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ СТИМУЛЮЮЧИЙ (ЕКСПОРТНИЙ)
348 ЕКСПОРТНИЙ СЕРТИФІКАТ ЯКОСТІ – див. СЕРТИФІКАТ ЯКОСТІ ЕКСПОРТНИЙ
348 ЕКСПОРТНІ ДОТАЦІЇ – див. ДОТАЦІЇ ЕКСПОРТНІ
348 ЕКСПОРТНІ ПОДАТКИ – див. ПОДАТКИ ЕКСПОРТНІ
348 ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯ МІЖНАРОДНІ (INTERNATIONAL EXPRESS MAIL)
348 ЕКСПРЕС-ПЕРЕВІЗНИК (EXPRESS CARRIER)
348 ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ГЛОБАЛЬНИЙ (ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНИЙ)
348 ЕЛЕВТЕРІЯ (ELEVTERIA)
349 ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТОВАРУ – див. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТОВАРУ ЕЛЕКТРОННА
349 ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ – див. МИТНИЦЯ ЕЛЕКТРОННА
349 ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ – див. ДЕКЛАРУВАННЯ ЕЛЕКТРОННЕ
349 ЕЛЕКТРОННЕ ПОВІДОМЛЕННЯ – див. ПОВІДОМЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННЕ
349 ЕЛЕКТРОННИЙ ЗАМОК З ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЮ ФУНКЦІЄЮ GPS – GSM НАВІГАЦІЇ – див. ЗАМОК ЕЛЕКТРОННИЙ З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ФУНКЦІЄЮ GPS – GSM НАВІГАЦІЇ
349 ЕЛЕКТРОННИЙ ЦИФРОВИЙ ПІДПИС – див. ПІДПИС ЦИФРОВИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ
349 ЕЛЕКТРОЩУП «OF/800» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВО-ОГЛЯДОВІ
349 ЕЛЕМЕНТИ ОПОДАТКУВАННЯ (ELEMENTS OF TAXATION)
350 ЕЛЛІМЕНІОН (ELLIMENION)
351 ЕЛЛІМЕНІСТИ (ELLIMENISTS)
351 ЕМБАРГО (EMBARGO)
352 ЕМБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (EMBLEM OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
352 ЕМІГРАЦІЯ (EMIGRATION)
352 ЕМПОР (EMPOR)
353 ЕМПОРІЙ (EMPORIUM)
353 ЕНДОСКОП ТИПУ «ЕТА 6 – 1,2» – див. ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ОГЛЯДОВІ ЕНДОСКОПИ)
353 ЕНЕРГЕТИЧНА МИТНИЦЯ (ENERGY CUSTOMS HOUSE)
354 ЕНЕРГОДИСПЕРСІЙНИЙ РЕНТГЕНОФЛУОРЕСЦЕНТНИЙ АНАЛІЗАТОР «EXPERT 3L» – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
354 ЕНЦИКЛОПЕДІЯ (ENCYCLOPEDIA)
354 ЕНЦИКЛОПЕДІЯ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ (ENCYCLOPEDIA: HISTORICAL ASPECTS)
356 ЕСКАЛАЦІЯ МИТНОГО ТАРИФУ (ЕСКАЛАЦІЯ ТАРИФНА) (ESCALATION OF CUSTOMS TARIFF (TARIFF ESCALATION))
356 ЕСТАМП (PRINTMAKING)
357 ЕТАЛОН ДЕРЖАВНИЙ (STATE STANDARD)
357 ЕТАПИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СПРАВИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (STAGES OF DEVELOPMENT OF CUSTOMS AFFAIRS IN UKRAINE)
358 ЕТИКА ПОВЕДІНКИ ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ETHICS OF CUSTOMS OFFICIALS OF UKRAINE)
359 ЕТИКЕТ МИТНИКА МОВНИЙ (SPEECH ETIQUETTE OF A CUSTOMS OFFICIAL)
359 ЕТИЛОВИЙ СПИРТ – див. СПИРТ ЕТИЛОВИЙ
359 ЕФЕКТИВНА СТАВКА МИТА – див. СТАВКА МИТА ЕФЕКТИВНА (РІВЕНЬ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ)
359 ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКСПОРТУ (МІКРОРІВЕНЬ) (EFFECTIVENESS OF EXPORT (MICROLEVEL))
359 ЕФЕКТИВНІСТЬ ІМПОРТУ (МІКРОРІВЕНЬ) (EFFECTIVENESS OF IMPORT (MICRO LEVEL))
360 ЕФЕКТИВНІСТЬ МИТНОЇ СПРАВИ (EFFECTIVENESS OF CUSTOMS AFFAIRS)

Є

363 ЄАН-УКРАЇНА (EAN-UKRAINE)

363 ЄВРАЗІЙСЬКА ПАТЕНТНА КОНВЕНЦІЯ ВІД 9 ВЕРЕСНЯ 1994 РОКУ (EURASIAN PATENT CONVENTION, SEPTEMBER 9, 1994)

363 ЄВРО (EURO)

364 ЄВРОЗОНА (EURO ZONE)

364 ЄВРОПЕЙСЬКА АГЕНЦІЯ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАТИВНИМ СПІВРОБІТНИЦТВОМ НА ЗОВНІШНІХ КОРДОНАХ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (EUROPEAN AGENCY FOR THE MANAGEMENT OF OPERATIONAL COOPERATION AT THE EXTERNAL BORDERS OF THE EU MEMBER STATES – FRONTEX)

365 ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (EUROPEAN FREE TRADE ASSOCIATION – EFTA)

367 ЄВРОПЕЙСЬКА БІЗНЕС АСОЦІАЦІЯ (EUROPEAN BUSINESS ASSOCIATION – EBA)

367 ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІЧНА КОМІСІЯ ООН (UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE – UNECE)

368 ЄВРОПЕЙСЬКА УГОДА ПРО МІЖНАРОДНЕ ДОРОЖНЄ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ (EUROPEAN AGREEMENT ON INTERNATIONAL TRANSPORTATION OF DANGEROUS GOODS)

369 ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО («СПІЛЬНИЙ РИНОК») (EUROPEAN ECONOMIC COMMUNITY – EEC, «COMMON MARKET»)

370 ЄВРОПЕЙСЬКЕ МИТНЕ ПРАВО – див. ПРАВО МИТНЕ ЄВРОПЕЙСЬКЕ

370 ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОФІС ПО БОРОТЬБІ З ШАХРАЙСТВОМ (EUROPEAN ANTU-FRAUD OFFICE – EOAF)

371 ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (EUROPEAN UNION – EU)

372 ЄВРОРЕҐІОН (EUROREGION)

373 ЄГОРОВ ОЛЕКСАНДР БОРИСОВИЧ (YEHOROV OLEKSANDR BORYSOVYCH)

374 ЄДИНА АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЄАІС ДМСУ) (UNIFIED AUTOMATED INFORMATION SYSTEM OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)

375 «ЄДИНА ЗУПИНКА» – див. ПРИНЦИП «ЄДИНОЇ ЗУПИНКИ» – «ОДНА ЗУПИНКА» – ПРИНЦИП ОФОРМЛЕННЯ «ОДНА ЗУПИНКА – ОДНЕ ВІКНО»

375 ЄДИНА КОНВЕНЦІЯ ПРО НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ ВІД 30 БЕРЕЗНЯ 1961 РОКУ (SINGLE CONVENTION ON NARCOTIC DRUGS, MARCH 30, 1961)

376 ЄДИНА МИТНА ТЕРИТОРІЯ МИТНОГО СОЮЗУ – див. ТЕРИТОРІЯ МИТНА МИТНОГО СОЮЗУ, БІЛОРУСІ, КАЗАХСТАНУ І РОСІЇ

376 ЄДИНА ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ КРАЇН – ЧЛЕНІВ РАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДОПОМОГИ (ЄТН ЗТ РЕВ) (UNIFIED COMMODITY NOMENCLATURE OF FOREIGN TRADE OF MEMBER-COUNTRIES OF THE COUNCIL FOR MUTUAL ECONOMIC ASSISTANCE)

376 «ЄДИНЕ ВІКНО» – див. ПРИНЦИП «ЄДИНОГО ВІКНА»

376 ЄДИНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОКУМЕНТ (SINGLE ADMINISTRATIVE DOCUMENT – SAD)

377 ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР МІСЦЬ ЗБЕРІГАННЯ (UNIFIED STATE REGISTER OF STORAGE PLACES)

378 ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОТРИМУВАЧІВ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ (UNIFIED STATE REGISTER OF RECIPIENTS OF HUMANITARIAN AID)

378 ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ (ЄДРПОУ) (UNIFIED STATE REGISTER OF ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS OF UKRAINE)

379 ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ (ЄДР) (UNIFIED STATE REGISTER OF LEGAL ENTITIES AND INDIVIDUAL ENTREPRENEURS)

380 ЄДИНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР (COMMON FREE MARKET ZONE)

381 ЄДИНИЙ ЗБІР, ЯКИЙ СПРАВЛЯЄТЬСЯ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ (SINGLE TAX PAID IN BORDER CROSSING CHECKPOINTS ACROSS THE STATE BORDER OF UKRAINE)

381 ЄДИНИЙ МИТНИЙ ТАРИФ МИТНОГО СОЮЗУ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ, РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ – див. ТАРИФ МИТНИЙ МИТНОГО СОЮЗУ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ, РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

381 ЄДИНИЙ НЕПОДІЛЬНИЙ ТОВАР – див. ТОВАР ЄДИНИЙ НЕПОДІЛЬНИЙ

381 «ЄДИНИЙ ОФІС» – див. ПРИНЦИП «ЄДИНОГО ОФІСУ»

381 ЄДИНИЙ РЕЄСТР УПОВНОВАЖЕНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАТОРІВ (ЄРУЕО) (UNIFIED REGISTER OF AUTHORIZED ECONOMIC OPERATORS)

381 ЄНА ЯПОНСЬКА (JAPANESE YEN)

382 ЄФИМОК (YEFYMOK)

Ж

383 ЖАНР МІФОЛОГІЧНИЙ (MYTHOLOGICAL GENRE)
383 ЖЕНЕВСЬКА НОМЕНКЛАТУРА (ЖЕНЕВСЬКА ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА) (GENEVA NOMENCLATURE)
383 ЖИВОПИС (PAINTING)
384 ЖИВОПИС КЛЕЙОВИЙ (GLUTINOUS PAINTING)
384 ЖИВОПИС МОНУМЕНТАЛЬНИЙ (MONUMENTAL PAINTING)
385 ЖИВОПИС СТАНКОВИЙ (EASEL PAINTING)
385 ЖИТОМИРСЬКА МИТНИЦЯ (ZHYTOMYR CUSTOMS HOUSE)
387 ЖУРНАЛ ОБЛІКУ ЗРАЗКІВ (JOURNAL OF SAMPLES REGISTRATION)

З

388 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ПОДАТКОВО-МИТНІЙ СФЕРІ НАУКОВЕ (SCIENTIFIC SUPPORT OF STATE ADMINISTRATION IN THE TAX AND CUSTOMS SPHERE)
388 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ НАУКОВЕ (SCIENTIFIC SUPPORT OF IMPLEMENTATION OF STATE CUSTOMS AFFAIRS)
389 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІНОЛОГІЧНЕ (CANINE SUPPORT)
389 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНЕ (CUSTOMS IDENTIFICATION MEANS)
389 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ (PROVISION OF CUSTOMS SECURITY AT THEGLOBAL LEVEL)
390 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ (PROVISION OF CUSTOMS SECURITY AT THEINTERNATIONAL LEVEL)
390 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ НА РІВНІ КРАЇНИ (PROVISION OF CUSTOMS SECURITY AT COUNTRY LEVEL)
390 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКОСПРОМОЖНОСТІ (PROVISION THE ABILITY TOCUSTOMS SECURITY)
390 ЗАБОРГОВАНІСТЬ МИТНА (CUSTOMS DEBT)
391 ЗАБОРОННИЙ МИТНИЙ ТАРИФ – див. ТАРИФ МИТНИЙ ЗАБОРОННИЙ
391 ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (TASKS OF THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE)
391 ЗАВДАТОК (IMPREST)
391 ЗАГАЛЬНА СИСТЕМА ПРЕФЕРЕНЦІЙ – див. ГЕНЕРАЛЬНА (ЗАГАЛЬНА) СИСТЕМА ПРЕФЕРЕНЦІЙ
391 ЗАГРОЗА МИТНА (CUSTOMS THREAT)
391 ЗАКАРПАТСЬКА МИТНИЦЯ (ZAKARPATTIA CUSTOMS HOUSE)
394 ЗАКАРПАТТЯ – див. ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗАКАРПАТТЯ», УКРАЇНА
394 ЗАКОН ПРО ЕЛЕКТРОННУ ТОРГІВЛЮ ТИПОВИЙ – див. ТИПОВИЙ ЗАКОН ПРО ЕЛЕКТРОННУ ТОРГІВЛЮ
394 ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МИТНУ СПРАВУ В УКРАЇНІ» (LAW OF UKRAINE «ON CUSTOMS AFFAIRS IN UKRAINE»)
394 ЗАКОНОДАВСТВО (LEGISLATION)
395 ЗАКОНОДАВСТВО АНТИДЕМПІНГОВЕ (ANTIDUMPING LEGISLATION)
395 ЗАКОНОДАВСТВО АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНЕ (ANTIMONOPOLY AND COMPETITION LEGISLATION)
396 ЗАКОНОДАВСТВО МИТНЕ (CUSTOMS LEGISLATION)
396 ЗАКОРДОННИЙ ПАСПОРТ – див. ПАСПОРТ ЗАКОРДОННИЙ
397 ЗАКУПІВЛІ АВАНСОВІ (ADVANCE PURCHASES)
397 ЗАКУПІВЛЯ БЕЗПОСЕРЕДНЯ (DIRECT PURCHASE)
397 ЗАКУПІВЛЯ ЗУСТРІЧНА (COUNTERPURCHASE)
397 ЗАКЯТ (ZAKAT)
398 ЗАЛІЗНИЧНА НАКЛАДНА – див. НАКЛАДНА ЗАЛІЗНИЧНА
398 ЗАЛІЗНИЧНА НАКЛАДНА ЕЛЕКТРОННА – див. НАКЛАДНА ЗАЛІЗНИЧНА ЕЛЕКТРОННА
398 ЗАЛІЗНИЧНА НАКЛАДНА ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS) – див. НАКЛАДНА ЗАЛІЗНИЧНА ЦІМ/УМВС (CIM/SMGS)
398 ЗАЛІЗНИЧНЕ МІЖНАРОДНЕ СПОЛУЧЕННЯ – див. СПОЛУЧЕННЯ ЗАЛІЗНИЧНЕ МІЖНАРОДНЕ
398 ЗАЛІЗНИЧНИЙ ВАГОН – див. ВАГОН ЗАЛІЗНИЧНИЙ
398 ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ – див. ТРАНСПОРТ ЗАЛІЗНИЧНИЙ
398 «ЗАЛОЗНИЙ ШЛЯХ» (ЗАЛОЗНИК) (ZALOZNYI ROUTE (ZALOZNYK))
399 ЗАМОВЛЕННЯ ЕКСПОРТНЕ (EXPORT ORDER)
399 ЗАМОК ЕЛЕКТРОННИЙ З ІНФОРМАЦІЙНОЮ ФУНКЦІЄЮ GPS – GSM НАВІГАЦІЇ (ELECTRONIC LOCK WITH INFORMATION FUNCTION OF GPS – GSM NAVIGATION)
400 ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (MERIT RECOGNITION OF CUSTOMS OFFICIALS OF UKRAINE)
401 ЗАПАХ (SMELL/ODOUR)
401 ЗАПАХОНОСІЇ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЗБРОЇ, БОЄПРИПАСІВ ТА ІНШЕ (OBJECTS BEARING SCENT OF NARCOTICS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, WEAPON, AMMUNITION ETC.)
401 ЗАПІРНО-ПЛОМБУВАЛЬНИЙ ПРИСТРІЙ – див. ПРИСТРІЙ ЗАПІРНО-ПЛОМБУВАЛЬНИЙ

401 ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОНТРАБАНДІ (PREVENTION AND COUNTERACTION TO SMUGGLING)
401 «ЗАПОВІДЬ» (ЗАПОВІДНІ ГРОШІ) («COMMANDMENT» (PENALTY))
402 ЗАПОРІЗЬКА МИТНИЦЯ (ZAPORIZHIA CUSTOMS HOUSE)
403 ЗАСВІДЧЕНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ – див. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ЗАСВІДЧЕНА
403 ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНИЙ – див. ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ
403 ЗАСІБ ЛІКАРСЬКИЙ ФАЛЬСИФІКОВАНИЙ (COUNTERFEIT MEDICINE)
403 ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ (MEANS OF TRANSPORT/VEHICLE)
404 ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ АВТОМОБІЛЬНИЙ (АВТОМОБІЛЬ) (MOTOR VEHICLE)
404 ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ АКТИВНИЙ (ACTIVE MEANS OF TRANSPORT)
405 ЗАСІБ ТРАНСПОТНИЙ ВОДНИЙ (WATER MEANS OF TRANSPORT)
405 ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ (COMMERCIAL VEHICLE)
405 ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ МОТОРНИЙ (MOTOR ROAD MEANS OF TRANSPORT)
406 ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ ОСОБИСТОГО КОРИСТУВАННЯ (MEANS OF TRANSPORT FOR PRIVATE USE)
406 ЗАСІБ ТРАНСПОРТНИЙ, ЩО НЕ ПІДЛЯГАЄ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН (VEHICLES WHICH ARE NOT SUBJECT TO CROSS THE STATE BORDER)
407 ЗАСЛАНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ЗАСЛАНИЙ
407 ЗАСОБИ АКТИВНОЇ ОБОРОНИ (ACTIVE DEFENCE MEANS)
408 ЗАСОБИ ВИМІРЮВАНЬ ЗРАЗКОВІ (STANDARD MEANS OF MEASUREMENT)
408 ЗАСОБИ ВІЗУАЛЬНОГО НАГЛЯДУ ЗА ОБСТАНОВКОЮ В ЗОНАХ МИТНОГО КОНТРОЛЮ (DEVICES OF VISUAL SURVEILLANCE OVER THE SITUATION IN THE CUSTOMS CONTROL ZONES)
409 ЗАСОБИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНОЇ ІНСПЕКЦІЇ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL MEANS OF DISTANCE OPERATIONAL AND TECHNICAL INSPECTION)
410 ЗАСОБИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL MEANS FOR ENSURING RADIATION SAFETY)
411 ЗАСОБИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL MEANS OF IDENTIFICATION)
413 ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ (PERSONAL PROTECTIVE EQUIPMENT)
413 ЗАСОБИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТЕХНІЧНІ (ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ – ТЗМК) (TECHNICAL MEANS OF CUSTOMS CONTROL)
414 ЗАСОБИ НАКЛАДЕННЯ АТРИБУТІВ МИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (TOOLS FOR PUTTING ATTRIBUTES OF CUSTOMS IDENTIFICATION MEANS)
414 ЗАСОБИ НАРКОТИЧНІ (NARCOTIC DRUGS)
415 ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОКУМЕНТІВ ТЕХНІЧНІ (TECHNICAL MEANS OF OPERATIVE DIAGNOSTICS OF DOCUMENTS)
417 ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (МЕТАЛОШУКАЧІ) (SEARCH SYSTEMS (METAL DETECTORS))
418 ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ОГЛЯДОВІ ЕНДОСКОПИ) (SEARCH SYSTEMS (VIEWING ENDOSCOPES))
418 ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (ПОРТАТИВНІ) (SEARCH SYSTEMS (PORTABLE))
419 ЗАСОБИ ПОШУКОВІ (СИСТЕМИ ОПЕРАТИВНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ВАЖКОДОСТУПНИХ МІСЦЬ) (SEARCH SYSTEMS (SYSTEMS OF OPERATIONAL SURVEILLANCE IN REMOTE PLACES))
420 ЗАСОБИ ПОШУКОВО-ОГЛЯДОВІ (MEANS OF SEARCHING AND VIEWING)
421 ЗАСОБИ САМООБОРОНИ СПЕЦІАЛЬНІ (SPECIAL SELF-DEFENCE PRODUCTS)
422 ЗАСТАВА ГРОШОВА (MONEY MORTGAGE)
422 ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ВАЛЮТНЕ (CURRENCY CLAUSE)
423 ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ (APPLICATION OF REGULATORY AND LEGAL ACTS ON CUSTOMS AFFAIRS)
423 ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ТА ЗБРОЇ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ (USE OF PHYSICAL FORCE, SPECIAL DEVICES AND WEAPON BY CUSTOMS OFFICIALS)
424 ЗАТРИМАННЯ АДМІНІСТРАТИВНЕ (ADMINISTRATIVE DETENTION)
424 ЗАХИСНА (ПРАВООХОРОННА) ФУНКЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ – див. ФУНКЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСНА (ПРАВООХОРОННА)
425 ЗАХИСНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІ́ЗМ СЕЛЕКТИ́ВНИЙ (ЗАХИСНИЙ)
425 ЗАХИСНИК (ADVOCATE, LAWYER)
425 ЗАХИСНИК У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ (LAWYER IN THE PROCEEDINGS OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES)
426 ЗАХИСТ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ МИТНИХ ОРГАНІВ (PROTECTION OF ELECTRONIC INFORMATION IN INFORMATION SYSTEMS OF CUSTOMS AUTHORITIES)
427 ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS)

427 ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН – див. СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН
427 ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНИЙ (SOCIAL DEFENCE OF WORKERS OF REVENUE AND DUTIES OF UKRAINE)
428 ЗАХОДИ АНТИДЕМПІНГОВІ (ANTI-DUMPING MEASURES)
429 ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТАВКИ ТОВАРІВ ДО МИТНОГО ОРГАНУ ПРИЗНАЧЕННЯ (MEASURES TO ENSURE THE DELIVERY OF GOODS TO THE CUSTOMS OFFICE OF DESTINATION)
429 ЗАХОДИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД (MEASURES OF NON-TARIFF REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY)
430 ЗАХОДИ «СІРОЇ ЗОНИ» («GREY AREA» MEASURES)
430 ЗАХОДИ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД (MEASURES OF TARIFF REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY)
430 ЗАЯВЛЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ (ДЕКЛАРУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ) (DECLARATION OF CUSTOMS VALUE)
432 ЗБЕРІГАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНЕ (RESPONSIBLE STORAGE)
432 ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕВЕЗЕННЯ ЧИ ПРИДБАННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ, ВВЕЗЕНИХ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПОЗА МИТНИМ КОНТРОЛЕМ АБО З ПРИХОВУВАННЯМ ВІД МИТНОГО КОНТРОЛЮ (STORAGE, CARRIAGE OR PURCHASE OF GOODS, MEANS OF TRANSPORT FOR COMMERCIAL USE IMPORTED INTO THE CUSTOMS TERRITORY OF UKRAINE BEYOND OR CONCEALED FROM CUSTOMS CON-TROL)
432 ЗБЕРІГАННЯ ТИМЧАСОВЕ (TEMPORARY STORAGE)
432 ЗБИТОК ПРИРОДНИЙ (NATURAL LOSS OF GOODS)
433 ЗБІР ВАНТАЖНИЙ (CARGO FEE)
433 ЗБІР КОНСУЛЬСЬКИЙ (CONSULAR FEE)
433 ЗБІР ЛІЦЕНЗІЙНИЙ (LICENSE FEE)
433 ЗБІР МИТНИЙ – див. ЗБОРИ МИТНІ
433 ЗБІР ПОДАТКОВИЙ (TAX)
434 ЗБІР ПОРТОВИЙ – див. ЗБОРИ ПОРТОВІ
434 ЗБІР, ЯКИЙ СПРАВЛЯЄТЬСЯ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ (ЄДИНИЙ) – див. ЄДИНИЙ ЗБІР, ЯКИЙ СПРАВЛЯЄТЬСЯ У ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ
434 ЗБОРИ МИТНІ (CUSTOMS DUES)
436 ЗБОРИ МИТНІ ПРОЇЗНІ В ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ (PASSAGE CUSTOMS DUES OF ZAPORIZHIAN SICH)
436 ЗБОРИ МИТНІ ТОРГОВІ В ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ (TRADE CUSTOMS DUES OF ZAPORIZHIAN SICH)
436 ЗБОРИ ПОРТОВІ (PORT FEES)
437 ЗБРОЯ (WEAPON)
438 ЗБРОЯ АТИПОВА (ATYPICAL WEAPON)
439 ЗБРОЯ БАКТЕРІОЛОГІЧНА (БІОЛОГІЧНА) (BACTERIOLOGICAL (BIOLOGICAL) WEAPON)
440 ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА (FIREARM)
440 ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА ГЛАДКОСТВОЛЬНА (SMOOTHBORE WEAPON)
442 ЗБРОЯ ВОГНЕПАЛЬНА НАРІЗНА (RIFLED FIREARM)
443 ЗБРОЯ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ (WEAPON OF MASS DESTRUCTION)
443 ЗБРОЯ МИСЛИВСЬКА (HUNTING WEAPON)
445 ЗБРОЯ ПНЕВМАТИЧНА (PNEUMATIC WEAPON)
446 ЗБРОЯ СПОРТИВНА (SPORT WEAPON)
447 ЗБРОЯ ТОКСИЧНА (TOXIC WEAPON)
447 ЗБРОЯ ХІМІЧНА (CHEMICAL WEAPON)
448 ЗБРОЯ ХОЛОДНА (COLD WEAPON)
448 ЗБРОЯ ХОЛОДНА КЛИНКОВА (COLD BLADED WEAPON)
449 ЗБРОЯ ХОЛОДНА УДАРНО-РОЗДОБЛЮВАЛЬНОЇ ДІЇ (COLD WEAPON OF STRIKING AND SPLITTING ACTION)
449 ЗБРОЯ ЯДЕРНА (NUCLEAR WEAPON)
450 ЗВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНІ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ УСТАНОВ – див. ПОРЯДОК ПРИСВОЄННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ЗВАНЬ ПРАЦІВНИКАМ МИТНИХ УСТАНОВ
450 ЗВАННЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ СПЕЦІАЛЬНІ (SPECIAL RANKS OF THE OFFICIALS OF REVENUE AND DUTIES)
450 ЗВАННЯ СПЕЦІАЛЬНІ ПРАЦІВНИКІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – див. ПОРЯДОК ПРИСВОЄННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗВАНЬ ПРАЦІВНИКАМ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
451 ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН (PUBLIC APPEALS)
451 ЗВИЧАЙНА ЦІНА – див. ЦІНА ЗВИЧАЙНА
451 ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД МИТНОГО ОГЛЯДУ (RELIEF FROM CUSTOMS EXAMINATION)
451 ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ МИТНИМИ ПЛАТЕЖАМИ УМОВНЕ (CONDITIONAL RELIEF FROM CUSTOMS PAYMENTS)
452 ЗВІРКА ЗУСТРІЧНА (CROSS CHECK)
453 ЗВ'ЯЗАНА СТАВКА МИТА – див. СТАВКА МИТА ЗВ'ЯЗАНА
453 ЗВ'ЯЗУВАННЯ ТАРИФНЕ (КОНСОЛІДАЦІЯ ТАРИФНА) (TARIFF BINDING (TARIFF CONSOLIDATION))

453 «ЗЕЛЕНИЙ КОРИДОР» («GREEN CHANNEL»)
454 «ЗЕЛЕНИЙ» ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЕКОЛОГІЧНИЙ («ЗЕЛЕНИЙ»)
454 «ЗЕЛЕНИЙ СПИСОК» («GREEN LIST»)
455 ЗІСТАВЛЕНА ЦІНА – див. ЦІНА ЗІСТАВЛЕНА
455 ЗЛАТНИК (ЗОЛОТНИК) (ZLATNIK (GOLDSMITH))
456 ЗЛОТИЙ (ZLOTY)
457 ЗЛОЧИН (CRIME)
457 ЗЛОЧИННІСТЬ (CRIMINALITY)
458 ЗЛОЧИННІСТЬ МИТНА (CUSTOMS CRIMINALITY)
458 ЗМІШАНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ЗМІШАНИЙ
459 ЗМІШАНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ – див. ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЗМІШАНИЙ
459 ЗМІШАНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ – див. ПЕРЕВЕЗЕННЯ ІНТЕРМОДАЛЬНІ (ЗМІШАНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ)
459 ЗНАЙДЕНИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ЗНАЙДЕНИЙ
459 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ВЕТЕРАН МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ» (BADGE «VETERAN OF THE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE»)
459 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ВІДМІННИЙ МИТНИК» 1, 2 СТУПЕНІВ (BADGE «EXCELLENT CUSTOMER OFFICER»)
460 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА БОРОТЬБУ З КОНТРАБАНДОЮ» (BADGE «FOR ANTI-SMUGGLING»)
461 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА ДОСЯГНЕННЯ В МИТНІЙ СПРАВІ» I, II СТУПЕНІВ (BADGE «FOR ACHIEVEMENTS IN CUSTOMS AFFAIRS»)
462 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА ЗАСЛУГИ» (BADGE «FOR MERITS»)
463 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА ЗВИТЯГУ» (BADGE «FOR COURAGE»)
465 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА МИТНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ» I, II СТУПЕНІВ (BADGE «FOR CUSTOMS SECURITY OF THE STATE»)
465 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ» (BADGE «FOR DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL RELATIONS»)
466 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА СПРИЯННЯ МИТНИМ ОРГАНАМ УКРАЇНИ» (BADGE «FOR ASSISTANCE TO CUSTOMS AUTHORITIES OF UKRAINE»)
467 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗА СУМЛІННУ СЛУЖБУ В МИТНИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ» (BADGE «FOR HONORABLE SERVICE IN THE CUSTOMS BODIES OF UKRAINE»)
468 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ЗОЛОТА ЗІРКА «ЗА ЗАСЛУГИ»» (BADGE «GOLDEN STAR «FOR MERITS»»)
469 ЗНАК НАГРУДНИЙ «ПОЧЕСНИЙ МИТНИК УКРАЇНИ» (BADGE «HONORARY CUSTOMER OFFICER OF UKRAINE»)
470 ЗНАК РОЗПІЗНАВАЛЬНИЙ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ (DISTINGUISHING SIGN OF CUSTOMS BODIES OF UKRAINE)
470 ЗНАК ТОВАРНИЙ (TRADEMARK)
471 ЗНАК ТОРГОВИЙ (TRADEMARK/BRAND NAME)
471 ЗНАКИ МАРКУВАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ (SIGNS FOR MARKING OPERATING)
471 ЗНИЩЕННЯ ВИЛУЧЕНОЇ З ОБІГУ ПРОДУКЦІЇ (DESTRUCTION OF GOODS WITHDRAWN FROM CIRCULATION)
472 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ (LIABILITIES)
473 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ГОРИЗОНТАЛЬНІ (HORIZONTAL LIABILITIES)
473 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ КОМАНДИРА СУДНА ПРО ЗВОРОТНЕ ВИВЕЗЕННЯ (УВЕЗЕННЯ) ПОВІТРЯНОГО СУДНА НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ (LIABILITIES OF COMMANDER OF THE AIRCRAFT ABOUT RE-EXPORT (RE-IMPORT) OF THE AIRCRAFT INTO THE CUSTOMS TERRITORY UKRAINE)
474 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ УРОЧИСТЕ (SOLEMN OATH OF CUSTOMS OFFICIALS)
475 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРО ДОСТАВКУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ З ОДНОГО МИТНОГО ОРГАНУ В ІНШИЙ (COMMITMENT OF DELIVERY OF A VEHICLE FROM ONE CUSTOMS BODY TO ANOTHER)
475 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРО ЗВОРОТНЕ ВИВЕЗЕННЯ/ВВЕЗЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ (COMMITMENT OF RE-EXPORT (RE-IMPORT) OF A VEHICLE)
475 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРО ТРАНЗИТ (COMMITMENT OF TRANSIT)
476 ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ (ЗЕД) – див. ДІЯЛЬНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА (ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЗЕД)
476 ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА – див. ПОЛІТИКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА
476 ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ДОГОВІР (КОНТРАКТ) – див. ДОГОВІР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ (КОНТРАКТ)
476 ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ – див. ВІДНОСИНИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ
476 ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ЗОНА – див. ЗОНА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА
476 ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА – див. ПОЛІТИКА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА
476 ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ БАЛАНС – див. БАЛАНС ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ
476 ЗОВНІШНЬОТОРГОВИЙ ВАНТАЖ – див. ВАНТАЖ ЗОВНІШНЬОТОРГОВИЙ

476 ЗОЛОТНИКОВА СИСТЕМА ПРОБ – див. СИСТЕМА ПРОБ ЗОЛОТНИКОВА
476 ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (FREE TRADE AREA)
477 ЗОНА ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИЦІ (AREA OF ACTIVITY OF THE CUSTOMS)
477 ЗОНА ДОЛАРОВА (DOLLAR ZONE)
478 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА (ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА) (FREE ECONOMIC ZONE (SPECIAL ECONOMIC ZONE))
478 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «АЛЬ-МАЗУНАХ», ОМАН (AL-MAZUNAH FREE ZONE, OMAN)
479 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БАТАМ», ІНДОНЕЗІЯ (BATAM INDONESIA FREE ECONOMIC ZONE, INDONESIA)
479 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БЕЙХАЙ», КИТАЙ (BEIHAI EXPORT PROCESSING ZONE, CHINA)
479 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БРЕСТ», БІЛОРУСЬ (FREE ECONOMIC ZONE «BREST», BELARUS)
480 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «БУСАН», ПІВДЕННА КОРЕЯ (BUSAN-JINHAE FREE ECONOMIC ZONE – BJFEZ, SOUTH KOREA)
480 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ВЕНЬЧЖОУ», КИТАЙ (WENZHOU ECONOMIC & TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT ZONE, CHINA)
481 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ГУАНЬЯНГ», ПІВДЕННА КОРЕЯ (GWANGYANG FREE ECONOMIC ZONE – GFEZ, SOUTH KOREA)
481 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДЕЙДЖУ-ЖІЙОНГБУК», ПІВДЕННА КОРЕЯ (DAEGU-GYEONGBUK FREE ECONOMIC ZONE – DGFEZ, SOUTH KOREA)
482 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДЕРЖАВНА ВІЛЬНА ЗОНА НАСР СІТІ», ЄГИПЕТ (NASR CITY PUBLIC FREE ZONE, EGYPT)
482 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБАЇ ІНТЕРНЕТ СІТІ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (DUBAI INTERNET CITY – DIC, UNITED ARAB EMIRATES)
482 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБАЇ МЕДІА СІТІ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (DUBAI MEDIA CITY, UNITED ARAB EMIRATES)
483 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ДУБІОТЕХ», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (DUBAI BIOTECHNOLOGY AND RESEARCH PARK, «DUBIOTECH», UNITED ARAB EMIRATES)
483 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА ЖОВТОГО МОРЯ, ПІВДЕННА КОРЕЯ (YELLOW SEA FREE ECONOMIC ZONE, SOUTH KOREA)
484 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ІНЧХОН», ПІВДЕННА КОРЕЯ (INCHEON FREE ECONOMIC ZONE – IFEZ, SOUTH KOREA)
484 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «КРИМ», УКРАЇНА (CRIMEA FREE ECONOMIC ZONE, UKRAINE)
486 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МАНАУС», БРАЗИЛІЯ (FREE ECONOMIC ZONE OF MANAUS, BRAZIL)
486 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МЕДІЙНИЙ ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР», ЄГИПЕТ (EGYPTIAN MEDIA PRODUCTION CITY, EGYPT)
487 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МІЖНАРОДНА МЕДІЙНА ВИРОБНИЧА ЗОНА», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (INTERNATIONAL MEDIA PRODUCTION ZONE, UNITED ARAB EMIRATES)
487 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ЦЕНТР «ДУБАЇ»», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (DUBAI INTERNATIONAL FINANCIAL CENTRE – DIFC, UNITED ARAB EMIRATES)
487 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «МОГИЛЬОВ», БІЛОРУСЬ (MOGILEV FREE ECONOMIC ZONE, BELARUS)
488 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «НАФТОХІМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА», ІРАН (PETROCHEMICAL SPECIAL ECONOMIC ZONE, IRAN)
488 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПАНЧ», ТАДЖИКИСТАН (PANJ FREE ECONOMIC ZONE, TAJIKISTAN)
489 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПАРС», ІРАН (PARS SPECIAL ECONOMIC ENERGY ZONE, IRAN)
489 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ПІРОТ», СЕРБІЯ (FREE ZONE «PIROT», SERBIA)
490 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА ПРОМИСЛОВА «НАВОЙ», УЗБЕКИСТАН (NAVOI FREE INDUSTRIAL ECONOMIC ZONE, UZBEKISTAN)
490 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СУГД», ТАДЖИКИСТАН (SUGHD FREE ECONOMIC ZONE, TAJIKISTAN)
491 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СУРАТ», ІНДІЯ (SURAT SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA)
492 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «СЯМЕНЬ», КИТАЙ (XIAMEN FREE TRADE ZONE, CHINA)
492 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ТАНЖЕР», МАРОККО (TANGIER EXPORTATION FREE ZONE, MOROCCO)
492 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА ВІЛЬНА «ФУЧЖОУ», КИТАЙ (FUZHOU SPECIAL ECONOMIC ZONE, CHINA)
493 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА МОРСЬКА ВИКЛЮЧНА УКРАЇНИ (EXCLUSIVE MARITIME ECONOMIC ZONE OF UKRAINE)
494 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АЗОВ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «AZOV», UKRAINE)

495 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АЛАБУГА», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ALABUGA», RUSSIA)

495 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АЛТАЙСЬКА ДОЛИНА», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ALTAI VALLEY», RUSSIA)

496 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «АСТАНА – НОВЕ МІСТО», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ASTANA – NEW CITY», KAZAKHSTAN)

496 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «БАЙКАЛЬСЬКА ГАВАНЬ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «BAIKAL HAVEN», RUSSIA)

497 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «БІРЮЗОВА КАТУНЬ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «THE TURQUOISE KATUN», RUSSIA)

497 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «БУРАБАЙ», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «BURABAY», KAZAKHSTAN)

497 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ВІШАКХАПАТНАМ», ІНДІЯ (VISAKHAPATNAM SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA)

498 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ВОРОТА БАЙКАЛУ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «THE GATE OF BAIKAL», RUSSIA)

498 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ДЖЕНЕРАЛ ПІКО», АРГЕНТИНА (FREE TRADE ZONE «GENERAL PICO», ARGENTINA)

499 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ДОНЕЦЬК», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «DONETSK», UKRAINE)

500 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ДУБНА», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «DUBNA», RUSSIA)

500 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «БАТАН», ФІЛІППІНИ (BATAAN EXPORT PROCESSING ZONE, PHILIPPINES)

501 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «ДУДДАР», ПАКИСТАН (DUDDAR EXPORT PROCESSING ZONE, PAKISTAN)

501 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «КАРАЧІ», ПАКИСТАН (KARACHI EXPORT PROCESSING ZONE, PAKISTAN)

501 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «РІСАЛПУР», ПАКИСТАН (RISALPUR EXPORT PROCESSING ZONE, PAKISTAN)

502 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «САЙНДАК», ПАКИСТАН (SAINDAK EXPORT PROCESSING ZONE, PAKISTAN)

502 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ЕКСПОРТНОЇ ПЕРЕРОБКИ «СІЯЛКОТ», ПАКИСТАН (SIALKOT EXPORT PROCESSING ZONE», PAKISTAN)

503 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗАКАРПАТТЯ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ZAKARPATTIA», UKRAINE)

504 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗАМБОАНГА», ФІЛІППІНИ (ZAMBOANGA CITY SPECIAL ECONOMIC ZONE AUTHORITY AND FREEPORT, PHILIPPINES)

504 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗЕЛЕНОГРАД», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ZELENOGRAD», RUSSIA)

505 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ «НІНГБО»», КИТАЙ (NINGBO FREE TRADE ZONE, CHINA)

505 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ «ЩЕНТУ»», КИТАЙ (SHANTOU FREE TRADE ZONE, CHINA)

505 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ІНТЕРПОРТ КОВЕЛЬ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «INTERPORT KOVEL», UKRAINE)

506 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «КАГАЯН», ФІЛІППІНИ (CAGAYAN SPECIAL ECONOMIC ZONE AND FREEPORT)

506 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «КАНДЛА», ІНДІЯ (KANDLA SPECIAL ECONOMIC ZONE – KSEZ, INDIA)

507 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «КЛАРК», ФІЛІППІНИ (CLARK SPECIAL ECONOMIC ZONE, PHILIPPINES)

507 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «КОЧІН», ІНДІЯ (COCHIN SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA)

507 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЛИПЕЦЬК», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «LIPETSK», RUSSIA)

508 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «МИКОЛАЇВ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «MYKOLAIV», UKRAINE)

509 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «МОРСЬКИЙ ПОРТ «АКТАУ»», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «SEAPORT «AKTAU», KAZAKHSTAN)

510 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «НОЙДА», ІНДІЯ (NOIDA SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA)

510 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ОНТУСТІК», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ONTUSTIK», KAZAKHSTAN)

511 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ПАВЛОДАР», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «PAVLODAR», KAZAKHSTAN)

511 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ПАРК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ» («ПАРК ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ), КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «INNOVATION TECHNOLOGY PARK», KAZAKHSTAN)

512 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ПІВНІЧНОКРИМСЬКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА «СИВАШ», УКРАЇНА (SPECIAL NORTH CRIMEAN EXPERIMENTAL ECONOMIC ZONE «SIWASH», UKRAINE)

513 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ПОРТ КРИМ», УКРАЇНА (PORT KRYM SPECIAL ECONOMIC ZONE, UKRAINE)

513 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ПОРТО-ФРАНКО», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «PORTO FRANCO», UKRAINE)

514 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «РЕНІ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «RENI», UKRAINE)

515 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «САНКТ-ПЕТЕРБУРГ», РОСІЯ (ST. PETERSBURG SPECIAL ECONOMIC ZONE, RUSSIA)

515 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «САНТАКРУЗ», ІНДІЯ (SANTACRUZ ELECTRONICS EXPORT PROCESSING ZONE – SEEPZ, INDIA)

516 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «САРИАРКА», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «SARYARKA», KAZAKHSTAN)

516 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «СЛАВУТИЧ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «SLAVUTICH», UKRAINE)

517 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «СОВЄТСКАЯ ГАВАНЬ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «SOVETSKAYA GAVAN», RUSSIA)

517 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «СУЕЦЬКА СПЕЦІАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА», ЄГИПЕТ (SUEZ SPECIAL ECONOMIC ZONE, EGYPT)

518 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ТА ВІЛЬНИЙ ПОРТ «САБІК БЕЙ», ФІЛІППІНИ (SUBIC BAY FREEPORT ZONE, PHILIPPINES)

518 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТАМІЛ НАДУ», ІНДІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE TAMIL NADU – SEZTN, INDIA)

519 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТИТАНОВА ДОЛИНА», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «TITANIUM VALLEY», RUSSIA)

519 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТОЛЬЯТТІ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «TOGLIATTI», RUSSIA)

520 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТОМСЬК», РОСІЯ (TOMSK SPECIAL ECONOMIC ZONE, RUSSIA)

520 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ТИПУ «КУРОРТОПОЛІС ТРУСКАВЕЦЬ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE OF TOURIST AND RECREATIONAL TYPE «KURORTOPOLIS TRUSKAVETS», UKRAINE)

521 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТУФО 54», ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «TWOFOUR54», UNITED ARAB EMIRATES)

521 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ТЯНЬЦЗИНСЬКА ЗОНА ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ», КИТАЙ (TIANJIN ECONOMIC-TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT AREA – TEDA, CHINA)

522 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «УЛЬЯНОВСЬК-ВОСТОЧНИЙ», РОСІЯ (SPECIAL ECONOMIC ZONE «ULYANOVSK-VOSTOCHNYI», RUSSIA)

522 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ФАЛЬТА», ІНДІЯ (FALTA SPECIAL ECONOMIC ZONE, INDIA)

522 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ХОРГОС-СХІДНІ ВОРОТА», КАЗАХСТАН (SPECIAL ECONOMIC ZONE «KHORGOS – EASTERN GATE», KAZAKHSTAN)

523 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЦИНЬХУАНДАОСЬКА ЗОНА ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ», КИТАЙ (QINHUANGDAO ECONOMIC & TECHNOLOGY DEVELOPMENT ZONE, CHINA)

523 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЧЖАНЬЦЗЯНСЬКА ЗОНА ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ», КИТАЙ (ZHANJIANG ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT ZONE – ZHANJIANG ETDZ, CHINA)

524 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЧЖУХАЙ», КИТАЙ (ZHUHAI SPECIAL ECONOMIC ZONE, CHINA)

524 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЯВОРІВ», УКРАЇНА (SPECIAL ECONOMIC ZONE «YAVORIV», UKRAINE)

525 ЗОНА ЕКОНОМІЧНА СПЕЦІАЛЬНА «ЯНЬТАЙСЬКА ЗОНА ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ», КИТАЙ (YANTAI ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT ZONE, CHINA)

525 ЗОНА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА (FOREIGN TRADE ZONE)

525 ЗОНА МИТНА ВІЛЬНА (FREE CUSTOMS ZONE)

526 ЗОНА МИТНОГО КОНТРОЛЮ (CUSTOMS CONTROL AREA)

527 ЗОНА ОФШОРНА (OFFSHORE ZONE)

527 ЗОНА ОФШОРНА АНГІЛЬЯ (ANGUILLA OFFSHORE ZONE)

528 ЗОНА ОФШОРНА АНДОРРА (ANDORRA OFFSHORE ZONE)
529 ЗОНА ОФШОРНА АНТИГУА І БАРБУДА (ANTIGUA AND BARBUDA OFFSHORE ZONE)
530 ЗОНА ОФШОРНА АРУБА (ARUBA OFFSHORE ZONE)
531 ЗОНА ОФШОРНА БАГАМСЬКІ ОСТРОВИ (BAHAMAS OFFSHORE ZONE)
532 ЗОНА ОФШОРНА БАРБАДОС (BARBADOS OFFSHORE ZONE)
533 ЗОНА ОФШОРНА БАХРЕЙН (BAHRAIN OFFSHORE ZONE)
534 ЗОНА ОФШОРНА БЕЛІЗ (BELIZE OFFSHORE ZONE)
535 ЗОНА ОФШОРНА БЕРМУДСЬКІ ОСТРОВИ (ISLANDS OF BERMUDA OFFSHORE ZONE)
536 ЗОНА ОФШОРНА БРИТАНСЬКІ ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (BRITISH VIRGIN ISLANDS OFFSHORE ZONE)
537 ЗОНА ОФШОРНА ВАНУАТУ (VANUATU OFFSHORE ZONE)
538 ЗОНА ОФШОРНА ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (США) (US VIRGIN ISLANDS OFFSHORE ZONE)
539 ЗОНА ОФШОРНА ГІБРАЛТАР (GIBRALTAR OFFSHORE ZONE)
539 ЗОНА ОФШОРНА ГРЕНАДА (GRENADA OFFSHORE ZONE)
540 ЗОНА ОФШОРНА КАЙМАНОВІ ОСТРОВИ (OFFSHORE ZONE CAYMAN ISLANDS)
541 ЗОНА ОФШОРНА ЛІБЕРІЯ (LIBERIA OFFSHORE ZONE)
542 ЗОНА ОФШОРНА МАЛЬДІВСЬКА РЕСПУБЛІКА (REPUBLIC OF THE MALDIVES OFFSHORE ZONE)
543 ЗОНА ОФШОРНА МАРШАЛЬСЬКІ ОСТРОВИ (MARSHALL ISLANDS OFFSHORE ZONE)
543 ЗОНА ОФШОРНА МОНАКО (MONACO OFFSHORE ZONE)
544 ЗОНА ОФШОРНА МОНТСЕРРАТ (MONTSERRAT OFFSHORE ZONE)
545 ЗОНА ОФШОРНА НАУРУ (NAURU OFFSHORE ZONE)
545 ЗОНА ОФШОРНА НІДЕРЛАНДСЬКІ АНТИЛЬСЬКІ ОСТРОВИ (NETHERLANDS ANTILLES OFFSHORE ZONE)
546 ЗОНА ОФШОРНА НІУЕ (NIUE OFFSHORE ZONE)
547 ЗОНА ОФШОРНА ОСТРІВ ГЕРНСІ (GUERNSEY OFFSHORE ZONE)
548 ЗОНА ОФШОРНА ОСТРІВ ДЖЕРСІ (THE ISLAND OF JERSEY OFFSHORE ZONE)
548 ЗОНА ОФШОРНА ОСТРІВ МЕН (THE ISLAND OF MAN OFFSHORE ZONE)
549 ЗОНА ОФШОРНА ОСТРІВ ОЛДЕРНІ (THE ISLAND OF ALDERNEY OFFSHORE ZONE)
550 ЗОНА ОФШОРНА ОСТРОВИ КУКА (THE COOK ISLANDS OFFSHORE ZONE)
551 ЗОНА ОФШОРНА ПУЕРТО-РИКО (PUERTO RICO OFFSHORE ZONE)
552 ЗОНА ОФШОРНА САМОА (SAMOA OFFSHORE ZONE)
553 ЗОНА ОФШОРНА СЕЙШЕЛЬСЬКІ ОСТРОВИ (THE REPUBLIC OF SEYCHELLES OFFSHORE ZONE)
554 ЗОНА ОФШОРНА СЕНТ-ВІНСЕНТ І ГРЕНАДІНИ (SAINT VINCENT AND GRENADINES OFFSHORE ZONE)
554 ЗОНА ОФШОРНА СЕНТ-КІТС І НЕВІС (СЕНТ-КРІСТОФЕР І НЕВІС) (ST. KITTS & NEVIS (ST. CHRISTOPHER & NEVIS) OFFSHORE ZONE)
555 ЗОНА ОФШОРНА СЕНТ-ЛЮСІЯ (SAINT LUCIA OFFSHORE ZONE)
556 ЗОНА ОФШОРНА СПІВДРУЖНІСТЬ ДОМІНІКИ (THE COMMONWEALTH OF DOMINICA OFFSHORE ZONE)
557 ЗОНА ОФШОРНА ТЕРКС І КАЙКОС (TURKS AND CAICOS ISLANDS (TCI) OFFSHORE ZONE)
557 ЗОНА ПРИКОРДОННА (BORDER ZONE)
558 ЗОНА ПРИКОРДОННОЇ ТОРГІВЛІ (BORDER TRADE ZONE)
558 ЗОНА СПРОЩЕНОГО МИТНОГО КОНТРОЛЮ (ZONE OF SIMPLIFIED CUSTOMS CONTROL)
558 ЗОНА ТРАНЗИТНА АЕРОПОРТУ (TRANSIT ZONE OF AIRPORT)
558 ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТИМЧАСОВІ (TEMPORARY ZONES OF CUSTOMS CONTROL)
559 ЗРАЗКИ І ПРОБИ (SAMPLES AND SPECIMEN)
559 «ЗРАЗКОВИЙ ПЛАТНИК» (EXEMPLARY PAYER)
560 ЗРАЗКОВІ ЗАСОБИ ВИМІРЮВАНЬ – див. ЗАСОБИ ВИМІРЮВАНЬ ЗРАЗКОВІ
560 ЗРАЗОК-СВІДОК СЕРТИФІКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ (WITNESS-SAMPLE OF CERTIFICATED GOODS)
560 ЗРАЗОК ПРОМИСЛОВИЙ (INDUSTRIAL SAMPLE)
561 ЗУСТРІЧНА ЗАКУПІВЛЯ – див. ЗАКУПІВЛЯ ЗУСТРІЧНА
561 ЗУСТРІЧНА ЗВІРКА – див. ЗВІРКА ЗУСТРІЧНА
561 ЗУСТРІЧНА ТОРГІВЛЯ – див. ТОРГІВЛЯ ЗУСТРІЧНА

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МИТНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

у трьох томах

том 1

Укладачі:

Фрадинський О.А., Нагорічна О.С., Туржанський В.А., Медвідь Ю.О., Яковенко О.В.

Колектив авторів:

Бережнюк Іван Григорович	Мельник Ольга Григорівна
Пашко Павло Володимирович	Миронов Олександр Вікторович
Арзянцева Дар'я Андріївна	Молдован Ельвіра Степанівна
Бабенко Борис Іванович	Морозов Олег Вікторович
Барановський Олександр Іванович	Мотюк Катерина Дмитрівна
Батанов Олександр Васильович	Мукан Олена Василівна
Баязітов Лев Рауфович	Нагорічна Ольга Степанівна
Білак Наталія Ігорівна	Неліпович Олена Володимирівна
Боровик Олег Васильович	Несторишен Ігор Васильович
Бурдін Володимир Миколайович	Новикова Крістіна Ігорівна
Вакульчик Олена Михайлівна	Олексієнко Роман Юрійович
Виноград Олександр Васильович	Пархоменко Валерій Михайлович
Войцещук Андрій Дмитрович	Пасічник Анатолій Миколайович
Гальський Климентій Євгенович	Петров Олександр Павлович
Гармаш Євген Васильович	Петруня Віра Юріївна
Гребельник Олександр Петрович	Петруня Юрій Євгенович
Дворнічена Інна Михайлівна	Погорєлов Юрій Сергійович
Долобанько Вікторія Василівна	Попель Сергій Анатолійович
Єдинак Володимир Юрійович	Потушинська Ольга Петрівна
Жданова Віта Петрівна	Примак Алла Федорівна
Івашова Людмила Миколаївна	Прус Людмила Романівна
Калашникова Ольга Леонідівна	Пунда Олександр Олегович
Клен Олена Миколаївна	Разумей Максим Миколайович
Колесников Костянтин Миколайович	Руда Тетяна Василівна
Коновалов Юрій Олександрович	Сєрих Олена Василівна
Корнійчук Олександр Трохимович	Трусов Сергій Іванович
Корнійчук Олеся Олександрівна	Туржанський Віталій Анатолійович
Кредісов Анатолій Іванович	Фрадинський Олександр Анатолійович
Крисоватий Андрій Ігорович	Хома Валерій Олександрович
Кузьмін Олег Євгенович	Царенко Володимир Іванович
Кунєв Юрій Дем'янович	Ченцов Віктор Васильович
Ліпинський Владислав Віталійович	Шмигельський Віктор Валерійович
Мартинюк Володимир Петрович	Шнирков Олександр Іванович
Медвідь Юрій Олександрович	Яковенко Оксана Вікторівна

Голова редакційної ради – ***Бережнюк Іван Григорович***

Літературне редагування – ***О. С. Нагорічна, Г. В. Вальчук***

Технічне редагування – ***О. В. Яковенко***

Дизайн обкладинки – ***О. В. Миронов***

Підписано до друку 29.12.2014. Формат 60х84/8

Ум. друк. арк. 33,8. Тираж 300 прим.

Надруковано: ПП Мельник А.А.

м. Хмельницький, вул Чорновола, 37.

тел.: (0382) 74-32-22

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1942 від 15.09.2008 р.